

PS9.0.09/290

2.L

ACADEMIA ROMÂNĂ • FUNDAȚIA NAȚIONALĂ PENTRU ȘTIINȚĂ ȘI ARTĂ
INSTITUTUL DE ISTORIE ȘI TEORIE LITERARĂ „G. CĂLINESCU”

CRONOLOGIA VIETII LITERARE ROMÂNEȘTI

PERIOADA POSTCOMUNISTĂ

X

1999

IANUARIE-IUNIE

COORDONATOR GENERAL
Acad. Eugen Simion

Editura Muzeul Literaturii Române, 2016

ACADEMIA ROMÂNĂ • FUNDATIA NAȚIONALĂ PENTRU ȘTIINȚĂ ȘI ARTĂ
INSTITUTUL DE ISTORIE ȘI TEORIE LITERARĂ „G. CĂLINESCU”

CRONOLOGIA VIETII LITERARE ROMÂNEȘTI

PERIOADA POSTCOMUNISTĂ

X

1999

IANUARIE-IUNIE

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
Cronologia vieții literare românești : perioada postcomunistă. -
București :

 Editura Muzeul Literaturii Române, 2014-
 vol.

Vol. 10 : 1999 / coord. generală: acad. Eugen Simion ; coord. red.:
 Bianca Burța-Cernat. - 2016. - ISBN 978-973-167-387-5

I. Eugen (coord.)

II. Burța-Cernat, Bianca (red.)

930.24:821.135.1.09"1989/..."

Editura Muzeul Literaturii Române
este recunoscută C.N.C.S.,
având categoria B.

Cod CNCS PN - II - ACRED - ED - 2012 – 0374

Tehnoredactor: Luminița Login

Coperta: Mircia Dumitrescu

JS9.0.08/090

Eugen SIMION (coordonator general)

Bianca BURȚA-CERNAT (coordonator)

Bianca BURȚA-CERNAT, Carmina COJOCARU, Paul CERNAT,
Marija NENADIĆ, Andrei MILCA, George NEAGOE, Ana-Maria PĂUNESCU

CRONOLOGIA VIETII LITERARE ROMÂNEȘTI

PERIOADA POSTCOMUNISTĂ

X

1999

IANUARIE-Iunie

ACADEMIA ROMÂNĂ • FUNDAȚIA NAȚIONALĂ PENTRU ȘTIINȚĂ ȘI ARTĂ
INSTITUTUL DE ISTORIE ȘI TEORIE LITERARĂ „G. CĂLINESCU”

Editura Muzeul Literaturii Române

București, 2016

NOTĂ

Cronologia anului literar 1999 a fost întocmită pe baza unor materiale (articole, dezbateri, interviuri, răspunsuri la anchetă ș.a.) selectate dintr-un număr de 40 de publicații (cu apariție lunară, săptămânală sau cotidiană) repartizate coautorilor acestor volume după cum urmează:

- Bianca BURȚA-CERNAT: „Adevărul”, „Adevărul literar și artistic”, „Curentul”, „România liberă”, „Ziua”, „22”;
- Carmina COJOCARU: „Ateneu”, „Azi”, „Contemporanul – Ideea europeană”, „Contrapunct”, „Convorbiri literare”, „Cronica română”, „Familia”, „Paradigma”, „Poesis”, „Ramuri”, „Tomis”, „Viața Românească”;
- Paul CERNAT: „Dilema” (împreună cu suplimentul „Vineri”), „România literară”;
- Marija NENADIĆ: „Arca”, „Caiete critice”, „Echinox”, „Literatorul”, „Vatra”;
- Andrei MILCA: „Academia Cațavencu”, „Apostrof”, „Euphorion”, „Steaua”, „România Mare”;
- George NEAGOE: „Astra”, „Cronica”, „Cuvântul”, „Dacia literară”, „Jurnalul literar”;
- Ana-Maria PĂUNESCU: „Lucafărul” și „Orizont”.
- Fișarea revistei „Mozaicul” i-a fost încredințată Anei-Maria BĂNICĂ.
- Indexul de nume a fost realizat de Carmina COJOCARU.

Sinteza materialelor, ca și, de altfel, diferitele operațiuni care țin de coordonarea proiectului sunt asumate de autoarea acestei *Note*.

Bianca BURȚA-CERNAT

IANUARIE

1 ianuarie

● „România Mare” (nr. 442) semnalează decernarea Premiilor Naționale ale Fundației Umaniste „România Mare” – printre premianți numărându-se (alături de compozitori, instrumentiști, cântăreți de muzică populară, sportivi etc.) Eugen Florescu și Ioan Alexandru, „poet creștin de geniu și patriot înflăcărat, pentru întreaga sa operă închinată pe altarul Patriei”.

5 ianuarie

● În nr. 450 al „Adevărului literar și artistic” („Săptămânal de opinie și atitudine”, redactor-șef: Cristian Tudor Popescu), C. Stănescu publică editorialul *Cenzura: „Opere alese”*: „Cenzura politică a fost, probabil, cel mai fidel «colaborator» al scriitorului român în regimul comunist. Mai «fidel» chiar și decât editorul, căci adesea acesta nu făcea decât să «traducă», în plan vizibil, deciziile cenzurii, invizibile. Cenzura ca instrument de «ecarisaj» ideologic a pus literatura română sub *regim de ocupație*, împingându-i pe scriitori să îmbrace haina camuflajului obligatoriu doar pe timp de război. (...) O *antologie ideală* a prozei sau poeziei române din respectiva perioadă ar fi probabil aceea în care *fiecare piesă* antologată ar fi însoțită de nelipsitul «dosar» de securitate alcătuit din aceste «note informative», «referate» interne și externe, «procese- verbale» de la discuțiile cu autorii consimțitori sau recal-citrânți, listele cu «observațiile» cenzurii și editurii, în fine, cu «modificările» admise ori respinse de scriitori (de la *cuvinte* izolate la paragrafe întregi, chiar zeci ori sute de pagini «prefăcute» sau eliminate). O asemenea antologie ideală – și, deci, imposibilă! – ne-ar pune în fața unei literaturi române aflate într-o permanentă *stare de beligeranță* (...), cu victorii eroice, multe, vai!, aparente, precum și cu înfrângeri tragice sau rușinoase, cu refuzuri și cedări de ambele părți mereu aflate în conflict. Ea ar pune astfel capăt, cred, reproșului nediscriminator de obediență și servilism din mintea multora, ca și relativ numeroaselor tentative de culpabilizare a scriitorilor români sub cuvânt că și-ar fi permis luxul de a fi scris în condițiile date și, tot în acele condiții, de a fi dorit (...) să și publice. (...) Mint cei ce susțin că un *scriitor adevărat*, fie el Marin Preda sau Eugen Barbu, s-ar fi supus cu plăcere «cerințelor», cedând cu voluptate perversă din exigențele lui sau supralicitând prin exces de zel în subordonare. (...) Notele informative despre volumele lui Ioan Alexandru, Marin Sorescu ori George Bălăiță sunt simptomatice: ele «semnalează», corect, valul de literatură «subversivă» ce nu mai poate fi oprit, revolta, fronda

antitotalitară lipsită de echivoc, protestul, exasperarea. (...) Felul cum «ori când a «explodat» literatura română, cu mult înaintea «mămăligii» românești, se poate bănuși și din «banalele» *note informative ale cenzurii*». ■ În siajul editorialului semnat de C. Stănescu sunt reproduse – pe trei pagini de revistă – *Note* emise (în intervalul 1960-1965) de Direcția Generală a Presei și Tipăriturilor în legătură cu volume precum: *Afișe de bal* de Pop Simion, *Poarta* de N. Velea, *Ieșirea din apocalips* de Alecu Ivan Ghilia, *Simfonia câmpiilor* de Peter Jung, *Martorul principal* de Balla Károly, *Risipiitorii* de Marin Preda, *Groapa* de Eugen Barbu, *Fata de la miazăzi* de D.R. Popescu, *Viața deocamdată* de Ioan Alexandru, *Moartea ceasului* de Marin Sorescu, *Conversând despre Ionescu* de George Bălăiță ș.a. (Documente similare vor fi publicate în mai multe numere ale revistei.)

● Patru pagini din revista „22” (nr. 1) sunt dedicate, sub genericul „O carte în dezbatere”, unui recent volum al lui Sorin Alexandrescu, *Paradoxul român* (Editura Univers, 1998). Mai întâi, sunt reproduse fragmentar intervențiile din cadrul unei lansări care a avut loc pe 4 decembrie 1998, la sediul Uniunii Scriitorilor: ■ **Laurențiu Ulici** descrie cartea lui S.A. ca fiind ***Incitantă și provocatoare***: „*Paradoxul român* are ca obiect istoria României. Ai zice, citind-o, că aparține unui istoric de profesie. Ceea ce Sorin Alexandrescu nu este. El este un cunoscător al istoriei. (...) *Paradoxul român* are ca temelie un fragment de istorie, dar titlul este evident generic și privește condiția ontologică a ființei românului”; ■ **Mircea Martin** (***Reîntoarcerea scriitorului român la istorie***) este de părere că „toate problemele contemporane, actuale, își găsesc un punct de plecare în perioada pe care o studiază Sorin Alexandrescu [în *Paradoxul român*]”: „Sorin Alexandrescu înțelege, de fapt, prin «paradoxul român» o suită de paradoxuri: paradoxul apartenenței, simultaneității, precum și raportul paradoxal între continuitate și discontinuitate. Autorul vorbește despre complexe de adeziune și abandon ale intelectualului român și, în genere, ale societății românești, mai exact, despre entuziasmul cu care este îmbrățișat un om politic, când e la putere, și rapiditatea cu care este apoi părăsit. Încă un complex extrem de important analizat în carte este «complexul de radicalism etic», prin care Sorin Alexandrescu înțelege energia etică care trebuie pusă în acțiune pentru a produce ceea ce în alte țări se petrece în mod normal, și anume, rotația puterii. La noi e nevoie de o mobilizare de ordin afectiv, sentimental, moral, de imprecății și chiar de injurii ca să se ajungă la ceea ce e firesc într-o societate democratică. Observația este provocatoare pentru viața noastră politică. (...) În mult mai mare măsură decât la orice alt istoric de până acum, Sorin Alexandrescu *discută toate aceste situații și evenimente într-un context larg, european*. Aici intră în joc comparatistul. (...) Salut în cartea lui Sorin Alexandrescu o reîntoarcere a intelectualului român la istorie”; ■ **Nicolae Manolescu** (***Fapte și discursuri***) se întreabă dacă „există (...) discursuri vinovate sau numai realitățile sunt vinovate”: „Un discurs vinovat duce neapărat la o crimă?”. Și mai departe: „Nici n-a apărut

bine cartea lui Sorin Alexandrescu și s-a produs o reacție în revista «22»: un articol al domnului S. Damian, pornind de la fragmentele din capitolul *Fenomenul legionar*, apărute în revistă. Ideea lui este că în momentul în care se pune problema așa cum o face Sorin Alexandrescu, ne aflăm pe pragul de a justifica niște lucruri. De a justifica, din punct de vedere ideologic, de pildă, mișcarea legionară. (...) Sorin Alexandrescu nu merge nici pe ideea că Antonescu trebuie transformat în statuie, nici pe ideea că nu trebuie să mai vorbim despre el. Se pune întrebarea: dacă el nu trecea deloc la fapte, dacă se limita la discurs, s-ar fi putut vorbi sau nu despre antisemitism? (...) / Noi suntem împărțiți pe tabere: sau iei capul cuiva, sau îl faci mit. (...) Această carte oferă premisele unei discuții nuanțate, care să ne scutească de asemenea exagerări”; ■ Z. Ornea (*Perioada interbelică nu este unitară*): „M-am bucurat să aflu că Sorin Alexandrescu îmi împărtășește ideea că perioada interbelică, pe care cei mai mulți o tratează unitar, nu e de fapt așa. Cele două decenii sunt distincte, de la literatură și politică, la domeniul economic și social./ Unul din primele capitole ale cărții mi s-a părut extrem de interesant, pentru că abordează o problemă nevralgică: situația României după Unirea din 1918. Spunea cineva că România și-a luat atunci o pălărie prea mare pentru puterile ei. Nu cred că e așa, dar, oricum, România care, în 1918, s-a dublat teritorial și s-a triplat ca populație, a avut de făcut față unor chestiuni la care cei care tânjiseră și militaseră pentru unirea României nu s-au gândit. Sorin Alexandrescu observă cu multă acuitate că nici oamenii politici n-au știut să abordeze cum se cuvine realitatea noii României. Era o țară în care un procent de 28% îl reprezentau minoritățile. România nu ar fi căpătat, în tratativele de la Paris, acele teritorii dacă nu s-ar fi angajat să recunoască drepturile minorităților ca cetățeni. La noi lucrurile erau mult mai complicate, pentru că 85% din populație se afla la sat, iar minoritarii se aflau masați în mediul urban. Ca urmare, a apărut naționalismul. Nici unul din oamenii politici (...) n-a găsit modalitatea potrivită. Sorin Alexandrescu demonstrează în carte că de fapt ceea ce trebuia realizat nu s-a putut realiza și de aici a apărut curentul naționalist în viața politică a României interbelice. Avea antecedente. Se prelua un discurs latent în intelectualitatea românească (Eminescu, sămănătorismul etc.) / (...) M-a interesat mult buna analiză, de adevărat istoric, a PNT și mai ales viziunea curajoasă asupra portretului lui Iuliu Maniu. Sorin Alexandrescu îl prezintă ca pe un personaj tragic, democrat autentic, care nu s-a putut adapta niciodată la realitatea politică regăteană și care s-a remarcat nu prin acțiune, ci prin refuzul acțiunii, ori de câte ori a avut posibilitatea să preia puterea. (...) / Împărtășesc multe dintre opiniile lui Sorin Alexandrescu din capitolul despre mișcarea legionară. E foarte adevărat că mișcarea legionară s-a constituit pe o dimensiune religioasă. Așa a izbutit să cucerească multe adevăruri, inclusiv în rândul elitei intelectuale. Dar nu cred că se susține în întregime opinia consemnată în carte, și anume că dimensiunea politică a lipsit mișcării legionare și că a fost mai mult o sectă religioasă. (...) Sunt de acord că apartenența lui Mircea Eliade

și a colegilor săi de generație la mișcare legionară s-a făcut pe dimensiunea religioasă, dar nu cred că e judicios să spunem că nu au fost conștienți că au intrat într-o mișcare politică”; ■ **Dan C. Mihăilescu** (*Astăzi și acum, moderație înseamnă curaj*): „Ne place să spunem că trenul românesc a mers pe două mari linii: linia roșie și linia verde; sau linia conservatoare, germanofilă, maioreșciană, izolaționistă, tulbure, romantică și linia rațională, franțuzească, lovinesciană, liberală, cosmopolită./ Nu vedem lucrurile decât absolutizând ideile, fetișizând personajele ori, mai nou, riscând să absolutizăm relativismul (mă gândesc la domnul profesor Lucian Boia). La adăpostul postmodernismului, riscăm să rămânem suspendați deasupra neantului, transformând orice adevăr în mit. Din acest punct de vedere, spiritul acestei cărți, care este de o nuanțare binecuvântată, este pentru mine o mostră de «traversă». Astfel de oameni care reușesc să stea foarte bine și pe stânga, și pe dreapta, căutând să le înțeleagă, sunt foarte rari la noi”. D.C.M. aduce în discuție și „stilul politic premodern sau «brâncovenesc», cum îl numește autorul, adică jocul politic românesc la două, trei sau patru capete”: „Dacă stai între atâtea imperii, trebuie să joci șah simultan la mai multe mese. Mă întreb în ce măsură radicalismul sau maximalismul etic în istorie, și mai ales în politica noastră, ar fi mers sau ar merge acum. Pledez pentru partea bună a balcanismului. (...)/ Cât despre dilemele pe care le ridică *Paradoxul român*, aş risca o întrebare: de care parte vă aflați? De partea lui Eliade, adică vinovată a fost istoria și situarea noastră geostrategică și geopolitică, sau de parte lui Cioran, și anume că viciul, tarele sunt în noi? Suntem un popor tarat din naștere sau istoria ne-a adus aici?”; ■ **Sorin Alexandrescu** („*Paradoxul marginii*” și „*complexul răscruții*”): „În regiunea carpatică și în Ucraina subcarpatică se termină majoritatea curenților occidentale (goticul, barocul etc.). Carpații, pe care noi îi vedem ca pe o axă a spiritualității românești, sunt în același timp și un zid de care s-au spart toate valurile care au trecut peste noi. Asta este într-adevăr răscrucea. Nu cred că această cultură de răscruce ar trebui să aibă numai conotații negative”; „Revin la distanța dintre cuvânt și faptă. (...) Sunt de acord că și discursul e vinovat, nu numai faptele. Dacă inciți la pogrom este la fel de grav cu a-l face. Am încercat să demontez retorica discursului legionar, fapt pe care, din păcate, S. Damian nu l-a înțeles. Eu nu am vrut să-i arăt pe legionari ca pe niște «băieți veseli». Am vrut să arăt că ei și-au făcut o reclamă de acest fel, dar că ei de fapt nu erau așa./ Cât despre ce spune Z. Ornea, n-am vrut să demonstrez că legionarii au reprezentat doar o sectă religioasă. Nu. *Ei s-au înfățișat așa*. Și, din păcate, astfel au fost văzuți de o mulțime de intelectuali, printre care Mircea Eliade./ Întrebarea la care nu am știut să răspund este: cât anume era conștientă această retorică și cât anume intenționată? (...) Nu vreau să răspund la această întrebare în primul rând pentru că nu știu, dar chiar dacă s-ar putea răspunde nu știu dacă ar fi bine, pentru că ideea mea a fost să nu pornesc cu prejudecăți. Să nu demonizez figurile din istorie, nici măcar pe legionari. Orice s-ar întâmpla, nu pot fi de acord cu o crimă, dar încerc să

înțeleg mecanismul care îl determină pe om să devină criminal. (...)/ Dacă era posibil maximalismul etic? Nu știu. Mă întreb dacă oamenii de decizie români au luit decizii radicale sau doar au încercat să mențină un balans permanent și dacă acest lucru ne este caracteristic”. ■ În continuare, este transcrisă – tot fragmentar – o dezbatere organizată în ziua de 15 decembrie 1998, la sediul Grupului pentru Dialog Social, în jurul cărții lui Sorin Alexandrescu. Printre participanți: H.-R. Patapievici, Zoe Petre, Gabriel Liiceanu, Andrei Oișteanu, Mihă Șora. Întrebat de H.-R. Patapievici dacă „pentru legionarii de rând funcțona” aceeași „de-realizare”, aceeași „miopie politică” descrisă în cazul lui Mircea Eliade, autorul *Paradoxului român* răspunde: „Explicația aceasta de «miopie politică» eu am adus-o numai pentru Eliade, dar s-ar putea generaliza și asupra lui Cioran sau Noica și a altor intelectuali. Mitul regenerării era pentru mine o explicație pe un alt nivel, care nu se referea numai la indivizi, ci la întreaga societate, la un anumit mental și automatism. La primul nivel de recepție, anumite crime au fost interpretate ca excepții, ca fapte în care nu se pune problema de «crimă politică», ci ca un fapt izolat care putea fi recepționat într-un anumit cod al onoarei. Dar există și un alt nivel: faptul că toată tribunalele care au judecat crimele legionare i-au achitat pe conducători, fiind condamnați numai nicadorii și decemvirii, executanții. (...)/ În căutarea unui nivel mai adânc de interpretare, am ajuns la ideea că acei tineri erau considerați regeneratori ai neamului. Comportamentul lor era perceput în anumite categorii mitice care practic nu mai aveau nimic comun cu realitatea, nici politică, nici juridică. La acest nivel de interpretare s-ar putea explica simplita pentru mișcare, nu numai toleranța și înțelegerea”. Zoe Petre: „Există o enormă frustrare a intelectualității române atât după Unirea Principatelor, cât și după realizarea României Mari. Datorită faptului că, având conștiința unei egalități și chiar a unei excelențe în raport cu Occidentul, nu capătă recunoașterea ei și duc după ei (...) balastul unei societăți foarte puțin modernizate, sărace, brutale. Mitologizarea dacilor și a religiei lor, de la Eminescu până la revisa lui Mircea Eliade, este un fel de mișcare compensatorie pentru această enormă frustrare și a jucat un rol foarte important în construcția interioară a extremei drepte”.

● În „Adevărul” este semnalată, sub genericul „Eveniment editorial”, apariția, la Elitura Fundației Culturale Române, a celui de-al doilea volum din *Dicționarul Scriitorilor Români* (literele D-L), coordonat – la Cluj – de Mircea Zaciu, Marian Papahagi și Aurel Sasu: „Aspectul critic este implicit în selecția numelor și încadrarea în spațiul tipografic”.

6 ianuarie

● Pe prima pagină a „României libere”, într-o „Tabletă de miercuri”, Alex. Ștefănescu scrie despre *Sărbătorirea eșecurilor*: „De două săptămâni, în România toată lumea petrece. Bărbații au mersul nesigur și gesticulează ca niște oratori muți pe străzi, iar femeile râd strident. Se aud petarde și se văd

focuri de artificii./ Chiar și în incinta celor mai sobre instituții, platourile cu fursecuri și sticlele de șampanie sunt nelipsite. Recepțiile, chiolhanurile, agapele, parangheliile, banchetele, festinurile, sindrofiile, cocteilurile, ospețele și dineurile se desfășoară non-stop. Un turist venit din străinătate ar putea crede că România a câștigat cel de-al treilea război mondial sau a colonizat planeta Marte./ În fond, ce anume sărbătoresc românii? (...) Înainte de Crăciun, mai mulți manifestanți cereau guvernanților, în afară de cel de-al treisprezecelea salariu, un «ajutor de sărbători». Cu alte cuvinte, sărbătorile ar fi o sarcină grea și implacabilă, ca boala sau înmormântarea. Să nu-i lăsăm singuri și fără ajutor pe bieții oameni pe care-i așteaptă două săptămâni de chef! / Și totuși, ce anume sărbătoresc românii? Din câte se știe, succesele înregistrate în 1998 sunt ne semnificative și nu justifică frenezia petrecerilor din preajma Anului Nou. (...) Singura explicație plauzibilă rămâne aceea că în România se sărbătoresc eșecurile. (...) Chefuind – deci NEMUNCIND – timp de două săptămâni, vom avea parte în continuare de noi eșecuri, care la rândul lor vor fi sărbătorite. În felul acesta, putem fi siguri de eternitatea chefului românesc”.

● Într-un interviu din „Cronica română” (acordat Marceliei Zamfir), Augustin Buzura comentează a afirmația făcută de colonelul de Securitate Ioan Sandu într-o carte recent apărută, afirmație potrivit căreia autorul *Feșelor tăcerii* ar fi trebuit să devină primul președinte al României postdecembriste, iar Ion Iliescu, președinte al Senatului: „Nu am citit cartea, deși, sincer, sunt nerăbdător să o am, nu am discutat niciodată cu domnul Sandu și nimeni, înainte de Revoluție, nu mi-a vorbit de așa ceva. Deci, numai autorul vă poate spune și ceea ce nu știu eu. Dacă aveam ambiții politice, îmi făceam un partid (...) sau mă însciriam în vreun partid, candidam pe vreo listă, așa cum mi-au propus mulți, din multe partide. Deși făcusem politică *anti* atunci când era foarte greu, după Revoluție mi-am dorit numai și numai să scriu. Ofițerii pe care i-am întâlnit înainte de Revoluție îmi făceau morală pentru ceea ce scriam, îmi cenzurau cărțile și mă avertizau că într-o bună zi... Un altul, acum în rezervă, era de părere că ar trebui să fiu împușcat. Oricum, nu cred că aș fi fost un președinte rău”. A.B. povestește că, în zilele Revoluției din Decembrie 1989, ar fi încercat să-l convingă pe generalul Topliceanu (prin fiul acestuia) să nu tragă în manifestanți: „Despre câte mi s-au întâmplat atunci, în acele zile, s-ar putea scrie zeci sau chiar sute de pagini. A fost uluitor: de la primul comitet ales din cine era prezent acolo, de la cei ce erau în fruntea coloanelor de demonstranți și până la căutătorii de bani, ștampile, funcții, ajutoare...”. La București, A.B. ajunge pe 26-27 decembrie 1989, după ce fusese căutat la telefon și solicitat să facă parte din Comisia de Cultură a Frontului Salvării Naționale, alături de Ion Caramitru, Dan Hăulică, Andrei Pleșu și alții: „Am acceptat, era domeniul meu și, în plus, eram stăpânit de un mare entuziasm, simțeam că trebuie să pun ambii umeri la lumea care se naștea. Prea mult mi-o dorisem. În rest am editat publicații, numeroase statute ale unor sindicate, care nu știu dacă mai există, am adăugat paragrafe noi neglijate, în statutele unor

partide politice, am fost pe baricade și chiar la Târgu Mureș, în sediul asediat, în noaptea aceea cumplită de 19/20 martie 1990”.

7 ianuarie

● Nicolae Breban formulează, într-un editorial din „Contemporanul – Ideea Europeană” (nr. 1), un punct de vedere despre rolul scriitorului și al criticului literar în societatea românească. Asumându-și „iritările teribiliste ale unor foarte junii intelectuali”, N.B. afirmă: „Reproșul meu vine dintr-o speranță dezanăgită: aceea că sectorul criticii literare ar trebui să fie în frunte într-un moment ca acesta, de răscruce – nu numai al culturii, dar și al societății române. (...) Se vorbește până la saț despre *valorizare*, despre necesitatea stringentă a unei noi ierarhii literare etc. Iar unii *foști* tineri scriitori după vârstă, dar, în fapt, după numărul titlurilor publicate încă în stadiul de debutanți *de talent* înțeleg aceasta ca o răfuială cu scriitorii *mai bătrâni* cărora le reproșează că au publicat *sub comunism*. Chiar și colegul nostru, Gh. Grigarcu, unul nu numai din cei mai activi critici de azi, dar și un real erudit și posesor al unui stil extrem de pertinent și de expresiv, prin *campaniile* sale literare, literar-politice care, imediat după Revoluție, mărturisesc că m-au atras întârziind în aceeași psihologie puțin cam teribilistă, ușor resentimentară și oricum sterilă din punct de vedere al unei posibile și necesare sinteze literare – face ca să dăinuie această confuzie între *răfuială* și *re-valorizare*, între justiție și oportunism. (...) De ce atâția tineri scriitori, talentați, inteligenți, până mai deunăzi respectuoși, păreau emoționați în prezența mai vârstnicilor lor colegi autentici – și aceștia nu erau și nu au fost niciodată, în nici o epocă, foarte numeroși! –, cum e posibil ca atâția dintre ei să se lase – nu cuceriți, ci de-a dreptul fermeceți, mai mult de-atât, excitați de lăturile pe care le aruncă cineva harnic și voios asupra noastră? Cu Goma am fost și sunt infinit mai puțin aspru, deoarece el deține, încă, un mare capital politic și-apoi își duce crucea sa acolo, în străinătatea de care nu se poate dezlipi și îi doresc să ajungă cu suferința sa până acolo încât ea să se limpezească într-o capodoperă! – dar... dar cu (aparent) imberbii noștri colegi, leneși la scris, iuți la invective și sarcasme, mă împac tot mai puțin. (...) De altfel, aceștia care fac din iritățile lui Goma berbecele lor de luptă, părăndu-li-se probabil că astfel își răscumpără propria lor apatie, să nu zic lașitate, din timpul dictaturii, nu-l respectă mai mult decât alții, în ciuda frazelor lor sforăitoare. (...) Eșuând în politică, ei încearcă să-l folosească (pe Goma) ca un berbec demolator, ascunzându-și prost satisfacția când acesta gratifică cu judecăți iuți, cu minciuni și epitete grosolane – cum făcea răposatul Barbu, pe vremuri. Totul, se înțelege, sub mantia sincerității și indignării cetățenești”. □ La rubrica „Politica literară și viceversa”, Cătălin Țirlea mulțumește lui Z. Ornea pentru un articol din „Dilema” (nr. 308/1999), „*Contemporanul*” într-o nouă serie, apreciind „calca întâmpinare a unui efort colectiv de *renaștere* a unei importante reviste

de cultură”, mai ales că ea vine „din partea unui excepțional analist al curentelor de idei care au străbătut literatura noastră, dar și, în același timp, din partea unui istoric literar mereu atent la mișcările de pe eșicherul literaturii vii contemporane”. Cu privire la opinia criticului despre necesitatea afilierei revistei la „o grupare politică distinctă în peisajul politic actual”, Țîrlea este de părere că, în condițiile în care grupările politice românești sunt incapabile „de a-și asuma mai mult decât formal una sau alta dintre cele câteva mari curente ideologice europene încă active: social-democrația, liberalismul, creștin-democrația, cum ar putea, în acest caz, vreo grupare politică de la noi să legitimizeze ideologic un curent de idei? Asta pe de o parte. Pe de alta, o ideologie nu este produsul unui partid, ci în cel mai bun caz invers. Ea este expresia unei mentalități transnaționale, care cuprinde segmente sociale cu caracteristici comune. (...) O altă chestiune care nu i se pare stringentă, astăzi, d-lui Ornea, este aceea a specificului național, a cărui redefinire ar solicita un efort inutil. Poate dacă această redefinire este gândită în termenii și metodologiile clasice, sunt de acord cu dl. Z. Ornea. Efortul ar fi inutil. Nu asta am avut în vedere. Continuu să cred că specificul național nu este un concept imuabil. Dl. Ornea îmi replică astfel: «Specificul național e forțamente obligat să opereze cu trăsături din afara istoricității, fără de care nu poate fi vorba de trăsături specifice de ordinul permanenței». Cu toată deferența, am să-mi permit să am îndoieli cu privire la relația dintre specificitate și permanență. Dacă este sigur că specificitatea funcționează pe orizontală, spațial, este măcar plauzibil ca ea să poată funcționa și pe verticala temporală. Îmi vine foarte greu a crede că trăsăturile unei colectivități care formau ieri o Europă a statelor naționale rămân neschimbate astăzi, într-o Europă care se federalizează. (...) *Acasă* începe să devină un concept din ce în ce mai puțin restrictiv. (...) Din această perspectivă cred că este util să redefinim, astăzi, specificul național: din perspectiva unei Europe în care națiunile vor avea un cu totul alt rol decât acela de a crea state naționale. Care va fi acel rol și cum ni-l vom asuma noi? Iată o întrebare pe care cred că merită măcar să ne-o punem. Chiar dacă răspunsul va veni, probabil, ca de obicei, de la alții...”.

□ Este semnalată o conferință susținută de D. Țepeneag, pe 12 decembrie 1998, la întâlnirea tradițională dedicată celei de-a 50-a aniversări a *Declarației universale a drepturilor omului*, eveniment care a avut loc la Centrul „Georges Pompidou” din Paris. Scriitorul rememorează momentul excluderii sale din Uniunea Scriitorilor, în aprilie 1975, prin decret prezidențial, ca urmare a apariției primului număr al revistei „Les Cahiers de l'Est”, „picătura care a declanșat represiunea” autorităților române.

● „Cronica română” îl anunță pe Mircea Ivănescu drept câștigătorul Premiului Național de Poezie „Mihai Eminescu” – pentru anul 1998. Juriul a fost condus de președintele Uniunii Scriitorilor din România, Laurențiu Ulici. Pentru premiul din acest an au mai fost nominalizați Dan Laurențiu, Gabriela

Melimescu, Cristian Simionescu și Ilie Constantin. „Premiul Național de Poezie «Mihai Eminescu» se acordă anual unui poet contemporan, iar fiecărui laureat i se decernează și titlul de cetățean de onoare al municipiului Botoșani. Lauranții Premiului Național de Poezie «Mihai Eminescu» sunt Mihai Ursachi – 1991, Gellu Naum – 1992, Cezar Baltag – 1993, Petre Stoica – 1994, Ileana Mălăncioiu – 1995, Ana Blandiana – 1996 și Ștefan Aug. Doinaș – 1997”.

● Sub titlul *După ce a terminat „Coloana” lui Brâncuși, Ministerul Culturii „atacă” Piața Presei Libere* este publicat în „Adevărul” un anunț potrivit căruia „Ministerul Culturii, Primăria Municipiului București și Uniunea Arhitecților din România inițiază concursul privind organizarea de ansamblu – spațială și volumetrică – a zonelor din cadrul Pieței Presei Libere, ca locuri semnificative și cu valoare ambientală pentru Capitală”.

8 ianuarie

● În nr. 309 al revistei „Dilema”, distribuit împreună cu suplimentul lunar „Vineri”, Mircea Iorgulescu semnează un editorial politic intitulat *La început de an*, în care lansează o serie de avertismente și face unele predicții: „Creșterea puternică în opțiunile electoratului a Partidului România Mare și a lui Corneliu Vadim Tudor echivalează cu un avertisment serios pentru politicienii democrați din România. Cu conștiința, desigur, a existenței unei veritabile conștiințe democratice, nu a uneia surogat. Orientarea spre soluții autoritariste și radicale pe care o exprimă asemenea opțiuni trădează nu atât o neîncredere crescândă în valorile și principiile democratice, cât un masiv refuz al situației imediate. Un refuz concret al unei situații concrete. (...) Neîncrederea generalizată provine, între altele, și din sentimentul difuz, dar nu mai puțin dominant, al lipsei de autenticitate și consistență a multora dintre actorii vieții publice românești. Inconsecvențele în serie, slalomul printre principii și valori, un fel de avocațism dubios și insolent practicat pe scară largă, nepotismul multilateral dezvoltat, transformarea pe față, nerușinată, a responsabilităților politice în surse de îmbogățire, toate acestea creează în mod cert o atitudine defensivă și o suspiciune toxică față de politică, față de politicieni, față de partide. Nici un partid n-a luat atitudine fermă, în acești nouă ani de construcție a democrației din România, față de vreun eventual mare corupt din rândurile sale. (...) Nulitățile și mediocritățile prosperă, la adăpostul imunităților politicianiste. Au avut loc numai reglări de conturi pe motive politice de fațadă și, mai ales, s-a asistat la un nesfârșit război verbal, din care nimeni n-a ieșit imaculat. În schimb, moderația, echilibrul, atitudinile raționale, bunul-simț chiar s-au manifestat rar, palid, neconvingător”. □ Grupajul special din acest număr (*Admirația*, realizat de Alex. Leo Șerban) conține – inclusiv în afara nucleului tematic propriu-zis – eseuri de Sorana Corneanu (*Cât poate să însemne admirația și ce gust are ea*), Octavian Gabor (*Maestrul și discipolul*), George Banu (*Admirație rebelă*), Alexandru A. Popovici (*Angoasa*

devotamentului împărțit), Cătălin Manole (*Trainspotting și Doamna T.* – o anchetă prin liceele bucureștene), Z. Ornea (*Admirație pentru eroii biografiilor mele*), Norbert Dodille (*Totul e relativ*), Anca Manolescu (*Iubirea din admirație*) ș.a. Într-un *Argument*, a.l.ș. face următoarele constatări: „Numărul de față a fost gândit inițial ca un test: am vrut să verificăm adevărul afirmațiilor lui Julien Green (vezi moto-ul de pe prima pagină) interesându-ne pe Cine – sau Ce – admiră tinerii de până la 30 de ani astăzi... Inițiativă parțial ratată: cu excepția câtorva studenți din anul 4 UATC/secția audiovizuală și a unui «desant» printre elevii unor licee bucureștene (...) tema nu a stârnit entuziasmul scontat. Prudență – așa cum consideră unul dintre colaboratori? Indiferență, care ar da apă la moară ideii că tinerii trăiesc «Era Blazării»? Disoluția «eului-centru» într-o postmodernitate în care orice este echivalent cu orice? Epuizarea tuturor posibilităților/ Oricare ar fi nivelul la care punem întrebările, răspunsurile rămân deschise”. ■ Alexandru A. Popovici scrie, în eseul sus-menționat: „Această depășire a unei atitudini cumva maniheiste o regăsim în mai toate admirațiile și opțiunile mele, fie ele culturale sau politice. Sunt, cam de vreo 30 de ani, un «extremist de centru» (...). Visez de multă vreme la o carte despre Paul Claudel și Romain Rolland, Sartre și Montherlant, legați prin fire mai mult sau mai puțin vizibile, ca rădăcinile unor arbori ce se împletesc sub pământ, neținând seama de hotare”. ■ Z. Ornea își justifică, la rubrica sa, admirația pentru „eroii biografiilor” pe care le-a scris (Titu Maiorescu, C. Dobrogeanu-Gherea, C. Stere): „Dintre toate genurile istoriei literare, cu siguranță că biografia este cel mai dificil. Pentru că, în acest caz, nu sunt suficiente documentația scrupuloasă și perfectă stăpânire a subiectului, ci și altceva. Asume să-ți cunoști personajul atât de bine încât să intri, dacă se poate spune așa, în pielea și în sufletul său până la confundarea cu trăirile lui. Altfel zicând, trebuie să-ți iubești și să-ți admiri personajul (personalitatea) a cărei viață o reconstitui cu calități, obligatoriu, expresive, încât cititorul să citească biografia respectivă ca pe un roman. Nu știu dacă am izbutit aceste performanțe în cele trei biografii (Gherea, Maiorescu, Stere) pe care le-am scris din 1982 până în 1991. (...) Sigur e însă faptul că mi-am iubit (altfel zicând le-am admirat) personajele celor trei biografii, în așa fel încât, scriind despre ele, am re trăit, împreună cu ele, toate dramele și suferințele lor și fatal puținele biografii de care au avut parte. (...) Și mai adaug o mărturisire. Eroii celor trei biografii îmi erau familiari și îi cunoscuse bine încă din vremea liceului, citindu-le, încă de atunci, cărțile sau revistele pe care le-au întemeiat. Fără o prealabilă cunoaștere, din interior, a acestor personalități, biografia lor nu poate fi realizată”. □ La rubrica de revistă (ludică) a presei, *Cu ochii-n 3,14*, R.C. (Radu Cosașu) pune la punct cu argumente livești unele alegații politice ale lui Emil Constantinescu: „«Intellectualii care îl contestă pe Emil Constantinescu oferă un spectacol jalnic și nu reușesc decât să se descalifice ca intelectuali. Pentru investigarea abisurilor lor sufletești ar fi nevoie de un nou

Dostoevski» – afirma decis, prea decis, Dl. Alex. Ștefănescu în ultima sa «tablă de miercuri» din '98, în «România liberă». Ca intelectual nu prea abisă, cred că în frazele de mai sus au loc, mai întâi, o supraestimare a lui Dostoevski care, cât o fi fost de etern, n-a cercetat niciodată abisurile unui regim parlamentar, republican, caragialo-eminescian și, în al doilea rând, o subapreciere a valorilor noastre naționale. Adică, de exemplu, așa, o *Gorilă rebrenistă* nu ne-ar fi suficientă pentru a-i înțelege pe cei pro sau contra Emil? Sua un biet nou Ioanide...? O bibliotecă bună stă la dispoziția abisalului român pentru a-l feri, până una alta, să cadă în gropi și să emită prăpăstii”.

□ La rubrica „Spectacol”, Svetlana Cârsteian prezintă un proiect umanitar mai puțin obișnuit: „Copiii de la Casa de Copii «Sfântul Paul» București și din «Ferna» de la Ariceștii Rahtivani, județul Prahova, aflați sub tutela *Fundației Teatru Act* și a *Fundației de caritate Concordia*, au demonstrat că programele de recuperare a copiilor străzii sunt plicisitoare doar atunci când nu sunt puse în practică și că destinul, oricât de implacabil ar părea, poate fi schimbat”.

● În „România Mare” (443), Vasile Băran publică un episod dintr-un foileton despre Revoluția din 1989 (început în 1998), *Banchetul cameleonilor*, cu considerații dure despre Ion Caramitru sau despre „Daniela Crăsnaru plus Domokos Geza = LOVE”. Revoluția din 1989 ar fi fost, afirmă Vasile Băran, „o afacere politică de talie mondială, coordonată de americani și de ruși, la care un aport substanțial a avut Ungaria, țara cea mai interesată de căderea lui Ceaușescu, pentru care Ardealul era pământul sacru al Daciei lui Burebista și Decăbal, vatra străveche a României moderne”. „Ion Caramitru, Saul Bruckner (Brucan), Teodor Samuel Brateș, Alexandru Feldman Stark și alți purtători de microfoane de o impresionantă rezonanță, produse în complexele laboratoare ale Mosadului și celebrului NKVD (ulterior KGB), dirijau apariția revoluționarilor, în ordinea meritelor de a fi colaborat cu spionajul occidental, dar și cu cel autohton, în vederea ștrangulării României socialiste. (...) Și a apărut dintr-un grup de scriitori minori, însoțiți de actori – saltimbanci, și amanta recunoscută de-a lungul călătoriilor «culturale» prin țară, a lui Domokos Geza, poeta Daniela Crăsnaru, devenită brusc, din preoteasă a Mărețului Templu Stalinist, liberala cea mai liberală”. Parafrazându-l pe Mircea Dinescu, V. Băran numește momentul decembrie 1989 „Marea Brambureală”, Geza aducându-i după el, „unde era rost de ciolane (...) pe Octavian Paler, Nicolae Manolescu, Mircea Dinescu, Ana Blandiana, Romulus Rusan, parcă aruncându-și ca într-o ștafetă unul altuia același «pulover vinețiu». (...) Lor li s-a adăugat în șirul de alergători spre acel studio al TVR de unde se transmitea «Revoluția în direct» și «baronii Uniunii Scriitorilor», Doinaș și Paleologu, și apoi Deșliu, marele ratat, trădat de toți, îndeosebi de băiatul pe care îl crescuse, Mircea Dinescu, «dizidentul» căruia Dan Deșliu îi scrisese toate interviurile pentru ziarele rusești, germane și franceze. (...) Poet fără noroc, dar slugă, încă din adolescență, la bolșevici, de aceeași culturnici alogeni de teapa lui Roller,

care ne rescriau și Istoria”. Ținta UDMR-ului lui Geza and Co, crede Băran, ar fi „readucerea/anexarea Ardealului la «Ungaria istorică» (deci autonomie nu doar culturală, ci teritorială)”.

9 ianuarie

● Într-o „Tabletă de sâmbătă” din „România liberă”, Ana Blandiana notează câteva reflecții „*Despre noocrația necesară*”, pornind de la proiectul de buget pentru 1999: „Culturii i se rezervă 0,11% din PIB, în condițiile în care fondurile internaționale recomandă minimum de 1%, adică de aproape zece ori mai mult, existând țări europene, cu PIB infinit mai impunător decât al nostru, care repartizează culturii chiar mai multe procente. Acestui reproș i se poate răspunde, desigur, că situația economică a țării este atât de dezastruoasă încât nu supraviețuirea culturii, ci supraviețuirea pur și simplu este prioritară, mai precis, că nu de asta ne arde nouă acum. (...) Există oare, în întreaga noastră evoluție, cineva care să fi făcut pentru imaginea românilor în ochii celorlalți mai mult decât au făcut Brâncuși sau Enescu, Eliade, Ionesco sau Cioran? Există cineva care să ne fi făcut să existăm cu mai mare intensitate decât Eminescu sau Creangă sau Caragiale? Atunci cum e posibil să nu înțelegem că, tăind ultimele subvenții funcționării culturale, interzicem ultimele șanse de perpetuare a singurului plan unde nu am fost niciodată periferici? (...) Înainte de război, Camil Petrescu a publicat o lucrare neobișnuită în peisajul românesc, intitulată *Despre noocrația necesară*, noocrație însemnând în traducere liberă puterea intelectualilor. Lucrarea pleda pentru asumarea puterii pe cont propriu de către intelectualii care ajung întotdeauna să guverneze în numele altora. În condițiile de după război, când nici nu se mai punea problema ca intelectualii să guverneze în numele cuiva, utopia camilpetresciană trezea zâmbete triste. Acum zâmbetele au devenit condescendente. Ar fi în stare oamenii de cultură să invadeze palatul Victoria, să asedieze palatul Cotroceni, să devasteze sediile partidelor și ale ziarelor? Dacă nu, cum își închipuie ei că ar putea obține bani de la buget?”. □ În suplimentul „Aldine”, la rubrica „Mărturie”, Dan Stanca își invită cititorii să „mediteze” „asupra unei realități pe care societatea civilă, din prea multă exigență și spirit justițiar, o ignoră”: „Lupta dintre comunism și biserică nu poate fi tratată în termenii unei dispute profane. Clericii sunt acuzați de lașitate și colaboraționism cu prea multă ușurință. (...) Oricât de corupt, laș și abil ar fi fost clerul nostru în anii dictaturii, păstra, totuși, în interioritatea funcției sale sacerdotale, acest crâmpeli de inteligență la care nu avea acces partidul comunist. Un adevărat leader spiritual, păstor al oștirii de credincioși, nu se manifestă propriu-zis în momente triumfaliste pentru biserica sa, ci tocmai în clipe de strâmtoare și de nesiguranță. (...) Ortodoxia a avut mereu această clarviziune providențială pe care laicii, oricât de însetați de dreptate ar fi, nu o vor putea înțelege și atunci flagelează nemilos, confundând planurile. Într-o biserică trebuie salvate

Tainele. (...) Formulând acum mai provocator: *degeaba salvezi zidăria dacă pierzi miezul*. (...) Inutil a mai spune că aceste rânduri mi-au fost inspirate de articolul lui H.-R. Patapievici, publicat în «Cuvântul» din decembrie 1998, articol intitulat *După ateism, noi și religia în societate*”.

11 ianuarie

● La pagina de „Cultură” din „România liberă”, Nicolae Prelipceanu publică un material purtând supratitlul *Brâncuși la Tg. Jiu/ De doi ani modulele demontate stau la cutie* și intitulat *Ministerul Culturii promite: la 12 august, Coloana Infinitului va fi în picioare* – „Trebuia sau nu demontată Coloana?” (...) Ministrul Culturii, Ion Caramitru, ne spune, după ce s-au efectuat o serie de expertize internaționale că, probabil, Coloana ar mai fi rezistat în picioare până la apariția unei tehnici mai bune de restaurare. Fapt este că, atunci când, la inițiativa Fundației Internaționale Brâncuși, condusă de Radu Varia, Coloana a fost demontată bucată cu bucată, ea nu împlinise încă 60 de ani. Tot dl. Ion Caramitru ne informează că, în urma ultimei expertize, efectuată de o comisie UNESCO, în fruntea căreia se afla o mare somitate în materie de restaurare, prof Croci, restauratorul podului de la Mostar, al turnului din Pisa, al orașului Assisi, rezoluția a fost cam aceasta: trebuie demontată în vederea luării celor mai bune decizii de restaurare./ Concluzia comisiei, care mai era formulată și din experți în metale, este că, din cele patru elemente (fundația, stâlpul, modulele, metalizarea), nici unul nu ar trebui înlocuit, în timp ce ideea inițială de restaurare era înlocuirea a trei dintre aceste patru elemente: fundația, stâlpul, metalizarea. Și ministrul și reprezentantul său teritorial sunt de părere că această Coloană e opera a două genii: cel artistic, Brâncuși, care a proiectat-o, și cel tehnic, inginerul Ștefan Georgescu-Gorjan, care a realizat forma ei materială. Or, pe cât e posibil, trebuie păstrate semnele fiecăruia./ În continuare, stâlpul, pe care modulele erau înșirate ca măgelele pe ață, e în picioare, învelit într-o enormă folie de plastic (...), dar, când timpul va fi propice și va începe finanțarea promisă de Banca Mondială, el va fi demontat în cele trei segmente componente ale sale, spre a se vedea dacă nu cumva cel îngropat în paralelipipedul de beton de 8m/5m/5m este deteriorat. Celelalte sunt în bună stare”.

● „Zua” publică informația potrivit căreia *Pe Internet a fost inițiată Biblioteca românească virtuală* (cu trimitere la *site-ul* <http://www.starnets.ro/Biblioteca>): „Deccamdată, principalii beneficiari sunt diaspora, școlile și mass-media. Biblioteca este deja în posesia echivalentului a sute de pagini de carte on-line și «anticipăm creșterea rapidă a site-ului», declara Bogdan Ivan de la editura Folium, inițiatoarea proiectului. Patrimoniul editurii se îmbogățește prin cooperarea editurilor și a redacțiilor revistelor (...). «În viitorul apropiat se vor găsi în paginile bibliotecii texte literare clasice (secțiunea Caragiale fiind în acest moment cea mai amplă), lucrări esențiale din filosofia și eseistica

românească, actualitatea editorială la zi, o istorie ilustrată a României (în perspectivă și versuri în limbi străine), calendarul tradițiilor românești»”.

12 ianuarie

● Sub titlul *„Cred și azi că ideea comunistă poate stimula creația asemeni ideii religioase sau a celei naționale”*, apare în „Adevărul literar și artistic” (nr. 451) un interviu cu Dumitru Micu – interviu realizat de Cristian Cosma [un cristian] și datat „mai 1998”: „– *Sunteți profesor universitar din 1954 și am auzit că ați fost printre primii în Universitatea București care au profesat stând pe scaun.../* – Mi-am permis să vorbesc stând pe scaun întrucât tot în această poziție își ținea prelegerile Tudor Vianu./ (...) – *Cum vede D. Micu literatura română contemporană (scriitori, critici, editori)? După dispariția lui Sorescu, cine ar putea intra în calculele unui Nobel pentru literatură? Pentru că i-ați fost apropiat, cum vedea Blaga posibilitatea de a obține acest premiu?/* – Văd literatura română de azi, ca «instituție», cum o vede toată lumea și cum este în realitate: un haos. Individual, am impresia că se creează (în orice caz, se tipărește) mai puțin, calitativ vorbind, chiar decât în cei mai răi ani ceaușiști. Nu știu să fi apărut alt roman excepțional, în afară de *Orbitorul* lui Mircea Cărtărescu, în ultimul lustru./ Cât privește premiile, nu le acord absolut nici un fel de semnificație, știind cum se acordă – chiar și Nobelul. Blaga și-ar fi dorit, fără îndoială, un Nobel, și, cu certitudine, a suferit fiindcă nu l-a obținut, dar nu credea, nici el, că premiile reflectă neapărat valori corespunzătoare faimei lor./ – *Cine ar fi azi «regele poeziei» și cine «prințul poezilor»?/* – A proclama «prinți» și «regi» ai poeziei este doar amuzant, ca o joacă de copii. Receptarea lirismului este un act individual, intim, și fiecare cititor își are «prințul» și suveranul său. Dacă ții, totuși, să nominalizez, în opinia publică literară «rege» este (presupun) Doinaș, iar «prinț» Cărtărescu. Dar acestea sunt opțiuni superflue./ – *Dar care este cea mai bună revistă literară?/* – Sunt atât de scârbit de întreaga presă, mai ales de cea literară, încât nu mai răsfoiesc nici o publicație. Prin direcție, înclin să presupun că periodicul cel mai vrednic de interes e cel mai puțin dependent de un anume grup, și, din câte cunosc, acesta e cazul săptămânalului «Adevărul literar și artistic»./ – *De unde această dispută între «Literatorul» și «România literară»?/* – Animizitățile dintre «România literară» și «Literatorul» exprimă, neîndoielnic, rivalități de natură individuală, dar sunt generate și de situații principiale opuse – sincer opuse (și nu doar din interes) în cazul unora dintre cei angajați în polemici (Valeriu Cristea îndeosebi). «Literatorul» (pe când apărea sub directoratul lui Sorescu) refuza angajarea politică; «România literară», din contră, este politizată până în ultima fibră./ (...) – *Cum mai poate face fluxului editorial un critic literar? Bănuiesc că nu folosiți calculatorul.../* – Am renunțat de mult să urmăresc fluxul aparițiilor curente. Pentru *Scurtă istorie a literaturii române* am citit cărțile consacrate și consacrabile (în opinia

mea) pe celelalte doar clasificându-le (...)/ – *Care ar fi cărțile fundamentale ale secolului în literatura noastră?*/ – Pe multe dintre cele reprezentative, aparute până prin 1995, le-am menționat în *Scurtă istorie*. N-o am însă, și n-o are nimeni, o evidență a aparițiilor din ultimul deceniu, spre a putea opera selecții și ierarhizări valorice. (...)/ – *Ce-și reproșează D. Micu în calitate de critic literar? Ați făcut concesii? Ați plătit vreun tribut comunismului?*/ – Înainte de orice, faptul de a fi îmbrățișat această îndeletnicire. Debutasem în presă (în 1943) și am continuat a publica versuri până în 1950. (...) Cerebral, acoram credit poeziei «angajate», gândind-o la fel de legitimă ca orice altă modalitate lirică, dar inefabilul sufletesc se ascundea, dacă voiam să-l integrez tonalităților «civice». În consecință, m-am apucat să scriu critică. (...) Aș fi preferat să nu mă pronunț asupra perioadei contemporane deloc, dar n-a fost chip, și nu pot face abstracție de ea nici astăzi, dovadă chiar răspunsurile la chestionarul dumatile./ Comunismului nu i-am «plătit tribut»; am servit comunismul, așa cum îl înțelegeam, cu convingere. Vreau să spun: ideea comunistă./ Cred și azi că această idee poate stimula creația, asemenea ideii religioase sau celei naționale, de pildă. N-am crezut niciodată că doar ideile «înaintate», doar socialismul și comunismul, pot impulsiona marea inspirație, după cum astăzi nu cred că ideologiile, fie de stânga, fie de dreapta (minus răsismul) ar fi incompatibile cu creativitatea. Altceva decât ideea (comunistă, creștină, musulmană, liberală etc.) este regimul politic prin care ea se instalează. Regimul de după 1947 din România n-a fost în realitate comunist. Cel din timpul lui Ceaușescu a fost mai degrabă nazist. Acestuia (și celor ce l-au precedat) le-am plătit aceleași tributoare ca toată lumea. Nu se putea altfel. (...) Excese de zel publicistic, procomuniste, n-am comis însă. N-am dat «cezurului» mai mult decât se impunea”. □ Sub genericul „Civica” și sub titlul *Ciuita rădăcire*, Alexandru George publică un articol foarte critic la adresa cărții lui Sorin Alexandrescu *Paradoxul român*, începând prin a deplânge faptul că „perioada de supreme împliniri, de o sută de ani, dovedind vocația poporului nostru pentru democrație, liberalism și societate deschisă, este evocată numai în batjocură și pentru că oferă exemple negative, nerealizări, neconcordanță între vorbă și faptă”: „Spre marea mea stupefacție, aceeași «critică» inadecvată și de fapt neîntemeiată domină o carte apărută recent, *Paradoxul român*, iscălită de semioticianul Sorin Alexandrescu, un intelectual cu o programatică orientare a-istorică și un om al «civilizației», care până acuma îmi inspirase alte gânduri, dar pe care lectura acestei cărți, care se încheie cu o schiță de istorie-elogiu a aceluia partid-aiureală care este PNȚCD, e de natură să le schimbe radical. Cartea are multe momente interesante, dar orientarea autorului e eronată, iar alcătuirea ei (din articole disparate, scrise în mai mulți ani) e cel puțin șubredă, când nu nejustificată. Cât privește informația, departe de a fi impecabilă, e doar onorabilă, mai ales dacă ținem seama că autorul trăiește de mai bine de trei decenii în străinătate și e înclinat

să folosească politologia de acolo, dar și clișee aplicate cu mai mult sau mai puțin succes de străini situației de la noi./ (...) Sunt primul care recunosc insuficiențele regimului liberal-democrat din trecut, dar îl consider un ce pozitiv, constituind un punct ferm în judecarea trecutului și în proiectul de viitor”. *Paradoxul român* – crede Alexandru George – „ajută la popularizarea unor idei fundamental greșite”, iar „totalul erorilor din această carte face cu neputință «combaterea» lor sau o simplă expunere enumerativă”; de exemplu: „Vorbind despre situația cuprinsă mai ales în sfertul de veac de după Primul Război Mondial, el începe nu cu realitatea împlinirii idealurilor naționale supreme din 1918, ci cu o temă care reprezintă calul de bătaie al tuturor criticaștilor anti-liberali. În loc să înceapă cu *O realizare grandioasă* sau *După o măreață victorie* (...), el adoptă clișeul negativ al insuficienței clasei noastre politice conducătoare, căreia totuși i se datorează biruința finală”. (O a doua parte a articolului va apărea în nr. 452, din 19 ianuarie 1999, al revistei.) □ La rubrica sa de autor (*Fereastră*), Costache Olăreanu scrie – în tableta *Accesoriiile scriitorului*: „M-am apucat și eu să învăț să lucrez la computer. Merge greu, tare greu. (...) Mă rog! Important este, îmi zic, să-mi fac o idee despre ceea ce poate să însemne progresul în materie de scris, ca să nu mă arăt ca un troglodit ignorant (...). Nu mă gândesc să mă apuc de romane-fluviu, tocmai acum, la bătrânețe, și nici intenții comerciale nu am, ca să apelez, în viitorul previzibil, la acest instrument indispensabil oricărui industriuos al scrisului./ Altceva însă vroiam să spun. Tot plimbând «maus»-ul pe ecran și chinuindu-mă, ba să șterg câte un cuvânt sau o propoziție (n-am ajuns la performanța de a înlocui un paragraf sau mai multe pagini!), ba încercând să aliniez frumos textul ori să-i schimb caracterul de literă, gândul îmi tot fuge la vremurile de odinioară, când amintirea sculelor pe care le-am folosit de-a lungul timpului mă umple de greu reprimabile nostalgii”. Cât despre „marele avantaj al computerului”: „Ștergerea și înlocuirea cuvintelor nu mai prezintă nici o dificultate, din contră, plăcerea, chiar voluptatea de a șterge poate să devină regula supremă a scrisului. Acel «Ecrivez et toujours effacez!» al lui Boileau își găsește astfel întruchiparea cea mai neașteptată, mai simplă și mai concretă./ Cred că asta e și motivul pentru care m-am apucat să învăț tainele computerului: irepresibila și, până acum, secreta mea dorință de a șterge mai mult decât îmi închipui eu că aş putea să scriu!”. □ Sunt publicate, sub genericul „Poesis”, poeme de Mariana Marin: *Mutilarea artistului la tinerețe*, *Poemul atomic*, *Artiștii patriei mele* ș.a.

● Sub genericul „Evocare”, S. Damian publică în revista „22” (nr. 2) prima parte a unui amplu articol intitulat *Ahile intră și iese din cort. Despre fronda lui D. Țepeneag*, „rezumând un episod din istoricul disidenței”: în preajma mișcării Goma, D. Țepeneag „dirija la Paris o revistă literară de prestigiu internațional, «Cahiers de l’Est»; convoca periodic adunări în favoarea celor persecutați în România; preluase atribuțiile de «curea de transmisie», prin el

ajungeau depeşe incendiare la redacţii, la emisiuni de televiziune, la foruri de resort europene; defrişase o cale de acces la edituri şi în cercurile de literaţi francezi (...); putea discuta de la egal la egal cu maeştrii literelor din diaspora românească, Eliade, Ionescu, Cioran, iar pelerinajul la ei era scutit de obedienţă şi umilinţă (...). Fără agitaţia sa (...), nu mai mişca aproape nimic pe aceste versante./ Totuşi, de la o zi la alta, Țepeneag a întors spatele tuturor, s-a angajat să nu mai salute pe nimeni din lumea profesioniştilor cuvântului”. Întorcându-se cu trei decenii în urmă, S. Damian urmăreşte evoluţia frondei lui D. Țepeneag (pentru a reveni ulterior la momentul îndepărtării autorului, după 1978, de cauza militantă a exilului literar românesc): „Dintr-un puştan puţin vagabond şi chefliu, un pierde-vară pus pe şotii, dedat la abulie, total dezinteresat de ceea ce defila dincolo de liziera sa, în mediile culturii oficiale – tâşnise la suprafaţă un orator pătimaş şi inspirat, deloc stângaci în reflectoarele rampei, azvârlind iscusit replica în disputa verbală extenuantă, periculoasă cu gealaţii regimului. (...)/ Ca şi în cazul Goma sau, mai târziu, Dorin Tudoran şi Mircea Dinescu, desprinderea de canon (ieşirea din regula jocului) a pus în încurcătură pe cei însărcinaţi cu paza şi anihilarea lor. (...) Rebelul nu mai putea fi împins automat înapoi printre ceilalţi, devenise cunoscut, avea contact cu elita gândirii autohtone, dar şi cu mass-media occidentale şi tot ce se întâmpla cu el putea furniza un subiect de senzaţie peste graniţă. (...) Spre deosebire de Goma, el nu se încrâncena, spera să nu dispară deliciile reprezentăţiei ce se desfăşura şi cu o intuiţie psihologică de jucător versat şi sugubăţ, plusa potul, examinând curios cărţile şi feţele celor de la masă. Cultiva astfel şi un soi de exhibiţionism, era bucuros că poate percepe şocul (de derută?, de spaimă?) al unor brute./ Trebuie să rectific o afirmaţie poate pripită. Şi Paul Goma introducea în declaraţiile belicoase paragrafe care trădau plăcerea sa de a fi caustic. Zeflemeaua era însă de altă factură decât la Țepeneag, mai nemijlocită, mai dintr-o bucată. Pentru cel din urmă, amuzamentul, cu accente de cruzime, cu care înregistra buimăceala satrapilor, îl imboldea să-l întărească mai mult, să le scoată la iveală neputinţa. (...)/ Precizez că, înregimentându-se în rezistenţă, tânărul animator al grupului oniric era lucid, n-a nutrit iluzia că sistemul se poate ameliora. De la cele dintâi altercaţii, ţelul a fost radical: respingerea comunismului. (...)/ Ar fi greşit, cu toate acestea, să se amplifice latura jocului în conduita scriitorului, îngăduind să prindă cheag ideea că, în acţiune, el se putea lăsa deturnat de la ţintă de voluptatea combinărilor de efecte. La difuzarea scrisorii lui Goma, în preajma cutremurului din 1977, el a fost neîntrerupt, din străinătate, pe fază (...). *Dosarul Goma*, întocmit de Țepeneag şi de alţii, care strânge mărturiile unei enorme mobilizări de resurse civice, e o sinteză de eroism şi de coeziune (...)./ Ce păcat că momente de vârf în promovarea atitudinii cetăţeneşti sunt urmate de prăbuşiri în gol! (...) În mneandre ale împotmolirii a naufragiat şi nava pilot a prieteniei dintre Goma şi Țepeneag. (...) Nu mai contează azi cum

s-au născut dizarmoniile și cine a înțeles pe parcurs zădăria. (...)/ Gâlceve ale lui Țepeneag cu camarazii de conjurație avuseseră loc de mai multe ori în traiectoria sa biografică. S-a despărțit nu numai de Goma, dar și de alți exponenți ai exilului românesc. Le-a reproșat amicilor săi din capitala Franței (...) că l-au lăsat de izbeliște într-o situație de răpântie pentru el, când se străduia tocmai să clarifice raporturile cu autoritățile locale și să primească naturalizarea. S-a mâniat ca văcarul pe sat – așa va caracteriza el perturbările din 1978, crucindu-se el însuși că s-a închis în cort ca un Ahile ce bodogănește îmbufnat și supralicitează motivele de retragere”. (Partea a doua a eseului va apărea în nr. 3, din 19 ianuarie 1999.)

● „Tableta de marți” din „România liberă” este semnată de Gheorghe Grigurcu (**O explicație**): „N-aveam în această privință nici o îndoială, chiar înainte de a-l vedea-auzi pe micul ecran pe actualul președinte al Academiei Române [Este vorba despre Eugen Simion, căruia publicistul nu-i dă numele în cuprinsul acestui articol], exprimându-se, ajutat de o ironică grimasă, că, probabil, noi, cei ce-am supus unei statornice analize critice cărmuirea lui Ion Iliescu, «ne-am vindecăt», constatând care sunt «performanțele» celei de după noiembrie 1996. Ne dădeam seama și până la acel moment că «apoliticii» și «echidistanții» jubilează crezându-ne în încurcătură. «Cum, ne-ați criticat pe noi pentru că i-am criticat pe democrații dumneavoastră și acum nu-i criticați voi înșivă și mai abitur? Cine a avut dreptate?». Regretăm că nu le putem «da dreptate», așa cum s-ar aștepta. Căci aici e vorba de două chestiuni ce se cuvin disociate. Mai întâi, se află în cauză afilierea președinților «apolitici» și «echidistanți» la guvernarea restauraționistă, afiliere ce ține de ordinul evidenței. (...) În al doilea rând, noi n-am militat pentru ascensiunea unor persoane, ci pentru întinarea unor principii. (...) Nu răspundem pentru că unii politicieni s-au îndepărtat, straniu, de concepțiile și proiectele pe care dădeau impresia a le sluji cu devotament. Istoria nu e calcul astronomic, nici măcar prognoză meteo. Urmărim un ideal al statului de drept, al bunului simț și al bunei stări, încadrat în parametrii europeni, pe care, dacă unii se arată nevrednici a-l împlini, să-l încredințăm, la proximalul prilej istoric, altora mai vrednici. Atât și nimic mai mult”.

● În „Adevărul” se publică **Topul Național de Carte – la 10 ian. 99 – realizat prin Programul Monitor (coord. Mircea Nedelciu)**. În acest număr, secțiunea „Poezie”: 1) Mircea Cărtărescu, *Dublu CD* (Ed. Humanitas, 578 de puncte); 2) Traian T. Coșovei, *Percheziționarea ingerilor* (Ed. Crater, 526 p.); 3) Romulus Bucur, *Cântecel(e) – fast food poems* (Ed. Paralela 45, 399 p.); 4) Ștefan Aug. Doinaș, *Amor universalis* (Ed. FCR, 372 p.); 5) Dinu Flămând, *Viață de probă* (Ed. FCR, 328 p.); 6) Ioana Crăciunescu, *Creștet și gheare* (Ed. CR, 291 p.); 7) Antologie (Negoitescu), *De la Dosoftei la Șt. Aug. Doinaș* (Ed. Dacia, 214 p.); 8) Ștefan Baștovoi, *Peștele pescar* (Ed. Marineasa, 204 p.); 9) Rodica Drăghinescu, *Ah!* (Ed. Vinea, 173 p.); 10) Octavian Soviany, *Turnul lui Casanova* (Ed. Pontica, 142 p.).

● C notă apărută în „Cronica română”, anunță intrarea în vigoare a unei noi legi în virtutea căreia membrii de onoare ai Academiei Române originari din România, Republica Moldova și Ucraina „vor beneficia de indemnizații corespunzătoare membrilor Academiei stabilite în raport cu salariul de bază indexat, prevăzut pentru funcția de cercetător principal gradul I, gradația I de 60 la sută. Noua lege înlătură astfel o gravă injustiție pentru membrii de onoare ai Academici, personalități marcante ale științei și culturii din România, Republica Moldova și Ucraina”. De prevederile legii vor beneficia 25 de membri de onoare din România (prof. dr. Constantin Bălăceanu Stolnici, prof. Constantin Ciopraga, prof. dr. Sorin Comoroșan, I.P.S. Nicolae Corneanu, prof. Vasile Gionea, prof. Răzvan Givulescu, prof. Constantin Ionete, Ion Irimescu, prof. Pal Jako Zsigmond, prof. Panaite C. Mazilu, prof. dr. Mircea Olteanu, Ion Pacea, prof. dr. Tudor Popescu, prof. dr. Eugenju Ploaia, I.P.S. dr. Antonie Plămădeală, dr. ing. Gheorghe Rădulescu, prof. Aurelian Stan, dr. Nicolae Stoicescu, prof. Gavril Stempel, E.S. dr. Alexandru Tocea, dr. ing. Victor I. Toma, prof. Gabriel Țepelea, I.P.S. Nestor Vornicescu, prof. Romulus Vulcănescu, prof. Mircea Zăciu), șapte din Republica Moldova (Ion Druță, Sergiu Ion Rădăușan, Mihai Cimpoi, Andrei Ancrîș, Alexandru Moșanu, Ion Sergiu Chincă, Anghel Rugină) și doi din Ucraina, (*Grigore* Constantin Bostan, Alexandrina Cernov).

13 ianuarie

● Pe prima pagină a „României libere” este publicat următorul comunicat al Alianței Civice, care avertizează că ***Toleranța față de vulgaritate și impostură a dat prea mult***: „Alianța Civică consideră că trebuie să înceapă, în sfârșit, asarea vieții politice românești./ Alianța Civică salută noul demers pe care îl fac autoritățile juridice abilitate pentru ridicarea imunității parlamentare a senatorului C.V. Tudor, ca urmare a ultimelor sale manifestări publice, care lezează în mod inadmisibil bunul simț și aduc atingere unor instituții ale statului, precum și onoarei și demnității unor persoane./ Alianța Civică cere membrilor Senatului să dea de astă dată dovadă de hotărâre, oferind Justiției posibilitatea de a sancționa faptele nedemnului lor coleg, care compromite prin comportarea sa prestigiul întregii clase politice și chiar al țării. Orice ezitare în acest demers ar însemna o solidarizare cu extremismul, o înfrângere a democrației, dar și o dovadă a neputinței societății românești”. □ Pe aceeași pagină, Alex. Ștefănescu dedică „Tableta de miercuri” aceluiași C.V. Tudor, ***Omul care a pălmuț România***, „un individ cu fața lată, cu fundul lat, cu sensibilitatea lată” și cu „un semn distinctiv pe gât: urma lesei în care l-a ținut Elena Ceaușescu”: „Corneliu Vadim Tudor nu l-a insultat numai pe Emil Constantinescu, a insultat România, pe care Emil Constantinescu o reprezintă. A dat, în văzul lumii, o palmă răsunătoare țării sale, iar noi, cetățenii ei, stăm și ne uităm, dispuși, ca întotdeauna, să suportăm orice umilință./ Pe ce se

bazează Corneliu Vadim Tudor? Înainte de 1989 se baza pe Elena Ceaușescu, pe care o lingea cu limba lungă și umedă a câte unui poem omagial. Acum, însă, se bazează doar pe propria lui obrăznicie. Și, bineînțeles, pe lașitatea celor din jur”.

● În „Romania literară” (nr. 1), Nicolae Manolescu semnează, în preajma aniversării lui Mihai Eminescu, un editorial despre „cultul” acestuia, prilejuit de lectura volumului *Testamentul unui eminescolog* de Petru Creția: „*Testamentul* este expresia și istoria unui cult pentru Eminescu: de o cu totul altă factură (sau, poate, natură) decât acela pe care național-comunismul l-a lăsat moștenire epocii actuale. Petru Creția se referă el însuși la desfigurarea ridicolă de care are parte poetul, ieri, ca și azi, dar probează, în carte, un devotament însoțit de spirit critic care e moștenit, la rîndul lui, de la Maiorescu, Chendi, Perpessicius, Călinescu, și atâți alți truditorescu asupra textelor eminesciene. (...) Adevăratul cult pe care i-l datorăm lui Eminescu presupune înainte de orice efortul teribil de a-i descifra și publica, în condiții de maximă securitate științifică, opera. Petru Creția are tăria, la capătul unei vieți de editor eminescian, să afirme că n-avem încă ediția: primele șase, din șaisprezece volume ale ediției academice, adică acelea publicate de Perpessicius între 1939 și 1963, ar trebui reluate, conform unor criterii mai noi și beneficiind de toate achizițiile recente; separarea între antume și postume se cuvine părăsită; aparatul critic și variantele trebuie dispuse altfel decât la Perpessicius, mai puțin greoi și funcțional. Și așa mai departe. Eminescolatrii vor protesta încă o dată, văzând că, după mitul Eminescu, e pus în discuție mitul Perpessicius. N-au decât! Ideea lui Petru Creția, documentată de întreaga lui carte, este că Eminescu a rămas viu tocmai datorită acestei ștafete trecute din generație în generație și, nu în ultimul rând, a muncii pe brânci a acestei secte ciudate și nerăsplătite a editorilor săi, cărora li se cuvin adăugați criticii, adică bunii cititori. Tot restul e declamație festivă a unor oameni care-și fac din Eminescu o icoană dată jos din pod de două ori pe an” (*Cultul lui Eminescu*). □ Despre necesitatea de a depăși vechile prejudecăți ale criticii și de a „unifica” într-un tot unitar creația poetică și cea publicistică eminesciană se pronunță, într-un eseu de analiză a receptării, Ioan Constantinescu (*Cei „doi” Eminescu*). □ Un articol vehement la adresa politicii postdecembriste și, în mod particular, a președintelui Emil Constantinescu – *Bilanț (la mâini și la picioare)* – publică, la rubrica „Contrafort”, Mircea Mihăieș: „Șase ani le-a trebuit românilor pentru a se lepăda de luda comunistă, dar nici atunci n-au avut noroc. Noul președinte a urmat la milimetru politica antemergătorului, mulțumindu-se să invite la Cotroceni o camarilă pe cât de incompetentă, pe atât de slugarnică și cinică. (...) Oamenii lui Constantinescu au compromis până și munca unor ONG-ști onești și capabili. Fragilitatea proiectului politic al regimului Constantinescu e întrecută doar de stângăcia cu care e pus în

aplicare. Din lecția iliesciană, dl Constantinescu a învățat un singur lucru: să se expună cât mai puțin. Invizibil în viața publică, prezidentul s-a încurcat atât de puternic în ștele intrigăraielor conduse de serviciile secrete, încât a ajuns o simplă paiață în mâna forțelor întunericului. (...) Drapați în hlamida glorioasă a învingătorilor fiarei comuniste, membrii ridicolului club «Eu, tu și Emil» s-au pus pe dulcele trai al guvernării în dorul lelii. Nu numai că nu i-au căutat pe cei cincisprezece mii de specialiști pe care păreau să-i aibă în buzunarul de la piept, dar s-au precipitat să tragă după sine zăvoarele Cotrocenilor, ale miristerelor și ale diverselor instituții, nu care cumva să se rățăcească pe acolo și vreun ins capabil. O castă închisă, alcătuită fie din semidocti ce maimuțăresc noul limbaj de lemn al instituțiilor non-guvernamentale, mari specialiști în a-și «trage» fundații pe cont propriu și meșteri imbatabili în completarea formularelor ce le aduc burse din străinătate, subvenții grase pentru propriile business-uri și relații profitabile pe termen lung. (...) Minciunii din decembrie 1989 i s-a adăugat minciuna din noiembrie 1996. A-i reaminti astăzi d-lui Corstantinescu despre promisiunile făcute în focul campaniei electorale înseamnă a te aștepta la represalii. (...) De la Rege la ultimul votant, milioane de români au căzut în plasa acestui veleitar ambițios (...). Fără pic de imaginație politică, temându-și scaunul mai mult decât viața, dl Constantinescu e de pe-acum imaginea eșecului definitiv al României. (...) Intrăm în al zecelea an post-comunist, însă nu ne-am dat seama că alunecăm pe un tobogan circular, la capătul căruia se află, cu gurile larg deschise, cu dinții-fierăstrău, aceiași șacali ieșiți din adormire în zilele călduroase ale lui august 1991”. □ Cristian Teodorescu face, în cadrul rubricii „La microscop”, o evaluare la început de an a perspectivelor crizei guvernamentale: „De la gestionarea crizei economice fără măsuri reformatoare, s-a ajuns la o politică de reforme impusă de necesitățile gestionarii imediate. Nu e nimic glorios în asta. Să faci reformă fiindcă n-ai încotro poate părea o politică nechită, de cârpeală. (...) 1999 e un an pe care îl începem fără iluzii, în care ne așteptăm mai mult la rău decât la bine, dacă însă vom renunța și la prejudecăți poate că acest an va fi mai bun decât ne imaginăm azi”. □ În cadrul rubricii „Cărți primite la redacție”, Alex. Ștefănescu îl prezintă simpatetic pe Gheorghe Grigurcu, al cărui nou volum, *Imposibila neutralitate* – reunind articole polemice din perioada 1990-1995 – este comentat cu o solidaritate ea însăși polemică: „Criticul nu contrazice din plăcerea de-a contrazice. Scopul său este să împiedice restaurarea în viața literară a falsei ierarhii de valori și a demagogiei din timpul comunismului. Stilul elegant are, la Gheorghe Grigurcu, o surprinzătoare eficacitate polemică. Criticul vorbește ceremonios de la tribuna unui imaginar parlament al literaturii, învingându-i până la urmă, unul după altul, prin demonstrațiile lui impecabile, pe toți comunistoizii care tropăie și fluieră în sală”. ■ Volumul *Caragiale e cu noi* al lui Ștefan Cazimir („Istoria Partidului Liber-Schimbist,

povestită de fostul său președinte”) îi prilejuiește comentatorului regretul că autorul său „nu are din nefericire, detașarea necesară pentru a explica un fenomen straniu din punct de vedere sociologic (o parodie de partid a fost luată în serios de alegători!). Încântat de succesul pe care l-a avut ca epigon al lui Caragiale, el trece în revistă toate glumele (multe nesărate) făcute în calitate de președinte al partidului în diferite împrejurări, ca și ecourile lor din presă. Omite însă să menționeze ceva important (și compromițător): faptul că la un moment dat a abandonat gluma cu PLS și s-a transferat la PDSR, un partid care a adus România într-o situație deloc veselă”. ■ De un tratament entuziast-colegial beneficiază volumul *33 de revelații*: „Tablete publicate de Gabriela Melinescu, în anii afirmării sale, în diverse reviste românești (cele mai multe chiar în «România literară»). Cititorului i se oferă, în afară de revelațiile promise în titlul cărții, un captivant spectacol lingvistic”. ■ Este elogiat și poetul bucovinean Constantin Severin, pornind de la recetul său volum *Improvizații pe cifraj armonic* (Editura Axa, Botoșani): „Poetul din Suceava se află, ca de obicei, în avangarda poeziei românești, lăsându-i cu mult în urmă, din acest punct de vedere, pe bucureșteni (nu întâmplător, versiunile englezești ale textelor sale au succes în Occident). «Muzica» versurilor din cartea recent apărută este sintetică și siderală”. ■ Eseurile din volumul *Volubilis* sunt apreciate în următorii termeni: „În acțiunea ei literară, Simona Popescu are brutalitatea benefică a gospodinei care deschide larg fereastra dormitorului într-o dimineață geroasă de iarnă, fără să-i pese de leneșii familiei rămași încă în pat. Și mai este de observat ceva: autoarea practică un cult al tinereții fără legătură cu acel primitiv rasism al vârstei pe care îl promovează colegii ei de generație. Pentru ea, tinerețea este creația însăși, este o tenace forță antientropică specifică omului superior”. În schimb, versurile poetei din volumul *Noapte sau zi* „compun un discurs sclipitor, dar inconsistent din punct de vedere liric (se și uită cu ușurință, după încheierea lecturii)”. □ Într-un comentariu intitulat *Rădulescu-Motru a avut dreptate*, Gheorghe Grigurcu prezintă ideile lui Constantin Rădulescu-Motru din culegerea *Etnicul românesc*, îngrijită de Constantin Schifirneț, cu considerații comprehensive referitoare la opțiunile „germanofile” ale elitelor românești din tipul celui de-al Doilea Război Mondial. □ Ioana Parvulescu continuă publicarea serialului *De la Doamna B. la Doamna T. (Le pays du tendre)*.

● Într-un articol din „Luceafărul” (nr. 1), *Cheia personajelor*, Marina Sipoș reacționează în apărarea operei lui Paul Goma, în contrast cu alte atitudini critice recente: „Exact acum, când Nicolae Manolescu scrie hotărât pe prima pagină a «României literare» (nr. 48/1998), *Adio, domnule Goma*, exact acum deci vreau eu să scriu despre persoanele și personajele din cărțile lui Paul Goma”. Articolul continuă cu o trecere în revistă a mai multor volume și se alătură publicării unui fragment din *Bonifacia* de Paul Goma.

14-17 ianuarie

● Are loc la Botoșani ediția a XX-a a Zilelor „Mihai Eminescu”, eveniment organizat de Ministerul Culturii, Consiliul Județean Botoșani și Inspectoratul pentru Cultură Botoșani. În cadrul spectacolului de gală se decernează Premiul Național de Poezie „Mihai Eminescu” pentru opera omnia și, în premieră, Premiul Național de Poezie „Mihai Eminescu” pentru debut editorial pe anul 1998. Prima dintre aceste două distincții îi revine anul acesta lui Mircea Ivănescu și este acordată de un juriu format din Laurențiu Ulici, Mircea Martin, Daniel Dimitriu, Cornel Ungureanu și Petru Poantă, poeții nominalizați fiind Mircea Ivănescu, Gabriela Melinescu, Dan Laurențiu, Ilie Corstantin, Cristian Simionescu. Premiul pentru debut pe 1998 este decis de un juriu compus din Laurențiu Ulici, Dan-Silviu Boerescu, Mircea A. Diaconu, Al. Cistelean și Radu G. Țeposu, nominalizații fiind Doru Mareș, Cristian Pavel, Sorin Gherguț, Florina Zaharia și Adela Greceanu; la această categorie, laureatul este Doru Mareș.

14 ianuarie

● Într-un articol din „Contemporanul” (nr. 2), *Destin cu popești*, publicat la rubrica „Șotron”, D. Țepeneag se întreabă dacă există vreo legătură între talentul critic și cel politic: „Eu așa credeam când încercam să-l conving pe Nicolae Breban că Nicolae Manolescu are talent politic. De fapt, argumentele mele nu priveau numai reputația criticului, dar și a omului în general. Îi admiram abilitatea cu care se strecurase prin capcanele comuniste și socoteam că asta înseamnă talent politic. Fără să intre în Partid, a reușit să se mențină la un nivel de la care părerea lui să aibă greutate. S-a erijat în mentor al generației '80, părea un mare critic și un om ireproșabil. Mă rog, e adevărat, nu știam unele lucruri pe care le-am aflat mai târziu, cum ar fi, de pildă, faptul că a fost silit să scrie despre Dumitru Popescu și să-i laude literatura. Dar a fost singurul care a făcut această concesie? Cum-necum eram de partea lui. (...) Au trecut câțiva ani și a trebuit să-i dau dreptate lui Nicolae Breban: talent politic Manolescu nu prea are. Așa că poate nici nu trebuie să legăm talentul critic de cel politic. Poți să fii un bun critic și un om politic păgubos. Nu-i așa?”. Țepeneag observă, de asemenea, că un alt beneficiar al aprecierii lui N.M. este „Popescu-Adevăr”, C.T. Popescu, „cel mai de seamă romancier de după 1990”. „Augustin Buzura, care de peste zece ani n-a mai pus mâna pe condei, nici n-a tresărit. S-a dat cu eleganță la o parte și l-a lăsat pe critic să rostească vorbe de laudă care, ca orice vorbe, erau menite să zboare, să dispară și să fie uitate. Numai că eminentul critic n-a ținut seama că, în epoca noastră, printre altele, a fost inventat și reportofonul, iar vorbele sale atât de prețioase au fost înregistrate și apoi reproduse întocmai în «Adevărul».” □ La rubrica „Memoria Exilului românesc”, Marilena Rotaru publică fragmente dintr-un

interviu cu Vintilă Horia, realizat în 1990, la Villalba (Spania). Sunt relatate, în acest număr, împrejurările care au generat apariția romanului *Dumnezeu s-a născut în exil*, după doi ani marcați de „febra Ovidiu”, când, oscilând între o monografie despre Ovidiu, între roman și studiul literar, îi devine clar că „trăiam momentul unei mari încercări: ori scriam o carte bună, ori se termina cu mine ca scriitor”: „Amânând momentul supremei încercări, scriam câte trei-patru poezii pe zi. Scriam poezie, însă subconștientul meu mă ținea îngrozit și conștient că drumul meu era spre roman. M-am întors din vacanță la Madrid și prin octombrie 1956, într-o noapte, mi-a venit în minte prima frază a romanului, în limba franceză, nu în română. (...) Am scris prima frază, am continuat și am terminat romanul în șapte luni”.

● Cu ocazia împlinirii a șase ani de la apariția primului număr al revistei „Dilema”, cotidianul „Cronica română” publică un dialog al Mihaelei Zamfir cu Andrei Pleșu (director fondator al revistei și, la momentul respectiv, ministru de Externe): „Carența spiritului dilematic e un simptom al gândirii de lemn și al sufletului nesimțitor: pe scurt, cine n-are dileme să binevoiască a le inventa!”. Privitor la chestiunea ridicată de unii analiști politici, care consideră că România trebuie să opteze între Europa și SUA, Andrei Pleșu răspunde: „Alternativa SUA-Europa e o falsă dilemă. Lumea evoluează spre totalitatea organică, nu spre *segregație*. Nu ne cere nimeni să alegem între *cele* două mari blocuri de putere. Și nici nu ne putem permite să o facem. Ca să vizitezi Pădurea Neagră nu trebuie neapărat să renunți la Marele Canion”. □ Se dă publicității protestul Uniunii Scriitorilor împotriva lui Ilie Neacșu, semnatarul unui articol apărut în „România Mare” în 18 decembrie 1998, ofensator la adresa lui Cristian Tudor-Popescu, scriitor și redactor-șef al cotidianului „Adevărul”: „Nu e prima oară când revista cu pricina adăpostește astfel de insanități la adresa scriitorilor români. Dar, de această dată, autorul articolului, care este și deputat în Parlamentul României, nu s-a mulțumit să insulte, ci și-a permis să instige pe membrii PRM la molestarea scriitorului”. Din acest motiv, Uniunea Scriitorilor adresează Procurorului General al României cererea de a se sesiza în legătură cu cazul menționat.

● în „Tableta de joi” din „România liberă”, Gabriela Adameșteanu (*Mai bine mai târziu, decât niciodată*) atrage atenția asupra urgenței de a „rezolva corect” „cazul lui Vadim Tudor”: „Într-un stat (...) unde oamenii din Justiție ori Parlament și-ar fi făcut datoria, mai era posibil ca un infractor ca Miron Cozma să manipuleze mase întregi de oameni, până la procedee tipice teroriștilor, de utilizare a copiilor în marșuri contra Capitalei? Ori mai era posibil ca un infractor de talia lui C.V. Tudor să încerce să dea peste cap o întreagă țară, așa cum acesta a făcut, prin nenumărate gesturi iresponsabile, între care și Scrisoarea adresată minerilor, chiar la începutul acestui an, deosebit de dificil pentru România?”.

● Nr. 310 al revistei „Dilema” se deschide cu un text de atitudine al lui Mircea Iorulescu (*Ce lipsește*) în apărarea lui Dorin Tudoran, care își publicase recent, într-un volum (*Onoarea de a înțelege*, Editura Albatros, 1998), interviurile realizate între 1974 și 1978 pentru revista „Luceafărul”. Pornind de la asumarea de către D.T. (într-o notă personală asupra ediției) a „realității așa cum a fost, ca garanție a unei reconcilieri autentice cu noi înșine”, inclusiv prin exprimarea mulțumirilor față de conducerea de atunci a „Luceafărului” – Nicolae Dragoș și Mihai Ungheanu –, care a găzduit respectivele interviuri, autorul articolului conchide: „Să fie Dorin Tudoran un «disident pe viață», unul dintre doar cei câțiva autentici «intelectuali critici» români? Noua-vechea lui carte e, în orice caz, un manifest indirect”. □ La „Cronica literară”, George Prueanu comentează volumul memorialistic *Caietul albastru (Timp mort 1954-1955)* în tonuri entuziaste” „dominantă rămânând, cu asupra de măsură, bucuria unei cărți de o bogăție intelectuală și morală copleșitoare” (*Lumea lui Băbă, între atunci și acum*). □ Iaromira Popovici realizează o anchetă în care investighează (prin prezentarea unei „variante religioase” ca „propunere reformistă” făcută ministerului de respons) o „mică porțiune a unei alternative discrete față de învățământul de stat” (*Școlile particulare – o alternativă mai puțin conservatoare*). □ Bogdan Ghiu își continuă serialul despre televiziunea română printr-un articol („*Nimic mișcă*”) unde, alături de considerații despre show-urile de pe Antena 1 și PRO TV, se oprește ironic asupra tabloidizării foldorice și, implicit, și a alterării imaginii lui Mihai Eminescu: „E bine. Comportamentul, spectacolul (cu) public românesc mă face, și pe mine, foldoric. Un singur curent de aer, o singură, parcă, mișcare: Eminescu (pronunțat diftongat, ca să fie mai moale gurii noastre) devine, tot mai hotărât, un foarte bun – și de viitor! – poet basarabean! Mii de discuții și nici o analiză, acoo, de text. S-ar părea că are dreptate Grigore Vieru: Eminescu (pronunță *iden*) este acum un poet pentru vârsta II-III! El, tânărul, pe care nimeni, se pare, nu-l mai simte, nu-l mai vede, și care așteaptă biografia ntinere, în care să poaă, măcar o clipă, să locuiască, nu doar, ca acum, să bântuie – prin locuri unde i se refuză și trupul propriu, de glorie: propriile versuri. Eminescu, poetul-fantomă, prin lungi discursuri, și goale... ”. □ La rubrica de politică externă „De jur împrejur”, Magdalena Boiangiu formulează considerații sceptic-realiste despre *Alternativa Europa*: „Partizanii uniunii politice susțin că numai astfel Europa va putea fi un partener al Statelor Unite. Până la egalitatea cu Statele Unite, țările mici se întreabă ce fel de egalitate se va putea merține între puteri nucleare, cu drept de veto în Consiliul de Securitate, cum sunt Franța și Marea Britanie, și celelalte membre ale Uniunii Europene. E greu de presupus că politica de apărare, comună la nivelul principiilor, va asigura posibilitatea concretă de a interveni rapid rezolvând o criză europeană. Pentru cele unsprezece țări care au adoptat moneda unică, pentru cele patru

membre ale Uniunii care se abțin deocamdată, pentru candidatele privilegiate ca și pentru cele amânate, Uniunea Europeană nu este un premiu, ci o materie de studiu cu multe inovații teoretice și probe practice. (...) Nu există o alternativă Statele Unite sau Europa: când ești bun pentru unii, ești acceptabil și pentru ceilalți”. □ Grupajul tematic al acestui număr (**Occidentul**, realizat de Mircea Vasilescu) conține eseuri și luări de poziție ale unor intelectuali publici în privința adoptării modelului occidental de către România, în istoria și în prezentul ei. Semnează Teodor Baconsky (**Noi. Și ei?**), N.C. Munteanu (**Aproape ca acolo**), Claude Karnoouh (**Societate civilă**), Cristian Ghinea (**Ce are Vestul cu noi?**), Romanița Constantinescu (**Românii între undeva și nicăieri**), Liviu Papadima (**Te Deum pentru noi înșine**, text bazat pe comunicarea *Literatur: Selbstbetrachtung und Selbstdarstellung* înută la colocviul *Romania in European Context*, Viena, 7-8 mai 1998), Z. Ornea (**Între Orient și Occident**) și Cristian Munteanu (**Emoții**). ■ Pentru Teodor Baconsky, „Poate suna prezumțios sau apocaliptic, dar nu mă sfiesc să spun ce cred: declinul nostru național continuă dat fiind că *sistemul de credințe* despre care vorbeam nu a fost interiorizat. Nici «Patria», nici «Occidentul» nu sunt *substanțe*, ci *modele* validate prin capacitatea de a inspira disciplina unei renașteri. Pentru a nu ne mai jena de noi înșine și pentru a nu-i mai stânjeni totodată pe ceilalți, nu e nevoie să preamărim și nici să detestăm Occidentul: e suficient să recunoaștem că – până acum – nu am jucat cinstit”. ■ Claude Karnoouh: „Experiența regimurilor comuniste și numeroasele experiențe de decolonizare din contemporaneitate ne-au arătat că modernizarea tehnică nu poate fi confundată cu modernizarea politică. Altfel spus, tehnicile pot fi ușor transportate dintr-o cultură în alta; cu timpul se poate chiar observa cum aceste culturi trec la propriile lor invenții tehnice (cine le poate nega rușilor marea lor știință în tehnicile spațiale?), dar altfel se pretec lucrurile cu modelele de sociabilitate și experiențele existențiale trăite de-a lungul secolelor. Nu e greu de observat absența acestei dinamici în istoria românească (...) elitele românești cred că mimetismul lingvistic și instituțional, ba chiar cel comercial, sunt suficiente pentru a intra în Europa. Este o gravă eroare. Desigur, nici occidentalii nu sunt inocenți, când din meschine motive politice se prefac că iau în serios discursurile și practicile mimetice (...). Nu cu asemenea discursuri se construiește o societate civilă: nu adunând la întâmplare cuvinte al căror înțeles va fi clar mai târziu. (...) Dar o vor oare elitele cu adevărat? Dubiile apar observând zi de zi comportamentul lor de după 1989. Ele sunt confirmate de dezbaterile ridicole despre multiculturalism și autonomia universităților maghiare, de dezbaterile bizantine despre privatizare, de permanentele scandaluri de corupție fără nici un fel de urmări judiciare. Și atunci, nu e de mirare că cei mai buni tineri dintre studenți, profesori, ingineri, medici, români și unguri la un loc, doresc să părăsească țara? Răspunsul e aici, sub ochii noștri, în neputința societății civile de a se formula ca atare, în

lașiata celor mai mulți care nu-și pot înălța capul în apărarea unei libertăți (libertatea de a trăi în mod demn de pe urma unei munci oneste) care nu se conundă cu legea junglei îndrăgită de mafioți și de corupți, nici cu servilismul față de micul potentat politic sau birocratic al momentului cerând mită ca să se acorde cu ceea ce legea permite *de jure*”. ■ *Romanița Constantinescu* e de părre că „Unul dintre stimulentele unei înțelegeri de sine multiperspectiviste, cosnopolite a națiunii este dialogul cu fostul «exil» actuala «diaspora». Dincolo de toate reproșurile crude ce se aduc exilului românesc, cei plecați au făcut o experiență utilă tuturor, aceea a *alienării pozitive*”. ■ Textul lui *Liviu Papadima*, un excurs hermeneutic prin cultura română modernă și premodernă, cu urmărirea metodică a modelelor externe, conduce la următoarele concluzii: „Înțeleg acum mai bine forța de seducție a «protocronismului» în vogă prin anii '70-'80: el proiecta logica organicistă a «premierelor» și a «contribuțiilor» în universal, preschimbând dialogul intercultural într-o competiție autoflatantă, cu presupuși învingători și învinși. Literatura ia alură de erou popular: ia de la bogați și dă la săraci. Cultică, hagiografică, simbolic compensatorie, percepția autohtonă a propriei creații se zăvorăște în ea însăși”.

■ *Cristian Munteanu* reformulează concluziile panoramei istorice din articolul lui Z. Ornea: „Spre deosebire de cea de secol XIX, elita românească naționalistă de azi este antioccidentală și resentimentară. Antioccidentală fără a-și fi asigurat nici prea multe simpatii «zonale» și resentimentară vizavi de Yalta și Malta. În secolul trecut, Eminescu, spre exemplu, avea, dincolo de orice dubiu, pusee naționaliste și antisemite. Era vârsta patriotismului de esență și retorică romantică. Cu toate acestea, nu era un antioccidental. Însăși formarea sa în universitățile din vest nu o permitea. Naționalismul său era «doar» antibalcanic, vezi *bulgăroi cu ceața groasă*, *grecotei cu nas subțire*, antiturcesc (mai precis antifanariot) sau antirusesc ca în *Doina*. Tot în sens contrar obiceiurilor balcanice acționa și conservatoarea, dar nu naționalista Junimea. Ca paradigmă opusă pașoptismului, Junimea se împotriva de fapt «balcanizării» instituțiilor occidentale, constituind un factor frenator la adresa acestui proces accelerat în epocă. În sensul acesta trebuie citită pretenția lui Maiorescu de a regăsi pe tereu autohton și fondul, nu numai forma instituțiilor importate din vestul Europei. (...) România mai puțin profundă (...) cade din polul admirației necondiționate și hrănite de speranțe fatalmente înșelate, gen «vin americanii» în celălalt pol, al sentimentalismelor pășuniste și agresive de tipul «nu ne vincem țara». (...) Invidia, ca element stabil al fascinației reale pe care o exercită Occidentul asupra boborului, este motivată întotdeauna economic (ca standard de viață), mai rar cultural și aproape niciodată politic. România, fie ea profundă sau mai puțin profundă, se raportează la Occident într-o manieră *personală, feminină, emotivă*. Maturitatea, competența sa politică stau, din această cauză, sub semnul întrebării. Apetența sa pentru politică, însă, nu. O știm de la eroii lui Caragiale”. □ Vlad Alexandrescu publică în pagina de

spiritualitate „...din polul plus” un eseu despre *Masca lui Descartes* și temeuriile gândirii carteziane. □ Iaromira Popovici publică, la rubrica „Bazar”, un profil al formației hip-hop Paraziții, care „cântă banul și filosofia lui”, având „teorii coerente, cu locuri comune, dar și cu sclipiri”. □ La rubrica sa „Lume, lume!”, Florin Dumitrescu semnează un articol de opinie politico-imagologică despre președintele Emil Constantinescu și mitologia electorală pe care și-a confecționat-o (*De la pustnicul Vasile la pucinicul Vadim*): „Am mai spus-o în noiembrie '96, alăturându-mi vocea firavă unora mai prestigioase: Emil Constantinescu a avut un moment de inconsecvență a discursului politic atunci când, în campania prezidențială, a recurs la propaganda de tip mitico-istoric, prezentându-se ca un continuator al voievozilor de odinioară. (...) Unii intelectuali cu autoritate spun că, fără întinerarii a la Cuza, atitudini anti-corupție a la Tepeș și consfătuiri cu eremiți isterioși a la Ștefan cel mare, Emil n-ar fi învins alegerile. Iată-l azi atacat cu aceleași arme! O soluție eficace a instituției prezidențiale ar fi să reaprindă (și, eventual, să sporească) aura legendară a candidatului de acum doi ani. Paradigma voievodului îi e parcă mai apropiată decât cea a președintelui saxofonist și yupiot de peste mări”. □ În cadrul rubricii „Cu ochii-n 3,14”, R.C. semnalează malițios: „«Ultima», cu Goethe, o știți? Un profesor american de la Universitatea Berkley demonstrează că «olimpianul» era ceea ce azi numim lejer «un spion al Puterii» informând autoritățile vremii asupra a tot ce el trecea prin cap și pe hârtie studenților și scriitorilor prea liberali... Goethe-STASI, *même combat*? Încet-încet, n-o să mai rămână pe lume decât un singur scriitor imaculat... Ei, care? Român de-al nostru”.

● Dedicat în mare parte personalității scriitorului Mircea Cărtărescu, primul număr din 1999 al revistei „Orizont” se deschide cu un articol semnat de Cornel Ungureanu: *Literatura înainte și după Cărtărescu*. Considerându-l pe Cărtărescu reprezentant al generației sale, Ungureanu evidențiază cele mai interesante linii trasate de Cărtărescu în lucrarea sa de doctorat despre postmodernism: „Toată lucrarea gravitează în jurul ideii că în lumea noastră s-a încheiat ceva și că începe, fără doar și poate, ceva nou, extraordinar de important. (...) Teza lui Mircea Cărtărescu marchază un moment esențial al literaturii sfârșitului de veac. Scriitorul dă la iveală un adevărat *manifest* al postmodernismului și al generației sale postmoderne. (...) Cu afirmarea postmodernismului în literatura română nu câștigăm numai câteva capodopere contemporane, ci o întreagă literatură... care altfel ar fi rămas subterană pentru totdeauna. (...) Recitirea poeziei românești, dar și a prozei, din unghiul de vedere al valorizării postmoderne e nu numai spectaculoasă, ci și, de cele mai multe ori, plauzibilă”. ■ Mircea Mihăieș explică de ce revista „Orizont” a ales să-i dedice lui Mircea Cărtărescu numărul din 15 ianuarie: „Faptul (...) nu trebuie neapărat luat ca încercare de a substitui un cult al personalității poetului. Am considerat însă utilă intrarea în noul an aplecându-ne asupra creației

lui Mircea Cărtărescu, pentru că el întrupează cel mai bine, în opinia noastră, spiritul epocii în care trăim – spiritul postmodernist. (...) E greu de dovedit, în clipa de față, că Mircea Cărtărescu nu esre scriitorul român cel mai de succes: este unul dintre puținii scriitori de la noi care a spart barajul recunoașterii internaționale”. ■ Sub titlul *Despre fluturi, fantezme și furnici*, Mircea Milăieș consemnează un interviu cu Mircea Cărtărescu: „Eu cred că am o natră duală: și una clasică și una academică, și una jucatorie și combinatorie, ca a lui Joyce. (...) De obicei, ceea ce mie îmi place foarte mult preier să nu împărtășesc.... De pildă, am ținut întotdeauna secret ce-mi place cel mai mult din Dostoievski”. Despre *Levantul*: „În ultima parte, care este dranatizată, există o reluare a stilurilor teatrului istoric românesc. La început Hasdeu, Alecsandri, și așa mai departe, până la Caragiale. Asta nu s-a văzut delc”. Scriitorul oferă și o definiție a poeziei proaste: „Poezia ce nu seamănă cu ȳezia cea bună și minunată a optzeciștilor! Poezia care, prin dezordinea ei, prir haosul ei, prin directeȳa ei, prin idioȳenia ei este la fel ca noi”. ■ Vasile Popovici (*De ce mi-a plăcut „Nostalgia”*) scrie despre *Nostalgia* – „povestiri și nivele independente, cu personaje care nu mai revin, cu povestitori diferiȳi”. ■ Într-un articol intitulat *Suprafaȳă și adâncime în „Orbitor”*, Livius Ciocârlie propune posibile interpretări ale operei lui Cărtărescu, insistând asupra unor figuri emblematice. ■ „*Cine mai citește generaȳia '80? Dar pe Mircea Cărtărescu?*” – aceasta este întrebarea la care răspunde Nicolae Manolescu: „Optzeciștii sunt generaȳia cea mai citită în momentul de față. (...) Aproape că au ȳitat de generaȳia noastră, de generaȳiile mai vechi. «Generaȳia '80» are mari succese la lecturile facultative din liceu. Un lucru extraordinar! Mircea Cărtărescu e citit în primul rând, are un mare succes cu toate felurile lui de literatură. Și cu poezia, și cu proza – și cartea despre Eminescu. (...) Aș fi foarte interesat să alcătuiesc o antologie a poeȳilor generaȳiei '80 – cu proza e mai greu – da, aș face o antologie a generaȳiei '80. Și antologii de autor, dar aș face una cu ei toȳi, care n-ar semăna cu celelalte. I-ar surprinde chiar și pe ei!” ■ La aceeași întrebare răspund, de asemenea, Octavian Doclin („Veritabili optzeciști s-au trezit dărdâind de frig, în timp ce intrușii se plimbă într-o hairă ce nu le-a aparȳinut niciodată”), Adrian Alui Gheorghe (care vorbește despre „moda Cărtărescu” și despre contextul literar și istoric în care s-a dezvoltat și s-a consolidat generaȳia în discuȳie) și Eugen Bunaru (care aduce în discuȳie existenȳa unui „postmodernism de paradă sau de sincronizare ostentativă”, dar și o oarecare eterogenitate în cadrul generaȳiei '80, marcată vizibil de individualități: „Astăzi, scriitorii optzeciști nu mai sunt neapărat o grupare (ci grupușoare). S-au dezvoltat ca personalități de sine stătătoare, în literatură, în politică, în administraȳie”). ■ Mircea Cărtărescu semnează un text intitulat *Curiozități literare, experimente, anticipări*: „Spre deosebire de situaȳia din Occidentul cultivat, literatura română premodernă nu înregistrează decât sporadice adevărate «curente artistice». Scrierile, adeseori fără intenȳio-

nalitate propriu-zis literară, nu se organizează de obicei în paradigme și, dacă respectă canoane (cel bizantin, de exemplu), o face inconsecvent și fără acuratețe. (...) Expresivitatea scrierilor de până la începutul sec. al XIX-lea e de multe ori involuntară, iar când este premeditată este opera unor autori izolați, ce pot avea câteodăa chiar scrieri de geniu. M-a atras, din perspectivă postmodernă, bizanteria, iregularul, ludicul, uneori teratologicul unor texte din «subteranul» literaturii române, care strălucesc uneori, scoase la suprafață, asemenea unor cristaline flori de mină. O mică, dar poate sugestivă colecție de astfel de ciudățenii, unele mai cunoscute, altele obscure, urmează în continuare, mai întâi în domeniul poeziei, apoi al prozei”. □ Alexandru Ruja (*Arvună anticipativă la statuie...*) scrie despre Ediția Arghezi (*Scrieri 41. Proze*, Editura Minerva, București, 1998, 474 pagini, volum îngrijit de Mitzura Arghezi și Traian Radu), arătând că aceasta nu este „nici o ediție de autor, nici o ediție critică de scrieri complete, cum ar fi fost normal pentru binele culturii române și cum ar fi meritat poetul însuși”. □ Sunt publicate, de asemenea, poeme de Petru Ilieșu și Adrian Bodnaru, precum și două texte de Bob Dylan traduse în limba română de Mircea Cărtărescu.

● Vitalie Ciobanu (*Deșteaptă-te, române!*) se întreabă în „Tableta de vineri” din „România liberă”: „Ce-i împiedică pe frații (...) din dreapta Prutului să acceadă în rândul națiunilor libere, o dată ce nu au trupe străine pe teritoriul lor și beneficiază de o putere politică ce nu a încetat să-și reafirme, din noiembrie '96 încoace, aderența la principiile democrației și ale statului de drept?...”. Aceasta în contextul în care, „privite din Basarabia, scandalurile provocate în aceste zile de C.V. Tudor și Miron Cozma și, mai ales, felul în care reacționează la ele instituțiile statului român provoacă o cumplită dezamăgire, descurajând speranțele – ultimele care ne-au rămas! – în salvarea României, pentru că Provincia noastră pare de nădejde anexată zonei de influență rusești”. □ La pagina de „Cultură”, N.P. [Nicolae Prelipceanu] consemnează, sub genericul „Eveniment”, lansarea – în cadrul Muzeului Literaturii Române – a *Testamentului unui eminescolog*, volumul lui Petru Creția (Ed. Humanitas, 1998).

16 ianuarie

● „Tableta de sâmbătă” publicată de Ana Blandiana în „România liberă” (*Cele două personaje și ceilalți*) îi are în vizor pe Miron Cozma și pe C.V. Tudor: „Ironia soartei a făcut ca în uștimele două zile avanscena politică să fie dominată de două personaje asemănătoare, care nu există decât ca monstroase consecințe ale greșelilor celorlalți. (...)/ Acum, când o nouă mineriadă se zbate în chinurile facerii, când minerii sunt din nou folosiți cu dispreț ca masă de manevră, nu putem să nu observăm că nimic din toate acestea nu s-ar mai fi putut întâmpla dacă justiția ar fi fost lăsată să-și facă datoria asupra celor două personaje ieșite din subteranele mahalalelor și ale Securității./ (...) Cine are interesul să păstreze impunitatea acestor două personaje de iad pentru a le

putea asmuți la o adică din nou?/ (...) Cele două personaje imunde nu sunt decât concluzia logică a lipsei de fermitate și de principii a întregii clase politice”.

18 ianuarie

- Se stinge din viață, la Roma, Marian Papahagi (n. 14 octombrie 1948), critic literar, eseist, italianist, traducător și editor.

- Intervievat de Sanda Țăranu pentru „Cronica română”, D.R. Popescu își mărturisește regretul de a nu fi achiziționat pentru Uniunea Scriitorilor, în timpul mandatului său de președinte, un vapor. În altă ordine de idei, scriitorul declară că nu agreează genul diaristic și volumele de memorialistică – mai ales dacă acestea au fost scrise la mulți ani de la derularea faptelor: „Memoriile devin, astfel, niște frustrări deghizate. Există în mulți inși o sete diabolică de a ni se înfățișa drept sfinți... Sunt și cazuri, desigur, de scriitori adevărați, care au scris «însemnări de zi cu zi» ca să le spun astfel. I.D. Sîrbu și Steinhardt sunt memorabili... Sau Liviu Rebreanu, sau Thomas Mann. Dar niciodată jurnalele și memoriile lui Liviu Rebreanu și Thomas Mann n-au întrecut în glorie romanele scrise de ei”.

19 ianuarie

- Nr. 3 al revistei „22” se deschide cu un editorial al lui H.-R. Patapievici, ***Cine îl protejează pe senatorul C.V. Tudor?***: „Scandalul stârnit împotriva președintelui Constantinescu acum o săptămână de calomniile senatorului Corneliu Vadim Tudor este atât de fals, atât de vulgar, atât de jalnic în esența lui ultimă, încât nu merită nici o mențiune suplimentară din partea presei, cu excepția publicării, la momentul potrivit, a sentinței sale de condamnare în justiție. Până atunci însă, toată lumea lucidă din România este confruntată cu adevărata problemă pe care o pune imperativ în fața noastră acest al nu știu câtelea scandal în care este implicat senatorul PRM. Problema este: cum e cu putință existența lui Corneliu Vadim Tudor în societatea noastră? Pentru a răspunde la această întrebare, trebuie, mai întâi, să răspundem altor trei, pe care prima întrebare se sprijină. Aceste trei întrebări sunt: Cine l-a inventat? Cine îl susține? Cine îl protejează? (...)/ Înainte de revoluție, Vadim Tudor a fost unul dintre cele mai active instrumente al Securității lui Ceaușescu, în lupta acesteia de intimidare și de hărțuire a intelectualității românești, în viață ori decedate. Atacurile orchestrate de revista «Săptămâna», un oficios al Securității ceaușiste, împotriva lui E. Lovinescu, mort de mult, și a Monicăi Lovinescu ori a lui Virgil Ierunca, foarte activi adversari în viață ai regimului, au rămas în memoria noastră ca unele dintre cele mai murdare campanii de desființare. Corneliu Vadim Tudor era vioara întâi. Prin urmare, înainte de 1989, C.V. Tudor a fost inventat de Securitate. După '89, el a fost resuscitat de cuplul Iiescu-Roman, în urma unei scrisori în care Eugen Barbu și Vadim

Tudor, într-un limbaj de bătauși, își ofereau serviciile. Cei tare le-au înlesnit relansarea publică sperau ca, prin intermediul unui om deopotrivă lipsit de scrupule și manevrabil, să poată lovi cât mai eficient în adversarii lor politici. Și au lovit. Toată murdăria retoricii lui C.V. Tudor s-a revărsat împotriva partidelor istorice și a intelectualității critice. (...)/ În mai '93, în urma unei altercații violente, se descoperă că gărzile de corp ale lui Vadim Tudor sunt lucrători ai SRI. Un an mai târziu, în martie '94, Conducerea Diviziei de Protecție a SRI e destituită pentru că a dat informații confidențiale publicației «România Mare». Ofițerii SRI care dezvăluie presei ilegalități ale SRI o fac sistematic în oficiosul Partidului România Mare, iar după ce sunt dați afară din serviciu se înscriu, tot sistematic, în PRM. În iunie un raport denunță faptul că senatorul Corneliu Vadim Tudor patronează o structură informativă ilegală, constituită din foști angajați ai Securității ceaușiste și actuali lucrători SRI. În fine, după ce își părăsește funcția, Virgil Măgureanu face dezvăluirea că în interiorul SRI a existat o întreagă rețea informativă, condusă de un membru PRM, fost ofițer de Securitate, care furniza date secrete senatorului Vadim Tudor. Toate aceste fapte sugerează că senatorul PRM este susținut în activitatea sa de calomniere, amenințare, denunț și dezinformare de către anumite elemente din fosta Securitate ceaușistă, care au fost integrate, după Revoluție, în SRI. Prin urmare, la întrebarea «cine îl susține?» o jumătate de răspuns este, fără dubiu, următoarea: părți ale fostei Securități comuniste, reciclate în serviciile secrete postdecembriste. Cealaltă jumătate de răspuns este că de susținerea lui Corneliu Vadim Tudor se fac vinovați toți cei care îl admiră și/sau votează. Exemplul clasic este inocența ori vina celor care îl votează pe Hitler. Cred, în ce mă privește, că nimeni nu este nevinovat când îi oferă sprijin lui Hitler, chiar dacă acesta încă nu și-a depănat toată panoplia de orori. Ca și înaintașul său german, Corneliu Vadim Tudor nu face nici un secret din nelegiuirile pe care intenționează să le comită în eventualitatea că va dobândi puterea. (...)/ În '90, procurorul general este grav calomniat de Vadim Tudor. Colegii de putere nu reacționează. În '93, gărzile de corp ale lui Vadim Tudor bat, în interiorul Parlamentului, pe un deputat PD. Colegii de Parlament ai celui bătut nu se solidarizează cu el, ci, din motive de partizanat politic, fletează agresiunea senatorului huligan. I s-a ridicat imunitatea parlamentară abia atunci când injuriile aduse președintelui Iliescu au fost atât de mari și de nerușinate, încât, din motive tot politice, senatorii puterii, până mai deunăzi aliați cu el, au decis să-l abandoneze. Nu l-a abandonat însă Justiția, care, în răstimpul cât senatorul PRM nu a beneficiat de imunitate, a tergiversat infinit soluționarea cazurilor pendinte și, astfel, Corneliu Vadim Tudor a putut păși nevătămat în Parlamentul actual, care i-a confirmat imunitatea. (...)/ Senatorul huligan este protejat de două rețele: rețeaua simpatizilor și rețeaua vinovaților. Din rețeaua simpatizilor fac parte bezmeticii, șovinii, naționaliștii rudimentari, cei care, din fosta Securitate (acum în serviciile secrete), din fosta Miliție

(acum în Poliție sau noul MI), din fosta Armată comunistă (acum în noul MAPN) regretă plini de resentiment vechile privilegii apuse. Din rețeaua vinovaților fac parte toți cei care, având un trecut rușinos și un prezent tulbure, vor totuși să se mențină în poziții publice importante și, pentru a-și atinge acest scop, nu precupețesc nici un compromis, nu cruță nici o ilegalitate și nu se dau în lături de la nici o alianță, oricât de înjositoare”. □ Sub titlul *Cazul C.V. Tudor*, sunt transcrise, în trei pagini de revistă, intervențiile din cadrul unei dezbateri organizate la sediul GDS (tema: *Problema ridicării imunității parlamentare a senatorului Corneliu Vadim Tudor*), pe 14 ianuarie 1999. Participă la discuții: Gabriel Andreescu, Gabriel Liiceanu, Alexandru Paleologu, Dan Pavel, Zoe Petre, H.-R. Patapievici, Monica Macovei, Valeriu Stoica ș.a. □ Într-un comentariu politic – *De ce tocmai acum?* –, Ion Bogdan Lefter se întreabă dacă „există (...) o explicație specială a noilor atacuri lansate de C.V. Tudor împotriva șefului statului și a întregii guvernări actuale”: „De ce să fi ales liderul Partidului România Mare *acest* moment pentru a lansa public – pe de o parte – o ridicolă istorioară inventată pe tema infidelității conjugale a președintelui și – pe de alta – o grosolană incitare a minerilor greviști și o furibundă contestație în bloc a instituțiilor statului? (...) În primul caz, liderul PRM și cei care i-au pregătit atacul utilizează tema Bill Clinton-Monica Lewinsky, în legătură cu care toată populația e la curent. (...) În celălalt caz, liderul PRM și cei care l-au pregătit au mizat deopotrivă pe psihologia de grup asediat a minerilor, care n-aveau cum să nu fie entuziasmați văzându-se susținuți în cei mai populiști termeni, ca și pe memoria restului populației, care n-a uitat dezlănțuirile lor din 1990-1991. (...) De la tirajul din primii săi ani de apariție, revista lui C.V. Tudor a căzut de mult la doar câteva zeci de mii de exemplare, cumpărate – probabil – doar de către susținătorii fideli ai naționalismului extremist. Modificarea acum a căilor de atac indică intenția unor manevre speciale. (...) Liderului PRM și celor din jurul lui *li se pregătește ceva*. Statul de drept trebuie să intervină odată și odată. Ceea ce ar însemna că virulența de acum exprimă – de fapt – o psihologie de tipul «războiului total», «pe viață și pe moarte». Ei se apără atacând. Nu mai pot aștepta. Salvarea lor e victoria imediată. Deși e de presupus că măcar unii dintre ei își vor fi dând seama că n-au nici o șansă, alternative nu sunt./ La toate acestea, se cuvine adăugat și un semnal extern. (...) La Consiliu Europei a fost depus un proiect de rezoluție cu titlul *Partidele extremiste, un pericol pentru democrație*. Statelor membre li se cer măsuri de înăsprire a legislației împotriva partidelor extremiste, mergând până la interzicerea lor. (...) S-ar părea că, și în România, și în Europa, noilor extremismisme ale acestor ani le cam sună ceasul”. □ În preajma zilei de 15 ianuarie și, totodată, cu prilejul acordării *Premiului Național de Poezie „Mihai Eminescu” pentru opera omnia* pe anul 1998 – distincție care îi revine lui Mircea Ivănescu –, Ștefan Aug. Doinaș, Nora Iuga, Constantin Abăluță, Mircea Cărtărescu și Simona Popescu participă

la un grupaj cu titlul *Poezii despre Eminescu*. □ Ștefan Aug. Doinaș (*Destinul poetului național*): „Cei care, din prea multă iubire tulbure, susțin că destinul – ingrat cu omul Eminescu – ar fi la fel de ingrat cu poetul Eminescu mi se par niște adulatori ignari, de tip – aș zice – fundamentalist. Nici Goethe în Germania, nici Victor Hugo în Franța nu se bucură de o posteritate mai confortabilă. (...) / De altfel, autorul *Luceafărului* (...) a avut parte, încă din timpul vieții sale, de o receptare contradictorie, pentru unii derutantă. (...) Mi-aduc aminte că, acum peste patruzeci de ani, într-o celulă a Securității, eruditul profesor Cezar Papacostea îmi spunea că, pe la 1921, în mediile universitare ale Capitalei, Eminescu era repudiat ca «stricător de limbă»./ Ce a urmat după aceea? Mai întâi, popularizarea lui ca autor de romane, puse pe muzică și cântate; romane cărora abia G. Călinescu avea să le pună în lumină «straturile» de semnificații, așadar implicit complexitatea axiologică. Mai târziu, în perioada comunistă, li s-a inculcat tuturor școlarilor (și, din păcate, de asemenea multor profesori) un Eminescu «progresist», prezent în manuale cu «producții» mediocre. Existența unor asemenea versuri modeste în creația unui poet genial nu trebuie să ne mire. Tot ce trebuie să respingem e «politica» de «orbire culturală» a unei epoci care – deprinsă a alimenta națiunea doar cu surrogate – a înlocuit silueta poetului cu... umbra sa. Dar, chiar la nivelul lecturilor avizate, valoarea poetului nostru a fost mereu proclamată exclusiv pe baza antumelor. A fost nevoie de «teribilismul estetic» al unui I. Negoițescu pentru ca adevăratul lirism major eminescian – cel «plutonic» – să fie găsit în postume. (...) / Ce alt destin putea să aibă Eminescu gazetarul? Poziția sa ideologică era prea ancorată în concretul socio-politic al timpului pentru a nu fi expusă, atunci și ulterior, atât confiscărilor partizane sau adulării nețărnumite, cât și denigrărilor de tot soiul. Încercările de a-l valoriza integral s-au izbit de tentativele unor «puriști», doritori să-l publice trunchiat, cenzurarea geniului – complex și fertil – fiind vocația inexorabilă a tuturor jandarmilor gușați ai culturii. (...) / Mai nou, Eminescu pare la fel de vehement contestat în numele unei modernități fără zei, pe cât este de fervent monopolizat în numele unei tradiții habotnice. Se pare că unii poeți tineri – de bună-credință, desigur, dar pe cât de bătaioși pe atât de naivi – consideră că, dacă în pragul noului mileniu asistăm la globalizarea multor domenii ale practicii spirituale, poezia nouă – singura pe care ei o socotesc valabilă – ar urma același drum. O asemenea perspectivă s-ar putea schița, probabil, cu «literatura automată» produsă prin computere. Dar în ce privește Poezia (cu P mare) vom fi obligați să mizăm totuși pe apariția – neprogramabilă – geniilor individuale./ Va trebui, probabil, să ne obișnuim cu ideea că, la câte doi români care citesc poezie, vom întâlni unul care îl adoră (dar nu prea știe de ce) pe Eminescu, alături de altul care-l contestă (și care știe de ce)”. ■ *Nora Iuga (Tot mai departe de Eminescu)*: „Nu sunt o specialistă în Eminescu. Nu pot vorbi decât în numele meu, o poetă născută când Eminescu ar fi putut avea, dacă trăia, optzeci și unu de ani, nu ar fi fost deci imposibil să

fiu contemporană cu geniul poeziei românești./ Eminescu a purtat de la început stigmatul unui destin nedrept; s-a născut prea târziu. Șansa de a rămâne actuali este a celor născuți prea devreme. Dacă la noi, să zicem, a venit la timp ca să ne creeze limba poeziei, pentru literatura universală (...) trebuie să admitem că el aparținea unui secol anterior. Incontestabil, Eminescu e cel care ne-a modelat sensibilitatea după chipul și asemănarea lui. Cel puțin patru generații de români s-au hrănit cu Eminescu, au trăit, au gândit, au iubit după rețeta lui. (...) Mărturisesc că în adolescență eram nedespărțită de Eminescu (...), de toată acea lume mirifică, născătoare de nostalgii, pentru că nici chiar pentru timpul meu de atunci, în el nimic nu mai părea real, totul mă trimitea înapoi, într-un paradis pierdut. (...) Odată cu schimbarea spectaculoasă pe care au adus-o cei patru ași ai poeziei interbelice, Arghezi, Blaga, Barbu și Bacovia, Eminescu a rămas din ce în ce mai departe, în urmă. Nici eu, care numai cu câțiva ani înainte îl citeam pe nerăsuflăte, atunci, după primul botez al expresionismului, nu mai simțeam dorința să-i deschid cărțile. (...)/ Fără îndoială că descoperirea Occidentului, a teoriilor și tehnologiilor acestuia, a unui nou limbaj, a unui cu totul alt mod de viață, ne duc vertiginos înainte, tot mai departe de Eminescu. Astăzi, poezia tinerilor, atât de avidă și de îmbibată de real, atât de sătulă de acel «dureros de dulce», e cea mai puternică dovadă că Eminescu nu mai e actual./ Dar n-am vorbit decât de poet; mai interesantă îmi pare problema actualității sau a inactualității publicisticii lui, mai ales a textelor lui politice. Aici virulența naționalistă, patima cu care condamna tot ce e străin se dovedesc, din păcate, încă foarte «actuale». Toată furia extremistă, demagogia unui patriotism exacerbă, toate atacurile furibunde ale unor partide împotriva eforturilor democratice de a ne alinia la Europa se revendică de la Eminescu, își revarsă reacțiile umorale și complexe sub stindardul poetului./ E trist și periculos că Eminescu este folosit de niște forțe distructive pentru țara noastră". ■ **Constantin Abăluță (*Involuntar prieten cu neantul*)**: „Poeții naționali nu au o soartă prea bună: ei nu mai sunt citați, ei sunt divinizați. În felul acesta devin oameni-fantă pe care versurile se scurg uniform și continuu, fără a fi valorizate, undeva într-un spațiu nelămurit care transcende cultura. (...) / Poetul național: involuntar prieten cu neantul, prin grija adulterilor cu sensibilitatea împietrită de neexersare. (...) / Poezia și oficializarea: o contradicție în termeni". ■ **Mircea Cărtărescu (*Mai bine ar fi trăit acum*)**: „E atât de ușor și să-l lauzi, și să-l contești pe Eminescu, dar este mult mai greu să-l înțelegi. Cred că nimeni, niciodată, nu l-a înțeles. Eu – cu atât mai puțin. Dar măcar eu m-am străduit întotdeauna să-l înțeleg. Dacă am fi fost contemporani cred că nu ne-am fi iubit. Am fi trecut unul pe lângă altul oricum. Nici el, nici eu nu avem cine știe ce interes pentru bipezi, cu atât mai puțin pentru cei ce produc literatură. La o masă de local, cu paharele-n față, n-am fi avut subiecte de conversație. M-ar fi intimidat înfățișarea lui prea matură, boema lui neatentă, iar el n-ar fi găsit în mine ceva atât de diferit de

sine însuși încât să merite o privire. (...) Aș fi vrut să-i fi rămas înregistrată măcar vocea. Sau, naiba știe. Ce e o voce? Ce dacă avem vocea lui Arghezi? E Arghezi mai real prin asta? Avem pozele, avem câteva descrieri. Avem poemele, articolele politice. Nimic nu spune nimic. Eminescu rămâne îngropat sub pământul greu al secolului trecut, o lume alb-negru care ne este esențial străină. Tot ce putem spera să știm vreodată despre el e reconstrucție, artefact. *Asta* rămâne din orice om care a fost odată viu, și toți cei ce au vrut să-și ardă opera, de la Virgiliu la Kafka, au știut asta. Și Eminescu a știut-o prea bine./ Ar fi fost mai bine să trăiască acum printre noi. Să-și bea, chiar în clipa asta, cafeaua prin cineștie ce redacție. Ar fi fost un poet, nu un geniu național. (...) Ne-am fi întâlnit pe stradă, am fi schimbat două vorbe, am fi dat mâna...".

■ *Simona Popescu (Care Eminescu?)*: „Ce (mai) reprezintă astăzi Eminescu? Care Eminescu? Căci există un Eminescu al școlarilor, legat de Mircea cel Bătrân și Baiazid, de «dulcea Românie», de «codrul-codruș», un altul al adolescenților, frumos și tânăr ca în fotografia din manual (...), un altul al profesoarelor «sensibile», pline de-un sâng dubios și cretinizant, un altul (sobru, exponențial) al profesorilor hârșiți, deveniți funcționari ai educației publice, un Eminescu al celor care nu-l citesc niciodată (dar știu câte-o «romanță», un vers-două de ici, de colo). Mai există acel Eminescu al eminescologilor, unii erijați în stăpâni, proprietari ai domeniului lor (mulți doar prizonieri, sclavi sânguincioși), un altul al poezilor (mici și mari, tradiționaliști, moderno-simpatici, gravi și abstracți moderniști sau postmoderni de toate felurile – și care, majoritatea, cred, nu-l citesc cum trebuie, altfel am avea mai mulți poeți care să-și aibă propriul *pattern* poetic, structura lor, și nu doar volume de versuri, mult lăudate, altfel). Există un Eminescu al fanaticilor fumegoși și tulburi, parazitându-și dizgrațios idolul, un Eminescu al îmbălsămătorilor de profesie, necrolatri, maeștri ai ridicolelor ritualuri publice (serbări, comemorări), un Eminescu al Puterilor, care-l folosesc ca breloc de care atarnă greu valorile naționale, un Eminescu al gardienilor culturali – un fel de ușași care vânează «teroriști» nevăzuți, periculoși, gata să atace obiectivul național numărul unu. (...) În sfârșit, putem vorbi de un Eminescu oficial și de un altul ocultat, subversiv, incomod, marginalizat în continuare cu unele din textele lui (...)./ Izolarea în care este ținut, ca și cum n-ar face parte dintr-o literatură vie, spune multe despre cultura în care trăim: una mică, sărăcuță, provincială, cu un singur mare poet (și național, desigur!). (...)/ În 1991, s-a întâmplat să mă aflu pentru câteva zile în Franța. Parisul era plin de tineri care purtau tricouri cu figura rebelă și frumoasă a lui Rimbaud. Se împlineau 100 de ani de la moartea lui. Mă întreb care tânăr român ar purta de bună voie și nesilit de nimeni, astăzi, pe stradă, un tricou cu figura lui Eminescu? În schimb, am văzut acum doi ani un covoraș de șters picioarele, «foarte drăguț», artistic lucrat, cu poetul național în efigie. Cui i-o fi venit ideea? Ce-o fi fost în mintea lui sau a lor?».

● Într-o tabletă din „Adevărul literar și artistic” (nr. 452), *Sfârșitul iluziilor*, Cosache Olăreanu scrie: „Pe ziua de 11 ianuarie curent, ora 21.16, la sfârșitul «Ediției speciale» a postului TVR 1, o iluzie de-a mea, poate și a altora, dacă ar fi să mă iau după unele semne, a încetat cu desăvârșire să mai existe. Despre ce e vorba? Așa cum se știe, la respectiva emisiune se practică în ultimul timp un fel de sondaj printre telespectatori, care are la bază o întrebare legată de temă pusă în discuție și la care participă diverși oameni politici, specialiști într-un domeniu sau altul, oameni de cultură, ziariști ș.a. Întrebarea pusă de realizatoarea emisiunii era următoarea: «Sunteți de acord cu o nouă venire a minerilor la București? Da sau nu?». Urmărisem și în alte dăți astfel de sonde *ad hoc* și rezultatele lor fuseseră cam cele așteptate de mine. (...) Ei bine, nu mică mi-a fost surpriza ca scorurile afișate la sfârșitul emisiunii să mă coboare în hăurile celei mai negre disperări. (...) Pentru venirea minerilor la București s-au pronunțat 657 de telespectatori, împotriva, doar 809./ (...) Vasăzică, la 40% dintre bucureșteni nu le-au tremurat mâinile ca să formeze numărul de telefon pentru a-și face cunoscută opțiunea, o opțiune care, de data aceasta, nu mai înseamnă preferință pentru un om politic sau altul, pentru o măsură guvernamentală sau alta (...), ci pentru distrugerea, aneantizarea însăși ideii de democrație, stat de drept, libertate./ Acest 40% mai înseamnă și că Bucureștiul nostru drag s-a transformat în așa măsură încât nu mai este decât un oraș de troglodiți, care își merită pe deplin soarta, titlul de bucureștean, altădată invidiat de unii, fiind pe cale să devină un cuvânt de ocară”. □ La rubrica „Poesis”, sub titlul *Infante cotidiene*, sunt publicate cinci poeme de Savana Stănescu (*Infanta Iabela*, *Infanta Margherita* ș.a.).

● La pagina de „Cultură” din „România liberă”, sub titlul *Nu credeam că epoca Iliescu va fi atât de lungă...*, Dan Stanca transcrie un interviu cu Domnița Ștefănescu, directoare Editurii Mașina de scris, autoare a două volume masive – publicate recent – care consemnează cronologia evenimentelor politice din România postdecembristă: *Cinci ani din istoria României (1990-1995)*, respectiv *Doi ani din istoria României (1995-1997)*. Întrebată cum i-a venit ideea elaborării acestor lucrări, Domnița Ștefănescu răspunde: „...din iluziile de după decembrie '89. Credeam, ca mulți alții, că perioada aceasta va fi una fastă pentru destinul țării și, în consecință, cea mai mică schimbare ar trebui consemnată și apoi studiată pentru că perioada ce urma trebuia să definească o imagine a României așa cum ne doream”. Și mai departe: „– (...) Aveți de gând să continuați acest proiect, mai ales că de doi ani am trecut într-o altă epocă, unde lucrurile iarăși nu merg cum am fi dorit?/ – Nu cred, de fapt sunt sigură că n-o să continui, deoarece perioada consemnată a fost, în opinia mea, perioada decisivă, iar din noiembrie '96 am intrat totuși în normalitate. Chiar dacă aceasta se face mai greu simțită și are de luptat, cum se vede acum, cred că suntem pe drumul cel bun. (...)/ Și istoricii, și politicienii, și oamenii obișnuiți pot să ia din cărțile mele ce vor, adică există

câte ceva pentru fiecare din aceste categorii. Dar eu, în primul rând, aş vrea ca aceste două cărţi să constituie *un manual al alegătorului* pentru că, respectând în acelaşi timp rigorile democraţiei, nu mi se pare normal ca un cetăţean să voteze fără să aibă habar ce partide există, care le sunt doctrinele, ce au făcut ele, cum s-au comportat în viaţa ţării”. □ Într-un articol semnat N.P. [Nicolae Prelipceanu] se arată că **Premiul Naţional de Poezie „Mihai Eminescu”** i-a revenit lui **Mircea Ivănescu**. Mai primiseră această distincţie – din 1991 (data instituirii *Premiului... de la Botoşani*) până în 1999 –: Mihai Ursachi, Cezar Baltag, Gellu Naum, Petre Stoica, Ana Blandiana, Ileana Mălăncioiu, Ştefan Aug. Doinaş. Totodată, Premiul Naţional de Poezie pentru Debut în volum i-a revenit lui Doru Mareş.

● În nr. 2 din „Academia Caţavencu” este anunţat Premiul Herder pe 1999 pentru Mircea Dinescu, în valoare de 30.000 DM – distincţie creată în vederea promovării relaţiilor culturale între popoarele din Europa de Est şi Sud-Est, printre laureaţi numărându-se: Tudor Arghezi (în 1965), Zaharia Stancu (1971), Eugen Jebeleanu (1973), Nichita Stănescu (1976), Eugen Barbu (1977), Ana Blandiana (în 1982). □ La rubrica „Show biz da’ culţi” se semnalează recent apărutul volum de la Editura Univers al lui Sorin Alexandrescu, *Paradoxul român*: „Cartea reprezintă una dintre cele mai lucide şi la obiect analize ale elitelor româneşti interbelice. Credem că orice intelectual serios trebuie să dea cu nasul în această carte”. □ Sub semnătura **Jules Vernescu** este atacat Adrian Păunescu: „Noi ştiam că Laurenţiu Ulici, senator PAR şi Preşedintele Uniunii Scriitorilor, este un tip deştept. Aşa că ne-a fost imposibil să înţelegem cum de-a acceptat să participe la emisiunea lui Păunescu, *Schimbul de noapte*. În fine, poate că domnul Ulici s-a prostit între timp şi noi n-am aflat. Fiindcă marţea trecută, sub pretextul unor telefoane de la telespectatori, Adrian Păunescu l-a pus la zid pe Ulici exact în stilul «României Mari». Cum că Ulici ar fi un critic de trei parale, care nu are ce căuta într-o emisiune despre Eminescu, cum că Ulici a închiriat, primind o şpagă uriaşă, Casa Vernescu unor evrei care cară milioane de dolari din ţară şi altele. Noi ştim că, fără închirierea Casei Vernescu, Uniunea Scriitorilor ar fi dispărut pur şi simplu. Că au închiriat-o nişte evrei, asta n-are nici o importanţă. Ceea ce are importanţă este faptul că domnul Laurenţiu Ulici îi reprezintă pe toţi scriitorii din ţara asta şi că s-a băgat nesilit de nimeni în troaca porcilor”.

20 ianuarie

● În „Tableta de miercuri” din „România liberă”, Alex. Ştefănescu scrie despre **Casca lui Miron Cozma**: „Casca de miner a lui Miron Cozma are ceva fals, seamănă cu halatul alb pe care şi-l punea Nicolae Ceauşescu când vizita o fabrică. Prin ce mai este miner Miron Cozma? Îşi petrece concediile în străinătate, joacă tenis cu piciorul cu VIP-urile, se refuziază pentru câte o

aventură romantică în vilele de la Snagov, face combinații politice cu Corneliu Vadim Tudor. În toate aceste împrejurări, îmbrăcat în costume scumpe, cu aerul lui de dandy de mahala, numai de minerit nu se ocupă. Apoi, când se duce în Valea Jiului, își îndeasă pe cap casca de miner. (...)/ Bineînțeles că minerii sunt și ei oameni, că merită compasiunea noastră, cu atât mai mult cu cât se află sub influența unor politicieni cinici. Dar să nu uităm că acești oameni, așa demni de compătimit cum sunt, sfidează legea și vor să obțină tot felul de avantaje cu forța. Lor li se opun, poate riscându-și viața, OAMENI CARE APĂRĂ LEGEA. Avem dreptul să-i privim și pe unii, și pe alții cu egală înțelegere? Și, mai ales, avem dreptul să-i evocăm cu duioșie doar pe răzvrățiți?/ Casca de miner a lui Miron Cozma face o impresie atât de puternică și asupra noastră?”.

● Despre Miron Cozma scrie și Ioan Groșan într-un articol din „Ziua”, **Subomul**: „*Subomul* este titlul unei excelente proze a lui Răsvan Popescu, după care Lucian Pintilie a făcut filmul *Prea târziu*. În textul scris de actualul purtător de cuvânt al Guvernului (ironie a sorții: în calitatea sa prezentă, Răsvan Popescu se vede silit, iată, să se confrunte pe bune cu eroul său evadat din ficțiune în realitate!) un miner, înnebunind, nu mai vrea să iasă din subteran și începe să-și omoare ortacii prin galerii izolate pentru a le lua hrana. Un procuror curajos care vrea să afle adevărul deranjează comunitatea minerească din Valea Jiului, ce se simte amenințată în privilegiile ei. Cu intuiția sa genială, Lucian Pintilie a pus în scenă și a filmat în Vale, în 1995, cu aceiași mineri care mărșăluiesc azi prin defileu, secvențe de grevă și asalturi pe lângă care imaginile văzute ieri și azi la televizor par niște «duble» nereușite. (...)/ Cine este în fond acest Miron Cozma? *Mutatis mutandis*, el nu e decât subomul lui Răsvan Popescu pe care deșteptul de Ion Iliescu, temându-se că proaspătul său jilt prezidențial ar putea fi clătinat de cinci ochelariști, patru greviști ai foamei și două minijupiste, l-a adus în București să rupă oasele celor care treceau mai curăței prin Piața Universității. (...) Subomul a ajuns să se considere supraom...”.

● Mircea Martin publică în „Adevărul” un text *in memoriam* Marian Papahagi, **O personalitate iradiantă**: „Marian Papahagi a fost un om puternic, care a știut să facă față intemperiiilor sociale cu înțelepciunea primită genetic de la o întreagă stirpe de vrednici intelectuali macedo-români. (...) Autocompătimirea – care pentru mulți intelectuali e o formă de autoflatăre – nu intra în repertoriul său. (...) Făcea întruna proiecte și – ceea ce e extrem de rar la intelectuali și la români, în genere – le și ducea la capăt. Iar aceste proiecte nu erau numai personale sau familiale. Universitatea din Cluj, Ministerul Învățământului din București, academia di Romania de la Roma au beneficiat din plin de personalitatea lui iradiantă./ (...) A fost un om viu, nu un om de hârtie, în sensul că el nu se livra numai hârtiei și operelor sale scrise, ci fiecărui prieten, fiecărui student, fiecărei provocări venite din câmpul social (...). Cărțile lui –

frumoase, incitante, memorabile – îl exprimă doar parțial. Energia lui intelectuală s-a consumat cu generozitate în [planuri multiple./ (...) Balcanic prin originea sa aromână, prin umorul său irezistibil și printr-o niciodată clamată, dar profundă «iubire de moșie», Marian era un european de vocație, nu de conjunctură, un român pentru care Europa, cu întreaga ei istorie și cu întregul ei dramatism contemporan, exista cu adevărat. (...) / A murit tânăr, ca și Pârvan, întemeietorul Școlii Române de la Roma, a murit la Roma, în localul pe care a reușit, cu prețul unor mari și îndelungate eforturi, să-l readucă la destinația oficială, aceea de a adăposti studenți, cercetători, artiști, oameni de cultură. Primii bursieri ai Noii Școli Române de la Roma urmează să ajungă acolo chiar în aceste zile./ (...) În aceste tragice ore călătorește de la Paris la Cluj îndureratul fiu al lui Marian, Adrian Papahagi, demn continuator al tradițiilor intelectuale ale familiei și prezență promițătoare în literele românești. N-a fost să fie, dar va să fie!”

● În editorialul „României literare” (nr. 2), Nicolae Manolescu semnalează apreciativ, fără a intra deoamdată în detalii de analiză (dar cu precizarea că avem de-a face cu un „dicționar critic”) apariția celui de-al doilea volum din *Dicționarul Scriitorilor Români* coordonat de Mircea Zăciu, Marian Papahagi și Aurel Sasu. □ Într-un nou episod al serialului său de la rubrica „Contrafort”, *Bi-lanț (la mâini și la picioare)*, Mircea Mihăieș atacă violent „rolul și funcțiunile statului” din România postdecembristă: „Marea problemă a României post-ceaușestiene e chiar statul român. Cu câteva excepții, și acelea timide (aș remarca un articol al lui H.-R. Patapievic din revista «22», precum și câteva luări de poziție, tangente la această chestiune, ale lui Gabriel Andreescu), nimeni nu a propus o discuție cu adevărat serioasă asupra rolului și funcțiunilor statului în România anilor '90. Nu e nevoie de cine știe ce competență analitică pentru a constata că între statul de azi și cel de ieri nu există nici o diferență semnificativă. Gândit ca o formulă represivă, închisă și dogmatică, servind politicii unei caste (care ieri se numea nomenclatura de partid și securitate, iar azi e un amalgam grotesc, cinic și rapace, dominat de ceea ce Andrei Cornea numea, inspirat, «directocrația»), statul român rămâne același organism ce funcționează în paralel (dacă nu chiar împotriva!) intereselor cetățeanului. (...) Dacă nu vom deveni un stat pus în slujba cetățeanului – și însuși înțelesul cuvântului «cetățean» ar trebui redefinit –, vom risca să rămânem în aceeași indeterminată identitate națională, în care se combină nefericit tendințele autocratice ale asiaticismului cu un «occidentalism» înțeles *à la roumaine*, adică anarhic, prostesc și nerușinat./ Această operație (...) va stârni, desigur, revolta autohtoniștilor, a naționaliștilor și a xenofobilor de toate culorile”. □ La rubrica „Actualitatea”, Eugen Uricaru trage un semnal de alarmă cu privire la implicațiile tendințelor revizioniste din literatura postdecembristă (*Chiar trebuie să descoperim apa caldă?*): „N-aș dori în nici un fel să prezic o nouă prăbușire a Troiei literare însă, din păcate, «calul de

lemn» se află deja în cetate. Interesant este faptul că mi-am dat seama de apariția lui printr-o strângere de inimă, auzind repetându-se de câteva ori o expresie rostită într-o veche și verificată limbă de lemn și anume: «Este momentul afirmării unor noi autori, autori care să reflecte realitățile noii noastre societăți». (...) În acea clipă am simțit suflarea rece a anilor cincizeci, supraviețuind cadavrului societății totalitar-comuniste. (...) Ideea construcției unei noi societăți, a unei noi Româнії și, implicit, a unei noi culturi, a unei noi literaturi, care să «reflecte» noutățile respective, îmi dă fiori de groază. (...) Iar dacă se înțelege noutatea ca expresie a voinței de putere împotriva a tot ce este concurent prin natura lucrurilor, nu ne aflăm decât în fața unui caz tipic de mentalitate totalitară. (...) Ideea unor noi realități este o idee complet eronată. Cum greșită este și părerea că un scriitor adevărat este și rămâne prizonierul unor realități, fie ele și doar efecte ale propagandei. Sunt erori pentru că noile realități nu sunt altceva decât rezultatul unei alte propagande. (...) În fapt, continuitatea culturii românești nu a fost niciodată întreruptă, cultura a putut fi interzisă administrativ, măsurată strâmb, rău interpretată dar ruptă, nu. Ea este o componentă fundamentală a legitimității existenței românilor!”. □ La rubrica „Diagonale”, Monica Lovinescu (*Torționarul decorat*) condamnă gafa decorării de către președintele Emil Constantinescu a torționarului Vasile Ciolpan, fost director al închisorii de la Sighet: „Grăitor pentru adâncimea atinsă de lipsa noastră de memorie. Pentru nerespectul față de morții din închisorile comuniste. Pentru dănuirea acelorași structuri de tip comunist chiar și în unele dintre asociațiile societății mai mult sau mai puțin civile. Simbolul s-ar putea intitula: Torționarul decorat. (...) A fost nevoie de vreo două luni de zile ca să fie retrasă medalia. În tot acest timp, departe de a-și cere iertare, Președintele a dat vina pe cei care n-au intentat comunismului procesul promis de el însuși înainte de alegeri, iar un consilier prezidențial a dus inconștiența până la a pretinde că din moment ce s-a produs scandalul, nu mai are sens să se revină asupra acestui gest”. □ Într-un comentariu de la „Cronica edițiilor” (*Publicistica lui Octavian Goga*), Z. Ornea comentează cu servitate condițiile editării culegerii *Naționalism dezrobitor. Permanența ideii naționale* din publicistica lui Octavian Goga: „Din păcate, dl Const. Schifirneț nu-și cunoaște îndatoririle de editor. Nu a menționat, la sfârșitul articolelor, cum se cuvenea obligatoriu, locul și data primei apariții a articolelor antologate și, firește, nu a colaționat textul din volume cu cel din periodice, semnalând, unde e cazul, deosebirile. Notele au, ca de obicei în edițiile d-lui Schifirneț, fizionomia unei fișe enciclopedice, nefăcând referire la aprecierile din text. (...) Cât despre prefață, ea e, prea adesea, complezentă, lipsită fiind total de discernământ critic. Dar e bine că a apărut o ediție cuprinzătoare din publicistica lui Octavian Goga”. □ În cadrul rubricii „La microscop”, Cristian Teodorescu semnează un articol (*Direcțiile în literatură*) în care își expune, dintr-o perspectivă confesivă, rezervele la adresa judecăților critice după

criterii de „direcție”: „Fac parte din generația '80 și, trebuie s-o spun, dacă n-ar fi fost toți ceilalți reprezentanți ai acestei generații care au scris fiecare în felul lor, nici n-aș fi debutat înainte de 1989 și nici n-aș fi avut parte de bunul tratament editorial pe care l-am cunoscut, după volumul de debut, din 1985./ Generația mea a fost bine primită de critică în acei ani, dar a avut parte și de reversul medaliei. Critica în care cei mai mulți dintre scriitorii generației mele credeau era, deja, considerată reacționară sau chiar vândută «agenturilor străine». Dacă instanțe ca Monica Lovinescu, de pildă, pot fi considerate că reprezentau agenturi străine, atunci, cu siguranță că Nicolae Manolescu a avut dreptate în autodenunțul prin care a dezvăluit că avea legături la Paris, în ciuda opreliștilor oficiale. În anii '80, am avut pentru prima oară în minte problema unei așa-zise direcții. Era direcția pentru care puteam opta. Puteam fi un scriitor care debutează ușor, dacă acceptam normele oficiale, scriind o literatură așa cum se scria, îndeobște, sau puteam fi un scriitor care doar scrie, fără mari speranțe de a fi publicat. Alegerea o făcusem dinainte, dar asta nu însemna că nu doream să public. Cu experiența mea de atunci, încerc să mă pun în situația unui scriitor care vrea să publice azi. Editorial, nu-l împiedică nimic. Dar întrebarea e cui se adresează. Dacă el se vede în fața unei direcții, nu înaintea unor critici dezlegați de orice condiționări, de unde știu eu că literatura lui, posibil valabilă, nu va fi împinsă la margine de dragul direcției? În treacăt fie spus, orice direcție e rezultatul acțiunii concertate a unor persoane sau a unor personalități. Poate că eu, ca prozator, mă simt bine în raport de criteriile reprezentanților acestei direcții, dar tot eu, ca prozator, trebuie să mă retrag într-o prudență strategică față de orice direcție care nu pornește dinspre mine”. □ În exclusivitate pentru „România literară”, Tzvetan Todorov îi acordă un interviu lui Ion Pop, la Paris, formulând o serie de considerații sceptice asupra situației postcomuniste a Bulgariei și României, ca și asupra condiției intelectualului contemporan („*Nu sunt foarte optimist pentru viitorul imediat*”). □ O pagină specială prezintă, prin extrase elogioase, ecourile din presa germană ale traducerii romanului *Hotel Europa* de D. Țepeneag.

21 ianuarie

● În „Tableta de joi” din „România liberă”, intitulată *Cale regăsită*, Gabriela Adameșteanu amintește că „Eclipsată de toate celelalte sărbători, inclusiv de 1 Decembrie, ziua națională, Unirea Principatelor Române de la 24 ianuarie 1859 se apropie, modestă ca o Cenușăreasă, fără s-o bage nimeni în seamă. (...)/ Iar anul acesta se vor împlini chiar 140 de ani, cifră destul de rotundă, de când statul român a apărut pe harta Europei./ După atâta grobiană falsificare a istoriei, românii le-a cam intrat în cap că ei există de 2000 de ani. (Eroare jenantă!)”. Și mai departe: „O întâmplare ciudată face ca cei 140 de ani de când România s-a născut cu fața spre Occident să se împlinească tocmai într-

un moment de cumpănă. (...)/ Poate acum, în această gravă criză, ar fi cel mai bine să ne uităm la «fotografiile de familie» și să facem efortul ca să regăsim drumul pe care au mers, acum 140 de ani, unioniștii”. □ În pagina de „Cultură”, Ion Zubașcu realizează un interviu cu Annie Bentoiiu: ***Deși trăiește în București, poeta Annie Bentoiiu scrie literatura numai în limba franceză:*** „– *Ce le recomandați scriitorilor români interesați să se afirme în lume? Să învețe foarte bine o limbă străină și să scrie în acea limbă sau să scrie în limba română și să-și traducă după aceea textele?* – Aș opina pentru scrisul în română, dar și pentru alegerea unei limbi străine de mare circulație, pe care s-o adâncească până la a putea deveni prieten intim cu scriitorii acelei țări. Înțelegeți ce vreau să spun! A pătrunde cultura, mentalitatea, a cunoaște cu dragoste! Nu să-i vezi ca pe o piață de cucerit, ci ca pe un mediu uman nou, pe care să fii în stare să-l iubești și să-l înțelegi”.

● La rubrica „Politica literară și viceversa” din „Contemporanul” (nr. 3), Cătălin Țirlea încearcă să descopere ***Ce se ascunde în spatele cazului Eminescu***. În calitate de realizator al emisiunii *Cu cărțile pe față*, de pe TVR 2, Țirlea l-a avut ca invitat pe Cezar-Paul Bădescu, cel care „a gândit sumarul și cel care a ales colaboratorii pentru acele cinci pagini de revistă ce aveau să zguduie România culturală vreme de un an de zile”. C.Ț. remarcă la invitatul său suferința cauzată de „oprobriul public care nu înțelege și nici nu vrea să audă ceea ce spui, oricât de explicit ai fi, oricât de limpezi ți-ar ieși vorbele din gură. Și oricât de multă dreptate ai avea. L-am înțeles și am compătimit alături de el. (...) Și totuși, am senzația că ne scapă ceva aici, și că nu e vorba numai despre disputa dintre cei care apără mitul și cei care cred că acesta este o piedică în calea spiritului critic. (...) La urma urmei, nici nu sunt sigur că Eminescu este problema, și tare mă tem că poetul nostru nu este în polemica în chestiune decât un pretext. Un pretext care pune în relief două mentalități specifice societății românești contemporane, două forme mentale din al căror conflict dus până la ultimele consecințe ar putea ieși răspunsul la multe dintre dilemele cu care se confruntă această societate la sfârșit de secol. De o parte stă, așadar, mentalitatea tradițională majoritară, al cărei suport principal pentru organizarea societății este tradiția, concretizată prin mituri susținătoare și prin valori verificate. De partea cealaltă stă un alt tip de gândire, minoritară, desigur, care își face un cult din prezent și care vede în apelul la valorile tradiționale o tentativă de abatere a atenției de la ceea ce se întâmplă acum, sub ochii noștri. O mentalitate ciudată și adeseori seducătoare, care consideră locul viran rămas în urma dărămării templului drept o *construcție* uneori mai impunătoare decât însuși templul și de cele mai multe ori de o utilitate cu mult mai evidentă. Și nu e exclus ca în anumite momente ale istoriei acest lucru să fie adevărat”. □ Același Cătălin Țirlea realizează o anchetă la care participă Dan Silviu-Boerescu, Laurențiu Ulici și Marin Mincu, în încercarea de a fixa, în contextul sfârșitului de secol, rolul și necesitatea antologiilor literare.

Considerând că interesul acordat acestora se datorează „întăririi forței oarecum slăbite a poeziei ca atare”, dar și stopării procesului „acut de deculturalizare a românilor”, Marin Mincu observă că „asistăm la o perioadă de ne-exercitare a spiritului critic. (...) Nu spun altceva decât că poezia română este în totalitate și mai ales în ansamblul generației, atât de complexă și de importantă, încât se cere acest act de evaluare și de receptare pentru că, din punctul meu de vedere, o antologie este un act de critică literară și mai ales o situație axiologică din perspectiva istoriei literare române”. În completarea acestei idei, Laurențiu Ulici afirmă că antologiile „presupun o selecție la baza căreia stă un anumit spirit critic”. Criteriul propus de Marin Mincu în realizarea unei antologii este cel axiologic, „unde-ți propui să observi acele eșantioane prin care se constată cum discursul poetic avansează în timp, de la perioada poeziei orale și până la literatură modernă și postmodernă. Nu este obligatoriu să urmărești poezia în diacronicitatea ei, dar o poți aborda în sincronie și poți observa care sunt tendințele esențiale pe care conceputul poetic le avansează și le rezolvă într-o perioadă dată”. Pe de altă parte, având în vedere respectarea unui anumit profesionalism al autorului, Marin Mincu exclude, din *Antologia* sa, poezii care, după 1990, și-au descoperit vocația de politicieni, precum Adrian Păunescu. Referindu-se la dezavantajele presupuse de o antologie, Dan-Silviu Boerescu remarcă unul fundamental, acela că o astfel de lucrare „niciodată nu este definitivă, iar pe de altă parte, am fi ipocriți dacă n-am recunoaște gradul enorm de subiectivitate”, care individualizează antologiile. La acestea, Marin Mincu adaugă metamorfozarea poezilor neincluși în lucrare în „inamici imediați”, ca și nemulțuirea celor incluși, generată de faptul că „au mai puțin cu un rând, cu un poem, sau cu o pagină decât alții” prezenți în aceeași antologie. Concluzia îi aparține lui Laurențiu Ulici, care e de părere că numărul mare de antologii de poezie va atesta un „vers celebru al lui Dan Laurențiu: *crește pofta de scris, scade pofta de viață*”. □ La rubrica „Memoria exilului românesc” este publicată o continuare a interviului realizat de Marilena Rotaru, în 1990, la Villalba (Spania) cu Vintilă Horia. Deși apreciat pentru câștigarea Premiului Goncourt, autorul romanului *Dumnezeu s-a născut în exil* se confruntă, inexplicabil, în opinia sa, cu rezerva fățișă a contracandidatului său Henri Thomas și totodată cu oprobiul presei – revista „L'Humanité” i-a dedicat, la momentul respectiv, un număr întreg, numindu-l „fascist, nazist, legionar, antisemit”. „Le Figaro (...) a publicat, imediat după premiu, un interviu splendid cu mine, proclamându-mă *prințul exilului*. Iar la o săptămână după asta a publicat tot despre mine niște lucruri abominabile. (...) Și Televiziunea Franceză s-a purta abominabil cu mine. M-au filmat în timp ce ieșeam de la editor și mă îndreptam spre casă și au afirmat că plecam la gară ca să fug din Franța. (...) Această putere a presei a fost pentru mine o decepție cumplită. Au fost însă și câteva excepții. «Les nouvelles littéraires», publicație de mare prestigiu și de mare tiraj” publică în întregime *Cavalerul resemnării*,

afirmând că „niciodată premiul Gouncourt n-a fost acordat cu mai mare dreptate”. „În aprecierea asta ei săreau și peste Malraux și peste Proust”. Mai târziu, Vintilă Horia află că întreaga campanie de denigrare fusese dictată de guvernul de la București – prin mijlocirea lui Mihai Ralea: „Răzbunarea destinului a fost imediată, pentru că ziarul «Corriere della sera» din Milano a publicat o fotografie a lui Ralea îmbrăcat în uniformă Frontul Renașterii Naționale, salutând cu brațul ridicat în sus niște trupe germane. (...) Nu se poate spune că Mihai Ralea a fost vreodată nazist. Dar cum l-au văzut cu mâna ridicată în sus în fața unor trupe germane l-au făcut nazist. Era ceva în favoarea mea, dar cu prețul unei alte minciuni”.

22 ianuarie

● În „Dilema” (nr. 311), Mircea Vasilescu semnează un text *În amintirea lui Marian Papahagi*: „Eminent filolog și strălucit interpret al literaturii italiene, trecuse dincolo de cunoașterea pe care orice savant o atinge atunci când se aprinde de cultura unei țări; înțelesese Italia «profundă» și era o bucurie rară aceea de a-l asculta făcând «hermeneutica» micilor gesturi, expresii sau obiceiuri ale italienilor și extrăgând din ele semnificații adânci. (...) În decembrie, când am fost la Roma și am văzut Academia (di Romania), Marian Papahagi era bucuros că a reușit să o reintegreze în circuitul normal al Romei culturale și al institutelor străine. Se bucura, mai ales, pentru viitorii bursieri, a căror sosire o aștepta copilărește, cu entuziasmul de a-și retrăi, prin ei, propria studenție română. (...) Prima serie de bursieri a ajuns la Roma chiar în aceste zile triste, când directorul Academiei (cel mai bun care se poate imagina) nu mai este. Îi vor călăuzi însă imaginea lui senină, spiritul lui mereu efervescent, eficiența cu care trecea, zâmbind, peste orice obstacol”. □ Grupajul tematic al numărului, realizat de Tita Chiper, are ca obiect *Cazul Alexandru Ioan Cuza*. Laurențiu Constantiniu – student la Istorie – publică un set de *Repere bibliografice*. Semnează articole pro- și contra Andrei Pippidi (*Despre popularitate în epoci de tranziție: ascensiunea și decăderea lui Cuza*), Alexandru Zub (*Recuperarea simbolică: avatarurile unei statui*), Nicolae Manolescu (*Paradigma Cuza*), Dan Berindei („*O frunte ridicată*”), Alexandru Paleologu (*Vodă Cuza*), Dumitru Vitcu (*Reper al moralității politice*), Z. Ornea (*Cuza și hazardul istoriei*), Adrian Niculescu (*Cealaltă față: cramponarea de putere*). ■ Nicolae Manolescu: „Portretul fixat lui Cuza de tradiție este acela al *bunului autocrat*. Instituțiile care s-ar cuveni să se afle în spatele domnitorului sunt sublime, dar lipsesc cu desăvârșire. (...) O legendă a cărei actualitate ar trebui să ne dea de gândit. În ce mă privește, nu mă sfiesc să spun că vivacitatea ei este alarmantă pentru nivelul democrației românești”. ■ Alexandru Paleologu: „...Una din figurile cele mai simpatice ale istoriei noastre moderne”. ■ Z. Ornea: „Principele Cuza apucase pe o cale care nu era, din păcate, a democrației. (...) Nu trebuie diminuat rolul istoric al lui

Alexandru Ioan Cuza. Dar rămâne un fapt. Adevăratul înfăptuitor al fundamentelor României moderne al fost Partidul Național Liberal”. ■ Adrian Niculescu (despre ambiția dinastică a lui Cuza): „...focar de conflict între Cuza și societatea civilă. Paradoxal, prințul Unirii risca să devină un obstacol în calea realizării idealului național”.

■ Pe ultima pagină, istoricul Florin Constantiniu publică un text intitulat ***Cuza și noi***, favorabil la adresa politicii externe (definite de „dinamism, energie, imaginație și curaj. Exact ceea ce lipsește clasei noastre politice de azi”) a domnitorului român. □ Rubrica „Bazar” a Iaromirei Popovici prezintă, cu o anume curiozitate analitică, („Prezentarea unei viziuni alternative corente asupra lumii în care trăim”, scopul nefiind „strict muzical” ci „mai curând civic, educativ”), versurile trupei de hip-hop R.A.C.L.A. (***Racla***). □ „Cronica literară de tranziție” a lui George Pruteanu comentează, devastator, volumele *Alte jurnale* (Dacia, Cluj, 1999) și *Jurnalul unui jurnal* (Dacia, Cluj, 1998) ale lui Paul Goma: „Picat de multă vreme și multe pagini într-un solipsism maniacal și mărunț, de o egolatrie patologică, dar nu în sensul unei autoscrutări abisale, ci doar în cel al incontinenței bârfe mahalagești cu el mereu în centru, de un maniheism bolovănos și prostesc în ultimă instanță, după care singura cale de a ființa în istoria literaturii ar fi fost cea pe care a ales-o el, toate celelalte soluții fiind nule (...), Paul Goma scrie, cu o anume vervă neagră, umorală, într-un stil balansându-se de la colocvialitatea încălciată la șugubeția veninos-trivială (...), pagini care nu stănesc, în esență, decât vrajbă, jenă și senzația că ai de-a face cu un om care se scapă pe sine de sub control” – *Iarăși Goma (triste însemnări răzlețe)*. □ La „Trecerea prin reviste”, Cezar Paul-Bădescu semnalează elogios câteva reviste culturale „alternative”: „Interval” (numărul despre scriitor și Universitate), „Pro Cinema”, „Scena” și revista studențească „Litere nouă” de la Filologia bucureșteană (*Rețete pentru o bună presă culturală*).

23 ianuarie

● În „Tableta de sâmbătă” din „România liberă”, Ana Blandiana notează câteva reflecții despre *Noaptea care dăruimă* – reflecții prilejuite de noua mineriadă, în desfășurare: „La ora când scriu aceste rânduri nimeni nu știe ce se va întâmpla în următoarele ore, zile, săptămâni. (...) A prevedea devastări de sedii, schingiuri pe stradă, vânători de oameni, spargeri de universități, falsificări de alegeri, procese trucate, închisori politice, plecări în exil este mai greu decât a recunoaște falimentul logicii și al puterii de a imagina o continuare. (...) / La ora când scriu aceste rânduri discursurile nu mai folosesc la prea mare lucru: Balada Meșterului Manole ne definește situația mai exact decât orice analiză politică. (...) / Doamne, fie-ți milă de exasperarea noastră și, dacă nu ne poți da puterea de a ne schimba, oprește cel puțin pământul ca să nu se mai facă nopate!”.

25 ianuarie

● Romulus Rusan comentează deznodământul recente mineriade în „Tableta de luni” din „România liberă” (**Dacă**): „Pacea de la Cozia odată încheiată, o liniște nedumerită s-a întins peste țară. Minerii s-au întors în Valea Jiului, unde Miron Cozma a fost primit ca un erou și a spus admiratorilor că revendicările se vor rezolva (...). De partea sa, guvernul calculează costurile economice ale păcii, reface bugetul și promite ca într-o lună să definitiveze împreună cu minerii detaliile. (...)/ Dar dincolo de costurile materiale (...), costurile morale rămân incalculabile și difuze. (...)/ Cine va răspunde acum pentru senzația dezarmantă că statul e neputincios, că nu-și poate apăra cetățenii? (...)/ Dacă lucrurile vor rămâne așa, dacă analiza promisă de noul ministru de Interne (...) nu va stabili nici acum culpe și sancțiuni clare, de o parte și de alta, înseamnă că vom rămâne la infinit cum am fost: sufocați de confuzie și corupție, cu noi mistere adăugate celor vechi (...). Înseamnă că nu numai la Costești s-a capitulat, ci și la Cozia. Înseamnă că pacea este, de fapt, o împăcare lașă cu ce a fost. Înseamnă că reforma morală și reforma instituțiilor, clamate până acum în zadar, au fost amânate nu din neștiință sau neputință, ci din complicitate și rea-intenție”.

● Pe prima pagină din „Ziua”, Ioan Groșan publică tableta **Amice Pruteanu, doar o vorbă să-ți mai spun...**: „Cred, amice Pruteanu, că nu-ți sunt cu totul străine simpatia și, pe alocuri, chiar admirația pe care le-am avut urmărindu-ți evoluția publicistică din 1990 încoace (...). M-am bucurat, de asemenea, când într-un domeniu atât de arid cum e acela al greșelilor de limbă, tu ai adus în emisiunile de la ProTV și TVR o spontaneitate și-o dezinvoltură invidiabile, cucerindu-ți o meritată popularitate. Cu atât mai mare, vei înțelege, a fost stupoarea mea când am văzut prestația ta parlamentară de vinerea trecută. (...) Cred în sinceritatea discursului tău; dar pentru un ins «dilematic» cum cel puțin, publicând în «Dilema», ai părut să fii, vehemența cu care ai susținut o singură parte, după ce ai fost în fond ales ca senator pe listele celeilalte, este, cel puțin pentru mine, suspectă. De ce, de pildă, în cuvântul tău n-ai pomenit nimic de instigarea la violență a PRM-ului, sau de faptul că Ion Iliescu una semnează și alta fumează? Poate pentru că, așa cum ne informezi în comunicatul trimis redacției, PDSR-ul ți-a acordat din timpul său de partid trei minute, plus alte trei pe care ți le-a cadourisit PUNR-ul, plus, ca să fie și ele acolo, încă trei din partea senatorului la fel de «independent» ca tine, Sergiu Nicolaescu. Mă mir că nu ți-a mai dat vreo trei și Vadim, dar poate că ți le va da data viitoare./ Nevoia ta de notorietate e... notorie (...). Însă dacă pentru asta trebuie să execuți un salt de la *Divina Comedie* a lui Dante (despre care ai vorbit atât de frumos) la sinistra parodie de «revoluție» a lui Cozma și Vadim (...), permite-mi să-ți spun, cu tristețe, că nu te mai înțeleg”.

26 ianuarie

● Gabriela Adameșteanu comentează în revista „22” (nr. 4), sub titlul *Cele două Români*, recenta „mineriadă” de la mijlocul lui ianuarie 1999: „Căți au fost cei care au trăit, începând din 16 până în 22 ianuarie seara, într-o tensiune crescândă, cu sentimentul că vor asista în curând *la sfârșitul a tot ce s-a făcut bun în acești 9 ani, chiar la distrugerea României, poate și a propriei lor vieți?! (...)* / Mă hazardez, în afara oricăror date precise, să spun că a fost doar o minoritate. Fiecare mineriadă, de altfel, pare să aibă același efect psihologic: pro-democrației, pro-occidentalii români au revelația că reprezintă doar o minoritate în țara lor, iar conaționalii le apar, brusc, ca cei mai străini dintre străini. Urmarea? Exodul elitelor. (...)/ Pentru această minoritate pro-democrată, pro-reformistă, «pacea de la Cozia» are gustul amar al unei inevitabile capitulări a guvernului, o călcare în picioare a legii care lasă deocamdată deschisă posibilitatea următoarelor mineriade și/sau lovituri de stat (...)/ Poate tot o minoritate au fost și cei dezamăgiți că n-au intrat minerii în București: cei pregătiți să iasă în stradă, să strige contra guvernului și președintelui, să ocupe sediile instituțiilor, să lovească, eventual să jefuiască. Toți cei care sperau că vor câștiga ceva din această schimbare și refuzau să gândească în mod lucid la ceea ce ar fi urmat peste o săptămână, o lună, un an./ Numai că minoritatea dezamăgită este mult mai largă decât s-a crezut./ Ea include pe lângă mineri, simpatizanții lui Corneliu Vadim Tudor și membrii Partidului România Mare, cu toată larga sa rețea în instituțiile statului, de la Interne și Justiție până la Externe. De asemenea, mulțimea de tineri derutați, fără serviciu, fără altă instrucție în afară de tribunele meciurilor, donici de aventură, ale căror chipuri sub fesuri de diferite culori le-am tot văzut în mulțimile demonstrațiilor. Mai sunt de amintit infractorii și revoluționarii de profesie, două categorii care uneori se întrepătrund, și mulți dintre salariații întreprinderilor de stat care câștigă mai puțin decât minerii și se simt mai nesiguri de slujba lor decât ei. Apoi disponibilizații, cei aflați în ajutor social etc./ Este evident că și pentru actualii guvernanți (...), săptămâna trecută ar trebui să fie simțită ca un duș rece. (...)/ În fața guvernanților stă o populație agresivă din anxietate și frustrare, care nu înțelege ce se întâmplă și care și-a pierdut răbdarea”. □ Sub titlul *Societatea civilă în apărarea ordinii de drept*, sunt transcrise fragmentar luările de poziție din cadrul unei conferințe de presă organizate pe 21 ianuarie 1999 de Grupul pentru Dialog Social, în urma recentelor evenimente politice – mineriada încheiată cu „pacea de la Costești”. La eveniment participă, între alții, Ana Blandiana, Alexandru Paleologu, Gabriel Liiceanu, Stelian Tănase, H.-R. Patapievici, Ticu Dumitrescu. GDS îi invită totodată pe bucureșteni – spune Ana Blandiana – să ia parte la un marș „al solidarizării cu ordinea de drept – nu împotriva minerilor, ci împotriva forțelor extremiste care manipulează cu cinism această categorie nefericită și ușor manipulabilă, tocmai prin nefericirea ei”. Ideea este reluată și de ceilalți

participanți la conferință – *Stelian Tănase*: „Mitingul pentru care facem apel nu este unul împotriva minerilor, după cum nu este nici un miting în favoarea acestui guvern. Este unul de solidarizare a societății civile, în acest caz, a bucureștenilor, care au fost de mai multe ori victime ale mineriadelor. În același timp, dorim să sprijinim consolidarea instituțiilor democratice. (...) Recunoaștem situația dramatică a minerilor din Valea Jiului, dar aș vrea să recunoaștem și situația dramatică în care se află 90% dintre cetățenii țării. Datorită faptului că minerii sunt mai organizați, ei s-au constituit într-o minoritate care a beneficiat, de-a lungul ultimilor 50 de ani, de privilegii foarte importante, iar după mineriadele din București au fost foarte bine răsplătiți. Să nu înțelegeți acest lucru ca pe o acuză adusă minerilor, ci doar ca o explicație a situației”; *H.-R. Patapievici* adresează un apel la „fermitate” „câtorva instituții ale statului de drept care, din păcate, în situații de criză s-au comportat cu slăbiciune sau uneori cu complicitate vinovată”: „Este vorba în primul rând de forțele de ordine. (...) Amintiți-vă de momentul martie '90, la Târgu Mureș, când încăierarea, doar potențial periculoasă, între etnii diferite s-a produs numai atunci când forțele de ordine s-au retras. Apelul societății civile către aceste forțe de ordine este de a dovedi fermitate. Nu fermitatea brutalității, ci fermitatea legii. Apelul nostru este pentru legalitate, adică pentru ordinea de drept. O altă instituție care a greșit sistematic prin faptul că nu a dovedit fermitate este *Justiția*. Dacă infracțiunile care au fost comise de actualii conducători vizibili ai minerilor sau manipulatori mai puțin vizibili ai mișcării de tip lovitură de stat, care se produce în momentul de față, dacă acești oameni ar fi fost sancționați la momentul potrivit (adică dacă Justiția și-ar fi făcut datoria în aplicarea legii), cu siguranță nu s-ar fi ajuns aici”. Pe de altă parte, *Alexandru Paleologu* consideră că „În ultima vreme, relativ recent, s-a produs un fenomen foarte încurajator, de maturizare și atingere a nivelului lucidității, al curajului, din partea societății civile. E adevărat că societatea s-a deșteptat mult mai mult decât clasa politică, care nu numai că nu s-a deșteptat, dar s-a tâmpit în continuare. Clasa politică este afectată de o lașitate nemăsurată, pentru că este toată, probabil, manipulabilă, șantajabilă. Trebuie să constrângem puterea să-și facă datoria și să aibă curaj și luciditate, să știe că ea în orice caz va fi măturată, dacă acest șantaj reușește”. □ Sub genericul „Comentariu politic”, Ștefan Aug. Doinaș scrie în *Civilizația scuipatului*: „Comunismul victorios – acela pe care l-am crezut mort în urma imploziei sale din URSS – era o civilizație a terorii. Comunismul rezidual al tranziției noastre (...) este o civilizație a scuipatului (...). Într-o astfel de civilizație, nu contează cine scuipă și cine este scuipat: «Cultura» comună în care trăiesc îi poate transforma curând pe unul în celălalt./ Ion Iliescu și Corneliu Vadim Tudor sunt, astăzi la noi, cuplul emblematic al unei asemenea fraternități rivale. Și unul, și altul au o veche și recunoscută experiență a scuipării, de pe timpul lui nea Nicu care-și expectora periodic flegma în altarele țării: amândoi au

ucenicit la școala acestuia, chiar dacă – din când în când – marele bâlbâit îi improșca și pe ei cu balele lui patriotarde. Imediat după evenimentele din 1989, C.V. Tudor a fost angajat de Iliescu și Roman să arunce stigmulul sputei sale vulgare asupra unor seniori din partidele istorice, aceia care nu fuseseră exterminați în temnițele comuniste. Gazeta «România Mare» a preluat ștafeta inomabilă a fițiucii «Săptămâna», condusă de plagiatorul Eugen Barbu, și foarte curând au fost luați la țintă cu salivă imundă aproape toți intelectualii de vază ai țării./ Dar C.V. Tudor avea, din naștere și educație, o secreție mult prea abundentă ca să nu-i repartizeze o cantitate impresionantă și lui Ion Iliescu: acesta a fost făcut cu ou și cu oțet, bălăcărît în fel și chip. (...)/ În marea scuiptoare a tranziției noastre, Iliescu și Tudor s-au întrecut în a scuipa pe toate valorile spiritului românesc și ale democrației europene. Înfrânți amândoi în alegerile din 1996, ei s-au trezit alături, ca doi frați siamezi. Aceste nefericite odrasle asiatice sunt, de obicei, legate inseparabil prin câte un organ intern – ventricol al inimii sau rinichi. Pe Iliescu și Vadim îi unește orificiul bucal cu scurgeri intermitente. (...)/ Cunoaște oare Iliescu «programul» prezidențial al rivalului său: guvernarea cu pistolul în mână, lichidarea pe stadioane a adversarilor politici, desființarea proprietății private, reorientarea României spre Est etc.? Bineînțeles! Acestea toate constituie chiar esența secreției lor combinate, menită să înfiereze statul de drept, și să-l surpe. Diferența dintre ei constă doar în mirosul urât al gurii, ca pecete personală a intimității lor”.

● În nr. 453 din „Adevărul literar și artistic” continuă – sub titlul **Cenzura: „Scrieri alese”** – publicarea unor note și referate ale cenzurii din perioada comunistă. De această dată, notele/referatele cu pricina au în vedere reviste, manuale, lucrări de istorie literară. (Un referat din 1963 avertizează, de pildă, că „Steaua» promovează «o imagine negativistă asupra dezvoltării poeziei noastre””. Un altul, din același an, atrage atenția că revista „Viața românească” publică „producțiile unor trădători ca Virgil Ierunca, Virgil Gheorghiu, E. Cioran”. O notă foarte lungă – tot din 1963 – conține observații pe marginea unei lucrări a lui Ov. S. Crohmălniceanu, *Curs de istoria literaturii române*, propusă spre publicare Editurii Didactice.)

● În „Ziua”, Ioan Groșan semnează un text *in memoriam Marian Papahagi*: „A fost spiritul cel mai întreprinzător, mai reconfortant pe care l-am întâlnit vreodată. (...) Acest om mai degrabă scund ca statură poseda o energie și-o vioiciune formidabile. (...) Mă duceam la ședințele de redacție de la revista «Echinox» (...) cu plăcerea cu care te duci la un film bun. Ședințele acestea conduse de Marian Papahagi erau un spectacol în sine (...). Fără ele, aș fi astăzi infinit mai sărac intelectual./ Pe unde-a trecut, a lăsat brazde adânci, imposibil de ignorat. Că a fost vorba de Catedra de Romanistică a Universității Clujene, că a fost vorba de Ministerul Învățământului, apoi de Academia Română de la Roma (...), că a fost vorba de traducerea (din nefericire, neterminată) a *Divinei Comedii* ori de critică, istorie literară și eseu. (...)/ Mi-a povestit odată, la o

cafea în «Arizona» tinereții noastre, cât de bine s-a simțit când, la sfârșitul studenției din Italia, și-a permis o escapadă turistică prin Spania. Mergea cu autostopul, intra, cu spontaneitatea lui inimitabilă, în vorbă cu șoferii, cu țărani, dormea prin sate. «A fost cel mai fericit moment din viața mea», mi-a spus. «Și de ce n-ați rămas, dom' Papahagi?» M-a privit blând-ironic: «Păi tu nu vezi câte sunt de făcut AICI?»».

● „Academia Cațavencu” (nr. 3) anunță că „Mircea Ivănescu, cel mai important poet român al momentului, a primit Premiul Național de Poezie «Mihai Eminescu». Acest premiu, care se alătură celui oferit de «Academia Cațavencu» anul trecut, nu face decât să confirme valoarea de necontestat a poetului și omului de cultură numit de prietenii *M.I.*”. □ La rubrica „Show biz da' culți”, sub semnătura *Eugenitor Simion*, este atacat scriitorul Nicolae Iliescu – de fapt, un pretext pentru calomnierea președintelui Academiei Române.

27 ianuarie

● Sub titlul *Luna Eminescu*, editorialul lui Nicolae Manolescu din „România literară” (nr. 3) revine asupra raportului dintre nevoia de „actualizare” (considerată legitimă) și „mitizarea” poetului național (considerată nocivă): „Nevoia de a avea un Eminescu al vremii noastre este evidentă. Ea se traduce deocamdată în mici explozii de orgoliu, care însă nu trebuie interpretate ca o contestare. Fanii de astăzi ai poetului confundă realitatea cu mitul și se fac avocații acestuia din urmă. Acțiunea lor e departe de a fi dovada iubirii față de poet. Ea blochează lucrarea spiritului critic și descurajează ideile noi prin perpetuarea tenace a unor clișee, care îl golesc pe Eminescu de conținut și-l prefac în obiect de idolatrie religioasă. Rostul mitului e ușor de acceptat. Românii au avut și au nevoie de compensația morală pe care miticul Eminescu le-o oferă. Riscul de a-l absolutiza este însă mult mai mare și constă în a substitui poetului viu și adevărat moaștele sale, ceea ce înseamnă a nu ne mai întâlni cu Eminescu în toate ceasurile vieții noastre spirituale, ci doar la aniversări, într-un cadru festiv și organizat. Judece cine are minte dacă *Luna Eminescu* este preferabilă adevăratei actualități pe care nu ne-o poate da decât redescoperirea, acum și în vecii vecilor, a marelui poet!”. □ La rubrica sa „Contrafort”, în serialul *Bi-lanț (la mâini și la picioare)*, Mircea Mihăieș atacă din nou problemele de credibilitate ale regimului Constantinescu: „Cu ce credibilitate se războiește dl. Constantinescu cu hidra corupției, când una din cele mai active și bine înzestrate fundații din țară, «Copiii României», este administrată de către fiul președintelui, nimeni altul decât ubicuul Dragoș Constantinescu? (...) În fine, despre ce combatere a corupției poate fi vorba, când dl. Constantinescu nu găsește de cuviință să dea măcar o dezmințire formală informațiilor din presă ce susțin că, în mare parte, campania sa electorală a fost finanțată de câteva persoane care, la capitolul cu pricina, se

află printre campioni, respectiv domnii G.C. Păunescu, Badea («Aedificia Carpați») și Sever Mureșan? Cât despre Afacerea «Țigareta», ea s-a evaporat simultan cu fumul respectivelor țigări. Or, acestea nu mai sunt invențiile lui Vadim, ci forme grave ale abdicării de la orice principiu democratic». □ În cadrul rubricii de comentariu politic „La microscop”, Cristian Teodorescu semnează un text intitulat *Mineriada secretă*, cu speculații privind mentalitatea bucureștenilor susținători (în secret) ai venirii minerilor, identificați cu nostalgia disimulați ai comunismului: „În ultimele zile, în afară de amenințarea minerilor că vor veni în București, a existat și o mineriadă secretă, printre anumiți locuitori ai Capitalei. (...) Nădejdea într-o nouă mineriadă n-am auzit-o din partea boschetarilor, care ar avea ceva de câștigat dintr-o dezordine în București, nici din partea cetățenilor care de-abia își duc zilele, luptându-se să respecte legea, ci din partea unor persoane care trăiesc cel puțin binișor la această oră. Care e, în mare parte, problema acestor persoane care visează la tulburări și, dacă se poate, la vărsare de sânge în Capitală? Faptul că nu mai sunt ce-au fost și că România își permite să nu mai fie ce era. (...) De vreme ce majoritatea respinge mineriada ca soluție politică, susținătorii mineriadei secrete ar trebui să accepte că nostalgia lor după intervenția telefonică, după ploconul care li se cuvenea, după zgarda care îi lega de diverse cabinete și după egalitatea care le asigura o importanță pe care au pierdut-o, această nostalgie nu poate fi susținută de Miron Cozma. Victoriile lui Cozma, oricât de mari, pe moment, sunt condamnate la o micime de-a dreptul microscopică, în timp. Cam aceeași soartă o au și speranțele celor care văd în Cozma pe luceafărul nostalgiilor lor”. □ Gheorghe Grigurcu publică un amplu text confesiv îndoliat (*La despărțirea de mama*): „Tot ce m-am învrednicit a așterne pe hârtie a devenit slovă dactilografiată de mâna ei dragă, care adesea trudea noaptea pentru a controla și corecta ceea ce am săvârșit în decursul zilei. Cuvântul ei de cititoare asiduă de cărți și reviste literare contribuia frecvent la precizarea, nuanțarea, ameliorarea textelor mele. (...) Înțelepciunea sa feminin-intuitivă vedea omul dincolo de literă, dar și litera dincolo de omul ce-a produs-o, încercând o mediere între impresiile morale și cele curat literare. (...) În fragedă pruncie m-a învățat să scriu, până-n cele din urmă zile de viață m-a ajutat să scriu literatură”. □ La rubrica „Lecturi”, sub titlul *Încă o antologie*, Constantin Pricop comentează rezervat selecția lui Marin Mincu din antologia *Poezia română actuală*, volumele I și II: „Intenția noastră era aceea de a urmări în ce mod criteriile teoretice sunt operaționale în realizarea selecției. Există aceste criterii? Se obiectivează ele în exercițiul alegerii autorilor? Sau este vorba, până la urmă, de argumente care să justifice simpatiile, antipatiile, proiectele personale? Constatăm, în cele din urmă, că Marin Mincu se oprește undeva, la jumătatea drumului, dând cu o mână și luând cu cealaltă. Pe de o parte, un început de reevaluare, de depășire a ierarhiilor elaborate în ultimele decenii. Pe de alta, opțiuni greu de susținut

cu argumente estetice, care anulează ceea ce părea a fi un câștig în exigență”.

□ Eugen Uricaru și Grete Tartler semnează două articole-necrolog *In memoriam Marian Papahagi*. În deschiderea grupajului este reprodus ultimul interviu al profesorului (director, din 1997, la Accademia di Romania), consemnat de Sanda Anghelescu la Roma, pe 12 decembrie 1998: „În general, nu-mi prea spun nemulțumirile, pentru că m-am plictisit de jelania națională care constă în faptul că toată lumea nu are altceva de făcut decât să-i incrimineze și să-i înjure pe toți ceilalți care nu știu să facă nimic. (...) Mie îmi place să încerc să fac eu ce pot, dacă pot. Iar dacă nu pot, eu mă retrag. Am mai anunțat în repetate rânduri că dacă nu voi putea reface Școala română din Roma, eu mă întorc acasă. (...) Am un precedent în acest sens – demisia mea de la Ministerul Învățământului – așa că bănuiesc că am fost crezut pe cuvânt. Dar nu am mai făcut-o, pentru că, iată, Școala Română a fost întemeiată, bursierii au fost selecționați, așa că sper că vor ajunge în cursul lunii ianuarie la Roma”. ■ *Eugen Uricaru (Clipind în întuneric)*: „Moartea lui Marian a venit ca un trăsnet. (...) Toată viața lui a fost în plină acțiune intelectuală, era «ceva» în el care ne stârnea, ne îmboldea, ne pune pe jar, dar toată această «acțiune» era rezultatul unei gândiri rapide și în același timp profunde. Am fost împreună cu el în momente decisive ale destinului nostru de intelectuali cu convingeri anti-totalitare de la înființarea grupului Echinox la grupul conspirativ din octombrie-noiembrie 1989 în care împreună cu Andrei Marga căutam soluții pentru acțiunea directă împotriva a ceea ce nu mai era de suportat. Marian Papahagi a dăruit energie creatoare oamenilor și instituțiilor culturii românești, a lucrat cu o frenezie de neimaginat, greu de înțeles. (...) A fost un spirit renașcentist, avea o sensibilitate romantică și o gândire de enciclopedist. (...) Cred că dintre toate însușirile pe care i le-a dat Dumnezeu, aceea de a fi un adevărat prieten a fost cea mai împlinită. Am avut privilegiul de a-i fi prieten”. ■ *Grete Tartler (La temelia școlii)*: „Lungile seri de toamnă pe care le petrecusem împreună fuseseră toate dedicate cărților. Știa totul, absolut orice, dar știința nu și-o desfășura arogant, ci stimulator. (...) Vocație de mare profesor, într-adevăr./ Povestea despre tinerețe, despre Echinox (numele fusese ideea sa), despre prietenii de ieri și de azi, despre Irina și Adrian, copiii săi de care era atât de mândru. Dar și despre zbaterile de a schimba destinul Accademiei di Romania”.

● Sub titlul *Un poet român la Viena*, „Adevărul” anunță că, pe 4 mai, Mircea Dinescu urmează să primească Premiul Herder (în valoare de 30.000 de mărci germane): „Personalitate extrem de mediatizată a literaturii românești, poetul Mircea Dinescu își datorează celebritatea unui paradox: el este atât iubit cât și temut pentru aceeași calitate: aciditatea verbului său (folosit fără menajamente atât în editorialele sale din «Academia Cațavencu», cât și în aparițiile televizate și nu mai puțin în versurile sale). Mircea Dinescu nu a renunțat în tot acest timp al efervescenței politicii la «preocuparea» sa dintâi, poezia. (...)/

Premiul Herder a fost acordat de-a lungul timpului și altor personalități din România, printre care Tudor Arghezi, Eugen Jebeleanu, Eugen Barbu, Nichita Stănescu, Ana Blandiana” (C.M. – [Cristina Modreanu]).

● În „Luceafărul” (nr. 3), Alexandru George continuă serialul *Mici consemnări de o oarecare importanță*, în care notează întâmplări cu și despre scriitori. În acest număr, sunt menționați fiul poetului George Coșbuc, Alexandru, dar și Liviu Rebreanu sau Eugen Ionescu. □ Cornel Ungureanu publică articolul *Slavici și arta autodistrugerii la români. Cazul Mara*.

28 ianuarie

● Conform unei notițe din „Ziua”, *A fost lansat volumul Scriitori români la New York*: „Marți, 26 ianuarie 1999, la prestigiosul club literar-artistic The Pen and Brush, din Manhattan, a avut loc lansarea volumului *Scriitori români la New York* semnat de gabriel Pleșa. (...) Scriitorii «portretizați» în carte sunt: Nina Cassian, Mircea M. Ionescu, Constantin Virgil Negoită, Anca Pedvis, Gabriel Pleșa, Dumitru Radu Popa, Mirela Roznoveanu, Mircea Săndulescu și Ștefan Stoenescu. (...) Demn de notat este importanța acordată acestui eveniment de postul de radio Vocea Americii, care, prin directorul secției române, Andrei Brezianu, a realizat un program de interviuri în direct cu scriitorii și participanții la această seară românească”.

29 ianuarie

● Nr. 312 al revistei „Dilema” conține – dincolo de un grupaj tematic despre *Scara de bloc*, realizat de Cezar Paul-Bădescu – mai multe articole, comentarii, eseuri despre recentul marș al minerilor către București. ■ Mircea Iorgulescu denunță, într-un articol, *Mistica forțelor obscure* ca explicație de presă: „Mistica forțelor obscure degajează de obligații analitice, evacuează problematica reală, suspendă responsabilitatea și asigură un impecabil confort gândirii de-a gata. Căci realitate de-a gata nu există. Din păcate?!”. ■ Vintilă Mihilescu comentează, din perspectiva teoretică a antropologului, implicațiile evenimentelor (*Raționalismul mioritic*): „Blazați și epigoni, ne mulțumim (...) prea adesea cu *atitudini* în locul *ideilor*, deducând apoi din aceste evidențe și impunând certitudini. Știm astfel cu certitudine tot ce este de știut despre țărânul român, despre țigani, despre mineri... Nu poți să nu te întrebi, în aceste condiții, de unde atâta suficiență? Și cum nu poți afla un răspuns la această întrebare, nu-mi rămâne decât să vă urez *Noroc bun*, dragi cunoscători ai României profunde!”. ■ Mircea Vasilescu semnează un articol critic la adresa catastrofismului – considerat nejustificat – cu care a fost abordată venirea minerilor (*A cincea, neterminată*): „Nelămurite au rămas și *dedesubturile* marșului minerilor spre București. Au fost sau nu susținuți din umbră de PRM? Au acționat sau nu cu metode paramilitare, cu ajutoare «de specialitate»? Care au fost acele ajutoare și în ce paragraf de lege se încadrează

asemenea fapte? Vocabularul public a fost invadat în aceste zile de cuvinte mari și grele: *rebeliune, insurgenți, război civil, revoluție, lovitură de stat, atentat la ordinea constituțională*. Am fost la un pas de a suporta starea de urgență (pentru a cărei decretare nu exista bază legală, așa că s-a redactat, peste noapte, textul unei odronanțe altfel spus, atunci când președintele țării a anunțat posibilitatea de a instaura starea de urgență, totul era o simplă vorbă, șeful statului neavând cum să-și exercite prerogativele). Această bruscă inflamare a lexicului arată, și ea, carențele democrației noastre. Istoria recentă a democrațiilor occidentale e plină de bastonade zdravene între manifestanți (...) și forțele de ordine, iar în Polonia s-a întâmplat chiar în aceste zile ceva asemănător. Nicăieri nu s-a pus problema în termeni catastrofici, ci s-a aplicat legea. Noi ne pierdem în continuare timpul și energiile în explicarea «complexelor» de foști milițieni ale polițiștilor și riscăm să nu ne dăm seama că statul de drept nu dispune încă de forțele care să-i asigure stabilitatea și ordinea constituțională”. ■ Sever Voinescu comentează, pe același ton, evenimentul, cu trimiteri la „spectacolul” din Parlament și la „pacea de la Cozia” (*Ultimul ceas*), conchizând: „Este, cu adevărat, ultimul ceas în care mai poate fi începută reajustarea instituțională a României”. ■ Adrian Cioroianu comentează patetic situația pe un ton de autocritică intelectuală (*Într-o oglindă de coșmar*): „...Cât de lesne de înfrânt este această specie de intelectuali europeni ieșită din spuma Luminilor și botezată sub focul tandru-polemic al afacerii Dreyfuss. Nu pentru că nu ar fi în stare să moară pentru o idee (...) sunt destui care chiar asta și fac: mor în cap cu o aceeași idee pe care au plimbat-o o viață. (...) intelectuali sunt lesne de înfrânt pentru că suferă; pentru că au regrete; pentru că vor să înțeleagă chiar și atunci când nu au nimic de înțeles (...). Mă simt înfrânt pentru că mi-am făcut din toleranță o icoană și, în același timp, pentru că de câteva zile nu-mi spun decât: *asta este intolerabil*. Nu se poate așa ceva. Nu se poate ca la infinit, la adăpostul democrației, cineva să dea în statul de drept ca într-un sac de cartofi, sac prin definiție fără coloană vertebrală. (...) Acesta nu este stat, cel care permite teroriștilor să-l dezarmeze, ci este o ficțiune; aceasta nu este libertate, cea grație căreia deraiați cer înființarea de comitete revoluționare insurgente, ci este o letargie funestă. Și mai ales mă simt înfrânt pentru că vineri 22 am trăit o ședință de redacție de coșmar. Un necaz amar, un dezgust plinar, o tristețe unanimă, o durere fără cuvinte. Tristețea mută a unor oameni normali, adunați nu pentru trăirea împreună de fiecare vineri la prânz, ci pentru plecarea spre un miting în sprijinul unui stat pe care fie-l reanimăm cu forța, fie-i tragem obloanele. Da, acesta-i adevărul: n-au Vadim Tudor și Miron Cozma atâția ani de viață pentru a plăti o singură după-amiază stricată în redacția «Dilemei»”. ■ În pagina „...din polul plus”, Anca Manolescu semnează un eseu (*Spații simbolice*) despre aceeași mineriadă și despre simbolistica practicii politice „creștin-democrate” în contextul „bătăliei de la Costești” și al „păcii de la Cozia”:

„Recursul la mănăstiri derivă (...) din convingerea tradițional și larg răspândită în creștinismul răsăritean conform căreia monahul este cel care reprezintă într-un anume fel miezul Bisericii, fiind cel care experimentează, trăiește novator credința. (...) Practica politică a creștin-democrațiilor poate apela la acest depozit simbolic general perceput și acceptat – chiar dacă într-un mod mai mult sau mai puțin difuz, mai mult sau mai puțin pasiv ori mai puțin mecanic. Pentru o gândire politică este însă oare de ajuns?”. □ George Pruteanu comentează favorabil volumul memorialistic *Un copil în Bucureștiul pierdut* de Tatiana Slama-Cazacu (*Bucureștiul pierdut*). □ La rubrica „Oul de ciocolată”, Paul Cernat ridiculizează începuturile literare romanțios-eseistice ale lui Chris Simion („*Omenesc, prea omenesc*”). □ Eugen Istodor publică, pe un ton ironic, un *Jurnal de reporter: Petroșani – mineri și retur* din Valea Jiului. □ La rubrica „Lume, lume!”, Florin Dumitrescu semnează un articol critic la adresa comportamentului intelighenției liberale în relație cu minerii (*Se sacrifică cineva?*): „Intellectualii nu fac nimic. E o constatare pe care eu, unul, nu-ndrăzneam s-o emit, după toate semnele care mi s-au arătat din noiembrie '90 încoace, făcându-mă să mă simt un reacționar stângist într-o lume a Ideilor Pure (...). Pe care intelectual din România de azi l-ați vedea gata de sacrificiu? Pe care membru al *intelighenției* liberale l-ați vedea dornic să-i înțeleagă, cu prețul confortului, dacă nu al vieții, pe «rinocerii» din subterane? Însuși popularul Radu Vasile s-a lăsat greu înduplecat să-i viziteze.. «Marșul mușilor» convocat de activiștii civici, în ultima zi a revoltei, a fost poate cel mai grăitor mesaj al unei intelectualități autiste și auto-izolate într-o societate pe care refuză să o înțeleagă. (...) Ce dacă a fost încocuită o utopie la modă cu o alta, de sens opus? Aceasta e țara, iar țării nu-i pasă că sunteți scârbit de ea, domnule președinte; ori că nu mai vreți să trăiți în ea, domnule negustor de cărți nevândute; ori că locuitorii ei ar fi niște *suboameni*, domnule crainic guvernamental. E drept, acei *suboameni* îi reclamă uneori printre ei pe cei care au putut învăța mai multă carte. Acei *vampiri* se încred în poveștile pre-electorale despre asistență socială și reîncarnarea lui Cuza-vodă. Odată dezamăgiți, acești *ciumași* se mulțumesc cu cioburile colorate ale demagogilor din opoziție: un motiv în plus să fie disprețuiți. Dacă există totuși în țara asta cineva cu pregătire superioară, dar fără aere de superioritate, gata să se sacrifice pentru idealul comunicării între oameni, gata să înfăptuiască – nu să teoretizeze – alianțe civice, dialoguri sociale și convenții democratice reale, aceștia s-au demonstrat încă o dată a fi ziariștii. Ei au fost acolo, printre mineri, jandarmi și vâlceni rău-famați; au încasat pumni și șuturi, la fel ca-n iunie '90. Ei și-au riscat viața pentru a asigura transparența evenimentelor și, în consecință, pentru a ține democrația-n viață. Ei au năruit zidul tăcerii impus ortacilor de către tartorii politici și tot ei au spulberat fumigenele dezinformării. Căci doar se știeș acolo unde informația-i un bun al tuturor, și nu doar o armă în mâna celor puțini, nu-i loc pentru tiranie. Datorită ziariștilor

a triumfat rațiunea, cum le place politicienilor să spună...”. □ Iaromnira Popovici salută, la rubrica „Bazar”, normalizarea discursului public al analiștilor-comentatori și al moderatorilor de televiziune; în schimb, Cipriana Petre, la rubrica „Televederii”, separă ferm între prestația Antenei 1 și cea a PRO TV (*Imparțialitate*): „Antena 1 își continuă ofensiva, chiar dacă minerii au ajuns demult acasă sau, cine știe, poate tocmai de aceea. După ce, cu o săptămână în urmă, în plină invazie minerească, puteam asculta, la orele unu din noapte, pledoaria antiguvernamentală a lui Adrian Păunescu, în a cărei emisiune-supapă își pot descărca toate frustrările deopotrivă gazda și invitații, Antena 1 ne-a oferit pe 24 ianuarie, în buna tradiție a aniversărilor festiviste-comuniste, încă o ediție a *Duminicii în familie* pusă în slujba partidelor extremiste sub aparența unor emisiuni de divertisment. Cocolat pe tocurele elegante ale Mihaelei Rădulescu, melanjul duninical al Antenei 1 este ascunzătoarea perfectă pentru propaganda politică (...). Faptul că, în învâlmășeala generală, televiziunile române au făcut echipă comună și imaginile unui post puteau fi preluate de toate celelalte este un semn respectabil de colaborare inteligentă. Faptul că PRO-TV-ul a fost constant primul post care difuza aceste imagini este un semn lăudabil de profesionalism, și dovedește că motivația echipelor de reporteri, editori, producători este esențială pentru reușita emisiunilor de știri. Nu știu ce s-ar fi întâmplat la PRO-TV dacă minerii ajungeau la București; știu însă că, prin poziția fermă pe care a luat-o atunci când trădarea generalilor a pus în pericol Statul, PRO-TV-ul a făcut dovada unui patriotism mai adevărat decât orice declarație politică. Iar salvarea democrației este mult mai importantă decât aparența de *imparțialitate* pe care Antena 1, cel mai subtil partinitor post de televiziune din România, se bate cu pumnul-n piept că o adoptă”. □ La rubrica „Cu ochii-n 3,14”, Cezar Paul-Bădescu polemizează cu George Pruteanu, colaboratorul „Dilemei”: „Vineri, cu ocazia sesiunii parlamentare extraordinare, când pericolul mineresc nu fusese încă dezamorsat și instituirea stării de urgență era iminentă, unii parlamentari s-au întrecut în discursuri în care se învinuiau reciproc, se ironizau sau se exersau stilistic. Un exemplu de dragoste mare față de stil a fost intervenția senatorului George Pruteanu (care beneficia, ca independent, de «timpii» oferți de PDSR și PUNR). Senatorul a ținut cu tot diadinsul să-și citească un articol-declarație publicat de mai toate ziarele cu vreo două zile în urmă și un alt articol în care, cu aceleași virtuți stilistice, situația era adusă la zi. După ce timpul oferit de cele două partide expirase de mult, iar vorbitorul fusese rugat în repetate rânduri să încheie, președintele ședinței – dl. Petre Roman – s-a văzut nevoit să-i închidă microfonul. Dl. Pruteanu, însă, care nu voia să renunțe la nici o virgulă din articolul său (l-a citit integral, până la urmă), a refuzat pur și simplu să se desprindă de microfon, învinuindu-l pe dl. Roman că-i bagă «sula-n coaste». Iată că am trăit

să auzim această celebră expresie (...) și în gura senatorului independent Pruteanu. Slavă Domnului că la noi e doar cronicar literar!”.

30 ianuarie

● În „România literară”, Ana Blandiana dedică „Tableta de sâmbătă” societății civile (*Dezechilibru*): „Unul dintre cele mai complicate și mai specifice paradoxuri ale vieții publice românești este acela că societatea civilă s-a dezvoltat în ultimii zece ani mai rapid, mai coerent și mai responsabil decât clasa politică. Spun «ultimii zece ani» pentru că, în mod evident, ceea ce numim acum societate civilă s-a născut în confruntările de stradă din decembrie '89 și din 1990, în care obiectivele bine temperate ale loviturii de stat, organizată de o parte a vechii clase politice au fost înlocuite cu idealul realizării statului de drept și al unei profunde reforme economice, politice și morale. De altfel, aceste rădăcini i-au dat societății civile românești o legitimitate și un impact public pe care orice forță politică și le visează alături”.

[IANUARIE]

● Nr. 1 din „Apostrof” (Cluj, revistă a Uniunii Scriitorilor, editată cu sprijinul financiar al Fundației pentru o Societate deschisă – Open Foundation, al Foundation For Central And East European Book Projects și al Ministerului Culturii. Redactor-șef: Marta Petreu; redactori: Ion Vartic, Dora Pavel, Claudiu Groza, Horvath Sandor, Lukacz Jozsef) conține un Dosar *In memoriam* Marian Papahagi – *Diminețile la Roma au o prospețime de nebănuît*, cu o *Fișă bibliografică* [N.B.: Marian Papahagi a încetat din viață fulgerător, la Roma, pe 18 ianuarie 1999] și articole de Ion Pop (*La despărțirea de Marian Papahagi*), Adrian Popescu (*Vălmășag de amintiri: Marian*), Eugen Uricaru (*Îndemn la neuitare*), Nicolae Prelipceanu (*De ce tocmai el?*), Mircea Zăciu (*Sacrificiul*), Marco Cugno și Geta Dimisianu (***), Alexandru Sasu (*Noapte după noapte*), Dinu Flămând (*Un gest din prag*), Ion Vartic (*Viața cu soldatul Svejk, Nemuritorul și Koroviev*).

■ Totodată, sunt reproduse *Cânturile* 1-8, 10 și 34 din *Divina Comedie* – *Infernul* în traducerea, cu comentariile și notele lui Marian Papahagi, cu câteva *Cuvinte în loc de prefață*. Începută în 1982, traducerea lui Papahagi din *Infernul* reprezenta „o versiune lipsită de trufia vreunei concurențe, în care, pe de altă parte, eschivarea sa nu se raportează global la câte o terțină, ci să stea cât mai aproape de vers și să îngăduie astfel un comentariu capilar, asemănător aceluia ce însoțesc în Italia edițiile dantești curente”; în acest număr din „Apostrof” sunt adunate toate «cânturile» pe care Marian Papahagi le-a publicat între 1997 și 1998 în revistele „Apostrof”, „Echinoc” și „Orizont”.

■ Sunt reproduse de asemenea fragmente din *Conversații cu... «A»(postrof)* – *Diminețile la Roma au vara o prospețime de nebănuît* (interviu realizat de

Mara Petreu) și „...din nefericire pentru mine, timpul meu s-a scurs îngrozitor de mult...” (interviu realizat de Dinu Flămând). ■ „Din *Divina Comedie* a lui Dante soarta nu l-a lăsat să traducă – însă cât de splendid, în sunte și în glose – decât *Infernul*” (Ion Pop); „Ardoarea lui Marian era completată de raționalitatea severă și nuanțată, entuziasmul de metodă. Un paradox viu, ca orice spectacol al inteligenței, aflate la cotele marilor combustii, un om care și-a ars ideile, dăruindu-le și nu mă mir că trupul nu a putut fi la înălțimea spiritului” (Adrian Popescu); „Atunci când echinoxistii ceilalți, pe lângă care și eu, petreceau în beciuri, Marian Papahagi, undeva, într-o bibliotecă, își continua munca. El muncea și pentru noi, ne mântuia prin hărnicia și inteligența lui” (Nicolae Prelipceanu); „Marian făcea totul cu pofta de-a muri a lui Cioran” (Aurel Sasu); „Pe Marian Papahagi l-au amărât pseudoinstituțiile și mentalitățile românești. El face parte dintre acei «sinucigași ai societății» de care vorbea Artaud, dintre acei creatori pe care ineria și prostia din jur îi împiedică să creeze, le scoate sufletul, reușind până la urmă să-i «sinucidă»” (Ion Vartic); „Am impresia că atunci când lui Dumnezeu îi reușește o ființă omenească așa ca Marian, devine invidios, gelos pe propria lui creație. (...) Și-o ia, zicându-și: «Ce să-mi las eu creația asta așa de desăvârșită în mijlocul unor imbecili!» (...) Când moare un om deosebit, la țară se zice: «Și lui Dumnezeu îi place, din când în când, să ia oameni ca lumea, nu numai tâmpiți»” (Georgeta Dimisianu); „A preferat sacrificiul: a rămas să trudească, ani în șir, în cele mai ostile ocurente, să pună umărul nemijlocit la redresarea țării, la redeșteptarea energiilor spirituale, la angrenarea într-o seamă de acțiuni și instituții care să ne fixeze mai degrabă în circuitul autentic european. (...) S-a ars pe sine prin flacăra nestinsă ce ardea în el: aceste cuvinte grele – amare, rostite odinioară de Nicolae Iorga cu privire la Octavian Goga, mi-l evocă, cel mai bine, în acest ceas dureros și teribil al despărțirii de cel mai fidel prieten – pe Marian Papahagi” (Mircea Zăciu). ■ Cităm și din cele două interviuri – al Martei Petreu (din august 1994) și al lui Dinu Flămând (Roma, noiembrie 1998, pentru RFI): „*V-am surprins mereu raționând și acționând în numele și sub imperativul unui... sindrom de responsabilitate față de destinul cultural național. Vorbiți-mi despre asta*” (Marta Petreu) – „E prea mult spus, pentru că nu mă simt atât de important încât să-mi asum o atât de disproporționată răspundere. Ideea mea este aceea a unei vitale nevoi de instituții (și de instituiți) în cultura noastră. Nu s-a scris decât parțial istoria instituției noastre: ea este fără îndoială – cum să spun – labirintică, plină de hârtoape și întoarceri la punctul de pornire. Stăm, se știe, sub semnul blestemat al lucrului luat mereu de la început. Nu ignor, desigur, sentimentul igienic și întremător al paligenezei și al înlăturării a ceea ce e vechi și inutil. Dar nepăsarea cu care abandonăm, întrerupte la jumătate, lucrări începute, incuria, lipsa de memorie, elanul cu care începem azi o mie de lucruri, inconștiența infantilă cu care le lăsăm a doua zi să cadă în paragină

și uitare, lipsa de continuitate, cu noi înșine, apetitul pentru trâncăneală, pentru mari planuri, sortite să nu fie niciodată duse până la capăt mă îmbolnăvesc de-a dreptul”. Vorbind (în dialogul cu Dinu Flămând) despre importanța Academiei di Romania și despre un „complex al provinciei”, Papahagi consideră că „nu avem motive să ne declarăm provinciali, însă avem suficiente inabilități ca să ne comportăm într-un mod provincial. (...) Eu vreau să cred că redeschiderea Școlii române din Roma reprezintă un început pentru redeschiderea celorlalte școli. (...) Noi, ca români, suntem interesați în mai multe culturi. (...) Am avut înainte vreme și un centru cultural în Spania, de pildă. Noi trebuie să refacem un centru cultural în Spania. E bine să semnalăm – eu o spun fără nici un fel de orgolii inutile – România nu e o țară de mână a doua. România este o țară care are un bun trecut cultural, are instituțiile necesare pentru a face față unei bune prezențe în străinătate, are mari probleme, are nevoie să refacă un întreg țesut cultural și intern și în străinătate, dar nu este o țară în situația de dezastru cultural. Ci, dimpotrivă, aş spune eu, o țară capabilă să facă față unei confruntări internaționale. Și din această cauză, mie mi se pare, repet, cu toată sărăcia, trebuie planificate toate aceste lucruri”.

● Nr. 15 din „Vineri”, suplimentului lunar al revistei „Dilema”, se deschide – la rubrica „Poștalion” – cu trei scrisori de la cititori-studenți la Literale bucureștene, lansați ulterior în publicistică sau eseistica literară: Dorica Boltașu, Tudor Vlădescu, Nicu Pană. Într-un stil ludic-relaxat semnatarii își împărtășesc diferite nemulțumiri de viață cotidiană. Alături – o casetă publicitară prezintă apariția nr. 8 al revistei studentești „Litere Nouă”. □ Un dosar intitulat „Arta noastră cea de toate zilele” îi are ca protagoniști pe Adrian Guță (*Artă și cotidian* – „High culture se întâlnește cu mas culture”), Costache Olăreanu (*Despre coafarea cu pălări a bărbaților* – „Domnul Paleologu se «coafează» cu o bască, așa cum numai dumnealui știe s-o facă”), eseistul Augustin Ioan (*Lord Nelson, boxer shorts, tectonică (și alte meșteșuguri postmoderne)* – „Au dispărut, o dată cu arhitectura modernă, acei meșteri mândri și meseriile lor «inutile»”), Sebastian-Vlad Popa (*Sinestezii socialiste* – „Nimic n-a izbutit să clinească acest hotar al renașterii anticanonice care este MTV”), Cecilia Ștefănescu & Corvin Cristian (*Scenoviziunea*, „Kitsch-ul e o chestiune de context, calificativul neaparținând obiectului în sine, ci modului în care este el întrebuițat”), Liviu Papadima (*Un dric de carnaval*, „Orașul, îmi spune, nu e un tablou de privit, ci mai degrabă o carte de citit”). □ La rubrica „Valea Plângerii”, într-o tabletă intitulată *Sunt trist, monșer*, poetul Gelu Vlașin anticipează, scrutând dezabuzat un decor cotidian dezolant, datele unui manifest literar („deprimist”) pe care-l va publica la începutul anilor 2000: „Deprimismul este astăzi curent național”. □ Ioana Pârvulescu publică o nouă ediție a rubricii de recenzii *Horoscop critic*, semnalând 12 noi apariții editoriale din varii domenii. □ În pagina „Accent grav”, Marina Vazaca semnează un comentariu pe marginea recent-apărutului volum V de *Teatru* al

lui Eugen Ionescu, apărut la Editura Univers (*De la „Nu” la „Nu știi”*): alături – sub titlul *„Învățarea, dezvățarea, reînvățarea...”,* un fragment din volumul de dialoguri cu Claude Bonnefoy al lui E. Ionesco (*Între viață și vis*, în curs de apariție la Editura Humanitas). □ Vlad Russo comentează volumul istoricului Victor Neumann, *Identități multiple în Europa regiunilor. Interculturalitatea Banatului* într-un text (*Ascunsele capcane ale istoriei*) polemic la adresa istoriografiei național(ist)e: „Cred că de acest deziderat ar trebui să se lege spaima cea mai mare a bravilor apărători; de această istorie virtualmente prefăcută în țândări, de prăbușirea în ruine a unor construcții menite să dureze veșnic, sub asaltul unor vorbe precum multilingvism sau interculturalitate. Pentru că până și ei și-or fi dat seama ce anevoie este să ții trează atenția din ce în ce mai împrăștiată a oamenilor cu vasta tautologie a epopeii naționale, ca un cântec mereu interpretat pe aceeași strună, dezacordată de prea intensă folosire. De aici însă și până la puțința de a scrie o istorie regională fără o reacție pe măsură – fără, adică, să fii acuzat de perverse dorințe de secesiune – e cale lungă. Și poate numai faptului că disputele politice sorb toate energiile istoricilor de serviciu și de ocazie de mai ieri, îi datorăm conul de umbră în care stau istoricii de azi, a căror voce abia începe să se facă auzită”. □ Teodor Baconsky publică partea a doua a unui eseu „de călătorie” (*Sicilia*), cu relatări despre Palermo. □ Noi *Reflecții despre noi înșine* (XIV) semnează, în pagina „Compas”, Sorin Alexandrescu – speculații în marginea teoriilor deconstructiviste ale postmodernității, aplicate fenomenului artistic contemporan. □ Pe aceeași pagină, la rubrica „Next plus ultra”, Alex. Leo Șerban publică tableta *Corp +/- Suflat*, despre „omniprezența” reprezentărilor Corpului „acum, la sfârșitul secolului 20”, cu trimiteri la scandalul sexual care l-a avut în centru pe președintele Statelor Unite, Bill Clinton. □ Sub titlul *„Râsul patriarhilor”...*, împrumutat de la Teodor Baconsky, Mihai Iacob publică un eseu despre „iconicitatea” bisericilor ortodoxe românești. □ Sub genericul „Subglie”, Ion Manolescu e prezent cu un mic eseu despre identitatea „cyborgică” (*Sunt un cyborg!*). □ La rubrica „Noduri”, Antoaneta Tănăsescu realizează un interviu cu artistul plastic Henry Mavrodin (*Distanța dintre invenție și descoperire*), cu considerații despre „specificul național”: „România este una dintre zonele culturale care absoarbe necondiționat tot ce vine din Apus, începând cu un vocabular de plastic al unei lumi ce nu ne aparține (...) Aș fi interesat de un specific spiritual, mai mult decât național. În nici un caz arta românească nu va avea acces la universal atâta timp cât va semăna cu cea americană sau cu cine știe ce revistă lucios tipărită. Fenomenul este preocupant. Cu atât mai preocupant cu cât este încurajat financiar și bine organizat. Colonizarea prin cultură nu presupune «vărsare de sânge» – e pașnică. Ar fi oportună o opoziție față de locurile comune, față de uniforme – aceasta ar fi misiunea avangardelor autentice; distrugerea clișeelelor, nicidecum perpetuarea acestora. Integrarea în Europa

fără idei proprii și deci fără trecut nu este posibilă decât ca vasali, sau în cel mai bun caz ne vom integra într-o Europă pe care toți ceilalți au părăsit-o deja”. Despre Corneliu Baba, maestrul lui H.M.: „Raportul meu cu maestru Baba nu a fost idilic; a fost rareori senin și tocmai de aceea constructiv”. Intervievatul se mai pronunță și în legătură cu alte teme: democrație, monarhie și disidență: „Democrația produce haos prin continua distribuție de privilegii”, „noi respectăm un rege în primul rând pentru majestatea demnității sale – un rege nu revendică tronuri”, „Detenția în închisori sau opoziția la dictatură presupune astăzi criterii de prim ordin, pentru prestigiul unei biografii. Aceste calități însă nu au valoare culturală – sunt doar biletele de indulgență pentru intrarea în cultură”.

● În „Convorbiri literare” (nr. 1), Cassian Maria Spiridon realizează un interviu cu Nicolae Manolescu. Dialogul începe cu rememorarea împrejurărilor exmatriculării din facultate, în 1958: „Eram înfiat de bunica maternă, din 1953, când părinții mei erau arestați. Cu ocazia înfierii, la numele Apolzan, al tatălui, s-a adăugat, acela de Manolescu, al bunicilor. Numai cine nu voia să observe legătura nu observa. Problema era alta. Când m-am înscris la facultate, în vara lui 1956, a trebuit să completez fișa de cadre (...) în care figurau două rubrici distincte: *părinți și întreținător legal*. (...) După doi ani, cineva a băgat de seamă că omiseseam să scriu că Petru și Sabina Alpozan, părinții adică, au făcut închisoare politică. S-a considerat fals în declarații. Am pierdut încrederea partidului și guvernului. Și m-au dat afară. (...) Un noroc tot am avut. Eu am fost exmatriculat în octombrie. În decembrie, represiunea fiind fâțișă (...) a fost convocată o adunare cu studenții la sala Dinamo din Capitală, unde cei care urmau să fie dați afară au fost mai întâi înfierați tovarășește de reprezentanții partidului și de colegi. Dintre colegii mei, unii s-au bucurat din plin de cinstea de a fi batjocoriți public înainte de excludere. Ba chiar câțiva s-au pomenit excluși, deși nu se aflau pe liste, fiindcă au refuzat să-și înfiereze colegii de grupă ori de an. De exemplu, Valeriu Cristea a pățit asta. (...) La exact un an, am fost reprimit, grație lui Andrei Oțetea, care era academician și directorul Institutului de Istorie, văr prima cu tata. El s-a dus la Cornel Burtică, pe atunci secretar al UTM și l-a rugat să stea de vorbă cu mine”. Revenind în actualitate, Cassian Maria Spiridon este interesat să afle ce motive l-au determinat pe N. Manolescu să intre în politică și să renunțe la cronica literară. N.M.: „N-am renunțat la literatură. Chiar deloc. Nu mă refer la promisiunea de a încheia Istoria, dar la faptul că citesc enorm și scriu monstruos de mult, trei, patru texte săptămânal (și asta când nu mă potcovesc cu un ditamai interviul ca acesta!). Îmi țin cu sfințenie orele la facultate (în 1996, în campania electorală, plecam sâmbăta prin țară și reveneam joi, săptămâni la rând: vineri, la douăsprezece trecute fix, eram la facultate, la curs). Am renunțat la cronica literară, e drept. Dar după 32 de ani, gândiți-vă, după trei decenii de hebdomadară lectură și scriere despre (numai) opere contemporane. (...) Pe de altă

parte, după 1989, am simțit de câteva ori că scriu cronică din inerție, că ar trebui altceva. Prin 1992, n-am mai putut continua. Ceva de pus în loc n-am găsit. Dar e evident că cititorul actual al revistelor culturale vrea altceva. Poate doar în formă: mă gândesc la cronicile lui Dan C. Mihăilescu din revista «22». Poate și în conținut. Ceva între topul cărților și un comentariu îndrăzneț și concis. Știu eu? Dar e sigur că nu-i merge bine cronicii literare din ultimul deceniu. Și, decât să scriu à contre coeur, mai bine nu mai scriu deloc”. În ceea ce privește dezinteresul „unei mari părți a criticii” în a-și revizui „opiniile susținute înainte de 1989”, Manolescu răspunde: „Dacă revizuire nu e, nimic nu e. Ne paște un mare pericol: acela de a fi duși la depoul istoriei literare fără să băgăm de seamă. Generațiile noi nu numai că au alte criterii, dar se schimbă ele înseși cu o repeziciune extraordinară. Impactul cu noua societate globală e colosal. În curând, îi va veni greu unui tânăr de 30 de ani să-l înțeleagă pe unul de 20. Cât ne privește pe noi, bătând spre dublul vârstei celui dintâi, ce pretenții să avem dacă nu ne despărțim de opiniile vechi nici cu un deget? Thibaudet are o caracterizare celebră a poezilor francezi care au reformat poezia în a doua jumătate a veacului XIX, ei au părut contemporanilor mai vârstnici ca niște pui de rață ieșiți din ouă ce păreau de găină. Cum să te ții după ei? Destule din cloștile generației mele își închipuie că clocesc ouăle dinainte. Stau pe cuibar și cotcodăcesc sau reped câte un cioc enervat în cei care renunță să mai clocească niște ouă din care nu va mai ieși decât, în cel mai bun caz, o omletă. Nu cred că există nici o speranță de a le convinge să se uite din nou cu atenție, în cuibar, să ia ou cu ou și să vadă care și câte mai merită să fie clocite. Ce să le facem, cloști proaste! Instinctul e mai puternic decât mintea. (...) Ierarhiile se schimbă încet și greu. Locul unor autori pe scările acestea se schimbă. O ierarhie are o inerție de câteva decenii. Poate mai mică azi decât în regimul comunist, unde judecata și omologarea nu erau perfect spontane, conținând o bună doză de artificialitate (ideologie politică sau conjuncturală), dar, în orice caz, deloc neglijabilă. Ceea ce a adus 1989 n-a fost atât răsturnarea scărilor de valori, cât deprecierea (...) sau aprecierea unor opere sau scriitori. I.D. Sîrbu, spre a da un exemplu. (...) În lipsa instanței de control, toți veleitarii sunt scriitori (înainte, chiar dacă se credeau scriitori, așteptau mult și bine confirmarea critică; acum această confirmare nemaexistând, ei nu mai așteaptă nimic, se autoomologhează), o mulțime de nulități (unele propulsate politic) își dau aere de genii, așa încât cititorul neîndrumat n-are cum să aleagă și renunță la alegere, ziarele înalță ode oricui se nimerește să-și fi xeroxat un volumaș, iar la moarte îi prefac în mari artiști ai țării pe toți nefericiții. E. Barbu s-a întors în manualul de liceu de unde reușisem să-l dăm afară pe când era el comunist mare și tare. Încearcă de-l mai scoate și o să vezi cum ți se aplică articolul din Constituție care interzice discriminarea (evident, discriminarea într-un sens, nu și în celălalt). Aceasta e problema: nu modificarea ierarhiilor, ci dispariția lor”.

● Revista „Tomis” (nr. 1) inițiază, prin Dan Cristea, o anchetă pe tema **Pentru cine mai scriem?** Observând că „unul dintre numeroasele neajunsuri ale României este lipsa statisticilor”, implicit a unor date despre publicul cititor, **Dan Cristea** notează: „Pot să spun doar că tirajele la proză, nu mai vorbesc de poezie, sunt aproape confidentiale; cel mai mare tiraj pe care am îndrăznit să-l dau este de cinci mii de exemplare, și asta la un autor de mare succes; cartea a apărut de mai bine un an și încă mai sunt vreo două sute de exemplare nevândute. Sigur, e de vină și proasta difuzare, dar asta e altă poveste. (...) În genere, înainte de '89, în literatură se caută informație, o informație care nu putea fi găsită pe alte căi, pe care n-o dădea nici istoria (despre obsedantul deceniu, despre colectivizare, despre ce s-a întâmplat cu țărani etc.). Deși cititorul român din acea perioadă citea romanele lui Marin Preda, de pildă, și cu acest gând, ca să afle adevăruri la care el nu avea acces altfel. Deci literatura trebuia să suplinească niște aspecte care nu țineau neapărat de domeniul literar. Ne-am trezit după '89 cu un public rărit, cu tiraje de câteva sute de exemplare, chiar și în cazul unor autori de-acum clasici. În perioada actuală, când presa își îndeplinește menirea (chiar și- depășește uneori), oferind informație de toate tipurile, cartea nu mai poate avea același rol. Probabil că se așteaptă și azi adevăruri despre ce s-a întâmplat în istoria noastră recentă, deși eu sunt unul dintre cei care cred că nu acesta e rolul de bază al literaturii”. ■ **Ion Roșioru** constată că „se scrie mult, cu un fel de disperare parcă, producția grafomanului veleitar, cu bani sau cu trecere la sponsori vanitoși, sufocând pe tarabe placheta de reală valoare a unui poet care crede naiv că timpul va lucra pentru el. Iar de citit se citește mult mai puțin ca altădată. Pentru că timpul postmergător lui Decembrie '89 și-a pierdut definitiv răbdarea cu cititorul, stresat de grija zilei de mâine, racordat la mijloace de informație sau de pur divertisment mult mai rapide cum ar fi televizorul de pildă, supraîncărcat de programele de studiu în caz că acest virtual consumator de literatură este elev sau student, aflat de multe ori, oricine ar fi el, în imposibilitatea de a-și procura/cumpăra o carte pe care răsfoit-o într-o librărie sau la un stand și a concluzionat că nu i-ar plăcea s-o aibă în bibliotecă personală ori să descopere prin intermediul ei un autor. Admițând că același, iarăși virtual, cumpărător nu trece nepăsător pe lângă cărțile ce așteaptă resemnate să le îngălbenească destinul ca pe niște fete cu cununiile legate. Între succesul de public și cel de critică s-au stabilit prin timpuri tot felul de raporturi, de la cel identitativ până la cel totalmente disjunctiv, însă în lumina opticii de mai sus e greu de spus dacă între cele două modalități de receptare mai există vreo relevantă. (...) Și e vremea, în sfârșit, să introducem în ecuația acestei discuții și rolul criticii literare actuale. Criticul se ciocnește dureros de un paradox – acela că deși se scrie mult, cartea circulă înspăimântător de puțin fie pentru că apare într-un tiraj minuscul, fie pentru că rețeaua de difuzare a cărții nu funcționează în nici un chip. Iată care ar fi portretul-robot al unui

critic literar ideal: degrevat de toate activitățile salahoriale de pe urma cărora își câștigă bucata de pâine cotidiană, să fie mai mult prieten cu Adevărul decât cu Platon, să aibă acces nu doar la toate publicațiile culturale din țară ci și la câteva din străinătate, să-și poată permite luxul să coordoneze un colectiv de colaboratori care să afișeze materialul de cercetat și să verifice datele și ipotezele de rutină, să intuiască grăunțele de uraniu în muntele de peblendă și să aibă tot atâta fler detectivistic în a intui noile direcții ale spiritului creator cât avea Lică Sămădăul când descoperea godacul furat până și în oala cu varză. Se mai vehiculează ideea că și criticii literari aparțin generației pe care o slujesc și că vine o vreme când acești directori de conștiințe literare depun armele, moment trăit la modul frustrant atât de scriitori cât și de publicul nutrind nevoia de repere valorice consacrate. Generațiile tinere de creatori trăiesc inconfortabil gândul că actuala stare de lucruri nu va mai permite apariția și prestațiile critice ale unor noi Eugen Simion, Nicolae Manolescu, Alex. Ștefănescu, Laurențiu Ulici ș.a. atâta vreme cât deprovincializarea nu se va produce printr-o mai riguroasă circulație a valorilor culturale, a selectizării și ierarhizării lor mai judicioase, la confuzia zămislitoare de monștri contribuind și faptul că-n lipsa unei (unor) autorități critice, actul exegetic e oficiat de condeieri fără har, gata oricând să înlocuiască actul critic responsabil prin osanaua sfruntată, iar analiza operei prin discursul gregar paralel și mirosind a tămâia folosită pe la lansări de carte de nu mai încetează bietul român să se minuneze de câte genii pe metrul pătrat a fericit Dumnezeu acest pământ. Să nu se înțeleagă cumva că sectorul critic al literaturii române actuale e cu totul lăsat în voia valurilor și vânturilor. Există în jurul fiecărei reviste câțiva critici onești, de vârste diferite strângând piatră cu piatră materialul din care într-o zi va fi construit templul de care se va lega peste timpuri doar numele unui singur arhitect, sau al altui Meșter Manole, chit că istoria nu va sufla o vorbă despre cei care au cernut nisipul pentru tencuială”. ■ *Grigore Șoitu* remarcă două motive pentru care „critica autohtonă (cu câteva excepții, bineînțeles) răspunde inadecvat și cu întârziere solicitărilor *literaturii*: volumul de informații («producții literare») este covârșitor, informațiile sunt variate/înnoite iar șabloanele critice de până acum nu mai pot opera asupra lor. Într-o anchetă interesantă, intitulată *Poeții despre critici* și apărută în 1997 în «Vatra» majoritatea poeților intervievați erau nemulțumiți de felul în care a funcționat *autoritatea critică* (Gh. Mocuța: «Autoritatea critică a cam îmbătrânit, oricum ne-a cam dezamăgit...»). Aceștia preferau fie *poeții-critici* (adică pe: Romulus Bucur, Ioan Moldovan, Vasile Baghiu, Robert Șerban) fie criticii optzeciști-nouăzeciști (Al. Cistelean, Gh. Perian, Radu G. Țeposu, Dan Silviu Boerescu) în timp ce pe super-greii criticii autohtone îi considerau *adormiți pentru multă vreme* (Nicolae Manolescu, Livius Ciocârlie, Eugen Simion, Cornel Regman, Mircea Iorgulescu șamd.). În fond criza criticii și a literaturii în genere este de

fapt criza revistelor de cultură, prea numeroase, nemaijustificându-și – multe dintre ele – existența”.

● Nr. 1 din „Steaua” se deschide cu un text scris special, de la Metz, de Petru Dumitriu – **Și prima și ultima lecție**: „Am început să citesc literatură pe la 10 ani, să scriu pe la 12-13. Astăzi am aproape trei sferturi de veac (...) și am citit și am scris literatură toată viața. (...) Chiar dacă nu mai am mult de trăit, în ultimele zile sau clipe s-ar putea să înțeleg lucruri privitoare la literatură, care până acum nu mi-au trecut prin minte. «Ultima lecție» e deci numai un fel de a vorbi. Să zicem ultima până astăzi. (...) Literatura face parte din civilizație. Acest ultim cuvânt însemnând contrariul barbariei. (...) Civilizația omenirii, căci de ea e vorba, presupune creația literară, respectul față de ea, cultivarea ei. (...) Veacul al XX-lea a fost pentru România, țară și națiune bogată în talente și chiar genii, literare, artistice și științifice, un veac al scriitorilor persecutați, neînțeleși, siliți să-și părăsească patria și ne-chemăți printre compatrioții lor. Câți scriitori români n-au trăit și murit în exil! Câți n-au creat opere de mare valoare în Apus, în Anglia, Franța, Spania, Italia – opere pierdute pentru cultura, literatura și limba română? Noile generații trebuie să nu mai admită și, încă, și mai puțin să accepte, persecuția politică și ideologică a scriitorilor români. Mai mult: românii trebuie să învețe să-i protejeze, să-i încurajeze, să-i accepte pe cât posibil, să-i iubească pe scriitorii țării. Pe cât posibil să-i înțeleagă. Pe de altă parte, scriitorii români trebuie să învețe a fi cetățeni, a fi români și cetățeni. Să învețe să iubească țara și oamenii și cultura noastră, a tuturor. Să încerce să înțeleagă și să aprecieze ce e bun, luminos, ce e o frumusețe a cuvântului, simțirii și gândirii. Și a sensibilității și a creației artistice, și a contribuțiilor românești la progresul științific al omenirii. Niciodată nu putem face destul pe tărâmul cultural, niciodată nu vom putea spune că la noi se face prea mult pentru cultură! Pentru cultura noastră și pentru contribuția noastră la cultura și civilizația omenirii întregi: «Cultura» reprezintă creația artistică și științifică. Iar «civilizația» înseamnă cultura cetățenilor, a tuturor cetățenilor, în toate țările unde domnesc libertatea, legea și democrația”. □ Sumarul conține un grupaj dedicat dispariției italianistului M. Papahagi – cu următoarele articole: *Ultima și cea mai lungă călătorie* de Adrian Popescu, *Descrierea vorbirii* de Ovidiu Pecican, *O senhor M. Papahagi* de Ruxandra Cesereanu, *La capătul lumânării e întunericul* de St. Borbély, *Nesfârșita mahnire* de Virgil Mihaiu. □ Este publicat, de asemenea, un grupaj Mihai Eminescu: *Eros și natură la Mihai Eminescu* de Paul Dugneanu, *Hibridul eminescian sau despre osmoza figurilor* de Călin Teuțișan, *Eminescu în noi comentarii critice* de C. Cubleşan, *Archalua. Nopti la Serampore* de Josefina Batto, *Eminescu în limba polonă* de S. Velea. □ La întrebarea dacă *Sfârșitul de mileniu și situația culturii române sunt într-un moment de răscruce?*, Marian Papahagi considera că „noi ieșim din acest secol cu o cantitate imensă de neîmpliniri”: „Noi suntem în faza

nefericită a recuperării, dar această fază rămâne în permanență prezentă. Nu uitați că ieșim din acest secol fără să ne fi învrednicit să fi publicat o enciclopedie românească. Marile dicționare au lacune – mari lucrări de referință există în câteva domenii. (...) Trebuie să începem un secol sub semnul construcției culturale. Din punctul nostru de vedere munca abia începe și cred că mulți dintre oamenii de cultură va trebui să-și abandoneze o seamă de proiecte private și să se angajeze în proiecte publice, fiindcă forțele, oricât ar părea de ciudat, nu sunt multe. Universitățile și alte instituții românești de cultură sunt însă în stare să abordeze acest program larg... cred însă că pot să mă simt implicat în multe din aceste capitole și mai cred că ar trebui să ne suflecăm mânecele și să ne apucăm de treabă”.

● Într-un interviu acordat lui Marin Mincu și apărut în „Paradigma” (nr. 1), Mihai Șora își amintește de Eugen Ionescu (pe care l-a întâlnit pentru prima dată în 1938, într-o excursie de la Paris la Reims): „Era un mim nemaipomenit. Un talent actoricesc extraordinar. Fața lui era de clown. Era temperamentos, hazlu și trist. Nu era dramatic zbuciumat. Zbuciumat era în sensul că avea angase. Nu îi plăcea să rămână singur noaptea. Cum locuiam aproape, în 1939, venea la noi seara, stătea până târziu și, când pleca Rodica, îl duceam până acasă. Se temea și de stafii. (...) Părerea mea este că Eugen era autenticitatea însăși. Era plin de talente. Făcea critică plastică înainte de plecare, în «România literară», de exemplu. În anii '35-'36. (...) Tragismul lui Eugen Ionescu cred că se încheagă în lumina taborică. L-a fost frică de întuneric. Întunericul era, pentru el, răul. Acea lumină în care el se simțea într-o stare paradisiacă în copilărie n-a mai regăsit-o niciodată. Avea o sete de Paradis... de neatinși! (...) El traversa angoasat întregul cer dogmatic. S-a zbatut între credință și necredință. (...) Era ortodox. Așa a fost înmormântat. Credința lui era de o autenticitate funciară; el era antiinstituție, dar nu era nici ateu, nici nereligios. Pentru el problema mântuirii era ceva ce adună împreună tot ce e”. □ Sub titlul *Un poet solitar*, Marin Mincu scrie despre Liviu Ioan Stoiciu, pe care îl consideră „diferit de congenarii săi, prin fibra etică indestructibilă”, „la fel de intransigent, nefalsificat de pliurile înșelătoare ale istoriei”, după 1989. Astfel criticul consideră că, „deși face parte din generația '80, Liviu Ioan Stoiciu nu este un poet textualist”, „nu recurge în mod exclusiv la tehnici sau procedee recunoscute ale textualizării. Metoda sa este mult mai eficientă și se referă la *oralitatea* discursului; chiar dacă retorica tradițională nu a fost abandonată de tot, el accede la o *scriitură* originală folosind instrumente ce aparțin unei *poetici orale*”. „De la prima carte, treptat, poetul a evoluat spre un discurs mai frust, în defavoarea metaforizării. (...) Substanța poeziei s-a topit în spunere; de aceea, s-au scuturat solemnitatea crispată și aerul ermetizant. Cât despre un câștig în direcția autenticității, nu mai încapă nici o îndoială, întrucât chiar acesta este dezideratul cel mai acut al poeziei actuale. Oricum, faptul că poetul este capabil să-și schimbe mereu registrul, să

nu încremenească în propria-i manieră, precum Cărtărescu, mi se pare un argument incontestabil în favoarea personalității sale tot mai singulare, ce tinde să impună traiectul decis al unei nou paradigme poetice”.

● Primul număr din „Cuvântul” se deschide cu următorul material: „Potrivit unei tradiții pe care revista noastră o urmează din primul său an de apariție, și la finele lui 1998 am acordat superlativele revistei «Cuvântul» unor personalități ale vieții politice și culturale, care s-au ilustrat prin realizări de prestigiu în anul care s-a încheiat. Titlul «Omul anului 1998» a fost cucerit de Regele Mihai I, pentru contribuția sa strălucită la refacerea imaginii internaționale a României, într-un an în care nominalizarea sa în cursa Premiului Nobel pentru Pace a adus țării una dintre puținele sale reușite în plan extern. Celelalte superlative au fost acordate în felul următor: Alexandru Lungu – poezie, Nicolae Breban – proză, Ion Simuț – exegeză literară, Dorin Tudoran – publicistică, Lucian Boia – ideologie, Mariana Nicolesco – muzică, Ion Grigorescu – arte plastice, Mihai Măniuțiu – teatru. Festivitatea decernării superlativelor noastre a avut loc la Hotelul «Lido», în prezența a numeroase personalități” (*Superlativele revistei „Cuvântul”*). □ În longeviva secțiune „Top «Cuvântul»” (sub-secțiunea de ideologie) sunt făcute următoarele recomandări: 1. Sorin Alexandrescu, *Paradoxul român* (Editura Univers, 1998); Mihai Șora, *Firul ierbii* (Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1998); Dorin Tudoran, *Onoarea de a înțelege*, (Editura Albatros, 1998); Stelian Tănase, *Elite și societate* (Editura Humanitas, 1998); Ion Coja, *Marele Manipulator și asasinarea lui Culianu, Ceaușescu, Iorga* (Editura Miracol, București, 1999). Clasamentul precedent face corp comun cu cronica lui Ioan Buduca (*Modern și premodern*) la volumul lui Sorin Alexandrescu, *Paradoxul român*. Comentariile încep cu o serie de contextualizări: „O parafrază zice așa, spune-mi ce școală de istorie ai și îți spun ce istorie vrei să faci! În ce ne privește pe noi, românii, încheiem, iată, veacul al XX-lea cu o istorie de tip secolul XIX. Începutul de veac a fost dominat de o personalitate a istoriografiei naționale, nu de o școală: Nicolae Iorga. Apoi, ceea ce numim interbelic românesc a fost o perioadă în care s-a impus mai degrabă o anumită filosofie a istoriei, una de tip conservator, în linie postjunimistă, una care iarăși nu a dat o școală istoriografică, ci o personalitate: Nae Ionescu./ După ce au venit la putere comuniștii, am avut, în fine, o școală istoriografică și a fost limpede ce istorie am vrut să facem: una de tip tabula rasa și una care transforma factologicul istoriei într-un tabel mendeleevic al propagandei. Mai apoi, când au început să domine național-comuniștii pe scena românească, școala lor de istoriografie avea ca preocupare de bază legitimarea ideologiei național-comuniste atât în trecutul mai îndepărtat al istoriei noastre, cât și în cel recentissim./ Ce alegem azi? Ce alegem din acest trecut al istoriografiei românești? Criteriul este dat de răspunsul la întrebarea «Ce istorie vrem să facem?». Dacă ne orientăm către revoluția de tip conservator, de dreapta, pe

care o teoretiza Nae Ionescu, avem de ales pe linia istoriografică începută odată cu polemica maioreșciană în contra formelor fără fond și avem de construit un nou Institut Gusti care să cerceteze bazele culturale profunde ale acțiunilor istorice și ale mentalităților economice românești./ Dacă, dimpotrivă, acceptăm concluziile epistemologiei postmoderne care ne previn că în istorie paradigmele nu sunt vase comunicante, ci schimbări radicale de filtru hermeneutic, modificări radicale ale codului hermeneutic și, implicit, ale tabloului axiologic ce derivă din noile munci ale noului cod, atunci românescul ca fond dezirabil al noilor forme intră în contradicție cu acestea ca fiind parte dintr-o altă paradigmă istorică decât aceea în care s-au dezvoltat formele modernității. O contradicție care reușește să inhibe și creativitatea fondului, și productivitatea noilor forme. Așadar, dacă acceptă, că paradigma în care ne aflăm are ca idol suprem Comerțul și că marfa cea mai comercială este chiar Banul, atunci istoriografia cu care avem a reface nodul unei tradiții ar fi multpuțină școala liberală, anume acea parte a ei care s-a interesat de bazele economice ale modernității. Din păcate, și școala noastră liberală de istorie a fost una de tip secol XIX. Idolul suprem era pe vremea aceea Industria. O școală liberală care să citească istoria modernă prin codul Comerț-Ban nu am avut și nu avem”. Ioan Buduca aduce în atenție două abordări istoriografice specifice tranziției postcomuniste în România: „Ioan Petru Culianu a fost primul dintre români care s-a interesat sistematic de structurile subiacente ale istoriei, de paradigmele hermeneutice din spatele evenimentelor, cele care fac să existe și o istorie a mentalităților, nu doar una factologică. El este acela care a văzut limpede că spațiul mental modern este centrat de idolul Comerț-Ban, că avem de a face cu o paradigmă mercurială și cu o lume mercifiată.// Azi, două sunt dezvoltările istoriografiei românești care au loc în consecința unei asemenea decodări a istoriei. Una care numește idolul idol și care denunță primejdiile anticreștine și antinaționale care derivă de obediențele față de Vișeu de Aur. La limită, în criză de probe ideologice, această direcție devine sofistică și intră în jocul paranoic al căutării Marelui Manipulator, regizorul mondial al unei conspirații cu vechi state de serviciu. Vezi Ion Coja, *Marele manipulator și asasinarea lui Culianu, Ceaușescu, Iorga*, Editura Miracol, 1999, un pamflet care reface, cu argumente noi, viziunea legionară despre manipulatorii plutocrați ai lumii. A doua dezvoltare istoriografică de școală culianescă refuză judecățile de voarloare care cântăresc o paradigmă isotircă prin criteriile alteia și încearcă să citească istoria capitalismului prin propria sa logică. Inaugurarea acestei orientări pe piața noastră de idei a făcut-o Horia-Roman Patapievici în câteva eseuri care citeau paradigma modernității ca fiind un produs de sinteză al unei răsturnări cosmologice, pe de o parte, și al noului spirit științific ce a rezultat de aici, pe de altă parte. Cel mai mult i-a suprins pe tradiționaliștii conservatori teza originării modernității științifice în istoria disputelor teologice ale creștinismului./ Orientarea paranoic-anticonspirațio-

nistă are deja numeroși adepți. Majoritatea lor provin din școala marxistă de istoriografie. Ceea ce pare o non-credibilă convertire nu e deloc. Bine citită, grila marxistă a istoriei apare ca un instrument conspirațional de manipulare ideologică. Non-creditabil rămâne faptul că istoriografia anticonspiraționistă preia mentalitățile conspiraționale ale marxismului și le întoarce împotriva lui, ceea ce duce la constituirea unei școli de propagandă, naționalistă de astă dată”. Mai departe, Ioan Buduca atinge și coordonatele subiectului principal al recenziei: „În acest peisaj lunar al istoriografiei românești de după comunism, în care cele mai vizibile forme de relief sunt doar craterele naționalismului anticonspiraționist, apariția cărții lui Sorin Alexandrescu, *Paradoxul român*, este un eveniment atipic. Nici naționalistă, nici liberală în sensul tare al cuvântului, cartea lui Sorin Alexandrescu, are, totuși, o actualitate mai explozivă decât oricare dintre produsele celor două orientări mai sus pomenite./ Meritul ei de căpătâi este că îmbină ceea ce autorul însuși numește mentalități premoderne (prezente în istoria noastră modernă) cu ceea ce am putea numi, pe cont propriu, o mentalitate postmodernă a istoriei. Mai exact: Sorin Alexandrescu scrie istoria României de după Primul Război Mondial știind că n-are cum să mimeze obiectivitatea, drept pentru care își coase cu italice propria subiectivitate explicită în paginile cărții. Pe de altă parte, scrie cu o clară conștiință naratologică postmodernă, aceea care e conștientă de structurile manipulatorii ale oricărui text. Restul e informație, onestitate, inteligență... De ce ar fi un merit de căpătâi acest premodern și postmodern? Pentru că cititorul român e și cel prins în paradoxul român, care paradox nu e altul decât acest amestec. (...)/ În discuția din acest articol, n-am să fac decât o observație. Există un loc unde Sorin Alexandrescu nu conștientizează că se pune într-un punct de vedere premodern. E vorba de capitolul cel mai exploziv al cărții, acela despre legionarism. Atâta vreme cât succesul propagandistic al legionarismului este explicat numai prin tehnicile sale manipulative cu fond mitologizant ori religios, rămâne o necunoscută strigătoare la cer această întrebare de istorie virtuală: dar succesul economic al legionarismului de stat care ar fi putut să fie? Într-o lume postbelică domnată de naziști, s-ar fi putut răspunde, legionarismul românesc ar fi avut piețele naziștilor la dispoziție. Acest fapt de istorie virtuală nu e inocent deloc. (...)/ Este limpede că, dacă și-ar fi pus această problemă (dar Sorin Alexandrescu ar fi trebuit să știe că marca nazistă nu era etalonată prin aur, nu făcea parte din jocul financiar global), ar fi realizat imediat că în conflictul din al Doilea Război Mondial s-au războit, de fapt, modernitatea (cu creditele ei) și premodernitatea (cu sistemul ei de valori în care munca era pusă la locul aurului). Acesta fiind conflictul real, iar nu acela al ideologiilor subiacente cele două vârste istorice, Sorin Alexandrescu are a realiza că a judecat greșit premodernitatea legionarismului. A judecat-o numai prin măștile sale ideologice. Substratul economic i-a scăpat. Or, scăpându-i această dimensiune, a pierdut ocazia de a

lărgi ecuația interbelică la adevărata sa portanță, aceea care a pus în joac toate mijloacele imaginabile și credibile într-un scop anume: anihilarea sistemului financiar occidental bazat pe credit. Acesta era sensul comerțului legionar și tot de aici vine și supărarea lui Codreanu pe Iorga atunci când profesorul a fost de acord cu retragerea autorizațiilor de funcționare a magazinelor legionare./ Ce anume ar fi schimbat în analizele lui Sorin Alexandrescu informația despre dimensiunea așa-zis antiplutocratică a legionarismului? Ceva esențial. Ipoteza că Mircea Eliade n-ar fi văzut în legionarism decât dimensiunea sa religioasă. Ipoteza e numai pe jumătate adevărată. Renașterea creștină era gândită de legionari ca fiind posibilă numai prin anihilarea tuturor sistemelor de camătă din lumea creștină.// Mulți ani mai târziu, în 1981, când încă nu devenise ucenicul lui Eliade, Ioan Petru Culianu scrie despre lumea modernă în aceeași termeni: creștinismul este sufocat de Comerț”. □ Un alt „Top «Cuvântul»” este rezervat prozei): „1. Alexandru George, *Seara târziu* (Editura Fundației Culturale Române, 1998); 2. Mihai Ispirescu, *Primăvara, când înmuguresc câinii* (Editura Cartea Românească, 1998); Dan Bogdan, *Scorpionul de Durango* (Editura Cartea Românească, 1998); Ion Beldeanu, *O dimineață pentru fiecare* (Editura „Cuvântul nostru”, Suceava, 1998); 5. Petruța Chiriac, *Ieșirea din careu* (Editura Cutia Pandorei, Vaslui, 1998). Selecția precedentă este legată de cronica lui Tudorel Urian („De ce roman?”) despre *Seara târziu* de Alexandru George: „Judecată ca roman, cartea lui Alexandru George este, în pofida celor 460 de ani ale sale, inconsistentă (nu se vede construcția, nu există intrigă, iar personajele au prezențe meteorice). Ea devine însă extrem de interesantă, dacă eliminăm prejudecata că avem în față un roman. Citită în sine, aproape fiecare notiță care compune cartea stârnește interesul prin eleganța stilului, subtilitatea gândirii autorului, bogăția informației, umor și talent literar. *Seara târziu* este un roman ratat, dar o carte încântătoare”. □ La secțiunea „Top «Cuvântul»”, subsecțiunea Poezie, clasamentul indică: „1. Viorel Mureșan, *Ramele Nordului* (Editura Dacia, Cluj, 1998); 2. Miron Cordun, *Cronică de memorii* (Editura Calende, Pitești, 1998); 3. Sorin Gîrjan, *Îngerul nimănui* (poeme siameze) (Editura Hestia, Timișoara, 1998); 4. George L. Nimigeanu, *Viață de rezervă* (Editura Ardealul, Tîrgu-Mureș, 1998); 5. Gheorghe Crețu, *Numai corbii* (Editura Timpul, Iași, 1998); 6. Ion Panait, *Plânsul* (Editura „Salonul literar”, Focșani, 1998). Al. Cistelean comentează, sub titlul *Apocalipsa de melancolie* volumul (mai înainte amintit al) lui Viorel Mureșan. □ În articolul *Ionesco sau întoarcerea anului*, Marian Popescu face o apologie a contribuției lui Dan C. Mihăilescu la receptarea lui Ionesco în România: „În vara anului 1991, Dan C. Mihăilescu îl întâlnește pe Eugène Ionesco la Paris. O consecință surprinzătoare a acestei întâlniri urma să fie integrala teatrului ionescian în limba română datorată unui singur traducător, criticul și istoricul literar Dan C. Mihăilescu. Apărută în cinci volume la Editura Univers, din 1994 până în 1998, traducerea integrală a

teatrului ionescian este unul dintre cele mai importante proiecte editoriale duse la bun sfârșit în acești ani. (...)/ Traducătorul lui Ionescu, el însuși un spirit histrionic, deobordând de o contagioasă civilizație a relației, retractil și expansiv, mișcător și duios, fascinat de asociații, dar suspicios în ce privește elanurile și retractilitățile, erudit, dar și căutând mereu să afle, direct în abordare, dar și cu învăluiri diplomaticești (...), Dan C. Mihăilescu este un spirit unde cultura naționalismului se îmbină cu un europenism filtrat. (...) Ce-l va fi îndemnat să ducă la bun sfârșit traducerea dramaturgiei ionesciene? Faptul că l-a impresionat cel care, singurul ca figură de marcă, a fost în contradicție cu opțiunile politice ale generației sale? Cel care dezavuase seducția pentru extrema dreaptă a lui Eliade sau Cioran? Dar Dan C. Mihăilescu este, din generația sa, poate cel mai bine (și pasionat) informat în legătura cu problematica «generației '27», iar o carte a sa pe acest subiect este așteptată de mediul cultural românesc». □ Sub titlul *Manualele impun falsele ierarhii*, este publicat răspunsul lui Vasile Baghiu la ancheta revistei, *Cei care vin* – enchetă axată pe următoarele chestiuni: „1. Cum se câștigă, azi, statutul notorității în critica literară?; 2. Care vi se pare a fi cei mai talentați scriitori care au venit pe scena literară după 1990?; 3. Ați putea încerca un succint tablou al revizuirilor necesare în scara de valori impusă de criticii literari până în 1990?; 4. V-ar interesa un proiect intitulat *Istoria universală a literaturii române*? Ce autori români și ce titluri ați propune pentru acest proiect?”. (Mai răspuseseră la anchetă, în 1998, Dan-Silviu Boerescu, Dorian Branea, Iulian Boldea și Vitalie Ciobanu). *Vasile Baghiu*: „1. Câștigarea notorității în critica literară azi presupune, așadar, un efort consecvent de implicare reală în viața literară. Ce înseamnă, în fond, «implicare reală»? Înseamnă că nu-ți poți permite, în calitate de cronicar literar, să ignori cărți importante care apar în număr tot mai mare și nici să păstrezi tăcerea asupra imposturilor și exagerărilor. (...) Dacă cineva își închipuie că poate supraviețui fără caracter în critica literară se înșală. Așadar, mai importantă decât notorietatea este autoritatea. Însă atât notorietatea, cât și autoritatea, legate între ele, mai depind de o serie de lucruri oarecum exterioare, cum ar fi șansa de a fi sprijinit și încurajat public în acest demers justițiar care este critica literară de o personalitate a vieții literare. Revistele comit o mare greșală dacă nu au în vedere colaborarea cu criticii tineri care au apărut recent. Dacă mizează în continuare exclusiv pe criticii din generația mai vârstnică, chiar dacă aceștia se dovedesc niște profesioniști, ele riscă să piardă contactul cu realitatea, să devină, cu alte cuvinte, inactuale, bătrânicioase, pentru simplul motiv că o privire critică în interiorul noii generații este întotdeauna mai atentă”; „2. Scena literară de după 1990 este definită de două trăsături principale. Una constă în apariția numelor noi, iar cealaltă în efortul unor autori afirmați înainte de Revoluție de a-și schimba maniera de a scrie și concepția asupra literaturii în noul context al libertății de expresie. Fiecare din cele două

fenomene ar merita câte un comentariu. (...) Cel mai înzestrat pare să fie Horia-Roman Patapievici, *Zbor în bătaia săgeții* și *Cerul văzut prin lentilă*, ca și scrisorile din *Politice*, sunt dovezi concludente ale măiestriei sale literare de excepție. Aștept cu multă curiozitate poemele și proza pe care le-a scris pe zeci de caiete, într-un anonim deplin. Amestecul inedit de spirit ludic și erudiție din *Însem(i)nările magistrului din Cajvana*, *Naveta esențială* și *Sentimentul românesc al urii de sine* face din autorul lor, Luca Pițu, un scriitor inconfundabil și plin de farmec. Poemele apărute prin presă și apoi volumele *În margine* și *Fincler* de Nicolae Coande au fost pentru mine o mare revelație. Rafinamentul poetic al lui Nicolae Coande face o notă aparte în atmosfera literară bășcălioasă și sentimentaloidă de azi. Constantin Acosmei, cu a sa aproape necunoscută carte de poezie *Jucăria mortului*, este un poet de o stranie incredibilă pentru zilele noastre. La fel de stranie, în sens literar, firește, mi se pare și poezia lui Ionel Ciupureanu. O apariție pe scena literară după 1990 o consider pe Irina Nechit. De altfel, poeții mai noi din Basarabia, cum sunt Dumitru Crudu, Ștefan Baștovoi, Emilian Galaicu-Păun, Iulian Frunțașu, ca și criticii Vitalie Ciobanu, Vasile Gârmeș și alții (îmi cer iertare că, în graba acestor răspunsuri, nu-i pot pomeni pe toți), sunt o surpriză foarte plăcută, sper, pentru întreaga lume literară de dincoace de Prut. Simona Popescu și Caius Dobrescu, doi scriitori adevărați. Chiar dacă e adesea lipsit de responsabilitate, partizan în selecția critică și prea frivol pentru un critic (un om de la care se așteaptă, în fond, justiție literară), Dan-Silviu Boerescu este o figură inconfundabilă și omniscientă a vieții literare postdecembriste care nu poate fi ignorată. Adela Greceanu, Mihai Gălățanu, Saviana Stănescu, Augustin Ioan, Dorin Ploscaru, Lucian Vasilescu, iată numele câtorva poeți noi destul de talentați. Să nu uit doi critici valoroși: Iulian Boldea și Mircea A. Diaconu. Poetul Ioan Es. Pop este realmente talentat, dar nu în măsura exagerată în care, luându-se unii după alții, spun comentatorii poeziei sale. Minerva Chira, Ruxandra Cesereanu, Simona-Grazia Dima, Rodica Draghinescu, Cristina Cârstea, Robert Șerban, Lucian Tâmaș, Horia Gârbea, încă plutesc în ape incerte, identitatea lor poetică este încă neconturată. Pe când Daniel Bănulescu este pur și simplu inconfundabil. Dintre prozatorii talentați aș putea să-i amintesc aici pe Adrian Oțoiu, Dorin Spineanu, Radu Aldulescu, Cătălin Țirlea, Cătălin Mihuleac. Mă tem că aveam să închei acest excurs grăbit fără să pomenesc numele a două eseiste de excepție: Ioana Pârvulescu și Andreea Deciu”; „3. Fie și numai schițarea unui tablou al revizuirilor necesare în scara de valori impusă înainte de 1990 presupune o lectură atentă a multor cărți proaste. Mărturisesc că nu am nici o tragere de inimă să revăd o mulțime de romane și de volume de poezie care ni s-au prezentat la școală drept valoroase. (...) Mă întreb uneori dacă nu cumva ne lăsăm prinși într-o capcană acceptând, în numele ideii (juste de altfel) de revizuire, să ne consumăm timpul și energia cu lectura și comentarea (chiar

dacă nefavorabilă) a unor autori care nici nu așteaptă altceva. Adrian Păunescu, Mihai Beniuc, Ion Brad, Eugen Jebeleanu, Zaharia Stancu, D.R. Popescu și alții asemenea nu se vor menține oare în actualitate tocmai datorită revizuirilor? N-ar fi oare mai înțelept să scoatem din *underground* valorile autentice și să ignorăm pur și simplu falsele valori? Alexandru Vona, Radu Petrescu, Mircea Ivănescu, Paul Goma, Angela Marinescu, Mircea Horia Simionescu, Virgil Mazilescu, Monica Lovinescu, Mircea Cărtărescu, Cristian Popescu, Liviu Ioan Stoiciu sunt majoritatea dintre ei niște clasici în viață care ar merita capitole separate în manuale. Fără să mai vorbesc despre literatura închisorilor și a lagărelor. Firește că și Preda, și Nichita Stănescu, și Marin Sorescu, și Sadoveanu și Fănuș Neagu, și Călinescu, și toți criticii care, vorba dumneavoastră, au impus această scară de valori ar merita astăzi o exegeză critică autentică, dincolo de manuale. Am insistat însă asupra manualelor pentru că, în opinia mea, de aici vine tot răul în această problemă. Vă invit să observați un fenomen amuzant și trist deopotrivă: faptul că, în timp ce noi discutăm despre necesitatea revizuirilor, o nouă generație de cititori se formează tot după sistemul de valori impus de manualele comuniste. Devine astfel aproape inutilă schițarea unui tablou, când ar fi nevoie urgentă de schimbarea manualelor, de revizuiți reale. În recent-apăruta antologie *Poezia română actuală*, care conține un aparat critic impresionant, Marin Mincu face mai mult decât să creioneze un tablou al poeziei ultimelor patru decenii, el scrie de fapt o istorie a poeziei române postbelice în care un suflu al revizuirii se face simțit. Alex. Ștefănescu pare cel mai avansat în momentul actual în munca de revizuire concretă și e de așteptat cu mult interes istoria pe care a anunțat că o va edita curând. Cu toate acestea, fără a pune la îndoială talentul și gustul celor doi reputați critici, eu cred că adevărata revizuire va fi făcută de generația mea”; „4. Acest proiect ar trebui să aibă două scopuri. Unul fiind scrierea și editarea în mai multe limbi a istoriei propriu-zise, iar celălalt traducerea și editarea în Occident și în alte părți ale lumii a majorității operelor pe care le prezintă această Istorie, în special a celor mai recente opere, perfect sincronizate estetic și traducibile. Două criterii de selecție inseparabile ar trebui să stea, cum se spune, la baza Istoriei: universalitatea temei și gradul de adaptare al semnificatului la limbi străine./ Din păcate, în felul acesta s-ar putea ca opere valide estetic în raport cu limba și cultura română să nu însemne prea mult pentru mentalitatea occidentală și din această cauză să trebuiască să le omitem cu toată strângerea de inimă. Naționalismul și chiar sentimentele patriotice nu au ce să caute în acest demers în care ar trebui să se urmărească eficiența. (...) Mărunta problematică țărănească locală îl exclude din competiție din start pe Marin Preda, dar nu și pe Rebreanu, ale cărui roman *Ion* și *Răscoala* sunt construcții care dovedesc profesionalism. Preda ar putea intra, poate, cu *Cel mai iubit dintre pământeni*, cu unele rezerve totuși legate de falsa problematizare politică ce o conține. Sadoveanu ar rămâne doar cu

Baltagul (pentru parfumul mitologiei locale), deși romanul e cam tezig, și cu unele povestiri. Prin ludic, Nichita Stănescu aproape că și-a refuzat traducibilitatea, iar Marin Sorescu a coborât în registrul minor prin anecdotic./ (...) Istoria ar trebui să înceapă cu ultima generație literară, pentru că o mare parte din poezia și proza ei este, cum am mai spus, traducibilă și sincronizată estetic. Apoi și alții, înapoi, pe firul istoriei. Trec peste nouăzeciști, pentru că i-am numit pe cei mai mulți în răspunsul la întrebarea a doua. Urmează Stoiciu, Cărățărescu, Danilov, Dumitrașcu, Nedelciu, Cristian Simionescu, Angela Marinescu, Mircea Ivănescu, *Povestiri* de Vasile Voiculescu, *Correspondența* I.D. Sirbu-Nemoianu-Negoieșcu, Max Blecher, Camil Petrescu, Hortensia Papadat-Bengescu, Bacovia, Blaga, *Adela* de Ibrăileanu, *Enigma Otiliei* de Călinescu, Eliade, Anton Holban, Lovinescu, Macedonski (biografia și *Noaptea*), *Correspondența* Ghica-Alecsandri, *Mara* de Slavici, *Lăpușeanu* de Negruzzi, *Însemnările de călătorie* ale lui Dinicu Golescu". □ Adrian Marino descrie un fenomen pe care îl etichetează drept ***Cura de dezideologizare***, argumentând nevoia înmulțirii studiilor cu orientare ideologică – preponderent liberală – în spațiul intelectual românesc: „Apar cărți la noi – nu foarte numeroase și nici foarte discutate – a căror semnificație depășește, cu mult, conținutul și soluțiile propuse. Ele se încadrează unei specii efectiv noi: politologia românească incipientă. Ea merită cea mai mare atenție. Deoarece se află la un *crossroad*, într-o zonă de puternice influențe americane. Facem doar politologie de pură compilație? Cu zece cărți americane în față «scriem» pe a... unsprezecea? Sau, dimpotrivă, asimilând din plin concepte politologice moderne, americane *included*, pe baza celei mai largi documentări internaționale posibile, încercăm să le asimilăm, să le aplicăm realităților românești și să facem joncțiunea cu istoria ideilor politice românești, câte sunt? Fără nici o supralicitare, bineînțeles./ Este straniu să observi că apar la noi cărți, studii și prefete despre «liberalism», să spunem, fără o *singură* referință românească. Deși liberalismul românesc are, totuși, mica sa tradiție de cel puțin 150 de ani. (...) Este necesară cea mai largă deschidere internațională. Cea mai completă documentare posibilă. Cu excluderea oricărui izolaționism și naționalism cultural. Doar o anume sinteză creatoare între referințele internaționale fundamentale, indispensabile și realitățile noastre (ideologice, sociale, politice, câte sunt), fără urmă de exagerare, este și rămâne strict necesară. Dacă vrem să ieșim, totuși, din compilație, sincronism mecanic, epigonism și mimentism servil. Semne evidente de iremediabilă «cultură minoră»". În continuare, comentariile, completate de binecunoscutele opinii despre impresionismul în critica ideilor literare, se îndreaptă spre volumul de debut a lui Doru Pop, *Obsesii sociale* (Institutul European, Iași, 1998): „O carte ce nu poate trece neobservată. (...) Un tânăr publicist român, dotat și cultivat, cu înclinări politologice evidente, studiază în America. Iar acolo suferă (...) un adevărat traumatism, un «șoc» ideologic. Alternativa sa

esențială era următoarea: se topește într-un *melting pot*? Își pierde identitatea culturală? Sau, dimpotrivă, spiritul său reacționează în sensul cel mai pozitiv posibil? În confruntarea cu noile realități de peste ocean, el devine *el însuși* și încearcă să-și definească poziția proprie. Are, bineînțeles, ezitări, oscilații. În subtext, jocul influențelor contradictorii este evident. Dar, până la urmă, Doru Pop – o personalitate incipientă – alege, poate mai mult din instinct, soluțiile cele mai constructive. Iar această reacție la un tânăr politolog român, în plină formație și evoluție, nu poate fi ignorată”. Adrian Marino sintetizează coordonatele culegerii lui Doru Pop: „Simplificând foarte multe, o carte densă, scrisă limpede și cursiv (care a rupt definitiv și salutar cu catastrofalul pseudoeseism românesc, diluat și prolix, de pură improvizație), «problemele» de bază sunt în număr de patru. (...) În contrast cu mentalitatea și societatea americană, el are – mai limpede ca oricând – în primul rând conștiința defectelor naționale românești («Delire românești», «Teoria conspirației» – cine nu conspiră împotriva noastră? –, «Românismul schizoid» etc.). Aceste defecte sunt denunțate fără inhibiție și fără falsă pudoare. Un act de curaj lăudabil. (...) Ce mai descoperă Doru Pop în SUA? Marea realitatea a «societății civile și mecanismele de control și comandă». Din nou, un mare și dureros decalaj. Ce rol real – și cuvântul trebuie bine, bine de tot subliniat – joacă la noi societatea civilă și opinia publică? Unul practic nul. Un punct crucial unde autorul are încă o mare și decisivă revelație americană: rolul enorm al medierii audiovizuale. Al manipulării inevitabile. De un al treilea șoc, devastator am spune, între toate: influența enormă a *mass-media* și a propagandei. A efectelor sale asupra vieții politice. Urmările și, adesea, ravagiile «Războiului mediatic». Este examinată atent și «situația generală în era comunistă», «controlul mediatic în societatea posttotalitară», «războiul televiziunilor» (un aspect de o actualitate românească mai mult decât evidentă). În sfârșit două capitole despre «jurnalismul public» (bine disociat de cel «politic») și un mesaj liberalist despre libertatea presei. Departe de a forța uși deschise, Doru Pop vine cu bune argumente când emite serioase îndoieli asupra acestei libertăți în societatea românească actuală. În sfârșit, a apatra problemă, cea mai acută dintre toate: cum ne putem apăra, riposta, reacționa, împotriva (adesea) grosolanei, tendențioasei și coruptei influențe a *mass-media*? De cea românească actuală nici nu mai vorbim”.

● În „Vatra” (nr. 1), Alexandru Vlad semnează editorialul ***Răsună Valea!***: „Ecourile ultimei mineriade (a V-a) s-au stins suspect de repede. (...) Aspectele dubioase ale mineriadei nu merită comentate, dar merită comentată incapacitatea forțelor de ordine și lășitatea generalilor. (...) Cât privește reacția homunculului nazist Vadim n-a fost nici aceasta o surpriză. Dar reacția PDSR e un serios motiv de spaimă – partidul acesta care a fost la putere și are șansele să ajungă iar după alegeri și-a dat pe față o aramă atât de clocotită încât s-a văzut că nu s-a maturizat, n-a devenit altceva decât a fost. (...) Minerii măcar

sunt exact ceea ce se dovedesc a fi, adică mineri, și totuși nu ei sunt *nemesisul* României ci politicienii de azi. Miron Cozma e exact chipul politicianului român privit în oglindă, iar Valea Jiului e pentru țară exact ce e România pentru Europa. Minerii pot fi priviți totuși cu o anumită simpatie și compătimire, chiar dacă printre ei se amestecă mereu și alți indivizi”. □ În cadrul rubricii „Vatra – Dialog”, un interviu cu Marian Papahagi este precedat de un text *In memoriam* semnat de Al. Cistelean: „Nu doar inteligența, cultura, erudiția și solitudinea erau însă debordante la Marian Papahagi. Ceea ce iradia din el, mai cu seamă, era spiritul constructiv, spiritul instituțional. Marian era un european nu numai din cunoașterea directă și profundă a Occidentului, ci din vocație. Alături de propria operă, deschisă mereu pe mai multe șantiere (încât alternanța devenise la el aproape singura odihnă), de la Duecento-ul Italian până la contemporaneitatea românească imediată, el edifică instituții. Și le edifică nu după tradiționala pripeală românească, ci după exigențe și rigori occidentale”. Interviul cu Marian Papahagi („*Nu cunosc nici o literatură în care abundența de persoane are se pretind poeți să fie mai mare decât la noi*”) este realizat de Angelda Marinescu: „– *Se poate vorbi de literatura noastră ca despre o mare literatură?* / – Nu (din păcate sau slavă Domnului); dar se poate vorbi despre mari scriitori români, egali cu marii scriitori ai oricărei alte literaturi, fie ea mică sau mare. / – *Credeți în critica noastră literară? Vi se pare la fel de înnoitoare, serioasă, ca și critica literară franceză sau italiană?* / – Nu e vorba de a crede sau nu: găsesc, în orice caz, că ea există, e robustă, vie, uneori cam narcisistă, alteori împiedicată în false probleme și exclusivități clasificatorii (între ele, împărțirea scriitorilor pe lutoane, decenii, promoții și așa mai eparte, ca unică perocuare stabilă, începe să mă plictisească foarte apăsător). (...) Cred că critica românească (inclusiv aici și teoria și istoria literară, ba chiar și critica de artă) a ținut pasul cu cea străină, uneori ea a chiar izbutit să impună câteva nume (Adrian Marino, Matei Călinescu, Virgil Nemoianu, Sorin Alexanrescu, Ioan Petru Culianu, Parcel Pop-Corniș, V. Spăriosu, Toma Pavel, Victor Ieronim Stoichiță, Paul Cornea, Andrei Pleșu, G. Banu, care au trăit sau trăiesc în Occident sau, trăind în România, au fost publicați în Occident, sunt exemple ce pot sprijini afirmația mea) (...) Cred că anii viitori vor aduce o mai masivă prezență a autorilor români în librăriile din străinătate: în ultimii ani, Adrian Marino a fost tradus în Franța, Italia, Germania, Japonia, Paul Cornea în Italia, Eugen Simion în America, Andrei Pleșu în Franța, nu există critic român cât de cât important care, în anii de după 1989, să nu fi publicat câte ceva în reviste străine, unele prestigioase, sau să nu fi participat la congrese și colocvii internaționale. (...)/ – *Sunteți cumva naționalist? Dacă nu, cum îl vedeți pe Eminescu, pe Iorga, pe Petre Țuțea și alăția mari intelectuali care nu s-au ferit să fie ostentativi în problema națională? Cum priviți Schimbarea la față a lui Cioran? Sau, poate, acești intelectuali autentici nici nu au fost naționaliști? Nu ne lipsește, oare,*

radicalismul lor în gândire? – N-aș zice că naționalismul lui Eminescu sau Iorga e același lucru cu acela al lui Țuțea și Cioran; în orice caz, nici Eminescu, nici Iorga nu erau în vreun fel ostentativi, iar imensa lor cultură era în ultimă instanță dovada, mai degrabă, a largii lor eschideri către marile valori ale lumii. (...) În ce mă privește, cred că trebuie să educăm în noi reținerea, simțul măsurii, luciditatea și echilibrul: ele nu sunt daruri naturale, se câștigă prin efort și prin educație, și sunt singurele în stare să ne ferească de ambele complexe: cel de inferioritate și cel de superioritate. Noi, de îndată ce înregistrăm ceamă mai mică victorie, indiferent de domeniu, ne entuziasmăm de noi înșine până la deril, iar la primul eșec suntem gata să ne blestemăm până la desființare și să ne declarăm ultimii nemernici. Nu-mi place nici una dintre aceste atitudini”. □ În cadrul rubricii „Eveniment Editorial” este dezbătută cartea lui Gh. Crăciun, *În căutarea referinței* (Editura Paralela 45, Pitești, 1998): ■ *Al. Th. Ionescu (Reformulări, redefiniri, reconsiderări)*: „Prozator, eseist, critic și teoretician al literaturii, Gheorghe Crăciun este, fără îndoială, una din cele mai pregnante și organizate minți ale generației '80. Seriozitatea cu care abordează aproape fiecare temă, indiferent de miza ei, tăietura sintactică precisă a frazei, capacitatea de a umpăni referințe critice fie consacrate, fie insolite, orizontul vast al lecturilor, precum și dorința de a reexamina concepte sau de a rediscuta epoci, momente sau poziții individuale sunt câteva din trăsăturile acestui scriitor complex, care face din «căutarea referinței» o preocupare constantă, cu profunde elemente axiologice. (...) Să conchidem că prozatorul Gheorghe Crăciun, în ipostaza lui de critic și eseist are o adevărată voluptate a enumerației, delimitând, u elementele acesteia, perimetre mai bine conturate decât dacă ar fi apelat la definiții. A căror precizie recce n-ar fi dat – oricum – mai multă rigoare”; ■ *Sanda Cordoș (Inventivitatea unui critic de modă veche)* „Dacă, neîndoielnic, prozatorul și criticul Gh. Crăciun au, în profunzime, suficiente date comune astfel încât sciziunea resimțită uneori să nu ajungă la o iremediabilă ruptură (au obsesii culturale comune și se revendică de la același spațiu fertil al bibliotecii), este la fel de sigură că «geamănul» prozatorului experimental (fie el postmodern) este un critic de modă veche. Lipsindu-i componenta ludică, preocuparea pentru strategii discursive experimentale sau pentru stilul artist, criticul preferă rigoarea demersului analitic, expus profesorial. Este punctul în care Gh. Crăciun se îndepărtează de majoritatea criticilor din propria generație (ce se recomandă mai degrabă drept scriitori, preocupați de insolitarea până la spectacol a propriei lor scriituri), în interiorul căreia îi are doar puține spirite înrudite (Al. Mușina, Gh. Perian, I.B. Lefter). (...) La fel ca și Radu Petrescu, unul din maeștrii săi, Gh. Crăciun a dat «o carte scrisă într-un regim de suplețe și austeritate în economia discursului critic», o carte de modă veche și de cursă lungă în critica românească”; ■ *Vasile Baghiu (Meandrele „literale” ale eseului)*: „Împărțit în trei capitole distincte, volumul *În căutarea referinței* de

Gheorghe Crăciun (...) se vrea în intenția autorului o carte de proză de idei. Nu cred că treuie luată în serios această dorință a autorului exprimată în *Argument*, deoarece el nu face altceva în cele câteva pagini introductive decât să alcănuiască o prefață literaturizată și tocmai de aceea ușor ipocrită, în care pers.iasuinea mizează pe un fel de sentimentalism constitutiv al cititorului care știe că Gheorghe Crăciun este prozator mai înainte de a fi eseist. (...) În *căutarea referinței* este bruma necesară de devoțiune ideatică într-un timp al mediocrității sufletești”; ■ *Ruxandra Ivăncescu (Referința și modul de a fi al prozatorului)*: „În căutarea referinței se dorește un parcurs al devenirii de sine prin focalizarea unor oglinzi livești. Seleționarea lor, înlănțuirea focalizărilor succesive amintește de faptul că, în cazul celor mai strălucite pagini de Gheorghe Crăciun – prozatorul, «referința» a fost propriul «eu». Că în acest «eu» intră și cultură este foarte adevărat – dar «cu atât mai rău pentru adevăr», ar spune Gheorghe Crăciun”; ■ *Nicolae Coande (Referință regăsită)*: „Sunt total de acord cu Gheorghe Crăciun, după cum sunt convins că Gheorghe Crăciun nu este un critic literar obișnuit (de meserie, zice el)”; ■ *Nicoleta Sălcudeanu (Biedermeier optzecist)*: „Ca și alții optzeciști, Gheorghe Crăciun cânc se pune pe cele teoreticești, o face din egoism. Dintr-un egoism constructiv, de grup, ce-i drept, dar un grup aproape îmburgezit în strategiile sale: asemenea altor colegi de generație, pentru el «orice lectură critică e în cele din urmă o aventură în căutarea propriului eu», și nu s-ar spune că n-are dreptate. (...) Aici întâlnim pe criticul cu o lăcomie, similară cu a lui Mușina, de a resemantiza tipologicul, de a răvăși cu dezinvoltură tipare culturale, de a-și încropi un inventar conceptual eficace, și asta din deznădejdea ce acuză «empirismul financiar, la nivel de limbaj, al conștiinței noastre critice». (...) Experimentalismul optzecist, așa pârâcios cum este, diagnosticând antipatia înregistrată în aceeași măsură și din partea celor «buni», cât și din a celor «răi» (...) resuscită impresia de deja văzut, se poate foarte bine asimila bonjurismului (...). Și totuși, cartea rămâne incomodă în măsura în care deține vigoarea resemantizatoare atât de neplăcută unor critici în papuci de casă [«Numai cărțile lui Gheorghe Crăciun însuși, stricând atmosfera de sărbătoare (atât de simpatcă D-lui Alex. Ștefănescu, n.m.), contrazic tăcute, din rafturile bibliotecilor (câtă ferveare expresivă, n.m.), de unde nu le ia aproape nimeni, tot acest ceremonial apologetic.»]”; ■ *Iulian Boldea (Contexte și concepte critice)*: „Dominat de obsesia autenticității, în propria creație dar și în studiile consacrate altora, Gheorghe Crăciun nu e mai puțin interesat de practica scriiturii; stilul său critic, alert, disponibil, depășind tirania canoanelor, pare să reflecte cu consecvență figura unui creator pentru care literatura și realul sunt polii unei fundamentale puneri în abis a propriei conștiințe artistice”. □ Gheorghe Grigurcu publică un nou episod din *Fișele unui memorialist (10)*: „O paralelă între I. Negoieșcu și Eugen Simion. Față de încordarea partizană și de jocul tendențios al ultimului, pe care le percepem frecvent, cel dintâi era

infiniit tolerant, amplu cuprinzător, transparent. De-o inteligență incontestabilă superioară, care *înțelegea* toate resorturile, intuia toate motivațiile, fără a le sancționa neapărat restrictiv, o inteligență sensibilă și morală, *id est* generoasă. (...) Pe scurt, există o considerabilă diferență între personalitatea sa contemplativă, deschisă spre infiniit, și cea reducționistă, cantonaată în proximitatea pragmatică a actualului președinte al Academiei Române. Din care pricină, I. Negoieșcu – nu e un secret – nu l-a agreat prea mult pe confratele său, mai implicat într-o empirie dirijată, într-o sferă de interese mai mult ori mai puțin perceptibilă, însă totdeauna reală, fie de-o bunăvoință excesiv de largă, snoabă, față de unii autori ajunși, fie suficient, strepezit, opac, când interesul d-sale nu e în joc. Pe când Eugen Simion e tipul intelectualului axat pe carieră, I. Negoieșcu e tipul intelectualului pe care cariera nu l-a ispitit, subsumând-o libertății de conștiință, aventurii interioare. Primul dă impresia unui manechin care așteaptă să i se monteze un costum de gală. Al doilea e un om viu, pe care-l interesează cu precădere trupul, nu veșmintele. Eugen Simion dă impresia unui om dintr-o serie, a unui epigon fie și onorabil. D-sa ilustrează prin excelență epoca sa. E o medie a aspectelor acesteia. I. Negoieșcu, în schimb, e un novator, un deschizător al unui drum propriu, prin acel amestec unic de pasionalitate și creație, de conștiință abstractă și biografie care indică personalitatea de excepție. Adaptării continue, conjuncturalismului neobosit, chiar dacă sub forme rafinate, al lui E. Simion, i-a ripostat printr-o tărie de caracter, printr-o consecvență cristalină, cu implicații sacrificiale. Nu ni-l putem imagina nici lingușind un regim politic, nici dând din coate pentru a dobândi un titlu, nici arătându-se ingrat cu confrății care l-au ajutat, atunci când socotise că nu mai are nevoie de ei. I. Negoieșcu a suportat încercările închisrii, interdicției, exilului. (...) Pe când I. Negoieșcu ni se înfățișează de-o autenticitate copleșitoare (din care cauză riscantă, vulnerabilă, expusă la gresiuni din diverse direcții), Eugen Simion ne apare în bună măsură artificial, un «produs în retortă», rezultat al unei tactici laborioase de adaptare la mediul căruia, având un sine evident mai sărac, i-a acordat, compensator, o mare importanță”. □ Pia Brnzeu publică articolul **Identități (post)coloniale**: „Astfel, imaginea identitară este în același timp o substituție metaforică, o iluzie a prezenței, dar și un simbol metonimic al absenței și al pierderii. Lucrurile nu se schimbă prea mult în societățile *postcoloniale*, când imigranții răstoarnă direcția colonizatoare dinspre răsărit înspre apus. Dezrădăcinarea unor întregi comunități estice și localizarea lor în societățile occidentale transpun semnificațiile identitare în contextele culturii vestice, transformând fostele societăți monolit în societăți multiculturale”. □ Lucian Raicu scrie despre **Gilles Deleuze și Gherasim Luca**: „Ceva demn de atenție – și destul de senzațional – un superlativ elogiu al poetului român, al marelui poet francez Gherasim Luca, în ultima carte a filosofului Gilles Deleuze, acum apărută, la câteva luni de la dispariția sa, dub titlul de

Dialogues (Flammarion, 1996); filosofului îi plăceau «dialogurile», îi plăcea să «colaboreze», Claire Barnet se numește de astădată interlocutoarea sa. (...) Motivarea o constituie gândirea însăși, atât de «nomadă», atât de puțin asemănătoare cu «gândirea unică» – și dominantă –, felul de a gândi al filosofului francez, o gândire pe care în literatură, în compania unui Kafka, a unui Becket, o exemplifică acest «mare printre mari» – Gherasim Luca». □ La rubrica „Ecouri”, Mircea Zăciu publică o **Precizare**: „În nr. 11/1998 din «Vatra» a apărut o primă parte dintr-un text de Radu Mareș, *Jeux de massacre*, la care mi-aș îngădui să fac câteva observații de lectură, măcar pentru partea care mă implică neașteptat. Astfel, autorul afirmă că în 23 dec. 1989, în casa colegului nostru Ion Pop, ar fi avut loc o «adunare» a «vârfurilor echinoxiste», «prezidată de prof. Mircea Zăciu». E drept că o asemenea întrunire a avut loc, cu scopul punerii bazelor unui «Front al democrației universitare», și nu cu acela insinuat în text, însă eu nu doar că n-am «prezidat» acea «adunare», dar nici măcar nu am fost prezent – telefonul era tăiat din 16 dec., prietenii mei, dorind să mă invite, nu m-au găsit acasă. Deci fie că Radu Mareș nu a participat la «adunare», fie că – de față fiind – memoria îi joacă o festă, fapt e că afirmația lui se cere amendată. În al doilea rând, tot acolo, autorul spune că «aproape toți cei în cauză au făcut o carieră spectaculoasă în perioada următoare»... Nefiind implicat (n-am făcut o atare «carieră»!) țin să precizez doar că aluzia, vizându-i pe Ion Pop, Marian Papahagi, Ion Vartic – cred, nu se susține: nici unul dintre ei n-a făcut «carieră», ci și-a împlinit-o pe cea didactică (paralizată de ceaușism!), iar în plan social fiecare a ocupat temporar câte o funcție deplin motivată de formatul intelectual și valoarea spirituală, nimic n-a fost conjunctural ori peste competiție! Tot acolo, se spune despre mine că «în curând» aveam să «emigrez în Germania». Termenul și-ar fi avut justificarea în condițiile fostului regim, când eu am refuzat să «emigrez» (cf. *Jurnalul* meu); cred că autorul e încă prizonierul (precum mulți la noi) unei mentalități rudimentar-depășite. Sau crede încă R.M. că a-ți regăsi familia după ani de interdicție e o «culpă»? Că – în condițiile unei Români democratice și ale unei Europe pe cale de unificare nu e motivat și *legal* să te stabilești într-o țară sau alta (măcar pentru o parte din an), să ai un *domiciliu* și – câte vrei – *reședințe*? Consulte confratele nostru reglementările europene înainte de a vorbi de «emigrație» cu conotația moștenită, vai, și neresorbită. În fine, mai la vale autorul vorbește despre revista *ABC* apărută scurt timp la Cluj și atribuită de el lui Tudor Vlad și T.D. Savu. Or, cum am colaborat la această revistă din păcate prea repede sistată, știu că ea era condusă efectiv de Eugen Uricaru, al cărui nume (din motive necunoscute) Radu Mareș nici nu-l pomeneste. În schimb, dacă se ostenea să consulte subțirea colecție, ar fi văzut că în caseta redacției se precizează că *ABC*, «revistă social-politică și culturală editată de Asociația 'Echinoux'» avea în «comitetul de direcție» pe Andrei Marga, Marian Papahagi, Eugen Uriaru,

cel din urmă fiind și «director al publicației», director-șef fiind N. Prelipceanu (pentru București), iar pentru Cluj, Tudor Dumitru Savu. Atât. Nici urmă de Tudor Vlad însă, ci de alții care au contriuit la reușita inițiativei: Eugen Pop, Oct. Bour, Mircea Baciuc – foști «echinoxiști». Una din două! Ori Radu Mareș își scrie «memoriile», și atunci ar trebui să-și mai verifice... memoria; ori scrie un eseu de sociologie culturală, și atunci ar fi obligat să se confrunte cu documente scrise, nu cu frânturi de amintiri amendabile. Altfel, nu are cum să-și susțină tezele, în bună parte interesante”.

● În ASTRA (nr. 1), Ion Itu semnează un articol intitulat **Revolta sociologismului vulgar**, pornind de la grupajul consacrat de revista „Dilema” (nr. 265, 27 februarie-5 martie 1998) figurii lui M. Eminescu: „Desigur, problema relansării spiritului critic în cultura română nu este o invenție a liberalismului postrevoluționar. Ea are în spate o tradiție maioreșciană augustă, are pe cap și o tradiție gheristă lungustă, și alte o mie una de «tradiții» *ad gustum*. N-ar trebui să ne mire, de aceea, când vedem că spiritul critic însuși, trecând la asemenea examinări orgolioase pe terenul culturii naționale, nu face altceva, în fapt, decât să-și dimensioneze propriile proiecții și să-și măsoare propriile puțințe”. Fără a-i numi direct pe autorii cu care intră în polemică, Ion Itu le respinge opiniile, considerând: „Căci problema nu se pune dacă putem avea astfel de impresii halucinatorii – asta ține de echilibrul dintre solemnitatea rațiunii și frivolitatea senzațiilor, care este, pe de o parte, atât de diferit de la individ la individ, iar pe de altă parte atât de jenant în exhibițiile publice; problema se pune dacă putem adecva nerușinarea simțurilor pe scară a istoriei literare naționale. Or, părerea mea este pozitivă, cu condiția să înțelegem că în rezultatul obținut nu vor mai putea fi amestecați caii (ca vehicul pentru verbul eroic), cu măgarii (ca mesagerii ai grotescului estetic și ai humilității spirituale). Altfel spus: este perfect posibilă o istorie a literaturii române realizată de niște măcelari, dar atunci nu trebuie să ne mirăm că în ea au fost evidențiate numai cămurile. Iar dacă operele literare nu au în compoziția lor cărnuri, asta înseamnă două lucruri: ori opera face parte dintr-un alt registru estetic (poate fi operă de artă culinară, de pildă), ori s-a produs o confuzie între conceptul de operă literară și conceptul de autor literar/ critic literar, istoric literar”. Un punct esențial în atitudinea lui Ion Itu față de grupajul din revista „Dilema” este contestarea sintagmei de „poet național” aplicată lui Eminescu: „Punerea problemei este teribil de fierbinte. Se vede cât de colo că ea nu are nimic de-a face cu regimul estetic al valorilor, nu este produsul examinării din interiorul acestui sistem de valori, că este categoric un indicator de orientare produs într-un alt sistem de valori, mai mult sau mai puțin înstrăinat de miezul valorilor estetice”. □ Întreprinzând o cercetare în arhivele S.R.I., Ioan Opriș studiază și dosarul cu nr. 118989, vol. 6, deschis în legătura cu urmărirea informativă a lui Constantin Noica. Autorul face următoarele descoperiri biobibliografice: „La 19 decembrie 1968 Constantin

Noica își scria unui prieten stabilit la Freiburg/ Brsg – dobândit prin corespondență, nu știm prin a cui recomandare – Paul Miron. Scrisoarea ascundea în subtext incapacitatea filosofului de a răspunde invitației de a vizita, probabil, celebra catedră de Romanistică din orașul universitar german, unde Paul Miron se făcuse remarcat. Neprimind avizul de plecare în străinătate, filosoful i-a comunicat profesorului Paul Miron: «Sunt atât de mulțumit că pot face o ispravă, în anii mei târzii, în cultura noastră, încât nu am voit să forțez nota, stăruind să plec acum». Alături de scrisoare se găsește, semnat, un remarcabil articol, intitulat *Despre un fișier și despre N. Iorga.*/ Autorul articolului este cunoscut ca unul din intelectualii români care au fost atrași de mișcarea legionară – fără să fi fost legionar –, servind-o prin cuvânt scris. Dar în urma evenimentelor din toamna anului 1940 – în timpul cărora, la 27 noiembrie, a căzut victimă și savantul Nicolae Iorga – și a celor din ianuarie 1941, Constantin Noica s-a desprins categoric de legionari. (...) Articolul pregătit pentru Paul Miron lasă să se înțeleagă de ce s-a desprins filosoful de cei care-i fuseseră atât de apropiați. *Ce a vrut să fie* Legiunea și ce a fost ea, apelând la mijloacele violenței, la crimă, aceasta C. Noica n-a mai acceptat”. Articolul *Despre un fișier și despre N. Iorga* este publicat în același nr. al revistei ASTRA.

● În cadrul unui amplu grupaj dedicat filologului N.I. Herescu în „Jurnalul literar” (nr. 1-2), Virgil Ierunca publică articolul memorialistic *Singurătatea severă*, relatând episoade în care, printre cei implicați, se numără Mircea Eliade sau V. Voiculescu. Într-o notiță însoțitoare este precizat faptul că materialul este un „text radiofonic difuzat în emisiunea «N.I. Herescu» din cadrul ciclului de emisiuni «Portrete și evocări literare» [Radio Europa Liberă, n. red.], 1 iulie 1998”. V.I.: „Pe profesorul Herescu l-am întâlnit la Paris încă din 1947 și am venit în contact cu el atât în redacția revistei «Luceafărul» – care se rezuma, de altfel, la camera de hotel a lui Mircea Eliade – cât și în calitate de secretar de redacție al gazetei «Uniunea Română», ce aparținea Generalului Rădescu și care se tipărea în două ediții în acei ani de început ai exilului, un a în franțuzește și cealaltă în românește. Redacția «Uniunii Române» nu era mai puțin sărăcăcioasă decât aceea a «Luceafărului», publicație culturală înființată de același surse ale lui Rădescu, având doi doctori principali: pe Eliade și pe Herescu./ Comportamentul profesorului Herescu m-a izbit de la bun început prin ținuta lui de boier strămutat din Bucureștiul dintre cele două războaie într-un Paris al exilului. (...) Înainte însă de a se sfârși, N. I. Herescu se plimba printre oameni ca un senior, neadmițând nici un fel de concesie morală sa politică”. □ La rubrica de „Cronică literară”, Cornel Regman (*Un roman în șapte povestiri și un poem*) scrie despre romanul lui Daniel Bănulescu *Cei șapte regi ai orașului București*: „Daniel Bănulescu nu are propriu-zis adversari, el are doar concurenți în lupta pentru impunere, cum și o cauză de apărut, ce-i stă la inimă: a sa și a promoției sale,

căreia nu ezită să-i strige catalogul. El e «nouăzecist» sadea, iar concurenții și contestații de carea vrea să se disocieze sunt cei iviți cam cu un deceniu mai devreme, «optzeciști», nu fără o umbră de maliție zugrăviți. Bătălia se dă în Cenacluri: cel «de Luni» și «Universitas», acesta ceva mai tânăr, sub călăuzirea lui Mircea Martin, căruia i se face și un portret sugestiv anevoie de uitat. (...)/ Poezia-poezie ține în schimb de sectorul «documentar» al romanului, căci în postmodernism poți deschide oricâte piste și întocmai chiar liste. Precum cele două sau trei cuprinzând formațiile de cenacliști. Se reproduc versurile citite la întâlniri, bunăoară de către Traian T. Coșovei, dar și de autorul însuși, foarte tânăr, nimerit într-o seară printre optzeciști. Se stabilesc diferențe, se fac clasamente. Cristian Popescu, Daniel Bănulescu și Ioan Es. Pop formează, în viziunea nu doar a autorului, o trinitate, iar textele celui dintâi, din care se citează copios, sunt de-a dreptulenerate, în ciuda opiniei cutezate de cârtitorul Horia Gârbea care le contestă nu expresivitatea, ci calitatea de poezie. Volumul se încheie «în loc de epilog» chiar cu un poem, reluarea celui care a stârnit atâta vâlvă la lectura în cenaclu și care figurează și în placheta de versuri *Balada lui Daniel Bănulescu*, de astă dată însă pe post de *Prolog*». □ Elvira Iliescu semnează un amplu articol intitulat **Paul Goma și „grădina scufundată”**: „Se vede că lui Paul Goma nu i-au fost de ajuns cele trei volume ale *Jurnalului* lui, a mai avut nevoie și de o addenda, respectiv *Altina – grădina scufundată* (roman public), Editura Cartier SRL, Chișinău, 1998./ Din capul locul își mărturisește incapacitatea de a scrie ficțiune. Viața i-a fost într-atât înțesată de răscruci, dislocări, pierderi, încât are sentimentul zădărniciiei în a mai fabula. Lucru care i se reproșează. Ia să fi scris ceva luuung, teern – și-ar fi găsit un loc printre scriitorii zis-analici, mai mult sau mai puțin academici./ (...) Puțini resimt aidoma lui Goma tragedia pământului românesc și, în consecință, sacrilegiul ultimul tratat cu Ucraina, calificat drept o sinucidere. Nenorocirea celor trei milioane de basarabeni și bucovineni – unii împușcați, alții dislocați în Siberia, cei mai mulți osândiți la supunere în fața puterii bolșevice – cutremură. Adevărurile istorice la care Goma subscrive sunt neconvenabile, inclusiv puterii actuale, care acceptă silniciile istoriei în vederea unei eventuale intrări în NATO”. Și încă: „Și în mijlocul acestei drame să-ți mai ardă de ficțiuni, de conceperea unor proiecte... insolite, despre cum, de pildă, se poate totuși petrece în Bucureștiul pigmentat niscai ghidușii perverse, să gândești în parabole, ori să pui la cale *Cartea milionarului*, al cărei autor avea datorii, în 1990, de 1 milion la Uniunea Scriitorilor, după cum afirma d-l Alexandru George?... O asemenea cifră este chiar de neconceput la nivelul unei societăți secătuite, unde o leafă de 10.000 lei părea exorbitantă și totuși...”.

● În „Cronica” (nr. 1), apare un medalion **Lucian Vasiliu**. Sunt republicate versuri din volumul de debut *Mona Monada* (1981), însoțite de o notă biografică și de fragmente critice, semnate de: Radu G. Țeposu, în „Tribuna

României”, 1984; Nicolae Manolescu, în „România literară”, 1987, Eugen Simion, în „România literară”, 1987, Mihai Ursachi, în „Opinia studentescă”, 1977; Laurențiu Ulici, în „România literară”, 1981. □ Valeriu Stancu, redactorul-șef al revistei, semnează articolul *Nimicnicie, duplicitate, re-credință...*, intrând în dispută cu unele opinii contradictorii pe marginea antologiei româno-germane, tipărite în limba germană, cu titlul *Streiflicht: eine Auswahl zeitgenössischer rumänischer Lyrik* (editor științific: Simone Reicherts-Schenk și traducător: Christian W. Schenk), Kastelaun, Dionysos Verlag, 1994. Culegerea cuprinde poezii semnate de 81 de poeți români: „Astfel, la sfârșitul anului trecut, revista «Vatra» (revistă pe care o prețuiesc și o citesc cu plăcerea și chiar cu colegială invidie penru reușitele ei – de aceea țin să subliniez faptul că rândurile de față nu-și propun, Doamne ferește!, să incrimineze «Vatra», ci pe autorul unui articol care dă dovadă de o duplicitate demnă de vremurile răposatului Ceaușescu, vremuri când, *nolens volens*, una purtam în suflet și alta aveam pe buze) publică articolul *Periculoasele «meandre» ale poeziei*, articol în care autorul Ion Mușlea se face vinovat de sperjur atunci când afirmă: «Era timpul ca, după catastrofala antologie de poezie românească a lui Schenk, să vină în sfârșit un alt neamț care să dreagă (aproape) ireparabilul»./ Nu știu ce motive l-au determinat pe Ioan Mușlea să facă o astfel de afirmație – căci «antologia Schenk» în nici un caz nu poate fi «catastrofală», chiar și numai pentru faptul că a oferit cititorului german posibilitatea de a se familiariza cu poezia română contemporană prin intermediul unei lucrări ce a repertoriat, în 200 de pagini, 81 de autori (evident, criteriile de selecție a poezilor ar fi putut fi mult mai stricte, mult mai aproape de «realitatea din teren», dar realizarea în sine nu poate în nici un caz fi pusă la îndoială) (...). Însă cum poate cineva accepta opinia lui Ioan Mușlea, atâta vreme cât în urmă cu mai puțin de patru ani, adică imediat după apariția cărții la Editura Dionysos, același combativ defăimător al «antologiei lui Schenk» a văzut în aceasta un «elegant volum intitulat *Streiflicht* (sau – pe românește *Lumina piezișă*) și conținând o selecție cuprinzătoare de poezie română contemporană». (...)/ Oricum, în toată poliloghia sa îndreptată împotriva lucrării *Streiflicht* Ioan Mușlea are dreptate doar atunci când afirmă că e «Antologia lui Schenk». Într-adevăr, poetul german de origine română a conceput-o, a tradus-o, a editat-o (pe cheltuiala lui!) și-a asumat-o cu toată răspunderea, a realizat deci o antologie a lui, pentru că orice demers de acest gen este expresia subiectivității autorului său”. □ Andi Mihalache realizează o analiză succintă a procesului de stalinizare a în mediul umanist român, după 1948: *Directivele de partid și «procesul» culturii naționale*, în cadrul rubricii sale – „(In)discreția arhivelor”: „Perioadei interbelice îi fusese caracteristică interdependența dintre căutarea specificității naționale și integrarea acesteia în cultura universală. Acum, la era culturii planificate, cunoașterea de sine trecea numai prin exorcizarea ideologică a *celuilalt*. Trezindu-i-se neîncrederea în

valorile tradiționale, societatea civilă putea fi distrusă în numele propriilor principii. Dincolo de condiția sa «democrat-populară», «omul nou» nu mai avea nimic de aflat”. □ Elena Solunca publică, sub titlul **Premiul „Mihai Eminescu” al Academiei**, un interviu cu Shaul Carmel, laureatul anului 1996: „E.S.: *Stimate domnule Shaul Carmel sunteți primul scriitor israelian, emigrant din România, distins cu un premiu al Academiei Române. Vă înțelegem emoțiile și totuși vă rog să ne împărtășiți câteva gânduri.* / S.C.: Într-adevăr, sunt foarte emoționat și onorat de acest premiu important, cel mai important, acordat de cea mai prestigioasă instituție de cultură a României, Academia Română. Cum am spus și în discursul ținut în Aula Academiei Române la sfârșitul ceremoniei, consider că premiul ce poartă numele celui mai mare poet român, apropiat sufletului meu, venit de la Botoșani, ca și mine, este o recunoaștere a valorii poeziei mele. În același timp, este și o recunoaștere a valorii literaturii scrise în limba română în țara mea, Israel. Am mai spus și o repet, scriitorii din România și de pretutindeni aparținem unei singure patrii, *limba română*, cum spunea Nichita Stănescu. Mă bucur că din 1989, cartea scrisă în limba română în Israel a ieșit din bezna ignoranței la lumină, că e căutată și apreciată în țara mea natală, România”. □ Mircea A. Diaconu comentează laudativ romanul lui Constantin Dram *Milionar la marginea imperiului* (Institutul European, Iași, 1998) (**Constantin Dram – un Don Quijote milionar**): „O astfel de creație (...) nu poate fi ignorată decât din complexe și din resentimente. (...) «Păcatul» cel mare al lui Constantin Dram ține și de faptul că, uzurpator, el «are» pagina de critică a prozei din «Convorbiri literare». La drept vorbind, în proza românească de azi au apărut suficiente nume cel puțin promițătoare care nu ne dau dreptul să fim sceptici decât în legătură cu capacitatea noastră de a ieși din inerție. (...) Pe drept cuvânt se poate vorbi în cazul lui de... scriitură, căci aici până și ingenuitatea este una dintre măștile pe care prozatorul știe să le pună. L-am ascultat la un moment dat pe Constantin Dram povestind cu mult haz (ceva din firea humuleșteanului de ieri întrevedeam aici) câteva din întâmplările romanului, dar în carte ele sunt bine ținute în frâu, cenzurate de andecdoticul lor (...). Tot aerul autobiografic, fără să dispară, se supune tehnicilor narative pe care Constantin Dram le stăpânește cu multă artă, dozând efectele care nu sunt atât ale istoriei cât ale istorisirii”. □ Monique Jutrin, profesor la Universitatea din Tel Aviv, semnează un medalion **Benjamin Fondane**: „Dar influența hotărâtoare pentru viața și opera lui Fondane vine de la Léon Șestov. Din acest moment scrie exclusiv în limba franceză. (...) Poezia lui Fondane, așa cum e relevată de *Ulysse* (1933) și *Titanic* (1938), rămâne o poezie aspră, profetică și foarte aproape de strigăt. (...) Poet și gânditor existențial, eseist, dramaturg și critic, Fondane a reușit să fie «modern» menținându-se la distanță de sistemele literare, politice, ori de altă natură”. Articolul este însoțit de un extras din tabelul cronologic stabilit de Paul Daniel și George Zaru pentru volumul B.

Fundoianu – *Poezii* (Ed. Minerva, 1983). De asemenea, într-o altă anexă, sunt reproduse fragmente din prefața lui Benjamin Fondane la volumul *Priveliști* (1930): *Câteva cuvinte pădurețe*.

[IANUARIE-FEBRUARIE]

● „Contrapunct” (nr. 1-2) se deschide cu un scurt articol *in memoriam* Marian Papahagi semnat de Mircea Zăciu: „Dacă ar fi rămas în anii '70 în Occident, el era azi un important profesor/autor al «diasporei», care ar fi revenit periodic acasă, ar fi ținut lecții și conferințe aplaudate, ar fi dat sfaturi binevoitoare și avizate, ar fi fost decorat, sărbătorit, invitat. A preferat *sacrificiul*: a rămas să trudească ani în șir în cele mai ostile ocurențe; să pună umărul nemijlocit la redresarea țării, la redeșteptarea energiilor spirituale, la angrenarea într-o seamă de acțiuni și instituții care să ne fixeze mai degrabă în circuitul autentic european... Nu știu dacă noi, cei măcinați de dihonii și veleități deșarte, grăbiți să ne «aranjăm» cât mai repede și avantajos *propriul* viitor – nu al țării – merităm un asemenea sacrificiu. Înclin, vai, să cred tot mai mult că nu! *S-a ars pe sine prin flacăra nestinsă ce ardea în el*: aceste cuvinte grele-amare, rostite odinioară de N. Iorga cu privire la O. Goga, ni-l evocă cel mai bine, în acest ceas dureros și teribil al despărțirii de cel mai fidel prieten – pe Marian Papahagi”. □ Gheorghe Grigurcu publică un articol intitulat *Mecanismele oportunismului* și subintitulat *Optzecismul*: „Artificiul generaționist nu e deloc inofensiv. Căci el presupune un conjuncturalism *sui generis*, așezând nonvalorile în rând cu valorile autentice și valorile modeste cu cele importante, aliniindu-i pe veleitari creatorilor adevărați, (...) dezavantajează grav personalitatea, aservind-o unui colectivism parazitar. (...) Optzeciștii (ca și, de altminteri, șaizeciștii, deși avem impresia că într-un grad încă mai înalt decât aceștia) au mizat pe ideea de generație ca pe un titlu de noblete. Au dorit a o purta cu mândrie la piept precum o insignă. Oprimați de factorul exterior al «apartenenței», optzeciștii s-au dorit mai mult membri ai unui club select, ai unei caste privilegiate, decât personalități autonome, care înfruntă cu propriile resurse dificultățile contextului, inclusiv cele, deloc neglijabile, ale încadrării proxime, în clasa generației, doar conjectural avantajoasă. Fanatici ai ei, i-au făcut jocul supraindividual, abstractizam, îndeajuns de primejdios. De unde rezultă o ciudata inadaptare. Deoarece străduindu-se a se adapta în cât mai mare măsura mediului generaționist, deci unui cerc factice, se dezadaptează inevitabil în raport cu climatul vieții literare în genere, cu caracter natural. Un câștig discutabil într-o parte se soldează cu o pierdere certă în cealaltă parte. Ceea ce produce un dublu complex de superioritate și de inferioritate, în manifestări alternative sau concomitente”. Și mai departe: „De unde provine, totuși, această anxietate, aceasta circumspecție, mai mult ori mai puțin ascunsă, a optzeciștilor cu privire la statutul lor? Socotim (...) că din dezadaptarea mai sus amintita, *id est* din neconcordanța lor cu timpul literar,

ca și cu cel istoric. Ca și dintr-un anume dezechilibru structural. (...). Se plânge cineva astfel: «Asupra optzeciștilor planează astăzi acuza că ei sunt contestatarii nedrepti și ingrați ai generației lui Nichita Stănescu». Nici cel puțin atât! Căci optzeciștii au comentat în prea mică măsură, neconcludent, literatura ce i-a precedat și i-a însoțit (îi însoțește), făcând abstracție, pe cât posibil, de toate elementele ce nu fac parte din propria lor arie de existență. Au manifestat un interes surprinzător de redus, aproape nul, față de ansamblul literaturii române, căruia, fatalmente, îi aparțin. (...) Au preferat a se auto-comenta îndelung, printr-un soi de narcisism colectiv, ce nu exclude, firește, narcisismul propriu-zis, individual, și care, în treacăt fie spus, nu poate alcătui, principial, un obstacol estetic. (...) Un alt punct de vedere este, în lapidaritatea sa, încă mai rezervat: «Lipsit de o ideologie și de un manifest anti-totalitar (anticomunist) fenomenul optzecist – fenomen pur cultural –, nu a avut un impact politic asupra evenimentelor din 1989». Pe de alta parte, optzeciștii au început să tolereze istoria tulbure, echivocă, postmodernistă. În afara unor «radicali», puțini la număr și care au rămas tot mai puțini, în frunte cu Liviu Ioan Stoiciu, «au lasat-o mai moale» cu lupta civică, preferând a se integra în sistemele incipiente, pe un larg evantai de atitudini retractile, de la situarea pe un «pământ al nimănui», al unor opinii în zig-zag și de la «echidistanța» dilematică până la afilierea protocronistă manifestă. Efectul a fost cel al unei instituționalizări și... chivenisiri a multora dintre ei, în cadrul și câteodată în capul unor organisme politice, administrative sau culturale. (...) Ceea ce putem sublinia de pe acum este faptul ca izolarea de contextul literar a unor optzeciști, «insularizarea» lor excesiv de încrezătoare (în fond o dovada de naivitate la acești autori docti și sceptici!) și, pentru a nu evita cuvântul propriu, infatuarea lor, nu e în favoarea clarificării și consolidării specificului de care dispun, cu siguranța mai îndatorat mediului literar ambiental decât sunt dispuși a admite. Un mediu aflat în inevitabile raporturi osmotice cu producția optzeciștilor, oricât ar fi de disprețuit de respectivii barzi. Cu toate că se simt indicibil singulari și novatori (simfământ ce nu reprezintă doar motivul unei jubilații interne, revarsându-se și asupra raporturilor lor cu lumea, și nu totdeauna la un mod ce i-ar avantaja), aceștia nu reprezintă decât un val din fluxul nestăvilit al vieții spiritului creator, care n-a pornit din nimic și care nu s-ar putea «eterniza» desconsiderând ceea ce îi premerge și ceea ce îi va succede. (...) O concluzie implicită a considerațiilor de mai sus o redăm explicit prin următoarele cuvinte salutare ale unui optzecist: «De acum înainte, după (smerita) mea opinie cred că artiștii trebuie să se străduiască sa-și construiască mai degrabă individualitatea/personalitatea și mai puțin o grupare, o echipă – forme viabile și oportune unui regim nesocial».

● Ion Bălu publică în „Viața Românească” (nr. 1-2) un articol despre *Deschiderea „dosarului de acțiune informativă” împotriva lui Lucian Blaga*: „Decizia redactării unui astfel de dosar, luată la 7 decembrie 1955, i-a

apărut locotenentului major Ion Chiorean, șeful de birou al Securității din Cluj. Începerea «acțiunii informative» marca o etapă calitativă în acțiunea de urmărire și supraveghere a scriitorului, în vederea posibilei sale arestări în viitorul apropiat. (...) Toate informările și rapoartele anterioare, redactate de agenții Gligoraș, Lucrețiu, Vasile Oprea, Cernat, Remus Octavian, Cimpieșu, Sanda Petrescu, Dragomir, Bunea Ion (toate pseudonime sau nume fictive) – semnalau lucruri neliniștitoare: filosoful întreținea relații cordiale cu «elemente dușmănoase» și continua să scrie!» □ Liviu Ioan Stoiciu scrie despre „relativizarea valorilor literare după Revoluție”, fenomen în virtutea căruia „e ridiculizat Eminescu și e ridicat în slăvi Cărtărescu”. De asemenea, observă semnatarul articolului, începând cu 1990, o anumită parte „din *totalul* valorilor adevărate ale literaturii române (fără aură publicitară, care nu fletează gustul cotidian al societății de consum) s-a retras din prim-planul vieții publice și din actualitate și a lăsat loc băgătorilor de seamă să-și dea măsura. A apărut deja autorul de succes, care a dat de gustul puterii – prin el noțiunea de valoare s-a vulgarizat. (...) Valoarea are deja alt înțeles, *ai bani, ai parte*, posteritatea literară nu mai are nici o semnificație, important e să fii cineva (VIP) în timpul vieții. Pe de altă parte, după Revoluție au murit pe capete valori ale literaturii noastre. Scriitori autentici, de anvergură. (...) Mă voi referi aici doar la exemplul lui Cezar Baltag (...); prețuit la adevărata lui valoare de către cei avizați, critici și scriitori (nu și de marele public) este uitat, în mod absolut nedrept, după moarte”. Liviu Ioan Stoiciu ia în discuție și receptarea critică a poeziei după retragerea din scenă „a două repere morale, N. Manolescu și Eugen Simion”: „Rămăși fără critica de autoritate, ne-am trezit cu zeci de recenzii care și-au ridicat prietenii pe soclu. Alți lideri de reviste literare și cenacluri studențești, remarcabili cronicari literari, Ion Pop și Marian Papahagi, la Cluj («Echinoc»), sau Al. Călinescu și Daniel Dimitriu, la Iași («Dialog») s-au dat deoparte și ei, furați de funcții în străinătate sau de grade universitare – nu mai scriu deloc despre poezie, sau scriu în *regim personal*, propunându-și singuri ținte în *mișcare*. Eugen Negrici, Cornel Ungureanu, Dan Cristea, Gabriel Dimisianu, Ion Simuț, Alex. Ștefănescu, Romul Munteanu, Cornel Regman scriu laudativ doar despre *poezia care le e accesibilă*. Afon s-a dovedit între timp la poezie că a fost și Dan C. Mihăilescu. Din păcate, străluciții Mircea Zăciu, Virgil Ierunca, Alexandru George, Mircea Martin, Livius Ciocârlie, Liviu Petrescu scriu numai întâmplător despre poezie sau nu mai scriu deloc azi. Criticii optzeciști s-au dat și ei la fund, de la Radu G. Țeposu și Ion Bogdan Lefter la Mircea Mihăieș sau Liviu Antonesei și Radu Călin Cristea. Au rămas pe baricade doar Al. Cisteleanu și Gheorghe Grigurcu, ca excepții – sunt recunoscuți ca mari critici. Au dispărut cronicile de poezie ale unor Al. Dobrescu, Vasile Popovici, Lucian Alexiu, Mircea Tomuș, Constantin Pricop, George Pruteanu, Lucian Vasiliu, Nichita Danilov, Nicolae Oprea, Al. Th. Ionescu. Își continuă excelent aventura critică impresionistă

Cornel Moraru și Ștefan Borbély. Apoi, prozatorul Gheorghe Crăciun și poezii: Alexandru Mușina, Virgil Mihaie, Aurel Pantea, Ioan Moldovan, Octavian Soviany, Traian T. Coșovei, George Vulturescu se dovedesc și esești sau critici de poezie credibili. Dar și poetul Dumitru Mureșan sau criticul Florin Mihăilescu și Ion Bălu. Sau eseistul Cristian Livescu. S-au impus după Revoluție, inclusiv editorial, criticii Dan-Silviu Boerescu. Gheorghe Perian, Mircea A. Diaconu, Iulian Boldea, Virgil Podoabă, Răzvan Voncu, Al. Pintescu, Caius Dobrescu, Vasile Baghiu. Dar sunt de reținut și Rodica Draghinescu sau Constantin Dram, Andreea Deciu și Ioana Pârvolescu, chiar dacă semnătura lor nu contează pe teren critic. Mai nou, Laurențiu Ulici s-a întors la cronica literară pentru ziar («Curentul»), ca și Ioan Holban (la ziarele din Iași) sau controversatul Valentin F. Mihăescu (la «Azi») – să mă refer doar la ziarele ce-mi sunt cunoscute. Dar și Marin Mincu are de gând să revină la vârful piramidei critice. Mai mult, Dumitru Micu și Ion Rotaru își văd de istoriile lor literare, au un cuvânt de spus asupra poeziei noastre. Și nu numai atât: un teribil de eficient indicator de valoare sunt antologiile de poezie. Antologii apărute în ultimii doi ani: de la cea a criticului Laurențiu Ulici (*O mie și una de poezii românești*, în 12 volume, la Editura DU Style, 1997) la aceea a profesorului Florin Șindrilăru, *Antologia poeziei românești culte – de la Dosoftei până în 1993*, apărută la Editura Teora, 1998), de la *Mica antologie a poeziei române* a criticului Dan-Silviu Boerescu (Editura Regală, 1998) la *Antologia poeziei române de la origini până azi* a poezilor Dumitru Chioaru și Ion Radu Văcărescu (în două volume masive, Editura Paralela 45, 1998) și până la antologia de poezie textualistă a lui Marin Mincu (în două volume masive, de asemenea), aflată în bun de tipar când scriu acest text (antologie care cu siguranță va provoca emoții și discuții). Așa stând lucrurile, la o privire din avion, putem să nu ne întrebăm neliniștiți – pe mâna cui am lăsat sistemul de valori al poeziei noastre? Azi, nu mai putem vorbi decât de sistemul meu de valori, de subiectivitatea mea de cititor neinteresat atât de validarea axiologică de ierarhii, cât de semnalarea în doi peri a unei apariții editoriale și a unei sensibilități («că tot românul e născut poet», dar fiecare e «altceva»)? Să observ, în treacăt, că «scriitorii universitari brașoveni» de la revistele (și editurile) «Vatra», «Paralela 45» și «Interval» au deja o «direcție de gust critic» a lor, care impune valori sigure. Ca și cei de la «Cuvântul», care punctează valorile și prin clasamentele lor anuale. Nu mai vorbesc de premiile literare anuale (ce ar trebui să răsplătească valori ale literaturii române) ale Uniunii Scriitorilor și Asociației Scriitorilor Profesioniști din România sau ale filialelor Uniunii Scriitorilor. Sau de premiile pentru literatură ale Academiei. Premii literare anuale mai mult sau mai puțin discutabile”. O altă nemulțumire exprimată de Liviu Ioan Stoiciu privește eronata înțelegere a conceptului de multiculturalism: „Azi aflăm cu stupeoare că un atribut al multiculturalismului este și nediferențierea valorilor. Multiculturalism care e un atribut al postmo-

dermismului, desigur. Care va să zică, postmodernismul se bazează pe exploatarea mediocrității. Doar nu întâmplător «slăbirea ființei» (cu gândirea ei slabă) pregătește trecerea dintre milenii. Postcomunismul și multiculturalitatea au picat la țanc în România. De nouă ani, postcomunismul propune în primul rând decăderea, demitizarea, degenerarea, compromiterea valorilor morale. Fără doar și poate, trăim o adevărată ofensivă a mediocrității intelectuale. Elita politică de la noi nu atinge nici măcar cota mediocrității. Elita culturală oficială, la fel – simțul selecției naturale a dispărut, se inventează concursuri false, se dau licențe și premii de excelență pe sprânceană, se țin licitații trucate. Înlocuitorii i-au înlăturat pe titulari «legal», validarea axiologică e valabilă doar dacă răspunde la «știi să faci bani?», «poți să scrii romane de succes?». (...) Personal, recunosc fericit că, îndrăgostit de lectură, sunt unul dintre cei care asimilează valori. Nu țin cont că există o criză a comunicării la masa de citit (dintre autor și cititor). Nici că există o criză a receptării cititorului profesionist, totodată, cititor care la fel de bine poate fi o valoare. Ce altceva decât valori ne vin dinspre trecut, dinspre biblioteci, în definitiv?». □ Gheorghe Grigurcu dedică un articol lui Alexandru Paleologu, pe care îl consideră „un liant între epoci, un monument viu al mediului interbelic, atât de apropiat pentru noi, cei mai tineri, de un miraj, o ființă care a convorbit cu regele Carol II, cu Mateiu Caragiale și cu atâți alți iluștri, dar și un exponent al acelei *boierii* mai vechi, dinaintea primului război mondial, care-l primea în saloanele ei, cu mai multă ori mai puțină condescendență, pe Eminescu. Dată fiind întreruperea brutală a vieții sociale românești, d-sa reprezintă cu prestanță și carismă o modă *retro*”. Totodată: „Al. Paleologu are momente, să zicem, de supralicitare a libertății d-sale lăuntrice, când, purtat de valul ușor al jubilației speculative, ajunge la aprecieri vădit controversabile, subminate de exces. Prin intermediul lor, se rostește acel strat exterior al conștiinței intelectuale a eseistului, mai apropiat de empiria salonardului, întrucâtva retoric, tendențios, în sensul că dorește a șoca, a provoca bunul-simț (paradoxul nu-l provoacă, ci, spulberând clișeele, aspectele conjecturale ale gândirii, îl reconfirmă). Uneori excesul e amendat de recunoașterea sa ca atare. (...) Pe de altă parte, extravagantele în cauză reliefează o trăsătură a *fiziologiei* eseistului, supusă caragialescului canon, care concentrează o fatalitate a locului: «Văz, enorm și simt monstruos». Așa cum am relevat și cu alte prilejuri, ele conturează natura duală a personalității lui Alexandru Paleologu, cu o față occidentală și cu o alta balcanică, ultimul aspect fiind, neîndoios, vital, insubordonabil, *impur*, deci antimonden”.

[IANUARIE-FEBRUARIE-MARTIE]

● În revista arădeană „Arca” (nr. 1-3), Vasile Dan publică editorialul **Bugetul cultural?**: „Un intelectual (dar ce este astăzi un intelectual?, un rândaș, la fel ca oricine pe stradă, după vorbă, după port, poate mai palid și puțin miop, cu

un ziar în buzunar sau cu o revistă sau cu o carte pe care o strânge cu putere sub braț) câștigă sub media pe țară. Și asta nu numai fiindcă a învățat mai mult – uneori chiar pe cei care împart salariile –, ci și fiindcă a vrut căderea comunismului mai mult decât alții. A învățat mai mult, dar nu îndeajuns! (...) Mai mult, infinit mai mult decât minerii sunt astăzi loviți economic intelectualii! Atâția câți mai sunt. Despre ei – încă – doar atât: ei sunt sarea pământului dintotdeauna“. □ Într-o notiță de la rubrica „Vitrina“, **Notificațiune... spre-a ne-ntrista**, Mircea Stepan scrie: „Când în numărul trecut al revistei noastre notăm c-ar fi păcat să dispară un supliment literar-cultural ca acel publicat de ziarul «Curentul», nu bănuiam că așa ceva chiar se va petrece. Dar, iată, profeția mea aiurită s-a întâmplat și – din cele 8 pagini cât avea «Curentul cultural» – astăzi, distinctul cotidian abia de mai reușește să publice o pagină amărâtă (vezi numărul de vineri, 5 februarie 1999). Dusu-s-au *Teme*(le) manolesciene, eseurile cărtăresciene, dusu-s-a și *Cronica literară* a lui Laurențiu Ulici, plus alte valoroase colaborări. Câtă vreme patronii ziarului vreau doar «parai», cu literatura-i... bai! De aceea și acest întristat ferpar; spre-aducere aminte! Dumnezeu să odihnească cuplimentul «Curentul cultural» în rafturile Bibliotecii Academiei Române!...“.

● Revista „Caiete critice” apare „sub o nouă haină grafică și cu o nouă formulă redacțională”: director: Eugen Simion; colegiul de redacție: Augustin Buzura, Al. Călinescu, Mircea Cărtărescu, Mihai Cimpoi, Valeriu Cristea, Ov. S. Crohmălniceanu, Serge Fauchereau, Klaus Heitmann, Gelu Ionescu, Michael Metzeltin, Dumitru Micu, Maurice Nadeau, Mircea Petrescu, Eugen Simion, Dumitru Țepeneag, Mircea Zăciu; colectivul de redacție: Răzvan Voncu – secretar general de redacție, Bogdan Popescu – redactor. □ Nr. 1-3 se deschide cu un **Cuvânt înainte** semnat de Eugen Simion (și datat 31 martie 1999), care arată că schimbarea formulei editoriale: „coincide cu împlinirea, în curând, a 20 de ani de la apariția primului număr sub forma, se știe, a unui supliment al «Vieții Românești»”: „Istoria revistei este plină de accidente (suprimată în 1987 din pricina numărului dedicat lui Mircea Eliade) și de privațiuni pe care nu le amintesc aici. Important este că a reușit să reziste chiar dacă redactorii ei n-au fost plătiți cu anii, iar colaboratorii – aproape niciodată. (...) Grupul de presă «Curentul», cu care colaborăm în prezent, ne-a promis sprijinul financiar necesar unei publicații care, în mod sigur, nu poate avea venituri materiale. (...) Programul nostru rămâne același. Vrem să slujim cultura română și valorile ei, de ieri și de azi. Vrem, de asemenea, să aducem știința în câmpul culturii și să-i împăcăm, astfel, pe umaniștii cu exponenții științelor exacte. Vrem, în fine, ca în confuzia de valori de azi să dăm cititorului român, năucit de cultura de consum (cultura coca-cola), câteva puncte de reper și să-i câștigăm interesul pentru acel minunat viciu nepedepsit care știm că este lectura“. □ În cadrul rubricii „Dosar“, revista publică prima parte a unei anchete despre **Romanul românesc la sfârșit de secol**, propunând următoarele

întrebări/teme de reflecție: „1. *Reluăm o întrebare care revine, obsedant, în critica românească din acest secol: «Avem roman?» sau: «încotro se îndreaptă romanul românesc?»...* Întrebarea pe care o pune redacția revistei noastre, în continuarea celei dinainte, este următoarea: «Care este situația romanului românesc, azi, în pragul secolului al XXI-lea?»/ 2. *Considerați că s-a produs o mutație în epica românească după decembrie 1989? Și dacă da, în ce sens?*/ 3. *Se spune că secolul XX este, în ceea ce privește romanul, secolul lui Proust. Care sunt, după dumneavoastră, primele cinci modele românești în secolul care se pregătește să se încheie?*/ 4. *Ce-a adus romanul românesc în acest secol? Care sunt, după opinia dumneavoastră, romancierii români cei mai importanți? Justificați alegerea dumneavoastră.*/ 5. *S-a scris în repetate rânduri că, după 1945, romanul modern și postmodern a devenit o aventură a scriiturii, despărțindu-se, astfel, de tradiția romanului ca scriitură a aventurii. Cum vi se pare această separare, azi? Cât de reală a fost și poate fi ea? Și cât de eficientă?*/ 6. *Pentru că am amintit de romanul postmodern: există un postmodernism în epica românească? Puteți exemplifica? Ce aduce nou (dacă acceptați ideea acestei experiențe) postmodernismul în romanul românesc actual?*/ 7. *Știți, probabil, că literatura română actuală și-a pierdut o parte dintre cititorii ei... Constituie romanul o excepție? Cum explicați acest proces îngrijorător?*/ 8. *Care au fost (dacă au fost) revelațiile postrevoluționare n materie de roman și romancieri?*/ 9. *Cum vi se pare romanul românesc postbelic? Ce concesii a făcut? Și cât de descalficante? Unii publiciști spun că ideologia oficială a marcat (și a maculat) iremediabil romanul din această perioadă. Aveți aceeași opinie? Puteți cita excepțiile?*/ 10. *Cum ați putea caracteriza «experiența Estului» (european, bineînțeles) în domeniul romanului în ultima jumătate de secol? Ce șanse are ea în perspectiva Europei Comunitare?*/ 11. *Ce vă place și ce nu vă place în romanul românesc?»*. Răspund în acest număr: Nicolae Breban, Mircea Zăciu, Dumitru Micu, George Cușnarencu, Tudor Dumitru Savu, Tudor Vlad, Nicolae Iliescu, Emil Mladin, Henri Zalis, Grigore Zanc, Vioareș Știrbu, Marian Barbu, Daniel Cristea-Enache, Bogdan Popescu și Eugen Simion.

■ **Nicolae Breban (*Suntem tineri în roman*):** „1. (...) Din când în când, în publicistica literară suflă «câte un vânt de nebunie!»..., o falsă alarmă – cum s-a întâmplat după revoluție, când a apărut semnalul de alarmă: – Nu avem literatură de sertar! Când a apărut apoi întreaga literatură de memorii (...), s-a văzut că strigătul, panica au fost false. Cine le lansează?! Și de ce critica, tinerii critici atât de ambițioși de a juca un rol de prim rang în literatură nu-și fac datoria consemnând aparițiile, comentându-le, rectificând erorile, diagnozele și falsele sinteze?! Apoi a urmat o altă alarmă: criza literaturii! Au trebuit să apară peste tot târgurile, saloanele de carte ca să se constate încă o dată isteria, panica «nu știu cui» ce se îndoiește de viabilitatea literaturii contemporane!... (...)/ 2. Da, încă o dată, ca și la începutul deceniului șase,

proza, prozatorii «mai tineri», întorc spatele romanului și caută, fug după «autenticitate», cultivă schița, «textul», eventual nuvela pe care o întitulează «roman». Dacă la începutul deceniului șase acest «reflux» avea o scuză și o strategie – era vorba de a limita producția imundă de romane-frescă, scrise la comandă politică –, de data aceasta, fuga de roman, de construcție romanească nu văd cui servește. O simplă (și fantastică) ilustrare a «postmodernismului autohton»...?! (...)/ 3. (...) Am mai spus-o de altfel, noi înșine am propus acest tip de scriitură și psihologie numit «realismul magic» și e suficient să citez două nume, Ștefan Bănuțescu și Fănuș Neagu, care în scrierile lor de vârf, nu au nimic de invidiat, cum zice francezul, colegilor lor de «dincolo de Ocean». Nu ne uităm noi cam repede valorile, reușitele...?! Ce fel de snobism e acesta...?!/ 4. În primul rând, trebuie s-o constatăm cu toată modestia, acest secol ne-a adus în dar romanul, romanul solid, viabil, capabil de a crea școală. E, bineînțeles, vorba de *Ion*. Suntem tineri în roman – nu în proză, nu în «cronică» (vezi cronicarii munteni). Suntem deci mari povestitori, uneori «fantastici povestitori» (Voiculescu, Eliade), tineri în roman./ 5, 6. Ca să nu se creadă că resping de plano postmodernismul autohton, îmi permit să amintesc – pentru cei cu memorie scurtă – că eu însumi și, mi se pare, printre primii pe acest sol literar, în *Bunavestire*, am «experimentat» elemente ale «postmodernismului». Despre aceasta, ca și despre altele însă, vă invit la «colocviul romanului» și la discuțiile în presă, ce vor urma după aceasta, sper!/ 7. Un alt strigăt fals de alarmă. Romanul autohton are cititorii pe care-i merită și, aș spune, chiar mai mulți decât atât! E adevărat că, după o jumătate de secol, suntem pentru prima oară continuați cu o adevărată concurență culturală – ediții numeroase, copleșitoare ale atâtor titluri străine, interzise înainte – veche și actuală, și nu numai literară. Televiziunea liberă, ziare și, să nu uităm, costul cărții, ce a atins cote inadmisibile față de venitul mediu. Ministerul Culturii trebuie să blocheze costul cărții de valoare, luând model de la francezi, ce au făcut-o în urmă cu două decenii./ 8. Nici una capitală. Deocamdată. Vreau să semnaliez eforturile celei mai tinere generații literare, nouăzeciștii, de a se apropia de roman, de criteriile fundamentale estetice, în afara oricărei mode. Sper să mai auzim de numele: Ovidiu Pecican, Cătălin Țirlea, Horia Gârbea, Mladin, Oțoiu, Dan Perșu, Radu Aldulescu, Ecovoiu./ 9. (...) Faptul că întreaga pătură țărănească a suferit cel mai mult de pe urma totalitarismului, tragedia ei devenind una națională și istorică, a făcut ca întreaga critică de prestigiu, cu puține excepții, să acorde o atenție mărită, insistentă, prozei bune, ce avea în centru problema țărănească. În acest fel critica literară, timp de decenii, a făcut nu numai operă hermeneutică, dar și de rezistență literară și politică. Urmată de un public numeros. Când va mai avea buna critică și eseistică contemporană tiraje de mii de exemplare ce se vor binde în câteva săptămâni?!... Eu sper că acum, în libertate, critica va urmări cu aceeași atenție și romanul ce va curge din «școala lovinesciană» de proză, o școală, un «grup» ce a fost mereu în

minoritate, atât ca audiență dar și ca tratare critică. Nu e curios că, abia acum, publicul și noile generații îl descoperă pe Blecher???.../ 10. Din păcate, ca și la noi, aparițiile în Vest ale scriitorilor din Est s-au făcut sporadic, punctual și mai ales în funcție de factori politici. Ungurii, polonezii, cehoslovacii, rușii, românii numără mari creatori necunoscuți în Vest. Kundera e singura excepție, de aceea el și pare, unor mărunți snobi, «cel mai mare»! Din nefericire, noi nu ne cunoaștem «între noi», în Est, singura «monedă convertibilă» în propaganda culturală europeană este opinia Vestului, așa cum în economie, până de curând, a fost dolarul. Se va schimba ceva în viitorul apropiat?! Când vom avea și noi, în estul cultural, euro-ul nostru valorizant...?! Sigur, polonezii, cehii, ungurii și-au salvat o parte din proză printr-o excelentă școală de film, chiar și sub comuniști. Încă o dată, aici, românii au fost deficitari, nu au știut să «folosească» acest splendid instrument de răspândire, de propagandă superioară a unei culturi. Filmul românesc a fost înăbușit de o barbară cenzură sau de apetitul unor lucrativi de tipul Titus Popovici et comp! Un Pintilie, un Ciulei au trebuit să se expatrieze, să dăruiască strălucire altor culturi!“. ■ **Mircea Zăciu (*Romanul românesc e creația acestui secol*):** „1. Mi se pare că situația romanului nostru, în prag de veac XXI, cum spuneți, nu poate fi comparată cu aceea evocată mai sus. În adevăr, de astă dată nu prea avem roman. Sau ceea ce avem nu concurează cu aparițiile celebre (și foarte numeroase) din anii când romanul era abordat cu un soi de entuziasm al «descoperirii», nu doar de prozatori cu reală vocație epică: Rebreanu, Hortensia Papadat-Bengescu, Camil Petrescu, Gib Mihăescu și mulți alții (între care și «liricul» Sadoveanu), dar și de poeți sau critici notorii ai epocii, de la Ion Minulescu la E. Lovinescu. Astăzi, tabloul arată diferit, din motive socio-estetice multiple, dar care s-ar cere analizate separat. (...) Intervine, firește, și haosul din difuzarea și receptarea cărții la noi (inclusiv a romanului!): nu doar cititorii, dar și criticii nu au o «evidență» limpede și cât de cât completă a tot ce a aărut (în explozia editorială denivelată) după 1990. Aproximând, cred că romanul nu trece în momentul de față prin zodia lui cea mai fastă./ 3. (...) Mutația observată după '89 a deplasat interesul cititorului/creatorului spre genul memorialistic: jurnale, memorii, confesiuni, ceea ce – cu un termen generic – germanii numesc «Ich Literatur». Explicațiile de ordin general, istorico-sociologic, dar și subiectiv sunt la îndemână: o anumită îndepărtare a publicului față de tipul de ficțiune cultivat la noi în anii '60-'70 (cu parabolele, jumătățile de adevăr, aluziile esopice, strecurate în pofida cenzurii, dar care și-au epuizat impactul și chiar înțelesul!). În general, de la formula «realismului socialist», complet falsă și manipulantă, la cea «esopică», apoi la refugiul în simbol, mituri, fabule etc., până la întoarcerea la realitatea cotidiană «trivială» (a optzeciștilor), romanul câtorva decenii s-a tot subțiat, anemiât, pierzându-și treptat credibilitatea. Firește, cu câteva majore excepții, dar fără ca acestea să poată «salva» întregul. Neîncrederea în «literatură» ne-a împins, imediat după

'89, spre o altfel de «epică», întoarsă (cu noi conotații) la adevăr, autenticitate, document (uman, dar și sociopolitic), legând oarecum firul proiectului camilpetrescian din anii '30, dar la altă scară istorică și având o cu totul altă încărcătură de experiență *trăită*. Romanul a fost – în ultimii aproape zece ani – surclasat de *memorialistică*./ 4. Romanul românesc a adus totul în acest secol, fie și numai fiindcă el e creația *acestui* secol, modelele Filimon, Bolintineanu, «romanul de mistere» etc., inclusiv Dulu Zamfirescu (al cărui ciclu stă de fapt călare pe ambele secole!) n-au coagulat – până la *Mara* lui Slavici – un «model» românesc clasic./ 5. «Aventură a scriiturii» (după 1945) am avut, să fim sinceri, mai mult în sensul negativ, dacă ținem seama de «experimentul» catastrofal al romanelor anilor '50. Mai târziu, această «aventură» a încercat să se lepede de erezia ideologică și să se întoarcă la sursele reale (estetice) ale «aventurii scriiturii». Și am avut atunci câteva momente faste (în condițiile, evident, extrem de dificile în epocă!): experiența «oniricilor» (inclusiv în proză), încercarea de regenerare a structurilor românești și a «discursului», la D.R. Popescu, George Bălăiță, mai târziu Mircea Nedelciu, Sorin Titel ș.a. La cei mai mulți (și la alții încă, pe care i-aș mai putea invoca) s-a produs curând o fericită fuziune (nu «separare») între ceea ce numiți «aventura scriiturii» și «scriitura aventurii». În câteva (fericite) cazuri, fuziunea a dat opere rezistente, imposibil de ocolit într-o viitoare (corectă) istorie a literaturii veacului XX românesc./ 6. Dezbaterea despre *postmodernism* nu e încheiată: ea comportă, uneori, o ținută pur publicistică, ușor după ureche, precum orice termen «la modă»; alteori, cu eforturi serioase și meritorii de a limpezi, în spațiul național, realitatea fenomenului. Cred că avem un roman postmodern (ba avem și o «tradiție», în sensul unor precursori interbelici!); noutatea formulei trebuie văzută în tipul de discurs epic și în «mixtura» stilistică, dar și într-o sensibilitate sceptic-ironică-parodică, proprie «maladiei» finelui de ev./ 7. Nu știu dacă noi ne-am pierdut o bună parte din cititori sau ei ne-au «rătăcit» pe noi; motive de ordin banal ar putea fi invocate: reaua difuzare, haosul din domeniul editorial, costul ridicat al cărții ș.a. Sunt autori și cărți (inclusiv romane) de foarte bună calitate, care pur și simplu nu ajung în provincie, ba nici în București nu le găsești la orice librărie! Nu interesul pentru lectura cărții românești s-a «pierdut», cum îndeobște se crede, ci interesul factorilor sociali de a ajunge la pătura de cititori, a-i stimula interesul și a convinge că, în concurența, oricât de neloială, cu televiziunea etc., *lectura* va rămâne totuși «viciul» nu doar nepedepsit, dar și cel mai plăcut și formator pentru tână generație./ 8. Mă limitez la un singur nume, fiindcă îl cred revelator și simbolic: Mircea Cărtărescu./ 9. Nu împărtășesc însă ideea unor «publiciști» (cum îi numiți), potrivit cărora ideologia oficială ar fi «marcat» și «maculat iremediabil» romanul românesc dintre 1945-1989. Evident, chiar cei mai uni romancieri ai perioadei s-au resimțit (câteodată forțat, câteodată prin cedări proprii) e presiunea clișeele, falsificatorilor, îngrădirilor cenzurii etc. De aici

și deficitul de «credit» (despre care am pomenit) al romanului ultimei jumătăți de veac. Încă o dată: se cere o judecată de la caz la caz, obiectivă, nepătimasă, capabilă să ofere viitorimii o imagine reconstitutivă a unei vremi în multe privințe tragice. Excepții? Sunt mai multe, unele descoperite abia după '90 (I.D. Sîrbu, spre pildă), altele așteptând încă să fie scoase din arhivele secrete (greu întredeschise), cum ar fi romanul lui Dinu Pillat, dar câte nu vor mai fi oare?/ 10. Firește, sunt romancierii interesați în spațiul polonez, bulgar, ungar, sârbesc sau – ce să mai vorbim? – românesc; însă curiozitatea (editorială și de public) a Vestului european e condiționată fie de factori imediat politici, fie de «scandal», fie de sfere de influențe. Noi am reușit foarte greu să pătrundem pe piața literară occidentală, cu puține nume și titluri – Paul Goma, Al. Vona, D. Țepeneag, Ana Blandiana, Mircea Eliade (dintre «clasici», însoțit, cu slabe ecouri, de Camil Petrescu, V. Voiculescu și încă puțini alții). Nu e, firește, locul aici să analizăm pricini, motivații, vinovații. Îclin să cred, în principiu, că o grea parte de vină ne revine nouă înșine. Alții, mult mai eficaci în organizarea publicității și difuzării, reușesc performanțe de invidiat. Mă văd silit să repet ceea ce am mai afirmat în altă parte: noutatea procatorului ungar György Konrád e cvasiplanetară. Omul joacă și un rol public eficace (la PEN) și e o apariție mediatizată larg. Romanele lui nu trec totuși de nivelul (valoarea) celor ale uitatului (și mult-ponegritului) Cezar Petrescu (doar că în alt context etnic și istoric. Asemenea constatări mă umplu nu o dată de o grea povară de întrebări...». ■ **Dumitru Micu (*Pregătit pentru noul mileniu*)**: „1,7. Din câte cunosc, romanul e, și la noi, ca în toată lumea, pregătit pentru a intra în viitorul mileniu. Starea romanului românesc e cea adecvată «vârstei» la care a ajuns./ 2. Nu cred că zguduirea din decembrie 1989 a înscris o dată în istoria literaturii. Ziua insurecției decembriste este, din perspectiva creației spirituale, o zi ca altele. Prin consecințe, ea a fost un moment perturbator, provocator de haos. Totul a fost dat atunci peste cap, spiritele s-au involburat, nimeni nu se mai putea înțelege cu nimeni, zbiera toată lumea, nimeni nu asculta. De scris se scria, dar nu literatură. Scriitorii au devenit ziariști. Literatură nici nu se citea. Citeau doar câteva studenți cuminiți, poate și eleve, elevi; scriitorii, în orice caz, nu; și nici zecile de mii de cititori anonimi, care, sub regimul totalitar, își atenuau prin lectură deznădejile, își nutreau poate anumite iluzii, își clădeau castele în Spania. În schimb, bântuia o isterie a scrisului. Nu scriau scriitori, adevărați scriitori, dar mângăleau hârtia toți cei în stare să țină un creion în mână. (...) Pe toate planurile efectul imediat al exploziei din decembrie '89 a fost o buimăceală din care am început să ne revenim abia după vreo trei ani, încetul cu încetul – nici până azi pe deplin. În aproape deceniul parcurs de atunci, s-a publicat enorm (cu toată penuria de hârtie și de spațiu tipografic, la început, apoi de bani), dar s-a scris (în sens creator) puțin. Cărțile de valoare sunt, în majoritate, reeditări. S-ar putea ca, parțial, să mă înșel. (...) Aparițiile excepționale ajung totuși cumva la cunoștința celui ce mai

intră în câte o librărie, privește standurile de pe bulevard și deschide aparatul de radio. Eu o fac și cred a nu greși spăunând că, din '90 încoace, volumele de literatură originală ce merită a fi citite sunt rare./ 5. «Aventura scriiturii» a fost, eventual mai poate să fie, un experiment interesant. Oricum, nu poate fi practică la infinit. Plictisește, de la o vreme devine exasperantă. La noi era oportună sub totalitarism. La adăpostul ei, se puteau strecura semnalări ale unor anomalii din realitatea obiectivă care altfel n-ar fi trecut cenzură. Situații absurde, cumplite, frecvente în existența reală, puteau și date drept produse ale fanteziei aprinse de căutarea unei «scriituri» inedite. A stabili însă *a priori* eficacitatea unor procedee e riscant./ 6. (...) Nu văd prin ce *Orbitor* e cu totul altceva decât, de exemplu, cărțile lui M. Blecher. Afară dacă acestea din urmă nu prefigurează tocmai noul tip de proză, fiind postmoderniste *avant la lettre*. Memorial autobiografic al unui scriitor ce poartă numele autorului, romanul lui Mircea Cărtărescu reconstituie ambianța copilăriei acestuia, înviind – în viziune, desigur, transfigurată – peisajul și climatul din anii cincizeci al cartierului străbătut de Bulevardul Ștefan cel Mare, operând incursiuni și într-un mediu rural (satul mamei, Tântava), reactualizând un amestec din junețea părinților, mai ale a Mariei: prilej de sondaje și în trecutul apropiat al altor zone bucureștene, de pătrundere în intimitatea unor localuri și a «artiștilor» ce animau, relatând o experiență de spital, cu dezvăluirea unor implicate specifice mai discrete, nevrând în final o aventură mistică «orbitoare». O însușire primordială a textului (proprie și nuvelor lui Mircea Cărtărescu) e autenticitatea descripției, «realismul». Novatorul mitologizează un spațiu bucureștean aparent nepoetizabil, eminentemente prozaic, și reușita se datorează adoptării unei optici prin definiție mitologizante, cea a copilului. În prima secțiune a volumului apărut, *Orbitor* e un poem al descoperirii lumii. Existența îi apare lui Mircea (Mircișor) ca protopărinților omenirii înainte de păcatul originar: neodihotomică și fascinantă în toate componentele ei, paradisiacă. Cotidianul e plin, pentru el, ca pentru suprarrealiști, de miracole. Unde e, aici, postmodernismul?!/ 8. Nu văd nici o «revelație» nouă în romanul (și literatura în general) de după 1989. Mutația esențială, în toate genurile, în întreaga cultură, s-a produs începând de pe la sfârșitul deceniului al șaptelea; tot ce a urmat evoluează pe traseul deschis atunci./ 9. Este impropriu a vorbi de «concesii» în literatura de la începutul perioadei socialiste. După instaurarea republicii populare n-a fost posibilă, timp de vreo două decenii, decât o cultură «nouă», o artă de alt tip decât cea de până atunci. Era acceptată numai viziunea «realist socialistă». Tot ce se putea face atunci era să se dea un sens cât mai larg conceptului de realism socialist. În consecință, tot ce s-a publicat, din 1948 până la surparea comunismului, se încadra – cel puțin declarat – în realismul (sau măcar «umanismul») socialist. Nu literatura făcea concesii orânduiri, ci regimul politic propriu acestei orânduiri permitea, uneori, literaturii anumite revărsări peste marginile ideologiei oficiale. *El* era concesiv – când era. Prin

unii dintre acei ce îl reprezentau, regimul se lăsa câteodată păcălit, accepta ca realist-socialiste și cărți mai eterodoxe”. ■ *George Cușnarencu (Opera generației '80, adevăratul avangardism românesc după 1945)*: „1. Eu cred că întrebarea asta «obsedantă», referitoare la romanul românesc, ascunde o obsesie a culturilor neînsemnate, dacă nu cumva este vorba de imitarea genului de întrebări franțuzite referitoare la roman. (...) În comparație cu romanul european, romanul românesc este o întreprindere ceva mai recentă, mai tânără, deci de viitor. Ca filolog, mi-ar fi greu să neg existența romanului românesc, el există și cu asta vreau să spun că n-am făcut nici o apreciere de valoare. Cât privește valoarea, romanul românesc, făcând parte dintr-o literatură tânără în context european, încă se mai șterge la nas cu mâneca. Încă râde când nu trebuie și plescăi atunci când mănâncă. (...) Acum, încotro se îndreaptă romanul românesc? Hm, a dracului întrebare! Deși chiar și acum, în cea mai stupidă situație în care o cultură, fie ea și mică, se poate afla, adevărații scriitori continuă să scrie literatură. De ce fac ei chestia asta? Nu știu. Poate pentru că nu se poate altfel (cazul meu, de pildă). Și cu asta mă apropiez de situația romanului românesc actual. El există, pentru că există romancierii adevărați. Dar e clar că în lumea asta a ultimului deceniu, nu atât de un liberalism sălbatic, ci mai curând de un libertinism vorace, nu mai interesează pe nimeni romanul românesc. Sunt altele lucruri mult mai interesante acum: un scaun de senator, de deputat, un rol de ministru, de secretar de stat, de primar, de consilier la primărie, de consilier la guvern, de președinte de partid, de vicepreședinte, de președinte de varii comisii și comitete. (...) Romanul, literatura română sunt împinse spre rigole, spre mizerie. Romancierii au ajuns niște insecte ciudate care ciugulesc oase descărmate. Dacă am avea romani, ei bine, aceștia ne-ar spune că literatura unei națiuni nu înseamnă capace de sticle de bere bune de aruncat pe ghenă, ci înseamnă calendarul unei nații. Dar noi avem consilieri economici americani! (...) Romanul românesc? Se îndreaptă spre ghenă, asta e treaba. El trăiește doar din capriciul unor creatori idealști, amestecați cu malaxorul în mașinile de gunoi ale unei societăți răsturnate cu roțile în sus./ 2. Au existat scriitori înainte de '89 care scriau pentru avantajele oferite de un fond literar. După prăbușirea acestuia, după 1989, scriitori s-au mai împuținat, scrisul nu s-a mai dovedit o afacere bună. Pentru aceștia, da, probabil, că s-a petrecut o mutație. Ei s-au metamorforzat, migrând spre publicistică, de acolo spre politică, în altă parte. Scriitorii adevărați n-au suferit nici o mutație. (...) Acum se vede cine a avut ceva de spus în scris și cine a scris doar ca să se îndatoreze la fondul literar. (...)/ 3. După mine, în ceea ce privește romanul *secolul XX este al lui Orwell*. De unde și până unde al lui Proust?/ 4. Tot ce s-a scris a fost câte o cărămidă la edificiul literaturii române. Că unele cărămizi erau din chiripici, altele din piatră de râu, altele din lut ars, asta e altă problemă. Ceea ce lipsește literaturii noastre este cărămida de granit, dar asta nu e treaba mea s-o zic. Trebuie s-o

fac. Poate că romanele au fost prea provinciale pentru nivelul atins de romanul european și literatura europeană în general. De aia cred că, privind așa, nu prea a adus nimic nou romanul românesc. Doar cărți./ 5. Fie înainte de 1945, fie după 1945, romanul a fost ficțiune, adică așa cum a fost din toate timpurile. Restul, aventură a ascriiturii, scriitură a aventurii și alte etichete de genul ăsta nu sunt decât floricele stilistice. (...)/ 6. Nu știu dacă există un roman postmodernit în literatura română, asta o știe mai bine Mircea Cărtărescu, care a scris câteva studii foarte interesante pe această temă. (...) Acum, postmodernismul în literatura noastră, atât cât există, este indisolubil legat de *Generația '80*, asta nu mai trebuie explicat, adică de ce și cum. El n-a fost o experiență, ci o realitate peste care nu se poate trece nicicum. A pornit ca literatură *underground* – să nu uităm superioritatea cu care era privită această literatură vie, necomplexată, proaspătă, plină de nerv, de scriitorii «seniori», clasicizați înainte de a avea vreo valoare, fiind citită în Cenaclul Junimea, cam cu jumătate de gură (zidurile aveau urechi) – și a continuat să se impună greu, foarte greu, atât înainte de '89, cât și după aia. Motivele sunt cunoscute După 1989, când apele au separat adevărații scriitori de mărunți veleitari gata să împuște francul, se poate vedea foarte bine ce a însemnat postmodernismul românesc. A însemnat și înseamnă Mircea Cărtărescu, George Cușnarencu, Tudor Dumitru Savu, Nicolae Iliescu, oameni care scriu și acum, când scrisul nu mai înseamnă nici o «sfârșială» și asta pentru că au ceva de spus în literatura română. (...) *Generația '80* n-a fost niciodată doar un experminet, cum ar vrea unii să creadă, *ci a reprezentat adevăratul avangardism românesc după 1945*./ 7. Romanul românesc și-a pierdut cititorii pentru că nimeni nu mai are interes să existe cititori de roman românesc. De pe urma romanelor nu se câștigă mare lucru. Vor mai trebui să treacă vreo 50 de ani ca să redescoperim literatura. (...)/ 8. Am vrut să-i văd după '89 pe cei care spuneau că nu pot scrie romane valoroase din cauza cenzurii ceaușiste. Nu i-am văzut. Cei care au fost revelații înainte de '89 au încetat să mai fie după '89, iar alte revelații au fost rare. Una este Alex Mihai Stoenescu, alta e Răzvan Petrescu. (...) Atunci, noi, cei din *Generația '80*, nu eram decât niște băieți răi care ironizau sistemul socialist, spre deosebire de «seniori», care îl apărau scriind despre obsesiile unui singur deceniu./ 9. Pe scurt: Jalnic până înspre 1968, bunicel până prin 1980, slab până în 1989. (...) Probabil că meșteri au existat, dar romanele lor trebuiau să urmeze linia partidului, ăsta a fost marele handicap al romanului românesc postbelic. Să scrii romane la indicații, ce stupizenie pentru o literatură tânără! Unii zic că adevăratele romane se scriu sub dictatură, când ești încorsetat din toate părțile, când te lupți cu cenzura și alte chestii din astea. Eu unul nu cred așa ceva. (...) Aceiași foști lectori de carte, ajunși directori în fostele edituri de stat, dau și azi verdicte, stau și azi la pândă și ar vrea să diriguiască ei literatura română, impunând tot pe vechii lor clienți, tot gașca lor fără valoare, cu orice preț. Singura excepție în literatura

postbelică o reprezintă opera Generației '80, o operă care s-a născut pe cenușa vechilor cărți comandate, dirijate de partid până în pânzele albe./ 10. (...) A, dacă ar exista manageri care să știe să vândă romanul românesc din ultimii zece ani peste hotare, atunci ar exista mari șanse ca acesta să se citească și în Europa sau în lume. Unii romancieri români chiar ar putea sta alături de alți scriitori de aiurea“. □ **Tudor Dumitru Savu (Nu s-a produs nici o mutație fundamentală după '89):** „1. Eu cred că romanul românesc are o situație privilegiată în prag de secol XXI și spun asta gândindu-mă că el a făcut performanță – ca să zic așa – încă din zorii secolului XX, fiind în permanență conectat la formele europene moderne. El este pregătit pentru orice transformare, pentru orice experiență (și acest lucru s-a văzut de-a lungul unui secol). (...) / 2, 3. Nu, nu cred că s-a produs nici o mutație epică fundamentală după decembrie '89 în romanul românesc./ (...) 7. Nu numai literatura română și-a pierdut «o parte dintre cititorii ei», cum spuneți dumneavoastră, ci literatura în general, și explicațiile sunt multiple. De la invazia presei scrise sau audio-video, care a devenit mai tentantă decât biblioteca, și până la invazia literaturii joase, de consum, de la dispariția ghidului literar – care au fost ani întregi revistele de cultură – toate acestea au contribuit la diminuarea numărului cititorilor. Ce să mai vorbim despre noul sistem de învățământ, despre noile programe școlare care se pregătesc să scoată, din punct de vedere cultural, generații de semianalfabeți...! Este foarte adevărat și faptul că scriitorii români care promovau literatura «cu fitile» s-au văzut, după '89, lipsiți de «obiectul muncii», iar «literatura de sertar» n-a fost decât un mare fâs. (...) Televiziunea «națională» – mai ales în perioada unui politruc precum Gulea – și-a «epurat» emisiunile culturale care aveau darul să semnaleze apariția unei cărți importante sau a alteia. Așa că toate bunele intenții ale unui foarte bun realizator de emisiuni culturale cum este Cătălin Țirlea s-au izbit de reacții acefale ale conducerii Gulea-Mungiu. Ce să mai vorbim despre Ministerul Culturii, condus acum de un trist amator și culturnic ranchiunos, un fel de Alexandrina Găinușă cu puseuri de Popescu-Dumnezeu, care subvenționează te-miri-ce, dar nu cultura?! În fine, literatura română este suferindă și la capitolul propaganda editurilor, ajunse acum prea sărace să mai poate face ceva. Scriitorul român a fost împins către gazetăria momentului (nu întotdeauna a făcut față) sau spre politică sau spre șomaj, pur și simplu. Din scris nu se poate trăi (nu se mai poate trăi nici altfel!) și literatuura română de astăzi are o situație dintre cele mai precare, dintre cele mai umilitoare. Apariția ei pe tarabe pare un delict și statul creștin-democrat o privește cu detașare de toapă îmbogățită peste noapte. Așa să era și «normal» să-și piardă cititorii./ 8. Mie mi se pare că Revoluția din decembrie '89 a fost un turnesol care a mai funcționat la nivelul literaturii, al romanului sau romancierilor, în speță. Așa că, zic eu, putem vorbi mai degrabă de confirmări, decât de revelații. Sau și de revelații, dar de unele negative. (...) / 9. (...) Să spui însă că ideologia oficială a

«contaminat» întreaga literatură română din ultimii cincizeci de ani mi se pare o prostie ieșită din minți coclite, aceleași care au proclamat că România a fost creme de jumătate de veac o «Siberie a spiritului»./ 10. Eu cred că Europa de Est are, din punct de vedere cultural și poate că în special la nivelul romanului, o experiență dintre cele mai tulburătoare. Ea nu numai a experminetat, ci și a trăit o anume realitate și scriitorul din Est este mai inventiv și mai aplecat spre estetic decât cel din Vest, poate mai teoretician și mai sec. Cele două experiențe se pot conjuga fericit dar și aici totul depinde de publicitate și de fonduri. Nu văd cu ce ar fi inferior romanul scris în Balcani sau proza siberiană literaturii franceze sau italiene contemporane. Integrarea culturală se face mult mai ușor cu costuri mult mai mici decât cea economică în viitoarea Europă Unită. Cazul romanului este și cazul cinematografului sau al poeziei, sau sculpturii, sau eseului. Esticii nu sunt mai puțin europeni decât spaniolii sau austriecii, sau olandezii, sau nemții. Aici, în domeniul culturii, în speță al romanului, lucrurile sunt îndeajuns de clare, așa că oricând se poate face o serie cu Kadare“. ■ *Nicolae Iliescu (Atât cât este, este)*: „(...) 2. Cu multă amărăciune remarcăm un fapt simplu și divers: după '90 nu s-a prea întâmplat nimic. (...) În literatură au continuat să producă tot cei ce au produs literatură și înainte de '89. N. Caranfil, B.U.G. Mafra, Al. Darie (...) / 5.,6. În romanul românesc, să fim serioși, dorul de aventură nu-i prezent. Iar la noi, care am cam maimuțarit între 1840 și 1900, în perioada fragedă a formării, mai toate curente amestecându-le unele și altele până s-a realizat o compoziție de consistență unei creme groase și gustoase, romanul ca aventură a scriiturii a fost un moft cultivat de intelectuali (...); Mircea Eliade, «optzeciștii» și mentorii acestora din urmă. Așa-numită «Școală de la Târgoviște» este o adunătură de autodidacți, în mare, ce a cultivat falsul jurnal. Postmodernismul există, bineînțeles, dar cu nuanțe, nu și peste tot, așa cum pare că bălțește potrivit recenzenților minori./ (...) Stați o clipeală, dar dacă prin postmodernism se înțelege glosarea pe margina unui alt text, parodiarea, pop-art, suntem de acord. (...) Dacă, însă, prin postmodernism se-nțelege un fel de discurs deliberat obscur, un stil greu și pompos, referindu-se la niște lucruri pe care autorul doar le întrezărește, nu le cunoaște direct, atunci să fie la ei, acolo! Tare avem impresia că postmodernismul «fundamentalist» maschează la mulți recenzași tocmai incultura./ 7.,8. (...) Toți s-au năpustit către teve și presă. Refacem etapele, e și normal. (...) Se traduce prost, fără plan, fără a fi atenți la substratul cultural, la nuanțe. E plin de «ok!» și de «ești patetic» (traducerea exactă ar fi «demn de milă, de plâns»!). Credem că peste câțiva ani până și înjurăturile suculent românești vor fi fade! (...) Revelații, pentru cunoscători, au fost cărțile scriitorilor români importanți încă de dinainte de '90. În rest, tăcere! Îmi zice prietenul meu, Nedelciu, care a fost prin niscai jurii de editură, că tinerii încep să scrie ca Harms, mazilit de stalinism din '42, apărut la noi, în volum, la «Junimea», fix cu 40 de ani mai târziu. Iarăși defazare și întoarcere

la literatura «factică»./ 9,10. (...) Mai ciudat este că despre epoca respectivă nu s-au scris decât cărți mediocre datate și rămase acolo. Cei care arătau cu degetul, de pe geamul autobuzului «de navetă», erau optzeciști. Doar atât. Dar un roman scris de pe treptele Puterii nu se află. Poate asta dorea Kundera, care zice că toată literatura Estului este falsă». ■ **Henri Zalis** (*Nu mă încumet să definesc experiența Estului*): „1,2. (...) În ultimii nouă ani au apărut romancieri de talent (Radu Aldulescu, Mircea Cărtărescu, Emil Mladin ș.a.), dar universul romanului rămâne încă sub semnul notei interbelice, un strat primar scos la suprafață pentru desenul caracterologic, combinat cu contestări din depozitul memoriei. Cu alte cuvinte, ritmul de evoluție a genului stagnează îngrijorător. Deocamdată.../ 8. În materie de roman, singura revelație postrevoluționară mi se pare talentul de excepție al lui Mircea Cărtărescu. Și, poate în corespondență cu ieșirea acestuia din rând, descoperirea unei matrice stilistice personale, epico-lirică, secvențial mai animată de infinite resurse poetice, dizolvate în plasma insolitului. I s-ar adăuga lui Cărtărescu aplecarea spre derizoriu la Radu Aldulescu. (...) Ambii romancieri (Cărtărescu, indisociabil de poetul rezidual) săgetează modernitatea, și cu asta depoziția pe care o propun explică la Aldulescu postnaturalismul acestuia, celinian, populat nu tocmai cu suroări, mai degrabă pătruns de întipăririle cenușii, deopotrivă în vocabular, pe cât în prezența de prim-plan a sufletelor ulcerate“. ■ **Daniel Cristea-Enache** (*Noul realism*): „1-11. De la adevărurile infiltrate subtil, aproape subliminal, în conștiința cititorului inteligent, făcut *pârtaș* («mon semblable! mon frère!»), s-a trecut brusc, în urma Revoluției, la adevărurile *strigate*, spuse în gura mare (și cu fura plină). Eliberat dintr-o dată de apăsarea ideologiei, arcul a tășnit în extrema cealaltă – «transfigurarea artistică», lăsând, rușinată, locul «ogindirii» integrale – și necruțătoare. (...) Urmași ai naturalismului și văr bun cu neorealismul italian, noul realism „nouăzecist“ reușește să capteze viața cu un instrument extrem de fin ce prinde toate nuanțele și elimină toate convențiile. Propunând, implicit, un nou paradox: scriitorul român se *socializează* cu adevărat abia după ce Revoluția a pus capăt socialismului ca politică de partid și de stat“. ■ **Bogdan Popescu** (*Important este că romanul românesc a rezistat*): „1. (...) Întrebarea aceasta, dacă avem roman, pare chiar puținel subaltern-umilă, dacă ne gândim la marile și vechile literaturi ce ne înconjoară (adică noi de ce n-am fi în stare a scrie roman cu mintea noastră?). Romanul românesc vreau să cred că se îndreaptă spre publicul de care, din păcate, s-a cam îndepărtat. (...)/ 2. Fără îndoială că s-a produs o mutație în epica românească de după '89. În primul rând, autorii de mare prestigiu ce se distinseseră în perioada comunistă prin scrieri în care, cu voie sau fără voie de la cenzură strecurau aluzii neplăcute stăpânătorilor, și-au văzut soclurile clătinându-se. Cititorul care găsea (chiar și acolo unde scriitorul nu-și propusese) tot soiul de «șopârle» a fost înlocuit cu cel care vrea să aibă în față, gol-goluț, tangibil, adevărul. Pe care, în cascade, i l-a oferit mass-media.

În consecință, autorii respectivi au demolit motoarele și s-au mulțumit să-și reediteze cărțile și să scrie, mai pe de-a dreptul, despre perioada pe care tocmai o traversaseră. Cei cărora cenzura nu a avut de ce să le facă necazuri și-au continuat drumul. Alții, în special scriitorii generației '80, și-au dat seama că gloria de care se bucuraseră în tristul deceniu trecut începea să pălească și au purces a căuta fiecare pe cont propriu. Tinerii nou-sosiți, botezați într-o vreme *nouăzeciști* s-au «întepat» ușor cu confrății mai vârstnici cu un deceniu. Și cred că l-au descoperit (și ei!) pe Caragiale-tatăl./ (...) 8. Revelații? Desigur. Când am citit primul roman al anunțatei trilogii *Orbitor* a lui Mircea Cărtărescu am fost aproape bolnav. Lectura acestei cărți m-a acaparat cu totul și mi-a bulversat energiile. Am citit romanul cu mintea și cu sufletul, cu sângele, carnea și pielea. A fost o sărbătoare dureroasă. Aproape mi-e teamă că Mircea Cărtărescu va scrie și va publica și următoarele romane ale trilogiei“.

■ *Eugen Simion (Aventura scriiturii s-a încheiat. Sau aproape...)*: „1. (...) Cum se prezintă lucrurile, azi, după ce romanul românesc a trecut prin experiența realismului socialist și, după 1960, a încercat din nou să refacă handicapurile istoriei și să reintre în mișcarea de idei a timpului? Răspunsul meu este că *avem roman* și că, trecând prin ceea ce a trecut, romanul românesc s-a sincronizat destul de repede, înfruntând dificultăți de mai multe feluri. (...) Încotro merge romanul, acum, în pragul secolului 21? Putem spune, mai exact, ce-a părăsit: a părăsit parabola, stilul ambiguității, temele *romanului politic*, «autoreferențialitatea» s-a datat, postmodernismul a devenit deja post-postmodernism etc. *Documentul* primează în raport cu ficțiunea, cel puțin deocamdată, ceea ce vrea să spună că mai mare succes au avut (și au încă) în ultimii zeci de ani jurnalele intime, memoriile, autobiografiile decât romanele propriu-zise.. Ceea ce nu înseamnă că, mâine sau poimâine, ficțiunea românească n-o să revină în forță. Romanul – pretutindeni – nu numai la noi, se caută și caută altceva. (...) După ce a trecut prin aventura scriiturii și experiența postmodernismului (care l-au lămurit, definitiv, că romanul presupune și o conștiință a romanului, adică un *metaroman* și o strategie interioară a lecturii!), romanul se va interesa din nou de ce se întâmplă cu marchiza care oboară la ora cinci în oraș. Cu precizarea că marchiza știe să lucreze pe Internet și are în poșetă un celular... Romanul românesc va fi interesat încă o vreme de moravurile lumii noastre de ieri și de azi și, dacă nu se va pierde în pitorescul mahalalei noastre politice, va descoperi că marchiza bucureșteană are acces la spirit, poate cunoaște pasiuni sublime și poate trece, cu demnitate, prin comedii și tragedii ale unei existențe impure./ 2. După decembrie '89, mutația s-a petrecut în sensul arătat mai înainte: documentul a venit la putere. Ficțiunea s-a dovedit de multe ori neputincioasă, neelocventă când e vorba de cruzimile istoriei din secolul nostru. Romanul a cedat locul, în acest caz, *genurilor biograficului*. El trebuie să-și schimbe strategia și scenariul. Le-a schimbat într-o oarecare măsură sau, oricum, încearcă. Procesul este în curs. Nu

cred că prozatorii generației '60 nu mai au nimic de spus în această direcție... Oricând poate apărea o surpriză de aici sau din spațiul generațiilor '80 și '90... Romanul este un «gen de bătrânețe» într-o cultură, dar el poate fi bine ilustrat și de un geniu tânăr... Să așteptăm, așadar. Deocamdată, tânăr sau bătrân, genul românesc are de întâmpinat concurența estială a *telenovelei* și a filmului de violență și sex... (...) / 7. Explicațiile pot fi găsite relativ ușor (televiziunea, presa, turismul cultural, criza economică etc.). Sigur este că lectorii de altădată (aceia care stăteau la coadă ca să cumpere un volum de Preda sau de Nichita Stănescu), nu mai cumpără, azi, decât rar o carte și, fapt și mai grav, nu-și mai găsesc timp să citească. Sau foarte rar. Când citesc, preferă să citească romane străine sau iografiile vedetelor de cinema. O să vedem ce se întâmplă atunci când vor apărea în românește memoriile Monicăi Lewinsky! Avem deja o repetiție: confesiunile unei ziariste dubioase care își narează amorurile ei diplomatice. Ce-i de făcut? Să așteptăm, să avem răbdare, cititorul nostru de poezie și de roman se va întoarce. Sunt absolut sigur. (...) / 9. Romanul, gen prin excelență social, cu mare audiență la public, a suferit după 1948 rigorile ideologiei totalitare. A fost așadar, nevoit să facă unele concesii, cu precădere în obsedantul deceniu. De aceea, cele mai multe cărți apărute atunci au intrat în osuarele istoriei. Și vor rămâne, probabil, totdeauna acolo. Altele s-au salvat. Le-am citit deja. (...) Trebuie să fim drepiți în judecățile noastre critice cu opera acestor scriitori. Ideologia oficială n-a reușit, totdeauna, să descalifice estetic romanele din epoca totalitarismului. Totul depinde de volumul talentului și de volumul conștiinței morale. Cine judecă otova greșește“.

□ Eugen Simion publică, de asemenea, un *Dialog cu Mircea Zăciu* (datat februarie 1999): „**E.S.:** *Cum se vede societatea românească de la Bonn?* / **M.Z.:** E o poveste încâlcită, căci depinde cel puțin de doi factori: cine observă? Cât poate observa (corect) din realitatea românească de acasă? Presa vine unde și unde, când și când, nu toată lumea are acces la canalul tv «România internațional», iar televiziunile (și presa) din Occident ignoră România, cu excepția câtorva elemente (care țin mai degrabă de «senzaționalul» mediatic): ani și ani România revenea doar prin «copiii străzii»; câteodată, prin catastrofe naturale; recent, prin noile «mineriade». Mult prea rar nimerești o știre culturală (anul trecut, spre pildă, legată de Târgul de carte de la Leipzig) sau artistică. Un roman, precum *Hotel Europa*, al lui D. Țepeneag, a reușit performanța de a fi comentat în presa germană; la fel, romanul lui Al. Vona, recent tradus și el; dar asemenea excepții sunt mult prea rare ca să credem că suntem, aici, corect percepuți. / **E.S.:** *Dar viața literară?* / **M.Z.:** (...) dacă te gândești la «viața literară» în sensul mișcării ei de ansamblu, cu instituțiile, direcțiile, revistele, evenimentele ei – ea e cu totul absentă, ignorată. Lucrul pare cu atât mai ciudat, cu cât Germania are (pe lângă «diaspora» românească, asemenea altor șpri occidentale) o destul de puternică grupare de scriitori germani originari din România (unii excelenți și receptați aici ca atare, de-ar fi

să-i amintesc doar pe Hertha Müller, Werner Söllner, Franz Hodjak ș.a.). Ei ar putea, cred, face mai mult pentru «inițiere» măcar a publicului german în viața literară românească (istorie, dimensiuni, personalități, sincronism european etc.). Nu uit excepțiile, între care amintesc bunele oficii ale Doamnei Eva Behring (cu o sintetică *Istorie a literaturii române*) sau unele texte, comentarii, prefețe; ale lui Peter Motzan, Richard Wagner, W. Totok etc. E drept că nici semnalele noastre (reciproc) nu-s mai «generoase» s-a comentat oare, s-a semnalat măcar apariția mai aum câțiva ani a *Istoriei...* Doamnei Behring?/ (...) **E.S.:** *Ai urmărit, cumva, procesul «revizuirilor» literare? Ce impresie ai despre procurorii noștri literari?* **M.Z.:** (...) O jumătate de veac de asupriri politice (chiar dacă de semn contrar și chiar dacă variable ca intentitate și presiune) a demonstrat vitalitatea scrisului românesc. Nu cred în «procurori» câtă vreme ei sunt uneori orbiți de «funcția» justițiară ce singuri și-o atribuie; cred într-o «revizuire» calmă, detașată, liberă de orice fel de patimi ori partizanate, capabilă să reconstruiască o imagine *obiectivă* și *veridică* a literaturii noastre din a doua jumătate a secolului XX. (...) Cred că vremea «revizuirilor» publicistice, umorale sau «după ureche» a cam trecut. Esențialul nu e demolarea din temelii a imaginii moștenite despre trecutele decenii literare, cât *construcția* (sau reconstituirea, dacă vrei) protretul de adâncime al unei epoci dramatice, nu a dată desperate – dar nicidecum pustie sau calpă în totalitatea ei“. □ În cadrul rubricii „Cu și fără comentarii“, apar trei note; prima, ***Eminescologie televizată***, semnată R.V.: „De câțiva ani încoace, televiziunea aceea care-și zice când română, când națională, când publică și-a luat bunul obicei din a ne reaminti, prin exemplul propriu, că, spre infinitul nostru regret, Eminescu nu mai e printre noi de mai bine de un secol. Anul acesta, rolul de cioclu i-a revenit unei eminescoloage de renume mondial, M. Chicoș sau Sipoș (îmi cer iertare că nu i-am reținut numele). Gropar II, distinsul comediant – din fr. *comédien* = actor – Victor Rebengiuc. Cei doi s-au fcut, au dat din mâini și din capete, în fine, s-au scremut să spună ceva despre poet (nu strica să-l fi citit, în prealail), până când realizatoarea plictiselii de care vorbim s-a trezit vorbind despre două reviste literare pe care, până atunci, nu prea arătase că le frecventează. Secundată de V. Rebengius, a cărui competență critică e mai presus de orice îndoială, tanti realizatoarea a început chiar un aspru și muncitoresc rechizitoriu la adresa revistei noastre, pentru că îndrăznește să apară fără a se sinchisi de părerile (și chiar existența) domniei-sale și, în genre, că îndrăznește să apară. Cum emisiunea n-a fost urmărită decât de cameramanii care filmau (moțând și ei, sâraccii), mă văd nevoit să fac unele precizări: 1) la ancheta noastră despre Eminescu au participat 25 de oameni de cultură, de toate vârstele și orientările; 2) răspunsuri demne de a fi măcar menționate au dat și Henri Zalis, Florin Mihăilescu, Al. Hanță, Eugen Simion, Nicolae Bârna, Valeriu Cristea, D.R. Popescu, Mihai Cimpoi, dar aceștia sunt, probabil, pe «lista neagră», 3) dacă M. Sipoș-Chicoș ar fi citit și

altceva decât sumarul revistei, ar fi observat că titlurile date de redacție intervențiilor (așa se procedează la orice anchetă literară, stimați tovarăși!) reproduc sintagme preluate *ad literam* din intervențiile participanților și, scuzată fie lipsa noastră de modestie, sintetizează destul de fidel conținutul acestora. Ca încheiere, poate că nu strică să-i reamintim «eminescoloagei» că televizorul nu e, totuși, decât acel aparat care transmite meciuri de fotbal, în rest acoperind cu bâzâieli și clipiri intermitente nevoia noastră masochistă de zgomot. Și un dicton de-al strămoșilor noștri. *Ne sutor ultra crepidam!* Pentru conformitate.“; a două, fără semnătură: „Infatigabilul recenzent L. Ulici va rămâne în istoria literaturii noastre grație admirabilei caracterizări făcute de către marele dascăl Alexandru Piru: «El este omul căruia nu-i șade bine nici o literă atașată înaintea numelui său». Și chiar așa este, de la A. Ulici și până la Z. Ulici, și vocalele dau rău: E. Ulici, I. Ulici, O. Ulici, U. Ulici. Dacă mai adăugăm acestor «denumiri» pronunția scofălcită și clipocind șuierător (sic!) a necăjitului nostru, avem în față imaginea decrepită a unui îndrumător de cenacluri de provincie. De fapt, la așa ceva se și reduce meseria sus numitului. Ca să-l scoate dintre-ale lui D.R. Popescu pe vremea când era director al revistei «Contemporanul», i-a dat ideea de a întocmi o antologie *Nobel contra Nobel*, autorul optând pentru un alt laureat din care se și traducea automat câte o bucată de proză sau câte un ciclu de poeme. Unele propuneri sunt hilare (Pavese în loc de Faulkner, D.H. Lawrence contra lui Thomas Mann, Stevens contra lui Hesse, Montherlant contra lui T.S. Eliot, Thornton Wilder contra lui Camus etc.). De tot hazul sunt însă propunerile dlui Ulici de după 1988 (data apariției antologiei, în două volume, scoase la Editura Cartea Românească, lector G. Adameșteanu). Nici una din ele nu s-a adevărit, ca și în cazul poezilor de la «Prima verba» (vreo câteva sute), din care nu a răsărit nici unul! Pentru anul 2000, Ulici îl «vede» pe regretatul mare poet român Marin Sorescu. Acum, la reeditarea acestui joc, autorele îl înlocuiește cu Nicolae Breban. Chiar dacă Premiul «Nobel» nu se acordă post-mortem, un elementar bun-simț l-ar fi obligat să păstreze ediția așa cum a fost ea. O întrebare: și la această a doua ediție Maxim Gorki îl înlocuiește pe Bergson? Nu de alta, dar acum L. Ulici nu mai este secretarul organizației de bază «Contemporanul» - «România literară».“; și al treilea, semnat N.I.: „Mult iscusitul laureat al Premiului «Herder», dl M. Mincu, ne-a obișnuit de multă vreme cu grija suspectă pe care o poartă altora. Într-o proaspătă tabletă publicată de un cotidian central de mare audiență, dânsul deplânge soarta amară ce l-a cuprins așa, deodată, pe numitul Gh. Grigurcu. Până aici, nimic deosebit, omul putându-se înduioșa de destinul oricărei categorii de viețuitoare, cât de necăjită ar fi aceasta. Bomba cea mare, acum apare: dl Gh.G. este comparat, nici mai mult, nici mai puțin, direct cu Eminescu!!! Lucru mare! Deh, să ne deslușim oleacă. Întâi de toate, dl Grigurcu este un literator extrem de modest și un comentator literar submediocru. Mai mult, după anul de cumpănă 1989 și-a

întors scurteica și, dintr-un mic și insignifiant bolșevic de provincie, a devenit un minuscul și penibil terorist cultural. În al doilea rând, dl Gh.G. posedă vreo trei, patru sinecuri, ce pică de pe la diverse reviste literare, din București și din țară. În al treilea și, în sfârșit, ultimul rând, nu prea știm de unde să-l luăm pe acest domn M. Mincu și cine-i sau cine se crede dumnului de poate lipi pe fruntea bondoacă a vreunui lăutar insuficient dezvoltat ditamai eticheta «Eminescu», de parcă ar fi o hârtie de o sută de mii de lei?! Mare păcat de astfel de rătăcirii la un adevărat specialist în codurile lecturii!“.

● Revista „Echinox” (nr.1-2-3) publică un amplu grupaj *in memoriam* Marian Papahagi. ■ În deschidere: un text al lui Marian Papahagi (datat 30 septembrie 1996), *Câteva reflecții despre filologie și critică*, prelegere inaugurală a anului academic 1996-1997 la Facultatea de Litere din Cluj: „Într-o lume care își formulează idealurile în chip foarte pragmatic, nu este pate inutil să ne întrebăm și noi ce anume este acel ceva la care îndreptățește, ca gest, ca deprindere, ca reală cunoaștere, formația filologică. Parafrazând spusa unui poet celebru, ne-am putea întreba chiar: la ce bun filologia în vremuri de tranziție. (...) Postumitatea însăși a criticii îndeamnă la conservarea dimensiunii monumentale a literaturii: a învăța să faci o ediție, un articol de enciclopedie, a produce un capitol de interpretare critică într-o istorie literare sunt gesturi profesionalizate spre care trebuie să ne educăm studenții, cu atât mai mult cu cât cultura noastră are încă mult de făcut pentru a edita toate manuscrisele din biblioteci, pentru a organiza toate bibliotecile de care ar fi nevoie, pentru a scrie toate dicționarele și enciclopediile pe care nu ne-am învrednicit să le avem, iar pentru toate acestea computerul este un instrument indispensabil. Se conjugă astfel vocația de custode al memoriei scrise cu aceea de construcție în spațiul instituțiilor culturii”. ■ Este reprodus, de asemenea, un *Memorandum privind unele măsuri necesare pentru transformarea Academiei Române din Roma într-o instituție de înaltă cultură, de formare postuniversitară și de cercetare*, semnat de Marian Papahagi, director la Accademia di Romania, Roma, document adresat ministrului de Externe Andrei Pleșu, datat 27 decembrie 1997: „Domnule Ministru, la câteva zile de la începerea misiunii mele la Accademia di Romania, îmi îngădui să vă rețin atenția asupra câtorva chestiuni legate de schimbarea care se așteaptă în activitatea acestei importante instituții a Statului român. O lume percepție negativă stăruie în legătură cu Accademia di Romania, atât în perimetrul Ministerului Afacerilor Externe cât și în mediile culturale și academice din țară și din Italia. În spațiul celui dintâi este suspectată (după cum am putut constata direct) existența în trecutul apropiat a unor modalități nu tocmai acceptabile de obținere și manipulare de fonduri extrabugetare din «sponsorizări»: au existat verificări în acest sens și chiar o anchetă a Controlului intern al Ministerului. În celelalte, Accademia di Romania este calificată drept un loc unde «nu se face nimic », populat de «figuri dubioase », drept un «hotel de tranzit » unde este cazat te miri cine, în

temeiul unor regulamente cețoase, și mai ales drept un «hotel al Ambasadei». Nu împărtășesc imaginea globală rezultată din această înșiruire, dar cred că avem cu toții obligația să înlăturăm această imagine și s-o schimbăm cu alta. Accademia di Romania trebuie să fie percepută drept o instituție de formare postuniversitară, de cercetare și de cultură, drept un spațiu de interferență cu lumea științifică și culturală italiană. Pentru a ajunge aici, calea nu este simplă, căci se știe prea bine cât de greu se transformă mentalitățile, imaginile, clișeele de percepție, dar este, cred, necesar să întreprindem de la început măsuri hotărâte de îndreptare, pentru că o schimbare de fond ar putea duce în cele din urmă la o mai bună imagine în general, cu efecte benefice pentru însăși percepția culturii române și a României în Italia. În ce mă privește, nu îmi văd alt rost aici decât acela de a încerca să promovez această schimbare. Voi face așadar în cele ce urmează, înel considerații asupra stării actuale de lucruri și, în consecință, unele propuneri pe termen scurt, mediu și lung, ce ar putea constitui un program pe care vi-l propun spre aprobare. Având în vedere că în Accademia di Romania se întrepătrund două distincte filoane de activitate și că, inevitabil, ele presupun o sumă de probleme de ordin practic, voi împărți lucrurile, pentru sistematicitate, în câteva capitole distincte, și anume: **a) domeniul științific/formativ (Școala Română din Roma); b) domeniul cultural (Centrul Cultural Român din Roma); c) domeniul administrativ; d) statutul Academiei României la Cerere Roma și al directorului acestei instituții și e) Biblioteca Academiei României la Roma.**

a) Domeniul științific/formativ (Școala Română din Roma) Acest domeniu presupune: **1.** prezența în spațiul existent a unor tineri aflați la studii de minimum doi ani (de preferință studii post-universitare sau chiar post-doctorale), apți de cercetare științifică independentă și/sau creație artistică, în special în domenii precum istoria, arheologia, italianistică, filologia clasică și modernă, istoria artei, științele exacte, respectiv în literatură, artele plastice, muzică; **2.** prezența în același spațiu a unor cercetători și/sau artiști consacrați pentru stagii de scurtă și medie durată; **3.** existența unor publicații științifice proprii, fie ele publicații periodice, fie publicații *ad hoc*, legate de colocviile organizate la Accademia di Romania; **4.** funcționarea unei biblioteci de specialitate bine înzestrată și existența unui echipament informatic competitiv. (...) **b) Domeniul cultural (Centrul Cultural Român din Roma)** Este acela prin intermediul căruia se poate vorbi, totuși, de o anumită reprezentare a culturii noastre atât în fața unui public italian cât și în raport cu membrii comunității românești din Roma și din Italia. Sunt departe de a considera că nu s-ar fi făcut nimic în acest plan: cred, dimpotrivă, că prezența d.neiacad.perof.dr. Zoe Dumitrescu-Bușulenga la Accademia di Romania a dat prestigiu acestei instituții. Am totuși convingerea că se poate face mai mult, pe de o parte prin invitarea unor personalități de vârf ale culturii, științei și artei românești, oriunde s-ar afla ele (în țară sau în străinătate) și, pe de alta, printr-o mai bună colaborare cu personalitățile și cu

instituțiile de cultură italiene. (...) **c) Domeniul administrativ și financiar** Din discuțiile avute la diverse direcții ale Ministerului Afacerilor Externe, am constatat că principalele nemulțumiri legate de administrarea și gestiunea acestei instituții erau legate de **1)** episoadele trecute ale unor *sponsorizări* considerate nu întru totul potrivite și **2)** de modul haotic și nu foarte clar reglementat în care au loc *cazările* în spațiul disponibil. În afară de aceasta, pe lângă luarea unor măsuri menite să înlăture neajunsurile de mai sus, este stringent **3)** să fie adoptate câteva măsuri rapide referitoare la *utilizarea fondurilor disponibile* și la *dotările* de realizat în regim de urgență. (...) **d) Statutul Academiei României la Roma și al directorului acesteia** Celor de mai sus doresc să le adaug un corelat referitor la statutul directorului Academiei României la Roma (indiferent de faptul că, în chip temporar, ocup actualmente această poziție). Faptul că directorul acestei instituții deține un post de consilier, care îl situează automat într-o poziție subordonată față de Ambasada Română, nu este de natură a consolida prestigiul instituției pe care el o reprezintă. Această situație corespunde unei mentalități tipic comuniste, ce s-a menținut printr-o simplă inerție până astăzi, conform căreia o persoană ce se deține funcțiuni administrative în plan cultural trebuie să fie întotdeauna într-o poziție subordonată. (...) **e) Biblioteca Academiei Române la Roma** (...) pentru a face din Bibliotecă o instituție funcțională și utilă, se impun câteva măsuri: **1.** Cea dintâi privește recuperarea vechiului fond de carte al Academiei, aflat actualmente în țară (probabil la Biblioteca Academiei și/sau la Biblioteca Națională). Propun ca de la Direcția culturală a Ministerului Afacerilor Externe să fie trimisă o adresă respectivelor instituții, prin care acestora să li se solicite restituirea, sub inventar, a fondurilor inițiale. **2.** Este apoi absolut necesar realizarea grabnică a evidenței pe calculator a fondului existent și introducerea acestuia în circuitele interbibliotecare locale. În acest scop solicit **a)** achiziționarea unui ordinator și **b)** trimiterea la Roma, pentru două-trei săptămâni, a unei persoane competente, delegată de Direcția Informatică a Ministerului Afacerilor Externe, pentru a studia sistemele utilizate în rețeaua romană și pentru a instrui personalul nostru. **3.** În fine, pentru completarea fondurilor și a colecțiilor, cerem mărirea quantumului bugetar alocat și constituirea unui capitol valutar distinct pentru achiziționarea unor lucrări de referință (inclusiv opere de anticariat) din librăriile romane. **Concluzii.** Domnule Ministru, Mult ceruta schimbare la Accademia di Romania nu se poate obține decât printr-o serie de inițiative și hotărâri energice. Pentru ele este nevoie de întreaga Dumneavoastră autoritate. Știu bine că există o sumă de lucruri infinit mai importante decât «centrele culturale» românești în străinătate: dar funcționarea lor (cel puțin a celui din Roma) este pur inerțială și a nu ieși din actuala stare de lucruri va avea consecințe pe termen lung pentru imaginea noastră externă”. Textul este însoțit de următoarea notă: „În decembrie 1997, Marian Papahagi a fost numit director al Academiei Române

din Roma. La câteva zile de la preluarea postului, stabilește deja un program de lucru și un plan strategic, vizând revenirea acestei instituții la menirea sa firească de Școală Română la Roma. Reușește în vara anului 1998 să își impună, în fața primului ministru, punctele de vedere: Accademia di Romania trebuie să înceteze să funcționeze ca hotel al ambasadei și al funcționarilor ministeriali care se nimeresc să treacă prin Roma. Cu sprijinul colegial al miniștrilor Andrei Marga, Andrei Pleșu și Ion Caramitru, Marian Papahagi izbutește să reînființeze Școala Română la Roma, să elibereze apartamentele ocupate abuziv de diplomați, să înființeze cele 14 burse «Vasile Pârvan», ai căror beneficiari, prima generație postbelică de «elevi ai Școlii Române din Roma » vor ajunge în Cetatea eternă la câteva zile după trecerea lui în eternitate...". ■ Ștefan Borbély publică un articol intitulat **Constructorul**: „Am mai scris: s-a murit foarte mult în jurul meu în toți acești din urmă ani. Subit, nedrept, neașteptat. (...) Oare limitele, pe care le forțăm acum, din dorința de a recupera ceva din lucrurile pierdute până în decembrie '89, n-au și ele un punct maxim de rezistență, dincolo de care ața se rupe? Fiindcă, în cele din urmă, toate duc la ruptura de ritm pe care a declanșat-o revoluția. Între altele, viața din timpul erei Ceaușescu a estompat în noi sensul timpului, sentimentul istoriei, al duratei reale, burgheze. Orice făceai, era în zădar: scriai o carte, și apariția ei era amânată fără explicații; lucrai în text, și conținutul său se perima sub cleștele cenzurii, înainte de a fi apucat să ajungă sub ochii celor cărora le era destinat. Mircea Zăciu, Marian Papahagi și Aurel Sasu au trăit această experiență funestă cu *Dicționarul Scriitorilor Români*; acum, la aproape 20 de ani de la inițierea proiectului, se pune pe masa cititorului o operă vetustă, prăfuită, uneori de-a dreptul moartă. O asemenea atmosferă de tracasări politice și umane continue justifica, în cele din urmă, mersul înainte cu motoarele stinse, sau turate la minimum. Epoca fusese, pe de altă parte, perioada contactelor umane cultivate în cerc restrâns: agape limitate, afinități selective, intransigente de grup suspicioase. Indiferent de cenaclurile la care participa, de revistele la care se întâmpla să publice, scriitorul român întrupa pe ansamblu, în ochii publicului, exigențele unei paradigme retractile: sugera opoziția, rezistența la sistem (privilegiu, în realitate, al câtorva aleși), dădea impresia unei existențe peste medie (reflex al respectului cu care era privită munca intelectuală în raport cu cea fizică) și, în cele din urmă, substituia în ochii publicului «aristocrația» reală absentă, despre care cei mai mulți aveau o părere vagă, aproximativă, sosită idilic pe coardele roase ale timpului. Revoluția din decembrie 1989 a distrus subit tot acest eșafodaj uman de reacții molcome, fantasmatic. Unii scriitori n-au rezistat socializării excesive, trăite ca imperativ, ca normă, și au clacat: sublim, demn, sau grotesc, fiecare după felul său. Unii, prudenți din naștere, și fricoși prin exercițiu, au «băgat capul la cutie », așteptând ca urgia timpurilor noi să treacă. Oarecum paradoxal, dar în mod cu totul logic dacă ținem seama de paradigmele fluctuante ale mentalității

autohtone, din rândul lor s-au recrutat marii învingători ai epocii de tranziție: oportuniștii, campionii penumbrelor, cavalerii onctuoși ai duplicității. (...) În fine, o a treia categorie s-a aruncat impetuos în vârtoarea faptei, ținând piept cu obstinație oprobiului cu care te întâmpina societatea românească, devenită, între timp, defavorabilă problemelor morale și de conștiință puse de către intelectuali. Marian Papahagi făcea parte din această categorie din urmă. Modul în care s-a constituit ea e interesant de cercetat, fiindcă reprezintă un pariu pe termen lung al societății românești. Cele două mandate ale lui Ion Iliescu, și mai cu seamă regimul Constantinescu au avut drept consecință deprecierea morală a clasei politice, în favoarea încrederii virtuale, fantasmatică acordată «specialiștilor». Desigur, prin standardul material amețitor pe care și l-ar asigurat în mod abuziv, politicul continuă să exercite o fascinație asupra românilor, însă el e asociat, de regulă, în imaginarul colectiv, unor valori negative, cum sunt corupția, nepotismul, traficul de influență, contrabanda. În spatele acestei ecranări negative însă, se conturează mitul colectiv al tehnocratului eficient, lucrativ, auster, salvator, a cărui efigie e, pe moment, Theodor Stolojan. Tehnocraticul e palierul la care s-a conturat ascensiunea politică postrevoluționară a lui Marian Papahagi, dispariția lui, prematură lăsând, aici, un gol pe care puțini sunt în stare, azi, să-l estimeze. Papahagi avea magnetismul altruist al reușitei, pe care alții, mai egoiști ca el, nu-l au. Avea darul de a forma echipe, de a le coordona fără să lezeze demnități personale. Și mai avea, în cele din urmă, darul firesc, charismatic de a fi un lider, de a converti superioritatea personală în solidaritate. Marian Papahagi era unicul intelectual din perimetrul clujean pentru care câțiva discipoli și prieteni și-ar fi băgat mâna în foc, convinși că omul merită orice sacrificiu. Iradia, risipea în jur siguranță, calitate. Dincolo de toate aceste calități, mai avea una esențială: aceea de a nu se lăsa amăgit de gloria publică, de a ști să renunțe la timp. A fost Secretar de stat în Ministerul Educației, și a renunțat; a fost prorector al universității clujene (cu șanse firești de a urca în ierarhie) și s-a dat la o parte, dând altora, mult mai puțin merituosi, dar mai ahtiați după scaune, șansă nemeritată de a le ocupa. A preferat să construiască temeinic, pe spații sigure: a întemeiat Catedra de limbi romanice a Facultății de Litere din Cluj, modernizând-o spectaculos, în condițiile unei penurii de personal; a înființat, împreună cu Eugen Pop, Editura Echinox (prin nimic legată de revistă); a adus în fază de quasi-finalizare *Dicționarul Scriitorilor Români* și versiunea «esențială» a acestuia (*DESR*); a pus bazele integrării europene a Universității din Cluj și, în cele din urmă, a relansat Accademia di Romania din Roma, redând-o studiului, menirii sale inițiale”. ■ Scriu despre opera lui Marian Papahagi: Ofelia Bujor, *Exerciții de lectură*, Ed. Dacia, 1976; Anca Hațiegan, *Eros și utopie*, Cartea Românească, 1980; Amalia Barbă, *Critica de atelier*, Cartea Românească, 1983; Monica Fekete, *Intelectualitate și poezie*, Cartea Românească, 1985; Mara Stanca, *Cumpănă și semn*, Cartea Româ-

nească, 1991; Ofelia Bujor, *Fața și reversul*, Institutul European, 1993; Anca Hațiegan, *Fragmente despre critică*, Dacia, 1994; Anca Iovan, *Interpretări pentru teme date*, Editura Didactică și Pedagogică, 1995. ■ Sub titlul *Existăm în spațiul european, chiar și prin mizeria noastră*, este reluat un interviu cu Marian Papahagi în realizat de Virgil Mihai și apărut în revista „Steaua”, în 1991: „Cum apreciezi locul și funcția literaturii în lumea de azi?/ O întrebare complicată. În ce mă privește, constat că izbutesc foarte greu în ultima perioadă să mă apropiu atât cât aș vrea de singurul meu adevărat interes, care este acela al literaturii. Literatura își păstrează această miraculoasă capacitate de comunicare, pe care rând pe rând au încercat s-o înfrângă, fără să reușească, toate artele care se servesc de alt suport tehnologic decât tiparul, începând cu cinematograful, ajungând până la sofisticata televiziune de astăzi sau la mijloacele și mai sofisticate de comunicare din alte domenii. Cred însă că literatura rămâne în continuare un spațiu neamenințat de vreo pieire, indiferent dacă e vorba de o limitare a obiectivelor și intereselor sau de o diminuare a publicului. Pentru că nici cinematograful, nici televiziunea, nici satelitul, nici computerul nu au făcut să dispară cărțile din librării. Acest lucru este unul din cele mai întremătoare cu putință. Cu condiția, însă, ca ea să fie lăsată în spațiul ei de elecțiune și de predilecție, care este spațiul libertății totale. Acest lucru înseamnă să fie lăsată nu numai de către putere sau de către regimurile mai mult sau mai puțin totalitare, ci să fie lăsată chiar de către cei care o utilizează, în calitatea lor de cititori sau de scriitori, să se desfășoare în spațiul ei propriu. Fără libertate literatura nu există. Eu detest ideea de roman politic, adică un fel de constrângere a literaturii să facă altceva decât ceea ce este menirea ei – dacă vrea, inclusiv politică; detest ideea că literatura trebuie să înlocuiască discursul social incomplet în regimurile totalitare și, în general, detest ideea că literatura trebuie să fie într-un fel sau altul. Literatura nu merge cu nici un fel de propoziție în care apare verbul «trebuie». (...) / *Cum vezi viitorul culturii române?* / Nu m-am îndoit niciodată de viitorul culturii române. N-aș vrea să-ți par prea optimist. În ce mă privește, am trecut printr-o perioadă destul de grea. Ca mulți alți intelectuali, am parcurs și eu stări de depresie, de abandon, de deznădejde, de deziluzii, și toată această pendulare între poli diferiți desigur că nu este dintre cele mai fericite pentru lucru și pentru o încercare de a scurta chiar destinele literaturii române actuale. Cultura noastră e încă departe de a-și fi spus adevăratul cuvânt. După multele fracturi prin care am trecut, ea își va afirma, dacă anii care vin vor fi mai îngăduitori cu noi, adevărata vocație, care este – fără nici o îndoială – una europeană. Izolarea noastră a reprezentat aproape o încercare de-a ne ucide în plan spiritual. Noi puteam să murim spiritual dacă dictatura mai dura câțiva ani. Sentimentul acestei morți spirituale l-am avut acut, până la acea formă de autism pe care-o reprezintă scrierea unui jurnal. Am înregistrat-o ca atare și țin acest text ca pe un document personal. Dar vreau să spun că dacă ar mai fi durat 2-3-4 ani de zile această rupere de

Europa în toate sensurile cu putință, cultura noastră avea toate șansele să dispară sau să se dezvolte caneros numai din autoexaltare sau dintr-o infatuare lipsită de orice fel de pondere. Mie mi se pare condamabilă în egală măsură supralicitarea, să zicem, a unui anumit sistem de cultură autohtonă, după cum mi se pare la fel de condamabilă orice fel de negare a valențelor europene adevărate ale culturii noastre. Prin foarte mulți dintre cărturarii noștri autentici, noi am avut întotdeauna o conștiință europeană și către ea trebuie să ne întoarcem acum. Prin școală, prin cultură, prin scris și prin gândire. Cultura noastră are o șansă să existe, în măsura în care își păstrează conștiința de a fi una dintre componentele ineliminabile ale culturii europene”. ■ Este reprodus, de asemenea, sub titlul *De ce nu s-ar deschide noul mileniu sub semnul speranței*, un dialog între Marian Papahagi și Cristian Teodorescu, București-Roma, 30 ianuarie 1998, publicat inițial în revista „Avanataje”: „Cum e percepută România în mediile din Italia pe care le cunoșteți? Suntem priviți ca o țară de emigranți care dau bătaie de cap autorităților și localnicilor, sau mai nuanțat?/ România este pentru Italia, în ciuda tuturor eforturilor, o țară mai puțin interesantă decât altele din aceeași zonă sau din zonele învecinate, și aceasta sub toate aspectele (inclusiv sub cel cultural), deși mi se spune că lucrurile au început să se schimbe acum. Cât despre compatrioții noștri, fac din păcate tot ce pot ca să le devenim cât mai antipatici italienilor. Într-o țară civilizată și tolerantă, cum este Italia, nimeni nu atribuie totuși individului relele produse de alți semeni ai lui care, din întâmplare, provin din aceeași țară cu el: iar în ce mă privește cred că fiecare om ar trebui să fie văzut în primul rând ca individ, cu trăsăturile sale irepetabile, și nu ca exponent al unei serii, indiferent de felul acesteia”. ■ În fine, un alt interviu cu Marian Papahagi, *De vorbă cu Marian Papahagi despre Accademia di Romania*, preluat din revista „22” (21 august 1998), este realizat de Gabriela Adameșteanu: „Care este stadiul relațiilor culturale româno-italiene: de unde pornim și unde ar trebui să ajungem?/ Păi tocmai asta e: nu știu cât de mult interesăm. În ciuda faptului că la seratele Academiei am avut un public relativ numeros, ecoul celor întâmplate aici a fost de fapt modest: ici-colo câte o știre în câte un ziar, la Roma sau acasă, două-trei semnalări la radio și cam atât. Situația altor centre culturale din Roma nu este mult diferită, dacă îi exceptăm pe cei care contează oricum (francezii, germanii, uneori americanii sau japonezii). În Italia se află cele mai multe catedre universitare de română din câte există în Occident, acoperite de profesori foarte calificați, dar aceasta nu schimbă lucrurile. În librării singurii români traduși (în afară de Eliade și Cioran), care «se văd», sunt C. Noica, Adrian Marino, Nicolae Steinhardt, Paul Cornea, grație eforturilor lui Marco Cugno, ale Gabriellei Bertini și ale lui Gheorghe Carageani. Firește, un caz aparte este acela lui Marin Mincu, tradus cu lucrări proprii, promotor el însuși al unor autori de valoare și al unor antologii reprezentative (uneori în colaborare cu Marco Cugno sau Roberto Scagno). Și nu lipsesc sem-

nele bune, în muzică, de pildă; mai de curând, doi istorici de artă, cum sunt Victor Ieronim Stoichiță și Anca Vasiliu, au apărut lucrări de valoare la edituri de prestigiu. Destul de promițator este și schimbul interuniversitar, cu bune posibilități de extindere. Dar e încă enorm de mult de făcut pentru că să putem spure, măcar cu jumătate de gură, că suntem băgați în seamă, identificați. Școala Română din Roma (și deci Accademia di Romania, unul din cele mai frumoase așezăminte culturale românești) va trebui să fie o șansă în plus dată unor oameni de valoare de a se face cunoscuți în Italia”. ■ Sunt publicate o serie de texte mai vechi ale lui Marian Papahagi: ***Literatul în criză: din epoca cenzurii până la revoluție***, datat Roma, mai 1991 („Unii autori dispar fizic: de la Mircea Vulcănescu la Gheorghe Brătianu, respectiv unul dintre cei mai importanți filosofi al «noii generații» al anilor '30 (printre care se numărau în rang scriitori și gânditori ca Mircea Eliade, Petru Comarnescu, Emil Cioran, Eugen Ionescu și alții) și cel mai mare istoric; alții sunt uciși din punct de vedere moral, oprimați, interziși, șterși din memoria colectivă. O amnezie parțială și condiționată parcurge epoca și se traduce în instituții și instrumente precise. Pentru țările din Est, și mai cu seamă pentru România, a scrie istoria literaturii contemporane înseamnă, cel puțin în parte, a scrie și istoria cenzurii. Și, într-adevăr, în ciuda anumitor perioade în care apare mai slăbită, cenzura rămâne semnul cel mai eficace al unei întregi epoci și «revoluția» din 1989 (convenim asupra termenului fără a-l analiza în profunzime) abolind-o instantaneu, produce prima mare schimbare de paradigmă mentală, morală și stilistică, de avut în vedere la examinarea literaturii românești de după al doilea război mondial. De la instituția în sine a cenzurii (în multiple sale forme) până la revoluția care a abolit-o dintr-o lovitură, o întreagă epocă literară trebuie luată în discuție în funcție de incidența virtuală sau reală pe care un asemenea instrument al puterii ajunge să-o aibă efectiv asupra stilului. (...) Din această perspectivă se va analiza fenomenul cel mai dramatic, reprezentat de aderarea intelectualilor, mai precis a acelei părți a elitei culturale care s-a transformat în mod conștient să inconștient în purtătorul de cuvânt al programelor ideologice ale anilor '50. Dat fiind că este vorba de mari nume (Mihail Sadoveanu, Camil Petrescu, Cezar Petrescu, G. Călinescu, Tudor Vianu) problema devine și mai delicată atunci când se traduce și în gesturi publice asemeni, de pildă, articolelor politice ale lui G. Călinescu, unul dintre autorii români cei mai dotați și de cea mai largă audiență, și poate cel mai mare critic literar român, sau asemeni romanului realist-socialist *Mitrea Cocor* al lui Mihail Sadoveanu, care este totuși și rămâne unul dintre cei mai de seamă prozatori români din toate timpurile. (...) Revoluția din decembrie 1989 a pus capăt acestor lucruri, dar, în același timp, a deschis drumul unor neașteptate dileme, punând scriitorii în fața altor alegeri și a noi rupturi. Mi se pare însă mai important să subliniez semnificația nu numai morală, dar și stilistică,

și dacă vrei tehnică, a abolirii cenzurii. Există azi în România o cantitate incredibilă de noi ziare și reviste, și tocmai pentru implicarea lor în sistemul politic scriitorii au renunțat la limbajul voalat pentru a trece la expresia directă a gândirii lor. Dar refuzul de a gândi la propria societate pentru a evita compromisul sau pentru că exprimarea directă nu era posibilă și-a lăsat semnele pe atitudinile succesive. S-a scris mult în stilul polemic în România din decembrie încoace, dar s-a produs mai puțin atât pe planul reflectării asupra destinului însuși al societății noastre, cât și pe cel al creației literare propriu-zise. Trăim încă într-o epocă intolerantă și de o relativă imaturitate politică, și asta se vede din felul nostru de a acționa și de a gândi. (...) Suntem încă afundați într-un proces care presupune mutații numai în parte previzibile. Nu e ușor să ne purificăm, și însăși societatea ispășește în forma colectivă un rău care a durat prea mult. Dar, pe de altă parte, trebuie să ne păstrăm luciditatea: s-au făcut auzite unele voci care, în numele unei intransigențe ce înainte nu intra în specificul lor, ar vrea să stigmatizeze ca infamie cele mai ilustre nume ale literaturii contemporane, sau care ar vrea să anuleze deodată toată validitatea a ceea ce a fost scris și gândit în România ultimelor decenii”); ***Insula scufundată: cultura română modernă și Europa***, datat Roma, septembrie 1992, traducere din italiană de Delia Morar, Ana Maria Vaida; ***Cultura literară italiană în România***, datat Avignon 1995, traducere din italiană de Ofelia Bujor. ■ Nu în ultimul rând, revista publică ultimele traduceri din *Divina Comedie* realizate de Marian Papahagi, ***Purgatoriul I-VI***, însoțite de o notă semnată A.P.: „Marian Papahagi începuse în 1988 să traducă *Divina Comedie*, textul pe care l-a analizat timp de aproape treizeci de ani la cursul său de literatură italiană medievală. În vara lui 1995, aflându-se cu o bursă de trei luni la Madrid, reia traducerea *Infernului*, pe care o va finaliza la Cluj, în vara lui 1997. În aceeași vară traduce și primele cânturi din *Purgatoriu*. În paralel apar în diverse reviste literare (în principal în *Apostrof*) primele cânturi din *Infernul* dantesc, însoțite de prezentări și de aparate critice riguroase. Intenția lui Marian Papahagi era de a oferi publicului român o ediție bilingvă, cu un solid aparat critic, o operă de erudiție și de sensibilitate în același timp. Nu a fost să fie astfel... În ultimele zile ale vieții sale, lucra la cântul VI din *Purgatoriu*; ultimul document creat pe computerul său la Roma, purtând data de 17 ianuarie 1999, este varianta cu note a cântului VIII din *Infern*. Se mai cere spus, înainte de a supune aceste traduceri publicului cititor, că Marian Papahagi revedea fiecare text (propriu sau traducere) de zeci de ori; aceste texte nu au apucat însă să fie revăzute. Am ezitat mult până să le încredințez *Echinoxului*, gândindu-mă că el nu le-ar fi publicat niciodată în această formă. Am cedat imboldului de a le dărui tiparului cu convingerea că cititorul va trece cu vederea rarele imperfecțiuni, pe care traducătorul le-ar fi eliminat neîndoios dacă timpul ar mai fi avut răbdare”.

[IANUARIE-IUNIE]

● Nr. 1-2 (94-95-96-97-98-99) din „Euphorion” (Sibiu, revistă de literatură și artă, director de onoare Ștefan Aug. Doinaș, număr editat cu sprijinul Ministerului Culturii, al Uniunii Scriitorilor și al Fundației pentru o Societate Deschisă. Redactor-șef: Iustin Panța, redactor coordonator: Dumitru Chioaru, redactori: Ioan Radu Văcărescu, Marian Florea) este dedicat **Traducerii**, incluzând și un supliment literar studentesc, *Periferic 3*. □ Din cuprins: Mircea Ivănescu (**Traduceri în engleză** – despre poezii Jan Maensart și Margaret Harrell), Denisa Comănescu (**For an European Library** – conferință în limba engleză susținută în mai 1998 la Milano, la Târgul Internațional de carte), Gabriel Stănescu (**The sociocultural context of Translation**), Emil Ivănescu (**Le verbe s'est fait chair**), **Copilărie berlineză la început de veac** de Walter Benjamin (o traducere de Catrinel Pleșu din volumul *Berliner Kindheit um Neunzehnhundert*), Michel Tournier (**Amandine sau cele două grădini – POVESTE ÎNȚIATICĂ**, din *Piticul roșu*) – traducere de Emanoil Marcu; Salman Rushdie (**Copiii din miez de noapte**, traducere de Radu Paraschivescu, volum în curs de apariție la Editura Univers – *Midnight's Children*); Martin Heidegger (din **Cugetările cuprinse în tuș**, *Der Erfahrung des Denkens/Din experiența gândirii*, traducere de Andrei Zanca); **Giacomo Joyce sau Confesiunea unui artist** [G. Joyce = James Joyce, traducere și prezentare de Ramona Samson]; Norman Mailer (**Evanghelia după fiu**, traducere de Irina Horea, cu o prezentare de Norman Manea), un text critic de Philip Larkin (în engleză de Clementina Mihăilescu), plus un eseu în limba română de Mihaela Artimon: **Ce rămâne din secolul XX**.

FEBRUARIE

2 februarie

● Într-o tabletă din „Adevărul literar și artistic” (nr. 454), **Ziariști în ianuarie**, Costache Olăreanu scrie (apropo de mineriada din ianuarie 1999): „Ultimele evenimente au arătat o stare jalnică a instituțiilor statului. Nimic nu a mers cum trebuie. Jandarmeria a fost făcută de râs, poliția aproape s-a autodizolvat, procurorii nu s-au văzut, autoritățile locale s-au mulțumit doar să ridice neputincioase din umeri. (...) Românii au mai fost bătuți în lunga lor istorie, dar parcă o bătaie ca la Costești n-au mai încasat niciodată. Singura consolare pe care o mai avem e că, cel puțin, au fost bătuți tot de-i noștri. (...) Ziua de 21 ianuarie (ce coincidență sinistă: tot într-un 21 ianuarie a avut loc rebeliunea legionară!) va fi socotită ca ziua cea mai lungă și mai neagră a democrației noastre, ziua în care o oglindă nemincinoasă ne-a arătat așa cum suntem, o imagine de care, mult timp de acum încolo, nu vom putea scăpa./ Singura, dar absolut singura instituție publică, în pofida neîncrederii unora (...), care a funcționat în aceste zile ale deznădejdii naționale, a fost presa scrisă și

audiovizuală”. Cât despre parlamentarii români, aceștia oferă „un spectacol dizgrațios, lamentabil”: „Niște ciocoi (...). Politicieni? Mai degrabă niște măscărici, care nici măcar talente de improvizatori nu au. Intelectuali? A probat acest statul domnul George Pruteanu, care, sper să-și dea seama, fie și în ceasul al doisprezecelea, că n-are ce căuta în politică. Șefi de partide? Mai degrabă niște vulpi flocăite și spălăcite, făcând pe moartele și așteptând să fie aruncate în căruță, doar vor prinde și ele o coadă de pește”. □ Într-un text confesiv, *Criticul literar, armata și „băieții”*, Daniel Cristea-Enache anunță că „au trecut exact doi ani de zile de la începutul unei extraordinare colaborări la «Adevărul literar și artistic»”: „Am scris, în acest interval, exact o sută de cronici literare pentru revista care m-a «găzduit» cu atâta căldură. Când atâtea se dărâmă și se sfarmă în jur, când prietenii se dovedesc mai aprigi decât dușmanii, când guvernele se schimbă, dolarul crește și nivelul de trai scade, când, la toate nivelurile, se fac și se desfac alianțe, colaborarea mea neîntreruptă la «Adevărul literar și artistic» mi se pare, pe zi ce trece, tot mai de «mirare», iar efortul de a citi o carte pe săptămână și de a scrie, apoi, despre ea – un fel de ritual. (...) / În armată, funcționează o lege nescrisă: e musai să primești o poreclă. (...) Eu am fost (și mă mândresc cu asta!) *Criticu*’. Trebuia să poarte un nume personajul ciudat, într-o ureche, care voia să facă noaptea de planton pentru a citi diverse cărți ilizibile și care, culmea, mai și mângălea apoi pe niște foi un fel de «comentarii literare». (...) / Aproape a-tehnic, trăgând pistolul-mitralieră ca vai de lume, bătând pasul mulțumitor și jucând table ca un expert din Cișmigiu (a doua poreclă a mea a fost – și mă mândresc cu asta! – *Dumnezeul tablagiilor*), aveam, spre deosebire de ceilalți «băieți» (...), o armă suplimentară și parșivă: *cuvântul*. Când cuvântul mai era și tipărit într-o revistă, când revista mai era condusă și de «Popescu ăla rău’ de la televizor care-i bulește pe politicienii corupți», când cel care pune cuvântul pe hârtie mai dădea și consultații la gramatică și la engleză și, colac peste pupază, mai și fusese chemat la televiziune, «la o emisiune a lui Mironov» – un minim respect îi era asigurat, din partea tuturor celorlalți”.

● În revista „22” (nr. 5), Ion Bogdan Lefter și H.-R. Patapievici analizează resorturile mineriadei din ianuarie: ■ I.B.L., în *Război (mineresc) și pace (la Cozia)*: „De îndată ce protestatarii din Valea Jiului s-au pus în mișcare și pe măsură ce evenimentele s-au precipitat, au apărut în limbajul politico-jurnalistic al acelor zile, din ce în ce mai frecvenți, termeni războinici, unii moderni, alții antici și de demult: *marș* spre București, *campanie*, chiar *cruciadă* (după care a fost calchiată în 1990 denumirea de *mineriadă*), apoi *trupe*, *batalioane* sau *hoarde* minerești, formând o veritabilă *armată a ortacilor*, condusă de *căpetenii* sau *comandanți* și precedată de *iscoade* sau *cercetași*, angajată în *lupte* ori *bătălii* desfășurate după toate regulile *tacticii* și *strategiei militare*, cu *desfășurări* și *învăluiri*, cu *asalturi*, *prizonieri* și *capturări de armament*, *munii*, *camioane*, *echipamente de comunicație*. Față

în față cu jandarmii și polițiștii din trupele de ordine, *armata ortacilor* a reputat o victorie simbolică, fără ciocniri directe, la Bumbești, la ieșirea sudică din defileul Jiului, pentru ca apoi, câteva zile mai târziu, marea confruntare – violentă, bestială, sângeroasă, din fericire fără pierderi de vieți omenești – să fie numită fără ezitări *bătălia de la Costești*. (...) În prelungirea acestui lexic eminentemente războinic, toată lumea a găsit firesc să se vorbească despre înțelegerea care a pus capăt ostilităților ca despre *pacea de la Cozia*” ș.a.m.d.; ■ H.-R.P., în *Mineriada: radiografia unei instituții*: „După marea încordare a cărei expresie a fost decretarea stării de urgență, a cincea mineriadă a fost aparent rezolvată prin înțelegerea de la Cozia (botezată grotesc «pacea de la Cozia»). Odată trecut, acest fenomen tulbure nu încetează să ne pună probleme. Încheierea lui la Cozia constituie oare și lichidarea cauzelor care l-au generat? Altfel spus, oare modul în care a fost rapid expediată cea de a cincea mineriadă nu cumva pune bazele celei de a șasea?/ Mai întâi, ce este o mineriadă?” ș.a.m.d.

● Într-un articol din nr. 4 al revistei „Academia Cațavencu”, *Locul unde se adapă vârcolacii*, sunt lansate ironii privitoare la emisiunea de la Antena 1 a „bardului” Adrian Păunescu (rubrica *Anacronica TV*, sub semnătura *Pasărea Spân*). □ La rubrica „Show biz da’ culți”, sub titlul *Muza figurilor de C.C.* și sub pseudonimul *Sabin Bălașul*, este calomniat Octavian Paler: „Se zvonește prin târg că Octavian Paler a hotărât să-și schimbe muza bătrână pe una mai tânără. Rău face, că *a bătrână* l-a convins să scrie romane, când domnia sa era un simplu autor de ghiduri turistice. Că romanele nu prea i-au ieșit, nu-i de vină muza, ci lipsa de talent epic al lui Octavian Paler. În fine, cu muza mai tinerică poate că Octavian Paler se va apuca să-și scrie memoriile și ne va povesti ce căuta în 1956 la Berna, la procesul anticomuniștilor români care ocupaseră ambasada română din capitala Elveției. Proces la care partea română a asistat numai printr-o delegație condusă de Ion Gheorghe Maurer. Suntem siguri că vom afla lucruri senzaționale. Acum rămâne să vedem dacă muza cea nouă poate să facă dintr-un vechi activist al partidului comunist măcar un memorialist decent”.

3 februarie

● Editorialul lui Nicolae Manolescu din nr. 4 al „României literare”, *Aproximații polemice*, aduce o serie de precizări polemice cu privire la un articol de fond al lui Nicolae Breban din noua serie a revistei „Contemporanul – Ideea europeană”, precum și cu privire la un text al lui D. Țepeneag din aceeași publicație: „Dl. Nicolae Breban dă un *Răspuns criticilor mei*, încercând a-i pune la punct pe toți cei care, de mai bine de treizeci de ani, au scris despre cărțile d-sale. Nu cred că dl. Breban, unul din cei mai valoroși romancieri de după război, recunoscut de majoritatea comentatorilor, procedează corect. Pe de o parte, artagul d-sale nu va schimba nimic, nu-i va

spori și nu-i va micșora cota literară. Cum nu e în spiritul autorului *Bunevestiri* să se facă simpatie, nici pierderea brumei de simpatie pe care o are nu reprezintă o problemă. Pe de altă parte însă, articolele d-lui Breban sunt înțesate de inexactități și de aproximații (ale memoriei și ale puternicei d-sale subiectivități) care nu pot fi trecute cu vederea./ (...) Aflu acum că i-am «înjurat» și «negat grosolan» romanul *În absența stăpânilor*, neînțeles «de nimeni», de altfel, după părerea autorului. Sunt convins că dl. Breban n-a recitit cronica mea. Înjurăturile și grosolănia nu fac parte din arsenalul meu critic. Mai aflu că mi-aș fi retras de la publicare cronica la *Îngerul de gips* la «sfatul amicului» meu Vasile Nicolescu. Dl. Breban ar fi trebuit să știe că nu eram receptiv la sfaturi. Dacă nu a apărut cronica, faptul se explică prin scoaterea ei de către cenzură, tocmai fiindcă n-am fost dispus la concesii (solicitare!) în privința aprecierii critice. Urmare a articolului despre *Bunavestire*, mi-am pierdut dreptul de a deține cronică literară o jumătate de an, nu câteva săptămâni, cum a reținut memoria selectivă a romancierului. Măsura a fost adoptată, culmea!, contra tuturor semnatarilor unor astfel de rubrici, eu fiind, de altfel, primul (și, o vreme, singurul) care și-a reluat cronica, o dată valul trecut. (...) În «Contemporanul» nr. 2, am parte și de urecheala d-lui Dumitru Țepeneag. Urecheală după ureche, dacă pot spune așa. Dl. Țepeneag a auzit că l-am lăudat nemăsurat pe dl. Dumitru Popescu, deși (mulțumesc pentru concesie!) nu eu l-aș fi impus ca «mare romancier». Am scris despre dl. Popescu la fel ca despre alții, cu aprecieri și rezerve, unele grave. Nu am ce să-mi reproșez. Dl. Popescu n-a profitat în nici un fel de poziția politică a d-sale ca să-mi influențeze opinia, trimițându-mi regulat cărțile, chiar și după cronici nefavorabile. Totdeauna realitatea e mai complexă decât amintirile și zvonurile. Dl. Țepeneag îmi reproșează (luându-se tot după zvonuri) că, lansându-i recent două cărți, l-aș fi considerat pe dl. Cristian Tudor Popescu «cel mai de seamă romancier de după 1990». «Sau, cam așa...», adaugă dl. Țepeneag prudent. Nu e deloc așa. Nu micul roman al d-lui C.T. Popescu m-a impresionat (am și spus de ce), ci culegerea d-sale de articole politice și literare. Șotronul d-lui D. Țepeneag e plin de astfel de sărituri printre adevăruri: nu știu cum reușește, dar pune tot timpul piciorul în pătratul de alături”. □ În prelungirea acestui text, examinând sumarul primelor două numere ale noii serii a revistei „Contemporanul...”, Gabriel Dimisianu formulează, pe un ton amabil, rezerve cu privire la obiectivele ei declarate (*O revistă de direcție?*): „«Contemporanul», revistă de direcție? Ar putea fi, dar încă nu este, pentru că nu și-a precizat țintele personalizate. Este, în schimb, o revistă în vizibilă dezmoțire, după cei câțiva ani de hibernare autoimpusă”. □ Sub titlul *Mulțumiri domnului Mircea Mihăieș*, Speranța Rădulescu îl interpelează ironic pe colaboratorul „României literare” cu privire la unele considerații formulate despre noii occidentaliști apropiați de președintele Emil Constantinescu: „Îi mulțumesc D-lui Mircea Mihăieș pentru entuziasmul și

seducătorul său articol *Bilanț (la mâini și la picioare)* care ne alină, preț de o secundă, dezamăgirile eșecului celor în care ne-am pus nădejdea. (...) Îl stimez pe Dl Mihăieș pentru curajul cu care înțelege să beneficieze de libertatea cuvântului câștigată de alții. Dar îl rog foarte respectuos să nu publice decât în jurnalele adresate cititorilor care preferă neșovăielnic engleza de ONG rusei de kolhoz. Cel puțin o vreme, până când fanii acesteia din urmă vor ezita să clameze, ca acea vrednică și disperată nevastă din Valea Jiului, că minerii trebuie «să aducă lumină în țară». □ Criticul de artă Pavel Șușară semnează un articol de atitudine pornind de la recente „descinderi minerești”, făcând legături peste timp cu reprezentările realist-socialiste ale muncitorilor în pictura românească a anilor '50: „A vorbi acum, în aceste momente dramatice pentru fragila democrație românească, despre expoziții curente, despre anecdotica vieții noastre artistice sau despre orice altceva din aceeași categorie ar dovedi, cel puțin, absența unei minime pudori. (...) Rebeliunea minerească, strigătul disperat și agresiv al clasei muncitoare din diverse sectoare economice, asociate discret sau fățiș cu extremismul politic oferă, în aceste momente, o imagine ce nu poate fi comparată, prin grotescul ei cutremurător, cu nici o alta, artistică sau nu, născută din imaginație sau doar copiată cuminte după model. (...) Imaginile minerilor, sub ale căror acțiune și mitologie România respiră sincopat în aceste zile, refac, cu o teribilă acuratețe, această lume polară a lui Corneliu Baba; individual, minerii sunt niște ființe triste,perate și îngrijorate patetic în fața zilei de mâine, în vreme ce absorbiți de stihia convoiului, dirijați abil de profesioniști ai diversiei și susținuți fățiș de neobosita propagandă naționalist-comunistă, ei ilustrează cea mai cumplită întrupare a primitivismului, a aroganței și a sălbăciei. (...) Unde este locul artei în aceste împrejurări și ce mai poate spune o cronică plastică? Răspunsul îl dau chiar unii artiști care au atelierele pe Str. Pangrati, lângă sediul Televiziunii. Însăpăimântați de ce au pățit în episoadele trecute ale confruntărilor de la Televiziune, când atelierele le-au fost devastate și multe lucrări distruse iremediabil, ei își împachetează, astăzi, joi, 21 ianuarie 1999, lucrările transportabile și le duc în locuri mai sigure” Cu următorul P.S.: „La data scrierii acestui text, deznodământul marșului mineresc era greu de prevăzut. Acum știm ce s-a întâmplat: Guvernul a cedat, prin negocieri sub presiune, infracțiunea a căpătat legitimitate (...). Toate acestea nu anulează, însă, nimic din actualitatea tristă a textului de mai sus. România a dovedit încă o dată că este o democrație fragilă, cu instituții nesigure și lipsite de autoritate, dar, mai ales, o țară în care politica nu o face clasa politică, ci, așa cum de peste cincizeci de ani se tot spune prin cărțile de istorie, clasa muncitoare. Și este evident că la o asemenea istorie ar trebui inventată urgent și o altă geografie. Pentru că în cea europeană nu pare să mai fie loc pentru comportamente africane”. □ Sabina Fănar (Paradoxul „paradoxului român”) și Monica Spiridon (*A îndura și a (de)scrie istoria*) întâmpină elogios recenta apariție a

volumului *Paradoxul român* de Sorin Alexandrescu. La capătul unui text preponderent descriptiv, evaluarea Sabinei Fănuș escaladează superlativul: „Acest volum, care se citește pe nerăsuflate, și care e cu adevărat produsul unui «uomo universale» reprezintă, în opinia noastră, cea mai incitantă și originală carte care a fost scrisă vreodată în domeniul filosofiei istoriei românești”. Comentariul Monicăi Spiridon se desfășoară într-un registru sobru-analitic: „Sorin Alexandrescu pornește (...) de la axioma decalajului perpetuu – reiterat în forme schimbătoare în spațiul românesc – între Limbaj și Realitate, între Evenimentul istoric și Narațiunea istorică. Clivajul acesta este obiectul constant de interes al cărții sale: la rigoare, putem să-l denumim generic Paradoxul inadecvării”.

● În „Adevărul”, Cristina Modreanu notează: *Poeta Saviana Stănescu debutează pe o scenă convențională*, arătând că acestei autoare (care „se detașează din rândul scriitorilor lansați după 1990 prin doza mare de teatralitate pe care o conțin poemele sale”) i-a fost selectat un poem, *Proscrisa*, pentru a fi dramatizat și reprezentat în mai multe circumstanțe: în 1998, în cadrul festivalului „Du Monde Entier” de la Paris; cu ocazia festivalului „Dramafest” de la Târgu Mureș (ai cărui organizatori „au gândit o montare neconvențională a *Proscrisei* într-un depou dezafectat”); iar mai recent: „Poemele Saviane Stănescu i-au inspirat regizorul Vasile Nedelcu un scenariu pe baza căruia acesta a realizat spectacolul *Proscrisa* [la Teatrul Dramatic din Galați]” (premiera urmând să aibă loc peste câteva zile). □ Într-un articol de la rubrica „Accente”, *Predica din cimitir*, C. Stănescu e de părere că „unii dintre cei mai eficienți «dușmani» al lui Eminescu nu sunt cei ce-l aduc pe poetul național și astral cu picioarele pe pământ, ci iubitorii lui fanatici, rău intenționați sau total nepricepuți”: „În emisiunea lui Cătălin Țirlea despre poetul național, o elevă din clasa a 11-a a putut să ne arate cum dragostea pentru Eminescu se prefăce în dispreț și ură față de alții: vinovați de toate «demolările» la care asistăm, inclusiv și mai ales de pulverizarea mitului «poetului național», nu sunt alții decât... «jidanii»! Este evident că doar gura care rostea această jalnică «opinie» putea fi a unei tinere de 17-18 ani: ea vorbea, de fapt, cu vocea profesorilor și a părinților care au crescut-o. (...) Ce fel de școală e aceea în care se cultivă asemenea credințe?! Manualele după care învață sunt cum sunt, în mare măsură le repetă, cu minime «renovații» oportuniste, pe cele dinainte de 1989. Dar manualul poate să zacă în bancă, îl citești sau nu-l citești. Reforma «reformatorilor» vinovați de stâlcirea unor suflete crude e, și în acest domeniu, stringentă. *Curriculum*... și alte prostii reformiste pot să mai aștepte. Chiar și manualele (...), alternative sau nu”. Publicistul invocă totodată „aberațiile «ortodoxiste»” lansate de un teolog, pe 15 ianuarie, la mormântul lui Eminescu de la Bellu („evreimea Junimii”, „ateismul” lui G. Călinescu etc.).

● În „Luceafărul” (nr. 4), Ioan Stanomir (*O lecție despre Eminescu*) scrie despre cartea lui Petru Creția *Testamentul unui eminescolog* (Editura Humanitas, 1998), menționând că volumul „introduce în dezbatere ceea ce până acum a lipsit – moderația aplicării la text, echilibrul interior decurgând dintr-o solidaritate intelectuală incontestabilă, ce refuză două tipuri de atitudine, violent iconoclastă și violent idolatră”. □ Romul Munteanu (*Un nou antiroman*) comentează romanul Rodicăi Draghinescu *Distanța dintre un bărbat îmbrăcat și o femeie așa cum e*, semnalând, printre altele, următoarele: „Egolatru, exhibiționist, romanul Rodicăi Drăghinescu face parte din sfera literaturii viscerale. (...) Neîncrezătoare în narațiunea întinsă, cu ritmuri generos cadențate și coerente, autoarea a optat pentru notațiile succinte și eteroclite, posibile în literatura memorialistică sau în jurnale”.

4 februarie

● La rubrica „Șotron” din „Contemporanul – Ideea Europeană” (nr. 5), D. Țepeneag constată că *Imaginea dezastruoasă a României în lume* se datorează nu doar evenimentelor politice postrevoluționare, ci și felului în care se vede din afară granițelor viața literară românească sau atitudinii scriitorilor din exil. În acest sens, D.Ț. remarcă faptul că autoritățile române nu investesc în deschiderea unei librării românești la Paris, „zgârcindu-se la tărâțe”, singura unitate de acest fel fiind deținută de un fost asistent de marxism, Pișcoci, editorul lui Roger Garaudy, filosof marxist, iar „acum, la 80 și ceva de ani, un negaționist și un fanatic musulman. Și l-a găsit drept discipol pe Pișcoci, librarul și traducătorul (cu picioarele!) al filosofiei lui Blaga. Tinerii militanți evrei i-au spart în mai multe rânduri vitrina”. De asemenea, este semnalată polemica nefericită între „intelectuali români, socotiți drept oameni de bine și deloc extremiști, printre ei Manolescu și Tudoran, și intelectuali evrei din țară sau Occident” declanșată în urma afirmației lui Liiceanu care „pretindea că a suferit aceeași persecuție ca și «mon frère Sebastian», lăudăroșenie cam nătângă, interpretată însă, mai ales aici, de către evrei, ca un fel de provocare”: „Ca oricăre polemică, s-a exagerat de ambele părți. Orgoliul intelectual a provocat un mic incendiu. Un foc de paie, s-ar putea spune, dacă ținem seama că de nici o parte n-a existat o miză existențială, dar un foc care s-a extins, a fost văzut de departe și s-a adăugat la imaginea din ce în ce mai negativă a României în lume”. □ Apare o a treia parte a interviului realizat de Marilena Rotaru, în 1990, la Villalba, cu Vintilă Horia. „Dacă nu crezi în Dumnezeu, nu poți să crezi nici în om. (...) Deci drepturile omului fără obligațiile omului față de Dumnezeu nu reprezintă nimic. Sunt doar niște vorbe goale. Oamenii politici manipulează azi niște cuvinte goale la care au aderat la Helsinki, la Viena, la Madrid toți reprezentanții democrațiilor occidentale”. □ La rubrica „Ghilimele” este transcrisă o opinie formulată de Eugen Uricaru în revista „Ramuri” cu privire la pericolul „restaurației regimului totalitar”; prozatorul

afirmase: „Pentru a argumenta nevoia de dictatură, o liotă de analiști, jurnaliști, sicari politici ori nu doar politici agită termene și imagini catastrofice pe toate canalele, pe toate undele, în mai toate paginile de ziar. (...) Adevărata schimbare se va produce în momentul în care Guvernul României va fi condus de un bărbat de stat care va pune înaintea tuturor intereselor, *interesul țării*. Chiar și înaintea intereselor politice”.

● Sub titlul *De ce n-a poposit „Nobel”-ul în România?*, C. Stănescu semnalează în „Adevărul” o recentă lansare – la sediul USR – a unei proaspete ediții din antologia *Nobel contra Nobel* alcătuită de Laurențiu Ulici, eveniment la care au participat Doina Uricariu, Dan Cristea și Marin Mincu: „Vorbitorii au elogiat munca și devotamentul criticului Ulici față de ideea de literatură de valoare și, cu toții, s-au întrebat din nou de ce, în raport cu cota calitativă a literaturii române, aceasta a rămas ocolită de cel mai important premiu literar al lumii, acela care consacră nu numai un autor, ci și o întreagă literatură națională în concertul internațional?”.

5 februarie

● În „Dilema” (nr. 313), Mircea Iorgulescu comentează, în editorialul său politic (*Refluxul*), receptarea ultimei mineriade în presa străină, prin contrast cu catastrofismul presei din țară. Un exemplu de moderație i-l oferă comentatorului un „lung și documentat articol” despre minerii din Valea Jiului scris de jurnalistul Damien Roustel de la „Le Monde Diplomatique” (1 februarie 1999): „Damien Roustel nu s-a luat după relatările din presa românească și nu s-a lăsat impresionat de tonul lor catastrofic – așa cum, după toate aparențele, a procedat, spre exemplu, corespondentul cotidianului «Le Monde», care, voind probabil să-și depășească în supralicitare confrății locali, a furnizat seriosului altminteri ziar parizian «informația» colosală că Miron Cozma ar fi fost vreme de șase ani șeful milițiilor personale ale fostului președinte Iliescu. Pagina lui Damien Roussel (...) nu are nimic spectaculos, nimic senzational, nimic exotic sau extravagant. Și, mai ales, nimic elucubrant. Dar devine spectaculoasă prin contrast (...) cu lipsa de moderație din alte publicații, fie ele românești sau străine”. □ În cadrul rubricii „Statul de drept”, Sever Voinescu combate alegațiile senatorului – și cronicarului literar al „Dilemei” – George Pruteanu în privința exonerării minerilor de răspundere penală (*Despre vinovați*): „Trebuie să-l contrazic, de pildă, pe dl. senator George Pruteanu care găsea că insistența unora de a pedepsi pe minerii vinovați de încălcarea gravă a regulilor statului de drept (dacă se vor găsi acești vinovați, firește) este o «încrâncenare», o «umoare neagră» Dimpotrivă, cred că dorința de a vedea pedepsiți conform legii pe cei vinovați de dezordinile sociale din ianuarie, fie ei mineri sau nu, este singurul semn de sănătate într-un corp dominat de simptome. Nu-l putem reprimă de dragul unei păci sociale iluzorii”. □ La rubrica sa „povești suprapuse”, Adrian Cioroianu

critică stigmatizarea locuitorilor din Râmnicu Vâlcea, oraș de pe traseul „mineriadei” unde grupuri umane au ieșit în stradă pentru a-i aplauda pe mineri (*Râmnicu Vâlcea e victima din noi*): „Merită să blamăm o întreagă urbe pentru astfel de smuciți? Eu cred că nu”. □ Grupajul revistei, realizat de Mircea Vasilescu (*Dilemele Fundației Culturale Române*), își propune să dea o replică adversarilor „Dilemei” și FCR prin expunerea identității și realizărilor acesteia de după aprilie 1990: „«Dilema» datorează Fundației această temă nu doar pentru a răsplăti generoasa finanțare, ci mai ales pentru a expune termenii unei contraziceri sâcâitoare: suspiciuni, contestări, atacuri joase pe de o parte, fapte culturale incontestabile pe de alta”. ■ Primul nume pe lista colaboratorilor la acest grupaj este cel al lui Carmen Firan (*De la suspiciuni și reticențe la proiecte și evenimente*): „Nu este nici un secret, FCR s-a creat prin desființarea Institutului Român pentru relații Culturale cu Străinătatea și Asociației «România», două servicii mascate ale propagandei comuniste. (...) La lipsa de informare a lui Augustin Buzura, venit din Cluj în lumea tulburată a Clujului post-decembrist, s-a adăugat abilitatea celor care își schimbau doar coafura, astfel că la început Fundația, dacă nu era chiar nimic, nici ceva bun nu se arăta a fi. S-au perindat în primele luni diverse persoane, unele crezând că și-au găsit refugiul sau acoperirea, altele un loc călduț. (...) Am lucrat la FCR de la început, întâi ca redactor la editură, apoi ocupându-mă de publicațiile și programele internaționale și, indiferent de scăpări, lipsuri, așteptări amânate, am fost martora unei creșteri și unei vizibile schimbări: de la *staff* la mentalitate, de la o revistuță, și ea contestată, la zeci de publicații de valoare, de la primul plan editorial prăfuit și nepotrivit la colecțiile de acum, de la doi-trei pensionari și două-trei persoane bune la toate, la personalitățile care acum își leagă numele de Fundație. Cred că suspiciunile unora de la început erau motivate, le-aș fi avut și eu dacă nu aș fi lucrat acolo și nu aș fi fost martora eforturilor și rezistenței (...). După cum cred că reacțiile de acum ale unor colegi nu mai sunt motivate, odată ce o simplă enumerare de nume și evenimente nu pot duce decât la respect pentru cei care s-au încăpățânat să demonstreze că se poate și construi în acei ani în acei ani în care eram ocupați mai mult cu rivalități și demolări, cu orgolii, revanșe și discursuri politice. Mai cred că Fundația are acum o imagine mult sub anvergura profilului ei real. Este în primul rând vina noastră și nu o dată am fost acuzați că nu ne promovăm cum ar fi trebuit activitățile. Numai că anii de după '89 nu au fost ușori. (...) Departe de mine apologia Fundației născută în instituție perfectă. De altfel am și fost percepută în interior ca un element prea critic, uneori cam acru, nemulțumit, nu o dată am avut conflicte cu colegii sau șefii, știu că se putea și mai mult și mai altfel, dar nu pot, mai ales de la distanță, să nu văd că FCR este un partener valabil pentru multe instituții occidentale și un nume care, paradoxal, este mai cunoscut și impune mai mult respect în afară decât în țară, mai mult personalităților adevărate decât celor încrâncenate. Mă gândesc acum nu doar la

proiectele organizate cu Institutul Suedez, Institutul Goethe, Unirea Latină, Fundația Internațională James Joyce, Fundațiile Felix Meritus sau Gulliver, Lincoln Center, Library of Congress, Institutul Smithsonian, dar și la dicționarele, sintezele și istoriile publicate de editura FCR sau la centrele de studii din Iași și Cluj sau la programele pentru Basarabia și Bucovina, la cursurile pentru profesorii din teritoriile românești... Probabil că această Fundație va fi mai bine văzută și receptată peste ani, când, în sfârșit, spre bucuria unora, altul va fi președintele ei, alții o vor duce mai departe, dar începutul s-a produs, și nu oricum. Iar în România, o asemenea instituție se construiește greu, iar până acum este singulară. La început am fost eu însămi suspicioasă și reticentă. (...) Când m-a convins Fundația că este o instituție valabilă? Eram o cititoare-admiratoare a revistei franceze «Lettre Internationale» în ultimii ani înainte de '89, când reușeam cu greu să o procur. În 1991, Augustin Buzura mi-a spus că în câteva luni Fundația va publica ediția română a acestei reviste. (...) În trei luni Fundația a publicat ediția în limba română". ■ Costache Olăreanu rememorează experiența de redactor la Editura FCR (*Mărturisiri de scriitor, presimțiri de editor*): „Atât de convins a fost Augustin Buzura, ca și directorul de atunci al Editurii, Mircea Anghelescu, de sorții stelei mele în plină ascensiune, că, din toamna lui '95, urcușul meu pe scara ierarhică a fost în permanență supravegheat, în dozele convenite și cu gradele de risc cele mai scăzute: mai întâi redactor, pe urmă redactor șef adjunct, apoi redactor șef, în fine, director. Trebuie să recunosc că o asemenea ascensiune, în timpi parcă dinainte calculați, n-am mai trăit niciodată, întreaga mea existență de dinainte de '89 «derulându-se» (ah, scump cuvânt!) între o dare afară dintr-o slujbă și o altă dare afară. Nici vorbă de promovări sau de vreun șef care să te felicite cu griji de *pater familias* (o excepție la fel de fericită a fost Mihai Șora, acum vreo 25 de ani, deși în cu totul alte condiții, pe când conducea sectorul de documentare și bibliotecă al Ministerului Învățământului). (...) Doar gândul că editura la care lucrez a reușit, cu sau fără contribuția mea deosebită, să se instaleze de ceva timp în topul celor mai bune și mai serioase edituri din țară (...) mă face să las modestia deoparte și, deși nu titlurile sunt partea mea forte, să-mi placă să mă prezint celor care nu mă cunosc, nu ca scriitor, ceea ce poate fi destul de banal, ci ca editor". ■ Pe coloana din dreapta, este prezentată „Caseta tehnică” a Editurii, cu o prezentare a acesteia și a publicațiile pe care le editează: „Fundația Culturală Română a fost înființată în aprilie 1990, ca instituție națională de cultură, neguvernamentală și apolitică. Este persoană juridică de utilitate publică, nonprofit, cu o durată de existență nelimitată. Sediul social este la București, în Aleea Alexandru nr. 38. Are filiale la Cluj (Centrul de Studii Transilvane) și la Iași (Centrul de Studii Românești) și are dreptul de a înființa filiale în alte țări. Își desfășoară activitatea în temeiul unui statut propriu de organizare și funcționare. Scopurile fundamentale sunt difuzarea

culturii române în lume și a altor culturi în spațiul românesc, realizarea de schimburi culturale internaționale, menținerea și dezvoltarea relațiilor culturale și spirituale cu românii din afara granițelor țării, în vederea conservării identității lor de limbă, cultură, tradiții. Sursele de finanțare ale FCR sunt: alocații bugetare anuale, aprobate de Parlamentul României: venituri proprii, obținute din valorificarea publicațiilor pe care le editează (cărți și reviste); subvenții și sponsorizări acordate de persoane fizice și juridice; donații și legate. Organele de conducere sunt: *Consiliul Director*, format din 24 de membri (personalități din lumea culturii și reprezentanți desemnați ai unor instituții publice cu activități asemănătoare celor desfășurate de FCR; Academia Română, Ministerul de Externe, Ministerul Culturii, Ministerul Educației Naționale); *Consiliul de Administrație*, format din 9 membri, asigură conducerea curentă și coordonarea funcțională; *Președintele* este ales prin vot secret de Consiliul Director pe o perioadă de 4 ani și poate fi reales; trebuie să fie o personalitate culturală sau științifică de prestigiu național și internațional, neangajată politic. Din 1995, Fundația Culturală Română este membră cu drepturi depline a Centrului European al Fundațiilor, cu sedil la Bruxelles".

Publicații – „Curierul românesc”. Revistă a românilor de pretutindeni, apare lunar și este destinată în principal românilor din diaspora; se difuzează în 37 de țări; „Lettre Internationale”. Trimestrial, înființat în 1992, ediția în limba română a cunoscutei publicații înființate la Paris și difuzată în 11 țări ale lumii. „Creanga de aur”, publicație de sinteză, trimestrială, lansată în 1994, conține traduceri din literatura română, grupate tematic și destinate în primul rând publicului străin. „Transilvanian Review”, apare la Cluj, de patru ori pe an, revistă de tip academic, publică, în limbi de circulație, studii de istorie dedicate cititorilor specializați. „Destin românesc”, Chișinău, apare din 1994 de 4 ori pe an, publică studii istorice despre basarabia. „Glasul Bucovinei”, trimestrial de cultură și istorie, înființată în 1994, apare la Cernăuți și București. „Contrafort”, lunar, revistă a tinerilor scriitori din basarabia. „Revista de Istorie Socială”, culegere de studii istorice, apare la Iași. „International Journal of Romanian Studies”, reia publicația omonimă apărută din 1990 la Amsterdam. FCR a susținut financiar, prin programe speciale, câteva speciale, câteva publicații ale românilor din afara țării („Limba română”, „Sud-Est”, „Semn”, „Alfa și Omega”, „Cugetul”, „Luminătorul” – în Republica Moldova; „Curcubeul Timocean” – în Serbia) și „cu voia domneavoastră, ultima pe listă”, „Dilema. Săptămânal de tranziție”; apare din ianuarie 1993. ■ Sunt listate și o serie de titluri și premii ale Editurii F.C.R.: „În ciuda prejudecăților și vorbelor care circulă, editura se autofinanțează: nu primește nici un leu de la bugetul de stat, ci trăiește din vânzarea cărților pe care le publică (circa 40-50 de cărți pe an”. În replică față de contestatarii care au acuzat ignorarea diasporei literare, sunt menționați scriitorii din diaspora publicați de EFCR (unii, cu mai multe volume): Petru Dumitriu, Nina Cassian, Mihail Villara,

Mihai Botez, Werner Sollner, Dieter Schlesak, Dumitru Țepeneag, Petru Popescu, Virgil Duda, Alexandra Târziu, George Banu, Mircea Iorgulescu, Ilie Constantin, Alexandru Ciorănescu, Norman Manea, I. Schechter, Paul Miron, Maria Banuș, Virgil Nemoianu, Sanda Golopenția, Edgar Reichmann, Dinu Flămând, Mariana Șora, Matei Vișniec, Nicolae Balotă, Andrei Codrescu, Bujor Nedelcovici, Mircea Zăciu, Monica Săvulescu, Alexandru Papillian, Hans Bergel, Carmen Francesca Banciu, și precizarea ironică „restul (ar trebui să) se știe”. Premii (acordate unor personalități culturale): George Emil Palade, laureat al premiului Nobel pentru medicină (SUA); Sergiu Celibidache, dirijor (Germania); Gellu Naum, scriitor (România); Gregor von Rezzori, scriitor (Austria); Eugen Coșeriu, lingvist (Germania); Keith Hitchins, istoric (SUA); Peter Lucaci, jurnalist (SUA); Sergiu Comissiona, dirijor (SUA); Virginia Zeani, artistă lirică (SUA); Dan Gabriel Cacuci, fizician (SUA); Constantin Tacou, scriitor și editor (Franța); Horia Bernea, pictor (România); Alexandrina Cernov, filolog (Ucraina); George Banu, critic de teatru (Franța); Victor Bârsan, jurnalist (România); Eva Behring, critic literar (Germania); Petru Dumitriu, scriitor (Franța); Stephen Fischer-Galați, istoric (Franța); Stephen Fischer-Galați, istoric (SUA); Miya Kosei, jurnalist și artist fotograf (japonia); Mariana Nicolescu, artistă lirică (Franța); Szilagyí István, scriitor (România); Radu Varia, critic de artă (Franța); Roman Vlad, compozitor și muzicolog (Italia); Leon Volovici, istoric literar (Israel); Liviu Ciulei, regizor (SUA); Vasile Kazar, artist plastic (România); Andrei Codrescu, scriitor (SUA); E.S. Cardinalul Luigi Poggi (Vatican); Adolf Armbruster, istoric (Germania); Editura Humanitas (România); Silviu Purcărete, regizor (România); Î. P. S. Petru, Arhiepiscop de Chișinău, Mitropolit al Basarabiei (Republica Moldova); Adrian Bejan, fizician (SUA); Eliot Sorel, psihiatru (SUA); Corneliu Baba, pictor (România); Denis Deleant, istoric (Marea Britanie); Paul Miron, filolog (Germania); Virgil Nemoianu, critic și teoretician literar (SUA). Tot din 1995, au fost desemnați membri de onoare ai FCR Norbert Dodille, filolog (Franța); Ahmed Khamis, economist (Egipt); Alexandru Moșanu, istoric (Republica Moldova); Paul Neagu, sculptor (Marea Britanie); Jean Țăranu, medic (Canada); Radu Popescu-Zeletin, informatician (Germania); Ragnar Angeby, fost ambasador al Suediei în România.

■ La întrebarea „*Cum apreciați activitatea Fundației Culturale Române*”, răspund mai mulți intelectuali publici, jurnaliști și universitari din țară și străinătate. ■ *Sorin Alexandrescu* (profesor, Universitatea din Amsterdam): „După oarecare indecizie în primii ani postdecembriști, când nu reușeam să disting în ceața zvonurilor și ambiguităților profilul real al Fundației Culturale Române, m-am hotărât, de prin '94 cred, să iau contact direct cu ea. L-am regăsit astfel pe fostul meu amic Augustin Buzura – unul dintre puținii scriitori care îndrăzniseră să scrie adevărul în teribilele ani optzeci, lucru cam repede uitat de cei care atunci nu o făcuseră – plin de energie și de

proiecte și, mai ales, de încredere în posibilitatea de a le realiza, cu tact și cu perseverență. (...) Astăzi, cinci ani mai târziu, cred că nu m-am înșelat atunci. Colaborarea cu Andrei Pleșu, la «Dilema», și apoi cun atâția oameni de evidentă valoare, din mai multe generații, până la foarte tineri absolvenți de facultate, ori asistenți și asistente – renunța a cita nume; lista ar trebui să fie enorm de lungă – au transformat FCR într-o instituție *definitorie* pentru noua România. (...) «Dilema» împreună cu suplimentul «Vineri» sunt emblematice pentru o anumită atitudine, foarte particulară în peisajul românesc de astăzi. Spiritul dilematic intriosus de Andrei Pleșu pentru a tempera nervozitatea și lipsa de reflecție pe termen mediu din primii ani postdecembriști se păstrează – din păcate este încă nevoie de el – dar lui i s-au adăugat un anumit tip de atenție la fenomenele socio-culturale la care contribuie întreaga redacție: aplecarea spre aănnuntul (fals) nespectaculos, interesul pentru marginal, pentru zona de penumbră a actualității, dar și a istoriei recente, pentru locurile vieții publice prin care trecem fără a le da atenție. Această aparent cuminte, dar înțeleaptă abordare a cotidianului se împletește perfect cu strălucitoarea «Vineri», plină de vervă tinerească, de spumă, de calambur și fermecătoare lipsă de respect, dar care aduce și un cu totul nou orizont de cultură, propriu «generației Cyber», adevărata nouă generație, nu cea «PRO»". ■ *Sanda Golopenția* (profesoară, Brown University, SUA): „O asociem cu toții, în gând, Fundațiilor Culturale Regale din perioada interbelică. Îi dorim, ei ca miez înfăptuitor și ceor care o însuflețesc, între care nu pot rezista ispitei să nu-i numesc pe Augustin Buzura și Mircea Anghelescu, mai cu seamă și în primul rând *timp* (...). România a avut și are prea puține instituții de dinamismul și forța Fundației Culturale Române. Și nu numai România. În țările occidentale prospere, care nu se izbesc de greutățile cărora le fac față românii acum, instituții culturale de calibrul Fundației se pot număra astăzi pe degete”. ■ *Peter Gross* (profesor, California University State Chico): „...Fundația colaborează acum cu Institutul Smithsonian pentru a organiza unul dintre cele mai importante evenimente culturale ale anului 1999, și anume Festivalul de Tradiții Populare, care în acest an prezintă România. (...) Dacă luăm în considerare și relațiile curente ale Fundației cu unii dintre cei mai străluciți intelectuali americani, semnificația activității sale crește exponențial și transcende tărâmul culturii pure, pregătind terenul pentru subtile contribuții la relațiile dintre națiuni, adică la diplomatie. Cum se spune în Statele Unite, duceți mai departe lucrul bun! (traducere de Ramona Mitrică)”. ■ *Vladimir Tismăneanu* (profesor, University of Maryland, SUA): „...Publicațiile girate de Fundație, între care «Dilema» și versiunea românească din ‘lettre’ mi se par exemplare prin spirit nuanțat, deschidere către dialog și mai cu seamă refuz al oricăror crispări provinciale. La care se adaugă o serie de conferințe internaționale care au permis contactul direct între intelectualii români și atâtea figuri de prim plan ale lumii culturale din Vest ori din alte state foste

comuniste. Datorăm FCR vizitele în România ale unor Adam Michnick sau Timothy Garton Ash”. ■ *Andrei Codrescu* (scriitor, SUA): „FCR mi-a făcut o cameră în cultura română unde mă simt bine. (...) Spiritul blând și generos al lui Augustin Buzura a făcut din acest proces potențial dureros un voiaj de împăcare și redescoperire. FCR a fost și este podul necesar între intelectualitatea română din afară și cea dinăuntru”. ■ *Andrei Corbea*: „Dintre puținele, prea puținele miracole pe care ne-a fost dat să le trăim după decembrie 1989, unul a fost cel al Fundației Culturale Române (...) în pofida inamicității așteptate și neașteptate, a înfruntat în cei nouă ani trecuți de după 1990 precum o corabie fragilă, dar cu un echipaj excepțional, valurile atât de vrăjmașe care au înconjurat-o și o înconjoară”. ■ *Marcel Cornis-Pope* (profesor, Virginia Commonwealth University): „Speranța mea e că Editura Fundației va reuși să spargă treptat ultimele bariere birocratice care despart creația intelectuală est-europeană de cea occidentală, angajând colaborări cu edituri majore din SUA și Europa Occidentală. Momentul actual, cu un «orizont de așteptare» mai receptiv față de fenomenele culturale ale Europei Centrale, invită la asemenea colaborări, dar din păcate el a fost speculat doar de acele culturi care s-au văzut (sau crezut) privilegiate de «noua ordine» internațională. Editura Fundației trebuie să interogheze aceste ierarhii vestigiale, reafirmând importanța discursului românesc nu ca discurs naționalist, ci ca discurs mediator, dialogic, indispensabil lumii culturale către care aspirăm”. ■ *Lory Wallfish* (profesoară, Northampton College, SUA): „Revenită în țară după o absență de aproape 45 de ani, nu am sperat să găsesc o instituție care (...) să-și propună un program atât de bogat și atât de convingător (...). Fundația Culturală Română rămâne cea mai puternică purtătoare de cuvânt a unei critici constructive, a gândurilor și aspirațiilor române de intensă actualitate”. ■ Pe un ton elogios se pronunță despre activitatea FCR și dr. Radu R. Florescu, Consul Onorific al României la Boston, Christina Zarifopol-Illias (Indiana University, Bloomington, SUA), Dr. Nicolae Popescu (National University of Health, SUA), Horia Pușcariu, jurnalist, Voice of America. ■ Adiacent sunt reproduse extrase – pro și contra FCR – din declarațiile de presă ale unor jurnaliști și scriitori (*Vorbe*): Cristian Tudor Popescu, Laurențiu Ulici, Paul Goma, Gh. Grigurcu, Ion Predoșanu, Dumitru Țepeneag, Mirela Roznoveanu, G. Roncea și A. Artene etc. etc. ■ B. Elvin semnează un articol succint de prezentare a revistei pe care o conduce: *Afi spus „Lettre Internationale”?* ■ În prelungirea acestui grupaj, Z. Ornea publică un comentariu istoric despre *Românii din jurul granițelor țării*. □ La rubrica „Televedenii”, într-un articol intitulat *Pactul cu televizorul*, Cipriana Petre comentează imaginea lui Eminescu pornind de la emisiunile TVR și de la receptarea „soap opera” a lui *Faust* în Germania: „Ce ar spune oare realizatorii de emisiuni care vorbesc ore în șir despre Eminescu fără să citeze un vers măcar, sau regizorii tv ai omagiilor anuale eminesciene, dacă ar vedea o Cezară deschizând ușa frigiderului, sau un

Cătălin la volanul unui Mercedes, cum i-au văzut pe Faust și pe Mefisto spectatorii lui Goethe – fără să se simtă deloc jigniți în demnitatea lor națională? Sigur, fiecare popor e liber să facă ce vrea cu Eminescu lui, problema apare doar când ai unul și vrei să faci din el doi: unul pe 15 iunie și unul pe 15 ianuarie. De fiecare dată când au loc schimbări în structurile de conducere ale Televiziunii Române, invariabil sunt convinsă că se va schimba ceva fundamental în modul de prezentare a poetului. De fiecare dată, tot invariabil, scenariul pe care mi-l construiesc eșuează. Anul acesta, în 15 ianuarie, am avut o surpriză plăcută (în ciuda orei excentrice) când emisiunea matinală a lui Mircea Diaconu și a Diane Lupescu (îndeobște extrem de puerilă) a găzduit o scurtă dar pertinentă intervenție despre malformarea lui Eminescu prin propaganda școlară și cea a televiziunii”. □ La „Cronica literară de tranziție”, George Pruteanu comentează nuanțat dar elogios pe ansamblu, volumul *Timp mort (scrieri)* al lui Cristian Tudor Popescu (***De la mânca-ți-aș la hermeneutică***): „Un autor pe al cărui viitor pariez ca un nabab”. □ Pe ultima pagină, Tita Chiper îi ia un interviu directorului FCR, Augustin Buzura, sub titlul ***Obsesia construcției***: „Am fost reales de curând, anul trecut: teoretic, mai am de stat 3 ani. Dar pot fi revocat și mâine, dacă nu-mi fac treaba, sau pot fi reales, tot teoretic și conform statutului, până la adânci bătrâneți dacă activitatea mea confirmă creditul acordat. Fundația a devenit un partener credibil pentru instituțiile culturale din străinătate. Sigur că e măgulitor să citesc opinia unei fundații occidentale, de care a depins primirea noastră la Centrul European al Fundațiilor, că va lucra cu FCR atâta vreme cât eu sunt președinte. Așa se procedează în lume: contează foarte mult și relațiile personale ale cuiva, prietenii pe care și le face în afara țării, stilul său de lucru, *fair play*-ul. Am să plec când voi fi sigur că s-a găsit un înlocuitor care să nu distrugă ce s-a făcut până acum. La noi încă se spune, dacă un ins se menține în post, că neapărat trebuie să fie omul cuiva. (...). Sunt al meu, atât cât sunt alturei mele și ale cărților scrise de mine: ele mă apără, mă contestă, mă acuză și mă țin, cât îmi va fi dat să durez”.

● În „România Mare” (nr. 447), George Alboiu scrie despre ***Fantomele criticii literare: Fantoma dizidenței. Gheorghe Grigurcu***: „Un critic subtil ca Gh. Grigurcu (de fapt, un critic important) e mai impresionat de metoda critică (politologie mascată în demers literar) a Monicăi Lovinescu decât de aceea a lui E. Lovinescu, un mare critic literar. Gh. Grigurcu nu a fost epigonul marilor critici și a devenit, de câțiva ani, epigonul unei diletante fanatice. Iată ce înseamnă o înțelegere greșită a dizidenței, transformare aberantă a unui amănunt biografic al autorului X în categorie estetică. Alte «fantome» sunt ale *textualismului* (Marin Mincu), ale *exilului* (Virgil Ierunca), *elitei* (Gabriel Liiceanu) și *tavernei*”. □ Ileana Vulpescu semnează pamfletul politic ***Camera de reanimare***: „S-ar putea spune că mi-am asumat rolul de cobe cu sumbre închipuiri aproape apocaliptice – să ne facem iluzia că suntem o Țară

independentă reprezintă un optimism fără suport. Câtă vreme stăm cu mâna întinsă după împrumuturi, închipuirea independenței este nelalocul ei. Depindem de niște foruri monetare internaționale. (...) Dar mai depindem și de rezistența muncii salariate la șomaj, la nesiguranță și la foame. (...) Economia e pe dric, în schimb penibilul care ne înconjoară sporește în progresie geometrică”.

6 februarie

● Sub titlul „*Vizita Papei ar aduce România cu un pas mai aproape de Europa*”, Ion Zubașcu consemnează în „România liberă” o convorbire cu Nicolae Balotă. Cităm intertitlurile interviului: *Un nomenclaturist nu vrea să iasă din casa scriitorului*, „*Caietul albastru*” și *chemarea scriitorului*, *Dubla chemare a scriitorului*, *Sfârșitul erei moderne și o nouă artă cultică*, *O punte între spiritualitatea răsăriteană și cea apuseană*, *Vizita Papei ne-ar înnobila*, *Restaurarea dreptății și adevărului*.

● Într-un interviu acordat lui Carmen Chihaiă pentru „Adevărul”, Dan Cristea (director al editurii Cartea Românească) afirmă: „*Prozatorul român suferă de incapacitatea de a scrie o carte pe care s-o poți povesti*”. D.C.: „Proza românească e într-o suferință acută. Și nu de azi, de ieri... Motivul: preponderența realismului. Aș zice că, paradoxal, proza românească suferă de... prozaism. Scriitorul român nu mânuiește bine fantasticul și celelalte mijloace. (...) Prozatorul român nu mânuiește foarte bine... meșteșugul prozei. Suferă de această incapacitate de a face o carte pe care s-o poți povesti, în linii esențiale...”. Despre proiectele de viitor ale Editurii Cartea Românească: „Producția noastră editorială '98 e în jur de 80 de titluri. În acest an, din rațiuni nu numai financiare, vom scoate mult mai puține cărți. Sincer vorbind, dorim să sporească partea de exigență a editurii. Recunosc, m-am simțit obligat, și anul trecut, față de cărțile ce zăceau în editură de 2-5 ani. (...) Lucru care, de aici înainte, nu se va mai întâmpla! Chiar am intenția să nu mai... cedez, în privința exigenței. (...) Poate că vremea compromisului a trecut. (...) O editură trebuie să fie și o... întreprindere profitabilă. Nu ne mai putem permite să pierdem bani! Pentru a nu exclude însă, cu totul, cartea de poezie, de pildă, mă gândesc să inițiem o colecție de «Poezie Română Contemporană», în care să publicăm maximum 10 titluri. Ale unor autori care, într-adevăr, au ceva de spus. Apoi, nu voi ezita să inițiez și o colecție de... literatură polițistă, care, așa cum fac mai toate editurile occidentale, acoperă deficitul”.

● Într-un text din „Ziua”, *Părțile cu care țin*, George Pruteanu răspunde unui articol al lui Ioan Groșan, publicat tot aici, pe 25 ianuarie 1999: „Amice Groșan,/ Îți mulțumesc pentru simpatia retroactivă pe care mi-o arăți și te asigur că ea este reciprocă. Îți prețuiesc scrisul, atât pe cel de prozator excepțional de talentat, cât și pe cel de bun gazetar. (...) Hai să deslușim, Groșane dragă, ce e suspect. Eu nu văd, așa maniheist ca tine, două părți. Iată lista «părților» pe care le-am susținut eu: 1) jandarmi, 2) polițiști, 3) mineri, 4)

săteni, 5) ziariști, 6) guvernul, 7) impresia despre România în lume. (...) Am scris, pe 18 ian., că un guvern care trimite bastoane în fața a 10-15 mii de oameni nervoși, în loc să trimită pe cel așteptat (primul ministru), știe (...) că se va lăsa cu capete și femururi și parbrize și cauciucuri sparte. (...) Voiam deci, după cum vezi, binele Guvernului. Dacă aș fi vrut să-l văd compromis, i-aș fi cerut să bage tancurile, taburile, tunurile, portavioanele și toate rachetele sol-sol contra bestiiilor ăloră, să-i facă chiseliță. (...)/ Restul textului tău e fășneț și nu mă îmbie la dialog. Mă întrebi de ce n-am beștelit PRM-ul și PDSR-ul. Pur și simplu pentru că nu erau în chestie. Nu aceste partide au provocat nenorocirea. Mă ironizezi apoi pentru că am primit timp de microfon din partea unor partide. Nu te înțeleg. Nu cred că timpul are culoare politică. (...) Important e să nu tac când am ceva serios de zis. Or, dacă PNȚCD a socotit că se descurcă mai bine fără mine (...), eu ce ar trebui să fac, să-mi torn cenușă în cap și să mă retrag la mănăstire, într-o muțenie adâncă?”.

8 februarie

● În „Fețele culturii” – suplimentul literar al cotidianului „Azi” –, Mihai Grănescu consemnează un interviu „complet epistolar” cu Liviu Ioan Stoiciu. Cu acest prilej, poetul rememorează primii ani postrevoluționari. Numit „președinte de județ” (Vrancea) și, astfel, membru al Parlamentului Provizoriu – din 22 decembrie 1989 și până la 5 martie 1990, când s-a „retras scârbit de mafia neocomunistă”, devine, în februarie 1990, redactor-șef al săptămânalului Uniunii Scriitorilor „Contrapunct”, de unde demisionează, „tot din motive de inadaptare”, pentru a se transfera, cu acordul lui Cezar Baltag, la „Viața Românească”, în vara anului 1991, devenind colaborator permanent, din 10 mai 1991, al ziarului „Cotidianul”. „Mă omor cu firea, publicistica politică îndeosebi îmi dă peste cap prioritățile literare – și asta numai fiindcă România nu reușește să intre într-o normalitate credibilă, în care onestitatea, bunul simț și respectul față de valori să nu fie aruncate la gunoi de mafia economico-financiară și de imoralitatea clasei conducătoare. Sunt un visător politic, știu, și voi muri pe limba mea ca atare, inocent. Detest impostorii cățărați în toate funcțiile publice posibile, actori și pe scena pe care se joacă non-stop comedia politicianismului. Altfel, nu sunt membru de partid nici azi, cum n-am fost niciodată, activismul oportunist și compromisurile puse pe seama «cauzei partidului» (fără scrupule doctrinare) nu mă pasionează. La masa de scris sunt și lider de partid, dacă îmi pun mintea, și lider de țară sau prim-ministru, nu numai cerșetor, mic întreprinzător sau miliardar – îmi ajunge condiția mea de băgător ele seamă. N-am vocație de parvenit, nici de profet al neamului”.

9 februarie

● Nr. 6 al revistei „22” se deschide cu un editorial al lui H.-R. Patapievici, *Un stat slab, o societate fracturată*: „...ce am învățat din recenta mineriadă (...)?”/

(I) Primul lucru pe care l-am învățat este acela că, scuturat puțin, statul nostru de drept intră în vrie. (...)/ (II) Al doilea lucru pe care l-am învățat este slăbiciunea societății civile. Urmând protestului organizat de *Societatea Timișoara* împotriva violențelor minerești (Timișoara, joi 21 ianuarie), marșul tăcerii organizat în apărarea ordinii de drept de *Alianța Civică*, *GDS*, *Asociația victimelor mineriadelor* și de alte câteva organizații civice (București, vineri 22 ianuarie) a arătat fără echivoc că societatea noastră are și o altă voce decât cea a bătei ori a solidarizării cu violența. Dar, atât demonstrațiile de la Timișoara, cât și cea din București au mai arătat că numărul celor care au sprijinit efectiv protestul împotriva tentativei de lovitură de stat a fost îngrijorător de mic. (...)/ Faptul că țara noastră are un electorat compus dintr-o majoritate tăcută, care nu a interiorizat încă responsabilitățile faptului de a fi cetățean, este o înfrângere a noastră, a tuturor, și constituie un potențial pericol viitor. Deoarece o cetate este apărată nu de înălțimea fortificațiilor, ci de setea de libertate a cetățenilor ei, statul de drept stă sau cade cu măsura în care societatea civilă posedă voința dreptului și responsabilitatea justiției./ În fine (...): ceea ce noi numim societate civilă este de fapt un organism fracturat, coagulat potrivit nu civismului, ci unor geografii politice advers manipulate. Altfel spus, societatea civilă nu este complet emancipată de curente de opinie politică care au divizat grav societatea românească în 1990, în fesenști și antifesenști. În ce mă privește, m-am obișnuit să cred că societatea civilă reprezintă, în mod esențial, ceva de tipul civismului opoziției intelectuale din anii '90. Este, mă tem, o simplă comoditate necritică. Noi încă nu am învățat să depășim, în spațiul unde se agregă solidaritățile comunitare, opozițiile rezultate din adversitățile noastre politice sau ideologice. De aceea, societatea noastră nu este civilă în sensul contrabalansării puterii instrumentate de stat: ea este, în momentele de criză, o prelungire bastardă a luptei politice de partid și a genului de incultură cetățenească favorizat de multiplele noastre neputințe instituționale, ambele divers și pervers încurajate de stat". □ Sub titlul ***Uniunea Scriitorilor și ASPRO*** este publicat un drept la replică al Comitetului Director al UR în urma afirmațiilor lui Mircea Nedelciu (despre înființarea, în 1994, a Asociației Scriitorilor Profesioniști din România, ca o consecință a nereformării UR) dintr-un interviu acordat Rodicăi Palade în nr. 5/1998 din suplimentul literar al revistei „22”: „I. La numai câțiva ani de la Revoluția din decembrie 1969, Uniunea Scriitorilor din România ajunsese foarte aproape de un adevărat colaps. Statul se retrăgea nu numai din economie, ci și din cultură. Avantajele acestei situații pe planul libertății de creație sunt, desigur, de domeniul evidenței. Odată cu libertatea pentru care și el a luptat, scriitorul și, în genere, producătorul de bunuri culturale și-a văzut însă îngustată dramatic piața de desfacere a produselor sale întrucât, în locul vechiului client asupritor, alții întârziiau să se arate. Așa se face că, pe la mijlocul anului 1994, falimentul Uniunii Scriitorilor din România părea să fie de neevitat. Subvențiile

încetaseră, alți bani nu mai erau, nu se mai puteau plăti salariile, se făcuseră datorii, revistele literare erau pe punctul de a-și înceta existența, toată lumea era nemulțumită, iar abandonul și chiar fuga cea mare erau la ordinea zilei. Din fericire, ne-a venit gândul cel bun că trebuie și că putem să răzvim prin noi înșine. Și, într-adevăr, întrebuițând mai bine patrimoniul am reușit să producem resursele financiare cu care să putem supraviețui./ Nu este întotdeauna foarte productiv să sondezi în subiectivitatea altcuiva. De dragul adevărului, simțim totuși nevoia să facem ipoteza că înființarea ASPRO s-a datorat mai puțin insatisfacției față de anchilozele reale sau imagineare ale Uniunii Scriitorilor din România și mai mult simțământului de frustrare încercat de fondatorii noii organizații, în momentul când Uniunea noastră și-a schimbat nu numai conduita economică, ci și conducerea./ 2. (...) După Revoluția din decembrie 1989, în conformitate cu prevederile Decretului-lege nr. 27/14.01.1990, Uniunea Scriitorilor din România și-a recăpătat deplina autonomie organizatorică și funcțională. A fost vorba nu de dobândirea personalității juridice (cum pare să creadă Mircea Nedelciu), Uniunea Scriitorilor fiind, de multe decenii, persoană juridică și încă de utilitate publică, ci de înlăturarea tutelei partidului-stat și de o adevărată repunere în toate drepturile de care se bucură asociațiile în țările democratice./ Potrivit decretului nr. 267/1949, Uniunea Scriitorilor din România era doar beneficiara patrimoniului material al Societății Scriitorilor Români. În consecință, s-a simțit nevoia reasumării istoriei reale, motiv pentru care Adunarea Generală din 3.02.1995 a statuat că Uniunea Scriitorilor din România este succesoarea deplină a Societății Scriitorilor Români, adică atât moștenitoarea bunurilor materiale ale acesteia, cât și, mai ales, a patrimoniului ei spiritual./ 3. Mircea Nedelciu, membru al Uniunii Scriitorilor din România din anul 1982 și secretar al acesteia până în anul 1994, se întreabă cu candoare de ce înființarea ASPRO a fost primită cu ostilitate, dar caută răspunsul nu acolo unde trebuie, ci în cu totul altă parte./ Înființarea ASPRO ni s-a părut a fi, din capul locului, generatoare de confuzii și jignitoare. Generatoare de confuzii, deoarece acordarea titlaturii de scriitor «profesionist» urma să fie atribuită nu pe baza unor opere create, ci prin simpla adeziune. Jignitoare, deoarece, prin însuși numele dat noii organizații, scriitorii care nu au aderat la ea s-au trezit în situația curioasă de a putea fi taxați de unii sau de alții drept «neprofesioniști». Jignitoare, de asemenea, deoarece acțiunea cu pricina a constituit o sfidare a unor prevederi categorice ale Statutului Uniunii Scriitorilor din România care, la vremea respectivă, nu îngăduia în nici un fel apartenența simultană la mai multe organizații de scriitori. Nedorind să se ajungă la excluderea celor în cauză și la tensiuni inoportune, Adunarea Generală din 3.02.1995 a operat o însemnată modificare a Statutului în sensul că, în continuare, membrii Uniunii noastre pot participa și la organizații scriitoricești, cu condiția ca acestea să nu ne afecteze interesele economice legate de patrimoniu, de timbrul literar și de

gestiunea colectivă a drepturilor de autor. Deși am încercat să tratăm cu conducerea ASPRO compatibilizarea organizațiilor noastre pe baza prevederilor noului Statut, demersurile pe care le-am făcut, cu bună-credință și responsabilitate, au rămas fără nici un rezultat./ Mai mult decât atât, ASPRO a încercat să împiedice înregistrarea noului Statut al USR sub cuvântul că ar conține prevederi contrare dreptului la asociere prevăzut de Constituție. A fost pusă în discuție tocmai acea parte a Statutului care reglementează condițiile în care membrii Uniunii Scriitorilor din România pot să facă parte și din alte organizații scriitoricești./ După un proces lung și complicat și după tot felul de manevre ale ASPRO, pe care ne abținem a le califica, justiția a stabilit că dreptatea este de partea noastră, că noul *Statut* este conform Constituției și legilor țării și că avem dreptul să ne protejăm împotriva eventualelor acte de neloialitate ale acelor membri ai Uniunii noastre care ar fi tentați să se plaseze în situația ciudată a personajului care, pentru a-și feri de contactul cu apa o parte a corpului, încerca să utilizeze simultan mai multe ambarcațiuni./ Este desigur posibil ca unii membri ai Uniunii Scriitorilor din România să fi rămas cu anumite nostalgii comuniste. Nu este însă treaba noastră dacă asemenea stări sufletești îi bântuie pe unii sau pe alții. Actualul nostru *Statut* este deosebit de clar, în sensul că în Uniunea Scriitorilor din România se poate intra numai pe baza operelor produse, care trebuie să satisfacă exigențele scrisului profesionist, opere ce sunt supuse cenzurii valorice a filialelor-secțiilor, Comisiei de validare și, în final, Consiliului Uniunii. În rest, toate discriminările de limbă, de naționalitate, de religie, de avere, de sex, de ideologie sau de politică au fost abolite. Pe de altă parte, Uniunea își interzice promovarea sau adeziunea la activități contrare demnității umane, libertății, democrației și statului de drept și, desigur, le interzice și membrilor săi promovarea sau adeziunea la astfel de activități, fără să-și propună, de bună seamă, nici controlul, nici spălarea creierelor. Astăzi nostalgiile comuniste sunt cam bizare. Ca atare, afirmația lui Mircea Nedelciu cum că instituția Uniunii Scriitorilor ar fi rămas cu asemenea nostalgii nu poate fi tratată altfel decât ca o glumă nereușită./ 4. Una din sursele majore de dezacord dintre noi și ASPRO este chestiunea timbrului literar, în legătură cu care interviul lui Mircea Nedelciu tace cu desăvârșire. (...)/ Legea nr. 35/1994 a adus o însemnată modificare în funcționarea timbrului literar, prin dimensionarea acestuia la 2% din valoarea cărților vândute, creându-se astfel posibilitatea ca sumele estimate a se încasa să fie acoperitoare pentru nevoile de protecție socială, precum și pentru finanțarea altor activități și proiecte culturale. N-a fost însă să fie așa, datorită, pe de o parte, unui liberalism prost înțeles, insinuat în substanța legii, iar, pe de altă parte, lăcomiei și iresponsabilității unora și altora./ Ca urmare a acestui aparent liberalism, au apărut o serie întreagă de organizații care au solicitat să fie recunoscute ca beneficiare de timbru și care, în cele din urmă, au și reușit performanța respectivă. ASPRO

s-a alăturat solicitanților, iar rezultatul este că se află în situația de concurent cu Uniunea Scriitorilor la o sursă de finanțare”.

● În „Adevărul literar și artistic” (nr. 455), Costache Olăreanu (*Dictatură și experiment*) comentează în marginea volumului *Experimentul literar românesc postbelic* (Editura Paralela 45, 1998), semnat de Monica Spiridon, Ion Bogdan Lefter și Gheorghe Crăciun: „După știința mea, e prima încercare sistematică de descriere a unui fenomen, comentat până acum doar în termenii unor generalități destul de anemice./ (...) Atâta amar de vreme experimentul, de orice natură ar fi fost el, nu avea îngăduința oficialităților, acesta fiind văzut deseori ca un atentat la atât de dorita coeziune și unanimitate socială (vezi cazul onirismului). Paradoxal, dar toate regimurile totalitare, instalate sau nu prin așa-zise revoluții, odată «consolidate», devin refractare oricăror noutăți, se transformă în regimuri conservatoare, reacționare, cu mult mai înverșunate decât cele pe care pretind că le-au înlocuit. Ne amintim doar cu toții cum canoanele oficiale cereau poezilor, prozatorilor, dramaturgilor să se inspire din viață, să cânte realizările poporului muncitor, adresându-se virtualilor cititori ai capodoperelor lor doar pe înțelesul acestora, adică, pe cât posibil, la nivelul cel mai scăzut de expresivitate artistică./ De aceea și pot părea atât de inexplicabile unele manifestări de inovare, chiar violente, toamai în perioade care nu anunță nimic bun nici pentru creatori, nici pentru restul populației. Să fi fost ceva «cu voie de la poliție» (...)? Iată întrebări la care e cam greu de răspuns. (...)/ Numai în cazul că autorul n-o ștergea din țară sau n-avea unele manifestări prea fățiș potrivnice regimului, respectivii inovatori și experimentaliști erau, cu foarte rare excepții, publicați. Nu în tiraje de masă, ca ceilalți, mai ascultători, și nu cu o publicitate prea susținută, dar în condiții care permiteau cel puțin răspândirea lor în cercurile cititorilor avizați. În fond, cenzorii aveau o singură și unică grijă: să nu se aducă vreo atingere esenței regimului și conducerii sale. În rest, vorba aia: exeperimentați, fraților, jucați-vă cât vreți, însă numai de-aici și până aici!/ Îmi dau seama că prin rândurile de mai sus aș putea deveni antipatic multora. (...)/ Aproape mi-e și frică să-mi spun gândul până la capăt: regimul a preferat deseori, unor restricții prea fățișe și prea brutale, să-i mai lase și liberi pe cei pe care îi stăpânea, exact cum le acorzi copiilor loc de joacă, fără a-i mai controla la tot pasul. Aceștia s-au jucat cum au putut și cât au putut. (...)/ Fiind eu însumi un antologat în cartea celor trei, mă întreb cât de copil sau de caraghios am putut să fiu în anii ce-au trecut”.

● În „Tableta de marți” din „România liberă”, Gheorghe Grigurcu propune *O selecție*: „Un ziar din Cluj îmi cere concursul în cadrul unei anchete menite a selecta câte trei nume, «cele mai importante», ale ultimului mileniu și, respectiv, ale ultimului veac, produse pe sol românesc. Mărturisesc că mi s-a tăiat respirația când gazetarul răspunzător de acest «top» mi-a pus întrebările la telefon, însoțindu-le de dorința unui răspuns instantaneu. Nu e o joacă, mi-am

zis, de-a vedetele muzicii ușoare ori ale fotbalului (...). E o încercare de autodefiniție națională, trecută printr-o subiectivitate ce, în paralel, se autocaracterizează și ea. Confratele Romulus Rusan ne atrăgea atenția asupra unei recente întreprinderi analoge din Marea Britanie, care, spre lauda conștiinței cetățenilor săi, l-a scos în frunte, sublim-emblematic, pe părintele lui Hamlet. La ce rezultate am ajunge dacă am supune chestiunea, noi, românii, sufragiului public? Nu-mi pot opri imaginația să se îndrepte spre o imagine de coșmar, în care, să spunem, Eminescu s-ar întâlni cu Adrian Păunescu, N. Iorga cu Corneliu Vadim Tudor, Dimitrie Cantemir cu Gheorghe Funar, Cioran cu Adrian Năstase, Blaga cu Miron Cozma etc. (...) Iată opțiunile subsemnatului, așa cum le-am formulat sub presiunea puținelor minute de convorbire telefonică: pentru mileniu, Eminescu, Titu Maiorescu, P.P. Carp; pentru secol, Blaga, E. Lovinescu, Mircea Vulcănescu”.

● Sub titlul ***Trei pentru Nobel: Gellu Naum, Mircea Ivănescu și Paul Goma***, citim în „Adevărul” o notiță conform căreia „în urma invitației adresate Asociației Scriitorilor Profesioniști din România de către Comitetul Nobel al Academiei Suedeze, consiliul ASPRO a decis nominalizarea pentru candidatura la Premiul Nobel pentru literatură a trei figuri reprezentative ale scrisului românesc”; Gellu Naum pentru că este „cel mai mare poet suprealist român și unul dintre cei mai importanți ai literaturii europene din acest secol”; Mircea Ivănescu – „unul dintre cei mai importanți poeți postbelici și un pionier al postmodernismului în Europa Centrală și de Est”; Paul Goma – „cunoscut în Europa de Vest drept un «Soljenițin român»”; „unul dintre cei mai reprezentativi romancieri români postbelici și cel mai important scriitor disident anticomunist de la noi”.

10 februarie

● Nicolae Manolescu glosează, în editorialul său din „România literară” (nr. 5), pe tema relației dintre lectura capodoperelor literare europene și individualismul democratic (***Două efecte ale citirii cărților***): „Între visul minunat și eroic al lui Quijote și realizările democrației ateniene nu este totuși decât aparent o prăpastie. Civilizația europeană bazată pe cititul cărții este cea mai complexă din câte au existat pe pământ. Chiar opoziția dintre un individualism nebunesc și democrație ca unitate de a măsura puterea oamenilor în fața tentațiilor și orgoliilor puterii se dovedește caracteristică pentru noi. Liberalismul e o creație europeană. Nu-l găsim în vechea Chină și nicăieri altundeva. Liberalismul are, la un capăt, afirmarea valorilor individuale, ale persoanei și ale libertății ei de acțiune și de visare, iar la celălalt, afirmarea valorilor democrației, ale societății capabile să se autoregleze și să se transforme nonviolent. De aici provine toată ambivalența modernă a citirii cărților”. □ La rubrica sa „Contrafort”, Mircea Mihăieș atrage atenția asupra unui „eveniment” timișorean trecut cu vederea de mass-media în febra noilor

descenderi minerești spre Capitală (*Cârnați pentru Europa*): „M-am numărat, zilele trecute, printre inițiatorii, la Timișoara, ai unei conferințe de presă care-și propunea să tragă un semnal de alarmă în legătură cu înțetirea practicilor totalitare ale serviciilor secrete românești. Pornisem de la experiența dramatică pe care un distins universitar timișorean, d-na Gabriela Colțescu, o avusese cu un individ, Dumitru sau Dragomir, care se prezentase ca fiind ofițer S.R.I. D-na Colțescu este membru al colectivului de cercetare «A Treia Europă», binecunoscut de-acum în mediile intelectuale din țară. Adus de mână de unul din foștii parlamentari PDSR, Romulus Dabu, care l-a și prezentat ca fiind «ofițerul S.R.I. care răspunde de universitate», respectivul personaj își permitea să insinueze că «A Treia Europă», grup condus de Adriana Babeți și Cornel Ungureanu, are misiunea de a rupe Transilvania și Banatul de România, că proiectele cercetătorilor români au un scop antinațional și antistatal! Firește că aberațiile de acest gen nu puteau să ocolească la nesfârșit Timișoara, percepută încă de acum zece ani drept un spațiu suspect, care geme de trădători de țară, de vânduți agenturilor străine și de provocatori. Nu mai vorbesc de faptul că amenințările la adresa unora dintre intelectuali s-au înțetit în ultima vreme, că un scriitor precum Daniel Vighi a fost injuriat telefonic pentru îndrăzneala de a se fi numărat printre organizatorii manifestației împotriva violențelor minerești etc. Trist este că astfel de acțiuni, petrecute departe de centrul Bucureștilor, nu au nici un fel de ecou în presa noastră interesată exclusiv de picanterii politice și de mondenități în care sunt implicate una sau alta din dubioasele vedete ale vieții publice”. □ Pornind de la o comunicare a președintelui Cehoslovaciei Vaclav Havel, susținută la universitatea americană Stanford, Ovidiu Hurduzeu semnează (din California) un eseu patetic împotriva multiculturalismului (*Havel și multiculturalismul*): „Havel are dreptate. Occidentul nu are nevoie de noi profeți, de noi imagini, de noi imnuri postmoderne să răsună în catedrale. Se cere însă urgent o operație radicală de arheologie culturală. Din țărâna economismului și multiculturalismului, să fie recuperat Chipul întinat al democrației spiritualizate./ Spre deosebire de multiculturalism, care a creat modelul identității de grup, democrația transcendentă mondializată va crea un nou individualism. Individul liber nu va mai fi considerat un «signifiant», o funcție, o identitate abstractă, ci o realitate încarnată. Un dialog între indivizi, popoare și culturi este astăzi mai necesar decât niciodată. Dar acest dialog, pentru a fi un adevărat dialog, și nu un alt monolog al Omului Tehnologic, va trebui să fie purtat în limbajul individualităților reale, al indivizilor-eveniment animați de sufletul democrației spiritualizate. Ei nu vor accepta să învețe limba de lemn a colectivismului deghizat. (...) După un istovitor marș prin pustie, pe poarta acestei Europe democratice va păși cultura română. Dar nu cultura, ca un grup compact, ci realitățile ei transfigurate, personalitățile-eveniment./ (...) În ziua când Omul ontologic va fi dezvelit în lumină, românii vor spune, martori și ei: «Lazăr,

ridică-te!»”. □ Alex. Ștefănescu comentează condescendent recent-apăruta antologie *Ferestre '98* a Cenaclului Litere condus de Mircea Cărtărescu: „În felul lui Mircea Cărtărescu de-a se ocupa de tineri s-ar putea descifra dorința sa de a-și retrăi tinerețea. Cenaclul Facultății de Litere este, într-un fel, o reeditare a Cenaclului de Luni. (...) Textele care rezultă din asemenea momente de euforie colectivă sunt de obicei nerelevante. Criticul care le studiază are impresia că a pătruns într-o sală de spectacole după plecarea spectatorilor și că adună de pe jos și de pe scaune programe de sală incapabile să evoce magia evenimentului artistic consumat cu puțină vreme înainte./ Așa se întâmplă și cu «volumele colective» ale membrilor cenaclului Facultății de Litere, publicate prin strădania lui Mircea Cărtărescu. Primul volum de acest fel (apărut în 1995 și cuprinzând texte semnate de Sorin Gherguț, Svetlana Cârsteian, Răzvan Rădulescu, Mihai Ignat, Cezar Paul-Bădescu, T.O. Bobe) avea încă o anumită pregnanță, datorită prezenței în sumar a unor autori cu personalitate: Sorin Gherguț, Răzvan Rădulescu și Cezar Paul-Bădescu. Intitulat *Tablou de familie*, volumul nu era lipsit de un prim-plan, în care se instalaseră câțiva tineri scriitori capabili să prezinte interes și prin ei înșiși, nu numai ca membri ai unui clan. Noul produs editorial al cenaclului Facultății de Litere, *Ferestre* (titlu care pare școlăresc și demodat numai celor care nu au auzit de Windows!), este însă mai șters. Semnatarii textelor din cuprinsul lui – Ioana Vlașin, Iulian Băicuș, Cecilia Ștefănescu, Marius Ianuș, Angelo Mitchievici, Victor Nichifor și Doina Ioanid – ni se impun mai mult ca participanți la o partidă de text în grup, decât ca autori de sine stătători./ (...) S-ar putea crede că tinerii promovați de Mircea Cărtărescu scriu ca Mircea Cărtărescu. Nu este adevărat. În *Ferestre* nu regăsim acea desfășurare amplă a peleriniei inspirației care ne încântă când citim *Levantul* sau *Orbitor*. Poetoprozatorii din recentul «volum colectiv» scriu chinuit, mândri parcă de lipsa lor de dexteritate și refuzând cu o grimasă sarcastică orice tentație a măreției. Ei își exhibă prolixitatea și prozaismul în felul sfidător în care rockerii își afișează capetele rase, hainele jerpelite și mersul șleampăt. Uneori, practică un ritual al cruzimii, delectându-se cu plictisirea cititorilor așa cum sataniștii se delectează cu strangularea pisicilor în cimitire./ Dincolo de retorica schimonosită se întrevăd amintiri din copilărie și complexe de adolescenți prost cotați pe piața dragostei, ceea ce nu face decât să divulge caracterul pueril al modului lor de-a înțelege literatura. Etalarea urâteniei nu se ridică decât foarte rar la nivelul unei estetici a urâtului. Urâtenia cea mai expresivă poate fi găsită în poemele lui Marius Ianuș...”. □ La rubrica de „carte străină”, Andreea Deciu comentează drastic traducerea românească a volumului *Canonul occidental* de Harold Bloom (*Canoneli pe tema canonului*): „Teoria lui Bloom (dacă e într-adevăr o teorie, și nu o superbă și sfidătoare afirmare a unor idiosincrasii personale) va da apă la moară, mă tem, conservatorilor din cultura romană, îi va încuraja pe universitarii stafidiți să refuze în continuare schimbarea

curriculum-ului academic, va certifica acest mit găunos al literaturii ca miracol și mister, care, oricât ar fi de tulburător și emoționant pentru minți mai confuze, de umaniști prăfuiți, merită scormonit, cel puțin o dată la două decenii. (...) Apoi, în condițiile în care la noi ramura resentimentară a criticii (cum îi numește Bloom pe anti-canonici) a pătruns doar vag (practic se reduce la o modestă receptare a lui Michel Foucault, tradus pe apucate și la întâmplare), când despre feminism nu știm mai nimic, decât ce aflăm de la grupări al căror rost e în primul rând socio-militant, și abia într-un subsidiar subțirel academic, când nu știm absolut nimic despre noul istorism, când lucrăm cu un car de confuzii despre multiculturalism și ne chinuim încă amarnic cu propriile noastre traume intelectuale (vezi alergiile la critica marxistă), cum vom reacționa oare la această magnifică și crunt nedreaptă incriminare? Înainte de a fi avut răgazul să reflectăm la echivalențe românești pentru terminologia multora dintre aceste direcții de gândire care îl irită pe Bloom, iată că mai întâi ne parvine proasta lor reputație. Nu mă număr printre cei ce insistă asupra necesității importurilor teoretice (dimpotrivă, e clar că anumite școli critice de peste Ocean nu au ce căuta la noi), dar mă intrigă să aud rechizitorii făcute cu ignoranță. Această ignorantă arțăgoasă mă tem că va profita de studiul lui Bloom. Pentru cititorul echilibrat și fără angoase teoretice, cartea e, ce-i drept, un deliciu. Mai am un motiv de îngrijorare: cartea apare într-o traducere incalificabilă și o ediție pe măsură. Nu găsesc un adjectiv potrivit pentru a sugera măcar cât de proastă este traducerea Diane Stanciu, dată fiind importanța cărții de care și-a bătut literalmente joc (...) Cel mai serios și dezamăgit reproș pe care i l-aș putea face lui Bloom (dincolo de logica uneori vicioasă a raționamentelor lui) este că nu joacă *fair* cu adversarul. Pentru cineva care nu știe mai nimic despre Școala Resentimentului și reprezentanții ei, aceștia vor apărea drept o adunătură de universitari de mână a doua, de impotenți mental, refuțați politici și sexuali, inși avizi de bani și de putere, speriați de posibilitatea de a-și pierde posturile și de aceea dispuși să cînte în strunele oricărei doctrine la modă, indiferent cât de aberante. (...) Bloom nu polemizează, ci dictează. Canonul occidental, căruia i se închină el, e efigia unei dictaturi, în ultimă instanță, pentru că nu amenințarea lui îl irită în primul rând pe autor, ci simplul fapt că unii pot gândi în afara paradigmei mentale a canonului. Aceștia i se par, prin definiție, axiomatic, suspecti. (...) Cititorul Bloom e fascinant și e imposibil să nu vrei a-l urma în acest voiaj spre «inima» literaturii, dar criticul și teoreticianul Bloom reprezintă, pentru mine cel puțin, un individ artăgos și arogant". □ Făcând un tablou sintetic al „bătăliei pentru roman” din interbelicul românesc, Z. Ornea semnalează favorabil antologia comentată a lui Carmen Mușat, *Romanul românesc interbelic*, apărută în colecția „Tezaur” a Editurii Humanitas (*Bătălie câștigată*).

● Ziarul „Adevărul” îi solicită lui Laurențiu Ulici (președinte al USR) un punct de vedere cu privire la un anunț al Asociației Scriitorilor Profesioniști

din România publicat – tot aici – cu o zi în urmă („*Nobelul*” *n-are nici o „filială” în România*): „Probabil e o greșeală de redactare. Nu poate fi vorba de «nominalizări», pe care singurul îndrituit să le facă este juriul «Nobel»-ului. Deocamdată e vorba doar de strângerea *băncii de date*, pe baza unor solicitări făcute asociațiilor de scriitori din diverse țări. Presupun că colegii de la ASPRO n-au știut acest lucru (...). Uniunea Scriitorilor din România a trimis în fiecare an asemenea date, dar nu le-am făcut publice pentru simplul motiv că nu e vorba de «nominalizări» (...). Am propus, încă de anii trecuți, pe Gellu Naum, Ștefan Aug. Doinaș, M. Sorescu, N. Breban. (...) S-ar putea crea impresia că «Nobel» are o «filială» în România: ar fi frumos, însă nu e decât o formă de... umor balcanic”.

● Horia Gârbea comentează în „Luceafărul” (nr. 5) romanul lui Nicolae Breban *Ziua și noaptea*, despre care notează că „este un roman de citit și peste douăzeci de ani”, adăugând că „va constitui un foarte important document psihologic al epocii, al anilor '90. (...) Din acest punct de vedere, obstinția lui Nicolae Breban de a evita conjuncturalul în temă și mijloace nu va fi lipsită de succes”. □ Într-un interviu acordat Iolande Malamen, Nora Iuga mărturisește că „Poezia se învață scriind-o, dar și încredințând-o altora, e ca o confesiune, una dintre cele mai profunde, ca și cum ai mărturisi un mare secret, nu se poate să nu te simți eliberat și întreg, nu se poate să nu simți cum crești”. În același dialog, Nora Iuga răspunde la întrebări despre noua generație de scriitori, despre evoluția literaturii, dar și despre propria operă și viață. □ În *Postmodernism și optzecism*, Adrian Dinu Rachieru scrie: „Fie că a fost considerată o răbufnire a «clasicismului corupt» (...), un simptom al dezorientării sau o expresie a devitalizării sfârșitului de veac, fie – mai rău – că e doar o modă, deja decedată prin alte părți, problematica Postmodernismului a confiscat și persecută gândirea ultimelor decenii. Va avea ea soarta ideilor de bibliotecă? Este, oare *gândirea slabă*, în contextul «glorificării simulacrelor» (Deleuze), al prăbușirii trimflaismului logic sau istoricist doar o metaforă? (...) Fiindcă optzeciștii s-au autodecretat generația postmodernă, rămâne de discutat dacă există un postmodernism românesc și dacă el, în câmpul literaturii, primește validarea estetică. Nu lipsesc, se știe, vocile potrivnice sau doar dubitative. (...) Dar o discuție serioasă despre optzecism obligă la o cercetare contextuală. Dacă generația '60 a traversat euforic, după golul proletcultist, momentul recuperării tradiției, momentul '80 semnifica, în pofida obstrucțiilor din «țarcul comunismului» o conectare planetară prin accesul la informație. Mentalitatea «reînnodării firului» primea acum, dincolo de răzvrătirea – firească – a noilor veniți, urmând a duce greul *literaturii vii*, o replică ținând de o altă epocă. (...) Paradigma optzeciștilor, chiar dacă, în context românesc, nu e legată de *starea de modernitate*, nici nu trebuie suspendată, cercetată cu un afișat dispreț pentru context. Paradoxul postmodernismului de a fi stârnit interes (în mediile literare, îndeosebi), manevrând

concepte neagreate de discursul totalitar fără a exista și suportul postmodernității s-a prelungit, după «seismul postdecembrist», într-o altă ciudățenie: într-o societate acum democratică, încurajând pluralismul și toleranța, problematica postmodernistă a fost eclipsată și abia ultimii ani par a indica o reactivare a interesului”; „Postmodernismul a confiscat și persecută gândirea ultimelor decenii. (...) Este cert că nebulosul termen a fost și continuă a fi folosit în mod abuziv, inflaționar, în discuții dezordonate, puțin interesate de rigoare. Încât, fie că e acceptat doar ca un curent literar, fie că, extensiv, exprimă o realitate culturală generalizată în cadrele societății postindustriale, respectivul concept pare unor tineri critici totalmente *inadecvat* dacă îl raportăm la poezie.” (O a doua parte a articolului va apărea în nr. 6, din 17 februarie 1999, o a treia, în nr. 7, din 24 februarie, iar o a patra, în nr. 8, din 3 martie).

11 februarie

● Într-un editorial din nr. 6 al revistei „Contemporanul – Ideea Europeană”, Nicolae Breban propune conducerii P.N.Ț.C.D. *Câteva idei în legătură cu criza societății românești și cu obstacolele pe care le întâmpină puterea actuală*. Printre acestea: „O masă apreciabilă de scriitori și de tineri intelectuali – dar și intelectuali de toate vârstele – care au luptat pentru Schimbare se simt cumva dacă nu frustrați, oricum părăsiți, uitați de forțele politice în care au crezut și cred. Din numeroasele mele întâlniri în provincie, în ultimele luni, am constatat o marcată nedumirire, chiar și dezamăgire, în mediile tehnocrate, față de politica și nepăsarea culturală și ideatică a noii puteri. În afara unor manifestări locale, rutiniere, punctuale, nu se constată niciunde proiecte de anvergură, colocvii de rezonanță națională sau internațională, dezbateri capabile să integreze elitele tehnice și culturale, să intereseze tineretul, să amelioreze imaginea românului despre sine însuși. Oare migrația valorilor și a creierelor românești se explică numai prin simple calcule bănești?!”; este menționată și necesitatea ca statul să-și asume sarcina, „pe termen mediu și lung”, de a structura valoric societatea, „în crearea unei clase medii puternice ce va prelua reflexele și tradiția burgheziei, țărănimii și intelectualității luminate ce au făcut România modernă. Pe termen scurt, însă, sprijinirea elitelor în domeniile majore ale societății, o reală comunicare, o mai mare transparență a deciziilor și obstacolelor puterii, sprijinirea unei mass media de bun nivel educațional și politic vor fi, credem, eficiente”.

12 februarie

● Nr. 314 al săptămânalului „Dilema” conține un grupaj tematic realizat de Adrian Cioroianu intitulat *Noi, țiganii*, în cadrul căruia semnează Viorel Achim (*Cât de veche este la noi „problema” țiganilor (romilor)?*), Sorina Sorescu (*Parpangel și Răzvan*), Teodor Wexler (*Mica soluție: evadarea din ghetou*), Iaromira Popovici (*Bărbat, tată, producător... – în textele*

lăutărești), Dan Oprescu – șeful Oficiului Național pentru Romi, Guvernul României (**Că nu sunt uniți, că se mănâncă între ei...**), Robert Schumacher (**Despre viața dublă a țiganilor din Transilvania**), Irina Nicolau (**Am văzut țigani fericiți**), Radu Dobrinescu (**Oftalmologie**), Z. Ornea (**Dezrobirea țiganilor**), Octavian Gabor (**O minoritate infracțională**). □ Mircea Vasilescu semnează un editorial critic despre cheltuielile bgetare alocate construirii catedralei Mântuirii Neamului (**Bugetul și mântuirea neamului**): „Chiar ar merita făcut un asemenea sondaj, în care cetățenii să fie întrebați dacă vor să fie demarate lucrările la un astfel de proiect gigant astăzi, în condițiile «de maximă austeritate» în care ne aflăm”. □ Sub titlul **Neadevăruri flagrante**, George Pruteanu îi dă – într-o scrisoare, ca „minimă reparație morală și pentru restabilirea adevărului” – o replică polemică intervenției lui Cezar Paul-Bădescu de la rubrica „Cu ochii-n 3,14”, declarându-se „surprins și mâhnit față de neadevărurile răuvoitoare”: „...De ce ar fi trebuit să renunț eu la ce aveam de spus (pe timpul meu), și nu dl. Roman la șicanele sale? Doar pentru că aveam un punct de vedere diferit de la Guvernului care procedase zănat? În fond, dl. Roman ar trebui să-mi prezinte scuze, pentru grava incorectitudine pe care a săvârșit-o. Rog redacția să atragă atenția d-lui C.P.-B. că trebuie să aibă respect pentru adevăr, chiar când e vorba de colaboratori vechi și apropiați ai revistei cum sunt eu”. Replica e urmată de o Notă a redacției la fel de polemică: „Crezând că vorbește în numele adevărului și se sprijină pe fapte, dl. G.P. își continuă, în aceste rânduri răfuiala cu președintele Senatului și numără inutele precum Pristanda steagurile (poate unul-două să le fi dat jos vântul...). Întrucât «Dilema» și-a impus alt stil, nu credem că e util să găzduim în continuare asemenea «polemici» plictistoare pentru cititori. Cât despre dorința dlui G.P. de «a-i atrage atenția» colegului nostru Cezar Paul-Bădescu să respecte adevărul, redacția nu găsește nici un motiv ca s-o facă”.

● Într-un interviu acordat Marceliei Zamfir pentru „Cronica română”, Radu F. Alexandru evocă **Instituția Marin Preda**: autorul *Delirului* era „...o apariție frecventă la cantina Uniunii Scriitorilor. Pentru cei care nu știu, trebuie spus că restaurantul era un fel de Academie – mult mai folositoare unui tânăr scriitor decât activitatea literară a Uniunii”. „În câteva rânduri, mi-a lansat invitația de a-l căuta la editură și de a-i aduce câteva manuscrise. Eram timid însă și nu am luat niciodată în serios acele invitații. Am ajuns totuși, cu timpul, unul din cei mai apropiați, mai intimi prieteni ai lui Marin Preda”. Radu F. Alexandru presupune că sentimentele pe care Preda, „omul timid și greu de înțeles de multe ori, de o sensibilitate ieșită din comun”, i le-a arătat „au fost răspunsul pe care acest imens scriitor l-a dat sentimentelor mele pentru el”.

● În „România Mare” (nr. 448) se arată că, pe 15 ianuarie 1999, cu prilejul unei manifestări literare organizate în cinstea lui Eminescu (149 de ani de la naștere), în cadrul Fundației Umaniste „România Mare” (cu Corneliu Vadim Tudor președinte) a luat ființă Clubul Scriitorilor România Mare (C.S.R.M.),

organizație „deschisă tuturor scriitorilor animați de înalt spirit civic, patriotic, din București, din țară și din diaspora, care împărtășesc ideile, principiile și aspirațiile noastre și care ni se pot alătura prin liberul lor consimțământ, ca o expresie a dorinței comune de a contribui la însănătoșirea climatului literar și cultural-artistic, la elevarea spirituală a Poporului Român”. În rândurile C.S.R.M. se înscriu, în ordine alfabetică: George Alboiu, V. Băran, D. Bălăeț, Geo Ciolcan, Leon Gavrilu, Gabriel Iuga, Leonida Lari, Ion Pavelescu, Doru Popovici, Titus Raveica, I. Segărceanu, Eugen Teodoru, Ileana Vulpesu.

13 februarie

● Într-un articol de la rubrica „Accente” din „Adevărul” (*Capra vecinului*), C. Stănescu face observații ironice cu privire la controversele iscate în lumea literară românească pe tema Nobelului: „De curând, Laurențiu Ulici a publicat celebra lui antologie, revizuită, *Nobel contra Nobel*. Știți de ce acest invidiat «Nobel» a ocolit literatura română, deși de câteva ori și-a întors fața către ea? Din pricina complexului amintit: «Dacă nu-l iau eu, să nu-l ia nici el!». Blaga, Arghezi, Stănescu, Sorescu – mari poeți vizați, la un moment dat, de «Nobel» – au fost înfrânți de ranchiuna națională. La aflarea veștii, o seamă de harnici confrăți de-ai lor s-au pus pe scris... scrisori de protest, încondeindu-i așa de bine, încât, scârbit, juriul «Nobelului» și-a luat seama și ne-a întors spatele”.

15 februarie

● „Tableta de luni” semnată de Romulus Rusan în „România liberă” se intitulează *Mârlănia pe Internet*: „Cu ani în urmă, pe vreme pick-up-urilor și magnetofonelor Tesla, apăruse la noi un obicei nu prea civilizat: cu geamurile larg deschise sau cu boxele puse de-a dreptul în aer liber, proaspeții posesori de aparate (...) răsuceau butoanele la maximum, nevrând să știe dacă pe vecin abuzul de decibeli îl pasiona sau, dimpotrivă, îl agasa. Accesul la tehnică prilejuia astfel o dezgustătoare mitocănie, soldată adesea, la rândul ei, cu scandaluri și bătăi încă mai urâte decât cauza de pornire. (...) Din păcate, fenomenul de care vorbeam la început se repetă azi la o scară infinit superioară, căci între timp tehnica a progresat exponen, căci între timp tehnica a progresat exponențial, cuvântul a devenit mai mult decât liber (...). Mitocanilor și scandalagiilor nu le mai ajunge curtea vecinului: au nevoie de audiență planetară. S-au lansat în afaceri, publicistică și politică, mondializându-și nerușinarea și prostul gust. Nu le mai sunt suficiente ziarele de partid, conferințele de presă și talk show-urile naționale, se exprimă acum prin Internet! Protejate, paradoxal, acasă de neclintita imunitate parlamentară a patronului, publicațiile extremiste, colcăind de minciuni și trivialități, bânuie acum în voie prin țări în care extremismul este interzis, iar libertatea presei are reguli riguroase. Date pe mâna brutelor, tehnica poate să înspăimânte. Prezența pe Internet a acestor pubele cu orduri oripilează pe cititorii întâmplători sau

curioși și contribuie astfel la ceea ce tot mai ironic denumim « imaginea României în lume »”.

● Suplimentul literar al ziarului „Azi” publică un interviu realizat de Tudor Călin Zarojanu cu prozatorul Mircea Nedelciu. O primă întrebare este legată de topul de carte pe care îl alcătuiește M.N.: „Eu nu trebuie să citesc cărțile pe care le ierarhizez. Fac un fel de muncă mecanică: pur și simplu, preiau de la editori noutățile, alcătuiesc o listă de bază și transmit în fiecare săptămână această listă către un alt grup de 10-15 scriitori și critici literari care, pe baza subiectivității lor absolute, notează aceste titluri. Eu preiau notele prin telefon, le introduc în calculator și creez o selecție la fiecare dintre categoriile topului: poezie, proză, eseu etc. Aceste selecții sunt reșezate în ordinea alfabetică a numelor autorilor pentru a nu influența și sunt trimise la un număr de aproximativ treizeci de librării din țară care au acceptat acest joc, pentru a fi afișate lângă casele de marcaj, astfel încât publicul cititor să voteze pe ele, alegând un titlu din zece. Prin însemnarea punctelor se face topul de care vorbești”, lectura având loc „abia după ce cărțile selectate urcă în preferințele publicului”. Surpriza au constituit-o pentru Mircea Nedelciu „cărțile istoricului Lucian Boia, care repune problema mitului în istoria și în istoriografia multor sisteme de valori și a multor prejudecăți”. Prozatorul face și observații legate de presă: „Ziarele însă încep din pe în ce mai mult să semene unele cu altele. Nu reușesc să se personalizeze. Observ însă o schimbare: de la presa tipărită pe hârtie proastă, cu conținut nesupravegheat, s-a ajuns la offset-ul în mai multe culori, chiar prea multă culoare uneori, știrile sunt mai bune. Comentariile suferă în continuare de o suficiență, de o concepție în genul *literă de Evangheli*. Există și excepții, bineînțeles. Vreau să observ însă altceva: toate aceste transformări de culoare, de calitate materială, creează o concurență și, în ultima vreme, unele dintre ziare au redescoperit suplimentele de cultură”. Totodată: „Încep să apară scriitorii specializați pe genuri, care stăpânesc un anumit gen foarte bine. Dispar pretențiile teoretizante, manifestele artistice. E evidentă o mai mare atenție către public; editurile încep să învețe să promoveze cartea, să valorizeze biografia autorului. (...) Și pentru că m-ai întrebat spre ce se îndreaptă literatura română, trebuie să spun că din aceste manuscrise am descoperit că există un curent nou: un fel de literatură de tip absurd, nu chiar Eugen Ionescu, dar ceva în genul acesta. Este un fel de filon nou”.

● În „Orizont” (nr. 2), Cornel Ungureanu scrie despre volumul Ilenei Mălăncioiu *Cronica melancoliei*, apreciind că autoarea este „un scriitor grav și sever, căruia *legea i-a fost dată în pază*” și aducând în discuție asemănarea acesteia cu Marin Preda: „Recunosc, în unele dintre paginile despre scriitori ale Ilenei Mălăncioiu opțiuni care l-ar fi făcut fericit pe Marin Preda. Fără îndoială că scriitorul muntean care este Ileana Mălăncioiu afirmă un șir de afinități cu Marin Preda. Îi seamănă. Aparține aceleiași ginți. Și dacă poezia Ilenei Mălăncioiu a fost prizată mai întâi de «bătrânii înțelepți», am putea scrie că

sensibilitatea specială a scriitoarei receptează, ca și aceștia, mesajele agonicalui. (...) Marin Preda se ocupase de finalurile unui timp al țăranilor (el era *scriitorul*, cel care trebuia să consemneze ce se cuvenea consemnat), Ileana Mălăncioiu evocă finalurile lumii scriitoricești”.

16 februarie

● În „Adevărul”, Ion Bogdan Lefter (președinte al ASPRO) răspunde afirmațiilor făcute de Laurențiu Ulici cu privire la „nominalizările” pentru Nobel înaintate de ASPRO Academiei Suedeze (*Nobel contra Nobel*): „Termenul de *nominalizare*, care l-a îngrijorat pe L.U., n-a fost inventat de ASPRO; e folosit în scrisoarea Comitetului Nobel [*to nominate*] (...). L.U. susține că doar Comitetul face *nominalizări* pentru Premiu. Inexact, la mijloc fiind o confuzie între sensurile cuvântului. (...) Discutând chestiunea și selectând prin vot trei nume (Gellu Naum, Mircea Ivănescu și Paul Goma), Consiliul ASPRO a înțeles să răspundă intenției Comitetului Nobel de a obține informații din întreaga lume, și anume din surse diverse, nu din partea câte unei singure instituții din cutare sau cutare țară. (...) / Să fie – oare – expertul român numărul unu în materie de Premiu Nobel împotriva spiritului Premiului Nobel?”.

● Sub genericul „Ușa cenzurii”, C. Stănescu publică în „Adevărul literar și artistic” (nr. 456) noi pagini de document din fondul Comitetului pentru Presă și Tipărituri (documentele fiind grupate sub două titluri mari: *Patru personaje în apărarea unui autor și Singur printre cenzori*). În aces număr: referate editoriale și note ale Cenzurii privitoare la *Conversând despre Ionescu* de George Bălăiță, precum și la *Ostinato* și *Ușa* de Paul Goma. □ Sub titlul „*Vous vous appelez Dimitri?*”, Daniel Cristea-Enache comentează (cu numeroase citate ilustrative) volumul lui Eugen Simion *Convorbiri cu Petru Dumitriu* (ediția a doua, revăzută și adăugită, Editura Mercurio, București, 1998): „Vocația pentru sistem și sistematizare a lui Eugen Simion e prea puternică, pentru a lăsa să-i «scape» confesiunile unui interlocutor oricât de prestigios. E doar o problemă de strategie, de «tactică», să-i dai Martorului din exil iluzia unei depline libertăți, impresia că spune cât, cum și ce vrea, dar să-l aduci, cu o tenacitate învelită în diplomatie, pe făgașul temelor esențiale. (...) / După atâtea experiențe, după ce a cunoscut succesul deplin și deznădejdea adâncă, «socialismul tăăresc» și «ghetăria» occidentală, după ce și-a văzut ființele cele mai dragi închise din cauza sa, după mai multe tentative de sinucidere și tot atâtea salvări miraculoase, Petru Dumitriu devine *un martor creditabil*, un om care cam spune adevărul, căruia i-ar fi cam greu să mintă, să mistifice, să denatureze – chiar dacă ar vrea. (...) Chiar și atunci când pare că divaghează, dă răspunsuri directe și «contondente», și pune întrebări deloc comode. Nu se ascunde după cuvinte”. □ Într-o tabletă intitulată *Despre ce să mai scriem*, Costache Olăreanu notează: „Ce a mai rămas din «misterul» și din aureolele pe care unii autori le purtau cu grație înainte vreme se poate vedea

acum cu ochiul liber și fără prea mare efort. Autori aplaudați de marele public pentru talentul lor, dar și pentru îndrăzneți pe care alții nu le aveau, fac aproape figuri de anonimi. Doar câte o reeditare, dar fără priza de acum 20-30 de ani, îi mai consolează de pierderea de popularitate suferită între timp. Nu mai vorbesc de tinerele generații de cititori, formate (era să spun *deformate*) de mediile electronice, dar și de un tip de educație școlară care numai «zăbava» cărților nu prescriu și care sunt ca și pierdute pentru literatura de dinainte de '89. Oricât de vioaie, de zgomotoase sau numai viclene ar fi cărțile scrise atunci, ele au ceva care le face să fie prea «date». Pentru ca un tânăr de astăzi (20-25 de ani) să prindă «dedesubturile» (deseori, singurele rațiuni de a fi ale unor romane) ar fi nevoie de alte cărți care să-i explice contextul social și istoric, mecanismele de funcționare ale diverselor tipuri de cenzură, tehnicile de fentare și de alunecare în alegoric și esopic etc., etc. (...)/ Aici, de altfel, se află și miezul problemei: incomunicabilitatea dintre generațiile trăitoare în regimuri politice atât de deosebite. Un autor «bătrân», cu o carieră strălucitoare în spate, facilitată însă de un mediu absolut contradictoriu (când restrictiv la maximum, când permisiv, dar cu zgârcenie) foarte greu se readaptează unei forme normale de existență și de creație. (...) Nu știe pentru ce și pentru cine să mai scrie. Să atace subiecte precum *gulagul* românesc, experiența concentraționară a unui erou purtat prin diverse lagăre și închisori? S-au scris acum atâtea cărți încât o nouă încercare n-ar face decât să bagatelizeze subiectul. Probleme de viață strict contemporane (...)? Ce căi ar avea la dispoziție pentru a cunoaște, fie și de pe margine, problemele adevărate ale acestui timp? Analizele lui Brucan sau mai știu eu ce talk-show (...)? Propria experiență de ins purtat de valurile tranziției?"

● În nr. 6 din „Academia Cațavencu”, la rubrica „Munca cu cartea”, este publicat un articol intitulat ***Critica aberațiunii pure*** (semnat *A. Tomahawk*), despre volumul Anei Selejan – *Literatura română în totalitarism, 1955-1956* (Editura Cartea Românească), punând „delicata problemă a distrugerii culturii române”: „Cei mai activi critici în perioada de care ne ocupăm (1955-1956) sunt: Tertulian, Crohmălniceanu, S. Iosifescu, Raicu, Zalis, S. Damian, Vera Călin, Eugen Luca, I. Vitner, S. Bratu, M. Petroveanu, B. Elvin, V. Mândra. Acest mic «cuib de nobili» staliști, căruia i se adaugă câțiva critici de origine română (Paul Georgescu, Georgeta Horodincă, Al. Oprea, Mihai Gafița, Mircea Tomuș, D. Micu) era condus de stalinistul feroce Leonte Răutu. Toți erau bine școliți, știau una sau mai multe limbi străine și cu toate astea, pun în paranteze literatura română și impun «scriitori» care, citiți azi, îți pot stâmi, în cel mai bun caz, un zâmbet disperat. Numai că, imediat după raportul lui Hrușciov privind cultul personalității și crimele lui Stalin, tot ei sunt primii care încearcă să aducă literatura română pe un drum mai apropiat de tradiție. Limbajul rămâne în mare același rumeguș marxist, dar câteva nume noi sunt

impuse ca reprezentând adevăratele valori: Preda, Barbu, Dumitriu. Începe o luptă aproape caraghioasă pentru «arondarea» noilor iviți, și această luptă va continua până-n zilele noastre. Criticii devin de-a dreptul obraznici punând la îndoială noile valori. «Acceptând ideea că *Desculț* e o carte de valoare incontestabilă, a cărei faimă peste hotare e meritată, înseamnă că se confruntă cu perfecțiunea, fiind cu neputință să-i descoperi și cusururi?» (Lucian Raicu, „Viața Românească”, nr. 4 din 1956). Din păcate, cei care ieșeau din rând sunt puși repede cu botu’ pe labe și în 1956 majoritatea scriitorilor strânge rândurile în jurul partidului iubit, recunoscând în el singurul far călăuzitor”.

● În „România liberă”, Octavian Paler anunță – într-un post scriptum la un articol intitulat *Pro și contra* – că „Miercuri noaptea, la 23.30, îmi reiau controversele *Pro și contra* la ProTV”. Cităm din articol: „Argumentele «contra» ridicării «catedralei mântuirii neamului», *hic et nunc* (adică în Piața Unirii și acum), «izvorăsc» chiar în miezul argumentelor «pro». Nici înaltele fețe bisericești, nici mai marii statului care au sărit să salute inițiativa Patriarhiei (...) n-au lăsat impresia că s-au ostenit vreo clipă să observe diferențele uriașe dintre societatea românească a anilor '20, când a fost lansată ideea, și cea de azi. Atunci, societatea românească se afla în prelungirea efectului de seră provocat, la nivelul psihologiei colective, de o mare biruință, înfăptuirea Românei Mari. (...) Dar azi? Ce victorie am slăvi azi? «România reîntregită» e acum mutilată, nu numai *de facto*, ci și *de jure*, grație regimului Constantinescu. S-a înlăturat, firește, din denumirea catedralei cuvântul «reîntregire», dar asta sună, mai degrabă, a batjocură. Cum batjocură pare și promisiunea «mântuirii neamului», într-un moment în care nu numai statul stă pe butuci, ci și ființa națională, sub privirile indifferente ale unei clase politice cinice, obtuze și iresponsabile./ În ce privește lăcașurile de cult, altele sunt urgențele, acum. Reînălțarea bisericilor demolate, acolo unde e posibil, și ridicarea de biserici noi unde nu există. Catedralele au vremea lor. Acum, vremea ar cere, dimpotrivă, puțină smerenie din parte capilor Bisericii pentru a medita cu folos la tot ce a clătinat încrederea «turmei» în păstorii ei. (...)/ Apoi, în România, azi, mor oameni deoarece nu au bani de medicamente. Spitalele sunt într-o stare de degradare cumplită (...), se prăbușesc peste bolnavi. (...) Să spunem lucrurilor pe nume, în România se comit crime politice ignorate de statistici, care pomenesc doar de decese «naturale». (...) N-ar fi indecent să ridicăm o catedrală care să aibă la temelie un cimitir?”.

● „Ziua” anunță: „*Profesiunea mea, cultura*” din nou la *PRO TV*: „Prima ediție din acest an a emisiunii (...) îl are ca invitat pe George Banu, eseist și critic de teatru, directorul artistic al Avademeiei Experimentale de Teatru de la Paris. (...) Cine a fost Grotowski și ce a însemnat el pentru schimbarea atitudinii în teatrul contemporan puteți afla astăzi, la ora 23.30 la emisiunea profesorului Nicolae Manolescu «Profesiunea mea, cultura»”.

17 februarie

● Editorialul lui Nicolae Manolescu din „România literară” (nr. 6), **Iconoduli și iconoclaști**, continuă, de pe aceleași poziții reformist-peremptorii, seria unor editoriale mai vechi legate, într-un fel sau altul, de ecourile „cazului Eminescu” din „Dilema”: „O puternică mentalitate iconolatră face încă ravagii în școală, în critica ocazională și chiar în istoriile literare. Un nor de funingini iconolatre încarcă atmosfera tuturor aniversărilor. Iconoclaștii au apărut mai ales ca reacție: o frondă întrucîtva explicabilă. (...) Din păcate, pe fondul de iconodulie, însuși spiritul critic e confundat deseori cu iconoclastia. Iritarea provocată de articolele despre Eminescu din «Dilema» n-a fost deloc una antiiconoclastă. Ea a azvârlit în aceeași oală atitudini critice absolut legitime cu sfidări puerile și fără teme. Am dat exemplul cel mai cunoscut. Nu greșesc dacă vorbesc în general. Diferența între spiritul critic și batjocorirea valorilor nu se face aproape niciodată. E destul să descrii mitologia populară din jurul lui Cuza și să observi că românii nu prețuiesc în domnitorul Unirii pe reformator, ci pe bunul autocrat, ca să-ți atragi învinuirea că vrei să dai la topit încă o statuie. Și învinuirea nu vine de la un nepricepător, ci de la un critic literar!”. □ Mircea Mihăieș își continuă campania împotriva susținătorilor din lumea intelectuală ai președintelui Constantinescu, denunțându-le argumentul potrivit căruia alternativa susținerii necondiționate ar fi venirea la putere a lui C.V. Tudor: „A invoca necesitatea păstrării la putere a actualei găști așa-zis «democratice» doar de teama că țara va cădea în mâinile aventurierilor vadimieni e nu numai contraproductiv, dar și completamente fals: să nu uităm că tocmai guvernării de azi au urcat, cu propriile spinări, sacii în căruța extremiștilor! Pe vremea lui Iliescu, ei aveau doar ponderea acelei părți din populație care e dispusă în mod natural la violență, infracțiune, banditism, crimă, asasinat. Cu sprijinul democraților noștri de salon, această proporție a săltat binișor peste limitele tolerabilității. Oare criticii criticilor lui Emil Constantinescu nu se gîndesc, înfricoșați, la ideea că, în clipa de față, unul din șase români sunt gata să voteze, orbește, cu casa de nebuni?” (**Nemulțumitului i se ia harul**). □ La rubrica „Actualitatea”, Barbu Cioculescu publică un text subiectiv despre istoria recentă românească (**Scurtă privire peste umăr**): „A spune că în România comunismul s-a prăbușit tocmai când nația se obișnuise mai bine cu el, ar fi o ironie destul de amară, lipsită de haz, dacă nu de rușine, nu însă și de un oarecare adevăr”. □ Sub titlul **Singur în mulțime**, Andreea Deciu comentează favorabil traducerea, la Editura All, a volumului *Contingență, ironie și solidaritate* de Richard Rorty, făcând o legătură contrastivă cu un comentariu anterior (foarte rezervat) despre traducerea *Canonului occidental* de Harold Bloom: „Cred că e de prisos să comentez asupra diferențelor dintre volumul Bloom și cel al lui Rorty, din punct de vedere al performanței de traducere și de scrupul editorial. Ușurată (...) că tocmai Rorty, și nu Bloom, intră onorabil (a se pricepe inteligibil) în circuitul intelectual român,

găsesc apariția aproape simultană a celor două cărți drept o coincidență foarte fericită. Rorty și Bloom fac parte din tabere adverse, chiar dacă se citează unul pe celălalt puțin și categoric nu polemizează direct. Apoi, volumul lui Rorty e ceva mai vechi decât *Canonul occidental*: primul a apărut în America în 1989, al doilea e de dată relativ recentă, din 1994. Însă prin felul lor de a gândi și de a problematiza gândirea, Richard Rorty și Harold Bloom sunt implicați într-o polemică radicală: premisele unuia sunt coșmarurile celuilalt, concluziile dintr-o carte – morile de vânt din cealaltă. (...) Rorty vine din tagma relativismului contemporan în variantă destul de hard (uneori și soft, ce-i drept), din acea Școală a Resentimentului care îl scoate din sărite pe Bloom, în vreme ce autorul Canonului este un soi de ultim dinozaur al raționalismului și tradiționalismului, propovăduitor al Adevărului suprem, al Obiectivității transcendente, al Frumosului, al Valorii”. Vlaicu Bârna semnează un fragment memorialistic despre controversata și influenta Veturia Goga, ultima soție a lui Octavian Goga (*Recviem pentru Văduva Națiunii*). □ Ion Bogdan Lefter trimite „la redacție” un protest cu privire la însușirea frauduloasă de către poetul Valentin Iacob, în dosarul critic din finalul volumului său de versuri *Pianul-Kamikaze*, a unei recomandări solicitate cândva în vederea tipăririi volumului: „Pe V.I. îl cunosc de mult, de pe vremea Căminului de Luni, pe care l-a frecventat și el. Din păcate, nici înainte de 1983, când întâlnirile de acolo au fost interzise, nici până în 1989, când regimul de cenzură avea să dispară la rândul lui, nici în prima jumătate a anilor '90, V.I. n-a reușit să-și vadă versurile adunate într-o carte. În 1995 sau 1996 m-a căutat și m-a rugat amicalmente să-i scriu o recomandare pentru obținerea unei «sponsorizări». Am compus-o fără să ezit, și nu doar ca-ntr-un amici: fiindcă orice autor care dă semne de înzestrare (...) merită și trebuie să publice. Ei bine, pasajul pe care l-am găsit reproduș după «Contemporanul» în *Dosarul critic din Pianul kamikaze* e din acea recomandare! (...) A fost singura dată când am scris ceva despre V.I.: o recomandare adresată unei fundații, nu o recenzie pentru o revistă culturală! (...) V.I. va fi oferit el însuși «Contemporanului» recomandarea mea pe post de recenzie fără să-mi ceară acceptul! Altfel spus, a utilizat un text al meu după bunul său plac. Dar, cu excepția cazurilor în care îl cedez pe baze contractuale, dreptul de reproducere a textelor mele îmi aparține conform Legii dreptului de autor și a drepturilor conexe. (...) Ce să mai spun despre titlul sub care *Dosarul* anunță că s-ar fi publicat pasajul meu în revistă, și anume *Aleea nouăzeciștilor*? Ce va fi gândit eventualul cititor dacă îi vor fi căzut ochii și pe alte intervenții ale mele în care am explicat de ce cred că nu există «optzecism» și «nouăzecism», ci o singură generație nouă, postmodernă, a anilor '80-'90?! Aș vrea să fiu bine înțeles: nu-mi repudiez câtuși de puțin textul ca atare. I-am scris lui V.I. recomandarea deopotrivă cu simpatie și cu obiectivitate. Dacă aș susține undeva o rubrică de cronică literară aș putea-o oricând semna într-o revistă fără să-mi fie rușine. Însă legea spune că hotărârea

de a publica propriul meu text n-o pot lua decât eu. S-ar fi putut ca, într-un asemenea caz, să-l și modific, pentru că – repet – am scris o recomandare și nu o recenzie, ceea ce înseamnă că am produs un anumit tip de text și nu un altul. (...) Deturnarea unui text dintr-o categorie într-alta cu ascunderea frauduloasă a statutului său real rămâne ce am spus că este: furt de text” (*Un obicei balcanic*). □ La rubrica de „cronică a edițiilor”, Z. Ornea semnează un articol-medalion, *Centenar I. Peltz*.

18 februarie

● La rubrica „Politica literară și viceversa”, din „Contemporanul – Ideea Europeană” (nr. 7), Cătălin Țirlea comentează negativ intruziunea politicului în presa literară, în speță, excluderea din paginile revistelor a unor scriitori ostili puterii sau cu poziție antiguvernamentală, cum ar fi cazul lui George Pruteanu, scriitor și senator independent. Acestuia, redactorul-șef al săptămânalului „Dilema” îi retrace cronică literară, după o colaborare neîntreruptă de cinci ani, ca urmare a poziției adoptate, în Parlamentul României, față de ultima mineriadă. Într-o astfel de situație s-a aflat și semnatarul rubricii din „Contemporanul”, când, în urmă cu aproximativ doi-trei ani, nu ar fi putut publica în presa românească un text al lui Dumitru Țepeneag: „Altă dată, datorită poziției mele în polemica Țepeneag-Liiceanu, mi-am pierdut rubrica «Prostia la români» din «Adevărul literar și artistic»”. Opinia lui Țirlea, referitoare la cazul luat în discuție, este că „în contextul în care demersul naționalist este acaparat aproape în exclusivitate de discursul dereglat al lui C.V. Tudor, vocea lui Pruteanu în problema națională reprezintă o alternativă viabilă și compatibilă cu Europa. Discursul lui Pruteanu în marginea problemei naționale este, pentru societatea românească, un lucru benefic și el trebuie preotejat. Atâta vreme cât atâția intelectuali au ezitat și încă ezită încă să abordeze această problemă, din motive care nu mă privesc, dar mă afectează, curajul lui Pruteanu de a oferi o alternativă la problema națională, dintr-o perspectivă fermă dar nuanțată, este, să mi se ierte vorba mare, un gest de patriotism autentic și în același timp modern”. Deși decizia suprimării rubricii lui George Pruteanu îi aparține lui Mircea Vasilescu, „meritele sale rezumându-se deocamdată la funcția de redactor-șef” al săptămânalului de tranziție „Dilema”, cu „autoritate precară”, deopotrivă „politică și culturală”, Cătălin Țirlea suspectează că „șicanarea” lui Pruteanu este generată de iritarea cuiva de deasupra lui Vasilescu, care consideră drept un „pericol real abordarea modernă a problemei naționale”, „o piedică mai mare decât cea reprezentată de discursul vulgar al lui C.V. Tudor”. □ Subiectul propus de D. Țepeneag la rubrica „Șotron” privește comportamentul postrevoluționar al criticului literar. Dacă unii, precum Gabriel Dimisianu, sunt, „fie prin natură, fie prin voință, mai calmi și mai senini decât irascibilii poeți sau ranchiunoșii romancieri”, alții, rezervați, „în timpul ceaușismului”, aplecați asupra cronicii săptămânale,

sub protecția „unui confrate mai în vârstă”, „și-au dat poalele peste cap”, confundând, după schimbarea regimului, „talentul de a se fofila în timpul dictaturii cu talentul politic”. Iar aici exemplul potrivit i se pare a fi Nicolae Manolescu: „Studentii și veleitarii din cenalurile pe care le condusesese ca profesor l-au făcut să creadă că are priză la public. E adevărat: *înjurăturile și grosolănia nu fac parte din arsenalul său critic*, dar nici charismă nu are. Doar megalomanie. În definitiv, megaloman nu e acela care trăiește succesul umflându-se în pene, ci dimpotrivă, acela care în pofida eșecurilor de tot felul continuă să-și dea importanță. Mai ales după insuccesele din politică, continuă să se creadă un fel de Maiorescu rătăcit într-o epocă vulgară și ingrată”.

□ Alexandra Enescu și Luminița Grigore consemnează opiniile formulate de Eugen Simion, Z. Ornea și Nicolae Breban cu privire la ***Direcția în cultură și specificul național***, în emisiunea din 10 ianuarie 1999, *Cu cărțile pe față*, realizată de Cătălin Țirlea la TVR 2. Salutând apariția noii serii a „Contemporanului”, Z. Ornea este de părere că aceasta poate „naște dacă nu o direcție, oricum o voce proprie de care este atâta nevoie”. În contextul în care, „statul și biserica română au fost compromise în timpul lungii perioade comuniste, școala distrusă, (...) la care se adaugă faptul că clasele politice sunt extrem de improvizate și au căzut în curentul economismului, în curentul pragmatismului de zi cu zi”, Nicolae Breban consideră că „în aceasta absență a autorităților trebuie să ne asumăm, măcar parțial, responsabilitatea unei direcționări morale și profesionale. (...) Nu se mai vorbește deloc de națiune, de tema națională pe care noi vrem s-o abordăm de acum înainte în revistă și nu se mai vorbește nici de tema morală. Societatea românească are nevoie de revenirea la criteriile morale, să înțeleagă ce e morala, să înțeleagă și ce înseamnă morala românului”. Dacă Z. Ornea nu crede că „în ideea de direcție stă revigorarea literaturii române și a culturii române în general”, Eugen Simion afirmă contrariul: „Dacă nu funcționează sistemul criticii, spiritul critic, se produce lucrul cel mai grav, acela pe care îl semnala la începutul anilor '40 Lovinescu: confuzia de valori. În aceste momente de confuzie de valori este, după părerea mea, nevoie de o direcție în literatură. (...) Academia Română duce o politică coerentă și inteligentă a culturii române, încercând să păstreze cultura și să o sincronizeze cu spiritul timpului, pentru că nu ne putem izola în niște modele pe care să nu le înnoim, să nu le punem în acord cu ceea ce se întâmplă în lume la ora actuală”. Expimându-și adeziunea față de ideile formulate de E. Simion, Z. Ornea consideră că „destinul culturii trebuie asumat de oamenii de cultură, deși prestigiul mai tuturor a scăzut față de cel pe care-l aveau în anii dictaturii. Referitor la specificul național, care atâta preocupă, aş spune că ar trebui să abandonăm ideea sau termenul și să-l înlocuim cu cel actual, de identitate națională”. Ideea este completată și de N. Breban prin observația că „specificul național se cristalizează în primul rând în cultură, în stratul acela lucid și înghețat al unui popor”. Marii poeți, crede

Eugen Simion, „sensibilitățile cele mai actuale ale unei națiuni”, sunt depozitarii „specificului național, cei care spun ceva despre un mod de a fi”. Gândind și considerând direcția „ca o formă de manifestare a spiritului critic, ca o formă de susținere, de justificare a marilor valorilor”, cei trei invitați ai lui C. Țirlea sunt de partea articulării, a urmării unei direcții. □ La 20 de ani de la „plecarea lui Alexandru Philippide”, Adina M. Arsenescu evocă personalitatea artistică și umană a scriitorului: „M-a impresionat de la început cât de departe era de deșertăciunile lumii, de ispitele ei, pentru care se frământă și se bat atâția. (...) Opțiunea sa pentru viața intelectuală și spirituală pură era atât de puternică, încât nu mai putea fi loc pentru mediocrități și banalități. Puțini oameni am cunoscut care să manifeste o asemenea fervoare pentru literatură și artă, având însă în același timp preocupări serioase privind rostul omului ca parte din colectivitate. (...) Din amintirile mai vii sau mai palide îmi apare aceea a unei zile când am stat de vorbă despre valoarea recitirii unei cărți. O carte recităta nu e niciodată aceeași. Adesea o nouă lectură întrece chiar descoperirea unei cărți la prima întâlnire. O operă literară este ceea ce vedem sau mai bine zis ceea ce punem noi în ea, spunea el, iar judecarea nu se poate face decât raportându-se la mediul și timpul unde s-a produs”.

19 februarie

● În „România Mare” (nr. 449), Gabriel Iuga semnează pamfletul *Tablou vibrant: Jigodii cu aripioare*, unde sunt vizați Ana Blandiana, Ștefan Aug. Doinaș, Gabriel Liiceanu, Al. Paleologu, Pavel Câmpeanu, Nicolae Breban ș.a. □ G. Alboiu, în *Fantoma elitei*: „Gabriel Liiceanu – fără contribuții semnificative în domeniul creației filosofice (sau literare) a folosit momentul tulbure și «revoluționar» de la începutul deceniului pentru construirea unei confuzii totale între elite: elita politică, elita economică, elita artei etc. În urma acestei confuzii, autori de literatură, nici măcar minori (Quintus, Radoff, Țepelea), săltați conjunctural în elita politică, au început să facă parte și din elita literară. Exprimă ei valori specifice? Nici măcar diletanți nu sunt. Critica literară, aceea care e, își spune cuvântul? Nu. *LIICENII* se definesc printr-o confuzie metodică între elite, cu scopul de a distruge identitatea elitei literare”.

23 februarie

● În editorialul revistei „22” (nr. 8), *Sofisme și coabitarea cu răul*, H.-R. Patapievici comentează reacția „deopotrivă illogică și previzibilă” a oamenilor politici după condamnarea lui Miron Cozma la 18 ani de închisoare: „Previzibilă, deoarece era dinainte clar că, dacă cel intervievat aparținea opoziției, el trebuia să înfiereze sentința, să deplângă ruina statului de drept și i să condamne aservirea justiției, în timp ce, dacă aparținea coaliției majoritare, atunci, dimpotrivă, nu putea decât să aplaude victoria statului de drept, să prezinte condamnarea lui Cozma ca pe o dovadă a separării puterilor în stat și

să clameze, jubilat, că asistăm la o consolidare a democrației românești. Fie că se instalau în logica lui «Gică contra», fie că intrau în mecanica răstălmăcirii cu orice preț, oamenii politici s-au întrecut să confirme că se poate spune orice despre oricine, ilustrând perfect imposibilitatea de a evada din ceea ce Mircea Iorgulescu a numit cândva, referitor la lumea lui Caragiale, «marea trăncăneală». Pe scurt, oamenii politici par a fi fost definitiv capturați de logica partizanatului și de retorica limbușiei./ Defilarea opiniilor celor care își spun analiști ori comentatori politici nu a diminuat senzația de cacofonie pe care ne-au lăsat-o politicienii. Deoarece toate variantele imaginabile de interpretare au fost susținute, uneori de aceiași oameni și nu de puține ori în aceeași frază, puțini telespectatori s-au putut edifica asupra justetei ori injustetei condamnării lui Cozma Miron. (...) Cu foarte rare excepții, nimeni nu părea să-și mai amintească faptul elementar că Miron Cozma este, pur și simplu, un infractor. Excesul de subtilitate sau, uneori, reaua-credință, îi conducea pe acești oameni informați spre susținerea unor teze de nesusținut. Unii dintre ei contestau valabilitatea sentinței invocând simpatia publicului pentru nefericirea minerilor și antipatia electoratului față de actualii guvernanți. Alții respingeau ideea de a-l condamna pe Cozma susținând senini enormitatea că acesta este șeful Văii Jiului și, ca atare, condamnarea lui ar echivala cu condamnarea miilor de mineri care se află în spatele lui. (...) Ascultai și nu îți venea să crezi: va să zică Miron Cozma e de compătimit pentru că minerii o duc prost, violențele lui sunt scuzabile deoarece vin din partea unei categorii sociale defavorizate, iar minerii, atunci când devastează, nu se cheamă că distrug și încalcă legea, ci că își apără viața, sărăcia, nevoile și, probabil, neamul”. □ Apare nr. 6 (ianuarie-februarie 1999) din suplimentul literar al revistei „22”, deschis printr-un editorial al lui Eugen Uricaru, *Starea ficțiunii*, care încearcă să identifice „câteva dintre «noutățile» pe care le-a adus în lumea ficțiunii un eveniment politic destul de înconjurat de mister încă și destul de acoperit (dacă nu ascuns) de ficțiunile create în jurul său fie de participanți, fie de comisii, fie de organe ale statului” (e vorba de Revoluția din decembrie 1989): implicațiile desființării cenzurii, „restructurarea publicului cititor” și „scăderea drastică a tirajelor cărților de ficțiune autohtone în detrimentul complexului editorial al autorilor” ș.a. „Și totuși, cu un admirabil și nobil simț al istoriei, scriitorul român continuă să scrie iar, uneori, chiar să publice. Scrie cu conștiința faptului că scrisul său este o aventură pe cont propriu, dar o aventură care nu stă la îndemâna oricui. (...) Poate că traversarea aceasta a deșertului va duce la o limpezire cu sine a celor care simt sau cred că simt că au vocația literaturii. Primejdia pentru cultura națională vine de la cenzura economică, cenzură ce poate fi depășită fie de la sine, odată cu creșterea economică, fie prin sprijinirea creației autohtone printr-o politică editorială înțeleaptă a editorilor onești sau cu ajutorul statului. Toate aceste soluții stau sub semnul precarului. Dar precaritatea este o stare generală a

societății românești în preajma noului mileniu. Ceea ce poate fi cu adevărat o primejdie este asaltul veleitarismului, un asalt atât de insistent și de lungă durată, încât poate ajunge să modifice gustul și percepția publică a literaturii. Iar dacă la acest atac adăugăm presiunea subculturii televizate vom constata că perspectivele nu sunt deloc liniștitoare. Ce ne poate salva? Probabil apariția din când în când a unor pagini de literatură adevărată și înfrângerea definitivă a părerii că literatura este doar ficțiune. Ea este o parte a realității. Cea mai sensibilă și cea mai expresivă. Dacă ficțiunea literară se află în suferință sau este cuprinsă de confuzie, acesta este semnul sigur că lumea în care trăim se află în suferință. Lumea trebuie vindecată iar una dintre căile terapeutice este chiar literatura. Avem dovezi în istorie când singura formă de supraviețuire a unor popoare a fost cultura lor, literatura acestora. Suntem foarte aproape de această situație, din păcatete starea ficțiunii ne-o spune”. ■ Sumarul suplimentului conține poeme de Nora Iuga, Ana Blandiana, Ioana Ieronim și Denisa Comănescu (pentru fiecare poetă câte o pagină, incluzând o notă bibliografică), o povestire a lui Cristian Teodorescu (*Pozele lui Crep*) și un interviu cu Aurora Cornu realizat de Gabriela Adameșteanu („*Nu vreau să judec, nu vreau să condamn, vreau să înțeleg*”).

● În „Academia Cațavencu” (nr. 7), sub titlul *Fișele tăcerii* (articol semnat *DILEMINESCU*) este contestat Augustin Buzura: „Când un psihiatru care n-a practicat niciodată se dă prozator, face disidență în casa lui Gogu Rădulescu, scrie romane pe care dacă le citești sunt ca nisipul mestecat între dinți și primește de la Securitate vila unui sas, atunci precis că pe prozator îl cheamă Buzura. Și dacă ai făcut toate astea și după aia l-ai pupat, pardon de expresie, în cur pe Iliescu prin 1990, atunci precis ajungi academician și directorul Fundației Culturale Române. Acolo îți tragi o iubițică, îți traduci romanele «curajoase» prin America și taci chitic, că, de, acum au venit alții la putere și nu se știe dacă ăstora noi le plac pești mici fesenști. Precaut, omu’ nostru din Cluj a ajuns să sufle și în iaurtul «golanilor» care au fost publicați în revista «Dilema», revistă aflată în parohia Fundației. Așa se face că proiectul de a publica într-o carte opiniile câtorva scriitori tineri despre Eminescu, opinii apărute în «Dilema», completate cu opiniile seniorilor – brutozauri sau nu – despre același subiect, a rămas cu buzele umflate (proiectul, evident). Ne întrebăm când va veni ziua în care Augustin Buzura se va retrage la *Vatră*”.

● Sub titlul *Domnule președinte Constantinescu*, Gheorghe Grigurcu formulează în „Tableta de marți” din „România liberă” câteva recomandări: „Aș dori să vă comunic câte ceva în legătură cu viața culturală a țării din ultimii ani. Pentru a nu *pierde* excesiv de subiectiv, îmi îngădui a mă exprima cu ajutorul unor citate dintr-un text al unuia din cei mai înzestrați critici tineri, Laszlo Alexandru: «O dată cu plecarea lui Iliescu de la putere, au dispărut din prim planul deciziei paiațele ceaușiste, saltimbancii nerușinării protocroniste, alde C.V. Tudor, Adrian Păunescu, M. Ungheanu etc. Dar noua administrație

politică, îndată după înscăunare, pe cine s-a bazat? Pe vârfurile societății civile cumva, pe intelectualii de prestigiu care susținuseră din convingere și fără vreun interes personal încheierea opoziției democratice? Răspunsul sare în ochi, prin evidența sa. Noul președinte, văzându-se cocoțat în jilțul predecesorului, s-a străduit să aplice, mai mult sau mai puțin voalat, o politică de cadre asemănătoare. A pornit de la ideea falsă că e preferabil să elimine din schemă câteva personaje prea discreditate, fără a face însă eforturi de modificare a întregii structuri bolnave. Au continuat să facă piruete obedienții care supraviețuiseră sub Ceaușescu, făcuseră carieră sub Iliescu și se vedeau confirmați ca specialiști pe vremea lui Constantinescu. (...) Deoarece noua putere nu și-a pus baza în primul rând pe scriitorii fostei opoziții, ci pe reprezentanții celui de-al treilea pol, culanți și descuscăreți, aceștia din urmă s-au putut adapta ușor la noul aspect al lucrurilor, luând din mers vagonul schimbării. Sub Iliescu fuseseră vicepreședinți de academie – sub Constantinescu au devenit președinți în toată legea. Sub Iliescu răspundeau de Cultură – sub Constantinescu sunt răspunzători de politica externă a țării. Sub Iliescu erau la conducerea fundației dubioase care pompează banii MAE, sub Constantinescu au rămas bine mersi tot acolo. Schimbarea *sporadică* s-a realizat doar în sensul îndepărtării ceaușiștilor în favoarea oportuniștilor. În acest carnaval al datului din coate, când mai răsună câteodată, zgomotos, cuvântul moralitate, emițătorul e cel mult privit cu surprindere de complicități întru delirantă demagogie». M-aș bucura dacă ați avea timp să citiți în întregime comentariul lui Laszlo Alexandru, apărut în revista *Paradigma*, nr 3-4/1998”.

24 februarie

● Editorialul lui Nicolae Manolescu din nr. 7 al „României literare”, ***Cenzura veselă***, oferă – din proprie experiență – o serie de exemple menite să susțină titlul: „Am studiat o vreme felul în care a funcționat cenzura comunistă a publicațiilor de tot felul, reviste literare, cărți, dar și a spectacolelor de teatru și a filmelor. Am ținut un curs la facultate pe tema aceasta, am cercetat arhivele. Studiului i se adaugă experiența personală: în definitiv, am publicat eu însumi în regim de cenzură douăzeci de cărți și câteva mii de articole. Trebuie să spun că experiența personală contrazice uneori ideea de cenzură pe care mi-am făcut-o observând mecanismele și criteriile. Cu alte cuvinte, pe cât de «serioase», adică de temeinice și rigide au fost acestea din urmă, pe atât de «comică» s-a dovedit adesea cenzura în practica de zi cu zi”. □ La rubrica „Actualitatea”, sub titlul „...nici tobe, nici trompete”, atribuit de semioticieni lui Alexandre Dumas, Monica Spiridon scrie un comentariu drastic la adresa manualului de limbă și literatură română pentru clasa a XII-a, coordonat de Eugen Simion: „Reanimând cadavrul protocronismului de întristătoare sorginte ceaușistă, un capitol de sinteză din carte tratează cu solemnitate

înfiorată despre *Cultura și literatura străromână*. (...). Ilustrând de la cap la coadă venerabilul adagiu *Finis coronat opus*, cartea nu pare să fi beneficiat de oficiile unei minți lucide, conștiente că un instrument didactic se cade să aibă obiective precise și strategii pe măsură. De altfel, majoritatea autorilor români de manuale nu dau semne că s-ar adresa unor elevi în carne și oase ai erei mediatice, încercând să-i ispitească la exercițiul cititului și mai ales să-i motiveze pentru asta, propunându-le un patrimoniu de valori atractiv și credibil. În manualul de care vorbesc, Pantheonul național e alcătuit după criterii când aiuritoare, când obscure. El include generos un simplu versificator ca Grigore Vieru, dar ignoră pe Mircea Ivănescu, pe Ileana Mălăncioiu, pe Gellu Naum sau pe Cezar Baltag, citând la întâmplare. O notă emfatică marchează prezența în palmares a lui Eugen Barbu, în paguba lui Ștefan Bănuțescu, înregistrat colateral, ca nuvelist; se comentează cu mare aflux de epitete *Groapa*, dar se trece sub tăcere un roman de talia *Cărții Milionarului*. Radu Petrescu este menționat la grămadă printre memorialiști, alături de Geo Bogza sau de N. Steinhardt, dar e scăpat din vedere romanul novator *Matei Iliescu*, iar Școala de proză de la Târgoviște e supusă unui embargo sever./ Recordul absolut în materie de incompetență, dezinformare și umor involuntar suculent se înregistrează în secțiunea consacrată criticii: un spațiu în care câteva personalități de elecție par să fi exercitat o activitate prodigioasă de autoritate și dictat. Ovid S. Crohmălniceanu este prezentat ca o «voce autoritară, de prim plan»; Eugen Simion este, la rândul său creditat drept «un reper obligatoriu și o persoană autoritară». Pe lângă aceștia, se mai califică Alexandru Piru, Mircea Zăciu, Nicolae Manolescu (tratat într-o notă frapant-concesivă), în timp ce Ion Negoitescu, Paul Cornea, Eugen Negrici, Mihai Zamfir, Marin Mincu ș.a. absentează în mod nemotivat. Lăutărismul coabitează cu inexactitățile comice în capitolașul despre Adrian Marino. Textul debutează cu un Nu decis, explicându-ne prin ce păcătuiește grav teoreticianul clujean: «Nu este un practician al criticii literare aplicate și consecvente, activitatea sa desfășurându-se în principal în domeniul istoriei și al esteticii literare». În continuare, i se impută îndepărtarea de spiritul călănescian. (...)/ Cel mai șocant aspect al tuturor manualelor de literatură rămâne însă capitolul naționalist mesianic acumulat în matrițele limbii didactice de lemn. În loc să stimuleze motivația de lectură și creativitatea elevilor, retorica educativă în uz pare a avea un scop unic: să acrediteze ireversibil ipoteza superiorității culturale a propriei nații – poporul ales, care a găsit, cu mult înainte de alții, piatra filosofală, calea regală, soluțiile geniale care ne-au propulsat triumfător pe culmi de neatinș”. □ Sub titlul *Fojgăieli doctrinare*, Dorin Tudoran publică un text polemic la adresa unor colaboratori ai revistei „22” acuzați pentru parti-pris-ul politic (pro-Emil Constantinescu) cu care îi tratează pe unii comentatori politici ai „României literare” (precum Ileana Mălăncioiu) sau pe directorul Nicolae Manolescu: „Vreme de câteva luni, n-am putut citi

«România literară». O fac din nou, de câteva săptămâni, și descopăr un text al d-lui Gabriel Andreescu intitulat *Pe cine apărăm, pe cine contestăm* (nr. 49/1998). Îl prețuiesc prea mult pe dl Andreescu – atât pe cel de dinainte de 1989, cât și pe cel de după acel an atât de enigmatic, când i-am devenit prieten – pentru a nu mă opri la acest text. În esență, este vorba despre recomandarea făcută d-nei Ileana Mălăncioiu de a rămâne la uneltele poeziei, pentru că publicistica nu i s-ar potrivi; politologia, nici atât. D-nei Mălăncioiu i se reproșează și solidarizarea «cu autorul unora dintre cele mai demont-agresive texte de după revoluție». Deși numele «dementului» nu este menționat, cine cunoaște, cât de cât, istoria relațiilor dintre ziarul «Adevărul» și revista «22», precum și anumite texte ale d-nei Mălăncioiu, are toate datele spre a înțelege că dl Andreescu se referă la dl Cristian Tudor Popescu. La fel, cine a observat felul în care «22» monitorizează «România literară» știe, că, în afara d-nei Ileana Mălăncioiu, încă doi autori, Nicolae Manolescu și subsemnatul, au fost amendați – direct sau... esopic – pentru prețuirea arătată redactorului șef al «Adevărului». În sfârșit, la un capăt al acestei axe s-ar afla «dementul» de la «Adevărul», și, implicit, cei ce se solidarizează cu el, iar la capătul celălalt «22» și d-na Gabriela Adamesteanu./ Spre deosebire de mulți dintre noi – atât doamne, cât și domni – d-na Ileana Mălăncioiu nu a sugerat niciodată că face politologie, meserie, de altfel, destul de incertă. (...) Instinctul nepolitologului Ileana Mălăncioiu s-a dovedit superior prognozelor calificate de la «22». Căci, în esență, scepticismul d-nei Mălăncioiu nu se referea la capacitatea d-lui Constantinescu de a ne scăpa de dl Iliescu, ci la ceva mult mai profund. Și anume, dacă dl Constantinescu ar fi capabil să ne scape de dl Constantinescu. După cum este limpede astăzi, dl Constantinescu este incapabil de așa ceva – adică de a-și depăși imensa, și uneori arțăgoasă, mediocritate. Și atunci, cine s-a înșelat, poeta Mălăncioiu sau politologul Andreescu? (...) Dl Constantinescu nu l-a învins niciodată, direct, pe dl Iliescu. (...) Când și-a strâns o parte din textele de publicistică în volumul *Cronica melancoliei*, d-na Mălăncioiu a scris, într-un *Cuvânt înainte*, fără nici un fel de echivoc, despre motivele pentru care a renunțat la rubrica din «22» și a început să o semneze, după un timp, în «România literară». (...) Dezgustul d-nei Mălăncioiu de a vedea revista în care semna aservită d-lui Constantinescu și camarilei sale a făcut-o să nu se mai lase frecventată de săptămânalul bucureștean. Printre deosebirile esențiale dintre «22» și «România literară» este aceea că, în vreme ce revista Uniunii Scriitorilor nu a transformat paginile sale într-un preș pus la dispoziția directorului, care e, întâmplător, și candidat prezidențial, șef de partid, «22» a sprijinit, necondiționat, interesele candidatului și apoi pe cele ale președintelui Emil Constantinescu. (...) Textul d-lui Gabriel Andreescu atinge și problema tensiunii între «moderniștii integrării și demagogii naționalismului de păslă». (...) Nu-i ușor cu naționalismul de păslă, dar nici internaționalismul de catifea, cel de dragul promovării unui plus de imagine, nu miroase a bine. Iertat să-mi

fie, chiar pute. În afară de asumarea rolului de arbitru în anumite situații, în altele «22» se comportă ca un fel de monitorul clasei – cere să-i arăți palma și te plesnește peste ea cu linia, fie că ai ori nu ceva negru sub unghii. Nu știu de unde îi vine acest impuls, dar e momentul ca revista pe care ne-o dă drept exemplu dl Andreescu să înțeleagă că nu detine nici întâietatea, nici exclusivitatea în combaterea unor anomalii. O revistă ca «România literară», de pildă, are o istorie semnificativ mai lungă decât «22» în apărarea unor idealuri democratice, a unor seturi de valori. (...) Atâta vreme cît, uneori, de dragul singularizării unor merite, revista respectivă va continua să opereze prin excludere și nu prin includere, prin autosorcoveală, zonele tulburi vor continua să prospere./ (...) Poți fi în dezacord cu dl Cristian Tudor Popescu în varii chestiuni, te poate deranja o anume violență a limbajului său (...) etc. Dar a nega că redactorul-șef al «Adevărului» este un jurnalist formidabil, mi se pare pueril. Multe din diagnozele date realității românești de dl Popescu s-au dovedit de o precizie uluitoare. Chiar și atunci când nu sunt de acord cu un punct sau altul de vedere exprimat de dl Popescu, uit cu greu textele d-sale. Chiar și atunci când sunt absolut de acord cu d-na Adameșteanu, îmi e imposibil să-mi amintesc despre ce scria doar cu zece minute înainte. (...) După umila mea părere, publicistica d-nei Adameșteanu este fandoaseala însăși. (...) Riscul pe care și-l asumă o revistă de direcție este de a se vedea manipulată de interesele direcției politice în care se recunoaște. Riscul unei reviste lipsite de orice direcție este de a fi manipulată de diverse grupuri de interese, după cum bate direcția intereselor. Frecvența și intransigența cu care mai oricărui articol semnat de dl H.-R. Patapievici în «22» i se răspunde cu scrisori de la cititori și texte dinăuntru revistei spune și altceva decât că dl Patapievici este cel mai citit colaborator al revistei. Spune că este și cel mai citit cu lupa de către colegii săi de idealuri. Iar mania cititului cu lupa spune și ea foarte multe; dacă tot a dispărut cenzura, bine că avem la îndemână postcenzura. (...) Recunoscînd meritele revistei «22», ar fi o ineptie să cred că tocmai redactorul-șef al revistei nu are legătură cu ele. (...) Este nepotrivit (oricum inconfortabil pentru mine) să-l «aperi» pe dl Nicolae Manolescu chiar în revista pe care o conduce. Uneori, însă, e greu de evitat o asemenea situație. Când dl Andreescu scrie «Nicolae Manolescu, care conduce în zbor, ușor zeflemitor, un ditamai partid de intelectuali», nu trebuie să uităm că între dl Manolescu, pe de-o parte, și d-na Adameșteanu și dl Andreescu, pe de altă parte, există o de-acum veche nepotrivire de ordin, să-i spunem, politic. (...) Tot ce cred că trebuie observat este că, în timp ce revista condusă de dl Manolescu nu s-a pretat niciodată la hărțuirea celor două spirite directoare ale revistei «22», revista condusă de d-na Adameșteanu îl hărțuie pe dl Manolescu de o manieră sistematică. E o diferență care spune multe. S-ar putea replica, probabil, ce să-i faci, dl Manolescu este mai expus, fiindcă face politică. Fals – d-na Adameșteanu și dl Andreescu nu fac mai puțină politică decât dl

Manolescu. (...) Și au optat, într-o anume situație, așa cum recunoaște despre sine dl Andreescu, pentru acel «obscur(ul) profesoraș de geologie». Mai mult, și-au văzut visul cu ochii – dl Emil Constantinescu a devenit președintele României. În disputa pe care o are cu d-na Mălăncioiu, dl Andreescu este dezavantajat și de acest lucru. Fiindcă, de nu putem ști ce fel de președinte ar fi fost dl Nicolae Manolescu, ce fel de președinte este dl Emil Constantinescu ne-am cam lămurit cu toții. Sau nu?”. □ Gheorghe Grigurcu publică prima parte a unui eseu intitulat *Psihologie arghezană*: „În fond, Arghezi era un «om din popor», având o dispoziție tensionată de afirmare, acea dârză «îndreptățire-aramurei obscure» de-a răzbate la lumină, de-a vorbi nu doar în numele său, ci și oarecum exponențial, tipologic. Revolta și tăgada sa nu sunt exclusiv individualiste, înfățișând un reziduu colectiv. La antipodul aristocratului din naștere, poetul e un plebeu din naștere. Biografia pare a-i fi favorizat conștientizarea unui asemenea profil. (...) Desigur, adeviziunea sa, din anii senectuții, la ideologia comunistă nu reprezintă decât un act de oportunism (...), dar nu putem a nu discerne un simbul «proletar», prezent mereu în concepția poetului, care s-a simțit dator a da glas nu o dată solidarității sale cu clasa uvrieră, e drept că mai mult în accepția ei occidentală, în aspirația acesteia spre o «cuviniță» și o «civilizație» de caracter semiburghez”. □ Dan Croitoru comentează elogios romanul memorialistic „de sertar” *Disciplina dezordinii* al lui Titus Popovici (*Cronica unei „iepoci”*): „Faptul că instaurarea comunismului a stat în România sub semnul lui I.V. Stalin și I.L. Caragiale, ca să folosim o aserțiune care a făcut carieră, se oglindește cel mai bine în maniera realizării personajelor. Titus Popovici este, în această privință, un maestru neîntrecut”. □ Alex. Ștefănescu comentează, entuziast pe ansamblu, antologia de poeme de Angelei Marinescu (*Poezie dată la maximum*).

● În „Cronica română”, Marcela Zamfir o interviuează pe Doina Uricariu, care, deși posesoarea unei „zestre literare de sertar”, nu se poate considera un „creator disident”: „E un cuvânt pe care l-au golit de credibilitate pseudodisidenții. E un subiect și un titlu de glorie transformat de unii într-o carte de credit fără acoperire. Nu cred că putem discuta în grabă fără nuanțe un asemenea statut moral. Ce pot să vă spun este că sunt printre puținii scriitori care nu au putut să obțină viză pentru Occident pe un pașaport. Când voi publica jurnalul meu, caietele mele scrise zilnic ca un «școlar al durerii», cum ar fi spus Emil Botta, se va vedea ce au însemnat acele decenii în care n-am putut să rămân asistent la Catedra de Semiotică, așa cum a dorit decanul Facultății de Franceză după licența mea considerată una dintre cele mai bune din cei 10-15 ani ce-o precedaseră. După cum n-am putut să mă înscriu la doctorat și nici să dau curs invitațiilor sau burselor primite în Occident. Am fost șomer, de altfel, șase ani după licență și nimeni nu s-a luptat atunci să facă ceva pentru mine, nimeni nu a fost șocat de această nedreptate și marginalizare a mea. (...) Dacă n-aș fi avut o fire extrem de puternică și de constructivă,

multele pierderi și blocaje de care m-am lovit mi-ar fi fărâmițat destinul. Oricum, deturnat și smuls adevăratei lui vocații. După 1990, când am predat peste doi ani la Craiova în locul profesorului Eugen Negrici, am realizat ce pierdere a fost în viața mea imposibilitatea de a-mi fi desfășurat o carieră universitară și nu numai. Întorcându-ne la poezie, trebuie să spun că nu trăim în vremuri deschise poeziei și că, paradoxal, poemele mele au un ecou mult mai puternic în Occident, fie că e vorba de lecturile din Germania, Franța, Italia, Israel, America sau Canada. Sunt însă convinsă că volumul meu *Vindecărilor* va schimba perceperea mea de către ceilalți și aici în România. Cartea a apărut de puțină vreme și ecurile pe care le primesc sunt impresionante pentru mine, un om lucid, cum se spune”. În finalul discuției, Doina Uricariu își anunță plecarea în SUA pentru o perioadă nedeterminată și bucuria „unor cărți ce vor apărea în alte limbi”.

● Într-un articol din „Luceafărul” (nr. 7), *Chinuri, mizerie, dezumanizare*, Liviu Grăsoiu notează: „Au început să apară și alte reverberații ale primilor ani de teroare comunistă. Literatura memorialistică (literatura document) datorată celor care au trăit direct experiența limită a închisorilor în anii '50-'60 este susținută de scrieri care nu mărturisesc o trăire personală, ci narează ceea ce s-a întâmplat altora. (...) Una dintre aparițiile demne de luat în seamă din punct de vedere artistic și zguduitoare din acela al întâmplărilor povestite o datorăm d-lui Dumitru Nicolcioiu și Editurii Semne. (...) *Câinele turbat* cuprinde cinci nuvele, inegale valoric pe o scară de la subiect ratat la capodoperă”. □ Corina Apostoleanu readuce în prim-plan volumul *Eu sunt ținta* (1992), dialogul între scriitorul Geo Bogza și Diana Turconi, și apreciază: „Bogza acceptă jocul acesta cu o docilitate mimată, căci fiecare vorbă rostită e o judecată asupra lumii în care a trăit”.

25 februarie

● La rubrica „Șotron” din „Contemporanul” (nr. 8), D. Țepeneag publică un articol scris pentru „Europa liberă” în 1971, cu puține luni înainte de Tezele din iulie și de „desprinderea lui Nicolae Breban din capcana CC-ului”. Intitulat *Revizuirea valorilor*, căci, „în definitiv ideea de revizuire nu s-a înfiripat doar după 1989, în mintea oamenilor de condei”, ea fiind „cons substanțială ideii de literatură”, Țepeneag observa, la data scrierii articolului, că, atunci când „literatura în genere era evaluată după criterii de utilitate politică și devotament partinic și când se puteau afirma doar acei scriitori care nu se încurcau în scrupule morale sau estetice”, ziarele și revistele literare cuprind, inevitabil, „scriitori, „mai degrabă mediocri” care se bucură „de-o faimă pe cât de trâmbițată pe atât de nemeritată” precum Zaharia Stancu și Eugen Jebeleanu ori ca Dan Deșliu și Eugen Frunză. Când literatura a „reînceput să fie judecată estetic, iar cei mai mulți campioni ai proletcultismului”, au început să fie ignorați, totuși, au fost și unii „abili” care și-au „schimbat glasurile, după cum

o cereau vremurile cele noi”, și „cocoțați acolo pe aceleași trepte de pe care ceilalți au alunecat în umbră și tăcere, acești supraviețuitori ai proletcultismului, cu zâmbetele lor liberale, la comandă, au reprezentat tot ei literatura română nouă, post-stalinistă”: „Fără a fi iubiți ori prețuiți de critică – fumul de tămâie nu a mai urcat ca pe vremea lui Beniuc! – noii potențați ai literelor române au recurs la aceleași procedee de reclamă și afirmare peste hotare ca și predecesorii lor: ospitalieri până la risipă (Partidul plătește!) față de scriitorii occidentali invitați în România, perseverenți și ploconitori în vizitele lor în Occidentul curios pentru oricine vine din misteriosul Răsărit, folosind prestigiul și chiar banii statului pentru a-și umfla ca un balon mica lor faimă de care aveau nevoie mai ales în țară. Cum necum, ajutați de credulitatea occidentală și de amabilitatea ușor iresponsabilă a unor intelectuali care n-avea ce pierde, acești reprezentanți fără mandat ai literaturii române și-au atins scopul până la urmă”. În acest sens, D. Țepeneag face trimitere la premiul de poezie *Etna-Taormina* primit de Eugen Jebeleanu cu sprijinul unui laureat al premiului Nobel pentru literatură, Miguel Angel Asturias, unul dintre oaspeții de vază, cărora li s-a „demonstrat concret nivelul de trai dintr-o țară socialistă”, prin alocarea unor fonduri uriașe. „Eugen Jebeleanu a avut, din partea Partidului firește, rolul de amfitrion. Între cei doi scriitori, vezi doamne, s-a legat o trainică și dezinteresată prietenie literară, în luxoașă vilă de la Șosea, pe care Jebeleanu a primit-o drept răsplată de la Partidul condus pe vremea aceea de Gheorghiu-Dej, răsplată pentru poemele sale proletcultiste și pentru discreția în legătură cu soarta lui Lucrețiu Pătrășcanu cu care, în treacăt fie spus, se lăuda acum că a fost prieten. În spațioasele încăperi împodobite cu iatagane, spade, paloșe, pumnale etc., probabil că-și citeau unul altuia paginile încă fierbinți de inspirație și efort, Asturias demascând imperialismul american, Jebeleanu tot imperialismul american. Amândoi firește ciocneau pahare în cinstea Partidului, în cel mai autentic stil românesc. Și nu se poate spune că Asturias nu s-a arătat recunoscător. Profitând de prestigiul pe care i-l conferea premiul Nobel, acest scriitor talentat, dar cu o etică destul de ușurică, a publicat în Occident o carte despre România, o carte falsă și roz-bombon, un fel de reclamă turistică împănată cu poezie ocazională. (...) Așa a înțeles Asturias să se arate recunoscător față de poporul român și partidul său iubit. Pentru Jebeleanu, simpatica și amabila gazdă care i-a făcut atât de plăcută șederea, răsplata a fost mai intelectuală: un premiu literar destul de important, acordat până acum unor poeți de renume european. E în gestul lui Asturias o anume iresponsabilitate explicabilă doar prin disprețul pe care îl are față de literatura română. (...) Acest premiu nu înseamnă numai o nedreptate pe care ar putea-o reclama până și Deșliu, dar și un act profund dăunător prestigiului literaturii române; pentru că poezia română, de-acum încolo, va fi judecată după *fruntea înaltă și coama scânteietoare* a lui Eugen Jebeleanu (ca să folosim cuvintele de peruchier ale celui care a anunțat *știrea îmbucurătoare* în

„Luceafărul”). □ La rubrica „Ghilimele” este comentată defavorabil atitudinea „extaziată” a lui Daniel Cristea-Enache, din „Adevărul literar artistic”, față de dialogul dintre Eugen Simion și Petru Dumitriu: „Nu poți face nimic cu gustul omului! Uimitoare totuși afirmația că E. Barbu și M. Preda ar fi *colegii de podium* ai lui Petru Dumitriu. Colegi de podium la ce? La Dinamoviadă? Sigur, pe un *podium* cu *Ana Roșculeț* și *Drum fără pulbere* trebuie să urce și E. Barbu, dar neapărat cu romanul *Unsprezece*, minunată evocare a transformării socialiste a fotbalului. Din fericire mai sunt în țara asta și romancieri rămași în afara podiumului propus de dl. Cristea-Enache, junele nostru critic pe care-l iertăm și-l considerăm în continuare băiat deștept”. La aceeași rubrică, o altă opinie negativă: „Severul critic Ion Bogdan Lefter a exprimat în scris ideea că *Istoria...* lui Călinescu este *o belea* pentru literatura noastră. Ea ar fi nu numai greșită, dar ar fi stopat afirmarea altor opinii critice. Înțelegem așadar, în sfârșit, de ce, la vârsta la care G. Călinescu își scria mia de pagini, I.B. Lefter n-a tipărit nici măcar un volumaș de critică. S-a temut să nu înfrâneze cumva inspirația altora, blocându-i, ca farul mașinii pe iepuri, în conul său de lumină. Mulțumim, domnule Lefter”. Semnatarului rubricii „Ghilimele” atrage atenția și asupra celei mai „ghinioniste” pagini din „Dilema”, „cea de critică literară”. Deși titularul cronicii este George Pruteanu, personalitate neagreată de redacția revistei, dar susținut de Augustin Buzura, „omul în fața căruia «Dilema» nu are cum să crâcnească”, acesta se află într-un permanent tir de „replici și înțepături” cu o parte a redacției, „totul sub privirile stupefiate ale cititorilor fideli care, oricât de dilematici ar fi, e greu de crezut că au organ pentru asemenea absurd”.

● În „Ziua”, Ioan Groșan publică un editorial cu titlul *Lângă butoiul cu pulbere*: „În contextul crizei din Kosovo, România se află astăzi în cea mai delicată situație de politică externă din 1989 încoace. Prinsă între necesitatea de a-și respecta angajamentele (...) în cadrul destul de obscurului Parteneriat pentru Pace și simpatia cu rădăcini istorice pentru Serbia (...), țara noastră trebuie să jongleze pe o sârmă extrem de subțire al cărei capăt nici măcar nu se vede prea bine. (...) / Cred că (...) diplomații noștri trebuie să explice foarte clar sârbilor poziția cvasi-imposibilă în care ne găsim. În fond, de ce-am fi noi sprijinitorii albanezilor pentru captarea unui teritoriu care este pentru sârbi ceea ce pentru noi este – *mutatis-mutandis* – Putna ori Blajul? Ne aflăm lângă un butoi cu pulbere și ar trebui să demonstrăm tuturor, dacă, Doamne ferește, va exploda, măcar atât: că am stat cât mai departe de fitil”.

26 februarie

● Grupajul tematic realizat de Cristian Munteanu în nr. 316 al revistei „Dilema”, intitulat ludic *Studentesc și-mi pare rău*, conține mai multe articole ale unor studenți sau absolvenți, încercând să surprindă, pe ansamblu, o „stare de spirit”. ■ Primul text este semnat de Mirel Palada, student în al IV la

Sociologie: „La o întâlnire a «Dilemei» cu cititorii săi – ca și acum, de altfel – eram de acord cu plata studiilor universitare doar în măsura în care studenții își pot găsi o slujbă de pe urma căreia să-și plătească studiile și, din ce le rămâne, să și poată trăi, dacă nu cu larghețe, măcar la limita decenței (...). Dar cum în momentul de față, datorită gravei, persistentei recesiuni economice, proporția studenților care își pot găsi un loc de muncă este redusă, iar un sistem de credite care să-ți permită să te împrumuți acum (...) nu a fost pus încă la punct, concluzia ar fi că nu e încă momentul să vorbim despre anularea gratuității educației superioare oferită de stat” (*Moromete, PC-urile și mineri*).

■ Ruxandra-Ioana Ciobanu – anul VI, Universitatea de Medicină „Carol Davila” – scrie despre *Ce înseamnă să fii bursier în străinătate. Întoarcerea studentului răătăcitor*. ■ Nicu Pană, an IV, Facultatea de Litere, semnează un text intitulat *Surse de echivoc – se (mai) organizează studenții?*: „Cele mai multe organizații studențești, în orice caz cele mai cunoscute, parazitează un capital moral imens, lupta anticomunistă din decembrie 1989, părând să ignore faptul că nu mai trăim demult zilele incendiare ale revoluției. Limbajul mesianic, gesturile și mina de martiri se cer înlocuite de optica managerială, concentrată pe chestiuni punctuale care se rezolvă cu alte mijloace decât cele de retorică pe jumătate mistică, pe jumătate caragialescă. Foarte adesea, din păcate, se întâmplă ca politicas studențească să semene izbitor cu vreun topos literar. În sediul central al celei mai importante organizații studențești din România atârână și astăzi pe perete un cearșaf imens pe care scrie: *Nu vrem președinte, avem rege!* Deși se cunoaște sprijinul necondiționat furnizat actualei puteri, republicane, în alegerile din 1996. Situația aduce aminte de *Țiganiada* lui Budai-Deleanu unde se vorbea tot de o republică monarhicească. Anecdota aceasta nu are alt scop decât acela de a ne aduce la ceea ce am putea numi *echivocul constitutiv* al structurii asociațiilor studențești postdecembriste”. ■ Paul Cernat, doctorand, Facultatea de Litere, scrie un articol despre *Civisme și paseisme*: „În 1993 vechiul meu amor pentru literatură intrase deja în faza... critică, ceea ce m-a făcut, după o scurtă deliberare interioară și o pregătire individuală de doar două-trei săptămâni (reacția fiind declanșată de un reportaj TV despre studenții politehniști care-și rataseră reala vocație umanistă) să mă înscriu la facultatea de Litere și chiar să intru. Afinitățile mele selective au găsit aici câteva «instituții» informale de foarte bună calitate: un cenaclu («Litere»), un club de dialog critic interactiv pe teme culturale («Cafeneaua critică») și o revistă («Litere Nouă») care tocmai apăruseră și pe lângă care mi-am făcut ucenicia critico-literară. M-am înscris apoi în Liga Studenților din Facultate. Timp de doi ani am condus departamentul Cultură-Educație (...) Însă după alegerile din 1996, credibilitatea Ligii (...) s-a evaporat, pentru mine și pentru mulți alți colegi. Metamorfozată, în parte, într-un fel de anexă a A.S.C.O.R.-ului, bântuită de fantasma antioccidentale dubioase și de nostalgii ale extremei drepte interbelice (fervoarea cultică amestecându-i

pe Zelea Codreanu cu Marian Munteanu), ocupată, în plus, cu gestionarea demagogică a unor ambiții și interese personale, Liga e astăzi o organizație aproape spectrală. (...) O anume ambiguitate statutară între militantismul civic și un «românism» patriarhal a condus, probabil, la actuala comutare pe acesta din urmă – exemplul tipic de inadecvare paseistă într-un context, de bine-de rău, și în sfârșit liberal. Problema reală nu e însă atât identitatea ideologică a Ligii (...), ci faptul că între idealismele naive și fundamentalismele inconsistente (ambele contraproductive) rămâne puțin loc pentru alternative responsabile, constructive și dialogice”. ■ Lavinia Olmazu, an I, Litere, scrie despre Alianța Studenților și Tinerilor Rromi Antirasiști din care face parte (*Eu, între ASTRA și ȘATRA*): „Suntem tineri, suntem rebeli, suntem veseli”. ■ Ana-Maria Popescu publică un mic text despre experiența de fostă studentă în Canada, apoi în România (*Optimism în doze mici*): „Acolo, în Canada, am fost mulțumită că am crescut în România și am fost îndopată cu tot felul de chestii. Acolo lucrurile sunt frumoase, dar stau pe loc. Aici se mișcă”. ■ Ioana Vlașin publică o mini-anchetă jurnalistică realizată în rândul studenților la Universitatea bucureșteană despre viața studențească (*De la pasiune la „sumbru” și „gri”*), iar Octavian Gabor scrie despre *Celălalt, sau studentul de la „particulară”*: „Nu numai oamenii în general nu văd cu ochi buni facultățile particulare nou-înființate, ci chiar și cei care își petrec câțiva ani acolo nu au încredere în ele. Pentru că mulți tineri se înscriu la aceste instituții ca pentru o ocupare a timpului până când vor ajunge la «adevărata facultate». Sau, dacă e vorba de băieți, pentru a evita stagiul militar. Facultățile particulare sunt privite ca primă opțiune în foarte puține cazuri când respectiva instituție și-a câștigat un renume sau, mai des, cvând tânărul își dă seama că oricum nu ar avea șanse la concurența de la stat”. ■ Z. Ornea smenează un text memorialistic, *Anii mei de studenție*: „De n-ar fi fost cursurile lui Ralea și ale lui Vianu, aș fi avut de parcurs un pustiu abia populat. Le datorez imens și, de aceea, le păstrez o covârșitoare recunoștință, reacționând dârz împotriva de tractorilor lor de astăzi, care din mari, impardonabili vinovați pentru compromisurile cu comunismul nu-i mai scot. Și dacă ar fi înfundat și ei pușcăriile, neputând astfel contribui la formarea generației noastre intelectuale, ar fi fost mai bine? (...) Le urmăream conferințele, le citeam articolele (ca și pe cele ale lui Călinescu), fiindu-ne efectiv directori de conștiințe. Ralea a devenit apoi, după terminarea facultății, efectiv norocul vieții mele intelectuale, îngăduindu-mă să-i fiu aproape (il vizitam de cel puțin două-trei ori săptămânal acasă), oferindu-mi cărți și bibliografie, dându-mi amănunte despre personalitățile lui tutelare, Ibrăileanu și Stere. Două dintre cărțile mele (*Poporanismul* și *Viața lui C. Stere*) i se datoresc în bună măsură. Mai tot timpul celor patru ani de facultate l-am petrecut la bibliotecă (mai ales la B.C.U.). Ajunsesem de pomină pentru acest «nărav». (...) Deși absolvent al Facultății de Filozofie, am ajuns, prin capriciul sorții, redactor la E.S.P.L.A., la secția de critică și istorie

literară. Aici m-a găsit, în 1957, Mihai Ralea care, recunoscând în mine pe fostul lui student, a cerut directorului editurii, marele prozator Petru Dumitriu, să-i fi redactor la ediția *Scrieri din trecut* în trei volume și la cartea *Cele două Franțe*, stigmatizată grosolan și stupid, recent, în «România liberă», de omniscientul domn Barbăneagră. Ce-i drept, Ralea e injuriat în compania lui Voltaire, prezentat, pur și simplu, drept un «nătâng». ■ Grupajul se încheie printr-un articol de Bogdan Ciubuc (*Post-scriptum – marea ratare și mica trădare*): „Studentii trec printr-o criză a identității lor socioprofesionale. Stă măturie, de altfel, succesul nescontat de public pe care îl are o instituție de tipul A.S.C.O.R.-ului. Mult mai activă decât Liga (care, în 1990, plecase la drum cu un proiect generos, ceva între sindicat și solidaritate civică), această organizație le oferă multora sentimentul unei identități de grup stabile, în lipsa celei legitime pe care ar trebui să o aibă *ca studenți*. De aici și atracția insidioasă a naționalismelor de tot felul, întruchipată de charisma unui impositor de bălci levantin ca Marian Munteanu, personaj cu încă destul de multă influență. (Să mai amintesc impresia deplorabilă pe care mi-a lăsat-o imaginea unui președinte de stat – subliniez, de formație profesor universitar – care își face cruci în Piața Unirii? Prin comparație cu asta, rugăciunile cu care fostul președinte al L.S., Bogdan Aligică, ne îndemna să începem ședințele noastre din facultate mi se par niște piruete stilistice.)” □ La „Cronica literară de tranziție”, George Pruteanu comentează *Dicționarul Scriitorilor Români*, recent apărut (*Larousse-ul românesc*): „o carte admirabilă, cu mărute imperfecțiuni”, formulând apoi, într-o *Avanpremieră* din finalul cronicii, considerații succinte despre o serie de noi apariții editoriale. □ Pe aceeași pagină „La zi în cultură”, într-un „bon de lectură”, tânărul prozator Răzvan Rădulescu comentează pe larg (în articolul *Ferestre pentru grupuri de lucru*) volumul noii promoții a Cenaclului „Litere”, *Ferestre '98*, formulând, pentru început, considerații polemice în legătură cu „raderea” acestuia de către Alex. Ștefănescu, în „România literară”: „Când Alex. Ștefănescu rade în «România literară» (revistă a criticii auguste) antologia *Ferestre '98* (Editura Aristarc, Onești, preț neprecizat), pentru că nu poate să incizeze just tegumentul cărții, el se face vinovat de malpraxis. (...) Sub ceruri normale, nu văd de ce o antologie de debuturi ar trebui tratată de comentatori drept altceva decât vrea ea să fie. De ce, cu alte cuvinte, un critic literar se simte obligat să cerceteze evenimentele care au dus la alcătuirea ei și să transforme toate constatările sale în prejudecăți și, mai apoi, în incriminări, și asta referitor atât la participanți (aha, sunt un lot (!) de prieteni și dicipoli de-ai lui Mircea Cărtărescu), cât și la natura textelor incluse (ahaha, sunt texte de cenaclu, așadar efemere și fără valoare literară în afara cadrului dat). Sub cerurile autohtone însă, cu antologiile de debutanți – băieți tineri, fără spate – se poate face orice, numai exercițiu critic nu. Se pot plăti polițe, se poate relansa câte un concept prăfuit, drag vreunui critic al anilor optzeci, se pot arăta mușchi și se pot exhiba umori

negre”. R.R. identifică „trei sound-uri” ale antologiei, dintre care „două cu totul noi”: „Într-un sound cunoscut scriu Iulian Băicuș și Angelo Mitchievici (...). Deși textul se arată mofturos, pretențios, oțios, deși observațiile sunt clorotice (de câte ori citești câte o didascalie, ai senzația că autorul o să-și piardă sângele din obraz și o să leșine), proza lui Angelo Mitchievici nu descinde nici din Barbey d’Aureville, nici din Wilde. Dandysmul a fost un curent riguros, a cărui normă cerea ca rigoarea să se exprime prin lingoare. Dimpotrivă, proza lui Angelo Mitchievici nu are nici o urmă de vigoare, este esangvinată constitutiv și poate că acesta este lucrul cel mai notabil: Angelo Mitchievici (...) scrie complicat și fițos pentru că așa îi place lui, și o asemenea opțiune sinucigașă trebuie respectată. Iulian Băicuș nu își distinge, în esență, vocea (...), deși poți găsi la el o detașare zâmbitoare față de etxt pe care o căutai în zadar la primul. Găsești, pe de altă parte, aceeași frică de a asuma percepția unei realități, același refugiu în livresc (recunosc, excelent organizat, simulat și manevrat), aceeași mască iresponsabilă a demiurgului care textuează impenitent și împachetează cu ambalaj contemporan istoria literară, mască de care, în ce mă privește, m-am cam săturat de vreo cinci ani încoace. Victor Nichifor face de unul dingur un soud aparte. Nu am citit niciodată ceva mai bizar, o hemoragie galopantă de imagini articulate lucid și idei altminteri riguroase dezarticulate din abandon, de parti-pris-uri grotești și călcări conștiente în străchini, într-o demonstrație de la înălțimea catedrei asupra principiilor poeziei. Vocea lui Victor Nichifor stă mărturie fie pentru un curaj dement, prin care toate normele formale de natură antropogenă sunt încălcate cu un sictir dictatorial, fie pentru o anumită patologie care își construiește o dicțiune proprie. (...) Intonația este forma specifică mărturisiri, iar textele Cecilei Ștefănescu (excelente), ca și poemele lui Marius Ianuș (cele mai surprinzătoare din antologie), ale Ioanei Vlașin (destul de inegale, părând să aparțină mai multor vârste poetice), sau ale Doinei Ioanid (ușor convenționale în decupajul lor pătrat) chiar asta și sunt, mărturisiri cu diverse grade de gravitate și urgență, investite cu o sinceritate izbitoare, în ciuda aerului lejer al frazelor și a lizibilității lor *à perte de vue*. (...) Orice antologie de debuturi este importantă, nu atât prin vocile cu valoare incontestabilă care trebuie arătate cu degetul, ci prin faptul că îți semnalează, mai bine decât un volum individual, trend-ul (...). De pildă, poți să ai norocul să citești *Ferestre '98* și să descoperi două sound-uri cu totul noi, și să încerci să-ți adaptezi percepția la ele. Cât despre glorie și posteritate literară (un fel de decorații pe care mulți critici cred că le acordă atunci când își fac meseria), mă îndoiesc că vreunul din autorii antologiei de față tânjește după așa ceva. De aceea spuneam că a-i judeca cu o măsură la care ei nu se așteaptă este cu totul neprofesional”.

● În „România Mare” (nr 450), Ileana Vulpescu publică un articol despre mineriada de la începutul anului 1999, *Moarte lui Frâncu! (Am fost și eu opinie publică)*: „Astăzi, miercuri, 17 februarie 1999, liniștea pe care o prevesteam

s-a instaurat. Un miner – pericol potențial pentru siguranța Statului de drept – a fost restituit integral țărâniei. De azi, între «statul de drept» și cetățenii săi s-a așezat moartea. Gândul meu plin de durere și compasiune se îndreaptă spre familia minerului ucis”.

27 februarie

● „Tableta de sâmbătă” publicată de Ana Blandiana în „România liberă” deplânge **Disprețul față de cultură**: „Drumul meu zilnic trece pe lângă o mare pancartă publicitară de pe care un personaj în mărime mai mult decât naturală se adresează privitorului: «Frățioare, dacă stai în bibliotecă nu vezi nimic... Acum e timpul pentru altceva!». Nu ni se mai spune pentru ce e timpul acum (asta urmează să se vadă probabil pe canalul de televiziune căruia i se face astfel reclamă), ceea ce atrage însă atenția este figura distorsionată, de imbecil, a ochelaristului cu numeroase dioptrii care ilustrează memorabila frază. (...) / Poate că revolta și tristețea pe care mi le produce zilnic această întâlnire cu spiritul primar agresiv (cum ar fi spus Marin Preda) ar fi mai puțin tulburătoare dacă nu mi-ar aminti de fiecare dată o discuție cu un inginer petrolist care-mi povestea nu demult că în satul lui prahovean, pe vremea studenției lui, în anii '60, erau 72 de studenți, iar acum nu mai este nici un singur copil trimis la liceu. / (...) În perioada interbelică nu exista pentru un țăran ambiție mai mare decât să-și facă fiul «domn», cea mai bună dovadă fiind originea țărănească a majorității marilor intelectuali ai epocii. Acum copiii nu sunt ținuti mai departe la școală nu numai pentru că părinții sunt obligați să dea pe nevoi mai stringente puținii bani pe care îi au, ci și pentru că sacrificiul pe care l-ar face, trecându-și urmașii dintr-o categorie socială în alta, nu este motivat de locul intelectualului în societate. (...) / Așa cum nu cunosc tabloul publicitar din Piața Amzei, țăranii prahoveni nu cunosc nici tragedia cercetării românești, dar le intuiesc și nu-și mai trimit copiii la școală”.

● În preambulul unui articol din „Adevărul” despre volumul al treile din Literatura în totalitarism de Ana Selejan (Ed. C.R., 1998) – **Ne „despărțim”, dar nu ne „desolidarizăm”**... –, C. Stănescu scrie: „O mică «mineriadă» contra statului (statutului?) de drept al criticii se profilează în ultimele numere din «Contemporanul. Ideea europeană», sub semnăturile prozatorilor Nicolae Breban și Dumitru Țepeneag. Poate vor urma la rând și alți nemulțumiți. Nu e nici o noutate în faptul că scriitorii sunt nemulțumiți de critică și-i «atacă» pe critici, strivindu-i sub un munte de reproșuri. Noutatea ar putea consta doar în aceea că o bătrână revistă cu respirația iuțită de câțiva tineri jură programatic pe *spiritul critic*, înjurându-i «punctual» pe critici! (...) În jumătatea de veac din cre tocmai ieșim, critica literară și-a vădit *puterea* în ambele sensuri: a dirijat și caționat, în «obsedantele decenii» '40-'50, o literatură falsă și detestabilă, după cum, de la mijlocul anilor '60 încoaie, fără prezența ei

marcantă (...) *relieful* literaturii române în conștiința publică ar fi plat sau inexistent”.

[FEBRUARIE]

● Într-un editorial din revista „Cuvântul” (nr. 2), Radu G. Țeposu se întreabă dacă România este *Stat de drept sau trib de zuluși?*, pomind de la mineriada din ianuarie 1999: „Oricâtă înțelegere am arăta față de suferințele reale ale minerilor din Valea Jiului, ieșirea lor la rampă nu va mai avea nicidecum credit. Desfășurarea publică a minerilor conduși de Miron Cozma e, cu tot tragismul manipulării lor, o aberație care, departe de a produce entuziasm, provoacă scârbă, lehamite și decepție nefârșită. Mulți și-a explicat ieșirile lor oribile din 1990 și 1991 prin comportamentul de castrat politic al lui Ion Iliescu. Folosite pe post de miliții personale ale fostei puteri, aceste detașamente de mercenari politici n-au făcut decât să îngreșeze spiritele democratice. Vandalismul minerilor a arătat, o dată în plus, că în România practicile insurecționale staliniste continuă să fie la mare cinste. Trecerea de la kalașnikov la bâta nu era decât o formă de deghizare a terorii”. □ În articolul *Civismul în sotto voce*, Tudorel Urian scrie: „În mintea mea și, probabil, a multor altora, noțiunea de spirit civic s-a asociat mult timp cu imaginea unei piețe invadate de oameni, trepidând la discursurile mobilizatoare ale unor lideri charismatici. Aceasta pentru că momentul în care am conștientizat prezența și forța spiritului civic s-a petrecut la Timișoara, în ziua de 20 decembrie 1989, când 100.000 de oameni s-au strâns în Piața Operei cerând demisia lui Nicolae Ceaușescu și a Guvernului Dăscălescu. (...) Dincolo de acest civism, zgomotos și spectaculos, specific unor perioade excepționale, există și un spirit civic al normalității, care se manifestă individual, în viața de zi cu zi. Exponentul emblematic al acestui tip de civism este Mihai Șora. Cea mai recentă a sa, *Firul ierbii* (Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1998), antologie a publicisticii, incluzând și interviurile pe care filosoful le-a acordat după 1989, poate și trebuie lecturată în primul rând ca un manual de atitudine civică. (...) Chiar și atunci când opțiunile par greșite (înscrierea în Partidul Comunist Francez, activitatea prestată în anul 1948 la MAE, în subordinea Anei Pauker), ele sunt, raportate la elementele sesizabile în momentele istorice respective, rodul unor judecăți corecte. (...) Mai aproape de zilele noastre, evenimentele dramatice din zilele de 13-15 iunie 1990 i-au produs un adevărat șoc celui care, în momentul respectiv, era ministrul Învățământului. De la bun început, Mihai Șora s-a situat de partea manifestanților, s-a amestecat în mulțimea celor care protestau în Piața Universității, acceptând să i se prindă pe piept ecusonul de «golan», iar ulterior, după barbara intervenție minerească, a publicat în revista «22» unul dintre cele mai impresionante texte apărute în presa acelor zile (...). Chiar dacă este o carte destul de dezarticulată (având cronologia drept singur criteriu ordonator, sunt amestecate de-a valma texte cu tematică diferită, ca să nu mai

vorbim de faptul că unele informații se repetă, inevitabil, de la un text la altul), volumul *Firul ierbii* merită cu prisosință citit”. □ Despre „legitimitatea politică” scrie Alexandru George în articolul *Spaimă și putere*: „Toată lumea l-a văzut pe Ion Iliescu, de pildă, i-a putut urmări comportarea, gesturile, i-a ascultat discursurile; nici unul dintre predecesorii săi, conducători ai țării, nu a beneficiat de o astfel de mediatizare. Cetățeanul de rând și-a făcut o idee, ceea ce a nu a fost cazul cu prințul Carol, devenit rege la 8 iunie 1930, nici cu Ion Antonescu, urmașul său, nici cu Gheorghiu-Dej sau Nicolae Ceaușescu. În plus, omul a venit pe valurile unei revoluții, ceea ce submina ideea de legitimitate, dar reprezenta un spirit restaurator, era omul presupus că va fi tocmai «altceva» decât predecesorul său criminal și abuziv, dar și omul de legătură cu un trecut democratic mai îndepărtat despre care nu știau decât lucruri vagi./ (...) Dincolo de inabilități, de afirmații contradictorii, de demagogia lui proastă (dar nu catastrofală), Iliescu nu a înțeles care sunt forțele pe care trebuia să se sprijine: cele ale unei schimbări în sens democratic cât mai larg și cele ale «aparaturii», care dorea și el schimbările, dar numai întrucât putea profita de ele (ceea ce putea bloca totul). Situația tipică pentru un erou revoluționar: știe că e un uzurpator, dar simte că e totuși popular./ Iliescu nu și-a gândit situația ca un om de stat, ci ca un activist de partid: preocuparea lui, care nu e niciodată a unui conducător legitim, a fost să-și asigure, să-și organizeze și să-și extindă puterea. Și a făcut-o așa cum era de așteptat: a obstrucționat presa, a împiedicat reconstituirea partidelor, a readus la suprafață epave ale vieții politice, obediente lui, a amplificat, discursul demagogic. Și mai ales a mințit; aproape în orice împrejurare, cu orice vorbă./ Mai e nevoie să amintesc că exact așa au procedat cei doi Napoleoni, dar și Hitler sau Carol II? (...) Și că imposibilitatea lor a fost de a-și permanentiza rolul important, dar redus (războiul fiind una din metodele cele mai eficiente)? Spiritul lor antidemocratic, antiliberal s-a dat pe față numaidecât în oroarea de «politică», de «partide», de «haos», de fapt de diversitate. Alegerile au fost înlocuite cu «plebiciste» (omagiul pe care tirania îl aduce democrației) și alegerile de la noi după 1989 asta au fost. Nici un rege, nici un președinte de republică sigur pe situația lui nu organizează plebiciste la câteva luni după ce s-a încoronat sau a venit la putere. Orice «conducător» nelegitim, oricât de mare i-ar fi gloria militar sau aderența populară, are nevoie de confirmări, de omologări, deși aceste forme de manifestare sunt, în ochii adevăraților democrați, derizorii”. □ La despărțirea de Marian Papahagi, semnează texte *in memoriam* Radu G. Țeposu și Al. Călinescu. Cităm din Al. Călinescu: „Paginile introductive din *Critica de atelier*, cartea pe care Marian Papahagi a publicat-o în 1983, reprezintă unul din cele mai coerente, mai lucide și mai echilibrate texte teoretice apărute la noi (și nu numai la noi) din anii '60 încoace, dând seama, mai întâi, de starea criticii după euforia structuralistă, dar indicând totodată soluții, pentru depășirea unor antinomii și clivaje ce păreau a

pune în cauză însăși legitimitatea, însăși eficiența actului critic. (...) Am regăsit mai multe din ideile pe care le dezbătea atunci Marian Papahagi într-o carte recentă a lui Antoine Compagnon, *Le Démon de la théorie* (Seuil, 1998), sinteză a confruntărilor teoretice din ultimele decenii, în care se cere, din nou, depășirea «logicii binare, teroriste și maniheiste», a falselor alternative text-autor, istorie-structură, științific-impresionist etc. Fac această trimitere tocmai pentru a releva, o dată în plus, actualitatea «modelului» propus de Papahagi”.

□ Ion Simuț (*Un dicționar, la jumătatea drumului*) comentează volumul al doilea din *Dicționarul scriitorilor români*, coordonatori: Mircea Zăciu, Marian Papahagi, Aurel Sasu (Editura Fundației Culturale Române, 1998): „Se cunoaște prea bine istoria acestei dicționar, istorie ce se pierde în «negura» timpul, dacă ne amintim că o versiune restrânsă la principalii scriitori apăruse în 1978, în etapa următoare, cu un cuprins intermediar, mai larg, se preconiza să înceapă editorial prin 1983, după o acumulare de câțiva ani de cercetări istorico-literare și nervi politici. Întregul documentar al întârzierii apariției, rezultat al confruntării cu cenzură și directivele de partid comunist, figurează în introducerea primului volum, apărut în 1995 (...). După socotelile coordonatorilor ar mai fi de apărut încă trei volume, ultimul fiind rezervat unor reparații de sumar (completări privitoare la scriitori minori, dar și, cele mai multe, vizând scriitorii basarabi, bucovineni și pe cei de expresie română din spațiul iugoslav). În treacăt fi spus, e păcat că nu au putut fi introduse în ultimul moment cele mai importante nume rămase pentru volumul (mă refer, în principal, la scriitorii basarabeni), așa cum s-a reușit din mers înregistrarea scriitorilor români din exil./ De prin 1983, când materialul dicționarului era pregătit pentru editare cu o informație limitată în mod firesc la nivelul anului 1982, și până în 1989, munca la dicționar fusese o aventură intelectuală, editorială și politică fără speranță. Ceea ce trebuia atunci să fie un lucru firesc s-a transformat într-o minune. Ceea ce a devenit o minune (apariția primelor două volume) trebuie acum să se transforme, printr-un proces reversibil, în replică, într-un fapt din ce în ce mai firesc, pe măsură ce vor apărea volumele următoare; iar capătul de drum nu se întrevide nau repede de zece ani de acum încolo. Aventura se va încheia cu colectivul decimat de trecerea timpului, cu abandonuri destul de numeroase din plutonul inițial, cu pierderea oricărei plăceri pentru munca de acest fel («dicționarizarea» scriitorilor într-un spațiu fix și la termene presante). (...) Recentă dispariție a lui Marian Papahagi (...) m-a făcut să mă gândesc, printre altele, la munca imensă, istovitoare, pe care a depus-o, alături de Mircea Zăciu și Aurel Sasu, în redactarea, coordonarea și revizuirea *Dicționarului scriitorilor români*. (...) Sper să nu greșesc atunci când spun, cu toată convingerea, că a fost motorul principal”. Ion Simuț își exprimă câteva rezerve față de consecvența principiilor de lucru: „Cele mai aprinse discuții se nasc, în mod firesc, în jurul selecției numelor și în jurul ierarhiei valorilor, propuse sau impuse de dicționar. Cele mai multe observații s-au

făcut la acest capitol și în vechiul regim, și la apariția primului volum, în 1995; vor fi și mai multe în continuare. Dacă într-o istorie a literaturii dimensiunile unui paragraf consacrat unui scriitor nu pot fi absolutizate, într-un dicționar spațiul rezervat fiecărui nume e pe deplin semnificativ. Am impresia (dacă nu chiar convingerea) că articolele despre scriitorii din exil – cele mai multe introduse în sumar după 1990 – sunt mai bine scrise, mai generoase decât articolele despre scriitori din țară. Acestea din urmă au rămas, adesea, într-o formă mai mult sau mai puțin mascată, la nivelul anului 1982, nu numai cu informația, dar și cu estimarea operei și a importanței scriitorului. De privit în acest volum II, ca o probă, articolul despre Victor Felea. Dar în această situație mai sunt și alte articole. De vină sunt, în primul rând, bineînțeles, colaboratorii, care nu au răspuns cum trebuie apelurile lansate de coordonatori pentru actualizarea informațiilor și aprecierilor la limita lui 1989. Dar, ceea ce e mai important, de la volumul II mi se pare că s-au mărit unele discrepanțe, în ceea ce privește chiar scriitorii din exil. Să se compare în acest volum II dimensiunile acordate pentru trei autori din exil: Mircea Eliade beneficiază de mai puțin de 6 pagini, Paul Goma de 4, iar Petru Dumitriu de... 12 pagini. Nu știu dacă trebuie să-l luăm neapărat etalon pe Eminescu, căruia îi sunt rezervate 14 pagini, dar cred că e suficient să spun că Mircea Eliade ar fi meritat cel puțin 10. Explicația e (una dintre ele) că articolul despre Mircea Eliade a fost scris înainte de 1989 și a rămas la acele dimensiuni, iar celelalte două articole (despre Petru Dumitriu și Paul Goma) nu am mai fost judicios relaționate cu ansamblul. Exilul a dereglat sistemul coordonatorilor nu numai axiologic, ci și documentar. E o mare diferență între articolele care erau programate să apară și de la început și cele introduse ulterior, după 1989. Așa, de pildă, E.M. Cioran (în primul volum) și Eugen Ionescu (în al doilea) figurează numai cu opera în limba română, în timp ce în nenumărate alte cazuri se ia în considerare și opera în limbi străine. (...) În timp ce lui Constantin Virgil Gheorghiu îi este glosată numai opera în limba română, filologilor și istoricilor literari cu o bogată activitate în străinătate D. Găzdaru, P. Iroaie sau Claudiu Isopescu le sunt menționate copios și articolele sau studiile științifice din revistele de specialitate. Principiul inițial de a lua în seamă numai volumele publicate și numai scrierile în limba română este încălcat flagrant în volumul II, în destul de numeroase cazuri. Aceste inconsecvențe conduc și spre discrepanțe de apreciere a operei în ansamblu, din moment ce uneori e luată în seamă partea într-o limbă străină, alteori nu. (...) În volumul II riscul unei eroizări a exilului și al unei tulburări a scării de valori se vede, simptomatic, și dintr-o altă comparație: în timp ce Gheorghe Grigurcu beneficiază de abia 2 pagini de dicționar, lui Gelu Ionescu îi sunt rezervat 3, iar lui Mircea Iorgulescu mai bine de 5. Am dat aceste trei exemple din același domeniu (al criticii), pentru că reprezintă nume de valori sensibil apropiate și ca orientare estetică și opțiune politică”. □ Mircea A. Diaconu

răspunde la ancheta *Cei care vin*, inițiată de revista „Cuvântul” în 1998: „1. Trăim vremuri în care critica literară nu mai are deloc statutul privilegiat de care s-a bucurat până mai ieri față de cotidian, viață politică sau față chiar de literatura propriu-zisă. Și, la drept vorbind, nu trăiesc nici un fel de nostalgie, pentru simplul motiv că aproape întotdeauna riscurile majore ale unei astfel de situații n-au putut fi evitate, iar contextele generatoare de discriminări de felul celei sugerate anterior n-au fost dintre cele mai fericite. Normalitatea îi cere criticului literar mai multă onestitate, poate și puțină umilință pe lângă un orgoliu deseori nedisimulat. Chiar și azi sunt poeți și prozatori de mare valoare care, ascunși în ei înșiși, departe de zgomotul și furia cotidianului, comunică discret cu puțini cititori rămași fideli, în timp ce criticii literar trag nu o dată sforirile, ies la tribună, propun direcții, se bat pentru o idee la care nu mai pot să renunțe sau declamă. Oricum notorietatea e căutată de eul cel mai superficial și ceea ce contează este ce se află în spatele lui. Dacă pe următoarele paliere se găsesc nevoia de adevăr și puterea de a te bucura, spiritul comprehensiv și intoleranța, forța expresiei și cultura, responsabilitatea și evitarea compromisurilor, atunci nu cred că e nici o problemă cu câștigarea notorietății. Ea vine firesc – e o consecință a autorității –, împotriva a tot felul de piedici care nu cred că trebuie să ne sperie. Într-adevăr, tirajele revistelor sunt mici, difuzarea lor – inefficientă, cititorii – tot mai blazați și tocmai de aceea chiar nu merită să faci critică literară decât dacă ai ceva de spus și îți asumi o bătălie de lungă durată, în care prezența în viața publicistică să fie susținută de cărți de anvergură. În fine, vedeți bine, eu am ceva cu acest cuvânt, *notorietate*, pentru că am rezerve față de gloriile clădite din nisip. De ce notorietate se bucură Livius Ciocârlie sau Petru Creția? – deși, insidios, mi s-ar spune că ei nu sunt critici. Câți, în afară de «specialiști», îi citesc pe Marian Papahagi sau pe Ion Pop? Fondul problemei însă există, deoarece criticul trebuie să comunice imediat, și cu autorii, și cu cititorii, riscând să greșescă, să fie ridicol, să nu aibă prieteni, crezând funambulesc în misiunea pe care și-o construiește în măsura în care și-o împlinește sau și-o ratează”; „2. Dacă vreți nume, iată... doar cinci: Horia-Roman Patapievici, Dan Silviu Boerescu, Corin Braga, Mircea Malița și Ioan Es. Pop. Permiteți-mi ca într-o epocă de inflație (evident, nu numai financiară) să nu prelungesc această listă și nici să construiesc, după modelul lui Laurențiu Ulici, piramide axiologice, pe cât de riguroase, pe atât de vane. Deși, nici nu se poate altfel, trebuie să știi să te joci. Iar dacă lucrurile stau astfel, aș spune: Păi, nu se poate, nici o femeie? Și le-aș adăuga pe Corina Ciocârlie și pe Ruxandra Cesereanu. Sau: Nimeni din Moldova? Și m-aș opri la Emilian Galaicu Păun și la Ștefan Baștovoi. Uitându-i, după toate aceste artificii retorice, pe Vlad Zograf, pe Nicolae Coande, pe Vasile Baghiu și pe toți ceilalți care fac, într-adevăr, partea înaltă a reliefului acestor zile. E, cu siguranță, un defect de percepție că, dintre cei cinci din capul listei, doar unul aparține așa-zisei zone a creației. Și văd în

Ioan Es. Pop un mare poet”; „3. Cred că procesul revizuirilor nu necesită în mod obligatoriu atitudinii insurgente și iconoclastm declarat. (...) Iar furia demitizantă și nevoia de a demola pot da, cel mult, onorabile exerciții de stil și mărturii directe ale unui personaj ce aparține vieții mundane a literaturii. Peste toate acestea, revizuirile constituie miezul structural al criticii literare. Revizuim mereu, cu orice reformulare, la orice relectură. (...) Putem discuta și despre revizuri motivate de cauze mai terestre, care privesc, să recunoaștem, condiția marginală (sau, cum zice Virgil Nemoianu, secundară) a literaturii, puse la remorca mai ales a vieții politice. Aici, într-adevăr, criticul literar, dacă lucrează în perspectiva, fie și numai închipuită, a unui proiect mai amplu de istoric, are un rol decisiv. El trebuie să recupereze valorile excluse din viața literaturii din diferite motive și, în același timp, să-i excludă pe favorizații sortii, neabătându-se de la cuvintele vechi ale lui Kogălniceanu. (...)/ Oricum, trebuie revăzut statutul scriitorilor din exil, de la Ștefan Baciș și Horia Stamatu la Petru Dumitriu ori Paul Goma. Atenție, însă, la un truism...: exilul, suferința, caracterul mârșav ori meritele morale nu sunt criterii estetice. Trebuie revăzut statutul «scriitorilor tineri» – Maria Banuș, Geo Dumitrescu și mulți alții – care n-au evitat să se compromită într-o altă vârstă. (...) Trebuie rediscuțați Radu Gyr și Nichifor Crainic, Eugen Jebeleanu (elegiile lui politice nu pot fi blamate prin contaminare) și Zaharia Stancu ori Eugen Barbu. La modul ideal, orice judecată de valoare trebuie să fie independentă de viața autorului. Care nu trebuie însă ascunsă. Mi se pare un gest firesc acela al lui Mircea Cărtărescu de a răspunde unei viziuni după care Eminescu n-ar fi existat cu niște «fapte» care au deranjat pe multă lume. În virtutea aceleiași nevoi de adevăr, cu riscul ca informațiile să ajungă pe mâna cuiva care nu poate să discearnă, trebuie să știm totul și despre Sadoveanu, Călinescu, Marin Preda, așa cum vrem să știm totul despre Lucian Blaga. În fond, sunt scriitori care, conștienți de valoarea operei lor, dar și de pericolul confuziilor postume, s-au expus public”; „4. Din păcate, conspirații de tot felul ne situează permanent la periferie, făcând din noi o nație cu complexe bizare, căci în măsura în care ne credem frustrați, noi știm prea bine că merităm totul. Marginalizați deliberat, în noi răbufnește forța de a afirma că Brâncuși, Mircea Eliade, Cioran, Eugen Ionescu, regizori de prestigiu sau matematicieni renumiți sunt români. Și o astfel de «istorie» (poveste, nu-i așa?) ar putea începe cu Cantemir, Budai-Deleanu, poate Eminescu, sigur Caragiale, Tristan Tzara și alții, prezentul însuși oferindu-ne argumente solide. (...) Un Matei Vișniec, de exemplu, dacă ar fi rămas în țară și ar fi scris în continuare în românește, ar fi fost indiscutabil mai puțin jucat și, dacă ar fi rămas poet, atunci receptarea sa europeană ar fi fost insignifiantă”. □ Ioan Buduca se întreabă retoric: *Încontro, Mircea Iorgulescu?*, punând în discuție poziția criticului față de mineriada din ianuarie-februarie 1999: „În loc să se fi mirat că ziaristul pe care îl dă ca exemplu întregii prese românești (Damien Roustel,

de la «Le Monde Diplomatique») a fost singurul gazetar străin ce a avut inspirația să se documenteze în Valea Jiului și înainte de Crăciun, când greva minerilor fusese doar anunțată, și după Anul Nou, când a început greva ce avea să se transforme apoi într-un marș ilegal către București, Mircea Iorgulescu («Dilema», nr. 313, 1999) găsește de cuviință să laude tonul noncatastrofic al relatărilor acestuia, punând acest ton în opoziție cu exagerările catastrofobice ale presei românești, dar și cu relatările corespondentului cotidianului «Le Monde», care «a furnizat seriosului altminteri ziar parizian «informația» colosală că Miron Cozma ar fi fost vreme de șase ani șeful milițiilor personale ale fostului președinte Iliescu»./ E limpede că Mircea Iorgulescu nu știe, nu crede ori nu vrea să spună adevărul: da, vreme de șase ani, asta a fost Miron Cozma, șeful milițiilor personale (neoficiale și nelegale) ale fostului președinte Iliescu. (...) Dar farsa din 13 iunie 1990, urmată de cea de-a doua agresiune minerească asupra Opoziției (identificată, atunci, cu întreg Bucureștiul)? N-au acționat minerii lui Miron Cozma ca miliții ale Puterii (identificată, atunci, cu persoana lui Ion Iliescu)? Cine a fost arestat?/ Dar lovitura de stat din septembrie 1991?».

● Suplimentul cultural „Vineri” (nr. 16) se deschide – la rubrica „Poștalion” – cu două scrisori-eseu semnate de prof. Maria Jakabhazi din Sibiu și Alexandru Matei. □ La pagina de „Provocări”, Mircea Horia Simionescu semnează un eseu (*Angrenaje, pârgarii, clame*) în care, în stilul caracteristic, dezvăluie o serie de „secrete” de atelier. □ Un alt „mecanism” ludic – suprarealist – e descris de Dan Stanciu (*Alb tricolor lacrimogen*). □ Mircea Cărtărescu expune câteva „amintiri din copilărie” despre „secretele” tehnice ale jucăriilor (*Animale de tablă*), muzicologul Dan Dediu glosează, cu sugestii urmuziene, pe marginea unor experiențe muzicale (*Fuchs sau mistica pedalei forte*), iar Răzvan Rădulescu imaginează – speculativ – un mecanism robotic monstruos (*Mecanisme zombieficării*). □ Paul Cernat inaugurează o rubrică proprie de recenzii – *Meniu de cărți* – în care fiecare dintre recenzii corespunde unui „fel” de mâncare (aperitiv, felul întâi, felul doi și desert). Cărți prezentate: *Sociologia sânilor goi* de Jean-Claude Kaufmann (*Mecanisme plajei cu și fără sutien*), *Eugen Lovinescu* de Valentina Marin-Curticeanu (*Identitate prin procură critică*), *Comparatism și teoria literaturii* de Adrian Marino (*În căutarea identității teoretice a literaturii*), *Generația '80 în proza scurtă* – antologie de Gheorghe Crăciun și Viorel Marinesa (*Identitatea prozei scurte optzeciste*), *Time out* de Sorin Gherguț (*Mecanisme poetice „digestivale”*). □ Într-un grupaj „In memoriam”, Mircea Zăciu (*Tenacitatea unei gândiri clare*) și Teodor Baconsky (*Ultimul an*) evocă personalitatea recent-dispărutului Marian Papahagi. ■ Un scurt interviu cu defunctul, realizat pe 20 decembrie 1998 la Roma, puțin înaintea dispariției, realizează Mircea Vasilescu (*Școala Română din Roma*). ■ Marian Papahagi este evocat și în finalul celei de-a XV-a părți a serialului *Reflecții despre noi înșine* al lui Sorin

Alexandrescu, unde speculația teoretică postmodernă alunecă spre evocarea personală, cu trimiteri la contextul politic actual – paralele cu „mineriada” de la Costești apar și în alte părți din text: „Baudrillard vede simularea ca o fatalitate, eu nu. Cred că anumiți oameni i se pot împotrivi, sau îi pot măcar limita efectul, prin exemplu personal. Un astfel de om a fost Marian papahagi. El a știut prin energia sa neînfrântă să injecteze realitate unor instituții, precum Academia română de la Roma, devenită propriul ei simulacru, și să creeze sens în scenariile birocratice readucând bursierii români acolo unde le era locul, chiar dacă soarta a făcut ca nu el, ci amintirea lui să-i primească în Academie. Inima lui Marian Papahagi a cedat în această luptă, tragic, exact în săptămâna în care minerii păreau a dovedi implozia României. Nu știu ce înseamnă această coincidență. Dar îi dedic lui Marian încrederea nebună, poate dincolo și de forța inimii mele, că nu, această lume a simulacrului nu va învinge”. □ Cecilia Ștefănescu realizează un interviu cu artistul vizual Gheorghe Rasovsky despre impactul noilor forme ale artei contemporane în România (*Postmodernismului îi urmează oameni, nume, date...*). □ Dodo Niță comentează traducerile autohtone ale romancierului popular San-Antonio (*San-Antonio în România*). □ Pe ultima pagină semnează eseuri de atitudine Bogdan Ciubuc (*Canon în flori de câmp*) și Adrian Cioroianu (*Mecanismul rezistenței în societățile istorice*). Punând în antiteză referințe „demitizante” (Lucian Boia, Sorin Alexandrescu, Ryszard Kapucinski) și „naționaliste” autohtone (Adrian Păunescu, Ion Cristoiu), Adrian Cioroianu atacă problema „canonului” național în manualele de istorie: „Acest *mecanism al retro-activării*, acest fundamentalism istoric pe marginea căruia trăim de cel puțin zece ani va însemna, finalmente (dacă va deveni determinant), încă unul din semnele eșecului modernizării noastre. (...) Există alături de noi o categorie de perrsonalități publice în ale căror manifestări publice întrebarea esențială este *în ce măsură Doina* lui Eminescu *ne împiedică să intrăm în Europa* (și, după cum nu mă îndoiesc de existența lor, nu mă îndoiesc nici de faptul că ei ar dori să rămânem cu *Doina* și în afara Europei civic-liberale). Există o categorie de utilizatori care, stând cu un picior pe manualul unic de istorie, știu răspunsurile la toate dilemele noastre: ei știu că nu vom intra în Uniunea Europeană pentru că *i-am trădat pe nemți* în al doilea război, după cum știu că nu vom intra în NATO deoarece *i-am trădat în august 1968* pe aliații din Tratatul de la Varșovia. Ei știu, grație istoriei, mai mult decât un om onest poate îngurgita: că delegatul FMI este un nou Vișinski, că președintele Constantinescu este un nou Carol al II-ea și că, inevitabil, consiliera Zoe Petre este o nouă Ana Pauker (sau Elena Lupescu, de la un moment dat puțin mai contează). Confortul pe care-l oferă aceste *referințe istorice* este infinit: într-o astfel de schemă inevitabil repetitivă nu mai este loc nici pentru dubii și nici pentru surprize. Dar nici pentru viitor”. ■ Pornind de la o confesiune personală, când – la examenul de admitere în liceu – a atrebut să „suporte” reluarea clișeelelor unor

comentarii despre „conciadinul” Galaction și nuvela sa *La vulturi!*, Bogdan Ciubuc abordează vehement „bătălia canonică” actuală: „«Efectul Dilema 265» e (...) un exemplu cât se poate de clar. Lăsând la o parte aspectul structural al reformei învățământului, rămâne în discuție controversa politic-ideologică iscată în jurul instrumentalizării (sau, mai pe șleau spus, a manjipulării) unor figuri simbolice ale patrimoniului nostru cultural. (...) În esență, avem (...) de-a face cu un tipm aparte de mecanism cultural defensiv, ale cărui resorturi interne sunt, cred, două: moștenirea ideologică a protocronismului în versiune naționalistă folosit de Ceaușescu și (mult prea) slaba instituționalizare a demersului critic în România – mai ales în manualele de literatură, care excelează în a oferi focalizări critice unice, «monografice». Cu totul altfel stau lucrurile în restul lumii civilizate. Situat în descendența filosofiei post-metafizice, a insurgenței anticanonice șaizecioptiste și în conjunctura socio-economică a post-industrializării, dezbateră în jurul canonului pune în discuție însăși funcționarea literaturii ca instituție. Interesul pentru marginal (opus Centrului uniformizator) și, ca urmare, poli-centrismul asumat explicit, au dus, treptat, la explozia vechiului canon. Dar o alternativă *instituțională* la canonul literar e deocamdată greu imaginabilă – și asta pentru că, puse alături, opera lui Shakespeare și poezia tradițională a indigenilor din Caraibe sunt pur și simplu mărimi incommensurabile. ...Iar cu mine ce s-a întâmplat? Am intrat la liceu, chiar cu o notă mare. Iar orele de meditații cu tovarășa îmi sunt astăzi mai nesuferite decât figura mea famelică, aureolată cu flori de câmp violete”.

● În „Vatra” (nr. 2), Alexandru Vlad semnează editorialul *Nervi de primăvară* (2): „Relaxat, primul ministru a găsit intervalul potrivit ca să se declare poet și să-și lanseze primul volum de versuri – *Umbra lui Vasile. La Cozia*. Iar umbra promisiunilor neîmplinite la Cotroceni, angajată, fatalmente, ca toți înaintașii săi în golirea cuvintelor de sensuri. Sau oi fi suferind de astenia de primăvară și văd lucrurile în negru. Alții simt primăvara alte impulsuri și astfel ideea legalizării prostituției a devenit inițiativă legislativă. Dar trebuie să recunosc că și această lege vine cam târziu pentru mine! Dar exact la timp vine legea care îmi prelungește vârsta de pensionare peste limita speranței de viață. Și când să termin școala generală aceasta s-a prelungit la 8 clase, liceul la 12, iar acum mi se ridică ștacheta la pensionare. Pe lângă toate acestea, faptul că de câte ori ajung la un semafor acesta tocmai se schimbă în roșu pare o simplă metaforă. Nu mai pot citi cu inima ușoară nici săptămânalul «Cațavencu». Parcă prea induce deriziune, parcă sunt prea multe icre negre la balurile lor, parcă faptul că redactorii petrec revelionul în capitale europene (cu soția sau iubita) pe banii revistei citată mai ales de frustrați ca mine îi pune pe redactori în aceeași oală cu cei pe care îi critică”. □ La rubrica „Vatra-Dialog” este publicat un interviu cu Gabriel Dimisianu, „*Un critic nu poate fi numai al unei generații*”, realizat de Iolanda Malamen: „– *Ce vi se pare că a pierdut (dacă a*

*pierdut) și ce a câștigat «România literară», după decembrie 1989?/ – A pierdut din forța de impact asupra vieții literare pe care i-o da acțiunea conjugată a vechii echipe de critici formată din: Nicolae Manolescu, Lucian Raicu, Valeriu Cristea, Eugen Simion, Mircea Iorgulescu, Dana Dumitru și, dacă acceptați, subsemnatul. Această echipă s-a dispersat încă înainte de 1989, prin sfârșitul prematur al Danei Dumitru, prin plecarea în exil a lui Lucian Raicu și Mircea Iorgulescu, procesul continuând după 1989, prin părăsirea cronicii literare de către N. Manolescu, prin renunțarea de a mai colabora la revistă a lui Valeriu Cristea și Eugen Simion. În timpul când echipa funcționa nu este o exagerare a spune, și nu eu o spun primul, că «România literară» avea un cuvânt decisiv de spus în fixarea cotelor la bursa de valori literare. Dar aceasta este de acum istorie. (...)/ – *Cineva spunea odată că fiecare generație alege spontan criticii făcuți s-o înțeleagă, seduși de virtuțile ei. Aveți vreo obiecție în acest sens?/ – Un critic nu poate fi numai al unei generații, al generației sale sau al alteia, decât cu prețul unei autolimitări care-l va duce la partizanat. Dar critica partizantă, activată de simpatii generaționiste sau de oricare altele, nu prea mai este critică, este publicistică literară militantă, orientată către susținerea numai a unor valori și excluderea altora din raza de interes. (...)/ – *Revistele literare abundă de nume de tineri critici care scriu cu conștiințiozitate (aș spune), despre mai tot ce apare editorial. Ați remarcat pe cineva anume? Puteți miza pe vreunul dintre ei?/ – (...) Mă întrebați pe cine am remarcat dintre tinerii care scriu în reviste. Am remarcat încă mai demult pe Ioana Pârvulescu și pe Andreea Deciu, drept care am încurajat manifestarea lor, în spirit plin de independență, în «România literară». Deja numele lor contează. Cele mai mari speranțe ni le-am pus, la «România literară», în Claudiu Constantinescu, un tânăr dotat cu toate calitățile criticului în afară de aceea a perseverenței. După un foarte promițător demaraj (amintesc faptul că a susținut o vreme cronică literară paralel cu N. Manolescu) a abandonat cursa, pare-se sufocat de ritmul aparițiilor săptămânale. Să sperăm că-și va reface forțele și va reveni. Dorin-Liviu Bățfoi, Dan Croitoru, Georgeta Drăghici sunt alți tineri ce fac dovada capacității de a formula expresiv impresii critice susținute de o clară argumentare. Îi vom publica în continuare în «România literară». Îi mai urmăresc cu interes, dintre noii veniți în critică, pe Daniel Cristea-Enache, în «Adevărul literar și artistic», pe Nicolae Bârna în «Caiete critice», pe Ioan Stanomir în «Luceafărul», pe Mircea A. Diaconu, în publicațiile din Moldova și în altele, el fiind și istoric literar, monograf al lui Mircea Streinul și al grupării bucovinene interbelice «Iconar». În critica la zi i-aș recomanda lui Mircea A. Diaconu, dacă îmi îngăduie, un plus de exigență. (...)/ – *Ce este flagrant în dialogul scriitor-cititor după decembrie 1989? Nu vi se pare că instinctul de autoapărare al scriitorului este șubrezit de însăși legenda care-l apără altădată? Să nu fiu înțeleasă greșit – întrebarea mea nu are accente nostalgice./ – Este în genere admis că sub dictatură, cu toate****

persecuțiile, interdicțiile, tentativele de aservire, scriitorul avea o poziție mai «bună» decât are acum, atât în relația sa cu factorii de putere cât și cu publicul cititor obișnuit. Oficialii vedeau în scriitorime o potențială forță destabilizatoare, aprehensiune în fond confirmată de actele de urgență ale unor exponenți ai lumii literare: Paul Goma, D. Țepeneag, Dorin Tudoran, Dan Deșliu, Mircea Dinescu ș.a. Împotriva lor s-au luat unele măsuri represive care totuși nu i-au anihilat ca elemente perturbatoare ale «ordinii». Măcar simbolic ei au constituit repere ale împotrivrării față de regim. Deci reprezentau o primejdie scriitorii, această categorie nicicând subordonată cu totul de puterea comunistă. Acest fapt l-au simțit și cititorii, acordând scriitorilor o cotă de prestigiu pe care azi nu o mai ating. Scriitorul trecuse în «legendă», cum spuneți, în unele cazuri, aceasta constituind și o apărare a sa. Acum, într-adevăr, scriitorul și-a pierdut nimbul și nici nu mai este o prezență de prim-plan a vieții publice. Nici temut de autorități nu mai este și nici prea cunoscut de cititori. Cu ochii țintă la televizor aceștia văd alte figuri decât ale scriitorilor populând cu frecvența cea mai mare ecranul magic: politicieni, oameni de afaceri, mari delapidatori nepedepsiți etc.”. □ În cadrul rubricii „Eveniment editorial” este comentată cartea lui Livius Ciocârlie *Trei într-o galerie* (Ed. Echinox, 1998): ■ *Vasile Baghiu (Drama artificioasă a omului postmodern)*: „Livius Ciocârlie este scriitorul care a rezolvat oarecum dramatic (în sens estetic) problema autenticității unui jurnal, vorbind, ca într-o piesă cu replici sinuoase, în numele a trei personaje în care autorul, adică ortonimul (iată-l transferat pe Pessoa într-un gen inferior poeziei) se recunoaște. Această metodă de autentificare a scriitorului provine din recuzita postmodernistă, iar cartea se transformă astfel într-o lungă reflecție întreruptă de ghidușii vocii zeflemitoare. (...) Nu este bravadă în nici un caz, dar e o anumită greutate a gestului care spune nu altceva decât că autorul își ia măsuri de precauție conștient fiind că genul de scriere pe care-l practică e, oricât de optimiști am fi cu toții, superficial, intelectualist și cam snob. De aici și tentația autopersiflării în vederea salvării autenticității. Și un argument pentru necesitatea unei lecturi printre rânduri. Printre rândurile din *Trei într-o galerie* se poate întrezări drama ușor artificioasă a omului postmodern: nevoia omenească de a fi sincer și imposibilitatea sincerității din cauza problemelor stilistice aflate în legătură cu validitatea literară”; ■ *Nicoleta Sălcudeanu (Schizoid jurnal)*: „Recesivitatea scrisului lui Livius Ciocârlie e ceea ce-ți sare-n ochi și-ți stă ca o buturugă în față. Vrei, nu vrei, aceasta te obligă la un comentariu unilateral: blocaj în care s-au împotmolit mai toți ce s-au învrednicit să scrie despre «jurnalele» sale. Aproape că-ți vine să crezi că textul retractil obligă la o lectură plată, înțepenită în aceeași obstinată idee, săracă în roade polisemice, că e exemplu de cum să ratezi *opera aperta*. (...) În orice caz, schizogenia textului lui Livius Ciocârlie e semn de productivitate – în ciuda aparențelor –, de literaritate vârtoasă, nu ne păcălește el cu una, cu două”; ■ *Ruxandra Ivăncescu (Între*

luntrea lui Charon și arca lui Noe): „Cu oricâtă minuțiozitate și-ar construi regresiunea în «indiferență», oricât de cu grijă ar încerca să-și «șteargă» prezența într-un «vid» pe care să-l târască după sine de la o carte la alta, de la pagină din «jurnal» la pagină de «jurnal», Livius Ciocârlie reușește de minune performanța contrară. Orice nouă carte a sa nu poate produce decât bucurie, ceea ce înseamnă *prezență* activă, cât de poate de vie. (...) Într-o epocă a activismului și agitației (mai mult sau mai puțin sterilă), Livius Ciocârlie își asumă «indiferența», «placiditatea», anti-vitalitatea. Nu ca pe un dat, ca pe o cruce privită cu grimase tragi-comice sau grotești (la modă de când cu fervoarea pusului de cenușă în cap, formă de «integrare europeană» a poporului român) ci asumată ca o dimensiune necesară”; ■ **Iulian Boldea (Vocile jurnalului):** „În jurnalul său *Trei într-o galeră* (...), Livius Ciocârlie refuză, de la bun început, prerogativele utopic-compensatorii ale jurnalului. Dimpotrivă, incipit-ul cărții sale se derulează într-o tonalitate sceptică, jumătate blazată, jumătate ironică: (...). Jurnalul lui Livius Ciocârlie își afirmă din plin apartenența la postmodernitate, atât prin aspectul său deschis, descentrat, cu teme și scene care interferează neconținut, cu iradiieri semantice neașteptate, dar și prin scriitura centrifugală, lipsită de o falsă coerență, și care-și află, dimpotrivă, o secretă și tensionată unitate tocmai în jocul neîncetat al tonalităților și inflexiunilor vocii auctoriale, în trecerile bruște de la accentul grav la ironie, de la aserțiunea doctă la enunțul parodic, de la dimensiunea monologică la reprezentarea pur ideologică. (...) Edificator prin dimensiunile sale etice, dar și prin mobilitatea scriiturii dialogice, jurnalul lui Livius Ciocârlie este consemnarea reverbațiilor unui trecut marcat de reflexele livrescului, prin care tealiul biografic își transferă energiile în dinamică textuală; viața și literatura stau față în față, dezvăluindu-și continuitățile și disjuncțiile, într-un text alert, disponibil și, mai ales, credibil”. □ **Liviu Ioan Stoiciu** publică un text intitulat ***Trei tipare tutelare ale sensibilității lirice românești***, datat 5/6 octombrie 1998: „Dragi prieteni poeți-cititori, cu ce paradigme poetice actuale vreți să mai speriați Vestul? Viitorul de ieri, extrem de critic, ne-a tot anunțat că a venit «sfârșitul modernității» – ei și? Cine mai are azi treabă cu «paradigmele» la masa de scris poezie... Eu nu am. Eu le ignor. Orice paradigmă are legătură directă cu moda de la un moment dat. Iar eu la masa de scris sunt modelul meu literar – și cum nu mă interesează deloc succesul de public... Auziți: paradigma textualistă. Asta e paradigmă? A durat un an la masa mea de scris, pe când în România nu se făcea caz de paradigma textualismului optzecist, cât ea a venit de la sine, pe cale intuitivă (ca reacție de cititor de poezie) – după care am aruncat-o la coș, că deja devenea un meșteșug plicticos, mă repetam, trebuia să dai doar dovadă de inteligență și să fii cititor avizat să scrii «despre cum se scrie poezia»... Îi plâng pe noii textualiști, pe speculanții de limbaj – nu vor ajunge nicăieri. Ingineria textualistă și-a epuizat «mesajul», e premergătoare Apocalipsei. (...) Sau:

paradigma postmodernistă, după care tare se mai dau în vânt ultimii veniți în literatura română (îmbrățișați de spiritele universitare, care fac din orice experiment literar un capăt de țară) – ce e aia? Lipsă de sens, deconstrucție, superficialitate, luciditate, lipsă de concentrare, disoluție, apocalipsă a textului, kitsch, mediocritate... Nu, nu mă pasionează nici paradigma postmodernistă (care a perfecționat tectualismul). Ce altă paradigmă a actului de creație mai bănuie poezia noastră? Textualismul a anunțat, așadar, postmodernismul – și unul și altul ce înseamnă? Înseamnă formalism în poezie, instrumentalism, tehnicism, scripturalism. În care «sinteza scris-trăit-citit» iese la drumul mare și cu autofundamentează, autonomă de voința autorului. Indiscutabil, mă lasă rece meseria asta de poet (cu diplomă de textualist-postmodernist, sic!)”.

□ Ruxandra Cesereanu publică articolul *Cutia postcomunistă a Pandorei*: „Octavian Paler este una dintre vocile care depun mărturie despre România tranziției (*Vremea întrebărilor. Cronică morală a unui timp plictisit de morală*, Editura Albatros și Universul Dalsi, București, 1995); dacă alți analiști au văzut în tranziție un carnaval, circ sau bălci, Octavian Paler o vede ca pe un coșmar. Mai mult însă decât un vis urât, metafora definitorie pentru aceste vremuri bolnave, așa cum le percepe Octavian Paler, este cutia postcomunistă a Pandorei din care au ieșit intempestiv, după decembrie 1989, discordia, ura, invidia, calomnia, bârfa, corupția, prostia (o prostie «liberalizată»). Toate viciile socio-politice acum nu mai păstrează «puritatea» e odinioară, ci răbufnesc coborâte în stradă, mahalagește. Adevărat, din această nouă cutie a Pandorei nu mai iese și comunismul, dar postcomunismul este atât de ambiguu, încât produce stupefaccie: el este un timp al «vânzolelii» și al haosului, în care valorile și nonvalorile formează hibrizi fatidici. Sunt românii nepricepuți în fața libertății sau inapți pentru libertate, ori sunt prea obișnuiți cu monologul totalitarist și și-au pierdut reflexele de gând logici? Această întrebare retorică bănuie ca un strigoi întreaga carte a lui Octavian Paler. (...) Treptat, însăși «sfânta» revoluție din decembrie 1989 devine o «cocotă fardată strident», de parcă pe fundul cutiei fatale a Pandorei s-ar afla și o oglindă anamorfotică. Răul cel mai mare pe care îl produce deschiderea acestei cutii este declanșarea unui «război român-român». Astfel, deși nu iese din cutia Pandorei, ci din ceva opus ei, fenomenul Piața Universității a învrăjbit populația, despărțindu-i pe români în «golani» și restul (Puterea și cei magnetizați de ea), și a înveninat relațiile umane până la paroxism. Cel mai dizgrațios și fatal rod al Pandorei au fost însă mineriadele (și în acest caz, cutia a devenit o adevărată păpușă rusească, deoarece mineriadele s-au dezlănțuit cu o ritmicitate explozivă), respectiv cea mai cruntă dintre ele, din iunie 1990 (...). Din cutia Pandorei ies, însă, nu doar vicii și defecte, ci și parole lingvistice, sloganuri aberante, pe care Octavian Paler le amintește meticuloz: «Moarte intelectualilor!», «Noi muncim, nu gândim!», «Nu ne vindem țara»”. □ Sunt publicate fragmente diaristice de Victor Felea (*Pagini de jurnal, X*): „A. Marino și Petru Popescu

fac schimb de amabilități, scriind unul despre celălalt în aceeași săptămână. Primul publică în «România literară» un foileton foarte binevoitor despre romanul *Prins*, iar al doilea se revanșează a doua zi în «Contemporanul» tot printr-un foileton, la fel de galant, la cartea *Modern, modernism, modernitate*. Nu înțeleg ce soi de «combinație» o mai fi și asta, dar e cam țipătoare. Prea se lucrează negustorește, prea se vede tranzacția! (...) Uniunea și-a schimbat din nou modul de a da premii, obligată, desigur, de cei «de sus» (ori de interesele unora dintre pofticioșii cu condei). La Uniune vor fi mai puține, iar la reviste deloc. Nici măcar doi ani consecutiv nu respectăm o hotărâre, luată de altfel cu mult tapaj sub semnul celor mai judicioase principii. Nu ne dezmințim: aceeași neseriozitate etico-politică de totdeauna”.

● La rubrica „Sertarele exilului” din „Familia” (nr. 2) este publicat, în traducerea lui Jan Willem Bos, un interviu cu Norman Manea acordat profesorului Gerrit Bogaard, la finele anului 1987, când autorul se afla la Berlin, în cadrul Programului berlinez al DAAD. Textul a apărut în revista olandeză „Oost Europa Verkenningen” din Utrecht, Olanda (nr. 97/iunie 1988). Prima chestiune luată în discuție este legată de antisemitism („una doar una dintre manifestările spiritului primar agresiv, totdeauna în relație cu viitoare degenerări sociale care privesc nu numai pe evrei”), de modul în care Partidul Comunist, având nevoie, „în momentul preluării puterii, de adepți și de milianți, i-a căutat, mai întâi, printre «clasele exploatare», printre foștii nedreptățiți, deciși printre evrei”: „Era un partid mic, ieșit dintr-o lungă ilegalitate, cu membri și activiști puțini, structurați ideologic pe format stalinist, cu redusă experiență a unei vieți politice reale. Printre aceștia se aflau și evrei, bineînțeles; proporția lor era importantă, poate, în efectivul general al comuniștilor, dar reprezenta un procentaj extrem de redus față de ansamblul populației evreiești. Aveau să devină, însă unii din convingere și naivitate, alții din oportunism, cum s-a întâmplat și cu românii ne-evrei. În primii ani după război, evreii au ocupat chiar funcții de conducere în aparatul de partid și de stat. Unii au avut o comportare tipic stalinistă, nedreptățile pe care le-au comis au lovit și acei evrei considerați «foști exploatare», «agenți imperialiști» etc. După eliminarea Anei Pauker, veche comunistă, de anvergură internațională, din conducerea partidului, a început, treptat, epurarea activului de partid de evrei. S-a ajuns, în ultimul deceniu, la o situație când pare de neconceput ca evreii să dețină funcții care depășesc un anumit nivel mediu. Doar câteva excepții, nu admirabile, firește, au rezistat acestor succesive trieri. Dar pretexte pentru antisemitism se găseau totdeauna. Înainte de război, evrei «sugeau sângele poporului», apoi au fost, ba troțkiști, ba staliști, ba agenți ai imperialismului și ai sionismului, ba afaceriști, cosmopoliți, apatrizi etc. etc. (...) Trecerea de la «internaționalismul» de model sovietic al anilor '50, la calea diferențiată a «socialismului național» a produs noi dificultăți populației evreiești. Din păcate, de la sentimentul național justificat la excesul naționalist

nu este, adesea, decât un pas... tocmai ceea ce s-a întâmplat în ultimii ani”. Despre deosebirea dintre viața literară din Occident și cea din România: „Deosebirile provin din diferențele generale dintre cele două sisteme. Puțin după ce am venit la Berlin, pentru această ședere de un an, un amic plecat mai demult din România mi-a scris: «ai să vezi că tot ce spun comuniștii despre capitalism este adevărat și invers, ceea ce spun cei de aici despre comunist tot adevărat este»... Am putea spune, poate, în termenii fizicii, că este opoziția dintre «contractie» și «dilatate». În Est, premisele impun inhibarea, prudența, codificarea. În Vest, se cere mereu un surplus de ofertă, de competitivitate, o continuă extensie. Dincolo de importanta diferență calitativă de fond, ambele sisteme creează malformații și degenerări. Estul surdo-mut și Vestul orb?... Să ne oprim la cărți: enorma bucurie de a-ți putea procura orice carte! Dar asta este tocmai un rezultat al comerțului cărții, concepută și ca obiect de vânzare și consum. Asta nu înseamnă că aş agreea criteriul *best-seller*-ului, transferat din rutina comercială și inadecvat drept criteriu al culturii. Apoi, bucuria de a citi presa liberă! Urmată de constatarea că în fluxul lor rapid, copleșitor, informații și evenimente se anulează, parcă, reciproc, într-un soi de zădărnicie a cronofagiei. Între viața dusă în subterană și cea de pe scenă, ca limitele a două situații opuse, există, firește, posibilitățile individului, opțiunile. Acestea sunt în Vest posibile. Iar creația este o formă de singularizare, nu-i așa... Nefirescul și nenorocirile Estului nu scuză (și nu echilibrează) neajunsurile Vestului, nici invers”. □ La rubrica „Colocviul revistei «Familia»”, Horia Gârbea și Liviu Ioan Stoiciu răspund la întrebarea „Ce vă intrigă în viața literară?”. Primul constată: „În viața noastră literară nu se face distincție între autor și scrierile sale. Dacă scrii nefavorabil despre o carte (una din zece!) a cuiva sau scrii chiar neutru – gata! Se cheamă că «l-ai înjurat», «te descalifici», «ții numai la gașca ta» etc. Pierzi orice șansă de a mai discuta cu individul și cu prietenii săi. Îi devii dușman personal. (...) Sunt la noi inși atât de cretini încât resping dinainte scrierile unui individ pentru că face parte dintr-o anume generație, grup, redacție. (...) Viața literară? S-a instituit regula că, dacă scrii la o revistă, trebuie automat să-i menajezi, și în scris, și-n simpla conversație, pe toți colaboratorii ei chiar când fac prostii. Funcționează în schimb obiceiul să-i dușmănești pe toți cei ce semnează într-o foaie unde un ins, ce poate a și murit de-atunci, te-a necăjit. Mie, de pildă, prin ani, mi-au refuzat dreptul la replică după ce m-au atacat pe nedrept (confundându-mă din prostie cu altcineva) două reviste: «România literară» și «Cuvântul». Lucrul ăsta îl consider cel mai abject pe care îl poate face un om, scriitor sau nu, altuia. Supărarea nu mi-a trecut nici acum și nu pot să numesc un ins care procedează astfel decât canalie. Dar nici prin gând nu-mi trecea, în numele supărării mele, să nu dau *bună-ziuă* unuia care colaborează acolo ori chiar e redactor. El ce vină are? Sau să nu citesc o poezie bună pentru că a apărut pe paginile respective. Problema vieții noastre literare este că hoțul, chiar prins, rămâne negustor

cinstit. Fură, plagiază, scrie porcării conjuncturale ca să-și facă trambulină pitică, uzează nepermis de poziția de moment ca să i se lingă opera prizărită? Ce dacă! Totul e văzut în relativitate și sub semnul cosmosului. Ce contează, la infinitatea universului, o limbă trasă la timp? Dar e sigur vinovat și e odios cel care-l arată cu degetul pe tâlhar. Asta nu se iartă. În viața noastră literară, dacă-i spui porcului „exceleță” ești cel mult desconsiderat cu ironie și tratat cu îngăduință ca naiv. Dacă-i spui «porc» poți primi șuturi chiar de la dușmanii lui pentru că ai rupt legea tăcerii și ești capabil, la o adică, să-i numești și pe ei la fel”. ■ Liviu Ioan Stoiciu acuză lipsa de implicare, lașitatea și oportunismul din viața literară: „Eu n-am conștiința existenței unei vieți literare terestre la noi – poate fiindcă nu stau în cafenelele literare, la cenecluri, în găști. Sau fiindcă scap oricărei sfere de influență a «maestrilor». De fapt, nici nu mă interesează în mod expres acest gen de viață literară românească public; sau subterană, cel mai adesea contrafăcută. De curiozitate, o viață literară extraterestră m-ar pasiona. (...) Ce mă intrigă acum în lumea literară de la noi? De cinci zile am înnebunit cu fantastica literatură scrisă din mers de minerii plecați din Petroșani spre București, să-și ceară drepturile asigurate de Constituție, încălcate cu seninătate de statul de drept. Mi-am exprimat opiniile în ziarul «Cotidianul» și în aceste din urmă zile, am condamnat iresponsabilitatea și provocările guvernanților, care au refuzat dialogul, și instigările la violență ale mass-media centrale, trecute de partea Puterii (care au asmuțit două săptămâni la rând populația României împotriva minerilor). Realitatea a întrecut orice literatură. Scriitorii români s-au dovedit și de această dată complet depășiți de situație, inclusiv cei din Parlament (sau mai ales ei s-au comportat lamentabil, laș, aventuros; s-a ajuns până acolo încât fostul scriitor Varujan Vosganian a cerut «prinderea capilor rebelilor», de parcă minerii ar fi fost înamați și ar fi luptat în jungla din America Latină). În momente de cumpănă pentru țară, scriitorii români își bagă capul la cutie și așteaptă să treacă evenimentul tragic – după care fac pe grozavii, deștepți nevoie mare în «analize» și «cronici». Istoria devărată nu e susținută de umerii scriitorilor. Apropo, s-a tot vorbit (prin securiști și foștii activiști PCR din mass-media, în frunte cu fostul poet Sorin Roșca Stănescu, director al ziarului «Ziua»; dar și prin actualul pamfletar Cristian Tudor Popescu cel ce instiga minerii chemați de Ion Iliescu și condamna la moarte «golani Pieței Universității» și disidenții în 1990) de o lovitură de stat pe care se pregăteau să o dea minerii, imediat după ce au plecat din Petroșani – dar cine a mai auzit de o lovitură de stat dată cu mâinile goale? Iată însă că în aceste din urmă cinci zile, o anumită parte a scriitorimii s-a dat în stambă, alături de jurnaliști, și s-a solidarizat cu Guvernul represiv Radu Vasile. Scriitori dovediți, astfel, complici cu incompetenți și reaua credință a Guvernului, scriitori care și-au dat acordul și au așteptat cu sufletul la gură, cu satisfacție, până în ultima clipă, să vadă cum va trage Armata în minerii exasperați. Minerii în conflict de muncă, instigați de

puternicii zilei și obligați să lupte cu «forțele de ordine»! Minerii transformați în țapi ispășitori ai eșecului democrației în România. Țștia sunt scriitorii români? Scriitorii care au uitat de lecția de demnitate civică anticomunistă dată de minerii în 1977! Iertați-mă, n-am nici o legătură cu «viața literară» a acestor scriitori – detest oportunismul intelectualii noii democrații a anului 1999. (...) Scriitori și jurnaliști care, în schimb, prin lipsa lor de clarviziune, isterici au făcut erou pentru electoratul român un individ fără scrupule, un vechi extremist odios, adept al dictaturii militare, care se declară scriitor, deși e lipsit de talent, Corneliu Vadim Tudor (trecut cu arme și bagaje în tabăra minerilor radicalizați de guvernanți)! (...) Regret, scriitorimea e divizată asemenea societății românești, stânga și dreapta se radicalizează. Eu accept opiniile scriitorimii, nu și învrăjbirea de tip intelectualitate-minerii, cu împușcarea minerilor. Azi, nici un scriitor nu e dispus să-și asume trecutul vinovat. Dacă vorbim de viața literară, lăsăm deoparte valoarea estetică a operei fiecăruia și intrăm în viața de «om-scriitor sub vremi». Scriitorii foști securiști și activiști PCR, chiar și foști membri ai CC al PCR, sunt bine mersi în structurile de conducere ale Uniunii Scriitorilor, aleși sau numiți, sau sunt lideri de opinie în mass-media. M-am învățat deja să-i iau așa cum sunt, să consider că scriitorul are dreptul la opțiuni și că vechile sau noile lui compromisuri cu Puterea sau Opoziția fac parte din regula jocului. Fără doar și poate însă, viața de breaslă lasă de dorit, vechii și noii profitori (plecări în străinătate pe gratis, premii literare date pe sprânceană) stau pe poziții. (...) Apoi, cu adevărat grav nu e atât faptul că nu se mai citește cartea de poezie și de proză publicată după Revoluție, cât faptul că exact cei ce nu mai citesc după Revoluție nimic își dau cu părerea de parcă ar citi (rareori ei frunzăresc o carte), fac ierarhii (cu impresiile lor de dinainte de Revoluție). (...) Deși sunt depășiți de realitatea literară, criticii care nu mai citesc țin la autoritatea lor de până la Revoluție – pentru mine ei sunt ușor de detectat, ei mă irită teribil. Pentru ei poezia și proza s-au oprit la Revoluție, părerile lor critice de azi sun făcute după ureche, ascultă de părerea unora și altora și se trezesc vorbind, nedemn, pricepându-se la toate... (...). Nu mai spun că 90 la sută din scriitorimea română este deprofesionalizată, depășită – dar e o masă de manevră în mâna actualei structuri de conducere a US (această masă de manevră are parte de «protecție socială», de mese calde și ajutoare lunare sau anuale, prin firme sau din fonduri US; ea va veni la vot și va păstra actuala conducere. În schimb, restul de zece la sută din scriitorimea română, în activitate, se descurcă mizerabil, cum poate, nedemn, cu încă un serviciu. (...) Scriitorul român de rând e ultimul om, în continuare. Dar de pe urma acestor scriitori trăiește o bună nomenclatură literară. Că așa e în democrație (valorile democrației sunt recrutate din rândul dulăilor, nu al căștelor). Ne place, nu ne place, asta e situația – supraviețuiește scriitorul descurcăreț. Că orice am face. «Adevărul e în cărți», vorba Filosofului...”.

● Nr. 3-4 din „Jurnalul literar” este rezervat, în cea mai mare parte, vieții și activității lui Barbu Brezianu, omagiat la împlinirea a 90 de ani: ■ Pavel Chihaia semnează un text intitulat *Drumul fără capăt al tinereții*: „Nici în 1959, când mi-am început îndeletnicirea de cercetător, și Barbu Brezianu m-a întâmpinat în pragul Institutului de istoria artei, nu mai era tânăr. Dar înfățișarea sa, distincția trăsăturilor și o ținută care amintea de epoca dispărută a bunelor maniere, interesul pentru problemele și destinele celor din jur, care i-au adus ani grei de închisoare comunistă – m-au încurajat, mi-au fost de mare ajutor./ L-am regăsit la fel de tânăr, nu de mult, către sfârșitul acestui secol, al său și al meu, acestor ani întunecați, sfâșiați de confruntări dramatice. Ne-am bucurat că am supraviețuit, că ne putem împărtăși opiniile. Privindu-l cu aceeași veche solidaritate, am gândit, prin contrast, la intelectualii cu realizări deosebite, admirați de colegi, de vecini, de discipoli, care desprind cu vârsta o seriozitate în fizionomie, în comportament, obligând pe cei din jur la o condescendență protocolară. Pierd de-a lungul anilor o anumită candoare, nostalgia unui ideal, cum ar fi realizarea de sine prin înfăptuiri, nu încearcă să își mai cunoască viitorul. Își premeditează locurile pe băncile de piatră ale aeropagului contemporan, dorindu-se cât mai aproape de scena elogiilor oficiale”; ■ Sub genericul „Dialoguri esențiale”, Ileana Corbea adresează *15 întrebări pentru Barbu Brezianu*. Prima se referă la momentul debutului, pe care poetul, eseistul și criticul de artă îl menționase într-o *Mărturie*, inclusă în ediția de autor a versurilor (*Desfărecare*, București, Ed. Eminescu, 1998, cu o prefață de Lucian Boz; culegerea cuprinde volumele lui Barbu Brezianu *Nod ars*, 1930 și *Zăvor fermecat*, 1947 și producții inedite): „Efectiv am debutat cu un sfios «film-critic», cum spuneți dumneavoastră – în aprilie 1924 în revista *Filmul* a lui Nestor Casvan (fratele scriitoarei Sarina Casvan) printr-un articol despre o rusoaică albă, Sandra Milowanoffa”. A doua întrebare are în vedere ceea ce s-ar numi „adevăratul debut”, adică „primul dv. articol în care v-ați putut revendica întru totul ipostaza de cronicar de artă și istoric al acesteia?”. Răspunsul lui Barbu Brezianu: „Debutul meu în arta plastică a avut loc acum 70 de ani, în periodicul de avangardă al lui Ion Vinea și Marcel Iancu, «Contemporanul», cu o mică cronicetă plastică despre o expoziție deschisă la Salonul Oficial de la Șosea – clădire care de mult nu mai există – o expoziție consacrată vechii arte armenesti. (...) Era în primăvară, în 1930, când pomeneam, în scris, numele lui Brâncuși, care mult mai târziu avea să devină pentru mine o preocupare constantă”. După câteva întrebări în legătură cu pasiunea pentru creația lui Brâncuși și climatul de la revista «Contemporanul», Ileana Corbea încearcă să afle ce înseamnă poezia pentru interlocutorul ei: „Eu o întrevăd în toate luminșurile vieții cotidiene, în natură, în literatură, în artă”. Rememorând activitatea creativă din adolescență, Barbu Brezianu menționează că, alături de Constantin Noica și Radu Sighireanu, colegi de an la Liceul „Spiru Haret”, primise ștafeta revistei „Vlăstarul”, al cărei fondator

fusese Mircea Eliade: „Am avut și privilegiul să-l mai prindem pe Mircea în ultimul său an cu vipușca violetă. În recreațiile care se petreceau în vechea curte a imobilului din strada Scaunelor, Eliade era foarte generos cu noi. Ne îndemna să citim, să lucrăm chiar noaptea și îndeosebi – atunci când luăm un autor de seamă – ne spunea el, trebuie să-l străbatem în întregime, să citim opera completă, fiindcă așa el. Mi se părea erudit, deși nu marca nici un fel de diferență... între noi... Arșavir, Noica, Valjan, Axentie Sighireanu, de care ați pomenit (era un foarte bun poet, mult mai înzestrat decât mine, decât că s-a irosit și s-a prăpădit de timpuriu...). Mircea ne mai îndemna la o literatură extraordinar de serioasă, să nu mai pierdem vremea cu fleacuri... Eu văd că nu l-am ascultat, că am făcut cronică de filme multe, deși nu mi-au ieșit din minte sfaturile lui”. Urmează câteva relatări despre perioada studenției, cu primele colaborări mai serioase în presa centrală: „Abia ieșit din liceu, proaspăt bacalaureat, am avut șansa să-l cunoaștem pe Ionel Jianu datorită fraților Noica (Noica avea și el un frate, dar care s-a prăpădit de timpuriu: dr. Grigore) și prin el am intrat în legătură cu Petru Comarnescu, entuziasmat tocmai de faptul că atunci chiar i se încredințase în deplină suveranitate, o pagină întreagă culturală a ziarului «Ultima oră»: fix, zilnic, pagina a doua culturală”; ■ În sumar figurează, de asemenea, sub genericul *Pușinii martori ai acelor minunate zile (confesiuni către Ionel Jianu)*, câteva scrisori din perioada 1982-1989. Ediția de autor, *Desfăcare* (Ed. Eminescu, 1998) este comentată de Barbu Cioculescu, din al cărui articol reținem concluzia: „Dacă Șerban Cioculescu vedea, cu șapte decenii mai înainte, în Barbu Brezianu, un talent precoce, destinul admite ca fiul lui Șerban Cioculescu să recunoască în Barbu Brezianu un talent împlinit – care și-a meritat talantul”. □ Gheorghe Grigurcu semnează un text intitulat *O polemică*, cu referire la unele considerații ale lui Z. Ornea, pe care îl suspectează de partizanat ideologic. Articolul este un răspuns al unei intervenții semnate de Z. Ornea în „Dilema” (nr. 308, 1998): „În esență, îmi exprimam dezagreabila surpriză de a observa că preopinientul nostru vădește o atitudine conservatoare, mai exact spus: una ideologică, limitând la maximum, ca să nu spunem complet, observațiile critice la adresa unor aspecte ale vieții literare și culturale românești, așa cum se putea înjgheba sau se putea desfășura aceasta în codnișele de presiune ale regimului comunist. Meticulos investigator și aprig adversar al fenomenelor extremei drepte, dl. Ornea închide ochii de câte ori se poate asupra celor ale extremei stângi (...). Declară a dori un «echilibru», o «armonizare», un «consens», denunțând drept factor perturbator al acestei concordii nu apariția postdecembristă a scrierilor unor Dumitru Popescu-Dumnezeu, Adrian Păunescu, Corneliu Vadim Tudor, Mihai Ungheanu etc., ci, vai, reeditarea cărții din exil, *Românește*, a lui Virgil Ierunca. (...) Dl. Z. Ornea a respins ca nefondată sintagma de «Siberie a spiritului», aplicată de d-na Monica Lovinescu și de dl Virgil Ierunca României totalitate, ce i se va fi părut, de bună seamă,

o denigratoare scornire burghezo-moșierească”. □ Cornel Regman (*Gheorghe Grigurcu, poetul și criticul-poet*) semnaleză două volume de poezie ale lui Gh. Grigurcu, *Nimic nu ar trebui să cadă* (Ed. Moldova, 1997) și *Amarul târg* (Ed. Pontica, 1998). □ Alexandru Balaci (*Un spirit emblematic*) recenzează volumul *Istoria literaturii române: compendiu* de Alexandru Busuioceanu, versiune românească de Irina Dogaru; ed. îngrijită și notă asupra ediției de Nicolae Florescu, cuvânt înainte de Alexandru Ciorănescu, postfață de Andrei Ionescu (Ed. Jurnalul literar, 1998): „Alexandru Busuioceanu poate considera că literatura română exprimă integral spiritualitatea unui popor a cărui existență s-a desfășurat, dramatic, la limitele răsăritene ale latinității. (...) În paginile sale, cu o rară capacitate de a sintetiza clar, Alexandru Busuioceanu subliniază și prețuiește originalitatea și valoarea specifică a creațiilor literare românești. Deosebit de interesante sunt afirmațiile autorului relative la faimoasa problemă a raportului Orient-Occident, în istoria și cultura românească, în căutarea unui echilibru al formelor și al spiritului predominant”. □ Într-un articol intitulat *Nudismul după Goma*, Valentin Protopopescu se referă la volumul publicat de Paul Goma, *Jurnalul unui jurnal: 1997* (Ed. Dacia, 1998): „De fapt, lucrurile sunt cu mult mai triste decât mi le închipuiam eu. Poporul român nu l-a uitat pe Paul Goma pentru simplul motiv că... nu l-a cunoscut niciodată. Colegii săi, scriitorii și intelectualii, nu l-au părăsit pentru simplul motiv că... nu l-au însoțit niciodată sau, dacă unii dintre aceștia, puțini la număr, au făcut-o uneori, l-au rejectat apoi dimprejurul lor deoarece straniețea prezenței lui Goma sfida limita de sus a suportabilității. Așa că, la drept vorbind, astăzi, în România, mai sunt doar trei sau eventual patru scriitori cu care Paul Goma mai întreține relații amicale: Alexandru Laszlo, Gheorghe Grigurcu, Luca Pițu, Dan Petrescu. Pentru câtă vreme oare?”; „Cei «atacați» în precedentul jurnal nu scapă nici acum de necruțătoarea sete justițiară care-l însuflețește până la desfigurare pe Goma: Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Gabriel Liiceanu, Nicolae Breban, Ana Blandiana, Nicolae Manolescu etc. etc. La rigoare, așa-zisul atac nu este altceva decât o confesiune dureroasă făcută în marginea unor neîntrerupte dezamăgiri. Probabil mai patriot decât noi toți la un loc, Paul Goma descoperă siderat că marii intelectuali români au fost, în covârștioarea lor majoritate, niște sârmani obedienți în vremea comunismului, dovedindu-se niște străluciți sofști tardivi în epoca de după decembrie '89. Bine-bine, se vor întreba cu îndreptățire cititorii acestor rânduri, dar chiar numai Goma să aibă dreptate, iar absolut toți ceilalți să fie niște ticăloși din punct de vedere moral, în ciuda calității lor intelectuale, cel mai adesea indiscutabile? Voi risca un răspuns tranșant: da, Goma nu se înșală. Dacă citim jurnalele acestuia, extrem de rar vom întâlni împrejurări în care așa-zisul agresor să se afle în pană de argumente. Dotat cu o inteligență patetică, însă realistă, ușor imflamabilă, dar iremediabil lucidă și analitică, Paul Goma este un combatant de temut, așadar

un adeversar incomod pentru sofisme ieftine practicate iresponsabilă elegantă de farsori intelectuali de calibrul unui George Pruteanu ș.a.m.d.”; „Cine, în ciuda oricărei suferințe personale, are îndreptățirea să pretindă celorlalți o atitudine «eroică» sau să-l condamne că n-au putut fi «eroi»? Numai că nu aceasta e problema. Goma nu excepționalitate așteaptă, ci... simplu, doar normalitate. Dacă privim în jurul nostru, în istorie sau în prezent, zărim numai dezastru: politic, economic, social, moral. România este țara unui etern pariu pierdut. Cine nu știe ce mafie «luminată» stăpânește în lumea literaților, a filosofilor, a artiștilor plastici de la noi? Cine nu știe cum se acordă burse, subvenții, cum se publică, cum se «inventează» autori de succes, cum se pune la cale o carieră universitară? Dar cine are curajul să denunțe compromisul și lășitatea, promiscuitatea și mizeria morală ce cangrenează inteligența românească, ca și sufletul acestei nații parcă blestemată? Singur, Goma. Sau alți câțiva nebuni precum Luca Pițu sau Alexandru Laszlo. Iată de ce lectura noului jurnal scris de eternul exilat care este Paul Goma ar trebui să ne pună pe gânduri”. □ Aristarc (Nicolae Florescu) ia poziție – la rubrica „Punctul pe i” (susținută cu intermittențe) – față de volumul *Dialoguri după tăcere. Scrisori către S. Damian* de I. Negoieșcu (Ed. Du Style, 1998). Autorul articolului citează următorul pasaj din prefața (*Pe peron, în așteptare*) lui S. Damian: „Acolo unde se iveau, în mijlocul profesioniștilor cuvântului, cu aura sa de prinț nedezmășenit de vremurile bejenite, i se repartizau fără crâcnire atribuții de arbitru al eleganței spirituale. Autoritatea lui se menținea în devălmășia vieții literare ca un punct ferm de reper”. Replica lui Aristarc: „Să fie vorba aici de I. Negoieșcu, în perioada de după ieșirea sa din pușcărie, în anii '60? E adevărat, în ceea ce mă privește, eu l-am cunoscut nu prin intermediul Georgetei Horodincă și nici al lui N. Tertulian, ci puțin mai devreme, când părul său mai purta scurtimea dobândită cu mașina de tuns zero a penitenciarului comunist, iar figura sa fragilă, cu nervii tocați, îndura umilințele «tartorului» Paul Georgescu, ce-i refuza sistematic articolele critice, cu care încerca să revină la un statut de normalitate într-o lume anormală, ce-și avea imperiul presei literare reperiste «stabiliza» în Bdul Ana Ipătescu, vizavi de camera mobilată, cu chirie, unde I. Negoieșcu își ducea o existență disprețuită și ignorată de oficialitățile literaturii vremii. Unde o fi fost «punctul ferm de reper» într-un asemenea climat precum cel al anilor '60, când până și cel excentric sau paradoxal caracteristic unui anume teribilism al criticii lui I. Negoieșcu, ca și individualismului pregnant al personalității sale, cultivând cu delicii jocul inteligenței nu-și găseau de obicei drumul spre lumina tiparului?”. ● În „Cronica” (nr. 2), la rubrica „(In)discreția arhivelor”, Andi Mihalache se ocupă de *Politică și istorie. Cazul Oțetea*, cu detalii despre relația dintre intelectualii umaniști și puterea comunistă: „Andrei Oțetea a fost unul dintre intelectualii pe care Partidul nu a vrut să-i distrugă, ci să-i disciplineze. Să spunem că opera salvează omul, ar fi mult prea facil, poate nedrept. După toate

aparențele, el a încercat să dea prestigiului profesional, simbolic, un corespondent, o compensație anume în concretul social, politic. O timpurie adeziune îi proteja întrucâtva cariera, într-o vreme în care alți istorici ajungeau după gratii. Nu este mai puțin adevărat faptul că recuperarea unora dintre ei – Aurel Decei fiind un exemplu – se datorează, în mare parte, lui Oțetea”. □ În seria de „Dialoguri neprotocolare”, găzduite de revista ieșeană, este transcris, sub titlul „*Cine are darul poeziei este un ales al lui Dumnezeu*”, un dialog purtat de Cristina Cârstea și Salah Mahdi – scriitor născut la Bagdad și venit la Cluj în 1976, pentru a urma Facultatea de Drept; stabilindu-se la Satu-Mare, a locuit acolo până în 2011, când s-a întors în Irak. (S-a botezat creștin ortodox Ioan Salah Mahdi și a scris, între altele, versuri în limba română). „Legătura mea cu poezia arabă a început chiar înainte de a cunoaște alfabetul, întrucât aceasta este prezentă în toate momentele semnificative ale comunității și familiei orientale: naștere, nuntă, înmormântare etc. Este, cu alte cuvinte, o poezie organică, nemachiată, nerujată, fără zorzoane. Acum? Marea poezie arabă mi se pare că după generația «optzecistă» (care-i punct de reper și în literatura română) a cam intrat în declin. Tinerii poeți, dar și pictori și alți artiști adoptă un unic și plictisitor stil, generat de Zilele internaționale ale Babilonului. (...) Referitor la manuscrisul meu *Legitimația lui Salah*, vreau să spun că, în concepția mea de om intrat în România acum 23 de ani, cu un pașaport fals, poetul este o ființă fără frontiere. Creația, în consecință, ar trebui să fie legitimație universală. (...) Ajuns în România, unde mi-am făcut studiile superioare (în științe juridice), n-am considerat acest pământ a fi doar o haltă spre altceva, sau o caravană, ci «întemeiere» prin oameni, prin poeți, pictori și alți artiști, în rândul cărora mi-am găsit locul, fiind primit în casele acestora ca unul dintre ai lor. Românii au sufletul cald ca Orientul. Cât privește condamnarea mea, din septembrie 1997 - aprilie 1998, nu-i o poveste prea frumoasă”. „*Nu este un secret faptul că anul trecut, ați fost arestat și condamnat la doi ani de închisoare. Acest eveniment a zguduit lumea literară... Care au fost motivele reale ale acestei arestări? Ce s-a întâmplat de fapt?*” În România, la Satu-Mare, am înființat SC «Babylon» SRL, cu profil de comerț. Neplătind TVA un anumit timp, timp în care magazinul a fost închiriat în sumă de circa 3 milioane de lei, am fost condamnat în lipsă, apoi arestat și depus în penitenciar, fără a mi se da drept la recurs și a lua legătura cu familia mea și nici cu un avocat. Mi-am ispășit pedeapsa. Am stat șase luni după zăbrele. (...)/ *Actualmente sunteți bibliotecar în incinta pușcăriei unde ați fost arestat și unde ați ispășit condamnarea. Cum se face că ați rămas în acel loc, despre care n-aș putea spune că e prea plăcut...*” În prezent nu sunt bibliotecar la pușcărie, cum spuneți, ci doar redactor-șef al unei foi volante ce apare în penitenciarul sătmărean, printre ai cărei inițiatori sunt și eu. Nu sunt plătit cu nimic pentru această muncă. Dacă doriți, am să vă trimit dumneavoastră un exemplar din «Gazeta Volantă» a penitenciarului. Fac acest lucru doar din

sentimentul de solidaritate, amicitie, cu oamenii de acolo cu care m-am împrietenit, de la condamnați până la gardieni.” „Am tradus în premieră în limba arabă *Luceafărul* genialului poet român Eminescu, volumul *Surâsul Hiroshimei* de Eugen Jebeleanu, poeme din Nichita Stănescu, balada populară *Miorița* ș.a. Am «strâns», de asemenea, stelele Babilonului într-un volum propriu, am în lucru, unele chiar predate la felurite edituri, volumele *Legitimația lui Salah*, *Ultima cină în cârciuma uiteșilor* și romanul *Lupii, celula urcă în cer*. Deocamdată, atât.” Interviuului i se adaugă mai multe poeme ale lui Salah Mahdi: *Priviri în oglindă*, *Îmi vine să urlu*, *O ploaie*, *Continent de lacrimi*, *Sunt timpurile*, *Odaie de petale*. □ Ion Hurjui, în *Privirea lui... Dan Laurențiu*, publică unele amintiri despre poetul recent dispărut: „Fiindcă am fost prieteni, scriu aici cu admirație despre un om care nu mai este și despre un scriitor care va dăinui în veac. Ne-am cunoscut de foarte tineri. L-am asociat încă de pe atunci cu poeții de primă mărime, dintr-un sentiment legat și de om, și de scriitor, o imagine completând-o pe cealaltă. Era uneori imprevizibil ca om, dar era previzibil ca poet, tonul său fundamnetal rămânând în poezie într-un perimetru constant profund filosofic. Dovadă și evadările sale în lumea eseului, o îmbinare rară, de excepție, între a scrie poezie și a scrie despre poezie. Intuiția și «starea de grație» despre care el însuși a scris au născut poeme tulburătoare. (...) Prietenia mea cu Dan Laurențiu a avut, în tinerețe, o vreme de boemă, pe care, aș spune, el o «patrona» de undeva din postura efebului intangibil. Ne-am întâlnit în astfel de situații împreună fiind mulți dintre scriitorii din Iași și mai apoi la București, la el acasă, unde într-o noapte am citit din poeziile noastre, unde Mircea Ciobanu ne-a citit, în manuscris, volumul său de poezie: *Cele ce sunt*. Ne-am întâlnit, în «perioada lui ieșeană», la mine, unde l-am sărbătorit pe Cezar Ivănescu, proaspăt laureat al Festivalului de Poezie «Mihai Eminescu», după cum l-am sărbătorit pe Mihai Ursachi, într-un 17 februarie, într-o iarnă cu zăpezi, boema din vremea lui Laurențiu fiind în fapt un colocviu al poeziei despre poezie și de istorie literară./ (...) Ar fi trebuit, presupun, să-l elogiez cât era în viață. l-ar fi plăcut. N-am făcut-o din același motiv al privirii sale care mă sancționa adesea când încercam să-i vorbesc despre cât îl admiram ca scriitor. Și m-ar fi considerat, sunt sigur, inapt pentru a-l înțelege pe deplin”. ■ Al. Andriescu scrie despre *Novalisianismul lui Dan Laurențiu*: „Cu toate atitudinile sale rebele, care devin tot mai puternice cu trecerea timpului, până la prevestiri apocaliptice, sub un cer amenințat de «sori negri», Dan Laurențiu rămâne profund credincios. Dacă e citit cu atenție, și mai ales fără prejudecăți stilistice în virtutea cărora, din motive care se schimbă mereu, zone ale limbajului cad sub interdicții puriste, nu poți să nu observi că Dan Laurențiu este un poet grav, prin fondul meditativ al observațiilor sale despre existență. (...) E la fel de pur ca misticul Novalis, dar se folosește de alt limbaj. (...) Peste existența și poezia sa unii au pus o lupă deformatoare, care mărește prea mult detaliul lingvistic în

operă, mirându-se de portretul hilar oferit de instrumentul inadecvat prin care au privit./ Descopăr, și nu încetez să mă mir, un portret aproape caricatural, făcut cu o nepermisă lejeritate, de un publicist și politician local, într-o pagină de ziar, chiar cu prilejul morții poetului, care și-a fixat destinul sub tragica *Privire a lui Orfeu* și nu a solicitat nimănu un alt patron. Într-o bălăcăreală de un realism dezgustător, portretul unui fel de Esop schilav și cu defecte de vorbire, ca să nu mai vorbim de altele, înlocuișete portretul spiritual al poetului, în definitiv singurul care contează, aceasta fiind unica zestre cu care trecem prin veșnicie (dacă o merităm), și fără îndoială Dan Laurențiu o merita. Poetul a suferit mult, în singurătate și boală. Bufoneriile care i se reproșează uneori erau armele de apărare ale unui om de o sensibilitate ieșită din comun, tulburat de «amurg» încă din tinerețe. (...) M-a mirat și vocea superioară a unor critici reputați, după care se iau cei mărunți, care vorbesc de un titlu «șmecherește potrivit», fără să mai vadă substanța volumului *Ave Eva*, sau de înfățișarea clovnească a poetului, care cu o față râde și cu alta plânge, cum ne instruiște altcineva, neobservând unitatea scrisului lui Dan Laurențiu, incomodat de limbajul șocant de care se folosește acesta, în «doi peri», cum de asemenea s-a spus. (...)/ E necesar să prelungim «visul novalisian», de la generația lui Philippide, până la generația lui Dan Laurențiu, poet care își așteaptă încă o mai dreaptă așezare în spațiul liricii noastre”.

● „Tomis” (nr. 2) salută, la rubrica „Labirint” semnată cu pseudonimul Ariadna, reapariția „Revistei Româno-Americane”, după o jumătate de veac de la interdicerea ei. Reînviată de Asociația „Amicii Statelor Unite”, publicația își propune, „pe lângă promovarea civilizației și culturii americane în România, și procesul invers – cunoașterea culturii române în America” În primul număr al revistei, conținând articole în limba română și în limba engleză, semnează nume ca: Iordan Chimet, Mircea Malița, Dan Grigorescu, Virgil Cândea, Mihnea Gheorghiu, Carmen Firan.

[FEBRUARIE-MARTIE-APRILIE]

● Marin Mincu publică în „Paradigma” (nr. 1-2-3), articolul *G. Călinescu: un critic incomod*, în care ia poziție împotriva „anticălinescianismului visceral” manifestat de autori precum Alexandru George, D. Țepeneag sau Gheorghe Grigurcu, „critici ambițioși, incapabili de a concura loial cu sacrosancta *Istorie*”: „Nu cred că există cazuri reale când un autor paradigmatic să fi fost înlăturat sau șters din scara de valori a unei literaturi pe baza unor argumente și motivații extraliterare. Aceste minime premise teoretice trebuiesc avute în vedere, cred, de către oricine își îngăduie să nege durabilitatea operei călinesciene. Așa că, negatori de ocazie, contestatari meschini și detractori de profesie, *în lături!*”; „Îmi imaginez că cei care îl atacă acum pe Călinescu se autoexorcizează încă pentru neputința de a rezista atracției fizice/inițiatice a geniului. Există o atitudine agresivă a mediocrității care se solidarizează în a

respinge omul de geniu și dezavuarea și calomnierea sunt mijloacele murdare ale celor ce nu pot să se manifeste altfel: în fond nu este nici o diferență între detractorii de astăzi și cei de ieri. Ceea ce este grav se leagă de faptul că o cultură matură n-ar trebui să tolereze actele demolatoare ale unor inși sterili, ce n-au adus nici o contribuție reală la avansarea literaturii române. Actul lor *iconoclast* este inutil în absența unei creativități care să le valideze gestul, așa cum s-a întâmplat, de exemplu, în cazul emblematic al lui Eugen Ionescu. (...) După '89, am asistat cu stupoare la meschinele răfuieli și insinuări ale unor critici «imparțiali» improvizați ad-hoc, precum Alexandru George (învinețit de mânie contra lui G. Călinescu pentru că acesta n-ar fi protestat împotriva lui Gheorghe Gheorghiu-Dej) și S. Damian de la Heidelberg (care, iarăși s-a supărat teribil pe Marin Preda, fiindcă autorul a îndrăznit să scrie o carte elogioasă despre mareșalul Ion Antonescu). Revizuirile pe criterii extraliterare, solicitate vehement de cei doi corifei încruntați ai unei intransigențe morale bruște, au avut efect periculos în etapa de derută axiologică a tranziției post-decembriste, ceea ce m-a determinat să iau atitudine în revista «Luceafărul», readucând în atenția publicului neavizat principiile minime care nu pot fi eludate în stabilirea valorilor, indiferent de contextul socio-politic. Tocmai de aceea am salutat cu promptitudine inițiativa revistei «Contemporanul», care a lansat cu mai multe luni în urmă dezbateră polemică în legătură cu *necesitatea revizuirii în primul rând a criticii*. Accentuez că atunci când m-am implicat în dezbateră, am avut în vedere în mod prioritar revizuirea criticii postbelice și nu vizam nicidecum critica anterioară epocii totalitariste. (...) Mărturisesc că am fost șocat de lejeritatea iresponsabilă a dlui D. Țepeneag care, parcă încurajat de S. Damian (cu care se întâlnește periodic la Heidelberg, după relatările hagiografice ale acestuia din urmă din revista «22», nr. 2, 12-18 ianuarie 1999, sub titlul *Despre fronda lui D. Țepeneag*) s-a repezit, tanțos, «forțos» (după propriu-i limbaj) să-l atace ignobil pe G. Călinescu în două-trei fraze fugoase ale unui «șotron» săltăreț, intitulat caragilian *Să se schimbe pe ici pe colo...* («Contemporanul», nr. 12, 25 martie 1999), considerând că odată instalat sub scutul «revizuirilor», își poate permite orice act detractor, cu nonșalanța impenitentă a unui șmecher parizian. Inițial, din jenă intelectuală, mi-am propus să nu dau nici o importanță acestei provocări puerile, taxând-o drept o simplă toană a unei pizme necenzurate, ca manifestare grăbită a unei insatisfacții creative individuale, în ultimă instanță fiind vorba de o insignifiantă dare cu tifla, autopersiflantă și invidioasă, a unui «șotronist» imberb, vituperat de propria-i neputință epileptică înaintea edificiului operei călinesciene rotunde și împlinite. Dar tocmai absența gravă a oricărei argumentări, impertinența acuzelor neîntemeiate și agresivitatea tonului golănesc m-au împins să reacționez public pentru că am constat că, în mod paradoxal, aici, pe malul antonpannesc al Dâmboviței, prind mult mai repede zvonurile infame, bârfele imunde. Am sesizat imediat că nu e deloc

benign, pentru cultura noastră, să-l «șotronim» pe G. Călinescu tocmai acum când, în reștriștea tragică a istoriei postmoderne, *avem cea mai mare nevoie de fortificarea fundamentelor ei* și de afirmarea decisă a valorilor românești. (...) Dar este momentul să detaliem puțin lucrurile. Vasăzică, pus de S. Damian, sau din proprie inițiativă, pentru a-și mai face reclamă, monsieur Tsepeneague și-a propus, nici mai mult nici mai puțin, să înceapă revizuirea criticii chiar cu G. Călinescu. (...) Iată o decizie cu totul eroică a cuiva care are îndrăzneala să apuce taurul de coarne și să nu se ocupe de muștele ogârjite precum S. Damian ce zumzăie pe coada lui! Numai că atât de temerarul toreador critic nu știe măcar că autorul «sacrosanctei *Istории*» nu a semnat niciodată cu George ci cu G. Călinescu, de la Gheorghe. (...) În fine, numai o informare dilentatistică în ceea ce privește opera critică a lui G. Călinescu, îl putea conduce pe prozatorul oniric să debiteze atâtea futilități, cum că marele critic ar fi, nici mai mult nici mai puțin, decât «nașul mafiei protocroniste» sau că acesta «și-ar fi bătut joc de Eugen Ionesco» în *Istoria* sa. (...) Dincolo de asemenea «cazuri» patologice, se pare că a apărut, imediat după revoluție, această fobie de modele consacrate ale culturii române și, lăsându-l la o parte pe Eminescu, modelul cel mai actual și mai viu este desigur G. Călinescu (...), un canon estetic pentru întreaga literatură română. Simțind impotența depășirii în act a acestei fapte culturale unice – *Istoria literaturii române* – criticii mai tineri încearcă o diversiune la nivelul receptării, tentând să dezavueze metoda călinesciană prin tot felul de excamotări extraculturale. Impunându-se acum, în mod anacronic la noi, o perspectivă sociologistă, i se impută lui G. Călinescu viziunea sa estetică, mai puțin sensibilă la aspectele ce derivă din evaluarea sociologică. În fond, nimeni nu-i împiedică pe actualii critici să-și construiască propriile lor *istorii* asupra literaturii române întemeiate pe alte perspective de lectură. (...) Totuși apare interogația firească de ce trebuie să fie demolat Călinescu acum? Actul cultural implică totdeauna principiul continuității și marile culturi europene au știut să-și asimileze tradiția fără să nege vreodată importanța întemeietorilor. (...) Poate că negarea vehementă a lui G. Călinescu constituie doar o reacție accidentală, căreia noi înșine îi dăm prea mare importanță. Până la apariția acelor lucrări serioase de teorie și exegeză critică, demne de a fi integrate între valorile semnificative ale literaturii noastre, îmi iau adio definitiv de la orice ispită de *a-l apăra pe Călinescu!* În ultimul timp, am scris despre el de cinci ori. Călinescu există, *nu are nevoie să fie apărat de cineva!*”.

MARTIE

1 martie

● Sub titlul *Secolul XX românesc: o nouă lectură*, Al. Zub comentează în „Dacia literară” (nr. 1) *Paradoxul român* de Sorin Alexandrescu: „O ironie

subtilă pigmentează adesea *Paradoxul român*, un text coerent și de o remarcabilă unitate, deși scris într-un interval destul de mare. Este coerența unei filosofii a istoriei, unitatea de stil asupra căreia suntem preveniți de mult. Pluralismul discursului, vocile alterității și cele *neauzite*, chestiuni de naratologie, mentalități, imaginar, murmurul indistinct produs de istorie, de martorii ei cu voci firave, sunt numai câteva din ideile, obsesiile și ambițiile acestui text plin de întrebări, atent la dubii și nuanțe, nu însă lipsit de fermitatea atitudinii”. O altă observație se referă la rolul acestui volum în dezbaterile din spațiul cultural românesc: „Putem fi siguri de posteritatea unei asemenea cărți. *Paradoxul român* a stârnit de altfel dispute înainte de a fi prins formă de volum, căci o parte din el (capitolul despre legionarism) apăruse de curând ca serial în presa culturală și a produs deja unele reacții critice. Era firesc, din moment ce *fenomenul legionar* continuă să fie tratat adesea maniheic, *pro* și *contra*, pe când Sorin Alexandrescu încearcă a-l defini cât mai exact, fără concesi și ambiguități, dar cu acea comprehensiune caracteristică omului superior, dispus a căuta mereu nuanța”. □ Constantin Ciopraga publică medalionul **B. Fundoianu – între două literaturi**, amplă discuție despre personalitatea proteică a scriitorului: „Prins între două câmpuri gravitaționale – poezie și eseistică –, scriitor de limbă română și de expresie franceză în autorul *Priveliștilor* (...) se agită mai multe personaje, niciodată ajunse la unitate”. □ În *Sadoveanu sau nevoia de înțelepți și de povești*, Elvira Sorohan întreprinde o exegeză a *Divanului persian*. □ Despre Sadoveanu scrie și Mircea Tomuș, oprindu-se asupra romanului *Baltagul*. □ Sub titlul **Pedepsirea lui Păstorel**, Ioan Opriș semnalează volumul *Epigrame și alte rime vesele* de Păstorel Teodoreanu (ediție îngrijită de Rodica Pandele (Editura Humanitas, 1997). □ Bogdan Ulmu propune o reinterpretare a comediei lui I.L. Caragiale, *O noapte furtunoasă (Martira gineceului?)*. □ Laura Șuhan recenzează volumul *G. Topîrceanu. Inedit* de George Sanda, tipărit în regie proprie, în 1997. □ Petru Ursache semnează un articol comemorativ, **Centenar Petru Caraman. O temă de folclor comparat**. □ George Popa scrie despre *Devenirea ciclică a liricii lui Ion Barbu*, iar Daniel Corbu, despre *Ion Creangă în ipostaze epistolare*, pornind de la cele 30 de scrisori rămase de la scriitor („Ion Creangă este tipul dialogic. Monologul fiind exclus, el se adresează mereu, iar în scrisori, mai mult ca oriunde, este evidentă funcția terapeutică și catartică a confesiunii”). □ Constantin Parascan publică prima parte a unui studiu intitulat **Condiția biografiei literare**. □ Menționăm, de asemenea, un grupaj *In memoriam Dan Laurențiu*, conținând patru poeme ale autorului (din volumul *Călătoria mea ca martir și erou al timpului*, Editura Albatros, 1997), însoțite de două citate critice, extrase din *Scriitori români de azi* (III) de Eugen Simion și, respectiv, dintr-un articol semnat de Al. Andriescu în „Dacia literară” (nr. 1/ 1995).

2 martie

● În „Adevărul literar și artistic” (nr. 458), Mircea Martin pledează (în calitate de președinte al Asociației Editorilor din România) *Pentru o Lege a Cărții*: „Sectorul cărții a fost printre primele în care s-au instalat [după 1989] inițiativa privată și concurența, e adevărat, la început cel puțin, în formele unui capitalism de o spectaculoasă sălbăticie. Reglementările economice ulterioare și îndeosebi legea dreptului de autor au ordonat într-o oarecare măsură mișcarea haotică din acest sector care, sub vechiul regim, era foarte bine organizat. Iar prima caracteristică a acelei organizări o constituia, bineînțeles, centralizarea. Noi astăzi suntem cu toții alergici la ideea de centralizare, dar anii de după 1990, în care am asistat la prăbușirea rețelei de distribuție, la dispariția în masă a librăriilor în București și în țară, ne-au produs, nouă, editorilor, trebuie s-o recunoaștem, anumite nostalgii./ Domeniul cărții este un domeniu în care sunt implicate activități și inițiative din cele mai diverse și divergente. Autori, traducători, editori, producători de hârtie, tipografi, difuzori, librari, bibliotecari. Între participanții la această muncă extrem de complexă pe care o constituie conceperea, producerea și difuzarea unei cărți trebuie găsite anumite principii de unitate sau măcar de convergență, trebuie stabilite reguli de comportament specific, criterii, instanțe de apreciere și sancțiuni împotriva celor care nu le respectă. O lege care nu prevede sancțiuni și măsuri de constrângere împotriva contraveniențelor va fi o lege inefficientă sau, mai exact, inutilă. (...)/ O lege a cărții ar urma să regrupeze toate problemele comune și în același timp specifice cărții, să pună de acord interesul fiecărui protagonist cu interesul public, evitând, bineînțeles, orice intruziune de ordin politic și orice formă, oricât de bine mascată, de cenzură. (...)/ Ce așteaptă editorii de la această lege a cărții? Două sunt cerințele lor majore: prima dintre ele ține de însuși statutul actual al activității editoriale. Nu știm (...) cine și de ce a luat decizia arbitrară și absurdă de a clasa editurile în categoria *prestatorilor de servicii*, când activitatea lor este (...) una productivă. Editorii sunt cei care duc produsul (cartea) de la început și până la sfârșit, ei poartă răspunderea și-și asumă riscurile. În raport cu ei, toți ceilalți participanți la circuitul cărții sunt, de fapt, prestatori de servicii. (...)/ În al doilea rând, editorii sunt interesați (...) în impunerea dublului statut – economic și cultural – al cărții, cu toate consecințele care decurg dintr-o asemenea recunoaștere oficială. (...)/ Ce înseamnă să înțelegem acest dublu caracter, economic și simbolic, al cărții? Înseamnă să înțelegem că trebuie să o protejăm, adică să ne protejăm, să ne cultivăm, de fapt, cititorii (câți încă mai sunt). Intervenția statului în acest domeniu este nu numai necesară, dar și legitimă; trebuie respinsă opacitatea unor economiști, finanțiști sau chiar politicieni care pretind ca aici, precum pretutindeni, legile economiei de piață să-și facă jocul lor. Ele și-l fac oricum, pentru că activitatea editorială este o activitate economică, dar rolul statului modern și responsabil (...) trebuie să

adopte principiul *excepției culturale*, adică să aducă un corectiv la acțiunea oarbă a legilor comerciale./ Totul începe, bineînțeles, de la bugetul destinat Culturii (...). Totul începe, dar nu sfârșește cu banii alocați pentru cultură; situația cărții și a lecturii nu depinde numai de *subvenții*, ci și de o serie întreagă de alte condiții care, lipsind, circulația valorilor în acest domeniu este mult îngreunată. (...)/ O primă problemă pe care o ridic (...) este dacă impozitul pe profit al unei edituri e normal și corect să fie același ca în cazul oricărei alte activități comerciale și dacă e normal și corect să fie înregistrat la facturarea mărfii, și nu la încasarea banilor, care are loc, de regulă, abia după două luni de la livrare și facturare. În continuarea aceleiași probleme fiscale, mă întreb cui servește faptul că nu avem în România TVA la carte; în schimb, toate taxele de această natură plătite pentru componentele ce apar de-a lungul producerii ei încarcă notele de plată ale editurilor, fără a putea fi deduse ulterior. Doleanța noastră este ca TVA-ul pentru carte, în România, să fie unul de *cota zero*./ Cât privește TVA-ul de 22% pe copyright, formulările ambigue, ca și cerințele exprese ale Deciziei nr. 8 din 1997 au stârnit stupefacția și nemulțumirea nu numai în rândul editorilor români, dar și printre partenerii lor în Occident; Uniunea Internațională a Editorilor e gata să intervină pe lângă autoritățile românești (...). Riscul major care se ivește aici este acela de a fi, o dată în plus, izolați și, eventual, excluși din circuitul internațional de valori. (...)/ Dacă la toate acestea adăugăm faptul că *drepturile de autor*, inclusiv cele plătite în străinătate și în valută, sunt impozitate cu 20%, că taxa vamală pentru importul de hârtie (carte) este de 15%, la care se adaugă 22% TVA, avem imaginea unei fiscalități grele, punitive aproape, în orice caz, deloc stimulatoare, care apasă asupra sectorului cărții și, în primul rând, asupra editorilor. (...) Nimeni nu cere exonerarea de taxe, ci doar adaptarea lor la specificitatea obiectului, în acord cu o concepție și o practică europeană. (...)/ În România, costurile *hârtiei* și ale *tipografiei* au atins deja cotele din Occident, în vreme ce prețul cărții ca atare nu poate urma această ascensiune fără riscul de a pierde un mare număr de cititori. *Diferența* este suportată de editori în primul rând, care mențin prețul cărții la cote relativ rezonabile, adică țin seama de nivelul salariului mediu pe economie, dar editorii, la rândul lor, își plătesc autorii, traducătorii, redactorii, machetatorii etc. de aproximativ cinci ori mai puțin decât în Occident. Prețul cărții se menține, așadar, încă scăzut, în raport cu prețul plătit de ditori pentru materiale și manoperă tipografică datorită sacrificiului acceptat de colaboratori, cu alte cuvinte și spre a scupe adevărul până la capăt, supraviețuirea editorilor în România de azi se face pe seama *muncii intelectuale*. (...)/ Un capitol special al Legii cărții ar trebui să fie consacrat statutului social și profesional al editorului, al difuzorului de carte, al librarului. (...) Facultățile de Litere și de limbi străine oferă, desigur, o pregătire filologică de bază pentru activitatea redacțională. Economia de piață impune însă și activități noi, extrem de importante, precum

promovarea și *marketing-ul* de carte, în vederea cărora nici facultățile filologice, nici cele economice – și nici măcar departamentele (încă puține) de *comunicare* – nu asigură o pregătire suficient de specializată. Cred că e cazul să ne gândim la înființarea unei secții separate de *editare, promovare, marketing* (în cadrul Universității), ca și a unui *colegiu* (cu o durată de doi sau trei ani) pentru *librari și difuzori de carte*. (...) Este, de fapt, nevoie, o stringentă nevoie, să contribuim cu toții la o revalorizare financiară, morală, socială a librăriilor din România, la o *restaurare* a însuși conceptului de *librărie*. Și, bineînțeles, la modernizarea librăriilor, ceea ce înseamnă crearea unor spații culturale atractive, luminoase, capabile să concureze barurile și discotecile. *Mediateca* este o soluție pe care n-o mai putem neglija, dacă nu vrem să pierdem contactul cu generația tânără./ În același timp al menținerii contactului cu publicul larg, reclama efectuată prin mass-media și cu deosebire prin TV are o importanță extremă. Legea cărții ar trebui să stipuleze și *un tarif special de publicitate pentru carte* în măsura în care, încă o dată, efectele ei nu contează numai pe plan financiar. (...)/ Nu încapе îndoială că o Lege a cărții din 1999 trebuie să țină seama de oferta *noilor suporturi pentru carte* – chiar dacă în România ea este încă incipientă – ca și de posibilitățile enorme ale *rețelilor electronice de informare*. În același timp, o lege a cărții trebuie să încurajeze coeditările și coproducțiile, crearea în viitor a unui parteneriat internațional. (...)/ Riscul major de care avem să ne ferim este însă unul intern: desprinderea de carte a unor categorii de cititori, dispariția obișnuinței de a citi, apariția unei tinere generații pentru care *cartea* nu mai joacă un rol formator”. □ Într-o tabletă intitulată ***Netrădarea intelectualilor***, Costache Olăreanu este de părere că intelectualii „cu o pregătire umanist filosofică de calitate, indiferent de profesiunea lor” „trebuie să probeze și un anume activism în plan social, fie prin *nerefuzul* unor posturi de conducere, oricât de înalte (nu au probat un Andrei Pleșu sau un Gabriel Liiceanu, un Horia Bernea sau un Augustin Buzura, dar și alții, că pot fi niște «manageri» cu nimic mai prejos decât alte persoane așa-zis «predestinate»?), fie prin contribuția lor tot mai simțită în mass-media. Faptul că ziarele au luat obiceiul de a-i publica săptămânal pe cei mai de seamă intelectuali ai noștri este ceva extrem de îmbucurător. Înainte vreme, dl. Octavian Paler figura ca un singuratic combatant, astăzi i se alătură Nicolae Manolescu, N. Breban, Laurențiu Ulici, Mircea Cărtărescu, Lucian Boia, Victor Neumann, Virgil Nemoianu”.

● Nr. 7 din „«22» literar” (supliment al revistei „22”, apărut odată cu nr. 9 al publicației) se deschide cu un editorial al lui Mircea Martin, ***Condiția materială a scrisului și a scriitorului***: „Oricine poate constata faptul că nici o privire asupra literelor în România de azi nu-și îngăduie să treacă peste condiționarea materială a scriitorului și a scrisului. Nu se întâmpla, de obicei, așa ceva în regimul trecut, când comentariile vizau aproape în exclusivitate aspectele literare propriu-zise. Discursul de acum refuză, din motive ușor de

presupus, să cadă în nostalgie, dar nu-și reprimă câtuși de puțin obida. Tonul orgolios de altădată devine acum sarcastic, autoflagelator, argumentația idealistă, ideologică adesea tocmai spre a contracara ideologia oficială, s-a transformat acum într-una ostentativ pragmatică, concentrarea asupra textelor e înlocuită de preocuparea pentru context./ O duceau mai bine scriitorii în trecutul regim? Întrebare pe care cred că trebuie să ne-o punem spre a ne clarifica pe noi înșine. Pentru orice autor care a mai păstrat în suflet un dram de idealism (și de profesionalism), întrebarea e una retorică. Cum s-o duci bine într-o țară în care nu există libertate de expresie? Și, totuși, unii pot răspunde că, în ciuda cenzurii, au publicat cărți care, deși nu spuneau adevărul până la capăt, erau departe de a susține tezele ideologiei și politicii oficiale. Acest interval între adevărul vizibil cu ochiul liber și simțit cu bunul simț, pe de-o parte, și poziția dictaturii, pe de altă parte, a fost *spațiul de joc* al literaturii române timp de 25 de ani, între 1964 și 1989. Dar o altă întrebare, insidioasă, nu poate fi ocolită: toate aceste volume (de proză, poezie și chiar critică literară) care s-au vrut subversive măcar cu intermitențe, și au și reușit să fie (...), n-au fost ele (cu rare excepții) anexate până la urmă politicii culturale a regimului, nu l-au servit în ultimă instanță?/ (...) Ce poate fi (...) mai prețios decât libertatea de conștiință și de expresie, libertatea pur și simplu?/ (...) Mai prețioasă decât libertatea de expresie este chiar libertatea (posibilitatea) de publicare. La ce-ți servește libertatea de creație dacă nu poți să te folosești de ea, adică să publici? Mă tem că o astfel de întrebare ne aduce chiar în miezul problematicei autohtone și contemporane a scrisului./ Dacă înainte de '89 publicarea depindea în ultimă instanță de cenzură, acum ea depinde, tot în ultimă instanță, de condiția materială a autorului. Abilitatea strecurării printre furcile caudine ale regimului s-a preschimbat în abilitatea de a găsi condiții avantajoase de editare într-o piață a cărții în care literatura și-a pierdut importanța deținută anterior ca purtătoare a unui dram de adevăr și de libertate. (...) O adaptare la noua condiție se impune, desigur o redimensionare a aspirațiilor scriitorului și o reorientare a eforturilor lui./ După aproape un deceniu de la Marea Revoltă din 1989, nu cred că bilanțul acestei adaptări este îmbucurător și nici condiția materială a scriitorului nu este una stimulantă. (...) Din păcate, economia de piață, prin însăși esența ei, nu e favorabilă scriitorilor și artiștilor adevărați, spirite inadaptabile prin excelență, producători ai unor mărfuri ciudate, delicate, cu totul speciale, purtătoare de valori ireductibile și incomensurabile. Abia în fazele ei dezvoltate, în formele ei consolidate, societatea capitalistă își creează rețele de protecție pentru aceste creaturi aberante și provocatoare care sunt operele de artă./ Noi suntem aici, în Estul Europei, încă departe de un asemenea moment, și un capitalist luminat precum George Soros, de pildă, a avut generoasa inteligență să înțeleagă această situație și să asiste atâția ani întreprinderile culturale din zonă”. □ În sumar figurează poeme de Ștefan Aug. Doinaș, Nicolae Prelipceanu, Sorin

Mărculescu, Constantin Abăluță, Simona Popescu (fiecărui autor fiindu-i rezervată o pagină), fragmente din romanul *Supunerea* al lui Eugen Uricaru și din romanul *Provizorat* al Gabrielei Adameșteanu. □ Sub titlul ***Diavolul și cei șapte regi***, Octavian Soviany comentează romanul „apocaliptic” și cvasi-bulgakovian al lui Daniel Bănuțescu, *Cei șapte regi ai orașului București* (Ed. Nemira, 1998), notând, în finalul articolului, că „tocmai această propensiune spre «apocalipticul» înțeles ca un nod de tensiuni și de paradoxuri” ar fi „elementul care particularizează discursul promoției '90 în raport cu cel al optzeciștilor, cantonați mai degrabă în textualism și în problematizarea postmodernistă a reprezentării”. □ Volumul colectiv *Ferestre 98* (coordonat de Mircea Cărtărescu și avându-i ca autori pe Ioana Vlașin, Iulian Băicuș, Cecilia Ștefănescu, Marius Ianuș, Angelo Mitchievici, Victor Nichifor și Doina Ioanid) este recenzat de Iulian Anghel, sub titlul ***Ferestre, ferestre***.

● Într-o „tabletă de marți” din „România liberă”, Gheorghe Grigurcu își ilustrează afirmațiile despre ***Condițiile de viață ale scriitorului*** prin următorul exemplu: „Unul dintre cei mai de seamă poeți ai noștri din acest veac este Gellu Naum. Studiile și antologiile închinat avangardei îl înfățișează cu un respect de sonoritate mondială, dar octogenarul autor n-a obținut până azi nici măcar o locuință în București. Cu puțin timp în urmă, l-am auzit pe președintele Uniunii Scriitorilor, dl Laurențiu Ulici, relatând cu stupefacție, în fața unui auditoriu distins, la Ministerul Culturii, cum a încercat, fără succes, a-i face rost de-o atare locuință. După opt ani de intervenții la diverse autorități, i s-a indicat, în cele din urmă, un apartament periferic și degradat, într-un bloc locuit de inși de o calitate îndoielnică. I-a fost rușine să-l aducă acolo pe venerabilul său confrate și pe soția acestuia, care și-a pierdut vederea, preferând a le spune că... nu s-a rezolvat nimic”. Și, la sfârșit, „o informație de o generalitate irecuzabilă”: „Scriitorul român, salariat al unei redacții (poziția sa cea mai firească «în câmpul muncii»), primește o retribuție sub venitul mediu pe economie și sub pragul celor 90 de dolari lunar, socotiți de unii a reprezenta hotarul sărăciei. Onorariile? Sunt publicații destule care n-au posibilitatea a le plăti deloc, altele nu răsplătesc un text la care autorul trudește zile în șir cu o sumă mai mare de prețul a două-trei pachete de țigări”.

3 martie

● Într-o „Tabletă de miercuri” din „România liberă”, Alex. Ștefănescu avertizează că ***Liderii sindicali vor să declanșeze lenea generală***: „Nu reușesc deloc să înțeleg la ce servește o grevă în situația în care se află azi România. Chiar și în timpul lui Ion Iliescu, a cărui prezență la conducerea țării era nefastă, consideram că se poate protesta în multe feluri, dar nu și prin încetarea lucrului./ Prin grevă unele categorii profesionale vor să smulgă bani de la alte categorii profesionale. Este un proces brutal sau, cel puțin, lipsit de eleganță, un șantaj social, care are totuși o logică într-o țară prosperă. (...)/ Instigatorii la

nemuncă declară că acțiunea lor se îndreaptă împotriva guvernanților. În realitate, ea se îndreaptă împotriva populației, care se va scufunda și mai mult în sărăcie. (...) Greva generală preconizată de liderii sindicalini ar însemna altceva decât o generalizare a lenei. (...) «Trândăvia/ Salvează România!»».

□ La pagina de „Cultură”, sub genericul „Cărțile necesare” și sub titlul **În căutarea onoarei pierdute**, Nicolae Prelipceanu comentează *Literatura în totalitarism* de Ana Selejan: „Tristețea care se degajă din asemenea lucrări, absolut necesare (...), vine din concluziile pesimiste asupra naturii umane (...). Sigur că nu toți scriitorii (...) s-au supus indicațiilor partidului comunist (...), dar te întrebi (...) de ce atâtia (...).” Seria începută de Ana Selejan va mai continua, ea ar putea să continue până în ziua de azi când, sub forme travestite, gândirea de lemn se mai manifestă în publicistică și, poate, în literatură, sub alte etichete./ Cartea e o adevărată «cântare a timpului pierdut» ori, mai degrabă, a onorabilității pierdute și, în atâtea cazuri, restaurate”.

● Editorialul lui Nicolae Manolescu din nr. 8 al „României literare”, **Dreptul la opinie, dreptul la replică**, ia în discuție cazul a trei corespondenți de la „Poșta redacției”, indignați de opiniile anti-Emil Constantinescu formulate, în repetate rânduri, de Mircea Mihăieș: „Direct sau voalat, fiecare dintre cei trei corespondenți la care m-am referit ne amenință că vor renunța la abonamentul la «România literară» dacă dl Mihăieș continuă (ori dimpotrivă renunță) să colaboreze. Situație delicată din care n-avem cum ieși decât reînnoindu-ne convingerea că orice opinie civilizată se cuvine respectată și că cenzura și interdicțiile nu slujesc democrației. N-am dori să pierdem nici un cititor. Și cu atât mai puțin cititori de bună credință, cultivați și onești, precum autorii scrisorilor luate în discuție. N-am dori să pierdem nici un colaborator. Și cu atât mai puțin unul de talia d-lui Mihăieș. Mai presus de toate, n-am dori să abdicăm de la principiul nostru că dreptul la opinie (și implicit la replică) este sfânt și se cuvine protejat”. □ În cadrul rubricii „Scrisori portugheze”, Mihai Zamfir publică prima parte a unui eseu dedicat apropiatei adoptări a monedei Euro în Uniunea Europeană (**Euro I**): „Care a fost cel mai important eveniment al anului 1998? Procesul de *impeachment* al Președintelui Clinton? Criza financiară din Asia? Starea șovăitoare a sănătății lui Elțin și, odată cu el, a întregii Rusii? Războiul civil din Kosovo? (...) Foarte puțini îndrăznesc să propună pentru top evenimentul cu adevărat epocal pe care 1998 l-a făcut cadou lumii: crearea cu succes a monedei unice europene, euro. Poate și pentru că, spre deosebire de toate celelalte, el a fost unul benefic. (...) Euro a părut majorității oamenilor un vis irealizabil, o ficțiune. Când imposibilul s-a realizat totuși, numeroșilor lui dușmani nici nu le-a venit să creadă; ei încă se comportă ca anesteziați, ca după o lovitură în moalele capului. Ce pierd, în fond, statele din plutonul înaintaș al monedei unice, acum în număr de unsprezece? În afara unui simbol național, nu mare lucru. E drept că acest simbol, încărcat de greutate, mărturie vie a istoriei naționale, a ajuns valoare în

sine. (...) Monedele naționale ce dispar odată cu euro sunt nu doar simboluri naționale, ci cuprind și o istorie a continentului nostru, o probă tangibilă a eforturilor care au fost necesare pentru a se asigura supremația Europei”.

□ Alex. Ștefănescu întâmpină elogios, cu exemple pitorești, volumul de interviuri *Onoarea de a înțelege* de Dorin Tudoran (***După douăzeci de ani***): „Nu este doar o carte despre literatură, ci și literatură. Se observă imediat că ea aparține unui literat rafinat și nu unui simplu gazetar. Dorin Tudoran angajează dialoguri, dar se și joacă de-a dialogul. El simulează uneori (ironic) candoarea, parodiază stilul interlocutorului, face mărturisiri pentru a-l contamina pe partenerul de discuție de dorința de a se confesa. Rezultă secvențe ale unui teatru de bună calitate”. □ Dorin Tudoran publică prima parte a unui eseu de atitudine, ***Tzatză și protopoliticul***: „A fost mereu la modă să disprețuiești politica. Dă bine să repeți despre ea că este o târfă. Numai că, oricât de hulită este politica, politicul rămâne motorul în lipsa căruia o societate se mișcă în gol. Refuzul politicului netezește calea protopoliticului. Penuria de oameni politici declanșează epidemia de politicieni. O asemenea situație nu poate conduce decât la o realitate de tip schizoid, de felul celei în care se află România astăzi pe de-o parte, refuzarea politicului, care în esență este o operațiune sinucigașă, iar pe de altă parte bălăcirea în politichii de toate felurile. Un drum mai scurt și mai sigur către haznaua protopoliticului nici că se poate...”. □ La rubrica „Eseu”, S. Damian face o ***Schiță de portret*** amplă și reverențioasă Anei Blandiana, cu câteva obiecții politicoase: „Ce i se mai pune în cârcă, în ultima vreme, e și răspunderea pentru turnura pe care au luat-o schimbările la vârf. Noul Președinte și miniștrii Convenției au dezamăgit și nu puțini și-au adus aminte că Ana Blandiana câștigase o faimă de «făcător de regi», propulsând un necunoscut ca rival al versatului Iliescu. Profesorul de geologie s-a profilat apoi ca un om politic de calibru, care stă pe picioarele proprii. De la un moment dat, însă, ignorând creditul cu care a fost blagoslovit, a alunecat pe o pantă deloc străvezie, tergiversând inițiativele, evitând să se implice, lansând cuvântări contradictorii – performanță în care mulțimea care l-a votat, pe drept cuvânt, nu se recunoaște. Se omite însă faptul de netăgăduit că Ana Blandiana și Alianța Civică au detectat pericolul, au cerut imperios companionilor lor să se întoarcă la obiectivele inițiale și la stilul de cooperare plămădit în comun”. □ Gheorghe Grigurcu își continuă, cu exemple abundente, comentariul despre ***Psihologia argheziană***, început în numărul anterior al „României literare”. □ Într-o notă extinsă, Dan Croitoru salută relansarea după cinci decenii a «Revistei româno-americane» („este, fără exagerare, un triumf”). □ Ioana Pârvolescu își încheie foiletonul despre personajele feminine din literatura română modernă (*De la doamna B. la doamna T.*) printr-o ***Reverență finală***.

● La rubrica „Reacții” din „Luceafărul” (nr. 8), Dumitru Radu Popa publică articolul ***Marea aiureală: asasinarea bunului simț și triumful diversiunii***,

care are ca subiect volumul lui Ion Coja *Marele Manipulator și asasinarea lui Culiianu, Ceaușescu, Iorga*: „Într-un top al celor mai bizare cărți ale sfârșitului de veac românesc (...), ar ocupa un loc de frunte. (...) Ce legătură există între asasinarea celor trei? Și câtă analiză sau producere de date se face în volum? Nici una, până la urmă! Cartea, concepută stângaci, într-un fel de dialog misterios – unde nici nu mai ști la un moment dat cine e mai debil, profesorul-senator sau închipuitul interlocutor – nu are decât o singură agendă: aceea de a sugera că, dacă a fost ceva în neregulă cu istoria românească a ultimelor trei sferturi de veac, asta se datorează oricui altcuiva decât legionarilor sau securității”. □ Ioan Stanomir (*Cazul Eliade*) comentază primul volum al lui Mircea Handoca din seria *Dosarelor* Mircea Eliade (1998): „Portretul lui Eliade se împlinește din polemici și elogii, din discursuri encomiastice și negări violente. Cele două fețe ale posterității sale sunt pe cale de a se contura acum. Magul, șeful de generație, savantul versus huliganul, simpatizantul gardist”. □ Marin Mincu scrie despre Rodica Drăghicescu: „Autoarea scandalooasei formulări «poezia nu poartă chiloți» este și ea o poetă post-textualistă și acest fapt se poate constata mai ales în ultimul său volum (*Obiect de lux ascuțit pe ambele părți*, Colecția «Poezii orașului București», Cartea Românească, 1997). Cu cea mai mare naturalețe, ea traversează conștient teritoriul populat cu motive, motiveme, simboluri și obiecte textualizante, transformând astfel o stare aseptică a textului într-o stare victorioasă a existenței”.

4 martie

● „Contemporanul” (nr. 9) publică o scrisoare deschisă adresată de Ioan Buduca lui Cătălin Țirlea, *În apărarea lui Dan Pavel* (sau, după cum preciează în post-scriptum: „În autoapărare”). Gestul este determinat de incriminările aduse lui Dan Pavel, la rubrica de „Note” semnată „C” și pe care destinatarul le consideră eronate. Astfel, acuzației conform căreia „între anii 1987-1989, Dan Pavel a fost activist al UASCR (Uniunea Asociațiilor Studenților Comuniști din România)”, deci „om de stânga”, Buduca îi răspunde: „Sper că această judecata descriptivă, «om de stânga», nu este folosită în sens difamant. Stânga-dreapta nu sunt judecați de valoare, nici morale și cu atât mai puțin juridice. Dacă, azi, Dan Pavel este perceput undeva la dreapta, convingerile sale de stânga din trecut nu au a-l încrimina atâta vreme cât, sub raport moral ori juridic, nu avem nimic a-i reproșa”. În ceea ce privește responsabilitatea taberelor de creație ale studenților și apărarea „purității ideologice a creației literare din cenaclurile studentești” ce-i reveneau lui *Dan Pavel* ca activist al UASCR, Ioan Buduca comentează: „Pare-se, îi reproșați (mă rog, revista «Contemporanul» îi reproșează) că tocmai din punct de vedere moral ceva nu e în regulă cu Dan Pavel, din moment ce între anii 1987-1989 era paznic al purității ideologice a creației

literare studențești Ce înseamnă asta? Vă rog să precizați: a făcut Dan Pavel cenzură? când? cui? ce anume a cenzurat? De asemenea, vă rog să-mi explicați această contradicție: de ce consideram, azi, acele cenacluri literare studențești, pe care, de altfel le cunoașteți, le-ați frecventat și, uneori, chiar le-ați condus, de ce le considerăm oaze ale spiritului literar care a rezistat presiunilor ideologice ale vremii? De ce, oare, optzeciștii și nouăzeciștii nu se dezic de acele cenacluri, dacă acolo erau prezenți paznici ideologici? Nu era, oare, deja asigurată puritatea ideologică (din punct de vedere comunist) în textele optzeciștilor și nouăzeciștilor prin amplul fapt că aceste texte nu atacau direct, explicit, ideologia oficială a propagandei de partid?”. O altă acuzație este legată de publicarea, înainte de 1989, a unor articole marxizante, de către același Dan Pavel, în revista „Amfiteatru”: „Sunt implicat personal în istoria acestor articole, motiv pentru care am și decis să vă scriu această scrisoare deschisă. Unele dintre ele au fost scrise la comanda mea, care la rândul meu primeam comanda de la redactorul-șef, care, firește, era paznicul nostru ideologic. Din moment ce au fost publicate, e limpede că acele articole nu puteau fi decât de stânga. Așadar, din două una: ați fi preferat ca Dan Pavel să nu primească astfel de comenzi, ori îi cereți să-și facă, azi, *mea culpa* pentru acel trecut publicistic al său? Dacă a doua opțiune este cea care vă animă, cum cred că ar fi normal, căci nu ne putem pune în destinul altcuiva spre a-i da sfaturi profetice despre trecut, vă asigur că Dumneavoastră sunteți cel care vă aflați în culpă. Dan Pavel și-a făcut *mea culpa* în texte scrise, de nenumărate ori, dar și-a făcut *mea culpa* și în ziua de 22 decembrie 1989 când, la asediul asupra C.C. al P.C.R., a făcut parte din grupul de revoluționari care l-a arestat pe Constantin Dăscălescu. Problema de principiu pe care o puneți este următoarea: poate, oare, un om încă tânăr, neîncrămecat în proiecte ideologice, indiferent care ar fi ele, poate, oare, să-și mai schimbe convingerile? Și dacă poate, nu este asta o formă de oportunism? Avem, noi, dreptul să dăm credit moral unor asemenea schimbări? Răspundă fiecare cum crede de cuviință. În ceea ce mă privește, am să vă citez, din memorie, o propoziție din Karl Marx: ignoranța va fi de acum înainte aceea care va duce la cele mai multe tragedii. Din ignoranță și, prin urmare, din idealism, tinerii sunt de obicei de stânga. Vai de cel care ajunge la dreapta fără să fi fost înainte de stânga, zicea unul. Mărturisesc, de asemenea, căci sunt colaborator al «Contemporanului», deși am eu însumi un trecut de fost activist al UASCR, că dacă nu puteți da credit șansei mele de a fi ieșit din cursa de șoareci ai ignoranței și de a fi translat spre zone în care, iată, acum, mi se pare că «stânga-dreapta» este un alt fel de cursă de șoareci, mărturisesc, așadar, ca aș prefera să mi-o puneți, căci nu mi-ar fi plăcut să mă știu colaborator acolo unde sunt perceput ca iremediabil compromis de propriul meu trecut. Cât despre auto-denunțul lui Dan Pavel ca securist, îl rog să pună lucrurile la punct: a fost ori n-a fost?”. □ La rubrica „Șotron”, D. Țepeneag reia un text mai vechi, citit la „Europa liberă”, în 1971.

Observând că „romanul *Descult* de Zaharia Stancu a fost tradus în vreo douăzeci și ceva de limbi (și dialecte)”, iar în Franța, „țara cea mai exigentă totuși în materie de traduceri, au fost traduse două romane de Stancu, și nu la niște edituri cu totul obscure”, chiar dacă „tirajul a fost mic și cărțile zac în rafturile librăriilor”, D. Țepeneag, se întreabă: „Oare între opera lui Zaharia Stancu și ceilalți scriitori români în viață să fie oare diferența de valoare pe care o reflectă aceste numeroase traduceri? Marin Preda, de exemplu, care se bucură în țară, chiar și la modul oficial, de un prestigiu cel puțin egal cu cel al președintelui Uniunii Scriitorilor, n-a fost aproape deloc tradus, excepție făcând traduceri făcute de vecini, traduceri de complezență, multe dintre ele făcute chiar în România. Sau cum e posibil ca Horia Stancu, fiul președintelui și scriitor submediocru, să fie prezent în librăriile franceze, iar Preda, Breban, Bănulescu și alții, apreciați și de critică, și de public, să nu reușească să iasă cu cărțile lor peste hotare. (...) Ce va gândi intelectualul român, ce va gândi scriitorul tânăr care privea până acum limuzina neagră a președintelui cu secreta consolare că literatura acestuia e mediocră. Și cum să nu fie împinși mai departe pe calea compromisurilor scriitori vanitoși ca Breban și Ivasiuc când văd că, după o carieră plină de inconsecvențe politice și de labilitate morală – scriitori mediocri ca talent dobândesc totuși stima unor intelectuali occidentali despre care se presupune că ar fi onești, obiectivi. Pe vremea când Breban era silit să lucreze ca șofer și nici măcar nu se gândea că ar putea să publice, el rezista desigur prin dispreț; la fel și Ivasiuc, aruncat încă din timpul studenției în temniță, la fel și alții care au suferit mai mult sau mai puțin în timpul stalinismului, adică în perioada când corifeii ai literaturii realist-socialiste, laureați astăzi de Occident, se întreceau să slăvească Partidul. Disprețul de atunci se transformă acum în cinism și nu e de mirare că și Breban și Ivasiuc și alții au apucat pe drumul bătut al compromisurilor”.

● În „România liberă”, Nicolae Prelipceanu o interviează pe Ana Selejan (*Proporțiile marasmului literar*). A.S.: „Spiritul totalitarismului s-a prelungit până astăzi în fel de fel de intoleranțe, exclusivisme, excluderi și anexări, contestări etc, care domină perioada postdecembristă. (...) Dacă revizuirile ar viza întregul fenomen literar postbelic și nu câțiva scriitori – cam aceiași și îndeobște proeminenți și atunci, și acum –, aş spune că osteneala mea n-a fost zadarnică și că dovezile produse în cele patru volume *Literatura în totalitarism* – în care radiografiez nașterea și consolidarea realismului socialis, acest mutant estetic la care au aderat toți scriitorii care au publicat un rând într-o gazetă sau o carte într-o editură, așadar probele degradingoladei estetice au contribuit la o mai dreaptă ierarhizare a valorilor literare și la o cunoaștere a întregului univers al operei unui autor, și nu numai al celui amputat. (...) Numai că lucrurile nu stau așa și nici nu cred că vor sta altfel atâta vreme cât spiritul critic e parcelat, iar criteriile de reevaluare se amestecă”.

5 martie

● Nr. 317 al revistei „Dilema”, distribuit împreună cu suplimentul „Vineri”, conține un grupaj tematic – realizat de Andrei Manolescu – intitulat ***Politică și morală***, în cadrul căruia se pronunță despre relația ambiguă și controversată dintre morală și politică analistul Silviu Brucan (***Politica nu e o formă a moralei***), Cristian Ghinea (***Cinismul în viața publică – despre imoralitate ca politică de stat***), Radu Carp, asistent FSPA (***Virtuți morale, aparențe politice – omul politic trebuie doar să pară că are însușiri***), pr. Iosif Zoica-Teiuș, redactor de presă la Arhiepiscopia Ortodoxă a Albei Iulia (***Ispitiri***), analistul Horațiu Pepine (***Există, fără îndoială, politică imorală***), Cristian Preda, asistent FSPA (***Refuzul violenței și armata – mineriada e o creație postdecembristă***), jurnalista Sabina Fati (***Calculul rece și câștig – echilibrul președintelui între principii și interese electorale***) și istoricul literar Z. Ornea (***Politica nu agreează morală***). Ultimul, după o incursiune cu bogate exemple în istoria politică a României moderne, ajunge la următoarele concluzii – rezumative pentru întreg grupajul: „Îmi pare rău că trebuie să închei cu ceea ce am început: politica nu se află, nicăieri în lumea civilizată contemporană, în bune raporturi cu morală. De cele mai multe ori n-au nici măcar sferile încrucișate, ci se află pe dimensiuni paralele, dar totdeauna antnomice. Una-i morală și alta, cu totul alta e politica. Se evită reciproc”. ■ Eugen Caraculianu formulează, într-un mic eseu adiacent, următoarele considerații: „Noi înșine întreținem imaginea politicianului mesianic, stârpitor de corupție și aducător de bogăție, imagine care nu poate decât să umfle și să inflameze Eul oricărui muritorș acesta, odată ajuns în loja Puterii, va perpetua tiparele comportamentale ale înaintașilor și va da curs fantasmelor de putere ale celor care l-au ales” (***Putere și fericire***). □ Istoricul Adrian Cioroianu glosează, la rubrica sa „Povești suprapuse”, pe marginea imaginii comunismului în jurnalele lui C. Rădulescu-Motru și, respectiv, Mircea Zăciu (***Național-comunism, Matrioșka, Kaștan***): „Între cei doi, spunea, se închide o istorie. Din pagina lui Rădulescu-Motru se ridică, timidă, dar fermă, prima păpușă a comunismului românesc, în timp ce în fraza profesorului Zăciu vedem chipul hâd și nămolos al ultimei Matrioști naționale”. □ Mircea Iorgulescu – la rubrica sa „Situațiunea” – comentează relația dintre presa internațională și elitele politice autohtone, pornind de la un episod din primăvara „tulbure” a lui 1990, când un tânăr jurnalist de la RFI s-a întors la București cu o casetă conținând declarații de presă ale președintelui Ion Iliescu pentru ziariștii străini: „N. Ceaușescu nu dădea niciodată interviuri jurnaliștilor băștinașiș doar celor străiniș în schimb, după toate aparențele, celorlalți demnitari le era probabil interzis, nu știi dacă printr-un ordin sau printr-o dispoziție anume, să dea interviuri ori să facă declarații ziariștilor, ori de unde ar fi fost aceștia. D doar Adrian Păunescu a trecut, parțial, de acest embargo, pe la începutul anilor '70 (...). Păunescu nu (mai) făcea breșe, intrase în faza în care de fapt își crea privilegiile. Sau, poate,

cine știe, i se creau, cu specifica viclenie a sistemului, pentru a i se astupa mult prea marea gură – sau, mai degrabă, pentru a-i fi folosită ca megafon aservit. Atunci însă, în primăvara lui '90 (...) menținerea jignitoare diferențieri între jurnaliștii locali și cei străini apărea – sau, mai exact, îmi apărea – ca un trist, nefericit și de rău augur atavism. O ancoră în viitor a ceea ce socoteam, cu pripeală, a fi devenit trecut. (...) Mă înșelam, firește. Nu era deloc trecut. Nu e nici astăzi Câtă vreme (...) schimbarea este una pur demonstrativă, teatrală, de «imagine» (...) trecutul acela rămâne cât se poate de viu. Ba chiar noile forme îl revitalizează». □ La „Cronica literară de tranziție”, George Pruteanu comentează favorabil romanul *Educație târzie*, vol. I (Ed. Cartea Românească, 1998), al lui Mihai Zamfir (*Soție, amantă, mineriadă*). □ Într-un interviu de pe ultima pagină realizat de Tita Chiper, istoricul Mihai Răzvan Ungureanu, secretar de stat în M.A.E., se pronunță în chestiunea reprezentării muzeale a istoriei autohtone: „Dintr-un respect prost înțeles, se perpetuează un fals etic. Uităm că nu judecăm statui, nu judecăm atitudini încremenite ci în primul rând acte umane care cer o lectură în spiritul vremii. Adeseori reclamăm de la istorie o exactitate chinezească în redarea detaliilor, dar ne ferim ochii când această minuțiozitate își reintră în drepturi. Una din două: ori nu știm ce să-i cerem istoriei, ori ne ferim de propria imagine”; „Nu există, cred, act politic care să nu presupună, în dezvoltarea lui, forțarea regulilor morale în uz” (*Oameni printre statui*).

● Nr. 451 din „România Mare” cuprinde un text al lui Șerban Cionoff, reproduc din ziarul „Dimineața”, nr. din 24 februarie 1999: **Eugen Barbu – Tăcerea care strigă!** [N.B. – Eugen Barbu ar fi împlinit 75 de ani]: „Dar ce este mai pervers și mai revoltător este faptul că așa-zisa «excomunicare» a lui Eugen Barbu (dar, oare, numai a sa?) nu se face după un examen drept și cu limpede judecare. Nu! Aici vin de se adună toți alde Manimazos și alde Bozoncea, în varianta «europeano-sörösistă», păi cum altfel? Și unde încing un sardanapalic ospăț ritual. «Ura, copii ai durerii! Gata, am scăpat și de Eugen Barbu! Altul la rând!». Este, poate, un sinistru paradox al lucrurilor acela că exact omul care și-a folosit prestigiul și funcția... spre a reda dreptul la semnătură lui Vladimir Streinu sau lui Petre Pandrea (aleg doar două nume, absolut la întâmplare), sau cel care i-a descoperit, premiat sau numai încurajat pe alții (Goma e cel dintâi exemplu care îmi vine în minte) să sufere de pe urma ingratitudinii unor sclerați, care confundă încă, jungla cu spațiul vital”.

8 martie

● Cotidianul „Azi” anunță, în suplimentul său literar, desfășurarea, la Palatul Parlamentului, a unei reuniuni internaționale cu tema „Legislația pentru carte în România”. La dezbaterile acestui seminar au fost prezenți directori de edituri, criticul Laurențiu Ulici, președintele Uniunii Scriitorilor; Maria Berza, secretar de stat în Ministerul Culturii, Dumitru Constantinescu, vicepreședinte

al Organizației Patronale a Tipografilor din România, doctor T. Walravens, președintele Asociației Librarilor din Germania, precum și experți din industria cărții din Croația, Slovenia, Ungaria și Bulgaria. ■ Sunt prezentate o serie de opinii privind eficiența sau ineficiența unei Legi a cărții în România. Gabriel Liiceanu, directorul Editurii Humanitas, scoate în evidență dificultățile „cenzurii economice și financiare” cu care se confruntă editorul, dar și pe cele din sistemul de distribuție: „La noi prevalează criteriului comercial asupra celui editorial, iar acest fapt se întâmplă pe fondul lipsei unei legi care să protejeze cumpărătorul. Editurilor le este foarte greu să-și creeze propria rețea de distribuție, pentru că marile librării din Capitală sunt ocupate tot de cei care le-au administrat prost ani de zile, iar spațiile comerciale se licitează astfel încât un producător de carte nu are nici o șansă în fața unui comerciant care își deschide un magazin alimentar”. ■ Un punct de vedere asemănător are și Mircea Martin (director al Editurii Univers): „Legea românească a cărții va trebui să asigure, în egală măsură, protecția editorului, dar și a cititorului. Legea trebuie să prevadă anumite măsuri pentru ca obiectul acesteia, cartea, să devină cât mai accesibil publicului larg, să confere autoritate acestui domeniu marginalizat, căruia îi este alocat din buget un procent rușinos față de cel din țările europene. (...) În esența ei, cartea nu este un produs oarecare, ci reprezintă înmagazinarea valorilor unei culturi și ar trebui tratată special, printr-o lege în care să se adopte principii ale excepției culturale. Cartea se bucură de impozitare la facturare și nu la încasarea banilor, deci se impune un profit virtual, deseori mult mai mic decât cel real, se mai bucură de lipsa unor tarife vamale care să trateze diferit coletele ce conțin cărți, tarife care de multe ori depășesc prețul volumelor trimise”. ■ Dumitru Constantinescu (vicepreședinte al Organizației Patronale a Tipografilor) enumeră o serie de măsuri financiare pe care o lege a cărții ar trebui să le conțină: „În ceea ce privește Legea Bugetului de stat, noi credem că aceasta ar trebui să prevadă bugete interministeriale, care să sprijine cultura scrisă. Astfel, Ministerul de Externe ar trebui să subvenționeze producția de carte pentru centrele culturale și diaspora; Ministerul Educației Naționale să aloce fonduri pentru lucrările cu caracter didactic; Ministerul Transporturilor să acorde facilități pentru circulația cărții; Ministerul Apărării Naționale și cel de Interne să aibă bugete separate pentru achizițiile de carte în sistemul propriu de biblioteci; iar Poșta Română să practice tarife speciale pentru coletele cuprinzând cărți sau reviste de cultură. Cartea este un produs eminent cultural dar pe traseul său de la editor la cititor capătă și calitatea de marfă. Din această cauză, existența cărții este condiționată în mare măsură de competența reglementărilor social-culturale dar și a legislației economico-financiare”. ■ Convinși că o lege a cărții așa cum a fost propusă în cadrul seminarului este imposibil de aplicat, Virgil Ștefan Nițulescu, expert parlamentar, declară: „România are nevoie (...) de modificarea legislației economice și fiscale și de schimbarea mentalităților.

Șansele adoptării unei Legi a cărții, cu prevederile discutate în cadrul acestei manifestări, sunt absolut nule. A încerca să promovezi o asemenea lege este ca și cum ai încerca să înaintezi în jungla cea mai deasă având la dispoziție doar o maceta. Te-ai bloca imediat. În loc să adoptăm o lege imposibil de aplicat, mai bine aducem modificări favorabile industriei cărții unor legi precum cea a Finanțelor Publice sau Ordonanței 3, privitoare la TVA. Nu avem nevoie de promovarea unei legi specifice, în care, cu excepția primului capitol care definește Obiectivele generale ale politicii naționale a cărții, majoritatea articolelor se referă la facilități de ordin economic și fiscal sau la posibilitatea deschiderii unor linii de credit, cu dobânzi scăzute, pentru activitatea editorială”. ■ Experți din Polonia, Slovenia, Ungaria, Bulgaria și Albania, țări care „s-au confruntat sau se mai confruntă încă cu aceleași probleme economice și fiscale ca și România, au insistat asupra modului în care trebuie tratate chestiuni precum reducerea TVA sau a taxelor vamale. «În negocierile purtate cu finanțistii este bine să folosiți limbajul și conceptele cu care ei operează. Trebuie să le dovediți ca pot câștiga mai mult din taxa pe venit decât din TVA ridicat, care va sfârși prin a sufoca structurile de producere și difuzare a cărții», a spus polonezul Andrej Rosner. El a arătat că în Polonia nu există o lege separată a cărții, ci doar paragrafe care se referă la activitatea editorială, incluse în legile generale, economice, fiscale și în reglementările vamale. În acord cu alți experți internaționali prezenți la manifestare, el a relevat că nu agreează metoda de sprijinire directă de către stat a activităților editoriale și că găsește mai indicate metodele indirecte de sprijinire, prin reducerea fiscalității și acordarea unor facilități. Reprezentanții structurilor editoriale din străinătate au mai apreciat că un argument mai puternic decât cel al valorilor pe care cărțile le reprezintă este cel al libertății de exprimare, garantată de stat. «O asemenea argumentație este și ea mai ușor acceptată de Ministerul de Finanțe», a spus Giuseppe Vitiello. (...) O Lege a cărții ar trebui să fie cât mai concretă și specifică și cât mai puțin generală și idealistă, au concluzionat specialiștii străini”.

9 martie

● Într-un amplu interviu acordat lui C. Stănescu pentru „Adevărul literar și artistic” (nr. 459), **„Dacă nu eram zeflemişti, muream de mult, nu mai existam ca naţie!”**, Alexandru Paleologu se declară, între altele, de partea unui naționalism „moderat și rațional” și pentru o Europă a națiunilor; în ceea ce privește tensiunile româno-maghiare, e de părere că acestea ar fi fost întreținute artificial: „După Tg. Mureș, unde e clar că a fost o manevră pentru a distruge alianța anticomunistă româno-maghiară – și s-a reușit chestia asta –, se menține ațățarea antimaghiară. E drept, și la ei se face agitație antiromânească. Dar nu înseamnă că trebuie să faci prostia pe care o face și celălalt. E o enormă prostie această ațățarea antimaghiară, pentru că pericolul maghiar nu

există decât în perspectiva unui viitor al Europei care va veni dacă va veni, și atunci nu-l putem noi împiedica... (...) Eu nu sunt naționalist, dar socot că este obligatoriu un anumit naționalism, mai mult sau mai puțin moderat și rațional, pe perioadele în care națiunea nu este restaurată în esența ei. Or, noi suntem după o extirpare a memoriei colective și a conștiinței naționale: e necesar să o restaurezi, fiindcă nu poți să faci o Europă fără națiuni! O Europă fără națiuni nu este Europa, este doar un teritoriu...". „«Globalizarea» fără entități distincte" (C.S.) „este o anulare a tot ce este uman" (Al. P.). Despre stigmatul „balcanismului": „este un bovarism superficial (...): ideea *antibalcanică* și ideea *central-europeană*. Noi suntem și central-europeni, dar geografic suntem nord-dunăreni, numai în Valahia cu profunde inducții balcanice, care sunt sarea și piperul acestei culturi: de la Filimon la Ion Ghica, Caragiale, Ion Barbu... (...)/ Dacă nu cu Balcanii, nu există Europa. Dar Europa e o invenție balcanică. Când era război în Iugoslavia, celor ce vorbeau de «balcanizare», de «butoiul cu pulbere balcanic» le-am spus: domnilor, cu respect vă amintesc trei nume fără de care noi nu am fi nimic: Socrate, Platon, Aristotel. Ce erauăștia dacă nu erau «balcanici»? (...) Acuma, oamenii care sunt pentru «globalizare», *internaționaliștii*, resping ideea (...) că Europa e o creație a Creștinismului. Până la creștinarea barbarilor din nord – nu vorbesc de franci, care s-au creștinat mai devreme, dar scandinavii, slavii – au fost creștinați în jurul anului 1000. Atunci s-a constituit Europa ca o *conștiință continentală*. Înainte nu erau decât reziduurile imperiului roman și Bizanțul – dar nu era Europa!/ La anul 1000 – punctul în care se poate *data* Europa – erau în Europa trei mari civilizații. Cea islamică din Spania (Andaluzia), cea bizantină și cea de la Kiev – în vreme ce Occidentul nu avea încă mai nimic. Occidentalii au învățat uzanța tacâmurilor, furculiței, briciului, patului, fotoliului după prima cruciadă. I-a învățat Bizanțul". Despre adeziunea unor intelectuali interbelici la legionarism, Al.P. consideră, pornind de la volumul recent al lui Sorin Alexandrescu, *Paradoxul român* („o carte frumoasă așa cum este scrisă și onestă, în care apare inutil la început, în prefață, evocarea unor structuraliști care erau complet străini de problemă, între care Derrida și alții"): „El [Sorin Alexandrescu] pune întrebarea: cum se poate ca oameni de calitatea intelectuală și morală a celor care au aderat la mișcarea legionară să adere la o mișcare criminală și ei să fie de acord cu aceste crime! Mai întâi, că n-au aderat *la mișcare ca atare*, ci la o *stare de spirit* care era generală în toată Europa. După primul război mondial a fost o stare de dezamăgire ori de dispreț față de continuarea spiritului parlamentar liberal, democratic foarte mediocru pragmatic și foarte dezamăgitor și sub raportul a ce s-a pierdut după război: de aici a apărut tendința către extreme, stânga sau dreapta, a elitelor intelectuale. La noi elitele n-au prea mers spre stânga fiindcă n-a fost o tradiție. A atras pe unii oameni deștepți, o vreme, care după aceea s-au depărtat, cum a fost în secolul 19 când socialismul nostru a fost o realitate, fiind extraordinar de

atrăgător. Apoi n-a avut elemente de susținere durabile. Dar legionarismul trebuie văzut nu cum l-am văzut noi, contemporanii: eu am fost teribil de «contra» lor, dar nu din motivele cele mai bune. Din snobism eram contra. Nu-mi plăceau că nu erau mondeni. Nu arătau bine. Apoi, exaltarea asta verbală mi se părea de prost gust. (...) Mișcarea era *ucigașă*, dar nu era *criminală* în sensul complet al cuvântului. (...) Ei au adoptat un *model medieval*, al tribunalelor secrete, de esență nemțească (...). Ei sunt bogomili: mișcarea legionară, dacă o analizezi în structura și referințele ei fundamentale, este o mișcare bogomilică, ca și catarii, din sudul Franței. (...) Demonizarea legionarismului a mers paralel cu demonizarea celuilalt pol, Carol al II-lea. (...) Dacă ținem seama de presiunea din 1938-39 asupra României și tentativa lui destul de disperată de a-i liniști pe nemți fără a-și părăsi pozițiile lui anterioare (...), dacă ne dăm seama că acest om ar fi știut să-și aleagă oamenii și că disoluția partidelor politice era ultima soluție, atunci (dacă rămâneam cu parlamentarismul și cu certurile acelea – pățeam ca francezii: care în timpul guvernului de front popular nu votau credite militare pentru că erau pacifiști!), era nevoie, în concluzie, de un despotism luminat. (...)/ Deci, *demonizarea* lui Carol al II-lea (...) și *demonizarea* legiunii fac ca ecuația lui Sorin Alexandrescu să fie bearcă. De aici vine ideea că a fost o «miopie politică» la Eliade și ceilalți: n-a fost nici o «miopie», a fost o *opțiune* foarte clară. Sigur, acum dacă te apuci să citești articolele lor de atunci te crucești, te cutremuri. (...) Dar Eliade a scris atunci un articol, pur legionar, însă fără terminologia legionară, în «Revista Fundațiilor Regale»: unul dintre cele mai frumoase articole pe care le-a scris el (...), *Un amănunt din Parsifal*. (...) Adică, legionarii vin și pun întrebarea crucială: Unde-i Graalul? Ce să mai umblăm cu discursuri prin parlament! E un articol remarcabil acela al lui Mircea Eliade. Deci: cartea lui Sorin Alexandrescu are pasaje foarte frumoase, e scrisă suplu, într-o intenție evident bună, aceea întâi de a-l scoate pe unchi-su basma curată, ceea ce e foarte onorabil. Găsesc că Sami Damian mănâncă bomboane după chestia asta”.

● Dan C. Mihăilescu comentează în revista „22” (nr. 10), sub titlul *Hamacul cu grenade*, volumul de eseuri al lui Al. Paleologu *Interlocuțiuni* (Biblioteca „Viața Românească”, 1997): „Dacă lectura te leagănă dulce, ca un hamac de vară într-o grădină cu delicii, nu este mai puțin adevărat că hamacul e plin cu grenade. Care țin, toate, de buna Dreaptă, de conservatorismul zdravăn, reavăn și cinstit al cugetătorului. Adeseori ai senzația că ești acasă la Joseph de Maistre, răsfoind împreună cu Radu Crutcescu *Amintirile* colonelului Lăcusteanu (...)»? Și, deci, Revoluția franceză? «Mie, care am fost francmason, nu-mi șade bine să spun că masoneria ar fi unul dintre autorii acestei crime (...)»./ Mai departe. SUA? Marele sprijin al Rusiei. (...) / Sau teoria reacționarismului liniei Eminescu-Mircea Eliade. Desigur. Dar nu știu cum se face că aceste veșnice «forțe reacționare» erau, aproape invariabil, «cei mai iluștri oameni ai României» (...). / În fine, ce bine sună bunul conservatorism!

(...)/ dacă, pe de-o parte, se destramă mituri și false probleme (Revoluția, SUA, țărănimea, reacționarismul intelectualității române ș.a.m.d.), de cealaltă parte sunt reabilitate o serie de realități și concepte pe nedrept – și deliberat – coplesite peiorativ de-a lungul timpului. Aici este marele merit și frumusețea pledoariilor lui Al. Paleologu, în reabilitarea balcanismului (...), în reabilitarea lumii lui Claymoor versus versiunea caragialiană (...), în reabilitarea mahalalei (care are protocolul, cazuistica ei complicată, ierarhia și mai ales elitele ei [...]), a cinismului caragialian (...), ca și în reabilitarea civilizației orientale (...), în curajul de a-l repune pe criticul literar Gherea în paralel, totuși, cu logicianul Maiorescu, în credința, limpede exprimată, că România a avut o reală aristocrație, o reală democrație și chiar Renaștere, «cam pe la 1500».../ Sigur, uneori dai să te încrunți rău de tot. Așa se întâmplă în cazul spălării de păcate a Rusiei, unde Al. Paleologu – pe bună dreptate un apărător necondiționat al lui Soljenișin – trece cam iute peste «sinistra înfățișare a politicii imperiale rusești (...)»”.

● „Academia Cațavencu” (nr. 9), prin Mircea Dinescu, lansează pamfletul *Cum a accidentat un critic literar câteva sute de mii de șoferi* (despre „stupefianta” tabletă de miercuri din „România literară” a criticului „literar-țărănist” Alex. Ștefănescu, intitulată *Liderii sindicali vor să declanșeze lenea generală*): „Am trecut peste vechea mea simpatie pentru dezinvoltura de odinioară a autorului și mi-am pus, cu tristețe, întrebarea: cum a devenit un fost profesionist al nuanței un bulumac așa de unilateral dezvoltat? După ce-ai scris fraze memorabile despre *Necuvintele* lui Nichita Stănescu, e posibil, oare, să cazi în necuviința ultimului, înlemnit, reacționar? E. Căci, după sindromul literaților apolitici, internați la preventoriul lui Ion Iliescu, ieșirea lui Alex la rampa pupincurismului de partid și de stat e cel mai spectaculos derapaj de pe patinoarul literaturii. Parcă o progenitură născută din încrucișarea mămicii lui Goebbels cu Andrușă, tăticul multiubitului, comunică ventriloc, sentințe istorice prin vocea sa...”.

● „Adevărul” publică (sub semnătura Vioricăi Rusu) un articol despre evenimentul lansării, cu o zi în urmă, a volumului de poezie al primului-ministru Radu Vasile (care semnează cu pseudonimul Radu Mischiu), *Echilibrul în toate* (Ed. Cartea Românească): *Radu Vasile, „un poet care a avut parte de nenumărate lovituri cu linia peste degete”*. La lansare au participat Andrei Pleșu (ministru de Externe), care își declină competența evaluativă („Eu constat doar, uitându-mă rapid la sumar, că sunt unele titluri care ar putea fi cuplate de o minte mai puțin inocentă cu ideea de guvernare: *Decizii neînțelese, Nedumeriri certe, Violentă cădere* (...)). Ca membru al cabinetului, nu pot decât să-mi exprim invidia. Într-un an și jumătate, n-am avut timp nici să citesc. Sunt fericit să văd că ptimul-ministru are timp să și scrie”) și Laurențiu Ulici („Surprins neplăcut de numărul mare al gazetarilor prezenți, președintele Uniunii Scriitorilor i-a certat, ca un diriginte iubitor, pe

ideea că la alte lansări acești copii neastâmpărați nu prea vin. Revenind la Radu Mischiu, criticul Laurențiu Ulici a spus: «Versurile din acest volum sunt ale unui poet care, de-a lungul unei experiențe existențiale, a avut parte de nenumărate lovituri cu linia peste degete»”).

● În „România liberă”, Gheorghe Grigurcu publică o „Tabletă de marți” intitulată *La revedere, domnule George Pruteanu!*: „L-am auzit, câteva seri la rând, pe dl George Pruteanu, recomandându-ne, cu o întristată discreție, că se apropie de finalul serie d-sale de emisiuni atât de populare, *Doar o vorbă să-ți mai spun*. (...) Cum să se tragă brusc oblonul peste această fereastră de lumină culturală, când mai toate canalele noastre de televiziune sunt năclăite de-o serie interminabilă de filme, seriale și taclale aculturale?”.

10 martie

● Într-un editorial din „România literară” (nr. 9), *Statul de drept și cultura*, Nicolae Manolescu trage un semnal de alarmă cu privire la un episod consemnat și cu alte ocazii (inclusiv de Mircea Mihăieș) la Universitatea timișoreană – anume, presiunile unui ofițer S.R.I. asupra membrilor cercului de studii „A Treia Europă”: „Un tânăr ofițer în civil a fost prezentat d-nei conferențiar Gabriela Colțescu de către fostul deputat PDSR și fost membru (sau președinte?) al Comisiei de Învățământ din Cameră, ca răspunzând de Universitate din partea S.R.I. Ofițerul dorea informații precise despre activitatea grupului de cercetare «A Treia Europă», finanțat de Fundația pentru o Societate Deschisă. Așadar, S.R.I. îi urmărește pe câțiva intelectuali care studiază fenomenul central european, editează o publicație și tipăresc romane și eseuri privitoare la un spațiu artistic bine cunoscut și căruia cultura română îi datorează destule lucruri. Cu prilejul mineriadei din ianuarie, același S.R.I. și-a dovedit cu strălucire incapacitatea de a furniza Ministerului de Interne date necesare controlării situației. Cred și eu! Dacă ofițerii S.R.I. sunt fascinați de proiecte de cercetare științifică, e normal să scape din atenție tentativele de puci. Pericolul, pentru instituția cu pricina, nu vine, s-ar zice, de la agitatori politici, precum Miron Cozma, ci de la Cornel Ungureanu și Adriana Babeți, care, vezi Doamne, și-ar fi pus în gând să smulgă Ardealul, Banatul sau mai știu eu ce din trupul patriei-mumă. Nu e prima oară când constatăm asta: cazurile Patapievici-Ungureanu ținneau de aceeași bizară detumare a S.R.I. de la scopurile sale. (...) Ignorând Constituția, S.R.I. se arată în continuare teribil de grijuliu față de cuvânt, față de opinie. (...) Nu fracturile din societate stârnesc interesul S.R.I., ci preținsele secesionisme care ar rezulta din cercetarea culturii unor popoare care au o legătură istorică și absolut normală cu ambianța europeană a culturii românești./ Dl Mircea Mihăieș este îndreptățit să remarce (...) că acest interes are la bază, pe lângă sechele comuniste de gândire, și o anumită mentalitate care călăuzește formarea cadrelor S.R.I. în Institutul Național de Informații de pe lângă instituția respectivă. Ofițerii sunt

educați, azi ca și ieri, în spirit național-comunist, antioccidental și nedemocratic. De aici pornește tot răul. Rapoartele S.R.I. la care am avut acces, în anii din urmă, în Parlament, bunăoară, sunt concepute și redactate în același limbaj securistic de altădată, vădesc aceeași înțelegere a fenomenelor sociale, politice sau culturale și denotă aceeași confuzie de preocupări ca și înainte de 1989”.

□ Într-una dintre „Diagonalele” sale, Monica Lovinescu semnalează apariția unei noi ediții a romanului *Noaptea de Sânziene* de Mircea Eliade: „*Noaptea de Sânziene* nu e doar opera sa de răspântie, scrisă fără speranța reîntoarcerii, e și un dar făcut literaturii române. Avem oare prea multe fresce istorice de această calitate pentru a trata cu o asemenea indiferență excepția fericită ce ne confirmă trista noastră regulă?” (*Demnitatea narațiunii*).

□ Adriana Bittel realizează un interviu cu Barbu Brezianu, sărbătorit la împlinirea a 90 de ani (*Cu Barbu Brezianu despre momentele privilegiate ale prieteniei*): „– Eu cred că sunt un om norocos: am făcut parte dintr-o generație extraordinară, care a lăsat ceva în cultura română și a dat culturii universale mai multe nume românești decât toate celelalte veacuri la un loc. Am trăit alături de prietenii mei multe momente privilegiate și între noi a existat o frumoasă solidaritate, niciodată concurență meschină. Din această «generație de la 1930», eu mă consider cel mai slab, cel mai puțin înzestrat. Și tocmai mie mi-a dat Dumnezeu zile să le supraviețuiesc tuturor. Mă simt așa... ca un netrebnic”.

□ Dorin Tudoran publică a doua parte a articolului *Țața și protopoliticul* (pamflet dur la adresa Gabrielei Adameșteanu – nenumită, însă): „Dacă este cazul să ne întrebăm ce ar putea fi protopoliticul, este inutil să ne întrebăm ce este Țața. Țața e Țața și basta. O găsești peste tot și nu în ultimul rând în presă. Asemeni publicațiilor, există și Țațe centrale. Copil al slăbiciunilor noastre, Țața și-a luat nasul la purtare. A devenit chiar analist politic. Ciugulind un stereotip de colo, un ifos de dincolo, Țața se consideră din stirpea presei anglo-saxone și cere viguros scoaterea pamfletului în afara legii. Ce te faci însă cu o situație sau cu o Țață care nu merită mai mult decât un pamflet? După ’mneaei, Arghezi – ieri, Dinescu – astăzi ar fi trebuit să dea la sapă, nu să țină condeiul în mână. Ca să nu mai spun că presa anglo-saxonă – pe care îmi vine greu să înțeleg în ce limbă o citește duduia noastră de presă – nu duce lipsă de pamflete. ȚaȚele și camarilele, de exemplu, constituie obiectul unor pamflete pe care, dacă ar putea să le citească, Țața noastră cea de toate zilele ar descoperi că umorul este imposibil de scos în afara legii. (...) Țața este foarte atentă cu meritele ei și nu uită să le reamintească celor pe care i-a sorcovit fără nici un fel de jenă. (...) Altfel, netrimisă ori nepromovată, Țața e capabilă să facă moarte de om. Enervată de ingratitudea amicilor, de o vreme ’mneaei joacă, virgulă, cartea echidistanței. (...) Cum minerii și-au întocmit deja orarul de vizitare a Bucureștiului, cum datoriile externe așteaptă să fie returnate și nu doar reeșalonate, cum o parte a opoziției înțelege prin stat de drept doar statul ei la putere, cum atâtea și atâtea altele, Țața câștigă teren. Dacă astăzi Țața se joacă

deja de-a echidistanța, disează s-ar putea să se distreze de-a societatea civilă, iar mâine-poimâine să aibă nu știu ce inițiative civice. (...)/ Gazetarul care știe să țină cum se cuvine condeiul în mână îl folosește pentru a-și susține ideile la gazetă. Țața, în schimb, când nu mai are argumente, când fierbe de revoltă că i se răspunde, dă fuga cu jalba în proțap la nenea cutare, la mătușa cutare, la tribunal, își folosește bună parte din călătoriile în străinătate spre a încondeia./ Cu ceva vreme în urmă, am făcut un gest de neînțeles pentru unii – i-am trimis unei țațe un exemplar dintr-o carte, pentru simplul motiv că volumul respectiv îi datora câteva ore, poate chiar zile de muncă. (...) Mi-a trimis tâfnoasă cartea înapoi și a umplut lumea că i-aș fi dăruit-o însoțită de o scrisoare în care-i ceream iertare pentru nu știu ce vină. Minte. Și nu este nici prima, nici ultima oară./ O consider campioana tuturor cauzelor pierdute. Îmi transmite că așa va fi fiind, dar că, deocamdată, cauzele ei pierdute sunt la putere. E adevărat. Un adevăr și o țață care se merită reciproc. De vocație mim, țața este un soldat viguros al protopoliticului românesc. (...) Suficient de atentă cu naționalul, țața noastră este și o mare internaționalistă. Naționalul e și nu prea e profitabil. În schimb, internaționalismul te lasă rareori cu buza umflată. (...) o găsești unde cu gândul nu gândești. În ce crede ea, cu adevărat, contează foarte puțin, atâta vreme cât se preface suficient de convingător”.

● În „Luceafărul” (nr. 9), Iolanda Malamen publică un interviu cu Angela Marinescu: „Lumea întreagă este o întrebare. Mă simt datoare și mie îmi place să mă simt datoare (pentru mine gestul moral de a opta pentru datorie sau, dimpotrivă, este suprema plăcere) să iau atitudine în fața lumii. Pentru că îmi place lumea (care mă provoacă) îmi plac și întrebările”. Despre „condiția de poet”, Iolanda Malamen spune că „este a oricui care a fost atacat, provocat, neînțeles. Atunci se naște limbajul, când ești provocat. Și dacă știu și pot să mă las astfel, atunci este pentru că sunt vie. Tot ceea ce este viu își organizează o structură conformă cu «idealurile» din afară și care structură tinde să devină de sine stătătoare. Limbajul este o altfel de structură. Limbajul este de la Dumnezeu. Mă simt, în consecință «poetă» pe cât mă simt orice altceva. (...) Dacă poezia mea este protest permanent atunci definiția poeziei ar putea fi chiar și protestul, dar poate că poezia, sau protestul sunt mai mult decât atât”.

11 martie

● Moare – la București – poetul, prozatorul, gazetarul și traducătorul Vlaicu Bârna (n. 4 noiembrie 1913).

● În „Tableta de joi” din „România liberă”, Gabriela Adameșteanu arată **Cum se pierde un proces**: „La această oră, procesele de presă sunt nu doar multe, ci și în plină vizibilitate din pricina «cazului Vadim Tudor». (...) Succesul de public al «României Mari» a adăugat celorlalte rețete comerciale de creștere a tirajelor și pe cea a așa-zisului pamflet, în care argumentele sunt înlocuite de atacuri la persoană. (...) Procese de presă există în toată lumea. Sentințele lor

produc falimente, întrerup cariere, din cauză că se cer despăgubiri enorme. Dar nu se ajunge în instanță, precum la noi, precumpănitor din cauza insultei, ci mai ales din pricina informației inexacte, a nerespectării vieții private etc./ Am șovăit mult dacă să-mi povestesc sau nu experiența personală și dezagreabilă din procesul meu de presă cu dl Ion Cristoiu, fost redactor-șef la «Național», actualmente director la «Cotidianul». M-am decis s-o fac doar pentru că ea poate fi o «învățătură de minte» pentru oricine care se poate trezi în situația mea din vara lui 1997. Adică, fără nici o experiență «de tribunal», fără «un avocat al casei» și totuși decisă în urma unui articol insultător să-l acționez pe autorul acestuia în justiție. (...)/ Cu experiența sa, dl [Florin] Costiniu m-a asigurat că procesul va fi câștigat în câteva luni. L-am crezut, cu atât mai mult cu cât articolul ce mă determinase să-l intentez, intitulat *O doamnă căreia pot să-i spun fă*, devenise obiect de studiu și discuție în seminarii dedicate defecțiunilor presei românești, inclusiv procedurilor de discriminare etc. (...)/ Nu trebuie să-mi semnez plângerea? L-am întrebat pe avocatul meu, în acea discuție preliminară. Nu-i nevoie, voi semna eu pentru dumneavoastră, am acest drept, mi-a răspuns./ Avea, într-adevăr, dar numai adacă plângerea era însoțită de un mandat special. Când am aflat acest lucru, pierdusem procesul”.

● Într-un editorial din „Contemporanul” (nr. 10), Nicolae Breban face anumite considerații cu privire la apariția, cu un an în urmă, a volumului *Călătorie neizbutită* de D. Țepeneag. Deși „eu însumi sunt pictat, în vreo două rânduri, cum se întâmplă în mod previzibil în textele «prea sincere» ale imprevizibilului «Țepe» nu în culorile cele mai măgulitoare, am conchis că, *summa summarum*, cartea trebuia să apară și că ea e spre folosul nu numai al autorului dar și al întregii obști. Și – iată argumentele: unu, dl. Țepeneag este, cum se știe, un supraréalist, sau dacă doriți un «anarhist oniric», deci cineva ce are oroare de «buna conviețuire pașnică și academică»! Cineva care desfide așa-zisele reguli «ipocrite, mic burgheze» de conviețuire pașnică, așa-zis de respect reciproc, etc, etc. Nu, un supraréalist e interesat, în teribilismul său creator, să scoată din amorțire lumea veche, cunoscută, șlefuită și atinsă de morbul provincial al plictisiei! Și-apoi... d-sa e interesat de adevăr! *Fiat justiția et pereat mundus*, ar putea fi unul din sloganurile sale și e inutil să adăugăm că nu îl preocupă piea mult nici propria sa «onorabilitate». Doi, dl. Țepeneag vârându-se, sau lăsându-se târât într-o polemică, ce nu a debutat spre folosul său, încearcă, prin această confesiune mascată *Călătorie neizbutită* s-o întoarcă cât de cât spre folosul său sau, cum spune franțuzul, «să salveze mobilele!» Și, parțial cel puțin, reușește. Oricum, după lectura acestei cărți sau «broșuri» absolut originale, personajul Țepeneag pare mai puțin gafeur, mai puțin implusiv, mai puțin nedrept chiar și mai puțin neceremonios și rebarbativ decât lăsau să se vadă aparițiile sale pe micul ecran sau în postura de «culegător de semnături». Nu, nu trebuie să-i purtăm prea multă pică pentru acest «tic cultural» de a culge semnături pentru un manifest sau protest

oarecare: este un tic, un reflex tipic pentru un intelectual parizian ce, în felul acesta, părea că se solidarizează cu victimele opresiunii de pe tot globul. De altfel, dacă îmi amintesc bine, această modă a prins fulgerător de iute și în Bucureștii de după revoluție, în cercurile strânse și încruntate ale opoziției de atunci. Nu puteai moșăi liniștit la una din inutilele ședințe ale Consiliului Uniunii Scriitorilor, prezidate de veselul Dinescu, de gravul Doinaș, de «mefistofelicul» Manolescu, care, în felul lor, fiecare, au făcut tot ce era posibil pentru a duce iute de răpă fondul, apreciable atunci, bănesc al Uniunii, ca să nu apară, în pauza de cafea, un grup de «anti-comuniști convinși» (ce, până în decembrie au avut decența să păstreze anonimatul cel mai perfect!) cu o listă «de protest» și, nu știu dacă din 120 de membri ai Consiliului, mulți au avut curajul să nu semneze acea listă, indiferent că era contra președintelui statului sau contra ministrului culturii sau pur și simplu contra primarului. (...) Spre uimirea și stupoarea lui Țepeneag, doi dintre semnatori s-au recuzat, s-au «șters» de pe listă. (...) E adevărat că, se pare, dl. Liiceanu i-a sunat personal la telefon pe (aproape) toți semnatorii listei ce erau grijulii de soarta traducerii poetului Blaga în Franța. Ei, și?!... Succesul lui nu a fost teribil, după cum o spuneam, doar doi din vreo doisprezece au dat îndărăt. (...) Altcineva, nu-i așa, nu ar fi dat importanță, dar asta înseamnă să nu-l cunoști pe Țepeneag. Nu, prietenul nostru s-a urcat imediat în tren (...) și a făcut un voiaj aproape politic – e vorba de politică literară, se-nțelege! – de la Cluj la Oradea Mare. De aici a spicuit diverse păreri «sincere» despre dl. Liiceanu și instituția pe care o conduce, păreri care, coroborate cu unele mărturisiri amare sau indignate ale unor buni prieteni din Capitală, au făcut substanța și obiectul acestei prime cărți polemice a noii noastre literaturi. (...) Părerea mea de cititor avizat e că a făcut bine, a scris deci o carte interesantă, bună. Mai mult: o carte necesară! Un eseu, o încercare de a transforma o discuție între doi scriitori ce părea o ceartă deplasată, inutilă, într-un «model de ceartă», deci o polemică! Cu această carte, *Călătorie neizbutită*, Țepeneag nu numai că și-a făcut iertate, cred eu, unele izbucniri intempestive pe micul ecran sau aiurea, dar a «îndrăznit» – el, să n-o uităm, dlor jurnaliști, el, unul dintre cei mai îndrăzneți, mai «însolenți» cu puterea comunistă! – să vorbească despre ceea ce în mod uzual «se tace», să-și asume riscurile unui nou mod de publicistică literară! Eu sunt convins că aceasta «cărțulie» va face nu numai amuzamentul viitorilor literați, dar va și suscita interesul viitorilor istorici al literaturii post-decembriste! Deoarece și acesta este unul din rolurile unei polemici literare: de a învia o epocă, de a sfâșia tabuurile, de a provoca prejudecățile, oricât ar părea ele de «bon ton». Și-apoi, dlor jurnaliști, cei ce în secret nutriți visul de a deveni «mari romancieri»: ce și-a permis Țepeneag nu poate s-o facă oricine! D-sa are în spate istorie, suferință, singurătate socială, operă, prezență literară în orașul luminii! Până-i veți reface parcursul – ce nu e comod! – învățați să-l respectați! Democrația nu se aplică în literatură ca și în justiție!”. □ Marin

Mincu publică un articol intitulat „*Revizuirea*” *criticii, de ce nu?*: „Mi se pare demnă de toată atenția cheștiunea *principală*, ridicată de D. Țepeneag în «șotronul» său, intitulat Despre precizie și adevăr («Contemporanul», nr. 7/18 februarie 1999), în legătură cu «revizuirea» criticii. Prozatorul, arhicunoscut prin originalitatea scriiturii onirice (introduse la noi cu peste trei decenii în urmă), ca și prin intransigența exemplară a actului de opozant la regimul dictatorial al lui Ceaușescu, face o propunere penetrantă și incendiară, în stare să bulverseze total atmosfera călduță de răfuială minoră, instalată paradoxal în critica actuală după ruptura politică din '89. Astfel, asistăm de aproape un deceniu la încercarea anemică și țăfnoasă a unora, făcută mai mult cu disimulată furie iconoclastă decât cu argumente întemeiate, de a realiza revizuirea valorilor literare. Recent, într-un dialog amplu cu criticul Gheorghe Grigurcu («Paradigma», nr. 3-4, 1998), am stăruit asupra *criteriilor estetice* care pot conduce în mod firesc la revizuirea periodică a literaturii în funcție de schimbările intervenite în orizontul de receptare. Anterior, mi-am propus să răspund în revista «Luceafărul» atitudinii iresponsabile a criticului Alexandru George de denigrare a lui G. Călinescu; autorul «simplelor întâmplări cu sensul la urmă», căruia îi apreciez apetitul polemic (de cele mai multe ori absolut gratuit), vrea să-l demoleze pe «divinul» critic cu insinuări puerile de tipul acesta rizibil: «G. Călinescu folosea vehiculul Academiei pentru a se deplasa la Universitate ca un privilegiu acordat numai lui» sau «G. Călinescu nu a luat atitudine împotriva regimului comunist al lui Gheorghe Gheorghiu-Dej deși era academician». Dacă, totuși, Alexandru George îi concede oarecare valoare pentru *Istoria* sa, iată că apare justițiarul Ion Bogdan Lefter care îi refuză și această minimă concesie: «în domeniul ăsta al *Istoriilor* pe care le avem, am și eu opiniile mele. *Sunt foarte net anti-călinescian*; se pare că *e o pacoste pentru cultura româna existența Istoriei literaturii a lui Călinescu*, care prin abilitățile ei fascinatorii, prin fascinația stilistică de suprafață *a indus o imagine deformată a literaturii române și, în orice caz, o imagine care nu are potențialități de dezvoltare...*» (s.m). După dl. Lefter, G. Călinescu ar fi «un critic cu o slabă înțelegere a evoluției culturii românești» («Interval», nr. 5-6/1998); din această ultimă aserțiune se poate deduce că el însuși, adică Ion Bogdan Lefter, ar fi cel care deține în schimb vocația maximă a «potențialităților de dezvoltare» și bineînțeles o mai bună «înțelegere a evoluției culturii românești», care «înțelegere» o depășește, în orice caz, pe aceea lui G. Călinescu. Dar pentru orice cititor, aceste grave acuze, aduse lui Călinescu, rămân cu totul neacoperite; cum poate cineva să-l nege pe Călinescu, susținând asemenea critice fără să fi publicat nici măcar o carte de critică până la vârsta de 42 de ani, când până la aceeași vârstă G. Călinescu tipărise deja studiile esențiale despre Eminescu și Creangă și dăduse la iveală construcția fundamentală a *Istoriei* din 1941, înglobând *prima* viziune estetică asupra literaturii noastre, edificată într-un efort critic coerent însumând peste patru mii

de pagini? Fără a intra într-o polemică inutilă, am făcut această largă paranteză pentru a ilustra incoerența și degringolada ce caracterizează așa-zisa *acțiune* de revizuire axiologică pusă la cale de corifeii epocii post-decembriste, lipsiți de orice criterii și animați doar de «justificate» pulsuni psihanalizabile. În acest context tranzitoriu de confuzie programatică, intervenția tranșantă a lui Dumitru Țepeneag devine foarte necesară: «Se tot vorbește de revizuirea valorilor. *Poate că aceasta revizuire*, dacă tot e să se facă (de ce ți-e frică nu scapi!), *ar trebui să înceapă cu critica. Mai precis cu criticii*: pentru că ei dețin cheile «ierarhiei», ei mănuiesc «arsenalul» critic. Ei sunt clasificatorii și arbitrii vieții literare. De ei depind precizia și adevărul acesteia» («Contemporanul», nr. 7/18 februarie 1999, p. 4) (s.m.). (...) Din păcate, în perioada postbelică, tocmai critica a dat dovadă de lașitate, promovând un *opportunism agresiv*, dezonorant pentru criticii înșiși, dar și pentru autorii pe care i-au susținut sau pe care i-au combătut, de multe ori, cu argumente neloiale, extraliterare (...) *au revizuit* valorile durabile ale literaturii noastre, după criteriile realismului socialist. Citesc în «Contemporanul» nr. 8, din 25 februarie, o intervenție la fel de promptă a prozatorului Cătălin Țirlea, care vorbind despre *Inconfortabila meserie de critic*, pune punctul pe i, solicitând bărbătește să se rediscute, fără menajamente echivoce, «precizia» unor «judecăți critice» postbelice care «au configurat ierarhiile astăzi valabile ale literaturii române». Nu se pot face revizuiuri aleatorii ale unor scriitori sau opere izolate din context, ci este obligatorie o radiografie sobră a hărții axiologice propuse de criticii implicați în acțiunea directă de omologare valorică. Citez din Cătălin Țirlea pentru exactitate: «Semnalul că unii din actanții scenei literare încep să înțeleagă faptul că, atunci când vorbim de revizuiuri, subiectele nu trebuie să mai fie scriitorii și operele lor – valabile sau nu estetic –, ci demersul critic exercitat vreme de ani de zile asupra acestora. Că trebuie mai degrabă să încercăm să vedem cine sunt și ce au scris Crohmălniceanu, Cioculescu, Gafița, Dumitru Micu, Piru, George Muntean, Romul Munteanu, Lucian Raicu, Matei Călinescu, Manolescu, Simion, S.Damian, Iorgulescu, Dimisianu, Regman, Valeriu Cristea, Mihai Ungheanu, Zaciu, Ciocârlie, Mincu, Alex. Ștefănescu, Grigurcu și chiar Laurențiu Ulici. Și să vedem câte din judecățile lor de valoare și de autoritate sunt astăzi valabile și câte nu. Pentru că, la urma urmei, acești critici și alții ca ei, pe care îi vom fi uitat, au configurat ierarhiile astăzi valabile ale literaturii române. Fără ei și fără judecățile lor de valoare literatura română postbelică ar fi fost un haos, un amestec de valoare și diletantism». Aflăm aici exprimată, cu cea mai mare pregnanță, dilema ocultată abil după '89; cine se face vinovat de falsificarea axiologică a literaturii postbelice și cum se explică faptul că aceeași critici, compromiși prin verdicte eronate, exercită astăzi cu nerușinare oficiul moral/profesional de mentori literari inamovibili? Cum a fost posibilă o asemenea derogare morală și de ce, cu excepția lui Grigurcu și a subsemnatului, nimeni nu a tras cuvenitul semnal de

alarmă? S-ar părea că se petrece astăzi în critică exact ce se-ntâmplă în parlament cu tatonarea problemei dosarelor; fiecare dintre criticii actuali ascunde câte o stafie în şifonier şi ţine uşile cât mai ermetic închise să nu se simtă miroul de cadavru. A sosit timpul ca uşile să fie deschise cât mai larg şi fiecare să-şi numere propriile cadavre îmbălsămate. Abia după aceea, oficiul critic se va exercita normal, în spiritul «preciziei» şi al «adevărului»». □ La rubrica „Opinii”, subintitulată, în acest număr al revistei, *În contra lui Cărtărescu*, Ioan Buduca analizează motivele pentru care România a înregistrat un eşec la Târgul Internaţional de Carte de la Leipzig, din 1998: „După opinia mea, greşelile pe care le-au comis organizatorii au fost două, nu mai multe, dar grave: 1) au dus la târg autori, nu cărţi; 2) au mizat numai pe literatură. Prilejul de la Leipzig a fost ratat în primul rând pentru că nu am pregătit traducerea în germană a acelor cărţi care ar fi putut reprezenta un eveniment semnificativ la întâlnirea cu orizontul de aşteptare german. Avem asemenea cărţi? Poate că da. În orice caz, nu poezia ar fi fost aceea care ar fi avut maximum de impact. Se ştie prea bine că şi în Germania cumpărătorii cărţilor de poezie nu pot asigura tiraje mai mari de o mie de exemplare. Proza? Mai degrabă. Dar am tradus noi pentru acest prilej *Jurnalul fericirii* de Nicolae Steinhardt? Am tradus pentru publicul german *Adio, Europa* de I.D. Sîrbu? Am tradus *Bunavestire* de Nicolae Breban? Dar, atenţie, Germania e, totuşi, ţara filosofiei. Ce am tradus din creaţia filosofică românească? Nimic din Blaga. Nici măcar *Eonul dogmatic*, care ar fi fost cu siguranţă bine primit. Nici *Logica lui Hermes* de Constantin Noica n-a fost tradusă, deşi, Humanitas-ul lui Gabriel Liiceanu a fost acolo cu un stand impozant. S-a gândit cineva să traducă *Zbor în bătaia săgeţii*, romanul filosofic al lui Horia-Roman Patapievici? În fine, vedeta Târgului Internaţional de Carte, Leipzig, 1998, a fost Mircea Cărtărescu. Nimic rău în asta. Se dovedeşte, iată, că, de fapt, nici ceva bun *n-a* ieşit din prezenţa lui Mircea Cărtărescu la Târg. I s-a oferit prilejul să publice un articol în «*Frankfurter Allgemeine Zeitung*». Îl aveam şi noi, după un an, tradus în cel mai recent număr din «*Lettre Internationale*», ediţia pentru România Şi ce credeţi că a găsit de cuviinţă să le spună germanilor? Că avem un mare poet care e şi un filosof de seamă, unul numit Lucian Blaga? Că avem şi noi câteva romane, nu multe, care ar putea interesa publicul german? Că avem un poet, Nichita Stănescu să zicem, care ar putea fi o mare surpriză pentru iubitorii de poezie din Germania? Nu. Mircea Cărtărescu a vorbit despre sine. Că el s-a simţit, ca scriitor, la fel de liber în vremea dictaturii ceauşiste pe cât de liber se simte şi azi. Că s-a făcut cultură în România sub comunism, drept pentru care înşiră câteva... traduceri. Că am fost noi pasivi în faţa dictaturii dar, auziţi, «cu o eficienţă care s-a dovedit a depăşi rezistenţa activă a disidenţilor din alte părţi». Că studenţii germani care învăţau la Universitatea din Bucureşti abia aici aflau cine a Reiner Maria Rilke. (Imaginaţi-vă ce vor fi gândit nemţii la chestia asta). Pe scurt,

Cărtărescu le spune nemților că în România comunismul n-a fost un pustiu cultural (cum să fie dacă el, Cărtărescu, era liber să scrie ce vroia!) și încă ceva, uite-așa, dintr-o dată, de parcă asta era problema în discuție: cică nu ar fi adevărat că purtăm încă în noi germeii comunismului. Ba da, Mircea Cărtărescu, germeii comunismului sunt în noi: acest articol al tău e dovada. La fel cum ai procedat tu la Leipzig a procedat ani de zile și principalul turist cultural al ceaușismului, Marin Sorescu: pe unde mergea nu vorbea decât despre sine. (...) Mă rog, atunci când scrii: «Din punctul meu de vedere...» așa și pe dincolo... e treaba ta. Dar tot tu scrii: «...generația mea s-a născut liberă și limbajul ei a fost la început limbajul Occidentului». Ei, bine, până aici! N-ai dreptul să vorbești în numele altora. În orice caz, eu nu te-am mandatat să-mi reprezinți opinia. Eu nu m-am născut liber. Abia după 1990 am înțeles ce pușcărie bibliografică fusese România sub comunism. Nu mă pot gândi că am fost liber să scriu ce am vrut pentru că ceea ce vroiam era expresia limitărilor în care mă formasem și a pușcăriei bibliografice în care citeam. Exemplul libertății tale interioare te privește doar pe tine. Nu înțeleg de ce faci din libertatea ta un simbol. «Eu sunt imaginea României de azi», scrii, acolo, în «*Frankfurter Allgemeine Zeitung*». Da, așa o fi, în măsura în care ești mai caracteristic decât copiii străzii ori câinii vagabonzi. Și trebuie să recunosc că ești insuportabil de caracteristic. În acest sens: de îndată ce capătă o notorietate internațională, scriitorul român se umflă în pene și face vid în jurul său jurându-se că acest vid nu este un pustiu cultural întrucât el singur îl umple. La fel a făcut și Mircea Eliade care, atunci când un alt român din exil a avut un mare succes, a organizat o conspirație pentru denigrarea aceluia, reușind finalmente să-l arunce în brațele securității. Nu-ți reproșa că ai susținut în Germania anului 1998 teze care ar merge la inimă oricărui propagandist plătit al imaginii roz a României în lume. Din punctul tău de vedere așa stau lucrurile, chiar dacă uiți că în afară de libertatea interioară mai are importanță și puțința de a publica, iar *Levantul* tău n-ar fi trecut în veci de cenzura ceaușistă, nu uita asta... Îți reproșez că n-ai știut să dai rozului nuanța adevăratei credibilități. Chiar n-ai putut găsi nici un alt nume în cultura scrisă a românilor sub comunism, în afară de acela cu care ți-ai semnat articolul? Nu aveai, oare, nimic altceva de recomandat «investitorilor» germani? Sau ai mințit și, de fapt, e cam pustiu pe la tine pe-acasă?”. □ La rubrica „Ghilimele” este evidențiat ironic „un gest rar” cum e cel făcut de directorul „României literare”, Nicolae Manolescu, de a-și apăra, în editorialul publicat în urmă cu o săptămână, „argumentat și calm, un colaborator curajos” precum Mircea Mihăieș: „De aceea merită aplaudat, mai cu seamă că o face în numele libertății de expresie. În felul acesta relațiile dintre liderul PNL (la guvernare) și președintele în exercițiu al României s-au îmbunătățit într-un mod, cum ar zice dl. Mihăieș, radical”.

12 martie

● În „România liberă”, Octavian Paler semnează editorialul ***PNȚCD și intelectualii***: „Că PNȚCD are probleme cu intelectualii se vede cu ochiul liber de o bună bucată de vreme. Mai exact, după ce țărâniști au ajuns la guvernare. Înainte, din antipatie față de regimul Iliescu, din respect pentru anii grei de pușcărie făcuți de unii țărâniști în vârstă, din prețuire romantică a tradițiilor, mulți intelectuali, între care mă număr, s-au simțit atrași de PNȚCD, chiar dacă n-au dorit să se înregimenteze. Vedeam în ei șansa de a ne regăsi tradițiile, strivite sub șenilele tancurilor sovietice după război, și garanția că pragmatismul, atât de des invocat azi, nu va ignora specificul nostru, ci va îmbina, armonios, «deschiderea spre alții» și «dreptul la diferență». Pe vremea aceea era greu să sesizezi că gândirea multor țărâniști, din ceea ce aş numi nucleul dur, e încremenită în niște limite ce nu-i permit să iasă «la aer»; așa cum e «aerul tranziției», viciat, uneori toxic, dar, de aceea, «cu probleme», diferit de simplificările prăfuite, mucegăite, și de nostalgiile cu termen expirat. (...) / Din păcate, a devenit din ce în ce mai clară o incompatibilitate sinceră între o anumită mentalitate, se pare dominantă, din PNȚCD și intelectuali. Prin ce s-ar caracteriza această mentalitate, ce n-are, am impresia, o relație lucidă cu realitatea? E vorba, mai întâi, de o barcadare în convingeri închise, care ignoră faptul că în politică nu sunt de ajuns amintirile. (...) Gândirea rigidă, inertială, foarte puțin dispusă să se aerisească, să observe, dincolo de bagajele ideologice, pericolele ce pândesc România, nu putea să nu-i deranjeze pe numeroși intelectuali. E vorba, apoi, de o concepție bizară despre disciplină a multor fruntași țărâniști. Orice idee nouă le sună ca o erezie, instalați în confortul liniștitor (și somnolent) ai disciplinei, ei tresar de câte ori aud o voce care amenință ierarhiile, inerțiile, prejudecățile sau, pur și simplu, adevărul bătătorit”.

● Un articol din „Ziua” (semnat de Manuela Golea) anunță că ***A fost instituit Premiul pentru excelență în cultura românească***: „Șapte somități așteaptă anunțarea câștigătorului. Premiul este în valoare de 50.000 de dolari. / La inițiativa poetului Mircea Dinescu, a luat naștere «Premiul pentru excelență în cultura românească», ce se va acorda anual unui creator român în viață, din orice domeniu artistic și științific (...), pentru contribuții semnificative la sporirea prestigiului cultural și spiritual al României. Academia Română, Fundația națională pentru Știință și Artă (...) și Grupul de presă s-au reunit pentru prima ediție a acestui eveniment ce se speră a deveni o instituție națională, după cum a afirmat acad. Eugen Simion, președintele Academiei Române. Juriul este format din zece personalități ale culturii române, care au decis să «își asume riscul de a nu primi niciodată premiul», motiv pentru care au fost aleși pe viață în această componență: acad. Viorel Barbu – matematician, Alexandru Beldiman – arhitect, acad. Augustin Buzura – scriitor, Mircea Dinescu – poet, Dan Erceanu – artist plastic, Dan Grigore –

pianist, Maia Morgenstern – actriță, Andrei Pleșu – istoric de artă, acad. Eugen Simion – scriitor, acad. Maya Simionescu – biolog, vicepreședinte al Academiei Române. Au candidat aproximativ 50 de persoane, lista fiind întocmită pe baza propunerilor formulate de Academia Română, de uniunile de creație, fundații și organizații culturale. În urma deliberărilor, juriul a stabilit șapte nominalizați, și anume Horia Bernea – artist plastic, Ștefan Aug. Doinaș – scriitor, Dan S. Hanganu – arhitect, Gheorghe Păun – matematician, Lucian Pintilie – regizor, Andrei Șerban – regizor și Napoleon Tiron – artist plastic. (...) Festivitatea decernării va avea loc la Ateneul Român în data de 24 martie”.

● Nr. 318 al revistei „Dilema” conține un grupaj tematic realizat de Dan Stanciu având ca temă *Visul*. Colaborează cu eseuri și amintiri personale psihanalistul și eseistul Vasile Dem. Zamfirescu (*Visul în psihanaliză*), Mircea Cărtărescu (*Pentru D., vingt ans après*), Alex. Leo Șerban (*A fost odată un câine andaluz...*), Simona Popescu (*Dacă aș începe să zbor acum, nu m-aș mira prea tare*), Ioana Pârvulescu (*Nimeni nu poate sări peste visul lui*), Cecilia Voiculescu (*Scrisul și visele*), la care se adaugă o „mică antologie de vise pentru uzul cititorului treaz” din mari autori ai lumii și un articol al lui Z. Ornea (*Visarea trează*) despre iluziile și „visurile” politice ale lui Constantin Stere. □ La „Cronica literară de tranziție”, George Pruteanu comentează comprehensiv romanul memorialistic „de sertar” al lui Titus Popovici *Disciplina dezordinii* (Ed. Mașina de Scris, București, 1998) – *Titus Popovici râde, povestește și cugetă* –, sub forma unei scrisori ironice către un presupus cenzor ideologic postdecembrist: „Ascultă, cetățene ceznor. Primo: te informez că în romanele *Străinul* și *Setea*, pe care le numești proletcultiste, eu, critic literar care nu citesc *Divina comedie* nici cu ochi de ghelf, nici cu ochi de ghibelin, văd, ca și în cărțile din aceeași epocă ale altui «vândut» Petru Dumitriu, și semnele regale, indubitabile, ale talentului, ale forței de a scruta și crea viața. Secundo: nu tot ce-i plăcea unui semidocht ca N. Ceaușescu e, *ipso facto*, tâmpit: de exemplu, Coșbuc. Tertio: eu comentez aici o carte, nu eliberez certificate de sanctitate. De-ar fi să judec opurile după conduita politică a autorelui, ar trebui să nici nu mai pun mâna pe Celine, pe Brasillach, pe Goga, pe Sadoveanu, pe Knut Hamsun, pe Călinescu, iar lui Lucrețiu Pătrășcanu ar trebui să-i trag un glonț în ceafă, nu-i așa? (Notă: acest «nu-i așa?» nu este o aluzie la Silviu Brucan). Esteticul e, totuși, o minoritate care merită nițică autonomie, iar inteligența (ne informează un alt «colaboraționist» notoriu, Mihai Ralea) înseamnă a ști să distingi planurile. (...) Titus Popovici (așa cum apare el în acest tom), n-a fost un «taliban» al doctrinei bolșevice, ci un tip format la școala patetică a unora ca Malraux sau Hemingway, știutor de limbi străine și cititor de cărți serioase, care i-au și intrat în sânge, om de o scilpitoare inteligență și bun cunoscător de oameni. Imensa capcană a Istoriei, în care a căzut cu juvenilă bună-credință, alături de spirite mult mai coapte, a fost crâncena alternativă fascism-comunism, din care o minte cinstită nu vedea

decât o singură ieșire”. □ La rubrica „Jurnal de cinefil”, tânărul scriitor Mihai Ignat aruncă o privire drastică asupra cinematografilei românești în comunism (*Apocalipsa timidă*), pornind de la „excepția fericită” a unei comedii de epocă revăzute recent – *Operațiunea Monstrul*: „Dacă ar fi să alcătuiesc o listă (nu un top!) cu filmele românești de ficțiune care, din punctul meu de vedere, ar rezista unei selecții severe, aceasta ar fi destul de restrânsă în raport cu numărul lor total. Ar intra aici titluri preum *Prin cenușa imperiului*, *Moara lui Călifar*, *Nunta de piatră*, *Nemuritorii*, *Secvențe*, *Vânătoarea de vulpi*, *Ochi de urs*, *Iacob*, *Adela*, *Titanic Vals*, *E pericoloso sporgersi*, *Fructe de pădure*, *Moromeții*... Sunt extrem de pretențios? Poate. Dar această «operațiune monstruoasă» de selectare a filmelor cu adevărat semnificative *îmi aparține*. Această decizie e o apocalipsă personală și, în plus, una de cinefil, de ochi flămând și televideoman străin de nostalgiile creatorilor acestor filme. Regret, dar am avut cinema, nu și filme. Am avut actori de film excelenți, dar care s-au irosit, cu tot jocul lor deosebit, în pelicule fie cu pojarul infantilismului, fie cu acela al realismului socialist. (...) Nostalgia, doar, mai salvează o parte a filmelor românești. Dar este nostalgia o soluție pentru ochi care abia acum descoperă fascinația ecranului? Mă îndoiesc. Dintre toate posibilele *istorii* ale filmului românesc, singura nemortificată (...) ar fi aceea a unei istorii de *secvențe* cinematografice salvate din contextul întregului, indiferent cât de prost ar fi acesta. (...) În masa amorfă a multor pelicule se găsesc bucăți și bucățele superbe, care ar putea fi revăzute oricând. Dacă nu mai putem salva filmul, să recuperăm, măcar, cinema-ul”. □ La rubrica „Televedenii”, Cipriana Petre comentează acid o nouă emisiune fotbalistică a lui Adrian Păunescu de pe postul TV Antena 1, la concurență cu cea „echidistantă, calmă, profesională” de pe PRO TV a lui Ovidiu Ioanițoaia: „Gândite similar, spațiile ambelor emisiuni păunesciene vădesc aceeași nostalgie a centralismului: poziția privilegiată în fața camerelor aparține dlui Păunescu însuși, în prim-plan mai tot timpul (...). Această obsesie a ubicuității este atât de pronunțată, încât, având de ales între a prinde în cadru (inevitabil, limitat) fie harta României, fie bustul complet al dlui Păunescu, Antena 1 a optat pentru renunțarea la jumătate din teritoriul țării în favoarea păstrării intacte pe ecran a trupului marelui om. Acesta declara, în ediția de Mărțișor a cenaclului său TV (când a adunat în studio câteva doamne și domnișoare, toate triste, toate metafizice), *râvnesc să fiu poetul femeilor nedreptățite*. E dreptul lui să râvnească, câtă vreme se mărginește la lucruri pe care le cunoaște; dar nu, domnia-sa se lățește la delicatessuri, și o invită pe Leonida Lari să ne vorbească despre feminism. *Șeeă șee dânsa și fașe*, și astfel asistăm la o teorie sexistă, discriminatorie, antifeministă, care ne e vândută drept... feministă: *care va-s zică*, de aceea a fost ea, femeia, discriminată de-a lungul secolelor, pentru că avem de-a face cu o pedeapsă pentru o vină ancestrală, *adică de demult* (explică invitata, ca să înțelegem și noi), pe care femeia a trebuit s-o ispășească, dar acum, că a trecut

ceva timp, iaca se egalizează cu bărbatul, care *e mai mult voință și putere spre deosebire de femeie care e mai multă senibilitate*. (...) În ciuda acestor firave semne bune, emisiunea de fotbal a Antenei 1 a fost atât de prost condusă, încât până și Fănuș Neagu, invitat la această primă ediție, s-a enervat și a declarat că nu mai vine niciodată. Nu-i nimic: în epoca egalității, bărbatul Fănuș poate fi oricând încoluit de femeia Leonida. Fiecare cu păcatele lui. Dar fotbalul, el ce vină are?” (*Leonida*).

13 martie

● „Tableta de sâmbătă” semnată de Ana Blandiana în „România liberă” – *Memorie versus Istorie* – marchează împlinirea a nouă ani de la lansarea Proclamației de la Timișoara: „La această ora, la Timișoara se desfășoară cu tristețe ceremonii aniversare care – cu fiecare an care trece – fixează tot mai mult în memorie un eveniment, petrecut în lumea ideilor, pe care istoria nu a avut puterea să-l adopte și să-l facă faptă. La această oră, bulevardul pe care se află sediul Societății «Timișoara», inițiatora proclamației, se numește «Proclamația de la Timișoara», ca într-o provocare pe care memoria o arunca istoriei, lăsând-o să uite ce-ar fi putut să fie dacă... La această ora, toate marile probleme ale societății românești postcomuniste - probleme, pe care Proclamația de la Timișoara le inventaria și pentru care propunea soluții – sunt la fel de nerezolvate ca în urmă cu nouă ani. Tot ceea ce s-a întâmplat între timp a fost că, netratate, rănilor pe care aceste probleme le reprezintă s-au infectat de murdărie și mizerie sau, și mai grav, în lipsa oricărei speranțe, se închid lăsând oribile cicatrice pe fața desfigurată a democrației noastre. Partidele politice au suit și au coborât de atunci povârnișul puterii, gesticulând împotriva sau pentru «punctul 8 de la Timișoara», dar în egala măsură supuse bolii al cărui tratament îl constituia «punctul 8». Între timp, senatorul Ticu Dumitrescu îmbătrânește încercând să treacă prin Parlament o lege a accesului la dosare, care ar putea corecta imensele daune pe care neacceptarea «punctului 8» le-a produs societății românești. Între timp, voința politică, inexistentă la noi, a existat în Cehia, de pildă, unde «punctul 8» a fost transformat în lege a lustrăției, înfăptuire a reformei și intrare în structurile euroatlantice”.

16 martie

● În „Adevărul literar și artistic” (nr. 460), Daniel Cristea-Enache discută despre *Modernism, postmodernism* – cu sumare referiri la „principalul teoretician al postmodernismului, americanul Ihab Hassan” (care ar fi definit postmodernismul „pe puncte», printr-o permanentă opoziție față de principiile și regulile modernismului” [*sic!*]) și la „faimoasa lui schematizare de termeni ce se exclud”: „Prin chiar numele său, postmodernismul sugerează o ruptură făcută cu brutalitate, are un aer ușor marțial. Elementul de compunere «post-» care intră în alcătuirea termenului implică o distanțare vădită de

fenomenul anterior, de modernism. Dacă există ceva care vine *după* modernism, înseamnă că acesta nu prea mai are rațiuni de a exista, e un fel de cadavru viu, ignorându-și propria condiție deplorabilă. Evident, am îngroșat puțin liniile, pentru ca această antinomie ce determină «eliminarea» reciprocă să apară cu mai multă evidență”. În „inapetența postmodernismului pentru fenomenul anterior” publicistul identifică limitele „toleranței postmoderne”: „Această inapetență e deci punctul vulnerabil al noului curent, punctul în care el nu-și poate «aplica» propriile principii. Sfârșirea, suferința modernității nu pot fi nici ignorate, nici ironizate – un asemenea tratament s-ar expune, el însuși, ironiilor. Modernismul e prea diferit, prea intens și tragic diferit, pentru a putea fi asimilat de un curent – oricât de tolerant, de liberal ar fi acesta. Iată de ce postmodernismul e, în fapt, un antimodernism: pentru a putea străluci în toată splendoarea tinereții sale, el trebuie să-și *îngroape*, literalmente, părintele”. Însă „marea literatură creată în modernitate *strivește*, cantitativ și axiologic, producția postmodernismului – ale cărei capodopere se pot număra, vai!, pe degetele unei singure mâini”. Și mai departe: „Pierzând lupta cu armele literaturii, o parte din postmoderniști – mai ales pe aici, pe la noi –, deloc resemnați, o câștigă pe cea cu armele polemicii înfierbântate, uneori de-a dreptul vulgare, epurate de argumente. Reprezentanții de frunte ai generației șaizeciste sunt minimalizați și ridiculizați, acuzați de «colaboraționism» sau de «evazionism» (sau de amândouă la un loc), li se hipertrofiază defectele și li se pronostichează o rapidă intrare în anonimat. Iar dacă pe malurile Dâmboviței situația mai e cum mai e, peste Prut e jale! «Tinerii furioși» ai postmodernismului basarabean își acuză predecesorii de toate păcatele posibile, numindu-i «bolșevici», reacționari înțepeniți în prejudecăți, scriitori naivi și de un provincialism îngust, care întorc spatele Europei civilizate. Nu-i vorbă, că nici aceștia nu rămân datori, acuzându-și mai tinerii confrăți de lipsa oricărui talent, și a oricărui patriotism./ Modernism-postmodernism, iată o relație de opoziție care pâleşte, efectiv, pe lângă cea de «conflict armat» dintre moderniști și postmoderniști. Iar în tot acest timp, pe tăcute, dar cu metodă, «nouăzeciști» postpostmoderni își ascut pumnalele”.

17 martie

● Editorialul lui Nicolae Manolescu din nr. 10 al „României literare” ia în discuție *Conceptul de istorie literară*, înregistrând principalele sale accepții, de la Aron Densusianu la G. Călinescu. □ La rubrica sa „Contrafort”, Mircea Mihăieș revine, în registrul cunoscut, cu noi precizări asupra „problemelor” coaliției de guvernare CDR-PD: „Oricâte rele am avea de reproșat Convenției Democratice, ea n-a fost, totuși, nici asasină, nici complice a vreunei puteri străine, nici instigatoare la războaie civile sau alte nenorociri de care am avut parte din abundență în vremea iliescianismului triumfător cu voie de la poliție. (...) Când însă un Năstase, ori un Văcăroiu – ba chiar și un ins rudimentar, cu

un limbaj de-o sărăcie lexicală înspăimântătoare, precum Miron Mitrea – îți explică fără pic de rusine că pe vremea lor o duceam ca-n paradis, iar acum pro-occidentalii ne-au zvârlit în infern, lucrurile trebuie puse de urgență la punct. Altminteri, ar însemna să uităm noi însine ceea ce făceam și spuneam în vremurile marii trădări naționale reprezentate de clica iliesciană./ Că actuala opoziție a adoptat ticurile de ieri ale adversarilor e în ordinea lucrurilor, chiar dacă situațiile sunt de-un comic irezistibil: un Ion Iliescu pârându-i la New York pe trăniști și pe liberali pentru că nu fac reforme e, totuși, un gag demn de epoca de aur a comediei mute (mute de uimire, desigur!). (...) dl Roman vede bârna din ochiul C.D.-iștilor, dar nu dă nici un semn că ar zări și stâlpul de telegraf din ochiul ciclop al propriilor adepți. Cu ce ar fi superior Berceanu lui Andrei Marga? Ba, dacă stau să mă gândesc, ministrul Educației a imaginat un plan de restructurare și modernizare a învățământului care n-ar strica să fie aplicat ministrului Industriilor însuși, măcar la capitolele «șapte ani de acasă» și «aroganță ciocoiască». Întrucât e Băsescu mai eficient decât Decebal Traian etc. Remes? Aș spune chiar că pedestul de la Transporturi e infinit mai priceput în a trage zeci de piei de pe spinarea contribuabilului decât omul care, prin lege, e obligat să adune banii de la populație. (...) «banii dumneavoastră» au, de fapt, una și aceeași destinație: găurile negre din conștiinta oamenilor politici actuali”. □ Ioana Pârvulescu comentează într-un articol acid (*Cartea umilită*) considerațiile editoarei Dora Mezdrea în marginea jurnalului intim al soției lui Nae Ionescu, pornind de la recenta ediție *Jurnal cu și fără Nae Ionescu* de Elena-Margareta Ionescu (Editura Crater, București, 1999, ed. îngrijită de Dora Mezdrea și Anca-Irina Ionescu): „Iată însă ce citește d-na Dora Mezdrea în acest jurnal. În paginile ei intitulate pompos (și impropriu) *Prolegomenă la erosul naeionescian*, prefațatoarea îi face un elogiu lui Nae Ionescu (nu cel din jurnal, pe care îl ignoră senin, ci cel din realitate) și o zdrobește pe soția lui (atât imaginea din jurnal, cât și pe cea din afara lui). Înamorarea față de Nae Ionescu, care răzbate din rândurile Dorei Mezdrea, nu este egalată, ca intensitate, decât de resentimentele față de autoarea jurnalului, căreia-i răstălmăcește fiecare notație. D-na Mezdrea ne invită să nu credem ceea ce citim cu ochii noștri, ci să credem ce ne spune domnia-sa, căci știe ea mai bine cum stau lucrurile între cei doi”. □ La rubrica „Revista revistelor”, este comentat pe larg un număr al revistei timișorene „Orizont” dedicat feminismului: „Cam o treime din cele 32 de pagini ale revistei «Orizont» nr. 2 au legătură într-un fel sau altul cu feminismul (fără să punem la socoteală proza, poezia, eseurile, cronicile literare scrise de femei sau despre cărți ale lor. Din acest punct de vedere, la noi chiar nu există discriminări, paginile tuturor revistelor culturale fiind pline de nume feminine: mai harnice, mai conștiincioase și mai paroliste, ele sunt colaboratori sau redactori pe care se poate conta și nimeni nu se mai gândește, în alcătuirea sumarelor, la proporția masculin-feminin). Dintre multele texte atrăgătoare ale

acestui număr, ne vom opri la ancheta *De ce se teme bărbatul român de feminism?*, împărțită cu umor sexist: răspunsurile detaliate ale femeilor ocupă două pagini (14-15), iar opiniile bărbaților sînt culese mărunt într-un spațiu restrîns din pag. 26. Mai mult nici nu meritau, fiindcă, dacă doamnele fac parte, toate, din categoria acelorora pentru care feminismul e un subiect de studiu și reflecție, scriitorii își dau cu părerea doar ca bărbați, ilustrând de minune tocmai prejudecățile și neînțelegerile analizate de specialiste”. □ La „Cronica edițiilor”, într-un articol intitulat *Istoria noastră văzută de un analist străin*, Z. Ornea comentează laudativ volumul istoriografic *România în secolul al XX-lea* al lui Stephen Fischer-Galați, cu următoarele considerații introductive: „Am scris în ultima vreme despre câteva cărți de istoriografie românească elaborate de istorici străini. Acești exegeți, interesați de fenomenul românesc, aduc în investigațiile lor nu numai alte, mai potrivite, metodologii, dar o altă perspectivă, evident mai detașată și câteodată comparativă, care schimbă liniile și suprafețele. Rezultatele sunt, adesea, mai bune decât cele obținute de istoricii români, chiar dacă, aceștia, din străinătate, nu lucrează pe izvoare primare, selectate și interpretate critic, ci pe cele puse la dispoziție de istoricii din țară și chiar pe cărțile lor. (...). Cartea d-lui Stephen Fischer-Galați, *România în secolul al XX-lea* a apărut la Columbia University Press în 1970, a avut parte de o a doua ediție în 1991 și a fost, pentru cei care voiau să se informeze sau să se specializeze în problemele românești, timp de peste două decenii, singura sinteză în englezește valabilă. Serviciul adus României, pe această cale, a fost și rămîne imens”. □ Cu prilejul împlinirii vârstei de 80 de ani, Alexandru Paleologu e sărbătorit prin două comentarii – unul, *La o nouă lectură*, semnat de Alex. Ștefănescu („Prin înzestrarea sa nativă și prin formație, Alexandru Paleologu are asigurată apartenența la elita intelectuală a țării”), celălalt (*Domnul Paleologu*) semnat de Gheorghe Grigurcu.

● În „Luceafărul” (nr. 10), Dan Stanca semnează un articol intitulat *Necunoscutul Eminescu*: „Cum se mai poate scrie despre Eminescu în ziua de azi? Se mai scrie de-adevăratele sau nu facem decât să mimăm discursul, să ne închipuim că scriem despre un mare poet, când în realitate el este de mult mort și îngropat prin vreun cotlon al sufletului nostru veșted. Cristian Livescu își propune să îl redescopere pe întâiul Eminescu. Cartea lui pică bine în sensul că armează războiul dintre cei care-l sanctifică pe poet și cei care vor o lectură excesiv de lucidă și, din păcate, minimalizatoare. Un lucru ar trebui spus din capul locului: Mihai Eminescu nu trebuie nici sanctificat, ridicat pe un pedestal unde nu mai poate fi ajuns de plebei, dar nici democratizat, pus pe picior de egalitate cu autori care indiferent cât de valoroși, nu pot sta alături de el. Nici nu trebuie să-l tîmâiem pe Eminescu, dar nici nu ne putem bate cu el pe burtă. Aceasta este problema”. În ceea ce-l privește pe Cristian Livescu, autorul volumului *Întâiul Eminescu*, Dan Stanca notează: „Are inteligența să identifice în această frază (n.r.: fraza juvenilă în poezia lui Eminescu)

performanțe de ordin textual. (...) Cu alte cuvinte, Eminescu ar putea fi mai valoros în ceea ce a făcut el mai degrabă în tinerețe decât în ceea ce a făcut mai tâziu. Cristian Livescu vorbește astfel despre o performanță textuală: turbarea fugindă”. □ La rubrica „Intermezzo”, Marin Mincu notează în legătură cu Gabriela Melinescu: „A scris totdeauna ca și cum ar fi fost bărbat, argumentând postulatul conform căruia poezia nu are sex, fiind sau nu. (...) În actul poetic intervine un proces metamorfic în care se malaxează un gigantic material mitic și existențial, reductibil în final la câteva sintagme sau sugestii, cu dificultate recognoscibile dacă nu posezi lecturile și experiența autorului”.

18 martie

● Gabriela Adameșteanu exprimă în „România liberă” (la rubrica „Tableta de joi”) anumite **Tristeți** legate de apropiata vizită a Papei Ioan Paul al II-lea în România, eveniment în care „nu este inclusă și o deplasare în Transilvania”: „Mi-a părut rău pentru comunitatea greco-catolică din Transilvania, care ar fi avut astfel ocazia să se apropie de suveranul pontif, nu doar să-l vadă la televizor./ Mi-a părut rău pentru că acest gest simbolic ar fi însemnat și recunoașterea martirajului prelaților greco-catolici care au preferat închisoarea, tortura și deseori moartea în loc să abjure legătura bisericii lor cu Vaticanul./ Mi-a părut rău pentru că se pierde încă o ocazie de a sublinia în fața întregii țări rolul esențial jucat de biserica greco-catolică atât pentru românii din Transilvania, în timpul când ei aveau statutul de minoritate persecutată, cât și pentru cultura română căreia i-au demonstrat înrudirea cu latinitatea, într-un moment când ea nu-și precizase încă identitatea. (...) / Mi-a părut rău și pentru caracterul profan ce l-au dovedit ce l-au dovedit cu această ocazie «învingători»: înalta ierarhie bisericească ortodoxă care a negociat vizita, punând condiții și obținând avantaje, în afară de cel al mării sale vizibilități, premierul Radu Vasile care a căzut în păcatul vanității strigând în gura mare că 70% din această vizită i se datora lui./ Pentru că dolarul crește amețitor, steagurile Poloniei, Cehiei, Ungariei flutură la sediul NATO, dar la summit-ul de la Washington România nu va primi nimic, syndicatele desfășoară calendarul unor greve iresponsabile, vârfurile datoriei externe scânteiază pe cerul lunilor mai și iunie, în fiecare zi alte prețuri o iau razna etc., oficialii români oferă vizita Papei ca o unică (deocamdată) consolare de imagine populației pentru chinurile materiale îndurate”.

● În „Cronica română”, Marcela Zamfir scrie despre achizițiile făcute de Muzeul Literaturii Române în cei 42 de ani de existență, achiziții însumând 270.000 de piese – manuscrise, scrisori, cărți rare, periodice, obiecte memoriale. În 1998, M.L.R. plătișe 50 de milioane de lei pentru a îmbogăți fondul memorial Petru Dumitriu cu 13 scrisori din perioada 1941-1943, pentru a achiziționa manuscrise ale unor povestiri și câteva scrisori ale lui Păstorel Teodoreanu către colaboratorii de la „Viața Românească”. În ultimele luni,

fondul Perpessicius a fost completat, între altele, cu manuscrise legate de activitatea de editor al lui Eminescu: „Prețul la care au fost achiziționate s-a ridicat la aproximativ 200.000 lei/fila de manuscris”. „Tot în ultima decadă a lui 1998, muzeul a intrat în posesia unui set de fotografii inedite **G. Călinescu în China** și a unui album cu 120 de fotografii care i-a aparținut lui Șerban Cioculescu, document vândut de urmași. Dar poate cea mai importantă achiziție pe care a făcut-o M.L.R. a fost înregistrată la începutul acestui an: este vorba de manuscrisul unei lucrări inedite a lui Cioculescu, o monografie *Tudor Arghezi*, de aproximativ 100 de pagini, scrisă în 1947 și nepublicată încă (la același preț de aproximativ 200.000 lei/fila. De ultimă oră este oferta extrem de interesantă din partea Elenei Beram, editoare care a purtat o foarte strânsă corespondență cu Mircea Eliade, în perioada 1975-1976, perioadă în care Editura Cartea Românească a publicat o parte din opera scriitorului. Scrisorile conțin corecturi sau reactualizări ale autorului pe marginea volumelor publicate în străinătate sau apărute în țară, până la acea dată, modificări de pagini și însemnări pe text. În sfârșit, la fel de interesantă este posibila achiziție a corespondenței dintre Martha Bibescu și un editor din București, cu puțin înaintea morții scriitoarei”.

● Semnatarul rubricii „Politica literară și viceversa”, subintitulată, în numărul 11 al „Contemporanului”, ***Ambițiile secrete ale domnului Interim*** – „Interim” fiind pseudonimul sub care C. Stănescu semnează, în „Adevărul literar și artistic”, „Revista revistelor culturale” – îi dă o replică „respectabilului critic literar” și „jurnalist cultural de primă mână” cu privire la intenția sa de „a-și face dosar de dizident politic”: „În primul rând nu înțeleg ce fel de *dosar de dizident* mi-aș putea face eu din faptul că mi s-a luat o rubrică («Prostia la români», *n.n.*) de la revista «Adevărul literar și artistic» ?! (...) Dl. C. Stănescu susține că **«Prostia la români»** își pierduse respirația, de-aia a fost întreruptă. Să uite oare chiar atât de ușor d-sa că momentul acestei întreruperi a coincis în mod ciudat cu acela al scandalului Țepeneag-Liiceanu, în care poziția mea publică în favoarea primului se deosebea net de aceea exprimată în... suavul articol despre Țepeneag semnat de C.T. Popescu? Sau, mă rog, acela era un pamflet, dintre acelea despre care N. Manolescu spunea că au făcut din autorul lor cel mai mare condei al ultimului deceniu! Eu zic că dl. C. Stănescu ar trebui să fie mai prudent atunci când compară «ghilimelele» noastre cu stilul revistei «România Mare», nu de alta dar, dacă nu o făcea, poate nu ne aduceam aminte. Unul dintre lucrurile la care ține în mod constant dl. C. Stănescu este acela de a demonstra că metehnele vechiului regim comunist sunt astăzi active în mentalitatea noastră, a tuturor, mai cu seamă în a celor tineri. Mai mult decât atât, citind cu atenție coloana a doua a exegezei asupra «Contemporanului» semnată de dl. C. Stănescu sub pseudonimul *Interim*, ne dăm seama că această teză capătă noi nuanțe. În vreme ce foștii activiști de partid, nefiind boi consecvenți, ci filosofi mobili în gândire, și-au schimbat opiniile și chiar

convingerile, spre bunul mers al lucrurilor din această țară, ei bine cine credeți că se înverșunează ca tâmpiții în stalinismul cel mai rigid, în ura de clasă cea mai abjectă, în comunismul cel mai atroce? Tinerii! Tinerii și, mai cu seamă, tinerii de la «*Contemporanul*» Gârbea, Boerescu, Țirlea. Păi nu? Ei fac dosare, ei judecă retrograd, ei nu își aduc contribuția la pacea socială și la înaintarea României pe calea luminoasă a capitalismului. Teza d-lui C. Stănescu poate fi adevărată. Păcatele părinților se varsă în copii. Cu cât copii sunt mai odioși, cu-atât părinții se imaculează. Nu înțeleg de ce se miră cronicarul de la «*Adevărul*» de faptul că aș presimți eu o schimbare de regim sau, de ce nu, o nouă revoluție. Presimt, de ce să nu presimt! La modul cum vede d-sa tânăra generație, ca pe o masă compactă de marxiști, leniniști, staliniști și ceaușiști, nici nu văd la ce ne-am putea aștepta!”. □ La rubrica „Șotron”, Dumitru Țepeneag scrie: „Furia cu care unii au întâmpinat ideea de *revizuire* în literatură nu se poate explica decât printr-o neînțelegere sau, mai precis, o rea înțelegere a termenului. (...) La acest malentendu au contribuit și câțiva justițiarî care s-au năpustit, sub drapelul *est-eticii*, să zgâlțâie doi stâlpi ai literaturii postbelice precum Marin Preda și Nichita Stănescu. În fața iureșului acestor arhangheli ai moralei *post-festum*, criticii cu operă aproape încheiată au încercat să reziste exagerând în direcția opusă. În fața răsturnării valorilor, a acestei tranvaluări (sic!) radicale, s-a invocat criteriul estetic strict și s-a cerut un fel de încremenire a ierarhiei literare. Era desigur exagerat și chiar ridicol să te lupți cu statuia unui romancier ca Preda (pentru a-l înlocui cu cine, cu Paul Goma?) și a unui poet ca Nichita Stănescu. Dar era exagerată și exigența imuabilității. Nici unii, nici alții nu s-au gândit că această revizuire oricum se va face. Dacă nu azi, atunci mâine sau poimâine. Fără violență și fără precipitare”. Și mai departe: „S-au scris nu știu câte cărți despre Nichita Stănescu și nici una despre Leonid Dimov. Grigurcu în loc să-l bălăcărească, uneori pe nedrept, pe Nichita, mai bine ar fi scris despre Dimov. Sau tânărul și talentatul Corin Braga: se ține drept oniric (de sorginte dimoviană, nu țepenegiană...), a căutat și publicat o parte din articolele lui Dimov despre onirism, dar o carte tot despre Nichita Stănescu a scris. O carte de altfel foarte bună. (...) ...și chiar să nu se schimbe nimic?! Nu cu surle și cu tobe trebuie făcută revizuirea. Ea se întâmplă aproape pe nesimțite, zi de zi și ceas de ceas. Și nu se face numai de către critici și nici numai de către tinerii scriitori, ci de toată lumea: autori și cititori, critici și istorici literari, tineri și bătrâni. Fără grabă. Fără ostentație. Fără ranchiună”. □ La rubrica „Ghilimele” este comentat un articol semnat de Gheorghe Grigurcu în „Paradigma”, text din care „Luceafărul” (nr. 9) reproduce un amplu citat ce îl vizează pe președintele Academiei Române, Eugen Simion, considerat „autor mediu”: „Este opinia domnului Grigurcu, și-o asumă, e-n regulă. Dar ceea ce este foarte ciudat este că dl. Grigurcu vede în mediocritatea culturală pe care o atribuie președintelui Academiei un lucru... bunicel, oricum acceptabil. În schimb, vocația de

mediator a acestuia i se pare ceva foarte urât, care dă seama de «lipsa de obiectivitate a lui Eugen Simion». Greu de înțeles acest punct de vedere, după cum nu e clar dacă reproducerea textului în «**Luceafărul**» este o notare pozitivă a domnului Grigurcu sau o punere a sa la colț”.

● „Adevărul” anunță că Premiul „Vladimir Colin” pe 1998 (acordat de Fundația culturală „Vladimir Colin” din București și revista timișoreană „Orizont”) a fost acordat poetului și traducătorului Șerban Foarță, „pentru valoarea excepțională a creației sale literare”. Juriul a fost alcătuit din: Cornel Ungureanu (președinte), Adriana Babeți, Viorel Marineasa, Mircea Mihăieș, Marian Odangiu, Leonard Oprea și Daniel Vighi. Premiul „Vladimir Colin” a mai fost acordat lui Mircea Opriță (1996, istorie literară), Bogdan Ficeac (1996, roman-reportaj), Nicolae Manolescu (1997, talk-show cultural), Vladimir Tismăneanu (1997, pentru opera politologică) și Andrei Codrescu (1997).

19 martie

● La pagina de „Cultură” din „România liberă” este consemnat – sub semnatura D.S. [Dan Stanca] – următorul eveniment: ***Casa lui Ceaușescu a găzduit colocviul național despre roman:*** „Darul profeției te ocolește chiar dacă ești romancier. Probabil nimeni dintre autorii strânși la colocviul despre romanul românesc contemporan nu ar fi bănuț în urma cu zece ani, în primăvara lui '89, că peste un deceniu vor discuta liber și nestingherit despre soarta muncii lor exact în uriașa vilă a lui Ceaușescu de pe Bd. Primăverii 50. Într-adevăr, acesta este un subiect de roman! Lucrările s-au desfășurat pe durata a două zile și au adunat scriitori cam din toată țara din generații diferite. Au fost, evident, prozatori, critici, esești, dar și poeți. De la Cluj i-am remarcat pe Alexandru Vlad, Ion Mureșan, Ovidiu Pecican, de la Timișoara pe Cornel Ungureanu, de la Iași pe Dorin Popa, de la Suceava pe Constantin Severin. Discuțiile au fost conduse de Eugen Simion și Nicolae Breban. Temele principale puse în joc au fost următoarele: *Romanul românesc în pragul mileniului III. Modelele romanului actual; Este posibilă o școală a romanului românesc azi?; Textualismul împotriva romanului; Romanul românesc după postmodernism; Este nevoie de roman azi?; Și-a pierdut oare romanul cititorii săi?* Din intervențiile celor prezenți am reținut această idee: dezvoltarea romanului nu poate avea loc în absența instituției criticii literare. Fără o critică literară solidă, obiectivă și elevată, romanul românesc riscă să nu fie receptat sau să fie perceput într-un mod greșit. Criteriile, așadar, trebuie să dubleze inspirația. Apoi, libertatea de expresie câștigată, ducând la înlăturarea limbajului aluziv, subversiv, atât de căutat de cititori înainte de '90, nu poate să însemne câtuși de puțin simplificarea literaturii ce se scrie, ci abordarea unor zone care depășesc cadrul strict realist, deși acesta nu poate fi în nici un fel ignorat. Un alt aspect important îl reprezintă solicitarea documentelor. În

intervenția sa, Stelian Tănase s-a referit tocmai la cantitatea uriașă de viață, de drame umane pe care le oferă arhivele în măsura în care sunt consultate cu atenție și, bineînțeles, prin talent literar sunt asumate de către romancier. În ciuda realismului care trebuie redescoperit, nu trebuie să fie ignorată dimensiunea profetică, vizionară, problematizantă, ce duce la o ruptură a epicului și la modificarea tipologiei personajelor (N. Breban). Eugen Simion a arătat: nu numai limba este un obstacol în calea afirmării romanului românesc pe plan european, ci și abuzul de pitoresc, de jurnalistic, ducând astfel la o diminuare a tematicii majore. Au mai participat: Dan Cristea, Gabriel Dimisianu, Alexandru Condeescu, Cătălin Țirlea, Mircea Daneliuc, Costache Olăreanu, Emil Mladin, Aura Christi, Horia Gârbea, Alexandru Ecovoiu, Răzvan Voncu etc. Colocviul a fost organizat de centrul UNESCO și Academia Română și va avea o desfășurare anuală”.

● Sub titlul *Octavian Paller, de la C.C. la P.C.R. al PRO TV*, sunt publicat în „România Mare” (nr. 453) fragmente din „autobiografia din stalinism a scriitorului” (documente din iulie 1954 și ianuarie 1955, în legătură cu activitatea publicistică și studiile universitare ale celui calomniat). Sub genericul *Marea Năpârlire: un propagandist al Canalului și al colectivizării staliniste, țiganul ungar Octavian Paller* sunt retipărite din „Caiet Cultural”, nr. 7/1950, poemele *Mai mândră să-nflorească Gospodăria colectivă*, *La vechea Poartă Abă* și *Cerere pentru Viața cea Nouă*. ● Este reluat, de asemenea, din „Curierul de Cluj”, nr. 207, 1 martie 1999, sub titlul *Vulturul pleșuv*, un pamflet – nesemnat – la adresa scriitorului „autentic cameleon”: „O foarte interesantă ființă a tranziției. (...) Îl admir și îmi inspiră teamă. Are prestație și personalitate. Numai că înainte, în totalitarism, a ocupat funcții înalte de conducere și în mass media, iar după, s-a repezit cu înverșunare asupra vechiului sistem, pe care, de altfel, l-a slujit cu – aparentă – credință. Ca și când ar fi fost silit să dețină acele ranguri înalte, ca și cum ar fi fost forțat să călătorească în lume și ar fi fost nevoit să scrie eseuri artistice-filosofice – foarte atractive – și zeci de Cărți de călătorie sau cu înțelesuri culturale, mult citite și apreciate. După ce a planat cu maiestate și competență în sferele politice și ale filosofiei culturii, acum, *Vulturul pleșuv* s-a așezat pe o cracă, își ia din când în când câte un interlocutor și cârtește. Cârtește totul, ce-a fost acum trei decenii, ce-a fost acum șase ani, ce este în prezent... Nu m-ar deranja anatemele pe care le aruncă anilor '70 sau '92. Numai că o face cu o deosebită răutate, cu patimă acerbă, cu o privire de inchizitor medieval”.

20 martie

● În nr. 3 al revistei „Orizont”, Cornel Ungureanu comentează volumul lui Livius Ciocârlie *Trei într-o galeră*, carte care „lansează mereu ipoteze fascinante, care se întâlnesc sau se desprind de cele semnate de autori importanți în cărți vii, incitante, polemice”: „El trece prin maelstromul întrebărilor la zi cu

grația celui care, scriind jurnal, își păstrează intact dreptul la subiectivism. Afirmatiile tari, categorice, șocante, au un anumit context. (...) *Trei într-o galeră* inaugurează o epopee eroi-comică-satirică. E, în totul, începutul unei serii de cărți ale *deziluzionării*. Scriitorul nu mai crede *neabătut* în nimic. (...) *Trei într-o galeră* e documentul exemplar al unui timp agonizant”. □ Adriana Babeți publică, pe o pagină, fragmente dintr-un eseu intitulat *Între Schonbrunn și Bumbăști (jurnal vienez)*. □ Alexandru Ruja analizează, sub titlul *Hermes, logica și magul de la Păltiniș*, proaspăt-reeditata carte a lui Constantin Noica *Devenirea întru ființă. Scrieri despre logica lui Hermes*. □ Se anunță decernarea „Premiului Vladimir Colin/«Orizont»” poetului și traducătorului Șerban Foarță, „pentru valoarea excepțională a creației sale literare”. □ În *Nu mai încăpem în cuvinte*, Sorin Radu Cucu scrie laudativ despre poezia lui Gabriel Chifu din volumul *La marginea lui Dumnezeu*: „Respiră în textele lui Gabriel Chifu o mare capacitate de alegorizare a raporturilor dintre uman și divin care pot părea chiar eretice”.

22 martie

● Se stinge din viață, la București, criticul literar Valeriu Cristea (n. 15 ianuarie 1937).

● În suplimentul literar al ziarului „Azi”, Mariana Criș consemnează inaugurarea Fundației Naționale pentru Știință și Artă, în prezența unor academicieni, a unor jurnaliști și personalități politice, între care și președintele Emil Constantinescu. „Istoria creării ei se leagă de anul 1992, când un grup de academicieni printre care Nicolae Simionescu, Eugen Simion și Maya Simionescu (care se întorcea din SUA, lucrând acolo împreună cu George Emil Palade) s-au gândit să pună bazele unei instituții nonguvernamentale croită exact pe dorința marelui critic Titu Maiorescu. (...) La 28 ianuarie 1998 statutul acestei fundații, întocmit de avocatul Antonie Iorgovan, a fost definitivat și înscris la Judecătoria. Această fundație «va fi un loc – după cum ne-a spus dna academician Maya Simionescu – de întâlnire al generozității cu talentul, indiferent că este vorba de cel literar sau științific». «Sper că această fundație îi va aduna în jurul ei pe toți aceia care au convingerea fermă că un popor nu se poate dezvolta privându-se de trebuințele intelectuale» – a declarat academicianul Eugen Simion. Alături de Fundația Culturală Română, condusă de academicianul Augustin Buzura (a cărui lipsă de la sărbătoare s-a datorat prezenței domniei sale la deschiderea Salonului de Carte de la Paris), Fundația Națională pentru Știință și Artă continuă o tradiție, întreruptă timp de o jumătate de secol, a marilor cărturari care militează pentru supremația culturii în viața noastră cea de toate zilele.”

23 martie

● Într-o tabletă din „Adevărul literar și artistic” (nr. 461), *Acasă la Ceaușescu*, Costache Olăreanu notează câteva impresii suscitade de un recent colocviu

despre romanul românesc contemporan, colocviu organizat de Academia Română și de Comitetul Național Român pentru Dezvoltare Culturală: „Ultima instituție își are sediul în fosta casă a lui Ceaușescu de pe Bulevardul Primăverii 50. Poate nu m-aș fi dus (...), dacă n-aș fi aflat că respectiva manifestare (până la urmă, zic eu, o reușită) are loc chiar acasă la... Puteam să scap un asemenea prilej? (...)/ Casa, privită din grădină, dar și din oricare altă parte, n-are nici un stil, toate adăugirile care s-au făcut de-a lungul timpului, inclusiv un foișor, neascultând de nici o regulă. Ca să nu mai vorbesc de marmura prezentă peste tot și care aproape îți îngheață privirile. (...)/ Pe timpul colocviului am stat și noi cu ochii pe sus, inclusiv la niște oglinzi uriașe și la câteva tapiserii ce nu păreau contrafaceri, dar am și discutat lejer și cu folos despre romanul românesc în pragul mileniului III ori despre câtă nevoie mai au astăzi oamenii de această specie literară, prea puțin intimidați de ambianță, și asta mai ales datorită organizatorilor, domnului Eugen Simion, care mi s-a părut mai bine dispus și mai comunicativ ca niciodată, lui Nicolae Breban, căruia îi stătea bine în postura de «director de program», cum fusese menționat în invitațiile trimise participanților, doamnei Gabriela Tarabega, o doamnă întotdeauna prevenitoare și gentilă. Mă gândeam, în timp ce-i ascultam pe Dan Cristea și pe Gabriel Dimisianu, pe Stelian Tănase și pe Gabriela Adameșteanu, pe Cornel Ungureanu și pe Ioan Groșan sau pe mai tinerii Horia Gârbea și Răzvan Voncu, la ce imensă provocare asistăm: să discuți liber, complet dezinhibat, într-un asemenea decor ce amintește o istorie foarte recentă”. ■ Intervenții din cadrul respectivului colocviu vor fi transcrise fragmentar în nr. 462 (din 30 martie 1999) al revistei – sub titlul ***Mărirea și decăderea și înălțarea romanului...***: ■ **Nicolae Breban**: „Țepeneag mă amenință mereu cu moartea romanului, spune că romanul a murit de mult. La Paris există un grup de tineri surrealiști care consideră că romanul pe care îl fac eu (și alții), romanul cu personaje, un roman kitsch. (...)/ Trăim (și este o veche boală românească) încă de dinainte de război un exces de lirică. În ultima vreme mai ales, există o aluviune lirică care se îneacă uneori în menierism. (...) Din păcate, această aluviune este a unei literaturi mici, liricoide. Ar trebui mai multă poezie bună și mai multă atenție față de toate celelalte genuri”; ■ **Gabriel Dimisianu**: „În primii ani de după '90 a predominat literatura de nonficțiune. (...) Efectele acestui fenomen au fost benefice pentru conștiința literară: surplus de sinceritate, infuzie de documente la care înainte nu se putea face referire decât aluziv și fragmentar. (...)/ Ce se observă nou: renunțarea firească la parabola socială, la limbajul aluziv, la subversivitate. Formula veche devine caducă și nu mai poate interesa. Sunt autori marcați, din nefericire, prea mult de epoca în care au trăit. Sunt însă și romane, apărute atunci, care rezistă: prin valoare, prin personaje, prin reprezentarea simbolică a acelei lumi”; ■ **Alexandru Condeescu**: „Romanul ar fi trebuit, după 1989, să ocupe primul loc în literatură. Poezia este mai aproape

de elită (...). Parcă nu romanul ne lipsește, ci mai ales romancierii./ Nu se poate vorbi despre o criză a aparițiilor editoriale. Problema este în ce măsură aceste editări înseamnă și literatură de valoare. (...)/ În perioada postdecembristă, «preapocaliptică», locul romanului a fost luat, într-o primă fază, de literatura confesivă. Acest tip de literatură nu poate rezista prea mult, neajutat de talent. Numai simpla confesiune nu poate duce literatura prea departe. Deja piața este saturată de acest gen, iar lumea se întoarce acum spre roman./ (...) Vechea gardă mai este activă azi prin Breban, Țepeneag, mai puțin Țoiu. D.R. Popescu este o mare dezamăgire, Bălăiță n-a mai publicat”; ■ *Eugen Simion*: „Putem vorbi despre o «reconstituire a tabloului». Au apărut în ultimii ani cărți scrise în epoca anterioară, care completează tabloul. Este o operație pe care critica literară ar trebui să o continue./ A doua operație, care s-a început de multă vreme, este revizuirea acestui tablou. Revizuirile literare. Aici au apărut câțiva specialiști, câțiva «doctori», care se țin numai de asta. Din păcate, se țin la nivelul înjurăturilor, la nivelul pamfletului. Deci o operație eșuată, dintr-un exces, dintr-un exces de bilă. Revizuirea valorilor este un proces firesc, numai că se cere ceva: un anumit calm, o anumită obiectivitate, și o anumită eficiență estetică, aceea a momentului respectiv. Legea mutației valorilor funcționează. Se schimbă o generație, se schimbă o epocă, apare un nou tip de sensibilitate (...)/ Această sensibilitate nu trebuie lăsată în seama procurorilor morali. În momentul de față, în paralel trebuie făcută o revizuire a revizionistilor. (...) În momentul în care vom judeca normal acest tablou, abia atunci vom vedea ce rămâne”; ■ *Horia Gârbea*: „În momentul actual, direcția principală a prozei românești contemporane merge spre realism, spre tranzitivitate, asumându-și părțile pozitive ale experienței textualiste și autoreferențiale. Cele mai importante romane apărute în ultimii cinci ani sunt, de fapt, romane care, chiar dacă au caracter polemic sau fantastic, își au rădăcinile și referințele importante în planul strictei realități. (...)/ Este de remarcat că mari romane românești, după ultimul deceniu al dictaturii comuniste, nu prea au existat. Cărți importante ale generațiilor '60-'70 au fost scrise înainte de '77-'79, iar optzeciștii nu au creat, de fapt, cu două sau trei excepții, roman./ (...) Nu e de disprețuit un roman care își are un impact imediat și succes, din anumite puncte de vedere. Exemplu: *Delirul* lui Marin Preda. Pe care astăzi îl declar de necitit. Și alte asemenea, care în epocă și-au avut, indiscutabil, importanța lor”; ■ *Costache Olăreanu*: „Romanul are superioritățile lui: e o specie eminentă, cu personaje, cu un univers, dar și proza – neromanul – își are rolul ei. Eu, de pildă, sunt autor de muzică de cameră, iar Nicolae Breban – autor de simfonii. Dar ce-ar fi creația lui Beethoven fără cvartete?”; ■ *Stelian Tănase*: „Eu lucrez mult în arhive. Stau ore întregi între documente. Există acolo o cantitate de epic, de destine, pe care nici unul dintre romancierii noștri nu au reușit să le descrie vreodată. Dramatismul istoriei românești, cel puțin din ultimii ani, este uriaș./ (...) Câte

lucruri au putut să ne scape, câte probleme umane uriașe: probleme religioase, probleme ale trădării... Dar din care noi am făcut mici dramolete (sigur, cu complicitatea cenzurii și a sistemului în care eram). (...) / Eu cred că astăzi revenirea la epic (...) se face sub presiunea unei cantități uriașe de stări, de personaje, de conflicte reale, de care suntem foarte conștienți. (...) Se spune că se revine la realism. Păi, sigur că se revine, există altă soluție într-un astfel de moment? (...) / Privesc cu optimism viitorul romanului. Vom fi covârșiți, cred, de varietatea acestor realisme (...). Și, revenind la discuție, această coabitare cu documentul nu poate decât să fie benefică în roman”; ■ *Ioan Lăcustă*: „Observ în presa literară, în presa culturală, că prea ne raportăm la cei 50 de ani care au fost. Au fost, au trecut, fiecare am trecut prin ei, fiecare suntem făcuți în acești ani (eu, ca scriitor, atunci m-am format); să nu uităm, totuși, că în acei ani s-a făcut și literatură (...), am avut cinematografie, teatru, muzică. Când vom avea distanță (...), se va vedea că n-am apărut din nimic”.

● În revista „22” (nr. 12), Mircea Martin publică eseu *Proiecte neterminate și proiecte posibile*: „Mai importantă decât moneda unică europeană, mai importantă decât uniformizarea produselor, mai importantă chiar decât sincronizarea legislativă cred că este *sincronizarea mentalităților*. Această din urmă reprezintă chiar îndemnul iluminist pe care noi nu l-am actualizat decât parțial și, în acest plan, rolul intelectualilor poate fi decisiv./ Dar pentru asta trebuie ca noi să ne decidem, să alegem: ce vom face, ne vom revendica de la tradiția secolului al XVIII-lea, încercând s-o dezvoltăm și s-o adaptăm la condițiile epocii noastre, sau vom prelungi tradiția romantică a secolului al XIX-lea? Vom fi propagatori ai valorilor universale sau ai valorilor naționale? Decretând acest sfârșit și început de mileniu o epocă *postnațională*, vom comite un act de curaj sau de iresponsabilitate? / Dacă aș fi un intelectual occidental, francez, de exemplu, aș opta, fără ezitare, pentru calea universalistă, radicală și spectaculoasă. Aparținând însă Europei de Est, nu pot să nu mă predau evidențelor, oricât de paradoxale ar părea acestea: nu numai statutul minorităților naționale nu este încă bine stabilit în zonă, dar nici măcar acela al unor națiuni. Cazul Bosniei este elocvent. Există, prin urmare, minorități și națiuni care au încă nevoie să-și afirme identitatea culturală și politică. Ar agreea, oare, croații ori slovenii, care abia și-au delimitat teritoriile, ideea unor regiuni fără frontiere la frontierele proprii? / Așa încât soluția ambivalentă mi se pare aici a fi inevitabilă: nu ori/ori, ci și/și. (...) Cele două tipuri de valori nu sunt în principiu incompatibile și, câtă vreme nu sunt incompatibile nici în practică, pot fi cultivate împreună, fără contradicție. În momentul în care apar incompatibilități, opțiunea trebuie să se producă – a intelectualilor în primul rând – și ea ar trebui să fie una în favoarea valorilor universale./ În ce mă privește, cred în existența unui spirit european și în compatibilitatea între el și specificul fiecăruia dintre popoarele europene. Doar că această identitate europeană comună este una latentă, iar compatibilitatea ei cu aceea a fiecărei

națiuni europene trebuie, de fiecare dată, dovedită. Misiunea intelectualilor în genere și cu deosebire a celor est-europeni ar fi să acționeze astfel încât ideea acestei apartenențe comune să (re)între în conștiința concetățenilor lor. Nicidecum ca o alegere exclusivă: nu e vorba de a renunța la apartenența națională în favoarea celei europene, ci doar de a face să înceteze absolutizarea celei dintâi. Noi nu ne putem îngădui încă să considerăm particularismele naționale ca depășite, dar crisparea asupra lor cred că o putem considera anacronică. (...) / Spiritualizarea frontierelor înseamnă (...) dispariția frontierelor spirituale între vecini: nu dispariția diferențelor, ci a rezervelor, reticențelor, resentimentelor reciproce. O regiune fără frontiere spirituale este o regiune deschisă în afară și înlăuntrul, o regiune în care oamenii se acceptă și se înțeleg unii cu alții. (...) / În procesul complex de armonizare spirituală între națiuni – și în primul rând între vecini – literatura, artele, cultura pot să joace un rol important. Chiar dacă numărul producătorilor și al consumatorilor de artă și de cultură este relativ restrâns, presiunea morală, puterea de influențare asupra maselor nu sunt deloc neglijabile. (...) / Literatura ca *instituție* ar putea fi concepută și utilizată altfel decât până acum. Strategia învățământului însuși ar trebui să se schimbe: analiza literară în clase, de pildă, ar putea să se orienteze și spre repere universaliste, nu numai specifiste; ar trebui căutate și alte texte, ar trebui *descoperite* alte texte. În acest cadru nou, european, universal, minoritățile își vor găsi, la rândul lor, un loc mai important și mai demn. / Acest demers nu trebuie, desigur, conceput ca un demers omogenizant: ar fi monoton și trist. E vorba în primul rând să creăm sau să întărim condițiile de toleranță și înțelegere între literaturi și între culturi. Nu e vorba să diminuăm particularitățile naționale (nici n-ar fi posibil!), ci să încercăm să le facem reciproc inteligibile și acceptabile. O garanție a originalității o dă, de altfel, utilizarea limbilor naționale”.

● În „Ziua”, Ioan Groșan publică – în contextul crizei din Kosovo – articolul ***Occidentul uituc***: „...nu pot să nu mă emoționeze întrebările din comunicatul publicat ieri de Uniunea Sârbilor din România, în special una dintre ele, deloc retorică: «Să le reamintim generalilor din NATO și americanilor că la 27 martie 1941, când trupele fasciste se găseau la Atlantic și cuceriseră întreaga Europă de Vest, sârbii s-au ridicat singuri în Europa împotriva maladiei fasciste. Au uitat oare puternicii lumii acest fapt?». După cum se vede, au cam uitat... După cum nu cred că actualii conducători ai României au uitat, așa cum se sugerează în comunicat, «semnificațiile atât de adânci ale legăturilor istorice și spirituale dintre națiile noastre ortodoxe»; nu, dragi prieteni sârbi, nu le-au uitat, SUNT OBLIGAȚI să le uite. Dacă au uitat ceva, atunci este poate faptul că regiunea atât de sfâșiată azi, Kosovo, este leagănul vostru istoric și că indiferent cine ar fi stăpân la Belgrad, nimeni, dintre sârbi, nu și-ar permite negocierea unui teritoriu ce-i este sfânt. / Problema, pentru noi, românii, este aproape insolubilă. Așa simpatiei ne trage spre vecinii de la sud-vest, pentru

carem de altfel, mai pe față, mai pe dos, am încălcat cu voioșie embargoul; însă nu numai că în actuala conjunctură internațională o poziție pro-sârbă n-ar fi posibilă, dar nici măcar una de strictă neutralitate, fiindcă amândouă variantele de atitudine ar duce la izolarea noastră totală...”

● La rubrica „Show biz da’ culți” din „Academia Cațavencu” (nr. 11), sub titlul *Ai carte ai „arte”* și sub pseudonimul *Fante Aligheri*, se arată că, pe 20 martie 1999, Canalul TV „Arte” a transmis, în cadrul emisiunii *Metropolis*, câteva intervenții ale unor „personalități de prim rang”: Ion Caramitru, Nicolae Manolescu, H.R. Patapievici, Dan și Lia Perjovschi. „*Nepersonalitatea* Adrian Păunescu, care a fost prezentat ca poet oficial, a ținut să pună lucrurile la punct: «Nu eram un privilegiat al regimului, ci un combatant și uneori un învingător». Acum, ce să mai zicem? Dacă trăia bietu’ Ceaușescu s-ar fi caracterizat la fel”.

24 martie

● În „Adevărul” apare (nesemnlat) un text *in memoriam* Valeriu Cristea: „Între biografia omului și bibliografia criticului nu există (...) nici o fisură, căci, intelectual de mare omenie și rafinament, Valeriu Cristea n-a râvnit bunurile și funcțiile acestei lumi, ci numai să lumineze, cu mintea și talentul său, drumul cititorilor către marile cărți ale literaturii universale și naționale. A făcut din meserie un apostolat, nutrind convingerea că lumea cărții merită orice sacrificiu” (*Valeriu Cristea – cu mâna pe condei, până în ultima clipă*).

● În editorialul din nr. 11, al „României literare”, *Spre o nouă istorie literară*, Nicolae Manolescu se oprește asupra crizelor de parcurs ale disciplinei în perioada postbelică și face o serie de predicții: „Lăsând la o parte cauzele pur politice (între care manipularea istoriei de către regimul comunist trebuie socotită esențială), ar fi de spus și că însuși spiritul istoric cunoaște, de-a lungul vremii, fluxuri și refluxuri importante. Generația mea a fost martoră, bunăoară, la refluxul datorat structuralismului, în anii ’60 și ’70, când puțini dintre critici mai prețuiau studiul istoric. Lucrurile n-au stat așa dintotdeauna. Când eram noi studenți și îndată după aceea, cu exact un deceniu înainte de voga structuralismului francez în România, profesorii noștri erau intens preocupați de ceea ce se chema periodizarea istoriei literaturii. Ce înseamnă periodizare abia dacă se mai știe astăzi și e bine să adaug că nici ieri, când noi am ieșit de pe băncile facultății. Entuziasmul profesorilor noștri nu l-am împărtășit deloc. Altele ne atrăgeau pe noi la vremea aceea. (...) Era întrucâtva firesc ca, după 1989, să se fi redeșteptat interesul pentru studiul istoric al literaturii. Fie și numai din cauza nevoii de a corecta istoria oficială comunistă. (...) Doar întârzierea apariției unor lucrări fundamentale în domeniu ne poate pune pe gânduri. Și aici, ca și peste tot, reforma se face lent și dificil! Dar semnele unei noi concepții asupra istoriei literaturii, încercări de periodizare diferită de aceea pe care, de câteva decenii, o folosesc manualele de școală și

universitate se pot constata tot mai frecvent. Pe de o parte, în multe articole din presă, pe tema revizuirii, pe de alta, în câteva solide teze de doctorat care vor vedea și ele lumina tiparului în curând. O masă critică este pe cale să se realizeze, din câte îmi pot da eu seama, și n-ar fi exclus să asistăm în deceniul următor la o rescriere spectaculoasă a traseului pe care literatura română l-a parcurs în ultimele două secole”. □ Sub titlul *O „lectură” grăbită*, Marin Mincu îi dă o replică extinsă lui Constantin Pricop, care, în „România literară” nr. 3/1999, comentase rezervat volumul-antologie *Poezia română actuală*. (Textul lui Pricop fusese publicat anterior în ziarul „Monitorul de Suceava” din 8 ianuarie 1999.) Marin Mincu: „Fără alte ocolișuri, mă văd obligat să observ, de la început, că dl. Constantin Pricop a citit cam pe deasupra cele două volume ale lucrării (adică circa 1.100 pagini), fără o minimă circumspecție critică și fără acuitatea metodologică pe care i le-am lăudat. În consecință, această «lectură», cu totul grăbită și superficială, îl conduce la afirmații contradictorii ce eludează coerența metodei unitare și escamotează principiile estetice ce au stat la originea «construcției» (sintagma îi aparține); ba chiar se postulează idei hibride și incongruențe axiologice inexistente în corpus-ul teoretic și aplicativ al antologiei”. □ Z. Ornea comentează volumul memorialistic *Între Capșa și Corso* al lui Vlaicu Bârna, deschizându-și articolul prin consemnarea recente morți a autorului: „Scrisesem acest comentariu acum câteva zile când, iată, vine vestea tragică a decesului poetului cu har care a fost Vlaicu Bârna. Regretând mult pierderea unuia dintre distinșii noștri colegi, public, după acest trist eveniment, cronica pregătită să-l bucure la apariție. Acum își propune să exprime întristarea”. □ În cadul rubricii sale „Scrisori portugheze”, Mihai Zamfir își comunică prin medierea scrisorii unei mătuși din țară (M.) tristețea pierderii lui Marian Papahagi: „O fostă colegă a mea, pensionară și ea, prietenă cu bătrîna doamnă Papahagi, mi-a povestit că Marian venea des în țară, la Cluj, că se spetea muncind, că nu voia în ruptul capului să-și părăsească studenții, cu care făcea o mulțime de ore. Tocmai asta l-o fi îmbolnăvit – cine știe? Și mi-a mai spus că Școala noastră de la Roma renăscuse de când era el acolo. Se zice că nimeni nu-i de neînlocuit și că cimitirele sunt pline de oameni indispensabili. E o mare prostie, ascultă-mă pe mine! Mai există în România cineva care să știe latina și toate limbile romanice, să fi scris cărțile pe care Papahagi le-a scris și să se sacrifice în același timp pentru alții, pentru studenții lui? Eu, una, nu cred! Îmi pare rău că te necăjesc fără să vreau, știu cât l-ai iubit. După ce am aflat nenorocirea prietenului tău, am plâns, fără să-l fi cunoscut. Cred că-i prima oară în viață”.

● „Cronica română” anunță apariția celui de-al doilea volum al lui Eugen Simion din seria de *Fragmente critice* (Demonul teoriei a obosit), unde sunt reunite „«mici eseuri, portrete, confesiuni, pagini de viață, cum zicea prin anii '30 Mircea Eliade, și, bineînțeles, comentarii în marginea fenomenului literar actual». Ele sunt, într-un fel, jurnalul lecturilor cunoscutului critic literar și,

cum spunea el însuși, «jurnalul celui care trăiește în marginea literaturii pe care o citește»”. Acest critic „are o rubrică într-un cotidian sau altul, adresându-se unor cititori mai numeroși, dar nu întotdeauna pregătiți pentru lectura unui text semnat de un critic, cititori care – consideră Eugen Simion – sunt intoxicați de politică și educați de mass-media”. Lucrarea „cuprinde, pe lângă eseuri și pagini de jurnal, articole de analiză, portrete, reflecții morale, scrise în ultimii ani, dar și înainte de '90. Cartea se deschide cu un interviu – *Sunt un sceptic care caută motive să se mântuiască*, acordat revistei «Steaua» în 1989 – și se termină cu o convorbire din 1998... Așadar, criticul dă o idee cititorilor despre poziția sa în două momente socio-culturale de la începutul și sfârșitul acestui deceniu”.

● În „Luceafărul” (nr. 11), Marin Mincu scrie despre Traian T. Coșovei (*Recurs la textualism*): „Debutând printre primii, Traian T. Coșovei părea a fi la începuturi cel mai insurgent dintre congeneri, priza sa la real înconjurându-se imediat de un difuz halou de agresivitate postvanguardistă. Discursul său băiețos se individualizează prin naturalețe și lipsa de crispăre a tonului quasi-ludic, ton adecvat unei investigații nonșalante directe a cadrului cotidian, indiferent de inconsistența și precaritatea acestuia. Dar tocmai banalitatea spațiului familiar, transpusă în text, mai exact tușa realistă a acestei poezii inconformiste, va trasa, la receptare, impresia persistentă că ne găsim în fața unui poet lejer, incapabil de abordarea gravă a discursului, un fel de Minulescu *redivivus*, diferențiat doar prin dezafectarea superficială a poemului de recuzita versificatorie”.

25 martie

● În nr. 12 din „Contemporanul – Ideea Europeană”, D. Țepeneag consideră că „trăsăturile unei *reviste de direcție* ce se cheamă «Contemporanul – Ideea Europeană»” ar trebui să fie: „afirmarea unui spirit critic fără de care nu se poate nici măcar să treci strada de pe un trotuar pe celălalt, darămite să-ți schimbi direcția, adică să o iei într-o altă direcție nouă. În al doilea rând, pentru a indica fie și cu aproximație încotro ne îndreptăm, aș arăta cu degetul spre titlul revistei. Pentru că, într-adevăr, această direcție se află chiar în titlu. Nu pot să cred că adăugarea în titlu a *Ideii europene* a fost: un simplu capriciu. Ori o întâmplare. Și să nu se spună că oricare altă revistă ar fi putut s-o facă. Atunci de ce n-a făcut-o? Abia în al treilea rând aș aduce vorba despre acel faimos *specific național*. De ce? Pentru că e firesc să ne vină în minte, după întrebare; unde mergem, în ce direcție, o altă întrebare și anume: dar cum suntem noiăștia care vrem s-o apucăm într-o altă direcție? Suntem tot ca înainte? Experiența ultimilor 50 de ani nu ne-a schimbat deloc?”. Pornind de la ideea lui Laurențiu Ulici că „revizuirea valorilor ar trebui să înceapă cu revizuirea criticii, care pare să câștige teren”, D. Țepeneag readuce în discuție o „propunere *năstrușnică*: revizuirea sacrosanctei *Istoriei a literaturii* semnată

de G. Călinescu. Nu, n-a fost (numai) o lovitură de biliard. Nu doar succesorii lui Călinescu erau vizați. Ci în primul rând el însuși: nașul, șeful mafiei protocroniste, tradiționalistul deghizat care nu se deosebea de Nicolae Iorga decât prin talentul de-a formula aforistic. Acest Ludovic al XIV-lea fără perucă a dirijat întreg baletul literaturii române de după război. Și, până sa moară, a și dansat... S-a dat în spectacol. Criticul Soare! Mărturisesc că și eu m-am lăsat păcălit: de trei ori i-am citit *Istoria literaturii*, interzisă în anii '50 – '60. Așa cum tot atunci l-am citit și pe Nae Ionescu. Alt fruct oprit! Exagerez? Bineînțeles, dar e o exagerare retorică. E adevărat că pentru a fi cât de cât convingător, va trebui să scriu un eseu, nu un «Șotron». Și, vorba lui Cătălin Țirlea, sunt scriitor nu critic, n-am dreptul să «întorc pe dos mănuașă». Așa că trebuie să mă mai gândesc. Deocamdată, nu-mi vine în minte decât că G. Călinescu (ca și E. Lovinescu, de fapt) tot întorcea mănuașile, după bunul plac: când critic, când romancier. Mie nu mi-au plăcut romanele lui. Citindu-le mi-am dat seama că e de fapt un tradiționalist înrăit. Să fii tradiționalist în roman nu e grav. Dar un critic literar care nu pricepe nimic din modernitatea secolului XX, care-l desconsideră pe Bacovia și-i bate joc de Eugen Ionesco e de-a dreptul pernicios. Mai ales când e urmat de atâția și atâția critici care mai de care mai talentați”. În „șotronul” său, Țepeneag scrie, de asemenea: „Am citit într-o carte de publicistică (*Efectul de prismă*, Ed. Cronica 1968) a talentatului critic și istoric literar Florin Faifer următoarele: «...Sau *Scînteia poporului*, rebotezată *Adevărul-ziar* în fruntea căruia s-a cocoșat, dând zdravăn din coate, Cristian Tudor Popescu (...). Nu am uitat insinuarea bolnavă a ciufuțului când cu încercarea de compromitere a lui Nicolae Manolescu. Fără să-i tremure mâna, acestui C.T.P. pe care colegii de generație, erau, prin '90, cât pe ce să-l acopere de spută, îl denunța pe redactorul șef al *României literare* ca fiind un instigator, în solda capitaliștilor de peste ocean». Iar acum criticul Manolescu îi înalță osanale romancierului C.T. Popescu. Se mai schimbă omul, se revizuieste. Nici Nicolae Manolescu n-a rămas toată viața numai critic. Dar în loc să scrie romane, a devenit la un moment dat, spre disperarea, în cele din urmă a admiratorilor, om politic: cinismul nu e decât una din virtuțile acestuia, alta ar fi umilința”.

26 martie

● În revista „Dilema” (nr. 320), la rubrica denumită „Cronica literară de tranziție”, sub titlul *De la d-nul C. la d-na P.*, George Pruteanu comentează nuanțat *Alfabetul doamnelor. De la doamna B la doamna T.* de Ioana Pârvulescu (Ed. Crater, București, 1998), unde „dl. C.” e modelul critic al eseului autoarei – G. Călinescu: „Până și o eseistă delicată ca Ioana Pârvulescu se raliază falocratismului *sans rivages* al epocii (...). Asta înseamnă că perspectiva e împrumutată de la bărbați, căci implicit reiese că femeia e *altfel*. (...) Trebuie să fiu acum ceva mai puțin galant și, pe fondul reverenței pe care

cartea o merită, să spun că sunt nemulțumit de dezordinea (feminină? oh, nu!!!) metodologică. Sunt în acest eseu ingenios cel puțin trei direcții diferite, nici una dusă până la capăt”.

27 martie

● „Adevărul” titrează: *După președintele Constantinescu, ministrul de Externe Pleșu legitimează bombardamentele NATO asupra Iugoslaviei*: „Falsa dilemă a șefului diplomației românești: să mulțumească Departamentul de Stat sau poporul român”; „Prin poziția adoptată, diplomația românească trebuia să risipească îngrijorarea opiniei noastre publice față de precedentul periculos al pedepsirii unei țări care refuză să accepte propria dezmembrare. (...) Dacă dl. Pleșu se face că nu înțelege la ce ne referim, atunci îi reamintim recenta declarație a premierului ungar Viktor Orban, care a cerut Belgradului autonomie sporită pentru Voivodina, unde se află o importantă minoritate maghiară (...). Deocamdată s-a oprit la Voivodina. Deocamdată./ «Mi-am asumat răspunderea să optez pentru Departamentul de Stat...», spune cu dezinvoltură ministru de Externe. Nimic surprinzător! Dl. Pleșu pretinde însă că o asemenea opțiune «aparține poporului român»” (D.T. [Dumitru Tinu]).

30 martie

● În „România liberă”, „Tableta de marți” a lui Gheorghe Grigurcu, *PNȚCD și intelectualii*, trimite la articolul (cu același titlu) publicat de Octavian Paler, tot în „România liberă”, pe 12 martie 1999: „Preopinientul nostru era de părere că, după ce numitul partid istoric a ajuns la guvernare, relațiile lui cu intelectualii s-au deteriorat. Experiența noastră personală asociată cu cea a doi confrăți, Petre Stoica și Barbu Căciulescu, ne arată însă că aceste relații s-au deteriorat încă înainte. Noi am fost cei dintâi scriitori români care au colaborat susținut la organul abia reînființat la PNȚCD, «Dreptatea», căruia, între altele, i-am asigurat și o pagină literară de succes (...). Urmarea? Ne-am văzut în așa fel tratați de conducerile succesive ale ziarului – am impresia că mai curând de elemente ce se suprapuneau acestor conduceri –, încât am fost nevoiți a renunța la colaborarea în chestiune, în care depusesem suflet, energie, speranțe. N-am mai interesat pe nimeni din sferele partidului în ascensiune. Dl Paler consideră că e vorba de o baricadare în convingeri «închise» a unor personalități. Îmi îngădui a crede că nu e numai atât. Nu doar conservatorismul, confortul liniștitor și somnolent al «disciplinei» blochează relațiile PNȚCD-ului cu scriitorii, ci și o anume rea-voință personală, o trufie ce nu vrea să aibă concurență. Nădăjduiesc că nu se va supăra prietenul meu Barbu Căciulescu (...) dacă voi divulga ceea ce mi-a mărturisit d-sa, în raport cu unul din acei gerontacrați țărăniști, care, în loc de a-i mulțumi decent, i-a adresat o invitație din vârful buzelor de-a participa la un cenaclu anodin și de a mai da, dacă dorește, pentru «Dreptatea», recenzii la «cărți bune». Poetul Petre Stoica,

sufletul micului nostru grup, sunt convins că ar avea încă mai multe de spus despre felul «amabil» în care i-au fost răsplătite strădaniile”.

● Un articol din „Academia Cațavencu” (nr. 12), *Atunci când i-am condamnat pe toți la carte* – publicat sub semnătura *Frații Marx și Surorile Engels* – se ocupă de volumul lui Titus Popovici, *Disciplina dezordinii* (Editura „Mașina de scris”, București, 1998): „Titus Popovici își situează postumul «roman memorialistic» sub un semn dublu al lucidității și al rememorării. Convins că, din comunism, singurele lucruri bune care ne mai rămân sunt poveștile. (...) Acest «roman memorialistic» suferă, poate, de oarece lipsă de sistemă și consecvență narativă, fiind alcătuit din mai multe bucăți disparate, reunite sub imperiul urgenței. Dar... să-i dăm Cezarului ce-i al Cezarului și lui Titus ce-i al lui: avem de-a face cu o carte țeapănă, până acum cea mai solidă dintre postumele acestui autor care ar fi putut să ajungă un fel de Pasternak al românilor, dacă nu i-ar fi plăcut așa de mult pescuitul, vânătoarea și banii câștigați din scenariile pentru Sergiu Nicolaescu... Povestitorul chiar că ne conduce – cu farmec, umor, luciditate și logic, atâta dramă – spre o metaforă care ne pune cu botu’ pe gânduri. Păi, la o adică, ce-a fost Comunismul în România? În text – în paranteză mică pentru fiecare om care devine personaj de roman memorialistic; în istorie – o mare paranteză pentru toată omenirea românească”.

31 martie

● Editorialul lui Nicolae Manolescu din nr. 12 al „României literare”, *Cine l-a creat pe Murt-Bing*, extinde asupra intelectualilor români o formulă fals-terapeutică din *Nesațul* lui St. I. Witkiewicz, acuzându-le ostilitatea (interbelică și contemporană) la adresa „liberalismului burghez”: „Singurul sistem cu adevărat democratic din istorie a fost și a rămas ținta unei contestații exagerate, lipsite de obiectivitate și, filozofic, precară. Murti-bingismul este creația intelectualilor nemulțumiți de liberalismul burghez. Ca fascism sau comunism, murti-bingismul este produsul imaginației și fantasmelor unor intelectuali care au refuzat, cu o încăpățănare nemaipomenită, evidența: și anume că nici o orânduire n-a rezolvat într-o măsură mai mare decât aceea burgheză problemele materiale și morale ale oamenilor. Sfârșitul istoriei, de care vorbea Fukuyama, chiar aceasta înseamnă. Rămâne o enigmă de ce, în locul unei postistorii pașnice, intelectualii preferă o istorie sângeroasă. Chiar și după ce pilula lui Murti-Bing și-a făcut efectul monstruos, în aproape toate țările lumii, intelectualii continuă a voi să nimicească valorile burgheze și preferă capitalismului o a treia cale inexistentă. Orbire cu atât mai greu de înțeles, cu cât primele victime ale murti-bingismului au fost intelectualii înșiși”. □ Un grupaj *in memoriam* Valeriu Cristea se deschide cu o evocare a lui Nicolae Manolescu, care rememorează un episod onorant moral (pentru recent-dispărutul critic) din anii comunismului, cu considerații „portretistice”

adiacente (**O amintire**): „Cu tot radicalismul lui moral, necruțat cu prietenii mai abitir decât cu dușmanii, era înclinat spre partea bună a lucrurilor. N-a scris el despre câțiva prozatori români din această perspectivă etic-luminoasă?”. ■ Gabriel Dimisianu realizează o retrospectivă sintetică a relației sale cu V.C. (**Plecarea**): „Imagini dintr-un trecut plin de prezența lui Valeriu mi se învălmășesc în minte. Peste masa mea de redactor începător la «Gazeta literară» mâna sa ezitantă îmi întinde o foaie acoperită ochi de scrisul cel mai înghesuit cu puțință, minuscul, descifrabil numai cu lupa. Citesc după dactilografieri și-i dau dreptate profesorului Crohmălniceanu, care-l recomandase: scrie excepțional acest tânăr. Urmează intrarea în redacție și împrietenirea cu grupul «sfioșilor»: Raicu, Damian, Mihalaș, iar dinafară Kiropol, Tarangul. Discuții, nesfârșite discuții, literare și de tot felul. Alteori, descinderi la Snagov, unde avea o casă modestă, lăsată de bunicii Doinei. Discuții, libațiuni, plimbări, vâslit. Mai târziu a fost călătoria în Cuba, 16 ore de zbor cu escale la Praga, în Irlanda, în înzăpezitul Gander, aeroportul canadian, spre a cobori pe urmă în toriditatea de la tropice. (...) Mai apoi anii grei, sufocați, din epoca monstruoasă, cu acele lungi plimbări conspirative pe culoarele sumbre de la Casa Scânteii, spre a putea vorbi nesupravegheați. În interval îi apar însă cărțile, marile lui cărți, despre literatura de azi și clasică, despre Cervantes, despre spațiul literar, despre alianțele literare și, desigur, opera sa capitală, *Dicționarul personajelor lui Dostoievski*, în două volume. În 22 decembrie '89, dimineața, întâlnire la Uniunea Scriitorilor, fugim apoi la C.C., unde asistăm în piață la marile scene, unii euforici, debordanți, isterizați, el tăcut, cabrat. Apoi, în anii următori, plecarea de la R.I., polemicile, răcirea absurdă a prieteniei și mai apoi împăcarea, reluarea comunicării și îi mulțumesc lui Dumnezeu că a făcut astfel. Ultima convorbire în 25 ianuarie, când mi-a urât viață lungă, cum și eu îi urasem în 15, când era ziua lui. Voce schimbată, alterată, altfel decât i-o știam, în care, totuși, n-am deslușit funestul indiciu. Un mare om al timpului nostru a plecat dintre noi, un neîntrecut scriitor și critic”. ■ Z. Ornea (**Cu adâncă îndurerare**): „De pe urma lui nu rămâne numai fumul amintirii, ci și o operă durabilă, la care se va apela mereu cu delectare și folos. Păcat, mare păcat, că ultimul deceniu l-a petrecut aproape însingurat, boicotat și chiar injuriat de foștii prieteni și colegi pentru opțiunea sa politică. Acum, când lacrima ne împresoară, mărturisesc că această stare efectiv disperată în care a trăit ultimii zece ani i-au grăbit și i-au provocat sfârșitul. Dumnezeu în care a crezut ardent să-i aducă, în sfârșit, liniștea și împăcarea spre care atâta râvnise”. ■ Alex. Ștefănescu (**C.V.**): „A dus o viață retrasă, alături de devotata sa soție, Doina. Avea cultul prieteniei, era dezinteresat și generos. Intransigența sa morală îl făcea însă adeseori incomod pentru cei din jur. După căderea lui Ceaușescu, s-a avântat în spațiul violentelor descărcări de energie politică și a fost curentat. Nu se știe dacă nu cumva tocmai deziluziile din această perioadă, trăite cu o intensitate devastatoare, au favorizat îmbolnăvirea

sa”. □ În partea a treia a serialului său politic (*Umbra lui Cromwell la Cozia*), Dorin Tudoran expune o serie de teorii americane critice la adresa democrațiilor incompatibile cu valorile liberalismului și ale statului de drept: „La un an după publicarea analizei din «The Monthly Atlantic», Robert D. Kaplan pune la dispoziția membrilor Asociației Internaționale a Consultanților Politici un document intitulat *Viitorul democrației – Partea a doua*. Concluziile acestei «aduceri la zi» sunt foarte tranșante: «Când este analizată situația unei țări, cel mai important criteriu nu va fi felul sistemului politic, ci valorile elitei. Acolo unde elitele au valori progresiste, hrănite de un spirit burghez, chiar și o autocrație va fi considerată umană. Dar acolo unde elitele au valori negative, ca în Rusia și Venezuela, nici măcar democrația nu va salva țara»./ Mesajul este limpede – pacea socială și stabilitatea economică asigurate de autocrații (liberale sau nu) atârnă uneori mai mult decât retorica unei democrații (liberale ori neliberale) incapabilă de a produce exact liniște socială și un nivel de trai decent. Etichetele încep să intereseze din ce în ce mai puțin. (...) De aceea, goana după imagine bună în afară este o nerozie, atâta vreme cât treburile merg din ce în ce mai prost înăuntru. În pofida oricăror eforturi cosmetice, la un moment dat imaginea respectivă nu mai poate arăta substanțial diferit decât realitatea «în numele căreia vorbește». Cu alte cuvinte, dacă d-l Iliescu ar fi reușit să asigure țării pace socială și un minim de bunăstare, probabil că destule democrații liberale ale Occidentului s-ar fi sinchisit destul de puțin că domnia-sa va fi ajuns despotul luminat pe care și-l dorea, poate, camarila din jurul său. (...) Din nefericire, d-l Constantinescu (camarila sa, de asemeni) nu-mi pare să aibă o înțelegere mai bună a realității decât cel despre care voia să afle, cu orice preț, de crede ori nu în Dumnezeu. Și-apoi, d-l Constantinescu ar fi trebuit să afle de la consilierul său în probleme de econo-mistică, călugărul Vasile de la Muntele Athos, că Dumnezeu îți dă, dar nu-ți bagă și-n sân”. □ În cadrul rubricii sale „La microscop”, Cristian Teodorescu comentează retrospectiv receptarea *Epistolarului* publicat de Gabriel Liiceanu: „Mi-am amintit cu neplăcere de ambianța în care am citit pentru prima dată această carte și cu aceeași neplăcere de marele ecou pe care ea l-a stârnit în lumea intelectuală de la noi. (...) Toată lumea te întreba dacă ai citit *Epistolarul*, ce părere ai despre el și, invariabil, de partea cui ești. Câtă energie orală s-a consumat și câtă pasiune pentru sau împotriva acestui volum de scrisori într-un moment în care ceașismul avea efectele cele mai pustiitoare asupra vieții publice intelectuale din România. (...) Nu era o carte cu șopârle, nu cuprindea critici împotriva regimului și nici nu se poate spune că producea o imagine favorabilă de ansamblu principalilor epistolieri. Pentru mintea activiștilor culturali de atunci, cartea aceasta ar fi trebuit să probeze că intelectualii se ceartă și nu se abțin să-și adreseze grele reproșuri – bună probă că partidul conduce, suveran și imperturbabil, tot ce mișcă în lumea intelectuală din România. Doi ani mai târziu, o parte dintre autorii *Epistolarului*

aveau să se opună pe față regimului (...). Recitit azi, *Epistolarul* nu pune în paranteză regimul în care au fost scrise aceste, să le zic, Scrisori persane ale ceaușismului, ci îi sapă credibilitatea. (...) Acum, *Epistolarul* mi s-a părut o carte înseninătoare, un duel colectiv între oameni politicoși, cu o certă doză de umor, voluntar sau – uneori – involuntar. Un asemenea duel ar mai fi posibil azi? Probabil că da, până la acel punct în care devine limpede că în duel participă și un personaj fără nume, care capătă treptat identitate, regimul totalitar”. □ Cornel Ungureanu publică un eseu despre *Slavici și arta autodistrugerii la români*. □ Într-un comentariu intitulat *Studiu savant, joc literar și poem critic*, Alex. Ștefănescu întâmpină elogios volumul *De la doamna B. la doamna T.* al Ioanei Pârvulescu.

● Într-un articol din „Luceafărul” (nr. 12), *Dinu Zarifopol și romanul roman*, Romul Munteanu face o analiză a celor patru volume semnate de Dinu Zarifopol: *Naufragiul*, *Moartea lui Levi*, *Șah la Rege* și *Crima generalului*: Tetralogia are un caracter deschis. Este limpede că Dinu Zarifopol a realizat opera vieții sale. Scrisă mai târziu decât alte romane de acest gen, cum sunt prozele de război ale lui G. Malaparte sau H. Böll, cartea lui Dinu Zarifopol reprezintă o realizare strălucită a epicii noastre contemporane, care continuă tradiția lui Liviu Rebreanu și Cezar Petrescu”. □ Marin Mincu își continuă rubrica „Intermezzo”, în care schițează, de cele mai multe ori, portretele unor autori. În numărul de față al revistei, publică articolul *Un poet mistic: Nicolae Ionel*: „Când am citit manuscrisul volumului de versuri *Prezența*, mi s-a părut că descopăr un autentic poet mistic, deși, așa cum spunea Alexandru Paleologu, trebuie să ne ferim de un «comentariu imprudent» care poate să «rănească poezia» prin exagerări involuntare în diagnosticarea critică”.

[MARTIE]

● Nr. 17 al suplimentului lunar „Vineri” conține un doar tematic despre „spiritul critic”: ■ *Al. Călinescu (Între alibiul toleranței și conformismul intransigenței)*: „Oscilăm, de fapt, între două atitudini; pe de o parte, un soi de toleranță nivelatoare, pe de alta – un criticism agresiv, inclement, justițiar”; ■ *Mariana Vazaca*: „Spiritul critic se confruntă acum intens cu nevoia adaptării la un nou ritm de reflectare, care trebuie să țină pasul nu numai cu al producerii informației, dar și cu cel al receptării ei. Pe de altă parte, spiritul critic trebuie să-și asume și o marjă de rezistență, de refuz al adaptării depline pentru a salva tot ce e «parte a omului, firească» de pericolele reprezentate chiar de acele născociri ale omului care se ridică uneori împotriva firii sale”; ■ *Vitalie Ciobanu (Spiritul critic după 1989)*: „Instrumentat împotriva unui regim opresiv, de ocupație, în numele regăsirii identității naționale, spiritul critic a intrat în criză o dată cu recrudescența neocomunistă în Basarabia. Blocați la nivelul primar al regăsirii unei conștiințe etnice, intelectualii noștri, majoritatea dintre ei, s-au dovedit incapabili să facă următorul pas, adică să

contribuie prin gestul și lucrarea rațiunii lor la consolidarea societății civile în Republica Moldova, la împământenirea în acest spațiu a normelor și valorilor europene (...). «Pașoptismul» militant al anilor 1988-1991, în Moldova din dreapta Prutului – dar fenomenul e valabil și în România – este înlocuit în momentul de față de imperioasa actualitate a ideilor și conceptelor lovinesciene: sincronismul, modernismul, raționalismul (acesta, fără a fi absolutizat, trebuie înțeles ca metodă de disociere și afirmare a dreptei măsuri în câmpul creației artistice), urbanismul, liberalismul, intelectualismul și, în sfârșit, postmodernismul, luat, iarăși, nu în accepție îngustă (...). După o lungă perioadă de totalitarism, spiritul critic nu mai poate exclude *eticul* din judecata globală asupra literaturii: raporturile Scriitorului cu Puterea, anexarea Artistului la mașinăria propagandistică a partidului comunist (...). Aș consemna aici șocurile pe care le-au trăit mulți în Basarabia în procesul de recuperare a valorilor literaturii române interzise, atunci când au aflat despre compromisiunile unor M. Sadoveanu, G. Călinescu, T. Arghezi, M. Preda ș.a. sub dictatură. Sunt «cazuri», desigur, nuanțabile, comportând explicații de circumstanță, ceea ce ne sugerează că derapajele scriitorilor basarabeni, în aceeași perioadă, s-ar cuveni tratate cu o și mai sporită intransigență, pentru că «ai noștri» nu se pot prevala de o *operă* pe măsură (așa am crezut un timp, cu o cruzime a inocenței!). Pe de altă parte, gândul, neliniștitor, că nu știm dacă în împrejurări asemănătoare, noi, tinerii de azi, am fi avut o atitudine mai demnă, ne temperează puseul justițiar. (...) În pofida unor imense traumatisme istorice, ale căror consecințe le suportăm și azi, în Basarabia, după 1989, nu s-a putut consemna o literatură «de sertar» spre deosebire de România. De ce? O explicație de suprafață: sistemul părea instalat pentru vecie, iar scriitorul basarabean făcea o risipă considerabilă de energie pentru a-și publica cărțile într-un mediu în care opera o dublă cenzură (...) ca să nu mai vorbim că frica de a se expune era de-a dreptul paralizantă. De aceea, faptul că la acest nivel, al sincronizării prin mărturie și document intim, confrății oștri mai vârstnici din Basarabia, trecuți prin malaxorul comunist, nu s-au ridicat la înălțimea lui N. Steinhardt, Ion Ioanid, Teohar Mihadaș, Anița Nandriș sau I.D. Sîrbu mi se pare infinit mai grav decât decalajele estetice existente. (...) În epoca «nouă» de după 1989, răul se nutrește mai degrabă din slăbiciunile binelui, care la rândul său pare marcat de o debilitate originară, căci se izbește mereu de mediocritatea ființei umane. Iată un larg debușeu pentru spiritul critic”;

■ **Vasile Morar (*Miza criticii: morala elementară*)**: „Miza autentică a discursului critic dintotdeauna a fost apărarea moralei elementare”; ■ Pornind de la „denunțarea” unui „monstru sacru” al literaturii române (Rebreanu) de către Nicolae Ceaușescu, într-o plenară de la finele anilor '60, **Alexandru Matei** rezumă într-un eseu (***Ceaușescu, Sokal & spiritul critic***) scandalul declanșat în mediile academice umaniste de fizicienii Alan Sokal și Jean Bricmont, care – în urma unei farse de impact din 1997 – i-au acuzat pe gânditorii deconstruc-

tiviști francezi de „impostură intelectuală”: „Toți corifeii «umanioarelor» puși pe lista impostorilor intelectuali au ceva în comun: ei fac apel, în exercițiul lor critic inclasabil, la discursul argumentativ teoretic al științelor exacte, un discurs mimat formal, dar dând dovadă de o ignoranță crasă în diversele împrumuturi terminologice din fizică și matematică pe care-și fundamentează postulatele. Sokal și Bricmont nu percep probabil mizele majore, de ordin istoric (filosofice și politice) ale hermeneuticii deconstructiviste sau ale curentelor feministe. Apare însă firesc întrebarea de ce un «anti-metafizic» face eforturi să-și fundamenteze teoria în manieră carteziană. (...) Mode ideologice sau esteice există și au existat în România. De aceea sper să nu prolifereze și la noi mirajul acestor amalgamuri conceptuale în căutare de instanțe absolute, critici acerbe pronunțate pentru galerie în fața unor acuzați trecuți de mult pe lumea cealaltă. Cărți autohtone despre postmodernism nu prea apar încă (...). Nu cred că limitele restrânse ale competențelor în dezbaterele teoretice românești (vezi «afacerea Eminescu») datorează ceva incapacității generale de distanțare față de etosul metafizic, căci nici acest etos n-a fost asimilat, la timpul său, decât tot de cercuri restrânse (...). Cred în valoarea literară a postmodernismului, într-o atitudine postmodernă, dar implicarea legitimantă a unor premise sau pandante filozofico-metafizice poate duce atât de ușor în capcana formei fără fons. *Postmodernismul* nu mai poate fi un concept, în sens clasic. Tendința circumscrierii teoretice va exista însă, probabil, mult timp de-acum încolo. Avem nevoie, mai mult decât de extaze, revelații sau labirinturi conceptuale cu efect pirotehnic, de acte postmoderne recuperatoare ca, la limită, cel al lui Sokal (pe alocuri savuros, vă asigur, acum și pe Internet, la adresa sokal@nyu.edu)”; ■ Criticul de artă *Erwin Kessler* glosează sarcastic pe marginea „artei critice” contemporane, cu considerații adiacente asupra rolului „discursului critic” în genere: „Datorită naturii sale echivoce, discursul critic nu reușește niciodată să devină o instanță credibilă și definitivă, capabilă să discrimineze între ceea ce este și definitivă, capabilă să discrimineze între ceea ce este și ceea ce nu este important în artă (...) spiritul critic roade tocmai urzeala oricărui absolut. (...) Actualmente trăim o mare epocă critică, din care s-a evaporat spiritul, dar a rămas critica. Însăși critica și-a pierdut criticismul real, din ea rămânând doar mecanismul, ca o mitralieră cu care se trag focuri de artificii și salve de salut. Spiritul criticii actuale nu mai este analitic și dogmatic (kantian), ci (...) iluzionist și hedonist. Critica este mai estetică decât arta. În această conjunctură dramatică (datorită confuziei), s-a produs (...) apariția *artei critice*. Aparent născută contra naturii artei, *arta critică* este un fel de scurtătură prin care unii artiști vor să parvină direct la public, fără să mai traverseze livada cu capcane a criticii. Ea mizează pe o stare de perplexitate, căci critica «critică» a artei ne-critice (tradiționale) este, în mod curent, acceptată și așteptată, pe când *arta critică* profită de un discurs critic în genere necritic. La noi, artiști precum Dan Perjovschi, Teodor Graur

sau grupul subReal propulsează o artă centrată pe principiul «detractatio in integrum» (...) Bătându-se pe burtă reciproc, *artistul critic* și publicul său sunt – doare ei – cei avizați, cei care nu se lasă duși de realitate și nici de machiajul estetic tradiționalist și factice al acesteia, căruia îi contrapun (...) modelul artei progresiste la noi, în vremea din urmă *Arta critică* este o formă (nici măcar perversă) a consumismului. (...) Precum televiziunea, politica și sportul, *arta critică* asigură, și ea, un pH neutru, ideal pentru circumvoluțiunile noastre afânate”. □ Sub genericul „Monitor” este reprodus „Topul național de carte” realizat în cadrul programului MONITOR, sponsorizat de Fundația pentru o Societate Deschisă (coordonator: Mircea Nedelciu), actualizat la 16 februarie 1999. Poezie: 1. Mircea Cărtărescu, *Dublu CD*, Humanitas 2. Traian T. Coșovei, *Percheziționarea îngerilor*, Crater 3. Romulus Bucur, *Cântecel(e) - fast food poems*, Paralela 45 4. Ștefan Aug. Doinaș, *Amor universalis*, Editura Fundației Culturale Române 5. Dinu Flămând, *Viață de probă*, Editura Fundației Culturale Române. Proză scurtă și roman: 1. Nicolae Breban, *Ziua și noaptea*, ALL 2. Paul Goma, *Altina (Grădina scufundată)* roman public, Cartier 3. Dumitru Țepeneag, *Călătorie neizbutită*, Cartea Românească 4. Gabriela Melinescu, *Copiii răbdării*, Albatros 5. Dan Stanca, *Muntele viu*, Polirom. Non-fiction (eseu, critică și istorie literară): 1. Gheorghe Crăciun, *În căutarea referinței*, Paralela 45 2. Virgil Nemoianu, *Îmblânzirea romantismului*, Minerva 3. Adriana Babeți, *Bătăliile pierdute*, Amarcord 4. Daniel Vighi, *Între hanger și sofa. Literatură în epoca veche română*, Marineasa 5. Andrei Corbea, *Paul Celan și „meridianul” său*, Polirom. Non-fiction (istorie, politologie, sociologie, memorii, jurnale): 1. Mircea Horia Simionescu, *Febr. Jurnal*, Vitruviu 2. Matei Călinescu, Ion Vianu, *Amintiri în dialog*, Polirom 3. Dorin Tudoran, *Kakistocazia*, ARC 4. Dumitru Țepeneag, *Un român la Paris*, Cartea Românească 5. Mircea Zăciu, *Jurnal, IV*, Albatros Non-fiction (educațional și practic): 1. Ion Pop, *Dicționar analitic de opere literare românești*, EDP 2. R. Ivănescu, Ana Popescu, *111 romane celebre într-o singură carte*, Paralela 45 3. Constantin Oros, *Istoria costumului*, Dacia 4. Carmen Matei Mușat, *Romanul românesc interbelic*, Humanitas 5. Ovidiu Moceanu, *Limba română – compendiu*, Aula. □ La rubrica „Accent grav”, pe două pagini de revistă, Toader Paleologu publică o scrisoare deschisă către Cristian Preda, pe un ton amical-polemic, în legătură cu articolele sale negatoare la adresa „gânditorului politic” Mihai Eminescu din „Dilema”, nr. 265 și 273 (***Este Eminescu chiar așa de nul?***): „Pentru liberali, Eminescu e un test, tocmai din cauza vehementelor sale atacuri la adresa liberalilor vremii (...). Tragi o concluzie după mine pripită că «incoerența raționamentului unui Eminescu a făcut posibilă recuperarea sa atât de socialiști, cât și de către naționaliști». Îmi pare rău, dar acest fapt nu demonstrează decât reaua-credință, incultura sau prostia respectivilor socialiști și naționaliști. (...) Oroarea se socialism, egalitarism și revoluționarism este, cred, sursa ignorată a antiliberalismului

său. (...) Contrar a ceea ce afirmația ta pare a presupune, genul pamfletului este marele absent al controversatei noastre «culturi politice». (...) Poate că doar prietenul nostru Horia Patapievici reprezintă în mod apropiat această cultură intruvabilă a pamfletului. Ceea ce ar trebui să regretăm e că n-am avut un pamfletar liberal de talia lui Eminescu. Eminescu este un hotărât și pătimaș occidentalist în sensul unui refuz al «Orientului». Această afirmație ar putea surprinde dacă ținem seama de interesul lui pentru cultura indiană, dar acest Orient era îndepărtat și neamenințător, integrat pe deasupra în imperiul britanic. În vreme ce Rusia, ca mare putere apropiată și «moștenitoare» a Bizanțului reprezenta cu totul altceva. (...) Pe lângă aspectele umorale și pamfletare, diversele xenofobii ale lui Eminescu, adică rusofobia, elenofobia și iudeofobia, constituie elementele unui sistem de refuz ale unui Orient «stricat». (...) Autori precum Balzac, Stehndhal, Flaubert sau Soljenițin fac în aceeași măsură parte din cultura politică precum Locke, Tocqueville, Carl Schmitt sau Hayek. Bineînțeles, nu e vorba de același lucru, dar sunt două surse complementare pentru cineva preocupat de înțelegerea politicului. (...) La noi proștii râd când, în discuții ce implică etica politică, un bătrân senator invoca spiritul montaignean (...). Vreau să-ți atrag atenția că profesorul nostru al amândurora, pe care-l admirăm amândoi atât de mult, adică Pierre Manent, își consacră cursul de la Ecole des Hautes Etudes en Sciences Sociales studierii minuțioase și îndelungi a *Eseurilor* lui Montaigne. Va să zică, un reputat specialist în filozofie politică, un istoric versat al liberalismului, nelipsit de o discretă, dar nu mai puțin reală influență politică, ajunge să se ocupe cu atâta insistență de Montaigne! Iată un fapt care ar trebui să dea de gândit politologilor de pe la noi. Mărturisesc că am scris toate acestea mai puțin pentru tine, cât mai cu seamă pentru toată această liotă de «politologi», «politiști» și «analști politici», dintre care mulți cred că politica e o «sferă», izolată etanș de celelalte aspecte ale vieții și culturii, în care doar inițiați și savanții au dreptul de a penetra și de a se pronunța. Iar criteriile acestui savantlâc sunt, bineînțeles, rigide. (...) În general, recunosc, ai rămas imun la acest duh al suficienței arogante, dar testul Eminescu te-a pus în contradicție cu obișnuita ta prudență intelectuală. Că Eminescu nu e un gânditor sau un filosof politic e adevărat. Într-adevăr, el nu s-a dedicat filosofiei politice. Dar ce demonstrează acest fapt? Vreo carență a culturii române? Se prea poate, dar Eminescu, nefiind «omul deplin al culturii române», e absurd și nedrept a-i atribui o responsabilitate ce ține, eventual, de ansamblul culturii noastre. El este, în schimb, un mare gazetar, indiferent de orbirile, ignoranțele sau nedreptățile sale. Iar gazetăria, chiar practică astfel, nu e, contrar a ceea ce spui tu, un «moft». Chiar dacă Eminescu n-a lăsat «o reflecție sistematică despre politică», gazetăria lui nu era mai puțin orientată de un sistem de convingeri, care nu e deloc lipsit de interes pentru istoricul ideilor politice. Ține de perspicacitatea acestuia ca Eminescu să poată constitui un «obiect» de

cercetare al disciplinei sale. Abia un asemenea studiu, animat de un spirit critic îndepărtat deopotrivă de ideolatrie și iconoclastie, ar putea avea o oarecare acțiune profilactică împotriva unor recuperări penibile și periculoase. Și începea: liberalismul mai trebuie interiorizat ca etică și atitudine intelectuală chiar față de cei care au o altă afiliere ideologică. A le recunoaște o respectabilitate intelectuală, indiferent de opțiuni, este o chestiune de probitate. Mai cu seamă când e vorba, ca-n cazul lui Eminescu, de un învins, de un mare învins”. □ În partea a XVI-a a *Reflecțiilor despre noi înșine (Apocalipsul reversibil)*, Sorin Alexandrescu își continuă periplul printre dezbaterile de idei poststructuraliste și deconstructiviste occidentale punând problema relației dintre „milenarism” și raportarea vicioasă la trecut: „Ca și altădată în aceste reflecții, mă interesează mai puțin specificitatea românească și mai mult asemănarea în adâncime cu mentalitatea occidentală. Dincolo de teama că unele computere s-ar putea deregla în săritura de la 1999 la 2000, provocând catastrofe militare, economice sau ecologice – un bun motiv pentru a introduce programe de rectificare și a le vinde avantajos – milenarismul nu prea vizitează nici Estul, nici Vestul. (...) Nu teama de ce va să vie ne chinuie, ci mai curând teama că ne-am trăit greșit veacul ce se încheie”. □ Sub titlul de rubrică „Politică și delicatețe” Cristian Preda semnează un articol programatic, *Critica de idei, o critică socială*. Începutul face trimitere ironică, fără a da nume, la o serie de cronici cu caracter confesiv semnate de Daniel Cristea-Enache în „Adevărul literar și artistic”: „Cronica a devenit un cuvânt ambiguu. Recent, un june care scrie la o revistă intitulată «literară și artistică» așeza în pagina numită «cronici»... câteva amintiri din cătănie, după ce în urmă cu câteva săptămâni același personaj își relata acolo vizita privată la un profesor. Asemenea texte care nu mai vehiculează idei, ci impresii, transformă spațiul public într-o arenă în care se leagă sau se dezleagă biografii. De altfel, așa cum se știe foarte bine, în România, clientelismul literar are rețele ceva mai complicate decât cel politic: continuitatea postdecembristă a vieții literare și numărul de autori sensibil mai mare decât al politicienilor explică acest fapt”. În continuare, este expusă necesitatea „reformării” cronicii de carte prin extinderea ei de la domeniul strict literar la cel politic și social, cu schițarea – în final – a unui program personal: „Cronica este mai mult decât necesară. Dar ea nu se poate rezuma la cea ce produce poezii și prozatorii noștri. Cronica trebuie extinsă la domeniul politic. Mai exact: faptele literare trebuie înțelese ca fapte politice, iar literatura politică drept una dintre speciile literare. Literatura e un act politic: afirmând acest lucru nu subscriem în nici un fel acelei forme de marxism care susținea că literele exprimă în mod necesar o ideologie. Vrem pur și simplu să atragem atenția că literatura există atâta timp cât dă viață cetății. Armatele de creatori pe care nu-i citește nimeni nu fac parte din peisajul social. Piața literelor e o formă de selectare a guvernanților noștri spirituali, chiar dacă aici votul e plural, și nu egal. Pe de altă parte, ideile

politice, cele care au ca scop explicit amenajarea comunității, reprezintă una din formele cele mai elevate de literatură. (...) Nu doar actele politicianilor merită atenția noastră, ci și ideile lor. În primul rând, ideile lor. Și mai precis: acele idei susceptibile de a deveni forme sociale. Cronica de idei e o formă a criticii sociale. Judecata trebuie să fie tăioasă, căci viața publică devine consistentă dacă și numai dacă prin critica socială sunt identificate acele erori curente, acele clișee și prejudecăți care îl împiedică pe cetățean să trăiască decent. Rubrica pe care o deschidem aici va avea ca ideal decența burgheză, adică acea formă de libertate pe care ți-o dă spiritul critic”. Ca ilustrare, autorul oferă două exemple recente, unul „negativ”, reprezentat de volumul lui Ion Coja, *Marele manipulator și asasinarea lui Culișanu, Ceaușescu, Iorga* (Editura Miracol, 1999), și unul „pozitiv” – volumul lui Mircea Flonta, *Cum recunoaștem pasărea Minervei. Reflecții asupra percepției filozofiei în cultura românească* (Editura FCR, 1998). Ultima „argumentează existența diversității formelor de filozofare cu o rigoare caracteristică spiritelor alese. Figurile analizate, de la Noica și Cioran la Mircea Florian și Rădulescu-Motru, de la Blaga la Liiceanu și de la Maiorescu la Bagdasar sunt luate în seamă plecând de la ce au produs ele și spiritele europene contemporane, și nu de la ceea ce presupuse forțe ascunse au așezat în mințile lor (așa cum ne îndeamnă să citim Ion Coja). Procedeu a absolut normal în orice analiză solidă, dar el merită menționat tocmai pentru că un asemenea discurs e mult mai rar întâlnit în spațiul românesc decât cel ilustrat de Coja”. Concluzia articolului: „Întrebarea care apare totuși în chip natural dacă așezi cele două cărți față în față este cum anume poate supraviețui Universitatea în forme atât de diferite ca nivel intelectual. Ce este spiritul universitar în România actuală? Reforma învățământului nu pare a fi atins problema decenței discursului, rămânând deocamdată în acel spațiu medefinit în care formele fără conținut și salariile fără putere de cumpărare reprezintă singura miză. E grav că salariul profesorului universitar e foarte mic, dar e și mai grav că discursul public al unui profesor universitar înțelege lectura așa cum o face în cartea sa Ion Coja: și anume ca un exercițiu în care lucrurile clare sunt declarate obscure, iar cele indecente sunt subsumate naționalismului. Avem nevoie de critică socială rațională”.

□ Liviu Papadima formulează o serie de reflecții personale pe tema lecturii școlare în ultimii 20 de ani: „Întrebarea «Cum citim?» a devenit, în ultimele decenii, una din marile teme ale cercetării literare. S-a scris enorm despre competențe și strategii lectoriale, despre comunități de lectură, despre negocieri textuale, s-au elaborat modele interacționale, semiotice, hermeneutice, psihologice, psihanalitice ș.a.m.d.. Deocamdată ele au – și nu numai pentru noi, cei de pe plaiurile valahe – aerul unor frumos agasante speculații teoretice. În fața elevilor, a studenților, ne clătinăm pe nisipuri mișcătoare. Și totuși, nu mă pot debarasa de sentimentul că relicvă la relicvă trage și că între profesor și studentul ‘literat’ se creează o complicitate secretă, pe baza unui

însemn comun de recunoaștere: arta de a citi. Merită lucrul acesta osteneala și numunerația – mică, după buget? Vă las pe dumneavoastră să decideți, stimați, bănuiesc, în răstimpuri, cititori”. □ Ioana Pârvulescu compune un nou **Horoscop critic** (printre cele 12 cărți prezentate – *Caragialeta* de Șerban Foartă, *Partea cealaltă* de Gellu Naum, *Istorie* de Iordache Golescu, *Autour de Descartes* (coord: Anca Christodorescu, Dolores Toma și Vlad Alexandrescu), *Dicționarul Scriitorilor Români* coord. de Mircea Zăciu, Marian Papahagi și Aurel Sasu. □ Mihai Grecea realizează un interviu cu caricaturistul Ion Barbu, cu prilejul finalizării *Cărții albe a caricaturii de presă (Paradoxal, o șeptime din viață ne-o petrecem Vinerea)*: „I-am făcut peste o mie de caricaturi lui Ion Iliescu Normal ar fi ca un om supus unui astfel de tir – uneori câte două-trei desene pe zi, când eram la «România liberă», poate am și exagerat puțin – să reacționeze în vreun fel față de cel care face acele desene. (...) Nu am avut nici un semn din partea acestui președinte. Alte personalități politice au reacționat. Dar, cum spun adeseori, meseria mea este președintele, pentru că m-am ocupat în special de instituția prezidențială. A plecat Nea Nelu, a rămas în obiectul meu de activitate următorul președinte”.

● În „Tomis” (nr. 3), Constantin Novac semnează articolul **Emanciparea culturii**, apreciind „procesul constant ascendent al descentralizării culturale, al unor propensiuni de emancipare spirituală la nivel regional menite să impună un parteneriat în speță de anvergură națională”: „Au existat și există, firește, centre culturale redutabile al căror dialog, purtat de-a lungul timpului, a întreținut focul viu al civilizației românești. Acestea (București, Iași, Cluj, Cernăuți, Sibiu, Timișoara) și încă altele apărute relativ recent se dovedesc în măsură să ilustreze o mirabilă renaștere a conștiințelor eliberate de dogme anchilozante și de stupide tabuuri administrative. (...) Se observă că dependența de centru, capabilă prin ea însăși să promoveze complexe, cedează teren inițiativelor zonale, concretizate în universități, edituri, fundații, asociații de creatori, instituții de cercetare, programe ambițioase de rezonanță internațională etc. Procesul de europenizare, de globalizare, asociat sau susținut de eforturile de modernizare a mijloacelor de comunicare, încetează să mai fie apanajul Bucureștiului, survolat adesea, în interesul altor destinații, Paris, Londra, Munchen sau Roma. În acest cadru emulativ, autoformativ, se dezvoltă personalități fără binecuvântarea centrului tradițional, se nasc fructuoase colaborări cu instituții similare de profil din orice colț al planetei fără autorizația expresă a vreunui funcționar cu buletin de capitală”. Malign este însă și „excesul de provincialism”: „Brusca emancipare, tentația autodepășirii pot duce, în absența spiritului critic mai greu edificabil, la superficialitate și redundanță. Elanul disproportionat de delimitare a propriului demers poate determina ignorarea altor demersuri învecinate, în detrimentul dialogului, al unității și armoniei spirituale. Gradul scăzut de receptivitate al unor largi categorii sociale provoacă disfuncționalități în sistemul articulat de promovare

a valorilor simbolice. Un elitism păgubitor alături de un snobism jenant devin reflexul firesc al acestei stări de fapt”. □ La întrebarea ***Prin ce credeți că se caracterizează anul literar 1998?*** sunt invitați să răspundă, în paginile „Tomisului”, trei scriitori: ■ *Marius Tupan* observă că reviste precum „Tomis”, „Ramuri”, „Familia”, „Orizont” grupează în jurul lor nume importante, precizând că a „omis „Luceafărul” pentru a nu fi bănuț de partizanat: „Cred că în anul care a trecut «Luceafărul» a stimulat foarte mulți tineri scriitori, publicați din toată țara. Întâmpinăm mileniul cu mândrie și satisfacție (nu cu triumfalism), pentru că am reușit să aducem în jurul revistei câțiva tineri remarcabili, zic eu (mă gândesc în primul rând la Ioan Stanomir, la Laura Mesina, la Roxana Pană sau prozatori ca Mircea Damaschin și alții). Intenționăm să publicăm trei antologii în anul acesta, dacă o să facem rost de bani. Una de proză scurtă, cu nume care au debutat în ultimii cinci ani la «Luceafărul», de asemenea o antologie de poezie și, firește, una de critică. Sperăm să demonstrăm că la București «Luceafărul» este cam singura revistă care publică din toată țara nume interesante. Pe de altă parte, noi am reactivat vechi nume, fiindcă unele au fost marginalizate, altele au fost special înlăturate din presa literară – și aici mă gândesc la Romul Munteanu, la Fănuș Neagu, chiar la Ion Horea, Radu Cârnel, oameni care au avut o anumită atitudine politică în regimul Ceaușescu și în perioada Iliescu, dar noi la «Luceafărul» nu ținem cont de ce politică face scriitorul, ci doar de valoarea lui literară. Vorbind tot de reviste, cred că s-a consolidat revista «Ramuri», de asemenea revista «Convorbiri literare», care e o surpriză. Cassian Măria Spiridon s-a dovedit un bun manager, pentru că știm că și «Convorbiri literare» a trecut printr-o perioadă grea, cu apariții rare. Deci oamenii se întorc la literatură, chiar și scriitorii care au fost în Parlament. Unii nu mai revin în forță pentru că și-au pierdut energia, alții merg în zig-zag, e și amuzant să-i privești, vor să devină viorile întâi, dar nu se mai poate, pentru că literatura este o cursă lungă și permanentă, dacă te-ai împiedicat, foarte greu mai poți să reiei această cursă. Vedeți, există o schimbare de generație, vrem nu vrem să recunoaștem – și trebuie să ținem cont de personalitățile care s-au format în acești ani și sunt destule, oameni care nu s-au ocupat nici de politică, nici de negustorie, ci s-au ținut de literatură. (...) Cred că evenimentul literar al anului 1998 este cartea lui Nicolae Balotă *Caietul albastru*, literatură de sertar. Fac o paranteză. «Luceafărul» a dedicat un număr întreg literaturii de sertar și a demonstrat că sunt cincizeci-șaizeci de cărți de sertar, din care cel puțin șapte-opt sunt excepționale. Vreau să spun că mai există încă opere nepublicate și acest *Caiet albastru* al lui Nicolae Balotă cred că este o operă de excepție. Chiar el spunea că este opera vieții lui. Cred că anul 1998 a fost un an substanțial pe tărâm literar, dovadă și premiile care s-au dat la Constanța, la Oradea, la Iași și la Turnu Severin, la Alba Iulia și la Cluj. A fost o diversitate de moduri și genuri literare și vin în forță scriitorii tineri, ceea ce e un lucru important, extraor-

dinar, pentru că unii prozatori și unii poeți care se situează în jurul vârstei de șaizeci de ani, au cam terminat benzina, cum se spune, nu mai au suflu, dar în virtutea inerției mai sunt luați în seamă și chiar premiați. Sigur, trebuie să fie în continuare stimulați, pentru că este o vârstă dificilă, dar cred că o mare parte din ei – chiar dacă o să șochez – nu mai au ce spune și atunci trebuie să ne îndreptăm ochii spre tineri, pentru că prin ei se poate continua această tradiție fecundă a literaturii române, despre care nu toată lumea vorbește cu entuziasm, dar eu care lucrez la o revistă literară, știu ce texte am acolo și sunt foarte încântat că literatură tânără a încăput pe mâini bune”; ■ *Dan Silviu Boerescu* apreciază că 1998 a fost anul „în care literatura s-a simțit în general bine, scriitorii nu la fel, în timp ce cuvintele au luat-o razna (de pildă, în cunoscuta trilogie a marelui romancier al cărui nume nu mi-l reamintesc, însă din a cărui operă nici măcar Laurențiu Ulici nu a citit mai mult de douăzeci de pagini). Fenomenul care a bulversat lumea literară a fost apariția antologiilor de poezie, dintre care cea mai bună a fost cea mai mică (și, în aparență, scutită de calvarul statistic al bibliografiilor insignifiante estetic). Marea absență au constituit-o sintezele de istorie și critică literară. (Vor veni în '99!?) Debutantul anului este Doru Mareș, fapt «sanționat» și de Premiul «Eminescu». Au mai apărut și alți scriitori interesați, altminteri încă nedebutați editorial, anterior, precum Sorin Gherguț, Vlad T. Popescu, Gabriel Rusu, Adela Greceanu, Florina Zaharia, Cristian Pavel. În poezie, evenimentul este, cred, *într-o scorbură de morcov* a lui Brumaru. În roman, de remarcat tripleta nouăzecistă Bănulescu (cel mai poet), Țirlea (cel mai brebanian), Gârbea (singurul haios). Evident, și Breban, chiar dacă unii se plâng că are prea multe pagini. În eseistică, Luca Pițu surclasează încă tot ce mișcă. Proza scurtă, fără mari surprize, a confirmat meseriași ca Șlapac și Caraman. Teatrul n-a rupt gura onor publicului cu nimic (deși Macrinici, deși Zografi). Mișcarea revistelor literare a înregistrat revenirea spectaculoasă a «Contemporanului». Festivalurile literare au fost multe (unele deghizate în *colocvii, zile ale...* etc) și au surclasat orice altă formă de solidaritate uman-artistică”. În final, Boerescu, declarându-se foarte enervat de astfel de ipocrizia unor astfel de anchete, anunță și două volume personale: *Păcatele tinereții* „(ficțiuni critice) și încă una, originală & cărămidală”; ■ *Dumitru Mureșan* afirmă că manifestările literare la care a participat („România literară – 30 de ani”, „Festivalul și Concursul Național de poezie Mihai Eminescu” de la Bootoșani, „Salonul Național de Carte Tomis '98” și „Colocviile tomitane”) i-au „dat sentimentul de regroupare a literaturii române, după atâtea plecări premature”. Totuși, „dacă momentul literar șaizeci era unul de consens tacit, momentul actual mi se pare mai puțin unitar, datorită ambiguității peisajului editorial, în care înnoirile se învecinează cu inflația, mai ales în poezie. O revistă autentică de poezie apare la Iași, revista «Poezia», revistă de cultură poetică. Dar aş atrage atenția asupra unor nume și cărți. Într-o splendidă colecție au apărut volumele de versuri

semnate de Cassian Maria Spiridon, Gelu Dorian, Nicolae Sava. La București kitsch-ul perioadei de tranziție «explodează» în paginile poezilor Saviana Stănescu, Daniel Bănulescu, Augustin Ioan, Valentin Iacob. O apariție șocantă: Ion Mureșan, care a scris o carte de eseuri: *Cartea pierdută – o poetică a urmei*. Doi mari poeți postbelici au publicat în reviste în 1998: Ilie Constantin și Miron Chiropol. O altă carte importantă este *Antologia poeziei române postbelice* realizată de Dieter Schlesak în Germania, care explicitează raportul poeziei cu istoria. În proză, editura bucureșteană All a lansat noi forțe literare: Horia Gârbea și Ștefan Caraman. La Constanța, unde ne aflăm, proza cunoaște în ultimii ani realizări convingătoare. Romanul lui Nicolae Motoc *Dignidad*, volumele publicate de Florin Șlapac, Dan Perșa și Ovidiu Dunăreanu. Teoreticienii și criticii literari, cei mai mulți universitari, ne oferă puncte și unghiuri noi de vedere asupra spațiului literar actual. Caius Dobrescu de exemplu cu *Modernitatea ultimă*, Gheorghe Crăciun cu *În căutarea referinței*, Corina Ciocârlie cu *Femei în fața oglinzii*, Carmen Matei Mușat cu *Romanul românesc interbelic*, Traian Ștef cu *Despre mistificare*. S-a înregistrat și un debut deosebit în critică, cel al lui Mircea Mușat cu două cărți publicate la interval scurt de timp: *Mircea Streinul – viața și opera*, cu prefață de Constantin Ciopraga și *Poezia de la «Gândirea»*. Dintre scriitorii venerabili, profesorul Mircea Zăciu a publicat volumul al șaselea din *Jurnal*, iar scriitorul de atitudine civică Octavian Paler – *Scrisori imaginare*”.

● În „Convorbiri literare” (nr. 3), Mircea Ivănescu este intervievat de Lucian Vasiliu. Unul dintre subiectele abordate: continuitatea apariției unor reviste de tradiție precum „Vatra” sau „Dacia literară”. M.I.: „Personal, cred că o revistă, cu cât e mai **valoroasă** în rolul ei istoric, cu atât trebuie să continue, să-și mențină măcar existența. În fond, marile reviste de cultură din Occident au vechime de sute de ani. Așa cum se întâmplă în Anglia, de exemplu, cu o revistă ca «*Spectator*», care apare din secolul al XVIII-lea, și care nu s-a simțit obligată să-și schimbe, în timp, titlul, în funcție de modificările redacționale... În perioada pe care am trăit-o eu, s-au strâmbat multe criterii, au fost imposibile niște continuități. Revista «*Viața Românească*», în primii ani de democrație populară, cum i se spunea, a fost o revistă anticulturală în spirit, compromisă din multe puncte de vedere, reprezentând o tribună de propagandă a regimului atunci constituit. Dar acesta a fost un accident istoric, care nu a împiedicat ca «*Viața Românească*» să redevină o revistă foarte bună, încă din cursul anilor '80”. M.I. amintește și momentul apariției revistei „*Transilvania*”, în 1972, la Sibiu, „ca efort major al omului de cultură Mircea Tomuș, care a făcut un joc inteligent, de speculare a unor momente conjuncturale favorabile apariției unei noi publicații, după aceea de echilibrare, într-un spirit în care nu se putea face abstracție de unele «comandamente», cum se spunea. Mircea Tomuș era format la revista «*Steaua*», în vremea lui A.E. Baconski. Baconski a fost unul dintre factorii care au contribuit la revenirea poeziei

noastre la rosturile ei. Era vremea tinerilor Matei Călinescu, Nichita Stănescu, Petre Stoica... Când eu am venit la Sibiu, revista «*Transilvania*» încă se făcea cu sacrificii... Cercul de la Sibiu nu convenea aparatului de propagandă. Revista, prin Ștefan Aug. Doinaș, Ioanichie Olteanu a încercat să refacă imaginea lui Radu Stanca, de pildă. Treptat, treptat, s-a putut pronunța sintagma Cercul literar de la Sibiu... Eu personal aveam noțiuni ciudate, confuze despre acest cerc literar... Lucrasem la revista «*Lumea*», unde George Ivașcu a reușit să aducă scriitori, bazându-se pe principiul calității (Doinaș, Virgil Nemoianu și alții). George Ivașcu a făcut niște lucruri foarte pozitive. Când l-am cunoscut pe Ion Negoitescu sau, mai târziu, pe Doinaș, mă interesa valoarea lor umană, relațiile de prietenie strictă și mai puțin eventuala semnificație a scriitorilor, așa cum erau ei și cum știam că sunt. Vedeți, eu personal eram convins că regimul instituit era, în mod sigur, de natură să-mi supraviețuiască mie, cu alte cuvinte comunismul nu părea a ceda, pentru un mare număr de ani”.

● Într-un editorial din „Cuvântul” (nr. 3), Ioan Buduca se întreabă: *Ce e de revizuit?*: „A curs multă cerneală pe tema revizuirilor literare până ce s-a spus prima frază de bun-simț: «Domnilor – zice scriitorul Dumitru Țepeneag –, în fond, moștenim ideea revizuirii unor judecăți literare de la E. Lovinescu, care le-a și practicat». Ce înseamnă asta? Nici mai mult, nici mai puțin decât acest fapt: criticii literari sunt cei cărora le revine responsabilitatea de a se autorevizui. Până în acest punct, prejudecata comună era următoarea: noua generație de critici și istorici literari este aceea căreia îi revine sarcina revizuirilor. Unde e dreptatea?/ După opinia mea, de partea lui Dumitru Țepeneag. Noua generație nu se va mai întoarce să citească tot ce a scris Eugen Barbu ori Petru Dumitriu (doar două exemple). Ar fi de datoria criticilor care au fost judecătoria literaturii române scrise sub comunism să revină la locul crimei și să rejudece azi ceea ce judecaseră într-un fel sau altul ieri. Dar o vor face? Nu o vor face. Din două motive: nu ar mai avea timp, presupunând că ar trebui să recitească tot ce au citit; mare parte dintre ei nu mai practică critica literară. Și atunci ce discutăm? Se pare că nici noi nu știm în ce discuție ne-am băgat. (...) Întrebarea clarificatoare ar fi aceasta: cum se stabilește scara de valori a unei literaturi naționale? Noi lăsăm să se creadă că această scară de valori ar fi efectul criticii foiletonistice. Nimic mai fals. Dacă există, ea nu poate fi efectul unei singure instituții literare, oricât de autoritare. Prima instituție-contribuabil în jocul ierarhiilor literare este una potențialmente profund manipuloare: instituția listei. Scriem așa: «Marii scriitori români postbelici Marin Preda, Nichita Stănescu, Nicolae Breban, Marin Sorescu, Virgil Mazilescu, Mircea Cărtărescu...». Vine apoi tabăra adversă și scrie așa: «Marii scriitori români postbelici Titus Popovici, Eugen Barbu, Ion Gheorghe, Ion Lăncrănjan, Adrian Păunescu, Paul Anghel...». Și manipularea a început. Așa se petreceau, de fapt, jocurile ierarhiei în trecutul apropiat. Azi, nici măcar

bătălia celor două liste nu mai funcționează. A doua instituție-contribuabil în războiul scării de valori este manualul de literatură. Cine e prezent acolo și cine nu este prezent. A treia – premiile naționale și, mai ales, internaționale. A patra – monografiile de autor. Despre câți scriitori români postbelici au fost scrise monografii? A cincea – faptul de a fi citat în mass-media: ca autoritate, ca autor de maxime, ca model, ca simbol etc. A șasea – istoriile literare, dicționarele, antologiile etc. A șaptea – cronica foiletonistică”. Și încă: „În fapt, spectacolul teoretic al necesiității de a revizui scara de valori literare așa cum s-a impus ea până în 1989 ascunde multe: 1) 1990 este o bornă clară de istorie literară: nimic nu va mai fi după 1990 cum a fost până atunci; tot acest trecut trecut a devenit istorie; dar actorii acelor istorii trăiesc și sunt liberi să fie nemulțumiți de locul lor în ierarhia instituționalizării prin cei șapte contribuabili; 2) adevărul istoric al faptului că multă literatură de joasă calitate a fost instrumentalizată ideologic în războiul celor două liste (modernism versus naționalism, de pildă); 3) nevoia subiectivă normală a unora și altora de a deveni *post-factum* contribuabili a instituției ierarhiei literare (modelul Nicolae Manolescu, Monica Lovinescu). În cele din urmă, tot ceea ce ne-am putea dori între limitele rezonabile ale puterilor omenești ar fi ca unii dintre liderii opiniei literare de până în 1990 să povestească în stil memorialistic cum și de ce au practicat anumite judecăți de valoare. De ce se prosternau cu toții în fața «magilor» Geo Bogza și Eugen Jebeleanu? De ce au acceptat să instrumenteze ideologic valori de joasă calitate în războiul celor două liste? De ce s-au lăsat influențați de prestigiul administrativ-politic al unora scriitori fără suficientă calitate literară”. □ Sub titlul „*Sunt o găză pe care n-o înghimpă dorul de insectar*”, Ioan Buduca realizează un interviu cu Mircea Dinescu, recent distins cu Premiul „Herder” pe 1998: „Evenimentul a trecut doar prin pagina de fapte diverse a publicațiilor din țară, poate și pentru că Mircea Dinescu s-a aflat în ultima vreme la Paris. Ca și cum redacțiile românești n-ar avea faxuri la îndemână, laureatul «Herder» le va fi părut multora inabordabil. Surpriza de a-l găsi, totuși, n-a fost mai mare decât aceea de a afla că, la reîntoarcerea în țară, din inițiativa sa, Mircea Dinescu, va inaugura cel mai bine remunerat premiu cultural din România, un premiu de excelență în valoarea de 50.000 de dolari. Mai tare poetul ca bugetul”. Mircea Dinescu: „Când am aflat că o revistă americană l-a ales pe Iisus Hristos drept om al anului ce l-a surclasat cu vreo două puncte pe Michael Jackson, trebuie să recunosc că Premiul Herder decernat acum patru ani lui Marin Mincu nu mi s-a mai părut așa de caraghios, deși pălăria acestui premiu, purtată și de Arghezi și de Philippide, se potrivea pe scăfărlia poetului constănțean ca o farfurie zburătoare pe parul din gardul de măracini ai țatei Gherghina. Vă amintiți că și Ion Iliescu a fost ales «om internațional al anului '91-'92» de către băieții de la *International Biographical Centre* din Cambridge, pentru «realizări remarcabile în domeniul social-politic»?”. În altă ordine de idei: „Lucrez la o carte de

proză în care singurul personaj luat din târg sunt eu. Conservele literare răuflete, desfăcute cu cheia și-n care plutesc figuri adipoase, culese din mărul literar, nu intră în meniul meu. De altfel, când va fi gata o și public mai întâi pe afară, căci am vândut deja prin contract pielea ursului din pădure unor edituri din Germania, Franța și Suedia”. O altă chestiune importantă privește statutul asociațiilor de creație (USR și ASPRO): „Bătrâna doamnă, adică vechea Uniune a Scriitorilor, atâta vreme cât poate da un sufertaș de mâncare și-o mână de colivă membrilor săi, merită să trăiască până la și mai adânci bătrâneți. ASPRO nu știu dacă există în realitate, fiindcă scriitori profesioniști care să trăiască exclusiv din scris nu prea sunt mulți. Nu cred că-și duc condeiul pe umăr decât vreo șapte inși în toată România”. □ În articolul *Gulagul românesc*, Adrian Marino scrie: „Printr-o ironie sarcastică și involuntară a destinului, gulagul – românesc în speță – care a făcut foarte multe victime, devine la rândul său, în mod involuntar, o «victimă». Și încă una de mari proporții, glorificată, sacralizată, transformată în «vedetă». Este *VIP-ul* și *Top Modelul* literaturii de rezistență. O «victimă» de un tip special: literatura, care evocă gulagul, îi perpetuează memoria. Doar că îl idealizează, îl eroizează, îl face – involuntar – nepermis de «frumos». Devine «prea literar». Or, în acest punct de esență – inclus în însăși logica memorizării literare – apar alternative, dileme și contradicții practic insolubile. Până la urmă, apele se despart în mod inevitabil. Cine a făcut experiența gulagului nu se mai recunoaște – de cele mai multe ori – în literatura gulagului. Din ostilitate ideologică, în nici un caz. Doar din incompatibilitate psihologică și morală. Ne aflăm noi înșine în această extrem de inconfortabilă situație: actor și spectator (respectiv cititor și critic) în același timp. Ne-am interzis, dintr-o serie de motive, de a invoca și (mai ales) de a evoca fosta noastră calitate de «pușcăriaș». Dar după 14 de «gulag» avem măcar o singură «pretenție», strict intelectuală: de a vorbi în cunoștință de cauză”. Aceste considerații constituie un preambul la o cronică despre cartea Ruxandrei Cesereanu, *Călătorie spre centrul infernului. Gulagul în conștiința românească* (Editura Fundației Culturale Române, 1998): „Autoarea, în mod evident o personalitate în devenire, are spirit de inițiativă și putere de muncă. A citit mult, sistematic și cu seriozitate. Își asumă riscuri importante și pariuri dificile. Pentru această întreprindere de mare pionierat nu putem avea decât stimă. Ea crește atunci când observăm că Ruxandra Cesereanu este conștientă nu numai de miza fundamentală a cărții sale, dar și a condiției literaturii de tip «gulag». (...) Întreaga documentare a cărții – care include și un substanțial capitol introductiv, «sovietic» – stă, după noi, pe o falsitate inevitabilă, de bază. Ruxandra Cesereanu crede pe cuvânt pe toți memorialiștii. Mai mult: ea este obligată să «creadă pe cuvânt» toate documentele folosite. Doar că ea vorbește, în ultimă analiză fără voia sa și cu bună credință – despre necunoscut în detalii. Ar fi absurd să-i reproșăm că n-a făcut o zi de «gulag». Dar, involuntar, autoarea este pusă într-o dificilă dilemă:

să ia în serios toate mărturiile, minate mai toate – după cum voi arăta imediat – de o falsitate fundamentală? Sau să nu ia în serios nici o mărturie? Dar atunci, nici o carte despre «literatura gulagului» nu mai devine practic posibilă. Istoria sa, fără îndoială, *trebuie* scrisă. Însă numai cu o serie de precauții, care merită o atenție specială. Pe nesimțite, cartea Ruandrei Cesereanu devine una de naratologie, de «poetologie». În continuare, Adrian Marino expune motivele pentru care nu consideră volumul Ruxandrei Cesereanu o cercetare pe deplin creditabilă: „Ea deschide perspective, în același timp dificile și pasionante, ce se adaugă valorii pionieratului, lucidității și seriozității analizelor sale. Autoarea, a cărei vocație este evidentă, își dă seama, fără îndoială, de întreaga complexitate a temei sale. Rar am întâlnit, de altfel, la un critic român tânăr o pasiune a riscului, mai mare ca în acest debut aventuros, prin saltul său curajos într-un necunoscut plin de capcane. (...) 1. Prejudicata estetizant-literaturizantă predominantă joacă, fără îndoială, primul rol. Autorii sunt pătrunși de ideea că literaturizarea este net superioară realității nude și a mărturiei directe, socotită cenușie, plată, nepitorească etc. Toți «memorialiștii» sunt convinși că amintirile lor, dacă sunt înflorite, stilizate, aranjate «estetic», devin mai «frumoase» și deci mai adevărate decât documentul brut, simpla relatare neutră. Ea pare uscată, fără viață. De unde, o serie de procedee curente, ornamentale: mitizarea haiducească, «statutul aurit de legendă», luptătorul din munți văzut ca o «făptură miraculoasă». Unii adoptă tonul de baladă, de epos popular. Alții, pur și simplu, fabulează. Intervine și ficțiunea involuntară. Rezultatele sunt, mai toate, cel puțin inegale. (...) / 2. Literaturizarea intervine vizibil și prin grila tipologiilor și clișeele clasice, a tradiției culturale, prin care este recuperat trecutul. Ea introduce noțiuni de mare prestigiu («cruciați amoral, decăzuți», «samurai, cruciați, haiduci», «mistici, misionari, ludici, luptători, esteți și poeți»). Experiența noastră obiectivă ne spune însă că aceste tipologii sunt idealizate și incomplete.”; (...) „3. O considerabilă frână, cu efecte inhibitorii evidente, este pudoarea cedării, discreția capitulării. Este cazul, în special, al foștilor «reeducați» de la Pitești, când își scriu memoriile. Ei mută narațiunea de la persoana întâia, la a treia, își aleg pseudonime, imaginează scenarii care-i absolvă, fie și într-o mică măsură.”; (...) „4. Un rol capital joacă, în mai toate împrejurările, și mecanismul memoriei. Ea este subiectivă și selectivă prin definiție. În linii mari, ea reține «adevărul». Sau măcar «esența» sa. Dar, în realitate, este vorba doar de variante, fațete, fragmente de «adevăr». Toate au, într-un sens, legitimitatea, «obiectivitatea» lor. Dar ea este totdeauna fragmentară, selectivă, colorată afectiv, resentimentară, adesea polemică. Ea nu oferă documente nude, ci doar interpretarea unor fapte și documente. Fără coroborarea cu alte izvoare, fără o analiză critică strictă, este greu, foarte greu, chiar imposibil, să fie luate, în totalitatea lor, drept adevăruri și mărturii indiscutabile. Ceea ce relativizează inevitabil chiar și cele mai voit-oneste proze-document. Problema se înscrie, de fapt, în

evaluarea valorii documentului istoric. El nu este utilizabil niciodată fără un punct de vedere, un preconcept de orientare, o grilă prealabilă, necesară, de interpretare.”; [...] „5. Nu contestăm, cătuși de puțin, că au existat în închisoare și acte de real, admirabil eroism. [...] Toate acestea sunt, în definitiv, obiecții destul de curente, pe care ne-am ferit să le ierarhizăm într-un mod oarecare”.

□ Ioan Buduca își propune să rectifice anumite informații vehiculate de Paul Goma (în *Jurnalul unui jurnal*, Ed. Dacia, Cluj, 1998), în articolul **Imoralitatea adevărului**: „Paul Goma a rămas cu un singur argument în fața acuzatorilor săi: că el spune adevărul «în proporție de 90%», după cum ar fi calculat Dan C. Mihăilescu. Fie! 90% din spusesele lui Paul Goma sunt adevărate. Face această proporție mai puțin condamnatibilă situația morală în care se pune ceas de ceas în proporție de masă? Să vedem!”. Urmându-și intenția, Ioan Buduca rezumă un episod relatat de Paul Goma: „Dorin Tudoran îi dă un telefon, este supărat pe Vladimir Tismăneanu, îi spune că a avut dreptate în legătură cu Tismăneanu; nu știm la ce face referire această spusă; îi relatează că, atunci când a fost organizatorul celei mai recente vizite a lui Adam Michnik la București, Tismăneanu s-ar fi lăsat sedus de Andrei Pleșu, care l-a convins să accepte invitația lui Virgil Măgureanu la masă; acolo, alături de Michnik, s-ar fi îmbătat și i-ar fi reproșat lui Măgureanu că i-ar fi promis postul de ambasador al României la Washington, dar, iată, nu s-a ținut de cuvânt”. Argumentația ce derivă de aici e următoarea: „Să presupunem că toate aceste spuse au fost spuse. De ce trebuie să le consemneze Paul Goma în jurnalul său destinat imediatei publicări? Fiindcă așa vrea el. O.K. Dar dacă așa vrea el, de dragul adevărului, cum o tot spune, de ce nu l-a întrebat pe Dorin Tudoran de unde știe o întâmplare care n-a fost martor, pentru ca eventuala vinovăție pentru o eventuală distorsiune a adevărului să cadă asupra celui cu adevărat vinovat. A uitat să o facă. Nu-i nici o nenorocire. Căci e clar că Paul Goma nu scrie în jurnal chiar în timpul când vorbește la telefon. Când trece în fața ordinatorului și se ocupă de scris la jurnal, ajunge la episodul Dorin Tudoran și are de rezolvat o problemă, dacă mai e dotat cu un pic de conștiință morală: «Măi, Paule, dar dacă Tudoran a fost mințit de cine știe cine, din cine știe ce interes? Nu l-ai întrebat de unde știe scena de la Măgureanu, acum tu o pui pe hârtie, peste un an apare în mii de exemplare și... dacă nu decât o bârfă ca atâtea altele, fără nici un temei? Nu-ți pierzi tu încă un prieten?». Ce s-a întâmplat în fapt: Paul Goma s-a pus în fața ordinatorului, s-a apucat de scris la jurnal, a ajuns la episodul Dorin Tudoran și a scris fără să-și facă scrupule morale. A scris, pentru că așa s-a întâmplat. El nu minte. Poate că mințea Dorin Tudoran, dar de ce ar fi treaba lui Paul Goma să-și suspecteze amicul? Poate că mințea cel de la care aflase Tudoran întâmplarea, dar că în acest caz ar fi fost treaba lui Tudora să lămurească lucrurile. Nimic din acest joc de scrupule morale nu trece însă în pagina scrisă de Paul Goma. El scrie numai adevărul. Ce i s-a spus. Ce e adevărul? În acest caz, este

realitatea sonoră a convorbirii telefonice cu Dorin Tudoran”. Un alt episod îl determină pe Ioan Buduca să afirme: „Dacă n-ar fi decât acest exemplu- dar e doar unul dintr-o sută –, ar fi suficient pentru a formula această concluzie: Paul Goma nu are simț moral. Ceea ce pune el în locul simțului moral este realitatea materială a unor așa-zise adevăruri. Iată exemplul cel mai flagrant. Editura Humanitas a topit o parte a tirajului unei cărți de Paul Goma. Cum a reacționat el? Pac la «Războiu». Proteste publice. Acuze. Insinuări. Ca urmare, relația de prietenie cu Gabriel Liiceanu a fost compromisă. Tot din cauza acestui incident s-a sfârșit și relația cu Monica Lovinescu. Grăbindu-se să scrie tot ce-i trece prin telefon și printre urechi, Paul Goma provoacă realul. Apoi scrie în apărarea realității pe care el însuși a promovat-o: «Aha, l-am prins, Liiceanu minte, Liiceanu nu are caracter». Normal ar fi fost să nu se grăbească să scrie ce a scris în cazul Humanitas-care-topește-o-carte-de-Paul-Goma-ceea-ce-nici-comuniștii-nu-au-făcut. Normal ar fi fost să poarte o corespondență discretă, ori chiar una publică, cu editura, spre a afla dacă e adevărat, iar dacă e adevărat, de ce s-a întâmplat ce s-a întâmplat. Ar fi aflat că editura a tras un tiraj mai mare decât a putut piața celui an să cumpere. Ar mai fi aflat că, într-un anume moment de criză, editura a preferat să-și reînnoiască stocul de hârtie dând la topit niște tiraje din stocurile greu vandabile pe termen scurt. Ar mai fi aflat că Paul Goma nu se vindea în tiraje mai mari de două-trei mii de exemplare din cauză că... nici Cioran nu se mai vindea în tiraje mai mari. Etc.”. Distanțarea de aceste reacții este evidentă: „Paul Goma a preferat războiul și apoi nu a mai putu crede nimic din ce a aflat. La război ca la război. A preferat războiul? Nu. L-a declanșat. De atunci – și au trecut deja niște ani – treburile sale fac referință la acest eveniment mai frecvent decât istoriografia comunistă la Marea Revoluție Socialistă din Octombrie. Concluzia? Paul Goma nu are, de fapt, simțul realității. A topi tirajul nevândut al unor cărți nu mai este, azi, un fapt de cenzură, de necredință, ori cine știe ce joc ocult”.

□ Ion Simuș se oprește la *Cazul Panait Istrati*, având ca pretext antologia *Cum am devenit scriitor* (reconstituire pe bază de texte autobiografice, alese, traduse și adnotate de Alexandru Talex, ediția a III-a, 2 vol., București, Ed. Florile Dalbe, 1998): „El reprezintă situația interbelică a socialistului înșelat sau a revoluționarului dezamăgit. Drumul de la un socialism naiv, haiducesc, la un rechizitoriu al comunismului este străbătut spectaculos, ceea ce a determinat neîncrederea unor pentru prima experiență (aceea a militantului entuziast), iar altora pentru cea de-a doua (aceea a contestatarului sau a învinsului)”. □ La obișnuita anchetă a revistei – *Cei care vin. O anchetă cu concluziile la urmă* – răspunde, în acest număr, Corin Braga. Despre „notorietatea în critica literară”: „I. În ziua de azi, când popularitatea președinților depinde de *imaginea* lor, conceptul de notorietate critică nu mai poate fi despărțit de cele de *putere*. Un discurs despre notorietate nu mai poate fi purtat în termeni obiectuali, care să vizeze calitățile necesare unui critic pentru a se

impune (erudiție, intuiție, profunzime, putere de sinteză, stil, imparțialitate, probitate etc.), ci trebuie construit în termeni relaționali, cu referire la politica și strategiile de promovare a unei imagini publice. Acest machiavelism postmodern îmi impune, așadar, să ocolesc răspunsurile tradiționale, frumoase și morale, cu tentă de *Bildungsroman*, despre valoarea și statura interioară a criticului, și mă opresc la instrumente tactice de «facere» a unui critic. Iată un mic îndreptar de învățături cinice adresate unui tânăr critic în căutarea notorietății”. Subpunctele semnalate sunt: „a. Să își aleagă un maestru sau un tutor renumit, cu o poziție cât mai centrală în intelocrație. Nu este nevoie să rezoneze în vreun fel cu programul, formația, sensibilitatea, cultura, metodele magistrului, acesta nu este model, ci o rampă. Este suficient să-i creeze impresia (adevărată sau mimată interesat – magistrii sunt de obicei dornici să se lase seduși de ideea de discipolat) că este un ucenic care va spori baza logistică a maestrului însuși. Acesta va fi convins astfel să utilizeze toată puterea sa de persuasiune mediatică pentru a-l lăsa pe tânăr în prim-planul vieții culturale. Cum astăzi juriile nu mai citesc cărțile propuse spre concurs, iar publicul preferă să-și dezlege gustul și judecata proprie unor opinii influente, indiferent de valoarea scrierilor ucenicului, tot ce trebuie să facă tutorele este să manipuleze cu succes juriile unor premii faimoase și să plaseze cronici de susținere cât mai călduroase (sau să aranjeze scrierea unor astfel de cronici) în reviste centrale; b. La rândul său, tânărul critic trebuie să-și creeze și el o masă de manevră. El va conduce un cenaclu sau un cerc de studiu (eventual studențesc), va întemeia o grupare literară, va publica o revistă sau va coordona o colecție la o editură. Nu este nevoie ca el să fie sincer convins de valoarea colegilor, membrilor sau ciracilor săi. Este suficient să intre în postura de protector și tutor al lor, să le promită și să le faciliteze accesul la spațiul editorial și eventual la atenția publicului, să practice o critică partizană și ofensivă, în așa fel încât să creeze o atmosferă de haită; c. Să fie cât mai activ social, să participe la aniversări, simpozioane, festivități, jurii, emisiuni radiolevizate, să devină o persoană publică. Acolo unde, inevitabil, influența tutorelui ia în cele din urmă sfârșit, trebuie puse la lucru alte tehnici de seducție a opiniei colective. Prezența masivă între confrăți (inclusiv la agape) îi va asigura o anumită popularitate, absolut indispensabilă în acordarea unor premii, unde, după cum spuneam, membrii juriului nu au timp să citească volumele candidate, ci se orientează (după ce sistemul de servicii și intervenții menționat la punctul I s-a consumat) în funcție de cunoștințe, simpatii sau pur și simplu «după ureche». Odată intrat pe filiera prestigiului, tânărul critic va vedea cum redactori-șefi care până atunci îi ignorau manuscrisele sau directori de editură care nici nu catadicseau să-i răspundă să-i răspundă ofertelor de publicare vor deveni peste noapte plini de amabilitate și sollicitudine; d. Să fie tăios, ascuțit, violent, astfel încât să le creeze virtualilor concureți sau contestatari o reținere, o inhibiție sau chiar o temă. În locul unei atitudini

publice reținute sau timide este preferabil un comportament energumen bine dozat. E adevărat că unuia confrăți îl vor condamna sau execra, dar, dacă nu a depășit totuși anumite limite ale dizgrațiosului, chiar acești confrăți își vor schimba opinia atunci când vor avea posibilitatea de a încheia cu el un pact de avantaj reciproc sau de neagresiune, sau, în cel mai rău caz, vor ezita și evita să îl atace deschis. Oricum, numărul lor cade mult mai ușor în balanță decât aura câștigată în ochii publicului larg. Important este ca, prin controverse, polemici, scandaluri de presă, tânărul critic să provoace mici furtuni în paharul culturii noastre, să zgâlțâie inerția percepției publice, să se așeze în lumina directă a reflectoarelor; e. Un ultim sfat este acela de a specula canonul și moda vremurilor în care trăiește. Tânărul critic ce își dorește notorietatea trebuie să renunțe la temele clasice, de erudiție etc., și să se orienteze în prioritățile contextului cultural. Să renunțe să scrie (nici măcar obiectiv sau critic) despre autori sau opere care au ieșit din actualitate sau sunt «puși la index» pentru moment; f. Să nu practice aceste principii ca pe un joc de societate sau ca pe un exercițiu de inteligență, ci să li se dedice necondiționat și să meargă fără să clipească înainte. Dacă ele sunt dublate de o minimă putere de scris, atunci succesul va fi asigurat”. „2. Câțiva dintre scriitorii cei mai promițători lansați din 1989 încoace ar fi: Ioan Es. Pop, Judith Mészáros, Ruxandra Cesereanu, Simona Popescu, Dumitru Crudu (poezie), Adrian Oțoiu, Alex. Mihai Stoenescu, Ion Manolescu, Petre Barbu (proză), Hora Gârbea, Alina Mungiu (teatru), Horia-Roman Patapievici, Silviu Lupșacu, Caius Dobrescu, Corina Ciocârlie, Ioana Bot (critică și eseu). Aș putea să citez mult mai multe nume, care promit la fel de mult, deși aștept fie o confirmare prin mai multe volume, fie «sclipirea»: Ovidiu Pecican, Daniel Bănuțescu, Dan-Silviu Boerescu, Mihail Gălățanu, Aura Christi, Vasile Baghiu, Andrei Bodiu, Iustin Panța, Liviu Malița, Robert Șerban, Ioan-Radu Văcărescu, Saviana Stănescu, Virgil Leon, Rodica Drăghinescu, Cristian Bădiliță, Sanda Cordoș, Cătălin Țirlea, Orlando Balaș etc.”. Tema revizuirilor este abordată cu multiple sugestii: „3. Nu mi-am propus niciodată să ridic o panoramă completă a istoriei literaturii române, de aceea impresiile critice și propunerile de revizuire care îmi vin în minte sunt fragmentare. Le-aș grupa pe următoarele perioade și problem: a. Perioada veche. Pentru a recupera bogăția epocii și asufla praful pe care singuri (în spirit realist-pozitivist) l-am așternut asupra ei, trebuie neapărat înlăturat criteriul modernist al autonomiei esteticului, cel care îi făcea pe Călinescu, Piru etc. să caute să doar sclipirile de artiestice, într-un discurs teologic, hagiografic, istoric etc. mult mai complex. Am insistat în altă parte asupra tendinței «postmoderne» de reconstrucție a omului total, ce impune redefinirea categoriilor esteticului, eticului, religiosului, psihologicului din zone tematice delimitate ermetic în registre discursive ce se suprapun și se potențează reciproc. De asemenea, literatura veche poate fi reimpătrătită pentru interesul actual prin introducerea ei în contextele de istorie a

mentalităților și arhetipologie, în viziunile despre lume și codurile lor de imagini și simboluri, în special cel ortodox-bizantin și cel tridentin-baroc; b. Perioada iluministă și pașoptistă. Un factor de revonvare a viziunii bătrâncioase de manual ce a îngropat aceste epoci pentru sensibilitatea noastră ar putea fi valorificarea dimensiunii esoterice (masonice, iluminate, spirituale) ce i-a fascinat pe nu puțini din acești scriitori. Desigur, nu este vorba de a specula interesul vulgar pentru ocultism, ci de a pune în lumină universul de ritualuri inițiatice și simboluri obsedante ce impregnează gândirea și uneori operele lor; c. Perioada clasicilor. Mișcarea cea mai radicală ce se conturează în acest spațiu este demontarea miturilor naționale, protocroniste, în care au fost îmbălsămați Alecsandri, Eminescu, Creangă, Coșbuc, Goga (acid în natura sa, Caragiale a rezistat cel mai mult). În acest sens, sunt binevenite studiile de imagologie și sociologie a imaginarului, care să demonteze mecanismele de construcție a imaginii, atât la nivelul criticii, cât și la cel al percepției colective; d. Perioada interbelică mi se pare cea mai corect așezată critic, dar strict în granițele țării și ale limbii. Este necesară o revizuire prin integrarea tuturor scriitorilor din afară, din Occident sau din Basarabia. Dincolo de numele ades vehiculate ale lui Eliade, Ionescu, Cioran etc., staturile de primă mărime, care cred că se așază lângă Sadoveanu, Rebreanu, Hortensia Papadat-Bengescu, pe de o parte, și Blaga, Arghezi, Barbu, de cealaltă, sunt Panait Istrati, respectiv Benjamin Fondane; e. O masivă revizuire necesită și perioada comunistă. Deformările ce trebuie retușate au apărut din două direcții, sub formă de acțiune și reacție. Pe de o parte, este vorba de viziunea pe care regimul o propaga prin instrumentele sale instituționale (mass-media, manuale școlare etc.), de cealaltă parte de scara valorică alternativă, oarecum subterană, pe care «rezistența culturală» încerca să o impună. Deși mai aproape de adevăr, nici aceasta din urmă nu a fost scutită de erori, tocmai din cauza condiției ei reactive, deci nelibere (vezi supralicitarea romanului «obsedantului deceniu»). În poezie, spre exemplu, din «panteonul» anilor '50-'60, alcătuit din Mihai Beniuc, Geo Dumitrescu, Miron Radu Paraschivescu, Eugen Jebeleanu, Maria Banuș, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ioan Alexandru, Adrian Păunescu, multe nume intră în eclipsă și din conul de întuneric ies altele: Radu Stanca, Emil Botta, Gellu Naum, Ion Caraion, Leonid Dimov, Mircea Ivănescu". f. „În sfârșit, trebuie rediscutată și mutația din deceniul al optulea, dar de data aceasta nu de pe poziții partizane, pe seama criteriului generaționist, ci prin analize la rece, tipologice, ale paradigmelor modernă și postmodernă." Răspunsul legat de realizarea unui proiect virtual, intitulat *Istoria universală a literaturii române*: „4. Dacă ar fi să compun biblioteca românească ideală pe care să o iau cu mine pe o insulă pustie sau, cu o metaforă mai în spirit cu tehnica contemporană, să o încerc pe modulul spațial trimis altor civilizații sau viitorului, m-aș opri la următorii autori-jalon: Neagoe Basarab, ale cărui *Învățăături*... sunt perfect contemporane și în

rezonanță cu tratatele, «orologiile» și «oglinzile» principalilor din fascinantul Secol de Aur; Dimitrie Cantemir, a cărui erudiție renescentist-barocă întârziată anunță enciclopedismul luminilor, adațat răsăritului european; Ion Budai-Dealeanu, a cărui *Țiganiadă* este mai proaspătă decât multe cărți scrise în ultimele decenii; Mihai Eminescu, nu pentru că este un mit național, ci pentru autenticitatea abisală a romantismului său, ce i-ar fi meritat deplin un loc în cartea lui Albert Beguin; I.L. Caragiale, la care descopăr o vervă și o ironie cu nimic mai prejos de cele ale lui Gogol; Lucian Blaga, care ar fi meritat ipoteticul premiu Nobel pentru integralitatea vocației sale; Ion barbu, pentru eforturile sale valéryene de exhaupție a poeziei; Fundoianu, pentru extazul nevrotic al poeziei sale și sclipirea șestoviană a eseurilor sale franceze; Sadoveanu, pentru aroma sau buchetul inconfundabil al prozei sale, care nu dispăre odată cu dimensiunea operei, derizoriul subiectelor sau specificul național(ist); Panait Istrati, care a încapsulat într-o operă la fel de tălăzuitoare parfumul Levantului balcanic; Mircea Eliade, pentru dovada de internaționalitate a erudiției românești, dar și pentru fața sa mai puțin cunoscută, dar niciodată reprimată, cea a fantasticului; Eugen Ionescu, deoarece consistența teatrului său scuză primirea lui în Academie; Emil Cioran, care ne-a demonstrat că instrumentat filosofic și superb tratat stilistic, nihilismul național poate deveni o filosofie care cucerească Occidentul; Nichita Stănescu, care, în ciuda «mitului» său, rămâne prin puterea numinoasă a multora din imaginile sale și prin configurarea unei metafizici simbolice și a unei cosmogonii imaginare riguroase; Leonid Dimov, prin harul de explorator al subteranelor. Poate părea ciudat că am lăsat deoparte nume care, în istoria literaturii noastre, dețin aceeași importanță configuratoare. I-am reținut pe Eliade și nu pe Iorga, pe Blaga și nu pe Arghezi, pe Istrati și nu pe Rebreanu, pentru că, în timp ce a doua serie are un rol constructiv la nivel național, prima serie se deschide mai ușor pentru contextul mondial”.

● Din sumarul revistei „Vatra” (nr. 3) notăm: proză de Al. Uiuu – *Poarta de prietenie* (pentru M. Ivănescu) și Daniel Piscu – *Noi chemăm păsările*, versuri de Ion Brad – *Replici poetei Biliitis*, Al. Dohi – *Tărâmul lui Antonio Magliabeschi (din dragoste de E. Brumaru)*; alte rubrici: „Scrisori din Paris” – Lucian Raicu; „Polivalența necesară” – Emil Manu (despre poezia lui Dragoș Morărescu); *Am primit o nouă lecție de onoare publică* (despre înmânarea Premiului de Poezie al Academiei Române lui Liviu Ioan Stoiciu) ș.a. □ De notat, de asemenea *Dosarul Alexandru Lungu*, cuprinzând șapte poeme ale autorului și articole de: Mircea Zăciu – *La aniversară*; Dumitru Mureșan – *Apocalipsa exilului*; Aurel Pantea – *Cartea întâlnirilor originare*; Vasile Baghiu – *Ocultarea eului empiric*; Cornel Moraru – *Ispita și povara cuvântului*; Iulian Boldea – *Ochiul lăuntric*; Nicolae Coandă – *Afect și iluminare*; Al. Cistelean – *Imanență și iminență* („În toate volumele sale (...) Alexandru Lungu rulează o melancolie iluminată pe un fond de religiozi-

tate mai curând învălat decât manifest sau, dimpotrivă, transpune o iluminare în climat nostalgic. Pe firul unei «blagianităţi» asumate, ce dă uneori în decaloguri, poezia lui stă în zăriştea misterelor, în imanenţa şi iminenţa tainei, trăind din expediţia runică şi din exerciţiul contemplativ al semnelor. (...) Poezia lui nu e una care criptează sau decriptează lumea, ci una care participă la misteriozitate»). ■ „Dosarul” conţine şi un interviu cu Alexandru Lungu realizat de de Andrei Zanca. Al.L.: „Pentru mine, noţiunea de *exil(at)* are un sens mult mai larg decât în folosinţa sa curentă din veacul nostru, veac supus atâtor sfârtecări tragice şi răsturnări nenorocite. (...) aş spune că exilul are multiple conţinuturi şi forme. Există, de când lumea, exiluri politice, economice, spirituale, forţate de năvăliri sau războaie ş.a., între ele apar deseori interferenţe, fără a le şterge diferenţele. O entitate aparte mi se pare a fi exilul pe care-l conţine orice act creator. (...) Înainte de a lăsa să pornească timpul, creatorul îşi şterge o parte înlăuntrul Său şi are astfel în preajmă haosul din care înfăptuieşte, prin cuvânt sau suflare, lumea. Această retragere este exilul creator, divin, a cărui oglindire secundă se găseşte în lucrările creatoare ale omului! Poetul nu poate da naştere poeziei rămânând permanent în zgomotele semi-haotice ale mulţimilor. Orice rostire a sa îşi are rădăcinile într-o tăcere ce o precede. Exilul creator este însumarea acestor tăceri, iar simbolul tumultului de fildeş nu izvorăşte dintr-o metaforă fantezistă. Prin sortirea mea de poet, sunt deci dintotdeauna un exilat”. □ Iolanda Malamen transcrie un dialog cu Nicolae Manolescu, care mărturiseşte: „Pentru critic este mult mai igienic să lucreze pe o operă care nu mai are autor”. Printre subiectele abordate: statutul cronicii literare, postmodernism, religie şi politic, statutul moral al scriitorului, emisiunea realizată de N. Manolescu, *Profesiunea mea, cultura*, sau *Istoria...* pe care acesta urmează să o scrie. La întrebarea dacă se simte în continuare ataşat de optzecişti, care „sunt acum la putere şi fac jocurile”, Nicolae Manolescu răspunde: „Eu nu mă simt nici legat, nici detaşat de această generaţie. Nu mă simt legat în sensul că nu fac parte din ea, deşi am învăţat o mulţime de lucruri de la copiii ăştia, dar nici complet detaşat pentru că ştiu prea multe lucruri despre ei şi ar trebui să mă asasineze, ca în asasinările ritualice pe care le analizează Freud – între totem şi tabu –, ar trebui să mă asasineze, ca să scape de mine. Eu sunt memoria lor vinovată. Acum sunt pur şi simplu pe post de observator şi îmi dau seama că se schimbă ceva cu această generaţie”. Optzeciştii „nu-i suportau pe cei din generaţia '70, în schimb începuseră să le placă poezii din generaţii mai vechi, cum ar fi Geo Dumitrescu cel din anii '40, şi Constant Tonegaru. Da, asta n-ar trebui în mod normal să ducă la o ruptură. (...) Nu ştiu cine a făcut observaţia că, aşa cum caracterele se moştenesc genetic din două în două generaţii, se pare că în literatură este la fel, apare aşa o mică ruptură între două generaţii vecine şi se face legătură cu generaţia cealaltă. Stau şi mă gândesc la generaţia '60 – ce generaţie ar fi trebuit să urască mai tare? Cea imediat anterioară? Iar cea iubită ar fi trebuit să fie cea a anilor '40? Recunosc că n-am sentimente nici aşa, nici aşa”.

● „Jurnalul literar” (nr. 5-6) publică un studiu inedit al lui Mircea Eliade (datat 21 ianuarie 1950; tradus din franceză de Cornelia Ștefănescu): *Dubla față a Asiei și tradiția orientală a culturii românești*. □ C. Regman comentează, sub titlul *Strategiile unui cronicar în tranziție*, volumul lui Florin Manolescu *Litere în tranziție* (Cartea Românească, 1998), unde sunt adunate o parte dintre articolele de întâmpinare publicate între 1990 și 1993 în revista „Luceafărul”. Prima constatare privește numărul și selecția cronicilor în raport cu genurile și speciile ale acelui moment cultural: „Reiese din tabloul acesta ponderea însemnată a scrierilor cu caracter divers, încadrabile în ceea ce chiar autorul numește «literatură de frontieră», «paraliteratură» și care în anumite cazuri se dovedește a fi curată publicistică. Astfel, din cele aproximativ 150 de cronici publicate în revistă, mai bine de 45 au ca obiect asemenea cărți (jurnale, memorii, interviuri, proză de idei și chiar foiletoane pe diverse teme etc.). Dintre acestea pentru volum au fost reținute 12 titluri, aproape la fel ca pentru cărțile de poezie, de proză și chiar de critică. Un detaliu suplimentar e în măsură să scoată și mai puternic în evidență caracterul recuperativ și «reparatoriu» al selecției întreprinse de cronicar. Din totalul cărților comentate, peste 40 aparțin unor autori români din emigrație și n-au mai fost niciodată editate în țară înainte de 1989; dintre acestea 17 au fost reținute pentru selecție, 10 dintre ele aparținând genurilor cu profil literar (inclusiv critica). (...) Cu această varietate de specii, reprezentate la scară, Florin Manolescu și-a transformat culegerea într-o veritabilă arcă a lui Noe, în care își află locul până și exemplare de tot bizare, greu clasificabile, precum cartea *Cum a murit Marin Preda?* de Savu Dumitrescu, dar și – desigur, perfect îndreptățit – specimene reprezentând rând pe rând categoria reeditărilor și antologărilor (*Proprietarul de poduri* de Mircea Dinescu), «literatură de sertar» (*Monardia de drept comun* de Belu Zilber), «contrautopiile» de felul cărții lui A.E. Baconsky, *Biserica neagră*, cum și o probă de ceva ce însuși editorul numește «romanul ofertei de receptare», nu altul decât *Femeia în roșu*, creația tripletei Nedelciu-Babeți-Mihăieș”. A doua remarcă vizează absența din cuprinsul volumului *Litere în tranziție* a unor cronici despre poezii, romane și studii considerate relevante de C. Regman: „Care cititor nu și-ar fi dorit să afle în carte opinia autorului asupra unor creații – abandonate în coloanele revistei – de felul romanului «de sertar» *Luntrea lui Caron* al lui Lucian Blaga, sau al scrierii tot «de sertar» *Jurnalul unui jurnalist fără jurnal* de I. D. Sârbu? La care s-a fi putut încă adăuga de la alte «categorii», *Interiorul unui poem* de Ștefan Aug. Doinaș, *Visul* de Mircea Cărtărescu, culegerea de comentarii critice *De la Eminescu la Nicolae Labiș* de Gheorghe Grigurcu, antologia de autor *Întoarcerea lui Immanuel* de Virgil Mazilescu și încă altele cu urmări benefice asupra compoziției «arcei», devenită astfel mult mai puțin eteroclită”. În fine: „Indiferent de extensiunea componentelor, personalitatea criticului se dezvăluie plenar și convingător mai ales în cronicile consacrate creațiilor

literare. Prag înainte căruia alte analize se opresc de regulă, mulțumite că au putut filtra și sistematiza cursiv informația. (...) Sunt în interiorul cărții și unele evidente exagerări în judecățile criticului, presând de obicei «în sus», mai ales când e vorba de poeți și prozatori. Prea des e folosit în încheiere calificativul «important», înlocuit altă dată de elogi mai puțin circumstanțiale. (...) Spiritul de conlucrare cu regimul comprehensiunii al lui Florin Manolescu suferă o alarmantă slăbire de îndată ce autorul pășește pe tărâmul mai frământat al criticii". □ Sub genericul „Procesul comunismului”, i se publică lui Ion Solacolu articolul *Sunt cel care se întoarce din moarte*, titlu sub care Ion Caraion susținuse o conferință, pe 27 marile 1981, la Frankfurt. „Textul conferinței a fost publicat în «Dialog», nr. 24, aprilie 1982, p. 10”. (Ion Solacolu își datează articolul „Ditzenbach, august-septembrie 1998”.) Autorul articolului a cunoscut activitatea din exil a poetului, în calitate de „editor al revistei democratice «Dialog», onorat de colaborarea exilatului politic antitotalitar Ion Caraion, ca editor al culegerii *Tristețe și cărți*, care s-a tipărit postum în *Caietele «Ion Caraion»* (1986-1987), cuprinzând eseurile lui scrise în exil, precum și ca editor al nenumăratelor poeme rămase în manuscris ce au apărut în anii următori în aceleași *Caiete*, amremarcat cu durere că după aproape un deceniu, în 1995, când o editură din România a reprodus într-un volum, sub același titlu, o selecție din publicistica editată de mine în acea culegere, selecția a omis tocmai textele politice antilegionare ale exilatului politic Ion Caraion”. Partea a doua articolului apare în nr. 7-10, aprilie 1999, al „Jurnalului literar”. Această rubrică eclectică a „Jurnalului literar” a pornit ca reacție la o apariție editorială intens dezbătută. Ion Solacolu descrie destule evenimente, pe care le sistematizează astfel: „Cu volumul *Doina Jela, Această dragoste care ne leagă. Reconstituirea unui asasinat*, Ed. Humanitas, București, 1998, 343 pp., Gabriel Liiceanu, directorul editurii Humanitas, a lansat, pe 22 aprilie 1998, o nouă serie «Procesul comunismului» – un supratitlu pe care editura l-a imprimat, cu litere albe pe fond roșu, pe ambele coperti ale cărții. În capitolul ei principal cartea face cunoscută publicului una din crimele odioase ale regimului comunist: uciderea în închisoare, prin refuzarea oricărui tratament medical, a Ecaterinei Bălăcioiu-Lovinescu, arestată în mai 1958, în vârstă de 70 de ani. Fiica sa, Monica Lovinescu, plecase la studii în Franța, în 1947, se căsătorise acolo cu Virgil Ierunca, primise azil politic, era crainic la Radio Paris. Începând din 1953 mama e «prelucrată operativ»: corespondența cu fiica este interceptată, ea e urmărită în deplasările de la domiciliu, în locuință i se montează un microfon. Ridicată de la domiciliu prin înșelăciune, sub pretextul acordării unei vize pentru o călătorie în Franța – viză ce-i fusese de ani de zile refuzată – este introdusă în lotul «Banu-Caraion», cu care singura legătură era faptul că discutase cu cel de-al doilea inclupta despre fiica și ginerile ei. Este condamnată în februarie 1959 la 18 ani de temniță grea. Întrucât a refuzat să se preteze la acțiuni de

șantaj contra fiicei sale, nu i se acordă asistență medicală. Moare la 6 iunie 1940. Avea 72 de ani. Trupul ei a fost aruncat la groapa comună. Singura ei vină: a fost unul din polii unui sentiment extrem de puternic – o dragoste ce a legat mamă și fiică peste spațiu și timp”; „«Transcriu tot», afirmă Doina Jela, la pag. 60, unde citează doar un fragment din Sentința Tribunalului Militar din 12 februarie 1959 (la «citarea» aceasta mă voi referi mai pe larg la punctul 9 al acestui articol). Dar tocmai sentința la condamnare la 18 ani temniță grea nu o transcrie în acest context referitor la Codul Penal. Iar în ce privește conținutul articolului din Codul Penal pe baza căruia a fost condamnată Ecaterina Bălăcioiu-Lovinescu, autoarea cărții apărute sub egida «procesului comunismului» rămâne la fel de misterioasă ca și Sentința Tribunalului Militar: care sunt «infracțiunile» definite ca atare în «art. 209, pct. 2, lit. A și B, al. 2c.p.», invocat în Sentința Tribunalului Militar și ce pedepse sunt prevăzute pentru săvârșirea lor? (...) Dacă însă autoarea ar fi reprodus conținutul sec, scurt și cuprinzător, al articolului 209 din Codul Penal, s-ar fi putut constata că Ecaterina Bălăcioiu-Lovinescu făcuse ceea ce exact în logoreea lui Munteanu Fănică se pretindea că făcuse, și că prin urmare ea nu a căzut victima unei «nedreptăți», ci i s-a aplicat *dreptatea* prin care legislația comunistă pedepsea cele mai elementare și mai firești activități umane. «Nedreptate» este încălcarea dreptului legiferat. Or, Ecaterina Bălăcioiu-Lovinescu a fost urmărită, arestată, condamnată și asasinată pe baza prevederilor legale ale statului comunist./ Cartea face așadar abstracție de legislația comunistă pe baza căreia Securitatea, ca instituție, exercita, teroarea de stat. În carte apar niște securiști – de regulă «lucrători» – tehnicieni. Cu excepția lui Francisk Butyka, despre care autoarea ne spune cu discreție că «trăiește, probabil, în București» (p. 282), fără să-i menționeze nici măcar gradul de colonel pe care-l avea în 1959. El a fost cel care a propus Ecaterinei Bălăcioiu-Lovinescu, aflată în pragul morții, pentru ultima oară târgul: medicament, adică viața, contra șantajului fiicei – târg refuzat de ea cu demnitate până la sfârșit”; „Inexiste în carte sunt și referirile la activitatea de opoziție față de regimul comunist instalat în țară, dusă de românii aflați în exil. Un aspect esențial pentru miezul cărții, pentru înțelegerea substanței ei. Fiindcă ținta către care s-a îndreptat inițial șantajul Securității soldat în final cu uciderea Ecaterinei Bălăcioiu-Lovinescu nu era, așa cum încearcă să covingă autoarea, fiica ei aflată la Paris, Monica Lovinescu. Ci, prin ea, Securitatea urmărea neutralizarea (obiectiv minim) sau chiar transformarea în agent al regimului (obiectiv maxim) a soțului ei, Virgil Ierunca. Pentru că Monica Lovinescu din anii 50 nu devenise încă instituția, instanța culturală și civic politică de la radio «Europa liberă», care inspira teamă regimului din țară din cauza audienței de care se bucura printre supușii săi. Aceasta a fost o situație la care s-a ajuns abia mai târziu, cam în a doua jumătate a anilor 60, în orice caz după ce regimul a fost obligat să renunțe la bruiajul emisiunilor în limba română transmise de

posturile străine de radio. În anii '50, în relativ de curând întemeiata familie Lovinescu-Ierunca, cel ce era de departe mai interesant pentru regim, respectiv pentru Securitate – și mai periculos, bineînțeles – era Virgil Ierunca. Deoarece, nu numai calităților intelectuale, dar și unei experiențe ziariștice, el – în calitate de redactor-editor al publicațiilor scoase de conducerea rezistenței anticomuniste din exilul acelor ani – era în contact apropiat cu cele mai de seamă personalități ale acestui exil, foști miniștri sau diplomați ce reușiseră să se refugieze în străinătate, dintre care ar putea fi amintiți Vișoianu, Cretzianu, Rădescu, Niculescu-Buzești, Fărcășanu – și lista de nume e departe de a fi completă”; „Grav și surprinzător este însă faptul că, în absența comunismului și a Securității, a comuniștilor și a securiștilor, să zicem «de la maior în sus», într-o carte ce inaugurează seria «Procesul comunismului» la una din cele mai prestigioase edituri românești, în locul conflictului dintre călăi și victime, autoarea oferă cititorului, amplificând-o, diversiunea conflictuală între victime, înscenată de Securitate după asasinarea Ecaterinei Bălăcioiu-Lovinescu și popularizarea în 1981, prin «Săptămâna», aceleași extrase prelucrate atunci de Eugen Barbu din fabulațiile lipsite de orice implicație politică la adresa soților Lovinescu-Ierunca și a Ecaterinei Bălăcioiu-Lovinescu, extrase din declarațiile date de Ion Caraion, parte în anchetele din timpul interogatoriilor dinaintea procesului, parte obținute de la el câtă vreme a fost în închisoare, parte în timpul anchetelor ce n-au încetat după eliberarea din 1964 a deținuților politici sunt prezentate în cartea consacrată asasinării Ecaterinei Bălăcioiu-Lovinescu drept cauză, drept polul negativ în reconstituirea crimei”; „Dar să părăsim pentru o clipă lumea fantasmagoric-delirantă a fabulațiilor Doinei Jela, a poveștilor ei cu 3 pașapoarte cumpărate cu 40 de pagini scrise, 20 despre Monica Lovinescu și 20 despre Virgil Ierunca, și să zăbovim asupra afirmației de mai sus: «Toți care au trăit sub comuniști au plătit un preț» – aducând-o însă într-o lume normală, reală, transportând-o așadar din 1981, când pentru Ion Caraion nu s-a pus, în 1963/ 1964, în anul când au fost eliberați deținuții politici, atunci când pentru el, dar și pentru el, această problemă s-a pus. Și s-o reducem, prin simplificare, la acei deținuți politici, care erau fie literați, fie publiciști. Atunci, în 1963/ 1964, testându-i cu promisiunea unei grabnice liberări, guvernării comuniști au încercat, prin intermediul securiștilor, dar chiar și direct, «personal», să le rechiziționeze condeiele, să le pună în slujba unui regim ce lunecase deja pe panta unei fascizări înlesnite de o simbioză legionaro-comunistă în curs de desăvârșire [pentru detalii, vezi eseu lui Ion Caraion *Poeți și «poezii» din închisori*, în „Dialog”, Supliment de literatură, cultură și educație, nr. 23/ 24, octombrie 1986 (*Caietele «Ion Caraion»*, nr. 3), pp. 4-12]. Unii acceptat târgul – alții ba. Ion Caraion a făcut parte din această a doua categorie, a celor ce n-au fost dispuși să accepte compromisul. De aceea, în vreme ce un Nichifor Crainic sau un Radu Gyr, printre alții, care preamăreau, realizările regimului comunist în diferite publicații «de uz intern»

sau în publicația «pentru uz extern», ce se numea pe atunci *Glasul patriei*, se bucurau aparent, chiar dacă sub supraveghere, de avantajele așa zicând «normale» în lumea scriitoricească, Ion Caraion locuia într-o magherniță și, înainte de a lucra pentru unul sau altul ca «negru», și-a câștigat pâinea, cât era ziua de lungă, capace de sticle cu limonadă». Continuarea articolului semnat de Ion Solacolu apare în nr. 7-10 (aprilie 1999) al „Jurnalului literar”. Comentariile privind cartea Doinei Jela, *Această dragoste care ne leagă*, atrag atenția unor chestiuni de metodologie, de istorie (literară) și de prezentare a datelor într-o demonstrație. Autorului dezaprobă atitudinea ce reiese din volum despre poliția politică românească din perioada comunistă: „Da e adevărat că Securitatea oferă drept «adevăr» doare ceea ce vrea ea să considerăm drept adevăr, dar aceasta nu înseamnă că «adevărul» ei ne determină întotdeauna să renunțăm să vedem datele faptice ale realității aflate la dispoziția noastră (Ca în una dintre anecdotele cu Radio Erevan: da, aveți dreptate, numai că este exact pe dos...)/ Capitulara pledoarie (ca și ignorarea călăilor și investigarea victimei cu un rol «malefic») este contrazistă de realitate: Securitatea nu constituie o «enigmatică instituție», ci un foarte concret mecanism al exercitării terorismului de stat, întreținut de profesioniști ai crimei și ai dezinformării. Tehnica lor, în ciuda variantelor secrete și a adaptabilității programate, este guvernată de câteva dominante care de-a lungul unei jumătăți de veac i-au asigurat regenerarea și au inhibat reflexele de apărare ale societății noastre civile. Iar una dintre aceste variante este tocmai prezervarea călăilor și culpabilizarea victimelor./ Faptul că, de regulă, călăii în serviciu comandat al Securității rămân nepedepsiți, *deși crimele lor sunt cunoscute*, nu înseamnă că avem de-a face cu o «enigmă», ci că serviciul comandat al Securității își apără criminalii și își culpabilizează victimele”. Ion Solacolu atrage atenția asupra faptului că portretul moral și intelectual al lui Ion Caraion conturat de Doina Jela este parțial, construit în jurul unei singure coordonate, aceea de colaborator și informator al Securității: „Capitolul consacrat lui Ion Caraion (pp. 146-177, 278-279) în cartea Doinei Jela este axat pe situarea globală a întregii lui activități, sub epitețe degradante prin nimic susținute, drept emananța unui personaj odios, marcat de o «congenitală vocație de a seduce pentru a putea apoi oripila» (p. 165) – vocație dedusă de autoare din «grafia lui» (!) – și a cărui biografie politică și literară ea o *rescrie în întregime*, pentru a o face să corespundă calificativului «fără îndoială, monstruoasă» (p. 167) pe care îl emite în alb./ Prin pretenția de informare faptică globală emisă în tipul acesta de informații – la care mă voi referi în continuare – Doina Jela depășește sfera mistificării de date litimată la culpabilizarea lui Ion Caraion în cazul Ecaterinei Bălăcioiu-Lovinescu și intră în sfera falsificării de fapte istorice generale, desfigurând prin omisiuni și pervertiri de date un capitol esențial pentru militantismul publicisticii antitotalitare în viața intelectuală a României din perioada premergătoare loviturii de stat comuniste

din 30 decembrie 1947 și apoi în cea a exilului din anii '80./ Asumându-și o prezentare biobibliografică generală a «întunecatului erou», mergând chiar până la descrierea unor versuri rămase în manuscris pe care nu le reproduce deși le posedă «în facsimil» (p. 169), autoarea omite însă în mod sistematic orice referire la textele publicate în 1946 de cele care va deveni din 1950 condamnatul politic Ion Caraion, ca și orice referire la textele politice antitotalitare publicate în anii '80 de exilatul politic Ion Caraion./ Ion Caraion este doar unul dintre intelectualii care s-au implicat cu luciditate și spirit de sacrificiu în diagnosticarea «din mers» a fuziunii legionarismului și comunismului, manifestată imediat după 23 August 1944 în politica de terorizare, nu numai a vieții culturale, ci a societății, în general. Analizele politice de răsunet consacrate de el în 1946 acestui preludiv al instalării totalitarismului în România (*Criza culturii românești și Criza omului*), paralel cu cele pe aceeași temă publicate în presa încă liberă atunci sub semnătura unor T. Teodorescu-Braniște, Anton Dumitriu, Călin Popovici, N. Carandino și a atâtor cărturari și gazetari din mai vechea generație activă în presa democratică a anilor '30, au fost atacate cu violență în presa comunistă drept manifestări «fasciste», «legionare». (...) / Memoria acestor bătălii inegale, păstrată în articole publicate în 1945, 1946 și apoi în manuscrise interceptate de Securitate – și unele și atele eludate în cartea Doinei Jela – a fost reînviată de Ion Caraion în eseistica lui politică antitotalitară făcută public în anii exilului, din care amintesc aici doar conferința *Intelectualii și puterea politică în România de azi*, ținută la Facultatea de Istorie din Geneva în 1982, volumul *Insectele tovarășului Hitler* apărut la Editura «Ion Dumitru» din München în 1982 și ciclul de articole *Poeți și «Poezii din închisori»* apărut în 1985 în revista *Contrapunct* din Köln, provocat de apariția culegerii lui Zahu Pană *Poezii din închisori în Canada*". Ion Solacolu supune atenției și prejudecata Doinei Jela, preluată după documente ale Securității, cum că Ion Caraion ar fi nutrit convingeri legionare: „Ciclul de articole din 1985 a stârnit o violentă reacție verbală alături de obiect în publicistica legionară din exil, dovedindu-se nedigerabil și pentru varianta ei comunistă din țară. Nici până în ziua de azi el nu a fost reprodus în România postdecembristă, deși editurile tipăresc în libertate, ci doar *Caietele «Ion Caraion»* editate de «Dialog» în Germania. Astfel, în volumul de eseuri (*Tristețe și cărți*) reproduse în 1995 la Editura Fundației Culturale Române după *Caietele «Ion Caraion»* editate de *Dialog*, ciclul de articole din 1985, nu numai acesta, nu a fost «selectat». Iar în prefața semnată de editor (Emil Manu), analiza politică vizând legionarismul și comunismul românesc este pur și simplu exclusă din tematica eseisticii lui Ion Caraion, căreia i se atribuie o sferă apolitică, general-umană. (...) / În acest stadiu al dezinformării, care l-a transformat pe unul dintre primii analiști ai politicii de extremă dreaptă preluate de extrema stângă proaspăt ieșit din ilegalitate într-un eseist apolitic, Doina Jela marchează un hotărât pas înainte

în falsificarea biobibliografiei lui Ion Caraion. Înlocuind și ea, ca și prefăcătorul volumului editat «selectiv» la Editura Fundației Culturale Române, textele politice antitotalitare publicate de Ion Caraion cu «spusele» despre Ion Caraion, ea nu inventează însă un *Ion Caraion apolitic*, ci «opțiunea legionară a lui Ion Caraion» (p. 175). Fără să poată cita un singur rând publicat de Ion Caraion care să-i dovedească «opțiunea legionară», ea acreditează această «opțiune» drept un fapt notoriu, care «nu era un secret pentru nimeni», și ca atare nici n-ar mai trebui dovedit”. Ion Solacolu insistă asupra tendinței Securității de a oferi „documente” răstălmăcite în funcție de interesele ei: „Minciuna «opțiunii legionare a lui Ion Caraion», scoasă din dosarele Securității, a mai fost utilizată împotriva lui în două campanii de presă: prima dată în 1946, când [la] apariția articolelor care atacau politica fascistă a partidului comunist autorii lor trebuiau «demascați» drept «legionari», și a doua oară în 1981, în cadrul serialului din «Săptămâna». Numai că și în 1946 și în 1981, «demascarea» cita «o dovadă» – una și aceeași de fiecare dată./ Cum se face că Doina Jela nu se referă la acest unic citat incriminant în cele două «demascări» precedente, pe care nici măcar nu le pomeneste? Cum se face că, deși reproduce din «Săptămâna» fragmente întregi din manuscrisele lui Ion Caraion confiscate de Securitate, ea ocolește tocmai singurul fragment dintr-un text publicat de Ion Caraion și reproduș în fotocopie de «Săptămâna» drept probă a *opțiunii* lui *legionare*?/ Motivul e simplu: din întreg montajul de manuscrise nedatate pe care Doina Jela le-a preluat ca atare din «Săptămâna», în așa fel încât data și proveniența lor să rămână ascunsă cititorului și azi, fotocopia era singura piesă care, prin însăși subiectul ei, ar fi putut fi datată cu ușurință de orice cititor, relevându-i în felul acesta *cauza* «discreției» cronologice a Securității și ridicolul «probei» utilizate în efortul disperat de a-i atribui lui Ion Caraion o «opțiune legionară»./ Iată «proba»: versurile publicate la vârsta de 15 ani, în noiembrie 1938, în memoria decemvirilor și nicadorilor în frunte cu Codreanu, care fuseseră asasinați atunci din ordinul regelui Carol al II-lea. Acestea constituiau unicul argument pe care-l putuse găsi Securitatea, fie și în versurile elevului de 15 ani, pentru a-l «demasca» în presa comunistă din 1946 pe gazetarul Ion Caraion care ataca atunci politica gardistă dusă de partidul comunist. (...)/ E clar: legionar este acela despre care Securitatea spune că este și despre care spusele «istoriei orale» spun că el a spus că a fost”. Ion Solacolu insistă asupra „documentelor” preluate de Doina Jela în carte, fără ca acestea să aibă o existență verificabilă: „Nu se scrie când anume, în ce context al discuției și mai cu seamă din ce motive ar fi declarat Ion Caraion unui tovarăș de detenție, Adrian Hamzea, că pentru el n-ar exista «decât legionarismul și poezia». Ceea ce știm este că scrisoarea în care Adrian Hamzea relatează autoarei această declarație, este citată în cartea ei prin aceeași selectare falsificatoare, însoțită și de intervenții în textul citat”. Ion Solacolu subliniază că, pentru a fi fost

credibilă, poziția Doinei Jela trebuia susținută cu prezentarea integrală a Sentinței nr. 28 din 12 februarie 1959 a Tribunalului Militar, unde era specificat faptul că deținutul Ion Caraion fusese condamnat la moarte, după care pedeapsa i-a fost comutată la muncă silnică pe viață. „Autoatea știe foarte bine ce fel de condamnări cuprinde sentința, din moment ce îi specifică numărul și data din moment ce citează, cât citează, o parte din capetele de acuzare la pagina 60, dar trece sub tăcere pedepsele. (Am văzut că până și sentința în cazul Ecaterinei Bălăcioiu-Lovinescu este omisă în fragmentul selectat din textul Sentinței Tribunalului Militar, și cei 18 ani de temniță grea sunt pomeniți în comentariile răsfiate la pagina 200)./ Dar Doina Jela nu se mulțumesc cu falsul prin omisiune săvârșit sub proprie semnătură, ci îl critică pe Mircea Zăciu pentru «vina» de a nu [fi] falsificat și el acest «detaliu» din viața lui Ion Caraion în medalionul pe care i-l consacră *Dicționarul* coordonat de el (...) Iar Doina Jela omite mărturia publicată a lui Ion Caraion, după cum omite să citeze sentința specificată în documentul pe care-l citează trunchiat”. Ion Solacolu este de părere că Doina Jela propune în volumul *Această dragoste care ne leagă* o prezumție infirmată de modul de argumentare. „Ținta globală a falsurilor omise asupra lui Ion Caraion este atât de sistematic urmărită în această carte, încât, în ciuda enunțului ferm de la pagina 162 – «locul și rolul poeziei lui Ion Caraion» în literatura română nu fac obiectul reconstituirii de față – până și locul și rolul lui Ion Caraion în literatura română, «calea» aleasă de el în poezia lui este supusă unei prezentări falsificatoare. Astfel, situându-l în contrast cu Adrian Hamzea, care după ieșirea din închisoare n-a publicat realist-socialistă și «a trăit din traducerei, când semnate, când nesemnate», autoarea scrie despre Ion Caraion: «Alții au ales altă cale. Cu vocea lui blajină, plângărească, Caraion l-a anunțat încă din 1965 că el va face ‘realism socialist’» (p. 278)./ Aceasta ar fi deci *calea alesă* de Ion Caraion, potrivit afirmației făcute de Doina Jela; căci Adrian Hamzea, invocat drept sursă, nu afirmă nicăieri în fragmentul reprodus din scrisoarea adresată autoarei, că Ion Caraion ar *ales calea* realismului socialist, ci că el, Adrian Hamzea, deține în manuscrisul «niște versuri pe care Caraion intenționa să le publice după ieșirea sa din pușcărie, în 1964. (‘Eu voi face literatură realist socialistă’), l-am convins să renunțe» (p. 167-168)./ Nu știm ce conțin acele versuri, pentru că Doina Jela nu le reproduce, deși le are”.

□ Sub genericul „Restituiri: Mircea Eliade”, Nicolae Florescu publică studiul *În anii '50, sub zodia exilului*.

● În „Cronica” (nr. 3), Valeriu Stancu scrie *Rânduri pentru cei lăsați în voia sortii*, pornind de la solicitarea venită de la „Opinia studentescă” de a răspunde unei anchete referitoare la „soarta revistelor culturale”: „Ce să-i spun mai tânărului meu confrate? Că mă îngrozește zădărnicia demersurilor «făcătorilor de reviste» de a le asigura acestora o supraviețuire cât de cât onorabilă? Că mă întristează sacrificiul scriitorilor care-și neglijează propriile

cărți pentru a se ocupa de manageriat, de contabilitate, de probleme administrative? Că mă doare umilința pe care o îndură reprezentanții de seamă ai literelor românești care, având nefericirea de a fi redactori-șefi de reviste culturale, se află mereu în postura de a cerșetori și depind de generozitatea unor sponsori tocmai pentru că trebuie să plătească hârtie, tipar, salarii, colaborări, chirie, energie electrică și termică, telefon, dotări etc. etc.? Ce să-i spun mai tânărului meu confrate? Că drumul pe care pornește e unul presărat cu suferințe, sacrificii, umilințe, însingurare, că pentru pasiunea cu care-și va sluji meseria de ziarist se va alege mai mult cu dușmani decât cu recunoștință și recunoaștere. (...)/ E drept, unor reviste ce s-au impus în peisajul spiritual actual, Ministerul Culturii le asigură o parte din cheltuielile pentru hârtie și tipar. *Chapeau!* Dar ca să scoți o revistă, trebuie să plătești, am spus-o deja, și chirie, și energie electrică, și telefon, și colaborări, și multe alte angarale care să-i asigure acesteia existența./ A propos de colaborări: cele mai multe publicații nu-și mai plătesc în nici un fel colaboratorii (ei fac astăzi munca patriotică de care se eschivau pe vremea comunismului), iar cele care plătesc oferă sume atât de mici, încât pe bună dreptate se afirmă astăzi că munca intelectuală e cel mai prost plătită din România. (...) Ce să-i spun mai tânărului meu confrate? Că nu reușesc să înțeleg încăpățânarea cu care conducerea Uniunii Scriitorilor refuză să acorde o sumă cu câteva zerouri la coadă cu ajutorul căreia revistele culturale să-și poată plăti omeneste colaboratorii (în fond trei sferturi din semnăturile apărute în pagini aparțin unor membri ai Uniunii Scriitorilor)? Personal am făcut trei memorii prin care solicitam un astfel de sprijin pentru «Cronica». Nu numai că revista n-a primit nici un ban, nici măcar un cuvânt (fi el și de refuz!) nu s-a deranjat Uniunea să răspundă. Chiar dacă e și o problemă de prestigiu al breslei: cum să plătești un autor care intră (și rămâne) în istoria literaturii române, cu echivalentul a cinci covrigi? Ce să-i spun mai tânărului meu confrate? Că singura instituție locală cu care «Cronica» a reușit să colaboreze, care i-a întins o mână de ajutor atunci când revista s-a aflat în necaz este Inspectoratul Județean pentru Cultură, dar, din nefericire, și acesta e din ce în ce mai sărac? Pentru a nu nedreptăți pe nimeni din cei ce sunt alături de revistă măcar cu sufletul, trebuie să spun că prietenie, înțelegere și ajutor moral am găsit și la Prefectură, dar, iarăși, din nefericire, din punct de vedere financiar, prefectul e mai sărac decât Iov, adică e legat de mâini și de picioare cu ghiuleaua lipsei de fonduri, ordonator de credit fiind Consiliul Județean. Consiliu care, chipurile, i-a alocat «Cronicii» 30.000.000 lei la șasei luni. În doi ani abia am reușit să smulg de la distinsii consilieri «iubitori de cultură» și «susținători ai revistelor ieșene cinci milioane de lei, adică fantastica sumă de aproape 210.000 de lei pe lună». (...) Ce să-i mai spun mai tânărului meu confrate? Că de doi ani tot sper ca Primăria să-și amintească totuși că revista «Cronica» apare la Iași?». □ În obișnuita sa intervenție de la rubrica „(In)discreția arhivelor”, Andi Mihalache recenzează,

sub titlul *Despre caracterul de clasă al adevărului*, volumul semnat de Cornel Nicoară, Marius Lupu și Gheorghe Onișoru, *Cu unanimitate de voturi* (Fundatia Academia Civică, 1997), sub girul lui Romulus Rusan. Cartea celor trei privește sistemul judiciar din România stalinizată. □ Dănuț Doboș publică articolul *Universitatea captivă. Studenți clujeni și revoluția maghiară din 1956*: „Grație investigațiilor arhivistice întreprinse de istoricul Mihai Retegan în arhiva fostului C.C. al P.C.R., cunoaștem astăzi câteva din măsurile luate la acea dată de regimul Dej pentru a preîntâmpina repetarea în România a unui astfel de eveniment [actul revoluționar maghiar din 1956]. Studiul acestor documente publicate recent în *Arhivele Totalitarismului* denotă o primă observație importantă: regimul comunist era informat asupra faptului că «principalele» acțiuni de provocare și agitație proveneau din mediul intelectualilor și în special din cel studențesc. Nu întâmplător, poate, cele patru centre universitare românești – Timișoara, Cluj, București și Iași – au creat cele mai mari probleme guvernanților comuniști, tot aici înregistrându-se și cele mai puternice acțiuni reprezentative ale Securității”.

[MARTIE-APRILIE]

● În nr. 3-4 al revistei „Poesis”, Gheorghe Glodeanu publică un interviu cu D. Țepeneag, care rememorează începuturile mișcării onirice: „Cu puțin timp înainte de intrarea rușilor la Praga, în atmosfera de excitație, de spaimă și speranță care domnea atunci și în țara noastră, am publicat un șir de articole teoretice mai consistente și mai răspicate. (...) După patru articole mi s-a cerut să renunț la teorie și să mă mulțumesc cu practica literară, fie ea și onirică. După august 1968 și refuzul spectaculos al lui Ceaușescu de a trimite trupele române în Cehoslovacia (acum se aud glasuri autorizate, printre care acela al lui Pacepa, afirmând o altă versiune a evenimentelor...), în România, liberalizarea a fost, două-trei luni, încă și mai mare – deși nu se poate nicidecum vorbi de-o adevărată libertate. Mereu pe fază, grupul nostru a izbutit să publice o «masă rotundă», în «Amfiteatru» la care a participat și Laurențiu Ulici. (...) Ideologii partidului și-au dat însă seama că tinerii lupi se plimbau deja nestingheriți prin stână... Și au poruncit represiunea! Al. Philippide și alți critici au tăbărit pe această biată «masă rotundă», publicând în «Contemporanul» revista condusă atunci de G. Ivașcu, articole «de demascare». N. Manolescu, cronicarul revistei, n-a făcut parte, spre cinstea lui, din plutonul de execuție (Ivașcu îl proteja cu adevărat!) format din trăgători de elită ca Șerban Cioculescu, Al. Piru, Adrian Marino. Eu care am trăit toată povestea inclin să fiu mai puțin sever. În primul rând, atacul acesta ne-a făcut mult mai cunoscuți decât înainte. Apoi, se poate spune că, devenind victime, s-a creat în jurul nostru compătimire și simpatie, o stare de spirit care ne proteja indirect. Europa Liberă ne-a sporit popularitatea, una peste alta, rezultatul ne-a fost favorabil. În ce privește criticii care ne-au atacat, eu cred că erau în mare

măsură sinceri. De pildă, Piru și Marino, amândoi formați la școala lui G. Călinescu, priveau cu suspiciune, ca și maestrul lor, modernismul extrem. Philippide a fost dintotdeauna un adept al unui anumit clasicism întârziat, iar Cioculescu detesta suprarealismul. Aici și voiam să ajung: grupul oniric a fost mult timp văzut drept un ultim avatar al suprarealismului. (...) După tezele din iulie, grupul s-a destrămat. Chiar și cuvântul *oniric*, multă vreme, a fost interzis. Ce mai înseamnă «mișcare onirică» în anii '70? Habar nu am... Nu mai eram în țară, doar în '72 m-am întors și am stat cam nouă luni, iar apoi în 1974, nu mai mult de-o lună. În 1975, mi s-a retras cetățenia română, nu mai puteam pune piciorul în România". Despre șansele literaturii române în plan european: „Literatura noastră e una dintre cele mai tinere, mai recent constituite, din literaturile europene. Mai grav, scriitorii noștri, și nu numai cei din secolul al XIX -lea (cu excepția notabilă a lui Alecsandri), dar chiar și mai târziu, nu au încercat în mod serios să se facă traduși și cât de cât cunoscuți în străinătate. Ocupația otomană și apoi cea comunistă nu pot explica totul. În concluzie, literatura noastră a stat într-o izolare din care nu se poate ieși cu una cu două, mai ales dacă statul, guvernul, fundațiile culturale nu depun eforturile necesare, sunt ineficace sau, uneori, supuse corupției. Nu vreau să spun că o politică culturală inteligentă ar putea remedia, pe termen scurt, situația absolut dezastruoasă și în acest domeniu (în general, imaginea României în lume e din ce în ce mai negativă), dar cât timp nu există o voință politică afirmată de sus și răspicat, nu trebuie să ne facem iluzii și să așteptăm precum niște copii debili ca lucrurile să se amelioreze de la sine. Măcar să nu mai punem întrebarea: care sunt șansele literaturii române în Europa? În momentul de față, șansele sunt nule. Mai multe speranțe puteam avea în timpul comunismului, când statul era dispus să cheltuiască bani serioși pentru ca acei câțiva romancieri sau poeți care erau pe placul Partidului să fie traduși în cât mai multe limbi. (...) Pe când acum, privilegiul există în continuare, mai ales pentru funcționarii culturali (Buzura se plimbă și el prin lume: din scriitor s-a transformat în funcționar), dar nu avem nici șanse, nici speranțe. Îmi vine să și râd când văd cum unii se amuză să vândă pielea ursului din pădure, făcând liste cu scriitorii români susceptibili de-a avea premiul Nobel. Zaharia Stancu avea o șansă să-l ia, dar tot exilul a sărit ca ars. Inclusiv eu. Nu mai sunt sigur că aveam dreptate. Premiul Nobel se acordă pe baza unor considerente geopolitice, valoarea literară nu e decât un element secundar. La cehi l-a primit un poet cam de mână a doua, nu Hrabal și nici măcar Kundera. Laurențiu Ulici, în cartea sa, a arătat foarte bine că unii dintre cei mai buni scriitori europeni (începând cu sfânta treime Proust, Kafka, Joyce) nu l-au avut. Dacă Stancu ar fi obținut premiul Nobel, poate că ar fi tras după el pe arena internațională și pe alții. Nu sunt sigur... Pentru că scriitorul român, după ce că e păgubos, necunoscut și fără *savoir-faire*, mai e și prostește de egoist. Nici Sorescu n-a avut premiul Nobel după care a oftat spre sfârșitul vieții până ce-a căzut

bolnav. Și el era la fel de obsedat de sine. Nici cu cleștele nu puteai să-i scoți din gură numele a încă unui poet român. Asta făcea o impresie detestabilă. Nu vorbea decât de el și de opera sa. Iar Augustin Buzura? Nu face și el cam tot așa?”. Despre scriitorii români din exil: „Când vorbeam de precauție (oratorică!), mă gândeam la felul în care cititorii revistei d-stră vor citi interviul nostru. Cum vor recepta tonul sau tonalitatea răspunsurilor mele. Nu mă vor găsi prea lipsit de respect față de exil?... Mai ales că, după răsturnarea vechiului regim, în România se practică un fel de cult al exilului. Înțeleg, e un fel de răscumpărare a defăimării aceluiași exil, în anii comunismului.(...) N-ăș vrea să se creadă că am fost rău primit de exil, de corifeii săi, când am ajuns la Paris. Dimpotrivă, am fost întâmpinat cu căldură, cu o amabilitate ușor exagerată, cu admirație pentru curajul meu politic. Asta n-am înțeles imediat: că totul, în exil, era interpretat pe plan politic. Onirismul, de pildă, era pentru exil și pentru Europa Liberă un limbaj esopic și nimic mai mult. În fond, dacă meritam să fiu admirat pentru ceva, pentru lipsa de duplicitate ar fi trebuit să fiu admirat, dar probabil că nu puteau să-și dea seama atât de ușor. Am fost așadar bine primit. Eliade și Cioran păreau să mă aprecieze și pe plan literar. Nu știu în ce măsură erau sinceri. Oricum, câteva scrisori stau mărturie. Ceea ce nu mă impresiona din cale afară, pentru că (așa cum se vede și din «jurnal» eu nu muream de admirație pentru nici unul din ei. Când eram foarte tânăr îl adulam pe Cioran, pe urmă mi-a trecut. Iar acum consider că singur Eugen Ionesco a avut ceea ce se cheamă geniu. Numai că Ionesco aparține literaturii franceze. Și nici în exilul românesc nu poate fi inclus. Cum necum, în 1979, am rupt cu exilul. Mai bine zis, m-am retras din exil într-un alt exil și mai îngust, în acela al jucătorilor de șah. Dar despre asta am vorbit în mai multe rânduri... (...) Am cerut cetățenia franceză. Faptul că nu fusesem ceea ce cam toată lumea din exil fusese (legionar sau comunist!) mă făcea suspect, ba chiar de-a dreptul nesuferit în ochii unora. În plus nici nu cerusem azil politic. Și – colac peste pupăză – aveam și părerile mele care nu coincideau cu ale lor. Mai ales în literatură. Revista pe care o lansasem cu bani din exil nu plăcea: literatura exilului nu figura nici măcar în proporție de 20%. În plus, ce oroare! revista era plină de scriitori unguri, cehi, sârbi, polonezi, etc. De altfel fondurile mi-au fost retrase după numai patru numere. Am continuat grație subvențiilor statului francez și celor două-trei sute de abonamente. Abia mai târziu am aflat că vigilenții mei compatrioți și tovarăși de exil trimiteau scrisori anonime de denunț la autoritățile franceze. Naturalizarea mi-a fost refuzată în 1978, anul venirii lui Paul Goma în Franța. Când am cerut sprijinul concret, sub forma de scrisori de protest, celor câțiva exilați care se pretindeau prieteni, printre care și Goma, s-au codit și până la urmă au refuzat. E drept că Eliade era la Chicago, nu venea la Paris decât în vacanțele universitare. Lui Cioran nu i-am cerut. El însuși rămăsese apatrid. Doar Eugen Ionesco m-a sprijinit până la capăt. Și prietenii francezi în frunte cu Michel Deguy, care s-

au înfuriat, au insistat și, după câțiva ani, în 1983, mi-au obținut naturalizarea. Recunosc că am făcut o prostie retrăgându-mă «sub cort»”.

● În „Steaua” (nr. 3-4), Ruxandra Cesereanu publică articolul *Cercurile literare de putere. De la culisele Nobelului la cele autohtone*; pornind de la antologia *Nobel contra Nobel* a lui Laurențiu Ulici, pe lângă cei șase autori români care ar fi putut candida la Nobel – I. L. Caragiale pentru 1910, Rebreanu pentru 1940, Arghezi pentru 1950, Blaga pentru 1960, Nichita Stănescu pentru 1980, Nicolae Breban pentru 2000, ultimul propus în locul lui Marin Sorescu, decedat în 1996 –, se impun alte câteva nume în perspectiva unui viitor Nobel românesc: Norman Manea, Mircea Cărtărescu, Paul Goma, Gellu Naum, Mircea Ivănescu, ultimele trei propuneri venind din partea Asociației Scriitorilor Profesioniști din România, în contrapartidă la variantele Uniunii Scriitorilor din România – se remarcă un singur nume comun al celor două uniuni ale scriitorilor: Gellu Naum. În cadrul unei întâlniri de la Cluj vorbitoarii au fost de acord, afirmă Cesereanu, că „valoarea unui scriitor nu este de ajuns, întrucât Academia suedeză ține cont de politică, de puterea personală de propagandă” (șanse sporite având scriitorii itineranți). Ulici a precizat, de altfel, în prefața la antologie, că Premiul Nobel „uneori consfințește geniul, alteori îl scoate din anonim. Unii câștigători sunt astăzi pe deplin uitați, alții și-au avut gloria de un an, cât a ținut Nobelul, după care s-au întors la mediocritatea din care ieșiseră efemer. Există apoi, și nu este deloc de neglijat, hobby-ul unei culturi care știe să își susțină un scriitor pe toate fronturile: din țară și din străinătate, dar și prin vocile unor intermediari celebri. În ceea ce ne privește pe noi, românii, ar fi de remarcat nu doar pluralitatea opțiunilor, ci și cercurile literare de putere care, fiecare, au variantele lor motivaționale. Cazul fericit ar fi acela în care toată scriitorimea românească (din țară și din străinătate) s-ar solidariza cu un singur nume, pe care să-l propună și susțină, cum s-ar spune, până în pânzele albe. Ceea ce este o utopie, o știm bine”.

□ Mircea Popa semnează articolul omagial (la împlinirea a 80 de ani) *Un boier al spiritului: Alexandru Paleologu*: „În cazul său, dominant e spiritul de finețe, acea putere interioară de a distinge nuanțele și calitățile de adâncime ale operei literare. Apoi, excursul teoretic informativ al problemei, întotdeauna bine decelat și aseasonat cu subiectul în discuție, ceea ce echivalează cu trăirea literară, cu plasarea ei într-un cadru larg cultural. L-au ajutat la aceasta și etapele biografiei sale sinuoase, predispusă la meditație și la o lungă și răbdare insistență pe text. (...) Un spirit profund liberal în fața obtuzității și temerilor noii clase politice românești (...). Acest mod de a fi poate fi urmărit în intimitatea sa structural și în alte două cărți: *Sfidarea memoriei* – Convorbiri cu Stelian Tănase, 1995 și *Despre lucrurile cu adevărat importante*, 1997, în care face elogiul demnității și al spiritului de rezistență, dar și al cultului prieteniei (*Prietenia e una din manifestările esențiale ale libertății*), în ultimă instanță al încrederii și năzuinței de a îndrăzni, de a spera mereu, caracteristice,

cea mai de preț a acestui spirit de aleasă ținută intelectuală a sfârșitului nostru de secol, credință care nu l-a părăsit niciodată. În ciuda anilor de temniță și a celor suferite, scriitorul nu ezită să declare: «Cred că sunt dotat anume pentru bucurie, lucru simptomatic pentru ființa mea interioară».

● În articolul *Interviurile lui Dorin Tudoran*, publicat în „Contrapunct” (nr. 3-4), sub genericul „Mecanisme oportunistului”, Gheorghe Grigurcu apreciază volumul *Onoarea de a înțelege*, publicat la Editura Albatros, în 1998, ca aparținând unuia „dintre cei mai de seamă polemisti ai noștri”: „Dar polemicii pe care o practică îndeobște e deosebită de cea a confrăților întru scris mordant printr-o răceală amară, printr-o disciplină a afectului și a efectului ce pare a-i îndrepta ecoul spre interior. (...) O prima manifestare a duhului polemic o constituie întrebările. Nu o dată ele posedă un conținut surprinzător de îndrăzneț în context, un sens de subversiune. La adăpostul stării interrogative (care, teoretic, implica alternativa negării negației). Dorin Tudoran își îngăduie starea constatativă, incomodă pentru oficialități. Disidentul mustea în chestiunile pe care le pune fără menajamente. (...) Întrebările urmăresc un anume scop. Nu tocmai neutre, în pofida aparențelor, ele sunt impregnate de-o subtilă tendențiozitate ideatică și psihologică. Evitând polemismul direct, reușesc a-l aduce pe interlocutor în poziția dorită, de autodivulgare. (...) Dar polemica lui Dorin Tudoran nu se exercită numai pe mediocritate, disimulare, poltronerie, compromis, deși acestea alcătuiesc obiectivul ei principal, declarat în limitele admise ale epocii ori măcar subiacent. Ea vizează și banalitatea, locul comun, anodinel. (...) Prin suita sa de dialoguri, *Onoarea de a alege*, Dorin Tudoran ne oferă nu doar un document asupra unui timp literar – relativ apropiat, ni se pare, și totuși ai cărui eroi în cea mai mare parte au dispărut –, ci și asupra unui mod de-a face polemică, aidoma acelei figuri a unui toreador, care stă nemișcat, aparent impasibil, cu brațul întins pentru a primi asaltul taurului. O polemică de disciplină și ținută, ce nu exclude sângeroasele primejdii”.

● În „Viața Românească” (nr. 3-4) sunt publicate versuri de Liviu Ioan Stoiciu, Ana Blandiana, precum și pagini inedite din jurnalul lui Petru Comarnescu. □ Nicolae Mecu scrie despre Al. Săndulescu, „printre puținii istorici literari care tind spre un ideal al completudinii”, situându-l alături de Paul Cornea, Mircea Zăciu, Z. Ornea, Mircea Angheliescu: „Scriind îndeosebi despre autori și opere pentru care are afinități de un fel sau altul, Al. Săndulescu se apleacă asupra obiectului său cu un comportament de lectură empatic și participativ. Ceva din temperatura comunicării-comuniune se păstrează, sublimat, în interstițiile discursului critic. (...) Al. Săndulescu istoricul-criticul literar nu e un temperamental, necum un umoral; însă nici un raționalist/pozitivist obsedat de impersonalitate și sicitate. Peste *underground*-ul intimei comunicări (empatice) cu textul triumfă însă un spirit al echilibrului, al dreptei măsurii. (...) El nu este un cercetător pierdut în monadele (desigur

leibniziene!) ale trecutului literar și nu se claustrează în obiectul studiului său ca într-o insulă. Când spun asta, am în vedere mai multe lucruri. În primul rând, istoricul literar rămâne un om al timpului său (...). O asemenea istorie literară nu se poate sustrage unui anumit militantism (termen compromis, o știm bine, dar care trebuie deparazitat și reintrodus), fiindcă ea nu este, în accepția reprezentantului său de acum, o operație de mumifiere a trecutului în sarcofage muzeale, ci o neîncetată provocare vie a prezentului; și nu poate fi scrisă dintr-o perspectivă atopică și acronă”; „Toate aceste considerații asupra activității de ansamblu a lui Al. Săndulescu au fost prilejuite de recenta sa carte, *Constelații literare*, apărută la Editura Minerva în ultimele zile ale anului 1998. (...) Prin urmare, avem în fața ochilor o culegere reprezentativă pentru preocupările mai vechi ale autorului, căreia i se adaugă substanțiala secțiune a scrierilor recente, încă nepublicate până acum în volum. (...) *Constelații literare* este o carte-sinteză a liniilor de forță care au orientat lucrarea de patru decenii a unuia dintre cei mai prestigioși istorici literari contemporani”. □ Un articol al lui Liviu Grăsoiu semnalează inaugurarea Editurii Casa Radio, la împlinirea, în 1998, a 70 de ani de la înființarea Radiodifuziunii române. „Comentarea primelor două volume apărute sub egida Editurii Casa Radio nu trebuie considerată un gest de amabilitate colegială, ci o prezentare obiectivă a acestor cărți într-adevăr neașteptate în peisajul nostru literar. *Orele culturii* este o antologie de conferințe existente în Arhiva Radioului, primul tom adunând texte difuzate între 1931-1935. Prefața poartă semnătura d-lui prof. Romul Munteanu. (...) Caracterul exclusiv oral și gazetăresc al conferințelor șochează. Nimeni nu făcea exces de erudiție, nu căuta să epateze, având conștiința obligației de a informa cu precădere, în mod exact și la un nivel intelectual accesibil. Oameni fără complexe, savanții conferențieri au găsit tonul și stilul potrivit. Ei aveau mereu în vedere informarea, dar și educarea în spirit național, tutelat de ideile europene ale timpului, totul spus în cadrul limitat al minutelor acordate. Se întâlnesc, asemenea caracteristici la C. Rădulescu-Motru (când se referă la psihologia țaranului român), la C.C. Giurescu (analizând dezvoltarea istorică a românilor până la întemeierea Principatelor), la Ion Petrovici (consemna schimbările de perspectivă în gândirea contemporană), la Virgil Madgearu (explicând acordul cu creditorii străini), la Traian Herseni (schița noile tendințe în sociologia contemporană), la Sextil Pușcariu (prezenta *Hărțile Graiului*) la Emanoil Bucuța și la Al. Rosetti (cei doi analizând realizările Fundației Culturale Regale și anunțând programul instituției pe 1935 cu fireasca recunoștință față de Carol al II-lea). (...) *Microfonul vagabond* a inaugurat Colecția Tezaur, Seria Literatură. Reluând numele unei emisiuni din primii ani ai Radiodifuziunii, îngrijitorii ediției au selecționat din Arhiva scrisă, reportaje, însemnări de călătorie, eseuri, într-un cuvânt, publicistică literară radiofonică difuzată între 1931 și 1935. (...) Autorii textelor sunt în cea mai mare parte scriitori. În

1932, Mircea Eliade colabora la emisiunea Universitatea Radio cu însemnări despre India, experiență ce l-a marcat definitiv. (...) Dintre emisiunile difuzate în 1933, editorii au selectat 12 texte, dintre ele remarcându-se însemnările lui Jean Bart, Zaharia Stancu, Al. Bădăuț, I.M. Sadoveanu și Damian Stănoiu”.

APRILIE

1 aprilie

● În „România liberă” (la rubrica „Tableta de joi”), Gabriela Adameșteanu avertizează cu privire la *Riscul sferei ruse de influență*: „Declarațiile cât se poate de echilibrate ale ministrului de externe, Andrei Pleșu, explicând și argumentând poziția României privind intervenția NATO în Iugoslavia, au primit imediat o replică de punere la punct din partea fostului director SRI, Virgil Măgureanu./ (...) Fosta Securitate și eternul KGB au reușit succesive îndepărtări ale României, țară mereu «destabilizată», «nefiabilă», de Occident. Un anume tip de comentariu jurnalistic, abil diversionist, catastrofic, alarmist, a creat ecou tuturor acestor acțiuni politice. Un ecou cu atât mai puternic cu cât textele respective au fost scrise cu talent și patetism recunoscut. Acum sunt la rând declarațiile de dragoste tip «Serbia, dragostea mea», ori cele care caegorisesc intervenția NATO drept «barbarii» care «nu se combat prin barbarie». Pentru că încercările de îndepărtare a României de structurile europene și euro-atlantice n-au sfârșit odată cu alternanța la guvernare, după alegerile din noiembrie 1996./ Ba chiar putem constata că acțiunile de tipul acesta, vizând împingerea României într-o sferă de influență ce trebuia să se întindă de la Belarus până la Iugoslavia sunt, de la începutul anului, în floare. (...) Ce altceva este această «mineriadă antioccidentală», prin comentariile pro-sovietice, antiamericane, hiper-neutraliste, în numele unei populații care, totuși, în procent de 90%, vrea să intre în alianța politico-militară numită NATO?”.

● La rubrica „Politica literară și viceversa” din „Contemporanul” (nr. 13), Cătălin Țirlea selectează două „scurte” fragmente din teza de doctorat a lui Mircea Cărtărescu, publicate în „Curentul”: „Spun «scurte» pentru că așa a titrat chiar autorul micului excurs asupra literaturii de azi: Scurtă privire... Modestie puțin exagerată, întrucât ochiul critic ambiționează și chiar reușește să cuprindă în câteva pagini aproape întreg spectrul (pardon! ce zic «aproape»? întreg spectrul!) literaturii anilor '90. Scurta privire a d-lui Cărtărescu începe cu o constatare: anume că «nouăzeciștii» (termen sub care se înțelege astăzi literatura produsă de debutanții anilor '90) nu constituie o generație literară propriu-zisă. Nimic fals în această afirmație. Printre rândurile ei se citește însă cu ușurință o vagă nemulțumire a poetului, provocată de impunerea termenului de «nouăzecism» printr-o alunecare mimetică dinspre termenul «optzecism», care alătuiește o generație literară. (...) Într-adevăr,

termenul este total nefericit. Rămâne, totuși, un simplu termen, nimic mai mult. Putea fi altul, dar uite că n-a fost să fie. Nu știu dacă optzecismul descrie o generație literară, dar un fenomen literar omogen cu siguranță că da. Ceea ce nu este cazul nostru, al (mă rog!) «nouăzeciștilor», care au avut o evoluție cu mult mai individuală, în pofida grupurilor pe care d. Cărtărescu le monitorizează în studiul său. Ceea ce este cu adevărat grav în acest fenomen de înregimentare sub formula «nouăzecismului» este dezinvoltura zglobie cu care sunt adunate sub această siglă toate producțiile literare din acești ani”. Totodată, Cătălin Țîrlea se declară în dezacord cu anumite considerații ale lui Mircea Cărtărescu „formulate cu privire la un așa-zis «grup bucureștean grupat (sic!) în jurul revistei *Art-Panorama*». (...) În primul rând că nu sunt sigur că ar exista un asemenea grup. Revista *Art-Panorama* are constituția unui almanah literar conținând texte literare și cronici la volume care aparțin unor autori din generații biologice diferite. O asemenea revistă nu poate constitui un grup, o direcție, o formulă literară, ci ea «panoramează» a realitate culturală în mișcare. Ea joacă, oarecum, rolul antologiilor din anii '80, favorizând de multe ori debutul, dar având în plus avantajul de a fi alcătuită de o singură «mână» critică, cea a lui Dan-Silviu Boerescu. (...) Este iarăși greu de acceptat afirmația că această «grupare bucureșteană», de coerența căreia eu mă îndoiesc, ar perpetua o tradiție «boemă, cu miturile și vanitatea ei». Sunt dezolat că d. Cărtărescu privește vag disprețuitor această grupare literară, aruncând asupra ei imaginea vulgarității și a primitivismului cultural. Fără să vorbească ceva despre vreuna dintre cărțile scriitorilor acestui «grup», despre romanele sau despre volumele semnificative de poeme, d. Cărtărescu amintește doar de o «conexiune» cu Uniunea Scriitorilor și de «ciudatul» volum al revistei *Art-Panorama*, ambele considerate a fi... nu întâmplătoare. Mărturisesc că nu înțeleg mare lucru din aceste considerații, destul de evazive de altfel. În schimb, d. Cărtărescu găsește răgazul să analizeze volumul *Povestirile cu Dănuț* al cunoscutului eminescolog Cezar Paul-Bădescu, și să se apropie cu o căldură... hai să zic și eu: nu întâmplătoare (!) de textele unui volum colectiv, *Ferestre 93*, al unor studenți de la Facultatea de Litere”. □ „Șotronul” lui Dumitru Țepeneag are ca temă relația dintre cultura română și cea occidentală. Pornind de la „spațiul mioritic” al lui Blaga, în care remarcă un „amestec de prețiozitate și superbie”, Țepeneag ajunge la concluzia că e necesar să se „revizuiască, pe îndelete, felul în care ne vedem pe noi înșine și cultura noastră (populară sau cultă)”. De asemenea, e de părere că „protocronismul nu e o creație pur comunistă. El exista deja înscris în gândirea românească: provincială, întârziată, dornică de revanșă. (Poate că și la unii vecini găsim o gândire asemănătoare...) Edgar Papu, unul din nașii protocronismului, se formase intelectual între cele două războaie. În filigran, acest protocronism îl aflăm deja de la Blaga (deși, bineînțeles, n-a început odată cu el). Numai așa se explică «spațiul mioritic» și tonul său prezumțios.

Sau la Cioran! «Aș vrea o Românie cu populația Chinei și destinul Franței». Multiplicarea populației îl obseda și pe Ceaușescu”. În ultima parte a articolului, D. Țepeneag își îndreaptă atenția asupra lui Mircea Cărtărescu: „Am citit ce-a scris Buduca despre articolul lui Cărtărescu publicat în presa germană și apoi reluat de «Lettre internationale», ediția românească. Are dreptate în principiu. De altfel, observasem și eu, încă de prin 1991-92, narcisismul cărtărescian și înaintarea lui de cuțit singuratec, îl poreclisem (în **90-ul** lui Țirlea și al regretatului Cristian Popescu) un Sorescu al timpurilor noi! Dar acum, nu știu exact de ce, parcă îmi vine să-l apăr. Și nu știu prea bine cum. Să invoc egoismul caracteristic marilor creatori care înaintează ca și halucinați spre glorie? Să spun că e bine ca un scriitor român, danubian get-beget, să se facă tot mai cunoscut în străinătate și să se poziționeze pentru premiul Nobel din anul 2020? Să atrag atenția că invidia însoțește întotdeauna cariera unui creator de excepție. (Dar nu-l văd pe Buduca în rolul ăsta de invidios.) Aș putea spune că nu era ușor nici pentru el să adopte tonul cel mai just, să se strecoare între falsa modestie și aroganța urangutanului literar ajuns în bătaia reflectorului. Credeți că era mai bine să ia tonul plângăcios al lui Bobcinski și Dobcinski din *Revizorul*? Există în România un poet pe nume Dobcinski... El a vorbit numai despre Bobcinski, adică despre el însuși. N-are decât Dobcinski să se descurce singur. Cam primitiv, e drept! Cam ca la Dunăre! Cu timpul însă, poate că o să învețe că a vorbi și despre alții e o tactică destul de răspândită în lumea civilizată: îți îngăduie să câștigi timp și să prelungești discursul. Vorbind despre ceilalți de fapt tot despre tine vorbești. Dar, asta nu se învață imediat. Iar la unii firea le e mai puternică decât inteligența. La prima vedere, atitudinea lui Cărtărescu pare la antipodul celei protocroniste: Cărtărescu se vede numai pe el, vorbește numai despre ce vede. De fapt, nu sunt sigur că e așa. Dacă nu pomeneste pe nici unul dintre contemporani, nu înseamnă că se crede singur pe lume, singurul scriitor de luat în seamă în literatura română. Poate că, fără s-o spună, el se gândește neîncetat la înaintași: la Conachi sau la Ienăchiță Văcărescu (care nu-l imita pe Ginsberg, ci pe Goethe). La cineva tot trebuie să se gândească, chiar dacă (...) el crede că *Je est moi-même*”. □ Marin Mincu se oprește asupra scrisorilor lui Marin Preda către Aurora Cornu pentru a descifra „înțelesurile unei drame sentimentale, ce poate fi sintetizată în câteva grave interogații: ce resorturi misterioase au condus la această ruptură, de ce s-a destrămat cuplul Aurora Cornu-Marin Preda după patru ani de conviețuire; a cui este culpa reală”. Într-o emisiune a lui Marius Tucă, Aurora Cornu susținuse că rescrierea materialului autobiografic și publicarea romanului *Moromeții* s-ar fi datorat insistențelor ei. M.M.: „Dacă lucrurile stau întocmai, literatura română îi datorează tenacității ei finalizante, întâmplarea fastă de a se fi îmbogățit cu încă o capodoperă. (...) Oricum, Aurora Cornu a urcat de la simpla îndeletnicire de nevastă la aceea de teosoafă internațională (precum Madame Blavatsky) și

convorbitoare amică cu Jacques Chirac și cu alte personalități culturale și politice. În diversele referințe ulterioare despre Marin Preda, ea susține cu candoare, că au rămas totuși prieteni buni, și că se vizitau des la București și la Paris. E curios că nimeni nu a întrebat-o, însă, ce a făcut concret pentru ca opera esențială a lui Marin Preda să fie tradusă în afară. (...) Ea afirmă scandalos, după patruzeci de ani, ca l-a iubit/că-l iubește pe marele scriitor și că nu a avut de ales; între a fi liberă și a rămâne lângă Preda, a optat pentru despărțirea dureroasă. Dar în dragoste nu poți fi liber; chiar în asta constă esența dragostei: să *nu fii niciodată liber de celălalt*. Faptul că Marin Preda îi scrie astfel de episoade nude, în care se auto-livrează total, dovedește că el *nu era liber* nicidecum de Aurora Cornu. Dacă tânăra sa soție bovarică a putut să se despartă atât de ușor, cu premeditare speculativă, nu înseamnă decât că aceasta *nu l-a iubit niciodată* pe bietul Marin Preda. A traversat doar un episod de tranziție, adăugându-și un capital literar ce-i lipsea la o *biografie aventuroasă*. Țin să subliniez că fac aceste ultime enunțuri cu întristare sinceră”.

2 aprilie

● Octavian Paler publică în „România liberă” editorialul *Vai de învingători!* (critic la adresa intervenției forțelor NATO în Serbia): „Războiul din Serbia îmi furnizează noi dovezi (chiar teribile!) pentru o teamă mai veche: că, pe măsură ce se civilizează mai mult, lumea e în pericol să avanseze spre o formă modernă de barbarie, pe care am numit-o, în absența unui termen mai bun, «neobarbarie». Spre deosebire de barbaria descrisă în manualele de istorie, care ataca «din afara zidurilor», din afara civilizației, cum a făcut la Roma, neobarbaria se dezvoltă «înăuntrul zidurilor», înăuntrul civilizației. Căci, din nenorocire, civilizația a ajutat omul nu numai să trăiască mai confortabil. Ea l-a ajutat și să ucidă mai ușor și mai iute. (...)/ Pentru dl Solana, morții din Serbia nu sunt decât niște cifre. El vede rapoarte, nu cadavre. Pentru cutare general de la sediul NATO sau pentru cutare senator de la Washington, nu există bătrâni, copii și femei care se îngrozesc în Serbia când aud sirenele urlând. Există doar Miloșevici și acordul pe care el refuză să-l semneze. Și trebuie să recunosc că, oricât m-aș strădui să rămân egoist, să-mi spun că, în definitiv, interesul nostru e să fim primiți în NATO, de aceea n-ar fi cazul, după unele teorii, să ne pese de victimele bombardamentelor, nu reușesc să ascult senin comunicatele care anunță înțepirea raidurilor de Paști. (...)/ Atacul împotriva Serbiei i-a oferit lui Miloșevici, cum am mai spus, șansa de a-și acoperi vinovățiile cu retorică patriotică. Faptul că NATO vrea să impună Serbiei să accepte inacceptabilul, ciuntirea teritoriului ei, i-a obligat și pe sârbii cu vederi democratice să se alăture unui regim brutal și sângeros. Unde s-a ajuns acum? Sunt alungați sau uciși oameni, se incendiază sate, strigându-se «patria e în pericol». Iar dacă Miloșevici ar ieși ca erou național din acest război, grație NATO, ar triumfa un anumit tip de naționalism purtător de ură,

de intoleranță, de nenorociri și, nu în ultimul rând, de grave confuzii. Căci e de admirat voința cu care sârbii s-au mobilizat toți, indiferent de risc, să refuze pierderea unui teritoriu istoric. Dar cum să accepți masacrarea etnicilor albanezi? Patria îți poate cere să-ți riști viața opunându-te oricărui agresor, dar nu-ți poate pretinde să devii un criminal, să-i urăști pe cei care sunt de altă naționalitate sau de altă religie, să-i extermini pe cei care țin la tradițiile lor. (...) Iată de ce mă crispez văzând că, din pricina ilegitimității soluției militare aleasă de NATO, împotriva propriului statut și în afara ONU, unii uită ce reprezintă Miloșevici. (...) / Să adaug că nu mi-am schimbat opțiunea în ce privește primirea României în NATO? Nu mi-am schimbat-o, dar nu cred că printre condiții figurează cinismul de a privi cu grație aprobatoare rânjetul morții”.

● În revista „Dilema” (nr. 321), Ion Ianoși semnează un articol-evocare despre de curând dispărutul Valeriu Cristea (**Valeriu Cristea**): „Valeriu a fost un *exemplar salahor* al vieții literare. Rețin paradoxala sintagmă în ambele ei componente. A trudit enorm, ca redactor și ca autor, dar mereu retras, în intimitate. Și-a asumat cu demnitate condiția socială marginală. Ca urmare, a fost marginalizat. Întâi, de către oficialitățile din trecut – ceea ce mai suportase. Apoi – de către obștea sa profesională, în ultimi ani – jignire peste care n-a mai putut trece. Nefiind nici până atunci înregimentat politic, i s-a redus în 1974 norma de redactor la jumătate. Sărac dintotdeauna, a trăit de atunci și mai greu, dar a supraviețuit, alături de Doina, «miracolul» vieții sale, și de nepoții Dudu și Dani, adoptați după decesul părinților și formați cu devoțiune, până a ajunge să fie intelectuali demni de a-i fi continuatori. (...). Ajung la cel mai dureros lucru pe care el, și noi care-l prețuim, cu greu ni l-am fi imaginat: ostracizarea lui tocmai de către o parte a confrăților de breaslă. Dintr-un motiv care se cuvine numit cu numele lui exact: *delict de opinie*. Dacă înainte acesta constituise o gravă culpă penal sancționată, era incredibilă perpetuarea ei nestingherită în starea de afișată și lăudată libertate. Or, acesta și numai acesta a fost motivul pentru care Valeriu Cristea, alături de alții, dar parcă într-un mod mai strigător, a fost hulit în vorbe și în scris, iar apoi ignorat ca autor de noi și importante cărți. Publiciști și critici până mai ieri convinși de «autonomia esteticului» au refuzat brusc să ia în considerare valoarea literară *din cauza* unor divergențe de opinie socială. Fără să vrea să accepte evidența: opțiunile politice ale lui Valeriu nici *nu erau* de fapt politice, ele țineau de orientarea lui umană globală, favorabilă celor «umiliți și obidiți», nedreptățiților de oriunde și oricând. Turnura particulară luată în anii nouăzeci de aceste opțiuni izvora dintr-un temei cu mult mai larg, pe care l-aș numi «stânga creștină», mai rar adoptată la noi decât prin alte părți de lume. Oricum ar fi fost, însă, erau statomice opțiuni personale. Și dacă pot avansa o presupunere, pe adversari i-a întăritat nu atât singularizarea vocii într-un cor somând la alte intonații, cât caracterul *la vedere dezinteresat* al părerilor lui

Valeriu (...). Dacă ar fi avut inspirația, oponentii ar fi aplicat disprețului lor sensul mișkinian: «idiotul»! Acest sens Valeriu l-ar fi acceptat bucuros. Era un om profund vulnerabil, își compensa ofensele cu aerul său ofensat, dar era însetat de frățietate. (...) Rămâne printre noi nu numai ca unul dintre criticii și istoricii literari de frunte ai ultimelor decenii, ci și cu imaginea omului bun, cald, afectuos, în solitudinea lui solidar cu ființele aflate în suferință, oameni și animale, copii și bătrâni, săraci și nevoiași. Creștin autentic, care mai ținea minte «Predica de pe munte» și căuta s-o urmeze. Străin de instincte înjositoare, de resentimente față de alte culturi, proveniențe și convingeri, de goana după măririi sau bunuri deșarte. Bunurile lui au încăput în acele ‘bagaje pentru Paradis’. Îi vom reciti cărțile. Unii dintre noi îi vom duce greu lipsa”.

□ La „Cronica literară de tranziție”, George Pruteanu își prefățează comentariul despre volumul *Puterea și cultura – o istorie a cenzurii* de Marian Petcu (Ed. Polirom, Iași, 1999), *Cenzura de rasă, de clasă și de azi*, printr-o paraneză polemică despre conflictul din Iugoslavia: „(Va să zică, NATO bombardează Iugoslavia și președintele nostru zice că asta e «legitim și necesar». Cad bombe pe case, pe școli, pe spitale, și oficialitățile mioritice apreciază solemn că e bine așa, deși 71 la sută din populație apreciază că ar trebui să fim măcar neutri. Dar ce are asta cu...? Are, că eu locuiesc la bloc, nu în turn de fildeș. Iar nouă, ăstora de la blocuri, vorba lui Călinescu, ne pasă de Hecuba, dar și de Cuba). Așa că, proaspăt înlăturat, la porunca țărănistă (și, probabil, și a Cotrocenilor) de la Televiziune, fără nici o explicație (...) despre altceva să scriu eu azi decât...”; cu următoarea punere la punct din partea redacției: „Cititorii au observat, desigur, că începutul articolului d-lui George Pruteanu nu are nici o legătură cu restul textului. «Dilema» i-a solicitat întotdeauna d-lui G.P. articole pe teme *exclusiv* culturale. Redacția consideră, așadar, că în articol nu-și au locul opiniile despre războiul din Iugoslavia și despre motivele «înlăturării din TVR». Suntem convinși că fără acest pasaj articolul ar fi corespuns așteptărilor cititorilor”.

3 aprilie

● La rubrica „Accente” din „Adevărul”, C Stănescu se întreabă: *Cui îi mai pasă de trecut?*: „Când zona Balcanilor a devenit iarăși, într-o sinistă simetrie cu începutul secolului, poligon experimental de tragere al celor mai puternice, mai democratice și mai liberale regimuri politice din lume, îți mai arde de viitor? Evenimentele ne forțează să trăim în trecut. (...) Printr-un consens semnificativ, cam toate revistele culturale se întorc și ele cu fața la trecut. Editurile sunt, la rândul-le, pline de «trecut». (...) Cel puțin în privința literaturii, «firul roșu» al acestor zece ani este tema «revizuirilor», nutrită copios de obsesia *dosarului* (...). Vocea operei e acoperită de «zgomotul de fond» al biografiei. Legea dosarelor de Securitate a lui Ticu Dumitrescu, la fel de intransigentă ca și aceea, intolerantă, a «purificării» est-etice pe care dl. Gh.

Grigurcu o «implementează» neabătut în România, la dorința centrului de comandă de la Paris, ne țin și ele cu ochii ațintiți la trecut și cu spatele la viitor. (...) A apărut de curând o carte pasionantă, *Le siècle des Intellectuels* de Michel Winock, o trecere în revistă a avaturilor intelectualilor francezi în decursul acestui secol. În ce ne privește pe noi, românii, și pe estici în general, «secolul intelectualilor» este lamentabil, cel puțin dacă ne luăm după acidele concluzii ale d-lui N. Manolescu citibile într-un șocant editorial din «România literară». (...) În capitala cu cei mai mulți și mai *diferiți* intelectuali din lume a apărut de curând, în replică la *Cartea neagră a comunismului* (tradusă prompt și în România), *Le livre noir du capitalisme*, un volum masiv cu documente la fel de incriminante ca și dincolo. Un comportament intelectual adecvat ar cere ca și acesta să fie tradus în românește. Cea mai dreaptă și mai democratică orânduire din lume (...), capitalismul, documentează pe sute de pagini respectivul volum, a provocat suprimarea unor populații întregi, a produs atrocități și nenorociri comparabile, nu mai prejos decât celelalte. (...) E mai mult ca probabil că multe nenorociri puse în spinarea capitalismului sunt exagerări născute, ca și celelalte, din rațiuni polemice (...). Însă mi se pare că rolul unei cărți de asemenea proporții este și acela de *antidot* la exaltările și entuziasmele nestăvilite de sens contrar. (...) Acum câteva zile, «Le Monde» a inițiat o anchetă pentru a stabili care sunt cele 100 de cărți mari ale secolului. (...) Dintr-o sută de opere considerate «cărți ale secolului», aproape 70 sunt scrise de francezi sau, mă rog, în Franța: asta proporționează corect «șovinismul» francez în general, și al ziarului respectiv, în special. Lista cu cărți pentru viitor face parte echitabilă atât «stângii», cât și «dreptei», nu lipsesc «comuniști» ca Louis Aragon sau «fasciști» ca Louis-Ferdinand Céline. Cu excepția lui Soljenițin și Bulgakov, se poate spune că Estul, ba chiar și Europa «centrală» sunt neglijate sau ignorate”.

● La pagina de „Cultură” a „României libere”, Dan Stanca realizează un interviu cu tânărul eseist și traducător Cristian Bădiliță: ***Nu-mi place să traduc literatură, îmi place s-o scriu și s-o citeșc: „– Cum se simte un tânăr la vârsta ta care are atât o anvergură cărturărească, cât și una spirituală, în ambianța desacralizantă a acestei lumi?!”*** – (...) Într-adevăr, astăzi, un meeting politic are o încărcătură sacră mult mai mare decât o mesă catolică, după cum orice slujbă papală pe stadion pare un soi de meeting politic agrementat cu un concert rock. Nu mă simt deloc bine într-o asemenea atmosferă, care va cuprinde, probabil, și România foarte curând. Mi-e silă de politică, fără să-i disprețuiesc însă pe adevărații oameni politici (singurul la noi a rămas, după mine, Regele Mihai). Biserica ortodoxă ar trebui să și învețe din pocinoage. Văd că Sinodul nu ține cu nici un chip să se despartă de Stat. Reînfrățindu-se mistic (adică real) cu celelalte biserici, din Apus și din Răsărit. În fața secularizării creștinismului (...) mă situez, teoretic (...), pe poziția lui Karl Ranher, adică îmi place să cred că secularizarea sau desacralizarea religiei nu poate să aibă decât un efect

pozitiv, de purificare și întărire a Bisericii. Trăim doar în plină dictatură a minorităților! Creștinismul tinde să devină o minoritate spirituală puternică”.

● Într-o însemnare din „Cronica română” se arată că primul scriitor român membru în Academia Europeană de Poezie este Ana Blandiana. Din această organizație fac parte 29 de poeți de prestigiu, unii dintre ei laureați ai Premiului Nobel. „Blandiana a fost aleasă la sfârșitul lunii martie, la Lisabona, membru al acestei instituții care funcționează pe principii academice strict eligibile. După modelul Academiei Franceze, o personalitate este primită în acest organism numai atunci când unul dintre membri decedează. La Lisabona au fost organizate recitaluri de poezie, prilej cu care Blandiana a citit câteva poeme proprii, în română și franceză.”

6 aprilie

● Într-un editorial din „România liberă”, *Limitele cinismului*, Octavian Paler revine la chestiunea bombardării Serbiei: „Consider, în continuare, că interesele noastre ne cer să dorim primirea României în NATO, dar nu cred că printre condiții figurează cinismul de a privi cu seninătate rânetul morții, ziceam în finalul precedentului editorial. Reiau această idee fiindcă, între timp, am auzit, pe diverse voci, teoria că orice îndoială în privința legitimității bombardării Serbiei ar mirosi a pornire anti-NATO, a mentalitate anti-occidentală și, pe cale de consecință, a simpatie suspectă (când nu e inconștiență) pentru o orientare pro-slavă, ce ne-ar închide orizontul spre Vest. Or, opinia mea e că acest tip de raționament e fraudulos. El îmi amintește «logica» emirului care a ordonat incendierea Bibliotecii de la Alexandria, deoarece depistez în el pretenția că tot ce nu e conținut în comunicatele NATO e, fie inutil, fie primejdios./ Două sunt argumentele invocate de cei ce nu admit obiecții împotriva acestui război. 1) Dacă vrem să fim acceptați în NATO, trebuie să fim alături de NATO, demonstrându-ne fidelitatea față de valorile occidentale. 2) Miloșevici e un Ceaușescu. Ergo: Serbia are un regim vinovat, cu care nu ne putem solidariza. Încă un motiv pentru a fi alături de NATO în actualul conflict./ (...) Întâi, nu mă pot convinge că trebuie să punem semne de egalitate între bombardamentele din Serbia și valorile occidentale. În măsura în care în valorile occidentale intră nu «dreptul forței», ci «forța dreptului» și civilizarea cinismului din relațiile între țări, bazate pe respectarea Cartei ONU, mă văd obligat să trag concluzia că atacul declanșat de NATO contravine valorilor occidentale. Apoi, până la un punct, pricep, desigur, că, în calitate de postulanți, ar trebui să fim cinici, la rândul nostru. Ceea ce ne interesează, la urma urmei, e să scăpăm de blestemele așezării noastre geografice. Dar mă tem că, dus prea departe, acest cinism ne-ar face să ne disprețuim singuri, înainte de a ne disprețui alții. În plus, nu cred că e înțelept să ne prefacem, să nu observăm că, din noaptea trimeritiei primelor rachete asupra Serbiei, lumea se reazăază pe alte temeuri. Și nu-i exclus ca Serbia să fi fost ocazia, nu cauza

acestei demonstrații de forță destinată să arate întregului mapamond cine decide ce anume trebuie pedepsit și unde, pe baza unei justiții selective și în afara ONU, care rămâne o instituție decorativă. E, oare, în interesul nostru național să teoretizăm noi înșine caducitatea principiului suveranității, cum văd că se întâmplă, și să ne interzicem orice îngrijorare legată de soarta țărilor mici într-o lume fără principii?/ (...) De altfel, înalți ofițeri americani nu pregetă, văd, să declare ritos, și cinic, că «frontierele din Balcani vor fi schimbate, chiar prin forță» deoarece deciziile de la Versailles, din 1919, și înțelegerile de după cel de-al doilea război mondial, în virtutea cărora există actualele granițe, ar fi perimate. Nici asta nu-i îngrijorează pe avocații războiului?/ Și o ultimă întrebare, tot pentru ei. Dacă, să zicem, în august 1968, furioși că România n-a vrut să ia parte la invadarea Cehoslovaciei, rușii ne-ar fi amenințat cu pierderea Ardealului, iar Ceaușescu ne-ar fi chemat să rezistăm, de partea cui ar fi fost? Încercând să-și dea un răspuns onest, vor înțelege, poate, de ce sârbii – siliți de NATO să se solidarizeze – sprijină acum un Ceaușescu sârb. Deocamdată, sub bombardamente, sârbii nu au altă cale”.

■ Pe aceeași pagină, în oglindă, la rubrica „Tableta de marți”, Gheorghe Grigurcu (*Cine scoate sabia din teacă*) se pronunță în aceeași cheștiune a ultimelor acțiuni inițiate de NATO, expunând însă un punct de vedere diferit de cel din editorialul lui Octavian Paler: „Războiul, orice război, este, evident, un act de primitivism. (...) Compătimim deopotrivă toate popoarele fostei Iugoslavii mari, care au trecut și trec «prin foc și sabie», convinși că oamenii de rând nu sunt inițiatorii atrocelor conflicte interetnice, ci doar victimele lor, prin manipularea conștiințelor de către anumiți politicieni reterdați în raport cu spiritul european al acestui sfârșit de veac și mileniu. Dar Iugoslavia a avut o mare neșansă. În fruntea ei a ajuns un anume Miloșevici, un fel de Ceaușescu sârb, care a pus ambițiile sale naționaliste mai presus de orice principii de guvernare, individ îngust la cuget și însetat de putere, cu o vădită formație comunistă. (...) Suntem departe de satisfacție urmărind bombardamentele NATO în Serbia, însă nu putem ocoli gândul că Miloșevici e principalul lor responsabil. O latură la fel de gravă a situației, ca și războiul, o reprezintă solidarizarea majorității sârbilor cu dictatorul lor. Întocmai cum a procedat Ceaușescu, la invazia Cehoslovaciei, din 1968, procedează acum, în 1999, Miloșevici, încercând a recăștiga un capital politic, care se afla, în anii trecuți, în curs de indenegabilă erodare. Demagogia sa otrăvită cade pe solul fertil al unor drame naționale”.

● H.-R. Patapievici publică în revista „22” (nr. 14) un editorial vizând *Problema sindicală*: „Singura soluție a sindicatelor la problema scăderii puterii de cumpărare este smulgerea de salarii mai mari. Cui? La noi, nu se poate pretinde acest lucru decât guvernului. Prin urmare, vocale vor fi *numai* sindicatele care reprezintă interesele salariaților bugetari. (...) Pentru ca un sindicat să aibă putere de convingere este necesar ca sectorul salarial pe care îl

reprezintă să fie deopotrivă numeros și, nu știu cum să zic mai bine, strategic. Spre pildă, când șoferii de camioane organizează un miting de presiune asupra guvernului, dislocarea de forțe este incomparabil mai greu de ignorat decât anemica ieșire în stradă a altor bugetari, să zicem a profesorilor de liceu. Prin urmare, pentru ca un sindicat să aibă forță de intimidare, el trebuie nu doar să reprezinte un număr mare de bugetari, mai trebuie ca acești bugetari să provină din marile industrii. Or, aceste mari industrii, știe oricine, sunt și cele mai puțin rentabile. Astfel că cele mai ascultate sindicate vor reprezenta, la noi, salariații cu cele mai puține drepturi (morale și economice) de a pretinde din partea guvernului privilegii. (...) Sunt, adică, fie monopolurile de stat – rebotezate după căderea comunismului «regii autonome», care nu știu să supraviețuiască propriei lor incompetențe (...); fie așa numitele «găuri negre» din economie, acele aglomerări industriale care produc pe stoc, au zeci de mii de angajați și reprezintă «mândria națională» a unei concepții despre economie și patriotism care este atât de nefirească în ordinea inteligenței, încât nu putea conduce decât la dezastre”. □ Gabriela Adameșteanu îl intervieuează pe Andrei Pleșu, în calitatea acestuia de ministru de Externe: „**Nu există neutralitate într-o lume globală**” – „*Față de intervenția NATO în Iugoslavia, Ministerul de Externe român (ca și președintele și primul-ministru) a avut o poziție fără echivoc. Dar toți predecesorii dumneavoastră în această funcție – Adrian Năstase, Teodor Meleșcanu, chiar Adrian Severin – s-au distanțat de ea ori chiar au criticat-o. Cum explicați acest lucru?*” (...) n-am simțit că puteam să facem mai mult decât am făcut. Ori n-am avut destulă imaginație, ori informațiile pe care le-am avut au fost de natură să mă blocheze – fapt este că nu mă simt vinovat de a nu fi făcut mai mult, chiar dacă, la un moment dat (...), am spus că era bine să valorificăm mai intens fondul nostru de bună relație cu sârbii. Noi n-am fost utilizați de comunitatea internațională pe măsura acestui bun raport și atunci el s-a degradat prin nefrecventare. Dar nu cred că e corect să ne facem iluzia că într-o problemă în care Grupul de Contact, NATO, Uniunea Europeană, Consiliul de Securitate, toți experții lumii nu au găsit căi optime de rezolvare, puteam veni noi cu marea soluție. (...) / *Din ce am înțeles eu, voiau «o și mai mare neutralitate».* / Eu nu pot decât să îmi fac iluzia că, dacă ar fi fost în locul meu, ar fi făcut la fel ca mine. După părerea mea, ar fi făcut o mare greșală dacă ar fi pedalat pe tema neutralității. Întâi, pentru că acest concept al neutralității e foarte costisitor. E un lux. Numai o țară foarte solidă poate fi neutră. (...) / Nu există neutralitate într-o lume globală. Acum trebuie să fii «situat». Noi ne plângem tot timpul că nu suntem situați, că suntem într-o zonă gri, că nu aparținem nici unui club și că cei către care vrem să mergem nu ne primesc. Or, cum să combatem această situație cu o teorie a neutralității, adică a *nonsituării*, luată ca principiu? Eu găsesc că, dimpotrivă, trebuie să optăm și trebuie să fim consecvenți cu opțiunea noastră, indiferent câte costuri implică. (...) / *Există o noutate creată prin*

această intervenție NATO, care creează de acum înainte un precedent în politica externă, în dreptul internațional. Cum o vedeți?/ Admit că ceva este insolit în această împrejurare. Chiar înăuntrul Alianței are loc o discuție cu privire la legitimitatea atacului aerian. E adevărat că în ceea ce există la ora aceasta ca document în dreptul internațional lucrurile nu sunt integral acoperite. Pentru ca acest atac să fie totuși legitimat, trebuie un efort de interpretare, pe care NATO l-a făcut. (...) S-ar putea să intrăm într-o eră în care valorile, principiile dreptului internațional se reanalizează. (...) S-ar putea să vină un moment în care drepturile unui individ, ale cetățeanului, ale personajului singular, să aibă aceeași greutate ca drepturile statelor sau ale națiunilor. Noi am trăit într-un drept internațional care a gestionat raporturile dintre state și națiuni. Lucrurile au evoluat de așa natură încât în lumea de astăzi individul a început să conteze foarte mult. S-ar putea să se nască acum un tip de gândire juridică conform căreia marile organisme internaționale și marile puteri se pot sesiza nu numai când e vorba de conflicte la nivel de stat, ci și atunci când drepturile individuale, umane sunt încălcate de stat. (...)/ Dar chiar cu riscul de a afecta alte vieți umane, alte drepturi, precum s-a reproșat intervenției NATO în Iugoslavia?/ (...) Noi am reproșat decenii întregi Vestului că, respectând anumite principii de drept internațional convenite, nu s-a amestecat, ba dimpotrivă, a legitimat, prin dialog politic, puterea dictatorială din estul Europei și din România în special. Noi am fi dorit, să fim foarte onești, în nenumărate rânduri sub Ceaușescu – și nu numai sub Ceaușescu, sub comunism –, ca Vestul, americanii, cineva, o putere solidă să vină să facă ordine”.

● La rubrica „Civica” din „Adevărul literar și artistic” (nr. 263), Alexandru George formulează ***O propunere:*** „Prin 1992, atunci când se urzea apariția revistei «Dilema», am primit și eu invitația de a colabora, susținută cu deosebire de amicul Radu Cosașu, fapt primit de mine cu extremă bucurie, deoarece mi se părea că noul hebdomadar ar fi exact ceea ce lipsea peisajului cultural românesc de atunci. În felul acesta am avut unele contacte mai directe cu d. Andrei Pleșu, de care nu pot spune că mi-a fost dat să mă apropii, dar cu care mi-am imaginat că voi colabora fructuos. Am crezut că e vorba de o publicație «neutră», non-partizană, de o anume altitudine intelectuală, dar repede am văzut că m-am înșelat: personalitatea echivocă a «directorului» ei urmărind să facă un fel de revistă-frișcă, de pură abstragere din realitatea prea somativă și neatinsă de vacarmul prea deranjant al actualității. (...) În calitatea mea de vechi și actual cetitor de reviste, nu pot să nu semnaliez o performanță excepțională a dlui Pleșu: a izbutit să apară ca un colaborator secundar, picat acolo, în publicația pe care o conduce. (...)/ Până să ajung la aceste constatări care fac din publicația dlui Pleșu cel puțin o bizarerie pe care aș gusta-o și mai mult dacă nu ar fi de ani de zile susținută din buzunarele contribuabililor, fiind finanțată de stat, am încercat să-i sugerez să-și asigure câteva solide puncte fixe: o cronică literară și una a ideilor, una muzicală, alta cinematografică,

teatrală, TV și așa mai departe. Dl Pleșu nici n-a vrut să audă de așa ceva, pretinzând că «Dilema» trebuie să se definească împotriva oricărui convenționalism și a pomenit de nu știu ce recentă «comemorare» a lui Eminescu, pe care revista sa a evitat-o categoric, în ciuda solicitărilor, asigurându-i astfel o poziție «originală» indiscutabilă./ Nu cred nici acum că a făcut bine; realitatea l-a dezmințit prea de tot – și unul dintre cele mai interesante texte ale publicației sale este tocmai acela închinat la niște ani împliniți de zile lui Eminescu. Tot eu i-am sugerat, cu obișnuita mea naivitate, să închine unele numere unor personalități importante ale culturii și vieții din trecut (...). Ca să încerce a evita neapărat «convenționalul» (ceea ce, după opinia mea, se poate realiza cel mai bine tocmai în cadrul convențional, în confruntare cu acesta), i-am propus să inaugureze o cronică literară în care autorii cărților avute în vedere să devină propriii lor critici; nici ideea asta nu a trecut în paginile revistei; dar un anumit fel de cronică voit originală s-a înghebat până la urmă, ceva pe care redacția o numește «de tranziție», o pagină ce nu reușește să fie altceva decât proastă. Ea e iscălită de G. Pruteanu, ale cărui putirițe intelectuale sunt mult mai prejos decât sarcina impusă. (...)/ Mie mi-a rămas însă ideea pe care am văzut-o ilustrată recent de prietenul Costache Olăreanu într-un număr din «Adevărul literar și artistic» (*Autorecenzie*) și sugerez și în paginile ospitaliere de față inaugurarea unei rubrici de acest soi, dacă nu în cadență regulată, cel puțin prezența ei ocazională. (...) Desigur, nu exclud riscul ca vreun romancier viguros și revărsat, care nu poate scrie romane mai scurte de o mie de pagini cu frecvența anuală, să inunde paginile revistei cu o cronică la fel de revărsată și de plină de imaginar, pentru ca altul, un abisal și un încâlcit, să ofere o proză enigmatică, mare născătoare de perplexități. (...)/ Dar mai știi? S-ar putea ca un obscur poet oniric să ne uimească scăldând cea mai lucidă și prozaică pagină de critică”. (În nr. 464, din 20 aprilie 1999, al revistei, Alexandru George va pune el însuși în practică această idee a „autorecenziei”, publicând o cronică despre romanul său *Seara târziu*.) □ Sub genericul „Recurs la memorie”, Elvira Sorohan semnează articolul *Călinescu în anul de „grație” 1948* – despre campania dusă împotriva criticului în 1948, sub pretextul unei „dezbateri” istorico-literare lansate de revista „Contemporanul” –, propunând „să nu măsurăm cu măsura noastră, de astăzi, când putem spune și scrie orice”, „să medităm – nu ca vitejii de după război – să conchidem onest, în limitele naturii umane”: „În 1948 se dă lupta decisivă contra ultimei voci autoritare în orientarea estetică a literaturii române: G. Călinescu. Pe o durată de cinci ani (1948-1953) semnătura nu i-a mai apărut în reviste decât sporadic, un complot al tăcerii aproape totale se instituie în jurul lui. Cinci ani și-a interzis compromisurile peste măsură care i se cereau. (...)/ Rândurile de față nu sunt o pledoarie, ci o explicație causală pentru ce s-a întâmplat atunci și, nu mai puțin, pentru ceea

ce suntem acum. Ceea ce ne consolează e că Vitner a trecut, iar Lovinescu și Călinescu au rămas”.

● În „Cronica română”, Mircea Martin anunță (în calitate de directoru al Editurii Univers) că asociația fostelor case de editură de stat, cea a patronilor de editură și cea a editorilor pedagogici sunt „pe cale să se unească în Asociația Editorilor din România, care să le reprezinte interesele și să lupte în primul rând pentru promovarea unei Legi a cărții”: „După ce întreg anul trecut s-a aflat în constantă scădere, activitatea editorială din România s-a redus și mai mult în primele luni ale acestui an, astfel încât, acum, când situația de criză se apropie de un punct nemăiîntâlnit, editorii au decis să lase deoparte toate animozitățile, neînțelegerile și divergențele, pentru a se uni în fața unei fiscalități care, spun ei, tinde să devină sufocantă. Deși, prin lege, cartea este scutită de TVA, această taxă, nedeductibilă, se aplică la toate nivelele de producție, de la achiziționarea materialelor, a hârtiei, cartonului și până la plata copyright-ului (10-20 la sută) sau a drepturilor de autor, pentru scriitori români (20-30 la sută). Astfel, cheltuielile editorului cu cartea sunt atât de mari, încât el trebuie să facă concesii la preț. Producția de carte devine în aceste condiții una dintre cele mai puțin profitabile activități, editurile reușind cu greu să facă față, mai ales că sistemele de distribuție românești nu sunt dintre cele mai competitive, iar încasările se primesc după luni de zile de la vânzarea cărții. (...) Președintele Uniunii Scriitorilor din România, Laurențiu Ulici, a atras atenția, în repetate rânduri, asupra unui dublu pericol care pândeste literatura română. În condițiile în care cultura nu va deveni politică de stat. Primul privește izolarea literaturii române între granițe, în lipsa unor traduceri de calitate, făcute de traducători nativi în limbile respective, iar al doilea – scăderea numărului de cititori, determinată de scăderea nivelului de trai. (...) Apariția unei Legi a cărții nu ar rezolva toate aceste probleme peste noapte, dar ar duce, dacă nu la o creștere, cel puțin la o stabilizare a sistemului editorial de producție a pieței cărții. În orice caz, așa cum a accentuat și conducerea Humanitas, Legea cărții va fi utilă numai în măsura în care ar prevedea măsuri precise de aplicare”.

7 aprilie

● Într-o „Tabletă de miercuri” din „România liberă”, *Inteligențe perverse*, Alex. Ștefănescu scrie: „Ce poate spune un intelectual român despre intervenția NATO în Iugoslavia? Dacă o aprobă, aprobă un abuz flagrant, iar dacă o dezaprobă, se distanțează de politica țării sale, care aspiră să devină membră a puternicei organizații./ Poate că soluția ar fi să evalueze situația onest: ne alarmează acest abuz (și ne și indignează), dar nu avem de ales. A ne îndepărta de NATO ar însemna să ne apropiem de forțe infinite mai vinovate, din Est, care după al doilea război mondial ne-au distrus civilizația, cu o tenacitate diabolică, și ne-au fracturat istoria./ Se pare însă că la noi onestitatea

este mai puțin răspândită decât inteligența. Intelectuali considerați eminenți, din categoria lui Gabriel Andreescu, se străduiesc să demonstreze că atacarea minusculei țări vecine cu noi de către un gigantic cartel militar, înzestrat cu arme apocaliptice, ar avea justificare și ar constitui chiar o dovadă de umanitarism. Asistăm – afirmă acești intelectuali, dându-ne de înțeles că ar trebui să ne emoționeze măreția evenimentului – la o schimbare de filosofie în politica internațională: drepturile statelor încep să conteze mai puțin decât drepturile omului./ Nu există argumentație mai falsă! În fond, cine stabilește că într-o țară sau alta sunt încălcate drepturile omului? Și cine se poate erija în forță justițiară? (...) Asistăm la un act inuman care se tot repetă de mii de ani și care, din cauza aceasta, a ajuns să fie de o tragică banalitate: cei puternici se folosesc de forță pentru a-și impune voința celor slabi./ Inteligențele sofisticate ale unor comentatori ca Gabriel Andreescu nu deosebesc binele de rău, așa cum sofisticatele aparate de zbor ale NATO nu deosebesc – atunci când își aruncă bombe – o femeie cu un copil în brațe de o buturugă”.

● Conform unei notițe din „Adevărul” (*Pentru protejarea culturii scrise. Asociația Publicațiilor Literare și Editurilor – la debut*), pe 2 martie 1999 a fost înscrisă la Tribunalul București APLER – organizație autonomă, nonguvernamentală, apolitică, nonprofit, care „reprezintă publicații literare și edituri din România și din spațiul cultural românesc în raporturile cu structurile guvernamentale, autoritățile de stat, organizațiile sindicale, cu persoane fizice și juridice (...); promovează interesele acestora în domeniul economico-social specific economiei de piață, legalitatea și corectitudinea profesională și acționează pentru respectarea, în toate situațiile, a drepturilor de proprietate intelectuală”. Președinte de onoare: prof. Romul Munteanu. Comitetul de coordonare al APLER este compus din 9 membri: președinte executiv – Ion Tomescu (Ed. Libra); vicepreședinți – Cassian Maria Spiridon (revistele „Convorbiri literare” și „Poezia”; Ed. Timpul, Iași), Dan-Alexandru Condeescu (revista „Manuscriptum” și Ed. Muzeului Literaturii Române); membri – Gellu Dorian (Ed. Axa, revista „Hyperion”, Botoșani), Ioan Ganea (Ed. Academiei), Ioan Iancu (Ed. Helicon, Timișoara), Marius Tupan (revista „Luceafărul”), Ioan Tepelea (Ed. Cogito, revistele „Unu”, „Aurora”, „Aletheia” – Oradea), George Vulturescu (revista „Poesis”, Ed. Decalog – Satu-Mare). Sediul APLER este la Muzeul Literaturii Române. Membrii fondatori: revistele „Convorbiri literare”, „Poezia”, „Poesis”, „Unu”, „Aletheia”, „Aurora”, „Hyperion”, „Luceafărul”, „Ramuri”, „Manuscriptum” și editurile Academiei, Axa, Cogito, Dialog, Emia, 100+1 Gramar, Helicon, Junimea, Libra, Muzeului Literaturii Române, Odeon, Prier, Signata, Timpul, Fundația Culturală Libra.

● Editorialul lui Nicolae Manolescu din nr. 13-14 al „României literare”, *Necunoscuții noștri contemporani*, pune problema epurării valorilor literare românești din programele și manualele școlare ale generației sale: „S-a vorbit,

nu o dată, de absența din programe și manuale, ca și din librării, în timpul regimului comunist, a numeroși autori români, între care unii de primă însemnătate. Am publicat eu însumi cândva o listă a marilor scriitori nestudiați, nici în liceu, nici în facultate, de generația mea. Ea începe cu Maiorescu și se încheie cu L. Blaga. Golul acesta de informație (dar și de formație) a fost imens mai cu seamă în deceniul și jumătate scurs după 1948, când s-a produs ruptura. (...) Mulți scriitori contemporani, indiferent de deosebirea de vârstă dintre noi, mi-au rămas neștiuți, mai ales în anii studenției mele bucureștene, dar uneori și după aceea. Am descoperit de obicei întâmplător, după ani sau decenii, că ei au trăit o bucată de vreme printre noi, ignorați de aproape toată lumea. Puținele lor publicații (de regulă, traduceri) au trecut nebăgate în seamă. Și când li s-a permis să apară cu un volum (reeditare, în majoritatea situațiilor), acesta a fost postum și ne-a dat prilejul să aflăm că autorul abia se stinsese din viață”. □ În partea a treia a eseului său politic de atitudine *Umbra lui Cromwell la Cozia*, Dorin Tudoran subliniază, din nou, favorabil viziunea jurnalistului neoconservator Robert Kaplan asupra politicii americane, punând-o în opoziție cu politica românească a momentului: „Vestea bună este că, la nivel retoric, sprijinul necondiționat și de neclintit acordat democrației va continua. Vestea proastă este că democrațiile neperformante (fie ele liberale, neliberale sau tribale) vor interesa din ce în ce mai puțin; și în afară și înăuntru. Iar vestea cea mai proastă este că, înăuntru, puținul câștigat se poate dovedi deloc ireversibil; că umbra lui Cromwell la Cozia n-a fost o fantasmă și că poate fi însuflețită oricând de te miri cine. În acest moment, pentru România doar o democrație liberală – economic și social performantă, bazată pe constituționalism liberal – poate fi soluția care să aducă, din afară, constant, vești cu adevărat bune, nu doar mesaje de încurajare, gesturi de complezență și amânări diplomatice”. □ La „Cronica melancoliei”, Ileana Mălăncioiu comentează scena politică autohtonă cu ironii la adresa poziției diplomatice românești în conflictul din Iugoslavia (*Democrația, față cu mizeria și slugărnicia*) „Dacă în ziua prăbușirii leului toată lumea bună era ocupată cu marea problemă a legalizării prostituției, din care economia noastră de piață ar ieși câștigată, în ziua protestelor la care au participat sute de mii de oameni, domnul președinte Constantinescu se străduia de zor să mai dreagă cumva busuiocul după declarația sa necerută de nimeni, când i-o luase, ca de obicei, gura pe dinainte și legitimase recurgerea la forță împotriva Iugoslaviei. Prima declarație a sa (...) nu putea să ducă la intrarea noastră mai rapidă în NATO, cum își imaginau dumnealui și domnul ministru de Externe, care este atât de mișcat de faptul că a fost felicitat de doamna Albright. În mod normal, mesajele primite de șeful diplomației noastre ar trebui să ne umple pe toți de mândrie, numai că, din păcate, pe fondul bombardamentelor care se întind până la granița noastră, nu prea au cum să fie savurate. Mândria lui Andrei Pleșu că i-a scris și lui Madeleine, cum i-a scris

Bill lui Emil, pentru a-l încuraja să-i dea înainte așa, că merge, ar mai putea fi umbrită și de faptul că șefa Departamentului de Stat pentru care a optat nu i s-a adresat numai lui, ci și sârbilor. Și nu oricum, ci pe limba lor. Fiindcă, după cum își amintește dumneaei cu lacrimi în ochi, aceștia i-au acordat azil atunci când a fost bombardată țara în care s-a născut și lucrul acesta nu se poate uita. Mare om, doamna Albright asta, mi-am spus în vreme ce-o ascultam. Și mare artistă, dacă a putut să-i țină un discurs atât de mișcător unui popor care tocmai era bombardat prin grija părintească a președintelui american și a departamentului condus de dânsa. Dar nici cu ministrul nostru de Externe nu-mi e rușine, dacă a receptat tot ce s-a întâmplat și a constatat că bombeze care fac praf toată Iugoslavia nu ar afecta și populația sa, ci doar pe Miloșevici, care le merita; pentru că, dacă el semna tratatul (sau dictatul) era în ordine”. □ În cadrul unui „Dosar” dedicat jurnalului lui Ion Caraion și colaborării cu Securitatea, recent descoperite, a poetului, Nicolae Manolescu publică o punere în temă însoțită de considerații personale, pornind de la volumul Doinei Jela în care problema era pusă acut pe tapet (*„Jurnalul” lui Ion Caraion*): „Cartea d-nei Doina Jela *Această dragoste care ne leagă* (Humanitas, 1998) a pus, cum se zice, paie pe un foc care mocnea mai demult: ce a fost, în realitate, «jurnalul» lui Ion Caraion publicat de revista «Săptămâna», în serial (numerele 585-598 din 1982), după emigrarea autorului lui, în Elveția, în 1981? În jarul cu pricina suflase și d-l Mihai Pelin, care a publicat în 1997 în «Expres Magazin» câteva documente care sugerau că Ion Caraion semnasese în 1963 un pact cu Securitatea. Spiritele s-au aprins în mediile literare din țară și din afară. Cum era și firesc, unii au îmbrățișat opiniile d-nei Jela, alții au luat apărarea lui Caraion. Am publicat eu însumi un editorial pe această temă. O replică dură a primit d-na Jela din partea d-lui Paul Goma. În esență, d-na Jela formula următoarea dublă ipoteză: 1) paginile din «Săptămâna» nu constituiau cu adevărat un jurnal, ci erau rapoarte adresate Securității de către Ion Caraion, în preajma plecării din România; 2) ele ar fi fost o condiție a obținerii pașaportului. Să luăm, pe rând, ipotezele d-nei Jela. Mai întâi, falsul jurnal. Cu toții am bănuț, când l-am citit în paginile «Săptămânii», că nu e vorba de un jurnal. N-avea nimic dintr-o astfel de scriere. Un sumar examen stilistic era lămuritor. Când replica lui Ion Caraion a fost anunțată, la Europa Liberă, am așteptat cu sufletul la gură emisiunea cu pricina. (...) Caraion nega în modul cel mai echivoc cu puțință a fi scris acele lucruri ordinare; preciza apoi că ele ar fi fost «montate» de Securitate din procese-verbale, declarații și altele asemenea smulse prin forță și semnate tot așa; afirma, în fine, că Securitatea, și nu el însuși, le-a făcut publice (fapt atât de evident, încât nu mai era nevoie să fie spus, însă care inducea suspiciunea că, în fond, le-a scris). Explicațiile vor fi reluate de Caraion într-o cărticică editată la München în 1982, *Insectele tovarășului Hitler* și în *Jurnalul* (adevărat, de data aceasta) apărut recent la Nemira și comentat chiar în numărul de față al «României literare» de către d-l

Gh. Grigurcu. Oricât de neconvingătoare a fost, justificarea lui Caraion a părut suficientă unora spre a-l absolve de acuzație. D-na Monica Lovinescu a comentat pasajul din *Insectele* într-o emisiune de la Europa Liberă (text reluat în *Unde scurte, III*, Humanitas, 1994). Bănuiesc că mai mult din delicatețe decât din fermă încredințare, d-na Lovinescu a dat vina nu pe cel care a scris (jurnal apocrif, proces verbal silnic – acestea, d-na Lovinescu le intuia), ci pe cei care smulg și divulgă «secretul fiecăruia». Mai radical, chiar și după ce d-na Jela a pus lucrurile cap la cap, d-l Goma a încercat să-l scoată basma curată pe Caraion, aruncând celor mai mult sau mai puțin îndoiți o privire urâtă. Din nefericire, d-l Mihai Pelin a descoperit în Arhivele SRI, fond X, dosar nr. 51631, două ample note informative ale lui Ion Caraion, una din februarie 1981, alta, nedată, dar probabil tot de atunci, în care recunoaștem fără greutate pasaje din textele reproduse în «Săptămâna». Așadar, nu jurnal, nici declarații de anchetă din perioada arestării (anii '50), ci note scrise și semnate în chiar anul solicitării vizei de plecare din țară. D-l Pelin mai afirmă că Ion Caraion avea și două nume de cod, ca informator: Anatol și Artur. D-sa ne-a furnizat și o adresă «strict-secretă» a Securității din Iași (din aprilie 1982) în care se descriu reacțiile unor scriitori la publicarea «serialului» din «Săptămâna». Pe margine, superiorul locotenent colonelului Ștefănescu Ioan, autorul adresei, scrie: «așteptăm mult mai mult». Nesățiosul superior pare să fie, după semnătură, Ilie Merce, ofițerul de Securitate care îi avea în răspundere pe scriitori, actualul membru marcant al PRM. Prima ipoteză a d-nei Jela, iată, se confirmă. Cât despre cea de a doua, și anume dacă notele cu pricina au făcut obiectul unui troc al lui Caraion cu Securitatea, ea rămâne greu de dovedit. Nu-mi dau seama ce document ar fi necesar pentru asta. Dar mai are vreo importanță? La cele două note, adăugăm facsimilul unei scrisori a lui Caraion către Virgil Ierunca, interceptată și subliniată repetat de Securitate și o scrisoare pe care d-l Ierunca ne-a încredințat-o și în care d-sa se «desparte» de prietenul său de-o viață». ■ Alături de documentele menționate de N. Manolescu, reproduse în „Dosar”, Mihai Pelin publică (după un *chapeau* explicativ), cele două ample note informative către Securitate ale lui Ion Caraion despre Monica Lovinescu și Virgil Ierunca („*Nota*” lui Ion Caraion despre Monica Lovinescu și „*Nota*” lui Ion Caraion despre Virgil Ierunca). ■ Adiacent, Gheorghe Grigurcu publică un comentariu despre jurnalul lui Ion Caraion (*Ion Caraion, o cutie a Pandorei?*). □ La rubrica de „Cronică literară”, Alex. Ștefănescu recenzează favorabil volumul lui Ion Cristoiu, *Un publicist la sfârșit de mileniu*, punându-l în antiteză cu prestația politică recentă a gazetarului, judecată defavorabil în raport cu cea anterioară (*Dacă politică nu e, nimic nu e*): „Ion Cristoiu se află într-un moment critic al carierei lui de publicist. Capitalul de simpatie pe care l-a câștigat atacând regimul Ion Iliescu l-a pierdut după alegerile din 1996 atacând regimul Emil Constantinescu./ Din nefericire, nu este vorba doar de o situație împotriva

curentului. Publicistica sa a și involuat de-a lungul anilor, de la obiectivitatea analizelor din «Zigzag», «Expres Magazin» și «Evenimentul zilei» la vehemența diatribelor din «Național» și «Cotidianul». În plus, stilul detașat și ironic de altădată, capabil să evidențieze cercul vieții politice, a început să facă loc violențelor de limbaj”. □ Sub titlul *O privire senină* este comentat malițios, la „Revista revistelor”, un text al profesorului Dumitru Micu dintr-un grupaj aniversar al „Caietelor critice”, în care acesta evocă detașat relațiile sale din tinerețe cu regimul comunist: „Dumitru Micu ne spune azi că nu dorea să devină salariat al organului central al Partidului. Era asistent cu jumătate de normă la catedra de Literatură română, colabora cu articole la «Gazeta literară», «Viața Românească» și «Contemporanul», iar uneori răspundea și comenzilor venite de la «Scînteia», fiindcă apariția acolo «însemna o consacrare. Chiar și o simplă menționare a numelui era o mult râvnită, o invidiată onoare». Aceste colaborări au fost, se pare, foarte apreciate, de vreme ce redactorul-șef adjunct Nestor Ignat, i-a forțat mâna tânărului critic, înscriindu-l fără consimțământul lui pe statul de plată. N-a mai avut ce face. (...) Munca propriu-zisă în redacție nu i-a displicut, era destul de comodă, iar șefii – Nestor Ignat, Sorin Toma, Andrei Băleanu, Sergiu Fărcășanu – îl tratau bine, afabil. Fiecăruia din acești renumiți dogmatici proletcultisti, care aplicau plini de zel directivele partinice, li se face câte un portret binevoitor, prin ochii tânărului Dumitru Micu de atunci”. □ În cadrul rubricii „La microscop”, Cristian Teodorescu se pronunță cu privire la „criza” de receptare a literaturii române din ultimii ani, căutând explicații ale fenomenului (*Cuvântul tipărit în două feluri*): „Poate că sunt prăpăstios, dar criza romanului și a literaturii române îndeobște, ca și criza cărții, ascund efectele unei lupte inegale a cuvântului tipărit în pagina de carte, cu cel tipărit la televizor”. □ O nouă rubrică de recenzii, „Lecturi la zi”, grupează, în acest număr, texte de Ioan Stanomir, C. Rogozanu, Dan Croitoru, Luminița Marcu, George Șipoș. □ Ion Pop publică un comentariu despre *Poezia lui Alexandru Busuioceanu*, insistând asupra recuperării acestui scriitor pus la index în anii regimului comunist. □ Ion Manolescu propune o reinterpretare teoretică a microromanului *Domnișoara Christina* de Mircea Eliade (*Corpuri spectrale*). □ La rubrica „Păcatele limbii”, Rodica Zafiu se ocupă de *Limba română în Internet*.

8 aprilie

● Cristian Tudor Popescu publică în „Adevărul” editorialul *Spre West, în genunchi*: „Sub comunism, simțeai cum îți întuneca fiecare gest, fiecare clipă umbra colosală a Moscovei. (...) / Mulțumită Washingtonului, regăsesc acest sentiment pe care îl credeam șters definitiv. Lângă noi acționează acum o forță gigantică, devastatoare, hotărâtă să strivească Iugoslavia cu o cruzime rece, indiferentă. (...) Guvernul de la Belgrad a încetat în mod unilateral focul în Kosovo, întrucât se apropie Paștele ortodox. (...) / Ambelor părți, sârbă și

albaneză, trebuie să li se dea șansa să se întoarcă la masa tratativelor în noile condiții. Dar Vestul, nu și nu. El are de aruncat în aer poduri, fabrici, blocuri de locuințe, are de omorât civili, și-o ține înainte că îl caută pe Miloșevici cu bomba. (...) Spuneam, la începutul conflictului, că NATO nu îi va frânge pe sârbi, în schimb va pune la pământ tot ce înseamnă pro Vest în Balcani. (...)/ De fapt, vorbim despre dreptul unui popor de a-și hotărî singur soarta. Un dictator trebuie înlăturat de propriii săi supuși, altfel el se transformă într-un fel de moroi politic care revine ca un erou în conștiința națiunii. În acest moment, Vestul atacă însuși spiritul Serbiei, care a însemnat de-a lungul vremii dârzenie și demnitate. (...)/ Un om sau o țară care vrea să-și merite numele nu îngenunchează decât în fața lui Dumnezeu. *Problema României nu e că ar aparține NATO sau UE, ci că nu-și aparține sieși*".

● Într-un editorial din „Contemporanul” (nr. 14), Nicolae Breban abordează chestiunea „listelor negre”: „O dezbatere, un colocviu al romanului românesc pe care îl visez și îl construiesc «în cap» de câțiva ani a avut loc, în sfârșit, cu ajutorul UNESCO – pentru cultură – și al Academiei Române. Revista «*România literară*», al cărei redactor-șef am fost și la care am renunțat cândva pentru a protesta contra începutului dictaturii în România, inserează acest eveniment al prozei românești în vreo 15 rânduri nesemnate, pe pagina a șasea, sub un anunț despre întâlnirile de la Onești. Faptul că cele patru romane ale mele (Pânda și seducție și Amfitrion – 3 volume), publicate după revoluție, au fost demolate, aproape injuriate de așa-zisa «echipă critică» a «*României literare*» m-a deranjat mai puțin decât această notă sfidătoare. Am înțeles că, după Decembrie '90, eu, Nicolae Breban, împreună cu încă câțiva scriitori «de dinainte» (precum Eugen Simion, Valeriu Cristea, D. Țepeneag, Marin Sorescu, Fănuș Neagu) eram pe «listele negre» – liste – obicei, reflex politic (și polițist!) preluat de la comuniști – liste instaurate rapid și «decis» de către «centrul de la Paris» și de «filialele» sale «ideologice» din țară: revistele «22», «*România literară*», «*Vatra*», «*Familia*» și încă vreo două! Bravo, domnilor, ați pornit la atac – nu contra prostiei universale sau a reflexelor dogmatice sau polițienești ale României postdecembriste, ci împotriva lui E. Simion și N. Breban!”. Semnatarul editorialului reproșează redactorilor de la „*România literară*” că „sub scutul anonimatului” l-ar fi blamat *pe* Valeriu Cristea pentru că a făcut, „într-un moment de generozitate total platonice”, un clip în favoarea fostului președinte Ion Iliescu: „S-a uitat brusc că acest om e unul dintre cei mai scilipitori cronicari și «servitori» ai literaturii române contemporane decenii la rând, s-a uitat că a fost amfitrionul comprehensiv, calm și doct, unic în literatura europeană, al lumii enorme, vii, geniale, dostoevskiene?! O joasă coaliție politico-literară a uitat meritele sale unice, modestia, fanatismul tăcut, literar, curajul atât de rar sub dictatură de a rămâne cinstit, cu ochii ațintiți pe adevărata și rara valoare! S-a uitat că a crezut în literele române vii, în vremuri irespirabile! Da, da, listele negre! Ele există, continuă să existe, și această notă

provocatoare a «*României literare*» despre colocviul organizat de un grup important de scriitori din București și din țară în jurul uneia dintre cele mai importante teme ale literaturii de azi – romanul! – le trădează existența. (...) Da, da, listele negre! Scriitorii «frecventabili» sau mai puțin «frecventabili», reviste la care e de *bon ton* să colaborezi și altele ce trebuie ocolite! Oh, exemplele nu sunt puține. Dl. Manolescu nu e singurul ce mi-a întors spatele după '90; vechiul meu prieten și excelentul emul al marelui comparatist care a fost Tudor Vianu, Matei Călinescu (...) se ferește ca de foc să publice în «Contemporanul» lui Breban, care cu mai bine de două decenii în urmă a fost exclus din partid și manualele școlare. Dar cu câtă bucurie o făcea când același Breban, membru supleant în CC, conducea interesanta revistă «România literară», unde aspira chiar să-mi devină adjunct! Nu l-am numit atunci în acest post, acum regret: *mondenitatea* lui (politică!) de azi ar fi și mai crispată". □ Răzvan Voncu semnează o replică la articolul *În contra lui Cărtărescu*, publicat de Ioan Buduca în „Contemporanul” (nr. 10, din 11 martie 1999): „De ce să mint, când l-am văzut anunțat în sumarul de pe prima pagină, mi-a plăcut. Am crezut ca voi citi prima luare de poziție clară, hotărâtă, împotriva umflării artificiale, pe canale mediatice, a lui Mircea Cărtărescu, scriitor neîndoielnic valoros și important, departe totuși de epitetele hiperbolice cu care-l gratulează echipa lui Nicolae Manolescu de la «România literară» și *PRO TV*, epitete dăunătoare în primul rând scriitorului însuși, din mai multe motive lesne de dedus. În locul unei analize critice minuțioase, care să pună în evidență, eventual, criza de creație prin care trece poetul Mircea Cărtărescu, sau care să judece, de ce nu, cu mai multă obiectivitate romanul *Orbitor* (un roman foarte bun, un excelent început de trilogie, dar nu o capodoperă), găsesc sub semnătura colegului Buduca un text destul de prolix, jurnalier, ceva între o demascare a unui kulac, o reglare de conturi și o desuetă scrisoare deschisă. Ioan Buduca nu e nemulțumit de supralicitarea oarecum jenantă a «mitului» Cărtărescu, nici de metaforita critică declanșată de aparițiile scriitorului. El este supărat din pricina unui articol publicat de Mircea Cărtărescu în «Frankfurter Allgemeine Zeitung», în primăvara lui 1998, cu ocazia Târgului Internațional de Carte de la Leipzig și reprodus, cu promptitudinea proverbială, în primăvara lui '99, de «Lettre Internationale», ediția română. (...) Frapează, de la bun început, faptul că, la un an de la... spartul târgului, I. Buduca își exprimă nemulțumirea față de modul în care a fost reprezentată țara noastră acolo. Cu alte cuvinte, își ia un puternic elan spre a forța o ușă deschisă. S-a glosat deja îndelung pe seama amatorismului și incompetenței crase a organizatorilor standului românesc. Ioan Buduca bate însă altundeva. Surprinzător pentru cineva care se pretinde scriitor, el este nemulțumit că, la acest târg, România s-a prezentat exclusiv cu literatură. Și exemplifică printr-o listă de absenți: Steinhardt, I.D. Sîrbu, *Bunavestire* a lui Nicolae Breban, Blaga, Noica și... Patapievici. Dar patru din aceștia sunt tot scriitori. Prin ur-

mare nu despre ei e, totuși, vorba. Colegul Buduca, scuzați-mi vorba proastă, bate șaua să priceapă iapa. E nemulțumit (ba chiar foarte nemulțumit dacă nici după un an nu i-a trecut) că a lipsit «noua politologie» românească: Patapievici, Dan Pavel, Cristian Pârvolescu, Valentin Stan, A. Mungiu *e tutti quanti*. (...) Crede Ioan Buduca, oare, că publicul german, cel occidental în genere, ar gusta mai degrabă ghiveciul (ca să nu zic spanacul...) literaro-politico-ingineresc al lui Patapievici decât literatura de bună calitate a lui Mircea Cărtărescu? Al doilea motiv major de nemulțumire pentru Ioan Buduca este faptul că Mircea Cărtărescu nu consideră România dintre '44-'89 o «Siberie a spiritului». Ba exact așa a fost, susține Buduca, întrucât «eu nu am putut citi atunci Nietzsche, Steiner, Hannah Arendt și misticii ruși». Mă frec la ochi: acesta e argumentul? Pentru că eu, umilul elev al unui liceu din Craiova, i-am citit pe aceștia, în anii '85-'88. (...) Dacă dânsul a gândit altfel și, din teama de a nu-și ruina cariera politică (ușor nicușoristă, fie vorba între noi), le-a ocolit, îl privește personal. (...) Mă tem, așadar, că vehemența ciudată a lui I.B., amintind de filmele în care uteciști fruntași demascau sabotorii industriei socialiste, e lipsită de obiect. Repet, ca să nu fiu înțeles greșit, nu sunt un fan al lui Mircea Cărtărescu. Scriitorii mei preferați sunt Marin Preda și Nichita Stănescu, iar atitudinea sa față de ei, minimalizantă și puțin infatuată, mă deranjează. Însă în cazul de față are dreptate. De ce trebuia musai să vorbească nemților de alți scriitori, pe care cititorii cotidianului respectiv nici nu-i cunoșteau? Și de ce, odată cu Cărtărescu, sunt jigniți Marin Sorescu și Mircea Eliade, prin afirmații absolut gratuite și lipsite de probe? De când este obligat scriitorul român ca, în străinătate fiind, să vorbească numai de alții? Mi se pare că a-l confunda pe scriitor cu un propagandist benevol, făcând muncă patriotică, e o adevărată sechelă comunistă... (...) Cărtărescu a spus adevărul. Nu a denigrat nici un scriitor român, lucru rarism la românii care ies în străinătate. S-a prezentat pe sine, cu franchețe, fără inhibiții, cititorului german. (...) Are o cultură solidă, are talent, trăiește modest, dintr-un salariu de lector la Universitate și n-a abandonat fantasma de a face literatură. Ca noi toți, a crezut (mai crede încă?) în americani, visează o Europă a culturii și, mai ales, înțelege să fie om normal, autentic, fără înainte și după, cu o deplină libertate a spiritului. Nu văd, deci, unde sunt «mentalitățile comuniste». □ „Ghilimelele” din ultima pagină a „Contemporanului” îl amendează pe George Pruteanu care „ține cu ghearele și cu dinții o rubrică în «Dilema»” „După o introducere lungă, situată undeva în zona dintre *mal à propos* și *tact-less*, febricitantul senator se luptă cu cenzura de diferite tipuri, începând cu cea de la TVR, care îl persecută, și terminând cu cea maccarthystă, care poate fi atacată fără riscuri. Sincer vorbind, faptul că G. Pruteanu i-a inclus pe Jack London printre cei care au pățit din cauza activităților antiamericane nu ne-a surprins defel. De ce i-o fi omis însă pe Walt Whitman și pe Mark Twain?”.

● Într-un interviu din „Cronica română” (consemnat de *Marcela Zamfir*), Ștefan Aug. Doinaș, câștigător al Premiului de Excelență în Cultura Românească (prima ediție), în valoare de 50.000 de dolari, consideră că cea mai importantă distincție care i s-a acordat vreodată este Premiul Național de Literatură „Mihai Eminescu” din 1998, ca și Medalia „Goethe” pentru traducerea lui *Faust*. Totodată, Doinaș anunță apariția unui volum de poezie intitulat *Muzică de cameră*, precum și a unui volum de traduceri din opera lui Goethe, *O sută de poezii*.

9 aprilie

● Într-un editorial din „România liberă”, Octavian Paler reflectează *În căutarea unor explicații*: „De pe la începutul războiului pornit de NATO contra Serbiei, pentru a-i impune să piardă o parte a teritoriului ei (întrucât suveranitatea țărilor mici pare să fi devenit o realitate incomodă), ezit să mărturisesc un gând care mă roade. M-am temut că voi fi socotit deplasat, dacă nu chiar ridicol prin modul de a pune problema. Și înțeleg că nu fără temei. La urma urmei, ce-am fi realizat dacă în vara lui 1940 ne-am fi opus dictatului sovietic și Diktatului de la Viena? Ne-ar fi ocupat în câteva zile, fie rușii, fie nemții. Ne-am fi ales cu ruine, cu mormane de cadavre, cu o tragedie. Cu toate acestea, nu mă pot opri să mă gândesc, cu o strângere de inimă, că am cedat o parte din Ardeal și Basarabia fără să schițăm nici o împotrivire, fie și zadarnică. Mai mult, de șase decenii încercăm să ne convingem că lășitatea era unica înțelepciune posibilă atunci. Și, la drept vorbind, mai mult decât nenorocirea în sine, mă rușinează liniștea cu care ne străduim să ne asigurăm că am fost înțelepți; că n-avem nici un motiv să suspectăm ceva dezonorant în ideea noastră că soarta e responsabilă pentru tot răul din lamentațiile noastre «sub vremi». Cum să ne mai mirăm, deci, că unii dintre noi, în cap cu Constantinescu, Babiuc și alții par enervați de faptul că sârbii își permit să moară, pentru a rămâne demni sub bombe? Le atrag atenția, încă o dată, avocaților războiului că și pe mine mă revoltă crimele «purificării etnice» săvârșite de ultranaționalistii regimului Miloșevici; și pe mine mă zguduie dramele albanezilor plecați sau siliți să plece în pribegie din Kosovo. Dar nu pot să găsesc o explicație onorabilă pentru cruzimea cu care avocații războiului consideră că victimele nu merită nici un respect, dacă e vorba de sârbi. Să fie «naționalistă» dârzenia cu care sârbii refuză să se lase delapidată de o parte a trecutului lor istoric? Să fie «neeuropenească», «necivilizată» încăpățănarea sârbilor (nu a regimului Miloșevici) de a se speria mai degrabă de rușine decât de moarte? Să fie civilizația, la acest sfârșit de secol și de mileniu, reprezentată de un război laș, în care combatanții dintr-o tabără trimit rachete și avioane invizibile, fără să se expună nici unui risc, nu de îndrăzneala de a sta sub bombe pentru a apăra ce este al tău? Să fie «naționalist» refuzul unui dictat? Să fie inacceptabilă pretenția de a cere Occidentului să-și respecte valorile de

care a făcut atâta caz? Sau ne-am înșelat când am luat în serios principiile din Carta ONU? De vreo zece zile, mă întreb ce se află dincolo de liniștea cu care Constantinescu, Babiuc și ceilalți susținători ai legitimității valurilor de bombardamente, ce vor capitularea unui popor, nu a unui regim, continuă să aștepte transformarea Serbiei într-o Cartagină modernă. Ce-i oprește să priceapă că după victoria «dreptului forței», nu ne vom mai putea apăra, la nevoie, cu «forța dreptului»? Cinismul? Lipsa simțului istoric? Mă bate gândul că patriotismul altora e receptat ca un reproș de unii, pe la noi, care se feresc să fie patrioți pentru a nu fi bănuți de naționalism. Și că nimic nu e mai supărător pentru un laș decât un exemplu de curaj”. □ Vitalie Ciobanu publică o „Tabletă de vineri” intitulată *Turnesolul iugoslav*: „Tema războiului din Iugoslavia este una marginală în mass-media din Republica Moldova. Oamenii urmăresc secvențele difuzate de canalele TV ca pe un spectacol care (din fericire) nu îi privește nemijlocit. Imaginile bombardamentelor NATO și ale sutelor de mii de refugiați albanezi oferă basarabenilor cel mult o palidă consolare în raport cu viața pe care o duc: «Se poate și mai rău», își zic ei și pentru câteva clipe resimt un freamăt de compasiune pentru victimele regimului de la Belgrad. Ce-ar putea so facea mai mult? Detașarea moldovenilor față de tragedia din Balcani (...) ne arată exact statutul nostru de obiecte ale istoriei, nu de agenți ai ei, și spune ceva despre gradul de (in)dependență a individului față de mediul în care trăiește. (...) Reticența Chișinăului, ca și a altor state ex-sovietice, în a semna o declarație comună de condamnare a bombardamentelor NATO în Serbia, dorită de Rusia, a fost sever criticată de presa moscovită. Moldova are toate motivele să se situeze pe o poziție pro-occidentală în chestiunea crizei din Balcani: interesul său de integrare în structurile europene și existența separatismului transnistrean obligă Chișinăul la o cât mai strânsă cooperare cu organizațiile de securitate internaționale./ Teoretic lucrurile sunt clare. În realitate, nu există voință politică pentru schimbarea macazului. Populația este supusă unui masiv tratament propagandistic în numele intereselor puterii politice de la Chișinău. (...) Televiziunea publică în Basarabia este o servitoare a puterii, unde nu se admit alte puncte de vedere: la 8 ani de la căderea comunismului, în Republica Moldova s-a instaurat un scandalos monopol al informației. Basarabia nu-și va rezolva niciodată multiplele crize dacă nu va adopta valorile lumii căreia îi cerșește ajutorul. Or, modul în care această lume, la nevoie, știe să-și impună valorile în fața unui stat terorist cum este Iugoslavia lui Miloșevtci, ar trebui să arate Chișinăului că duplicitatea în relațiile cu Occidentul este sinucigașă”.

● Nr. 322 al revistei „Dilema” conține un grupaj cu tema *Cum ar arăta România de azi sub dictatură*. Participă: Andrei Țăranu (*România în pragul dictaturii – despre cum e cu neputință ceva nou*), Andrei Bodiu (*„Eroica revoltă a minerilor, ianuarie 1999” – fragmente dintr-un manual (acum) inventat*), Al. Paleologu (*„Mâna forte!” – poate dictatura să salveze demo-*

crația?), Caius Dobrescu (*Fericirea de a reveni la realitate*), Irina Nicolau (*Nu!*), Augustin Ioan (*Umbra dictaturii viitoare. La ruine*), Claude Karnoouh (*Privind la viitorul fără chip – dictatura economiei liberale*), Z. Ornea („*Ne trebuie o dictatură ca-n Rusia*” – *despre cum se schimbă dictaturile între ele*). ■ Augustin Ioan: „Dacă o nouă dictatură ar fi să apară, două ar fi obsesiile acesteia: populismul și naționalismul. Din pricina populismului, ar constru locuințele sociale (...). Din pricina naționalismului, pentru că producătoare cea mai stabilă a acestui discurs a rămas biserica, regimul cel nou-nouț ar umple probabil țara de «catedrale», asigurând în proces o construire fulgerătoare a celei prost amplasate în Piața Unirii, firește că fără un prealabil concurs de arhitectură”. ■ Claude Karnoouh evaluează, dintr-o perspectivă critică anticolonială, (im)posibilitatea apariției unei dictaturi pornind de la datele globalizării liberale: „Trebuie atunci să fim atenți, așa cum sugerează uni, la dorința de ordine și la dictatură, tot mai prezentă? Dacă este adevărat că s-au adunat destule ingrediente proprii unei asemenea posibilități, nu observa manifestarea unei asemenea voințe, chiar dacă uneori cuvinte, strecurate ici colo, exprimă această năzuință. Dar, pentru instalarea dictaturii nu sunt suficiente profunde tulburări sociale dublate de o criză economică, mai sunt necesare forțe politice și un mediu internațional care să o favorizeze și să o susțină. Or, dacă anumite forțe politice interne enunță această posibilitate ca pe o salvare națională, ele nu sunt monolitice, sunt traversate de curenți contradictorii, slăbite de sciziuni, sau sunt considerate mijloace de satisfacere a unor ambiții politice personale, aparținând unor șefi lipsiți de anvergură. Mai mult, și acest lucru e decisiv, nu există o ideologie globală capabilă să furnizeze argumente sau referințe. Cele mai mari puteri din lume susțin un liberalism, mai mult sau mai puțin temperat, care nu poate accepta ideologiile dictatoriale, chiar dacă *realpolitik* pune în evidență multe abateri de la acest liberalism. (...) Ultimele conflicte dintre Comunitatea Europeană și Statele Unite dau o probă strălucită. Războiul banaelor ne amintește că, în spatele luptei dintre cele două mari puteri economice ale lumii, se află republicile bananiere unde menținerea ordinii economice liberale implică o dictatură politico-polițienească feroce, dacă popoarele și-ar manifesta cea mai mică velleitate de a schimba direcția în care se îndreaptă profiturile”. ■ Cristian Ghinea consemnează un scurt interviu cu Șerban Suru, șeful Legiunii Arhanghelul Mihail (*Zbor deasupra unui șef de cuib*): „Pentru cineva din erioada anilor 500 e.n. nu credeți că i s-ar fi părut o iluzie să vorbească de existența democrației?”, alături de extrase amenințătoare „din discursurile lui C.V. Tudor” (*Decalogul de la Turda și Organizarea Gărzilor Naționale Înarmate*) „pentru apărarea integrității patriei”: „Așa se nasc dictaturile în istorie și aproape niciodată, la origine, n-au fost ele de vină, ci condițiile barbare care le-au făcut posibile). □ La „Cronica literară de tranziție”, George Pruteanu comentează pe un ton concesiv volumul *Cinci ani la Cotroceni*

(Editura Evenimentul Românesc, București, 1999), al fostului consilier prezidențial Iosif Boda (*Un lustru fără lustru, în alb și negru*): „Cu adevărat nuanțate sunt doar câteva chipuri, între care se disting cele ale lui Ion Iliescu (onest, ezitant, gafeur, pasiv, hipertolerant, discret) sau Adrian Năstase (deștept, ironic, superior, stilat, iubitor de voiajuri în străinătate, cam snob, cam *high-life*)”. □ La „Cu ochii-n 3,14”, Alex. Leo Șerban îl ironizează pe scriitorul Horia Gârbea, devenit titular de rubrică la „PRO TV Magazin”: „După ce prețul «PRO TV Magazin» a fost reasezat – cum spune editorialista revistei – cu o legătură de pătrunjel mai sus’, a apărut și primul semn al calității: o rubrică nouă intitulată *Horia Gârbea se uită pentru tine*. Câte este de cunoscut H. Gârbea, chiar printre membrii redacției, o arată însuși numele lui scris cu în și nu cu â... Poetul-dramaturg și-a ales, ca temă de reflecție în articolul-spărgător de gheață, telenovelele: H.G. polemizează cu intelectualii scorșoși afirmând «Dreptul la telenovelă»! Problema nu este poziția în sine (mai curând simpatică), ci adresantul: cei care știu cine este Horia Gârbea nu se uită la telenovele, cei care se uită habar n-au cine este personajul... În ambele cazuri, H.G. vorbește în gol (ce-i drept, într-un tiraj confortabil!).

● În „România Mare” (nr. 456), George Alboiu se referă la *Critica de direcție?* (pornind de la o discuție deschisă de Nicolae Breban în „Contemporanul”): „După ’90, «Contemporanul» lui Breban (un prozator de excepție) a publicat multe eseuri interminabile – aproape mediocre – până la exasperare și, în absența unor capete teoretice, nu a reușit să impună nimic. Erau amestecate, fără o minimă selecție, într-o teribilă confuzie, texte de toate valorile. Rezultatul era previzibil: *un fiasco total*. După 10 ani, Nicolae Breban pune problema unei *noi direcții literare*... O nouă direcție în literatura română? Acum? Cu cine?. Voința teoretică (de lăudat) nu coincide cu capacitatea teoretică necesară. Cu fantomele criticii literare actuale... suntem obișnuiți. Una dintre fantome sau toate la un loc reprezintă o direcție? «Contemporanul» lui Nicolae Breban e plin de fantome. (...) Și încă ceva: megalomanul (justificat?) Nicolae Breban și-a scris cărțile conformându-se sau neconformându-se unei direcții literare anterioare. Dacă domnia-sa militează acum pentru o nouă direcție în literatură e, cumva, împotriva cărților pe care le-a scris și pregătește un roman în care va suci și răsuci literatura română într-o altă direcție?”.

10 aprilie

● Sub genericul „De trei ori Kosovo” – reunind punctele de vedere în cheștiunea iugoslavă exprimate de trei publiciști (între care Mihai Creangă și Florin Gabriel Mărculescu) –, Dan Stanca publică în suplimentul „Aldine” al „României libere” următoarea luare de poziție: „Întotdeauna am asociat venirea americanilor cu afirmarea libertății. SUA s-au opus mereu totalitarismului, opacității, brutalității, închistării, aducând democrație, civism, eman-

cupare, spirit tolerant și întreprinzător. De data aceasta, însă, ca într-o farsă diabolică a istoriei, americanii își leagă numele de acțiuni de o duritate aproape fără precedent de la încheierea celui de-al doilea război mondial. Sute de avioane seamănă covoare de bombe într-o țară europeană care, deși condusă de un dictator, nu poate fi confundată cu acesta. (...) Se vorbește acum în Răsărit în aceiași termeni ca pe timpul războiului rece: imperialismul america în acțiune! Limbajul propagandei comuniste scos din arhive înroșește din nou hârtia unor articole de ziar. Ironia face ca americanii să fi fost acuzați de imperialism într-o perioadă când ei nu acționau și preferau să închidă ochii decât să lupte cu sovieticii, adevărații imperialiști. De aici s-a născut caracterul defensiv al NATO. De două ori totuși au intervenit americanii pe glob pentru a opri ascensiunea comunismului: în Coreea și în Vietnam, dar cei care știau ce înseamnă comunismul se bucurau că ceva i se mai poate opune. Numai în partea din Europa cedată la împărțirea lumii americanii nu aveau chef să se amestece. Nici în '56, când revoluția maghiară a fost zdrobită, nici în '68, când Dubcek a fost anihilat, nici în '81, când Solidaritatea poloneză era sugrumată de dictatura lui Jaruzelski și mai ales în anii '50, când românii luptau în munți împotriva securității, ei nu au vrut să se implice. I-au suportat pe Stalin, Hrușciov, Brejnev, pe toți liderii comuniști din Răsăritul Europei, dar iată că pe Miloșevici nu mai vor să-l înghită. E acesta mai rău decât au fost ceilalți? Miloșevici e doar un lider comunist întârziat fără protecția unei superputeri. Dar și Fidel Castro e descoperit. De ce rachetele americane nu-l lovesc pe bătrânul satrap cubanez? De ce în îndepărtata Coree progenitura lui Kim Ir Sen își înfometează poporul iar americanii îl ignoră? De ce se concentrează acum pe Balcani? Toată lumea așa-zis civilizată aruncă vina pe Miloșevici: obsesia lui de a face o Serbie mare a zvârlit Iugoslavia în foc. Ar trebui, însă, spus că liderul sârb nu e cu nimic mai vinovat decât liderul croat Tudjman, posedat de același naționalism feroce, sau decât Izetbegovici, care nu-i accepta decât pe bosniaci în țara sa. Dacă e vorba de vinovăție, aceasta e comună. Fără gloanțele pornite din flintele teroriștilor albanezi Miloșevici nu ar fi putut să declare că răpirea autonomiei provinciei Kosovo este perfect îndreptățită. Dar americanii, în ciuda tuturor departamentelor lor de analiză geopolitică, nu înțeleg aceste lucruri. (...) / mai periculos decât un dictator este soclul pe care stă. Soclul lui Miloșevici se înalță tocmai din molozul caselor și podurilor dărâmate de bombele forței aliate. După ce nu va mai fi, după ce războiul va lua sfârșit, amintirea sa de «erou al națiunii sârbe» va băntui mințile radicalilor din Balcani pe care în veci nu-i vor mai interesa drepturile omului, considerate simple abstracțiuni. Încă o dată ni se dovedește că, în ciuda eficienței lor economice, americanii rămân, în fond, niște ființe foarte naive”.

13 aprilie

● Într-un editorial din revista „22” (nr. 15), *Dreptate târzie?*, Gabriela Adameșteanu scrie: „Cei care nu înțeleseseră că purificările etnice și încălcarea

sistematică a drepturilor omului în fosta ori actuala Iugoslavie înseamnă totodată păstrarea ei în sfera de influență rusească ar trebui să fie lămurii la această oră, când președintele Miloșevici cere în văzul lumii ca țara sa să adere la uniunea Rusia-Belarus-Iugoslavia. O uniune căreia îi lipsește nu numai baza juridică și politică, ci și congruența geografică, pentru că ea ar trebui să se întindă peste țări neutre (ca Moldova) ori doritoare să intre în NATO (ca România și Bulgaria)./ De aici activitatea intensă a serviciilor secrete rusești în țările zonei. Eficacitatea lor se poate măsura în virulența politicianilor și a mass-media de orientare antioccidentală care invectivează NATO în discursuri «patriotice», «pacifiste», «ortodoxiste» etc. Evident, nu toți adversarii ori criticii intervenției NATO sunt agenții sferei estice de influență. Numai că, fără să-și dea seama, probabil, ei fac acest joc. Teama de război, stresul, idealismul pașnic măresc confuzia în acest moment în care, în ciuda nuanțelor de tot felul, asistăm de fapt la o luptă între totalitarism și democrație, între bine și rău, între trecut și viitor./ E de mirare cum de nu-și dau seama sârbii care cântă și dansează, cu ecusoane de «țintă» în piept și sloganuri anti-NATO, în piețele publice ori pe poduri, că prelungesc agonia unui regim falimentar. E de mirare că destui români ce și-au afirmat opțiunea pro-NATO se lasă înșelați de propaganda grosolană a unor publicații ca «Adevărul» ori «Cotidianul», în favoarea regimului Miloșevici, în loc să susțină prezența Alianților în Balcani”.

□ Daniel Vighi publică un eseu intitulat *Omul nou între ieri și mâine. Schiță de radiografie a mentalităților*: „Dacă ceva i-a reușit cu adevărat lumii comuniste este chiar ceea ce părea cel mai greu de realizat: omul nou. (...) Omul nou este astăzi un actor de seamă în pedepsele care l-au nemurit sub numele sonor și olimpic de mineriade. Omul nou stă cu chirie și nu iubește proprietatea, averea și munca profitabilă. Omul nou muncește cu gura și-i plac subtilitățile proverbelor de felul «noi ne facem că muncim, ei se fac că ne plătesc». Omul nou are bucuria de a fi asista în toate de stat și visează noaptea ca patria lui dragă să se transforme într-un azil în care toți să trăiască de la buget./ În România până și casa este expresia individualizată a anticomunismului și a comunismului, adică a omului nou și a omului pur și simplu”.

14 aprilie

● Pe prima pagină din „Adevărul” (care titrează cu litere mari: *De Paști, avioanele NATO au ucis civili, au distrus poduri, fabrici, case*), Cristian Tudor Popescu denunță *Logica imperială*: „Orice imperiu are înscrisă în nucleul său ontologic expansiunea. (...) Imperiul american se află în clipa de față într-un moment de maximă creștere economică și putere militară. Presiunea acestui boom formidabil trebuie să-și găsească drum peste granițe, pentru a nu «supraîncălzi» mediul intern. E logic și legic. Secolul care se încheie a demonstrat că în sistemul de operare al imperiului există necesitatea ca expansiunea să fie justificată «moral» printr-o ideologie. Astăzi nu mai poți

să năvălești pur și simplu peste un popor (...). Trebuie s-o faci livrând întregii omeniri un set de propoziții din care să reiasă că, de fapt, îi faci un bine zisului popor. (...) După care, logica imperială enunță concluzia finală: *orice mijloace* sunt permise pentru a impune acceptarea respectivei ideologii, teoretic oriunde și oricând pe glob, practic acolo unde vrea imperiul la un moment dat. (...) / În cazul Americii, această ideologie este *discriminarea pozitivă*, forma degenerată, malignă, a ceea ce se numește Drepturile Omului. (...) / În SUA nu e prea greu să controlezi opinia publică. Formidabilul aparat de propagandă mediatică american poate face ca, dacă e nevoie, peste 50% dintre americani să-și dea câte două perechi de palme zdravene în fiecare dimineață, în fața oglinzii, convinși fiind că asta le îmbunătățește circulația periferică, le crește tonusul și îi eliberează de obsesii. (...) Cine stă să explice și cine stă să înțeleagă în America încâlceala otrăvită de etnii, teritorii și religii din Balcani? / Asupra sud-estului european însă, efectul nu este nicidecum același. Cunoscutul analist Robert D. Kaplan, într-un articol publicat în «The New York Times», afirmă că «Serbia trebuie înfrântă, altfel Occidentul poate pierde Bulgaria, România și Grecia». (...) Faptul că Miloșevici e un dictator comunistoid nu înseamnă neapărat un motiv de indignare pentru țările din Balcani. Situația dramatică a albanezilor din Kosovo, musulmani angrenați dintotdeauna în grave incidente interetnice în zonă, raliați naziștilor în al doilea război mondial, nu are cum să trezească valuri de simpatie în România, Bulgaria sau Grecia, și cu atât mai puțin în Rusia, Bielorusia sau Ucraina. Justificată cu mijloacele *ideologiei* în care au fost transformate Drepturile Omului, nesocotind cu o uluitoare cruzime Paștele ortodox, încercarea SUA de a-l înlătura prin forță pe Miloșevici produce un răspuns *civilizațional*: solidaritatea întru ortodoxie și/sau panslavism, despicarea brutală a Europei. (...) / SUA atacă Sud-Estul Europei cu bombe și o ideologie străină lui, un Sud-Est care, de fapt, nu așteaptă decât să fie cucerit de America pe calea pașnică și naturală a capitalismului și se vede acum împins, indiferent de rezultatul confruntării din Iugoslavia, dincolo de sârma ghimpată”.

● La rubrica sa „Contrafort” din „România literară (nr. 15), Mircea Mihăieș publică un articol de atitudine împotriva reformulărilor recente ale „specificului național” (*Spațiul mioritic și spațiul Schengen*): „Am crescut cu toții în mitul unei Români infailibile, idilice, inefabile, generoasă cu fiii săi, primitoare cu străinii, dar nemiloasă cu dușmanii, o țară bogată, a laptelui și a mierii, în care până și geografia se modula armonios, urmând behăiturile suave ale Mioriței. Am trăit într-un Eden oniric. Iar când ne-am trezit, n-am văzut în jur decât mucavaua de proastă calitate a unui spectacol montat la scară națională. (...) Într-o lume în care miturile au fost înlocuite de pragmatismul vieții cotidiene, în care poveștile despre trecut provoacă, în cel mai bun caz, măceluri la scară regională (vezi tragedia iugoslavă), a face din toiagul mioritic singurul element de legitimitate națională e nu numai contraproductiv,

dar poate deveni catastrofal. (...) Istoria se evaluează după cu totul alte criterii. Și, din păcate pentru noi, ele nu sunt criteriile spațiului Mioritic, ci criteriile spațiului Schengen!”. □ Sub genericul „Cronica melancoliei”, Ileana Mălâncioiu polemizează cu Gabriel Andreescu și „moderniștii integrării” de la revista „22” în privința conflictului iugoslav și a susținerii intervenționismului occidental (**Zici bombardament, zici valoare**): „Cu câteva luni în urmă, apărătorul *en titre* al drepturilor omului, d-l Gabriel Andreescu, mă acuza, între altele, pentru că, intervenind într-o dispută a sa cu d-l Octavian Paler, aş fi folosit mijloace neonestе, precum descrierea tensiunii care desparte astăzi moderniștii integrărilor de demagogii naționalismului de pâslă, în termenii conflictului jucat cu arma în mână dintre naționaliștii și internaționalistii anilor '50. În nr. 51-52/1998 al «României literare» am cutezat să-l contrazic încă o dată afirmând că, din nefericire, atunci când nu se preocupеste nimic pentru ca să apară scânteia, conflictul acesta e jucat tot cu arma în mână și că dumnealui ar trebui să știe asta mult mai bine decât mine, fiind un om deosebit de umblat. Mi-ar putea obiecta că nu am avut dreptate, fiindcă miile de tone de bombe cu care rezolvă moderniștii integrărilor conflictul din Kosovo nu sunt niște arme oarecare, ținute în mână. (...) Oricât s-ar strădui cineva să justifice bombardamentele, legitimitatea acestora n-ar putea fi probată decât dacă printre drepturile omului ar fi adăugat și dreptul de a fi bombardat./ Ceea ce uită adepții acestui război absurd – care a reușit, în sfârșit, să ducă minoritatea albaneză apărată de ei în pragul unei catastrofe umanitare – este faptul că, oricât de mare ar fi vina regimului Miloșevici, această minoritate nu a fost nici ea chiar atât de nevinovată, de vreme ce a dus contra acestuia o luptă de gherilă cu arme primite de peste graniță. Nu putem să avem o părere când pledăm pentru apărarea statului nostru de drept cu arma în mână și alta când e vorba de cei ce apără instituțiile altor state împotriva unor bande înarmate./ În susținerea minorității albaneze împotriva majorității din Serbia, d-l Andreescu aduce ca argument faptul că în democrațiile occidentale accentul cade pe individ și nu pe stat. I-aș aminti că minoritatea asta care duce un război de gherilă împotriva statului nu este un individ, iar statul este o abstracție și el nu poate fi bombardat. Bombele cad asupra pământului și a oamenilor de pe el, indiferent de naționalitate, de orientarea politică, de sexul și vârsta celor care se află în bătaia lor. (...) Dacă apărătorii drepturilor omului care taxează protestele împotriva acestui război absurd drept o mineriadă antioccidentală cred cu adevărat că el poate salva pe cineva, de ce nu organizează un marș de protest contra celor care credem altceva, sau pentru a-și exprima entuziasmul față de bombardamente, că doar au mai jucat hora în piață și știu ce înseamnă a juca de o parte sau de cealaltă. (...) Cred că ar fi de prisos să spun că nimănui nu i-a dat prin cap să nege valorile Occidentului, așa cum încearcă să demonstreze publicația condusă de d-na Gabriela Adamesteanu. Numai că printre ele nu pot să fie enumerate și bombardamentele declansate de Bill

Mincinosul. (...) D-l Andreescu, care a cerut să se pună impozit pe colivă, nu scapă ocazia să-i atace încă o dată pe capii Bisericii Ortodoxe fiindcă s-au rugat pentru încetarea bombardamentelor, uitând că și Papa de la Roma s-a rugat, în zadar, tot pentru pace. Și că adevăratul interes național nu e să susținem acest război așa cum se crede la „22”. Oricât ne-ar asigura d-l ambasador Rosapepe că la Covasna și la Harghita nu se poate întâmpla ce s-a întâmplat la Kosovo, nu avem nici un fel de garanție că lucrurile stau așa. Măcar pentru că, după cum ne spune chiar d-l Andreescu, degradarea situației din această provincie a Serbiei ar fi plecat de la faptul că nu s-a ajuns la un compromis în chestiunea universității albaneze și asta ar fi alimentat rindurile armatei de eliberare. De aceea, atunci când îl văd și pe celălalt modernist integrator de la „22”, pe care nu știu ce organizație l-a instalat tocmai în casa lui Ceaușescu din Primăverii, cum apare pe toate posturile TV (...) pentru a ne spune că bombardamentul e justificat și că, la o adică, am putea să profităm și noi de el pentru a intra cu dispensă în NATO, mi se face frică și-mi zic fără să vreau: să ne ferească Dumnezeu să profităm de așa ceva! La fel cum mi-am spus și în decembrie 1989, când unul dintre adepții cei mai stimabili ai occidentalismului se întreba înfricoșat de ce nu vin trupele lui Gorby să ne salveze. Noroc că nici nu terminase bine de vorbit, când printre noi a apărut o fată cu o pălărie cu boruri largi care vorbea foarte afectată și se zbătea să aducă ea trupele ONU pentru ca țara să fie eliberată. Încă nu aflase că între timp ne salvase deja onor Securitatea, când s-a trezit în celebrul CPUN. Apoi s-a pierdut umblând după valorile Occidentului și nimeni nu știe pe unde mai e. Doar eu, care mă uit la d-l profesor Silviu Brucan cum râde când laudă precizia bombardamentelor din centrul Belgradului, visez o minimă schimbare, măcar de imagine, și mă trezesc gândindu-mă cu melancolie la acea pălărie elegantă și la distinsa ei purtătoare”. □ Într-un eseu cu titlu ce trimite, ironic, la un poem al lui George Topârceanu (*A trecut impersonalul...*), Dorin Tudoran sancționează „represiunea” unor instituții la adresa unor jurnaliști incomozi și emisiuni culturale: „...nu cred că ireverențele d-lui Cristian Tudor Popescu față de d-l Dejeu au avut urmări mai grave decât nepriceperea dovedită de venerabilul țărănist și sprijinul politic de care s-a bucurat. (...) Este de semnalat și o altă victorie a statului de drept: Televiziunea Română a condamnat, în sfârșit, la moarte una din puținele ei emisiuni excelente – *Doar o vorbă «să-ți» mai spun!* D-l George Pruteanu nu este numai un intelectual strălucit, ci și unul strălucitor. Și asta «inervează». Este un om politic incomod, imprevizibil, dublat de un excelent realizator de televiziune. (...) Așadar, d-l Pruteanu trebuia ras. Și a fost. (...) Emisiunea d-lui Pruteanu era un amestec de știință popularizată cu farmec, inteligență, umor subtil și uriaș teletalent. Cu vremea, ea ar fi putut ajuta ca limba română, față de care atâția dintre noi păcătuiesc, să iasă un pic din colțul în care este înghesuită de aroganța politicianilor agramați, tupeul jurnaliștilor pe puncte și păsăreasca

purtătorilor de cuvânt aflați la cuțite cu acordul între subiect și predicat”.

□ Sub titlul *Scriitorii certăreși și cercurile literare de putere*, Ruxandra Cesereanu încearcă să se plaseze deasupra (sau în afara) „bătăliilor” literare postdecembriste, denunțând caracterul sectar-manipulativ al grupărilor aflate în conflict. Accentul cade aici asupra „schismei” de la nivelul Uniunii Scriitorilor: „S-a revizuit și s-a recitit mult în postcomunismul românesc: au existat chiar și literati considerați a fi «demolatori», fiindcă dărau «idoli» consacrați. Personal, am văzut și în acest gest tot un act sănătos. Mi s-a părut normal ca scriitorii să dezbată, să combată, să se înfrunte. Agora literară funcționa perfect din punctul acesta de vedere, tehnic vorbind. «Măfurile», fie ele idei, cărți, poziții, erau schimbate, negociate, investigate, puse sau nu sub semnul îndoielii, iar acest fapt era esențial. Ceea ce m-a neliniștit, însă, întotdeauna a fost felul în care s-au manipulat direcțiile și opiniile în cadrul cercurilor literare de putere și al polemicilor. Felul în care susținerea sau anonimatul unui scriitor depindea de cercul literar de putere din care acesta făcea parte. Cei singuratici, fără tutelă, erau bănuți și dintr-o parte și dintr-alta că fac jocul celorlalți. Am urmărit acum câțiva ani, cu stingereală, bătălia pentru Uniunea Scriitorilor care s-a dat între «lupii tineri» (optzeciști) și «bătrânii elefanți» (preiau aici o formulă a lui Alexandru Mușina, care îi numea astfel pe teoreticienii moderniști care nu prizau postmodernismul, dar politizez literar amintita sintagmă, referindu-mă la cei care au preluat puterea în cadrul Uniunii Scriitorilor, majoritatea făcând parte din generații anterioare optzeciștilor), întrucât am simțit că și unii și alții combat de pe poziții rigide și orgolioase. M-am întrebat, chiar, dacă nu cumva s-ar cuveni înființată o a treia Uniune pentru cei care nu aveau la nici una din cele două structuri. Firește, aceasta nu era o soluție, ci o întrebare retorică. (...) Era, oare, altfel, pe vremea lui Ceaușescu? Și atunci existau cercuri literare de putere, dar acestea erau, politicește vorbind, clar orientate: unii erau aderenți la Puterea comunistă, făcându-i jocul, ceilalți încercau, într-o manieră mai directă ori mai vagă, să o combată. Acum, însă, cercurile literare de putere își dispută cu totul altceva: poziții în structurile de conducere, premii, delegații, sponsorizări, influență. (...) Morala este: te sprijin, dacă mă sprijini, și poate astfel te va sprijini și X, la rândul-i. «Mafii» literare există peste tot în lume și, totuși, acest fapt nu justifică oportunismul de la noi. Personal, văd astăzi în aproape orice luare de poziție literară un act interesat. Știu că independenți mai există încă și sper ca ei să reziste pe baricade. În ceea ce mă privește, însă, sunt deziluzionată și nu mai cred în obiectivitate”.

● Sub genericul „Vecini de palier”, Adrian Dinu Rachieru publică în „Luceafărul” (nr. 14) articolul *Un „poveștăș”: Florin Bănescu*, aducând în atenție volumul *Despre arta burlanieră* (Ed. Viața Arădeană, 1997): „Reîntoarcerea îl revigorează, tonfiază hățișul paginilor înnegrite; printre izvoditori culegând vești-povești, el contemplă cu ochi estetic tocmai «locul de

unde izvorăsc poveștile». Prozator permeabil, Florin Bănescu manevrează un cod al narării, oferindu-și o breșă experimentală: textul pare jucat, născându-se sub ochii noștri, cutreierat de un frison textualist”. □ Alexandru George publică o primă parte dintr-un amplu articol intitulat ***Patografia unei erori: Cel mai iubit dintre pământeni***, afirmând că, deși opera în cauză este cea mai importantă scriere a lui Preda, după incompletul *Delir*, „totuși, romanul e un grav eșec, mai mult încă, pare scris de cineva care nu a trăit pe atunci și manipulează clișeele curente, uzate, povestite de alții, mai recent. Și asta deși personajul lui Preda se vrea un reflexiv, e dat drept o înaltă conștiință, nu un tip oarecare, de (...) «buimac» de felul celor cu care ne-a obișnuit literatura facilă a lui Fănuș Neagu”. □ Marcel Tolcea răspunde întrebărilor lui Robert Șerban, într-un interviu intitulat ***„Nu cred că un poet scrie din frustrare”***. M.T. „Singura mea precocitate din copilărie s-a manifestat în clasa a III-a sau a IV-a, când am scris poezia Când voi fi comunist. Era o poezie cu rimă asonantă, un sunet care s-a «manifestat» mai târziu”. Interviul evocă adolescența și autorului, debutul său în revista „Orizont”, modelele sale literare, relația cu grupul de la Timișoara ș.a.

15 aprilie

● La pagina de „Cultură” a „României libere”, sub titlul ***Vremuri grele pentru editorii români. de ce e necesară o lege a cărții?***, Dan Stanca realizează o anchetă la care participă Georgeta Dimisianu (Ed. Albatros), Silviu Lupescu (Ed. Polirom, Iași), Augustin Frățilă (Ed. Allfa) și Ion Nicolae Anghel (Ed. Amarcord, Timișoara). Cităm din șapou: „În ultimul an, se știe, vânzarea de carte a scăzut dramatic, tirajele au devenit foarte mici – rar când depășesc mia de exemplare la un titlu –, veniturile încasate de pe urma vânzărilor s-au micșorat la rândul lor. Am solicitat, de aceea, părerea câtorva editori în legătură cu posibila apariție a unei legi a cărții. Întrebările noastre au fost următoarele: 1) *Considerați necesară o asemenea lege?* 2) *Cam ce ar trebui ea să cuprindă?* Îi invităm pe editorii care doresc să se exprime pe această temă să ne scrie, pe scurt, punctele lor de vedere, pentru a le publica, în continuarea acestei anchete”. ■ ***Georgeta Dimisianu***: „Dacă va apărea o lege a cărții în general, vor beneficia de ea tot traducерile, iar noi vom deveni o colonie culturală. De aceea eu cred că e necesară o lege pentru protejarea cărții românești. Așadar, orice editură care publică literatură română contemporană trebuie să aibă posibilitatea să publice această literatură pe hârtie ieftină, manopera să coste mai puțin, să nu fie percepute impozite identice pentru cărțile române și cele străine. Astfel, acestea trebuie să ajungă să aibă un preț mai mic decât traducерile ca publicul să le poată cumpăra. (...) În Anglia ediția de opere complete Shakespeare se găsește relativ peste tot și costă extrem de puțin. Ceea ce nu e cazul la noi cu clasicii români, ca să nu mai vorbim de

autorii contemporani. (...) Nu se poate să devenim o colonie culturală a altor țări. De aceea, nu are rost să avem o lege a cărții în general, ci o lege a cărții care să protejeze cartea românească și editurile ce scot carte românească”.

■ *Silviu Lupescu*: „la ora actuală există un pericol real să dispară cartea de pe piață. (...) Nu se cumpără manuale, cum să mai credem că se pot cumpăra cărți ca bun cultural în sine? O lege a cărții este absolut necesară, dar e nevoie de o voință politică, fiindcă nu se pot reglementa lucrurile prin ordonanțe date aleatoriu. Apoi, dacă vedem editurile numai ca pe niște societăți comerciale, dacă nu luăm în seamă și rolul lor cultural, există pericolul ca multe edituri să dispară. Ce ar trebui să cuprindă o asemenea lege? În primul rând, trebuie să știți că noi, editorii, livrăm cărțile în regim de consignatie. Adică noi difuzăm cărțile și acestea se cumpără în timp. (...) Unele titluri trebuie să stea în librării chiar ani, aceasta neînsemnând că sunt nevandabile, dar e bine ca un autor, un titlu, dicționare, enciclopedii să existe permanent în librării. Actuala legislație – ceea ce e mult mai grav – ne pune în situație de-a plăti impozit pe o marfă nevândută. (...) Apar și neconcordanțe în privința drepturilor de autor. Suntem puși acum în imposibilitate de-a mai achiziționa copyright-uri. Legislația actuală presupune plata TVA-ului și se pare că suntem singura țară care plătim așa ceva pentru import de cultură. Apoi partenerul străin este obligat să aibă un agent fiscal unic înregistrat în România, în contradicție cu practica internațională unde editurile își aleg agentul care le reprezintă. Fiindcă cifra de afaceri a editurilor românești e mică (...), străinii șicanați de birocrație și neavând câștig vor ajunge până la urmă să nu mai trateze cu noi. (...) Având în vedere importanța culturală națională a producției editoriale, cred că ar trebui exclusă taxa vamală pentru hârtia de carte. Deși se spune că pentru cartea produsă finit nu se percepe TVA, în realitate editorul plătește pentru o serie întreagă de servicii și materiale ce intră în producția cărții, ceea ce duce la ridicarea prețului. S-a calculat, de altfel, că toate aceste TVA-uri percepute nu înseamnă nimic pentru bugetul statului, dar... Reducerea prețului cărții fără TVA ar fi cam de 10 la sută. Poate să nu pară mult, dar gândiți-vă ce înseamnă acești 10 la sută pentru un elev de liceu care are nevoie de zece manuale!”.

■ *Augustin Frățilă*: „...mai este o problemă: noi, editorii, suntem în situația unor cutii poștale. Autorul vine cu o propunere, iar tu o publici sau nu. Ideea este că ar trebui să ieșim din această stare de așteptare. Editorul ar avea datoria să comande autorului ce consideră că intră într-un proiect de anvergură. Asta ar fi o politică culturală de ținută. Dacă pe piață romanul, de exemplu, este în cădere, atunci institui concurs, vii cu bani și ridici romanul. Dacă văd că este un moment favorabil pentru poezie și eseu stimulez aceste direcții. (...) Nu are nici un rost să editezi în neștire un gen dacă vezi că cerința în lume este alta”.

● În nr. 15 din „Contemporanul – Ideea Europeană”, Răzvan Voncu polemizează cu D. Țepeneag, care, în „Șotronul” din nr. 13, se pronunțase în ches-

tiunea „revizuirilor”: „Țepeneag, destul de pornit împotriva inerțiilor și a bizantinismului nostru răsăritean, înclină să se arate aspru cu Călinescu. Nu-i plac romanele criticului, dar mai mult decât ele îi displace Istoria, pe care o suspectează de protocronism avant la lettre, de un tradiționalism similisămănătorist, ce-i drept, bine camuflat. «Probele» modernității, care sunt după Dumitru Țepeneag, Bacovia și Eugen Ionescu, nu le trece. De aceea, fără să adere la formula confuză a lui Ion Bogdan Lefter – conform căreia numitul criticul este o piedică în receptarea literaturii române –, Țepeneag optează pentru o ieșire de sub fascinația lui Călinescu și a călinescianismului. E, indiscutabil, un punct de vedere. Trebuie să recunoaștem că nici nu e unul singular. Lăsând la o parte aberantele contestații politice ale lui Călinescu (Grigurcu, de pildă, vede în critic un «stâlp al realismului socialist»), și alți critici și-au exprimat nemulțumirea sau nemulțumirile față de istoricul literar și istoria sa. Alexandru George, de exemplu, e foarte nemulțumit, la trei decenii de la eseu lui Barthes *Critique et vérité* («Essais critiques», 1966), de lipsa ei de obiectivitate și propune (dar de ce oare doar *propune* și nu scrie?) o istorie dreaptă și exactă ca tabloul elementelor chimice. Există, așadar, toate premisele unei discuții despre Călinescu, despre principiile sale istorico-literare despre rezultatele aplicării acestor principii în *Istorie*. Inutil să mai precizez că toate aceste chestiuni au directă legătură cu ideile de direcție în cultura și *specificul național*, pe care «Contemporanul» dorește și până acum reușește să le readucă în discuție. (...) Evident, perspectiva calinesciană e depășită. Dar a fost depășită *după ce* a influențat covârșitor dezvoltarea literaturii române post-1941. *Istoria* se citește și astăzi cu un folos evident și, deși depășită, n-a fost, *din păcate*, încă egalată de nimeni. Pentru că, indiscutabil, avem nevoie de o nouă perspectivă asupra întregii noastre literaturi. Nu de corecții mărunte, ci de un nou punct de vedere, poate dotat cu o altă înțelegere a identității noastre culturale (termenul de specific național nu-mi place, sună pășunist), poate cu o altă înțelegere a raporturilor tradiție-inovație, societate-limbaj-literatură... Nimeni nu-i împiedica pe nemulțumiți să-și scrie și ei istoriile lor. Mă îndoiesc însă că sunt în stare să o facă (și nu mă refer la Dumitru Țepeneag, care e un mare prozator, dar nu un critic, ci la cei citați mai înainte).

20 aprilie

● Sub titlul *Opțiunea societății civile într-un moment de cumpănă*, revista „22” (nr. 16) publică pe prima pagină un text pro-NATO și împotriva regimului Miloșevici, text asumat de peste 100 de intelectuali, între care: Monica Lovinescu, Virgil Ierunca, Ștefan Aug. Doinaș, Adrian Marino, Gabriel Liiceanu, Mihai Șora, Horia Bernea, H.-R. Patapievici, Gabriel Andreescu, Lucian Pintilie, Victor Rebengiuc, Stere Gulea, Stelian Tănase, Andrei Oișteanu, Augustin Buzura, Gabriela Adameșteanu, Mariana Celac, Gelu Ionescu, Eugen Uricaru, Ion Vianu, Mircea Martin, Sorin Mărculescu, Sorin Antohi, Vladimir Tismăneanu, Alexandru Zub, Paul Cornea, Thomas

Kleininger ș.a. – „Se ivește acum ocazia, la sfârșitul acestui mileniu, să avem o poziție neechivocă și să spunem apăsător *care este interesul pe termen lung al României*. Niciodată nu i s-a oferit țării noastre, ca acum, șansa de (...) a arăta care sunt valorile în care alege să creadă: vrem să ne orientăm către Europa într-o Alianță stabilă, capabilă să ne garanteze ieșirea din interminabilul interludiu post-comunist sau, prin dictatorul Miloșevici, optăm pentru foștii comuniști care se agață de putere exploatând prestigiul sentimentelor naționale?/ (...) Este oare societatea română în stare să uite ce s-a întâmplat cu ea vreme de peste patru decenii? (...) Sau crede ea că o poziție ambiguă, într/un stil care s-a dovedit mereu falimentar, ne poate salva? Așa cum nu există o a treia cale între capitalismul liberal și centralismul comunist, nu există pentru noi posibilitatea de a rămâne suspendați între NATO și convulsiile fostului imperiu sovietic./ Ceea ce a derutat pe mulți dintre concetățenii noștri și i-a împiedicat să ia o poziție limpede în actualul conflict din Balcani este că împărtășim cu poporul sârb valorile credinței. Numai că Miloșevici nu duce un «război sfânt», ci unul de epurare etnică, iar valorile ortodoxiei pe care le împărtășim cu poporul sârb nu înseamnă și o coincidență cu opțiunile politice ale celor două popoare: președintele sârb, parlamentul și guvernul sârb vor să constituie o Uniune cu Rusia și Belarus; structurile puterii noastre s-au pronunțat, în schimb, de la bun început și cu o admirabilă consecvență, pentru NATO și Europa./ În sfârșit, nu credem că valorile democrației sunt compromise atunci când se răspunde violenței cu altă violență. Un bărbat care intervine când o femeie este bătută pe stradă nu se degradează «coborându-se la violență», ci se înalță anulând prin forță mârșăvia folosirii forței împotriva celui neapărat. Trupele lui Miloșevici excelează de ani de zile în ceea ce s-a numit «războiul împotriva civililor». Agresiunea unei armate împotriva copiilor și adulților lipsiți de apărare se numește *barbarie*. Iar când cele mai civilizate state ale lumii intervin pentru a curma această barbarie, ele fac un act de civilizație. Pentru copiii și adulții lipsiți de apărare care au căzut victime, în aceste zile, răspunderea o poartă cel care a provocat această reacție extremă și care pune mai presus puterea sa decât soarta poporului său”. (Comunicatul este reprodus și de alte publicații.) □ Este publicat un interviu cu Mircea Martin – *Câte Europe există?* –, realizat de Szabó Géza și datat „decembrie 1998”. (Interviul mai fusese publicat, în ianuarie 1999, în revista maghiară „Korunk”). La întrebarea „Cum ar trebui dărmate hotarele existente între diferitele mentalități, culturi?”, Mircea Martin răspunde: „Ce ar însemna dispariția frontierelor spirituale? Nimic altceva – pentru început – decât apariția și manifestarea consecventă a unei dorințe autentice, profunde, de cunoaștere reciprocă, adică o cunoaștere care să nu escamoteze aspectele neplăcute, neconvenabile «celuilalt» din istoria relațiilor bilaterale sau din prezent. (...) pasivul comun nu trebuie, deci, ocultat, ci numai prezentat într-o dublă perspectivă, astfel încât poziția «celuilalt» să

devină inteligibilă – chiar dacă nu acceptabilă –, iar figura lui să nu mai fie demonizată./ (...) Experiența internaționalismului socialist practicat ca politică de stat în estul Europei, vreme de patru decenii, ne arată că, în ciuda sloganelor și pretențiilor oficiale, problemele de fond au rămas aceleași, că dictatura n-a rezolvat nici adversitățile, nici contradicțiile, ci doar le-a «înghețat», producând o împingere a frustrărilor și resentimentelor în inconștientul personal și colectiv. Libertatea de după '89 a adus cu ea în chip previzibil – deși la intensități imprevizibile – ceea ce francezii numesc «le retour du refoulé»”. Mai departe: „*Am putea afirma că în general intelectualul încearcă să îndrepte ceea ce a stricat politicianul?*”/ (...) Discuția noastră se învârtăște în jurul a două teme: una, referitoare la ceea ce aş numi un *ecumenism al culturii* și cealaltă, de ordin *identitar*. De fapt, problema identității e prezentă în ambele situații, căci e vorba, pe de-o parte, de o identitate etnică și lingvistică, într-un cuvânt, națională, pe de altă parte, de o identitate europeană sau chiar mai mult, căci universalismul nu e deloc echivalent cu pierderea identității. În ambele cazuri răsunderea intelectualilor și a politicianilor este mare. În stadiul actual al lucrurilor, contribuția intelectualilor este și trebuie să fie covârșitoare mai cu seamă în construirea unei identități europene, ceea ce nu înseamnă că spiritul lor disociativ trebuie să lipsească din activitatea de definire continuă a identității naționale, acolo unde intervențiile politicianiste sau extremiste pot fi nu numai deformatoare, ci de-a dreptul nocive. Da, intelectualii au datoria să îndrepte ceea ce au stricat – și continuă să strice – unii politicieni. Întrebarea este însă dacă dispun și de mijloacele necesare pentru a reuși. (...) / *Cât de mult a rămas în urmă România în privința faptului că în Occident, de o bună bucată de timp, se vorbește despre o eră postnațională, însă la noi devine tot mai accentuată latura națională-naționalistă (în viața politică și culturală și în unele laturi în cea economică)?*/ Mi-e greu să dau un răspuns la o întrebare care este astfel formulată (...). Sunt tentat să pun la rândul meu câteva întrebări: Putem spune că a intrat cu adevărat Occidentul în întregime într-o «eră postnațională»? Includem în acest Occident și acea parte din Germania care a fost odată RDG-ul? E valabilă această definiție și pentru irlandezi, scoțieni, catalani sau basci? E valabilă ea pentru francezi? (...) / Pe de altă parte, România împărtășește această rămânere în urmă cu *toate* fostele ei «surori» din lagărul socialist, ca să nu mai vorbim de Iugoslavia, cu toate *fostele* și *actualele* ei componente. (...) Problematika națională este încă vie, chiar dureroasă pe alocuri în această zonă a Estului european./ Dacă în România se accentuează latura naționalistă, faptul se datorează în primul rând mizeriei, absenței soluțiilor economice eficiente: dintotdeauna mizeria a făcut casă bună cu extremismul. N-aș fi însă de acord cu părerea dumneavoastră referitoare la domeniul cultural: aici naționalismul nu e câtuși de puțin dominant. Dimpotrivă, pozițiile intelectuale, raționale, europenizante se bucură de audiență și, în orice caz, de autoritate”.

● Octavian Paler notează într-un editorial din „România liberă” (*Derive prezidențiale*): „În mesajul său către țară, Emil Constantinescu s-a referit de două ori la «suveranitate». O dată a zis că ea nu este și nu poate fi pusă în discuție. A doua oară, că e o valoare «care nu se negociază»./ Că suveranitatea «nu e pusă în discuție» e fals. De la începutul războiului din Iugoslavia «legitimiștii» se zbat, pe unde pot, să ne demonstreze că suveranitatea miroase a concept învechit./ (...) A spune – cum a spus [Emil Constantinescu] – că atacarea Serbiei de către NATO era «legitimă și necesară» nu însemna, oare, într-o logică elementară, că suveranitatea Serbiei era o bagatelă de care rachetele și bombardierele aliate nu trebuiau să se împiedice? (...)/ Este, oare, suveranitatea o «valoare nenegociabilă», cum plusează, acum, dl Constantinescu? Integrarea europeană presupune, dimpotrivă, negocieri în care sunt cedate ori relativizate unele attribute ale suveranității. Problema nu e, deci, de a transforma suveranitatea în mit, ci de a o accepta ca argument valabil, al țărilor mici, împotriva unei agresiuni. Căci poseorii de rachete se pot dispensa de obsesii juridice! Noi, nu. Or, cel care susține acum că suveranitatea este «nenegociabilă» s-a repezit, cu un zel suspect de servilism, să fie întâiul susținător al încălcării suveranității unui stat mic de către o alianță militară zisă «defensivă». (...)/ Să nu mi se spună că problema se pune diferit pentru sârbi și pentru noi. Suveranitatea este un principiu sau nu este nimic. (...) Odată evacuată din dreptul internațional, ea rămâne o amintire. (...) NATO se răfuiește acum nu cu un regim, nu cu un despot, ci cu un popor!”.

● Într-o tabletă din în „Adevărul literar și artistic” (nr. 464), *Paradiși de comunism?*, Costache Olăreanu observă că „războiul din Iugoslavia a înmulțit reacțiile antioccidentale până aproape de cotele de explozie”: „Ziarele, cu foarte rare excepții, publică pe prima pagină titluri care înfățișează cititorilor nu numai urmările unor bombardamente nemiloase ce fac și multe victime printre civili, dar sugerează și că vesticii au o atitudine cu totul dușmănoasă și cinică față de această parte de lume. Aceștia nu periclitizează doar pacea în regiune și procedează ca niște stăpâni absoluți care nu dau socoteală nimănui, dar mai au și insolența de a susține că luptă pentru valorile democrației, că vor respectarea drepturilor omului când, în fond, nu fac decât să-și dea drumul unor instincte sângeroase cu greu reprimite. De-aici, comentariile cel puțin contrariate ale unora, violentele diatribe antioccidentale ale altora. Dacă în cazul primilor explicațiile sunt ceva mai greu de găsit, ei nefiind, prin vârstă sau educație, atașați în vreun fel vechiului regim sau nostalgici ai acestuia, în cazul celorlalți, lucrurile sunt foarte clare. Aceștia din urmă abia așteptau un prilej pentru a-și da drumul resentimentelor lor antioccidentale. (...) V-am spus noi că nu se poate pune nici o bază pe vestici și că NATO nu e decât o capcană în care dușmanii noștri ar vrea să cădem, că mai bine rămâneam la ale noastre și nu mai căutam salvarea pe la alții!, vor ei să dea de înțeles «maselor», totdeauna sensibile la astfel de apeluri. Și cum să nu fie sensibile

când li se prezintă ravagiile pe care o politică acaparatoare dintotdeauna o produce peste tot în lume? Când lista de distrugeri, afișată pe prima pagină a unui ziar, cuprinde o policlinică, un pod cu tren pe el, o centrală de termoficare, un cămin de bătrâni, ca singure ținte urmărite de «imperialiști»? Se mai poate îndoi cineva de campania criminală dusă de aceștia împotriva unui popor, «poporul frate» sârb?/ (...) Situația din Iugoslavia e dramatică într-adevăr și de nedorit nimănui, având însă niște autori morali și materiali foarte preciși, care în nici un caz nu pot fi găsiți printre vestici. Pentru antioccidentalul funciar (...), războiul de la granițele noastre nu e decât un complot bine ticluit de americani și de NATO, de către un Clinton și Solana, căroră puțin le pasă de soarta unor copii, femei și bătrâni expuși fără milă bombelor./ Poate că cel mai frapant model al disputelor pe această temă ni l-a oferit dialogul Paler-Pleșu de acum câteva săptămâni, de la postul PRO TV. Două poziții, două mentalități opuse. În timp ce primul vorbea de războiul «împotriva poporului sârb», de «compromiterea ideii de Occident» și de «temenelele» pe care unii dintre noi le fac în fața Vestului, celălalt, vizibil «reacționar», aducea nu numai argumentele «administrative» ale postului său de ministru, dar și pe cele ale unui prooccidental prin vocație. «Domnule Paler, am fost bucuros când americanii au intrat în Vietnam și nefericit când rușii au intrat în Afganistan!», a exclamat la un moment dat Pleșu, cumva agasat că preopinutul său nu prea dă semne că i-ar înțelege demonstrațiile. «Eu, nu!», i-a tăiat-o scurt domnul Paler./ Cred că abia la schimbul acela de replici, petrecut mult după miezul nopții, telespectatorul obosit, dar tenace, și-a putut da seama cam în ce barcă se află fiecare dintre cei doi, precum și el însuși, bineînțeles cu condiția să nu fi fost, după o vorbă frustă a ministrului nostru de externe, prea «paradit de comunism». □ Sub genericul „Oameni care au fost” și sub titlul „*Locul meu nu poate fi acolo unde se colectează ura*”, Ileana Ioanid schițează un portret al lui Valeriu Cristea, de curând dispărut: „Cert, marele critic, scriitor, umanistul consecvent, chinuit nu își avea și nu își are locul «acolo unde se colectează ura». Nici înainte de '89 – și nici după... Și mai ales, după '89, când fiind convins că «orice om are dreptul să-și schimbe convingerile»... el mai adăuga: «Orice om *onest și serios*... căci altfel riscăm să deschidem larg porțile (le-am și deschis oricum, de mult, *imediat*) turmei de rinoceri, oportunismului». (...) Opera principală a lui Valeriu Cristea este *Omul-Valeriu-Cristea*. Acest om – care observă cele mai mici amănunte, iar semnificațiile le urmărește până la cele mai sensibile dintre tenebre; tânjitor-sociabil, dar timid până la boală, neverosimil de delicat, dar și tăios-tranșant, plin de umpr discret-suculent, dar care la capăt, la nevoie, ciupește exact acolo unde e cazul, înzestrat cu un acut *simț critic*, însă și cu un generos dar al admirației; cu inteligență mereu vigilentă și sensibilitate «stranie», *profund și onest până la tragism* – deci, acest om, prin tainice metamorfoze, este prezent, transfigurat în fiecare gând/rând, carte scrise de el. (...) Cine va voi să

înțeleagă opera lui Valeriu Cristea va trebui să pătrundă în viața lui. Torturată de el însuși. Pentru o mai bună înțelegere a lucrurilor. Va trebui urmărită viața sa torturată de alții, mulți alții, inclusiv foștii săi prieteni. Desigur, și neprieteni. Pentru a-l «îndrepta», a-l readuce pe calea cea «bună». De cine trasată și pentru cine? În acest fel devine Valeriu Cristea dovada vie, obiectul (...) *intoleranței*. De acum exersată dinspre o închipuită democrație. Închipuită, pentru că ea suferă maniacal-alergic la orice *diferență*. (...) În refuzul acestei boli istorice, azi mai periculoasă și mai absurdă decât oricând, se înrădăcinează vocația de critic a lui Valeriu Cristea. (...) Este vorba de vocația sa umană. Cu alte cuvinte, morală. Simțul echității sociale, sensibilitatea sa critică, «repulsiile sale morale» nu l-au transformat însă într-un «justițiar». Ci într-un aproape-unicat în peisajul culturii românești. (...) Pentru Valeriu Cristea *esteticul în sine*, fără a implica valori umane care să-i devină intrinseci, este orfan și searbăd. Dacă nu și ceva *periculos, nociv*. Pentru că tot ceea ce este imoral și amoral, spune el, trage în jos, secătuiește cultura, umanitatea. Tocmai și în acest sens, în întreaga sa activitate sa de critic consideră că tot atât de important este să spui atât «da», cât și «nu». (...) Umanismul lui Valeriu Cristea nu putea accepta, nici o secundă, nici o formă a *elitismului*. Nici furiile și efectele *anticomunismului gregar*, fără să fi fost vreodată comunist. Deci... un «nostalgic». El realiza uriașa importanță (istorică și metodologică) a *echidistanței față de comunism și fascism*. Trăia dureros pericolul zgomotelor asurzitoare desfășurate de «*disidența prerevoluționară și ciocoismul postrevoluționar*». (...) Oportunismul postrevoluționar, care, după părerea lui, a luat «un uriaș avânt fanariot», i-a produs repulsie și teamă”. □ Sunt publicate fragmente dintr-o *Corespondență Nicolae Steinhardt-Virgil Nemoianu* (mai precis, scrisori ale lui N.S. către V.N.), împreună cu un text explicativ al acestuia din urmă – datat aprilie 1999 (Washington D.C.): „De îndată ce a devenit evident (curând după 1975) că starea mea se schimbase de la cea a unui cărturar «în schimb cultural» cu cea a unui «trădător de patrie», defector nemernic, scrisorile prietenilor intelectuali din România (cum era de altfel și firesc) au luat sfârșit. (...) Trei au fost însă prietenii mei intelectuali care nu s-au sfiit să continue contactele cu mine. Aceștia au fost Ștefan Aug. Doinaș, I.D. Sîrbu și N. Steinhardt. (...) Cum eram un neobosit epistolier am adunat în pivnița casei (din fericire încăpătoare) dosare mărișoare cu scrisori Negoîtescu (...), Matei Călinescu, Doinaș și alții încă./ Tânărul amic Brădășan m-a îndemnat să mai caut. Așa am dat peste dosarul N. Steinhardt. (...) L-am cunoscut pe N. Steinhardt simultan prin familiile Pavel, Șora și prin I. Negoîtescu, prin 1964-1965, când ieșise de la închisoare. Steinhardt depășise de mult faza lui homosexuală, era acum un creștin cucernic, totodată însă voios, erudit, stenic, inimos, plin de vitalitate și de curaj, veșnic lipsit de mofături sau pretenții. Am impresia (și mândria) că sunt cel dintâi care l-a ajutat să «între din nou în circulație» prin niște traduceri incluse în volumele unei

antologii ale eseului englez. Curând după aceea făceam parte dintre cei puțini care l-au ajutat bănește când era imobilizat în spital de un stupid accident de circulație. (...)/ Nu cred că pun la dispoziție *toate* scrisorile (se va vedea că unii ani lipsesc), poate le-am pus în alte dosare, acum greu de despuiat. Am eliminat ilustratele scurte (de altfel foarte frumoase prin gustul ales al picturilor și fotografiilor). Dacă vreodată o universitate românească sau o bibliotecă serioasă va vrea să-și constituie un «fond Steinhardt», voi fi mai mult decât bucuros să donez tot dosarul”. (Publicarea scrisorilor lui N. Steinhardt către Virgil Nemoianu va continua și în nr. 465 și 266 ale revistei.)

● În „Academia Cațavencu” (nr. 15), la secțiunea *Show biz da’ mulți*, apare pamfletul *Chiuiturile condeiului* de *Banuș Mărăcine*: „Fiecare este liber să creadă că musai cutare este un mare scriitor. Este o chestiune de educație și, nu în ultimul rând, de gust. Iar cu gustul cuiva, de la români citire, nu trebuie să-ți bați capul. Nici noi nu ni l-am fi bătut aflând că poeta Nora Iuga o consideră pe Maria Banuș «cea mai mare poetă cu care am fost dăruți». E dreptul Norei Iuga s-o placă pe poeta plină de senzualitate din volumul de debut *Țara fetelor* (a plăcut-o în definitiv și G. Călinescu în *Istoria literaturii române*), numai că Nora Iuga nu se oprește aici. Ea o consideră pe Maria Banuș o *Doamnă a poeziei românești*. Întrebarea e dacă după ce i-ai pupat în cur pe Stalin, Moscova, PCR și i-ai demascat sincer pe capitaliști și pe americani în poezii de duzină poți să mai fii considerată o doamnă... Ca să nu părem nedrepti vom readuce în memoria cititorilor noștri mai în vârstă câteva versuri ale acestei doamne, astăzi stabilită la Paris: «Plugul, strungul și condeiul/ S-au pornit să chiuiască/ și-au pus flori la pălărie și văzduhul îiuiască!; În Comunism când vom trăi și-n carte; Dă-mi mâna. Vino. Să sorbim nădejde,/ statornicie, forță staliniană»”.

● În nr. 4 al revistei timișorene „Orizont”, Cornel Ungureanu comentează volumul lui Nicolae Balotă *Caietul Albastru*, subliniind existența a „zeci de pagini îndreptate contra regimului” („de-formarea caricaturală, portretul neiertător”). Pe de altă parte, Ungureanu atrage atenția asupra dublei ipostaze a autorului: „eruditul e copleșitor, teologul Balotă e aspru”. □ Numărul găzduiește pe aproape două pagini un interviu al lui Eugen Bunaru cu Șerban Foarță: „Singularitatea nu mi-o port, singularitatea mi-o suport. Singularitatea, ca asceză temporară, este, pesemne, o condiție a oricărui artist (poet). În ceea ce înșă mă privește, detest singularitatea: ea e în primul rând tăcere, iar eu nu tac și, din păcate, nici nu sunt vrednic de tăcere. (...) Eu mă cred, totuși, autentic; prin alții, devin, iată, puțin contrafăcut”. Despre apropierea sa de Ion Barbu, Ș.F. mărturisește că este vorba de „o afinitate sau... un mimetism”: „La 15-16 ani, când descoperi, sau mai târziu, pe un asemenea poet, mimetismul e inevitabil. Opțiunea mea, de fapt, a fost pentru Bacovia. Pe plan existențial, de altfel, Ion Barbu și Bacovia, în ciuda aparențelor ostile, au fost la fel de dezarmați, la fel de vulnerabili, la fel de «sensitivi». De unde și nevoia lor de o Agatha, de o Gerda”. ■ Eugen Bunaru scrie: „Universul poeziei lui Șerban Foarță este, în

fapt, lumea unei periferii, o periferie, însă, paradisiacă, feerică, o *perifeerie*". □ Alexandru Ruja semnalează ***Integrala Rebreanu***, prezentând laudativ volumul apărut în 1998: *Opere, 17-18*, ediție critică îngrijită de Niculae Gheran: „O asemenea ordonare în publicare respectă autonomia fiecărui text jurnalier și cronologia, ținând cont de data primelor însemnări. (...) Trimiterile spre actul scrierii sunt destul, notațiile din care să reiasă idei despre estetica romanului, de asemenea”. □ Otilia Hedeșan scrie despre volumul lui Dan Horia Mazilu *Noi despre ceilalți. Fals tratat de imagologie*, recent publicat la Iași, volum ce „deschide un nou drum în «citirea» bătrânelor cronici”, arătând „felul în care lumea noastră veche i-a văzut și, implicit, i-a valorizat pe străini”. □ Sunt publicate poeme de Cassian Maria Spiridon și Dan Emilian Roșca. □ Victor Neumann scrie despre volumul lui Paul Cornea *Introducere în teoria lecturii*, o „abordare analitic-teoretică” a lecturii, cu scopul „de a lămuri procedeele comprehensiunii, dar și de a funda o pedagogie și o propedeutică”: „*Introducere în teoria lecturii* arată cum nu se poate mai bine asemănarea preocupărilor profesorului român, dar și practicarea cu totul remarcabilă a metodei de lucru specifică experților occidentali”; „Interpretările lui Paul Cornea reprezintă o construcție originală, în care se întrepătrund analiza obiectivă cu opțiunile subiective”.

21 aprilie

● Pornind de la un recent colocviu pe tema literaturii minorităților naționale din spațiul Europei Centrale și de Est (eveniment organizat – la Mangalia – de Uniunea Scriitorilor din România), Dan Stanca publică în „România liberă” un articol intitulat „***Suntem pentru o Europă a națiunilor civice***” (citat dintr-o intervenție a președintelui USR, Laurențiu Ulici): „Ascultându-i pe ucrainenii din Slovacia și de la noi, am fost uimit de asemănarea unor situații: regimul comunist, atunci când a luat puterea, a dus cea mai diabolică politică. I-a încurajat inițial pe minoritari pentru a-și folosi limba, le-a sprijinit învățământul, literatura, presa, creând ceea ce se cheamă o discriminare pozitivă. Atitudinea lor nu a fost sinceră. Nu s-au purtat astfel din respect pentru minoritari, ci, cum a arătat și Eugen Uricaru sintetizând acest fenomen, pentru a submina vechea ordine statală. Nu întâmplător mulți minoritari au fost primii înscrși în organele de partid și de represiune. Apoi, când minoritățile au început să se «obraznicească» și să nu se mai subordoneze puterii comuniste, au fost acuzate de naționalism burghez. La noi, politica aceasta cunoaște două faze clare: cea a lui Dej, când minoritarii au fost susținuți, cea a lui Ceaușescu, când au fost suprimați și în consecință determinați să lupte, alături de majoritari, pentru drepturi, libertăți, democrație. (...) / Corneliu Reguș, scriitor de limbă ucraineană, a dezvăluit o practică ce poate părea nedreaptă, dar absolut necesară pentru sprijinirea minorităților. De multe ori premiile literare răsplătesc un volum al unui autor minoritar a cărui valoare se află sub valoarea

unui volum al unui autor aparținând majorității. Numai că problema susținerii minoritarilor este o chestiune de ordin civic, politic, extra-estetic în ultimă instanță, care completează, totuși, planul estetic. Scriitorii unguri și slovaci din România au punctat corect acest aspect. S-a relevat de asemenea beneficul rol jucat de Editura Kriterion, înființată și condusă de Domokos Geza, pentru a construi punți între minoritari și majoritari./ Editura nu mai este acum, din păcate, decât o umbră palidă a ceea ce a fost odată. Domokos Geza, prezent la colocviu, a prezentat date concludente: în Europa Centrală și de Răsărit există aproximativ 107 etnii. Din 81 de milioane de locuitori ai regiunii, 7,4 milioane aparțin minorităților. (...)/ Cele mai dure atacuri împotriva majoritarilor au venit din partea românilor din Ucraina (Ilie Zegrea și Vasile Tărășeanu) și a autorului de limbă germană din Ungaria, Vendel Hombuch. Se știe că Cernăuțiul a fost un mare centru cultural românesc. Acum românii abia-și mai salvează minimul de memorie pentru a nu dispărea. (...) Felul cum numele copiilor români este schimbat (Elena – Olena, Nicolae – Micoli etc.) atunci când e trecut în certificatul de naștere dovedește o politică clară antiromânească. Învățământul de limba română nu va fi decât pentru ciclul primar, dar de curând, din clasa întâi, se predă o materie nouă: ucrainologie. De la lichidarea, în 1991, a redacției de limbă română a Editurii Carpați de la Cernăuți nu a mai fost tipărită nici o carte în românește. Cu ajutorul Uniunii Scriitorilor de la București a apărut de curând publicația «Septentrion literar», care se adaugă «Glasului Bucovinei», editat cu sprijinul Fundației Culturale Române. Totuși, acum doi ani s-a înființat Reuniunea Scriitorilor Români din Cernăuți. Problema cea mai delicată e legată de monumentul lui Eminescu, a cărui înălțare în centrul Cernăuțiului, dar nu pe locul pe care-l ocupa în perioada interbelică, e tot tergiversată de autoritățile ucrainene ce, mai nou, plănuiesc ca acest loc să fie destinat până la urmă unei statui aparținând militarului autohton Bandera, membru în diviziile SS. (...)/ O atitudine la fel de vehementă a avut-o și autorul german din Ungaria. Legea minorităților din 1993 nu a rezolvat deloc problema căreia îi era menită. Din aproape 2.000.000 câți erau în Ungaria la începutul secolului, germanii nu mai numără decât vreo 200.000 de persoane. Asimilarea forțată acționează masiv, continuând o politică începută imediat după primul război mondial. (...) În momentul de față germanii nu au decât un singur ziar în limba lor, care conține de toate, sport, politică, cultură și – de reținut! – nici o editură. Scriitorul german ne-a felicitat pentru faptul că la noi există titulatura Uniunea Scriitorilor din România, și nu Uniunea Scriitorilor Români, așa cum este în Ungaria, unde totul este maghiar și nu are voie să fie altfel”.

● La rubrica sa „Contrafort” (nr. 16), Mircea Mihăieș trage un semnal de alarmă cu privire la atitudinea dominantă a electoratului român din prezent, în contextul războiului din Iugoslavia (*Șansa democrației: lovitură de stat?*): „De când cu represaliile N.A.T.O., avem complexul Serbiei pentru că noi am

cedat părți din țară de câte ori s-a ivit prilejul, în timp ce ei s-au apărat cu arma în mână și în fața lui Hitler, și a lui Stalin. Iar astăzi, când Dumnezeu le-a luat mințile și votează cu iresponsabilitate aderarea la ceea ce-a mai rămas din Imperiul Răului, noi vrem să-i imităm și să-l aducem la putere pe Miloșeviciul național! Sigur că omul de rând nu gândește în acești termeni. Prevăzut cu o memorie relativ scurtă, el compară dacă ceea ce i-a promis politicianul pe care l-a votat corespunde acțiunilor sale de după ajungerea la putere. Iar ceea ce observă e că n-a făcut decât să scape de un mincinos și de un profitor pentru a aduce în locul lui altul!”. □ Dorin Tudoran abordează într-un eseu politic de actualitate (*Reforma pactada*) deriva adeptilor români postdecembriști ai liberalismului: „Adevărata problemă a unei societăți cum este cea românească de după decembrie 1989 nu ar fi trebuit redusă la cine și cât de securist fusese înainte, ci încotro s-au reorientat loialitățile unor asemenea oameni, când dispăruse dictatura ce canaliza discreționar aceste opțiuni”. □ Ileana Mălăncioiu revine sarcastic asupra chestiunii iugoslave, din perspectiva „pascală” a contextului (*Săptămâna luminată*): „Se spune că dacă mori în săptămâna luminată ajungi în rai. Probabil acesta este motivul pentru care atâtea persoane luminate laudă bombardamentele care n-au fost întrerupte nici cu ocazia Paștelui. (...) În ce mă privește, mă încăpățânez să cred mai departe că, din faptul că sărbii sunt singuri fiindcă lumea din jur are alte interese, nu se poate trage concluzia că dreptatea ar fi neapărat de partea celorlalți, cum spune d-l ministru de Externe. Și Cehoslovacia a fost singură în 1968, dar istoria nu le-a dat dreptate celor ce-au invadat-o. Iar faptul că împușcatul nu a intrat împreună cu ceilalți aliați în această țară e ultimul lucru care îi poate fi imputat. Indiferent ce motive l-ar fi animat să iasă în piață și să se pronunțe deschis împotriva invaziei. Pe de altă parte, nu trebuie uitat că tot adevăratul interes național l-au apărat și cei ce au hotărât să intrăm în război alături de Hitler, și cei ce s-au întors în țară pe tancurile rusești”. □ La „Cronica edițiilor”, Z. Ornea comentează favorabil noua ediție, realizată de Teodor Vârgolici, a romanelor lui Gala Galaction, cu verdicte „estetice” rezervate, însă, la adresa scrierilor în speță (*Romanele lui Galaction*). □ Eugenia Tudor-Anton scrie un comentariu despre pasaje cenzurate, în timpul regimului comunist, din operele Horteniei Papadat-Bengescu (*Hortensia Papadat-Bengescu și croșetele*). □ La rubrica „Revista revistelor”, *Cronicarul* atacă, pornind de la două texte din suplimentul „Vineri” al revistei „Dilema”, o serie de „probleme” ale învățământului românesc de limba și literatura română: „...am citit două articole complementare despre literatura română în învățământul gimnazial și liceal, materiale ce ar trebui neapărat avute în vedere de subalternii d-lui Andrei Marga. Dacă mafia manualelor perpetuează vechile clișee didactice și le impune în grilele de examene, cenzurând interpretările personale ale elevilor, creativitatea, inteligența și apreciind doar memorarea unor «comentarii» stupide prefabricate, dezgustul adolescenților pentru

«materie» (rămasă la propriu doar materie) este în bună măsură explicabil. În primul dintre articole, intitulat ***Cum să-l predai pe Thomas Mann într-o țară eminamente agrară?***, George Ardeleanu identifică bine cauzele menținerii unui canon didactic mult defazat față de critica literară a sfârșitului de secol. El spune că media de vîrstă a profesorilor de română este în jur de 50 de ani. (...) Acești profesori rutinați încearcă să-și aducă elevii la unitatea de măsură a propriei adolescențe și tinereți, operând «un transfer de inhibiții-complexe-frustrări». O a doua cauză ar fi perpetuarea dublei conștiințe. (...) Din experiență, profesorii știu ce trebuie scris, pentru o notă bună, la tezele de capacitate și bacalaureat, chiar dacă și ei și elevii au alte perspective interpretative decât canonul impus de Bărboi-Boatcă-Popescu. (...) Cel de al doilea articol, ***Temă și variațiuni*** de Florin Ioniță, analizează rezultatele simulării examenului de capacitate. Experimentul a urmărit, între altele, stabilirea gradului de dificultate a subpunctelor din testul de limba și literatura română, precum și nivelul de competență al candidaților. După corectarea miilor de teze (din care sunt citate «perle» de tot hazul), a reieșit că nivelul e parter. Parterater. Și nu din vina copiilor. Ei sunt «dresați» mai cu seamă să memoreze, iar diferențele de performanță vin din eficacitatea dresajului”.

● La rubrica „Averse” din „Luceafărul” (nr. 15), apare tableta (nesemnată) ***Avocatul diavolului***, sarcastică la adresa unor autori precum Nicolae Dragoș sau Ion Dodu Bălan: „Când în Colegiul Onorific al vreunei fițiici îi descoperi pe Leonida Lari și Grigore Vieru, știi încotro se deplasează atenția. Iar, dacă în interiorul acesteia descoperi semnăturile marilor fani ai stejarului din Scornicești, adică Ion Dodu Bălan și Dumitru Bălăeț, bănuiești, chiar dinainte de a răsfoi «Națiunea», ce program poți întâlni”. □ Alexandru Grigore își continuă serialul ***Patografia unei erori, Cel mai iubit dintre pământeni***: „Dându-și probabil seama de absența atmosferei intelectuale din text, Preda își pune eroii să poarte discuții și să-și dea cu părerea despre una sau alta. Dar nici una dintre toate aceste chestiuni nu ține de domeniul filosofiei sau al gândirii, cu care Preda nu era familiarizat și nici nu se referă, măcar vag, la gravele vicisitudini ale acestei discipline în acei ani teribili. E vorba cel mult de colectivizarea agriculturii, de efectul economic al înlăturării vechilor proprietari de întreprinderi, dar mai ales de felurite anecdote din viața Uniunii Scriitorilor, dar fără nici o legătură cu tema cărții, culminând cu prezentarea de scene în care apar travestiți Mihai Beniuc, Ion Vitner, Paul Georgescu, dar mai ales «zimbrii» literaturii românești, M. Sadoveanu, o veche simpatie a prozatorului din Siliștea-Gumești”. □ Alina Lupșe consemnează un amplu interviu cu Bujor Nedelcovici: „Un roman despre copilăria mea nu m-a interesat deoarece aș fi riscat să alunec în lirism – așa cum ați remarcat – care ar fi putut să fie apreciat de anumiți lectori, dar aș fi fost pândit să cad în melodramă sau într-un sentimentalism superficial de care m-am temut toată viața. (...) Pentru mine literatura înacepe la granița ce desparte Eu de El, adică

în ficțiune, imaginație, imaginar și «imaginal». Romanul nu este o poveste adevărată – confuzie frecventă cu reportajul sau autobiografia, chiar dacă sunt critici care pretind că există o «literatură biografică», ci o «istorie imaginată», o minciună posibilă și adevărată, cum era de părere Aristotel în *Poetica*”.

22 aprilie

● Într-un amplu editorial din „Contemporanul – Ideea Europeană” (nr. 16), **Imaginea scriitorului român**, Nicolae Breban îl acuză pe N. Manolescu pentru faptul că, publicând în „România literară” (nr. din 7 aprilie 1999) pagini din dosarul de informator al lui Ion Caraion, ar participa la „terfelirea unui scriitor”, la fel ca, mai demult, un Eugen Barbu, în „Săptămâna”: „Ce m-a uimit în primul rând, ce m-a stupefiat chiar este procedeul jurnalistic identic a două personalități atât de distincte, cu o biografie atât de neasemănătoare, vorbesc de E. Barbu și N. Manolescu. (...) Deși nu e vorba de un caz penal, ne punem totuși întrebarea clasică: *cui prodest*; cui folosește? Familiei Lovinescu, nu credem, atât marele critic cât și soția sa, Ecaterina Bălăcioiu, sunt încărcăți cu zeci de amănunte ce luncă iute de la trivialitatea colocvială la o groasă vulgaritate. (Și vina revistei este de-a fi acordat larg spațiu acestora). Lui Ion Caraion și mai puțin! În cele două ample fișe caracterologice el îi încarcă pe doi dintre colegii și prietenii săi de tinerețe literară, care l-au ajutat generos după ieșirea sa din teribila pușcărie comunistă cu zeci de detalii, insinuări, aserțiuni, concluzii psihice și biografice, morale și literare ce dacă n-ar friza uneori o clară pulsione paranoidă, ne-ar duce în imperiul monstruosului. Vârful acestora este afirmația enunțată fără șovăire că Monica Lovinescu nu este fiica tatălui ei. (De fapt, mai știi, poate acesta a fost și scopul, voit sau nevoit al redactorilor «României literare», de a ne prezenta «un monstru literar»! S-a speriat oare cineva că în ultimii ani Ion Caraion și opera sa erau tot mai prezente în cercetarea și admirația postrevoluționară?!...) Și mai puțin, incomparabil mai puțin, «servește» acest dosar imaginii scriitorului român. Ca și în '82 «Săptămâna» – «România literară» de azi parcă vrea să-l convingă pe cetățeanul român care încă mai păstrează, în ciuda multelor noastre ezitări și demisii morale sub comunism, o fărâmă de admirație (...), că artiștii nu sunt decât o gloată de profitori, de paraziți, de indivizi locuiți de cele mai dubioase instincte. A, mi se va replica cu vioiciune, aici e vorba doar de I. Caraion! (...) În ce mă privește, eu nu sunt recunoscător conducerii «României literare» că a dat publicității *numai* cele două fișe informative ale marelui poet ce a fost I. Caraion. Sau dacă voia neapărat să o facă – sau dacă cineva, nu știu cine, a insistat atât de mult, atât de imperios ca acest lucru să se întâmple! – eu, ca un bun redactor, ca un bun coleg și ca un real admirator al operei poetului, aș fi publicat nu 13 pagini pestrice de gânduri și detalii rupte, dubioase, ci o singură pagină curată, semnată cu adevărat de autorul ei din marea sa operă, vîguroasă, cu accente luciferice și naive, scrâșnind de o durere și tristețe supraumană –

tristețe a întregului său neam! – din opera celui ce-a fost *și este* Ion Caraion”. □ Același subiect este abordat și de Cătălin Țirlea, care precizează: „Cele două note informative, prima având-o ca subiect pe d-na Monica Lovinescu, cea de-a doua pe soțul acesteia, dl. Virgil Ierunca sunt însoțite de: 1) o prezentare de punere în context semnată de directorul revistei, dl. Nicolae Manolescu; 2) câte un comentariu la fiecare dintre ele, sub semnătura d-lui Mihai Pelin, furnizorul textelor (aici o paranteză: cele două comentarii dezvăluie destul de evident că notele au fost înaintate spre publicare pentru a-l contracara pe dl. Paul Goma, cu care dl. Pelin pare să aibă ceva de împărțit); și 3) o amplă cronică semnată de dl. Gheorghe Grigurcu la volumul *Ultima bolgie. Jurnal 3* de Ion Caraion, publicat recent de Ed. Nemira. Sigur că notele informative ale lui Ion Caraion sunt, pe alocuri, cutremurătoare prin cinismul lor, prin modul oribil în care este maculată imaginea unor figuri clasice ale literaturii române precum E. Lovinescu, Camil Petrescu, Hortensia Papadat-Bengescu ș.a. Caracterul lui Ion Caraion nu pare să fi fost configurat din petale de crin, cu siguranță, dar în jurul nostru se dezvoltă zi de zi caractere cu mult mai cinice, mai brutale și mai dezgustătoare. De ce tocmai cel al lui Ion Caraion a trebuit să facă subiectul unui dosar public? Răspunsul e simplu: pentru că Ion Caraion este un scriitor, și încă unul de mână întâi. Dl. Gheorghe Grigurcu nu este un scriitor. D-sa este un comentator al fenomenului literar, un critic. Un critic a cărui acuitate și finețe se apleacă în unele cazuri nu numai asupra textelor literare, ci și, cu o egală plăcere, asupra elementelor de biografie a scriitorilor, pe care le comentează dintr-o perspectivă etică. Prezența d-lui Gheorghe Grigurcu, extinsă pe o treime din corpul de 12 pagini al dosarului, nu este întâmplătoare deci”.

● În „Cotidianul” Ion Cristoiu semnează pamfletul *Un mutant: Gabriel Liiceanu*: „Gabriel Liiceanu n-are gânduri, emoții, îndoieli, ci numai certitudini și câteva fraze pe care le repetă papagalicește: *NATO e întruchiparea perfecțiunii! E pentru Poporul Român de azi ce trebuia să fie pentru Poporul Român, în anii '50, Armata Roșie*. Privindu-l pe acest mutant (robot), pe numele lui de buletin Gabriel Liiceanu, am înțeles de ce scriitorii români din anii terorii comuniste acceptau să iscălească reportaje despre URSS, în care o Țară apărea ca un Rai, iar un popor, ca o comunitate de îngeri. Când aduceau notele lor de călătorie cinstite, în care-și permiteau să observe că la Moscova e frig, dădeau peste activiști de genul lui Gabriel Liiceanu vârați în cizme și scurte de piele, aceștia citeau manuscrisele cu pistolul pe masă. Și când nimereau peste o observație mai pământească despre marea Țară a socialismului întindeau mâna spre pistol. Bietul scriitor, care avusese naivitatea de a crede că poate să relateze ceea ce a văzut cu ochii lui, începea să tremure de frică. Își dădea seama că în fața lui nu e un om, ci un mutant. Fabricat în laboratoarele de la Kremlin. Așa cum Gabriel Liiceanu e un mutant meșterit în laboratoarele de la Casa Albă”.

● În „România liberă”, sub genericul „Tableta de joi”, Gabriela Adameșteanu publică articolul *Între Est și Vest*: „Se înșală cei ce cred că se poate face o paralelă între momentul 1914-1916, perioada de neutralitate a României înainte de a intra în război de partea Alianților, și cel actual, când ea își exprimă atitudinea față de intervenția NATO în Iugoslavia./ În primul rând pentru că acum nu este vorba despre o intrare în război, ci despre opțiunea între forțele aflate în conflict: țările democratice ale Vestului, care încearcă să împiedice dezechilibrul regional din cauza unei noi purificări etnice, și Iugoslavia, târâtă în război de dictatorul Miloșevici, care încearcă astfel să scape de responsabilitatea sa pentru multiple crime contra umanității./ Într-o asemenea situație, neutralitatea ar izola România în raport cu vecinii săi, toți favorabili sau chiar parte din NATO, și i-ar afecta în mod rapid viitorul. (...)/ Acum, pe de o parte, președintele SUA nominalizează România ca model într-o regiune instabilă, considerând-o deci compatibilă cu democrațiile occidentale, iar pe de altă parte, vicepreședintele Serbiei o enumeră ca posibil partener în uniunea Rusia-Belarus-Iugoslavia. Cine poate argumenta că interesul României poate fi uniunea sa cu state falimentare economic și precare politic cum sunt cele din alianța estică Rusia-Belarus-Iugoslavia?/ Cu argumente raționale, nimeni./ Și totuși, emisiuni de televiziune (inclusiv cea publică, mai amatoristică decât oricând), articole de fond intens emoționale, cu distorsiuni de informații și omisiuni despre drama refugiaților din Kosovo, amestecă în ultimele săptămâni lucrurile în așa fel încât românii să piardă din vedere, într-un moment crucial, interesul țării lor./ Un eșantion semnificativ al acestei campanii de presă l-a constituit prestația lui Cristian Tudor Popescu la Antena 1 (20 aprilie). Prin masca sa agresivă, care a potențat agresivitatea discursului, el a infuzat emisiunea de o emoție pe alocuri insuportabilă, în ciuda, sau poate tocmai din cauza, stăpânirii de sine și argumentației preopinentului său, Gabriel Liiceanu./ Scriitor apreciat de anumiți colegi ai săi de literatură, Cristian Tudor Popescu creează, din păcate, confuzii periculoase între artă și presă, între opinie și informație, ori între punctele cardinale”. □ La pagina de „Cultură”, Dan Stanca dialoghează cu poetul basarabean Leo Butnaru (*Nu am fost niciodată minoritari*). L.B.: „– Câte edituri edituri românești și reviste culturale erau în Basarabia înainte de 1991?/ – 5 edituri, iar dintre reviste aș numi «Nistru», «Columna», «Literatura și arta». Acestea erau pur literare. Dar mai apăreau și vreo 20 de ziare în românește. După 1991 s-au mai înființat și alte publicații, dar au mai și dispărut. Dintre cele care s-au înființat aș aminti în primul rând «Contrafortul», «Sud-Est», «Limba română». Au apărut și cotidiene («Flux») cu un tiraj destul de bun, apoi ziare de partid («Țara», «Mesagerul»). Există însă și fenomenul că populația este atrasă de presa rusească, fiindcă are multă informație și publicitate. Dar, ca să spun drept, populația acum e atât de săracă, încât nu mai cumpără nimic./ – Mai există acum în Basarabia edituri ale minorităților?/ – Editurile particulare care s-au

înființat după 1990 sunt ale românilor. Există și edituri rusești, dar insignifiante. Aceasta nu înseamnă că pe piață e lipsă de carte rusească, dar ea vine de la Moscova. (...)/ Ca și la voi, și la noi revistele de literatură nu se prea cumpără, cărțile la fel. Probabil că la noi e mai rău. Actualmente în Basarabia sunt 7-8 edituri românești, dar numai 3-4 funcționează ca lumea. Ele exportă carte în România, fiindcă la noi ea nu se vinde. (...)/ – *Nu există acum o nostalgie pentru anii trecuți?* – Din cei 300 de membri ai Uniunii Scriitorilor din Moldova, după părerea mea, 150 o duceau mai bine înainte, serveau interesele partidului comunist și erau plătiți pentru aceste sacrificii. Din acest motiv au nostalgia vremurilor de odinioară. Dar nostalgia exprimă de fapt nonvaloarea lor. Cred că și în Uniunea Scriitorilor din România e la fel./ – *Mai crezi într-o posibilă unire a Basarabiei cu țara?* – Cred într-o unire printr-o confederație. Sunt de vină oamenii politici. Există, cum știi, o vorbă: decât codaș la oraș, mai bine în satul tău frtuntaș. (...) Politicienii noștri nu vor să piardă ce dețin aici, pe plan local. Și bineînțeles, problema cea mai importantă e legată de progresul material al României”.

23 aprilie

● Octavian Paler publică în „România liberă” editorialul *Între onoare și singurătate*: „Basmele cu o posibilă derivă a României în apele unei uniuni fantomă, Rusia-Belarus-Iugoslavia, puse în circulație, ca sperietoare, pentru a ne arăta, dragă Doamne, ce patrioți sunt cei care, precum d-nii Constantinescu și Babiuc, ardeau de nerăbdare să vadă cum cad bombe din cer, sunt pure bazaconii. Ce român zdravăn la minte poate lua în considerare o astfel de opțiune? Cum demagogie ieftină e și insinuarea că românii care se îngrozesc nu doar de suferințele și de tragedia albanezilor din Kosovo ar ține partea lui Miloșevici. (...) Și pe baza cărei logici, ca să nu zic în virtutea cărei morale, avocații acestui război consideră că a avea compasiune și pentru morții sârbi, nu numai pentru cei albanezi, înseamnă atitudine antioccidentară? Eu, unul, nu vad nici o contradicție între prețuirea civilizației occidentale și neputința (cel puțin a mea) de a socoti bombardamentele o formă de «civilizare». (...) Cum am afirmat de nenumărate ori (...), nu există pentru noi altă cale, cât de cât liniștitoare, în afara apropierii de Occident. Izolarea, tâfnosă ori resemnată, în Est ar echivala cu o perversiune: de a ne lăsa istoria la dispoziția geografiei. Sau, mai exact, de a lăsa geografia să ne facă mai departe istoria. Oricâte nedumeriri și descumpăniri ne-ar produce Occidentul, prin egoismul, opacitățile și, câteodată, cinismul lui, n-avem altă opțiune. Bănuiesc că inclusiv antioccidentarii din România, dacă au un dram de inteligență și de patriotism, ar vota la un eventual referendum pentru integrarea în structurile euroatlantice. Dar, recunosc, mă îngrozesc de «civilizarea» prin bombe la fel de mult ca de masacrele săvârșite în Kosovo de trupele lui Miloșevici ori de detașamentele UCK. (...) Un occidental care n-are timp să vadă diferența dintre NATO și

ONU își poate permite să privească senin, la televizor, cum e distrusă o țară din Est. El e la adăpost de spaime. (...) Noi am trecut prin experiența sinistă a unor diktate. Devenim, fără voie, sensibili când auzim de secesiuni. Noi am trăit aproape o jumătate de veac sub ghilotina «suveranității limitate». Nu prea putem (cu unele excepții, desigur) să discutăm cu detașare despre perimarea principiului suveranității. Noi n-avem rachete, nici avioane invizibile. De aceea (cu unele excepții, desigur) suntem tentați să ne cramponăm de dreptul internațional. N-avem încotro, trăim și prin emoții, în timp ce rațiunea ne confirmă ca trebuie să rămânem fideli opțiunii noastre prooccidentale, inima (cu unele excepții, desigur) ni se strânge văzând drepturile omului amestecate cu moartea”.

● În „Ziua”, Ioan Groșan se întreabă: **Cărei Serbii îi ținem partea?**: „Am citit în «Naționalul» de ieri un aiuritor articol anti-NATO, pe lângă care textele lui Ion Cristoiu par scrise de un copil bosumflat, dar bând. Pactul nord-atlantic e făcut «bandă de răufăcători» ce asociază «sălbăticia nazistă cu perfidia bolșevică», «killer cinic», «asasin cu sânge rece», Clinton e un «depravat» etc.; în schimb, sârbii (toți!) oferă lumii «un sublim exemplu de eroism și demnitate, de la care toți, dar, mai ales, noi, românii, avem de învățat». Să ne ferească Dumnezeu să învățăm de la sârbi comportamentul lor față de albanezii din Kosovo! (...) Nu ascund faptul că în fața solidarității sârbești (o solidaritate, pe alocuri, în rău) m-a încercat, nu rareori, un sentiment de simpatie: o simpatie instinctivă pe care-o ai față de unul mic și pricăjit caftit la sânge de altul superior, cel puțin fizic, din toate punctele de vedere. Dar chiar așa mic și pricăjit să fie Miloșevici ăsta (...)? (...) Ar vrea ziaristul de la «Național» să aibă soarta unui confrate belgrădean (...) asasinat (...) în poarta casei sale, numeai pentru că îndrăznise să-l atace constant, în scris, pe dictator? Dacă tot avem tendința (...) de a lua partea sârbilor, trebuie să ne gândim și CĂREI SERBII ÎI ȚINEM PARTEA. Dacă jurnalistul de la «Național» vrea cu tot dinadinsul să ia partea Serbiei lui Miloșevici aliate cu Belarusul zăltatului de Lukașenko și cu Rusia imprevizibilă a veșnic mahmurului Elțin, n-are decât; s-ar putea însă să se trezească la un moment dat că va trebui să-și scrie articolele cu chirilice”.

● În „Dilema” (nr. 324), Mircea Iorgulescu comentează (cu referințe din presa franceză) sprijinul acordat, în presa românească, liderilor iugoslavi în conflictul din zonă (**București-București, via Paris**): „Acele articole din presa occidentală erau, mărturisit, chiar ecouri ale presei românești. Ceea ce, în bună logică de astă dată, înseamnă că ruptura, dacă ruptură există, nu e atât între populație și responsabili politici ai țării, cât între presă, pe de o parte, și populație și responsabili politici, pe de cealaltă. O ruptură nici egal de lată, nici egal de adâncă, o ruptură ce merge de la radicalismul extremist al lui Corneliu Vadim Tudor până la meschine și nemărturisite calcule politice. Se profită, și nu în puține cazuri, de criza iugoslavă pentru a se exprima de fapt

chiar și adversități personale, față de ministrul de Externe Andrei Pleșu de exemplu, bineînțeles că în ambalajul preocupării generoase de soarta țării și de interesul național”. □ În legătură cu sprijinul intern acordat Iugoslaviei se pronunță drastic, de pe poziții occidentaliste, Mircea Vasilescu (*De partea viitorului*): „Lucrurile ar trebui să fie clare: opțiunea noastră pentru structurile euroatlantice a fost exprimată clar, de multă vreme, iar a da înapoi în fața primelor complicații ivite pe parcurs ar fi de-a dreptul fatal. În plus, «soluțiile de mijloc» care s-au vehiculat («neimplicare», «neutralitate» etc.) ar ilustra teama noastră de a asuma până la capăt o formulă limpede pentru viitor, o formulă bazată pe asumarea unor valori (cele ale democrațiilor occidentale) care sunt deasupra conjuncturilor trecătoare și sunt dincolo de sentimentele istorice de prietenie față de vecini. În acest moment, interesul național nu poate fi redus doar la bunele relații cu vecinii, nici nu poate fi întemeiat pe rațiuni istorice sentimentale, oricât de adevărate ar fi acestea. Lumea se schimbă, multe dintre schimbări pot părea nedrepte sau «imorale» (dar când au funcționat, în istoria politică a lumii, moralitatea și buna purtare?) dacă vrem să fim de partea bună a schimbării, trebuie (...) să urmăm consecvent calea pe care ne-am ales-o, asumându-ne și riscurile pe care le presupune”. □ Grupajul tematic al numărului (*Solidaritatea*), stimulat de ultimele evenimente politice internă (minerialele, noile evoluții economice, scandalul „listei lui Adrian Severin” ș.a.) și internaționale (conflictul iugoslav) este realizat de Tita Chipur cu participarea unor politicieni, ONG-iști, esești și critici literari (Dan Oprescu, Eugen Vasiliu, Cornel Atanasiu, Angela Dobrescu, Octavian Gabor, Cristian Ghinea, Irina Nicolau, Z. Ornea, Alexandru Paleologu, Nicolae Manolescu ș.a.). ■ Al. Paleologu vede în solidaritate un *Fenomen dinamic și defensiv*, într-un etxt presărat cu secvențe memorialistice: „Discutam odată cu un prieten evreu (N. Steinhardt) în prezența unui terț (un «amic») despre eseul *Un peuple de solitaires* (din volumul *La tentation d'exister*). Din conversația noastră amicul înțelesese că e vorba de evrei, dar nu auzise bine titlul și a exclamat: «Da, sunteți foarte solidari!» (adresându-se, evident, lui N.St.). Noi, N. St. și cu mine, am perceput, amuzându-ne, nuanța inconștient antisemită a exclamației. Da, evident, sunt solidari de mai multe milenii, dar de ce? Sentimentul de a aparține unei categorii ce face sau poate face obiectul unei mai fâțișe și direct eficiente, sau mai discrete și mai mult deziderative tendințe de excludere, e normal să genereze solidaritatea”. ■ Nicolae Manolescu semnează un articol „la temă” intitulat *Junimiștii și optzeciștii*, insistând asupra idee de solidaritate generaționistă ca motor al schimbărilor de canon: „Aș spune că (scriitorilor) le e străin complet spiritul de grup, ca și cel de echipă, dar tânjesc totodată după cel de castă. Avem două exemple concrete în secolul XIX. Revoluția de la 1848 i-a găsit pe scriitori pregătiți întrucâtva să colaboreze. Pregătirea s-a făcut, pentru unii dintre ei, în acțiunile masonice din anii '30-'40. Cărvunarii și autorii manifestelor de constituție și ai diferitelor

manifeste reformatoare, unii ajunși în temnițe (...), alții exilați pe la moșii, au fost, aproape toți, masoni. Revoluția a transformat însă brusc spiritul acesta, secret și elitist, de castă, într-unul de grup de interese politice. (...) Temperamentalii munteni sunt cei care s-au ilustrat îndeosebi, prin certuri de-o clipă și prin uri de-o viață, prin polemici, unele însângărând istoria literară mulți ani după consumarea evenimentelor. Moldovenii au rămas prieteni și, poate, acestei moderații (similară cu cele din textele lor de reformă) îi datorăm, un deceniu mai târziu, realizarea Unirii prin cedarea neorgolioasă în fața lui Cuza (...). Un al doilea exemplu este acela al junimiștilor. Ei au început prin a fi un grup de amici de idei și literari, în Iași din debutul deceniului. Printre ei, câțiva masoni. Dar casta pe care au alcătuit-o n-a fost numai urmarea acestui din urmă fapt. *Junimea* a fost prima și, până recent, ultima castă literară din istoria noastră. Cel puțin până la optzeciștii din secolul acesta, n-am întâlnit o organizație de scriitori atât de solidară. Nici în jurul Sburătorului (care a rămas un cnaclu), nici în generația anilor '80, spiritul de castă, dacă s-a manifestat, n-a durat. *Junimea* reprezintă excepția care confirmă regula. Semnificativ e faptul că «societatea» nu s-a destrămat nici după intrarea în politică a multora dintre membrii ei de vază. Junimiștii au format inițial aripa tânără a mișcării conservatoare și au izbutit să rămână uniți o bună bucată de timp. Ruptura dintre Maiorescu și Carp este târzie. În plus, cum junimiștii erau și universitari, spiritul de castă al cnaclului și al «Convorbirilor» din anii '60-'70 s-a prelungit mult după 1900, când foștii studenți ai lui Maiorescu au preluat ștafeta culturală și politică. Colectele, bursele, sprijinul permanent, traficul de influență (da, traficul de influență, inevitabil în sistemele de castă sau de grup) au jucat un rol esențial în solidaritatea, vreme de două generații, a junimiștilor. Nu găsim nimic comparabil în secolul XX, cu excepția optzeciștilor, a căror solidaritate rămâne, de aceea, absolut uimitoare. La două decenii de la Cnaclul de Luni și reușind să treacă peste orgoliile regionale și să formeze un grup național, scriitori care au astăzi între 40 și 45 de ani continuă să se comporte ca și cum ar aparține unei confrerii. Rivalitățile există, firește, între oameni mult prea dotați și egoiști ca să se suporte reciproc în toate ocaziile. Există și disidențe în cadrul grupului. Există și solitari. Dar solidaritatea lor rămâne izbitoare, neurmată de a celor mai tineri decât ei și neprecedată de a generației mele. Cred că o consecință majoră a acestui comportament atipic va fi impunerea ideii că paradigma literară, canonul adică, s-a schimbat grație lor și că noua vârstă, postmodernă, a literaturii române coincide cu vârsta generației optzeci. Astfel de lucruri nu sunt numai decât obiective. Ele pot fi și rezultatul unui concurs de factori absolut subiectivi. Mai exact, e nevoie de o astfel de solidaritate subiectivă, cu efectele de imagine inerente, ca să se creeze impresia de obiectivitate. Istoria literaturii așa se scrie". ■ Z. Ornea relatează, cu lux de amănunte istoriografice, culisele unor solidarizări și desolidarizări între I.C. Brătianu și Al. Vaida-Voievod cu prilejul Conferinței de Pace de la

Paris, 1919) în chestiunea Banatului și a drepturilor minorităților etnice (*Un implicit act de solidaritate*).

□ Sub titlul *Un vultur lovinescian în fața unui porumbel marxist*, la rubrica sa foileton („Din viața unui extremist de centru”), Radu Cosașu polemizează cu Gheorghe Grigurcu, în chestiunea unui atac ideologic al acestuia din urmă la profesorul Ion Ianoși: „Sunt deja 5 săptămâni (dreptul omului la voluptatea cronologiei!) de când cel mai lovinescian critic literar al momentului – așa se erijează și așa e! – l-a brutalizat din nou, pe prima pagină a unui cotidian de mare tiraj, pe «un vechi dascăl de marxism-leninism», cum suna și titlul articolului menit să-l numească pe agresat, socotind, firește, că alăturarea dintre «dascăl» și «marxism-leninism» e suficientă pentru a defini caracterul odios al personajului. Ca să nu exagerez: «caracterul onctuos». Iritat de ultima apariție a dascălului într-o emisiune a dlui Cătălin Țirlea, durul lovinescian scria tânjuind la stilul unui exercițiu de detestare: «Onctuosul personaj se dorlota în ipostaza autoproclamată de făcător de bine în toate împrejurările. (...) Fundalul de tineri îl asculta cu pioșenie. Se instaurase un soi de hipnoză» (...) Și urmează fraza finală, care nu mai e nici de vultur, nici de specialist în poezie, detergenți și rufărie: «În momentele mele negre, mă întreb dacă nu e mai onest Corneliu Vadim Tudor». Scrutându-mi liniștit experiența, pot afirma că acest tip de stupiditate feroce nu poate emana decât de la critici inchizitoriali ca Moraru și Novicov, într-adevăr în momentele lor negre, când se sumeteau în ei Goebbels-ul și Jdanov-ul de serviciu. Această neagră prostie a dlui Gh. Grigurcu – care-mi întunecă multe texte frumoase și inteligente ale respectivului critic, tocmai ele silindu-mă să-l numesc, rupând anonimatul inițial – nu mă face deloc să mă ridic vehement în apărarea «vechiului dascăl de marxism-leninism» Ion Ianoși. Nu e nevoie de vehemență. Concis și cal, se poate afirma că profesorul Ianoși nu e deloc onctuos în afirmarea opțiunilor sale a căror fermitate și nuanță pot într-adevăr fascina o lume de tineri intelectuali neobișnuiți cu ele, azi, în agora română: nu e deloc oportunist – el și-a făcut autocritica în cărțile sale pentru tot ce a fost conformism, fals și eroare în «vechile sale crezuri», fără a renunța însă la ce e convins că rămâne valabil în ele, cum o cred încă filosofi de greutate din toată lumea, fără să stârnească mizeria pamfletelor egal de anticomuniste și de semidocte; el nu e un oportunist, ci mai degrabă un inoportun, cu deosebire pentru acele «victime ale represiunii» devenite azi, foarte rapid, procurori cu logica unui Vișinski devenit brusc antiboșevic. Nu-i voi cere dlui Grigurcu să țină seama de opinia unei autorități filosofice de talia dlui Mihai Șora care n-a ezitat să declare că «în fața consecvenței marxiste a profesorului Ianoși e cazul să ne ridicăm pălăria»; nu-l voi presa pe dl. Grigurcu să-și însușească părerea unor personalități – dragi și lui și mie – de luminozitatea dlui Al. Paleologu care, recent, garanta pentru liberalismul atitudinilor lui Ianoși într-o vreme când intelectualul numai liberal n-avea voie să fie; nu-l voi soma să se informeze la câțiva

buni cunoscuți comuni cum fără sprijinul «tovarășului Ion Ianoși», șeful catedrei de Estetică, ei, azi, n-ar putea fi anticomuniștii inflexibili și din ce în ce mai imaculați (...). În fond, nimeni nu-i poate interzice dlui Grigurcu să blesteme marxismul și marxistii cât vrea, după pofta inimii sale care nu credează din antibolșevismul ei în fața nici unei complicații. N-ar fi imposibil ca dânsul să fi fost o victimă a represiunilor comuniste, o victimă care nu poate uita, ierta, abdica ețetera (Noi n-am știut-o, noi, când dl. Grigurcu publica păcătos, dar pasager o odă pentru Armata Roșie în '58, când eram dați cu capul de toți pereții pentru teoria dușmănoasă a adevărului integral.) Problema pentru mine, simplu cititor care nu-i scap nici o cronică din «România literară» (fără să pot acoperi, desigur, activitatea sa publicistică de o întindere fenomenală și chiar amuzantă, căci scrie săptămânal și la «România liberă» și la «Cotidianul»!?), problema mea este strict intelectuală: cum poate clocoti atâta comunistă ură anticomunistă într-un lovinescian? Cum poate un lovinescian să atingă cantitatea de venin și potențialul de stupiditate al unui Corneliu Vadim Tudor? Poți fi lovinescian și stupid? Răspunsul, geingaș, la mintea oricărui porumbel, e știu de mult: se poate!». □ În contrapartidă, același R.C. semnalează, într-o notă a rubricii „Cu ochii-n 3,14”, elogiarea la aniversară a Mariei Banuș de către Nora Iuga: „Cu ocazia unei fericite aniversări – Maria Banuș a împlinit 80 de ani – Nora Iuga scrie în «România literară» nr. 15/1999: «Eu nu cred că în memoria noastră păcatele de conjunctură, oricât de grave ar fi, pot să prevaleze în fața unei creații de asemenea amploare și înălțime. Nu îmi pot imagina literatura germană fără Ernst Jünger, nu îmi pot închipui literatura franceză fără Céline, nici literatura română fără Maria Banuș... Poate că risc să-mi atrag unele antipatii arătându-mi entuziasmul dintotdeauna pentru Maria Banuș, dar la vârsta mea îmi permit ultima extravaganță, aceea de a spune ceea ce gândesc: Maria Banuș e cea mai mare poetă cu care am fost dăruți». Pe vremea asta de micimi și megalomanii, permanent împerecheate, de mizerie pamfletară și abundentă caricatură maniheistă, cât timp un singur poet scrie astfel, la un asemenea nivel de inteligență și generozitate, literatura română mai știe ce e onoarea de caracter, noblețea de gând. Încă mulți ani, Mariei Banuș! Multă sănătate, Norei Iuga! (Chiar dacă vom produce, și noi, antipatii)»”.

● În „România Mare” (nr. 458), Geo Ciolcan semnează pamfletul *Prostia la „academicieni”*, un atac virulent la adresa revistei „Academia Cațavencu”, condusă de Mircea Dinescu: „Fătat într-un context trilingv (româno-sovieto-ungar), Mircea Dinescu poartă în sângele-i de Slobozia «gene» ale acestui perimetru politic, ce i-a permis, în anii socialismului, să se dezvolte «multilateral», cultivând relații personale cu unii dintre membrii ambasadelor capitaliste în capitala mioriticei României. După ce a făcut pe dracu-n patru pentru a «supraviețui» în «vila» de «disident», obligând chiar *Moartea să citească ziarul*, Mirciulică al Dinescului alunecă vertiginos pe jghebul său

europăean, după ce, din Europa occidentală și-a adus în Țară niscaiva mărci, răsplata cuvenită pentru umărul pus la demolarea vechilor structuri ale realismului socialist. Ajuns în fruntea unei reviste ce se vrea o pastişă a umbrei lui Nenea Iancu de la Ploiești (dar nu e decât un amalgam de fandaxii ivite din consumul exagerat de vodcă) slobozianul-moskovito-budapestan și-a asmuțit copoii din cușca «Academiei Cațavencu» împotriva senatorului Corneliu Vadim Tudor”.

24 aprilie

● „Tableta de sâmbătă” semnată de Ana Blandiana în „România liberă” se intitulează *De la libertate la indiferență*: „Zilele «Convorbirilor literare» din acest an s-au deschis la Iași printr-o adunare fără legătură cu «Junimea». În aula Universității s-a marcat aniversarea filialei ieșene a scriitorilor din R.P.R. (!), înființată în primăvara lui 1949. Poetul Mihai Ursachi, fost deținut politic, fost exilat politic, reîntors acasă după 1989, a prezidat cu o solemnitate nelipsită de umor această festivitate în care s-a dat citire procesului verbal al ședinței de constituire, condusă acum 50 de ani de celebrul Minai Novicov, lectură întreruptă adesea de hazul celor prezenți. Despre acest haz aș vrea să scriu. În mod evident, aniversarea nu era un semn de nostalgie după proletcultism, ci de nemaidependență de el. Iar hazul celor prezenți era o simbolică dovadă a acestei neatârnări. Istoria noastră – inclusiv cea literară – a excelat adesea prin tendința de a șterge urmele pentru a o putea lua de la capăt. Ceea ce este un semn nu numai de nemulțumire față de trecut, ci și de frică față de el. În timp ce asumarea timpului scurs pentru a fi analizat definit, judecat este, dimpotrivă, o dovadă de independență și o șansă reală de înnoire. Iar umorul rămâne dovada cea mai convingătoare a nefricii noastre de noi înșine./ De altfel zilele scriitoricești de la Iași m-au impresionat prin aceeași lipsă de încrâncenare și în ceea ce privește relațiile de azi dintre diverșii scriitori revendicați de diversele culori politice, devenite prea puțin intense pentru a putea prevala asupra legăturilor literare. Tot mai mult lumea politică este privită de lumea literară cu o lipsă de pasiune direct proporțională cu lipsa de iluzii și cu o condescendență exprimată prin unitățile de măsură ale ironiei. Criticii literari deveniți politicieni sau politicienii deveniți scriitori trezesc un zâmbet echidistant și o îngăduință pe marginea derizivității. Să fie acesta un semn că, odată cu înaintarea în democrație, planurile vieții publice, ca și puterile în stat, se delimitează și iau distanță sau, pe măsură ce clasa politică se uniformizează și descoperă consensul propriilor ei interese (de clasă?), scriitorii se dezmeticesc din promisiunile electorale și se întorc la promisiunile, mai greu de infirmat, ale posterității? (...) Distanța, neprogramată, dar reală, pe care lumea literară o ia față de pasiunile clipei este în egală măsură un câștig și o renunțare. Pentru că desprinderea de contingent și libertatea scriitorului de a nu mai opta atrag în mod fatal libertatea cititorului de a rămâne indiferent”.

26 aprilie

● Suplimentul literar al ziarului „Azi” informează: „La sediul Grupului pentru Dialog Social a avut loc, joi, o conferință de presă în care s-a anunțat fuzionarea celor trei asociații de edituri din țara noastră: Asociația Editorilor din România, Societatea Patronilor de Edituri din România și Asociația Editorilor cu Profil Pedagogic. Numele noii organizații este Asociația Editorilor din România (AER), iar președintele ei este prof. univ. dr. Mircea Martin. Colegiul Director este format din opt vicepreședinți, reprezentanți ai celor mai importante edituri din țară. Obiectivele principale ale noii Asociații sunt elaborarea unui proiect de lege a cărții, care să promoveze și să protejeze interesele de breaslă ale editorilor și întocmirea unei baze de date care să cuprindă toate aparițiile editoriale din România. Această bază de date va fi întocmită cu ajutorul Consiliului Britanic și al Fundației SOROS, iar proiectul centralizării datelor se va numi *Books in print*”. Mircea Martin afirmă că principalul obiectiv urmărit prin Legea cărții este ca editurile să obțină statul de unitate productivă, nu de servicii și, implicit, o scutire de taxe care să ducă la scăderea prețului cărții. Din acest motiv, participarea la elaborarea proiectului de lege, alături de specialiști din Ministerul Culturii, va fi una dintre principalele acțiuni ale asociației.

27 aprilie

● H.-R. Patapievici notează într-un editorial din revista „22” (nr. 17) – *Cei care urăsc* –: „La monumentalul vot din 20 mai 1990, care îi va uimi pe istoricii viitorului prin radicala lui ineptie, o ură a votat împotriva alteia. Era ura deținuților care credeau că vor fi salvați de foștii lor temnicheri, împotriva urii deținuților care știau că pretenșii salvatori sunt tot temnicheri și care înțelegeau că nu pot lupta împotriva temnicherilor decât împreună cu frații lor deținuți, care însă refuzau să înțeleagă ceva. Deși opuse prin ură, cele două tabere erau legate prin același resentiment: istovite de neputința comunicării, ele se halucinau în credința că soluția constă în nimicirea celui care gândește diferit. Deoarece nimeni nu putea convinge pe cineva (altfel spus, deoarece criteriile adevărului dispăruseră), singura modalitate de a face să triumfe o idee părea a fi desființarea celui care susținea ideea contrară. Ura și resentimentul erau mediul moral natural al acelor luni de luptă politică. Cine a uitat atmosfera vicioasă în care ne zbăteam pe atunci să se întoarcă la arhive și să răsfoiască presa anului 1990. Era o presă care construia arme de distrugere în masă cu ajutorul emoțiilor colective. Cele mai triste figuri ziaristice ale acelor ani se specializaseră în retorica ștergerii de pe fața pământului, folosind cu abilitate arta de a stârni frica populară, dând sentimentului că suntem asediați certitudinea că cineva anume este vinovat de tot răul care ni se întâmplă – știind foarte bine să asmută ura publică asupra câte unui țap ispășitor, livrat de preferință din sânul hulitei tagme a intelectualilor prooccidentali. Chestiunea

intervenției militare NATO a readus în presă stilul de ură al anului 1990, cu indicarea aceleiași ținte./ (...) Repulsia de război, care rimează uneori atât de profitabil cu lașitatea, a dat valului de alinieri prosârbești justificarea nobilă de care avea nevoie. Problema nu este însă dacă atunci când condamni intervenția NATO cauționezi, de fapt, regimul criminal al președintelui Miloșevici. Problema este a modului în care susții *orice* punct de vedere. Violența și instigarea la ură împotriva celui diferit, aceasta este singura problemă veritabilă a disputei de presă din ultimele săptămâni. Justețea intervenției NATO poate fi dezbătută, dar adevărata problemă a vieții noastre publice este tonul exterminator al articolelor în care această intervenție este condamnată. Scurt spus, articolele prosârbești din ziarele «Adevărul» și «Cotidianul» seamănă cu niște mineriade». □ Sub titlul *Occidentul – opțiunea României*, sunt transcrise fragmente dintr-o dezbatere organizată la sediul GDS (în ziua de 20 aprilie 1999), cu participarea unor parlamentari, a unor reprezentanți ai Președinției, Ministerului Afacerilor Externe, Ministerului Apărării Naționale, precum și a unor voci din mass-media și din societatea civilă. La masa rotundă moderată de Stelian Tănase au luat cuvântul, între alții, Victor Babiuc (ministrul Apărării Naționale), Alexandru Paleologu, Mariana Celac, Mihai Răzvan Ungureanu (secretar de stat în Ministerul Afacerilor Externe), Andrei Oișteanu, Stere Gulea, Elena Ștefoi, Cristian Preda, Mircea Martin. ■ *Stelian Tănase*: „Conflictul din Iugoslavia a scos la suprafață, în primul rând, orientările principale din societatea românească. Pe de altă parte, acest conflict a obligat fiecare segment din societate, mai ales pe cele deja structurate, să ia atitudine. (...) E interesant să te uiți în gazete și să vezi cum se raportează fiecare jurnalist la acțiunea NATO împotriva lui Slobodan Miloșevici și să descoperi, printre prieteni, oameni cu ouncte de vedere foarte diferite, iar printre dușmani, oameni cu puncte de vedere mai apropiate. Mă întreb dacă nu cumva aceste orientări nu reflectă, de fapt, în mai mare măsură decât am crede, «România profundă»”. ■ *Victor Babiuc*: „Opțiunea României pentru Occident nu s-a făcut acum, cu ocazia acestor evenimente, ci mai demult. Nu mă refer la România istorică, ci la România de după '89, când am optat pentru desprinderea de regimul comunist și pentru întoarcerea la valorile societăților occidentale. (...) Noi nu putem avea decât o soluție și un singur răspuns: acela de a fi alături și împreună cu NATO. Nu pot uita nici un moment că sunt român, că sunt demnitar român și, în această clipă, datoria mea este să apăr interesele României, nu ale altei țări. Or, din acest punct de vedere, răspunsul meu este foarte simplu: pentru interesele de securitate ale României, pentru interesele ei economice și pentru interesele politice sunt alături de Aliați, alături de NATO. (...) De aceea, am fost de acord în toamna trecută, când ni s-a cerut ca avioanele NATO să treacă prin spațiul aerian al României, în cele două situații, și am răspuns afirmativ; de aceea, acum, când ni s-a cerut pătrunderea în spațiul aerian al României, fără restricții, am fost, de asemenea,

de acord. Interesele României sunt în acest sens. S-a invocat de regulă *Tratatul* cu Iugoslavia ca un obstacol pentru asemenea soluție. Este un argument fals. (...) NATO nu este agresor, el ia doar măsuri de constrângere a lui Miloșevici pentru a veni la tratative, iar a sprijini NATO nu este act de agresiune a României față de Serbia”. ■ *Alexandru Paleologu*: „Trebuia neapărat să se acționeze imediat împotriva lui Miloșevici. Și mai cu seamă cred că interesul sârbilor nu coincide cu al lui Miloșevici. Eu nu pot judeca astfel: «sârbii», «românii», «croatii», «ungurii». Nu există sârbul ca atare, ungurul ca atare etc. și de obicei colorat prin elemente de regulă negative. (...) Acum se pune și o altă întrebare: ce este occidentul, ce înseamnă a fi occidental, prooccidental și pe ce teren se poate decide lucrul acesta într-un mod indubitabil? A fi prooccidental înseamnă a nu fi încă occidental – or, noi suntem de mult, eram occidentali și pe vremea cea mai rea (...). A fi occidental înseamnă în primul rând a nu avea complexe. (...) Felul cum se procedează, tactica și bombardamentul NATO sunt productive? Sau, mai degrabă, provoacă o serie întreagă de apropieri de Miloșevici a unor oameni care nu erau deloc de partea lui?”. ■ *Mihai Răzvan Ungureanu* constată ironic că „suntem nu doar europeni, ci europeni cu tentă, suntem occidentali, dar cu rezerve, suntem în lumea veche, dar avem repulsii față de ceea ce numesc unii «tribalism geopolitic», agresiune, atac”; și în continuare: „Încercați să inversați rolurile. Veți vedea ce neplăcut este să-ți aduci aminte că, în 1989, până la urmă, preferai să cadă o bombă peste Ceaușescu și peste București, ca să scapi. Și eu consider că România este un stat suveran, că trebuie să rămână un stat suveran și acest fapt nu se discută. Dar să spună cineva că, în momentul în care noi facem o mișcare sau creăm un avantaj, «și NATO trebuie să ne dea ceva în schimb» este iarăși o gândire păguboasă pe care o fac tocmai cei care sunt «occidentali cu rezerve». Mulți, din păcate, gândesc opțiunea proatlantică într-un regim compensatoriu: «Vă dăm, ne dați!»”. ■ *Elena Ștefoi*: „Clivajul din societatea românească, care se datorează clasei politice, și incoerența care văd că se pune acum în spatele poporului și a societății românești sunt, din punctul meu de vedere, efectul și consecința duplicității intelectualității române și, în al doilea rând, efectul întârziat al propagandei ceaușiste. Intelectualul român este duplicitar, se vrea elitist, occidental, dar el nu se poate elibera nici de discursul, nici de sentimentele, nici de tarele și mai ales de idiosincraziile unei epoci trecute. (...) Nu trebuie să ne mirăm de ce 85% dintre români doreau NATO acum doi ani: pentru că foarte mulți mediatori sau realizatori de televiziune știau că acest lucru *nu* se va întâmpla. Această primă parte a programului nostru prooccidental a făcut parte din crearea unui curent antiamerican – veți vedea că el asta a fost –, a unui curent antioccidental, a acelui sentiment de român suferind care nu este niciodată înțeles și apreciat îndeajuns, care este lăsat în voia soartei, dar care nu-și poate lua soarta în propriile mâini pentru că, atunci când trebuie să și-o ia, are «nuanțe», are

spaima ancestrală, are rigori care nu-l lasă să acționeze. Cred că Mihai Răzvan Ungureanu a avut dreptate: este vremea să fim cinici”. ■ *Mircea Martin*: „Nu cred că singura alternativă la *patetism* este *cinismul*; între cinism și patetism există încă multe grade, atitudini, poziții pe care le putem adopta./ Am apreciat, prin urmare, parametrii de calm în care s-a menținut discursul domnului ministru Victor Babiuc și am fost surprins de tonul patetic pe care l-a luat la un moment dat discursul domnului secretar de stat Mihai Răzvan Ungureanu, ca și de poziția intratabilă pe care a adoptat-o în sensul neacceptării nici unei rezerve, nici unei nuanțe. Înțeleg că decizia Ministerului de Externe a fost una dificilă, într-un climat de presiune și cu riscul asumat al înfruntării unei opinii de masă construite cu abilitate și insistență, printr-o manipulare ce urmează o strategie recognoscibilă, cum a observat foarte bine Elena Ștefoi./ Nu văd, însă, în ce ar consta – în acest moment cel puțin – duplicitatea intelectualilor pe care o acuză ea, câtă vreme majoritatea celor aflați la putere, ca și majoritatea celor care contează din societatea civilă s-au declarat fără ezitare de partea NATO și a Europei Occidentale./ Regretul pentru distrugerile provocate de război (...), compasiunea pentru victime (inclusiv pentru civilii sârbi) sunt sentimente firești și omenești care pot și chiar se cuvine să fie exprimate, dar care nu schimbă poziția de principiu foarte clar asumată./ Așa cum această compasiune nu trebuie taxată drept duplicitate, nici garanțiile de securitate cerute pentru România nu au cum să fie calificate ca o probă de cinism. Să ne înțelegem: adeziunea noastră la Europa Occidentală și la NATO nu trebuie să fie una conjuncturală, e vorba de a adera la anumite *valori*, la un anumit model de societate etc. Dar dacă adeziunea de principiu trebuie să fie una *necondiționată*, termenii ei concreți e cazul să fie *negociați*, stabiliți de așa natură încât să primim acele indispensabile garanții de securitate./ În aceeași ordine de idei, mă întreb dacă liderii noștri politici și-au pus problema recuperării pierderilor pe care România le-a suportat prin respectarea embargourilor succesive asupra Iugoslaviei și, mai înainte, asupra Irakului. (...)/ România a pierdut milioane de dolari în condiții în care alte țări au pierdut foarte puțin sau nimic. Există întreprinderi importante din Banat (...) care au sucombat din cauza întreruperii colaborării cu întreprinderi din Serbia. S-a făcut, cum știm prea bine, un comerț fraudulos cu benzină pe Dunăre, s-au îmbogățit indivizi și mafii locale (cu ramificații și în București!), dar industria românească, economia românească au pierdut imens! A întocmit cineva un bilanț al acestor daune?”. □ Apare nr. 8 (martie-aprilie) din suplimentul „22 literar”. ■ În deschidere: un editorial al lui S. Damian, *Când muzele nu tac*, în care sunt trecute în revistă mai multe luări de poziție ale unor intelectuali/scriitori – prestigioși pe plan internațional – în chestiunea conflictelor din Iugoslavia. Mai întâi, Salman Rushdie, „patetic în pamfletul său împotriva intoleranței”: „Cedarea în fața violenței primitive ar fi o greșeală fatală, a avertizat el. Cu multă luciditate și pondere, totuși, a demonstrat că e de prisos

și păgubitoare împăcarea cu agresorul, socotit incorigibil (Milosevici, asemănat cu Hitler și Saddam Hussein)". Apoi, Günter Grass, care, într-un interviu, a făcut un apel „pentru salvarea de la pieire a unui neam (albanezii din Kosovo)", primint ulterior „o replică insultătoare iscălită de președintele Uniunii scriitorilor sârbi": „Pe tonul unui rechizitoriu încărcat de accente grandilocvente, autorul celebrului roman *Toba de tinichea* era admonestat că trădează tradiția umanistă a lui Goethe și Schiller și că s-a lăsat ademenit de gemetele unor conglomerate tribale, care sporesc printr-o natalitate debordantă și profită de bunăvoința autorităților de la Belgrad, prin ajutoare de șomaj și tot felul de înlesniri. Rareori s-a înregistrat o asemenea răbufnire rasistă sub pana unui intelectual cu pretenții de tribun. Poșta l-a copleșit pe Günter Grass cu colete din Iugoslavia, cărțile sale traduse odinioară la Belgrad și în prezent epurate din vitrinele librăriilor". De asemenea: „Pe aceeași baricadă, alături de Günter Grass și Enzensberger, s-au suit excelenți exponenți ai cugetării franceze (André Glucksmann, Bernard-Henri Lévy, Alain Finkielkraut, Pascal Bruckner). Ei au aprobat soluția dramatică aleasă de NATO de a stopa flagelul prin bombardamente – un rău de care erau conștienți că nu se poate escamota. Vina, au spus, îi aparține exclusiv lui Milosevici care a torpilat toate tratativele, ca să ducă la îndeplinire un plan machiavelic, preparat minuțios, de extirpare a națiunii albaneze instalată de veacuri. Și alți intelectuali prestigioși, între care Ismail Kadare, au pledat în aceeași direcție". Pe de altă parte: „Mai ambiguu s-au exprimat Gabriel Garcia Marquez sau Martin Walser", iar austriacul Peter Handke a avut o intervenție „șocantă" – „Nu a fost pentru întâia oară când excentricul prozator a încrucișat spada în favoarea Serbiei. În recenta reaprindere a certurilor din Balcani, a uimit afirmația lui Handke că poporul sârb e de departe cel mai lovit și mai umilit în acest secol. Se lansează chiar într-o paralelă hazardată cu Holocaustul, dar, ulterior, s-a corectat. Gafa nu l-a împins însă să revină și asupra jurământului că, dacă Iugoslavia va fi bombardată, el va fi prezent la fața locului, împărțând soarta locuitorilor ei". În fine: „Fiind departe, am urmărit doar parțial reacția intelectualilor români. Cu amărăciune am constatat că în rândurile profesioniștilor scrisului predomină o dispoziție de iritare față de Vest. Lângă promotorii notorii ai tezelor de izolare și închidere spirituală – cărora li s-a infuzat un nou avânt, sub aripa antiamericanismului – am descoperit consternat și oameni de talent, unii chiar prieteni ai mei de-o viață. (...) Cum poate să mai creadă astăzi un om de carte, scăpat din dresura școlilor de cadre marxiste, că responsabili politici americani sunt niște flecari nepăsători, care nu au habar de moravurile și mentalitățile de pe alte regiuni ale globului? Sau că ei ar fi gata să dea poruncă de asasinare în masă, numai pentru a satisface interese de grup, de trust, de clan? Și dacă asta e convingerea acestor literați din România, de ce mai susțin dezideratul integrării în NATO? Dacă ar avea o minimă consecvență între vorbă și faptă, acești incoruptibili autohtoni ar trebui să urmeze pilda lui

Handke și să refuze demn burse, premii, facilități financiare, dobândite de la cei pătați cu sânge”. ■ Sub titlul *Intelectualul român are vocație de sinucigaș*, Bogdan Ciubuc îl interviuează pe Ștefan Aug. Doinaș, abordând în mare parte subiecte legate de istoria Cercului Literar de la Sibiu. ■ Sumarul suplimentului mai include: extrase dintr-un *Jurnal infidel* de Bujor Nedelcovici, fragmente dintr-un roman al lui Dumitru Țepeneag (*Maramouresh*), precum și din volumul lui Norman Manea *Întoarcerea huliganului*, o recenzie (semnată de Bogdan Ciubuc) la cartea Alexandrei Târziu *False obiecte prețioase (Amărăciunea nostalgiei)*.

● În „România liberă”, Gheorghe Grigurcu publică o „Tabletă de marți” intitulată *Di Paleologu față cu „gogomăniile”*: „Subsemnatul a scris, în destule rânduri, cu o mare prețuire, despre dl Alexandru Paleologu, pentru a-i fi îngăduită, de data aceasta, expresia unei disocieri, care nu schimbă linia de fond a atitudinii adoptate. Se află în chestiune opinia eseistului față de Marin Preda. D-sa nu este de acord cu rezervele, îndreptățite în vederile noastre, întrucât și noi am participat, între primii, la formularea lor, potrivit cărora autorul *Moromeșilor* a fost, din punct de vedere civic, un ambiguu, asociind unor critici aduse onora din racilele sistemului comunist manifestații nete de adeziune și slujire a acestuia, de la *Desfășurarea*, opera «clasică» a colectivizării agriculturii, la *Delirul*, operă «clasică» a național-comunismului. Numeroase articole, reportaje, declarații îngroașă aceasta latură procomunistă a importantului prozator, care n-a întârziat a fi răsplătit pe măsură, intrând, pentru a spune lucrurilor pe nume, în rândul nomenclaturii culturale a regimului. Avem toate motivele (textuale!) a considera că mentalitatea sa nu este «liberală», ci binișor înclinată spre un comunism amendat, «umanizat», în sensul de perestroika, urmărind a-i consolida bazele. Cu toate acestea, dl Paleologu scrie deconcertant: «Aceste gogomanii (sic!) le spun câțiva oameni care nu sunt lipsiți de inteligentă – unii dintre ei». Dintre «gogomani» fac parte, după știința noastră, I. Negoiescu, Adrian Marino, Alexandru George, S. Damian, Barbu Cioculescu, cel ce așterne rândurile de față și încă alții. Care a fost cauza lansării «gogomăniilor»? Preopinentul nostru crede că ele s-au născut «dintr-un soi de ranchiună că (emitenții lor – n.n.) n-au avut cu editura Cartea Românească niște relații așa cum le-au dorit ei». Mă mir că dl Paleologu descinde în subsolurile obscure ale unor conștiințe auctoriale, neglijând ceea ce constituie edificul lor rațional, adică evitând a lua în discuție argumentele lor, a căror rază depășește cu mult un caz personal sau altul, chiar dacă «ranchiuna» (verb, oricum, tendențios) ar putea fi uneori reală. (...) În rest, dl Al. Paleologu scrie: «evident, față de restul muritorilor, (Preda) a avut, în perioada aceea, niște avantaje». De data aceasta, perfect adevărat”.

● Sub titlul *Golgota comunicării*, „Adevărul literar și artistic” (nr. 465) publică o anchetă pe tema literaturii minorităților și a condiției scriitorului minoritar – anchetă realizată la finalul unui seminar organizat de USR, în

perioada 14-17 aprilie 1999, la Mangalia/Neptun. La eveniment au participat aproximativ 70 de scriitori minoritari din Europa Centrală și de Est. Laurențiu Ulici („*Nu sunt de acceptat nici măcar discriminările... pozitive*”), Galfalvi Zsolt („*O Europă unită, cu păstrarea specificului național*”), Vasile Tărățeanu – din Ucraina – („*Singura țară cu taxe... pe cărți*”), Wendel Hambuch – din Ungaria – („*Asimilarea e tragedia noastră*”) și Adin Schirmann – din Slovacia – („*O limbă pentru rugăciune, alta pentru scris*”) răspund la trei întrebări: „1. Se mai poate vorbi, astăzi, de cultura/literatura minorităților ca despre o cultură/literatură «insulară»?/ 2. Cum ați defini statutul scriitorului minoritar?/ V-ați simțit la acest seminar, într-adevăr, «La mine acasă»?”. ■ Laurențiu Ulici (președinte al USR): „1. (...) Tocmai pentru că Europa Centrală și de Est reprezintă un spațiu în care minoritățile au coexistat cu majoritatea de secole, ne-am gândit că interesul pentru o întâlnire cu scriitorii minoritari din aceste țări nu poate fi decât maxim, real. (...) România e percepută ca un bun exemplu: la noi, problema minorităților e rezolvată. Cel puțin la nivelul scriitorimii. (...) Avem [în Uniunea Scriitorilor] membri de toate minoritățile: maghiari, sârbi, slovaci, evrei, ucraineni, armeni, romi ș.a.m.d. Cine vrea să scrie în limba maternă n-are nici o opreliște. (...) / 2. Nu cred că se mai poate vorbi despre statutul scriitorului minoritar ca despre unul special, aparte. Minoritar sau majoritar, scriitorul este – cel puțin în România – egal cu sine însuși. După 1990 *nu mai există nici o pricină de conflicte interetnice*. (...) Nu (mai) sunt de acceptat, de altfel, nici măcar discriminările... pozitive. (...) Regret foarte tare că două dintre țările invitate n-au dat curs invitației noastre. Bulgaria, pe de o parte, ne-a răspuns că... nu are minorități! (...) Le-am respectat punctul de vedere, deși știm bine că acolo există scriitori români, turci ș.a.m.d. Cu Iugoslavia am avut discuții îndelungate. Apoi, brusc, ne-au anunțat că s-a decretat mobilizarea generală și delegația scriitorilor minoritari nu mai poate veni. Totuși, nu pot să nu observ că, ciudat, reprezentanții... majorității au fost lăsați să se deplaseze, în ciuda mobilizării generale, în România. (...) Cred că *era bine pentru Iugoslavia să fi fost prezentă, aici, cu scriitorii minoritari anunțați (16): ar fi arătat opiniei publice de peste tot că tratează cu toată seriozitatea problema minorităților, că nu poate fi vorba de nici o tendință de epurare etnică*. După această absență, e posibil să apară însă unele semne de întrebare... / 3. (...) Prin scriitori, prin oamenii de cultură în general, țările cu... minoritari ar putea să joace și un însemnat rol politic, în perspectiva regăsirii în Casa comună a Europei”.

● „Academia Cațavencu” (nr. 16), publică o notă intitulată ***Scriitorului român nu-i ajungi nici cu ambasada la nas*** (semnată de Turnătoru Măgurele): „Hotărât lucru, scriitorii sunt niște animale ciudate. Dacă pe vremuri, vremurile alea când mai ușor puteai vedea o banană decât un pașaport, se băteau pentru a putea călători, acum strâmbă din nas. Și nu strâmbă la orice, ci la oferta Ministrului Afacerilor Externe, domnul Andrei Pleșu. Care ministru

vrea să-i trimită pe scriitori ambasadori. Ultimii care au strâmbat din nas sunt Mircea Martin, Magda Cârneci și I.B. Lefter. Păcat! Și zicem așa gândindu-ne la Grete Tartler (ambasadorul nostru în Danemarca) și la regretatul Marian Papahagi... Publicarea de către revista «România literară» a două rapoarte către Securitate scrise de poetul Ion Caraion împotriva Monicăi Lovinescu și a lui Virgil Ierunca a trezit scriitorii la realitate. Păi dacă și Ion Caraion a ajuns să-și toarne prietenii, cum o fi cu alții?”.

28 aprilie

● Într-o „Tabletă de miercuri” din „România liberă”, Alex. Ștefănescu consemnează ironic *Un mare succes*: la ultima reuniune la nivel înalt a Alianței nord-atlantice, România a fost prima dintre țările nominalizate pentru intrarea în NATO: „Bill Clinton a ignorat tradiția citării țărilor în ordine alfabetică. Diplomazia românească l-a convins să înceapă cu litera R (...). Demn de remarcat este și modul cum a rostit președintele american cuvântul «România»: afectuos, cu buzele rotunjite și cu o lungire semnificativă a celei de-a doua silabe./ Există numeroase alte dovezi ale victoriei reputate de țara noastră la reuniunea conducătorilor celor 19 țări membre ale NATO. În trecerea ei spre locul care îi fusese rezervat Madeleine Albright a atins, cu o fluturare a fustei, pantalonii lui Andrei Pleșu. Tony Blair, întrerupându-și la un moment dat discursul pentru că nu-i venea în minte cuvântul potrivit, l-a privit timp de o clipă intens pe Emil Constantinescu. Iar Javier Solana, într-o pauză, a ales de la bufet exact juice-ul pentru care optase și delegația României./ Alta dovadă de bunăvoință o constituie amânarea cu numai trei ani a examinării cererii noastre de a intra în NATO. Puteau fi șase sau nouă!”.

● În editorial său din nr. 17 al „României literare” – *Critica verbală* –, Nicolae Manolescu schițează un profil al criticii literare postmaioresciene, din perspectiva inaderenței acesteia la problema limbajului și la „plăcerea textului”: „În critica românească, la început n-a fost cuvântul, ci ideile maioresciene. Se știe că primul nostru critic a fost filosof și logician. Critica lui era metalingvistică. Deși a făcut unele observații referitoare la limbă (...), critica lui a rămas ideologică, abstractă, sprijinită pe câteva concepte clare (autonomia esteticului, între ele) de natură teoretică. Maiorescu n-avea plăcerea textului. Așadar, nici a verbalității. Frigiditatea aceasta pare a se fi transmis criticilor următori, clasați de Lovinescu, o jumătate de secol mai târziu, în trei generații maioresciene. Le-am putea adăuga o a patra, după al doilea război mondial. Cu toate deosebirile dintre ei, maiorescienii noștri critici au avut, cu toții, pregătire filosofică sau literară, nu lingvistică”. □ La rubrica „Contrafort”, Mircea Mihăieș se pronunță în chestiunea conflictului iugoslav, denunțând pozițiile antioccidentaliste (*Afacerea țigaretă zero*): „Nu am prea multe de spus în legătură cu bombardarea Iugoslaviei de către trupele N.A.T.O. Pentru că, pur și simplu, e un fapt împlinit. E uluitor că, în anul

2000, în plină Europă, umanitatea nu are încă resursele de a rezolva problemele popoarelor decât recurgând la forță. Dar e la fel de uluitor că un popor care a avut un gust și o experiență a libertății infinit superioare nouă, românilor, a acceptat, într-un moment în care nimeni nu putea să-i mai impună acest lucru, cizma dictaturii comuniste. Sârbii au ajuns să-l adore pe Miloșevici tocmai când semenii săi, de la Ceaușescu la Jaruzelski și de la Honecker la Jivkov, erau împinși în lada de gunoi a istoriei!// Acesta e un lucru clar. După cum la fel de clar e că, imediat după moartea lui Tito, sârbii majoritari au dus o continuă politică de provocare la adresa celorlalte etnii. (...) Or, pentru asta nu poate fi învinuit Occidentul! (...) Lecția iugoslavă – dac-ar fi s-o reducem la o singură învățătură – ne arată ce ravagii poate provoca naționalismul. Politicienii români care și-au făcut din naționalism un stindard ideologic ar trebui să ia aminte și să se îngrozească./ Războiul e, de-acum, un fapt împlinit. (...) Lumea a intrat în faza în care vechi concepte precum «independență», «suveranitate», «națiune» sunt supuse unui examen radical. Probabil că foarte mulți dintre noi nu suntem pregătiți pentru această nouă sfidare a post-modernității politice. O văd zi de zi în presa noastră...”. □ La rubrica sa, denumită „Pupat toți Piața Unive’sități”, Dorin Tudoran își continuă eseu de atitudine *Reforma pactada*, cu o paralelă între „reformisul” din Spania post-franchistă și cel din România post-Ceaușescu: „În vreme ce la începutul Spaniei postfranchiste era limpede cine reprezenta interesele fostului regim și cine pe ale forțelor democratice, începuturile României post-Ceaușescu s-au remarcat prin nesfârșite substituiri de identitate”. □ La rubrica destinată „Cronicii literare”, Alex. Ștefănescu comentează favorabil romanul politic *Prizonier în Europa* de Alex. Mihai Stoenescu (*Gheorghe Gheorghiu-Dej personaj de roman*).

● Sub genericul „Vecini de palier”, Constantin Abăluță scrie, în „Luceafărul” (nr. 16), despre Emil Brumaru (*Monsieur Hulot al literelor române*): „Insi-nuarea delictului liric se face sub nările dilatate ale lucrurilor celor mai umile trezite din letargia lor și îmbiate să officieze cu grație și ironie ceremonialuri fals-anacronice, erotic-desuete. Urmările voalate, suspiciunile crepusculare, înscenarea unor naive capcane, suspansul care plutește în aer asemeni fluturilor leneși, calzi și galbeni, înălțându-se din pandișpan și magnetizând întreg cuprinsul – toate acestea trădează spaima de singurătate a omului modern, nevoia lui disperată de imprevizibil, de variu, de conexiune”; și despre Ilie Constantin (*Enigmatice focalizări în lentile*): „Ilie Constantin a fost catalogat în mod generic drept un poet al faptului de cultură, adică având înclinația să preia motive mitologice și să le transcrie într-o formulă proprie. De asemenea, el obișnuiește să înzestreze, în filiație blagiană, ființe și elemente ale naturii (câmpia, ceața, broasca țestoasă, viermii de mătase etc.) cu un fior suprarrealizant, proiectându-le, încetul cu încetul, prin fine întrețesuri și analogii, pe un ecran panoramic actual”. □ *Patografia unei erori* de Alexandru

George ajunge la cel de-al treilea episod: „*Cel mai iubit dintre pământeni* este un eșec grandios, ca și *Desculț* al lui Zaharia Stancu, depășind cu mult accidentul posibil în cariera oricărui profesionist al scrisului de a da o carte proastă. Romanul lui Preda mi se pare cea mai caracteristică expresie a literaturii «scitice» (care mai numără pe Ion Lăncrănjan, Ion Gheorghe, dar și atâția alții), erupția unui plebeianism, unei barbarii pe care unii scriitori din generația mai veche au simțit-o imediat la autorul *Moromeților*, chiar în momentele sale mai bune”.

30 aprilie

● În „România liberă”, Octavian Paler publică prima parte a unui editorial intitulat *O diversiune: „antioccidentalismul”*: „Naționalismul implică o mistică a sinelui contraproductivă. El predică existența în «specific» ca într-un ghetou și nu e deschis spre valorile altora, uitând că adevăratul patriotism include, nu exclude. Dar nu mi se pare că alinierea la valorile occidentale presupune a azvârli orice bagaj cu tradiții și un marș spre Vest, goi pușcă, după o baie zdravănă pentru a nu miroși, cumva, a «specific». Europa are nevoie de noi nu ca o populație de «mankurți», care nu mai au nici o amintire. (...) Or, ce constat? Dacă ai dubii cu privire la oportunitatea folosirii bombardierelor ca exportatoare de «valori occidentale», devii pe malurile Dâmboviței suspect, anti-occidental. Nu contează că un occidental, Descartes, a teoretizat, pe urmele Sfântului Augustin, dreptul la îndoială. Nici că din ce în ce mai mulți occidentali se îndoiesc de legitimitatea acestui război. (...) Nu voi ceda impulsului polemic de a întreba în ce bătălii s-au călît aceste valori. În războaiele coloniale? În târgul făcut cu Stalin la sfârșitul ultimului război mondial? În colaborarea strânsă a intelectualității occidentale cu teroarea sovietică în cea mai neagră perioadă a Estului? (...) În războiul din Vietnam sau în sprijinirea loviturii de stat a lui Pinochet, cel dezavuat acum? Istoria ultimului secol e plină de cicatrice care vorbesc despre un Apus nu tocmai inocent. (...) Mi se pare ciudat (...) să vorbim despre Occident într-un limbaj bizantin, liturgic, golit de orice judecată critică”.

● În „Dilema” (nr. 325), Mircea Iorgulescu salută ideea elaborării, în cadrul recente reuniuni de la Washington, a unui „plan pentru Balcani” de tipul Planului Marshall (*Proiectul balcanic*), iar Mircea Vasilescu taxează „pasivitatea” decidenților politici români în „implementarea” clauzelor Parteneriatului pentru Pace (*Datul cu părerea*). □ Bogdan Ghiu semnează – la rubrica „Spațiu public” – un articol despre confruntarea televizată dintre Cristian Tudor Popescu și Gabriel Liiceanu pe tema conflictului din Iugoslavia: „Continuă să mă urmărească discuția (disputa? cearta?) dintre Gabriel Liiceanu și Cristian Tudor Popescu, defășurată la Antena 1 săptămâna trecută și despre care, aproape paralizat, tot săptămâna trecută doar m-am prefăcut a scrie, mulțumindu-mă cel mult s-o consemnez. Este ea reprezen-

tativă pentru spațiul public românesc? Da, profund. Și în substanță, și în formă. Mi-am acordat, fără să-mi propun neapărat, o săptămână de răgaz și, n-am ce face, trebuie, până la urmă, să-i dau, vai, dreptate dlui Liiceanu: barbaria și tirania nu sunt permise, nu sunt tolerabile”. □ Grupajul tematic (*Ei, maghiarii*), realizat de Adrian Cioroianu, conține articole de opinie semnate de Marius Lazăr („*Nici ungurii nu mai sunt ce-au fost...*”), Claude Karnoouh (*Starea de fapt*), Maria Bucur (*Clisee biopolitice – ne-am luptat și pe tărâmul eugeniei*), Delia Radu (*Stereotipul și diferența – o simplă problemă de decibeli în Covasna*), Dan Oprescu (*De ce-mi plac mie ungurii...*), Aurora Liiceanu (*Despre vecini – o solidaritate cam tulbure*), Octavian Gabor (*Ura ca datorie – avatarurile unui român cu nume de ungur*), Vasile Ionescu (*Scrisoare din mahalaua mea – o experiență cazonă*) ș.a. ■ Claude Karnoouh: „Muncitorii nu se recunosc întotdeauna în partidul etnic care pretinde că reprezintă minoritatea maghiară în totalitatea dar și în diversitatea ei. În direcția acestor variații ar trebui dezvoltate studiile relațiilor româno-maghiare (...). Eu nu iubesc și nu urăsc popoarele în general, păstrez aceste patimi pentru uzul privat (...), mă mulțumesc cu constatarea stării de fapt”. ■ Maria Bucur: „Eugenistii (interbelici, *n.n.*) păstrau aproape toate clișeele negative populației maghiare, încorporându-i de multe ori și pe evreii din Ardeal (un clișeu despre populația evreiască, de astă dată, de a se fi aculturat întru totul maghiarilor după 1918). (...) Femeilor maghiare le era rezervat un loc special în această scară a negativității. Eugenistii considerau căsătoriile între români și unguri a fi un adevărat pericol biopolitic pentru viitorul țării. În aceste împerecheri, femeile erau considerate în genere a fi factorul nociv”. ■ Dan Oprescu: „Din 1996, am ajuns să lucrez la Fundația Soros, și abia așa am ajuns să cunosc realmente o droaie de unguri, de la noi și de aiurea”. □ Z. Ornea se oprește, în articolul său, asupra recrudescenței postcomuniste a legionarismului (*Cosmetizare*): „Oricât ar părea de ciudat, legionarismul ca stare de spirit și mișcare organizată cât de cât a reapărut după 1990. E întreținut de câțiva legionari nostalgici, foști membri ai legionarismului interbelic, și de unii tineri cucerțiți, acum, brusc de idealurile unei foste grupări politice de altădată binișor sinistră și asasină, octogenarii aceștia petrificați în vechile idealuri sunt cu deosebire agresivi, îndemnându-i pe cei tineri. Au câteva-puține-publicații, edituri și sunt prezenți peste tot, agresivi și revendicativi. Un exemplu, ca să citez unul, a fost prezența lor masivă la conferința organizată de Academia Civică despre doctrina legionară, ocupând aproape sala (erau, printre ei, și legionari mai tineri, care s-au postat pe laturile intrării, îmbrăcați în uniformă) pentru a-i întrerupe – prin întrebări și amendări – pe conferențieri sau pentru a crea o stare de disconfort. Și, tot timpul, metoda utilizată e cea a cosmetizării fizionomiei fostei mișcări legionare, absolvind-o de tot ce a făcut ea rău, odată, cândva. N-am auzit, în 1990, la Institutul Goethe din București, cu ocazia unui colocviu de istorici româno-germani pe

dl. Șerban Milcoveanu, unul dintre cei mai activi dintre octogenarii nostalgici legionari, declarând că N. Iorga n-a fost asasinat de «oameni lui Eugen Cristescu»? (...) Una dintre temele mult frecventate de acești legionari este caracterul antisemit, prezentat acum în culori edulocrate și, oricum, diminuate”. □ Pe ultima pagină, Tita Chiper realizează un interviu cu publicista și prozatoarea Ferencz Zsuzsanna (*Minoritar, nu minor*): „Eu nu vreau să plec de aici, deși acasă mă simt și în Ungaria și în Germania. Aici însă mă simt «acasă-acasă». Meciul care mă interesează se joacă în România: aș vrea să fiu pe stadion, nu la TV. Și vreau să câștige Europa. (...) A venit, curând după Revoluție, președintele Academiei Maghiare care s-a întâlnit cu președintele de atunci al Academiei Române și a făcut o propunere rezonabilă: până specialiștii se vor pune de acord asupra punctelor divergente în Istoria Transilvaniei, să apară concomitent, și în România și în Ungaria, manuale școlare care să prezinte aceleași evenimente în două variante. A fost făcută promisiunea, dar au trecut 10 ani de-atunci și încă nu s-a realizat. (...) Bunică-mea avea o vorbă: «Fata mea, când auzi într-un loc vorbindu-se apăsător de România Mare, Ungaria Mare, Serbia Mare, Albania Mare, Grecia Mare, să fugi de-acolo, fiindcă nu-i în regulă, n-o să-ți fie bine»”.

[APRILIE]

● Nr. 18 din „Vineri”, supliment lunar al revistei „Dilema”, conține, în cadrul rubricii „La mansardă”, un eseu al lui George Ardeleanu despre neajunsurile predării literaturii române în licee (*Cum să-l predai pe Thomas Mann într-o țară eminamente agrară*): „Ceea ce scrie în titlu, precum și alte chestiuni evropenești sunt imposibil de realizat în România A. D. 1999”; „...îndrăznesc să afirm că profesorii actuali din România nu pot construi un model uman compatibil cu secolul ce va să vie. Și aceasta pentru că proiectul lor este nostalgic, orientat spre trecut, născut mort și, în absența oricărei disponibilități pentru dialog, trădează tentativa acestora de a-i aduce pe tinerii din fața lor la unitatea de măsură a propriei lor adolescențe sau tinereți. Cu tot ceea ce aceasta înseamnă: ideologie, morală, cultură, sensibilitate, elanuri (...). Plus frustrări ce se vor compensate. (...) De aici și până la iluzia că tânărul cu pricina va ajunge la desăvârșire doar dacă va traversa propriile tale eșecuri nu mai e decât un pas. Încât o reacție din partea acestuia, de tipul «de ce încerci să mă vindeci pe mine de propriile tale complexe? Ce te face să crezi că și eu le-aș avea?» mi se pare legitimă. Să sperăm însă că un model viabil se va construi, în afara actualelor instanțe educaționale, și că, vorba unei prietene, ce naște din dinozaur dinozauri mănâncă. Tradusă în spațiul literar, observația de mai sus ar putea însemna ceva de genul: pentru un profesor care a făcut liceul sau facultatea în deceniul 5-6, când esteticul devenise o *ancilla* a ideologicului, autonomia esteticului era o formă de subversivitate și, după «dezghețul» din anii '60, o victorie. Aceeași autonomie a esteticului în anii '80 devine o

disfuncție și o modalitate de diversivune. Or, când profesorul în cauză îl atrage pe tânărul său discipol în vortextul unei atari autonomii, se cheamă că el operează un transfer de inhibiții-complexe-frustrări, confirmând, în același timp, ceea ce într-o emisiune televizată d-na Monica Lovinescu avea să observe: «Cine apără azi autonomia esteticului își apără propriile lașități»". Sunt enumerate, în continuare, o serie de exemple – *Miorița*, Eminescu, Sadoveanu, Bacovia, G. Călinescu Nichita Stănescu – considerate a fi relevante. Nichita Stănescu „rămâne în continuare liderul absolut al poeziei postbelice (ce Gellu Naum?, ce Mircea Ivănescu?, ce Leonid Dimov?, ce generația '80). În privința receptării profesionale a lui Nichita Stănescu am asistat pe viu la un paradox. În anii '80, când terminam liceul, cu toate că Nichita Stănescu fusese suficient de mult omologat de critică, se impunea cu greu în lumea școlii. După aproximativ 20 de ani, când critica pare să-i retragă favoarea exclusivă, d-nele și d-nii profesori fredonează prin cancelariile Patriei: «Ce bine că ești, ce mirare că sunt». În fapt, în cazul Nichita Stănescu se întâmplă cam aceeași chestiune ca în cazul lui M. Eminescu. Evoluția sa de la statutul de «poet underground», vorba lui Caius Dobrescu, la cel de «mit național» a dus, în lumea profesorală, la o tândră combinație de kitsch și umor involuntar". □ Pe aceeași linie, dar în registrul unei parodii a compunerilor școlare, cu expoziție, intrigă, desfășurarea acțiunii, punct culminat și deznodământ, se înscrie și articolul lui Florin Ioniță (*Temă și variațiuni*), cu exemple abundente din lucrările la literatură română ale elevilor de la „ultima repetiție «cu public»“ a examenului național de capacitate, programat să se desfășoare între 1 și 6 iunie. Concluziile sunt următoarele: „Asemenea «perle» nu sunt extrase neapărat din tezele unor candidați submediocri. O bună parte din «autorii» lor chiar au reușit să treacă peste fatalul prag al notei 5, așadar ar avea șansa să-și continue studiile chiar și la liceu. Și atunci «de ce, nene Anghelache?». Din păcate elevii noștri sunt «presați» mai cu seamă să memoreze. Diferențele de «performanță» vin din eficacitatea dresajului. Așa se pot explica, de exemplu, intervențiile disperate din finalul unor teze. (...) A raționa, a avea păreri personale, devine adesea o erezie. De pretutindeni, din școală, din familie, din «societatea civilă» copiii sunt asaltați de imperative: ascultă! Stai! Fă! Spune! Etc. Rigiditatea extremă a mediului social, vizibilă de la relația dintre individ și funcționarul public, de exemplu, până la aceea dintre părinte și copil sau profesor și elev, a creat fie obediență, fie dedublare paranoică de tipul «zi ca el și fă ca tine!» Copilul/elevul ideal este cel care «ascultă». La celălalt pol se află, evident, «neascultătorul». «Ascult și mă supun» pare a fi deviza bunului elev. Este adevărat că, din păcate, apar și indivizi turbulenți care cred (naivii!), că își pot folosi propria minte ca să găsească drumul cel bun (cel bun?). De ei are grijă școala. Și dacă unii, încăpățânați, rezistă, vor interveni învățământul superior, armata, instituțiile publice (...). Și atunci: Eminescu este *luceafărul poeziei naționale, geniul*

tutelar al românilor, steaua polară etc., Sadoveanu este unul dintre cei trei Mihai ai neamului care, dintre coloanele de bronz ale literaturii..., *Miorița* prefigurează în forma de cristal a versului popular, ceea ce modernii sfâșiați de contrarii vor descoperi prin câțiva mari poeți, după lungi și sinuoase evoluții. Nici un popor nu a privit asemenea românilor, cu atâta înțelegere, existența, ca o condiție a împăcării, ca o revărsare în Pax Magna... etc. etc. etc.” și cu un calificativ „lucid” în maniera tezelor corectate: „De la această școală nu se poate învăța ceva”. □ În partea a VII-a a serialului *Reflecții despre noi înșine*, Sorin Alexandrescu problematizează, prin filtrul gândirii lui Baudrillard, *Progresul regresiv* al societăților occidentale sau occidentalizate: „Acțiunea – bruscă, violentă, explozivă, irațională, imprevizibilă – a dispărut, interacțiunea este totul, tocmai pentru că aceasta din urmă este *self-regulating*, domesticind ceea ce era violent în acțiune. Dar oare nu acest lucru îl voim cu toții? Nu mai curând o masă rotundă, tratative, negocieri, discuții între guvern, opoziție, patronat și sindicate, decât o nouă mineriadă? Olandezii, chiar germanii, numesc această atitudine, mai în derâdere, mai în serios, «modelul polderelor» adică înlocuirea conflictului real cu simularea lui la masa tratativelor și cu concesiile reciproce din cauza pericolului comun: revărsarea apelor. Acest model este desigur preferabil, dar tocmai aici este problema; evacuarea prezentului, domesticirea viitorului sunt la fel de inevitabile precum folosirea protezelor tehnice, dar și la fel de intolerabile (...) așa cum violența declanșează un ciclu infernal – ochi pentru ochi – și albirea ei duce la un ciclu al cosmetizării la fel de insuportabil”. □ Dosarul tematic al acestui număr (*Conjunctii*) îi are drept colaboratori pe Șerban Foarță (*Țesuturi conjunctive*), Ioana Bot (*La o conjuncție*), Dan Dediu (*Timpul lipicios*), Augustin Ioan (*Big Mac, vărul vitreg al ordinului compozit*), Doina Ciurea (*Dominația conjuncției* – la rubrica „Valea plângerii”) și Sebastian-Vlad Popa (*Farsă coreeană*). Textul Ioanei Bot se deschide printr-un moto „din folclorul studentesc” al anilor ’80: „Eminescu și știința, Schopenhauer și voința!” și continuă într-un registru academic cu o radiografie ideologică – ironică – a receptării poetului: „Recursul la conjuncția copulativă consfințește valoarea (mitică) de întrebuintare a lui «Eminescu, poet național român»; dar, invers (...) sensul secund e subversiv, relația ascunde nu o nevoie de consacrare, ci o voință de posesie, precum în «Eminescu și Stalin» (v. aniversarea nașterii poetului, în 1950), «Eminescu și clasa muncitoare» (*idem*), dar și «Eminescu și Piața Universității», ori eternul «Eminescu și noi». Uneori exemplele (reale! Nimic din ce citiți nu e inventat) mi se par a depăși imaginația cea mai încercată. Personalitatea de «uomo universale» a lui Eminescu încurajează subiecte generoase și vagi precum «Eminescu și economia politică», «Eminescu și fizica», «Eminescu și filosofia»; mai precisă (adică mai argumentată, excesele fiind și aici frecventă) este alăturarea lui de anumite arii sau epoci culturale, într-un exercițiu de comparatism cuminte: «Eminescu și

India», «Eminescu și clasicismul greco-latin», «Eminescu și Italia», «Eminescu și romantismul german» «Eminescu și literatura rusă» etc. Inepuizabil se arată a fi, apoi, toposul românității, al istoriei naționale («Eminescu și Dacia», «Eminescu și gândirea revoluționară românească», «Eminescu și problemele istoriei naționale», «Eminescu și Ardealul») (...) O umbrelă precum «Eminescu și integrarea europeană a României» poate adăposti – a și făcut-o, în exagerările ultimilor ani – opinii pro și contra, în funcție de interpretarea (deci: de orientarea) care se dă jurnalisticii sale politice. Cât despre «Eminescu și jurnalismul românesc», aceasta este o altă, generoasă, sursă de subiecte. Cu un efort minim de inspirație, rog cititorii să caute nu termenii cu care poate fi pus în relație copulativă Eminescu, ci aceia cu care nu poate fi pus (...) În încheiere, o mică întrebare: de ce oare, în asemenea situații, și îi este preferat lui *despre*? (...) Și cum *Vinerea* de față discută despre conjuncții, mă văd obligată să mă opresc aici, cu convingerea că un întreg mecanism ideologic se vede expus de minima diferență dintre o conjuncție coordonatoare și o prepoziție”. □ Augustin Ioan abordează ironic arhitectura nou-apărutelor restaurante McDonald’s din România, erijate ca pretinsă alternativă la „arhitectura clasică”: „În loc să-și vadă de paițele cu stegulețe ale lor, cei de la McDonald’s se prezintă ca o alternativă la studiul arhitecturii clasice. (...) Arhitectura clasică este semnul civilizației. În spiritul corectitudinii politice, ar trebui să adăugăm: al civilizației europene, iudeo-creștine. (...) De fapt, McDonald’s aparține acelei *pop culture* americane din care mai fac parte Coca Cola și «câinii fierbinți». Aici muzica o face «Jacko» Jackson, arhitecturii îi dă măsura Las Vegas și, la noi, Casa Republicii. Este o lume kitsch, butaforică, fără valori, dar cu luminație mare care să-i drapeze puținătatea”. □ La „Meniu de cărți”, Paul Cernat recenzează volumele *Planeta Tokio* de Claudia Golea, *Elegii la sfârșit de secol* de Ștefan Bănulescu, *O călătorie spre Centrul Gulagului* de Ruxandra Cesereanu, Jorge Luis Borges (*Opere I*). □ La rubrica „Politică și delicateze”, Cristian Preda scrie elogios despre volumul *Politice* al lui H-R. Patapievici: „Patapievici procedează ca Hayek sau Popper, autori care, făcând din democrație un instrument indispensabil al unei lumi liberale, înțelegeau să apere idealul lor politic de toate acele forme ideologice care tind, în numele libertății, să distrugă... tocmai libertatea. (...) Toate aceste analize, indiferent că se referă la corectitudinea politică, la conștiința unei frustrări imperiale sau la radicalismele de expresie feministă și ecologistă, reprezintă o tentativă de a face din societatea deschisă un crez viu, nu o lozincă. Patapievici este unul dintre rarii autori români care critică vechiul regim comunist afirmând în același timp o cultură politică liberală și democratică”. □ n pagina „Modem”, Ion Manolescu (*Ficțiune și cyber-spățiu*) glosează despre cyberficțiunea unor romancieri americani precum William Gibson sau Neal Stephenson, iar Mihai Grecea definește o serie de termeni/concepte din vocabularul artei multimedia

(*Hiperdrama sau hipertextul mediatic*). □ La pagina de poșta redacției („Poștalion”), Radu Pavel Gheo face un examen malițios al greșelilor de tipar (și de informație) din literatură și presa culturală autohtonă. Un exemplu: „Într-un număr din «Dilema» (285/1998) am publicat un articol ce purta ca moto un citat din *Scrisoarea II* de Mihai Eminescu. La tipar, titlul poemului-satiră a devenit *Scrisoarea III* și, fiindcă tot se lega de polemica dintr-un număr mai vechi al revistei (devenit deja antologic), m-am trezit apostrofat de profesorul George Munteanu printr-o notiță umorală subacademică în care nu ținea seama de faptul că, atunci când cineva dă un citat, îi verifică exactitatea după textul tipărit în volum, unde – de obicei – nimerește și peste un titlu”.

● În „Caiete critice” (nr. 4), Eugen Simion publică, la rubrica „Fragmente critice”, un articol intitulat „*Mă roade melancolia și mă prind de marginile cerului*”: „Începând cu acest număr, părăsesc cronica literară, dar nu părăsesc ceea ce nu se poate niciodată părăsi: literatura și, implicit, critica literară. Mă întorc la «Fragmente critice», o rubrică pe care am ținut-o ani în șir (cam trezeci de ani) la «România literară». Este vorba de un stil de a comenta fenomenul literar care amestecă în chip deliberat micul eseu intelectual, reflecția morală și comentariul critic propriu-zis. Predau, în acest timp, cronica literară în mâinile tinerilor mei colaboratori din generația nouăzecistă, dornici să-și facă un nume în literatură. Sper ca zelul lor critic să nu obosească și sirenele altor îndeletniciri, mai bănoase decât critica literară, să nu reușească a-i ademeni. (...) Este locul să spun că, după 1990, critica românească a părăsit ideea autonomiei esteticului și s-a predat, fără condiții, politicii și intereselor de grup. Grup politic, grup de afaceri și, numai în ultimul rând, grup cultural. Unii scriitori cred că este un fenomen inevitabil într-o lume liberă. Nu împărtășesc acest punct de vedere. Criticul literar trebuie să rămână în afară de interesele politicii și dacă poate (ar trebui să se poată), să rămână și în afara intereselor de grup. Altfel, el va judeca literatura în funcție de alte criterii decât cele estetice. (...) Revistele de cultură (câte au mai rămas) au propriile ierarhii de valoare și ierarhiile țin seama de cine e cu noi și cine nu este cu noi. (...) Iau un exemplu. Nici o carte de Marin Sorescu n-a fost citată în anii '90 în revista «22» decât ca să fie contestată sau chiar dacă numele lui a fost vreodată înregistrat în publicația citată (condusă totuși de o prozatoare, Gabriela Adameșteanu), n-a fost decât pentru a fi satanizat. Este greu de imaginat, azi, că o carte, să zicem, scrisă de cineva care nu este în grațiile politice ale grupului de la «22» ar putea fi analizată cu obiectivitate în paginile revistei. Așa ceva nu se întâmplă și, probabil, nu se va întâmpla multă vreme de aici înainte. Intelectualii români n-au străbătut încă deșertul. Doamna Gabriela Adameșteanu este încă tânără, viguroasă și nu dă nici un semn că vrea să renunțe la maniheismul în care s-a instalat cu fervoare. Nu este singurul caz de intoleranță în lumea literelor. Iată, de pildă, pe acela al unei publicații literare cu tradiție. Numai după ce a murit Valeriu Cristea, revista la care el lucrase

timp de peste 25 de ani și-a adus aminte că el avea talent critic și că reprezintă ceva pentru cultura română. Până atunci Valeriu Cristea era, pentru «România literară» (căci despre ea este vorba), intelectualul culpabil cu «zoaiele comunismului» în minte. N-am făcut decât să citez o infamă sintagmă apărută în revista citată și care, îmi amintesc, i-a produs o mare amărăciune criticului. Alt exemplu. Dl Cornel Moraru, directorul «Vetrei», are amabilitatea să-mi trimită de câțva timp, cu regularitate, revista pe care o conduce. O răsfoiesc și constat că ea funcționează potrivit unui cod sever și numele unui scriitor contemporan este invariabil notat în raport cu acest cod. Mai exact, codul prevede două comportamente distincte: buni și răii, albi și ceilalți. Buni și albi sunt citați totdeauna pozitiv, în orice împrejurare au talent și conștiință morală, ceilalți, ei bine, ceilalți nu sunt invocați decât pentru a fi, cum am zis, diabolizați, ridiculizați, calomniați cu o vădită satisfacție. Preda, Nichita Stănescu, Marin Sorescu nu lipsesc niciodată de pe lista celor răi, iar dl Gh. Grigurcu, Alexandru George, Paul Goma conduc plutonul spiritelor occidentale, elitiste, est-estetice... Nici o abatere de la regulă. Apare un eseu, cu judecăți absolut aberante despre spiritul românesc, semnat de un tânăr poet și eseist devenit între timp consilier ministerial, Caius Dobrescu, amic și colaborator al revistei... Ce face în acest caz «Vatra» domnului Cornel Moraru? Organizează o dezbatere și dezbateră acoperă o treime din revistă. Numai propoziții sublime, numai fraze de sărbătoare. Un nou Cioran, un alt Cioran! Tânărul consilier ministerial este copleșit de superlative, în timp ce ceilalți (de pe lista neagră) trebuie să suporte, în continuare, abjecțiile inevitabilului Gh. Grigurcu, colaborator permanent al revistei. Așa că, familiarizat cu acest ritual, nu mai deschid «Vatra», decât să văd cine scrie și despre ce, restul vine de la sine...". □ Răzvan Voncu scrie despre *Postumele lui Marin Sorescu*: „Noile volume, apărute la sfârșitul anului trecut, *La liliaci* (Cartea a VI-a) și *Efectul de piramidă* își păstrează și ele intact întregul potențial de surpriză pe care l-ar fi avut dacă poetul ar mai fi trăit, poate și pentru că îngrijitorii lor sunt Mihaela Constantinescu și Virginia Sorescu (soția poetului), ceea ce oferă garanția apropierei structurii volumelor de voința lui Marin Sorescu. (...) Deși plecat dintre noi, Marin Sorescu este un scriitor viu, arhiva sa furnizând în continuare material suficient pentru volume originale, valoroase, într-un tot demn de enorma sa cotă literară". □ Daniel Christea-Enache semnează articolul *Realism postsocialist*: „Nu merg până acolo să spun, împreună cu un personaj al Ioanei Drăgan, că «după Revoluție s-a tâmpit toată lumea, mai rău ca înainte», dar e cert că după Decembrie '89 toate inhibițiile au dispărut și mulți și-au etalat, cu voioșie, toate rufele murdare de care dispuneau". □ Sumarul conține, între altele, a doua parte a anchetei despre *Romanul românesc la sfârșit de secol*. Răspund în acest număr: Fănuș Neagu, D.R. Popescu, Romul Munteanu, Petre Răileanu, Mihai Ispirescu, Gabriel Rusu, Dinu Săraru, Lucian Chișu, Geo Vasile și Fănuș

Băileșteanu: ■ *Fănuș Neagu (Postmodernism? Izmeneli...)*: „1. Cine nu știe dacă «avem roman» sau reia întrebarea aceasta lansată de niște imbecil care în viața lor n-au scris, să zicem, decât manifeste către lichelele din ei înșiși sau câteva aforisme de împrumut din culturile europene, ar trebui îndreptați să cerceteze, fie și numai titlurile colecției «100-1 capodopere ale romanului românesc» a editurii Gramar. (...)/ 6. Postmodernismul? Izmeneli. Îl sorb cu nări dilatate veleitarii sub imnul «Hai la groapă cu furnici»./ 7-8. Sărăcia, foamea, șomajul, analfabetismul (traversând Bărăganul am văzut aproape în toate localitățile numai școli cu geamurile sparte), disperarea, josnicia desființării miilor de biblioteci sătești, nemernica goană după bani, sutele, dacă nu miile de ziare infecte, televiziunile distribuind violența 24 de ore din 24, drogurile, josnicia talentelor eșuate-n politică (da!), elitismul mimetic, democrația cu dumicatu-n gât, rapănul răzuit de pe jugul țarului tătar și mutat ca muchi de catifea pe jugul care ni l-a potrivit pe grumaz Marea noastră Nădejde (Occidentul) și din nou Sărăcia, debusolarea, supa calicilor, miile de cerșetori... Mai vreți și alte explicații? Mai sunt. Cine să mai cumpere cartea?/ 9-11. După războiul pornit de NATO împotriva Iugoslaviei nu mai are nici un haz să vorbim despre o Europă comunitară. Am fost încorporați teritoriilor din «Estul sălbatic», care trebuie cucerit și reărcelat. Nimfele se retrag în submarinele atomice, muzele suie în patul bancherilor. A început dansul miliardelor și al cărților de credit pe oasele iluziilor sfărâmate“; ■ *D.R. Popescu (Despre Ulise și despre fotonastie)*: „1-11. (...) După ce România a devenit republică, în decembrie 1947, putem spune că întreaga putere a statului a încăput în mâinile clasei muncitoare. Mâini care nu erau întodeauna ale muncitorilor și țăranilor. Se știe. Până la moartea lui Stalin, în 1953, proletcultismul (îmi vine să cred) a ajuns la cotele sale maxime... Acum, dacă ne întrebăm ce s-a întâmplat în primii zece ani de literatură nouă – putem da felurite și complexe răspunsuri. (...) Dacă după 1990 au apărut nume ca Preda, Dumitriu, Barbu, Fănuș Neagu, Labiș? Măine, poimăine vom vedea! Editarea unei cărți este destul de anevoioasă! Așteptăm cu încredere!“; ■ *Romul Munteanu (Un fenomen continuu)*: „2. Au trecut aproape nouă ani de la evenimentele din decembrie, dar n-am nici un motiv să cred că în proza noastră s-ar fi produs vreo mutație literară de profunzime. (...) În această perioadă de radicalizare a conștiințelor n-am putut constata decât deplasări de accente, evidente, în liberalizarea scriiturii, o lărgire și o aprofundare a perspectivei asupra trecutului demistificat de prejudecăți și, incontestabil, o diversificare tematică. Personal sunt înclinat să cred că în acest răstimp în proza noastră nu s-a produs decât o deplasare de accente în modul de explorare a realității care nu s-a soldat încă cu opere superioare pe plan estetic față de cele dinainte de 1989. (...) În privința scrierilor de sertar îmi permit să consider ca atare numai cărțile tănuite, nu și cele ofertate editurilor, dar respinse din considerente politice sau ideologice și publicate după 1990. Ei bine, stau și mă

întreb dacă se poate spune că este mai bun romanul *Sertarul cu aplauze* de Ana Blandiana decât *Balanța* de I. Băieșu? Dacă este superior *Pe muntele Ebal* de Teohar Mhadaș față de *Cel mai iubit dintre pământeni* de M. Preda sau unele romane ale lui D.R. Popescu? Că asemenea mărturii autobiografice pot fi șocante, nu mă îndoiesc. Dar valoarea de șoc nu le sporește și valoarea estetică./ (...) 7. Cred că din primii ani de după revoluție proza românească se găsește într-o pierdere continuă de cititori. (...) Nici romanele românești remarcabile, scrise de N. Breban, M. Tupan și foarte recent de Dinu Zarifopol, nici romanul fabulatoriu, problematic, de mici dimensiuni, realizat de Alex Ecovoiu și Gabriele Marin-Thorton (SUA), editate în ultimii ani, n-au scos cititorii din (...) indiferență. Nici injecțiile literare americane cu *Tropicele* a lui A. Miller sau cu un roman anecdotic, plin de umor, gen *Complexul lui Portnoy*, n-au mai adus pe nimeni în stare de extaz. Recunosc însă că și oferta românească este minoră, lipsită de o problematică profundă, de mare actualitate. Publicul nostru a căzut, se pare, în cursa *civilizației imaginii*, cu telenovele sentimentale și stupide./ (...) 11. (...) Regretabilă mi se pare lipsa de îndrezenală a prozatorilor actuali de-a explora dramele individuale și de grup ale oamenilor din societatea noastră destructurată, mai exact absența condiției umane a oamenilor din societatea de tranziție, cu toate efectele eii perturbătoare asupra tuturor generațiilor“; ■ **Petre Răileanu (*Romanul românesc: 150 de ani și tot viitorul în față*)**: „2,7,9. O prima mutație este determinată, oricât s-ar părea de ciudat, de intrarea activității editoriale, chiar imperfect și incomplet, în zona «economiei de piață». (...) După 1989 au dispărut «centrele de putere» din literatura română – titulari de rubrici în reviste literare de un prestigiu unanim, conducători de cenacluri, grupuri, etc. – fără ca ele să fie înlocuite de alte «emanații» ale realității pieței – editori influenți, reviste literare, strategii de marketing. În prezența unui enorm zgomot de fond cacofonic, asemănător aceluia al instrumentelor neacordate ale unei orchestre dinaintea execuției unei piese muzicale, nici o voce nu se aude distinct și nici o articulație coerentă nu răzbate. (...) În ultimii zece ani, exercițiul lecturii și gustul solitudinii au fost măturate de invazia de oralitate și de drogul informației perisabile aduse de presă și televiziune. Iar ficțiunea a fost eclipsată de extraordinara cantitate de jurnale și memorii, multe din închisori, documente de maxim interes istoric, moral și, de multe ori, literar. (...) Dacă în perioada interbelică romanul românesc se situează, prin stil și anvergură, în sincronie cu fenomenul european, după război el intră tot mai mult în pielea unui locuitor al provinciei“; ■ **Dinu Săraru (*Exerciții de acomodare*)** „1-2. Există, fără îndoială, o anume inhibiție a romanierului român consacrat în fața realității postdecembriste. Și-a făcut loc și o anume prejudecată, după care noua lume românească nu mai poate fi abordată cu mijloacele care confirmaseră succesele sigure ale romancierilor intrați în conștiința publică până în 1989. Au fost și câțiva ani buni când «culpailizarea

generală» a inhibat și ea romanierul consacrat, «umilit» poate și de lipsa «operei de sertar», dat fiind că tot ce a fost cu adevărat valoros, în spațiul prozei noastre a văzut lumina tiparului, dincolo de avatarurile cunoscute, învinse de atâtea ori și de solidaritatea tacită a cenzorului cu scriitorul. (...) Fascinata lume românească postdecembristă rămâne încă un subiect care așteaptă să devină literatură, iar eu cred că mai ales din partea generației care în anii optzeci era salutăată cu încredere la debutul ei în proză, de la tinerii de atunci se așteaptă Romanul. (...) Deocamdată, paginile gazetelor literare se umplu cu meditațiile cometatorilor, abstracte, dinainte minate de ambiția decoperirii mutațiilor, ahtiate de lustrul alinierii la meditațiile și soluțiile unor ideologi ai «estului», polonezi îndeosebi și cehi, sufocate de plăcerea de a se da în scânciobul acestora, și de a fi, astfel, la zi, fără ambiția unei contribuții originale. Alt tip de aliniere totalitară până la urmă, însă Romanul n-a apărut încă în Estul post-1990 – eseul ține încă loc de literatură, iar cititorul căruia sperăm să i ne adresăm, acum sfâșiat între patima telenovelei, în toată lumea, și (într-un paralelism deconcertant), voga CD-ROM-ului, e așteptat să se întoarcă la ceea ce numeam la început Povestea – rațiunea de a fi a Romanului“; ■ *Lucian Chișu (Scriitorul român are o pornire spre epic)*: „1. Evident, avem roman, dar nu cred că avem o «tradiție» a romanului la noi. Explicațiile ar fi mai multe, dar oprindu-mă la cele ce mi se par esențiale, consider că nu avem o tradiție romanului fiindcă această specie de proză cere o structură de artist care ne lipsește. (...) Avem dacă mi se permite remarca, și automobile. Numai că nu sunt tot atât de fiabile precum cele germane, americane, franțuzești./ 2. (...) Mi se pare greșită opinia că în România totalitarismului de tip comunist existau falși cititori, care aum s-au întors la adevăratele lor hobby-uri. În primul rând că și numele celor pentru care literatura nu reprezintă un *loisir* este suspect de mic. În al doilea rând acești falși cititori erau cât se poate de materiali. De aceea definesc situația actuală ca una de tranziție. (...)/ 7. Schimbarea de sistem social i-a prins total nepregătiți și pe scriitori. Faptul că libertățile sociale erau îngrădite a creat, s-ar părea, unele privilegii literaturii. Cei care explică numărul mare de cititori din trecut prin aceste «privilegii» se înșală cel puțin într-o privință. Literatura trebuia să facă totuși efortul de a deveni o alternativă, o opțiune față de ceea ce oferea societatea, iar acesta a fost un bun câștigat și ulterior pierdut. Singura explicație plauzibilă este următoarea: în mod cert literatura a suplinat din toate punctele de vedere lipsa de atractivitate a presei. (...) Literatura română a funcționat și ca un ziar, dar, spre deosebire de cele de astăzi, ca unul de foarte bună, înaltă calitate artistică și intelectuală. Nimeni nu citea ziare, în schimb toată lumea devora cărți. După 1989, ziariștii și presa cotidiană au redevenit formatorii de opinii și principalii furnizori ai informațiilor pentru toate tipurile de dezbateri actuale, inclusiv cele din lumea literară de dezbetari. Există la fel de mulți cititori ca acum zece ani. Singura deosebire e că aceștia citesc presă

cotidiană, în mare parte destul de prost scrisă și neprofesional făcută“.

□ Eugen Simion, Răzvan Voncu și Călin Căliman semnează texte *in memoriam* Valeriu Cristea: ■ *Eugen Simion (Despărțirea de un prieten)*: „Valeriu Cristea era (este) un critic profund și corect până la obstinație. Am scris odată că, dacă aș fi prozator, mi-ar plăcea să mă citească și să mă comenteze acest critic prob și negrăbit, în sensul lui G. Ibrăileanu, adică un cititor atent și devotat, în stare să descopere în text ceea ce alții nu văd. (...) Fără Valeriu Cristea, lumea mi se pare, într-adevăr, mai mică și mai urâtă“;

■ *Răzvan Voncu (Locul lui va rămâne, mereu, gol...)*: „A plecat Valeriu Cristea și, brusc, toți cei care, de zece ani încoace, l-au jignit, l-au insultat, l-au ignorat și au încercat să-l marginalizeze mimează o uimire și o durere de circumstanță. «Cum, adică, a murit Valeriu Cristea?» Uite-așa: agasat, sătul de mizerie și mizerii, de ingraturitudine, Valeriu Cristea ne-a părăsit, plecând spre o lume indiscutabil mai bună. (...) Mă simt însă obligat moralmente să nu-i las să doarmă liniștiți pe cei care cred că un articol de circumstanță le-a spălat conștiințele. Le spun deci că Valeriu Cristea nu a răspuns niciodată urii lor băloase, jengoase, mediocre, cu ură. El nu putea urî pe nimeni. Nu a răspuns la încercările lor de marginalizare cu încercări de marginalizare (nu a interzis nimănui la «Caiete critice», niciodată, să scrie despre vreun scriitor român), pentru că Valeriu Cristea credea în primatul spiritului în fața mediocrității și a jocurilor de culise. Obligat să joace într-un joc trucat și cu arbitri mituiți, el a întors spatele, a revenit la valorile fundamentale (Creangă, Dostoievski), a oficiat cu devotament și inteligență în mica «parohie» a «Caietelor critice», în care a răspândit din plin o atmosferă de respect pentru valorile democratice, pentru toleranță, pentru valoare“;

■ *Călin Căliman (Ultimele bagaje pentru Paradis)*: „N-are nici un rost că-l plângem și să ne plângem dacă nu luăm aminte însă la vorbele sale, în sfânta Evanghelie... Cu trei zile înaintea aniversării sale de 60 de ani (la 12 ianuarie 1997 adică), Valeriu Cristea își făcea singur bilanțul care nu se poate să nu ne pună pe gânduri: «La ce mi-a folosit – om fiind, și nu înger, om păcătos ca toți oamenii sau chiar mai mult decât alții – că din vara lui 1964, când am fost primit în familia (așa mi se părea, și cred că așa și era, în acel moment redacția) «Gazetei literare» și am început propriu-zis să fac critica literară, vreme de mai bine de trei decenii, până azi, am scris mii de pagini despre scriitori români contemporani? Că nu i-am omis pe cei pe nedrept omiși de alți critici? Că m-am înverșunat să separ grâul de neghină, mai ales atunci când neghina ne era recomandată drept grâu curat? (...) Că m-am încăpățânat să rămân la «România literară» fie și cu o jumătate de normă? Că nu am acceptat să intru în PCR? Că nu m-am aliniat ideologiilor dominante – nici înainte, nici după 1989? Că am vrut să gândesc numai cu capul meu, așa cum mi l-a dat Dumnezeu? Că nu am oferit, spre, un exemplu de imoralitate și incorectitudine? Că nu am fost niciodată (și nu sunt) antimaghiar? Că nu am fost atât de 'antisemit' încât ani și ani de zile s-a spus

despre mine că aş fi evreu sau evreizant?... (...) Când, în primăvara-vara anului 1990 s-a apreciat că am devenit 'irecuperabil' şi când s-a declanşat, ca la un semn, împotriva mea – ca şi împotriva altor sriitori, nume ilustre (nu mai e nevoie să le amintesc: ar fi din cale-afară de dureros) – o companie de presă nimicitoare (...) nimeni – cu câteva foarte rare excepţii, către care se îndreaptă întreaga mea graţitudine – nu mi-a sărit în ajutor. Scriitori despre care am scris m-au osândit. Ori, în cel mai bun caz, au tăcut. Demni şi imparţiali. Ungurii m-au înjurat, iar evreii m-au ocolit. Până şi prietenii s-au făcut că plouă. Apoi m-au părăsit. Şi o să mă mai părăsească. Unii s-au ascuns pur şi simplu de mine, într-un chip jalnic, pueril; alţii – deloc mai inspiraţi – se prefac că nu pricep despre ce este vorba. Teribilă experienţă, teribile vremuri. Cătuşi de puţin potrivite pentru o aniversare». La apariţia numărului 100 ai revistei «Caiete Critice» – asta se întâmpla într-o primăvară, a anului 1996 –, Valeriu Cristea făcea o altă mărturisire de care, de asemenea, nu se poate să nu ţinem seama: «Cu riscul de a-mi supăra colegii, mărturisesc că nu mă aflu cu nici unul din ei pe aceleaşi poziţii în toate problemele importante, eu fiind singurul om de stânga din redacţie declarat ca atare şi care ţine să declare şi aici – încă o dată – că prin stânga înţelege altruism, bunătate, toleranţă, non-violenţă, refuzul cultului banului, repudierea oricărei forme de opresiune şi xenofobie (nu există totalitarism sau şovinism scuzabil), libertate fără omiterea celorlalte imperative ale conveşturii umane demne: egalitate şi fraternitate... Ceea ce este incomod şi întristător pentru mine ca persoană încă o dată (şi până şi aici) izolată poate fi însă – şi chiar este – benefic pentru revistă, care, în aceste condiţii, nu funcţionează ca un bloc monocolor, precum – nu e secret pentru nimeni – atâtea alte recacţii». Ținem seama, nu se poate să nu Ținem, de mărturisirile «marelui singuratic», chair dacă acum, la despărțire simțim nevoia s-o spunem mai răspicat ca niciodată: toți am avut, tot timpul, nevoia de el!“. □ În *Viața neromanțată a promoției '90*, recenzie la romanul lui Horia Gârbea *Căderea Bastiliei* (Ed. All, București, 1998), Răzvan Voncu scrie: „Tehnica e cea a lui Caragiale din *Grand Hotel* «Victoria Română», concentrată în fraza «Simt enorm și văz monstuos». Membru al grupului nouăzecist bucureștean – singurul grup, de altfel, autentic nouăzecist, pentru că, nu-i așa, nu toți scriitorii care au debutat după '90 sunt nouăzeciști –, Horia Gârbea împărtășește aceeași admirație pentru nenea Iancu ca și colegii săi. Pentru a lămuri mai bine lucrurile, îmi permit să reamintesc diferența dintre generație '80 și promoția nouăzecistă, și unii și alții revendicându-se explicit de la Caragiale. (...) Optzeciștii și-l iau ca model pe I.L. Caragiale în primul rând din motive politice. Într-o epocă dominată de un patriotism gălăgios, ce se revendica fraudulos din Eminescu (...), optzeciștii, dornici să strecoare subversiv imagini ale sordidului cotidian, ale mizeriei unei existențe socialiste pretins «luminoasă», «s-au ascuns sub pulpana modului auditiv în care Caragiale percepe lumea». Au redus, de cele mai multe ori, omul la o ființă de limbaj, cu

consecința imediată a preocupării lor pentru text (pe care Marin Mincu se tot încăpățânează s-o numească «textualism»), dar și cu avantajul de a strecura, sub absurdul, grotescul sau sordidul limbajului, non-sensul unei existențe pe care «umanismul socialist» o colora intens în roz. Nouăzeciștii, dimpotrivă, îl privesc pe nenea Iancu ca pe un model exclusiv literar, încercând să proiecteze asupra lumii acea privire jumătate afectuoasă-jumătate agasată, din *Grand Hotel «Victoria Română»*. Nouăzeciștii nu-și urăsc și nu-și disprețuiesc personajele, fie că e vorba de *ho diablos* (în *Cei șapte regi ai orașului București* de Daniel Bănulescu), fotoreporterul Matei Bucur (în *Anotimpuri de trecere*, de Cătălin Țirlea) sau acneica Altea Fleciu, cronicărea literară în *Căderea Bastiliei*. (...) Autoironia nu e tocmai procedeul preferat al nouăzeciștilor și, dacă apare în prozele lor, apare, vorba lui nenea Iancu «atât cât trebuie!» (...) Înregistrez, deci, cu bucurie, un prim roman (cum spun francezii) care anunță un talent frumos și echilibrat, un prozator deloc fascinat de sine sau de fatasmele «textualizării». Alături de Cătălin Țirlea și Daniel Bănulescu, Horia Gârbea este încă o confirmare că ideile nouăzeciste despre proză reprezintă o soluție. Cât de durabilă, asta se va vedea. (...) Față de unele ifose optzeciste atât de orientale, un sentiment reconfortant“. □ Bogdan Popescu (*Între două lumi*) scrie despre recentul volum al lui Emil Mladin, *Champs-Élysées* (Ed. Cartea Românească, 1998): „S-a început a se face vorbire de câțeva vreme de orientarea prozei noastre actuale către un (nou) realism. Această reconvertire este vizibilă, iar cărțile care o ilustrează nu sunt deloc puține. Noua tendință a căpătat și un nume (realismul semnificativ), având ca «nași» doi poeți (regretatul Cristian Popescu și Ioan Es. Pop) și un prozator (Cătălin Țirlea). Câtă putere de cuprindere va dovedi sintagma pomenită mai sus, rămâne să vedem după ce va mai trece ceva timp. Important este însă altceva: faptul că, prin întoarcerea la real, autorul își întoarce totodată fața către un public mai larg. Și asta nu-i de colo. Nu credem că scriitorul înnegrește pagini numai pentru a fi citit de câțiva critici și de câțiva confrăți. (...) Nu fără legătură cu cele de până acum, vom continua prin a spune că, în urma cu aproape cinci anii, decopeream un romancier altfel decât congenerii săi. Născut în 1949, Emil Mladin debutează abia în 1990 și nu se arată deloc influențat de proza optzecistă. Pe el îl fascinează realitatea și îi sunt străine alambicările și tehnicile sofisticare. (...) Emil Mladin ne-a obișnuit cu mediile insalubre, cu atmosfera greu respirabilă, cu mizeria umană. Dar întotdeauna găsește acolo o rază de lumină, un grăunte de neatinsă puritate care salvează această lume de la repulsia pe care o provoacă. Și ne mai salvează și pe noi de la cinism sau indiferență. Ne face mai umani. Mai vii“. □ În cadrul rubricii „Convorbiri“, „Caiete critice“ este publicat un dialog dintre Nicolae Iliescu și George Cușnarencu (*Simfonie în bleu major*): „N.I.: *Viața literară cum și se pare?* / G.C.: *Viața literară? Cloaca literară poate vrei să spui. Pentru că a ajuns o cloacă, după chipul și asemănarea vieții politice actuale. Numai că lupta*

atunci nu era pentru talent, ci pentru privilegiu: care are vilă mai mare, pe care îl trimite partidul comunist de mai multe ori în Occident, care e mai în fruntea bucatelor, care e în comisii mai bărbate, care e în comitete mai oficiale decât altele și așa mai departe. Mă gândesc la toate astea acum, atunci nu le băgam în seamă, grija mea fiind una singură: să scriu literatură. Observ acum că toate acele lupte de șobolani s-au amplificat și, spre disperarea copiilor mei, am rămas același om îndrăgostit de literatură care sfidează cloaca literară. Am fost un scriitor nebăgat în seamă pe vremea lui Ceaușescu de indivizi care erau la cârma vieții literare, sunt nebăgat în seamă și acum, aproape de aceiași indivizi de atunci, tot ei conduc viața literară. (...) Nenorocirea este că niște inși culeși de pe stradă, de prin fabrici și uzine de pe platforma Măgurele, acești inși fără nici un dram de talent, trimiși la burse în America de Soros ca să slujească o cauză despre care nu vreau să vorbesc, acești inși sunt scoși în față de tot felul de grupuri și grupulețe, unele chiar francmasonice, sunt declarați peste noapte «filosofi», «genii», «elita» țării, personalități de renume, intelectuali de suprafața europeană și alte asemenea epitete stupide. Ei bine, acum în această cloacă trebuie să-mi fac și eu loc. Sunt obligat? Nu sunt obligat. Îi las pe ei să-și publice maculatura în ediții de lux și în ediții repetate și eu scriu, anonim literatură. Nu sunt nici filosof, nici eseist de renume, nici intelectual de suprafața europeană, nu ciocnesc pahare la Palatul Victoria, nu ling cazanele la Cotroceni, nu port fulare roșii, ca să mă recunoască mai bine companionii. Cum să populez această cloacă? Plină de ingineri-filosofi, tehnicieni-eseiști, critici de artă-miniștri de externe? O să mă întrebi cum e posibil ca un pleșcar care pe vremuri se ruga de Ceaușescu să nu-l dea afară din Partid că el n-a fost la Meditația transendentală decât o dată, și care a devenit disident atunci când Partidul i-a tăiat la jumătate planul de deplasări în Occident, să devină acum un intelectual de suprafața europeană, ba chiar și ministru de Externe? În cloaca asta e posiil, o să-ți răspundă Radio Erevan. Ce cărți a scris pleșcarul ca să fie numit pe toate canalele intelectual de elită? Și cum ajunge un asemenea ins fără nici o minimă morală ministru de Externe? Poate Sinistru de Externe. (...) Ca să fim înțeleși, nu am nimic nici cu Moscova, nici cu America. Pe mine mă deranjează propagandiștii și lor li se potrivesc cele mai dure versuri ale cântecelor lui B.U.G. Mafia, pe care, în această revistă, nu pot să le citez. (...) / G.C.: Oamenii care scriu sunt oameni, grafomanii sunt femei, asta e. La tonele de scriitori care au apărut, de la cei de 80 de ani la cei de 20 de ani, nu se mai poate vorbi decât despre femei. În curând vor fi numiți scriitori și cei care scriu cartea de telefon. Ne îndreptăm sigur spre ceea ce Dinescu numea, dar în alt context, scriitori de vagoane. (...) Cum ajunge unul într-o funcție politică, moare dacă nu crede că e și scriitor și pac la editură cu o carte. Nu contează ce: poezie, proză, amintiri din copilărie, problemele senectuții, despre pampersși, scobitori, revoluție, cumpărături, jurnale cu care s-au șters la popou, caiete de caligrafie, întâmplări de grădiniță și tot așa. Eu rămân la ideea că romanul pe

care îl scriu este literatură și știu că literatura nu moare. Mor jurnalele, cărțile de sertar, astea mor, dar niciodată literatura. Că toată maculatura asta a ultimilor zece ani a sufocat adevărata literatură, asta e altă poveste. Faptul că criticii literari oportuniști, unii cu bun renume, s-au repezit să laude maculatura doar de dragul avantajelor politice, un loc de senator, de deputat, președinte de partid de buzunar, bun și ăla, și asta e o altă poveste. Faptul că anonimi critici de artă (!), niciodată n-am știut ce fac ăștia, au ajuns consilieri la Cotroceni și miniștri de Externe, urcați în bărci NATO, și asta e altă poveste“. □ Tudor Nedelcea semnează un articol cu titlul *Geneza poemului „Maratonist“ de Marin Sorescu*: „Probabil că poemul a fost scris imediat după împlinirea vârstei de 55 de ani, când, invitat la Uniunea Scriitorilor, excesivul naiv Marin Sorescu credea că i se închină o cupă de șampanie la ziua sa aniversară; este însă destituit din fruntea revistei «Ramuri», aruncat ca o zdreanță din feuda conducerii uniunii scriitoarești. Datăm, așadar, poezia ca fiind scrisă în ultima parte a lunii februarie 1991, căci iată ce scrie autorul *Liliiecilor* conducerii acestei uniuni de creație: «Subsemnatul Marin Sorescu îmi dau demisia: 1) din funcția de redactor-șef al revistei *Ramuri*; 2) din Uniunea Scriitorilor». Motivul: «Mă simt în plus, uluit de ceea ce se întâmplă, umilit (...). Mărturisesc, îmi vine greu să mă despart de vechi prieteni, de Uniunea noastră de creație care, chiar în condițiile îngrozitoare din trecut, a apărat, atât cât putea, profesionalitatea și statutul de scriitor. Ședința amintită (de destituire grosolană din funcția de redactor-șef al *Ramurilor*) mi s-a părut că rimează prea bine cu un fenomen periculos, care se petrece astăzi în toată țara, și anume înlocuirea specialiștilor cu petiționari. Consecințele au și început să se vadă peste tot și ne bănuie ritmat precum cicloanele. Refuz să cred că democrația este mai rea decât dictatura. (...) Altfel, la ce bun Revoluția și atâta tam-tam». Cu luciditate, Poetul este nemulțumit de el însuși: «cu o încăpățănare aproape masochistă», «fascinat de utopia creării unor noi valori, am fabricat și eu, vai, la Craiova niște mici monștri veninoși. Cu Gabriel Chifu, Constantin Barbu, Marius Ghiță nu-i bine să înnoptezi pe drum sau să treci ziua printr-o pădure. Le urez în continuare o creștere frumoasă.» Din păcate «creștere frumaosă», urcuș pe scară socială au avut acești «mici monștri veninoși». (...) În revista «Ramuri», altădată condusă de Marin Sorescu, nu s-a menționat nici măcar apariția unei cărți semnate de binefăcătorul lor. Chiar mai mult, numitul Ghiță Marius, Jean Viorel, uns, fără concurs, de fostul actor Ion Caramitru, în calitatea sa vremeinică de ministru al Culturii, deci uns ca director al Editurii «Scrisul Românesc» pe scaunul onorat de Marin Sorescu în semn de recunoștiință (mustrare!!) i-a dat jos și tabloul Poetului din biroul directorial. Și pentru ca toate să se îplinească Ghiță Marius îl premiază pe Ion Caramitru (un subaltern își premiază șeful în chip fanariot), iar lui Ștefan Aug. Doinaș, căruia Marin Sorescu i-a depus demisia în calitatea sa de președinte de onoare al Uniunii Scriitorilor (același Ștefan Aug. Doinaș pentru care I.D.

Sîrbu a făcut șapte ani de pușcărie pentru omisiune de denunț), îi publică un volum de versuri în (fosta) presitgioasă editură craioveană «Scrisul Românesc»... E drept că volumul lui Doinaș urmează după o altă capodoperă: *Nutzi, spaimea Consituții* (sic), o carte scrisă de doi autori: Ioan Groșan și Ion Barbu, firește spre a-i da greutatea necesară. Și tot «micii monștri» i-au furat, folosind-o în scopuri personale, tipografia pe care Marin Sorescu a adus-o din Franța spre a fi de folosință atât revistei «Ramuri», cât și Editurii «Scrisul Românesc», pe atunci ambele conduse de El. (...) Nu pot să descriu starea sa sufletească în acele zile, a unui om care n-a știut să facă rău nimănui, cu un suflet mare și un trup firav. (...) Cum îi vezi pe ticăloșii și nemernicii care se clonează mereu pe tărâmul nostru? Nu Măria Ta ai afirmat că evenimentele din decembrie 1989 nu pot da nici talent și nici caracter acelora care nu sunt dăruți cu harul divin?“. □ sub genericul „Cu și fără comentarii“ apare textul ***Lui Marin Mincu i-a crescut nasul***, semnat R.V. [Răzvan Voncu].: „Cunoscutul critic Marin Mincu traversează, de câțeva vreme, o perioadă mai puțin fastă, marcată de o serioasă criză de personalitate. Dat afară cu picioare în spate (pentru pricini pe care le cunoaștem, dar perferăm să păstrăm tăcerea) de la Universitatea din Constanța și neacceptat nici în ruptul capului de cea din București, «importantul critic și istoric literar» – după cum singur se prezintă – s-a «revanșat» publicând o ilară «antologie» a poeziei românești contemporane, din care lipsesc Ana Blandiana, Adrian Păunescu și Cezar Baltag, fiind prezenți masiv alde Grigurcu, Rodica Drăghinescu (?) sau Adela Greceanu (??). Acest succes fulminant se pare că i-a provocat autorului o criză de identitate. Astfel, a început să aibă insomnii din cauza lui... Eugen Simion. Sigur că există o oarecare justificare în asta. Eugen Simion are cam tot ceea ce lui Marin Mincu îi lipsește: autoritate, prestigiu profesional, operă, titluri academice... (...) O serie de manifestări ale sale mă îngrijorează și, din pură simpatie, mă simt obligat să-i atrag atenția supra lor... Mai întâi, în «Contemporanul» nr. 13, din 1 aprilie 1999, reușește o performanță deloc de invidiat: aceea de a scrie o lungă cronică literară despre o anume carte, fără a pomeni un cuvânt... de autorul ei. Concret, este vorba de cartea *Convorbiri despre Marin Preda* (urmate de *Scrisori către Aurora*), al cărei autor este Eugen Simion. (...) Ei bine, citind cronică lui Marin Mincu, nu afli nicăieri cine este autorul cărții, ce părere are M.M. despre felul în care acesta conduce dialogul, dacă i-a plăcut portretul lui Preda la tinerețe etc. Afli doar că lui M.M. nu-i place Aurora Cornu și înțelege să i-o spună într-o cronică literară. Înțelegi, de asemenea, că M.M., de la înălțimea relativă a micii sale autorități, înțelege să-l omită pe Eugen Simion. Ridicolul și impostura sunt singurele «reușite» ale unei asemenea atitudini. Dacă în cazul de mai sus avem de-a face cu o minciună prin omisiune, câteva zile mai târziu, M.M. începe să mintă de-a dreptul. În «Cotidianul» din 3 aprilie a.c. el scrie un lung și searbăd pamflet, de o crasă lipsă de umor, intitulat ***E. Simion, sub zodia inamovibilității***

academice. Ce înțelege M.M. prin «inamovibilitate academică», e mai greu de perceput. Pricepem doar că fostul profesor universitar de Constanța vrea la Academie, dar... nu poate. Nu intenționez aici să răspund în locul lui Eugen Simion care, se știe, răspunde doar prin tăcere la atacuri joase, de genul celor de mai sus. M.M. însă uzează de minciună pentru a-și susține cauza, atingându-mă direct și pe mine, ceea ce mă obligă să fac unele precizări. M.M. ia ca pretext al faultatului său Colocviul Romanului Românesc Contemporan (C.R.C.), a cărui ediție a avut loc la București, între 12-13 martie a.c., sub egida UNESCO și a Academiei Române, director de program fiind Nicolae Breban, mintea și sufletul întregii manifestații. Crezând (eronat) că ideea aparține președintelui Academiei, M.M. se lansează într-o diatribă împotriva colocviului, spre a lovi, prin ricoșeu, în Eugen Simion. Îi lansează următoarele minciuni: 1) că n-au fost invitați adevărații specialiști ai romanului; 2) că totul a fost o improvizație; 3) că în afară de Nicolae Breban, nimeni nu a venit cu contribuții scrise și 4) că totul a avut un aer festiv. Minciună, numele tău e Marin Mincu. (...) Domnia sa nu a fost, inițial, invitat la acest colocviu, cred că din două motive: mai întâi, nu s-a remarcat până acum drept un specialist al romanului (preferând poetesele), iar, mai apoi, temperamentul nu-l recomanda tocmai ca o persoană potrivită pentru dialog. Invitat, în cele din urmă, telefonic de Nicolae Breban, din curiozitate, M.M. a onorat cu prezența, în prima zi, doar momentele oficiale, după care a plecat la susținerea tezei de doctorat de către Mircea Cărtărescu, întorcându-se la finele dezbaterilor. Nici în cea de-a doua zi, dacă nu mă-nșel, nu ne-a onorat pe tot parcursul lucrărilor, așa că nu e de mirare nici faptul că intervenția domniei sale a fost «pe lângă» (...). Minte, prin urmare, când spune că, în afară de Nicolae Breban, nimeni nu a prezentat comunicări scrise. Alexandru Vlad, Ovidiu Pecican și subsemnatul au venit cu texte scrise, publicate ulterior chiar în «Contemporanul» nr. 12 și 13 (să înțeleg că M.M. nu citește nici publicația la care colaborează?). Apoi, un colocviu e un *colocviu*, și nu o *sesiune de comunicări*. (...) Domnului Marin Mincu, acest mic *Bugiardo* al criticii românești, îi pot recomanda un mic remediu pentru criza prin care trece – celebra replică a grecului din amintirile lui Caragiale: «Mai cu modeștia, domnule, mai cu modeștia!»“. ■ Tot sub genericul „Cu și fără comentarii“, același R.V. [Răzvan Voncu] semnează textul *Două curiozități*: „Sinistrul demolator lipsit de orice criteriu estetic Gheorghe Grigurcu publică în «România literară» o notiță de câteva rânduri (...) despre subsemnatul, în care se strecoară, conform «algoritmului» secret al hârtoapelor gândirii grigugrice, mai multe minciuni și prostii. Sinistrul insinuează despre modesta mea persoană că aș fi «purtător de mapă al unui înalt personaj academic». Cei care mă cunosc știu că imaginea de mai sus, deloc dezonorantă după părerea mea, nu mă caracterizează, totuși. Eugen Simion, «înaltul personaj» etc., nu are mapă! Are o geantă de umăr, de culoare neagră, pe care și-o poartă singur. *Secundo*, eu nu-mi port nici măcar propria

mapă, pentru că... detest mapele! Nici nu am cum să port mapa lui Eugen Simion, întrucât între mine și domnia sa nu sunt decât relații spirituale. Nu lucrez în aparatul Academiei, nu-i sunt doctorand, iar ca asistent țin seminarii la mai mulți profesori. Semestrul acesta, de pildă, la Mihai Moraru, Ștefan Cazimir sau Eugen Negrici. Să înțeleg că le port mapele la toți? E adevărat că îi sunt subaltern direct lui Eugen Simion la «Caiete critice». Dar o revistă – și Gigel, sinecurist la vreo zece, ar trebui să știe asta – nu se face prin cărat de mape. Gabriel Dimisianu, subaltern al lui Nicolae Manolescu, Alex. Ștefănescu, subaltern al lui Gabriel Dimisianu, Andreea Deciu, subalternă a lui Alex. Ștefănescu ș.a.m.d. sunt, toți, purtători de mape? Imaginea ar fi tâmpită (...) dacă ar fi reală... Chiar și-așa însă, tot e mai bine să fii purtător de mape, decât de olițe de noapte, emailate și ștanțate cu marca fabricii «Emailul» din Turda!... Unde sunt, atunci curiozitățile? Vă las să ghiciți.../ **P.S.:** I-am făcut hatârul lui Grigurcu și n-am publicat nota de mai sus, așa cum intenționez, în «Contemporanul». Sper ca gestul meu să-i fi făcut plăcere și, de la înălțimea nulității sale critice, să mă scutească de indicații perțioase, care nu mă interesează nici cât negru sub unghie! Vorba unui coreean: lumea e atât de mare și sunt atât de multe de făcut...“.

● „Vatra” (nr. 4) se deschide cu un text al lui Mircea Zăciu, *Sensurile vizitei papale*: „Așteptată, amânată, controversată, pregătită – în fine – cu destulă minuție și cu o bună mediatizare (în avans și pe tot parcursul ei), vizita Sanctității Sale Papa Ioan Paul al II-lea a avut loc la București, spre marea bucurie (satisfacție) a multora și (poate) în ciuda tot mai puținelor rezerve, temeri, dezacorduri. Temeri de mai multe feluri: teologice, inerțiale și, nu în ultimul rând, statale, ținând de amenințarea unor posibile atentate, incidente și premoniții prăpăstioase. (...) Multe au fost clipele emoționante ale vizitei papale. Unele au ținut și de vizibila și particulara înclinare a Sanctității sale pentru români i România. Faptul că apa a vorbit în românește în diversele momente solemne, mi se pare el însuși un argument al unui interes special. N-aș merge până la ipotezele avansate de dl. N. Mareș (într-un număr al «României literare»), cu specularea unei posibile (depărtate) origini valahe a familiei Vojtyla, ci mai degrabă aș înclina spre «seducția» exercitată de lumea noastră răsăriteană asupra unui mare și sfânt Om al Bisericii, el însuși cu rădăcinile în acest Răsărit. Girul dăruit nouă de Sfântul Părinte este al celei mai mari personalități mondiale de azi. Numai de-am ști să-l prețuim și să-l onorăm cum se cuvine!”. □ Este publicat un interviu cu Virgil Nemoianu, „*Literatura română riscă să rămână complet pe dinafară*”, datat 10 martie 1999, realizat de Al. Cistelean: „– Vă simțiți un scriitor reintegrat în cultura română?/ – Categorie, nu! Iar aceasta nu depinde de mine numai. În pofida vorbelor frumoase auzite de la cei aflați la putere, în realitate instituțiile concrete mă privesc (pe mine, ca și pe majoritatea celorlalți din aceeași categorie) ca pe niște străini: Academia, Uniunea Scriitorilor, Universitatea,

G.D.S.-ul, Spațiul Locativ, Tribunalele, Autoritățile de pașapoarte, mă rog lista poate continua. Cine e odată plecat e bun plecat. Există și excepții: dacă te legi foarte tare de un guvern sau altul, de un grup sau altul, dacă le faci sercii semnificative, atunci poate se ca face o excepție. Acum, ca să spun adevărul nici eu unul nu prea mă dau peste cap pentru a mă «reintegra»: filosofic am plasat totdeauna individualul deasupra comunitarului, așadar consider că un scriitor sau un gânditor este ce este, indiferent de clasificări pedante de atribuții geografice sau chiar lingvistice. E clar că până la 35 de ani eram integrat literaturii române; chiar și atunci însă aveam parcă o poziție aparte, cumva marginală (nu în sensul rău al cuvântului). În anii '70-'80 am fost mereu activ în prezentarea (prin recenzii, articole, conferințe) a celor făcute de colegii mei din țară – mai ales când îmi plăceau; în plus eram prezent la posturi de radio de limbă română; cred că va apărea curând o bibliografie – incompletă de fapt – din care va reieși că de unul singur am lucrat cam atât cât ar fi lucrat un institut întreg. Nu din «simț al datoriei», ci pur și simplu pentru că așa am avut chef (din motive psihologice, nu etice). În mod curios, tocmai după 1989 s-a instalat un soi de stinghereală. Lumea s-a purtat frumos și respectuos cu mine, dar așa cum te porți un oaspete. În această privință măcar, privesc sesnin și ecvanin viitorul și aștept să văd cene va mai aduce./ – *Cât de atent urmărești fenomenul critic românesc și cât de sincron vi se pare el cu critica occidentală? Mai trăim încă din retardare?/* – Da, încerc să urmăresc fenomenul critic românesc. Chestiunea principală este că acest «fenomen» (cum îi spuneți) este marcat e o suită de sincope și întreruperi de-a lungul deceniilor. Rămâne în urmă masiv, iar apoi recuperează hulpav, neatent, mult. Acum văd că mulți oameni din mediul academic (mai ales tinerii, se repe să asimileze ultima modă critică de la Paris sau de la New York. Nu mi se pare ceva prea sănătos. De fapt, o critică mai calmă, mai senină ar avea șanse mai bune de a fi în rând cu valorile autentice ale Occidentului. Prin «calm» înțeleg tocmai capacitatea de a selecționa treptat ce să întâmplă, de a înțelege că deconstrucția sau feminismul sau postcolonialismul sunt manifestări critice aflate în dialectică tensiune cu forțe critice adverse, că tradiția și inovația nu se întemeiază neapărat pe exmatriculări reciproce, că în critica de azi (tocmai cea post-modernă!) multiplicitatea, pluralitatea sunt cele care domină. Pe scurt, dacă vorbim de retardare, apoi aceasta constă tocmai în goana mult prea disperată după avangardă./ – *Deși nu era poate de așteptat, reevaluarea literaturii române postbelice s-a dovedit o problemă mai dificilă decât posibilitățile criticii române. Care ar trebui să fie criteriile ferme în această reevaluare și care ar trebui să fie criteriile suplă?/* – Mă perocupă enorm acest subiect, am scris câte ceva dar nici pe departe suficient. Tot, dar absolut tot, trebui recitit cu un ochi proaspăt, fără prejudecăți. Am rămas uluit văzând că unii și alții îl laudă grozav pe submediocrul Petru Dumitru. Beniuc, Banuș și mai știu eu câți alții continuă să fie prezenți în imaginile canonice. Breban sau

D.R. Popescu (oameni nu cu totul lipsiți de merite) continuă să fie plasați pe primele locuri. Ei bine, abia când vom înțelege că marii scriitori și gânditori ai Cercului Literar de la Sibiu, abia când vom înțelege că «școala de la Târgoviște» sau Alice Botez sau Nicu Steinhardt reprezintă autentice valori postbelice, în timp ce N. Stănescu și I. Alexandru și I. Gheorghe și M. Preda pot fi coborâți, iar I. Dimov și M. Ivănescu urcați, abia atunci *vom începe* să scriem o istorie literară credibilă a perioadei postbelice. Abia atunci, după ce am aplicat drastic niște severități estetic/etice putem trece la metode mai suple, mai flexibile. (...) – *Cât de solidar – și pe ce linii de tradiție – vă simțiți cu literatura română de azi? Cum ar putea fi ea configurată?* – Sunt solidar cu literatura română de azi în măsura în care o simpatizez, în măsura în care descopăr în lumea intelectuală cuvinte pe care le-aș fi putut spune și eu. Cărtărescu, Braga, Cochinescu, Magda Cârneci, Ioana Ieronim, I. Mureșan și mulți alți prozatori, gânditori precum Doinaș, Șora, Paleologu, Marga, Sorin Antohi, Patapievi, Mihai Zamfir, Dan C. Mihăilescu, Ion Ică Jr. sunt oameni pe care îi simt foarte apropiați. Reviste cum ar fi: «Apostrof» sau «Jurnalul literar», precum și (de ce nu?) «Vatra» sau «România literară» sunt demne de toată lauda. Literatura și gândirea română au bune șanse de viitor, cu condiția să-și păstreze cumpătul, să nu meargă spre extreme (ideologice sau formale)”. □ Dumitru Mureșan publică *Note la un șir de observații*: „Studiul laborios întreprins de Virgil Nemoianu, în această minunată carte, se dorește «o explorare a secundarului, o teoretizare în jurul scandalului, dar și o celebrare a secundarului». Tocmai orientarea gândirii către secundar, grija acestuia de a nu uita, de a nu pierde din vedere «detaliul» justifică «gestul de reabilitare și de celebrare» a secundarului. Celebrând «pluralitatea fertilă», criticul pune la dispoziție cititorului o metodă de abordare critică a relației «dintre esențial și secundar, dintre progres și reacțiune, nu ca pe un proces mecanic și unidirecțional, ci ca pe dialectica descentalizată a unor polatirări multiple, salturi paradoxale și scurte alternanțe între teze și antiteze.» În al doilea rând, ne dăruiește «un model pentru înțelegerea literaturii, fără iluzii, în conflictele sale (scandaloase sau benefice) cu istoria.» (...) Păstrând receptivitatea fenomenului viu al literaturii și deschiderea spre universalitate a revistei *Secolul XX*, urmând spiritul critic, social și istoric al criticii literare americane, Virgil Nemoianu ne redă sentimentul tonic de comunicare între literatură și societate, atât de necesar și la România. Fenomenul «noului estetism» este activ și la noi, precum și gândirea posmodernă și, de asemenea, este necesar să regăsim secundarul literaturii”; ■ Georgeta Drăghici (*Fragilitatea și vigoarea secundarului*): „Întâlnirea cititorului român cu *O teorie a secundarului*, cartea lui Virgil Nemoianu apărută în 1989 la «The Johns Hopkins University Press» a avut loc «ceva» mai târziu, chiar dacă am sperat că se va întâmpla după doi ani de la publicarea în limba engleză. Din păcate pentru «sincronizarea» noastră cu actualitatea culturală occidentală, un volum

important pentru teoria literaturii la noi, a putut fi citit în românește abia în 1997, grație Editurii Univers și traducerii Liviei Szász Câmpeanu în seria «Recuperări». (...) Demersul lui Virgil Nemoianu are o coerență de invidiat, o claritate a expresiei și o arhitectură a demonstrației ce captează interesul chiar și celui mai mefient cititor, înapetenților la teorii ale culturii. (...) Una dintre concluziile la care ajunge Virgil Nemoianu examinând relațiile complexe dintre principal și secundar este și aceea că «literatura ademenește principalul către secundar și în interiorul acestuia, îl îmbânzește, îl fragmentează și îl diversifică.»»; ■ Vasile Baghiu (*Literatura are un viitor*): „Nu pentru că a scris o carte despre «Jocurile divinității» îl consider pe Virgil Nemoianu un spirit religios, ci mai ales pentru că preocuparea lui pentru motive și teme «seundare» ale literaturii demonstrează aceasta. Doar o atitudine creștină față e lume poate să explice, cred eu, aplecarea reputatului specialist în literatură comparată asupra idiliului, secundarului, a romantismului de gradul doi, dacă s-ar putea spune astfel, adică a romantismului de tip Biedermeier, într-un cuvânt asupra marginalului. Și dacă avem în vedere mai întâi lucrarea pomenită, ar mai trebui spus că în special ultimele două capitole, *Aspecte sociale* și *Umanismul creștin: strategii de predare* sunt în măsură, datorită contextului politic mondial al epocii noastre dominate de efortul general de a găsi răspunsuri la noile probleme pe care globalizarea le aduce în față, să suscite un interes aparte. (...) Practic, Nemoianu ne învață cum să salvăm literatura. Pentru a o salva el crede că nu trebuie să punem prea mult pe seama ei, consolându-ne cu nivelul «secundar» la care se află peste tot în lume. Se poate spune că literatura are un viitor doar în măsura în care «acceptăm să ajungem la un compromis cu ea», adică doar atâta timp cât nu-i pretindem să fie victorioasă, ci doar «să cârtească, să obiecteze, să aducă nuanțe, să păstreze porțile deschise, să imagineze posibilități, să nutrească vise.»»; ■ Ioana Pârvulescu (*Demnitatea idilei* – articol despre volumul lui Virgil Nemoianu *Micro-Armonia. Dezvoltarea și utilizarea modelului idilic în literatură*, Trad. de Maneal Cazan și Gabriela Gavril, Colecția „Plural”, Ed. Polirom, Iași 1996): „Ca orice noțiune stătută, de mult clasificată în dicționare de specialitate, *idila* nu avea cum să redevină un subiect pasionant decât prin grabnica ei scoatere din vechile înlănțuiri ierarhice și prin punerea ei în discuție ca subiect proaspăt: trebuia redescoperit *potențialul idilic* al lumii literare. Felul în care se cristalizează mediul ei (un *extended topos*), în cartea lui Virgil Nemoianu, este dublu provocator. În primul rând, idila este scoasă din sufocanta condiție de specie minoră și datată a literaturii, confuzia ei cu pastorală este risipită, redefinirea strâmtă, didactică, este firesc ignorată, pentru a-i asigura un loc într-o ordine teoretică în care «minor» și «înalt» sunt noțiuni neoperante. (...) În al doilea rând, modelul funcționează și ca oglindă: orice secvență literară exterioară poate fi adusă spre confruntare cu oglinda, de unde *specularea* dinamismului ei intern în raport cu alte modele. (...) Modelul idilic

are oricând șanse de revenire și recunoaștere. Dar respirația lui e scurtă: în *micro*-armonie accentul cade obligatoriu pe prefix. Pariul cărții lui Virgil Nemoianu este de a arăta că există o imensă demnitate a acestui accent”; ■ Ruxandra Ivănescu (*Romantismul între flacără și oglindă*): „Importanța sintetică a *Îmblânzirii romantismului* de Virgil Nemoianu, dimensiunea importantă pentru reconsiderarea unei mișcări culturale și a unui curent pus oarecum în umbră de «Noua Critică» și urmașii săi, au fost subliniate în repetate rânduri. Mai puțin remarcat a fost aspectul pasionant al relecturii propriu-zise, de la profeticele «texte» constituționale scrise de Saint-Just până la romanele ce prevestesc marea «criză» a modernității din Viena sfârșitului de secol”; ■ Iulian Boldea (*Romantismul „îmblânzit”*): „*Îmblânzirea romantismului* e o carte ce se refuză unor încercări prea stricte de tipologizare, păstrându-și, cu alte cuvinte, dincolo de aparențele riguros-metodice ale demonstrației, un nucleu ideatic greu de captat în cadrele raționaliste ale unei precepții critice prea stricte. Cartea lui Virgil Nemoianu pornește de la ideea, perfect justificată, a unei dinamici a romantismului, curent literar marcat de o tulburătoare diversitate de teme, procedee, stiluri etc. ce i-au conferit identitatea și timbrul atât de specific în istoria literaturii universale”; ■ Al. Cistelean (*Romantismul în doi timp*): „Operă de erudiție nu atât în primul rând, cât mai degrabă la prima vedere, *Îmblânzirea romantismului* e un tablou pe care Virgil Nemoianu îl transformă într-o fenomenologie. Ca tablou el încadrează aproape tot ce e – sau doar a fost – semnificativ în romantismul (romantisme) Europei, redistribuind conceptul în așa fel încât sub el să poată intra, ca zone și cazuri legitime, toate epifenomenele est-europene, de la cele de pregnantă la cele timide și de la protagoniști la ignorați. (...) Conceptul său de romantism s-a dovedit funcțional, pentru literatura noastră, mai întâi în *Istoria critică...* a lui Nicolae Manolescu, unde și este, de altminteri, înainte de a fi aplicat, vulgarizat sau contras”; ■ Letiția Guran (*Literatura și discursurile modernității*): „Cred că aş putea afirma, fără a greși prea tare, că eseistul pare preocupat să nunațeze ceea ce a fost nivelat sau ignorat de criticii care văd în literatură un imens depozit de manifestări ideologice, să reconsidere dintr-o perspectivă îngăduitoare texte considerate marginale, neinteresante de către canonul actual. (...) Pentru Virgil Nemoianu, sarcina discursului umanist e tocmai aceea de a asigura sațiu de manifestare cât mai multor tipuri de abordare; altfel spus o sarcină de conservare a alterității, de păstrare a unei relații dialectice între textura locală și presiunile unificatoare, omogenizate ale paradigmei general acceptate”. □ Mariana Gorczyca aduce în discuție controversatul volum al Alexandrei Laignel-Lavastine, *Filosofie și Naționalism. Paradoxul Noica* (Editura Univers 1998, traducere din franceză de Emanoil Marcu) – o analiză „debarasată de admirația necondiționată cu care Pleșu și Liiceanu ni l-au impus pe Constantin Noica în ultimele decenii”.

● Nr. 4 al revistei „Cuvântul” se deschide cu o panoramă semnată de Ion Simuț (*Opțiunile antologiilor de poezie*): „Semnalăm apariția a numeroase antologii de poezie română, după 1990, ca pe un fapt îmbucurător. Fenomenul nu a trecut, de altfel, neobservat, constituind la sfârșitul anului trecut obiectul unor dispute între Laurențiu Ulici, Marin Mincu și Dan-Silviu Boerescu, în cadrul unei emisiuni TV coordonate de Cătălin Țirlea. Revista «Contemporanul», în noua ei formulă, mai dinamică și mai implicată în actualitatea impulsionată de Nicolae Breban, a continuat discuțiile. Revista «Familia» (în nr. 4 din 1999) a preluat ștafeta. Reacțiile ar merita să capete o altă amploare, căci prin intermediul antologiilor se realizează o revizuire a imaginii mai vechi a poeziei clasice, moderne sau contemporane. E de meditat în ce măsură antologiile mai recente reușesc să impună o altă ierarhie a valorilor, căci ele sunt un vehicul important pentru o asemenea misiune”. Un inventar succint, alcătuit de Ion Simuț, cuprinde următoarele titluri apărute după 1989 (inclusiv reeditările): „Alexandru Mușina, *Antologia poeziei generației '80*, Editura Vlasie, 1993; *Sfâșierea lui Morfeu. '90*, o antologie de Dan-Silviu Boerescu, Editura Phoenix, 1994; Nicolae Manolescu, *Poezia română modernă de la G. Bacovia la Emil Botta*, Editura Allfa, 1996; *Poezia românească de la începuturi până la 1830*, antologie, glosar și bibliografie de Gabriela Gabor, prefată de Dan Horia Mazilu, Editura Fundației Culturale Române, 1996; *Poezia românească în epoca romantică*, volum îngrijit și prezentat de Mircea Angheliescu, Editura Fundației Culturale Române, 1997; *Poezia simbolistă românească*, prefată, antologie și selecțiuni critice de Ion Bălu, 1997; *Poezia unei religii politice. Patru decenii de agitație și propagandă*, volum alcătuit de Eugen Negrici, Editura PRO, f.a. [1996? – Ion Simuț, de fapt, 1995, n. red.]; I. Negoitescu, *De la Dosoftei la Șt. Aug. Doinaș*, o antologie a poeziei române, ediție îngrijită și prefată de Cornel Regman, Editura Dacia, 1997; Laurențiu Ulici, *O mie și una de poezii românești*, 10 volume, Editura DU Style, 1997; Marin Sorescu, *Biblioteca de poezie românească*, comentarii și antologe, ediție îngrijită de Mihaela Constantinescu și Virginia Sorescu, Editura Creuzet, 1997; Dan-Silviu Boerescu, *Mica antologie a poeziei române*, Editura Regală, 1998; Dumitru Chioaru și Ioan Radu Văcărescu, *Antologia poeziei române de la origini până azi*, 2 volume, Editura Paralela 45, 1998; Florin Șindrilăru, *Antologia poeziei românești culte. De la Dosoftei până în 1993*, Editura Teora, 1998; Marin Mincu, *Poezia română actuală. De la Adela Greceanu la Leonid Dimov*, o antologie comentată, 2 volume, Editura Pontica, 1998; *Intrarea în casă. Antologia poeziei românești din Iugoslavia*, ediția alcătuită de Simeon Lăzăreanu și Octav Păun, prefată de Octav Păun, Editura Fundației Culturale Române, 1995; *Portret de grup. O altă imagine a poeziei Basarabene*, selecție și prefată de Eugen Lungu, Editura Arca, 1995”. După această trecere în revistă a realizărilor unui deceniu, Ion Simuț propune o dezbatere despre antologie din

perspectiva unui „substituit de istorie literară”, dar și despre sumele necesare tipării acestui tip de lucrări: „Evident că aceste antologii decurg dintr-un program editorial serios. Cu numai două excepții (Editura Dacia și Editura Fundației Culturale Române), editurile implicate sun private și au investit enorm în volume masive, costisitoare. Cele mai multe antologii au apărut din 1996 încoace. Editurile cu buni manageri au observat, la un moment dat, că lipsește această marfă de piață și s-au implicat în realizarea acestui produs în speranța unui succes și a unui beneficiu. Nu am documentația difuzării (ar fi și imposibil să o am), dar știu din sondaje și impresii proprii că cele mai bine vândute sunt antologiile lui Nicolae Manolescu și Laurențiu Ulici. Cel puțin până acum. Sau cel puțin după părerea mea. E și firesc. O antologie trebuie să aibă în primul rând un gir de autoritate. Nu e indiferent publicului (mai ales celui instruit) cine realizează o antologie. (...) Diferențele de intenții sunt mari între cele 14 antologii de poezie, câte au apărut din 1990 încoace. În primul rând diferă aria de cuprindere. Șapte (deci jumătate din ele) vor să fie o istorie concretă a poeziei române de la origini până în prezent. E de remarcat volumul diferit de poeme reținute, de la antologia monumentală a lui Laurențiu Ulici, cuprinzând 1001 texte, la aceea situată în mod voit la antipod a lui Dan-Silviu Boerescu, cuprinzând numai 66 de tete, de pe tot parcursul istoric al literaturii române. O situație specială au antologiile semnate de Ion Negoïtescu și Marin Sorescu, cu o amprentă foarte personală, pentru că sunt redactate de doi poeți și apoi pentru că au fost editate în postumitatea autorilor lor, ca un fel de testament neterminat, scris în bună măsură, dar nefinalizat, și de aceea neavând un aer destul de convingător. (...) Antologia lui Nicolae Manolescu deține supremația, însoțită de un studiu menit să argumenteze perspectiva și selecția, ea are credibilitatea și legitimitatea date de experiența unui critic și, mai ales, a unui cronicar cu vechi state de serviciu, cu o arhitectură rezistentă, ea oferă o imagine bine articulată a poeziei noastre interbelice, compleând focalizările asupra marilor valori cu luminarea unor detalii necesare pentru a defini modernitatea și metamorfozele poeziei. Alături de ea, la loc de cinste, trebuie plasată antologia lui Marin Mincu, consacrată epocii actuale (voi reveni în final asupra ei, în câteva paragrafe). Răspunzând unor necesități critice și bibliografice precise cele două antologii consacrate generațiilor ('80 – Mușina, '90 – Boerescu), ca și cele două antologii regionaliste (poezia română din Iugoslavia și poezia basarabeană). O excepție interesantă o reprezintă antologia lui Eugen Negrici, axată pe miturile, obsesiile și clișeele poeziei partinice comuniste”. Concluziile cu privire la acest tablou sunt următoarele: „Poate fi analizată funcția lor în stabilirea unor noi ierarhii a valorilor sau în consolidarea uneia vechi. Orice selecție, în vederea unei antologii, reprezintă în sine un semnificativ act de valorizare. Nu poate fi neglijată nici o altă funcție axiologică a antologiilor. Într-un peisaj de inflație poetică, cum e momentul actual, antologiile reprezintă o soluție de orientare,

un răpsuns cu valută al Băncii Naționale a Criticii, pentru a împiedica devalorizarea galopantă a lirismului”. Despre metodologia lui Marin Mincu: „Evident că această antologie a poeziei actuale trebuie pusă neapărat în relație cu o alta realizată de Marin Mincu în 1983, *Avangarda literară românească*, pentru că filonul textualist acolo își află originea. E clar că pentru realizarea ansamblului autorul a îmbinat trei criterii: criteriul generaționist, criteriul textualist și criteriul axiologic, dar trebuie să înțelegem că cel de-al doilea a deținut supremația, pentru că el a dat perspectiva critică a întregii cărți și relativa ei unitate și coerență. Mărturisesc că, din punct de vedere textualist, nu găsesc (aproape) nici o justificare a prezenței în antologie a unor autori ca Nicolae Labiș, Ion Gheorghe, Ioan Alexandru, Gheorghe Pituț, Ovidiu Genaru sau Nicolae Ionel, George Alboiu, Ion Mircea, Adrian Popescu, semnificativi însă din perspectivă axiologică și generaționistă. Dar, respectând criteriul textualist, nu înțeleg de ce lipsesc Mircea Ciobanu, Mihai Ursachi, Ion Pop, Vasile Igna, Marta Petreu, Simona Popescu. Dacă luăm în seamă ca prioritar criteriul axiologic (evident că el nu poate lipsi, indiferent de principiul antologiei, tematic sau istoric), e de-a dreptul scandaloasă (și autorul a mizat, probabil, pe un mic scandal, ca efect secundar) absența unor nume ca Ana Blandiana, Cezar Baltag, Adrian Păunescu, Nicolae Prelipeanu, Mircea Dinescu, Dorin Tudoran (de adăugat și absențele menționate anterior). Dacă și-ar fi respectat fără ezitări și fără antipatii criteriul axiologic, antologia lui Marin Mincu ar fi trebuit să mai adauge câteva zeci de pagini la generozitatea celorlalte, dacă și-ar fi respectat cu maximă exigență și consecvență criteriul textualist, antologia lui Marin Mincu ar fi trebuit redusă la jumătate, câștigând astfel în puterea de convingere. Așa cum e, e rezultatul unei relaxări a exigențelor pe anumite porțiuni, sau a uitării vointe a unor nume importante”.

□ Ruxandra Cesereanu răspunde la ancheta *Cei care vin*. Opinia despre „notorietatea în critica literară” este că această trăsătură „ține la noi de sferere literare de influență și depinde de spiritul de «gașcă»”: „Nu am iluzii, nu mai cred în imparțialitate, nici în obiectivitate. Ca și poetul sau prozatorul, criticul tânăr de azi trebuie susținut prin «cărje» sociale, politice, literare, doar astfel având șansa de a se impune sau, mai exact, de a fi exact, de a fi impus. Îmi cer scuze de la vocile independente care, probabil, vor mai fi existând încă, dar eu văd inclusiv notorietatea critică în funcție de relații. Este de-ajuns să panoramez premiile literare care se acordă, căci mai mult de jumătate sunt oficiate nu pentru cartea în sine, ci pentru numele autorului și mai ales pentru cercul de putere din care acesta face parte (firește, există, totuși, și cărți premiate pe merit). Atunci când ajung să aibă pâinea și cuțitul în mână, criticii literari devin cu adevărat puternici: ei înalță sau scufundă poeți și prozatori. O fac cu nonșalanță sau cu ineres. Foarte rar cu onestitate”. Lista numelor afirmate după 1990 îi cuprinde (în viziunea Ruxandrei Cesereanu) pe: „Judith Mészáros cu delirul ei amplu, Ioan Es. Pop cu adâncul *Ieud fără ieșire*,

Exuviile proustiene ale Simonei Popescu, coborârea în abis a lui Adrian Oțoiu *Dansând cu Jupuita*, poemele iluminate de febră ale lui Vasile Baghiu, Emilian Galaicu-Păun și dizolvările sale de cadavru, romanul lui Alex. Mihai Stoenescu despre Tommaso d'Aquino postmodernul, scrisorile «peleologale» ale lui Horia-Roman Patapievici în *Politice* și, nu în ultimul rând, textele bărbatului meu, Corin Braga, pe care nu înțeleg să-l omit, din moment ce cred în talentul lui". În legătură cu revizuirile, Ruxandra Cesereanu își apără propriul domeniu de interes: „De pildă, cazul romanului obsedantului deceniu. Am mai scris despre această chestiune. Este un tip de roman care nu cred că mai rezistă, astăzi, esteticeste vorbind, iar etic este depășit complet de memorialistica despre Gulagul românesc. Valoarea depozițională și morală a acesteia este incomparabil superioară celei a romanului despre obsedantului deceniu, care, *nota bene*, era citit cu aviditate tocmai pentru depoziția sa. De aceea, amploarea literaturii despre detenție mi se pare binevenită, ca fiind sanificatoare, chiar dacă puține titluri rezistă esteticeste și în acest caz. Cititorul de vârsta mea, dar nu numai el, este sătul, apoi, de orice tip de literatură patriotică și rurală: am fost într-atât de îndoctrinați de *Scrisoarea III*, mesianismul lui Goga, țăraniile lui Rebreanu, încât mi-am pierdut interesul pentru tot ceea ce înseamnă literatură realistă, preferând să evaderez în fantastic”.

● În „Ramuri” (nr. 4), Gabriel Dimisianu scrie despre *Starea romanului* – mai precis, despre un colocviu pe această temă organizat recent de academicienii Eugen Simion și Nicolae Breban, care au vorbit despre „spiritul nou pe care doresc să-l instaureze la Academie”, în măsură să stimuleze o implicare „mai promptă și mai democratică a venerabilei instituții în mișcarea culturală și literară, mai eficientă, mai neprotocolară”: „Cât privește locul desfășurării colocviului, fosta reședință a lui N. Ceaușescu din bulevardul Primăverii 50, aceasta a fost considerată de organizatori tot o expresie a noului spirit, reprezentând, cum a ținut să remarce N. Breban, o *răzbunare* a scriitorimii pe tiranul care a prigonit-o și umilit-o. O răzbunare, ce e drept, cam tardivă”. G. Dimisianu precizează că „preocuparea în acest moment de situația romanului este legitimă, decurgând din împrejurarea că asistăm acum la reascensiunea sa după o fază de reflux care pe unii îi alarmase. (...) Abolirea cenzurii după decembrie 1989 a făcut posibilă referirea pe față la o mulțime de subiecte înainte interzise – închisorile, deportările în Bărăgan, crimele din timpul colectivizării, și atâtea altele – precum și readucerea în atenție, și la lumina adevărului, a multor evenimente și figuri istorice prezentate mincinos de propaganda vechiului regim sau pur și simplu șterse din memoria publicului. Toate acestea au orientat precumpănitor interesul cititorilor către ceea ce li se înfățișa ca mărturii ale trăirii directe precum și către documentul brut. (...) Unora li s-a părut, în acest context, că asistem la decesul romanului, al literaturii de imaginație în general, sau, în orice caz, la suspendarea acesteia pentru o perioadă lungă. Aceste rele previziuni totuși nu s-au împlinit, după

cum putem observa la acest sfârșit de deceniu, de secol etc, acum când măcar literatura, în ce ne privește, pare a-și regăsi linia normală de evoluție. După ce au consumat cu aviditate, în mari cantități, materie nefictivă, cititorii au reînceput, după cum sunt semnele, să caute iarăși romane și chiar să le și găsească. (...) Apar deci iarăși romane, tot mai multe, care însă, e adevărat, încorporează și mistuie documente, materie istorică și biografică și chiar, nu odată, nutrimente din care se hrănesc îndeobște gazetele, evenimente ale zilei și ale orei. Pe această bază realismul își fortifică poziția. Chiar și romanul unui prozator oniric, Hotel Europa al lui Dumitru Țepeneag, se contaminează de realism, ba putem spune că în multe zone ale sale elementul realist este acela care primează. (...) Apare și un nou roman de tradiție clasică, tehnic vorbind, al unui debutant târziu, Paul Diaconescu, *Cartea muierilor*, o imagine revizuită a obsedantului deceniu. (...) Să amintesc și de romanul de factură barocă al tânărului Dan Perșa, *Vestitorul*. (...) Sunt apoi de amintit romanele satirice și parodice al lui Horia Gârbea, Răzvan Rădulescu sau romanele unor Cătălin Țirlea, Radu Aldulescu, Emil Mladin, încadrabile unui nou realism generat de lumea tranziției. În interval, netulburat, Nicolae Breban își înalță construcțiile de aspect monumental, trilogia încheiată *Amfitrion* și teatrologia al cărei prim volum este *Ziua și noaptea*, romane vizonare, de mare suflu, axate pe tema *rupturii* existențiale. Scrierile lui Daniel Vighi, Dan Stanca, Alexandru Ecovoiu, Alexandru Stonescu, Adrian Oțoiu și ale altora completează cu note personalizate acest peisaj în mișcare, mărturisitor despre vitalitatea romanului”.

● În „Convorbiri literare” (nr. 4) apare un interviu realizat de Cassian Maria Spiridon cu Marius Tupan, redactorul șef al revistei „Luceafărul”. M.T. afirmă că s-a „ferit de o publicistică pompieristică, urgentă, cotidiană, preferând acele subiecte cu potențialitate artistică, dar și exploatarea unor segmente sociale de larg interes”: „Și, nu ascund faptul că, în unele momente, prin natura faptelor, m-am aruncat acolo unde nu îndrăzneau prea mulți. Dacă există curioși și neîncredători în ceea ce spun acum, pot consulta revista «Urzica» unde, într-o anumită perioadă, devenisem o teroare pentru realizatorii de șuste, probabil, dirijate de la nivel înalt, un incomod membru în juriile de la Festivalurile de umor, un avocat al diavolului atunci când atacam echipele de fotbal militare și militarizate. N-am fost, neapărat, vreun justițiar, cum se laudă atâtea, în urma războaielor reci și chiar înghețate, ci un interpret al altercațiilor de la diverse paliere ale puterii, ceea ce nu înseamnă că făceam jocurile cuiva sau eram folosit la nevoie. Mă amuzam și eu cât puteam, doar lucram la o revistă de satiră, unde nu ni se îngăduia, sub nici un chip, să găzduim vreodată discursurile prezidențiale sau să plasăm pe prima pagină, sus, în dreapta, figura retușată a tiranului. Deși, în vreo două rânduri, am încercat, și nu am fost deloc priviți cu simpatie”. Aprecierii potrivit căreia revista „Luceafărul” este „una dintre cele mai vii publicații în variatul și aglomeratul relief literar românesc”,

Marius Tupan îi răspunde: „Nu vă temeți că reacțiile nu vor întârzia să apară? Dacă mă întrebați pe mine, eu vă încurajez: numai uitarea și indiferența sunt insuportabile în domeniul nostru. Polemicile, altercațiile, contestările și incriminările ne avantajează, în orice condiții ne-ar împinge. De aceea e nevoie să trecem vii, pregătiți pentru orice, prin istorie, nu cu somnul în gene, temători că fiecare gest al nostru e interpretat și interpretabil. Păi de aia existăm, să stimulăm simpatii și antipatii, să punem totul sub semnul relativului. (...) Ne ambiționam să menținem cadența săptămânală a «Luceafărului», păstrând totuși speranța că ajutăm o mulțime de scriitori să se manifeste, că dăm girul unor debutanți (...) și, nu în cele din urmă, menținem, prin valoroșii noștri colaboratori, flacăra vie (iată obsesia!) a culturii, pe care destui politicieni și magnați ar dori-o stinsă, fiindcă, în unele oglinzi ale ei, își văd chipurile hidoase și demersurile mizerabile”. Discuția se încheie cu formularea unor opinii despre revista „Convorbiri literare”: „Mă voi exprima fără rezerve, pe puncte. 1) Viziunea unei reviste se confundă, îndeobște, cu aceea a conducătorului acesteia. Pot spune că șeful de la «Convorbiri» [Cassian Maria Spiridon] a dovedit, de cum a trecut la cârmă, virtuți de vizor, re-vizor și vizionar. Faptul că publicația apare la timp, constant și în multe pagini e cel mai mare câștig al acesteia. 2) Spre deosebire de alte reviste, dolda de ifose și aroganțe, prezența marilor scriitori, alături de condeierii locali, mulți din aceștia de notorietate, imprimă prestanță și autoritate «Convorbirilor». 3) Încurajarea tinerilor, recuperarea unor creatori, garați vremelnice pe o linie moartă, sunt fapte de noblețe sufletească, fără să treacă neobservate. Ar mai fi și alte argumente care pot pleda pentru emanciparea «Convorbirilor», dar ne oprim aici, pentru a da posibilitatea și altor intervievați să se exprime. Nu dorim să lăsăm pârjol în urma noastră”. □ Într-un articol intitulat *Cazul Sadoveanu*, Gh. Grigurcu scrie (polemizând cu un punct de vedere formulat de Fănuș Băileșteanu în „Mozaic”, nr. 2/1998; F.B.: „Din păcate, după 1990, se încearcă o excesivă politizare a fenomenului literar. Ce este mai trist e că scriitorii sunt judecați nu după Opera lor (care a trecut pe planul al doilea sau al treilea), ci după unele întâmplări biografice. Așa s-a ajuns să fie aspru judecați – dacă nu chiar «executați» – scriitori precum Sadoveanu, Arghezi, Marin Preda, Nichita Stănescu sau Marin Sorescu”): „După 1990, se practică la noi nu o «politizare», ci o depolitizare a fenomenului literar. Pentru prima oară se poate vorbi deschis despre politizarea forțată a acestuia, precum înscrierea țăranilor în colhozuri, săvârșită de puterea comunistă. Scriitorii nu sunt judecați aleatoriu, după «unele întâmplări biografice», fără legătură cu opera, ci, îndeobște, chiar pe răsfrângerea unor «întâmplări» ale compromisului în scrisul lor, proba textuală fiind cea mai relevantă. Autorii menționați – Sadoveanu, Arghezi, Marin Preda, Nichita Stănescu, Marin Sorescu – e drept că se întâmplă a fi «aspru judecați» pentru compromisurile lor, dar în nici un caz «executați», căci «execuția» reprezintă o funestă specialitate a regimurilor

totalitare, care obișnuiau a-i exclude complet pe autorii incomozi. (...) «Asprele judecăți», când se produc, se înscriu în cadrul unui climat de discuție liberă, de controversă pe care n-ar putea-o limita decât însăși voința celor ce-o pun în scenă (în pagină). Suspendarea dogmei și abolirea cenzurii nu mai dau nimănui dreptul de-a se plânde de «demolări», «desființări», «excomunicări». Și cu atât mai puțin de «execuții», termen ce ne raportează la *delicata* acuzație de «crimă» (fie și numai culturală) pe care o lansează împotriva unor opinii incomode «inocenți» precum Adrian Păunescu sau Grigore Vieru”. În „Mozaic”, Fănuș Băileșteanu notase: „Sigur că Sadoveanu (...) a simpatizat epoca socialistă sau Uniunea Sovietică, a semnat Mitrea Cocor ori a primit premiul «Lenin». Dar de aici, de la aceste accidente biografice (deși nu sunt chiar așa de întâmplătoare, înscriindu-se pe linia unui democratism care l-a caracterizat pe scriitor toată viața sa), nu se poate face tabula rasa de capodoperele sale. Cel puțin cele din epoca interbelică” – aprecieri comentate astfel de Gh. Grigurcu: „Așadar textele prosovietice și prostaliniste ale *Ceahlăului literaturii române* s-ar plasa «pe linia unei democratizări», care l-ar fi caracterizat pe scriitor «toată viața sa». O atare aserțiune implică inevitabil ideea că Uniunea Sovietică ar fi beneficiat de un statut... democratic și că sângerosul ei dictator ar fi fost un... democrat! Ni se pare suficient de stângace și încercarea de a-l prezenta pe Sadoveanu în ipostază de... victimă a sistemului comunist. Marele nomenclaturist, colosalul privilegiat al trecutului regim să fi fost un «persecutat» al acestuia? Ne reamintim – natural, păstrând proporțiile – recente manevre similare ale unor Eugen Barbu, Adrian Păunescu sau Corneliu Vadim Tudor de a poza deghizați în «disidenți». Să fim serioși!”.

● Revista „Familia” (nr. 4) publică un interviu acordat de Nicolae Balotă lui Dumitru Chirilă. Criticul rememorează momentul din iulie 1965, când Al. Andrițoiu i-a oferit postul de redactor la nou-înființata publicație orădeană: „Nu știu ce anume l-a determinat pe Andrițoiu să mă cheme la «Familia». De fapt, el nu mă cunoștea, nu știa mai nimic despre mine, puținele mele texte pe care îi căzuseră ochii, dacă peste tot le citise, nu cred că aveau cum să-l convingă de valoarea mea. Întrucât chemarea la Oradea mi-a parvenit prin Ioanichie Olteanu pe atunci secretar al Uniunii Scriitorilor, am, demult, încă de atunci, convingerea că la originea numirii mele se afla chiar bravul Ioanichie, fostul cerchist, pe care-l cunoșteam din anii sibieni ai Universităților noastre, de care mă despărțisem în anii de după '45, când l-am considerat un transfug, un fel de trădător al cauzei noastre politice și culturale, întrucât aderase la partidul comunist și colabora la publicațiile acestuia. Țin să spun azi, când Ioanichie Olteanu nu se mai află printre noi, că rareori mi-a fost dat în viață să întâlnesc oameni de onoare de talia, de calitatea morală a acestuia. (...) Firește, eram străbătut în momentul acela din iulie 1965 de valuri puternice de speranță. Trăisem în cei nouă ani ai recluziunii mele fără să epuizez fondul

bogat al nădejdiei din mine. (...) Nu, nu mă gândeam, atunci când în acea vară îndepărtată soseam la «Familia» orădeană, că traversez doar o perioadă mai mult sau mai puțin fastă dintr-o istorie a comunismului. Nu credeam, firește, cătuși de puțin în buna credință a autorităților, în voința lor de a liberaliza sistemul. Dar voiam să profit de toate fisurile acestui sistem pentru a scrie din ce în ce mai liber, cât mai liber. (...) Mai mult decât închiderea brutală a porților Universității, prohibițiile, interdicțiile, cenzurile politice ale anilor totalitarismului comunist au îndiguit au deviat cursul lucrărilor noastre. Este cert (cum prea bine a observat Marta Petreu) că împrejurările au fost nefaste îndeosebi pentru reflecția filosofică a unora dintre noi. Nu numai faptul că aproape toți cerchiștii au studiat filosofia, că am fost apropiați de Blaga, ci că aveam cu toții preocupări filosofice, că orientarea celor mai mulți dintre noi era de ordin filosofic, ar fi făcut din Cercul nostru o școală filosofică. Sunt convins că, într-un alt context, scrierile lui Cotruș sau Enescu n-ar fi avut caracter literar, ci unul filosofic. Aproape toate scrierile mele din perioada în care lucram numai «pentru sertar» au fost filosofice, nu literare. «Euphorion» ar fi fost în egală măsură o revistă «de idei», și o revistă literară. Îndrăznesc să afirm că, pe plan filosofic, aportul generației noastre ar fi fost mai important decât acela al predecesorilor noștri, din generația discipolilor lui Nae Ionescu”. Plecarea din țară s-a produs ca urmare a „judeurii după libertățile interzise ale călătoriei” și pentru că, în ciuda interesului din ce în ce mai pronunțat pentru activitatea sa literară, exista permanent un anumit tip de hărțuială. „Puteau să curgă elogiile în reviste și în același timp, amintește-ți, eram dat afară de la o zi la alta de la revista «Familia», pentru trecutul meu” (N. Balotă fusese deținut politic). „Mărturisesc că plecarea mea din 1979 și rămânerea mai întâi în Germania, apoi stabilirea în Franța, chiar dacă a fost o pibegie, în sensul părăsirii locurilor natale și a stabilirii într-un loc străin, nu s-a petrecut sub semnul înstrăinării. Îți spuneam adineauri că sentimentul exilului, al existenței într-o țară ce nu-ți oferă un adăpost, în care nu ți se permite să te simți acasă, într-o lume a suspiciunii, a terorii, a persecuției, în care nimic și nimeni nu te apără, în care legea însăși a fost înlocuită cu nelegiuirea, un asemenea sentiment l-am cunoscut – din nefericire – numai în propria mea țară. Între 1945 și 1979-80, vreme de treizeci și cinci de ani m-am simțit străin în patria mea. Cu excepția, deosebit de importantă pentru mine, a limbii ca unică patrie. Plecând în străinătate, așezându-mă în Germania, apoi Franța, n-am avut niciodată sentimentul de a fi exilat. Libertatea de care mă bucuram, respectul pentru munca pe care o depuneam ca profesor la mari universități, familiaritatea cu culturile țărilor în care trăiam, toate acestea și altele asemenea acestora făceau să mă simt acasă în locurile în care nu mă născusem. Singurul sentiment de înstrăinare pe care-l cunoșteam pe acele meleaguri izvoara din raporturile mele cu limba, cu limbile. Căci oricât de perfect aș fi stăpânit germana, în care îmi ținusem cursurile, sau franceza, în care mi le țineam sau

în care scriam unele studii, rămâneam legat de patria mea lingvistică, de cuvintele limbii române. Exilul meu, dacă am cunoscut unul acolo în Occident, este doar cel lingvistic”. De aici ideea că „unul din dezavantajele exilului (pentru un scriitor) rezidă și în lipsa unui public al său. (...) În străinătate trebuie să-ți creezi un public scriind în limba națională a acelui public”. Ajuns la momentul Decembrie 1989, Nicolae Balotă mărturisește că l-a trăit „cu un amestec de sălbatică bucurie, elan plin de speranțe, concomitent cu strângerea de inimă, cu o exuberantă reținere a idealurilor, pe care Tatăl meu le va fi încercat îndreptându-se în preajma lui decembrie 1918 spre Alba Iulia”: „Evenimentele din decembrie 1989 fuseseră e drept, precedate în tot cursul lui '88 și '89 de procesul rapid al descompunerii comunismului în răsăritul Europei. Acest proces, multă vreme sperat până la epurea aproape totală a speranței, este marele fapt istoric al existenței noastre, al celor care l-am trăit ca atare. Faptul că România nu rămăsese în afara celui vast proces (nici n-ar putut să rămână), că se precipitase pieirea unui regim nefast, deschidea larg în fața noastră posibilitatea unei *reîntemeieri* a țării. Dar foarte curând, aș putea afirma că aproape concomitent cu apariția noii echipe ce prelua puterea, am înțeles că statul român și, bineînțeles, odată cu acesta poporul român vor mai avea de înfruntat nenumărate obstacole în calea spre acea refacere din temelii pe care o doream, o speram. De aceea, pentru a fi scurt, în exaltarea acelor zile din decembrie s-a amestecat de la început amărăciunea pricinuită de impostura, minciuna, travestiurile, incompetența, de mascarada tragic-grotescă ce parazita tot ceea ce ar fi putut duce la o renaștere națională”. Având „avantajul de a reveni cu o privire proaspătă asupra celor ce se întâmplă în țară”, Nicolae Balotă consideră că se poate vorbi despre o „iluzie a prăbușirii comunismului”. „Se poate vorbi, cred, despre descompunerea unui sistem, despre moartea unei ideologii, despre prăbușirea unui regim. Dar ne dăm seama azi, mai clar decât puteam să o înțelegem în 1988-89, în plină derută a comunismului, că acest sistem, această ideologie, acest regim nu au putut fi suprimate printr-o simplă presiune spectaculoasă a istoriei (ca un text de pe ecranul computerului apăsând pe tasta *delete*, de ștergere). Există o inerție a corpurilor în istorie, și, în plus, comunismul a dispus de o uimitoare facultate a travestirii, a camuflajului. Prin inerția maselor, a instituțiilor, a mentalităților, ca și prin metamorfoze înșelătoare, prin măști, prin camuflare, comunismul supraviețuiește în unele malformațiuni ce nu-i mai poartă numele, forme politice, sociale, economice, ideatice periculoase, conjugate uneori cu avataruri, camuflate și ele, ale fascismului. Național-comunismul este un amestec crimiogen de o pericolozitate extremă. El e de rău augur pentru secolul XXI-lea, la sfârșitul sângerosului secol XX. Unul dintre avantajele «exilului» este acela de a te ajuta să vezi de la distanță ceea ce nu poți vedea de prea aproape. (...) Cu privire la evoluția României, trebuie să spun că ea mă neliniștește. Marea speranță din noiembrie 1996 într-o evoluție fastă, într-o

schimbare hotărâtoare, s-a dovedit înșelătoare. Eram, desigur conștient, că reformele necesare nu se vor putea efectua într-un ritm prea rapid dar nu mă așteptam ca ele să nu fie nici măcar întreprinse în sectoare de vitală importanță ale economiei, ale administrației, ale justiției etc. Nu credeam ca reformele sectoriale atât de necesare să nu fie întreprinse, să fie amânate, proiectate superficial, tratate cu incompetență atunci când se schițează un început de acțiune reformatoare, sabotate cu atâta înconștiență când încearcă să fie aplicate! Singurul ministru din actualul guvern, pe care l-am văzut proiectând o reformă coerentă și traducând-o treptat cu curaj și cu competență în practică, în pofida tuturor obstacolelor ce i se pun în cale, este ministrul Educației Naționale, Andrei Marga. Dar, repet, e singurul. Cu atât mai gravă mi se pare tergiversarea, nehotărârea în luarea unor decizii, în configurarea și aplicarea unor legi, în urmărirea consecvență a unor măsuri pragmatice prin care s-ar asigura instaurarea definitivă a structurilor democratice în țara noastră. Mă refer înainte de toate la garantarea proprietății, la ceea ce se cheamă accesul la dosarele fostei Securități (în realitate, disecarea atenta a tuturor formelor de poliție secretă), urmărirea cu maximă severitate a cazurilor de corupție, de abuz, de criminalitate organizată, deci reformarea și restructurarea justiției și a aparatului polițienesc. Vom rămâne să batem inutil la porțile Europei și ale întregii lumi civilizate atâta timp cât nu vom face pași hotărâtori în aceste domenii. Dar în ciuda dezamăgirilor, să nu fim deprimăți. Dacă rațiunile deziluziilor sar în ochi (am amintit doar câteva dintre ele), nu tot atât de evident e palmaresul câștigurilor. Ele există, totuși. Iată doar câteva din acestea. Libertatea și-a făcut drum în țara noastră. Să amintesc doar libertatea presei, a exprimării opiniilor, apoi libertatea circulației. (...) În genere, nu știm încă să ne folosim de diversele libertăți democratice. Căci libertatea nu este doar libertate *de* ceva, ci mai ales libertate *spre* ceva, nu e degajarea pasivă din anumite strânsori, ci e o dinamică activă, o propulsare într-un spațiu virtual al posibilităților. Trebuie să ne avântăm cu mai mult curaj și mai multă perseverență în câmpul deschis al libertăților noastre. Repet, câmpul acesta există. Tot astfel, există posibilități numeroase în manifestarea inițiativelor personale sau de grup. Deceniile trăite sub obrocul comunist au paralizat orice inițiativă. Ele se trezesc pe încetul (cam prea pe încetul, ce e drept), se manifestă pe diverse planuri. Din păcate, obstacolele existente, îndeosebi în domeniul economic, fac ca multe energii tinere să caute încă debușuri dincolo de frontierele țării. Astfel, de pildă, din zecile de tineri români selecționați, din 1990 încoace, pentru a-și încheia studiile (masterat, doctorat) la Ecole Normale Supérieure, înalta școală din Paris, nici unul nu s-a mai întors în țară. Hemoragia elitelor continuă, se agravează”.

● Nr. 7-10 din „Jurnalul literar” îi este consacrat lui Ion Caraion. Semnalăm, în ordinea apariției în revistă, intervențiile în legătură cu biografia și opera poetului. Sunt publicate, potrivit dosarelor de la SRI (cota 113664 – „Dumitru

Banu și alții”), procesele verbale de interogatoriu luate lui Ion Caraion: 10 aprilie 1958, 10 iulie 1958, 5 septembrie 1958. De asemenea, este reprodusă Sentința nr. 28, emisă de Tribunalul Militar al Regiunii a II-a Militară, în data de 12 februarie 1959, prin care Diaconescu Stelian (alias Ion Caraion) era condamnat la muncă silnică pe viață. „Publicăm pentru prima oară, în întregime, sentința dată în 12 februarie 1959, din care Doina Jela citează câteva fragmente în cartea sa. O facem și pentru a se vedea că Ion Caraion nu a fost doar o victimă a comunismului, ci și un luptător activ împotriva lui cum puțini scriitori au avut curajul să fie. În dosarul său se află și microfilmele pe care primise instrucțiunile din Occident în urma cărora trebuia să trimită date despre situația din închisorile comuniste și despre soarta scriitorilor români, unii arestați, alții interziși, alții făcând compromisurile știute azi cu puterea comunistă” (Mariana Sipoș, art. *Frenezia demolatoare*). □ Paul Goma trimite o scrisoare-deschisă intitulată *D-ale Manolescului...*: „În ciuda aparențelor, Nicolae Manoelscu, directorul de conștiință – și de «România literară» – a fost de totdeauna atras de persoane murdare, având un comportament și secretând o «gândire» murdare. Maestrul său de imorală politică a fost (a declarat-o însă numai după decembrie '89) inventatorul gușismului tătăresc în patria lui Cațavencu; maestru de morală gazetărească: Ivașcu, turnător de pușcărie, brigadier al «Glasului Patriei», organ al Securității, frate mai mare al «Săptămânii», tipărit în Germania sovietică, destinat emigrației, unde erau obligați să se răstignească în pagini de rușine și de plâns supraviețuitorii pușcăriilor: Crainic și Gyr, Noica și Vinea, C.C. Giurescu și H.Y. Stahl, Păstorel Teodoreanu și Vladimir Străinu [sic!], *maestro* de morală a istoriei literare i-a fost Dumitru Micu, împreună cu care a scos volumul proletcultist *Literatura română azi. 1945-1965* [sic!] (în Anul Domnului 1965); nemembrul de partid Manolescu a scris cronici la subprodusele unor mortificatori ai culturii ca Săraru, Vasile Nicolescu, Popescu-Dumnezeu; după ce a devenit (în martie 1990) director al *României literare* cu ajutorul electoral al scriitorilor de ținută unor Țoiu, Băran, Pardău, Slivestru – și împotriva lui Paler, Valeriu Cristea, Dimisianu – a devenit la rândul-i Maestru, învățându-l pe tineri *ce și cum* să facă atunci când vor ajunge la vârsta și notorietatea lui, și a conlucrat cu persoane rău-mirositoare, dar afine – precum Iliescu, Quintus, Cataramă, C.T. Popescu, Pelin”. După această prezentare, Paul Goma meționează câteva episoade în care «România literară» a prezentat așa-numite „documente” din arhiva Securității (de exemplu, *Dosarul Ion Caraion*, publicat în nr. 13-14 din 7 aprilie 1999): „1) «România literară» de la începutul lunii iulie 1990, imediat după mineriada sângeroasă din 13-15 iunie, cuprinzând inspiratul interviu luat de proaspătul director al revistei Uniunii Scriitorilor proaspătului președinte (încă neconfirmat al României) [Ion Iliescu]. (...) 2) «România literară», numerele 50, 51, 52 din decembrie, tot 1990, în care N. Manolescu găzduia pe cinci pagini de revistă «dosarul de securitate» propus de... suprașeful

Securității, [Gelu] Sturdza-Voican, sub mențiunea: DOCUMENT și prezentat de însuși directorul în termeni de un înspăimântător analfabetism cultural și moral; 3) «România literară» din 14-20 octombrie 1998, în care, tot sub indicațiunea DOCUMENT, a apărut o prostie dezinformatoare extrasă de Manolescu, Dimisianu, Țoiu, Ștefănescu și alți luminători ai nației din anexa operei complete a numitului Pelin: *Cartea albă a Securității*. «Documentul» cu pricina zicea că scriitorul cel mai anticomunist (și mai antisecurist) din redacție era, «pe timpul dictaturii»... Băran!/. Iar acum acest «special-dosar» închinat lui Ion Caraion...». În continuare, Paul Goma aduce în discuție câteva probleme neclarificate în chestiunea colaborării lui Ion Caraion cu Securitatea: „Iscălitoarea volumului [Doina Jela în volumul *Această dragoste care ne leagă*, Ed. Humanitas, 1998], prin afirmația că poetul ar fi încredințat Securității niște pagini ofensatoare la adresa Monicăi Lovinescu, la a lui Virgil Ierunca (și la adresa mea, de ce se omite acesat «amănunt»?), *ca preț al unui pașaport* – se făcuse vinovată de *calomnie*; directorii de conștiință românească luați după ea, în scris, la televiziune, la prezentarea de carte: Liiceanu, Manolescu, Adameșteanu, Matei Călinescu, Grigurcu, Cistelean, întărind, prin prestigiul lor, o afirmație nedovedită, fantezistă, iresponsabilă, deveniseră complici la campania de defăimare a poetului dispărut. Îi acuzasem pe acești formatori de opinie că, dintr-o fidelitate (față de Monica Lovinescu) prost înțeleasă, rău folosită, acordaseră cauțiune morală unor «ipoteze» nu doar neargumentate, dar profund imorale – iată ce scria primul, cronologic, scriitor defăimător al poetului Caraion, N. Manolescu în editorialul «României literare» nr. 47/ 97: «*explicația dată e simplă, plauzibilă și înspăimântătoare, ca să i se permită să emigreze*» (s.m. P.G.)”. Paul Goma își enumeră luările de poziție din «Cotidianul» în chestiunea dosarului lui Ion Caraion: „1) *Scrisoare către Grigurcu* (22 august 1998); 2) *O aniversare* (22 oct.); 3) *Scrisoare către Grigurcu* (11 nov.); 4) *Pe marginea unui editorial* (21 decembrie '98); 5) *Din nou despre Caraion* (24 ian. 1999); 6) *Buduca: gaura albă a (in)conștiinței literare* (1 febr. '99); 7) *Iarăși despre Caraion* (6 febr. '99)./ Atenție: replica mea (cea din 22 august) la cronică lui Grigurcu a fost publicată în «România literară», cum Grigurcu a răspuns nesatisfăcător, am revenit cu o nouă scrisoare deschisă (11 noiembrie), însă aceasta, împreună cu un text anterior trimis: *O aniversare*, a fost refuzată de N. Manolescu prin editorialul său din 4 decembrie 1998: *Adio, domnule Goma!*. Iată, în final, obiecțiile lui Goma legate de articolele apărute în nr. 13-14 din 7 aprilie 1999 al „României literare”: „1) N. Manolescu scrie prezentul editorial, convins că cititorii (altfel fideli) au uitat ce scrisese tot el în decembrie 1997. Senin, acum pretinde: «Cât despre cea de a doua [ipoteză], și anume dacă notele cu pricina au făcut obiectul unui troc al lui Caraion cu Securitatea ea rămâne greu de dovedit. Nu-mi dau seamă ce document ar fi necesar pentru asta. Dar mai are vreo importanță?» (subl. mele, P.G.)/. Obșinuit să nu-și recunoască erorile, N.

Manolescu își etalează părerile de *acum*, de parcă *înainte* nu ar fi fost *altele*. În 1997: «explicația dată... e simplă, plauzibilă, înspăimântătoare: ca să să i se permit să emigreze» (s.m., P.G.); acum zice că: nu-și dă seama ce document ar fi necesar pentru asta – apoi: «*Mai are vreo importanță?*». Dar bineînțeles că are «importanță», fiindcă nu toți cititorii sunt amnezici, cum tare i-ar mai vrea el scriitorul; 2) În pag. 19, în fruntea DOSARULUI propune în facsimil o scrisoare «a lui Ion Caraion către Virgil Ierunca», pe care o și comentează: «La doar două luni de la oribilă notă expediată Securității, Caraion îi scrie celui care-l sprijinise moral și material să iasă din țară: ‘știindu-te ca pe o parte a sufletului meu’, ‘tu știi că nu se cade a-ți face griji în privința probității mele’. «Dumnezeule!», exclamă prezentatorul de DOCUMENTE din sursă, purtând marca Securității». Ultimul paragraf vine cu o propunere pentru directorul revistei „României literare”: „Și ce-ar fi dacă N. Manolescu s-ar reapuca de cronici literare? – în acelea nu va fi obligat să respecte adevărul”. În paranteză, într-o scrisoare din 27 aprilie 1999, expediată lui Nicolae Florescu, Paul Goma îl anunța: „Abia aștept să văz numărul următor, cel anunțat a fi cu Ion Caraion. Nu de alta, însă și eu am comis – și publicat, pe ici, pe colo – nu mai puțin de 8 (opt) texte. Pe ultimul vi-l pun plic, va fi (dacă nu a și fost) publicat în «Cotidianul»... – așa ca informare”. □ Standa Stolojan semnează un portret al lui Ion Caraion (*Ca Lazăr din mormânt*): „Fiind un om torturat a fost un mare poet. Sunt poeți care se țin deoparte de vremurile în care trăiesc. Ion Caraion dimpotrivă le-a trăit din plin. Cu toată ființa lui fizică și morală, cu experiențele și dramele lui personale, s-a «implicat» sau a fost implicat, cum se zice azi, în epoca sa. A fost un om sfâșiat într-o epocă de cumplite încercări și suferințe umane, trăite în societatea românească. caraion a mărturisit în repetate rânduri că destinul și opera sa au fost strâns legate. Într-un interviu cu poetul elvețian Roman Godel în 1982 declara în substanță că *absurdul și cruzimea* s-au întâlnit în viața și în opera sa într-un fel indisolubil. Cu alte cuvinte, Ion Caraion a avut vocația timpului obscur în care a trăit./ În tinerețe, dramele sociale, războiul, suferințele și morții i-au smuls accente de revoltă și i-au inspirat primele versuri, o poezie voit antipoetică. Leșit din închisoare după unsprezece ani, ca Lazăr din mormânt, s-a regăsit pe sine, legat printr-o convență obscură cu destinul său. A știut atunci că destinul era *în el* că orizontul său lirica revelat de la început, acum amplificat și lărgit prin experiența închisorii, căci rana era de alt ordin”. □ La rubrica „Punctul pe i”, Aristarc (Nicolae Florescu) se pronunță, la rândul său, cu privire la „*Cazul*” **Ion Caraion**, pornind de la articolul lui Ion Solacolu din nr. 5-6 al „Jurnalului literar”, scris ca replică la documentele și articolele publicate în „România literară” (nr. 13-14): „Articolul d-lui Ion Solacolu, axat pe definitivarea și analiza impecabilă – după opinia noastră – a «problemei» Ion Caraion, ivită în anii tranziției românești spre «democrația» postcomunistă, fusese refuzat de câteva dintre cele mai importante reviste culturale actuale și ne întrebam, ca

atare, cu naivitate, de ce această aparent nejustificată împotrivire față de un material publicistic, ce nu-și propunea altceva decât elucidarea fundamentului în cauz? Motiv pentru care, reproducându-l în contextul numărului menționat al «Jurnalului Literar» intenționam să revenim asupra «cauzei», spre a înțelege mai exact un proces de ordin moral, definitoriu, din păcate pentru stare societății românești actuale. Manipularea, negarea sau infirmarea *adevărului* au devenit, se pare, la noi, indiferent ce aspect intră în dezbatere (oare?), procedee curente ale unei dezaxări securistice de care nu mai scăpăm de o jumătate de veac și mai bine./ Apariția *dosarului* Ion Caraion în «România literară», fără a reorienta tendințele și scopurile deja afirmate ale numărului nostru de față, se cuvine a fi întâmpinată cu precizările de rigoare./ Nu din spirit polemic ne simțim datori să intervenim în «chestiunea» «României literare». E treaba redacției respective să-și lămurească singură nu numai problematica abordată prin *dosarul menționat*, dar și să-și definească poziția față de veridicitatea și oportunitatea publicării slae în condiții științifice (situat dincolo de orice reproș posibil). Articolul d-lui Ion Solacolu, pe care noi îl reproducem în continuare și care va fi urmat în numerele viitoare ale *J.L.* și de alte semnificative puncte de vedere, orientate pe aceleași coordonate, se întâmplă să constituie însă, fără să căutăm în mod expres acest lucru, un răspuns anticipativ, pe care ne îngăduim să-l considerăm de excepție”. În continuare, Aristarc contestă încadrarea documentelor prezentate în nr. 13-14/ 1999 al «României literare» drept probe pentru colaborarea lui Ion Caraion cu poliția politică din perioada comunistă: „O observație este obligatorie de la bun început: *dosarul* dat publicității de «România literară» nu este cel sau din cel de *Securitate* ale lui Ion Caraion. Nici cel de *anchetă*, nici cel de informații (*urmărire*) și nici măcar acela – pe care ar vrea să-l sugereze parcă Mihai Pelin – de *note informative* ale delatorului Anatol sau Artur – alias (conform afirmației sale categorice) Ion Caraion. Desigur, nu suntem specialiști – cum este Mihai Pelin – în acest tip de «documente», dar nu trebuie prea multă filosofie și nici cunoștințe deosebite ca să înțelegi stereotipia și imbecilitatea agresiv-criminală a Securității ca instituție de represiune, în care jocurile stilistice, *aproximările*, *revenirile* și *corecturile* nu-și aveau locul și nici permisiunea să fie «comunicate». Cum noi am dat tiparului, pentru prima dată, probabil, în cazul unor scriitori, în 1993, dosarele de *Securitate* ale lui V. Voiculescu, D. Stăniloae și a lotului de scriitori germani, o comparație elementară, la îndemâna oricui astăzi, a *fișelor tip* de informație, reglează lucrurile în exacta lor dimensiune”. În plus, N. Florescu pune sub semnul îndoielii valoarea de adevăr a materialelor tipărite de «România literară»: „Nu-i de ajuns să înscrii, pe frontispiciu, consemnul «Strict secret», ca imediat să impui ideea că *documentul* în discuție își regăsește automat *autenticitatea*. Că el, ca atare, se înscrie, într-un *dosar de Securitate* este fapta încă o dată criminală a acestei odioase instituții, fără îndoială. Dar oricât de greu ar fi de

crezut, la prima vedere, *textele* cuprinse în *dosarul* publicat în «România literară», cu prefețele și comentariile adiacente ale lui Mihai Pelin, nu-l incriminează – o spunem răspicat – pe Ion Caraion, ci divulgă dpar, cel mult, o mentalitate, un procedeu, un sistem de infestare și de denigrare a conștiințelor însetate de dezvăluirea *adevărului*. Importanța acestui *dosar*, dacă se poate vorbi aici de o oarecare «importanță», constă tocmai în «relevarea» prezenței încă a pernicioaselor cadre ale Securității în societatea npastră actuală «democratică» și, în ultimă instanță, nu ne sfiim să spunem că el configurează, în mod direct, *dosarul moral* al lui Mihai Pelin. Un *dosar*, bineînțeles, la nivelul și la posibilitățile mentale și de «rafinament» ale Securității și ale securiștilor ei, acționând încă o dată «incognito». (...) Convingerea noastră rămâne aceea că *dosarul* din «România literară» nu vizează posteritatea *omului* și nici poziția morală a *poetului* Ion Caraion. În același timp, *textele* supuse tiparului sunt departe de a fi prin ceva *note informative* pentru și către securitate. Ne îndoim, bunăoară, că un ofițer al organului de represiune i s-ar fi putut vorbi în termeni ca «evoluție ideatică», cu trimitere la «Eugen Lovinescu», fiindcă «informatorul» ar fi trebuit mai întâi să-și școlească bine ofițerul, iar cu cât gradul era mai înalt, știm, ne-am lămurit în cinci decenii de teroare, clasele de *instrucție* erau mai puține – de asta am avut generali cizmari, și de-asta un oligofren ca Tudor Postelnicu, un animal semidomestic ca Alexandru Drăgghici sau o bestie kaghebistă ca Nikolski au condus Ministerul de interne reperist și reserit sau instituția în cauză, cea a Securității. Dictatura comunismului a fost, în România cel puțin, o repetăm a nu știu câta oară, *dictatura prostiei*, a *incompetenței* și a *involuției* pe scarea biologicului. E ciudat, totodată, în *textele* ce ni se oferă acum lecturii, că *agresorul* este pus în cauză de «informator» despre modul cum a fost lichidată în închisoarea comunistă Ecaterina Bălăcioiu, iar în cursul acestei redactări, ca și în celelalte pagini, de fapt, autorul incriminatelor note să întrebuințeze formulări de tipul «risc să presupun», «probabil», «dracu' știe», «Cât real? Cât imaginar?» sau să înștiințeze organului de anchetă realitatea momentului aceea că «George Ivașcu încă mai trăiește». Cei ce-au acceptat în «România literară» gogoșa publicistică a lui Mihai Pelin au stat desigur bine cu *stilistica*, dar au schiopătat cu *logica*, se pare”. Și în final: „Memoria lui Ioan Caraion nu are nevoie de scuzele noastre. Un scriitor, și încă unul de dimensiunile remarcabile ale lui Ion Caraion, nu poate fi judecat cu măsurile, nici măcar morale, cu care se judecă un borfaș de rând. Dar acest lucru, gloaba securistă va fi incapabilă să-l înțeleagă vreodată. Prin urmare, să căutăm să înțelegem ce s-a urmărit cu întocmirea acestui *dosar*. Să vedem împotriva cui se îndreaptă, în fond, efortul mistificării ce caută să ascundă astăzi ca și ieri sub «stilul» și semnătura lui Ion Caraion, de vreme ce se dovedește limpede că *defectele* lui de caracter, *scăpările* sale de comportament moral deveniseră, în afara *operei*, lipsite de interes până și pentru logica strâmtă a agenturii comuniste românești de

repreziune. Pe cine mai interesează acum, când omul, din păcate, nu mai e printre noi, dacă el a fost sau nu informator al Securității?"; „Cazul» Ion Caraion devine astfel, după opinia noastră, în paginile pe care «România literară» ni le-a oferit spre lectură recent, *cazul* – mult mai grav și mai actual – *Mihai Pelin*, ce ne face să presupunem problema asupra necesității accesului la *dosarele de Securitate* și să regretăm iarăși că *Legea Ticu Dumitrescu* nu și-a găsit încă drumul spre legiferarea constituțională”. □ În consens cu articolul lui Aristarc este intervenția Marianeii Sipoș (*Frenezia demolării*). Întâi, autoarea trece în revistă discuțiile televizate pe care le-a organizat la TVR despre Ion Caraion (1996, 1998 și 1999) și întâlnirea între Doina Jela (autoarea volumului *Această dragoste care ne leagă*, Humanitas, 1998) și Nicolae Manolescu la Pro TV, în cadrul emisiunii „Profesiunea mea, cultura”, moderată de criticul literar. Apoi, semnalează alte situații din presa audiovizuală referitoare la scandalul declanșat de colaborarea lui Ion Caraion cu Securitatea: „Am participat apoi la lansarea cărții, am cunoscut-o pe Doina Jela și am invitat-o la emisiunea mea. Mi-a spus că pleacă pentru o lună la Paris, dar că acceptă invitația și că pot să programez emisiunea atunci. Ceea ce am și făcut: întrucât la TVR, sumarele se dau cu 2-3 săptămâni înainte, am anunțat pentru trei iunie titlul *Cazul Ion Caraion din nou în actualitate*. Între timp, am citit cartea și m-am îngrozit, chiar și fără documentația pe care o am acum, mistificarea, procesul de intenție, calomnia, stilul confuz (la care voi reveni), contrazicerile din afirmațiile autoarei, de la o pagină la alta (la care, de asemenea, voi reveni) se vedeau cu ochii liber. Spre stupefacția mea însă, cronicile la carte care apăreau în presă nu comentau nimic din toate acestea. Eram hotărâtă oricum să le comentez cu Doina Jela în emisiune, când am aflat, cu totul întâmplător, de la dl. Emil Manu (pe care nu-l cunoșteam, dar care voia să-mi trimită două cărți ale sale, recent apărute), că «România literară» refuză să publice un drept la replică al doamnei Valentina Caraion în urma editorialului dlui Nicolae Manolescu care relua afirmațiile din emisiunea de la Pro TV. Tot atunci am aflat că doamna Valentina Caraion urma să vină în România exact în perioada în care era programată emisiunea și atunci am rugat să i se transmită că m-ar interesa punctul său de vedere. Am vorbit cu doamna Caraion peste câteva zile și mi-a spus că, din păcate, și-a contramandata călătoria în România, i-am propus atunci să înregistre telefonice, la televiziune, opinia sa, urmând apoi să o comentez cu Doina Jela. Pe doamna Caraion am înregistrat-o, dar de doamna Jela a fost imposibil să dau, deși aflasem că s-a întors de la Paris, deși am căutat-o și i-am lăsat trei-patru mesaje la Editura Humanitas, unde știam că lucrează. Așa că emisiunea am realizat-o fără autoarea cărții în discuție, înlocuind prezenta sa cu comentariul meu și cu imagini filmate despre Ion Caraion. Comentariul doamnei Valentina Caraion transmis în aceeași emisiune a fost următorul: *În urma editorialului publicat de dl. Nicolae Manolescu în «România literară», nr. 47, i-am trimis o replică pe 7 februarie cu rugămintea*

de a o publica în aceeași revistă, dar cum dumnealui n-a făcut-o, am fost nevoită să apelez la bunăvoința unei alte publicații, și ea a apărut în pagina 14 a «Adevărului literar și artistic» din 12 mai 1998. Am vizionat, de asemenea, caseta cu interviul pe care îl ia dl. Nicolae Manolescu doamnei Doina Jela și, mai ales, am citi și răscolit cartea dumneaei Această dragoste care ne leagă. Partea cu uciderea doamnei Ecaterina Bălăcioiu de către Securitate este răscolitoare și mă răscolește cu atât mai mult cu cât și mama mea a fost ucisă tot de către Securitate la mai puțin de șapte luni după rămânerea noastră în Elveția. În schimb, încercarea doamnei Doina Jela de a-l anihila pe Ion Caraion, din punct de vedere politic, moral și literar ar fi umoristică, dacă n-ar fi abjectă. De altminteri, nu înțeleg deloc ce caută în această carte toată partea care îi privește pe Ion Caraion și pe Adrian Hamzea. În legătură cu acesta din urmă, Doina Jela săvârșește o greșeală din punct de vedere jurnalistic, iar Nicolae Manolescu și-a însușit această greșeală girând-o cu personalitatea lui. Este inadmisibil ca într-un proces în care există doi martori supraviețuitori de o egală importanță, Doina Jela să găsească de cuviință să asculte doar mărturia unuia dintre ei, atunci când cel de-al doilea dintre ei, în speță chiar eu, ar avea de spus lucruri tot atât de interesante, dar de multe ori radicali opuse. Sau poate o face tocmai de aceea, pentru ca mărturia mea să nu-i strice socotelile ei. Cu ce drept, fără a asculta ce am eu de spus despre soțul meu, publică în revista 22, cât și în cartea ei, scrisoarea și declarațiile abjecte și mincinoase ale lui Adrian Hamzea. Pentru un asemenea fapt, într-o țară cu o justiție imparțială, Adrian Hamzea, Doina Jela și directorul revistei 22 pasibili de o condamnare pentru calomnie. Dar de ce nici ea, nici conducerea revistei nu s-au informat în prealabil cu ce fel de personaj au de-a face? Pentru că ar fi aflat despre lucruri, pe care, de fapt, nu voiau să le știe. În ceea ce privește textele despre Ecaterina Bălăcioiu, ele au făcut parte din maldărele de hârtii cu însemnări, caracterizări, portrete, vitriolante sau ba, ale unor scriitori sau prieteni etc., etc., toate făcând parte din arhiva soțului meu, nedestinate tiparului, cel puțin nu în forma aceea, pe care, Eugen Barbu, le-a publicat în mod ilegal – repet, în mod ilegal – sub forma unui așa-zis «jurnal intim» al lui Ion Caraion. Cât despre ipoteza ridicolă, și nedovedită cu nici un document, cum că Ion Caraion ar fi făcut țârg cu Securitatea, în sensul că i se dă un pașaport, iar ele lasă în schimb po serie de denunțuri despre unii scriitori și prieteni, Doina Jela lansează această ipoteză gravă fără să fie capabilă să o dovedească cu nici un document nou. Ea nu face decât să reia texte publicate în «Săptămâna» de Eugen Barbu în 1982 – și nu în 1981 cum susține – și să le aranjeze în mod diferit, dar tot atât de ticălos (...). Mariana Sipoș continuă articolul cu alte mărturii: „La întoarcerea mea în România, în lunile noiembrie și decembrie, am studiat în Arhivele SRI același dosar al procesului lui Caraion pe care l-a studiat și Doina Jela. E vorba, de fapt, de nouă volume cu nr. 113664, pe care

scrie «Dumitru Banu și alții». Studiind aceste dosare, am putut constata că tot ceea ce mi-a spus doamna Caraion despre proces era adevărat. Memoria domniei sale funcționează, chiar și după trecerea anilor, perfect. Două fragmente din interogatoriul lui Caraion datând din 10 iulie 1958 o dovedesc cu prisosință./ Am putut apoi să confrunt datele pe care le oferă cititorilor Doina Jela cu ceea ce am văzut cu ochii mei. Și mi s-a confirmat ceea ce constatasem încă de la prima lectură a cărții, mistificarea, reaua credință, interpretări superficiale ale faptelor, omisiunea sau chiar afirmarea contrariului unor adevăruri pe care aceste dosare le conțin”; „A văzut Doina Jela în toate cele șapte volume ale *dosarului* vreo declarație luată la anchetă scrisă de mâna lui Caraion? Eu nu. Exceptând declarația pe care o reproducem în fotocopie prin care inculpatul declara averea mobilă și imobilă la 7 octombrie 1958”; „La sfârșitul anului 1998 au apărut două noi volume semnate de Ion Caraion: *Jurnal II* la Editura Albatros și *Jurnal III* (pe copertă *Jurnal 3*) la Editura Nemira, ambele în ediții îngrijite de Emil Manu. Dintr-o notă explicativă de la începutul volumului de la Albatros, dl Emil Manu precizează că este vorba de manuscrisul pe care Ion Caraion îl predase Editurii Cartea Românească în 1980 și, după câte ne amintim, era inclus în planul editorial pe 1982. După rămânerea poetului în Elveția, bineînțeles, publicarea lui a fost interzisă, iar manuscrisul a confiscat de Securitate și recuperat de familia poetului după 1989. Pentru a evita și pe viitor eventualele confuzii și speculații ce se pot face pe marginea termenului de «jurnal», să zăbovim puțin asupra explicațiilor pe care poetul însuși le dă în acest volum (începând cu pagina 225). (...) Am citit volumul al doilea apărut la sfârșitul anului trecut, despre care, după știința mea, nu s-a scris până acum un rând. Există în el lucruri extrem de interesante despre copilăria poetului, despre primii ani de școală, despre începuturile sale gazetărești și poetice în diferite redacții din București, cu evocări insolite ale scriitorilor cunoscuți în acea perioadă”. Mariana Sipoș face și o scurtă prezentare pentru „primul volum al *Jurnalului* său (care a primit bun de tipar pe 21 aprilie 1980, deci cu puțin timp înainte de moartea lui Marin Preda, de altfel, se și spune că este ultimul volum avizat de el), stârnise la vremea apariției, multe controverse, discuții și atacuri virulente în presa de atunci subordonată Securității. Sunt multe lucruri care au deranjat în carte și, recitindu-le astăzi, aproape nu-ți vine să crezi că au putut apărea, decât poate apărute de scutul lui Marin Preda. Ar trebui citate pagini întregi pentru a fi readuse în memoria criticilor prea grăbiți – după cum vom demonstra – să demoleze, decât să reconsidere ținuta morală a lui Ion Caraion”. Despre *Jurnal 3*, M.S. precizează: „El poartă titlul *Ultima bolgie* și subtitlul *Jurnal 3* – parcă anume pentru a-l induce în eroare pe dl Nicolae Manolescu care crede în nr. 13-14 al «României literare» că este vorba de un jurnal «adevărat, de data aceasta» și nu unul fals, cum se crezuse că ar fi fost ceea ce publicase «Săptămâna» în 1982. Dacă ar fi răsfoit măcar acel volum, dl Manolescu ar fi

înțeles că dl Emil Manu a ales subtitlul cu de la sine putere și că a înghesuit în volum, într-o alcătuire fără nici un criteriu, atât texte inedite (cum ar fi fragmentul de roman), dar și texte care mai fuseseră publicate în «Dialog» sau în volumul *Insectele tovarășului Hitler* apărut în Germania în 1982. În acest din urmă caz, fără o verificare prealabilă, au fost încredințate tiparului acum, pentru volumul tipărit la «Nemira», pagini izolate, conținând doar fragmente din ceea ce poetul însuși, în viață fiind, hotărâște ce să publice și cum”. „Am avut surpriza să constat, în timp ce pregăteam o nouă emisiune TV dedicată celor două noi apariții editoriale semnate Ion Caraion, că, în ciuda lipsei de argumente și dovezi din cartea Doinei Jela, existau destui oameni care credeau în ipoteza sa și aduceau în plus ca argument, tocmai opiniile de la care plecase autoarea, anume cele ale domnului Mihai Pelin, publicate la începutul lui 1996 într-un serial din «Express-magazin». Mai mult, mi s-a spus că dânsul chiar are probe, pe care le va publica în curând în «România literară». Ce să mai zici într-o asemenea situație? Decât că n-ar strica să stau eu însumi de vorbă cu domnul Mihai Pelin. Convorbirea pe care am purtat-o a fost inclusă în emisiunea «Dreptul la adevăr» din 22 ianuarie (și reluată pe 26 februarie 1999). Sintetizând, am aflat atunci că echipa care a redactat *Cartea albă a Securității* nu a avut acces la dosarele de informatori, deci nu a putut vedea nici un angajament al lui Ion Caraion semnat cu câteva săptămâni înainte de a ieși din închisoare, așa cum susține totuși Mihai Pelin, și, după el, Doina Jela, bazându-se pe faptul că în dosarul de urmărire informativă a lui Ion Caraion a găsit două note informative semnate cu numele de cod «Artur» în care Caraion povestea ce se întâmplă la cina lui Leonid Mămăligă de la Paris. La întrebarea mea: de ce în cazul acestui informator «Artur» i s-a dezvăluit identitatea, în timp ce atâtea alte asemenea numele codate din *Cartea albă a Securității* (cum ar fi «Lascăr», «Vlad», «Tudor», «Ion Pricop», «Marcel») rămân încă un mister, răspunsul a fost: «Pentru că voiam să lămurim această chestiune cu Ion Caraion. Caraion era deja mort, nu mai putea să-l afecteze nimic». Ciudată optică, nu-i așa? În timp ce votarea legii dosarelor Securității se tot amână, despre Ion Caraion se poate spune orice pentru simplul fapt că a făcut imprudența să moară!”. Mariana Sipoș relatează că la întrevvedere a avută cu Mihai Pelin l-a întrebat dacă a cerut expertiză grafologică; răspunsul acestuia a fost: „Nu, n-am cerut nici o expertiză. Dar să știți că nu se pun probleme de dubii din punctul acesta de vedere. O să vi le aduc...”. Totuși, precizează Mariana Sipoș, promisiunea nu s-a împlinit în totalitate: „După înregistrarea convorbirii din care am redat fragmentul de mai sus, am stabilit o nouă întâlnire în care dl. Pelin urma să-mi aducă paginile de care îmi vorbise. Numai că, am aflat imediat de la domnia sa că paginile atât de acuzatoare despre Monica Lovinescu și Virgil Ierunca erau de fapt *dactilografiate*, deci toată discuția noastră despre recunoașterea scrisului, atât de inconfundabil, al lui Ion Caraion, fusese o pură utopie... Nu aveam atunci de unde să bănuiesc

că peste aproximativ dl. Manolescu avea să găsească totuși un criteriu de identificare: stilul!”. Jurnalista semnalează câteva erori de atribuire a identității personajului „Virgil”, destinatarul prezent într-o scrisoare expediată în Franța de către Ion Caraion aflat în România, scrisoare pe care Securitatea a confiscat-o de la poștă, iar Mihai Pelin, găsind-o într-unul dintre dosarele poetului (în custodia SRI), a publicat-o în nr. din 7-13 aprilie 1999 al «României literare»: „Dl. Mihai Pelin mi-a adus totuși un manuscris al lui Ion Caraion și anume o scrisoare care începe cu «Dragă Virgil» și pe care n-am considerat-o utilă pentru emisiunea mea, decât poate dacă aş fi vrut să subliniez cum îi era interceptată corespondența lui Ion Caraion, dar această practică a Securității nu mai era nevoie s-o dovedesc eu... Dată fiind celebritatea unui anume Virgil, bineînțeles că eu am crezut că era o scrisoare către Virgil Ierunca, numai că în final era ceva care mă intrigă. Scria Caraion: «(...) vom avea ocazia (sau norocul) de a prilejui o întâlnire între Raymonde și Marta». Cine era Raymonde? Nu apăruse încă faimosul număr din «România literară» când eu îmi puneam o asemenea întrebare. Am întrebat-o, de altfel, și pe Valentina Caraion la telefon: Avea Virgil Ierunca vreo nepoată, vreo rudă cu numele acesta pe care ar fi trebuit s-o cunoască Marta la sosirea lor în Occident? Atunci, derutată de întrebarea mea, Valentina Caraion nu mi-a putut răspunde, mirată de altfel că eu am intrat în posesia unei scrisori adresată de Ion Caraion lui Virgil Ierunca. A doua zi însă, m-a sunat și mi-a spus: nu de Virgil Ierunca e vorba, ci de Virgiliu Vasiliu, prietenul lor din Franța, pe carei soție o cheamă Raymonde”. În ultima parte a articolului ***Frenezia demolării***, Marian Sipoș analizează unele dintre afirmațiile lui Mihai Pelin făcute în câteva numere din «Expres magazin» (1999). □ Aceași Mariana Sipoș realizează un interviu cu Valentina Caraion, soția poetului („***Rămâne-o lacrimă năucă***”), datat Lausanne, 8 octombrie 1998. Între altele, Valentina Caraion reia declarațiile oferite Mariane Sipoș pentru TVR (vezi supra art. ***Frenezia demolării***) în relație cu fragmentele de „jurnal” publicate de Eugen Barbu în «Săptămâna». Alte amintiri țin de legăturile lui Ion Caraion cu liderii comuniști: „Pe Ceaușescu l-a cunoscut într-adevăr la «Scînteia tineretului», veneau toți acolo, în cap cu Gheorghiu Dej, cu Miron Constantinescu, aduceau articole pe care apoi le mai șlefuiu în redacție, unde erau ziariști de profesie. Ceaușescu, care era foarte tânăr atunci, a venit într-o zi de redacție și a întrebat cine e Ion Caraion și i-a întins mâna cu un petic de hârtie pe care erau vreo cinci cuvinte maximum... Din cuvintele alea Ion trebuia să facă un articol și asta a fost toată relația... N-a primit nici o îndrumare cum spune Crohmălnicean. Pe urmă, când Ceaușescu a venit la putere, a dat multe speranțe de deschidere, știe toată lumea că n-a durat decât până în 1971. Și când lui Ion i-a apărut primul, al doilea volum, nu mai țin minte, i l-a trimis lui Ceaușescu și au telefonat în aceeași zi de la cabinetul lui, s-a dus a doua zi la el și a stat vreo jumătate de oră. Și la un moment dat l-a întrebat: Îți mai aduci aminte de

discuțiile noastre filosofice? Și Ion n-a putut să-l contrazică... Se dusesse să-înceară manuscrisele confiscate la cele două arestări. La care Ceaușescu i-a răspuns: «Asta nu se poate, pentru că s-a făcut o mare greșală și toate au fost arse, nu ești numai dumneata în situația asta, au fost și alte personalități politice și literare și culturale, tot ce s-a confiscat de la cei care au fost arestați a fost ars. Deci dorința asta, din păcate, nu ți-o pot satisface». Altceva. Serviciu nu-i putea cere, pentru că slujba de care vorbește Crohmălniceanu o avea de la Zaharia Stancu, la «Gazeta literară», care s-a transformat în «România literară» și Ion a ajuns șeful secției de poezie. Și atunci Ion i-a cerut o locuință, pentru că stăteam pe șoseaua Giurgiului, eram înghesuți în două camere cu copii cu tot, și Ion cerea un apartament cu trei camere, pe care l-am căpătat în Șoseaua Colentina”. Discuția cu soția lui Ion Caraion continuă pe marginea unor zvonuri de ordin financiar-imobiliar, lansate după 1990, cu privire la locuința în care stătuseră înainte de a pleca în Occident: „Cu un an și patru luni înainte cumpărasem un apartament cu patru camere și țin să subliniez, contrar celor afirmate de domnii Mihai Pelin și Al. George, apartamentul acela n-a costat 500.000 de lei, ci 180.000, din care am plătit până la plecare o treime”. În legătură cu suspiciunea că Ion Caraion ar fi lăsat Securității un „jurnal” cu notații lipsite de bunăvoință față de unii dintre colegii de breaslă, Valentina Caraion susține: „La trei luni am primit prima scrisoare de amenințare din partea Securității”: „*Păi dacă ați lăsat Securității jurnalul contra pașapoartelor, ce rost mai avea să vă amenințe?*”; V. C.: „Asta e o minciună așa de sfruntată că nici celui mai pervers securist nu i-ar fi trecut prin minte”. Despre cartea Doinei Jela, *Această dragoste care ne leagă*, Valentina Caraion afirmă: „M-a tulburat foarte tare. Eu am trăit acum a doua moarte a lui Ion. Această carte apare exact cu aceleași acuzații și cu același scop ca și montajul lui Eugen Barbu. Exact în același fel, cu lucruri false și deducții absurde... Nu am cuvinte să-mi exprim indignarea, dar aș putea timp de o săptămână să combat punct cu punct fiecare lucru pe care îl scrie. Sper că se va găsi cine să o facă în locul meu, pentru că unde s-a mai pomenit ca Doina Jela să fie și mare critic literar, să-i comenteze versurile lui Ion și să spună și ce loc i se cuvine în literatura română. Știam ce a declarat că ea nu vrea să demoleze statuia lui Ion Caraion, dar de fapt asta încearcă să facă. Și de ce-l mai amestecă și pe Sergiu Filerot, cu condamnarea lui la moarte în toată povestea asta, tot n-am înțeles. Îmi pare rău și de doamna Ecaterina Bălăcioiu, care n-are nici o vină, dar maniera în care este scrisă această carte este o jignire la adresa ei”. Valentina Caraion menționează și faptul că Doina Jela nu i-a cerut niciodată vreo informație sau vreo opinie, preferând să se adreseze altei persoane, arestată în același lot al procesului din 1959: „Nu m-a căutat și nu m-a solicitat cu nimic, dar asta nu și-a dorit. Pentru că în legătură cu procesul aș fi avut destule de spus, contrare celor afirmate în carte. Cred că tocmai de aceea nu m-a chemat, dacă a consultat procesele verbale de anchete,

știa că adevărul există acolo și ar fi trebuit să țină cont de el. Și dacă Adrian Hmaza și-a spus punctul său de vedere, cu toate minciunile și ororile sale despre Ion Caraion, aș fi putut să fiu consultată și eu, dacă cineva ar fi fost bine intenționat, când scrie o asemenea carte. Este o rușine că se vorbește atât de procesul comunismului, dar se vorbește de oameni care au făcut șase luni de închisoare, în timp ce Ion Caraion cu cei 11 ani de închisoare nici măcar nu e pomenit... E posibil așa ceva?”. □ Aceeași Mariana Sipoș consemnează un interviu cu Dorin Tudoran („*Sunt vinovat față de adevăr...*”), datat „Chișinău, 1 noiembrie 1998”. Poetul își amintește cum Ion Caraion l-a ajutat să publice volumul de versuri *De bunăvoie, autobiografia mea*: „A muncit într-adevăr până în pragul morții pe manuscrisul acestei cărți și apariția ei i se datorează nu foarte mult, ci i se datorează integral. Chiar banii pentru apariția cărții – sau cea mai mare parte a venit din partea lui Ion Caraion. Eu mă aflam încă în țară; cum bine se știe, Ion Caraion, din nefericire, n-a fost bogat, ci dimpotrivă. Cu atât mai mult, cu banii aceia putea să-și publice o carte. Este un gest pe care n-am putut să-l prețuiesc niciodată pe cât s-ar fi cuvenit. E greu să prețuiești așa ceva”. Referitor la materialele date publicității de revista «Săptămâna» cu presupusa indicație de „jurnal”, Dorin Tudoran afirmă: „Eu am scris despre ele, am scris de atunci, firește n-au putut să apară în România, le-am trimis afară, au apărut afară. Cum aș fi putut să cred că textele acelea sunt ceea ce pretinde revista «Săptămâna» că sunt. Revista era organul de presă al cui știm că era (...). În revista «Săptămâna» se făcea politica cui știm că se făcea. Chiar așa, foarte temperată este, în *Cartea albă a Securității* dedicată «istoriile literare» (citită cu atenție cum am citit-o eu și am scris un serial despre ea), sunt date destul de clare în legătură cu felul cum se înscenau unor oameni false biografii. M-a amuzat că în această carte a scăpât chiar o informație în legătură cu așa-zisul proces în care am fost trimiși Mircea Dinescu și cu mine. Există în *Cartea albă a Securității* – și-i mulțumesc lui Mihai Pelin că a lăsat documentele acolo – o indicație în legătură cu felul în care trebuie să fie acel proces./ Cum aș fi putut să cred ce pretindea revista «Săptămâna» despre Ion Caraion, când printre alte lucruri, știam ce pretindea despre mine, ce scrie despre mine sau despre alții, lucruri care erau absolut inventate, nu aveau nici o legătură cu viața mea. Deci mi se pare straniu că unii au putut să creadă. (...)/ Mi-aduc aminte că atunci când apărea în *Săptămâna*, discutând cu unul sau cu altul din prietenii și colegii mei, le-am spus: uite de ce nu cred că aceste texte sunt niște însemnări personale sau niște scrisori sau cum mai erau ele prezentate, fiindcă dacă Ion Caraion ar fi scris el aceste pagini, nu ar fi avut nevoie, de exemplu să spună: «G. Călinescu» – și în paranteză «critic și istoric literar român». Eu, Dorin Tudoran, dacă-mi scriu jurnalul, eu știu cine a fost G. Călinescu. Deci pentru mine a fost evident de la început: acele texte erau un mixaj, un colaj între declarații date la anchetă, între pagini autentice de jurnal... Eu rămân, până la proba contrare, cu sentimentul că acolo nu există doar o

singură categorie de pagini. Eu cred că acolo sunt pagini aparținând unor realități diferite: pagini de anchetă, pagini de jurnal, bruioane de scrisori, lucruri de genul acesta...”. □ Geo Șerban (*Securi în loc de bisturiu*) publică un portret al lui Ion Caraion: „Pare-se că anii s-au scurs oarecum în răspăr cu evidențele Operei puse în circulație. Discreditări noi pe seama ostracizatăului poet vin să desăvârșească procesul diabolic de culpabilizare instrumentată de acoliții ideologici ai fost puteri dictatoriale, în stilul și cu ajutorul organelor de represiune. Surpriza a fost de a-l vedea în ingratal rol de pârtaș, cu certitudine, involuntar al «mafiei securiste» pe un critic cu opțiuni liberale, decis altminteri să combată sincer și eficient reziduurile comuniste. Dar cât de anevoioasă este ruperea totală de mentalitățile pernicioase dovedește singur, când se erijează în judecător moral intransigent, pe baza informațiilor de culise, primite de la unul și altul (surse echivalente bârfelor de cafenea), uitându-și subit postura de experimentat analist al textelor publicate, unice argumente la judecata supremă. Deși declară că drumurile i s-au intersectat, cu ale poetului, absolut întâmplător, de unde o cunoaștere mai mult decât tangențială a persoanei sale, se hazardează să-i atribuie tot soiul de tare: egoist, cârcotaș, colonnator, infidel, corupt, invidios, veșnic ciufut și versatil, în fine un repudiabil lăgo. Există mărturii autorizate, bunăoară în cartea lui Ovid S. Crohmălniceanu, *Amintiri deghizate*, care depun, aproape invers, despre sociabilitatea lui Caraion, nevoia sa imperioasă de a stabili prietenii, întreținute cu devotament și dăruire durabilă. Eu însumi am beneficiat de afecțiunea sa constantă, cam de pe când realizase acel unic număr din «Agora», am avut «uși deschise» oricând la el, și după ce acumulasem la activ un impunător teanc de cărți. (...) Primea vizite și răspundea invitațiilor cu vădita speranță de a alterna, cu ore de destindere, un program încărcat de lucru. Muncea teribil și nu ostenea să-și extindă mereu domeniul de aplicație, prin traduceri sau comentarii, cu o vervă căpătată în anii tinereții, de jurnalism frenetic. Poate n-avea o cultură riguroasă, în schimb practica un cult fervent al cărții. Perseverent, exploatarea câte șanse se găseau pentru a-și forma o cuprinzătoare bibliotecă, mai ales de poezie universală, în principalele limbi”. În legătură cu implicarea Securității în dezbaterile despre trecutul scriitorilor din perioada comunistă, Geo Șerban consideră, raportându-se la cartea Doinei Jela, *Această dragoste care ne leagă*: „Moștenire blestemată a trecutului obsedant, dosarele acestea mai pot îmbâcsi ambianța socială, otrăvi relații umane și periclita, pe multă vreme, ajungerea la râvnitul adevăr. Sursele oculte, laboratoarele de unde provin, fiind iremediabil stigmatizate, se așteaptă, de la cine își asumă responsabilitatea să le frecventeze, o doză de mare prudență și încă mai mare pricepere, dobândită prin investigare îndelungă de documente cu implicații subterane, greu de depistat, pentru a evita capcana credulității întinsă din chiar momentul constituirii perfidelor arhive, hărăzite manipularilor succesive. Riscul este de a trezi prizonierul rețelilor de diversiune, interne și externe,

bine camuflate. În ciuda probabile bune credințe, o cercetătoare de dată recentă construiește imprudent un grav rechizitoriu, dispusă să preia *ad-litteram* «documente» cel puțin suspecte. Zelul său inchizitorial pare înrudit cu strategia celor care nu i-au iertat niciodată lui Ion Caraion că a scris *Insectele tovarășului Hitler*. Rezultatele inexperienței, în acest caz de expertiză rău condusă, se agravează când este adusă la bara acuzațiilor însăși opera poetului. Exegeta improvizată se rătăcește în limbajul poeziei și confundă sfera metaforei cu realitatea curentă a vorbirii; fără să sesizeze transfigurarea vocabularului, polisemiile din noțiuni de tipul «oroare, greață», se crede îndreptățită să contabilizeze printre dovezile unui mizantrop cinic, atestând grave deficiențe de caracter din partea poetului. (...) Miră în procedura improvizatei procurare că nu trădează nici o tresărire de îndoială cât privește veridicitatea «dezvăluirilor» și nici nu se lasă impresionată de prestigiul Operei, asupra căreia năpustește o secure boantă, acolo unde s-ar cere finețea bisturiului de înaltă performanță. Cu nonșalanță, sunt ignorate considerațiile atâtor critici notorii (vezi, bunăoară, capitolul Ion Caraion din primul volum al *Scriitorilor români de azi* de Eugen Simion). Și, atunci, orice discuție cade în derizoriu. Curată zădărnicie a mai insista!”. □ Despre Ion Caraion scrie și Gheorghe Grigurcu (*Cât de negru este Ion cel Negru*): „Știu că a scris pagini abonimabile. Pagini intrigante, calomnioase. Pagini prin care s-a pus nu numai de-a curmezișul propriei sale conștiințe, de mare adversar, de mare victimă a comunismului. Și cu toate acestea nu-l pot părăsi, nu-l pot demoniza pe acest poet de rang înalt, cu o tumultuoasă biografie contradictorie, care n-a ajuns însă niciodată un bard oficial, care a trecut prin urașe și îndelungate sugerițe, unele cu siguranță încă necunoscute, care și-a sfârșit zilele prematur, departe de patrie, ca urmare a unei boli din perioada când trudea, precum un sclav antic, în minele de plumb, sub biciul celor mai implacabili tortionari. Știu că alegerea e dificilă. Știu că, oricare ar fi ea, ar stârni nemulțumiri în rândul unor sau altora din confrății și cititorii la a căror opinie țin. Conștient de starea de starea dilematică în care mă aflu, vreau să vorbesc acum despre Ion Caraion cel pozitiv, despre ceea ce rămâne valoros, fertil și încurajator din neguroasa precipitare a tribulațiilor sale ieșite din comun. Pentru că, oricum, această latură benefică, rezistentă, a poetului și a omului n-ar putea fi contestată de nici un comentator de bună credință”. Totodată, criticul pune în discuțiile „părțile vulnerabile ale personalității lui Ion cel Negru”: „memoriul ce l-a adresat lui Ceaușescu, în care cere nu numai înființarea unei noi edituri sau a unei noi reviste, mai apropiate de nevoile reale ale scriitorimii, ci ia și apărarea, vai, a bătrânilor lupi proletcultiști, a nomenclaturiștilor culturali, zdravăn zdruncinați de miniliberalizarea de după 1965, amenințați în privilegiile lor de șaizecștii pe care-i tratează cu vădită antipatie”; „După toate probabilitățile, propozițiile profund nedrepte, injurioase, pe care Caraion le-a compus împotriva celor mai buni prieteni (așa-zisul jurnal, făcut public, pe

filierea neîndoielnică a Securității, în «Săptămâna» lui Eugen Barbu) pornesc și ele dintr-o imixtiune deocamdată imprecizabilă, a poliției politice comuniste, aceeași care l-a torturat în Gulag, deși s-ar putea să poarte și pecetea slăbiciunii, a unei fisuri de caracter a poetului nostru. Cât de mari au fost presiunile, cât de mare slăbiciunea lui Caraion? Raportul dintre cei doi factori rămâne o enigmă”. Totuși: „Autenticul Ion Caraion este poetul tragic și pamfletarul anticomunist neîntrecut, care merită un loc important în ierarhia valorilor acestei epoci ce l-a sacrificat fără cruțare, inclusiv prin batjocură. L-a silit a fi ce nu era. L-a silit prin procedee staliniste, punându-ne în situația de a-i căuta uneori identitatea în însăși materia dezgustătoare ca o vomă, a alienării ce i s-au aplicat”. □ Apare interviul *Doina Jela și „procesul comunismului” la Humanitas*, realizat de Ilie Mihalcea, datat „Paris, 22.06.1998”. Doina Jela susține că „*Această dragoste care ne leagă* este reconstituirea, după scrisorile interceptate, fotocopyate și păstrate de Securitatea română, înregistrările cu microfonul în casă și rapoartele de urmărire cu agenții ale aceleiași instituții, a portretului și, în măsura în care am reușit, a ultimilor ani de viață a uneia dintre victimelor comunismului românesc: Ecaterina Bălăcioiu-Lovinescu, văduva lui E. Lovinescu și mama Monicăi Lovinescu. La câțiva ani de la plecarea din țară a fiicei sale, Ecaterina Bălăcioiu, Ecaterina Bălăcioiu a intrat în atenția Securității care a trecut-o într-unul din planurile ei criminale, numite pe atunci cu termeni benigni – apărarea cuceririlor revoluționare ale poporului, lupta împotriva dușmanului de clasă, combaterea influenței nefaste ale capitalismului putred și alte asemenea ce azi ne fac părul măciucă, iar atunci nu uimeau pe nimeni, sau dacă uimeau, nu se vedea, iar dacă se vedea, plătea scump această exteriorizare de sentimente”. □ Este publicat un portret *Bacovia*, realizat de Ion Caraion, recuperat din arhivele Securității. Textul aduce în prim-plan o scenă festivă, în care poetul urma să fie consacrat în ipostaza de autor oficial României comuniste. □ Este publicat, de asemenea, un grupaj de poezii inedite ale lui Ion Caraion, reunite sub genericul *Închisorile noastre, taică...*. Sunt reproduse, după manuscrisele poetului, următoarele titluri: *Declin, Ștreang, Meandrele sonetului, Sătul nimic, Aspect, Incident, Mă doare lumea, Violoncel, Germinație, Citadină, Recital pentru vioară, Recital pentru vioară 2, Contur, Insulida, Final*. □ C. Regman (*Aforisme și portrete în „Caietul albastru”*) analizează cele două volume de autobiografice semnate de Nicolae Balotă, apărute la Ed. Fundației Culturale Române în 1998: „Într-o realitate atât de labilă cum este jurnalul, convingerea celui ce a compus *Caietul albastru* de a fi obținut pe această cale doritul «eseu românesc», așadar o entitate cât de cât omogenă, ar putea să pară deșartă. Dar cu toate rezervele ce le implică, susținerea e departe de a fi neîntemeiată, căci efectiv «romanul» autorului se rotunjește în jurul unor centri compoziționali care fac din această așezare aparent risipită un complex până la urmă unitar, ca un fel de campus modern...”. □ Pornind de la *Jurnalele* lui Paul Goma, Elvira Iliescu (*Paul*

Goma – învinsul – Învigător) face unele considerații despre mediul literar românesc: „Raportată la asemenea coordonate, ce penibilă apare propunerea lui N. Breban, de către însuși președintele Uniunii Scriitorilor, de a fi desemnat pentru Nobelul anului 2000. Dacă în N. Breban, expresie a tuturor compromisurilor, Uniunea Scriitorilor își vede exponentul, e clar că își autodefinește limitele, îngustimea de vederi, mentalitatea încheiată în rutină, servituți, aranjamente, propriile demisii de la standardul moralității, N. Breban se vrea «scriitor național», forțându-se să sugereze coincidența aspirațiilor sale cu ale poporului român, opțiune înfirmată de întreaga sa evoluție: scriitor cu funcții grase în ceaușism, membru al C.C., șef de revistă, răsplătit, ca toți cei deopotrivă lui, și cu o casă confortabilă, ca să nu mai punem la socoteală sejururile la Paris (și nu numai), în mica, dar statornica lui locuință, unde se retrage pentru a scrie, de parcă ar fi fost la o azvârlitură de băț de București, cum Ana Blandiana în căsuța ei de țară, ori Dinu Săraru în conacul de boiernaș p.c.r.-ist, ori...”; „Există scriitori străluciți, cum este cazul lui Mircea Cărtărescu, deja cu o operă apreciabilă. Și totuși superioară îi este creația lui Paul Goma, prin valoarea ei morală, întrucât n-am trăit într-o lume normală, cu înălțările și căderile firești, în care să ne permitem luxul detașării de social, când societatea civilă românească a fost distrusă, surpată chiar biologic în războiul cu leprele activist-securist[e]. / Numai cei care au stat la cozi, în frig și întuneric au reușit să se sustragă corvezilor, făcându-și grijuliu relații cu suspiciunii holerei roșii, pot da uitării o jumătate de secol de incredibile umilințe. M. Cărtărescu, după propriile spuse, lucrează pentru viitorime, e preocupat în exclusivitate de zidirea propriului turn de fildeș, pomind de la convingerea că peste, să zicem, un secol, zbaterea noastră de azi va lăsa indiferentă epoca următoare, după cum noi nu mai recepționăm cu sufletul la gură, de pildă, nenorocirile clăcașilor români. E dreptul lui. Dar și al nostru de a-l recepta ca scriitor cu adevărat reprezentativ, pentru tot ce am îndurat, pe P. Goma, resimțind acut prăpastia care desparte prăbușirea, îngenuncherea noastră și cățărutul pe funiile de mătase ale așchierii cuvântului, ce preschimbă cel de-al doilea aspect într-un soi de țesătură a fasoanelor acrobatice, brodată cu cinism”.

● În „Tomis” (nr. 4) este publicat (sub semnătura Gabrielei Inea) un interviu cu Cornel Regman: „Fiind relativ vechi în branșă, am apucat și vremurile de sinistă memorie când, dacă voiai să te manifesti în scris, trebuia să accepți «canonul» (în dublul înțeles al cuvântului) dogmatismului proletcultist. Între 1949 și 1955 prezența mea în critică e marcată de tarele ideologizării forțate și ale subordonării la lozincile zilei. Încercările de a mă sustrage efectelor pustiitoare ale «comenzii sociale» mi-au adus de timpuriu marginalizarea cu consecințele de rigoare: scoaterea din redacții, excluderea din Uniunea Scriitorilor, interdicția de semnătură etc. O nouă etapă a început pentru scrisul meu cam de prin 1956-1957, când mi-am recăpătat identitatea, dar mai ales după 1965, an pentru mulți eliberator, când și în literatură vechile stavile au

început să cadă una după alta, dar – până în 1989 – niciodată de tot”. Criticul se declară mai puțin interesat de „presanta misiune de revizuire a valorilor” sau de apărarea „solidelor ierarhizări stabilite în perioada revolută prin revoluție”, preferând „pricini de plăcere în lectura tinerilor autori optzeciști și nouăzeciști”: „O bucurie de-a dreptul mi-a produs la lectură *Levantul* lui Mircea Cărtărescu, de asemenea unele poeme din volume ale lui Ioan Es. Pop și Daniel Bănulescu, satisfacții convertite pe loc și în fructe ale unei «lecturi profesioniste». Căci nu te lasă inima să nu și scrii despre ceea ce îți produce plăcere”. Chestionat cu privire la „atributele criticului ideal”, Cornel Regman consideră potrivit „să lăsăm «criticul ideal» în «sfera» lui de abstracțiuni de unde, de altfel, nici nu va putea coborî vreodată printre noi. Mișcarea critică a unui moment anume se constituie tocmai din varietatea de condeie și implicit de parțialități în modul de a fi, de a gândi, de a fi sensibil, de a așterne pe hârtie ce ai de spus. Dominantă și indispensabilă rămâne o anumită etică în exercitarea profesiei care nu poate fi «neguțată». În această privință «rețeta lovinesciană», cum îi spuneți, nu s-a perimat deloc. Un critic dispus să transigeze cu valorile se autodescalifică. Fiindcă ea, această «cinstă profesională», nu e un «supliment» al formulei criticului, ci un dat al chiar «celulei» scrisului său. Devii critic manifestându-te responsabil sau nu devii deloc. Bineînțeles, cu mediocritatea funciară rătăcită în critică nu-i nimic de făcut și tot atât de la sine înțeles este că alături de simțul răspunderii trebuie să ia loc o câțime de talent nativ, vocația ideatică și cultura și o seamă de alte componente. Pe firul ce pornește de la generațiile interbelice, cea a lui E. Lovinescu și cea a lui G. Călinescu, epoca de după al doilea război a cunoscut și ea două generații de critici cu purtătorii lor de steag, I. Negoieșcu și N. Manolescu și așteaptă să se ivească cea de-a treia. Care se lasă așteptată. Fi-va (ca să păstrăm rima națională în -escu) cea lui Dan Silviu Boerescu? Fiindcă cei care ar fi putut purta steagul din promoția anterioară au cam dezertat”. Despre producția editorială a momentului: „Paradoxul e că se publică și se editează enorm, parcă sfidând posibilitățile meschine, de a și vedea cartea sau revista ajunse la cititor. Inițiativa editorială e – am putea spune – mai generoasă și mai variată în oferte decât oricând în trecut. E și singura sursă de speranță, care nu trebuie descurajată, anunțând că lucrurile ar putea merge mai bine. (...) Am mai participat doar la o ieșire din beznă, și rezultatele au fost atunci cu adevărat nesperate. Vindecările de urmele nefaste ale trecutului vin greu, mai ales în educație, cea estetică avându-și locul bine precizat. Dar poemul, nuvela, povestirea, chiar teatrul, libere de constrângeri, își fac de pe acum simțită prezența, și nu doar formal, ci aspirând la calitate. Poate critica și istoria literară să mai bată pasul pe loc. Realizări de anvergură nu se întrevăd pentru moment. Cei vechi au obosit, cei noi par a nu se fi... iuțit”.

● În „Cronica” (nr. 4), Valeriu Stancu scrie despre *Starea culturii în amarul târg al Iașilor*: „Astăzi, cele mai importante instituții culturale ale Iașului luptă

în mod disperat pentru supraviețuire, luptă cu iresponsabilitatea guvernului, care i-a alocat culturii o sumă ridicolă, luptă cu nepăsarea edililor care-și urmăresc doar interesele personale și partinice și-și pasează responsabilitatea prin intermediul instanțelor de judecată, luptă cu obtuzitatea managerilor și sponsorilor cărora le pasă de cultură cât îmi pasă mie de praful selenar, luptă cu reaua-credință a consiliilor și organismelor ce ar trebui să le tuteze financiar, să le ajute, să le răsplătească și eforturile, și succesele, dar care cheltuie bani pentru tot felul de proiecte himerice (faraonice chiar, pentru modestia Iașului contemporan) și lasă în voia sorții, lasă să moară simboluri sfinte ale culturii naționale, între care Muzeul Literaturii (cu toate muzeele subordonate și cutaote casele memoriale ce aparțin complexului muzeal condus de poetul Lucian Vasiliu), Filarmonica «Moldova», al cărei nou director, incomparabilul muzician Bujor Prelipceanu, se zbate ca peștele pe uscat spre a obține bani pentru salariile instrumentiștilor (...) și Teatrul «Luceafărul», care la împlinirea a 50 de ani de existență, se vede pus în situația de a-și închide porțile din lipsă de fonduri. În plus, Teatrul Național «Vasile Alecsandri» are nevoie de reparații capitale; în aceeași situație dezastruoasă se află și Palatul Culturii; reviste de prestigiu ale Iașului își încetează apariția pentru că în Iași banii cu alte destinații decât cultura (Doamne, numai mârtoaga fotbalului moldav, Politehnica Iași, ce sume fabuloase a înghițit în ultimii ani, în timp ce publicațiilor culturale nu li se dă nici o atenție, Consiliul Municipal și Consiliul Județean având alte priorități). (...) Dar cel mai trist, mai dureros, de-a dreptul tragic (în fond directorul Muzeului Literaturii din Iași avea dreptate atunci când, într-un interviu acordat unui post de televiziune, vorbea despre «genocidul» cultural) este faptul că trei instituții emblematice pentru viața spirituală a cetății moldave, Filarmonica «Moldova», Muzeul Literaturii și Teatrul «Luceafărul» (le-am numit încă o dată, în speranța că se va îndura vreunul din prosperii orașului să-și îndrepte pomirile de Mecena și spre năpăstuita cultură ieșeană!) au ajuns în pragul desființării din lipsă de fonduri, au ajuns obiect de dispută prin tribunale, au ajuns un măr al discordiei într-un oraș ce se mândrea până mai ieri cu statutul de capitală a culturii românești”.

[APRILIE-MAI-IUNIE]

• Într-un editorial din revista arădează „Arca” (nr. 4-6), *Feminismul și critica literară*, Vasile Dan notează: „După 1989 scriitorul român a fost atras irezistibil de domenii de la frontiera instituției literaturii, multe inaccesibile până atunci, altele alese acum ca soluție socială ori cerute de o vocație autentică, dar până atunci reprimată. În primul rând spre învățământul superior au migrat scriitorii. Aproape toată generația optzeci a devenit una de universitari. Boemii și nonconformiștii autori de ieri au îmbrăcat azi roba sobră a universitarului. Alții au fost atrași, irezistibil, de politică sau de viață

publică (Nicolae Manolescu, mare și important universitar, în același timp și directorul celui mai important hedomadar cultural din România este și un lider politic, la fel, Laurențiu Ulici, Ana Blandiana, ca să dau exemplele cele mai la îndemână). Alții s-au aruncat, pătimaș sau doar cu fervoare, în pulcistică (Mircea Dinescu a lansat «Academia Cațavencu», un săptămânal unic ca formulă – satiră politică, dar și culturală și de moravuri, valorificând ingenios arta literară de gen sau cea vizuală – caricatura trăsniță, întotdeauna adecvată însă subiectului, Octavian Paler scrie editoriale într-un mare cotidian, Mircea Mihăieș este un foiletonist expresiv și vitirolant, la fel Ileana Mălăncioiu, Gabriela Adameșteanu, Alex. Ștefănescu, Gh. Grigurecu, Dorin Tudoran etc. etc.). Alți scriitori – nu numai tineri – profitând de deschiderea granițelor, de șansele unor burse, au făcut un pas mic spre Vest (de multe ori fără să se mai întoarcă). Această rarefiere a spațiului literar – accentuată de o pauză literară autoimpusă a unui număr important de scriitori, care percep momentul actual din viața noastră publică mai puțin prielnică literaturii lor – a fost repede «anulată» de o invazie neașteptată ca proporție (s-au călcat pur și simplu în picioare) a grafomanilor, diletanților, frustraților ori a literaturii nonfictive (în special memorialistică, mărturii din închisorile comuniste, documente, etc. remarcabile în felul lor). Noutatea neașteptată a acestui moment literar este însă apariția pe scena noastră literară (mai ales în prea culturală) a unui număr mare de autoare tinere, multe din ele sofisticate, poliglote, cu doctorate și specializări în străinătate. Ele au atacat, în principal două probleme: primenirea limbajului literar simultan cu interpretarea critică de pe poziții calificate, orgolioase, științifice, nonimpresioniste a textelor literare. (...) Cum literatura română are mai multe nume feminine doar în poezie și proză (în critica literară cunosc o singură excepție majoră, doamna Monica Lovinescu), ar fi un mare noroc și o surpriză, nu-i așa?, de proporții, la sfârșit și început de mileniu postmodernist, o preluare a inițiativei critice din această direcție“.

● Nr. 4-5-6 al revistei „Echinox” are ca temă centrală *Monstrul*. În sumar figurează articole de: Teodor Borș, *O anatomie a monstrului*; Diana Viorela Ionescu, *Monstrul și haosul cosmogonic*; Horațiu Nickel, *Monstrul, simbol al divinității*; Anamaria Lazăr, *Monștri în imaginarul grecesc*; Robert Rousselle, *Lamia and other Greek Maternal Deamons*; Ștefan Borbely, *Structuri și antistructuri în ritul eroic Soarele Negru*; Anca Muntean, *Dragonul în basmele japoneze*; Linda Onu, *Zmeul, ciclopul și chitul*; Cristina Cioară, *Lycantropia*; Mihaela Moga, *Strigoi și vrăjitori: între viață și moarte*; Laura Lazăr-Zăvăleanu, *Leonid Dimov: îmblânzirea și asimilarea monstrului. De la Turnul Babel la odaia Minotaurului: artă poetică onirică*; Ivanovici Cristina, *Frankenstein, Dracula și Gregor Samsa*; Sanda Tomescu Baci, *Personaje mitice nordice în poemul ibsenian Peer Gynt*; Ioana Sabău, *Kafka și Ionescu*; Natașa-Delia Maier, *O nouă paradigmă a monstruosului Parfumul lui Patrick Süskind*; Florin Rogojan *Un monstru în marginea literaturii*:

TOTALITARISMUL; Gelu Stănculescu, *Boalaca monstru*; Anamaria Iuga, *Monstruozitateabinelui și răului dusă la extremă în povestirea Vicontele tăiat în două de Italo Calvino*; Mihaela Mudure, *The Monstruos Cinderella*; Ștefana Pop, *L'homme monstrueux, personnage du théâtre de l'absurde*; Maria-Ioana Alexandrescu, *Ubu – Le monstre au miroir*; Crenguța Trîncă, *Das Ungeheuer – ein Element des germanischen Imaginären am Beispiel der (Älteren) Edda, Beowulf, Gudrun und des Nibelungenlieds*; Diana Schuster, *Das Motiv des Ungeheuer im Roman Der Butt von Günter Grass*.

□ În cadrul rubricii „Conferințele «Echinox»”, este publicat textul unei conferințe susținute de Nicolae Manolescu la Universitatea din Cluj (26 martie 1999): *Elegie pentru estetic*: „Generația mea, generația noastră, pentru că suntem mai mulți aici din această generație, deschisă triumfal de dl. Adrian Marino și încheiată (știu eu de cine?) de Corin Braga, eventual, noi fiind la mijloc, Ion Pop și cu mine, și chiar și Liviu Petrescu și Ion Vartic. Această generație de critici literari, de intelectuali, de oameni care au reflectat asupra literaturii, a avut parte de trei contestații succesive și masive ale principalului criteriu, care, după părerea mea, ar trebui să fie criteriul după care citim, judecăm, analizăm literatura, și anume criteriul estetic. Dacă am fi avut cu 10-15 ani mai mult, ceea ce n-ar fi fost neapărat o fericire, am fi cunoscut și un al patrulea atac, un al patrulea val, îndreptat împotriva esteticului. Dar pentru că acest al patrulea val este, de fapt, cronologic, ce dintâi, încep chiar cu el. De pe la sfârșitul anilor '40 și mai ales în deceniul următor, mai bine de un deceniu și jumătate, esteticul a fost contestat din punct de vedere al celui mai strict dogmatism comunist, când se recomanda o literatură care trebuia să aibă la bază orice, mai puțin valoarea. O literatură și o artă care să nu fie mai mult decât un instrument, cu o oarecare eficacitate (din fericire nu s-au dovedit prea mare) în mâinile propagandei Partidului Comunist. În acei ani de după 1948, practic nimeni nu mai privea spre domeniul acesta al nostru, al literaturii, spre artă în general, ca spre un domeniu al frumosului, al valorilor (de ce nu?) gratuite, al plăcutului; spre un domeniu în care latura pragmatică sau eficientă trebuie să treacă întotdeauna într-o poziție secundară, dacă nu chiar într-o poziție și mai îndepărtată. Ceea ce conta în toți acei ani era ca, prin intermediul literaturii, să se formeze, să se corecteze conștiința Omului Nou. (...) Acest prim atac împotriva esteticului, această primă deturnare de la scopurile reflecției literare și critice – vă spuneam că am suportat-o, dar n-am trăit-o decât ca tineri sau foarte tineri, dându-ne într-o măsură mai mare sau mai micăseama de ceea ce se întâmpla. În schimb, al doilea atac împotriva esteticului l-am trăit din plin, cam douăzeci de ani mai târziu, după acest început în fanfară al literaturii proletcultiste inspirate de cea sovietică, al criticii ideologizante care nu mai pune nici un preț pe valoare. În anii '60 s-a produs ceea ce s-a numit când o «mică liberalizare», când – cu termenul lui Ehrenburg din romanul său faimos - «Dezghetușul». «Dezghetușul» a fost o primă

revoluție anticomunistă, de fapt antistalinistă, că urmare a Congresului al XX-lea al PCUS care în 1956 a profitat de raportul lui Hrușciiov pentru a denunța, întâia oară oficial de la o tribună sovietică crimele lui Stalin. (...) Scandalul de acum un an, după articolele din «Dilema» referitoare la Eminescu, are o bază foarte solidă în protocronism. Indiferent ce s-a scris acolo despre Eminescu și indiferent de îndreptățirea uneia sau alteia dintre poziții, ideea că despre Eminescu nu se poate scrie decât în superlative este o idee profund greșită. În momentul în care a apărut acel număr din «Dilema», reacția a fost îngrozitoare, că și când Eminescu urma să fie lichidat, scos din manuale, scos din conștiința națională și lăsat în uitare la Cimitirul Belu. Chiar dacă s-ar găsi cineva să aibă această idee năstrușnică, cum să-l scoți pe Eminescu din conștiința națională? Problema nu este să-l scoți, ci să vezi dacă el mai este cu adevărat în conștiința națională. Problema este de a vedea dacă pe noptiera intelectualului român, ca o carte de căpătâi, se găsește un volum de Eminescu sau nu. Problema este dacă noi, când suntem triști, îl citim pe Eminescu, dacă atunci când suntem fericiți îl citim pe Eminescu. Dacă simțim nevoia să-l citim când nu ni se pune notă la școală sau când nu trebuie să-l predăm la școală. Asta e problema, iar nu aceea să îl îngropăm pe Eminescu. Eu aș spune că problema este exact inversă: nu cumva ar trebui să-l dezgropăm, nu cumva ar trebui să vedem cum arată Eminescu pentru sfârșitul de secol și mileniu? (...) Pot să vă spun, colegii mei și cu mine, care am făcut critică literară în decursul anilor, până în '89 știam perfect care sunt scriitorii buni și care sunt scriitorii proști. Acum nu mai știm. Acum toți sunt buni, iar când mor (Dumnezeu să-i ierte!) sunt geniali! Preț de o zi în toată presa se vorbește de marketing scriitor care a murit, marele actor care a murit, chiar dacă el (Dumnezeu să-i ierte! De morți numai de bine!) era un scriitor printre alții. Dar chiar și în timpul vieții, toți sunt foarte mari. Nu mai există nici un criteriu, s-a terminat cu canonul”.

MAI

1 mai

● Sub genericul „Literatura la Tribunal” „Adevărul” publică un document de chemare în judecată pentru calomnie semnat de Gabriela Adameșteanu și vizându-l pe Dorin Tudoran (și ziarul „Adevărul”, care i-a găzduit articolele incriminate aici) – *Dosar 16040/1997 în Sala pașilor pierduți. „Căinele, cățeaua și camarila”*. *Gabriela Adameșteanu se consideră prejudiciată moral și social*: „La datele de 21 iunie 1997, în «Adevărul», și de 6 iulie 1997, în «Adevărul literar și artistic», inculpatul a publicat două articole, *Căinele, cățeaua și camarila* și respectiv *Discriminează-mă doar pentru tine, discriminează-mă doar pozitiv*, care sunt, de la un capăt la altul, un șir de insulte, jigniri, insinuări și afirmații calomnioase împotriva mea, unele de o violență de neimagina, și care nu au nimic de-a face cu confruntarea de idei ori polemica

(...)/ Urmare a articolului meu *Copilul, câinele și simpozionistii*, publicat în revista «22», nr. 23/1997, inculpatul s-a simțit «dator» să-mi dea «replica», deși textul meu, așa cum se poate ușor observa, nu se referea la domnia sa (și de altfel la nici o persoană anume), ci conșinea o serie de reflecții cu privire la situația și activitățile unor organizații neguvernamentale din România. (...)/ Partea vătămată este numită «țafă», «rânjește cât se poate de apăsător», comite «diversiuni» și «atacuri imunde împotriva unei colectivități», săvârșește «gesturi incalificabile împotriva unor reprezentanți ai societății civile românești». (...)/ Partea vătămată comite, în opinia inculpatului, «un atac imund», «o elucubrație», scrie «o mizerie sau alta». Ea săvârșește o «lucrătură politică murdară și puerilă», un «atac neașteptat de murdar», este un «monument de ipocrizie», un «analfabet moral» și vedește o «desăvârșită lipsă de scrupule»./ Partea vătămată dă dovadă de «mitocănia cea mai cumplită – mitocănia morală. Este mitocănia d-nei Adameșteanu». Scriitoarea cere daune morale în valoare de 100.000.000 de lei, precizând că intenționează să folosească această sumă „în scopuri caritabile, în beneficiul unor instituții de ocrotire a copiilor”. □ Într-un articol de la rubrica „Accente”, *Arta figurăției*, C. Stănescu deplânge neparticiparea României la recentul Târg internațional de carte de la Budapesta, unde țării noastre i se rezervase „un spațiu confortabil – 24 mp! – chiar în inima târgului budapestan, lipit, în spirit de prețuire concurențială, chiar de standul nemților”: „Avem un lung trecut de *figuranți*. (...) *Figurăm* pe mai toate listele – NATO, UE etc. – fără să fim nicăieri. (...) Pe toată durata târgului – 23-25 IV a.c. –, pavilionul destinat cărții românești a rămas pustiu, un pustiu de 24 mp deasupra căruia a stat atârnată firma: România./ (...) Pun mâna pe telefon și solicit, la Ministerul Culturii român, câteva explicații. Mi le oferă (...) dl. Vladimir Simion, director al Departamentului de relații externe. Domnia sa susține că, după cum știm cu toții, cultura dispune de un buget mic, «de austeritate». Am avut de ales dintre câteva târguri de carte, la cel de la Budapesta am renunțat din lipsă de fonduri. (...) Cât ar fi costat pavilionul României? La circa 300 de mărci/mp, rezultă că pentru cei 24 mp reținuți României Ministerul Culturii ar fi avut de plătit în jur de 7.000-8.000 de mărci”.

● Nr. 326 al revistei „Dilema” are în prim-plan un grupaj tematic realizat de Magdalena Boiangiu, intitulat *NATO, Kosovo și restul lumii*, conținând opinii ale unor analiști-comentatori despre conflictul iugoslav. ■ Ion Bogdan Lefter (*Despre ambiguități și certitudini – adică, de fapt, despre adevăr și morală*): „Pasionalitatea nu poate ține loc de raționalitate. Din păcate, riscul este ca din confruntarea permanentă a pledoariilor să nu se ajungă decât la relativizarea tuturor pozițiilor. Ba chiar și a faptelor, a datelor concrete, a evenimentelor efective. Or, faptele sunt fapte – și ele își au *adevărul* și *moralitatea* lor. Oricum am lua-o, intervenția NATO în Iugoslavia pune față în față două sisteme de valori: democrația și dictatura; drepturile omului și statul

polițienesc; deschiderea internațională și închiderea naționalistă; forța civilizației și civilizația forței (...) Legitimătatea morală nu are decât primii termeni ai acestor cupluri de contrarii. Susținătorii celorlalți pot avea motive sau justificări pentru pozițiile lor, dar nu au (la propriu vorbind) *dreptate*. Coborând de la acest plan speculativ al discuției la desfășurarea concretă a reuniunii la vârf a NATO de la Washington și apoi la ecourile ei în România, se poate urmări foarte bine procesul politico-mediatic prin care, după acerbe bătălii relativizante, rezultatul bun, poate chiar foarte bun obținut acolo de reprezentanții țării noastre a fost dizolvat aproape cu totul în incertitudine”.

■ Caius Dobrescu (*Balcanii și filosofia interesului*): „Cei ce îl acuză pe dl Ion Iliescu de a fi adoptat o poziție apropiată de cea populară din pură demagogie ignoră profundele și numeroasele sale antecedente din domeniul a ce am putea numi «marxismul balcanic». «Balcanic» în sensul unei viziuni care, continuând să identifice în capitalism o «fiară a ladului» își asumă totuși acea înțelepciune locală care învață că trebuie să te faci frate cu dracul ca să treci puntea. (...) Revenind la reacția populară față de NATO manifestată în România în ultima vreme, putem de asemenea să notăm uimitoarea asemănare cu respingerea «capitalismului» de la începutul anilor '90. Și atunci, potențialii investitori, care abia dacă începeau să manifeste un interes șovăitor și sceptic față de piața românească, erau văzuți ca o falangă bine organizată și extrem de agresivă, în ofensivă pentru a coloniza economic România. Obsesia *interesului* manifestat de partenerul străin pare să rească acum, o dată cu competiția generală pentru aflarea presupuselor mașinațiuni de culise care ar explica politica NATO față de Balcani și față de globul pământesc”. ■ Claude Karnoouh (*A înțelege războiul*): „Dacă democrația și multiculturalismul ar fi fost scopul real al acestui război, ar fi greu de explicat de ce NATO nu a intervenit împotriva Croației, când de acolo erau goniți sârbii, sau de ce când s-au încheiat acordurile de la Dayton nu s-a făcut nici o aluzie la Kosovo. Sunt întrebări la care nici gazetarii, nici prelinșii specialiști, nu răspund. Este evident că, dincolo de mizeria popoarelor, puterile occidentale își instalează ordinea lor: constituie micro-state neputincioase, supuse diktatului puterilor financiare, disimulate în spatele forțelor NATO, cedând în fața forței tehnice a Statelor Unite, chiar dacă tulburările din Europa vor continua la infinit. Iarși, la fel ca în 1914, la fel ca în 1940, europenii orbiți de speranța unor profituri derizorii își sapă propria groapă. Este sigur un lucru: întâi separarea Cehoslovaciei, apoi nimicirea Iugoslaviei, au abolit, *de facto*, tratatele care, din 1919 încoace, instalaseră, de bine, de rău, o oarecare stabilitate în Europa. Germania nazistă a fost condamnată și pentru că a sfărâmat această ordine. Or, când se rupe un echilibru, nașterea următorului este însoțită întotdeauna de violență. Aceasta se numește Istorie”. Sorin Vieru (*Un detaliu lipsit de importanță*): „Dacă scopul fundamental a fost într-adevăr prevenirea unui dezastru umanitar, atunci trebuie spus că scopul acela a fost ratat încă din

primele zile (...) așa cum ne încredințează la unison comentatorii, America nu poate pierde. Acest război, dacă război este, nu poate fi pierdut de către America. Dar poate fi el câștigat? Tot atât de mult și tot atât de puțin ca orice război religios. Fiindcă doctrina drepturilor omului a devenit noua religie (politică) a Occidentului, iar secolul XXI va fi religios, cum s-ar părea, și în sensul că putem asista la noi și noi războaie sfinte locale în numele drepturilor omului. Războaie aureolate prin argumentele unor intelectuali de seamă. Așa cum ne-am putut încredința și din luările de poziție ale unor eminente reprezentanți ai societății noastre civile. Argumentul pragmatic, considerentele legate de interesul național, de siguranța națională și de faptul că suntem prea mici pentru un război atât de mare ca să rămânem neutri, au fost necesare, dar nu și suficiente, pentru a aduce la un numitor comun curente divergente de opinie din sânul societății noastre civile, așa că a fost invocat și argumentul ideologic. Beatificarea sau chiar sanctificarea războiului, transfigurarea unei situații de ananghie în prilej de exultare a crezului umanitar (...) ne anunță timpuri noi și interesante. Înainte de a sfîrși războiul, ar trebui însă, în ordinea normală a lucrurilor ca el să fie consfințit juridic... dar acesta e un detaliu lipsit de importanță". ■ Paul Ianca (student, Geneva); „Există încă dorința americană de a practica politica de *containement* (îndiguire) a Rusiei, politică cea dus la rezultatele scontate în anii '90. Acum urmele acestei politici par a explica acțiunea americană: (...) o Rusie împinsă spre masa terestră eurasiatică, fără acces direct la «mările calde», indispensabile acesteia din punct de vedere strategic pentru a duce o politică de mare putere. (...) Astăzi, pentru a finaliza linia aproape continuă a influenței NATO în sudul Europei, Moscova trebuie împiedicată să aibă acces în porturile din Muntenegru (...). Un scenariu, repet, extrem ar fi o ocupare militară a Serbiei, cu încurajarea unei aparente independențe a statului Muntenegru. Ceea ce ar «cosmetiza» imaginea finală a unei Iugoslavii desfăcute în felii ca o portocală. Încă o dată America gândește în termeni globai, pentru a întinde și prezerva statutul ei de superputere. (...) Europa suportă mare parte din costurile exodului de refugiați, va suporta costul unei intervenții terestre (dacă va fi cazul...) și, în plus, se îndepărtează din ce în ce mai mult de Moscova, tot atâtea aspecte care erodează imaginea unei Europe unite și *independente* economic și militar în secolul următor. Ca o concluzie, cred că dacă Washington a acționat *numai* din motive umanitare (ceea ce e greu de crezut), acțiunea a fost greșit planificată și a avut efecte contrarii, cel puțin până la ora la care sunt scrise aceste rânduri. Victimele, cele mai multe dintre ele, nici măcar nu cunosc acest cuvânt magic: *Realpolitik*". ■ Alți colaboratori la grupaj: Cristian Ghinea (*Precedent legal și amoral*), Adrian Cioroianu (*Acel NATO pe care-l vrem*), Carmen Bendovski (*Adevărul și politica*), Micea Kivu (*Despre NATO, mai în cunoștință de cauză*), Domnica Macri (*Belgrad în aprilie*), Z. Ornea (*Tratatul de alianță ale României moderne*). ■ Articole în relație: *Lumea nouă* de Bogdan Ghiu,

Războiul ca meci de Mircea Diaconu („Eu țin cu sârbii» mi-a spus cineva în direct. «Dumneavoastră cu cine țineți?» (...) Dar dacă omul avea dreptate, fără să vrea? Dacă acolo se joacă un meci cu scorul în avioane și-n care suporterii aruncă mulțime de canistre peste Dunăre (...) ? Cine or fi sponsorii acestui meci?”. □ La „Cronica literară de tranziție”, George Pruteanu publică prima parte (elogioasă) a unui comentariu despre *Postmodernismul românesc* de Mircea Cărtărescu (*Postmodernismul – un sfârșit fără capăt*): „Doctorală, dar nu scorțoasă, erudită fără paradă, comprehensivă fără partizanat, eminent academică în fond, dar departe de descriptivismul searbăd și compilator (...) teza de doctorat a lui Mircea Cărtărescu transformată în carte ne obligă să luăm seama că e posibil să avem de-a face cu un autor din «clasa» Hasdeu-Mircea Eliade-G. Călinescu, adică dintre aceia a căror dotare pentru ficțiunea artistică este spectaculos egală cu cea pentru cercetarea profundă, benedictină și nu mai puțin strălucitoare”. □ Carmen Firan recenzează promoțional romanul *Messi@h* de Andrei Codrescu. □ Anca Manolescu realizează un interviu cu Horia Bernea despre vizita în România a Papei Ioan Paul al II-lea (*Un gest pontifical*): „Nu putem ignora că venirea Papei acum în România – «în Balcani» – are o greiutate greu formalizabilă”.

4 mai

● În revista „22” (nr. 18), Gabriel Andreescu publică editorialul *Eveniment la Washington, confruntare la București*: „Dacă te uitați la ziarele apărute luni, 25 aprilie, imediat după încheierea *summit*-ului de la Washington, nu puteai să nu fii uimit de mulțimea interpretărilor și de calitatea formulărilor. *Ministrul Pleșu dojenește NATO pentru oferta nesatisfăcătoare făcută României* manipula, subtil, «Adevărul»; *Madrid minus* nota «Curentul»; *NATO bagă România în pluton* și *România, liderul candidaților la aderare* comentau ceva mai pozitiv «Ziua» și, respectiv, «Cronica română»; *România ține clanța* (!) filozofa «Evenimentul zilei»; *Un jandarm european* își intitula, ambiguu, editorialul din «România liberă» Bazil Ștefan. (...) Ca și cum integrarea în NATO ar însemna punerea în catalog a unei note de către un profesor îngăduitor. (...)/ În fapt, la Washington s-a petrecut un eveniment cu implicații esențiale, o schimbare pe care *summit*-ul nu ar fi îndrăznit-o (sau nu ar fi imaginat-o!) în afara crizei din Kosovo. Cine citește în context noua strategie a Alianței va identifica marile sale decizii: extinderea spațiului euro-atlantic peste întreaga Europă (...); transformarea NATO într-o forță de control al acestei zone «rezervate»; pulverizarea oricărei pretenții rusești de a-și mai spune cuvântul dincolo de vecinătatea apropiată; punerea forței armate și economice în ofensiva valorilor democratice./ România se află astfel într-o situație radical nouă. Nu-i important că numele ei a fost pus în fruntea unei liste (...). Ci întrucât este beneficiară, asemeni altor țări, de noua strategie NATO care deschide, pentru prima dată ferm, porțile noilor candidate. (...)/

Evenimentul de la Washington a constituit, desigur, o lovitură puternică dată forțelor antioccidentale românești. «Bătălia pentru Serbia» a prin în năvodul său toate forțele a căror marginalizare va fi obligatorie în viitor, dacă vrem să dăm o șansă intereselor naționale: PDSR, PRM și PUNR, cele trei partide care au militat pentru respingerea cererii de survol al avioanelor NATO (...); BOR și presa – forțe politice (!) majore –, ultima având în frunte «Adevărul», «Cotidianul», «Jurnalul național», «Național», «Antena 1», «Tele 7 abc» și alte câteva; mai multe persoane cu vizibilitate în viața publică, care s-au grăbit să semneze sub textul Forumului Democrat din România (și care îi adună, firesc, pe Radu Ciuceanu cu Mihail Drăgănescu, pe Ernest Mașek cu Vasile Ionel, pe Alexandru Mironov cu Sergiu Nicolaescu, pe Răzvan Theodorescu cu Eugen Mandric, pe George Pruteanu cu Gelu Voican Voiculescu, pe N.S. Dumitru cu Dan Zamfirescu). Acestor forțe nu le-a păsat că Miloșevici este un Hitler de buzunar; că bravada sârbilor este specifică oricărei populații rinocerizate; (...) că o altă variantă pentru România decât alierea cu NATO nu poate fi decât alierea cu binomul Rusia-Belarus ș.a.m.d.”. (■ George Pruteanu trimite redacției revistei „22” următoarea **Precizare**: „Pe o recentă Declarație a Forumului Democratic din România apare și semnătura mea. Precizez că, deși stimez multe persoane dintre semnatari și deși aprob în măsură de 90% ideile exprimate acolo, eu NU am semnat acel text, pentru că nu vreau să mă «înregimentez», semnătura mea fiind inclusă printr-o neînțelegere”.) □ Ion Vianu semnează un articol pro-NATO, **Subteranele unui paradox**: „Că românul e milos din fire e adevărat. Dar să stăm strâmb și să vorbim drept: de nouă ani, regimul de la Belgrad recurge la un program de o cruzime îngrozitoare pe tot teritoriul fostei Iugoslavii. (...) Numai propaganda bine orchestrată a partidului prorus din România poate să nege realitatea, după cum numai el poate să pretindă că exodul populației din Kosovo și distrugerea statelor albanofone sunt numai consecința bombardamentelor și că armata iugoslavă și acțiunea bandelor paramilitare ale lui Arkan nu joacă nici un rol. (...) Milă da, dar nu pentru Miloșevici. Pentru el și regimul militar care-l poartă nu poate să existe milă./ Nu pot să înțeleg cum poate să existe fie și o minimă articulare între patriotismul românesc și o propagandă mincinoasă care, odată ce ne-ar despărți de Europa și de Vest, ne-ar condamna pe o perioadă indefinită, dar sigur foarte lungă, la sclavia rusească și la subdezvoltare. Oamenii lucizi, **adevărații** patrioți trebuie să fie mai activi și să contabalanseze minciunile și calomniile care intoxică poporul”. □ Sub genericul „Idei în libertate”, H.-R. Patapievici publică articolul **Criza de comunicare sau cum a fost atrasă presa în jocul politic**. În text este interpolat, sub formă de extrase, un rezumat: „Talk-show-urile de dinainte și de după noiembrie 1996 ■ PDSR conducea prin tratative de culise; stilul său nu era compatibil cu punerea în scenă a tratativelor și negocierilor, acestea presupuneau contactul direct ■ Consolidarea televiziunilor particulare și aparența că politica se face la

televizor au impus noi forme de *talk-show* ■ Cuplul C.T. Popescu-Dumitru Tinu sau imaginea mitologică a ucigașului cinstit asociat cu preotul îngăduitor ■ Hărțuirea politicianului de către ziaris – o formulă de terapie publică ■ În timpul crizei guvernului Ciorbea PD și PNȚCD primeau vești unii de la alții prin intermediul *talk-show*-urilor și nu prin contacte personale ■ Includerea presei în actul de formare a deciziilor de guvernare ■ Implicarea presei și a opiniei publice în negocierile politice – o eroare”. H.-R. P.: „...am încercat să înțeleg ce anume a determinat voga formidabilă a *talk-show*-urilor, după schimbarea de putere din 1996. (...) Dacă comparăm, spre pildă, caliitatea de moderator a unui pionier de succes al *talk-show*-urilor, cum fusese, înainte de 1996, Carmen Bendovski, cu însușirile de moderator ale lui Marius Tucă, autorul celui mai de succes *talk-show* de azi, atunci înțelegem imediat că nu profesionalismul de teleast a impus noua formulă *talk-show*, ci altceva. (...) Să observăm că invitații *talk-show*-urilor de azi sunt, statistic vorbind, alții decât cei din perioada în care audiența acestui tip de emisiune era moderată. Înainte de 1996, *talk-show*-urile erau realizate mai degrabă cu personalități culturale, zariști, analiști politici și numai în mică măsură cu politicieni. (...) Cred că motivul pentru care audiența *talk-show*-urilor a crescut atât de mult după 1996 ține de schimbarea modului în care se face acum politica celor aflați la putere. (...) Mobilizarea publică în jurul admeririi în NATO, din prima jumătate a anului 1997, a adus pe micile ecrane toate chipurile semnificative ale clasei politice, indiferent de culoare politică. (...) Consolidarea televiziunilor private a însemnat nu numai pierderea monopolului TVR pe informația vizuală, a mai însemnat și multiplicare punctelor de vedere. În tot timpul mobilizării pro-NATO din primăvara lui 1997, tot românul a redescoperit pasiunea de a chibița în fața televizorului, cu sentimentul că, deoarece e mereu în priză, participă cu adevărat la facerea politicii țării. (...) Bineînțeles, dacă revoluția s-a putut transmite în direct, de ce nu s-ar putea face în direct și politica țării? (...) Noua formă de *talk-show* este, în fond, o coridă cu politicieni împinși de-a valma în arenă și cu zariști pe post de matadori. (...) Dacă interpretarea mea este corectă, atunci actuala vogă a *talk-show*-urilor este semnul cel mai clar al incoerenței vieții noastre politice. Implicarea presei și a opiniei publice în etapele negocierilor politice este o eroare”. □ Sub titlul *Secolul 20, Secolul 21*, Bogdan Ciubuc consemnează lansarea celui mai recent număr al revistei „Secolul 20”, consacrat Japoniei; evenimentul a avut loc pe 19 aprilie 1999, în foaierul Teatrului Nottara. Cităm din declarațiile lui Ștefan Aug. Doinaș (redactorul-șef al publicației): „Am inaugurat o rubrică în această revistă, intitulată *20 spre 21* (...). O serie de probleme care ne preocupă pe noi astăzi s-ar putea să se prezinte sub o lumină favorabilă în mileniul care vine. Încercăm să punctăm în aceste texte unele subiecte care ar putea să se constituie într-o adevărată «zestre a viitorului». (...) Trebuie să fim avertizați că n-ar trebui să treacă dincolo de acest prag și maladiile sociale – îndeosebi – pe care le-a

manifestat secolul XX. A fost un secol cumplit, de aceea pledoaria noastră pentru mileniul următor am concretizat-o într-o primă temă publicată cu câteva numere înainte în revista noastră – aceea a toleranței. (...) În acest recent număr al nostru, tema conținută la rubrica respectivă este ceea a ecumenismului”.

● Octavian Paler publică în „România liberă” editorialul *O diversiune: „antioccidentalismul” (II)*: „Am vrut să amintesc – pentru a mă explica mai bine – ce zicea Oswald Spengler în *Declinul Occidentului*: că, într-o civilizație «unde creierul domnește pentru că sufletul a demisionat», omul devine «sclav al operelor sale». Dar, între timp, am ajuns la concluzia că aş face-o degeaba. Mi se va spune că Spengler e un filosof anacronic. «Satanismul mașinii», de care vorbea el, produce delicii generalilor de la NATO de câte ori reușesc să bombardeze «chirurgical». Am intenționat, pomind de la o frază curioasă pe care un combatant din Spania i-a repetat-o lui Malraux («Contrariul umilirii și al morții nu-i libertatea, cum se zice!, este fraternitatea»), să arăt ce mă descumpănește în «compasiunea selectivă». Dar, în zilele din urmă, mi-am dat seama că și asta ar fi inutil. Mi se va spune că, atunci când vorbesc bombe, îndoilele și ezitățile «pacifiste» trebuie să tacă. Și, pe urmă, ce contează ce zicea Malraux? Important e ce zice Tony Blair. Am vrut să aduc în discuție opinia unui fost consilier de la Casa Albă, Brezinski, că, spre deosebire de toate imperiile din istorie (roman, mongol, otoman, sovietic), imperiul reușit de America s-a impus prin seducție, dar că violența amenință să risipească, brutal, acest avantaj în favoarea resentimentelor, ceea ce sugerează, de altfel, și Samuel Huntington într-un recent eseu, vorbind despre primejdia decăderii modelului american. Dar ce rost are? Și aceste voci au vorbit, se pare, în pustiu. M-am gândit, de asemenea, să încerc să deslușesc motivele pentru care ceea ce numim «România profundă» simte războiul acesta altminteri decât România oficială, deoarece eu nu cred că explicația se află în solidaritatea ortodoxă. Dar la ce bun? În definitiv, și eu am fost de părere că nu aveam de ales. Dacă refuzam să acordăm survol bombardierelor NATO, am fi fost, în mod cert, scoși din «cărți», lăsați la discreția blestemelor geografiei. Evident, nu e deloc sigur că, plătind acest preț, vom reuși să ne vedem primiți în clubul militar atlantic și scăpați de disconfortul insecurității, însă, măcar, avem o șansă, o iluzie, o speranță. De fapt, ceea ce m-a crispat n-a fost opțiunea oficială (asta am înțeles-o), ci buna dispoziție zeloasă cu care «legitimistii» cei mai lipsiți de probleme au sărit să ne demonstreze ceea ce nu putea fi demonstrat: că e bine să fie omorâți oameni pentru a apăra drepturile omului; că nu e nici o contradicție între condamnarea globală a terorismului și încurajarea UCK sau între veștejirea naționalismului și acceptarea lui într-o tabără; că în coșmarul urilor etnice există ură «rea» și ură «bună»; că e normal să fie aruncat la gunoi dreptul internațional dacă asta se face prin forță; că suveranitatea e un soi de moft perimat în «noua ordine» în care «un supra-stat» va domina «sub-statete». (...) Ocolind chestiunea, avocații războiului vorbesc

continuu doar despre Miloșevici. Mai rău: dacă nu jubilezi la vederea exploziilor televizate, înseamnă că vrei uniune cu Belarus (...); entuziasmul belicos și aplaudarea transformării unei țări în ruine sunt unica dovadă pe care o poți aduce că judeci «democratic», că nu intri în «antioctidentalismul autohton»”.

● În „Adevărul literar și artistic” (nr. 466), Teodor Vărgolici comentează – sub titlul **Pro și contra Mircea Eliade** – primul volum din seria „*Dosarul*” *Eliade* (Ed. Curtea Veche, 1998), serie editată de Mircea Handoca: „Primul volum (...) scoate la iveală articolele, notele polemice, pamfletele, injuriile și elogiile despre Mircea Eliade, publicate în perioada 1926, când începe să se afirme prin «Revista universitară», și 1938. (...) Trebuie menționat că Mircea Handoca a procedat judicios, evitând să se hazardeze în a face comentarii sau adnotări pe marginea ideilor exprimate de diverșii semnatari ai intervențiilor publicistice, oferind cititorului documentul nud, lăsându-i libertatea opțiunii”.

□ Sub genericul „Epistolar”, sunt publicate, în continuarea unui grupaj din numărul anterior, fragmente dintr-o corespondență **Nicolae Steinhardt-Virgil Nemoianu** (cu texte din intervalul 1981-1988). Pe prima pagină a revistei, corespondența cu pricina este anunțată sub titlul **Nicolae Steinhardt: „O fi Apusul mai cult decât noi, dar e surd și nu-i deloc inteligent”** – urmat de un citat dintr-o scrisoare a lui N. Steinhardt.

● În nr. 17 din „Academia Cațavencu”, la rubrica „Munca cu cartea”, sub pseudonimul *Nina Furicci*, Cecilia Caragea-Scorobete este acuzată că „a luat-o pe franțuzește, adică a plonjat în cele două volume, *Istoria vestimentației europene* și *Istoria aranjării părului* din *Le costume image de l'homme* a Ivonnei Deslandres (conform Marlenei Pop – *Dialog textil*)”. □ Sub titlul **Versailles cu parfum de latrină** și sub „semnătura” *Veni, vidi, Ludovici*, este recenzat umoristic volumul *Satana din nădragii. O istorie a culturii raporturilor dintre bărbați și femei* de Reinhold Dorrzapf (Editura Paideia-Punct 1999). ■ Tot aici ni se reamintește că „Gellu Naum se află într-un Berlin ploios ca să primească, deloc impresionat, Premiul European de Poezie”.

5 mai

● Editorialul lui Nicolae Manolescu din nr. 18 al „României literare” (**Unificarea unor concepte**) propune, pornind de la câteva recente lucrări doctorale, noi criterii conceptuale de periodizare pentru istoria literaturii române: „În câteva teze de doctorat (nepublicate deocamdată) sau în cartea abia tipărită a lui Mircea Cărtărescu despre postmodernism (și ea o teză la origine), esești, critici și scriitori par să fi regăsit gustul jocului de-a periodizarea. Nu în sine: dar în măsura în care fenomene precum curente literare pretind o altă abordare, din care ies parțial ori radical schimbate./ O schimbare lesne observabilă este aceea pe care am sugerat-o cu ajutorul sintagmei lui T. Vianu. Comentatorii recentți văd, de exemplu, în modernism

un curent «unificat». Ei trec peste deosebirile dintre diferitele tendințe care păreau, în epoca dintre războaie, suficient de importante pentru a «sparge» unitatea fenomenului. Îi opuneau tradiționalismul, care astăzi ni se înfățișează ca o reacție internă din interiorul modernismului și lipsită de anvergura care i se atribuia pe vremuri. La rândul ei, avangarda ține de modernism. Observația îi aparține lui I.B. Lefter, care a comparat interpretările date modernismului între războaie și astăzi. El notează că nimeni n-a folosit, între 1918 și 1948, un concept unificat de modernism! Ba chiar concepte precum sincronism ori ortodoxism au părut la fel sau mai importante. O soartă similară o are romantismul, «unificat» la noi abia după cartea lui Virgil Nemoianu, de care m-am folosit eu însumi în *Istoria critică*. În fine, iată, Mircea Cărtărescu (...)/ Risc un pariu: nu peste mult timp, desfășurarea literaturii noastre din ultimele două secole, va fi decupată într-o manieră mult mai simplă decât în toate istoriile literare pe care le avem. E foarte posibil ca «stilizarea» perioadelor să arate așa: neoclasicismul tardiv (1800-1840), romantismul (1840-1883), junimismul (sau victorianismul) (1867-1900), parnasianismul și simbolismul (1880-1918), modernismul (1912-1948), proletcultismul (1948-1966), neomodernismul (1966-1980) și postmodernismul (1980 și astăzi). E la fel de posibil ca, înlăuntrul acestora, să fie marcate reacții, disidențe ori excepții: militanțismul gherist în sânul junimismului, sămănătorismul în plină epocă simbolistă ori tradiționalismul ca reacție la și în modernism. Și anii limită pot fi discutați”. □ Gheorghe Grigurcu (*Metamorfozele literaturii*) reexaminează profilul personalității lui N. Manolescu pornind de la recent-apăruta antologie critică *Metamorfozele poeziei, metamorfozele romanului*. Salutînd, între altele, deschideri incitante (precum aceea că avangardismul ar dispune „de o rază mult mai largă decât se admite îndeobște, cuprinzând și «anticalofilia», «autenticitatea») sau faptul, colateral, că „nu capitulează fără condiții în fața mitului unui faimos poet saizecist ce ar fi acoperit conceptul de «cel mai mare poet» al epocii și nu doar al ei, în încredințarea unor zelatori, care n-au ezitat a-l situa chiar pe o treaptă supraeminesciană”, comentatorul conchide: „Ca Titu Maiorescu, ca E. Lovinescu, ca Șerban Cioculescu, și spre deosebire de un G. Călinescu sau un I. Negoitescu, supuși aceștia din urmă unei demonii romantice și ispițiți de o execuție în stil baroc, Nicolae Manolescu posedă o coastă clasică. Însăși descinderea d-sale în agora – atât de absorbantă, după decembrie – săvârșită după transparentul model maiorescian, purcede, avem impresia, din năzuința către omul, «complet», «desăvârșit» în toate, al clasicismului. Că, deocamdată, așteptările, în această privință, nu i s-au împlinit, e o altă chestiune. Diacronia pare a avea rezerve față de cel ce a preferat sincronia”. □ Într-un text de atitudine intitulat *Sfârșitul dinozaurului?*, Eugen Uricaru se pronunță cu prudență asupra conflictului din Iugoslavia: „Intervenția NATO este o eroare, fiind la fel de inadecvată ca și politica de violență a trupelor paramilitare sârbești. Dar cum atentatul de la Sarajevo a

fost un gest inadecvat (câțiva tineri sârbi între care doi bolnavi de TBC, au ucis, în Bosnia, un prinț austriac) care a dus la izbucnirea celei mai mari conflagrații mondiale, s-ar putea ca intervenția din Kosovo în stângăcia ei să ne ducă într-o situație reală și justificată de despărțire a apelor de uscat. În definitiv, e de necrezut ca prăbușirea sistemului comunist să se petreacă asemeni unui vodevil. În fapt, acum se va vedea, se va simți, cum și dacă dinozaurul comunist a murit. Iar, din câte știm, dinozaurii au murit din cauza unui cataclism. Cel puțin, așa se presupune. Ca să înțelegem avem nevoie de un minut de tăcere”. □ Într-o „Correspondență din Germania”, William Totok face o trecere în revistă a principalelor poziții ale intelectualilor germani față de războiul din Iugoslavia, cu analogii relevante în politica și lumea intelectuală românească (*Intelectualii și războiul din Iugoslavia*): „I. În categoria adversarilor intervenției NATO se distinge: / A. Grupul acelor care sunt împotriva politicii lui Miloșevici, dar care nu acceptă nici bombardamentele NATO asupra Iugoslaviei, invocând principiul suveranității și a neamestecului în treburile interne ale unui stat. În această grupă intră personalități ca scriitorii sârbi Ivan Ivanii, Alexandar Tisma sau ca redactorul șef al postului independent de radio B92 din Belgrad (interzis) Veran Matici, scriitorii români Mircea Dinescu (semnatar al unui protest comun al intelectualilor din Grecia, Bulgaria și România și autorul unui articol neechivoc pentru această atitudine, apărut în «Frankfurter Allgemeine Zeitung») și Octavian Paler (cu un ciclu de editoriale apărute în «România liberă»), scriitorul german Martin Walser (cel care a rostit anul trecut controversata alocuțiune la Târgul de carte din Frankfurt pe Main, în care a susținut ca nu mai suportă să vadă imaginile televizate despre atrocitățile nazistilor), filosoful maghiar György Konrad și mulți alții. / B. Din cel de-al doilea grup al adversarilor intervenției NATO fac parte intelectuali care sunt simpatizanti declarați ai regimului lui Miloșevici. / C. Un al treilea grup al adversarilor intervenției occidentale pornește de la falsa premisă că Serbia este demonizată de către Occident. Scriitorul german Peter Handke (autorul volumului *Dreptate pentru Serbia*) este poate cel mai tipic exemplu pentru această atitudine difuză (...). / D. Un loc distinct în corul adversarilor îl ocupă intelectualii cu vederi politice radicale. (...) Un prototip român pentru această categorie este (politicianul-poet) Corneliu Vadim Tudor, liderul unui partid fascist, violent antisemit (...). / În categoria adversarilor (mai degrabă inocenți) mai intră: E. Pacifiștii radicali, care din motive religioase sau de conștiință refuză orice violență. / II. Pentru intervenția alianței NATO s-au pronunțat toți acei intelectuali care cred în valorile democrației de tip occidental și în principiile umanitare. Dar și în acest caz se pot observa cel puțin două grupuri: / A. Mai întâi cei care au condamnat sistematic nerespectarea drepturilor omului, precum Günter Grass sau Mario Vargas Llosa. Amândoi au criticat alianța NATO pentru că nu a intervenit mai devreme în Iugoslavia. (...) / În grupul celor care s-au pronunțat pentru intervenția NATO

mai intra și:/ B. Categoria acelor intelectuali pentru care drepturile omului joacă un rol secundar, dar care, din anumite raționamente oportuniste sau dintr-un pur interes (național, politic sau social-economic) se situează de partea alianței nord-atlantice. Fostul ministru român de externe, Teodor Meleșcanu a formulat cel mai limpede această poziție, atunci când a declarat fără menajamente diplomatice că «anunțul Belgradului privind uniunea panslavă ar putea fi speculat cu inteligență de către diplomația românească la summit-ul de la Washington, pentru o apropiere mai mare de NATO». Faptul că până și din documentul belicos intitulat *Opțiunea societății civile într-un moment de cumpănă* (semnat de numeroși intelectuali români) lipsește cuvântul «KOSOVO» este semnificativ pentru ceea ce psihanalistii germani Alexander și Margarete Mitscherlich numesc «incapacitatea de a fi îndoliat»".

□ Sub genericul „Cronica melancoliei”, Ileana Mălăncioiu face o analogie între atentatul sîngeros dintr-o bibliotecă din Colorado (Statele Unite) și disputele autohtone privind războiul din Iugoslavia, având în centru o recentă confruntare televizată între Gabriel Liiceanu și Cristian Tudor Popescu (*Masacrul din bibliotecă*): „Confruntarea dintre raționalul Gabriel Liiceanu (care, cel puțin în prima parte a dialogului, s-a străduit să pledeze în favoarea bombardamentelor pe un ton calm și convingător, mulțumindu-se să-și bată din când în când adversarul pe umăr, zâmbind ironic către telespectator – și violentul Cristian Tudor Popescu (care a fost de la-nceput așa cum îi stă în fire, dar a tunat și a fulgerat împotriva bombardamentelor, pentru că n-au ocolit nici convoaiele de refugiați și morții din cimitire) printr-o stranie coincidență, s-a întâmplat să aibă loc în aceeași zi cu masacrul din bibliotecă. Lucru care m-a făcut să revin la imaginile de coșmar văzute cu puțin timp înainte și să măntreb: dacă Bill Clinton ne spune că poate nu va ști niciodată să explice ce s-a întâmplat la Littleton, cum se face că poate să explice ce s-a-nîmplat în Kosovo atât de bine încât a reușit să facă un om care gândește să nu mai aibă nici o îndoială?! (...) Și fără războiul informațional la care asistăm, într-o zonă fierbinte, adevărul nu e ușor de aflat. (...) Când n-am mai fost în stare să-înțeleg ce se-ntîmplă, m-am scuzat în fața mea spunându-mi că e de vină obsesia aceea de care n-am reușit să mă eliberez și că oricum n-aș fi avut cum să privesc acest spectacol la rece. Pentru că nu puteam să fiu ca românul imparțial în raport cu cei doi combatanți, oricât de mult i-aș prețui pe amândoi./ (...) Confruntarea autentică la care am asistat s-a dovedit a fi mai mult decît necesară, de vreme ce se vorbește despre ea înfinit mai mult decît despre cea formală a șefilor de stat și de guvern aflați la jubileul NATO, unde nimeni nu se îndoia că bombardamentele ar constitui o binefacere. Fără îndoială, această confruntare a justificat riscul asumat de cei doi combatanți, numai că, din păcate, Cristian Tudor Popescu n-a reușit să-l scoată din sărite doar pe filosoful Gabriel Liiceanu, cu care până la urmă o scotea el la capăt, ci și pe ziarista Gabriela Adameșteanu. Care nu știu dacă va apela din nou și la

Justiție, dar ține să avertizeze populația cum că prestația din presă a redactorului-șef de la «Adevărul» ar fi deosebit de dăunătoare. Pentru că pârâtul, care este un scriitor apreciat de anumiți colegi ai săi, datorită structurii lui emoționale ar confunda nu numai presa cu literatura, ci și punctele cardinale”.

● În „Luceafărul” (nr. 17), Adrian Dinu Rachieru publică prima parte dintr-un articol intitulat *Există un postmodernism românesc?*: „Ar fi oare exagerat să susținem că Postmodernismul inaugurează o epocă? Dar ar fi nedrept să credem că el se rezumă doar la o retorică. Oricum, termenul a intrat în jargonul critic și a făcut o formidabilă carieră. Discursul critic postmodern, împins spre *neoapocalips* (după G. Graff) ne oferă permisivitate, indeterminare și nesiguranță; el jonglează abuziv cu un concept cameleonice și folosește o etichetă care, prin larga-i utilizare (...) ne aruncă în imprecizie. Încât, pe bună dreptate, amuzându-ne, amintita exegetă pare a fi de acord că ar fi mai lesnicios să răspundem la întrebarea: *Ce nu este postmodernismul?* Și atunci soluția ar fi să mutăm accentul *dinspre obiect spre perspectiva asupra lui*, tratând Postmodernismul chiar cu mijloacele recomandate: perspectivismul și relativismul (cognitiv). (...) Simplificând excesiv și deformând grav, unele voci văd în Postmodernism mai degrabă o *eră a hedonismului*, așezată sub semnul permisivității, sabotând «principiul rațional». În realitate, continuitatea modernism/postmodernism nu poate fi negată câtă vreme ea invocă, inevitabil, un orizont axiologic. Și, cu deosebire, în filosofie ea se sprijină pe această încredere în valorile perene, estetica rămânând «un refugiu iluzoriu» în fața raționalității (...). Încât, tentativa de a judeca Postmodernismul raportându-ne la paradigmele culturale, «descoperind» modelele poetice românești (ca «metafore epistemologice») este, categoric, profitabilă”.

7 mai

● Într-un articol din „România Mare” (nr. 460), *De-a împlânzitul crocodilului*, Ileana Vulpescu se oprește asupra „temei zilei” *NATO vs Kosovo*: „Din punctul meu de vedere, comportamentul mării finanțe – cu vârful ei de lance, NATO – este, în regnul uman, corespondentul crocodilului. (...) Numai crocodilul – cu ochii lui morți – nu poate fi nici împlânzit, nici dresat – nu i se pot stârni reacții afective. (...) De pe urma cotropirilor romane s-au născut niște popoare. De pe urma bombelor NATO au să dispară niște popoare. Vor rămâne câteva populații, care au să vorbească – libere și nesilite de nimeni – o limbă protejată de un strat de uraniu îmbunătățit. (...) E adevărat, pe vremuri, până și crocodilii mai ajungeau poșete, genți, valize, curele de ceas, portmonee. Dar în acești ani, de piele sintetică și de protecție a animalelor, slabă nădejde...”. Scriitoarea își continuă pledoaria pro-Serbia și anti-NATO în eseu din numărul următor, *Legitimarea*.

8 mai

● La pagina de „Cultură” din „România liberă”, Ion Zubașcu consemnează răspunsurile la o anchetă realizată cu prilejul Zilelor revistei „Convorbiri literare” (Iași, 22-23 aprilie 1999, ediția a III-a): ***Mutații profunde în critica actualului moment literar românesc***. La întrebarea „Care este rostul criticii în actualul moment literar românesc?” răspund Laurențiu Ulici (președinte USR): ***Critica va face un fel de publicitate***; Cassian Maria Spiridon (redactor-șef al revistei „Convorbiri literare”): ***Fără critici, e un haos editorial***; Dan Cristea (director al Editurii Cartea Românească): ***Putem avea o critică postmodernistă fără o literatură postmodernă***; Lucian Vasiliu (redactor-șef al revistei „Dacia literară”): Un moment la fel de important ca-n vremea Junimii; George Vulturescu (redactor-șef al revistei „Poesis”, Satu Mare): ***La revistele importante, critica literară e scrisă de poeți***; Gellu Dorian (redactor-șef al revistei „Hyperion”, Botoșani): ***Recâștigarea autorității pierdute***; Valeriu Stancu (redactor-șef al revistei „Cronica”, Iași): ***Criticii nu mai fac critică literară***; Gheorghe Izbășescu (redactor-șef al revistei „Zburătorul”, Onești): ***O nouă privire critică asupra cărților care apar***; și Dan Silviu Boerescu (redactor-șef al revistei „Art Panorama”): ***Un soi de marketing pentru autor***.

11 mai

● Nr. 19 al revistei „22” este dedicat în mare parte recentei vizite a Papei Ioan Paul al II-lea în România. Între articolele consacrate acestui subiect – un text al lui H.-R. Patapievici, ***Virtuțile diplomatice ale iubirii***: „În zilele vizitei Suveranului Pontif, totul a fost schimbat, în România: presa, politicienii, oamenii de pe stradă. Toți am părut să redescoperim grația, atenția față de aproapele, bucuria care nu jubilează de răul altuia, prospețimea emoției și încrederea în ierarhii și instituții. Cu toate acestea, nu trecuse mult timp de când anumite fețe bisericești ortodoxe ne avertizau, prin emisiuni încruntate, că Papa nu este decât un episcop în rând cu ceilalți episcopi colegiali și că există pericolul ca vizita lui să reaprindă gâlceava confesională. În fine, existau și alte avertismente, care țineau însă mai mult de tonul oțărât decât de poziția noțional articulată. Acest tip de discurs, fără îndoială, trebuie situat în contextul unor înrădăcinate stereotipuri identitare./ Atunci când un ortodox (mă refer aici la portretul robot) vorbește despre catolicism, discursul său este de regulă iritat, nemulțumit și acuzator. Iritarea și nemulțumirea se trag din enormul prestigiu intelectual și instituțional pe care catolicismul l-a avut dintotdeauna (...). Practic, toate lucrurile de mândrie pentru lumea modernă se leagă de realizările istorice ale creștinismului occidental. (...) În plus, forța civilizației care se revendică din creștinismul apusean n u are nici o măsură comună cu civilizația cafre se trage din creștinismul bizantin. (...) În fond, este vorba de un complex de inferioritate convertit în țăfnă (...)./ În schimb, atunci când vor trebui identificate motivele acestor diferențe, ortodoxul va încerca să

convertească ceea ce el resimte a fi o inferioritate culturală și de civilizație într-o superioritate religioasă. El va imputa catolicului faptul de a fi trădat credința cea dreaptă a începuturilor apostolice. Pe scurt, catolicului îi vor fi reproșate inovațiile dogmatice. (...) Pe scurt, catolicilor li se reproșează că au cedat ispitei de a fi noi, în timp ce ortodocșii se felicită pentru a fi știut să rămână vechi”. Pe de altă parte: „Demonizată de unii (pro-occidentalii iacobini), idolatrizată de alții (organizațiile naționalist-creștine), în afara cercului ei de credincioși, Biserica Ortodoxă Română are o presă proastă. Extrem de populară în mediul rural, popularitatea ei pare a scădea dramatic pe măsură ce ne apropiem de centrele orașelor și de Occident. De aici s-a tras concluzia că Biserica Ortodoxă Română este atractivă în special pentru oamenii neinstruiți, pauperi și cu o conștiință premodernă. Presupoziția tacită a acestei concluzii fiind că prosperitatea, cultura și modernitatea nu pot face casă bună cu ortodoxia. Mai mult, în anumite medii intelectuale pro-occidentale s-a încetățenit ideea că intelectualii apropiați bisericii nu pot fi, de fapt, decât niște fundamentalisti./ Să spui că numai un om neinstruit, sărăntoc și arhaic poate credita ortodoxia românească este nu doar ofensator, este pur și simplu fals”.

● În „Adevărul literar și artistic” (nr. 467), apare (sub semnătura lui Leon Talpă) un interviu cu scriitorul sârb Miljurko Vukadinovic: „*Nichita Stănescu și Marin Sorescu figurează în manualele școlare din Iugoslavia*”. M.V.: „Dacă acum avem multe războaie în Balcani, sper să avem și multe cărți scrise în limbile balcanice. (...) Fac tot ce e posibil pentru cunoașterea literaturii române în Iugoslavia, mai ales de când am observat că, în această perioadă de tranziție, România este mai mult cu ochii spre Occident, iar cărțile din spațiul nostru geografic comun nu ajung prea repede în cărțile care fac parte din acest spațiu. Am încercat și în Iugoslavia, și în România, să influențez editorii să traducă și să publice literatura contemporană din România și Iugoslavia. Editura mea, Europoint, împreună cu editurile Nemira, Univers, Dalsi și DU Style din România, în colaborare cu edituri din Iugoslavia, Prometeu din Novi Sad, Prosveta din Belgrad, Oktoih din Muntenegru, au editat, în trei ani, 26 de cărți, mai mult decât s-au publicat în întreaga Iugoslavie în ultimii 10 ani”. Autori români traduși în limba sârbă (citați de M.V.): Octavian Paler (*Scrisori imaginare*), Laurențiu Ulici (*Homo fictus*), Doina Uricariu (*Antologie de versuri*), Petre Barbu (*Dumnezeu binecuvântează America*) – cărți (și titluri) „care, în viitorii 100 de ani, cu greu ar mai putea apărea în Iugoslavia”. „Avem sub tipar o carte a lui Marin Mincu și pregătim editarea articolelor politice ale lui Mihai Eminescu, traduse pentru prima oară în țările din vecinătatea României (nu «în străinătate», cum greșit se spune). Spațiul nostru comun are ca singură diferență limbile vorbite în diverse țări, atât de frumoase și care reprezintă, în opinia mea, singura «caldă neînțelegere» dintre noi.” Despre relațiile dintre scriitorii sârbi și români, între care „au existat prietenii ajunse celebre, precum cea dintre marele poet Nichita Stănescu și Adam Puslovic,

astăzi membru al Academiei Române”: „Pot declara că vulcanicul Adam Puslovic a fost cel care, pur și simplu, ne-a «înruit» cu literatura română și cu scriitorii români. Mulți scriitori din România au fost invitați la mari întruniri culturale în Iugoslavia formând un aevărat cerc de prieteni în jurul lui Adam și Nichita. (...) Un lucru foarte important este acela că avem norocul să avem traducători foarte buni din limba română, în primul rând dintre «românii noștri», ca să spun astfel, precum Petru Cărdus sau profesorul Radu Florea care au făcut foarte mult pentru editarea de dicționare și cunoașterea științei. (...) Atât de strânsă a fost apropierea dintre autorii iugoslavi și români încât poeți precum Nichita Stănescu sau Marin Sorescu figurează în manualele școlare din Iugoslavia, alături de colegii lor sârbi. Să mai subliniez că literatura română este foarte bine cunoscută în Iugoslavia și nu mă gândesc doar la Serbia, ci și la Macedonia sau Muntenegru, unde cărțile de poezie românească circulă. Pot spune că există un spirit comun, ceva care ne leagă. În ce mă privește, cei mai «vinovați» pentru dragostea mea pentru limba română sunt Nichita și Adam Puslovic. Când, în '82, la Strouga, Nichita primea Marele premiu de poezie, înaintea unui mare poet sârb, Sârba Ignatovici, care scrie o critică foarte bună, a relatat pe larg evenimentul. Deși nu cunoaște limba română, el a scris despre cvasitotalitatea autorilor români traduși la noi. De altfel, are deja trei cărți apărute în România. (...) Poetul Ioan Flora, deși cunoaște foarte bine limba sârbă, nu a scris decât în limba română dar *toate* cărțile lui au fost traduse, așa încât noi îl considerăm atât poet român, cât și poet sârb. El circulă pe întreaga arie culturală iugoslavă”. Despre „un proiect personal privind alcătuirea unei antologii a scriitorilor minoritari din România”: „De când sunt în România, unde predau la Universitatea din București, la catedra de limba și literatura sârbă, am elaborat un studiu amplu privind literatura sârbilor din România. Amintesc că în Voivodina și în Kosovo (înaintea actualelor evenimente) au apărut antologii cu scrieri ale *tuturor* autorilor din regiune, indiferent de limba în care erau scrise, traduse în limba sârbă. Un singur exemplu, colegul meu Selimir Radulovic a editat trei astfel de antologii în Voivodina. (...) O propunere pentru editarea unei antologii cu toți scriitorii minoritari din România am adresat-o Fundației Soros, propunere la care am primit un răspuns «parțial». Desigur, este o întreprindere de amploare și de lungă durată pe care nu o pot duce la capăt decât cu colaborarea specialiștilor și traducătorilor din limbile minoritarilor din România. Cu mulți dintre aceștia am și luat legătura. Proiectul ar putea continua cu editarea unor antologii pentru fiecare limbă minoritară, cu volume de critică și s-ar încheia cu un volum de bibliografie inserând atât autorii antologați, cât și traducătorii. De o deosebită importanță este faptul că toți minoritarii din România cunosc limba română. Rămâne problema principală a găsirii unor sponsori, a finanțării”.

□ Sub titlul *Istorie literară cu surprize*, Costache Olăreanu glosează în marginea unui supliment inclus în nr. 1/1999 din „Lettre internationale” – „un

supliment inedit și de toată frumusețea: o istorie «autobiografică» a prozei române contemporane”: „Pretextul (...) a constatat în două întrebări aparent nevinovate, obișnuite prin chestionarele de anchetă adresate scriitorilor: «ziua când mi-am descoperit nevoia de a scrie» și «o întâmplare definitorie pentru cărțile mele». Numai că acestor întrebări le-a fost asociată și cererea expresă a redacției (din care mai fac parte [în afară de B. Elvin – redactor-șef] Roger Câmpăanu, Irina Horea și Alexandru Al. Șahighian) de a pune la dispoziția acesteia câteva fotografii de familie. (...) Ei bine, textele celor 40 de prozatori cuprinși în supliment capătă alte dimensiuni și alte ponderi, îți ridică un colț de cortină și-ți dezvăluie lucruri pe care tu, ca cititor oricât de fidel și curios, nu le știai despre autorii tăi preferați. Vei afla astfel, pe lângă mărturisirile surprinzătoare, ca cele ale lui Agopian, Buzura sau Breban, rememorările dulci-amăruie ale unor Țoiu, Alexandru George, Adriana Bittel sau Eugen Uricaru (...) și o panoramă fotografică despre care vei spune că face toate paralele./ Casa de la Pietroșița a lui M.H. Simionescu, fotografiată de departe, deși în construcție, pare o vilă de pe una din colinele Florenței, în acest fel putându-se explica și preferința scriitorului pentru citatele savante. Fotografia lui Fănuș Neagu cu Marin Preda arată, dacă mai era nevoie, cine era «șef» în epocă în materie de literatură, dar și în alte materii, așa cum poza părinților lui Octavian Paler indică niște asemănări frapante ale prozatorului cu tatăl său, având nu numai trăsăturile unui om dârz, dar și o ușoară ridicare de privire care, în pofida condiției sale modeste, îi dă o arome superioritate față de cei din jur. (...) Fracul în care e îmbrăcat Norman Manea n-are cum să nu impresioneze, mai ales că figura de azi a autorului *Plicului negru* seamănă până la confundare cu figura fostului cancelar german Helmut Kohl”.

● Octavian Paler publică în „România liberă” prima parte a unui editorial intitulat **Problema noastră**: „Războiul din Iugoslavia a reaprins la noi patimi și intoleranțe ce păreau ațipite, iar, pe acest fond iacobin, se discută despre Est și Vest cu un dispreț vădit pentru nuanțe. Pentru unii, «Estul» înseamnă Miloșevici, Uniunea Rusia-Belarus, naționalism, stafia comunismului, înapoiere, fundătură în care putrezesc speranțele, mahalaua Europei. Nimic altceva. Tot ce se află în Vest e fără reproș, tot ce se află în Est e gunoi istoric. Pentru alții, «Vestul» înseamnă prosperitate cinică, aroganță, civilizație cu instincte «rasiste» față de «barbarii» din afara ei, folosirea «drepturilor omului» împotriva «dreptului popoarelor» (unora). Tot ce se află în Vest e demonic, tot ce se află în Est e «drept la diferență» neînțeles și nedreptățit. De aici și concluziile, despicate cu toporul, de o crâncenă stupiditate, când nu e vorba de ceva mai grav. La primii: dacă nu consimți că în Serbia nu mai e cazul să rămână piatră pe piatră, înseamnă că nu te-ai orientat spre Vest și nu prețuiești suficient democrația. La ceilalți: nu consideri Occidentul odios, întrucât NATO a găsit cu cale să tranșate cu bombardierele «valorile occintale», înseamnă că nu ai destulă compasiune pentru tragedia iugoslavă.

Tertium non datur, și se spune tăios. Ori cu Occidentul. Ori cu Estul. A treia soluție nu există./ Strategic, e adevărat, nu există, opțiunea integrării în NATO e singura care ține seama de interesele de securitate ale României. Dorința de a adera la Uniunea Europeană nu e nici ea facultativă, în măsura în care avem un egoism național sănătos și inteligent. Căci izolarea României ar echivala, probabil, cu o sinucidere lentă. De altfel, în ce mă privește, n-am zis nici o clipă că aria pro-occidentală pe care o cântă corul actualei coaliții e greșită. Tot ce am pretins e că e cântată prost. (...) Servilismul e contraproductiv. Occidentalilor nu le place, am impresia, ce le plăcea turcilor când era moda să se sărute papucul sultanului./ (...) Cu un dram de luciditate și cu mai puține complexe, am putea să-i dăm dreptate d-nei Catherine Durandin care spune în *Histoire dea Roumains* că românii sunt un popor care încă se caută și că, pentru noi, revoluția de la 1848 nu s-a încheiat. (...) / Ne place să repetăm că «de la Râm ne tragem», că suntem un popor latin – i-am spus-o și Papei – și suntem (limba o confirmă), dar câte caracteristici ale civilizației romane regăsim la noi? Ne lipsește, cred, geniul constructor, ingineresc, al Romei, care a uimit antichitatea și a făcut posibil ca filosofia greacă să pornească în lume pe șosele romane, cum ne lipsește și cultul Dreptului. (...) Imperiul roman era imperiul unui Oraș. Noi ne-am dezvoltat, până în zorii modernității, ca țară agrară, iar conflictul dintre «tradiționalism» și «modernism», întrerupt de război, strivit de șenilele tancurilor sovietice și corupt, într-o primă fază, prin «internaționalismul – zis – proletar» (care a impus un «cosmopolitism roșu», cu punct cardinal schimbat), apoi prin exaltarea «specificului» și manipularea lui demagogică, nu e nici azi rezolvat”. □ În „Tableta de marți”, Gheorghe Grigurcu se întreabă: **Cine împinge România spre comunism?** – „Cine altcineva să dorească reîntoarcerea noastră la comunism decât beneficiarii avantajelor trecutului regim? Foștii activiști, cadrele de securitate și miliție, clientela lor (...). Acei nostalgici, acum, de regulă, îmbătrâniți, care se plimbă în grupuri ușor recunoscutibile, bine înveșmântați, cu mișcările îngreunate de supraalimentație (...). Sunt cititorii credincioși ai «României Mari», admiratorii necondiționați ai lui Adrian Păunescu. Și totuși puterea de acțiune civică a crocodililor e redusă. (...) Și atunci revenim la întrebarea inițială (...). Considerăm că, în foarte primejdioasă măsură, directorii fabricilor, uzinelor, regiilor aflate în grea suferință, dacă nu chiar falimentare. (...) E clar că-n condițiile pauperizării maselor, ale șomajului (...), acești prea puțin stimabili directori incită la lupta de clasă. Trezesc și organizează conștiința proletariatului într-un chip mai convingător decât orice propagandă comunistă”.

● „Adevărul” anunță că România este invitată de onoare la Târgul Internațional de Carte de la Varșovia (desfășurat în perioada 13-17 mai). La standul românesc – cu o suprafață de 60 de mp – vor fi prezente 35 de edituri. Vor participa la acest eveniment (la invitația Ministerului Culturii): Nicolae Breban, Marian Popescu, Denisa Comănescu, Magda Cârneci, Adriana Babeți,

Daniela Crăsnaru, Saviana Stănescu, Ion Bogdan Lefter, Veniamin Ciobanu, Mihai Mitu, Andrei Bodiou, Constantin Geambașu, Cornel Ungureanu, Doina Uricariu.

12 mai

● Editorialul lui Nicolae Manolescu din nr. 19 al „României literare”, **Candoarea dlui Breban**, este o replică polemică la adresa unui articol al prozatorului din „Contemporanul” (8 aprilie 1999): „Nu e prima oară când constat că marii artiști sunt capabili, uneori, de o desăvârșită candoare. Am citit și răsцитit editorialul «Contemporanului» din 8 aprilie. Nu mi-a venit să cred. Directorul «Contemporanului» se simte persecutat. De «România literară», «22», «Vatra», «Familia» și de «încă vreo două» (câtă grație este în impreciziile de informare ale dlui Breban!) reviste din capitală și din provincie. Dar nu numai atât: persecutoarele ar dovedi un «reflex politic (și polițist!) preluat de la comuniști», ele executând în fapt ordine ale «centrului de la Paris», care a întocmit și transmis «filialelor» sale «ideologice» din țară, cu începere din decembrie '90 (să fie '89?), o listă neagră de scriitori care trebuie «hăituiți» și a căror operă trebuie să fie «injurată» și «demolată». Dl Breban a intrat în posesia listei cu pricina, pe care d-sa s-ar afla în compania lui E. Simion, Valeriu Cristea, Marin Sorescu, D. Țepeneag, Fănuș Neagu. Sumbrul scenariu ne-ar fi aruncat în bratele disperării pînă și pe noi, cei de la «România literară», care habar n-aveam de faptul că suntem, și în ce hal, manipulați (însă ignoranța nu-i o scuză), dacă dl Breban n-ar fi spus, din capul locului, de unde ni se trage mânia ce-aprinsese pe Ahil contemporanul: «O dezbatere, un colocviu al romanului românesc pe care îl visez și îl construiesc (...) de câțiva ani a avut loc, în sfârșit, cu ajutorul UNESCO pentru cultură și al Academiei Române. Revista *România literară* (...) înserează acest eveniment al prozei românești în vreo 15 rânduri nesemnate, pe pagina a șasea, sub un anunț al «întîlnirilor de la Onești». Va să zică asta era! Marele eveniment, scoborât întreg din capul d-lui Breban ca Minerva din acela al lui Jupiter, n-a fost tratat în «România literară» cum ar fi vrut dl Breban, care, mă-nțelegi, a fost redactor-șef și a protestat la începutul (sic!) de dictatură comunistă oferindu-și demisia etc. etc. Uluitoarea candoare îl face pe dl Breban un polemist foarte vulnerabil. (...) Numărul următor al «Contemporanului» mi-a scăpat, dar în cel din 22 aprilie dl Breban revine la atac împotriva «României literare», scoțând-o de data aceasta din plutonul instrumentat de funestul centru parizian. Motivul? Publicarea paginilor de (și despre) Caraion. Și dl Breban și iluștrii săi colaboratori Voncu și Țirlea ne oferă, gratuit, sugestii de cum să ne facem revista. Mulțumim, dar nu ne place cum arată cea pe care o fac domniile-lor. Ideea ar fi că am procedat ca «Săptămâna» lui E. Barbu pe vremuri când a publicat «jurnalul» lui Caraion. Cum ar fi să-i retorchez dlui Breban cu observația că povestea cu centrul străin de influență pare scoasă din

paginile aceleiași «Săptămâna»? Prefer să-i atrag neatenta luare aminte că noi n-am publicat dosarul de securitate al lui Caraion, ci două note informative, scrise caligrafic de mânușița poetului, care ar fi putut face parte, cel mult, din dosarele dnei Lovinescu și al dlui Ierunca (oculta pariziană). (...) Cât privește rostul publicării notelor cu pricina, n-am urmărit să murdărim imaginea poetului (ar fi și foarte greu, după ce poetul însuși a murdărit-o cum a murdărit-o!), ci să restabilim un adevăr (...). Am făcut bine? Am făcut rău? (...) Suferă imaginea scriitorului român, cum susține dl. Breban? Nu, poate doar a acelor scriitori români care au colaborat cu Securitatea, dacă, în acest caz, mai poate fi vorba de suferință". □ Într-un articol-portret, *La o aniversare*, Gabriel Dimisianu îl omagiază pe poetul Ion Horea cu prilejul împlinirii a 70 de ani: „Cu Ion Horea am împărțit același birou redacțional vreme de cincisprezece ani, în sediul «României literare» de la Casa Scânteii, unde revista noastră s-a văzut exilată în 1974. (...) Eram obisnuiți cu largile spații ale imobilului boieresc din Ana Ipătescu 15, unde înainte de evacuare «România literară» ocupa în întregime primul etaj. (...) / Eu și Horea împărțeam, așadar, în redacție aceeași strâmtă încăpere în care ne primeam colaboratorii, eu criticii, iar el poezii, ceea ce înseamnă că la el venea mai multă lume decât la mine, potrivit algoritmului din comunitatea literară. (...) Eu admiram la colegul meu stăpânirea de sine și afabilitatea, păstrate netulburat în relația cu toate persoanele care-l asaltau, dintre care unele erau turbulente și chiar agresive. Horea ieșea cu calm din situațiile dificile pe care, drept este să arăt, nu ni le creau numai colaboratorii. Ni le creau mai cu seamă autoritățile de care depindea apariția revistei, așa-zisele foruri de îndrumare. (...) După moartea lui G. Ivașcu, întâmplată în vara lui 1988, i-a revenit lui Ion Horea complicata misiune de a salva ce se mai putea salva din revistă, misiune de care, în condițiile de atunci, s-a achitat mai mult decât bine. Depun mărturie. A obținut chiar și un mare succes atunci când, în iunie 1989, în numărul în care comemoram centenarul morții lui Eminescu, a izbutit să impună, după anevoioase pertractări cu amintitele foruri îndrumătoare, la capătul unei zile cât veacul de lungă, publicarea în prima pagină a fotografiei poetului național și nu a dictatorului, care tocmai întreprinsese o istorică vizită de lucru la Giurgiu. (...) / La aniversarea celor 70 de ani ai lui Ion Horea (...) firesc este să se vorbească nu numai despre om, ci și despre poezia sa. O poezie care stăruie voit în desincronizare, ruptă, s-ar spune, de rumoarea imediatului, cucerindu-și în lirica de azi nota proprie tocmai prin faptul că îndrăznește să fie astfel". □ La „Cronica melancoliei”, Ileana Mălăncioiu semnalează, ironic, o serie de *Câstiguri colaterale* ale intervenției N.A.T.O. în Iugoslavia, cu evaluări concesive ale implicării președintelui român și foarte critice la adresa intelectualității pro-intervenționiste: „Citind așa-zisa *Opțiune a societății civile* într-un moment de cumpănă și comentariul acesteia intitulat *Trocul sângelui*, m-am trezit repetând, asemenea doctorului Serafim Păslaru: Intelectualii sunt

de vină. Președintele Emil Constantinescu nu era altceva decât un profesor obscur, cum spunea, pe bună dreptate, un adept al său care îmi reproșa că nu am optat pentru alegerea sa. Intelectualii au făcut din el ceea ce este la ora actuală. (...)/ După ce i-am adus o mulțime de critici, stârnind furia adeptilor săi, mă văd nevoită să recunosc deschis că am greșit. Nu este de vină d-l profesor Emil Constantinescu. Își apără și dumnealui scaunul așa cum poate. Vinovați sunt așa-zișii intelectuali care până mai ieri și-ar fi pus mâinile în foc pentru reformă, iar acum se uită senini la bombardamentele din Iugoslavia și ne spun că distrugerea căilor ferate și a economiei acesteia ar putea să salveze întreprinderile noastre energofage. Chiar dacă visul lor s-ar putea realiza, eu cred că ar trebui să ne-nțrebăm până când ne-am putea salva de la intrarea în colaps pe o cale suspectă, pe care nu e de dorit să se salveze nici o țară care se respectă. (...) Adepții necondiționați ai omologului român al lui Bill Clinton ne spun că nu ne putem asocia cu cei slabi și săraci, de la care n-avem ce aștepta, ci cu cei puternici. (...) Dacă pierderile colaterale datorate celor care vor să ne convingă de civilizația bombelor sunt sigure, câștigurile colaterale sperate de cei care se uită la nenorocirea altora visând cai verzi pe pereți s-ar putea să nu vină niciodată. De vreme ce nimeni nu ne-a dat nici un dolar din cele 7 miliarde pierdute prin embargourile impuse până în prezent, am mari îndoieli că ne va da de acum încolo. (...) Dacă FMI-ul și Banca Mondială ar avea fonduri de prisos pe care ar vrea să le doneze în Est nu ar condiționa acordarea unor împrumuturi cu înghețarea salariilor. Fiindcă oricum s-a ajuns la limita de supraviețuire (...)/ Nu știu cât de respectate erau drepturile omului în Iugoslavia, dar știu că și cei înregistrați la pierderi colaterale aveau dreptul la viață. Și mai știu că bombardarea sediilor TV și ale ziarelor nu duce spre libertatea cuvântului, ci dimpotrivă”. □ Într-un nou episod (IV) al serialului **Reforma pactada**, Dorin Tudoran analizează critic starea societății românești: „Ce se întâmplă în România lui 1999? Economic – încă se consumă mai mult decât se produce. Financiar – încă se cheltuie mai mult decât există. Social – încă există o graniță nenaturală între producători de democrație (cetățeni) și consumatori de democrație (locuitori). Sunt simptome tipice ale democrației reluctantă, pasive. Și asta, când România trebuia să fi devenit deja o democrație participativă”. □ Geo Șerban comentează, într-un articol dedicat apropiatului centenar al lui G. Călinescu, o serie de chestiuni legate de imaginea postbelică a criticului (**Un centenar oarecum prematur**): „A-i atribui lui Călinescu, în absolut, o pactizare incondiționată, servilă, înseamnă a ignora alt adevăr al epocii; simpla prezență a lui Călinescu înviora atmosfera, i-a impulsionat pe atâția tineri ai timpului să-și dea drumul vocației, să-și afle identitatea. Din mantaua sa au ieșit mai toți liderii de opinie critică. Exemplul tipic îl constituie cariera fulgerătoare a lui Nicolae Manolescu. Fără mentorul nerecunoscut oficial, dar cu atât mai decisivă forță magnetică, alunecam toți, sucombam, probabil, în trogloditism. Cine ar putea uita îndelungata bătălie

purtată pentru a se retipări *Istoria literaturii*, busolă unanimă, cu tot obrocul prelungit. (...) Iar cineva, de curând, om de cultură, susținea, stupefiant, că monumentalul op ar fi degradat scara națională de valori, la voia capriciului detestabil. Când se emit astfel de afirmații hazardate, ce-ar mai fi de așteptat pozitiv de la iminentul centenar?”. □ Andreia Roman semnează o corespondență intitulată *Cum citim românește la Paris*: „Nu lipsesc la Paris nici bunii români, dornici să citească literatură națională în limba strămoșilor, nici studenții – mai bine de o sută în fiecare an – care studiază româna în trei din universitățile pariziene./ Nimic mai simplu, ne spunem optimiști, decât să te aprovizionezi cu cărți, reviste, dicționare în capitala culturală a mapamondului și, în plus, sora mai mare și protectoare a mezinei din ginta latină. Există doar, în centrul Cartierului Latin, o librărie românească destul de bine aprovizionată și cu un cuplu de librari mai mult decât îmbietori. E drept că prețurile sunt pipărate, dar dacă ai avut buna inspirație să plătești cu «chèque», dezvăluindu-ți prin urmare și adresa personală, ai minunata surpriză să primești la domiciliu – și de data asta gratuit! – catalogul cu cărțile disponibile și nu numai atât. Un *Buletin confidențial* semnat... anonim te informează că librăria asta nu e una oarecare, ci o librărie «antitotalitară», care se simte obligată să-ți administreze ție, cititor naiv, manipulat de mafia internațională care-și dictează nestingherit legea în lumea atrofiată de prea multă democrație a Occidentului, o lecție de patriotism vigilant. Afli astfel, rușinat, că toți intelectualii români, cu mic cu mare, sunt cumpărați cu bani grei și duși de nas de domnul Soros, că persoane de marcă din diaspora au fost securiști sadea și, dacă tot veni vorba de manipulări sioniste, chiar dacă n-au nici o legătură cu cititul și cititorii, camerele de gazare au fost, nu-i așa, o poveste de adormit copiii. Umilit de atâta ignoranță și copleșit de atâta fervoare «antitotalitară», te îndepărtezi repezitor de librăria «Le savoir» și-ți îndrepți pașii spre cele câteva biblioteci care conțin fonduri de carte românească. Atras de faima bicentenară a Institutului de limbi orientale (INALCO), unde secția de română are state vechi, constăți însă că, începând din anii '70, livrările din Patrie s-au sistat, și dacă s-au sistat în '70, ce rost mai are să le reluăm după '90?”. □ În cadrul rubricii „La microscop”, Cristian Teodorescu deplânge obiceiul, comunist și postcomunist, din concursurilor obținute pe bază de relații și favoritisme politice (*Cinstea concursurilor*): „Complexul cinstei cu apartenență politică face, după părerea mea, un rău nu numai conjunctural, ci are, se pare o foarte solidă susținere în sistemul actual./ Vechile criterii ale partidului unic erau că un candidat merituos nu poate fi decât un membru al partidului sau o persoană recomandată dinlăuntrul partidului. Nu pot spune că aceste criterii au funcționat totdeauna prost, dar nu cred că acest tip de selecție n-are nici o legătură cu dramatica situație în care se află România. Că prin jocul raporturilor între oferta «pieței» și reacțiile individuale, se putea ajunge la compromisuri de partid care au favorizat serii lungi de submediocrități agresive, a

căror unică însușire majoră era aceea de a se fi înseriat ideologic la momentul potrivit, asta e deja o afacere clasată. O afacere din care răzbate că în România a fost mai greu, la un moment dat, să termini patru sau opt clase, decât să obții ulterior o diplomă universitară sau un doctorat”. □ Favorabilă, cronica literară a lui Alex. Ștefănescu (*Amurgul romanului istoric*) este dedicată romanului *Stele căzătoare* de Eugen Uricaru (Editura Vitruviu, 1998), iar Gheorghe Grigurcu recenzează pozitiv volumele *Volubilis* (eseuri) și *Noapte sau zi* ale Simonei Popescu (*Poezia ca vis, visul ca poezie*).

● În „Luceafărul” (nr. 18), este transcris (sub semnătura lui Florea Miu) un interviu cu Gabriel Chifu („*Între cele câteva, foarte puține, întâmplări neparazitare așez negreșit literatura...*”). G.C.: „Suferim de complexul că nu avem nici un Premiu Nobel. Suferim de o maladie care s-ar numi a punților mereu năruite. Personalități culturale românești au fost nevoite să iasă din cultura română și să se integreze în culturi de notorietate, ca să-și demonstreze statura impunătoare. Sunt cazurile clasice: Eliade, Cioran, Ionesco, Brâncuși, dar e și cazul altor scriitori și artiști”). Alte subiecte abordate: literatura de sertar, libertatea scriitorului („Cum se manifestă adevărata literatură? Ea instituie un spațiu al deplinei libertăți. Ei bine, poezia, eseul critic, prin natura lor, izbuteau și până în 1989 să-și constituie acel spațiu al libertății absolute. Cea mai expusă era proza: în proza publicată, adevărurile erau spuse adeseori pe jumătate sau pe sfert”) sau biografia scriitorului interviuat (cu evocarea orașului natal, Calafat). □ Apare un al doilea episod din serialul semnat de Adrian Dinu Rachieru, *Există un postmodernism românesc?*: „Întrebarea de la care ne propunem să pornim ar trebui să lămurească dacă avem de-a face cu un nou tip de societate, o nouă etapă a capitalismului târziu sau e vorba doar de o aprinsă dispută în jurul unui concept-idee. Privit din perspectiva postmodernității, postmodernismul are o accepție culturală și demonstrează «istovirea lumii moderne» (...). El înseamnă, categoric, alt mod de a gândi lumea. (...) Dacă globalizarea și consumerismul în definesc în stricta contemporaneitate, poziționara față de modernitate (revizuită ori negată) încarcă lumea postmodernă (*postmodernity*), ispitită de distrugerea sensului în vârtejul relativismului cu un cortegiu de efecte ambivalente. (...) Dacă postmodernitatea ar fi cauza postmodernismului sau măcar cadrul de desfășurare, baza lor comună ar cere imperios analiza acestui concept central, stratificat (...), inevitabil pentru a înțelege schimbările sociale sau fenomenele culturale. Zorii postmodernității, după Z. Bauman, subminează sentimentul modern al realității într-o lume dominată de mass-media și definesc condiția postmodernă drept *capitalism de consum*. Postmodernitatea devine, astfel, nou obiect de investigație, antrenând spectaculoase mutații socio-culturale și demonstrând că relația dintre social și cultural este acum inextricabilă. (...) În pofida nemulțumirilor crescânde de azi, a dezorien-

tărilor care tulbură epoca noastră, căutându-și haotic direcția, este de ordinul evidenței că o reîntoarcere la postmodernitate nu e cu putință”.

13 mai

● Într-un editorial din „Contemporanul – Ideea Europeană” (nr. 19), Nicolae Breban se poziționează critic față de „moda jurnalului”. Referindu-se la volumul postum al lui Titus Popovici, *Disciplina dezordinii*, „lansat cu mare tam-tam de criticul Alex. Ștefănescu, în editura personală”, Nicolae Breban observă: „Deosebirea fundamentală față de jurnalele care apar în occidentul literar – jurnalele ce apar la noi vor să fie un substitut de conștiință civică, politică chiar și literară. Două traume îl vizitează cu insistență pe literatul român: absența, de pe blazonul creației originale a decorației de prestigiu, numită premiul Nobel și, mai ales, o nesiguranță în legătură cu atitudinea sa sub comunism, sub dictatură. Nu, scriitorul de după cel de-al doilea război nu e convins că a făcut ceea ce trebuia, ceea ce se aștepta din partea lui să facă și, mai ales, ceea ce și-ar fi «dorit» el să facă! Și atunci, privindu-se în «oglină idealului său» scriitorul român – de altfel ca și cetățeanul, ca și intelectualul român „de rând», fuge în irealitate! Este enorma noastră capacitate de *fugă*: din istorie, din tragedie, din conflict, din real! În artă, acest lucru poate produce capodopere; în «oglină sinelui» – indiferent că e vorba de un sine colectiv sau individual – ea, această «alunecare» ezitare, edulcorare sau fină (și insistentă!) manipulare creează confuzii și, mai ales, false probleme. False probleme pe care, lipsiți adeseori de simț al realității, le luăm mai în serios, mai grav decât problemele reale și acute. Și, în felul acesta, abordând cu gravitate false probleme, reușim să ne «descotorosim» de cele reale, cu o psihologie infantilă ce, simțindu-se vinovată, nu rareori devine agresivă”.

14 mai

● Într-un *Post Scriptum* la editorialul său din „România liberă” – **Problema noastră (II)** –, Octavian Paler notează: „Nu m-am supărat că «România liberă» a publicat o pagină cu opinii care mă mustră pentru rezervele mele legate de bombardamentele NATO. În fond, mă simt onorat de «pacifismul» meu după ce am văzut că și Papa e «pacifist». Ceea ce m-a surprins (oarecum) e grija atentă cu care alcătuitoarea paginii a selectat opiniile, înlăturându-le pe cele care împărtășeau dubiile mele, și pe care, din imprudență, «România liberă» mi le-a făcut cunoscute. Am înțeles, astfel, că, pentru ziarul al cărui «director onorific» sunt, a fi impresionat și de suferințele sârbilor, nu numai de cele ale albanezilor, e un delict. Fie, recunosc, eu n-aș vrea să fim vecini cu o fostă țară, transformată în cimitir”. □ Vitalie Ciobanu semnează o „Tabletă de vineri” intitulată **Romane postcomuniste**: „O dată cu dezghețul gorbaciovist, în Basarabia, la fel ca în celelalte republici din fosta URSS, au început să apară documente și mărturii despre atrocitățile staliniste. Textele în cauză au făcut

deliciul publicului într-un moment de resurecție anticomunistă și de deșteptare a conștiinței naționale. Singura care a rămas datoră la acest capitol este literatura română din Basarabia, înțepenită astăzi la o răspântie estetică. Experimentul, înnoirea par prin excelență apanajul tinerilor, în timp ce din partea scriitorilor mai vârstnici am aștepta mai degrabă un testimoniu asupra unui sistem politic inuman. La câtă suferință a înmagazinat Basarabia în ultima jumătate de veac, ar fi trebuit să avem o întreagă bibliotecă a represiunii – mai puțin a rezistenței, e adevărat./ Au văzut totuși lumina tiparului lucrările reconstituite, în urma mutilării lor de cenzură, ale unor scriitori precum Vl. Beșleagă, Serafim Saka și Vasile Vasilache. Retipărirea lor însă nu a recoltat ecouri notabile. Poate și pentru faptul că erau cărți cunoscute și reluarea lor nu a produs cine știe ce șoc cognitiv, după avalanșa de articole din anii '88-'91. (...)/ Iată că două volume apărute în acest an vestesc o lărgire a tematicii în literatura basarabeană. Romanul *Șobolaniada* de Nicolae Rusu ia în vizor ultimul deceniu al istoriei basarabene, adică: lupta pentru democratizare, atmosfera de la Uniunea Scriitorilor din Chișinău, care devenise în acea perioadă epicentrul revoltei anticomuniste. Romanul a fost întâmpinat cu suspiciuni de unii confrăți literari ai lui Nicolae Rusu, care s-au temut să nu se recunoască în unele din personajele sale. (...) Celălalt roman, intitulat *Pactizând cu diavolul*, este semnat de Aureliu Busuioc. O descriere a derivei morale căreia i-a căzut victimă intelectualul basarabean, confruntat cu un redutabil aparat de represiune și intimidare psihologică. Un tânăr licean revine în anii '50 din Banat în Basarabia reocupată de sovietici, căutându-și familia deportată în Siberia. Autorul își potențează relatarea cu reflecții despre «sufletul basarabean», produsul unei istorii ostile, împlânzită în această parte de lume de regulă prin trădarea aproapelui./ Semnele bune pe care ni le oferă romanul basarabean în ultima vreme ne sugerează că literatura scriitorilor de o anumită vârstă trăiește o primăvară a Sfântului Martin, constituind o replică *sui generis* dată orientării postmoderniste a tinerilor creatori. Dar anunță aceste opere de ficțiune o ulterioară corectare a realității, adică o dezafectare a Basarabiei de toxinele trecutului?”.

17 mai

● Cristian Tudor Popescu publică pe prima pagină a ziarului „Adevărul” poemul *Bogdaproste*: „De la o vreme, mănânc morți. Cineva și-a făcut pomană cu noi, ne-a văzut lihnii, cu mâna întinsă, și ne dă morți să mâncăm./ Sunt morți proaspeți, acum i-a adus, cu sângele neînchegat pe ei. Am mereu în farfurie hălci, mari, generoase, să fie masa bogată./ Carnea încă neîmpietrită e bună, e fragedă, nu-ți rămâne între măsele, fie că e tânără, fie că e bătrână. Ochii copiilor sunt dulci și apoși, cum sunt cireșele de mai./ Ia cu pâine, îi spun fiului meu. Am frânt un colț de franzelă, îi place colțul, a țâșnit sângele din pâinea albă, a stropit fața de masă./ Mai greșesc și ne aduc câte unul încă

viu. Nu s-a supărat, și-a rupt o bucată din piept și mi-a întins-o: ia și mănâncă, să fie primit, să fie de sufletul meu./ E carne ieftină și pentru toți. N-o să mai sufere nimeni de foame. Cineva și-a făcut pomană cu noi, ne-a văzut lihniți, cu mâna întinsă, și ne dă morți să mâncăm./ Săru' mâna pentru masă. Bogdaproste”.

18 mai

● Nr. 20 al revistei „22” se deschide cu un editorial al lui Gabriel Andreescu, **Miloșevicii și Mladicii de pe ecranu PRO TV**: „Marți, miercuri și joi, 11, 12 și 13 mai 1999, PRO TV a prezentat un documentar privind drama fostei Iugoslavii. Spectatorii au putut să urmărească, în cele șase episoade, schimbarea la față a liderului comunist Slobodan Miloșevici; manipularea maselor, a frustrărilor sârbe, lovitura de forță care l-a adus în fruntea Serbiei (...)/ Imagini cutremurătoare, imagini discrete. Iadul, invocat de supraviețuitorii din Srebrenica, Sarajevo, Gorajde. Pământul Bosniei, urlând îndurare; calculele obosite ale diplomației europene./ Telespectatorii PRO TV aveau ocazia să înțeleagă, mulți pentru întâia oară, grozăvia lucrurilor care s-au întâmplat în țara vecină. (...) Singura salvare din acest infern: America./ Ar fi fost mai bine ca tăcerea să acopere cele șase episoade ale documentarului. O tăcere care să înconjoare filmul de la generic până la final. O tăcere care ar fi putut să facă din ecran, pentru câteva clipe, un sanctuar./ Din păcate, PRO TV a preferat să înconjoare filmul cu un *talk-show*. Alături de Lucian Mândruță, un invitat speciul, Emil Hurezeanu, și trei obișnuiți ai ecranelor. Primul, amplificându-și vocea de la o zi la alta, excelent, dar marginal față de coaliția implicită a lui Octavian Paler, Dumitru Tinu și Cristian Tudor Popescu./ Imaginile cutremurătoare nu mișcau nimic în ființele celor trei lideri ai propagandei anti americane. Cuvântul de ordine: NATO nu are ce căuta într-o țară suverană! (Toți aveau ticul rasiștilor, șovinilor, antisemiților etc.: «noi nu suntem (rasiști, șovini, antisemiți) anti americani», repetau ei, când stridența cuvintelor ajungea până la propriile urechi.) Fiecare cuvânt al lor condamnă încă o dată victimele nebuniei din Iugoslavia. Suferința nu le clintea în nici un fel sloganurile. Suflete de lemn, nu de piatră. Toți ieșiseră din filmul de pe ecran. Octavian Paler. Carieră comunistă până sus, în Comitetul Central. Unul dintre inventatorii limbajului național-comunist în România. (...) Un Miloșevici. Schimbarea la față de la sfârșitul anilor '70 a fost o intuiție de maestru. Lucrare savantă și cinică, cu o unică obsesie, într-un alt context: propria carieră./ Dumitru Tinu. Ziarist la secția de Externe. Ziarul Partidului. Drumuri prin capitalele Europei. Cazuri speciale. Helsinki și *Actul final*. Un Miloșevici care nu a urcat niciodată prea sus. Un Miloșevici din vremea când trebuia să asculte./ Iată-l și pe Mladici. Un personaj instabil, cu accese îngrozitoare de ură. Cristian Tudor Popescu azvârle cuvintele lui, în presă, cum arunca teroristul sârb cu grenade într-o piață bosniacă. «Arunci și câștigi»./ Toți acești

oameni picură, de ani, în sufletele semenilor, o sistematică ură față de adversarii lor etnici sau ideologici. Nimic nu i-a oprit. Nimic nu îi va opri. Desenează, încă, asemeni confrăților din Iugoslavia, pe vremuri, războiul din cuvinte. Antiamericanismul lor nu este decât revolta unor incitatori care nu suportă să vadă pe cineva intrând între ei și victimele lor”.

● În „Adevărul literar și artistic” (nr. 468), la rubrica „Paralele inegale”, Cornel Radu Constantinescu realizează un interviu cu Sorin Dumitrescu (***România Profundă versus România Oficială***): „– *La peste două secole de la Revoluția Franceză, «suveranitatea limitată» nu postulează «liberarea limitată», o reinterpretare a «Declarației Drepturilor Omului»?* – Cu siguranță că așa stau lucrurile astăzi. Vicleana sintagmă a «suveranității limitate» instaurează raporturi de vasalitate, complet alterate însă față de cele medievale. Vechea vasalitate era un contract, respectat printr-un cod ferm al onoarei nobiliare. Vasalitatea ce stă să se nască disimulează în pliurile chichițelor democrației – dependentă și apăsătoare, o restrângere a libertății individuale, asupra căreia insul nu e invitat să negocieze. (...) / Am sărit dintr-o utopie în alta, ca săritul din lac în puț, vorba românului. Obsesia organizării fericirii oamenilor și-a schimbat formele, nu esența, și uneori, consecințele. (...) / Tranziția e în marș. Cu vremea, o să aflăm despre ce e vorba. «Deșteptii» lucrează de mult pentru schimbarea la față a României și a lumii. (...) Târziu, prea ocupat, ca tot omul de bună-credință, cu nefericirile noastre postrevoluționare și dorința de a reconstrui, am ajuns să realizez că cineva, unii, mă rog, nu-i putem arăta cu degetul, umblă cu pași de felină la dispozitivul axiologic, la butoanele gingașe, fine, cu efecte ireversibile, ale valorilor tradiției, ale cutumelor, ale firii noastre creștin-ortodoxe. Se urmărește mutilarea României în spirit. (...) / – *Ce credeți că poate corupe mai mult, frica sau ispita bunăstării?* – Ceea numiți bunăstare. În care intră multe componente hedoniste. S-ar putea ca, sub mana împlinirii materiale, multe generații de tineri să uite șocuri traumatizante, și prin aceasta istoria lor. (...) / – *Se vorbește mult despre nevoia urgentă a îmbrățișării valorilor occidentale, ba chiar ale NATO...* – Aiureli. Toate popoarele, filosofic discutând, au avut și au coduri morale respectabile. Într-o formă sau alta, cele zece porunci au legănat și crescut umanitatea. Punctele cardinale ori progresul tehnic nu acordă preferențial excelența cuiva asupra altcuiva. Putem iscodi numeroase și ciudate posturi ale plăcerilor perverse, dar copiii apar într-un singur fel. NATO nu e nici Sorbona, nici Oxford și Dumnezeu nu ne deschide calea mântuirii călare pe un TAB. E vorba de concepte politice operate estetic prost, devenite sloganuri ale unei noi ideologii pe cale să se înfiripe. Desigur, instrumentate mereu prin pretexte. / – *Intellectualii subțiri de la noi v-ar contrazice, vorbind de pedagogia civilizatoare a bombardamentelor din Iugoslavia.* / – Știu unde bateți și răspund provocării. Sunt decepționat de o intervenție surprinzător de vehementă, nervoasă, psihotică aproape, a celui care, prin inteligență și

loialitate structurală față de cultură și valorile civilizației, aprobă războiul din Iugoslavia. Gabriel Liiceanu a făcut o imprudență metafizică, și nu una politică, fiindcă politicianul din el nu-mi spune nimic. (...) – *Aveți și alte dezamăgiri?* – (...) Nu mă feresc să spun că Ana Blandiana și alți componenți de vază ai Alianței Civice ne oferă motive de mahnire. Cred că datoria unui intelectual este să apere România Profundă – cum ar zice Paler – și nu România Oficială, trecătoare, pășind prin norii intereselor de partid (...). În momentul în care Alianța Civică tinde să devină toboșarul puterii, trădează Societatea Civilă, cea forță lucidă, corectoare a unei națiuni. (...) – *Ce crezi despre democrația americană?* – (...) Întrebați-l pe Borges, el v-ar fi spus cu niște ani în urmă că este o democrație complexată, care ezită să devină o sănătoasă dictatură”. □ Sub genericul „Versiuni despre trecut” și sub titlul *Iugoslavia – vitrina Occidentului*, Viorel Știrbu publică amintiri dintr-o călătorie întreprinsă în toamna lui 1985 în Iugoslavia (împreună cu un grup de scriitori delegați de URSS să participe la un eveniment denumit „Zilele eliberării Belgradului”). Segmentat de subtitlurile *Lumină ca la noi, Un alt mod de a privi lucrurile, La Novi Pazar sârbii și albanezii nu se războiau, Mareșalul Tito și Arta de a trăi*, textul este precedat de un șapou în care autorul mărturisește că, la plecarea din 1985 în Iugoslavia, era „tulburat fiindcă apucasem pe o cale greșită: ascultasem toată propaganda occidentală vreme de douăzeci de ani. Ajunsesem să nu mai văd realitatea, ci doar fantasmăle ei...”. Și în continuare: „Eram gata să trag semnul egalității între capitalism și democrație. Eroarea mea avea să mă coste: după evenimentele din decembrie 1989, câțiva ani, doi-trei, am susținut promovarea acestei idei nefericite./ Iar călătoria în Iugoslavia m-a derutat: occidentalismul acelei țări mă cucerise! Fața adevărată a capitalismului mi s-a dezvăluit abia în anii din urmă...”. □ Comentând – într-un articol intitulat *Forță, finețe și încă ceva* – volumul lui Ștefan Bănuțescu *Elegii la sfârșit de secol* (Ed. Alifa, 1999), Daniel Cristea-Enache începe prin a se delimita de cei care „periodic, cu consecvență de neînțeles (vorba vine!)” reiau „o teză ce nu poate decât să ne amuze”, anume aceea care afirmă „superioritatea artistică a scriitorului citadin asupra celui «venit de la țară»”: „Finețea analizei psihologice, forța tipologiilor (...) și polimorfia stilistică sunt apanajul primilor, vai de ruralii care ar îndrăzni să le întrunească! Aceștia să facă bine și să descrie nimic mai mult decât satul de unde au plecat”; „Născut la Făcăieni, în județul Ialomița, într-o familie de țărani, Ștefan Bănuțescu s-a «resemnat» să-și creeze prin *operă*, iar nu prin aroganță și exclusivism elitist, un impunător blazon”. □ Sub genericul „Trasoare”, Traian T. Coșovei publică o tabletă intitulată *Hip-hop*: „Politica străzii nu se mai face cu bidineaua pe zidurile Universității, nici cu pamfletul, ci se cântă! Chiar și numele unor populare formații, B.U.G. Mafia, Paraziții, Rakla, arată cât de tare pot striga (cânta) niște adolescenți care au avut norocul să scape de sub lespezile de marmură de la Cimitirul Eroilor din decembrie

'89. Minciuna, ipocrizia, lăcomia, turpitudinea încep să fie plătite: nu strigate pe la mitingurile inutile, ci cântate în săli de concerte cu mii de oameni./ (...) Iar dacă te privești în oglinda tot mai cenușie a zilei de mâine, începi să te gândești că dacă le iei «ăstora» girofarul, faxul, secretara, celularul și indemnizația s-a ales praful de partidele lor... și, să nu uit, și de prosperetele lor afaceri, aducătoare de *lovele* grele./ Abia atunci, de pe puntea luxosului Titanic, cu care ne scufundăm cu toții, va răsună cântecul de sirenă al lui Radu Vasile Roaită!''..

● La rubrica „Show biz da' culți” din „Academia Cațavencu” (nr. 19), sub titlul *Scrumul la zid* și sub pseudonimul *Meșterul Manolescu*, este comentat un conflict în care este implicat Nicolae Breban: „Ne distrează gâlceava dintre domnii Breban și Manolescu. Am fi intervenit și noi, dar credem că ambele părți au ceva dreptate. În timp ce «România literară» duce încă o politică subiectiv-mediocră în special prin directorul ei adjunct, domnul G. Dimisianu, toată lumea știe cât de orgolios este prozatorul Nicolae Breban și cât de rapid se inflamează. Cearta arată cam așa: Breban acuză revista că face politica unui închipuit centru de la Paris (Monica Lovinescu și alții) și că din cauza asta nu i se acordă destulă atenție în revistă (acuză evident aberantă); Nicolae Manolescu justifică politica revistei față de prozator prin faptul că în ultimele patru romane publicate de Breban nu găsește decât un fel de «cenușă lichidă», care amintește vag de vulcanul care a fost prozatorul. Cum nu demult «România literară», prin condeiful lui Alex. Ștefănescu, îl considera pe Petru Dumitriu cel mai mare scriitor român în viață, credem că cearta nu se va opri aici”.

19 mai

● În „România literară” (nr. 20), editorialul lui Nicolae Manolescu (*După zece ani*) se oprește – pornind de la relatarea participării sale la un recent simpozion internațional desfășurat la Paris cu ocazia împlinirii unui deceniu de la căderea Zidului Berlinului – asupra decalajelor de percepție a Estului european postcomunist de către Vest, în plan politic și cultural: „Ceea ce se petrece acum în Est îi interesează mult mai puțin pe occidentali decât ce se petrecea în deceniile trecute. Bruma de interes care s-a păstrat nu e oricum culturală, ci economică, socială și, eventual, militară./ E adevărat și că toate culturile estice au intrat într-o criză prelungită de identitate. Elitele s-au separat decisiv de mase. Dacă, înainte, un roman care avea conotații istorice ori politice se vindea în tiraje enorme, acum, literatura de ficțiune stă în umbra documentelor și a mărturiilor. Piața literară românească e o dovadă clară în această privință. Alt fenomen este că Vestul a pătruns mai adânc în zona culturii de masă decât în a aceleia de elită. Influențele străine care odinioară afectau exclusiv elitele (structuralismul, de pildă, a constituit o astfel de influență în anii '60 și '70 la noi) par a se dirija astăzi în direcția opusă. (...) În sfârșit, nu e clar nici ce

datorează Vestul Estului postcomunist. Un anume contratimp e observabil: radicalizarea anticomunistă a Estului i-a găsit nepregătiți pe intelectualii occidentali, care, iată, rezistă la ideea echivalării dintre fascism și comunism, idei care ar conduce inevitabil la un proces al acestuia din urmă, care ar da gulagului un loc în istorie la fel de însemnat ca al holocaustului. După zece ani de la căderea Zidului Berlinului, cultura noii Europe pare să fie una fără frontiere mai ales la nivelul popular, cu mult mai puțin la acela înalt. Un câștig, așadar, al Vestului, care este, firește, rezervorul inepuizabil al acestui tip de muzică, film, media, artă aflat într-o expansiune de neoprit. Câștigul Estului ar fi apreciabil în tipul celălalt, cu condiția să cadă și frontierele mentale, nu doar acelea fizice, precum zidul evocat de câteva ori în recentul simpozion parizian”. □ Sub titlul *Mircea Cărtărescu, critic literar*, Alex. Ștefănescu comentează rezervat volumul *Postmodernismul românesc* al lui Mircea Cărtărescu: „Perspectiva cosmică adoptată de exeget devine (involuntar) comică în momentul în care se ajunge la prezentarea eroilor postmodernismului românesc. După ce ne invită să privim Pământul de undeva, de pe Lună, prin telescopul imaginației lui teoretice, Mircea Cărtărescu apropie tot mai mult imaginea până când îi prinde în obiectiv pe Liviu Ioan Stoiciu și George Cușnarencu! Dacă nu am ști nimic despre valoarea scriitorilor (români și străini) inventariați de autorul studiului ca promotori ai postmodernismului, am putea admira frumusețea în sine a demonstrației. Mircea Cărtărescu și-a însușit perfect limbajul criticii actuale (așa cum pentru a scrie *Levantul* și-a însușit perfect limbajul poeziei românești din secolul trecut). Datorită elocvenței sale ieșite din comun (o elocvență diabolică, s-ar putea spune), el ni se înfățișează ca un supercritic, capabil să explice repede, exact, expresiv tot ce este legat de literatură, de la determinarea ei de către stilul de viață al epocii și până la cele mai fine mecanisme de producere a emoției estetice. Cu alte cuvinte, ar trebui să citim cartea ca pe o ficțiune critică pentru a transforma lectura într-o delectare intelectuală. (...) Privim lucrarea cu toată seriozitatea și îi sesizăm, fără plăcere, caracterul propagandistic./ Totodată, ne gândim cu compătimire la Mircea Cărtărescu, descoperindu-l în inedita ipostază de cronicar conștiincios al unor jocuri literare studentești și al unor ședințe de cenaclu. Ne doare inima să-l vedem pe astralul poet cu mânecele suflecate, spălând vasele în bucătăria literaturii. Deși se străduiește să dea impresia că prezintă postmodernismul, Mircea Cărtărescu pledează, de fapt, pentru el, cu o pasiune rece, foarte asemănătoare cu fanatismul. În timp ce ne vorbește cordial și prevenitor, privirea lui rămâne fixă, ca a unui posedat (este, de altfel, privirea cu care ne întâmpină și portretul fotografic de pe coperta cărții). (...) În sfârșit, ar mai fi multe de spus despre eroizarea generației '80. Mircea Cărtărescu plânge pe umerii celor care n-au găsit loc imediat după terminarea facultății în redacțiile revistelor literare sau au reușit cu greu să publice cărți. O adevărată nenorocire i se pare faptul că

unii dintre optzeciști făceau naveta la țară, ca profesori! Și aceasta în condițiile în care postmoderniștii americani fac navete de câte 2000 de kilometri, cu avionul...”. □ La „Cronica melancoliei”, Ileana Mălăncioiu reexaminează conflictul din Iugoslavia și poziția elitelor autohtone favorabile intervenției NATO pe fundalul recente vizite la București a papei Ioan Paul al II-lea (**Fericiți fărătorii de pace**): „Nu se poate trece la nesfârșit peste pierderile colaterale mințindu-ne că dacă Bill Clinton le-a cerut scuze celor uciși din greșală totul ar fi în ordine./ Furia adeptilor neconditionați ai NATO împotriva tuturor celor ce și-au permis să se pronunțe împotriva bombardamentelor încearcă să ascundă impasul moral și de aceea nu m-aș mira dacă i-ar cădea pradă și Sanctitatea Sa, întrucât și-a permis să semneze o declarație împreună cu Preafericitul Teoctist, pe care nu s-au sfiit să-l acopere cu noroi și datorită rugăciunilor pentru pace din noaptea de Înviere. Dacă pierderea atâtor vieți omenești nu le-a impus, mă tem că nu le va impune nimeni. N-ar fi exclus ca îngrijorarea mea să fie influențată de faptul că am fost batjocorită de o revistă cu pretenții așa cum nu am fost batjocorită niciodată pentru că m-am pronunțat împotriva acestui război absurd, continuat din orgoliu, deși nu a avut rezultatele scontate, ci dimpotrivă. M-aș fi socotit profund jignită dacă m-ar fi lăudat niște oameni care n-au scris nici o pagină bună până la vârsta la care Eminescu își încheiase opera, dar nu se sfîesc să-l declare nul. Asta nu mă împiedică să le amintesc scriitorilor onorabili de la publicația care îi găzduiește că eseistul Tîrnăcop, care pune în practică sloganul «Dai în partid, dai în mine» a fost mult mai blînd cu noi decât cei ce i-au luat locul pentru a ne spune Dai în NATO, dai în mine”. □ În cadrul rubricii „Actualitatea”, Barbu Cioculescu revine cu un comentariu personal asupra jurnalului lui Ion Caraion (**Firul cu multe noduri al Ariadnei**): „Sunt, în paginile publicate din notele informative ale lui Ion Caraion, pasaje insuportabile și altele ce par pur joc psihologic, deznădănuind un romancier *in nuce*, preluând trăsături ale unor personaje din realitate, pentru veridicitatea fiziognomică a personajelor închipuite. Pagini în care se răfuia cu viii și cu morți, poate – ceea ce nu știa – cu sine însuși! Dacă nu și chiar cu Securitatea, căreia îi furniza sfatul imposibil de a proceda cu inteligentă. Spune pe sleau că Ecaterina Bălăcioiu – ucisă la rece de Securitate – a fost asasinată. Îi face defunctei un mizerabil portret, încheiat cu un reproș pentru ucigași. Cenzorul nu l-a obligat să șteargă paragraful, semn al unor relații speciale, cu un caracter poate mai înfrorător decât cel al mărturisirilor scrise de mâini cu unghiile smulse”. □ Într-un eseu intitulat **Eminescu „pro” și „contra”**, Gheorghe Grigurcu reia dintr-un unghi propriu chestiunea „demitizării” poetului: „Vorbe, vorbe, vorbe. Înrudite cu cele ale d-lor Grigore Vieru și Adrian Păunescu. Vorbe primejdioase, în sensul că ele însele creează un mit secund, negativ, al demolării inexistente, al amenințării iluzorii, precum o umbră terifică a mitului real. Împrejurare, pînă la urmă, drastic nefavorabilă poetului

în cauză, pe care cultul său exacerbat, cabrat, agresiv, îl prejudiciază. (...) Risc al absolutizării care există și în cazul altor scriitori fetișizați, inclusiv contemporani ai noștri, cei mai periclitați, deoarece n-au avut încă răgazul unei posterități care să le decanteze imaginea printr-un joc al varietății de interpretări, neexcluzând și controversa, precum Marin Preda, Nichita Stănescu, Marin Sorescu etc.”. ■ Despre „*Cazul*” *Eminescu* se pronunță, într-un comentariu la temă, și Ioan Constantinescu. □ Sub titlul *Resincronizarea romanului*, Marian Victor Buciu comentează empatic primul roman al lui Ion Manolescu, *Alexandru*, evidențiind inovațiile tehnice ale acestuia în relație cu manifestele „postmoderniste” ale autorului. □ La „Cronica edițiilor”, Z. Ornea comentează un volum de convorbiri realizat de Adrian Niculescu cu vechiul fruntaș țărănist din exil Emil Ghilezan, marginalizat după 1989 de propriul partid: *Un martor al istoriei...* Cuvânt înainte de Neagu Djuvara. Cuvânt de încheiere de Dinu Gavrilescu, Editura All, 1998 (*Emil Ghilezan se destăinuie*). □ Cristian Teodorescu glosează polemic, în cadrul rubricii sale „La microscop”, pe tema rezultatelor noii politici externe a României (prooccidentală) și a „fantomele politicii externe ceașiste” („*Oportunismul*” *României*): „La această oră e greu de înțeles de ce fantomele politicii externe ceașiste, care l-au dus la faliment pe Ceaușescu însuși, sunt privite drept tradiții ale politicii externe ale României și citate drept modele de viitor. Dacă luăm în calcul faptul că, oficial, țara noastră a renunțat la echilibristica personală a lui Ceaușescu, echilibristică perpetuată totuși după '89 mai întâi prin formula «democrației originale», iar ulterior prin teoriile comploturilor de tot soiul împotriva României – nu am loc să intru în detalii – doar așa putem evalua la adevărata lor importanță atitudinea diplomatică fără echivoc a României din ultimii ani și flexibilitatea ei în probleme esențiale, azi, precum atitudinea față de minorități./ Occidentul n-a devenit, cum se spune, brusc și interesat binevoitor față de țara noastră din cauză că România acceptă «necon condiționat», «umilitor» și «ignorându-și tradițiile» (citate din presă) intervenția NATO în Iugoslavia, ci din simplul motiv că România nu-și trădează alegerea, într-un moment de criză./ Chiar și vizita Papei în România e o probă că teoriile comploturilor, printre care și acela împotriva ortodoxiei, nu stau în picioare, dar că ele trebuiau mai întâi precis examinate”.

● Ștefan Aug. Doinaș publică în „Cronica română” articolul *Stilul ca tumoare a limbii*: „Considerăm că limba română, așa cum o vorbim și o scriem noi azi, este, în primul rând, creația poeților, aparținând literaturii populare și literaturii culte”. Doinaș se întreabă „dacă adevărul ei – de necontestat pentru perioada de formare a limbii și literaturii noastre, adică pentru secolul al XIX-lea – mai este valabil și pentru anii pe care-i trăim. O dată cu apariția scriitorului modern s-a produs un fenomen pe care l-aș numi ofensiva stilului: scriitorul – și îndeosebi poetul – nu se mai conformează unui canon general, care ar fi acela al evoluției firești a limbii în contact cu realitatea cotidiană, ci tinde spre

singularizare, prin crearea unui stil personal. Acesta este privit ca pecete specifică a personalității. Cioran a remarcat procesul acesta, vorbind despre ceea ce a însemnat *franceza saloanelor*, ca normă unanim acceptată de limbă în același timp vorbită și scrisă, și ceea ce i-a urmat, adică *franceza scriitorilor*. La noi, se poate înregistra același fenomen. Cu toții am învățat, și chiar suntem convinși, că limba marilor noștri scriitori a contribuit la vorbirea curentă. Dar cine vorbește, azi, în mod firesc ca Eminescu sau Caragiale? Cât despre poeții moderni, diferențele de stil între Sadoveanu, Arghezi, Blaga, Bacovia, Ion Barbu, Cotruș etc. sunt atât de pronunțate, încât avem de-a face cu adevărate *dialecte literare*, cu *idiolecte*. În timpul detențiunii mele, marele cărturar Cezar Papacostea îmi spunea că, prin anii '20, la Universitatea din București, Mihai Eminescu era repudiat ca *stricător de limbă*. Este limpede că orice stil scriitoricesc constituie o excrescență *anormală* pe trunchiul limbii vorbite. Că asemenea *tumori benigne* devin – aproape imediat – valori de expresivitate lingvistică – poetice, estetice, fie regionale, fie ca *limbaje* strict personale – este o altă problemă. Unele din aceste valori expresive intră treptat în circuitul limbii naționale. Dar, de cele mai multe ori, fenomenul este invers: figuri ale vorbirii populare, concretizate în zicători, ghicitori, proverbe etc, își fac loc în stilul personal al unui scriitor, atestând fie originea sa, fie cultura care l-a format, fie o anume *programare* ideologic-culturală. Limba vorbită se conduce după o singură lege: aceea a comodității, a eficienței comunicative. Dimpotrivă: limba scriitorului este întotdeauna, ca să zic așa, gratuită; ea nu este transparentă, ea *nu moare* odată cu transmiterea mesajului, ea nu servește informației brute (nici măcar în domeniul prozei), ci expresivității, adică unei nevoi ce ține de gust. Țăranul autentic nu are gust personal, gustul său este cel al unei tradiții canonizate, verificată de-a lungul timpului, izvorând dintr-o experiență a realului. Pentru scriitor, singura experiență cu adevărat profitabilă artistic (mai ales în poezie) este experiența cuvintelor. În sensul acesta, ceea ce numim inventivitatea unui scriitor, *originalitatea* lui, pecetea lui de neconfundat, constă în modul personal de a recepta și utiliza această experiență a cuvintelor. *Soldat al limbii române*, cum se recomanda Nichita Stănescu, înseamnă înrolarea în rândul regimentelor de cuvinte care formează patrimoniul nostru național și care atestă și *apără* identitatea noastră. Marele poet este întotdeauna un *ministru* al limbii, el *oficiază* o slujbă – ca să zic așa – eretică, asemeni unui sacerdot. Secretul geniului verbal scriitoricesc stă în alianța între un gust personal al vorbirii și spiritul național al limbii. Aș îndrăzni să spun că, de pildă, Mihai Eminescu – a cărui limbă o putem azi aprecia după ediția de versuri scoasă de Titu Maiorescu – nu a creat, propriu-zis, limba noastră literară, ci a intuit, a anticipat evoluția ei. Există un spirit al limbii care se manifestă, obscur, inconștient, în modul în care un mare poet se folosește de materialul brut, comun al cuvintelor, pentru a-și forma stilul său personal care – în mod paradoxal – sfidează limba, exact în măsura în care îi deschide

viitorul. Rolul imens, de natură educativă, al presei și televiziunii, face ca – în cazul poezilor mari – expresia lor să se substituie vorbirii curente; tineretul României va fi cu adevărat *cult* în momentul când amănții își vor face declarații de dragoste citând versuri din marii noștri poeți”.

● În „Ziua”, Ioan Groșan recomandă, sub titlul *Neapărat de văzut*, expoziția *Imaculata Concepție*, deschisă chiar pe 19 mai la Muzeul Literaturii Române: „Concepută și realizată de două nume sonore ale artei românești contemporane, prozatorul Ștefan Agopian și pictorul Sorin Ilfoveanu (însoțit în periplul sui-generis de desenele și sculpturile lui Adrian Ilfoveanu), expoziția mea este, după știința mea, prima manifestare de acest gen în care autorii își devin, pe rând, unul pentru altul, subiectul propriilor demersuri, în sensul că nu numai textele (multe inedite) ale lui Agopian sunt trecute prin cutia de rezonanță a pânzelor lui Ilfoveanu, ci și desenele pictorului sunt «întrupate» în carnația bogată a scrisului lui Agopian. Text și imagine își «răspund» în sens baudelairian. (...) E un spectacol «interdisciplinar» memorabil, ce trebuie neapărat văzut. Cu eros cât cuprinde...”.

● În „Luceafărul” (nr. 19), Alexandru George publică un articol intitulat *Problema istoriei literare*: „Dar oricât ar fi de discutabilă sub aspectul istoric, gradioasa operă a lui Călinescu rămâne totuși una sintetică, rezumativă. Ea a frapat printr-o serie de aspecte scandaloase și printr-o strălucire de suprafață, încât s-au văzut mult mai târziu conexiunile ei cu critica vremii și datoriile autorului față de aceasta”. □ Nicolae Roibu realizează un interviu cu Leo Butnaru (*Speranța de a rezista și iluzia de a învinge*): „Simt permanent ceva vag-fascinant care, îmi dau seama, seamănă cu (și este anume) discretul suflu al inspirației. (...) Chiar dacă este utopică intenția de a înțelege procesul artistic în esențele și nuanțele sale, aceasta nu înseamnă că noi trebuie să renunțăm la o atare tentativă. (...) Ca regulă nescrisă, dar de o perceptibilitate obligatorie, scriitorul se deosebește de alte categorii de pământeni pentru o veche a curiozității care, distilată oarecum în ipostaza ei de uimire, poate că nedeclarată, față de orice fenomen vital, cultural, față de viață în general. (...) Vocația e un dar, o predestinație, pe când profesiunea, în concepția mea, e o asumare benevolă, dar prin voință, a muncii de convertire a vocației în fapta scrisului, în fapta cărții”. □ Articolul lui Adrian Dinu Rachieru, *Există un postmodernism românesc?*, ajunge la cel de-al treilea episod: „Este oare postmodernitatea – așezată, teoretic, sub deviza toleranței – bolnavă de eretism? Înainte de a încerca să propunem un răspuns (deja schițat), să observăm că nu putem expulza din această ecuație *politicul*, pasta postmodernă, reușind a fi un melange de imagini artistice, pare – prin ironic, detașare, atitudine parodică ș.c.l. – a nu se interesa de politic; sau, mai exact, a nu-l asuma. Or, postmodernismul ca «politică a reprezentării» (cum îl vede Linda Hutcheon) dezvăluie tocmai imanența politicului dacă acceptăm (și cum am putea nega?) că orice reprezentare are un caracter *implicit* politic. (...) Realitatea postmoder-

nă, așadar, instabilă și incoerentă, pe linia acestui raționament, tangent teoriei «simulacului», nu poate fi decât un construct narativ. Or, postmodernismul ca fenomen cultural trăiește pe fundalul postmodernității (capitalismul târziu, societatea de consum), marcând o perioadă istorică și, negreșit, o anumită condiție filosofică (...). Postmodernitatea acționează ca o condiție globală în era «economiei informaționale», a tehnoscienței impetuoase (dar, am văzut, în criză de legitimitate), înlocuind „religia” progresului cu nihilismul dizolvant. Ireversibil pluralistă, postmodernitatea se degradează, suspectată de «pierderea istoriei». (...) A discuta despre postmodernism înseamnă a recunoaște o situație de criză, impunând o cercetare contextuală, plonjând – pentru o priză corectă – în postmodernitate”.

20 mai

• „Contemporanul – Ideea Europeană” (nr. 20) găzduiește o polemică a lui Dumitru Țepeneag cu Marin Mincu. Acesta din urmă apreciasse că, într-un articol din „Contemporanul”, *Despre precizie și adevăr* (apărut în nr. 7, din 18 februarie 1999), D. Țepeneag „face o propunere penetrantă și incendiară, în stare să bulverseze total atmosfera călduță de răfuială minoră, instalată paradoxal în critica actuală după ruptura politică din '89. În acest context tranzitoriu, intervenția tranșantă a lui Dumitru Țepeneag devine foarte necesară”. Însă D.Ț. este deranjat de anumite considerații formulate de M.M. în nr.16, din 22 aprilie 1999, al revistei: „D-l Marin Mincu sare cu bâta și nu numai că mă pocnește bine, tratându-mă de frivol («ușurința pariziană a lui D.Ț.»), de ignobil («desconsiderarea ignobila a unui efort cultural durabil») și de polemist cu harțag («harțagul polemic a lui D.Ț.»), dar mă și acuză de nostalgii ceaușiste și realist-socialiste: «Probabil că el dorea ca dirijorul cu perucă să fie Samy Damian (care a fost dirijorul îndârjit al realismului socialist) sau poate ridicolul Dodu Bălan»”. „Ce s-a întâmplat între cele două articole? A fost publicat «șotronul» meu din 25 martie a.c. în care duceam mai departe, într-o șarjă ironică și de-o exagerare retorică, ideea enunțată deja cu o săptămână sau două mai înainte și legată de tradiționalismul călinescian care a dat tonul în critica postbelică. Ideea mea, enunțată ludic, «șotronic», se întâlnea cu opiniile unor critici și scriitori deosebiți între ei, cum ar fi Alexandru George și Ion Bogdan Lefter. Ei și? Dl. Marin Mincu era în polemică cu Alexandru George. Mă rog... A fost în polemică și cu Sami Damian. Să fie sănătos! Eu știam că Sami Damian scrisese o carte favorabilă despre G. Călinescu, dar poate că mă înșel... Părerea mea despre «nocivitatea» modelului călinescian (aplaudată de Marin Mincu când credea că mă refer doar la Nicolae Manolescu) poate fi contestată și criticată chiar, cu asprime. De altfel, a și fost imediat criticată. Mai întâi de Gabriel Dimisianu, care mi-a explicat (într-o scrisoare amicală), că G. Călinescu nu poate fi acuzat de protocronism *avant la lettre* și nici de acel mod valéryan de-a privi literatura

veche prin ochelarii conceptuali ai prezentului; după G. Dimisianu, marele critic avea un mod clasic de-a gândi literatura, bazat pe «modele» și pe «categorii». Apoi, am fost criticat și de tânărul critic Răzvan Voncu care, printre altele, mi-a atras atenția că între E. Lovinescu și G. Călinescu nu erau deosebiri chiar atât de mari. Iar ideea preponderenței fondului vine încă de la Maiorescu. (...) D-l Marin Mincu are și el tot dreptul să mă contrazică și chiar să mă ia la rost în chip profesoral. Eventual să mă ironizeze. Dar m-am săturat să mai fiu lovit cu bâta strămoșească numai pentru că locuiesc la Paris. Expresia «hartag polemic» prea mi-a adus aminte de C.T.P. ca să nu mă enerveze. Și apoi calificativul «ignobil». De ce oare sunt ignobil, adică mai pe românește «ticălos», doar pentru că mi-am exprimat o opinie probabil cam riscată și care l-a indignat pe d-l Marin Mincu cu o întârziere de o lună? Îmi pare rău, pentru că aveam mai degrabă simpatie pentru Marin Mincu. Îmi apărea ca un țaran chipeș în zi de iarmaroc: ușor fudul, dar nu mult, doar atât cât să atragă atenția. De la acest fond țărănesc, probabil dacic – îi vine respectul față de autorități: politice, literare. Contestarea autorității călinesciene, a sacrosanctei sale *Istории*, i s-a părut probabil o blasfemie. Și atunci, tot țărănește, și-a suflat mănecile și-a apucat ciomagul. Preponderența fondului... (...) În același număr, în care d-l Marin Mincu amenința cu parul, directorul revistei, tovarășul meu de «listă neagră» și prietenul Nicolae Breban se îngrijorează în legătură cu «imaginea scriitorului român», pare-se, din ce în ce mai precară în ochii publicului. (...) Polemica să fie, dar s-o știm și noi. Să înțelegem de ce? Altfel, spectacolul frizează incoerența. N-o să creadă nimeni că polemicele între colaboratori n-au fost «aranjate» ca să atragă publicul amator de răfuieli la ușa cortului. Pentru că chiar la ușa cortului nostru, dragă Marine, ne luarăm de păr și ne aruncărăm vorbe de ocară și-i făcurăm de râs și pe directorul și pe redactorul-șef care cum o să mai critice ei pe alți directori și redactori șefi, cum o să-i mai acuze «că-și vorbesc de rău stirpea, boală veche a intelectualității române în țara și în exil». Călin Țirlea și-a dat seama că spectacolul răfuielii între colegii de revistă nu e dintre cele mai strălucite. Dovada că atunci când a publicat articolele lui Voncu și Mincu împotriva ideii mele de revizuire a criticii călinesciene, nu mi-a mai publicat și mie «șotronul». Ar fi fost și mai bătător la ochi. Și cum o să se întâmple de acum înainte? Când o să-mi publice mie articolul de față o să-i țină pe tușă pe cei doi critici? Dar în numărul viitor, măcar unul din ei, mai țăfnos și mai voinic va voi să-mi răspundă. Ce-o să facă atunci redactorul-șef? Pe cine o să publice, pe cine n-o să publice... N-o să fie ușor nici pentru el! În aceste condiții, ar trebui să mă retrag fără nici o supărare. Să rămân prietenul (la nevoie!...) al directorului revistei și al redactorului-șef și să le urez cât mai mulți cititori și cât mai multe subvenții de la Ministerul Culturii”.

● În revistă „Orizont” (nr. 5), Cornel Ungureanu (*Din zece în zece*) comentează volumul lui Mircea Dinescu *Fluierături în biserică. 30 de ani de poezie*

a, numită: „Primul deceniu (...) atrage atenția asupra prezenței în viața literară a rebelului, a nonconformistului, a poetului capabil de a trage după sine o lume întreagă. Se reabilitează imaginea poetului-profet. Cel de al doilea deceniu, cel care urmează furtunoasei intrări în literatură (1969-1979), (...) este al «intrării» în viața literară a poetului. *Democrația naturii* (1981) inaugurează celălalt deceniu al poetului: cel al pamfletului politic”. Mircea Dinescu „e un solidar; toate blestemele rebelilor reînvie în poezia sa. El scrie și pentru el, dar și pentru ei”. □ Șerban Foarță e prezent în sumar cu un poem intitulat ***Ora închiderii***. □ Cristina Chevereșan analizează comparativ două antologii de poezie: *Antologia poeziei române de la origini până azi*, realizată de Dumitru Chioaru și Ioan Radu Văcărescu, și *Poezia română actuală*, semnată de Marin Mincu, evidențiind faptul că acestea „stau mărturie a preocupării existente – în mod aproape surprinzător – pentru cercetarea inefabilului tărâm al rostirii trecute”. Autoarea adaugă că, „deși ușor clasificabile de către neavizați drept crestomații aparținând aceluiași tipar – echivalente, prin urmare –, cele două lucrări se delimitează una de cealaltă în mod cert. (...) Dumitru Chioaru și Ioan Radu Văcărescu păstrează o obiectivitate respectuoasă atât față de selecția prezentată cât și față de cititor. (...) În ceea ce-l privește însă pe Marin Mincu, acesta alege să își asume trecerea poeziei în conștiința cititorului printr-un subtil filtru critic”. □ La ancheta ***Cine intră în antologii? Ce rămâne din antologii?*** răspund: ■ **Constantin Abăluță**: „Există, după părerea mea, vreo 30-40 de personalități accentuate, inconfundabile, nu numai în literatura noastră, dar și în literatura mondială. Aceasta nu înseamnă scară de valori, dar ei sunt foarte personali și foarte lirici. De fapt tema acestei antologii pe care o propun este lirismul. În orice formă ar fi el. Incluzând și suprealismul, dar nu simplul experiment. Din cauza aceasta, îl consider pe Nichita Stănescu drept unul din marii experimentatori români. Îl alătur, să spunem, experienței lui André Breton. Altfel, el e mult mai important pentru stilul pe care l-a lansat decât pentru operă. Foarte importanți sunt poeții care au urmat, deci Virgil Mazilescu, Angela Marinescu, oniriștii, cum s-au denumit, plus alții care au debutat atunci, dar nu înconjurați de o aură aparte. Cred că, în general, vor rămâne acei poeți care nu au făcut vâlvă, care și-au construit opera de la volum la volum, având un traseu ascendent”; ■ **Doina Cetea**: „Din păcate, o antologie rămâne absolut subiectivă. Cel care pornește o antologie pornește de regulă de la autorii lui dragi și preferați. De aceea, în antologii nu apar o mulțime de scriitori. (...) Antologia ar trebui să fie un fel de istorie scrisă a unui gen literar. Bineînțeles, trebuie să primeze criteriul valoric. (...) După cum știm, din ultimele antologii – chiar și din aceasta a lui Laurențiu Ulici – au fost omiși o mulțime de scriitori, după părerea mea, de valoare. Bunăoară un Alexandru Căpraiu, nume de referință, apoi Aurel Gurghianu, Victor Felea, și vorbesc doar de cei care nu mai există și care nu se mai pot apăra – să spună, bunăoară, că între ei și antologator există animozități. Nu e bine să faci o antologie pe

criterii absolut subiective. Cred că trebuie să te detașezi de propriile tale preconcepții și sentimente și să privești deschis și să-i accepți și pe ceilalți scriitori”; ■ *Robert Șerban*: „Scriitorul român e un energofag; iar apariția, în ultimii trei ani, a câtorva antologii de poezie, a alimentat cu atâta tensiune rețeaua națională literară, încât vreo câțiva autori aproape că s-au scurtcircuitat. (...) Nu prezența într-o antologie te face mai talentat, mai valoros, mai poet. Nu antologia impune. Oricând pot rosti numele a cel puțin cinci poeți sub 30 de ani, foarte buni, care nu figurează în astfel de cărți. Nu e... vina lor. Din (ne)fericire nici o carte nu e infinită. Până și Laurențiu Ulici a trebuit să își rezume antologia la (doar) 10 volume. (...) Și totuși, antologiile aparține autorilor lor. La fel și gloria și oprobiul. Paradoxal, deși sunt des folosite de un public cititor numeros și eterogen, antologiile sunt cărțile care se uită cel mai repede. Sau nu?”; ■ *Lucian Vasiliu*: „Mai ales în perioada interbelică și în cea postdecembristă, lucrurile au stat/stau cu totul altfel. Ca semn de normalitate a literaturii noastre. Dincolo de subiectivitatea antologatorului/antologatorilor, dincolo de nemulțumirile, cârcotașe și mai puțin critice ale multora”; ■ *Cassian Maria Spiridon*: „În contextul în care, într-o cultură ca a noastră, deja, credem noi, consolidată, încă nu există, de exemplu, o antologie-tezaur, pe cât posibil exhaustivă la acel moment, e greu de crezut că antologiile apărute înainte și după 1989 vor suplini acel gol. (...) Printre puținele antologii apropiate de o antologie-tezaur este cea realizată de Laurențiu Ulici, cu micile și inerentele ei păcate – de la o iconografie excesivă, în dauna textelor, până la o selecție de autori, nu totdeauna obiectivă, dintre contemporani. (...) O antologie, indiferent de criteriile ei de alcătuire, este totdeauna binevenită. Fiecare autor sau cititor își are propria sa antologie. Ele rămân o boală necesară, de nevindecă, cât timp vor mai fi iubitori de literatură și editori dispuși a le publica. Să credem că toată această ploaie de antologii pregătește și fertilizează apariția viitoare: antologia-tezaur”; ■ *Sorin Gârjan*: „Realizatorii antologiilor, fără excepție, sunt «posesorii» unui context incomod: selecția presupune gust, de unde concluzia că «renunțările», așa-zisele! favoruri editoriale, încarcă inevitabil «biografia vinovăției» aceluia care își pune gustul la treabă”; ■ *Adrian Popescu*: „Cred că o antologie nu trebuie să fie restrictivă, dar trebuie să fie prin definiție electivă. Antologia este un florilegiu. (...) Ca idee principală, antologiile sunt utile și din punctul de vedere al reprezentativității noastre în afara granițelor țării, într-un spațiu mai larg, european. Publicând în traducere o antologie, cititorul străin (potențialul cititor străin) ia în fapt contact cu principalele momente ale evoluției românești, cu principalii autori”; ■ *Gheorghe Mocuța*: „Cred că antologiile din anii din urmă sunt de fapt încercări de revizuire, din mers, a ierarhiilor, o luptă pentru putere în surdină. Încercările de a scoate din contextul istoric și politic literatura de dinainte de 1989 nu poate avea sorți de izbândă. Nu ne putem debarasa de bătrânii rechini, ignorându-i, în favoarea lupilor tineri. (...) Orgoliile sunt

foarte mari, dar poeții cu adevărat importanți, inovatori, ai oricărei generații, sunt foarte puțini. Cum să alegi din cohortele de poeți de astăzi fără să riști miza, prin gustul tău subiectiv? (...) Fiincă de criterii axiologice nu poate fi vorba acum, aş prefera antologiile tematice (bunăoară erotice!) sau pe cele menite să ne facă și mai cunoscuți peste hotare. De traduceri e nevoie, în care să transpară eventual minunatul nostru spirit de inițiativă sau ideea mai veche de a ridica șantiere (pe care le abandonăm), de a construi enorm (dar monstruos), de a ne refugia în codrul cu verdeață. La urma urmei, migrația intelectuală spre antologii nenumărate nu poate fi decât un reflex al refugiului mioritic în codru. Mai știi?"; ■ *Gabriel Chifu*: „În opinia mea, antologiile, creștomatiile reprezintă instrumente de lucru utile, necesare în orice cultură bine structurată. Cu condiția ca aceste antologii să-și precizeze cât mai limpede criteriile de selecție. Apartenența la un model cultural, la un spațiu geografic, la un segment de timp sau la un anule program/manifest/curent literar, ori pur și simplu selecția după gustul unui mare scriitor/critic – sunt tot atâtea unghiuri de a privi și de a alege, care deschid perspective seducătoare. Din păcate, la noi, nu cunosc realizări notabile în acești ani din urmă, cu excepția celor două lucrări ale lui Laurențiu Ulici *O mie și una de poezii românești* și *Nobel contra Nobel*. Așadar, *anthos* și *legein* – florile se cer alese”; ■ *Octavian Doclin*: „Unul din binecunoscutele principii ale Societății *Junimea* suna cam așa: *intră cine vrea, rămâne cine poate*. În cazul unei antologii literare, în speță, de poezie, ce se dorește și o *istorie a poeziei*, principiul junimist poate fi reformulat astfel: *intră cine dorește antologatorul, rămâne cine vrea timpul*. Valabilitatea, viabilitatea și credibilitatea unei antologii sunt cu atât mai durabile, cu cât autorul de antologie se apropie (de concis este imposibil), până la atingere, de *voința timpului*”. □ *Otilia Hedeșan* semnalează favorabil volumul lui Silviu Angelescu *Mitul și literatura*: „Silviu Angelescu a scris o carte de care aveam nespuse de multă nevoie. Este o carte cu o vocație întemeietoare și care, dacă nu lămurește toate problemele, pune, în orice caz, punctul pe i”. □ *Livius Ciocârlie* publică o pagină de *Fragmente*, iar *Mircea Mihăieș* semnează un *Jurnal de luna trecută*. □ În sumar figurează, de asemenea, un interviu cu scriitoarea *Simona-Grazia Dima*, care, întrebată dacă se consideră o poetă optzecistă, răspunde: „am vocația (mercuriană) a realităților duble și mă definesc ca un căutător al absolutului în poezie”. □ Într-un articol intitulat *Nu se mai nasc poeți*, *Sorin Radu Cucu* este de părere că „majoritatea celor care scriu poezie nu sunt decât sclavii unor trucuri retorice, iar produsele poetice mimând o uzată avangardă nu sunt mai mult decât niște rețete ilizibile, prescripții de pilule cu termenul de valabilitate expirat”.

21 mai

● Într-un editorial din „România liberă”, *O ticăloșie (I)*, *Octavian Paler* polemizează cu *Gabriel Andreescu*: „Nu miră că pe d-l *Gabriel Andreescu* îl

turbează orice rezerve, orice dubii legate de bombardamentele din Serbia. Și, în definitiv, este dreptul său să creadă în ce vrea. Mai puțin furia, dezacordul întră în pluralismul opiniilor. Ceea ce mă miră este ura împotriva celor de altă părere, bună sau rea. Într-un articol, realmente, schimonosit de ură, d-l G.A. nu s-a jenat să ceară imperativ în revista «22» marginalizarea (de ce nu internarea într-un lagăr sau, măcar, punerea sub observație?) a celor care își permit să aibă compasiune și pentru albanezii din Kosovo și pentru «victimele colaterale» pe care acest război, contestat de mulți și în Occident, le provoacă în toată Serbia. Dar să zicem că a considera obligatorie (așa se exprimă d-l G.A.) marginalizarea persoanelor cu alte vederi, a unor publicații («Adevărul», «Cotidianul», «Jurnalul național», «Național») sau a unor televiziuni (Antena 1, Tele 7 abc) și «alte câteva» – de când n-am mai auzit acest limbaj jdanovist? – e un gest pe care poți să-l tratezi cu o îngrijorare discretă pentru pornirea cuiva de a urî tot ce-l contrazice, de a întocmi «liste negre», de a cere excluderi. Dar ce să spui despre impertinența de a solicita imperios marginalizarea Bisericii Ortodoxe Române? Asta întrece, cred, orice măsură. Nu e prima oară că d-l Andreescu își mărturisește, scrâșnit, ura împotriva Bisericii. Și eu am avut obiecții împotriva unor accente antioccidentale, impulsuri etnofile sau închistări tradiționaliste din spusele unor înalți ierarhi, socotind că ele erau în contradicție cu interesele noastre naționale. Dar nu mi-am permis niciodată să insult Biserica Ortodoxă în ansamblul ei. Întrucât prin «Biserică» înțelegem și «păstorii» și «turma», să trag concluzia că d-l G.A. vrea marginalizarea a 87 la sută din poporul român?/ Am avut cu acest domn o polemică pe care acum o regret deoarece ea a degenerat, nu din partea mea, în ură. D-l Andreescu ne socotise pe Alexandru Paleologu și pe mine «naționaliști», l-am răspuns printr-un serial, prea lung, că se înșela. Că eu sunt, în aceeași măsură, împotriva naționalismului (mai ales împotriva «naționalismului de grotă») și a «europenilor de nicăieri». Că trebuie să ne integrăm în Europa, dar fără să ne lepădăm, rușinați, de identitatea noastră națională. Că trebuie să fim «europeni din România». (...) În tot ce am scris, înainte și după aceea, am condamnat șovinismul, antioccidentalismul, antisemitismul și, în general, orice fel de fobie națională sau rasială. (...) M-am pronunțat pentru «națiunea civică», nu pentru «națiunea etnică»./ Dar n-am putut și nu pot să accept nici «româno-fobia», disprețul pentru orice ține de «național», când e vorba de români. După cum nu pot să accept că o judecată critică sau dubitativă asupra unor limite ale Occidentului este «antioccidentală», cum pretind «europenii de nicăieri», din motive care-mi scapă sau nu vreau să le înțeleg. (...) Într-un alt articol, tot din revista «22», d-l G. Andreescu trece la un delir de insinuări. Cică Dumitru Tinu, Cristian Tudor Popescu și eu, care am comentat la ProTv documentarul *Drama unei națiuni*, am fi fost antioccidentali, pro-Miloșevici. De câte ori să spun că admir tot ce e de admirat în civilizația occidentală, dar că nu pot crede în exportul de civilizație

cu bombardierele? Și ce-ar vrea d-l G.A.? Să-mi așez în stradă un covoraș de rugăciune pe care să fac temenele spre Vest, ca diverși «bursieri»? Ei bine, nu sunt dispus să merg pe brânci în nici o direcție. Nici spre Vest, nici spre Est. De altfel, sunt la o vârstă la care mersul pe brânci e dificil. Și, la urma urmei, de ce-ar trebui să mă justific? Și în fața cui?”.

● În „Dilema” (nr. 328), Mircea Iorgulescu semnează un articol (*Un caz de trădare?!*) în care ia poziție în polemica Radu Cosașu-Ileana Mălăncioiu: „Exagerează, cred, Radu Cosașu când (...) deplânge – în numărul trecut al «Dilemei» – trădarea literaturii de către două scriitoare, o poetă și o romancieră, ajunse la conflict și «ură intelectuală» din cauza unor divergențe politice. Poate că era nevoie de o nuanță mai mult; sau mai puțin, nu știu; fapt este că din articolul lui Radu Cosașu se deduce că la originea «urii» s-ar afla, se găsește abandonarea literaturi. (...) Mă îndoiesc. (...) Pe vremurile celelalte, despre Ileana Mălăncioiu se spunea, o știu prea bine, că e «nebună» – fiindcă nu se conforma. Nu era deloc «nebună», era un om liber. Un artist liber. Și este și astăzi. (...) Nici Gabriela Adameșteanu (ea e romanciera) nu-și trădează opera literară în publicistica ei politică. Spre deosebire însă de Ileana Mălăncioiu, autoarea *Dimineții pierdute* nu este, în articolele ei, un artist care-și spune, solitar, cuvântul. (...). Redactorul șef al unui săptămânal ideologic nu are și nu poate avea libertatea de mișcare (inclusiv de expresie) a unui scriitor care nu se reprezintă decât pe sine. Nu romanciera gabriela Adameșteanu este de căutat în articolele editorialistei de la «22», ci jurnalistul politic obligat să țină seama de strategiile și de tacticile instituției pe meterezele căreia se află. (...) Cornel Nistorescu ori Ion Cristoiu aparțin, și ei, aceleiași clase, în vreme ce, alt exemplu, Mircea Dinescu este mai degrabă alături de Ileana Mălăncioiu. Iar în compania lor l-aș situa și pe Radu Cosașu, fără a sugera în acest chip că aș «trăda literatura»!“.

□ La „Cronica literară de tranziție”, George Pruteanu își încheie comentariul critic pe marginea *Postmodernismului românesc* de Mircea Cărtărescu formulând o serie de obiecții de detaliu, între care ignorarea unor aprecieri personale superlative la adresa „Școlii de la Târgoviște” (considerată a fi fost subevaluată de critică) și a lui Gheorghe Grigurcu (care ar fi susținut o serie de poeți considerați „marginali” precum Mircea Ivănescu, Leonid Dimov, Mihai Ursachi, Emil Brumaru sau Șerban Foarță). Ultimele obiecții au în vedere deprecierea realismului prozastic al unor prozatori postbelici de primă importanță: „În *Cronica de familie*, în *Moromeții* – spune M. Cărtărescu în alt pasaj «acru» – te întâmpină peste tot un «realism făinos, lipsit de autorefecție», care «nu reprezintă un progres estetic față de romanul interbelic» (...). E fals. Noutatea estetică (nu «progresul», noțiune tulburătoare în artă) există, realismul nu merită să fie tachinat prin ghilimele, iar la P. Dumitriu și Preda el nu e deloc «făinos», ci are consistență de basorelief; cât despre «autorefecție» (pe care eu, unul, o admir), nu e câtuși de puțin probat că generează automat valoare”.

24 mai

● Într-un editorial din „Ziua”, Sorin Roșca Stănescu avertizează: *Alianța Civică moare. Sau chiar a murit. În timp ce Ana Blandiana protestează*: „Liberalii au cerut ca formațiunile civice din CDR, cea mai importantă fiind Alianța Civică, să nu mai aibă drept de vot. Practic, ei vizează eliminarea acestora din CDR. Cred că poziția liberalilor este corectă. (...) O formațiune civică nu are ce căuta într-o coaliție politică. Acest punct de vedere mi-a atras o sancțiune promptă din parte Anei Blandiana. (...) Departe de mine intenția de a minimaliza rolul important pe care l-a jucat Alianța Civică. (...) Să-mi spună Ana Blandiana măcar atât: există câteva sute de persoane care cred că Alianța Civică mai are vreo șansă de a-și îndeplini marile obiective pentru care a fost creată? (...) De o puternică organizație civică România are nevoie. Dacă Alianța Civică nu e capabilă să renască din propria cenușă, se va naște o alta. Plutește în aer. Vor fi alte reguli ale jocului. Lecția a fost învățată. O alianță civică nu are dreptul să facă partid. Prin statut. Să participe la alegeri. Prin statut. Să intre în blocuri de partide. În coaliții. Prin statut. Nu are dreptul să-și plaseze frunzașii în parlament, pe listele unor partide. Prin statut. Nu are dreptul să meargă la guvernare. Tot prin statut. Să-mi garanteze, mie, Ana Blandiana și să vă garanteze dumneavoastră că Alianța Civică pe care o conduce poate deveni o asemenea alianță civică”.

● În articolul *Un critic fostmodernist* din „Academia Cațavencu” (nr. 20), sub semnătura *Necumintele*, este ironizată „enervarea” lui Alex. Ștefănescu, „inflamat” din cauza tezei de doctorat a lui Mircea Cărtărescu (recent apărută la Editura Humanitas), enervarea fiind atât de mare „încât ajunge să-l considere pe Nichita Stănescu un poet mai important decât... Cărtărescu”: „Mircea Cărtărescu însuși dă dovadă de mai puțină grație în parodiarea-valorificarea poeziei de altădată, a subculturii etc. decât autorul *Necuvintelor*. Ca să vedeți ce poate să facă o teză de doctorat ambițioasă dintr-un critic literar. Norocul nostru că poetul Cărtărescu a scris *Postmodernismul românesc* fiindcă altfel nu aflam că Nichita Stănescu este mai important decât postmodernii Cărtărescu, Stratan sau Mușina. În ultimă instanță, punerea la punct a poetului-teoretician Cărtărescu este și un vot de blam pentru directorul «României literare», domnul Manolescu. Fiindcă *profesorul* Nicolae Manolescu a condus teza de doctorat în cauză și domnia sa n-a observat că pe parcursul a 568 de pagini «Mircea Cărtărescu pledează, de fapt, pentru el, cu o pasiune rece, foarte asemănătoare cu fanatismul». Ce să-i facem? O fi avut omu’ alte treburi sau chestiunea i s-o fi părut neimportantă”.

25 mai

● În revista „22” (nr. 21) se publică un *Apel pentru încetarea războiului din Kosovo* – text semnat de mai mulți intelectuali: Alexandru Paleologu, Toader Paleologu, Cristian Bădiliță, Adrian Papahagi, Mihai Ricci, Tudorel Urian,

Ioan Buduca, Radu G. Țăposu, Ioan Flora, Gabriel Dimisianu, Georgeta Dimisianu, Nicolae Breban, Gh. Istrate, Alex. Ștefănescu, Liviu Ioan Stoiciu, Geo Dumitrescu, Ion Simuț, Dan Silviu Boerescu, Eusebiu Munteanu, Ecaterina Ivăsiuc, Petre Guran, Valentina Pituț, Mariana Marin, Ion Varlam, George Cușnarencu, Nicolae Iliescu, Viorica Cortez, Mircea Borcilă, Octavian Păler. În dreptul acestor semnături se precizează, într-o paranteză: „cu rezerva că România nu putea să evite acordarea survolului NATO, fără grave consecințe pentru strategia noastră prooccidentală, unica de luat în seamă”. În textul *Apelului* se arată: „Departa de a rezolva conflictele etnice din Kosovo, «războiul umanitar» dus de NATO împotriva Iugoslaviei nu face decât să le exacerbeze, agravând extremismul celor două tabere. Livrat terorismului practicat de UCK, Kosovo nu ar fi la adăpost de un al doilea genocid. Nostalgicii lui Enver Hodja ar termina astfel treaba începută în timpul celui de-al doilea război mondial de colaboraștii albanezi pronaziști, cărora le-au căzut victimă zeci de mii de sârbi. Aceste fapte nu justifică, desigur, incalificabilele acțiuni sârbești, dar nici acestea din urmă nu justifică criminalizarea unui întreg popor și nici adevăratul război total dus împotriva lui prin distrugerea bazei economice a înseși existenței sale./ Atacul NATO a fost motivat, după cum se știe, de refuzul părții sârbe de a semna așa-zisul acord de la Rambouillet. Ceea ce însă se ocultează acum este faptul că reprezentanții sârbi acceptaseră tot, inclusiv autonomia Kosovo și prezența unei forțe de control ONU, nu însă ca acesteia să i se substituie o armată de ocupație NATO, a cărei părtinire ar fi fost totală, așa cum o demonstrează cu prisosință evenimentele în curs./ Această agresiune e contrară cartei NATO, precum și celei ONU. O asemenea încălcare a dreptului internațional ne readuce, așa cum bine observa Alexandr Soljenișin, la «legea junglei», introducând un grav precedent în relațiile dintre state și deschizând porțile unui nelimitat belicism umanitar ale cărui criterii de intervenție ar urma să fie definite în mod exclusiv de către deținătorul superiorității economice și tehnologice./ Pretențiile morale ale acestui imperialism nesățios și ipocrit tind să nege dreptul la neutralitate (...). Contrar a ceea ce au putut spune unii intelectuali fără pregătire juridică, neutralitatea nu are a fi confundată cu ambiguitatea, iar acordarea unui sprijin avioanelor NATO constituie *ipso facto* un act de asistență ostilă. Perspectiva unei incerte și îndepărtate integrări în structurile militare nord-atlantice nu trebuie să ne angreneze în catastrofa unui conflict regional, nici să ne expună oprobiului mai multora din vecinii noștri./ (...) Dacă mai adăugăm la toate acestea gravele probleme ecologice legate de bombardarea unor uzine chimice sau de încărcătura radioactivă a bombelor americane, tabloul acestei intervenții «pacifatoare» va fi aproape complet”. (De menționat că *Apelului...* i se rezervă un loc discret în cuprinsul revistei, în colțul stâng al paginii 13 – nefiind însoțit de nici un alt comentariu redacțional.) □ Sub titlul *O nouă generație de istorici ai comunismului*, Dana

Lazăr consemnează lansarea – sub egida Fundației „Academia Civică”, în cadrul colecției „Biblioteca Sighet” – a unui volum al istoricului Gheorghe Onișoru: *România în anii 1944-1948. Transformări economice și realități sociale*. Au participat la lansarea cărții, alături de autor, Ana Blandiana, Romulus Rusan și Marius Oprea. □ Gabriel Liiceanu publică eseu „*Ceva ca ceva*”, *sărutul cioranian și scena balului din Romeo și Julieta*. □ Este publicat, de asemenea, un fragment din *Cronica anilor risipiți* de Serge Moscovici – volum în curs de apariție la Editura Polirom. (Se precizează că „subtitlurile aparțin redacției”: *Cum a intrat Armata Roșie în București, Rușii alternau amenințările cu promisiunile, Stalin – al doilea Faraon al istoriei moderne*.)

● În „România liberă”, Octavian Paler își continuă polemica cu Gabriel Andreescu (începută în nr. din 21 mai): *O ticăloșie (II)* – „Am copilărit într-un sat unde am auzit multe despre încercările de deznaționalizare practicate în timpul stăpânirii austro-ungare. N-am făcut, însă, niciodată caz de ele. Dumnezeu m-a ajutat să înțeleg repede că orice rupe bandajele de pe rănilor încă necicatrizate micșorează șansele păcii etnice. Și are un efect de bumerang. Naționalistul, cred eu, este un mutilat chiar când e sincer în dragostea lui. El nu vede dincolo de sine. Și nici interesele nu și le vede, de vreme ce nu-și dă seama că un egoism lucid i-ar cere să-și apropie valorile altora, să nu se baricadeze în «specific». (...) N-am avut și nu am «adversari etnici». Am deplorat, doar, românofobia unor așa-ziși «radicali» din UDMR care preferă comunicării disprețul. Căci socot românofobia tot atât de josnică precum maghiarofobia. (...) / De mulți ani, G.A. dezavuează șovinismul doar când el vorbește românește. Declarațiile iredentiste și românofobe, oricât de stridente, nu l-au împiedicat să considere «naționalism» combaterea ultranaționalismului exprimat într-o altă limbă. Simplă bizarerie această «dublă măsură»? Nu mă voi întreba, ca alții, ce ascunde ea deoarece nu vreau să răspund unor insinuări cu o insinuare, dar nu pot să nu remarc niște coincidențe tulburi. Într-un articol recent, tot din «22», G.A. se arată chiar mai radical decât NATO în chestiunea viitorului provinciei Kosovo, acceptând doar soluția secesiunii, ca UCK. «Autonomia» i se pare acum prea puțin, «o încremenire inutilă și penibilă». De altfel, ne avertizează d-l Andreescu, deși românii au fost hrăniți «cu clișeele suveranității», trebuie să ne obișnuim cu «eventuala secesiune a unor populații». Noi reguli «vor fi aplicate, dacă eventual mâine un nou *stat Kosovo* va cere recunoașterea sa», întrucât, «prin noua pondere pe care o are pe plan mondial», NATO poate determina, «din ce în ce mai des», rezolvarea unor conflicte etnice pe calea secesiunii. O teorie scoasă din țâțâni? E posibil. Numai că ea suscită și constatări «colaterale». La câteva săptămâni după ce diverși exponenți ai Puterii nu mai pridideau să ironizeze, cu un calm somnambulic, temerile legate de «precedentul Kosovo», extremiștii din UDMR nu s-au sfiit să-l trimită lui Bill Clinton o scrisoare în care îl solicitau

să intervină pentru a opri purificarea etnică în Transilvania. Rămâi siderat. Care purificare? Ce om de bună credință poate face o paralelă între ce s-a petrecut în Kosovo și realitățile de la noi? Cum mă așteptam, pe d-l Andreescu nu l-au tulburat, însă, deloc incitățile la «kosovizare». În schimb, își permite să inventeze «adversari etnici» și «incitări» în îngrijorările altora! Cine «picură» ură? Poate dovedi G. Andreescu că s-a ridicat împotriva românofobiei, cum m-am ridicat eu împotriva maghiarofobiei? Și nu e normal să-mi pun și alte întrebări văzând ce forme a luat ura sa împotriva celor care-l deranjează cu opiniile lor?”. □ În „Tableta de marți”, Gheorghe Grigurcu avertizează: ***I-ați îndepărtat pe intelectuali, domnilor!*** – „Urmăriți, vă rog, domnilor guvernanți actuali, revistele noastre cele mai reprezentative, de la «22» la «România literară», de la «Vatra» și «Familia» la «Convorbiri literare», «Orizont», «Ramuri», «Calende», pentru a nu mai vorbi de principalele cotidiene (...) și veți constata o predominanță covârșitoare a criticilor adresate comportării dv. politice, după ce ați preluat puterea, critici venite din partea unor medii care au constituit sprijinul dv. cel mai de nădejde atât timp cât v-ați aflat în opoziție. (...) Nu realizați dramatismul situației? (...) Cea mai gravă eroare pe care ați săvârșit-o, devenind aleșii noștri din noiembrie 1996, a fost înstrăinarea de intelectualii care au crezut că veți rămâne credincioși principiilor democratice proclamate (...). Vă lipsiți de legitimitatea politică și de autenticitatea etică în numele cărora ați fost aleși”.

● În „Adevărul literar și artistic” (nr. 469), Nicolae Manolescu îi acordă un interviu Vioricăi Rusu („***Nu e vina nici a NATO, nici a Comunității Europene, a nimănui, că Miloșevici nu știe decât de frică***”): „– D-le profesor, țineti de câțeva vreme un curs despre literatura proletcultistă, la Universitate. (...) Cât de utile mai sunt acum discuțiile referitoare la această temă?/ – (...) Nu cred că s-a vorbit destul despre realismul socialist, proletcultism sau alte asemenea «isme» care au un conținut apropiat. Dimpotrivă, chiar nu s-a vorbit mai deloc. În momentul de față, noi nu avem o carte despre realismul socialist, amplu documentată. Nu avem decât o suită de studii publicate de d-na Ana Selejan într-o editură sibiană, cu circulație, din păcate, restrânsă, în care este descrisă epoca '44-'55. Mai avem o carte a lui Marin Nițescu, apărută la Humanitas acum câțiva ani, în care există un fel de radiografie a anilor '50, și cu asta s-a cam terminat totul. (...)/ – ***Care credeți că sunt pericolele prelungirii unei astfel de perioade în care nu apar cărțile necesare și, implicit, revizuirile?*** – (...) Pericolul în cazul de față este ca această revizuire să se facă prost sau după criterii nesatisfăcătoare. De pildă, să se exagereze într-un sens sau într-altul. Există deja două poziții: una că n-avem nevoie de nici o revizuire. Ce mai stăm acum să vedem ce-i cu Sadoveanu, cu Călinescu sau cu Preda. Ei sunt mari scriitori și cu asta, basta. Eu cred că nici un mare scriitor nu pierde dacă este revizuit. (...)/ Sunt alții care vin din direcția opusă și spun că principalul criteriu după care trebuie să facem revizuirea este

moral. Cu asta nu sunt de acord. Criteriile trebuie să fie mai multe. (...) S-a spus: Ce facem cu Sadoveanu, care, fiind în Consiliu de Stat, a respins cererea unui țăran muritor de foame, cu o mare nesimțire față de suferințele țăranilor, după ce o viață întreagă scrisese cu o mare compasiune despre suferințele lor. Presupun că e adevărat. N-am nici un mijloc să verific acum și nici nu vreau s-o fac. Dar, chiar dacă Sadoveanu s-ar fi comportat așa, asta înseamnă că autorul *Baltagului* și al celorlalte cărți trebuie scos din manualele de școală”. Despre „naționalism” și situația din Iugoslavia: „Să nu uităm că Iugoslavia este singura țară federală din această parte a Europei. O federație apărută după primul război mondial, care cuprindea trei religii și cinci națiuni diferite. Adică o amestecătură de populații mai mare decât în toate țările din zona balcanică și din partea aceasta de Carpați. Celelalte țări din zonă sunt mult mai unitare, inclusiv România./ Or, tragedia care se întâmplă de ani buni în Iugoslavia, după Tito, provine din felul în care comuniștii iugoslavi continuă să aplice un fel de model naționalist la o federație. (...) Până acum, politica naționalistă nu le-a adus sârbilor nici un câștig. Le-a adus sfârșământul Iugoslaviei și acum sunt pe cale să piardă și ce le-a mai rămas”. □ Sub genericul „Texte și contexte” și sub titlul *Românii văzuți de un ambasador sârb*, Constantin Coroiu semnalează volumul *Rapoarte diplomatice din București (1937-1939)*, aparținând ambasadorului Iugoslaviei Jovan Ducici și apărut de curând (în 1998, în traducerea lui Dorin Gămulescu și cu un Cuvânt înainte de Eugen Simion) la Editura Universal Dalsi: „Rapoartele lui Ducici, fatalmente subiective, cel puțin pe alocuri (...), sunt, în fond, niște eseuri scrise de un moralist inspirat, rafinat, despre o istorie ce devenea din ce în ce mai tragică și despre o lume europeană ce începea să intre în derută. (...) Nimic nou sub soare!”. □ La rubrica „Versiuni despre trecut”, sunt prezentate în avanpremieră (sub titlul *Securitatea în „război” cu Europa Liberă*) fragmente dintr-un volum în curs de apariție la Editura Albatros: *Operațiunile „Melița” și „Eterul”. Istoria Europei Libere prin documente de Securitate* de Mihai Pelin. □ Sunt publicate, de asemenea, la rubrica „Evocări”, pagini dintr-un epistolar Ion Brad-Monica Anton (în pregătire la Editura Curtea Veche sub titlul *Monologuri paralele*) – în numărul de față sunt reproduse două portrete dedicate de Ion Brad lui Marin Preda, respectiv lui G. Călinescu.

26 mai

● În „România literară” (nr. 21), Gheorghe Grigurcu comentează volumul de versuri *La marginea lui Dumnezeu* al lui Gabriel Chifu (*Un „rău al veacului”*): „În versurile poetului Gabriel Chifu se reflectă – cu virilă măsură și alteori cu o tot atât de virilă nemăsură – un «rău al veacului»”; dar și volumul lui Mircea Dinescu *Fluierături în biserică. 30 de ani de poezie*: „Pe Mircea Dinescu îl cunoaște în prezent toată lumea. Îl cunosc, în primul rând, iubitorii de literatură. Dar îl cunosc și cei complet neinteresați de literatură, ca pe un

simbol al resurecției anticomuniste. De la înălțimea acestei notorietăți, poetul critică în continuare, nediferențiat tot ce se întâmplă în România în momentul de față. Editorialele sale din «Academia Cațavencu» sunt un săptămânal croncănit de corb, care din cauza repetării nu mai face o puternică impresie. Și mai regretabil este însă faptul că Mircea Dinescu s-a îndepărtat de poezie. Aproape nimeni nu mai crede că el își va regăsi vreodată elanul liric de acum 30 de ani, apărând din nou în fața publicului cu poeme îmbătate de propria lor frumusețe. Versurile – puține – pe care le-a publicat în ultimii ani sunt eliptice și sarcastice, iar acreala lor anunță muțenia. (...) Cu o serioasă educație intelectuală, supertalentatul Mircea Dinescu ar fi putut ajunge un mare poet” (*Poetul care acuză*). □ La „Cronica melancoliei”, Ileana Mălăncioiu reacționează la adresa unui articol din „Dilema” al lui Radu Cosașu, în chestiunea conflictului din Iugoslavia (și a pozițiilor simetric-divergente față de Gabriela Adameșteanu): „Faptul că, pentru scriitorul Radu Cosașu, «România literară» a devenit revista dușmană celei conduse de d-na Adameșteanu, unde m-am dus eu după ce am plecat de la «22», ar putea spune și el ceva despre ura intelectuală pe care încearcă s-o vestejească domnia-sa. Poate fiindcă este vorba despre mine și nu pot privi lucrurile cu detașare mi-a fost cu desăvârșire imposibil să înțeleg cum poate afirma autorul *Supraviețuirilor* și că sunt o activistă și că sunt poeta la care ține cel mai mult./ Dacă nu i-ar fi dat același calificativ și Gabrielei Adameșteanu, cu toate că i-a plăcut atât de mult romanul ei *Dimineață pierdută*, riscam să intru la cine știe ce idee. (...)/ O dată cu «Dilema» (care îmi este pusă în cutia poștală de un prieten, cum se punea pe vremuri «Scinteia», neștiind că, mai nou, ea apără în fiecare număr forțele NATO și pe liderul de la Cotroceni, care se închină în fața acestora, de intervenția mea din «România literară») am primit și o scrisoare deschisă a unui cititor la fel de contrariat ca dl Radu Cosașu că nu m-am pronunțat în favoarea bombardamentelor, ci împotriva lor. Acest cititor, care-și semnează scrisoarea I. Pomojnicu și este domiciliat în București, str. Cupolei nr. 2, îmi reproșează fragmentarismul privirii și îmi atrage atenția că a ne opri doar la ceea ce s-a întâmplat în ultima vreme în Iugoslavia ar fi ca și cum din viața pământeană a lui Cristos am reține în prim plan numai episodul sinuciderii lui Iuda prin spânzurare. Dacă punem lupa analizei pe acest fapt, spune domnia-sa, facem din el o tragedie umană cutremurătoare din care Iuda iese ca un martir, iar Cristos ca autor al martirajului: Iuda este victima, iar Isus ucigașul” (*Patimile după NATO*).

● În „Luceafărul” (nr. 20), Adrian Dinu Rachieru continuă publicarea amplului articol intitulat *Există un postmodernism românesc?*: „După un modernism întrerupt prin factura primilor ani postbelici, el promitea «a reînvia» avangarda. Dar experimentul revitalizant cultivând poezia «fără frontiere», impulsurile centrifugale, discursul conversațional, coborând (voit plat-prozaic) în imediatul vieții cotidiene, grija pentru literatura «performantă» (scrisul

devenind artefact în sine) și nu în ultimul rând implicațiile polosemice, cu subiect disident (după unele interpretări, mai proaspete) fac din «optzecism» o replică în intimitatea rezistenței culturale. Rămâne de văzut dacă acest grup, văicărindu-se de «marginalizare», obstrucționat (în sensul accesului în Uniunea Scriitorilor) dar cu o strategie eficientă și o virulentă conștiință de sine a impus, cu adevărat, postmodernismul la noi. Oricum, în jurul conceptului, controversalele n-au încetat. De la reacțiile alergice, agresiv-contestatare ori vehement-negatoare (iscate chiar de simpla și nevinovata rostire a cuvântului Postmodernism) până la satisfacția triumfală a unor voci care deja anunță decesul respectivului curent, gama manifestărilor, colorate ideologic, include o paletă năucitoare întreținută, în primul rând, să recunoaștem, de imprecizia termenului, numind o diversitate deconcentrantă. Este Postmodernismul o modă terminologică sau reprezintă o problemă depășită? Este el doar un curent literar sau, dimpotrivă, marchează intrarea într-o nouă fază a Istoriei, definită emblematic de «societatea mediatică»? În fine, dacă Postmodernismul a trecut, știm măcar «ce a fost»? (...) Elanul postmodern, s-a constatat, vrea să împace contrariile. Acel numitor comun visat ar fi *noul umanism* care, în plan teoretic, se încumetă să afle pomenita «sensibilitate unitară» dar care, practic, derivă din descentralizarea pe care o propune paradigma civilizației de tip post-industrial. Se speră, în acest chip, la o «re-umanizare» a ființei umane. A. Toffler, discutând despre «civilizația celui de Al Treilea Val», vorbea de ritmuri și orare flexibile, de segmentare și diversificare, promovând dispersia și deconcentrarea; adică, descoperind valoarea descentralizării accentuate. Nu e probabil întâmplător postulatul unui «nou umanism» răzbate și în modelul-teoretic optzecist al postmodernismului autohton, așa blamat cum e el". □ Ioan Stanomir (*Demonii*) comentează romanul lui Andrei Codrescu *Contesa sîngeroasă*, în care identifică „o anatomie a răului, a unui rău proteic”: „Discursul lui Andrei Codrescu este unul centrat pe istorie, însă, dincolo de aparențe, intența sa nu este aceea de a oferi o frescă a unui timp trecut, ci de a exorciza demonii bîntuind Europa de după căderea comunismului, căci răul are prin excelență simțul oportunităților istorice”. □ La rubrica „Opinii”, Mihai Cîmpoi face o analiză a volumului *Biografia ideii de literatură* al lui Adrian Marino: „Criticul nu are complexe de inferioritate, se plimbă cu nonșalanță pe diferite continente și zone ale problematicei abordate, conducând-o spre exhaustivitate și nivelul suprem de sinteză. Conceptele fundamentale sau chiar elementare sunt îmbrățișate într-un larg și – am zice – monstruos-erudistic evantai. (...) În Europa secolului 20 frontierele s-au mutat de mai multe ori, refuzând limitele și liniile de demarcație identitar-naționale, dar urmând totuși o anumită zonă de influențe ale blocurilor ideologice și imperialismelor politice și culturale – franceze, anglo-saxone, rusești. Ceea ce explică și gradul înalt de tensiune a relațiilor național/universal (de apropiere, dar și de delimitare și desprindere de literaturile dominante și concurente”. □ Într-un

interviu acordat Mariei Laiu, Dumitru Solomon mărturisește: „În momentul de față, a scrie teatru de dragul scrisului înseamnă a risca să rămâi departe de scenă. Altfel se alcătuiesc astăzi repertoriile, altă atmosferă și alt tip de relații se prefigurează, acum, între dramaturgi și teatre”.

27 mai

● Editorialul lui Nicolae Breban din „Contemporanul – Ideea Europeană” (nr. 21), *Ratarea – poză și realitate*, atinge problema absenței sintezelor critice/istorico-literare contemporane: „Nici unul dintre prietenii noștri – instruiți, inteligenți și ambițioși n-au făcut-o sau, când au făcut-o – reușita este discutabilă, mă gândesc la așa-zisa *Istorie* a lui I. Negoțescu, pripită, extrem de subiectivă, de incompletă, expedită, mult sub «amenințările» pe care le profera criticul și fostul nostru prieten, când încă se afla în țară, scrisă în polemică cu marea *Istorie* a lui Călinescu. (...) Nici Edgar Papu, erudit real și încântător, ce și-a angajat prestigiul în «întreprinderea» pseudo-culturală a protocronismului, servind statul polițist a lui Ceaușescu, urmat de o liotă de ariviști ai momentului, nici Lucian Raicu (autorul extraordinarei monografii despre Rebreanu) nici Matei Călinescu care își începe cariera cu o teză extrem de originală despre «titanism în poezia eminesciană» și nici simpaticul nostru preopinent, N. Manolescu, splendid servitor al literelor române vii timp de peste trei decenii, autor al unei «încercări», al unui eseu ambițios despre roman și care, printr-un ciudat tic editorial, își republică fără imaginație mereu primul volum al unei *posibile* istorii, întârziind să ne spună judecățile sale de valoare și periodizările asupra literaturii moderne contemporane, lucru ce ne interesează infinit mai mult, mai ales acum, când de câțiva ani, tot felul de oportuniști, literari și de ambițioși fără prestigiu ne amenință cu «o nouă ierarhie» și cu dărâmarea statuiilor de pe socluri... În ce mă privește, am avut, timp de decenii, respect – uneori exagerat! – și chiar iubire față de mulți din cei citați mai sus, ba chiar, mi-am pus pielea și demnitatea în joc pentru unii dintre ei. E suficient să citez cazul lui I. Negoțescu, care, închis de Ceaușescu și de generalul său, N. Pleșiță, după ce criticul s-a alăturat mișcării Goma, la rugămintea insistentă a lui Doinaș, am intervenit pe lângă Burtică, omul care mi-a publicat *Bunavestire* și pe lângă Pleșiță, să-l elibereze, lucru ce s-a întâmplat după două zile. Tot la rugămintea unui alt prieten, e vorba de Matei Călinescu ce mi-a scris din America o caldă și insistentă scrisoare, am intervenit încă o dată cu neplăcere, se înțelege, pe lângă același general Pleșiță și astfel mama lui Matei a primit viză și a putut emigra la fiul ei, în America”. Însă, după ce „s-a aflat de intercesările mele”, „*simpaticul* nostru coleg, neobositul Paul Goma, considerând că eu sunt «prieten cu Generalul Pleșiță», printr-o logică rapidă, a conchis că *sunt eu însumi securist*. Lucru de care, observ, printr-un material ce ni l-a trimis la redacție, îl acuză și pe N. Manolescu și, cred, pe oricine îi intră în raza furiei sale clocotitoare de

moment! (...) Iată câteva probe, în vremuri grele, irespirabile, de prietenie, față de amicii mei, critici și istorici literari care însă, au absentat de la datoria lor de a ne da, cum spuneam, atât de așteptatele sinteze, istorii, ale literaturilor române modeme și contemporane”. □ Cititorii „Contemporanului” sunt puși în temă cu motivele pentru care redactorul-șef al revistei, Cătălin Țirlea, refuză publicarea unui text despre Nicolae Manolescu semnat de Paul Goma: „Este o dezlănțuită invectivă la adresa unuia dintre cei mai prestigioși critici literari contemporani, director de conștiință în literatura română din ultimele decenii, Nicolae Manolescu. Articolul d-lui Goma este, încă o dată, incalificabil. Autorul său îi impută d-lui Manolescu afecțiunea și recunoștința (de mult publice) pe care acesta i le poartă lui G. Ivașcu, cunoscut turnător de pușcărie, zice dl. Goma, și lucrător la organul de presă al Securității, «Glasul patriei», dar e sigur că nu pentru aceste lucruri îi poartă afecțiune dl. Manolescu lui G. Ivașcu. Apoi îi reproșează d-lui Manolescu că a semnat, alături de Dumitru Micu, volumul proletcultist *Literatura română azi*, în 1965, și că a scris cronici despre cărțile unora dintre scriitorii care, în epoca comunistă, martirizau cultura română: Săraru, Vasile Nicolescu, Dumitru Popescu. (...) Dl. Goma mai spune că dl. Manolescu ar fi ajuns la conducerea «României literare» prin sprijinul electoral al unor scriitori ca Băran, Pardău, Țoiu etc, împotriva altora precum Paler, V. Cristea, Dimisianu. Da, dar motivul real a fost acela că dl. Manolescu a afirmat atunci primatul esteticului și neimpli-carea literaturii în politic. (...) Și ce dacă, în iulie 1990, după mineriadă, dl. Manolescu i-a luat un interviu lui Ion Iliescu, adresându-i-se cu formula «om cu O mare»? În fond, era vorba de proaspăt alesul Președinte al României încă nedesprinse total de ticurile epocii de aur. Crede dl. Goma că în 1996 a fost mai bine? A fost la fel. Hotărât lucru, articolul d-lui Goma nu poate apărea în «Contemporanul». Mai cu seamă că el cuprinde și o aluzie cu privire la așa-zisul refuz al d-lui Manolescu de a-și vedea dosarul de securitate. Asemenea încercări de discreditare a personalităților lumii culturale românești nu fac decât să învenineze și mai mult climatul literar, pentru a cărui destindere se străduiește și dl. Nicolae Manolescu, directorul «României literare», cea mai prestigioasă revistă literară a țării”. Pe lângă aceste argumente, Cătălin Țirlea adaugă și o serie de observații generate de scrisoarea cu care Paul Goma își însoțește textul. „Dl. Paul Goma ni se adresează cu formula *Stimați colegi de la «Contemporanul»*. Încă de-aici ceva nu este în regulă. (...) Cum să ne stimeze pe toți, așa, global? (...) Pe mine, de pildă, n-are cum să mă stimeze. Cu doi ani în urmă, d-sa scria negru pe alb în revista «Timpul» că eu aș fi fiul torționarului său din anii '50. În loc să-l dau pe loc în judecată, eu am pus ca tâmpitul mâna pe telefon și i-am demonstrat că susține o aberație, că tatăl meu e Gheorghe, iar nu Ion, că în 1956 avea 17 ani etc. etc. Am crezut, atunci, că dl. Goma era doar prost informat. Da' de unde, d-sa vroia să mă calomnieze, atribuindu-i tatălui meu o biografie înjositoare și falsă. Am înțeles acest lucru

abia când dl. Goma s-a... îndurat să facă o precizare, tot în revista «Timpul», «rezemată pe afirmațiile telefonice primite de la interesat» (adică eu eram cel interesat, nu dl. Goma – să-și spele rușinea că a calomniat pe nedrept!). În al doilea rând, dl. Paul Goma folosește, cu o bunăvoință excesivă, termenul «colegi». Iarăși, nu știu exact la cine se referă, dar în ceea ce mă privește, cum aș putea fi eu coleg cu d-sa? Ce, eu am făcut pușcărie? Nu. Am fost eu anchetat de Securitate? Nu. M-am ridicat eu împotriva lui Ceaușescu, am dovedit eu pe tărâm civic sau politic măcar o sutime din curajul dovedit de dl. Goma? Nici pomeneală. În plan etic, eu nu pot fi coleg cu dl. Goma. Or, în scrisoarea pe care ne-o trimite d-sa și care începe cu formula *Stimați colegi*, dl. Goma își exprimă solidaritatea într-o problemă etică, nu estetică: anume cazul Caraion. Iată de ce nici substantivul colegi nu mi se pare potrivit în scrisoarea d-lui Goma”. □ În „Șotronul” din acest număr, D. Țepeneag remarcă diferențele de substanță dintre un prieten și-un aliat: „Îmi aduc aminte, de pildă, de relația mea cu Monica Lovinescu și Virgil Ierunca. Nu știu de ce îmi intrase în cap la un moment dat că între ei și mine se înfiripase o prietenie. Pe vremea aceea nu știam să fac prea bine diferența între prietenie și alianță. În asemenea cazuri, cel care cultivă o anumită circumspecție are câștig de cauză. Iar în circumspecție erau neîntrecuți Monica și Virgil. Vina, oricum, a fost a mea. M-am avântat. Am așteptat din partea lor să se poarte ca niște prieteni... la nevoie. Căci eram ori mi se părea că sunt la ananghie când mi s-a refuzat cetățenia franceză (după ce îmi fusese «retrasă» cea română). Asta e clar! Mai puțin clar e *că* ei se socoteau, față de mine prieteni. Cert e că n-au mișcat nici măcar un deget. Iar eu am căzut din pod. Am suferit prostee. Mai grav, m-am supărat ca văcarul pe sat. Adică nu numai pe ei. Pe tot exilul! Nu te lega la cap, dacă nu te doare, i-ar fi spus unul din ei lui Goma proaspăt sosit la Paris, recomandându-i astfel să fie prudent față de autoritățile franceze. Și-o fi fost...”. □ Referitor la publicarea, în „România literară”, a celor 12 pagini de declarații date Securității de Ion Caraion, „*dosar* alcătuit (s-ar putea spune și *manipulat*) de Mihai Pelin, bănuie de a fi fost colaborator al serviciilor secrete înainte de '89 și colaborator sigur al celor de după”, se pronunță și Răzvan Voncu: „Mulți se vor fi întrebat cui servește această demascare. Nicolae Breban a arătat, foarte convingător, că, deocamdată, singurul câștigător al afacerii *Caraion* este furnizorul materialelor (Secu), iar marele perdant este scriitorul român în general. Eu însă mă întreb nu *cui* servește, ci *ce valoare au probele de la dosar*, prin urmare cât de îndreptățită a fost «România literară» să le publice. Ce spune, de fapt, Caraion în așa-zisele delațiuni? Că exilul de la Paris este dezbinat, că este dominat de legionari, că defăimează regimul... Lucruri cunoscute și bănuiesc că Securitatea nu a avut nici o revelație citind declarațiile lui Caraion. Despre Monica Lovinescu și Virgil Ierunca iarăși, nimic nou. Monica Lovinescu, de pildă, după Caraion, este o scriitoare lipsită de talent, ranchiunoasă și intrigantă. Dar asta o scrisese Oscar Lemnar, în

1945, în cotidianul «Dreptatea» al Partidului Național Țărănesc. Fleacuri, în fond. Nu cred, repet, că declarațiile lui Caraion au ajutat în vreun fel Securitatea, nici măcar pentru propagandă. Secu avea în Eugen Barbu (un mare prozator, țin să precizez) un aliat mult mai fidel și mai eficient decât bietul Caraion, scriitor obsedat de anii pierduți în închisoare și cu sănătatea ruinată. Și, încă un aspect ce a scăpat comentatorilor, în piesele de la dosarul din «R.L.» Caraion se limitează la declarații referitoare la personaje aflate de mult în exil, departe de mâna răzбunătoare a serviciilor secrete din țară. Altfel spus, declarațiile sale nu au făcut rău nimănui, cu *excepția scriitorului însuși*. Securitatea nu avea nevoie de *declarațiile* lui. Caraion a fost, însă, determinat să le dea *pentru a fi umilit*, pentru a fi șantajat sau numai amenințat cu șantajul, pentru a i se inocula ideea că, oricum, nu poate scăpa de ochii vigilenți ai poliției politice”. Răzvan Voncu observă totodată că dosarul publicat în revista condusă de N. Manolescu seamănă izbitor cu acela publicat de Eugen Barbu în „Săptămâna”, în 1982 – față de care, de altfel, „România literară” se exprimase negativ, voalat în '82 și fâțiș, după '89; semnatarul articolului se mai întreabă și „care este explicația acestei bruște, surprinzătoare schimbări de atitudine? Cred că răspunsul se ascunde în replica pe care directorul publicației, fostul critic Nicolae Manolescu (actualmente ocupând o funcție decorativă într-un partid la putere), i-o dă lui Nicolae Breban. O replică ofuscată, lipsită de spin, lăsând să răzbată multă ranchiună și nu puțină ură. În loc să discute concret chestiunea suspectei sale generozități față de oferta serviciilor secrete, Nicolae Manolescu îl atacă pe Nicolae Breban și ironizează mai tinerii colaboratori ai «Contemporanului». Asta mă face să cred că Nicolae Breban a avut dreptate și a ținut bine. (...) Cine este, în fond, Nicolae Manolescu și cu ce drept își permite să dispună de memoria unui mare scriitor, cu ani grei de pușcărie în spate? În virtutea cărei logici acceptă Nicolae Manolescu să colaboreze la o murdară acțiune de intoxicare a vieții literare? Și cu ce justificare își permite să tragă de urechi niște scriitori (tineri sau bătrâni, nu asta contează), care nu au altă vină decât aceea că refuză să gândească (strâmb) ca domnia sa și obedienții săi subalterni? Fostul critic, ca toți micii dictatori culturali, uită un mare adevăr: lumea nu se termină cu noi. Vor veni după noi alții, care ne vor judeca. Tot căutând (de-o viață) să aibă *ultimul* cuvânt, fostul critic s-ar putea să nu rostească niciodată Cuvântul. Or, în literatură, numai acesta contează!”.

28 mai

● „România Mare” (nr. 463) publică un *Document inedit* oferit redacției de Mitzura Arghezi: *N.D. Cacea despre moartea lui Tudor Arghezi* (din aprilie 1946). Arghezi despre Sadoveanu: „Recunosc meritele lui de scriitor. Dar ca om, nu pot să-l respect. A supt la toate țățele politice. Onoruri și bani a luat de la toți. Acum îi ciupește pe comuniști. Îi șade bine în ferma lui Șeicar. S-o stăpânească sănătos. Dar n-o să-l tămâiez pentru asta... Acum vreo șase

săptămâni am cerut să mi se autorizeze apariția «Biletelor de papagal». Nu mi s-a răspuns. Oameni ca Ivașcu sau Pas, pe care i-am cunoscut ca slugi de casă ai lui Donescu la legionara «Vreme», au vădit mai multă trecere la comuniști, decât un om care-a putut să-ntindă mâna uneori, dar care n-a fost slugă niciodată. Nu fac din asta o vină special comuniștilor. Sunt și ei ca toți ceilalți. Au aceeași slăbiciune, ca și ciocoi, pentru transfugi și renegați. Oameni sunt. Le place să fie gădilați la șezut. Își pleacă mai bucuros urechea la mormăielile lichelelor simpatice, decât la glasul iritant al adevărului. Cum spuneai și tu însă, să nu facem personalități (din nimeni). Dar nici să nu-mi ceri să iau apărarea unui regim, care, cel puțin în domeniul artelor și literaturii, proslăvește mediocritatea și ignorează pe cei, măcar de-o muchie de cuțit, mai răsăriți”.

31 mai

● În suplimentul literar al ziarului „Azi” este consemnată deschiderea, la sediul Fundației Naționale pentru Știință și Artă (FNSA), a seriei de colocvii cu tema *Mit și demitizare în cultura română*. La manifestare au participat *Eugen Simion, președintele Academiei Române, academicienii și istoricii Dan Berindei (moderatorul întâlnirii), Ion Scurtu, Dinu C. Giurescu, Virgil Cândea, Alexandru Balaci, Florin Constantiniu, Luminița Murgescu, Maya Simionescu, vicepreședinte al Academiei*.

[MAI]

● În nr. 19 din „Vineri”, supliment al revistei „Dilema”, Mircea Vasilescu prezintă, la rubrica „Poștalion”, un eveniment desfășurat în Dumbrava Sibiului – o „repetiție generală cu public a manifestărilor care, între 23 iunie și 4 iulie, vor ocupa câteva sute de metri pătrați în National Mall din Washington D.C., marcând prezența României la Smithsonian Folklife Festival, un mare festival de tradiții realizat așa cum numai americanii știu să o facă: în marea piață din fața Capitoliului va «renaște» un sat românesc, cu biserică (de lemn, strict autentică) și ogrăzi, cu garduri și porți maramureșene, cu olari, țesătoare și bucătari, cu călugări și căldărari. Aceștia vor face, sub ochii milionului de americani care se vor perinda pe la fața locului și a vreo patruzeci de milioane care se vor uita la televizor, cea ce fac și la ei acasă, în satele românești: vor dansa, vor cânta, vor găti (sarmale, dar nu numai), vor țese. Va exista și un colț urban al civilizației românești, cu etno-jazz cântat într-o cafenea retro («de anșătr»). În total, cam o sută de persoane vor comunica publicului american experiențe și tradiții românești, tot lucruri autentice, pentru că participanți nu sunt «profesioniști», ci, așa cum învățăm la școală din definiția artei populare, «oameni talentați din popor»: regula jocului la acest festival (unde în fiecare an, de trei decenii încoace, sunt invitate două țări și un stat american) este de a prezenta tradiții vii, obiceiuri care se mai respectă, nu «spectacole» ad hoc, nici reprezentări «muzeale» ale culturii populare. (...) S-ar putea să apară voci să

apară voci care să reproșeze că «iar ieșim în lume cu «artizanaturi» sau că ar trebui să exportăm «marile nume ale culturii române, nu veșnicii călușari» ș.a. Eroare. Această manifestare, prin concepție și prin felul american de a considera tradițiile, nu are nimic din festivalurile folclorice obișnuite. (...) Nu pitorescu folcloric va fi oferit curiozității americanilor, ci coordonatele principale ale unui anumit mod de a valorifica, în comunitate, valențele culturale ale unei/unor etnii. Nu «imaginea României în lume» este miza acestei participări (deși e limpede că pe acest plan vom avea enorm de câștigat), ci afirmarea, într-un dialog firesc, a unor tradiții (în sensul cel mai larg) care ne oferă o anume identitate. (...) acest festival, organizat de Smithsonian Institute în parteneriat cu Fundația Culturală Română, a implicat numeroase instituții românești (muzee, institute de cercetare, organizații neguvernamentale, ministere etc.), specialiști în etnologie, un imens aparat «tehnic» etc. Deși a beneficiat de o finanțare din partea statului, realizarea proiectului n-ar fi fost posibilă fără o seamă de sponsori, a căror listă este prea lungă pentru a o reproduce aici, deși ei merită, desigur, toate mulțumirile. Trebuie amintiți însă sponsorii principali, Coca Cola și CONNEX, nu numai pentru că au contribuția cea mai însemnată, dar și pentru că implicarea lor în cultură este constantă: CONNEX a finanțat proiecte și festivaluri, iar Coca-Cola a contribuit, între altele, la refacerea caselor afectate de incendiul care a avut loc anul trecut la Muzeul Satului. Puțin câte puțin, sponsorizarea face, s-ar spune, tradiție, iar marile firme ne ajută să percepem acest mecanism ca pe un lucru firesc. Începem să intrăm în normalitate». □ Dosarul tematic *Corpul ca obiect cultural* se deschide cu eseul *Pururi tânăr, înfășurat în pixeli* al lui Mircea Cărtărescu. ■ Ion Manolescu speculează, pornind de la analiza unui recent videoclip al formației „The Cardigans”, asupra „estetizării” conflictului din Iugoslavia („Suntem spectatorii propriei noastre inexistențe”). □ Cristian Preda îi răspunde lui Toader Paleologu într-un articol intitulat *Din nou despre eminescianismul politic*: „Așteptam o scrisoare ca a ta de aproape un an. Atunci când am scris micul articol despre Eminescu din numărul 265 al «Dilemei» (...) am vrut să provoc mințile cititorilor. Nu am bănuțit vreodată că efectul textului va fi tulburarea *simțirii* lor. Speram ca un punct de vedere radical cum era al meu să dea naștere unor intervenții nuanțate, relativizând astfel discuția despre Eminescu, blocată în festivisme și clișee naționaliste. Cu toate acestea, până să apară scrisoarea ta, n-am avut parte decât de reacții emoționale și foarte radicale: de la președintele Academiei până la doamna necunoscută care m-a sunat într-o emisiune de la TVR, de la rude apropiate până la poeți și poetese de dincolo & de dincoace de Prut, indignarea și-a convocat forțele pentru a-mi atrage atenția că lângă numele lui Eminescu nu poate sta calificativul «nul». Eu sperasem ca un contradictor să-mi arate că Eminescu are totuși valoare ca gânditor politic și când-acolo am fost bombardat cu insulte. Pentru mine, toate acestea au fost o lecție: mi-am dat

seama că radicalismul provoacă mai degrabă (sau mai întâi) alte radicalisme, și nicidecum nuanțe. Mă bucur că am învățat această lecție și le mulțumesc celor care m-au ajutat să o înțeleg. (...) Nu am spus niciodată că Eminescu trebuie scos din literatură sau din bibliografia celor care vor să înțeleagă veacul său. Așa ceva ar fi inept. Dar am observat că Eminescu nu e un gânditor sistematic, așa cum sunt Tocqueville sau Mill, și că de aceea el nu poate fi un Părinte fondator al ordinii politice. Cred că vei fi de acord cu mine că un jurnalist observator al politicii, oricât de lucidă ar fi privirea sa, nu poate deveni întemeietor doar pentru că a fost (și) un mare poet. O republică întemeiată de un poet-jurnalist este probabil la fel de aberantă ca și cea care îi excludea pe poeți pentru a-i transforma apoi în barzi oficiali. Deși scrisoarea ta e admirabilă, nu sunt totuși de acord cu câteva din afirmațiile pe care le faci. De pildă, apui că ar trebui să regretăm absența unui pamfletar liberal de calibrul lui Eminescu. Eu sugeram că, dacă ar trebui să regretăm ceva, ar fi absența unui filosof politic veritabil în spațiul culturii românești. Aș vrea să mă explic. Tu vezi în pamflet un balon de oxigen al libertății de opinie. E adevărat. Dar tot atât de adevărat este, aș zice, și faptul că pamfletul e dăunător acolo unde libertatea de opinie nu e justificată de o filosofie politică a responsabilității. (...) Fără responsabilitate, libertatea se transformă în anarhie, iar opiniile ajung mijloace de forță. (...) Un al doilea lucru pe care aș vrea să-l accentuez se referă la contextul în care am propus discuția despre Eminescu. Era, evident, vorba despre un context pur politic. Dacă aș fi scris că Eminescu e nul ca zidar sau ca grădinar, nimeni nu ar fi reacționat. Fiind însă vorba despre observațiile sale politice, am devenit ținta atacurilor celor care, într-un fel sau altul, își construiesc identitatea politică plecând de la Eminescu. Sigur, fiecare se (auto)construiește cum vrea. Aș adăuga totuși că revendicarea de la Eminescu e astăzi impură. Cei care o invocă nu o fac cu precizie, reluând anumite teme și idei eminesciene, ci pur encomiastic și superficial. (...) Ei nu resimt nevoia să-l compare cu gânditorii politici veritabili și nici să argumenteze de ce viziunea lui Eminescu ar fi în acord cu datele lumii de la sfârșitul secolului XX. Amicii eminescianismului politic îl invocă pentru că știu că în acest fel dobândesc un avantaj simbolic în fața tuturor celor care gândesc posibilitatea unei alte politici: geniul politic e folosit ca un instrument de persuasiune imbatabil, fiindcă inatacabil. Așa ceva nu e corect. Iar faptul că, până să apară scrisoarea ta, nici unul dintre cei care mi s-au adresat nu și-a explicat opțiunea în termeni politici preciși (arătând în ce fel Eminescu contează ca gânditor politic) dovedește că aveam dreptate când scriam că enea de a gândi și ignoranța sunt mărcile culturii politice de la noi". □ Sub genericul „Accent grav”, Liviu Papadima consemnează un dialog cu poetul Emil Brumaru (*Emil Brumaru în trei convorbiri și o scrisoare*): „Am repetat întotdeauna: vocația mea a fost de pacient, nu de medic uman! De bine, de rău m-am tratat cu poezie”. □ La rubrica „Accent ascuțit”, Cecilia Ștefănescu îi ia un interviu artistului plastic

Ion Grigorescu (*Artistul sub povara vremurilor*), cu considerații personale despre arta contemporană și noul spiritualism: „Să fii ortodox nu e un act de voință, ci o constatare. Ortodoxia nu poate fi legată nici de naționalism, cum a semnalat Magda Cârneci pericolul. El există cu adevărat, dar religia în sine ne deschide spre universalitate, în nici un caz spre o restrângere geografică. (...) La Bienala de la Veneția din 1997, mi s-a părut a disinge clar că, din punct de vedere cultural, aparținem Orientului, și nu Occidentului. Strădaniile formale pot converge spre Apus, dar mesajul ultim al lucrărilor este oriental. În mod surprinzător, chiar organizatorul expoziției, un italian care trăiește la New York (Germano Celant) a mărturisit că nu înțelege Orientul. Cred că e vorba de o doză egală de neînțelegere reciprocă”. □ Florin Ioniță glosează malițios pe marginea vetusteții unor ghiduri, programe și bibliografii didactice încă în funcțiune, apărute în anii '70-'80 și marcate de poncifele educaționale ale vechiului regim (*Programe, examene, bibliografii*). □ La rubrica „Politică și delicateze”, Cristian Preda comentează polemic două tipuri de intervenții intelectuale în spațiul public autohton, ostile intervenției NATO în Iugoslavia (*Hurduzeu Mălăncioiu*): „Au existat însă și texte cu totul și cu totul ieșite din comun. Două dintre ele mi-au atras atenția. Primul, numit *Ideologia victimizării*, a apărut în 6 aprilie în «Adevărul literar și artistic», sub semnătura «Ovidiu Hurduzeu» ca o «corespondență din Silicon Valley, California». Al doilea text, intitulat *Zici bombardament, zici valoare*, a fost semnat de Ileana Mălăncioiu în pagina 10 a «României literare» din 14-20 aprilie, la «Cronica melancoliei», devenită altfel, așa cum nota și Alex. Leo Șerban (în «Dilema» nr. 323, p. 15) un «serial despre Emil Constantinescu». (...) Domnul Hurduzeu are intenția de a lămuri cititorul român în privința «punctului de vedere euro-american», care ar fi, consideră domnia sa, mai greu de înțeles decât cel «sârb». Acest punct de vedere euro-american îi apare ca o ilustrare a unei «ideologii a victimizării» născute la sfârșitul anilor '60, ca răspuns la cultura individualistă, atât în SUA, pe fondul războiului din Vietnam, cât și în Franța, o dată cu revolta din mai 1968. În esență, această ideologie ar consta în negarea civilizației Eroului și a cultului omului providențial, pentru a emancipa toate victimele lumii (de la femei și homosexuali la handicapați și minorități etnice). Ordinea globală de azi (...) ar fi extinderea acestui «sistem cultural și ideologic» în care o generație «hedonistă» ajunsă la putere identifică și salvează victimele. Dl. Hurduzeu are tot dreptul să bricoleze o ideologie pe care în mod vădit o disprețuiește. Oricine poate face așa ceva. (...). Dar corespondentul din California ajunge, probabil din rațiuni care țin de frumusețea construcției, la ideea că sârbii sunt purtătorii ideologiei de dinaintea globalizării, ai vechii ordini a Eroului. Cu alte cuvinte, sârbii sunt individualiștii sau, am putea zice mai exact, liberali care conservă ordinea întemeietoare a capitalismului și democrației, în vreme ce americanii sunt adversarii acestei vechi tradiții. Domnul Hurduzeu consideră că există un soi

de lovitură de grație dată NATO, care ar consta tocmai în această substituție de roluri: cei care au pozat altădată în victime au ajuns azi la putere și se înfruntă acum cu victime care pozează în eroi. Adversarii capitalismului și democrației care sunt americanii de azi se întâlnesc cu individualiștii sârbi! O asemenea fraudă logică e rară, chiar dacă prin acest procedeu dl. Hurduzeu reușește să-și asocieze poleiala unei identități liberale și să își exprime simultan antipatia pentru sârbi. Un cititor răutăcios s-ar putea întreba, desigur, de ce, în condițiile date, dl. Hurduzeu nu părăsește decadentul Silicon Valley pentru a veni în inima civilizației liberale care este Serbia. Dar probabil că asemenea cititori răutăcioși nu mai există: românii, apropiați «geografic și spiritual» de sârbi, cum remarcă dl. Hurduzeu, trebuie să fi descoperit deja liberalismul lui Miloșevici./ Doamna Mălăncioiu nu are aerul doct al dlui Hurduzeu, fiind în schimb, vădit pasionată de ironie. Și cum domnia sa e departe de a trăi în Silicon Valley, se răfuieste nu cu americanii, ci înainte de toate cu dl. Gabriel Andreescu. Între inamicii de idei ai doamnei Mălăncioiu se mai află și două misterioase personaje: unul e un «modernist integrator de la 22 pe care nu știu ce organizație l-a instalat tocmai în casa lui Ceaușescu din Primăverii»; al doilea personaj e o «fată cu o pălărie cu boruri largi», care, aflăm de la doamna Mălăncioiu, în decembrie 1989 «vorbea foarte afectată și se zbătea să aducă trupele ONU pentru ca țara să fie eliberată, un personaj care s-a pierdut umblând după valorile Occidentului și nimeni nu mai știe pe unde e». (...) Teza doamnei Mălăncioiu e simplă: domnia sa ridiculizează de fapt apărarea drepturilor omului, sugerând ca între acestea să fie inclus și «dreptul de a nu fi bombardat». Refuzând să accepte că uneori armele înlocuiesc discursurile în apărarea individului și civilizației, dna Mălăncioiu caută să discrediteze seriozitatea angajării occidentale în favoarea valorilor pe care le proclamă ca esențiale. Domnia sa consideră, în acest context, că atitudinea autorităților române care au sprijinit politica NATO este doar o «umilință față de stăpânii lumii» (...). Pentru a depăși acest stadiu penibil al discuției, îmi îngădui să îi propun distinsei poete să discutăm despre diferitele momente în care s-a afirmat individualismul și să vedem dacă nu cumva intervenția armelor este totuși legitimă. Ar fi, cred, de dorit ca discuțiile despre Iugoslavia să ducă până la urmă nu la răfuieli personale sau la contestări politice interne, ci mai curând la o formulare mai coerentă a opțiunii pacifiste a unora dintre semenii noștri: sau, de ce nu, la o analiză atentă a felului în care drepturile individului pot fi apărate într-un context politic care nu mai este cel al războiului rece, dar care «conține», totuși, un personaj legitimat atunci... de o acum celebră *bain de foule* petrecută în 1988 în Kosovo: e vorba despre Slobodan Miloșevici”. □ În finalul episodului XVIII al serialului **Reflecții despre noi înșine**, Sorin Alexandrescu se pronunță, de asemenea, despre conflictul iugoslav, pornind de la un text „anticipator” al lui Paul Virilio: „Dacă Virilio ne uluiește descriind în 1984 parcă exact războiul din Serbia și

Kosovo din 1999, el ignoră cadrul politic și umanitar al unui asemenea tip de război. Bombardarea obiectivelor militare în Serbia are loc după ce nenumărate discuții politice precedente au eșuat, și pentru a forța reluarea lor, iar exodul kosovarilor din satele lor incendiate, al celor care nu au fost deja mitraliați acolo, dezvăluie național-comunismul ultimului dictator al balcanilor. Tehnologia ne-a schimbat modul de gândire – nu pe cel al lui Miloșevici însă – dar noul mod de gândire, deși de-realizat, nu este neapărat și depolitizat. Noua gândire politică în spațiul-viteză, iată o temă de reflecție la care Virilio nu se oprește, dar la care trebuie să ne oprim noi. Pentru că altfel vom pieri, pentru că altfel spațiul-viteză va fi, într-adevăr, un spațiu post-uman”.

● În „Vatra” (nr. 5), Alexandru Vlad semnează editorialul *Oale sparte și câini morți*: „Primarii noștri tipă mereu după bani și pun lacătul pe primării. Și se mută probabil în crășma unde le mai plătesc de băut cei pe care i-au favorizat la aplicarea Legii 18. Pentru că nu sunt bani, spun ei oftând. În vremea asta gârlele și pâiele s-au transformat în ghene de gunoi și focare de infecție, în ele zăând sobe vechi, carcase de frigider, oale sparte, pungi de plastic și câini morți – aceștia din urmă prezentând avantajul că sunt biodegradabili”. □ În cadrul rubricii „Eveniment editorial” este dezbătută cartea lui Adrian Marino, *Comparatism și teoria literaturii* (Ed. Polirom, 1998): ■ Monica Spiridon (*Un nou organon comparatist*): „Pentru cine este cât de cât inițiat în ambele domenii puse în ecuație, *Comparatism și teoria literaturii* pare astăzi un titlu aproape *tautologic*. Și totuși, exact cu un deceniu în urmă, când el figura în librăriile pariziene pe coperta unei cărți scrise direct în franceză de Adrian Marino – apropierea suprinzătoare a celor doi termeni a avut un iz de *ozimoron*. De curând, volumul a fost tradus în limba română (...) și este receptat de cititorii săi într-un context cu totul diferit de cel original. Prin urmare, cartea aceasta a avut un destin – semnificativ pentru schimbările la față ale comparatisticii – și merită să ne oprim asupra lui. (...) Așa cum îl concepe în cartea sa programatică, universalismul presupune existența unui model de adâncime al tuturor literaturilor – ca țintă a unui efort inductiv, și exploratoriu enorm. (Și, aș adăuga, la termeni practici, aproape utopic). Din nefericire, vârsta culturală pe care o străbatem – cu toate nuanțele sale postcolonialiste, neo-marxiste, feministe etc. – *suspectează în sine ideea de Model*, de matrice comună, denunțând-o ca virtual opresivă sau discriminantă. Fără a respinge *de plano* ipoteza modelului, mai mult sau mai puțin universal(izabil), o ocolesc precuț și soluțiile actuale de lucru, pe care le-aș numi *realiste*; *cele zonale* cu cea mai mare cotă la bursa comparatistă responsabilă de azi. S-ar părea că e indispensabil ca mai întâi să se exploreze zone strict delimitate, cu un schimb intens și atestat de bunuri culturale (de pildă Europa Centrală-și-de-Est; America Latină; Asia de Sud-Est; așa numitul Coridor Danubian ș.a.m.d.) în care să devină treptat acceptabilă ideea de teren, eventual și de model, comun. Dar este greu de presupus că se va ajunge într-un

viitor previzibil până la redefinirea, reasimilarea ideii de matrice comună, așa cum o justifică teoretic Adrian Marino. Oricum, în contextul umanist actual, zguduit de seisme, de reasezări, de rupturi, pledoaria perfect articulată teoretic a lui Adrian Marino rămâne reconfortantă, plasând literatura în orizontul, fie și utopic, al universalității”; ■ Cornel Moraru (*Înnoirea comparatismului*): „Traducerea în românește a cărții lui Adrian Marino *Comparatism și teoria literaturii*, publicată inițial în limba franceză (1988), prilejuiește cititorului interesat lectura unei lucrări valoroase, de referință în domeniu, aproape inaccesibilă înainte. Mai ales că lucrarea face parte dintr-un sistem hermeneutic original și nu mai puțin dintr-un proiect mai larg de regândire a raportului dintre comparatism și conceptul tradițional de literatură universală. (...) Partea cea mai consistentă a cărții lui Adrian Marino formează capitolul dedicat metodei comparatiste. În viziunea criticului, metoda comparatistă este neapărat una autonomă și specifică: demers global în care converg metode și procedee particulare diverse. O asemenea metodă are, întâi de toate, un caracter *euristic*. Într-o măsură decisivă, înnoirea comparatismului e dată chiar de înnoirea metodei. (...) Există, cu alte cuvinte, o problemă hermeneutică a comparatismului, dar și o dimensiune comparatistă a hermeneuticii înseși a ideii de literatură. Între aceste două repere-limită se desfășoară demersul lui Adrian Marino. Cartea despre comparatism este numai o verigă din lanțul hermeneutic mult mai larg al întregii sale opere teoretice, după cum hermeneutica ideii de literatură se proiectează, la rândul-i (în totalitate), și pe ecranul comparatismului. Se află mereu în joc sensul întreg al conceptului, într-o apropiere circulară de esența problemei unei hermeneutici literare de o relevanță și coerență în sine, de neclintit. Pe Adrian Marino nu-l poți «explica» decât prin el însuși”. □ Ara Alexandru Șişmanian semnează articolul *Ce vor ei?*: „Momentul Kosovo reprezintă (...) pentru România, nu, pur și simplu, un complex de evenimente tragice la care îi e permis să asiste mai mult sau mai puțin pasiv, ci o șansă istorică absolut unică de a scurt-circuita reticențele privind admisibilitatea sa în NATO ca și propriile inerții în această direcție, o ocazie absolută de a se smulge definitiv din sfera de influență a regresivei Rusii și din starea comatoasă a comunismului pentru a se afirma ca un consituent autentic al Europei, și chiar, dacă autoritățile bucureștene își pot măcar o dată depăși ineptia demagogică, pentru a deveni cel mai ferm și mai fidel aliat al NATO din sud-estul european! (...) Mai mulți comentatori, deși s-ar prea putea să fie vorba, numai de o confuzie legată de anume indecizie a expresiei, par să vadă o anume incompatibilitate între ideea drepturilor omului și principiul suveranității statelor din sistemul politic mondial actual. Intervenția chiar a NATO împotriva Serbiei s-ar înscrie, și ea, în cadrul unui soi de «revizionism geopolitic». Or este evident că, atât în cazul de față cât și în altele, ce intră în discuție nu e defel principiul suveranității statale ca atare – altminteri, cu oricât distino-uri, analogia cu principiul «suveranității limitate»,

concept brejnevian merit să justifice, tocmai, imperialismul sovietic, devenind extrem de greu de evitat – ci *alibiul suveranist* invocat cu predilecție de regimurile totalitare. De fapt, în măsură, chiar, în care cultivă amalgamul dintre suveranitate și totalitarism, un stat totalitar încetează să mai fie un stat suveran, statul suveran incluzând și substanța sa conceptuală și în posibilitatea sa politică respectul reciproc interstatal precum și respectarea drepturilor cetățenilor pe care-i reprezintă și prin care există. Prin urmare, invers decât se afirmă, adesea, ingerința provocată de abuzurile și crimele unui stat totalitar constituie o *restaurare a suveranității*, iară nu o încălcare a acesteia”. □ Sorin Preda realizează un interviu cu Gheorghe Iova, „*În Iugoslavia se reintroduce acum noțiunea de imperiu*”: „– *Ce se va întâmpla cu noi? Ce urme va lăsa acest război?*! – Fără o asistență competentă, vom avea o anume rezistență la acest val de reeuropenizare. Rezistența nu este obligatoriu greșită. Ea ajută la desuperficalizarea ideii de integrare. Lucrurile nu se fac vorbind și nefăcând nimic. Dacă Europa vrea integrarea, trebuie să ne ajute. România a avut mereu un rol de arbitru încă de la 1877 în războiul ruso-turc. Apoi, în 1913 am intrat în gâlceville din Balcani. În primul război, România a stat 2 ani de o parte, pentru ca armata și nu guvernul să negocieze, cu un an înainte de terminarea războiului, întregirea Moldovei, în februarie 1918. Asta va face România și pe mai departe. Va arbitra inclusiv religios, câtă vreme noi suntem plasați foarte bine între cele două ortodoxii agresive – rusă și grecească. Deși pare șocant, n-ar fi exclus să asostăm în următoarele decenii la o redefinire majoră a puterii. Sunt deja semne că puterea va trece de la tipul laic la cel religios. Un precedent îl constituie statul evreu, care a fost mult timp stat religios și care nici la ora actuală nu își definește statul de republică, componenta religioasă fiind deosebit de puternică. Revenind la situația din Iugoslavia, ea va obliga Europa să-și precizeze granițele administrative, etnice, culturale, înglobând cât mai corect minoritățile, care sunt, prin definiție, principii active, adevărate motoare ale civilizației./ – *Să recapitulăm. Ce se întâmplă acum în Iugoslavia?*! – Se întâmplă că Europa își redefineste granițele, care vor fi ele: religioase și administrative, etnice. Să ne gândim la marea enclavă turcă din Bulgaria. La noua alonjă scripturală, militară, economică a unui cetățean din Europa sau din America, nu mai contreză numărul mare. Noțiunea de minoritate nu mai înseamnă mare lucru, câtă vreme aceste minorități au ajuns să fie majorități active. Prin urmare, fosta Iugoslavie, prin împărțirile ei succesive, și prin definirea minorităților, este sortită unei mai înfloriri”. □ La rubrica „Vase Comunicante” este reprodusă, în traducerea lui Dorin Ștefănescu, scrisoarea *Taincia povară a ortodoxiei*, datată 19.04. 1999 și semnată de Julia Kristeva (în „Le Monde”): „Grație tatălui meu, am avut norocul să cunosc și să simt forța de rezistență care dormitează în credința ortodoxă. Ca atare, nu voi formula o judecată de valoare, nici nu voi preamări «desăvârșirea» cutărei ramuri creștine în dauna «insuficienței» alteia. Voi

încerca însă să prezint felul în care îmi apar avantajele de preț și limitele subiectivității, așa cum a zămislit-o ortodoxia. Și să mă întreb dacă ea are sau nu capacitatea de a infrunta criza morală care zguduie acum Balcanii și întreaga Europă. Imaginea sărbilor ce sfidează Occidentul și se oferă drept ținte ispășitoare în locul dictatorului lor este, alături de exodul masiv al kosovarilor, marea enigmă care tulbură opiniile, căci ea provoacă în inima Europei o vrajbă a cărei rană nu e încă cicatrizată: ei «acolo» și «noi» aici. Iată-ne confrunțați cu diferența culturilor, dacă nu cumva cu o prăastie între ele, pe care universalismul nostru pripit ar fi preferat să o ignore. Această neînțelegere între două confluente ale civilizației europene nu este doar produsul unui comunism în curs de destrămare – acela din fosta Jugoslavie nefiind de fapt unul dintre cele mai refractoare. Ea e o moștenire a istoriei balcanice și rodul a cinci secole de ocupație otomană. (...) Dacă trebuie să ne gândim încă de pe acum la perioada care va urma războiului, dificultatea ce izvorăște din vecinătatea între albanezi, kosovari și sârbi nu e singura care ni se ridică în cale. Mai disimulată, dacă nu chiar de nerezolvat, mi se pare o altă problemă: cum să reaşezăm unitatea europeană dincolo de ruptura dintre popoarele ortodoxe și celelalte popoare ale comunității europene? Căci atât manifestanții de pe podurile Belgradului, cât și cinica propagandă a regimului se agață în Kosovo de păstrarea acelor «mănăstiri care sunt leagănul civilizației noastre». (...) Văzută din acest unghi, drama din Kosovo scoate în evidență diviziunea a Europei care își are obârșia în Marea Schismă din 1054 între Bizanț și Roma, între ortodoxism și catolicism. Cu toate că semnele specific religioase nu sunt întotdeauna afișate cu ostentație, războiul dintre sârbi și kosovari este, în esență sa, un război religios, și cu atât mai pustitor cu cât temeiurile religioase sunt interpretate ca o evidență indiscutabilă. O laicitate de suprafață, care a absorbit în mod tacit religia subiacentă, pecetluiește însuși eșecul secularizării. Dincolo de evidentele diferențe naționale și istorice, «problema sârbă» riscă să se vădească, pe o scară mai largă, drept problema popoarelor ortodoxe în ansamblu lor. (...) «Ei» și «noi». Pare imperios necesar, și urgent, să depășim schismele, reevaluând roadele și descoperind impasurile care se află de ambele părți. Transmutația memoriei religioase, precum transmutația metalelor atât de dragă alchimistilor, nu ar trebui să cruțe pe nimeni, nici pe «ei», nici pe «noi»". ■ La rândul său, Dorin Ștefănescu semnează un text intitulat *Tainica povară a neînțelegerii*, o scrisoare deschisă adresată Juliei Kristeva: „Întâmplarea a făcut ca un prieten francez, întors din Franța după o călătorie de câteva zile în România, să-mi trimită articolul dumneavoastră intitulat *Tainica povară a ortodoxiei* (*Le poids mystérieux de l'orthodoxie*), publicat în «Le Monde», în numărul din 19.04.1999. Citindu-l cu atenția pe care o solicită o astfel de abordare a problemelor est-europene, m-am gândit să vă scriu câteva rânduri în care să vă împărtășesc impresiile pe care mi le-a stârnit analiza atât de incitantă a izvoarelor care, în opinia dumneavoastră, hrănesc *diferența* între

două culturi, divergența între «ei» și «noi». «Această neînțelegere, spuneți, între două confluente ale civilizației europene nu este doar produsul unui comunism încă în curs de destrămare», ci «o moștenire a istoriei balcanice», consecința unei «stări de spirit», a unui «mod de a fi» al unor oameni pentru care «experiența religioasă a generațiilor anterioare joacă un rol important». Chiar dacă vă referiți cu precădere la ortodoxia slavă, problema se pune oarecum la fel și pentru noi, românii ortodocși. Este vorba, în esență, de problema *libertății* și, implicit, de cea a subiectului, de statutul individului într-o societate măcinată de stranii refulări, împovărată de incompatibilități insurmontabile și mai ales de neînțelegerea intolerantă între «noi» și «ei». Neînțelegere care se răsfrânge și asura raportului între «noi» și «voi», căci ceea ce ne desparte, cum bine spuneți, este la origine o concepție diferită asupra persoanei umane". □ Gheorghe Grigurcu publică un nou episod din ***Fișele unui memorialist (13): „Socoteala băbească***. Un zvon ce se amplifică, părănd a se destrăma, pentru a-și lua din nou avânt (...), pretinde că «literatura de pușcărie» n-ar mai interesa. Că cititorului de azi i s-a cam acrit de ea. Ce atîta tevdură cu comunismul, domnule? Goma, Ioanid, Mahadaș, Steinhardt, Noirca, Mărgineanu, Radina, niște suspecți, acolo, niște bandiți dacă au ajuns acolo unde-au ajuns! Gulagul? O simplă poveste, și urâtă pe deasupra, care sperie copiii. Asemănătoare cu cea privitoare la camerele de gazare a naziștilor. (...) Îmi îngădui a propune o socoteală băbească: dacă totalitarismul comunist a durat ă n istoria noastră (cu toate că grozăviile prezente și viitoare nu le putem încă evalua) aprozimativ patruzeci și cinci de ani, cam tot atîția îl vom putea evoca, cerceta, analiza, sancționa ca pe-o chestiune strict actuală. Evident, dacă avem o minimă considerație față de noi înșine". □ La rubrica „Ecouri” este publicat un articol al lui Aurelian Titu Dumitrescu, ***Poeții despre critici: „m-au enervat amele porniri critice”*** (cu următoarea nota redacției: „Cu nonșalanța-i caracteristică, dl. Aurelian Titu Dumitrescu ne răspunde abia acum la ancheta pe care noi o credeam deja închisă. Cititorilor care vor dă reactualizeze problematica ei pot consulta numerele 7-10/1997 ale revistei noastre, unde vor gări și întrebările la care, tardiv, dar incitant, răspunde dl. Dumitrescu”): „I. Sunt puțin vinovat de greșelile pe care criticii literari le-au făcut scriind despre poezia mea. În perioada 1980-1983, când am publicat mai des în reviste, cei mai mulți dintre ei erau deja organizați, după aptitudini și apucături carecționale, în două mari grupări: cea din jurul lui Nicolae Manolescu și cea din jurul lui Eugen Barbu, secondat de Mihai Ungheanu. M-au enervat ambele «porniri» critice, fiecare dintre ele mi-a părut o formă de totalitarism literar, am reușit de multe ori să-mi enervez confrății. Eram tânăr și credeam că orice poate fi pus în lumea asta la locul său. Dar să răspund cu precizie la întrebare. Inadecvări: A) M-au considerat poet cocomunist, pentru că textele mele literare făceau evidentă o asemenea coloratură olitică. Ei afirmau cu vinocată ușurință că reprezint un tip comunist de gândire numai pentru că

eram student la Facultatea de Ziaristică – singura, la vremea aceea – de pe lângă Academia «Ștefan Gheorghiu». B) M-au considerat incult și lipsit de inteligență pentru că fusesem câțiva ani muncitor, refuzând să aflu că devenisem muncitor numai pentru a putea da examen la Facultatea de ziaristică și că, înainte de a fi muncitor, fusesem metodist al activităților literare și teatrale la Casa de cultură a municipiului Slatina și redactor al stației locale de radio. C) M-au considerat, deși mi-am susținut lucrarea de licență cu Nicolae Manolescu, omul lui Eugen Barbu numai pentru că eram golan, plin de vitalitate și vedeam altfel decât ei postmodernismul. De aici, a rezultat automat faptul că nu am valoare literară. D) Pentru că am scris *Antimetafizica*, mi-au pus epitetul de epigon al lui Nichita Stănescu. (...)/ II. Cred că între autoritatea critică și înțelegerea poeziei contemporane există relații proaste, deși între criticii literari și poeți par a exista relații bune. Asta pentru că sunt prea mulți critici care vor să impună «spiritul timpului» și prea puțini poeți care să parieze exclusiv pe propria lor nebunie și, astfel, să facă elogiul inspirației. Nu cred în poeții care neagă inspirația și care vor chiar, și în acest fel, să umilească ideea de sacru. Ar fi groaznic dacă înțelegerea și judecata de valoare ar produce un unic discurs despre poezie! Ar fi mai rău decât acum. Dar de putut se poate face și asta pe durate de timp care nu depășesc un deceniu, cum a demonstrat evoluția literaturii în contextul dictaturii prin ideologie”. □ Sumarul mai include, între altele: două poeme de H.-R. Patapievici, *Crima și Lumea este un viețuitor/ fără/ de moarte*, proză de Em. Galaicu Păun, *Scriere la patru mâini*; un eseu de Sanda Cordoș, *Înapoi la Tolstoi!*, un altul de Werner Durrson, *Întâlnire cu Cioran*; un portret Vasile Petre Fati de Constantin Abăluță; rubrica *Memoria activă. Jurnal. La apa Vavilonului – Repere*, 1952-1958, fragmente – de Monica Lovinescu; Liviu Ioan Stoiciu cu un *(pseudo)Cuvânt de recepție* la obținerea Premiului Mihai Eminescu pentru poezie al Academiei Române, pentru volumul *Singurătatea colectivă*; *Lecții de vivisecție în oglindă* de Ion Pop și *Exasperarea sarcastică* de Aurel Pantea. □ Rubrica „Transfocator” le pune în oglindă pe Marta Petreu și pe Carmen Firan, care vorbesc una despre cealaltă – Marta Petreu, într-un text intitulat *Vârsta adultă*, iar Carmen Firan, în *Negrul este păstrat pentru cer*; cele două articole sunt urmate de cronici semnate de Ion Pop și Aurel Pantea (despre Marta Petreu), precum și de Iulian Boldea și Al. Cistelean (despre Carmen Firan). ■ Ion Pop despre Marta Petreu: „Culegerea *Apocalipsa după Marta* este o suită de *psalmi negri*, pe linia lui Arghezi, agravat în linia lui *sumbru grotescă*, Caraion sau Angela Marinescu și *expresionismul* ei (...). Este cartea cea mai puternică și mai exigentă în opțiunile ei pe care a construit-o până acum M. Petreu, într-un crescendo tensional al confesiunii eului pentru totdeauna însângerat, rămas să-și clameze patetic discursul deznădăjduitei imprecării și autoflagelării. Un discurs ajuns la o anumită limită a disperării și la un fel de concluzie. E de văzut ce sens va întreprinde poate următoarea

transgresare a limitelor, după «punctul» pus, parcă fără drept de apel, la capătul poemului ce încheie această personală apocalipsă: E exclusă mântuirea. Punct!». ■ Al. Cistelean despre Carmen Firan: „Scriitura de provocare, antrenantă în sarcasm de ripostă, face loc aici unei scriituri de asumare: Fără să unifice neapărat tipurile de scriitură într-una singură, Carmen Firan le face să convergă aici într-un vector ce le poartă spre punctul lor de incitare, refigurând trauma existențială a pierderii onoarei într-o suită de implorări și invocări ale absenței. Registrele acestora sunt deschise atât spre stenografia coșmarescă, în care metafora se avântă în convulsii expresioniste. (...) Cât și spre caligrafia invocației, cu un duct de extremă sensibilitate a versului. (...) Textul nu mai e o baricadă, ci un vas comunicant în care se adună suferința, iar bravada e substituită de comuniune”.

● Tema centrală a numărului 4 al revistei craiovene „Mozaicul” este aceea a premiilor literare. ■ Într-un articol intitulat *Premiul literar, o instituție ambiguă*, Adrian Marino scrie: „Adevărul este că orice premiu literar are prin excelență o valoare și o semnificație prin excelență ambiguă. Un premiu literar este întodeauna mai mult, adesea mult mai mult, decât un simplu premiu pur «literar». De multe ori, oricât de paradoxal s-ar părea, literatura propriu-zisă joacă un rol secundar. Iar adesea – unii ar spune chiar din nefericire – doar unul foarte redus. Rezultat inevitabil al ambiguității sale fundamentale. Căci un premiu literar are mai multe cauzalități, predominant extra-literare și deci semnificații simultane. Toate pe un fond de recepție socială foarte variabilă, cu legile sale scrise și nescrise”; „Trebuie făcută, mai întâi, o disociere netă și radicală, între operă și valoare. Respectiv, între opera literară premiată și valoarea ce i se atribuie. Între aceste două planuri nu există, de fapt, nici o relație de cauzalitate și necesitate strictă. Valoarea – respectiv valoarea recunoscută, de circulație, singura care face autoritate – nu este prin excelență un fenomen specific estetic, ci social. El este produsul unui sistem dominat, la un moment dat, de canoane și ierarhii canonizate, convenții, sisteme de relații, judecăți publice ale unor critici recunoscuți ca fiind de autoritate. Se uită însă și o altă serie de factori, nu mai puțin sociali, inclusiv economici; dacă autorul a mai obținut sau nu astfel de premii (uneori și în străinătate); numărul de exemplare vândute; dosarul cu ecourile de presă, de orice natură (căci - orice am spune – opinia critică nu este monopolul nimănui); dacă opera (respectiv autorul) a mai fost tradus sau nu; a intrat în sistemele naționale și internaționale de referință (enciclopedii, dicționare literare, biografii, istorii literare etc). Deci, un prim motiv serios de relativizare și ambiguitate”; „Practica premiilor literare – și ne gândim, în primul rând, la cele românești – dovedește că de fapt, se premiază, nu opera propriu-zisă, ci doar persoana autorului. Dacă este «simpatic», are prestigiu (din diferite motive) în «viața literară», se bucură de un sistem eficient de relații și suporteri etc.”. Și încă: „Se dau, în același timp, și foarte multe premii, centrale și provinciale. De către numeroase și variate

instituții. Ele au, desigur, o parte bună: descentralizează viața literară, introduc un element de varietate, atrag atenția asupra unor valori – și nu totdeauna din vina lor – marginalizate. Dar abundența acestor recompense, adesea excesivă, le devalorizează și chiar le bagatelizează în mod inevitabil. Premiul este selectiv, deci restrictiv prin definiție. Iar dacă-l multiplicăm la infinit, însăși ideea de selecție (...) dispare. Își pierde, în orice caz, din importanță, se «provincializează». Prestigiul său scade proporțional cu numărul (se pare) în continuă creștere al «premiatilor». Tot felul de asociații, fundații, reviste etc. conferă o gamă foarte variabilă de «premii». Este, foarte bine înțeles, dreptul lor. Dar rezultatul devine, adesea, contrar celui urmărit. Prea multe premii, echivalează cu a nu acorda, de fapt, nimănui nici un premiu. Și a nu introduce nici o selecție reală, cu adevărat convingătoare. El trebuie să rămână, oricând, oricum și oriunde, o distincție strict selectivă și foarte bine personalizată. Deci, acordată cu foarte mare atenție, chiar parcimonie. O floare rară. În caz contrar, se ajunge la o firească minimalizare involuntară”. Referitor la Premiul Nobel, Adrian Marino notează: „Ajungem, în sfârșit, la ambiguitatea supremă. Întâlnim într-un cotidian din Cluj, un titlu excelent *Complexul «Nobel» la români*. A devenit o obsesie națională. În același timp justificată, din motive evidente de amor propriu patriotic, dar și exagerată, eufemistic spus, din cauze nu mai puțin evidente. Mai întâi, premiul Nobel nu se acordă la... București. Oricâte liste și propuneri am face, unele – să nu se supere nimeni – total fantaziste. (...) De reamintit, măcar fugitiv, și criteriile de atribuire ale acestui premiu internațional, care provoacă insomnii și crize eterne de gelozie scriitorilor români. Trecem peste marele și umilitorul complex de inferioritate. (...) Dar factorul cu adevărat decisiv este cel «diplomatic». De mare prestigiu internațional al țării de origine a candidatului în cauză, sau de o foarte puternică poziție în *media* internaționale de toate categoriile. Fără un *lobby* activ și eficace, sisteme de relații publice sau mai ales oculte fără «agenți de influență» bine introduși în cercurile de reală influență, putem face oricâte liste la București. Putem publica oricât de legitime proteste *Nobel contra Nobel*. Ce vrem o mai mare ambiguitate a unui premiu «Nobel», când este imposibil de disociat între valoarea literară, prestigiul culturii din care face parte autorul premiat, rolul imens al publicității internaționale și al diplomației de culise? Adesea factorul cu adevărat determinant. Capitol la care stăm «prost». Chiar foarte «prost»”. ■ În articolul *România, premiile și starea de criză*, Ion Militaru notează: „În ciuda varietății fenomenului în cauză, în România de astăzi, actul producerii și recunoașterii valorii se află într-o criză profundă. Or, fără producerea valorii, adică fără valoare nu ai ce să premiezi. La fel, fără gestul simplu și în același timp extrem de complicat al recunoașterii valorii nu se poate premia. Atât producerea valorii cât și recunoașterea ei se află, actualmente, într-o situație extrem de dificilă”; „Primul element al ideii de premiu este valoarea. *Se premiază valoarea*, nu non valoarea. Pentru a fi

premiată, valoarea trebuie produsă. Indiferent în ce domeniu s-ar distribui valoarea (nu toate domeniile vieții sociale și individuale sunt de-a dreptul implicate în actul producerii valorii. Unele domenii produc bunuri, adică bunuri de consum, altele produc valori. De exemplu, economia, industria sau agricultura, produc bunuri. În schimb valori produce arta, știința, filosofia etc. (...)) Nu este nici o dificultate în a vedea cum din nefericire, în țara noastră, astăzi, producerea valorii se află în criză. Nu avem de-a face cu valori nou produse în nici unul dintre domeniile enumerate mai înainte. Nu avem capodopere și nu avem nici semne că ar sta să se producă. (...) Nu vreau să spun că nu s-a produs nimic și că valoarea, producerea ei, este ceva străin nouă astăzi. Vreau să spun că acest fel de producere este extrem de firav. Nu îmi este necunoscută observația care se poate face și care invocă rapid, la acest fel de considerații, condițiile noastre de existență, istoria deplorabilă în care ne aflăm ș.a.m.d. Toate aceste scuze sunt valabile și se poate adera la ele fără nici o reținere. Numai că ele nu sunt făcute să astupe o lacună. Scuzele nu fac decât atât: să scuze. Nimic mai mult”. Și mai departe: „Dacă în linii mari, cam așa stau lucrurile cu producerea valorii, stau ele mai bine cu celălalt termen *al recunoașterii*? Formal, ar fi posibil. Adică, *recunoașterea* este un act al spiritului care nu este neapărat legat de valoare. Sfera cuvântului este mai largă decât dependența sa specială de valoare. Numai că, dincolo de formal, *recunoașterea ca recunoaștere a valorii* în condițiile noastre concrete este imposibil de închipuit. Din moment ce nu ai valoare ce să recunoști? Dacă *actul producerii valorii* este așa cum este, nici *recunoașterea* nu poate fi altfel. (...) Mai întâi, *recunoașterea* este o operație simplă prin care se atribuie unui obiect, ființă sau altceva exact calitățile care îl fac să fie ceea ce este. Prin urmare, *recunoașterea* nu aduce nimic nou, ea este un fel de a spune asta este asta, adică trandafirul este trandafir, computerul este computer ș.a.m.d. (...) Aparent, este aberant să crezi că *recunoașterea* poate fi transformată într-o veritabilă problemă din moment ce are atât de puțin de făcut. Nimic mai ușor decât să vezi și să spui că un lucru este exact același lucru. Numai că nu este așa. Imediat ce am depășit sfera simplă a constatărilor empirice și intrăm în lumea artefactului, în lumea construcțiilor spiritului, *recunoașterea* începe să pășească mai încet și să nu mai aibă siguranța pasului. [...] Care sunt, atunci, cauzele în virtutea cărora, în ciuda unui fond bun, avem o manifestare jalnică? Răspunsul ar fi: 1) or fondul nu este așa cum îl *recunoaștem* încât situația la care el duce îi este pe măsură, or 2) situația este creată independent de fond, printr-un scurtcircuit între fond și realitate”; „În concluzie, pentru a ne întoarce de unde am plecat, problema banală a *recunoașterii*, piesă esențială pentru un fenomen simplu cum este un premiu literar, științific sau de altă natură, ridică probleme nu numai în domeniul îngust al artei și al premiilor artistice (dacă ar fi doar atât și tot ar fi motiv de neliniște), ridică probleme în domeniul întregii vieți naționale. Mai mult, *recunoașterea*, urmărită de noi cu precădere pentru

funcția pe care o are în teritoriul arte, este un resort al economiei, al vieții politice, sociale și spirituale. Felul în care se practică astăzi recunoașterea, proasta calitate a recunoașterii este sursa întregii crize a societății românești. Această criză este o criză de recunoaștere”. ■ Sergiu Ioanicescu semnează articolul *Chipeșii premianți*: „Premii de exorcizare, premii oferite domesticilor credincioși, premii de acroșare, premii reumatismale, premii căluș, premii mită, premii de pironire, premii prompte, vigilente, instrumentalizate, premii defensive, toate rostogolesc aceeași deviză: nu milă, ci excelență. Diplomele sunt dovada că situația este ținută sub control: dacă nu i-ai putut înăbuși, ai aruncat măcar o umbră de dubiu asupra lor. Siguranța premiului: ispitirea celui însetat de echivoc. Premiul: bariera în calea celui a cărui chemare era «să apună». «Dacă tot nu te vom citi, lasă-ne, rogu-te, să te ovăționăm! Nu spera să fii cât de cât cruțat: ești nepus de admirat și de singur. Halal bunătate!”; „Eu știam că arta e o specie a fericirii insuportabile a Unicului, iar nu a nefericirii comode a masei. Eu știam că arta veselă, caută, inconștientă și ridicolă, să rupă conglomeratul confortabil, nefericit și violent, să răpească interlocutorii nemiloasei agregări laudative, or o văd tot mai des ispitită de însoțiri cu orice preț, ca și cea abjectă minunăție care este utopia. M-aș fi așteptat ca artistul să facă să plesnească ceva în lumea aceasta, or îl văd, în mod curent, predându-se atmosferelor solemne, avid să obțină iluzia comunicării, vlăguit de năpustirile celorlalți, venerabil, împăcat. Atât a ucenicit ambiguităților, încât prima inflamare a celor din jur îl găsește pregătit de lașitate și încununare pe timp nelimitat. Să urci o treaptă, să intri o clipă în haloul atenției publice, după care coborând, să te faci nevăzut: ce degradare!”. În fine: „De curând a apărut *Nobel contra Nobel* însăilare absolut bezmetică, de vreme ce câte unii dintre noi așteaptă artiștii sătisiți de seriozisme, apți să refuze a mai fi compromiși și *coborâți* la nivelul podiumurilor. Ah, premiile abuzive, ce se complac în ingenua lor siguranță! Ferice de cei vechi, cărora fascinația acestor forme extreme ale consensului, disoluției și inaniției afective le-a rămas străină. L-am putut vedea, zilele trecute, pe Saramago cocoțat pe un scaun de paparazzii care, cu puțin înainte de a se afla că luase premiul Nobel, îl ignorau. Această imagine mă întristează: în ochii lor, scriitorul lusitan făcea figura de «consacrat». Am înțeles, și atunci, de ce Mântuitorul, sârmanul, ne cerea milă și nu osanale: Cât de naiv a putut fi! Acel scriitor ridicat pe un scaun, înconjurat de flash-uri: iată una dintre ultimile imagini ale literaturii murind! Dumnezeu să se-ndure de sufletul ei mare!”. ■ Irina Cucu (*Laureatul ultimului Herder*) scrie despre Mircea Dinescu: „Pactul pe care exegeza trebuie să-l recunoască în cazul lui Mircea Dinescu e acela al «realității» poeziei, al poeziei care vorbește prin și pentru sine. Traiectul liric e marcat la orice pas de noi provocări. Format, după propriile mărturisiri, din influențe combinate inspirant, topind autohtonul unei filiere Arghezi-Barbu-Labiș și universalul preluat din Rimbaud-Baudelaire-Rilke (...). Între debutul de acum

28 de ani și volumul din preajma premiului Herder – *Fluierături în biserică* –, o antologie de autor cu peste 200 de titluri, înregistrăm permutările de la risipa metaforică în slujba unui repertoriu uzat la alternanța de imagini și simple fraze narrative în slujba unei ambiguități care nu scade cu nimic reușita lirică. Echivocul pulsează, așadar”; „Premiul Herder își găsește justificarea, credem noi, mai degrabă în creator decât în oratorul care dispune de o inegalabilă ușurință de a-și capta publicul, fie pentru că stăpânește mecanismul comunicării nediferențiate, neexclusiviste, fie pentru că în spusele sale adevărul sună mult prea adevărat”. ■ În articolul *Premiul «Opera Omnia»*, Xenia Caro prezintă un eveniment semnificativ din viața literară românească, respectiv oferirea premiului *Opera Omnia* lui Mircea Horia Simionescu: „O lecție în adevăratul sens al cuvântului ne-a oferit-o în toamna anului trecut, la festivalul «Moștenirea Văcăreștilor», ediția XXX, Târgoviște, Mircea Horia Simionescu. Prozatorul târgoviștean a fost (să spunem totuși) premiat pentru întreaga activitate literară. Fondator (alături de Radu Petrescu, Costache Olăreanu) al «Școlii de proză de la Târgoviște», M. H. S. își «motivează reacția ca fiind unul dintre acei intelectuali veritabili care au avut eleganța de a se retrage (după propriile mărturisiri); s-a retras pentru «a scrie despre eu»”; „Primind M.H.S. Premiul *Opera Omnia*, am fost martorii trecerii în legalitate a generatorilor postmodernismului românesc. Și ne-a mai fost semnalată o nouă mutație genetică în istoria literaturii române: (meta)biografic, M.H.S. (și prin el e ușor deductibil că însăși școala), trece din principiul paternal, din principiul inițiator în principiu al tradiției de unde se revendică, firească, noua formă de «rezistență» a literaturii române care este postmodernismul”. ■ Sub titlul „*Obiectivitatea absolută, când e vorba de literatură... nu există*”, Mădălina Tronea transcrie un interviu cu Laurenți Ulici: „*Există în România instituția premiilor literare?* Există, fără îndoială, dar importantă nu e instituția în sine, ci prestigiul la care accede. Iar aceasta se obține prin seriozitatea deliberărilor, prin consecvența criteriilor, prin acoperirea estetică a opțiunilor și, nu în ultimul rând, prin însemnătatea financiară a premiului./ *Credeți în obiectivitatea juriilor?* Obiectivitate absolută, când e vorba de literatură, de artă în general, nu există. Trebuie să existe și eu cred că și există subiectivități capabile să privească numai și numai opera literară, nu și biografia exterioară a autorului acelei opere. Dar chiar și în acest caz subiectivitatea exprimată prin gust va funcționa și nici nu s-ar putea astfel întrucât, din fericire, nu s-a inventat încă mașina de atestat valoarea literară a unui text. Problema unora dintre juriile premiilor literare de la noi nu este deci lipsa de obiectivitate ci predominanța subiectivității extra-literare asupra subiectivității literare”. Alte întrebări vizează premiul Nobel: „*Premiul Nobel a devenit o obsesie pentru scriitorul român. Există șanse reale de a ne fi decernat?* Nu știu dacă Premiul Nobel e chiar o obsesie pentru scriitorul român, dar o nostalgie sigur e. Cel puțin pentru scriitorii care cred cu tărie că

literatura română este de multă vreme competitivă în plan universal și că valorile noastre literare sunt comparabile cu cele de pe alte meridiane. E mai persistentă această nostalgie la cei care știu că vina pentru necunoașterea și nerecunoașterea literaturii române peste hotare nu aparține nici străinătății și nici, pasă-mi-te, circulației restrânse a limbii române, ci este chiar a noastră, a lipsei noastre de interes pentru promovarea (*orribile dictu*) literaturii române în lume prin traduceri competente, printr-un lobby competent, printr-o politică de afirmare competentă. Aș zice că stă mai curând în obicei să blocăm noi înșine accesul literaturii române peste hotare decât să-l încurajăm. Povestea cu capra vecinului e valabilă și în acest domeniu./ *Credeți că Premiul Herder este o etapă obligatorie în cursa pentru Nobel?*/ Cele două premii nu au nici o legătură între ele. Și nici măcar nu au sferă comună de interese. Premiul Herder e un premiu pentru Europa de Est și nu e dedicat numaidecât literaturii, în vreme ce Premiul Nobel pentru literatură este un premiu mondial și adresat prin titlu operelor literare”. De asemenea: „*În orizontul anului 2000 ați pronosticat pentru Nobel două nume: Marin Sorescu și Nicolae Breban. Care vi se pare mai important pentru literatura română contemporană?*” Importanți sunt amândoi: Marin Sorescu, pentru poezia și dramaturgia română contemporană, Nicolae Breban, pentru proză”. Și încă: „*Ce înseamnă premiile Uniunii Scriitorilor, inclusiv cele acordate de filiale?*” Premiile Uniunii Scriitorilor consacră cele mai bune cărți apărute în anul respectiv pe plan național, iar Premiile Filialelor consacră cele mai bune cărți din aria de jurisdicție a filialei în cauză. Diferența ar fi de cuprindere geografică și nu neapărat de valoare literară”.

● În „Cuvântul” (nr. 5), Mihai Popescu inițiază o discuție despre ***Teatrul românesc de la Est la Vest. Și invers (I)***. Premisa opiniilor criticului de teatru este dificultatea în „definirea teatrului de repertoriu în România, indiferent ce perioadă am avea în vedere. Până în 1947, când începe, treptat, dezvoltarea rețelei teatrelor subvenționate de stat, existența repertoriului, ale cărui începuturi sunt asociate mai degrabă de teatrul francez, pare la latitudinea liderilor companiilor și trupelor teatrale în căutare de succes financiar. Prospekțiile repertoriale în perioada interbelică, de pildă, determină aspectul compozit al repertoriului: piesa clasică, din marele repertoriu, stă adesea alături de texte mediocre sau anoste. Atorii sunt aceia care, de regulă, impun selectarea textelor. Când apar primele comitete de lectură – la Teatrul Național din București, apoi la cel din Iași – se va observa că interesul pentru definirea profilului repertorial al teatrului subvenționat e asociat cu ideea de educare: compoziția acestor comitete, de multe ori datp de nume importante ale scrisului, a fost, adesea, subiect de dispute căci, desigur, mai ales la începutul secolului nostru, este vorba și de crearea unui centru de influență”. Situația s-a schimbat după 30 decembrie 1947: „În regimul cenzurii de după 1948, structura repertoriului e dovada interesului tot mai crescut al ideologiei și

propagandei pentru ceea ce urma să fie cunoscut public de către «oamenii muncii de la orașe și sate». Mai târziu, dar nu cu mult, definirea ca atare a poporului în relație cu arta și cultura devine tot mai stresantă pentru creatorii de diverse forme ale spectacolului, prin insistența cu care, dintr-o perspectivă, se acredita tot mai mult necesitatea educării publicului, considerat, ca și astăzi, în bună măsură, ca eșantion reprezentativ pentru gustul popular. În aceste condiții, accesul pieselor străine în repertoriul teatral românesc devine o chestiune de «grilă» aplicată «mesajului» pieselor respective: ce voiau ele să spună unui public ce trebuia educat conform documentelor de partid și de stat? Raportul între teatrul din Est și cel din Vest este, în tot cursul Războiului Rece, o problemă-cheie a artei teatrului: cenzura admite, în anumite condiții, cu prioritate piesele de teatru al căror «mesaj» e convenabil ideologic sau ai căror autori sunt recunoscuți pentru opțiunile sau simpatiile politice de stânga. Structura repertoriului e deformată, astfel, pentru decenii: în aceste condiții, recursul ca refugiu în opera clasică devine trăsătura dominantă. Ea este și astăzi./ Teatrul românesc din perioada 1947-1989 a fost în mod sistematic rupt de contextul european, în special de cel occidental. Rarele «spargerii» ale barajului ideologic au fost mitizate îndelung: Eugen Ionescu, Samuel Beckett sunt între puține excepții de marcă și numai la nivelul câtorva piese. Prezența literaturii dramatice din Est este, în schimb, mai sesizabilă, dar și în acest caz «grila» funcționa conform efectului de sistem al «lagărului socialist». În funcție de schimbările de optică, de-a lungul deceniilor apar, sporadic, Mrozek, Rozewicz, Bulgakov. Cehov și Gorki, în schimb, sunt – ca și astăzi – considerați autori care puteau primi «liberă trecere». Prezența în repertorii a unor piese de Gorki sau Cehov, dar nu numai, se înscrie, astăzi, în siajul unui difuz curent de opinie privind reconsiderarea față de literatura rusă și sovietică, pe fondul unor dezbateri de dată recentă provocate de opțiunea prooccidentală a societății românești.” Căderea regimului comunist pare să fi modificat din nou regulile: „După 1989, teatrul românesc circulă mult în Vest și mai puțin în Est. Am avut adesea prilejul să constat ignorarea unor valori autentice ale literaturii dramatice din Europa Centrală și de Est. Repertoriul teatrelor noastre este oglinda fidelă a precarității prospecției repertoriale atât a pieselor de teatru din Vest, cât și din Est. Există și excepții. Ceea ce vreau să spun este că factorul conjunctural a devenit esențial în configurarea opțiunilor repertoriale. În ciuda unui acces mai liber la informația specializată, mentalitate de ghetou este în continuare resimțită la nivelul artelor spectacolului. Dificultăți de ordin material, finanțarea precară, în general, a actului artistic, lipsa unui management autentic, oscilații și confuziile create de neașezarea sistemului legislativ, condiția învățământului superior de artă, unde schimbarea, restructurarea programei și a oportunităților de studiu sunt încă subiecte-tabu, determină abia – la zece ani după 1989 și într-un mod aleatoriu – destructurarea sistemului teatral al perioadei de dinainte de 1989. Nu a apărut, încă, o viziune privind

noua modalitate a teatrului de repertoriu de a funcționa în România de azi. Faptul acesta nu e fără repercusiuni asupra opțiunilor culturale, interpretative, de creație, în genere”. (În partea a II-a a articolului, publicată în nr. 6/ iunie 1999, Marian Popescu începe prin a enumera câteva turnee ale teatrelor românești în străinătate: Teatrul Național la Paris în 1956 și în URSS în 1958; Teatrul „Bulandra” în Marea Britanie, Olanda, Belgia și Republica Federală Germania în 1971; Teatrul „Bulandra” la Londra și la Dublin în 1990. Urmează o serie de comentarii despre dramaturgia românească post 1965: „Din alt punct de vedere, scrierile teatrale ale lui Marin Sorescu și D.R. Popescu, de pildă, reflectă tribulațiile concepțiilor celor doi autori despre relația Est-Vest; în măsura în care cultura naționalismului este asumată, ea este și metamorfozată din perspectiva unui europeism în care, din când în când, atât protocronismul, cât și o variantă a sincronismului de sorginte lovinesciană alcătuiesc un mixaj încă nestudiat ca atare până acum”. Perspectivile momentului 1999 nu sunt încurajante: „Eforturile pe care le fac unii dintre regizorii și actorii mai tineri în vederea unui dialog cultural Est-Vest care să nu mai uzeze la nesfârșit de valuta forte care este Shakespeare sunt privite cu reticență. Teatrul nostru este în continuare sedus, deși enormele dificultăți manageriale în contextul unei finanțări tot mai nesigure sunt foarte prezente acum, de dorința, de înțeles, a afirmării la Vestul teatral. Au fost ani când oferte venite din partea unor festivaluri din Este au fost desconsiderate sau acceptate «cu greu», mai ales dacă un spectacol se întorcea dintr-un miniscul orașel occidental. Sunt teatre care, deși au produs un spectacol valoros, nu au cum să-l prezinte pe o scenă din Vest. S-au acumulat frustrări deloc de neglijat din acest punct de vedere. Apoi, felul în care oamenii de teatru din Vest selecționează unele dintre spectacolele românești este tribut arareori făcută profesionist”).

● În „*Convorbiri literare*” (nr. 5), *Cassian Maria Spiridon îl interviuează pe Ion Cristoiu. Unul dintre subiectele abordate: proiectul unei Istorii a literaturii contemporane. I.C.:* „Istoria acestei cărți este foarte complicată. Am scris un prim volum care se ocupa de perioada '47-'60, de două mii și ceva de pagini. Înainte de 1989 au fost publicate unele fragmente din el, dar manuscrisul final a fost depus la Editura Eminescu, cred că prin 1985. A stat la editură patru ani, a avut un referat negativ, un referat care, dacă acum l-aș da publicității ar rezulta că eu eram un mare dizident. Spun asta cu o anumită ironie, pentru că eu nu sunt un entuziast al tezei marilor dizidenți din perioada comunistă. Oricum, referatul mă acuza că afectez relațiile româno-sovietice, pentru că eu analizez în carte influența propagandei bolșevice în perioada '47-'53, îndeosebi asupra culturii române, și mai eram acuzat, culmea, că eram favorabil ziarului jărănist «Dreptatea», ziarul P.N.Ț. din anii '44-'47. Pentru dezamorsarea acestui referat, care era făcut de un critic căruia nu vreau să-i

dau numele, dar care trecea drept liberal, drept dizident la vremea respectivă, ca dovadă cât de complicate erau relațiile, respectivul, în public afișa imaginea unui anticomunist și în referatul la cartea mea era un comunist feroce; deci, pentru a contracara acest referat am obținut încă vreo cinci referate de la mari personalități, mari istorici, dar cartea tot n-a reușit să treacă. S-a sugerat atunci, am ajuns la concluzia, cu editura (pentru că volumul era un tablou negru al mecanismului prin care se ajunsese la realismul socialist, prin care literatura se transformase într-un simplu instrument de propagandă) să fac un fel de introducere, cum ar veni, despre perioada '44-'47 considerându-se, pe drept cuvânt, că, în această perioadă, chiar dacă fusese sub regimul Groza, totuși, cenzura nu funcționase cu atâta sălbăticie, exista fie și un simulacru de democrație, în perioada respectivă apăruseră câteva cărți bune. (...) Din nefericire, o spun cu o anumită ironie, a venit decembrie 1989 și activitatea mea de om de bibliotecă a încetat, pentru că am intrat în această presă particulară, care nu mi-a mai dat posibilitatea să finisez primul volum, acesta '44-'47, care, repet, era aproape pe terminate și, să spunem, să corectez volumul '47-'53 (care e deja gata) pentru, să zicem, a elimina unele mici concesii pe care le făcusem eu, ca volumul respectiv să treacă. (...) Tot sper că va veni un moment în care se vor «închide» ziarele și atunci mă voi putea întoarce în bibliotecă, ca pe vremuri, și aș termina primul volum, volumul '44-'47, mai ales că acum au apărut foarte multe documente, se pot spune multe lucruri. De exemplu, am descoperit cu mare încântare – și nu știam înainte de 1989 –, felul în care au fost atrași marii scriitori, chiar din '45, de partea guvernului Groza (gen Călinescu, Sadoveanu), fie prin bani, fie prin funcții – Călinescu a fost și deputat –, fie prin șantajare, cum a fost cazul, să zicem al lui Sadoveanu, care avusese, totuși, unele texte care criticau Uniunea Sovietică. (...) Va fi o operă uriașă, de vreo 6000 de pagini”. Discuția cu Ion Cristoiu urmează, în continuare, firul presei românești postdecembriste. Considerat de Cassian Maria Spiridon drept un scriitor „cu un talent excepțional”, care „se comportă ca un om liber”, Liviu Ioan Stoiciu, colaborator la „Cotidianul”, este, pentru Ion Cristoiu, un „om incomod”, cu care a polemizat, „fără ranchiună”, „profesionist”, prolific, cu o opinie adeseori opusă: „Cred că Liviu Ioan s-a așezat pe aceste poziții, nu sub influența mea. Poate să vă spună că niciodată nu i-am impus, și nu impun, în general, celor care colaborează și nici redactorilor să aibă punctele mele de vedere, mai ales că este vorba de editoriale sau de tablete. Am văzut că, totuși, cu bucurie și satisfacție, s-a așezat pe o poziție de bun simț în raport cu noua putere și nu s-a transformat, chiar dacă, la fel ca și mine, înainte de 1996 a criticat fosta putere și a sprijinit fosta opoziție, actuala putere. Acum s-a așezat pe poziția pe care trebuie să o aibă un adevărat intelectual, aceea de a fi un fel de câine de pază al puterii actuale”. Referitor la articolul semnat de N. Manolescu, în „România literară”, *Adio, domnule Goma*, și la colaborarea scriitorului disident la „Cotidianul”, Cristoiu spune: „Nu am citit articolul

domnului Manolescu, mai degrabă ar trebui *Adio, domnule Manolescu*, pentru că, pentru mine, ca scriitor, nu spun ca jurnalist, evoluția lui Nicolae Manolescu după 1989 a constituit o uriașă surpriză amestecată cu o uriașă dezamăgire: să fii, poate, cel mai important și curajos critic al perioadei anterioare lui 1989 și să nu profiți după 1989 de libertatea de expresie și să-ți continui activitatea de mare critic, intri în politică mărunță, devii, culmea, membru al P.N.L., spun culmea pentru că între liberali și scriitori de-a lungul timpului a existat o prăpastie. Ne putem aminti de Eminescu și de Caragiale, care nu au fost de partea acestui partid care, teoretic, **este** partidul oamenilor bogați, al oamenilor de afaceri. Cu Paul Goma nu a trebuit să tratez prea mult pentru că eu, «Cotidianul» îi oferă un **mare** avantaj: acela de a scrie ce vrea. El îi înjură pe toți – felul în care este receptat la ora actuală și în care se reacționează la ceea ce scrie el. M-a criticat și pe mine, ba chiar m-a înjurat”. Ion Cristoiu despre presa literară postdecembristă: „E un fenomen care ar trebui discutat. Știu, apar foarte multe reviste de cultură. Din acest punct de vedere, este o uriașă risipire a forțelor. Sigur, și-n perioada interbelică apăreau foarte multe reviste, fiecare oraș avea câte două, trei reviste literare. La un moment dat, chiar la București erau foarte multe. Numai câteva erau reviste fanion. Cele de acum, însă, sunt într-un total anonim, cum este, de fapt, toată literatura. (...) Este foarte bine că apar reviste literare, foarte bine că sunt cât mai multe, dar cred că ar trebui, la nivelul ziarelor, la nivelul presei și la nivelul televiziunilor, găsite acele modalități prin care evenimentul cultural, strict cultural, să devină eveniment pentru întreaga societate. În perioada interbelică marile cotidiene acordau, totuși, atenție literaturii. E o ciudățenie, cum nu se mai acordă. Noi, în «Cotidianul», avem o pagină de cultură. E un ziar care, ați văzut, are pe prima pagină totdeauna o tabletă de scriitor, însă am constatat că scriitorii nu sunt pregătiți pentru publicistica de înaltă ținută. Când am dat drumul la această rubrică m-am gândit la tabletele lui Arghezi, ale lui Rebreanu, ale lui Camil Petrescu, Eminescu, Caragiale, publicate în cotidiene – deci gazetăria acestora – a fost mare literatură. Am constat acum că scriitorii noștri nu știu să facă acest gen de literatură de bună calitate dar să fie și gazetărie. Multe din tabletele de pe pagina întâi, pe care le publicăm noi, sunt plicticoase și neinteresante. Cei tineri sunt buni, dar cei care sunt din generația mai matură nu știu deloc să observe realitatea. Este foarte interesant, avem de-a face cu o generație de scriitori care nu știu să se uite în jur”.

● În nr. 5 al revistei „Familia” este publicat un interviu realizat de Florin Ardelean cu Mircea Mihăeș. Întrebat dacă „în tranziția de-acum, pamfletul a rămas un fenomen singular”, criticul răspunde: „Tare mi-e teamă că pamfletul, pe lângă frumoasele stări emoționale pe care le descrii, e, în ziua de azi, un scut îndărătul căruia se ascund ticăloșii. Pamflet înseamnă totuși, polemică de idei, confruntare în zona frunții și nu în a viscerelor. Or, dacă mă uit înjur și văd cine ne sunt pamfletarii... Aceștia provin îndeobște din zona infracționa-

lității joase, găinari căroră economia de piață le-a anihilat obiectul muncii, resentimentari josnici – când nu de-a dreptul demenți aflați în libertate –, securiști reciclați, nomenclaturiști dezamăgiți de Iliescu, obsedați de putere, pe scurt, oameni răi... Ceea ce mă deranjează la așa-zișii polemisti e ura cu care vor să-și distrugă fizic adversarii. Din acest motiv, în polemicile noastre național-securiste abundă referirile la mame și soții, la culoarea părului (sau la absența acestuia), la originea etnică și apartenența religioasă, la întâmplări din trecut de care știe doar Securitatea, la trădări imaginare și la alte crime asortate... Firește că într-o țară în care se degradează totul, era normal ca și polemica să devină un fel de cârpă de șters pe jos – cu condiția ca «jos» să fie adversarul. Cum trăim într-o desăvârșită lume a formelor fără fond, iată că lacheii au luat cu dezinvoltură locul stăpânilor, iar murdăria a fost transformată într-un fel de drapel de familie. Ceea ce vedem înscris pe noile blazoane ne trimite, din nefericire, nu spre o țară normală europeană, ci spre una în care apucăturile naziste, fascismul jos și comunismul tembel valsează isteric pe marginea unei prăpăstii. Când citesc (de fapt, nici măcar că nu le citesc) murdăriile din gazetele-pistol «**România Mare**» și suratele ei, aproape-mi pare rău că s-a desființat cenzura... Îmi revin, însă, repede, și îmi dau seama că cenzorii ar fi tot ei, iar cenzurații noi. Exact cum se întâmpla pe vremea coaliței «**Săptămâna**» - «**Luceafărul**»: ei aveau dreptul să ne împröste cu noroi după pofta inimi (și ce poftă aveau!), însă nouă drăgălașii de cenzori ne cereau să scriem ca niște gentlemen”. Dezamăgit de președintele Constantinescu, Mircea Mihăieș mărturisește: „Aș prefera să nu facă nimic, dacă are de gând să continue să-și exercite mandatul în același mod ambiguu. La fel ca înaintașii săi, dl. Constantinescu e destul de bun în politica externă (nu chiar atât de bun, totuși, precum Ceaușescu...), dar catastrofal în cea internă. Aș înțelege dacă România n-ar avea un ministru de externe (însă are, și încă unul foarte bun: Andrei Pleșu). Principala preocupare a prezidentului nostru e să se așeze dezinvolt la masa pusă de alții. Așa cum s-a întâmplat și cu vizita Papei, la care echipa domnului Pleșu (în frunte cu ambasadorul la Vatican, Theodor Baconsky) au trudit sisific, însă caimacamul a ajuns tot pe buzele prezidențiale. Aud, mai nou, că dl. Constantinescu e în interesat să-și salveze propria piele (și propriul ciolan), sperând ca el să rămână la putere chiar după căderea coaliției actuale. E drept, asemenea precedente există în istoria recentă a Europei Centrale. În 1989, Polonia se afla în fața unei situații simi Atunci, Adam Michnik scrisese celebrul articol «Președintele vostru, prim-ministrul nostru». Asta ar însemna ca România să revină la o situație depășită de țările fostului bloc comunist încă de pe vremea când mai exista Tratatul de la Varșovia”. În final, Mircea Mihăieș este de părere că „Ne lipsesc spiritele senine, dar responsabile. Or, relele României trebuie îndreptate din mers, mai și răsând din când în când. De aceea nu mă pot gândi ca la o soluție la «magiștrii energetici», pentru nu mi-i pot închipui decât încruntați și de-un

optimism steril, dogmatic. Ceva în genul lui Stalin și Ceaușescu: adică infernul pavat cu bune intenții. Oricât mi-ar plăcea Tolstoi, am ajuns să cred mai mult în instituții decât în personaje salvatoare! Deci, resping procedeele acestea de aplicare a soluțiilor mistice unor situații concrete. Nu de alta, dar au încercat-o, de curând, chiar dl. Emil Constantinescu și călugărul său, Vasile. Și nu i-a folosit la nimic, pentru că în cele din urmă tot mâna Papei a sărutat-o!”. □ Ion Simuț realizează un interviu cu George Bălăiță. Una dintre întrebările adresate se referă la conectarea legăturii unui prozator la actualitate, la prezent, prin practicarea publicisticii. G.B.: „Dintotdeauna mi-a plăcut viața la gazetă. Nu și vremurile deloc potrivite când am trecut eu pe acolo. Dar pe astea nu le alegi. Ești aruncat în lume fără voia ta nu-ți alegi neamul, țara, părinții. Banal? Oho, mai e vorbă! Dar la fel de adevărat ca firul de iarbă și ca moartea. Hannah Arendt vorbește despre «banalitatea răului». Gogol te convinge că «banalul» este chiar infernul. Să trăiești dar *nu oricum*? Cinicii cred că asta e o întrebare dintr-o notă de subsol, la o lucrare de doctorat. Viața este mult mai grea. Cei mai iluștri marxiști au trăit în Occident. Acolo unde marxismul a fost numai teorie. Norocul lor! Noi, aici la noi, știm că utopiile trebuie să rămână raftul bibliotecii. Aici, la Porțile Orientului s-au știut dintotdeauna multe. Prea puține le-am folosit cum trebuie. Lasă că n-am știut niciodată să le vindem. Nu ținem la preț! Am putea fi consultați, și pe bani grei, ori de câte ori ar veni vorba despre cum *nu* trebuie înțeleasă istoria. Dar și despre taina supraviețuirii. La Judecata de Apoi vom fi niște martori speciali! Nu poți depune mărturie decât pe ce ai trăit tu însuși. (...) În ce mă privește, «publicistica» mea tot literatură este! Mai mult sau mai puțin inspirată. Racordarea la prezent? Legătura cu realitatea? Dumneavoastră ați spus-o! După patruzeci de ani pe șantierul socialismului multilateral dezvoltat - viitorul de aur al României, nu-ți mai vine să declari nici un «angajament». Întrebat dacă există într-adevăr o criză a romanului românesc modern postdecembrist, N. Bălăiță răspunde: „Autorii sunt în criză. Artele au timp! Nevricoși, *genus irritabilis*, autorii dau bice. De cele mai multe ori biciuiesc ploaia și vântul, precum regele persan puse de bătură ostașii marea cu lanțurile. *Orbitor* de Mircea Cărtărescu este un semn că romanul nu este în criză. Cărtărescu reușește o performanță remarcabilă. Viziunile lui amniotice (mergi până acolo încât să bănuiești că autorul încă nu s-a născut, plutește în Marea Amniotică) prospectează ficțiuni terifiante și delicate totodată, clipuri cu efecte speciale abia testate în cine știe ce laboratoare secrete. Destui dintre cronicarii de ieri care mai țin afișul azi, când scriu despre el nu folosesc «instrumentele» potrivite, nu le au sau pur și simplu nu-i interesează, o scaldă, mai toți laudându-l însă”. În final, referindu-se la „metehnele vieții literare”, Bălăiță îl evocă pe Valeriu Cristea: „Și fiindcă veni vorba despre viața literară. Valeriu Cristea a fost omul cel mai curat pe care l-am cunoscut. Avea caracter și talent. Maxima moralia. Nu există așa ceva, depun cu lacrimă de sânge mărturie. Nu-i plăcea singurătatea. Cred că cei mai

mulți nu i-au înțeles mesajul. Încât a fost silit să rămână singur. Valeriu a fost un om fără păcate, trebuie inventată altă rugă pentru odihna lui. Iubea oamenii. Nu a urât pe nimeni, niciodată. Nu a avut opțiuni politice. Alegerea lui a fost din totdeauna morală, etică, spirituală. Câți știu că Valeriu nu a fost, spre deosebire de cei mai mulți dintre noi, membru de partid? Natura lui cristalină și fragilă nu a suportat ipocrizia, lașitatea, demagogia vânătorilor de situații. El nu putea să înțeleagă cum mulți dintre cei ce s-au bucurat în vechiul regim comunist, de protecții înalte și de felurite mari și mici privilegii, tocmai ei sunt astăzi martirii rezistenței anticomuniste, marii suferinzi ș.c.l. Părându-i-se, sârmanul, că poate găsi înțelegere de cealaltă parte, unde se mima apolitismul și iertarea păcatelor. Unii l-au folosit, ceilalți l-au bătut cu pietre. Între ei aflându-se chiar prieteni de-o viață. Valeriu muri de inimă rea și de pustiu. Mult timp va trebui să treacă pertru ca să pot spune ce am văzut și am înțeles în capela de la cimitirul Belu, în timpul slujbei de adio. Și va trebui să treacă și mai multă vreme ca să pot eu însumi scrie despre ce și cum s-a scris la scurt timp de la moartea lui. Atât deocamdată despre viața literară”.

● Sub titlul ***D-ale cenzurii***, Al. Călinescu semnalează, la rubrica „Proximități” din „Ateneu” (nr. 5), apariția, „deocamdată dezordonată”, „fără strategie editorială”, a unor documente privind activitatea cenzurii comuniste: „Sunt documente de inegal interes, extrase, uneori parcă la întâmplare, dintr-o masă uriașă de hârtii de tot soiul: procese-verbale, note informative, dări de seamă, referate ale cenzorilor, referate ale editorilor (de fapt, tot pe post de cenzori), stenograme ale diverselor ședințe de analiza, rapoarte, referate etc, etc, toate scrise într-un îngrozitor limbaj de lemn, dând impresia că sunt trase la indigo și că pot prolifera la infinit”. Spre deosebire de *Cazarma scriitorilor* a lui Marin Radu, unde se reproduc documente „de-a valma”, „după niște criterii prea puțin riguroase”, făcând ca volumul să fie un produs „diform”, *Procesul „tovarășului Camil”*, subintitulat *Teatrul documentar în stare naturală*, publicat de Ion Vartic, cu o prefață de Mircea Zăciu, creează impresia „că ne aflăm în fața unui teatru dramatic involuntar”. Cartea are la bază stenograma ședinței din 30 iunie 1952, găzduită de revista „Viața românească” și consacrată unei discuții cu Camil Petrescu pe marginea piesei acestuia, *Caragiale în vremea lui*: „Participanții la ședință sunt Nicolae Moraru, Mihai Novicov, Ion Vitner, Aurel Baranga, Silvian Iosifescu, Dumitru Mircea și, bineînțeles, Camil Petrescu. Ne aflăm, într-adevăr, în plin teatru al absurdului, și Ion Vartic are perfectă dreptate să facă o apropiere cu piesa lui Nae Ionescu, *L'Impromptu de l'Alma*. Ședința, pretind interlocutorii, e de discuții cu creatorul, în scopul de a-l lămurii asupra unor neajunsuri și lipsuri ale piesei. În realitate, e vorba de un fel de tribunal, unde se aduc acuzații grave și unde se încearcă – și se reușește – intimidarea acuzatului. Mai avem, apoi, a face cu o operație tipică de cenzură deși, culme-culmilor, Nicolae Moraru pretinde, cu un tupeu și o ipocrizie uluitoare, că el și ceilalți nu sunt cenzorii. (...) Două

observații, cred, se impun. Se ridică mai întâi, întrebarea: cum a fost posibil ca un scriitor de inteligența lui Camil Petrescu să se preteze la această mascaradă, să se plieze unui limbaj și unei argumentații de o imundă primitivitate? (...) A doua observație vizează caracterul absurd al acestei pretense dezbateri pe care, într-un delir borgesian involuntar, Mihai Novicov o vedea extinsă în *toate* instituțiile culturale și cu participarea tuturor competențelor din țară. În fapt însă, piesa lui Camil Petrescu n-a mai apărut în 1952, ci abia în 1957, și – culmea! – într-o versiune identică aceleia incriminate. Mecanismul era, așadar, nu numai absurd, ci funcționa, adesea, în gol, doar pentru a permite sistemului să se valideze pe el însuși”.

[MAI-IUNIE]

● În „Viața Românească” (nr. 5-6), Ion Bălu publică articolul *Sensul „angajării” lui G. Călinescu*: „Pentru a cuceri audiența maselor, partidul comunist avea nevoie de prezența și prestigiul unor intelectuali de o valoare științifică deosebită și o probitate morală ireproșabilă. G. Călinescu îndeplinea ambele condiții. Cauzele care au determinat apropierea lui de un partid totalitar sunt complexe și numai o analiză exhaustivă, din care sugestiile psihanalizei nu pot lipsi, le-ar elucida. Reținem acum numai că atitudinea creatoare a lui G. Călinescu era dublată de o ambiție politică latentă”; „El făcea parte dintr-o generație de scriitori cu largi vederi democratice și este cu puțință să fi crezut cu adevărat că se află în zorile unei societăți care își propunea să apere valorile spirituale autohtone, violentările și încălcările libertăților umane o societate în care singurele constrângeri exercitate asupra ființei omenеști vor fi acelea destinate să apere drepturile și libertățile ei fundamentale”; „G. Călinescu va fi avut sentimentul că posibilitatea de a rosti un cuvânt oricât de insignifiant este mai util decât tăcerea desăvârșită. Totuși nu trebuie să vedem în G. Călinescu o victimă a unei situații conjuncturale, obligată să pozeze, împotriva voinței sale, într-un incurabil optimist, constructor al unui utopic nou anotimp social. Marele critic s-a așezat sub vremuri cu bună știință! Segmentele sociologizant-vulgare din publicistica lui G. Călinescu nu se explică numai prin influența nefastă a directivelor izvorâte din atitudinea agresivă a comuniștilor români față de cultură în general și literatură în special, deoarece un mare număr de cronici exprimă și justifică politica oficială. (...) Multe cronici sunt astfel structurate încât, în interiorul demonstrației, reziduurile propagandistice alcătuiesc un corp străin precis conturat. După înlăturarea lor, nimeni nu poate nega prezența unor fraze cu rezonanță cu valabilitate generală. (...) Exemplele sunt numeroase și de aceea s-ar putea susține că G. Călinescu scrie conștient o publicistică a ambiguității, în care concesiile făcute puterii comuniste să nu se răsfrângă asupra întregului. Această latură a personalității sale rămâne deschisă interpretărilor și concluzii mai apropiate de adevăr vor fi cu puțință după o nouă lectură integrală a

cronicii optimistului”. □ Liviu Ioan Stoiciu consemnează un dialog cu Paul Goma, care, între altele, comentează tendința presei literare de a-i comenta *Jurnalul* (apărut la Editura Nemira) în contrapondere cu cel al lui Mihail Sebastian: „Tendința-tentația de a le include pe amândouă în aceeași categoric (nu spun: gen) mi s-a părut perfect normală. Chiar dacă le despărțea atât momentul scrierii, cât și atitudinea autorului față de însemnările sale. Sebastian, dispărut în urmă cu jumătate de secol într-un accident, nu a fost în măsură să hotărască momentul publicării jurnalului – moștenitorii i-au aplicat «regula nescrisă», a scurgerii... atâtor ani; eu, după cum se vede, încă-viu, am hotărât singur-singurel, ca un băiat mare ce eram (de pe când eram mititel...) *de a publica, din corespondență*, numai scrisorile mele, acelea fiind produse de mine, acelea fiind proprietatea mea juridică și morală – nu cele primite; hotărârea de a-mi publica jurnalul contemporan – de altfel, nu sunt original: tot jurnal contemporan au publicat și Liiceanu și Țepeneag și Zăciu și Ciocârlie și Liviu Ioan Stoiciu și Gogea – (chiar și Ierunca, la distanță de numai 10 ani, vezi «Ethos», nr. 2). A protestat cineva dintre eunucii proțâpiți în poarta haremului literaturii române cotidiene împotriva «nerespectării termenului de... (10, 15, 20, 30 50, 100) ani»? Dar pentru «brutalitatea unor atacuri la persoană»? Însă când au apărut primele volume ale *Jurnalului* meu... Ce cotcodăcături, ce gâgâieli ale capitolinelor, ce răgete leonine dinspre regii împăiați ai «României literare», «Cuvântului», «22»-ului, «Dilemei» noastre cele istețe (ai fi zis: un Pleșu la feminin și în alb-negru)!; ce indignări, ce protestări, ce înfierări! Zgâriații în treacăt (ca argatul lui Liiceanu, Dan C. Mihăilescu) sau ignorați precum recenzentul profesionist ce nu citește cărțile recenzate (ai zice: curat Edgar Reichmann, *marele jurnalist de la «Le Monde»*! – e vorba de Alex Ștefănescu), aceștia s-au arătat extrem de altruști: ei au pornit la apărarea onoarei lui Liiceanu, a lui Nichita Stănescu, a Getei Dimisianu – cu perfectă îndreptățire; excitați, asmuțiți însă de Liiceanu, de Adameșteanu, masele-largi de literatorioți m-au apucat ca orbeții, în perfectă necunoaștință de cauză, pentru «neadevărurile», «calomniile», «abjecțiile» la adresa Monicăi Lovinescu. În aceeași capcană a căzut însăși apărata: fără a fi citit *Jurnalul*, a mers pe mâna informatorilor de la București și pe loc a dictat prin telefon, la «22», faimosul firman de mazilire (trepădușii au văzut în el orația funebră): «Îmi pare rău că l-am cunoscut pe Paul Goma». Un alt autor de «jurnal cotidian», inițialistul Zăciu (numește personajele cu inițiale, să nu afle Savakul!; le zice «fugari» tuturor exilaților – cu excepția soției sale și a fiului, «aflați în RFG») m-a atacat violent într-o emisiune TV condusă de Manolescu, acuzându-mă de «sminteală» (căci noi avem și lecturi biblice) Motivul? îndrăznisem să-i scap două vorbe – dar vorbe! – emblematicei (și binemeritatei, de scriitoricimea curat-română) Geta Dimisianu: o cunosc de pe când era Naidin și în timpul Revoluției Maghiare din '56 îi dădea în gât pe Gloria Barna, Stela Pogorilovschi, pe Covaci și mai ales pe Labiș (n-am aflat

dacă turna în tandem sau la concurență cu altă creatură de coșmar: Titus Popovici...). (...) Ei bine, eu am arătat în piața-mare izmenele înmierdarisite ale directorilor de conștiință, ale geniilor carpato-dâmbovițelene. *Firește, am comis o crimă...* Ce bine le merge celor care au făcut rău, însă victimele lor, de frică, din... respect pentru legea tăcerii, nu scot un icnet (eventual pun în jurnal, dar lăsând cu limbă de moarte să fie publicat peste, așa, cam 100 ani). I-ar fi mers bine lui Breban, de pildă, dacă eu n-aș fi spus că, în 1976, în tandem cu Ivasiuc, apoi în 1977 singur, umblase și în Suedia, la editorul nostru Coeckelberghs, și la Europa liberă – ca să pledeze *nepublicarea* lui Goma; i-ar fi convenit lui Țoiu și lui Bălăiță, trimiși de Hobană și de Iancu la același Coeckelberghs, cu aceeași misie: *nepublicarea* lui Goma – ca Goma să nu-i «toarne» pe turnători... Iar ca să vin în contemporaneitate...: ce i-ar fi convenit lui Liiceanu (și Monicăi Lovinescu și lui Virgil Ierunca și Gabrielei Adameșteanu) ca eu să nu pun pe hârtie imensa măgărie anticulturală a editorului, aceea de a fi trimis la topit volumul de mărturii *Culoarea curcubeului* – *fără* a o fi distribuit; i-ar fi convenit lui Sorescu să nu spun adevărul: plumburile cărții solicitată de el, *Garda inversă*, fuseseră topite, ca gaj dat lui Iliescu înainte de a fi numit ministru al Culturii... Ce i-ar fi convenit lui Manolescu să nu scriu negru pe alb că el, Blandiana, Doinaș, Bănulescu și alți bravi, au participat activ la ședința din 13 aprilie 1977 a Consiliului în care s-a hotărât excluderea mea din Uniunea Scriitorilor – exclusul aflându-se atunci închis la Rahova, în ghearele prietenului lui Breban (și al lui Caramitru, de altfel), generalul Pleșiță, șeful Securității... Și, ca să închei: i-ar fi convenit lui Dinescu (mai adevărat: consilierilor săi: Doinaș, Blandiana, Manolescu, Hăulică, Zăciu) să nu scriu adevărul – acesta: după decembrie '89, *Uniunea Scriitorilor nu i-a reprimat, nominal pe scriitorii exilați* – și ce i-ar conveni lui Ulici să nu se știe chiar pe toate drumurile că el a perpetuat exact aceeași «politică», pretinzând (...) că «au fost toți reprimiți» – dar acei «toți» nu au fost reprimiți – din moment ce nu li s-a transmis o înștiințare – nominală – semnată de Laurențiu Ulici – nu de alta, dar și excluderea nominală fusese”. „Nu știi care este «binele suprem», care este «răul suprem». Știi însă cine este Răul Absolut (am scris un text cu acest titlu): *Securitatea*. Securitatea, nu doar aparatul, organul, mașina de strivit oameni – ci Securitatea ca mod de a gândi, de a simți, de a (mai ales) reacționa a românilor, perpetue victime. În romanul *Patimile după Pitești* avansasem o... teorie: comuniștii nu obținuseră omul nou între 1949-1952, când puseseră la cale Reeducarea. Rezultatul a venit după câteva decenii – nu prin tortură (...) – ci, pe fondul lipsurilor materiale, al indiferenței Occidentului, omul a cedat, a fost «mutat». Această blestemată «analiză» a mea a fost confirmată din plin, după noiembrie 1996, când oamenii l-au votat pe Constantinescu, crezându-l de-al nostru. Or, el era de totdeauna de-al lor. Dacă Răul Absolut este – și va rămâne – Securitatea din fiecare dintre noi, atunci Disperarea Absolută începe atunci când constăți că prietenul

tău, colegul tău, fratele tău este, în fapt, al *lor*, chiar dacă nu a fost «persoană de sprijin» cu conducută, ci mereu victimă. Priviți la faptele lui Diaconescu, Tepelea, Galbeni, Quintus (bine că murise Coposu înainte de alegeri, cine știe ce alte surprize am fi avut): pagubele materiale dar mai ales spirituale pricinuite de acești «anticomuniști» sunt mai teribile, mai de neșters decât cele provocate de tovarăși cu studii la Moscova, la Toulouse, la Băneasa: Iliescu, Roman, Caraman, Măgureanu...” *Paul Goma despre contestatarii săi*: „Cei care nu au fost de acord cu zisele, cu faptele mele de scris, fie s-au folosit de descalificări, de negări totale – nu cobor chiar până la un troglodit ca I.C. Drăgan, rămân la scriitori: Eugen Barbu, Titus Popovici, Țoiu, Bălăiță – recent Manolescu, prin editorialul *Adio, domnule Goma!* din «România literară» (2 sau 3 decembrie '98). Ei m-au contestat – primii patru din ordin, ultimul din incapacitate de a admite că, din '89, a comis numai erori – care de care mai gravă. (...) A nu fi de acord cu cineva într-o chestiune de detaliu sau de principiu nu înseamnă deloc a-l contesta – aici fiind valabilă și reciprocă, nu? Încă o prejudecată a scriitorului român: el este convins că dacă un prieten își exprima opinia sinceră, nu într-un totu laudativă, despre un poem, despre un volum al său, acest normal act social (și cultural) constituie o contestare, o desființare – deci ne-prietenie. Nu cred că așa stau lucrurile. Oricine – cu atât mai vârtos un coleg, chiar ne-prieten – își poate exprima convingerea sau umoarea despre o carte a mea, nu voi lua opinia lui drept ofensă, contestare, negare (cum face, din păcate, simpaticul Ilie Constantin)”. Despre „operele de succes” din literatura română, în intervalul 1945-1989: „Opere de succes din acea vreme? Mai întâi să stabilim: ce fel de «succes»: politic, literar, «de compensație» (ca anume poezioaie de Păunescu, în care Bardul Bârcii băga crocodili – ca să păstrăm proporțiile)? Apoi: (...) între 1945 și 1989 au existat faze distincte (din punctul de vedere al «programului» Puterii și din cel al «rezultatelor din câmpul literaturii»)? Observ că sunt puși la stâlpul infamiei – pe bună dreptate – politrucii ca Răutu, Chișinevschi, Novicov, Moraru, Vitner – care au și contestatul avantaj de a fi murit. Nu se vorbește însă de feroci realist-socialiști precum Crohmălniceanu, Ianoși, Paul Cornea, Tertulian, Nina Cassian, Maria Banuș, G. Horodincă, Mirodan. Aceștia, azi nu dau deloc semne că le pute propriul hoit-viu. Tovarășul Crohmălniceanu îi învață pe tineri cum se scrie proza curajoasă, tovarășelul Ianoși ne explică răbdător ce-i acela un gulag, tovarășina Cassian ne descrie – din «exil» (se cunoaște înrăurirea ei, și terminologică, asupra lui Breban) persecuțiile antisemite din România ultimelor decenii (tovarășa noastră Banuș nuanțează: dânsa a suferit doar din pricina... comuniștilor ceaușiști) – însă, în afara lui Grigurcu, nu se găsește nimeni care să-i pună la locul lor pe acești nerușinați. Sunt huliți M.R. Paraschivescu, Deșliu – foarte bine, pentru ce au făcut ei rău – dar nimeni nu observă că aceștia doi au fost ciori albe printre zecile de propagandiști de partid cu misie în ramura literaturii: ei au rupt-o declarat cu comunismul și s-au

revoltat pe față împotriva lui. Dar ce comportament a avut Jebeleanu (pe timpul lui Antonescu lucrând, din greu, la cenzură; pe timpul comuniștilor fabricând, din greu, pe comandă, kilometri de poeme, nu mai scurte, nu mai puțin imbecile, nu mai puțin mobilizatoare decât ale lui Deșliu)? Dar Bogza? Acest plop plecându-se până la pământ, în fiecare an (până în '89), în luna ianuarie, când îl felicita, în versuri – și cu ilustrațiuni – pe Ceaușescu? A auzit cineva din gura acestor «mari conștiințe» un cuvânt de regret pentru răul făcut elevilor, studenților, profesorilor? A, da: Românul nu-și face autocritica – obicei bolșevic.. (...) Ce le-ar fi putut face comuniștii unor monumente ca Sadoveanu, Arghezi, Călinescu, Camil Petrescu, Galaction – dacă n-ar fi scris pe placul rușilor și al slugilor lor, băștinoșii noștri tovarăși analfabeți? I-ar fi împușcat: «Scrie o laudă la *Scînteia*, că te ucid?»... I-ar fi băgat în pușcărie? Nu e deloc sigur – de Ion Barbu, de Blaga, de Bacovia nu s-au atins (iar primii doi aveau «pete» nu doar literare...); A, da... Ar fi murit de foame... Dar așa cum au supraviețuit Barbu, Blaga, prin traduceri, de ce n-ar fi stat drept și Ceahlăul neamului – doar știa rusește: nu tradusese el din Turgheniev? Dar cel mai inteligent român de pe planetă: Camil Petrescu, scriind idioțenii? Dar Galaction, care nu s-a mărginit să fie om de nimica pe cont propriu, a făcut și câte un pustiu de bine primprejur (vezi *Memoriile* lui Crainic.) Pe de altă parte: valoarea literară e pe deasupra conjuncturii politice – «micile compromisuri nu afectează opera...» Asigurați, tinerii (Petru Dumitriu, Eugen Barbu, Marin Preda) îi vor imita pe bătrâni... Iar Eugen Simion ne asigură că toate aceste porcării, ticăloșii pe hârtie ale «marilor scriitori» nu au nici o importanță: opera le rămâne neatinsă. El stă strâmb și judecă strâmb”. Goma respinge ideea unei apropiate vizite în România: „În anul 1977, la 13 aprilie – eu mă aflam atunci în închisoare, o știau toți scriitorii (chiar și Ulici) – Uniunea cu pricina m-a exclus din rândurile ei. Imediat după decembrie 1989, au fost primiți ca membri de onoare Monica Lovinescu și Virgil Ierunca; printr-un decret semnat de Dan Petrescu, secretar de stat la Cultură, au fost primiți membri ai Uniunii doi exilați: Mihai Botez și Sorin Alexandrescu. Despre soarta «maselor largi de scriitori exilați» activi, excluși – aceia care vă ajutaseră pe voi, cei de pe baricade, să nu-i oferiți lui Ceaușescu și săpunul, după ce-i furnizaserăți funia – prin încurajări, prin invitații în Occident, prin trimitere, în România, de gazetari, prin facilitarea unor burse, prin găzduire în modestele noastre locuințe de «fugiți», vorba lui Breban și a lui Zăciu – nici o veste. Bravii scriitori care rezistaseră prin-cultură-pe-brânci comunismului, acum erau prea ocupați cu împărțeala prăzii, nu mai aveau timp de fleacuri – ca reprimirea nominală în Uniunea Scriitorilor. Veți da vina pe Dinescu – el fiind atunci președinte. Am dat-o, am scris în multe rânduri despre asta. Numai că Dinescu, președinte-președinte, dar nu era singur, de capul lui, avea în jur o «echipă de consilieri» – printre aceștia cel mai răsărit fiind Doinaș, întâmplător președinte de onoare. (...) Doinaș, cal bătrân și Blandiana (ea, tânără), au

încercat să pară mirați foarte de o asemenea pretenție, ba au recurs la o manevră din cele mai triviale: «Cum: Goma are nevoie de o hârtie prin care să fie invitat în țară?». (...) Vasăzică așa: nici măcar scriitorii, directorii de conștiință ai acestei nații analfabetizate nu sunt în stare să priceapă că ni se datorează reparații (uite, nu adaug: și scuze). Pentru complicitatea Uniunii Scriitorilor cu Securitatea – la umilirea, la strivirea lui Ion Negoitescu, la alungarea din țara și a mea, «scriitor fără cărți românești», vorba cuplului Barbu-Dinescu, dar, orișicâtuși, cu trei cărți publicate la Gallimard, două la Suhrkamp... Ce-o fi în capul de senator al președintelui actual, de umblă cu invitații – și, după ce susține că am fost reprimat «automat», adaugă, după o logică specială: Să facă cerere! Cum să fie: timbrată ori ba, cererea?”. „Da, sunt și incomod și «inconfortabil» – mai am și alte, multe defecte. Nu, nu delimitez caracterul scriitorului «ca om», de operă, ci pledez pentru viața și opera scriitorului – nu doar pentru operă. Repet și eu – și nu voi osteni să re-repet: opera nu va avea de suferit dacă află cititorul ce culoare aveau ochii autorului și din ce era (fier, argint – aur)? lingurița cu care mânca el, ce mânca, atunci când mânca. Cercetătorii, istoricii literari care țin morțiș ca monumentelor să nu le fie «scormonită» intimitatea. În fapt, pe ei se protejează, ei au o «intimitate» murdară, de ascuns. Da, mi se întâmplă să gândesc în franceză, să visez în franceză – dar, în afară de articole (și acelea, cu ajutor), nu scriu în altă limbă decât română. Nu am fost niciodată tentat să «trec» la franceză ca atâția alți scriitori de română. (...) Deși eram fericit când îmi mai apărea o carte în traducere (franceză, germană, neerlandeză, suedeză, engleză, italiană...), îmi ziceam că aș fi fost și mai fericit dacă aș putea să public în românește, să fiu citit de românii din România... Iată motivul pentru care sunt «neuitător» cu Liiceanu, Sorescu, Viorica Oancea, Papahagi – și cu susținătorii lui Liiceanu: Monica Lovinescu, Ierunca, Gabriela Adameșteanu: fiindcă, după 20 ani de inexistență în limba în care nu am încetat de a gândi și a scrie, interzis de comuniști, în 1970, am ajuns – în 1990 – să fiu sabotat neacceptat, trimis la topit, nedifuzat, să mi se distrugă plumburiile – de către prieteni de-ai mei, anticomuniști. Să nu conteze pe o «înțeleptire» a mea – nu eu sunt, în acest caz, subiectul logic – ci ei. Nu eu sunt «procurorul» pe care-l denunță ei – ci ei: cenzorii mei. Or cu cenzorii – ca și cu securiștii – nu se află împăcare”.

● În „Ramuri” (nr. 5-6), Marian Victor Buciu consemnează un interviu cu D. Țepeneag. Este abordată, în primul rând, chestiunea „revizuirilor”: „*Marian Victor Buciu*: Atitudinea față de revizuirile, devenite într-adevăr posibile, după 1990, este strâns, adesea maniacal, legată de trecutul faptelor de operă și biografie ale protagonistului. Dar și de strategia adoptată acum, condiționată de aceea din existența anterioară, pentru că a trăi în două regimuri atât de diferite e ca și cum ai trăi în două vieți. Asta o știu unii dintre noi, aici, cum nici în exil nu au lipsit dualitățile existențiale, esențial diferite. Ca tipuri strategice, dintre cele mai curențe, să amintesc numai câteva: cel ademenit ieri

și șantajat azi de serviciile secrete comuniste; cel tentat de arivismul înalt ocrotit de puterea «emanată» din «revoluție»; cel optând pur și simplu, în afara oricărui calcul individualist direct, etc. Schimbarea regimului, una de esență, în ciuda aparențelor, dar aflată încă în derulare, a generat în mod logic și necesar schimbări care au pus în criză toate subsistemele. S-au iscat, în primă, și din păcate, depotrivă în ultima instanță, preocupări teoretice, prelungite convulsiv și destul de indecise în fapt(e). Se pare că azi, ca și ieri, scriitori români nu-și găsesc matca, mai mult sfarmă decât călăfătuiesc corabia literaturii, nu sunt dispuși, nici fără dictator, să schimbe în mod decis direcția, cam aceeași din iulie 1971. (...) / *D. Țepeneag*: Vreți să spuneți că libertatea nu poate ajuta în mod direct literatura; că trebuie o schimbare totală de paradigmă. (...) Degeaba ironizez eu în șotroanele mele în dreapta și-n stânga. De altfel, chiar și în șotroane, am susurat ideea, de-o înțeleaptă platitudine, a revizuirii treptate și aproape inconștiente. Există interese... (Sorescu zicea: există nervi) Da, sigur că există, ca în orice societate din lume. (...) Nu mă supără conservatorismul. E o atitudine copilărească, ușor de descifrat, ușor de înfruntat. Îmi place să mă joc (înfrunt) cu conservatorii, sunt niște adversari drăguți și cam nătângi”. Referitor la exagerările unor critici de dinainte de 1989, „lăudători de iarmaroc”, Țepeneag consideră că ar putea fi anulate printr-o istorie a literaturii „*făcută în zilele noastre, acum în pragul lui 2000, în condițiile de libertate, și de obiectivitate, n-ar ține nicidecum seama de ele*. Întrebarea e de ce nu apare o asemenea istorie. Istoria în trei volume a lui D. Micu (din 1996) e binevenită, deși e încă timidă, fără schimbarea de perspectivă pe care am dori-o. A fost scrisă prea devreme!... (...) Revizuirea trebuie să înceapă cu critica. Din cauza criticii avem impresia că literatura noastră e mai puțin europeană decât altele. Criticii au așezat-o prost, încă dinainte de război, au ierarhizat-o pe criterii care nu țineau seama de sincronizare, uneltele lor erau încă de atunci perimate, viziunea lor autarhică și, uneori, protoconistă”. Marian Victor Buciu este de părere că, „dacă te iei după ce scrie prin gazete suntem cu toții revizionști, e drept, mai mult sau mai puțin onești. Dar observăm că nu există un antirevizionism fățiș, așa cum există prea puțin revizionism autentic. Necazul e că de existența unui pseudo-revizionism manifest profită din plin antirevizionismul camuflat în acuzator din oficiu, sceptic chiar din stadiul incipient teoretic, amânând pentru totdeauna relectura. Pseudo-revizionismul invocă păstrarea spiritului critic, când de fapt nu face altceva decât să-l eludeze și, în definitiv, să-l interzică. Prin spirit critic adepții pseudo-revizionismului înțeleg modul în care ei l-au cunoscut și urmat. Azi, când nu-l mai pot urma, îl invocă oarecum magic. Spiritul critic însă nu poate fi înțeles ca ceva ocult, invizibil. El se concretizează în concepte, idei, prepoziții teorematice concrete, cu greutate și, mai ales, cu realitate analitică și sintetică”. Dar, atrage atenția *D. Țepeneag*, nu numai în societățile represive spiritul critic este grav afectat, ci și „în cele democratice (cu

propensiune intensă spre demagogie)”, în care „spiritul critic este manipulat”: „Așa se face că se poate cu bună credință dori o revizuire a valorilor și rezultatul să fie un simulacru”. Cel mai potrivit instrument de reconstruire a „conceptului de autoritate critică” va fi, este convins Țepeneag, *Dicționarul General al Literaturii Române*, un dicționar „uriaș coordonat de Academie și lucrat de zeci și zeci de specialiști în ale literaturii”. Până atunci, „trebuie să ne mulțumim cu dicționarul coordonat de Papaphagi și de Zăciu”, al cărui „principal defect e diferența de tratament la care sunt supuși scriitorii *din țară*, pe de-o parte, și cei din exil, pe de alta. Dicționarul a fost lucrat în anii '80, când nici prin gând nu le putea trece inițiatorilor introducerea scriitorilor *fugiți* al căror număr creștea vertiginos”. Odată cu schimbarea regimului, dicționarul a fost revăzut, iar scriitorii omiși și-au găsit locul în paginile acestuia – fapt dezaprobat de D. Țepeneag: „De ce n-a fost lăsat așa cum fusese scris, ca un adevărat *document* al epocii ceaușiste, de ce autorii s-au considerat obligați să-i introducă și pe scriitorii din diasporă pe care nu avuseseră de gând să-i pună. Introducându-i cu ghiotura, și fără mare vigilență critică, s-a creat un decalaj de scriitură: o redactare reținută și supusă cenzurii și autocenzurii, pentru scriitorii aflați deja în dicționar și o alta, generoasă, aproape euforică, pentru cei de peste hotare. De pildă, despre N. Breban se scrie cu o reticiență, explicabilă prin faptul că romancierul era rău văzut în ultimii ani ai ceaușismului, pe când un G. Astaloș e receptat pe un ton de-a dreptul ditirambic”. Propunerea ca revizuirea – „privită în general cu nelinește de autorii operelor încheiate în comunism” – să înceapă cu critica și criticii, „cu autorii ierarhiilor, evaluărilor”, cei care „influențează precizia și adevărul vieții literare”, începând cu Călinescu, este motivată astfel de Țepeneag: „Când Conachi este comparat cu Petrarca asta nu înseamnă europenizare (...), comparația asta înlesnește mai degrabă constatarea unei înapoieri a literaturii noastre. În secolul XIX, un poet român adoptă o atitudine specifică secolului al XIV-lea. Suntem europeni, dar suntem europeni cu întârziere... În romanele sale G. Călinescu voia, în plin secol XX, să scrie precum Balzac. Postmodernism *avant la lettre*? Încă o vorbă în direcția asta și mă puteți declara protocronist. Bineînțeles că G. Călinescu nu avea ideea postmodernismului, a revizuirii modalităților literare din trecut prin ochii prezentului. Pentru el literatura e constituită din rețete, precum rețetele din patiserie, în care totul depinde de dozajul ingredientelor. E aici o atitudine clasicizantă și nicidecum postmodernistă. Revizuirea trebuie să fie aceea a criticii. Iar criteriile să fie estetice, *est-etice*”.

● „Steaua” (nr. 5-6) se deschide cu o confesiune a lui Petru Dumitriu, *Non credo – rogo te, domine, Nu cred – rogu-te, Doamne*: „...Tot ce, în vorbirea omenească este mai presus de orice altceva, hotărâtor pentru soarta și prețul (obștesc sau tainic) fiecăruia din noi. Toate astea pot fi o rugăciune – vorbire dincolo de orice margine, cu glas sau în tăcere sau în sinea noastră. Cel ce se

roagă, sau cea ce se roagă, viața lor e îndreptată spre rugăciune, orânduită de către rugăciune, cu sau fără rost, noimă, preț, după cum ei se roagă sau nu. Viața mea nu e nimic și nu face nici un ban, sau are noimă și preț după cum e orânduită sau nu în jurul clipelor în care mă rog – când vorbesc cu glas tare sau numai în sinea mea, către limita în fața mea și pe deasupra ei, dincolo de orice limită ce ar putea fi închipuită. Nu încerc să știu. La început, *sapere* înseamnă «a gusta», un «gust», sapior. A ști înseamnă a putea. A ști înseamnă a fi, măcar cu gândul stăpân peste ce știm”. □ În sumar: o ***Rugă Către Ocrotitorii Europei*** (din *Rugăciuni* de Ioan Paul al II-lea, Editura Piemme 1993, traducere de Teodor Capotă), reproducerea discursului din 12 mai 1999, din Piața San Pietro, sub titlul ***O rog pe Maria ca iubitul popor român...***; un portret al Papei achizitat de Ruxandra Cesereanu – ***De la Karol Wojtyła la Ioan Paul al II-lea***; un fragment de Fănuș Neagu – ***Marea Doamnă Dracula***, versuri de Liviu Ioan Stoiciu și Ion Stratan; ***Dumitru Micu – Portret întârziat*** de Mircea Popa; un ***Mic dicționar de poeți români onirici*** de Ruxandra Cesereanu (de la Eminescu și Macedonski, trecând prin Naum și până la Mazilescu, Brumaru sau Ioan Es. Pop); ***Receptarea pamfletului arghezian*** de Ștefan Melancu; un poem de Ion Brad (***Spre pomenirea lui A.E. Baconsky, Aurel Gurghianu sau V. Felea***); articole dedicate lui I.D. Sîrbu – ***Un Candid valah la porțile consacrării*** de Lelia Nicolescu și ***Digresiuni și valoare eseistică în Adio, Europa!*** de Tom Grigore; un eseu despre teoria comparatistă a lui Adrian Marino – de Amalia Barba; un text de Adrian Tudurachi despre ***Procesul „tovarășului Camil”*** (stenogramele reunite în „dosarul” cu același nume, îngrijit de Ion Vartic, cu o prefață de Mircea Zăciu – discuție în jurul piesei *Caragiale în vremea sa*); eseu ***Virgil Tănase, un strigăt existențialist*** de Justin Ceuca etc. □ De remarcat grupajul dedicat lui G. Călinescu: ***Despre „Steaua” cu G. Călinescu*** de George Munteanu, ***Simpla însemnare*** de Barbu Arghezi; ***G. Călinescu și universul basmului*** de Iordan Datcu; ***G.M. Cantacuzino și G. Călinescu în ideea unui clasicism românesc*** de Fănuș Băileșteanu. ■ Cităm din documentatul studiu al lui Cornel Munteanu, ***Pamfletul la G. Călinescu***, împărțit în: *Preliminarii; Probleme de artă poetică a pamfletului; Structuri, tipologie, text*, cu referință la poziția pamfletarului în propriul text, prin jocul măștilor epice: „Fie că e vorba de rolul martorului, aparent abstras realității, Aristarc, observatorul și provocatorul unor dialoguri, fie de obiectivarea în măști pamfletare, simulând preopinientul (călătorul, Toto, madam Popescu, filosoful, intelectualul), subiectul afișează poza melancolicului și ia toga justițiarului. Din această distribuție de roluri derivă și forma dialogului, în sensul cronicăresc de «gâlceava a înțeleptului cu lumea», simulacrul unei realități răsturnate, între obiect și subiect. Antimetabola «inteligentul e tont și desteptul prost» cu care se deschide *Cronica mizantropului*, din primul număr al publicației «Lumea» – 1945, traduce resorturile intime ale pamfletarului, pus pe «o gâlceavă» în și cu

lumea. Mizantropul nu e altceva decât sinecdoca acestui pamfletar, un rol epic care simulează, iată, parodia statutului subiectului pamfletar. Ideea se regăsește în tipologia mizantropului-pamfletar al lui Leon Bloy din *Belluaires et Porchers*: «mizantropii sunt oamenii cei mai blânzi de pe lume, și mizantropia lor e o iubire exagerată de oameni și de toate, cu mâhnirea că nu toți sunt așa cum trebuie să fie. Omul obișnuit e indiferent, cordial, mulțumit de strâmbătatea lumii, de pe urma căreia trăiește» (*David și Goliath*)”.

IUNIE

1 iunie

● Într-un interviu acordat lui Costică Brădățan pentru „Adevărul literar și artistic” (nr. 470), Virgil Nemoianu atrage atenția că „**Integrarea nu vine cu hârzobul din cer**”: „Din nenorocire, România are (...) o imagine destul de negativă, dacă nu chiar foarte negativă, în țările anglo-saxone și, într-o anumită măsură, și în restul Occidentului. Adevărul este următorul: când președintele Constantinescu trece pe acolo, e pus la «Fapt divers», se trec două-trei rânduri despre vizita domniei sale acolo și gata. Când sunt articole mai mari, ele sunt despre lucruri destul de negative: copii orfani, copii bolnavi de SIDA și altele de felul ăsta. (...) În '89 am primit cu mare entuziasm evenimentele de atunci, în '96 din nou, cu ocazia vizitelor regale am fost, de asemenea, foarte bucuros, ca și (...) cu ocazia vizitei papale. Dar de fiecare dată am fost oarecum dezamăgit în interesul meu a început treptat să scadă. (...) Faptul că nu se mișcă nimic mi se pare cel mai rău. Ce mă întristează cel mai mult, să vă spun drept, e calitatea drumurilor... (...) În momentul în care treci granița și intri în Ungaria, calitatea șoselelor se schimbă într-un mod radical. Aici e un semn, poate mic, dar extrem de semnificativ și extrem de direct fizic, un simptom al tuturor celorlalte lucruri. (...) Eu cred că există încă, în România, un potențial extrem de mare de inteligență și de capacitate. Iar dacă niște tineri se decid să se stabilească în alte părți, asta nu este un lucru negativ – dimpotrivă, reprezintă o formă a celebrei integrări. Căci această integrare nu vine cu hârzobul din cer, n-o face cineva, nu se semnează un tratat care decide integrarea. Integrarea se face din lucruri mici, punctiforme. (...) În ceea ce privește schimbarea integrală a învățământului, sau a învățământului superior, aceasta este – de fapt – un proces planetar. Cred că peste tot universitatea se schimbă. În America, de pildă, sunt multe universități care predau cursuri direct pe bază de ordinatoare, computere ș.a.m.d. Deci, un anumit ecou, o anumită reverberație a acestui fenomen general există și în România. Sigur că pericolul este să se facă într-un mod negativ și distructiv”. Despre provocările geopolitice ale momentului: „Înainte de 1989, tema generală a geopoliticii universale era aceea a alternativei între două tipuri de civilizație, unul occidental, să-i spunem «capitalist», «capitalist-democratic» sau cum vreți, iar

un altul care era totalitar, bazat pe economia de comandă. După '89, în momentul în care unul dintre aceste două mari modele, sau două mari paradigme, s-a năruit, tema politicii s-a schimbat și ea. Pe de o parte, avem un sistem centralizat, care are extrem de multe avantaje, și extrem de multe merite (...) și care are o tradiție a sa. Pe de altă parte, în măsură aproape egală aș spune, se află forțe centrifuge. Iar asta nu numai la sud de Dunăre, ci și în aproape oricare parte a lumii (...). Deci, tematica actuală este cea între local și universal. Și există anumite valori întruchipate atât în local, cât și în universal. Aici mi se pare mie că stă toată tensiunea. Problema este de a rezolva pe cale pașnică, pe cale negociată, contractuală, în anumite forme de echilibru, toate aceste tensiuni, și nu în forme sângeroase și violente, care nu duc la nimic. (...)/ Imaginea mea este aceea a unei planete policentrice. Iau această imagine tocmai pentru că trăiesc în America și văd că America funcționează bine pentru că este un stat policentric. (...)/ În plus, aș spune că, printre lucrurile pozitive ale diversității și localismului, se poate aduce și un argument ecologic. Foarte mulți dintre noi, probabil că majoritatea oamenilor, se îngrijorează în momentul în care văd că dispare o specie animală, de plante etc. Ei bine, eu cred că dispariția vreunei limbi, sau etnii, sau a oricărui alt lucru de acest gen, este o pierdere cel puțin la fel de mare – probabil că și mai mare – decât celelalte dispariții. Deci, aș aplica principiul ecologic la scară geopolitică”. Despre diferitele atitudini ale oamenilor politici și ale intelectualilor americani față de conflictul iugoslav: „Ele sunt foarte împărțite. Este foarte curios că există o ambiguitate acolo. Și anume, în loc să vezi dreapta împotriva stângii sau pe republicani împotriva democraților, spărtura trece chiar prin interiorul lor. (...)/ Și în mediile universitare se recunoaște cam același tip de polarizare, cu singura deosebire că (...) aici nu se stârnește același gen de pasiuni pe care, bunăoară, războiul din Vietnam l-a stârnit la vremea sa, sau chiar războiul din Afganistan”. □ În cadrul unei rubrici de „Controverse”, Ștefan Cazimir publică un articol intitulat *Un concept perimat* – afirmând că „specificul național *există*, în ciuda grabei unor teoreticieni contemporani de a-l declara un concept perimat”: „Nu știu dacă bombele care cad asupra Iugoslaviei exprimă sau nu specificul american, dar înțelege oricine că reacția sârbilor la bombe este o expresie a specificului sârbesc. Combătându-i anticipat pe unii «europeniști» de dată recentă, Witold Gombrowicz își permitea să spună: «europenitatea nu constă în contopirea cu Europa, ci în a fi o parte componentă a ei – specifică și cu neputință de înlocuit». G. Călinescu, în aceeași privință, nu gândea deloc altfel (...). Iar vocea lui Călinescu cheamă, la rândul ei, din adâncimile timpului, o cascadă de ecouri. Captarea câtorva dintre ele ar putea să acopere, sau măcar să estompeze, cântul sirenelor remunerate”. (Mai departe, Șt. C. trece în revistă accepțiunile date de G. Ibrăileanu noțiunii de „specific național”. Articolul va continua în numărul următor.) □ Sub genericul „Centenar G. Călinescu”, scriu Teodor Vărgolici

(*Cronica literară*) și Cornelia Ștefănescu (*Șun sau „ceremonia binelui”*). (Cităm din finalul articolului acesteia din urmă: „Asupra relativismului adevărului exprimat multiplu, G. Călinescu a găsit o formulare, departe ca întotdeauna de uscăciunea pedantă pe care o dă uneori exercițiul specializat: «Un model așezat într-o sală de desen poate fi văzut într-un număr infinit de poziții»”). □ În „Fereastra” sa săptămânală, Costache Olăreanu semnalează apariția, la Editura Humanitas, a unui prim volum din jurnalul inedit al lui Radu Petrescu (*Un catalog al mișcărilor zilnice*): „Paginile publicate acum n-au mai fost reproduse nicăieri și nici folosite în vreun fel sau altul de către autorul lor. Mai mult, n-au fost, ca să zicem așa, «cernute» de Radu în vederea publicării, ca celelalte jurnale ale sale, sunt și pentru noi, adică pentru mine, M.H. Simionescu sau Tudor Țopa, intimii săi, total necunoscute. E adevărat că Radu, cu foarte mulți ani în urmă, ne mai citea câte o pagină, lucru pe care și noi îl făceam cu jurnalele noastre (un fel de schimb de experiență, pe cât de prietenesc, pe atât de folositor), dar acele pagini erau de obicei descrieri mai reușite de natură sau impresii memorabile de pe urma lecturilor noastre, în nici un caz «amănunte» ori alte indiscreții, care și dau acea suculență specifică unor însemnări zilnice”. □ La rubrica „Texte și contexte”, Constantin Coroiu (*Scriitorul, puterea, adevărul*) comentează – în răspăr cu Nicolae Breban (care scrisese despre integral negativ despre aceeași carte în „Contemporanul”, „cedând resentimentelor”) – volumul cvasi-memorialistic al lui Titus Popovici, *Disciplina dezordinii* (Ed. „Mașina de scris”, București, 1998): „...nu este un jurnal sau memorii în care evenimentele, faptele, stările să se consemneze cronologic și «realist». Cu spiritul său ușor malefic și cu talentul de scriitor epic, Titus Popovici a lăsat în manuscris o «minciună», o narațiune în care autorul mizează pe ambiguitatea unei plăceri – aproape perversă – consumate în complicitate cu cititorul. (...)/ Obsedat, între altele, conform propriilor sale mărturisiri, de descoperirea de eroi și de aflarea «adevărului» despre fenomenul revoluționar-comunist, Titus Popovici, mult mai mitoman decât se cuvine fie și unui creator, își revede propria existență și cariera de scriitor și nomenclaturist sub semnul eroismului, uneori de paradă, alteori de doi bani. Aflat mereu în relații de tandrețe sau cel puțin cordiale cu Puterea, el ratează conștient Adevărul. Aceasta este ratarea lui esențială”. □ Sub titlul *Viața ca un bulldozer*, Daniel Cristea-Enache un volum inedit de corespondență al lui Ion D. Sîrbu, *Iarna bolnavă de cancer* (Editura Curtea Veche, 1998).

● Nr. 9 din „22 literar” (supliment al revistei „22”) – mai-iunie – se deschide cu un editorial al lui Al. Cistelean, *Sărmana orfelină*: „Un complex generalizat bântuie, de o bună bucată de vreme, rândurile literaturii române: complexul orfelinei. Pe toate tonurile, de la apostrofă la jelanie și de la incriminare la autocompătimire, biata literatură își declamă (...) trista soartă a lipsei de înțelegere și de asistență. Ea nu numai că nu mai are tată și mamă, tutore și monitor, dar a ajuns victima unei critici mediocre, leneșe, dezorien-

tate, fără autoritate, fără personalitate și fără criterii. (...) Literați absoluți sau doar avânțați nu prididesc să deplângă felul în care critica actuală compromise literatura. O literatură, vai, atât de bravă, atât de darnică la capodopere și atât de neînțeleasă, de nereceptată.../ Dintr-o asemenea stare disperată literatura a ales să iasă prin autovictimizare, printr-o eroizare patetică a frustrării și printr-un denunț drastic. E calea străveche și ilustră (calea regală) a veleitarului, această victimă eternă a neînțelegerii. Literatura noastră promovează, în masă, spiritul revendicativ al veleitarismului, împărțind vinovățiile în stânga și-n dreapta (...). Literatura se înscrie singură pe liste negre (...), proiectează în jurul ei comploturi cu ochiuri dese și trăiește în psihologia resentimentară a persecutatului. (...)/ Nici în critica literară viitorul nu vine, firește, degeaba, deși a trecut de mult timpul în care el repara grave injustiții de înțelegere și de pronostic. Bună-rea, cum e, critica prezentului e cea care-i transmite lista cărților cu care merită să-și piardă vremea. Tradiția glorioasă a marilor victime ale incomprehensiunii s-a încheiat. (...) Neșansa criticii de azi e că, oricât ar fi de mediocră, înțelege tot (ce merită efortul). Conturile posterității se vor dezvolta, mă tem, pe investițiile și acțiunile ei./ N-aș vrea ca rândurile acestea să fie înțelese și luate ca o apărare a criticii. Păcatele ei nu sunt nici puține, nici mici. Dar nici atât de brave pe cât le îngroașă scriitorii de apocalipse ale receptării. Fără îndoială că trecem printr-o criză de autoritate (și de autorități) în domeniu. Acestui fapt i se adaugă poate și trecerea printr-o perioadă de redefinire, mai plurală, mai diseminată, a însuși criteriului de autoritate, care nu va mai ajunge la strălucirea transcendentă din acțiunea unui Maiorescu, Lovinescu sau Manolescu. (...) Verdictele nu mai funcționează infailibil, judecata nu e promovată prin ucaz, devenind, mai curând, o ipoteză. Dar valul mare al confuziei, la acest nivel, a venit tocmai din contribuția diligentă a scriitorilor, din avântul lor de a suplini vacanța critică și de a o umple cu generozități, delicatețe și amicalități. (...)/ Retragerea masivă a criticii din actualitate în tranșeea universitară nu e doar efectul unui fenomen social de panică, ci și semnul unei atractivități în derivă a literaturii contemporane”.

□ Sub genericul „Târgul Internațional de Carte București 1999”, Raluca Mărculescu semnează un material intitulat ***Franța, invitat de onoare***: „Pierre Ménat [ambasadorul Franței la București] a relevat încărcătura simbolică a prezenței masive a editorilor de carte francezi, însumând pesete 80 de edituri, dintre cele mai prestigioase: Albin Michel, Didier, Fayard, FNAC, Gallimard, Grasset et Fasquelle, Hachette, Hatier, PUF, Seuil, Vrin, Nathan etc./ (...) Târgu se va desfășura în perioada 2-6 iunie 1999, la Galeriile etaj ¾ din clădirea Teatrului Național și la Sala Dalles și este sprijinit de Ministerul Culturii din România, centrul de proiecte culturale ARCUB, din cadrul Primăriei municipiului București, și de Asociația Scriitorilor Profesioniști din România – ASPRO. S-au înscris 287 de expozanți, din care 191 din România, și 20 de țări ca: Germania, Marea Britanie, Republica Moldova și Ungaria./

Standul francez, situat în prima sală de la etajul 3, pe o suprafață de 180 m², expune peste 1.800 de titluri”. □ Sumarul conține, între altele, două texte memorialistice: *Trei momente cu Marin Preda* de Sanda Stolojan și *Vase comunicante* de S. Damian (evocare a lui Ștefan Bănuțescu). □ Sub titlul *Abecedarul domnilor*, Bogdan Ciubuc recenzează volumul Ioanei Pârvulescu *Alfabetul doamnelor* (Editura Crater, 1999): „Citind cartea Ioanei Pârvulescu, surpriza vine din empatia, din apropierea față de text pe care, ca un bun critic, autoarea nu o abandonează nici un moment. (...) O lectură contextuală (...), orientată înspre descifrarea prejudecăților literare, dar și extra-literare (...). Te-ai aștepta (...) la un eseu bușit cu referințe feministe. Nici pomeneală! În loc, o carte călinesciană în spirit și manolesciană în dicție... *Alfabetul doamnelor* ar putea fi citit ca un fel de «abecedar al domnilor» (...). Poate că n-am greși prea mult considerând că e o carte mai mult *pentru bărbați*”. □ Sunt anunțate Premiile UR pe anul 1998 – stabilite (într-o ședință din 24 mai 1999) de un juriu format din: Nicolae Prelipceanu (președinte), Adrian Popescu (secretar), Dan Cristea, Radu F. Alexandru, Ion Hobana, Andrei Ionescu, Marius Ghica, Iosif Naghiu, Alex. Ștefănescu, Aurel Rău, Cornel Ungureanu și Gálfalvi Zsolt. Iată și lista câștigătorilor: ■ la secțiunea „Poezie”: Gabriel Chifu, *La marginea lui Dumnezeu* (Cartea Românească), Irina Mavrodin, *Vocile* (Cartea Românească) și Leo Butnaru, *Gladiatorul din destine* (Cartea Românească); ■ la secțiunea „Proză”: Gheorghe Schwartz, *Oul de aur* (Ed. Allfa) și Marius Tupan, *Coroana Izabelei* (Fundatia „Lucefărul”); ■ la secțiunea „Teatru”: Matei Vișniec, *Teatru descompus* (Cartea Românească); ■ la „Critică și istorie literară”: Adriana Babeți, *Bătăliile pierdute* (Ed. Amarcord) și Ana Selejan, *Literatura în totalitarism* (Cartea Românească); ■ la secțiunea „Traduceri”: Dan C. Mihăilescu – pentru volumul V din *Opere* de Eugen Ionescu (Ed. Univers) și Tudora Șandru-Mehedinți – pentru *Șotron* de Julio Cortazar (Ed. Univers); ■ la categoria „Eseu/Publicistică”: Mihai Șora, *Firul ierbii* (Ed. Scrisul Românesc) și Dorin Tudoran, *Kakistocrația* (Ed. ARC); ■ la secțiunea „Îngrijire de ediții”: Cornelia Pillat – pentru volumul Ion Pillat, *Scrisori* (Ed. DU Style); ■ „Literatură pentru copii”: Ana Blandiana, *Cartea albă a lui Arpagic* (Ed. DU Style); ■ la „Debut”: Teodor Hossu Longin, *Crima și alte povestiri* (Cartea Românească), Luminița Varlam, *Trec rânduri-rânduri muritorii* (Ed. Viitorul Românesc) și Paul Vinicius, *Drumul până la ospiciu și reînțoarcerea pe jumătate* (Ed. Crater); ■ „Premiile minorităților”: Egyed Emese și Adam Suchansky; ■ Premii speciale: *Premiul Național de literatură*: Nicolae Balotă; *Premiul Opera Omnia*: Cornel Regman; *Premiul pentru traducerea literaturii române în străinătate*: Joachim Garrigos.

2 iunie

● Se deschide – la Teatrul Național (Galeriile Etaj 3/4) – cea de-a șaptea ediție a Târgului Internațional de Carte București, organizat de ARTEXPO,

Radiodifuziunea Română și Ministerul Culturii. Participă 190 de edituri, 20 de țări din Europa, invitatul de onoare al Târgului fiind Franța. Conform unei notițe din „România liberă” (2 iunie) – semnate D.S. [Dan Stanca] –, „Costul închirierii unui metru pătrat pentru editurile românești înregistrate în România este de șapte sute de mii de lei și o sută de dolari pentru expozanții străini. Aceste prețuri sunt valabile pentru un stand complet echipat ce presupune o suprafață de minimum șase metri pătrați. (...) Prețul unui bilet este de cinci mii de lei”. În nr. din 5 iunie al „României libere” se va publica o *Agendă* a Târgului, cu lansările din zilele de sâmbătă și duminică. Spicuim din lista cărților lansate: ■ la Ed. Paralela 45: *Competiția continuă* de Gheorghe Crăciun; *Experimentul literar românesc postbelic* de Monica Spiridon, Ion Bogdan Lefter și Gheorghe Crăciun; *Femeia cruciat* de Ruxandra Cesereanu; sau volumele de debut semnate de Sorin Grecu (*Pudriera cu apă*), Sorin Durdun (*Poemul cel mai lung*), Liviu Mățăoanu (*Umbra personajului*), Florentin Sorescu (*Poeme florentine*), Elena Pasima (*Tormadas*). ■ la Ed. Polirom: *Metamorfozele poeziei, metamorfozele romanului* de Nicolae Manolescu; *Nouă variațiuni pentru orgă* de Nichita Danilov; ■ la Ed. Humanitas: *Calpuzanii* de Silviu Angelescu; *Catalogul mișcărilor mele zilnice. Jurnal 1946-1956* de Radu Petrescu; *Mitologia științifică a comunismului* de Lucian Boia; *Închisoarea noastră cea de toate zilele* de Ion Ioanid; ■ la Ed. Vinea: *Arcadia și Shakespeare* de Tudor Vianu; ■ la Ed. Scrisul Românesc: *Nutzi spaima Constituției* de Ioan Groșan și Ion Barbu.

□ Tot în nr. din 5 iunie al „României libere”, Dan Stanca publică – sub titlul ***Babilonie și, totuși, bucurie*** – impresii de la Târgul de Carte: „Credem că trei au fost momentele acestui târg care s-au bucurat de cea mai ridicată audiență: lansarea cărții Doinei Jela, *Drumul Damascului, spovedania unui torționar* (...), apoi volumul lui Octavian Paler *Drumuri prin memorie*, apărut la Editura Albatros (...), și acest roman al lui Augustin Buzura care, deși de dimensiuni uriașe, după părerea criticilor Alex. Ștefănescu și Nicolae Manolescu, nu se citește cu dificultate”. □ În „România liberă” din 7 iunie, același Dan Stanca notează: „Ieri s-a încheiat a șaptea ediție a târgului internațional. În ciuda condițiilor improprii de desfășurare – lipsa unei minime aerisiri, și aceasta chiar și atunci când afară erau sub 20 de grade și ploua, suprapunerea lansărilor etc. –, târgul este privit de către editori ca o reușită în sensul că în anumite cazuri vânzările au depășit așteptările. Chiar dacă oamenii de regulă doar pipăiau cărțile scumpe și le cumpărau pe cele ieftine, la multe edituri vânzările pe zi au dus la încasări de ordinul zecilor de milioane”.

● Editorialul lui Nicolae Manolescu din „România literară” (nr. 22) are ca obiect (polemic) un grupaj din „Jurnalul literar” în care este acuzată oportunitatea publicării „dosarului Caraion” (***Adevăr și oportunitate***): „Deosebirea dintre mine și unul din colaboratorii numărului din «Jurnal», al cărui nume m-am jurat a nu-l mai așterne pe hârtie, constă în aceea că eu admit a greși și

retractez în vreme ce colaboratorul cu pricina se socotește pururea infailibil./ Problema importantă, care se desprinde din paginile «Jurnalului», este însă alta: nu atât a adevărului despre Caraion, ci a oportunității publicării lui. Și dl Florescu, și d-na Sipoș deplasează discuția dintr-un plan în altul. De aici și până la a ne învinui de «frenzie a demolării» e un pas mic pe care d-na Sipoș îl face fără grație. Iar pe dl Florescu nu atât «cazul» Caraion îl frământă, cât «cazul» Pelin, care «ne face să ne punem problema asupra necesității accesului la dosarele de securitate». O gazetă care publică de ani buni aproape numai documente și dosare – e de mirare această rezervă. Și oare să nu aibă dl Florescu «informatori» mai prejos de bănuială? Și: «Convingerea noastră rămâne aceea că dosarul din *România literară* nu vizează posteritatea omului și nici poziția morală a poetului Ion Caraion». Aș dori din inimă să aibă dreptate dl Florescu și anume că documentele cu pricina nu sunt de natură a crea o imagine morală urâtă lui Caraion. Că noi n-am vizat asta, mi se pare firesc și m-aș bucura de recunoașterea de către dl Florescu a faptului, dacă exprimarea d-sale n-ar fi suspectă de folosirea improprie a verbului în cauză, care implică intenția. Din păcate, fie că vrem, fie că nu vrem, documentele pătează posteritatea poetului, și așa departe de a fi impecabilă. Tocmai despre morală e vorba. Talentul lui Caraion nu l-a pus nimeni la îndoială. Și, în orice caz, adevărul se cuvine spus. *Sine ira et studio*". □ Sub titlul ***Jurnalul mandarinului valah***, redacția publică un fragment inedit din jurnalul lui Petre Pandrea, aflat în curs de apariție la Editura Albatros. □ La „Cronica edițiilor”, Z. Ornea comentează culegerea de texte autobiografice ale lui Panait Istrati *Pelerinul inimii. Antologie, cuvânt înainte, prezentări și traduceri de Alexandru Talex*, cu rezerve asupra trecerii sub tăcere a colaborării scriitorului, în ultimul an de viață, la revista „Cruciada românismului” a legionarului disident Mihai Stelescu: „Ciudată, într-adevăr, opțiunea de final a lui Istrati. Ea, repet, trebuia consemnată în această ediție. Al. Talex n-a făcut-o, greșind profund, publicând, în schimb, texte anodine, mai puțin revelatoare. Și doar ultima secțiune a ediției se numește chiar Ultimii ani. Să se datoreze această omisiune faptului că editorul Al. Talex a fost din plin amestecat în racolarea lui Panait Istrati pentru «Cruciada Românismului»? Acesta e îndubitabil răspunsul” (*Cum a devenit Panait Istrati scriitor*). □ Într-un text intitulat ***După un seminar de traduceri literare***, Elena Ștefoi comentează un recent simpozion de traduceri româno-americane de la Centrul Cultural Român din New York, subliniind surprinzătoarea normalizare a relațiilor între autori cu opțiuni diferite și/sau aflați în conflicte personale: „La New York, unde, între 12 și 14 mai, Centrul Cultural Român a riscat înscriind în programul său de activități un Simpozion de traduceri româno-americane. Am înțeles că se poate și altfel, că întâlnirile de lucru ale poezilor cu traducătorii – completate cu lansarea unor romane publicate la București de autori care trăiesc sau muncesc în America și cu prezentarea unor eseuri ale universitarilor de peste Ocean

dedicate literaturii române – sunt un câștig cultural și nu o formalitate administrativă. Ultimul deceniu n-a trecut în zadar, vanitățile și idiosincraziile autohtone contează din ce în ce mai puțin. Contactele între medii, edituri și personalități se stabilesc de pe poziții normale, comunicarea cu partenerii americani interesați de cărțile și de experiențele noastre a ieșit din faza nevrotică și s-a lecuit în mare parte de angoase. Până și acei membri ai comunității românești care se detestă între ei sau se consideră valori planetare (deasupra muritorilor care n-au părăsit meleagurile natale!) au reușit, de data aceasta, să se comporte civilizat. Valéry Oişteanu n-a mai înjurat-o în gura mare pe Nina Cassian, Mirela Roznoveanu a renunțat să-l facă albie de porci pe Alex. Ștefănescu. În plus, Denisa Comănescu și-a strunit diplomatic replica răutăcioasă provocată de laudele Ilenei Orlich la adreaa prozei lui Augustin Buzura, Dan Cristea a îndrăznit să-i explice unui participant cu funcție impunătoare că Mirela Roznoveanu a scris o carte bună, Nicolae Prelipceanu n-a găsit nici un prilej pentru a se întreba ce caut eu însămi acolo. Aurora Cornu ne-a fermecat cu o invitație în grup la ea acasă, Dumitru Radu Popa ne-a destins povestindu-ne cum se duce la psihoterapeut, Julian Semilian si-a dat silința să caute echivalențe poetice româno-engleze marcat de prietenia lui din copilărie cu Andrei Codrescu, Will Alexander ne-a demonstrat că poți fi celebru în țara ta bucurându-te enorm să fii tradus în limba română. Sean Cotter și Anca Pedvis scriu ei înșiși poeme și tocmai de aceea tălmăcesc pasional în și din limba oficială a Statelor Unite. Edward Foster și Leonard Schwartz nu se sfiesc să mărturisească, între două reprize de lectură, cât de mult se simt atrași de literatura din România: nu doar ca poeți, ci și ca editori ai unor reviste familiarizate cu tot ce se scrie la această oră pe mapamond. Adam Sorkin și-a abandonat îndeletnicirile academice, după ce a stat un timp la București cu o bursă Fullbright, pentru a cizela în engleză sute de poeme scrise de autori români contemporani. Adrian George Săhlean îndrăznește să-și consume timpul, energia și talentul migălind – în vârtejul societății de consum! – capodoperele eminesciene pentru uzul cititorului din Manhattan. Pe toți îmi pare bine că i-am reîntâlnit sau cunoscut, așa cum îmi pare rău că n-am avut suficient timp pentru Peter Rado și Dorin Motz, pentru Marguerite Dorian și Sasha Meretz, pentru Monica Grecu și Liviu Georgescu, pentru Anca Giurescu și Constantin Eretescu, adică pentru atâția artiști, profesori și jurnaliști de origine română care și-au sacrificat timpul și au cheltuit ceva bani din conturile personale de dragul literaturii noastre, deci al țării de care s-au despărțit fără resentimente. Cred că fiecare dintre noi ne-am simțit confortabil – dacă nu chiar mândri – că la New York nu ne mai reprezintă (în relațiile culturale și consulare) te miri cine, ci chiar scriitori adevărați, inteligenți și bine crescuți. E vorba de Carmen Firan și Eugen Șerbănescu, doi funcționari potriviți la locul potrivit, cultivați prietenește și apreciați fără rezerve de medii, autori și instituții locale. Nu văd de ce n-am ajunge la fireshul acestor

constatări, de ce ne-ar fi rușine să admitem că suntem în stare și de lucruri bune, că nimeni nu ne disprețuiește și nu ne ține la distanță, așa cum ne-au tot strecurat în urechi securiștii nostri mărunți, ba, dimpotrivă, avem pretutindeni o cotă culturală înaltă și prieteni de bună calitate”. □ Pornind de la relatarea unei experiențe personale din vremea cenzurii, la „Cronica melancoliei”, Ileana Mălăncioiu revine asupra articolului din „Dilema” scris de Radu Cosașu despre poziția poetei în legătură cu conflictul iugoslav, făcând – în ocurență – o paralelă între „cazul Caraion” și politizarea „cazului Eminescu” (**Dosarele de scriitor**): „Acum, când vremurile acelea s-au dus și nu mai vorbesc în nici o ședință – pentru că nu fac parte din nici un comitet și din nici o comiție – , ci spun în rubrica asta ce am de spus, iată că vine și d-l Radu Cosașu, care (...) își asumă riscul de a declara că sunt chiar poeta la care ține domnia-sa cel mai mult... Numai că, din păcate, aș fi trădat literatura, scriind contra celui ce reprezintă schimbarea în bine și a binefacerii bombardamentelor, în loc să-mi vād de poezia mea, deși lumea în care trăim ar avea atâta nevoie de ea... Am vrut eu să mă fac că nu înțeleg unde bate domnia-sa, dar nu mi-a mers. În numărul următor al «Dilemei», Mircea Iorgulescu întrerupe seria de texte prin care am primit săptămânal câte o admonestare și scrie cu litere mari: UN CAZ DE TRĂDARE?! Îi mulțumesc pentru intervenția sa, pentru că mie mi-ar fi fost imposibil să pun punctul pe i. Aș fi putut spune cel mult: Doamne ferește de mai rău! Pentru că deocamdată nu am fost acuzată că mi-aș fi trădat țara, ci numai literatura. De aceea, poate că ar fi fost mai bine să las în continuare judecata pe seama criticii literare și a timpului. Dar mă tem că recursul la metodă începe să fie mai aberant decât pe vremea odiosului. Când spun asta, nu am în vedere doar ceea ce mi s-a întâmplat mie, ci și campania declanșată de apariția unor pagini din arhivele Securității sub titlul *Dosar Caraion*. (...) Veți zice, pe bună dreptate, că, a te atinge de opera unui mare poet, plecînd de la niște pagini colaterale, ar fi o meschinărie. Dar nimeni nu s-a atins de opera lui Caraion după ce a luat act de existența acestui roman postum. Deși face și el parte din ea. Și asta în contextul în care la repunerea în discuție a cazului Eminescu prejudecata valorii a fost privită ca un semn de obnubilare. Nu neg faptul că ar fi fost necesară privirea din altă perspectivă a operei eminesciene (...). Actuala repunere în discuție a acestui caz nu aduce însă o noutate de interpretare. Ea se înscrie în acea negare a tot ce a fost înainte, făcută din perspectiva postmodernismului, care pune modul parodic de asimilare a poetului mai presus decât poezia. Or, dacă Eminescu a fost folosit așa cum a fost folosit înainte de 1989, nu e vina lui. Așa au făcut politicienii, de cînd e lumea, cu marii poeți care nu se mai puteau apăra. Și tot așa vor face întotdeauna. Să nu uităm că, la 15 ianuarie 1990, toată lumea bună a ținut să verse o lacrimă pentru Eminescu pe scena Ateneului, deși erau peste o mie de morți de plîns, iar de la trecerea sa în eternitate se împlinise deja un veac. Ca după această plîngere, ușor teatrală, prin care a fost pus și în slujba Revoluției

noastre, să se ajungă la ideea că, de fapt, în decembrie '89, nu ar fi avut loc o revoluție, ci o lovitură de stat. Și că nici Eminescu nu prea ar fi meritat atenția care i-a fost acordată. (...)/ Punerea în discuție a cazului Eminescu plecând de la dosarul său, la care s-a umblat cel puțin de două ori după 1989, nu mă miră, de vreme ce literatura nu e judecată după criteriile estetice, ci acceptăm senini sau să se revizuiască tot, dar să nu se schimbe nimic, sau să nu se revizuiască nimic, dar să se schimbe câte ceva pe ici pe colo și anume prin părțile esențiale. Iar în contextul în care Eminescu este judecat și acum tot în funcție de dosar, deși nu s-a adăugat nici o piesă nouă la el, făcându-se astfel dovada că, dacă omul este sub vremi doar cât trăiește, poetul este sub ele și după aceea, cum aş putea pretinde eu să nu fiu judecată după noul meu dosar. Fie că m-aş fi sinucis puțin literar făcând publicistică, după cum spune d-l Radu Cosașu (care n-ar fi făcut, în ruptul capului, așa ceva), fie că nu m-aş fi sinucis, ci dimpotrivă, așa cum avea să constate apoi cel ce a perceput ca nimeni altcineva marea trăncăneală care i-a supraviețuit lui Caragiale și l-a făcut să fie contemporan cu noi”.

● Sub titlul *Cristian Popescu la Muzeul Literaturii Române*, citim în „Adevărul” următoarea notiță: „După 40 de ani de la naștere, cel ce a fost poetul Cristian Popescu și care și-a părăsit definitiv generația în martie 1995 a fost evocat la Muzeul Literaturii Române într-un spectacol de teatru intitulat *Familia Popescu*. (...) Regia: Diana Manole”.

● La rubrica de cronică literară din „Luceafărul” (nr. 21), Ioan Stanomir comentează volumul Ioanei Pârvulescu *Alfabetul doamnelor*: „Epilogul acestei anatomii a feminității e o glosă în marginea numelor personajelor, o bibliotecă Babel autohtonă ce se lasă ordonată în fișiere fanteziste. Subzistă în finalul acestui eseu romanesc o undă nostalgică, pentru că Ioana Pârvulescu e prizoniera sentimentală a unui trecut al trăsurilor și dialogurilor elegante”.

□ Adrian Dinu Rachieru publică partea a cincea a articolului *Există un postmodernism românesc?*: „Literatura actuală se definește – inevitabil – ca fiind postmodernă. Chiar involuntar postmodernă, în multe cazuri. Scepticismul unora privind manevrarea unui «concept cameleonice» nu anulează existența unei literaturi așezate sub un alt model epistemic, trecând de la *totalitate* la *pluralitate*. Și citită, fatalmente, dintr-o altă perspectivă. Dar întrebarea stăruie, cu atât mai mult cu cât Postmodernismul continuă să rămână pentru mediile noastre o temă «de import». Cei care s-au aplecat asupra fenomenului, au sesizat dificultățile de aclimatizare în contextul bruiajului ideologic. Surprinzător, seismul decembrist a stins interesul pentru această problematică și abia ultimii ani par a anunța o reactivare, ivind contribuții solide. Printre care, evident și amintita *Poetică a postmodernismului*. (...) Adevărul e că o obsesie recuperatoare solidarizează generația '60 de insurecția optzecistă în câmpul literaturii. Să nu uităm că generația lui Labiș, exprimând foamea de lirism în vidul poeziei proletcultiste refăcea

legăturile cu tradiția. Ceruta docilitate față de gustul epocii, activat de spiritul maniheic, sociologismul aberant și retorica encomiastică, epurarea bibliotecilor și carantina culturală nășteau efecte inverse; relaxarea presiunilor extralitere prin dezghețul dogmatic vestea momentul recuperării masive. «Generația» s-a lăsat formată de interdicție, sfidând-o; privată de măștri, ea va propune – compesativ – receptivitatea ca program, oglindind o nouă sensibilitate prin redescoperirea segmentului interbelic. Adică a acelei modernități întrerupte (cu brutalitate). Dacă scriitorii deceniului șapte sunt interesați de recuperarea modelelor modernității, ei nu o fac cu inocență; mai mult, gestul lor recuperator nu se așază în prelungirea unei modernități (epuizate, consideră unii), ci presupune o recuperare (revizitare) critică a trecutului, în sens postmodern. Neacceptând că linia de demarcație între cele două amintite generații ar fi tocmai trecerea la postmodernism, Nicolae Manolescu respinge cu fermitate confiscarea termenului, observând că generația 60 (fără a fi realizat că aparține epocii postmoderne) are o considerabilă contribuție la postmodernitate. Iar aceasta ține de evoluția formelor literare și nu de evoluția conceptelor critice. Din păcate, cercetările tipologice, puține și nu întotdeauna serioase, preluând conceptul l-au adoptat unor interese de grup încât acclimatizarea lui în condițiile metastazei regimului comunist a însemnat eliberarea unui abuziv scop polemic. Altfel spus, opoziția modernism/postmodernism a devenit o *fractură generaționistă*. Iar noii veniți au impus prin acest concept, de o semantică nebuloasă și contradictorie, o conștiință mai acută a distanței față de predecesorii imediați. Marginalizată în viața literară curentă, generația reacționează inteligent, dezvoltând o strategie de grup și respingând literatura «bătrânilor», considerată expresia unui modernism agonizând și desuet”.

3 iunie

● În cadrul Târgului Internațional de Carte București se decernează premiile ASPRO pentru anul editorial 1998. Marele Premiu (o statueta de Maxim Dumitraș și 5 milioane de lei) îi este acordat lui Dorin Tudoran pentru volumul *Kakistocrația* (Ed. Arc, Chișinău). Premiul pentru cea mai bună carte a anului le revine următorilor: Romulus Bucur, pentru volumul *Cântecele – fast food poems* (Ed. Paralela 45), Mircea Nedelciu, pentru volumul de proză scurtă *Povestea poveștilor generației '80* (Ed. Nemira), Livius Ciocârlie, pentru cartea *Trei într-o galeră* (Ed. Echinox), și Sorin Alexandrescu, pentru *Paradoxul român* (Ed. Univers). Premiul pentru debut: Paul Vinicius, pentru volumul de poezie *Drumul până la ospiciu și reîntoarcerea la jumătate* (Ed. Crater) (cf. „Adevărul”, 7 iunie 1999).

● În „Contemporanul – Ideea Europeană” (nr. 22), Nicolae Breban glosează în jurul ideii de ratare (ca „poză sau realitate”): „Ratarea, dacă nu este o boală a literelor române (...), este, în orice caz, un mare mister al ei. Nu numai faptul că ratându-se unii scriitori români ajung mari scriitori (de la Mateiu

Caragiale până la Blecher și, poate, chiar Ion Barbu), dar însăși ratarea ca *poză* a ajuns, dacă nu o garanție, oricum, o siglă, un semn, o emblemă a realizării. (...) Scriitorul român modern – chiar și cel contemporan – a moștenit poza, ideea de poză de la acești decadenți (Brummel și Wilde, de la Huysman sau uriașul E.A. Poe) imitați cu iuțeală, uneori chiar cu insolență (vezi Tristan Tzara), din Vestul cultural glorios; poza, poza literară, poza artistică, s-a răspândit pe plaiurile noastre a o ciumă binemiroitoare, ca o modă restrictivă, ca o parolă a unui club închis, inițiativ. Aproape nu mai trebuia să scrii, să creezi, să lucrezi. Brrr, ce cuvânt oribil, plebeic, burghez! Când purtai extrem de vizibil semnele distinctive ale celor unși, înmuiați în confreria delicios de suspectă și vag-nobiliară a «artistului damnat» sau a artistului tout court nu numai că munca, chiar și cultura, erau de prisos, dar puteau părea infamante. Munca, mai ales, ce reținea doar conotația joasă de efort ritmic, bogat în transpirație, rezervat, cu prioritate celor fără geniu. (...) Să scrii cât mai puțin – și cât mai extravagant posibil! Să faci din sterilitate o noblețe, aproape un talent, să epuizezi întreaga cultură, locală și universală, la câteva aluzii, calambururi, parazită rafinat-stilistice aproape ajunge pentru ce altădată se numea operă. Dar cine mai vorbește astăzi despre operă! (...) Da, e posibil! Poate noi ne înșelăm, poate noi trăim în inerția unor prejudecăți ce curg din medievalitatea cultural europeană, poate numai noi mai credem că *Faust II e necesar* și salvează lumea: în sensul că îl apără pe om, pe omul de azi, viu, și pe cel etern de fragmentarism, de spargere în mii de schije lucitoare; oferindu-i darul său care este cel al viziunii, al ultimei mari viziuni despre om”. □ În „Șotronul” din acest număr, D. Țepeneag scrie despre *Postmodernismul românesc* al lui Mircea Cărtărescu, „un fel de mașină de război cu care speră să-și instaureze dictatura asupra literelor românești”: „Cartea Cărtărescului e un complot, e o lovitură de stat nu numai de teatru: M.C. se erijează în instanță de omologare. După lectura pasionatului op, parcă mă încerca un regret: de ce n-am murit și eu ca alți 60-ști grăbiți să se clasicizeze (fie și ca moderniști!) Dacă eram mort, poate că M.C. m-ar fi pomenit și pe mine în *Postul modernismului românesc*. Dar pentru asta trebuia să fi murit înainte de vara lui 1996 când a avut loc faimoasa gâlceavă între mine și Liiceanu, editorul și patronul (ca la fotbal!) al lui Cărtărescu. Ce nevoie aveam să spun despre Gabriel Liiceanu că e un *filozof cu cobiliță*... Acum îmi pare sincer rău de vorba asta prostească și pripită, explicabilă doar prin faptul că nu citisem, din tot ce scrisese celebrul editor, decât *Epistolarul*. Cum de-am putut să spun ca e *filozof*... Hotărât lucru, Mircea Cărtărescu nu a înțeles nici acum ce-a fost cu «grupul oniric» și teoria acestuia. Iată ce zice dânsul, în cartea sa, la pagina 270: «După război, în deceniul opt, suprarealismul românesc va renaște din propria-i cenușa prin *grupul oniric* (onirismul estetic) al lui Leonid Dimov, D. Țepeneag și alții». Trec peste «deceniul opt» – o datare fantezistă care arată cu câtă neglijență și dispreț și-a scris textul profesorul Cărtărescu. Sau e politică

la mijloc; teoreticianul epocii de tranziție avea nevoie să întârzie cu vreo zece ani manifestarea grupului oniric. Mai timid, un alt teoretician optzecist, Gh. Crăciun, nu ne ciupea decât cu câțiva ani. Dar să trecem peste asta și să ne oprim la esențial, adică la confuzia pe care M.C. o face senin între onirismul *suprarealist* și cel estetic. Dacă onirismul estetic nu e decât o reînviere a suprarealismului, cum e cu puțință ca Dimov să fie totuși un post-modernist (fie și «subteran»)!!... E limpede că M.C. nu și-a dat osteneala să citească (ar trebui spus: să recitească) articolele lui Dimov și ale mele, apărute și în volum – *Momentul oniric* – la Editura Cartea Românească, în 1997. Apariție întârziată, dar oricum survenită înainte de încheierea tezei de doctorat (sept. 1998). Teoreticianul Mircea Cărtărescu scrie după ureche. Și aude numai ce-i convine. Influențat de poezia lui Dimov încă din anii '70, a făcut totul să scape de ea înainte de-a fi înțeles-o cum se cuvine. Și eu care îmi făceam scrupule și mă mustram că acum câțiva ani scriam undeva: *Mircea Cărtărescu se trage din Dimov ca maimuța din om*".

4 iunie

• În „Dilema” (nr. 330), distribuit împreună cu suplimentul „Vineri”, Mircea Iorgulescu publică ultima parte a unui comentariu pe marginea volumului *Marin Preda: Scrisori către Aurora; Eugen Simion-Autora Cornu: Convorbiri despre Marin Preda (Amorul operativ și amorul etern)*. Autorul articolului nu se pronunță în legătură cu contribuția editurii Albatros („invizibilă”), ci în legătură cu aceea a editorului (E.S.): „Într-un «cuvânt înainte», Eugen Simion glosează astfel cu o răsfățată plăcere despre ineditul situației în care se află el însuși: ar fi *autorul* unei cărți neobișnuite, «atipice» cum îi spune, cu un abia ascuns orgoliu al originalității de poziție. În ce constă această originalitate? Mai întâi ar fi o «carte vorbită», nu una scrisă. Ceea ce nu este însă nici exact, volumul având el puțin o parte *scrisă* (corespondența lui Marin Preda), nici neobișnuit (cărțile de convorbiri și de interviuri nemaifiind chiar o raritate, ba dimpotrivă). În al doilea rând, susține Eugen Simion, cartea nu este «în totalitate opera celui care semnează pe copertă și, în mod sigur, el nu este nici unicul narator, nici personajul principal al discursului». (...) Confuzia dintre *autor* și *editor* merge încă mai departe, criticul auto-investindu-se și cu funcția de reprezentant al unui club literar sentimental, alcătuit din cei care «îl iubesc pe Marin Preda». Eugen Simion se crede, în consecință, îndreptățit să vorbească, în *cuvântul înainte*, despre «cartea pe care o propun cititorilor mei și celor care îl iubesc pe Marin Preda», ca și cum, cu un gest decis, ar trasa cercul intangibil al unei proprietăți vanioase. Ciudată idee pentru un critic literar, și încă pentru unul având și experiența și prestigiul lui Eugen Simion, să întocmească o carte destinată exclusiv și explicit doar propriilor cititori și celor care îl «iubesc» pe Marin Preda! Cum adică, dacă nu ești cititorul criticului și nu-l «iubești» (!) pe Marin Preda, nu te poți atinge de acest volum?! Dar forma

cea mai explicită a acestui excesiv instinct de proprietate e alta. Deși este o carte despre iubirea dintre Marin Preda și prima lui soție, Aurora Cornu, în volum este reprodusă o singură fotografie (una singură!) în care apar cei doi, în schimb există trei fotografii cu M. Preda și E. Simion (cu totul în carte sunt cinci poze; e drept, toate sunt de o mizerabilă calitate tipografică). O formă de amor literar operativ?! Cert, convorbirile cu Aurora Cornu sunt «opera» (opera!) lui Eugen Simion. Meritul lui este incontestabil, interesul documentar și literar al «convorbirilor» de asemenea. Dar ce curioasă indiferență pentru «amănuntele» obligatorii! Atât în scrisorile lui Marin Preda către Aurora Cornu, cât și în convorbirile dintre Aurora Cornu și Eugen Simion apar nume, date, titluri ce nu mai spun, astăzi, mare lucru cititorului care nu este, întâmplător, și istoric literar. Preocupat, parcă, să devină, el însuși, *autor* și chiar *personaj* (ba și *narator*), Eugen Simion a uitat de modesta grijă a oricărui editor – cea de a întocmi un corp de note clarificatoare. Și cât de utile ar fi fost! În schimb, criticul atașează primelor două părți (...) un lung eseu analitic, *Portretul scriitorului îndrăgostit*, cu totul de prisos într-un asemenea volum. Acest eseu putea fi tipărit separat, ca un volum (o *operă*!) aparținând exclusiv criticului însuși, care avea șansa de a-și regăsi înalta și senina inspirație din *Dimineața poezilor*, cartea lui cea mai frumoasă...". □ Grupajul acestui număr, realizat de Cezar Paul-Bădescu, are ca temă **Boema** artistică și metamorfozele ei. Colaborează cu articole/confesiuni și eseuri Ion Bogdan Lefter (*Medii, specii, enclave*), Valeriu Negru (*Transferuri profitabile*), Șerban Foarță (*Greierile și furnica*), Claude Karnoouh (*Boemă și revoltă. Creație și simulare*), Adina Kenereș (*Tocmai boema...*), Vladimir Bulat (*Temnița veselă*), Adrian Cioroianu (*Paris, absint și geniu*), Petre Răileanu (*Taifas și istorii glorioase*). ■ Z. Ornea reconstituie istoria boemei eminesciene și a trioului literar amoroș Dimitrie Anghel-Natalia Negru-Șt. O. Iosif (***Boeme încheiate tragic***). ■ Cezar Paul-Bădescu abordează chestiunea într-un **Argument** de tip editorial: „Boema este un produs al paradigmei romantice. Omul romantic era revoltat împotriva spiritului burghez și a normelor sociale. În plus, era ars lăuntric de patetisme, trăia cu voluptate într-o continuă reverie și se hrănea cu artă – toate acestea făcându-l să disprețuiască ceea ce este omenesc, *prea omenesc*, adică familia, mesele regulate și orele de somn. Ceea ce-l anima interior pe omul romantic era *demonul* (...). Boemiei, ca descendenți direcți ai omului romantic, au pierdut pe drum ‘cultul’ pentru Lucifer, dar au păstrat ca atare multe dintre manifestările care derivau din acesta. Și, oricum, boemii sunt opuși fundamental asceților, fiind niște hedoniști./ Datorită coexistenței îndelungate dintre artă și boemă, s-a ajuns la ideea preconcepută că cele două sunt unul și același lucru. De aceea, mulți dintre cei care vor să fie artiști încep prin a fi boemi. Aceasta îi face ca, în cele mai multe cazuri, să și sfârșească prin a fi boemi – fără a mai ajunge vreodată să se manifeste pe tărâmul artei. Neputând să atingă statutul de artist, boemul îl va

mima. Se va transforma, astfel, într-un surogat de artist și, în cele din urmă, într-o caricatură a lui. Astăzi, boema artistică s-a demonetizat și, spre deosebire de perioada ei de pionierat, ține de cel mai banal conformism. În plus, pe măsură ce ultimele acorduri se risipesc, rămâne și aliatul ei cel mai prețios: faptul artistic propriu-zis. Între timp, acesta a preferat să se mute într-o altă barcă”. ■ Plasat „en vedette”, textul lui Ion Bogdan Lefter ilustrează această perspectivă critică la adresa boemei artistice: „Boema anilor '50, pe când de publicat se publicau numai cărți proletcultiste, ținuse efectiv loc de scenă literară. Mai apoi, în frenezia nonșalantă și oarecum prosperă a deschiderii semi-liberale din anii '60-'70, când Partidul Comunist i-a încurajat pe artiști, oferindu-le slujbe, onorarii considerabile, posibilități de împrumuturi substanțiale și alte mai mici ori mai mari privilegii, boema artistică a impus o a treia ierarhie de prestigii culturale, după cea oficială, disprețuită de toată lumea, și după cea adevărată, stabilită de criticii importanți ai perioadei în răspărul celei dintâi. În localurile favorite ale artiștilor, mai ales la Uniunea Scriitorilor, ca și la «casele de creație» oferite de Partid pentru vacanțe și boemă, ca și în alte împrejurări vesele, s-au lansat nume și s-au construit prestigii. Există autori care cu asta au rămas, după cum alții aveau să fie până la urmă acceptați și de critică, uneori pe merit, alteori doar pentru că respectivele talente promițătoare frecventau de prea multă vreme boema și se vorbea deja prea mult despre ele pentru ca încet-încet, mai întâi sub câteva condeie, apoi sub altele și altele, să nu se și spună negru pe alb că, sigur că da, și Cutare, și Cutare, și Cutare sunt – totuși, totuși – «poeti adevărați». Am cunoscut și eu, chiar la începutul anilor '80, această lume. După care am părăsit-o. Ceva era în neregulă. Legende boemei din deceniile postbelice încă mai circulau, spre admirația bucurăsoasă a comesenilor. Dar vremurile se schimbaseră: Partidului Comunist nu-i mai convenea direcția în care mergea cultura română, începuse criza sfârșitului, țara sărăcise, oamenii o duceau din ce în ce mai greu, nu mai erau vremuri de chef și veselie. Atunci, când generația noastră a întors sensul de evoluție a mentalităților și a retoricilor către postmodernism, către un mod nou de a privi relația cu lumea, cu textul, cu cititorul, acea boemă de supraviețuire sub modernismul comunist a căzut brusc în desuetudine și și-a dezvăluit promiscuitățile. Unii dintre colegii noștri au continuat s-o frecventeze, dar cei mai mulți și-au văzut de viața lor și de scrisul lor *altfel*, găsind și alte forme de comunicare, de coagulare profesională. În cenecluri semi-oficiale, în grupuri, în jurul unor publicații mai ales trudențești, într-o rețea națională și foarte activă de întâlniri literare și de corespondență. O întreagă poveste, complicată, cu mulți protagoniști interesanți, care va merita reconstituită cândva. Cât despre boema de acum: atâta câtă mai este, frecventată de cei care mai au timp de pierdut într-o lume în care totul e de făcut, ea o prelungește – de fapt – pe cea de dinainte. E animată de câțiva mohicani mi vechi ori mai străvechi, cărora li s-au adăugat forțe proaspete (sau... vorba

vine!). Aflu că supraviețuiesc aceleași legende și iluzii, aceleași metode și ticuri, aceeași poftă de a pune la cale cultura română din cuțite și pahare. Oaze cu poeți, prozatori, esești, jurnaliști, aspiranți, genii neînțelese și alte specii incerte, cărora li se adaugă pictori, actori și ce se mai nimerește, plus eternii chibiți. Enclave. Fragmente de trecut. Poate – încă o dată – greșesc, poate exagerez. Deși trebuie să adaug că nu cred! O nouă boemă, o boemă adevărată a zilelor noastre încă nu se născu...”. ■ Claude Karnoouh situează problema într-un cadru mai larg: „A considera boema o etapă necesară în procesul de creație este echivalentul unei capcane. Creatorul se poate complăcea sau nu, acest lucru nu are nici o legătură cu forța interioară care îl motivează. Rimbaud sau Rilke, maghernițele din Bruxelles sau luxul castelelor aristocratice nu adaugă și nu scad nimic din măreția operei lor. Sub regimul comunist, în Europa de Est, boema a fost o simplă postură, un fel de a te preface că te opui unui regim ale cărui valori sociale se identificau mai curând cu orizontul ridicol al micilor burghezi de tipul Bouvard și Pecuchet, decât cu revolta avangardiștilor ruși. Ridiculizarea, provocarea burghezului sau a activistului de partid ocolesc esențialul. Fenomenul este mai general. El a cuprins o întreagă generație. La sfârșitul anilor '60, în Statele Unite și în Franța mii de băieți și de fete și-au elaborat boema lor postmodernă, confortabilă, detașată de necesitate și parcimonie, deci și mai bine instalată în simularea consumistă: hippies americani și studenții francezi din mai '8 par, după trecerea timpului, actorii unui serial siropos. Urmarea este cunoscută. Adulții mai abili și mai șmecheri s-au reconvertit decis în businessul planetar, devenind adepți hotărâți ai mondializării și ai noii ordini mondiale. N-a apărut printre ei nici un creator, nici un artist important, doar ideologi, activiști ai culturii de masă supuse banului! Pe scurt, oameni adaptați exigențelor capitalului de tipul trei. Or, creatorul poate să apară sub diverse veșminte: cele ale profesorului, ale cetățeanului modest, ale unui dandy, ale aristocratului, chiar ale omului permanent revoltat sau ale vagabondului (...) nu postura sau hainele, nici gesticulația, nici defăimările răsunătoare sunt definitorii pentru operă, nu ele nasc creația demiurgică genială, ci modalitatea unică de a trăi orice experiență existențială, sfidând provocările epocii prin memoria tradiției, fie ea luată în considerare ca subiect al negației – avangarda, al deriziunii – postmodernismul, sau al fidelității puse sub semnul întrebării - neo”.

8 iunie

● „Adevărul literar și artistic” publică, și în nr. 471, articole sub genericul „Centenar G. Călinescu”, semnatarii textelor respective fiind (ca și în numărul anterior) Teodor Vârgolici (*Vocația tinereții*) și Cornelia Ștefănescu („*O dâră subțire de sânge*”. *Un portret posibil*). Cităm din articolul Corneliei Ștefănescu: „În legătură cu personalitatea lui G. Călinescu persistă colportarea accidentului mărunț, ieșit din gesturi și manifestări publice, coborâte până la

caricatură și bufonerie. (...)/ Pentru omul neavizat sau pentru cel care folosește o unitate de măsură egală pentru toți, natura gândirii și exprimării lui G. Călinescu surprinde; de bună seamă, sare în ochi. De aceea, nu poate fi vorba la G. Călinescu doar de judecată exactă, ci exactă prin prisma personalității sale, care obligă la o gândire eliberată de șabloane (...). Așa se întâmplase cu cititorii săptămânalului «Contemporanul», la vremea când G. Călinescu își semna în paginile sale «cronicile optimistului». Pentru mulți, apariția lor, vinerea, devenise un plămân prin care se mai putea respira. (...)/ Desigur, speculațiile au continuat. Ele nu încetează să se promoveze și azi, să ia amploare prin tenacitatea menținerii în negare, dacă nu, în defăimare. (...)/ Destule incriminări i se aduc din necunoașterea profundă a omului. Cine și-ar fi permis, în anii premergători cotiturii de la 1964, să se ducă în calitate de martor, la Tribunalul Militar, și să dea cu pumnul peste dosarele cu lucrări ale unui cercetător arestat, asta a fost la începutul acțiunii de demolare a intelectualității, și să întrebe completul de judecată cum vede el soarta culturii noastre și a noastră ca popor, dacă învățați dintre cei mai străluciți și cinstiți sunt luați de la unicul lor univers care le aparține, masa lor de scris, ca să fie purtați prin închisori. Sau cine ar fi cutezat, în condițiile știute, să păstreze locurile din schema Institutului până la ieșirea altora din temniță sau să înființeze altele, în același scop, pentru cine nu făcuse parte din aceeași schemă, dar era convins de valoarea lor? (...)/ Un lucru este sigur. Lui G. Călinescu i se reproșează mereu câte ceva, dar toată lumea îl citează. Dacă ar fi mereu adulat, s-ar usca prin inexpresivitatea criticii, aplicată operei și omului. Așa, dezbateră în jurul lui G. Călinescu este mereu explozivă. La o sută de ani de la naștere, părerea sa despre biografie i se potrivește perfect: «Biografia artistului începe, aş spune, nu cu anul nașterii, ci cu anul morții. Cine nu trăiește, *post mortem*, crescând după aceea mereu, nu-i obiect de biografie»". □ Daniel Cristea-Enache (*Drumul spre adevăr*) recenzează volumul lui Sorin Alexandrescu *Paradoxul român*: „A vedea în democrația interbelică o demnă urmașă a lui Manon Lescaut, iată o apropiere destul de neobișnuită *in sine*. (...) / Nimic din plângărețul des Griefux nu vom găsi la acest lucid admirator al necredincioasei democrații interbelice, dimpotrivă, un pilon al întregii sale construcții teoretice este tocmai *de-mitizarea*, readucerea personajelor idealizate ori demonizate cu picioarele pe pământul realității”. (O a doua parte a articolului va apărea în nr. 472, din 15 iunie, al revistei, sub titlul „*Câte divizii are Papa?*”).

● În „Adevărul”, Nina Cassian este interviuată de Carmen Chihaia: „*În America, bate un vânt de demență...*”. N.C.: „Americanii au două mari obsesii: să facă bani și să se distreze. (...) Problemele lor cele mai grave țin de educație, de sistemul de învățământ și asigurările de sănătate. (...) Peste toate, violența face ravagii printre tineri. (...) Bate un vânt de demență, protest, distrugere și autodistrugere. Mulți au probleme, traume psihice, iar supapa este violența...”.

Despre războiul din Iugoslavia: „Ce se întâmplă acolo e un dezastru. O uriașă tragedie. Cu oameni uciși, puși pe drumuri, terorizați. Nu sunt eu în măsură să-mi dau cu părerea despre un lucru atât de grav și complex, dar, mai săptămâna trecută, am auzit la un post american un interviu foarte ciudat, cu soția lui Miloșevici. Se pare, la fel ca... Elena noastră, și nevasta lui Miloșevici joacă un rol foarte important în tot ce se întâmplă acolo? M-a frapat în special seninătatea cu care ea declara că «noi n/am făcut nimic rău, niciodată. Nici un asasinat. Poate din greșeală»”.

● Sub titlul *Imaginea străinului în cultura tradițională românească*, Andrei Oișteanu publică în revista „22” (nr. 24) fragmente dintr-un studiu comparativ de imagologie etnică aflat în pregătire: *Imaginea evreului în cultura românească* (volum scris cu sprijinul Centrului Internațional de Studiere a Antisemitismului din cadrul Universității Ebraice din Ierusalim).

9 iunie

● Într-un editorial din „România literară” (nr. 23), *Studii eminesciene*, Nicolae Manolescu semnalează cu satisfacție un reviriment al exegezei eminesciene, paralel cu invocata contestare a poetului: „Editura Timpul din Reșița, condusă de dl Gh. Jurma, și care mi-a reeditat *Metamorfozele poeziei* în 1996, împrejurare în care am și luat cunoștință de existența ei, are inițiativa unei serii de studii eminesciene, ajunsă, iată, la volumul al patrulea. Primele două sunt din 1998: Constantin Cublesan, *Luceafărul și alte comentarii eminesciene* și Gh. Jurma, *Eminescu, gând și cânt*. Următoarele două, din 1999: Eugen Todoran și G.I. Tohăneanu, *De ce Eminescu?* Și Mircea Popa, *Mihai Eminescu, contextul receptării*. Ideea unei astfel de serii, incontestabil fericită, pare să-i fi venit editorului de la felul în care Todoran și Tohăneanu au ajuns autorii unei cărți de 300 de pagini și anume dând curs invitației unui ziar timișorean de a susține săptămînal o rubrică Eminescu. Ocazia face critica la fel cum tonul face muzica. (...) Anul trecut, comentând «bătălia» din jurul lui Eminescu provocată de câteva comentarii din «Dilema» și «România literară», îmi exprimam convingerea că nu-l sărbătorim ca lumea pe poet doar prin evocări pioase la aniversări. În orice cultură serioasă, aniversările devin prilejuri de reeditare și de bilant critic. La noi, dincolo de fotografia poetului pusă pe foaia de copertă a revistelor literare de la mijlocul lui ianuarie și, respectiv, iunie, nu mai e mare lucru. Articolele de pe spatele fotografiei, dacă pot spune așa, sunt lăcrimoase și stereotipe. Ideea editurii reșițene e cu atât mai demnă de a fi semnalată: ea vine, într-un fel, în întâmpinarea dorinței multora dintre noi de a profita de marile aniversări spre a repune în discuție și a readuce în actualitate operele trecutului”. □ Într-o rubrică intitulată *Autori tineri la prima carte*, Alex. Ștefănescu comentează favorabil volumele *Crima și alte povestiri* de Teodor Hossu-Longin și *Bucla* de T. O. Bobe. În legătură cu cel din urmă face următoarele considerații: „T.O. Bobe (născut la 13 februarie 1969 în Constanța,

în prezent editor la Mediavizion, casa de productie a PRO TV) este un postmodern ortodox. El respectă toate regulile curentului, așa cum au fost ele enunțate în studiul-manifest al lui Mircea Cărtărescu, *Postmodernismul românesc*. Tânărul autor «recuperează», printr-o parodiere tandră, comprehensivă diverse stiluri, literare și neliterare, colecționează și integrează în propriile lui texte mostre de subcultură, reproduce pretenziile poeme ale personajului său, ceea ce înseamnă că face literatură în literatură etc. Dar valoarea sa constă în altceva decât în această competență tehnică și anume în inventivitate, în capacitatea de a vedea pretutindeni în jur «subiecte» pentru un scriitor». □ Într-un comentariu (*Spiritul și lucrurile*) pe marginea volumului de versuri *Cărțița lui Pessoa* de Constantin Abăluță, Gheorghe Grigurcu se lansează într-o nouă pledoarie „antișaiyecistă” și în favoarea schimbării estetice pe care ar putea-o provoca un așa-numit „salon al refuzaților” canonici: „Un fapt ce nu ni se pare lipsit de o însemnătate mai generală, în legătură cu creația lui C. Abăluță, îl considerăm a fi situarea ei în cadrul poeziei române actuale. Dificultatea provine din existența unui grup de poeți instituționalizați ai anilor '60-'70, care formează un fel de baraj axiologic, inducând sentimentul unei trepte superioare, pe care ar monopoliza-o. N-ar provoca oare uimire, în opinia publică în care a fost inculcat tabloul ierarhiei cu pricina, afirmația că, de pildă, Emil Brumaru nu e cu nimic mai prejos decât Marin Sorescu, că alături de Ioan Alexandru ar putea sta Cezar Ivănescu iar un Constantin Abăluță nu se cuvine a fi tratat mai prejos decât Ion Gheorghe, Cezar Baltag sau... Nichita Stănescu? Țin minte cât de greu au pătruns în conștiința noastră critici poeți de maximă însemnătate precum Leonid Dimov sau Mircea Ivănescu, despre care ani în șir s-a scris cu o greu de înțeles reticență, nu o dată ca despre niște autori minori. Maria Banuș mai provoacă și azi mari emoții, când avem pe Nora Iuga, Angela Marinescu, Iolanda Malamen, Ioana Ieronim, Mariana Filimon, spre a nu mai aminti numele câtorva foarte bune poete, din țară și de peste hotare, care se bucură de o mai largă audiență. Din păcate, mai funcționează, într-un fel, în urma golului creat prin prăbușirea falselor glorii proletcultiste, produsă pe la jumătatea anilor '60, «dreptul primului ocupant», ca-n cucerirea Vestului sălbatic. Am arătat în repetate rânduri, însă n-am ostenit a repeta acest lucru, câtă vreme situația nu s-a schimbat într-un mod pe deplin satisfăcător, că există două grupuri de scriitori, aparținând aproximativ aceleiași perioade de «intrare în scenă», favorite de scurta «liberalizare» din jurul anului 1965. Unii care s-au «oficializat», la întretăierea «orizontului de așteptare» public, ce dorea apariția unor valori autentice, cu tendința cârmuirii de a-și anexa aceste valori, pentru a-și asigura o cât mai impunătoare fațadă de «realizări culturale», alții care, veniți cu puțin mai târziu, ori pur și simplu lipsiți de o strategie eficientă a afirmării, cu toate că nu mai puțin valoroși decât primii (nu o dată dimpotrivă!), au rămas pe un plan secundar. Chiar dacă în critică lucrurile s-au

mai corijat, mediatizarea celor din urmă, ca și prezenta lor în manualele școlare, lasă mult de dorit. Situație profund nedreaptă. Socotim că cele două categorii trebuie comasate, în vederea unei imagini globale mai echitabile. (...) Alți autori nedreptățiți sunt neîndoios Petre Stoica, Florin Mugur, Șerban Foartă, Daniel Turcea, Dan Laurențiu, Virgil Mazilescu, Mihai Ursachi, Mircea Ciobanu, G. Almosnino, Sorin Mărculescu, Marius Robescu, Cristian Simionescu. (...) Poezii din diaspora sunt încă departe de-a fi integrați în fluxul comun al literelor românești. Nici măcar Uniunea Scriitorilor (...) nu a găsit cu cale a-i înscrie în rândul membrilor săi. În ce ne privește, avem simțământul presant (de vreo trei decenii încoace!) că sensibilitatea lirică a veacului viitor va urma a fi modelată mai cu seamă de cei ce compun încă un «salon al refuzaților». E foarte posibil ca unii din actualii mari beneficiari ai așa-zisei generații șaizeciste să ajungă a rima, în clamoarea lor rural-expresionistă și în metafizica lor declarativ-emfatică, mai mult ori mai puțin fabricată, cu autorii ‘poeziei de concepție’ ori chiar cu sămănătoriștii”. □ Despre uitarea comunismului scrie, la rubrica „Diagonale”, Monica Lovinescu (*Cui îi este frică de... Tacit?*), deplângând dezinteresul comentatorilor și al publicului românesc pentru volume majore de analiză critică a comunismului (cum ar fi relativ recenta apariție a volumului despre Stalin al lui Boris Souvarine): „Mai toți intelectualii români când ajung în Franța sunt mirați de iluziile de stânga ale unei bune părți din intelighenția franceză, uitând însă că așa mioapă cum e, cam surdă și indiferentă la suferințele ce vin de la dreapta sa, ea a reacționat de fiecare dată cu un interes manifest. Asupra lui Conquest, asupra lui Boris Souvarine (relativ recent a apărut și o biografie a lui întocmită de Jean-Louis Panné) au fost înregistrate dezbateri. Când mi s-au descris sălile de cinematograf de la București pe trei sferturi goale pentru *Omul de marmură* și *Omul de fier* de Wajda pentru care la Paris fusesem nevoită să fac o coadă de vreo jumătate de oră, nu-mi venea să cred. E foarte grav. Faptul că nu se vând cărțile care ne analizează trecutul poate proveni din mizerie. Dar că nu se scrie despre ele, că nu sunt înregistrate după valoarea lor excepțională, dezvăluie o altă mizerie: intelectuală și sufletească”. □ În cadrul rubricii „Cronica melancoliei”, Ileana Mălăncioiu sancționează ca pe un fenomen îngrijorător, *Procesele de presă*: „Voi continua să spun ce am de spus, chiar dacă știu foarte bine că, mai nou, de la procesele de intenție până la cele penale nu este decât un pas. Și că toate procesele intentate sub regimul Constantinescu unor oameni care se încălzesc cu gândul că ar reprezenta cea de a patra putere au fost câștigate de cei cu funcții importante în primele trei. Oricâtă dreptate ar fi avut cei condamnați. Cel mai flagrant mi se pare cazul lui Cristian Tudor Popescu, care, de la începutul anului până acum, a pierdut deja două procese de acest fel. Unul cu fostul ministru de Interne, și altul cu președintele Senatului. Dacă ar fi de răs, și nu de plâns, aş spune că se pregătește șeful statului...” În altă ordine de idei: „Lucrul acesta capătă o semnificație aparte dacă avem în

vedere și faptul că redactorul-șef al revistei la care m-am referit [revista «22»] nu s-a mulțumit să ceară să se ia măsuri împotriva unor lideri de opinie de alte orientări, a căror prestație ar fi dăunătoare pentru populație, ci pe câțiva dintre ei i-a dat și în judecată, evaluându-se la niște sume ce compromis prin ele însele o astfel de acțiune și așteptând să i se ofere pretul cerut la tribunal ca la piață. Cred, așa cum spunea și inculpatul Dorin Tudoran, că nimic nu subminează libertatea presei mai mult decât procesele intentate de ziariști unor colegi ai lor. Fie că ei știu lucrul acesta și îndeplinesc un anume rol, fie că o fac cu o inocență soră cu perversitatea, care i-ar recomanda pentru alte îndeletniciri, mai avantajoase decât presa, de vreme ce oricum nu precupețesc nici un efort pentru a dovedi că dacă nu existau anumiți lideri de opinie și prestația lor dăunătoare, vezi Doamne, ar fi fost clar pentru oricine că nu mai putem de atîta bine”.

● Într-un articol din „Luceafărul” (nr. 22), *Literatura în manual*, Alexandru George afirmă: „Ideea mea, specifică unui spirit liberal, este aceea de a scoate problema literaturii de sub jugul constrângerilor și de a-i da elevului măcar iluzia descoperirilor personale, a alegerilor și admirațiilor după gust. Într-o atare perspectivă, concepția manualului unic, dominația spiritului nomenclaturist, venerația «statuilor», toate consecințele epocii de tiranie a spiritului totalitar, se exclud categoric”. □ Viorel Marineasa i se destăinuie lui Robert Șerban, într-un interviu intitulat *A fi „provincial” în literatură nu e un stigmat*. V.M.: „De multe ori pornesc de la un motiv sau de la o frază, de la o obsesie. Alteori am un plan al unei proze pe care, cu trecerea timpului, îl transform. Fiecare text are istoria lui. Și are dreptate Marin Preda, de multe ori trebuie să stai la masă cu coala de hârtie în față și să pândești. Fiecare are rețeta lui, probabil. Eu proză de pură ficțiune nu cred că aș fi în stare să construiesc. Dar nici să fac reportaj sau să copiez realitatea nu sunt interesat. Îți trebuie niște date din existența ta sau din existența altora care să îți miște niște rotițe din creier. Dacă nu ai story, riști să plictisești și să pierzi axa textului, dar eu cred că într-o proză atmosfera este foarte importantă”.

10 iunie

● În „Contemporanul – Ideea Europeană” (nr. 23), D. Țepeneag revine cu observații asupra volumului dedicat de Mircea Cărtărescu postmodernismului autohton: „Noțiune fără cap și coadă, categorie vagă și incertă, perioadă în literatură despre care știi doar când începe, post-modernismul e legat «ombilical» (Paul Cornea) de modernism, în așa fel încât nu e de mirare că mulți teoreticieni mărturisesc a nu-i da de capăt. Nu izbutesc să deosebească decisiv post-modernismul de modernismul târziu. (...) Post-modernismul, după părerea multora, apare exact în momentul în care începe să se piardă iluzia găsirii unei căi noi în societate în general, în cultură în special. Post-modernismul se naște din oboseală și lehamite. Și e însoțit de anomie. (...)”

Poetul Cărtărescu devenit profesoraș, în asociație cu filozoful, pardon! cu negustorul ranchiunos care e Liiceanu, au scos un fals tratat de istoria literaturii române pe care l-au intitulat, nici mai mult nici mai puțin, *Postmodernismul românesc*. (...) Deocamdată, Dumitru Micu, pe care mulți îl disprețuiesc (probabil pentru motive politice), a scos singura, până acum, *Istorie a literaturii române moderne* de după război. Singura completă și lizibilă. Pe cea a lui Rotaru îmi îngăduiți să n-o pun la socoteală. Ce-mi place la Dumitru Micu e că nu se prea lasă intimidat de ifosele glorioșilor campioni ai tranziției. Iată ce scrie despre Mircea Cărtărescu și post-modernismul acestuia în ultimul «Caiete critice» (spicuiesc): «Nu văd prin ce *Orbitor* e cu totul altceva decât, de exemplu, cărțile lui M. Blecher». (...) «În prima secțiune a volumului apărut, *Orbitor* e un poem al descoperirii lumii. Existența îi apare lui Mircea (Mircișor) ca protopărinților omenirii înainte de păcatul originar: nedihotomică și fascinantă în toate componentele ei, paradisiacă. Cotidianul e plin, pentru el, ca și pentru suprarealiști, de miracole. Unde e, aici, post-modernismul? Dacă acesta există, putem descoperi post-modernism și în *Copilăria unui netrebnic* de Ion Călugăru.» Dar, îmi zic eu, poate că Mircea Cărtărescu nici nu e post-modernist. O fi, ca poet, doar un simplu suprarealist anacronic. Un modernist oarecare și, pe deasupra întârziat sau *retardant* cum îi place să spună teoreticianului nostru, din ce în ce mai franțuzit. Sau, ca și fiu generos, poate că nu e decât un oniric structuralist (estetizant) care se ignoră, un urmaș (îmi aleg cuvintele!) al lui Dimov: baroc, balcanic și fermecător de minor. Fără metafizică. Doar cu ontologie. De împrumut...». □ Marian Victor Buciu semnează articolul *G. Călinescu în sensul protoconismului*: „Se pare că marele op e și un mare hop. *Istoria* lui G. Călinescu ne-a răsunat atât de ademenitor în urechi, rătăcindu-ne în fel și chip. Nu o spun eu: ea e mai mult a limbii, decât a literaturii noastre. Marele stilist a pierdut, și ne-a pierdut, ca literatură, tocmai grație geniului său verbal, neglijent (ce fatalitate!) cu referentul pe care nu și l-a aprop(r)iat într-adevăr – și în adevăr –: operele literare. Protocronismul istoriei sale este cel puțin sugerat, dacă nu chiar deplin manifest. Mircea Martin a observat faptul în cartea sa din 1981. (...) Faptele se petrec în preajma centenarului acestuia. Nimic mai nimerit pentru tulburarea sărbătorii. Necesarul, să spun acum, *trouble fête* este perfect în rol: D. Țepeneag, surghiunit și împământănit la Paris. Intervenția sa a creat un *malentendu*. Desigur, involuntar. Primul lucru ce se impune observat e că termenul protocronism are pentru cei mai mulți un sens univoc, ca simbolul în retorica premodernă. E cazul să se observe că protocronismul a devenit în bună măsură un termen ambiguu. A fost contextualizat și el metaforic. De fapt, el e un termen polisemantic, suficient de nuanțat. Într-un sens nuanțat, dar precis, îl folosește D. Țepeneag (...) – impunerea unei tradiții inventate de propagandiști. Causalitatea poate diferi: etnicistă, politică etc. E o trăsătură comună protocroniștilor aceea de a nu ține seama că cea mai bună propagandă o fac

adevărul, realitatea. (...) Protocroniștii luați în colimator de D. Țepeneag nu se recunosc drept protocroniști, dar cel mai adesea își reafirmă deviza sincronistă. Dar ei impun ordinea faptelor artistice într-o cronologie infidelă istoriei, ficțională, utopică. (...) Protocroniștii atribuie întâietățile nu după timpul istoric real, ci după gustul, subiectivitatea, interesele lor. Având mare autoritate în domenii, în aplauzele aproape unanime, ei desproprietăresc și împrumutăresc autorii după bunul plac. Al lor, al protectorilor lor. Pot fi persoane, grupuri, iar într-o dictatură mai ales partidul-stat, care, de altfel, îi și învață, direct sau deviat, cu acest nărav. Dumitru Țepeneag e interesat de protocronismul neortodox, «original», care face rar, la scenă deschisă jocul ideologiei național-comuniste. El execută însă incontinent jocurile tradiției. E vorba de tradiția înțeleasă ca proprietate poetologică și axiologică, în aparență arbitrar și subiectiv, dar în fapt într-un mod interesat: atribuind merite pentru a și se atribui merite, evident în relația critic-scriitori, fără de care nu poate exista societate literară în ansamblu. Pe scurt, un cerc vicios (servicios?) al falsei meritocrații care prădează realitatea și adevărul vieții literare. (...) Ca cititor al *Istoriei* lui Călinescu, Țepeneag își recunoaște cu candoare starea de victimă a «magiceii» cărți a cărților. *Înscenarea* (e și titlul unei vechi nuvele a sa!) călinesciană, «magistrală», a jucat un rol major în supunerea lui ca cititor. (...) Mai târziu a înțeles că această *știință inefabilă și sinteză epică* interfera discursul romanului cu cel al criticii și istoriei literare, pentru a masca un neajuns de a fi în literatură. Un neajuns mai ales pentru literatura modernă, care-și schimbase *pattern*-ul, dar al cărei părinte, pentru literatura română, se dorea acest Demiurg aparent bun, grijuliu cu noii născuți prin cuvântul literar. (Neo)avangardistul iar azi postmodernistul D. Țepeneag privește, literar vorbind, de foarte sus, peste mode și timp, în jos, spre firul Tradiției (Călinescu făcea invers, dar spre piscuri i se tulbura vederea), de aceea spune de-a dreptul că istoricul literar divinizat într-un moment de secularizare «nu pricepe nimic din modernitatea secolului XX». G. Călinescu era, înțelege D. Țepeneag, un «tradiționalist înrăit», deopotrivă în critica, istoria literară și în roman. E aici, subliniez, un mod de lectură explicit, perspectiva unui om al (neo)avangardei dispus la pact cu postmodernismul. Mircea Cărtărescu, în recenta sa carte *Postmodernismul românesc*, călcând bine, cel puțin în acest caz, pe urmele unui urmaș direct al lui Călinescu, anume N. Manolescu, consideră *Istoria* aceasta adulată, denigrată și până azi controversată, una de viziune modernistă, iar romanele autorului proto-postmoderniste, pentru postmodernismul *avant la lettre* al Școlii de la Târgoviște. D. Țepeneag îl numește, cu justițiarism tranșant, «șeful mafiei protocroniste». Formula nu e exclusiv senzaționalistă, dar și, așa spune, gândindu-mă la spiritul său ludic, de un umor central-european, senzuală. (...) G. Călinescu și-a făcut, pe când își făurea *Istoria*, propriul joc. A urmat apoi jocul său dublu. Dar numai după ce, o vreme, a adoptat, cu convingere înfricoșată, ca tovarăș de drum, jocul

decerebrat al culturnicilor emanați din athanorul rudimentar al jdanoviștilor de flamură sovietică. Nu-i o impietate dacă distingem între rolurile (eurile sale) succesive sau simultane. Cu toată compasiunea pentru figurile sale impuse de alții, nu avem dreptul să ascundem absența Marelui Rol oportun al bietului «divin»: acela de călăuzitor în spațiul literar universal. A ales rolul de răătăcitor în labirintul straniu deschis al literaturii române dintr-o vanitate frivolă și, cum vedem, monumental perdantă”.

11 iunie

● În nr. 331 al revistei „Dilema”, antropologul Vintilă Mihăilescu abordează necesitatea studierii fenomenului hip-hop autohton, inclusiv din perspectiva unei antropologii religioase (*Seara târziu, în curte*): „Câte probleme sunt de studiat în legătură cu acest hip-hop românesc pe care nimeni, din câte știu eu, nu-l studiază! (...) Desigur, imitația modelului american și, mai larg, vestic, este fundamentală în această «cântare a cartierului», dar dacă nu ar fi avut un corespondent în realitatea noastră socială, ea nu ar fi prins (...). De la *Beat generation* și *flower power* al mișcării hippy, această muzică a marginalilor, însoțită fără excepție de un anumit mod de viață (sau măcar de punere în scenă) proprie, a însemnat un refuz al societății instituite și – ceea ce este esențial – o cale de mântuire. O mântuire prin ieșirea din societate și crearea unei comunități de fani (o *communitas*, ar spune Turner) diferită, neatinsă de păcatele societății decăzute. Sau o mântuire prin distrugerea acestei societăți – în variantele «demonice» ale rock-ului – precum Sodoma și Gomora din alte vremuri. În această privință, toți cercetătorii sunt de acord, din câte știu, în a identifica existența unei forme de religiozitate (nu de religie!) în toate aceste mișcări”. □ Grupajul tematic al acestui număr, realizat de Anca Manolescu, are ca titlu *Ortodoxie și modernitate. O lună după vizita Papei*. ■ Teodor Baconsky își exprimă scepticismul privind înțelegerea mesajului ecumenic în societatea românească („*Unitate!*”): „Dacă e să spunem lucrurilor pe nume, suntem obligați să recunoaștem că actualmente pentru noi, ortodocșii, ecumenismul e un hobby cosmopolit asociat cu beneficii caritabile, un prilej de vorbe, de îmbrățișări mediatice și de promisiuni euforice. *Conștiința* noastră rămâne paralelă cu misterul universal al credinței care se caută pe sine, în toți copiii lui Dumnezeu”. ■ Emil Hurezeanu realizează un portret istoric elogios al Papei Ioan Paul al II-lea (*Agentul dublu*). ■ Ioan Pânzaru examinează strategiile specifice ale celor două biserici (*Între speranță și strategie*), cu concluzii prudente în privința efectului vizitei papei: „Vizitele Papei nu se lasă reduse la simple spectacole, deși le putem privi ca întâlniri ale clerului și credincioșilor sau ca un fel de sărbători religioase neînscrise în calendar. Ele sunt integrate organic într-un proiect complex, care vizează să modeleze într-un anumit fel viitorul. Avem noi, ortodocșii, noi românii, vreo astfel de strategie?”. ■ Florin Mihăescu abordează chestiunea apropierei dintre

ortodoxie și catolicism într-o perspectivă simbolică, formulând, la rândul-i, interogații prudente (*Simbol și realitate*). ■ De asemenea, revista găzduiește o parte a unui amplu dialog pe teme spiritual-ecumenice și morale între Andrei Pleșu și Andre Scrima, cu participarea Ancăi Manolescu (*Un „test de la capăt” al faptului religios*). Sunt abordate inclusiv chestiuni referitoare la discuțiile din cadrul grupului de la Mănăstirea Antim și la raporturile ambivalente cu Biserica ale regimului Ceaușescu, „carențele ecumenice” ale Bisericii locale fiind puse pe seama unor factori socio-culturali. O primă parte a convorbirii – purtate în iunie 1994 – a fost găzduită în numărul cu tema *Întâlnirea religiilor* (25 septembrie – 1 octombrie 1998) al revistei. ■ Z. Ornea semnează un articol istoric despre *Martiriul lui Inochentie Micu-Klein*, iar Virgil Ciomoș, un mic eseu intitulat *Transilvania, Transilvania*, în care deplînge, printre altele, lipsa unei „descinderi” a Papei în Transilvania, ceea ce transformă caracterul vizietii într-unul „mai curând ecumenic decât pastoral”. Cu finalul următor: „Ciudate aceste vremuri de cumpănă, când Occidentul laic ne aduce – la bordul unor avioane-îngeri, invizibile – sentimentul religios al unei veritabile apocalipse balcanice – în care timpul însuși pare să regreseze spre momentul «originar» (al descălecării sârbești, bunăoară) – iar Occidentul religios ne aduce – la bordul unui papamobil, superblindat – mesajul laic al unei veritabile istorii balcanice...”. ■ Horia-Roman Patapievică publică prima parte a unui eseu intitulat *Biserica Ortodoxă Română și modernitatea*, foarte critic la adresa implicațiilor politice moderne ale relației dintre Stat și Biserica Ortodoxă: „Cei care își bazează raționamentele ortodoxizante sau îngrijorările cetățenești pe o statistică de tipul celor 80% care au încredere în BOR și, în același timp, nu nutresc nici o încredere în alte instituții democratice, ignoră faptul evident că societatea românească, asemenea celei occidentale, este una profund laicizată (deoarece a suferit în mod ireversibil procesul de scoatere a religiei din sfera publică și de fixare a ei în sfera privată), ireversibil secularizată (deoarece, prin modernitate, societatea românească a pășit definitiv în logica transformării valorilor religioase în valori profane) și, prin deschiderea unei piețe libere a bunurilor religioase, societatea noastră a intrat și în logica pluralismului cultural care marchează sfârșitul supremației religioase a creștinismului. Pentru mobilizările de mase, religia, în societatea românească modernă, nu poate fi decât un pretext. E drept că, asociată cu naționalismul, religia poate oferi încă surprize: dar accentul cade pe naționalism și nu pe religie”. ■ Pe ultima pagină – articole de Maria-Francisca Băltăceanu, decan al Institutului teologic Romano-Catolic din București (*„Iată, am pus înaintea ta o poartă deschisă”*) și Alin Tat, profesor de filozofie, Institutul teologic Greco-Catolic, Cluj (*Ce poate să însemne vizita Papei*). □ Sub titlul *Povestea lui Ion Caraion și a talentului său*, Radu Cosașu se oprește, la rubrica sa „Din viața unui extremist de centru”, asupra „cazului Caraion” dintr-o perspectivă personală: „Cunoaște cineva, a citit sau a auzit de

referatele literare ale lui Caraion în calitatea sa de consilier la cartea Românească, pe vremea directoratului lui Marin Preda? Florin Mugur îmi vorbea stupefiat și entuziasmat de ele – nu erau referate, n-aveau nimic din stilul stas, tras la indigoul indiferenței, erau recenzii, cronichete, scăpărând între furie, dispreț și îngăduință, bijuterii stilistice pe care le iscălea fără să se gândească la publicare. Vor mai fi existând pe undeva? Se poate discuta dosarul acestui «monstru» fără ele? «Ion cel negru» cum îl numea Paul Georgescu, maimult decât amical, cu o anume admirație, deși îi putea face față oricând în materie de sarcasm distrugător – avea o credință fanatică în talentul său. Îl respecta ca pe Dumnezeu. Se respecta. Nu se înșela – se înșela rar în ale literaturii. Mai mare, mai bun decât el – ca să vorbim copilărește, cum se cuvine între poeți – nu-l considera decât pe Arghezi spre care (...) tindea și tânjea pe toate planurile, fie ale psalmistului, fie ale pamfletarului, după cum dă semn formidabilă lui prefață la ediția în două volume apărută la Cartea Românească. Cine vrea să înțeleagă Arghezi se duce la prefața lui Caraion, iar pentru Bacovia n-are voie să nu știe esul acela inegalabil *Sfârșitul continuu*. Politica – de la sinceritatea antifascistă de stânga, neblocată în prosovietism și dusă până la dezgustul anticomunist – nu-l obseda ca pe scriitorul român obișnuit, normal la cap. Ar fi însemnat să se înscrie. Nu accepta (...) să fie banal, nu se integra în clișeele «solidarului» sau «solitarului», nu știa să plictisească – nu, printre alte păcate, acesta, cel mai greu în literatură, nu l-a făcut niciodată. Nu putea scrie de mântuială, pe orice text își punea semnătura cerea, imperios, atenția maximă a cititorului, emoția lui literară, inteligența lui. Putea fi bănuț de grandomanie – niciodată de calofilie. De grafomanie – nicicum de prostie (...). Orgoliul lui își căuta doar cititorul (...) primul fiind el însuși. Nu accepta să-l dezamăgească, fie că scria referate literare de uz intern, fie că scria în jurnalul său, fie la Securitate, fie în reviste obscure, fie unui prieten, fie Diavolului însuși. Până și în pactul cu Diavolul – Caraion era dintre cei, puțini, care știu că acest pact e de neocolit în viața scriitorului de talent – până și Satanei îi scria cu inspirație literară, cu putere enormă de observație, cu bogăție de idei, cu o viață luxuriantă a frazei; nici măcar Diavolului nu-i putea scrie (dacă a «informat» Securitatea, pentru poveste e o nuanță spre folosul ei!) în șabloanele care știa foarte bine că-l mulțumesc. Lui însuși, sau unui general mai mult sau mai puțin (o)cult, Caraion trebuia să-i descrie – fabulos, scenă de nuvelă exemplară! – cum o mamă îl «terorizează» pentru a afla de la el cine și cum e primul soț al fetei aflate departe; făcea cu Diavolul (sau cu sine) eseuri pline de eminente considerații morale, teorii perverse despre exil și «propagită», îl și se «informa» prin portrete și schițe fulgerătoare, prin butade, cancanuri și haiku-uri, orice situație era siub controlul literaturii, cu o vervă dusă până la dizgrațios, cu o frenezie stilistică în cele din urmă fascinantă. Da, el putea să facă literatură fascinantă până și cu Secu! Îi era indiferent cu cine – dușman sau prieten –

dacă textul lui era bine scris! E monstruos? E mizerabil? E de neiertat. Și mai ce? Și mai cum? Literatura română, prea puțin dostoevskiană, nu mai cunoaște – la acest nivel al talentului – un asemenea caz de «dublu», ci de «posedat». De posedat al literaturii”.

● În „România Mare” (nr. 465), Ileana Vulpescu semnează un articol critic la adresa SUA, *Aghiasma lui Grigore*: „Politica «umanitară», prin care SUA omoară mult mai mulți oameni și fac mai multe pagube materiale decât orice fel de conflicte interne dintr-o țară, poate duce, în secolul următor, la omogenizarea Europei. Poate. Dar tot atât de bine, și la revenirea în secolul al XIX-lea, adică la lupta pentru identitatea națională. În intenția de-a alimenta ideea naționalistă – măcar a unor popoare ale Europei – SUA dovedește, până în prezent, doar un cinism și șovăiala slăbiciunii. N-au nicidecum anvergura unui mare cuceritor, ci doar mentalitatea tribală a unei hoarde de năvălitori. Un mare cuceritor se abține – din jenă – să mai pomenească de un umanitarism de care puțin îi pasă. Marele cuceritor dă calului ovăz «din pristolul de la Roma»”.

12 iunie

● În „România liberă”, la pagina de „Cultură”, sub genericul „Literatura pe Internet”, Ion Iovan prezintă proiectul *Biblioteca românească* – „un proiect cultural particular, non-profit, prin care se constituie prima bibliotecă virtuală a culturii noastre; situl se dezvoltă în Internet și funcționează în spiritul prevederilor legale referitoare la bibliotecile publice”: „Esența proiectului constă în îmbogățirea Internetului românesc cu text de calitate, prin transpunerea în variantă digitală a conținutului unei biblioteci fundamentale. Cu precădere, urmărim: publicarea textelor clasicii literaturii române și ale marilor gânditori naționali (acoperind ariile filozofiei, istoriei, sociologiei, eseisticii) în românește, dar și în principalele limbi străine: alcătuirea unor volume virtuale de sinteză – antologii, compendii, minienciclopedii – pentru majoritatea domeniilor culturii. (...) În momentul de față, *Biblioteca* este, credem, situl cu cea mai mare amploare din Internetul românesc, depășind echivalentul a 1.500 de pagini de carte. (...) O preocupare importantă, pe care ținem să o subliniem, este constituirea în cadrul *Bibliotecii* a unui *Index al cărții românești de cultură*, cuprinzând aparițiile de după 1990; acest index cuprinde deja (în diverse stadii) producția editurilor Fundației Culturale Române, Eminescu, Univers Enciclopedic ș.a. (...) Apelăm, din acest punct de vedere, la toate marile edituri, pentru ca această secțiune să devină un adevărat instrument de lucru, indispensabil întocmirii unei bibliografii, unui plan de lectură”.

● În „Adevărul”, Cornel Radu Constantinescu publică un articol despre scandalul restaurării Coloanei lui Brâncuși (*Restaurarea fără sfârșit*): „Povestea restaurării Coloanei infinite s-ar putea rezuma și astfel: o crimă, peste o sută de criminali și complici, nici o răspundere penală sau morală. (...)”

O ultimă analiză tehnică a Coloanei, realizată în mai anul acesta, relevă: la dezafectare, 11 din cele 16 module au fost fisurate, s-au prelevat barbar, fără aprobări și asistență specializată, probe de material din stâlpul central și dintr/un modul (...), s-a abandonat timp de 3 ani stâlpul central intemperiilor iernii, fără intenții de protecție (folia de plastic a fluturat doar propagandistic, cu efecte nocive de condens), fără monitorizare a degradărilor treptate. S-au săpat gropi inutile la fundația monumentului, în sfârșit, a murit un om. (...)/ Întreaga dezafectare a costat statul român, inutil, ba chiar păgubitor, peste 4 miliarde de lei. Se refuză și astăzi cu superbă încăpățănare reformistă orice verificare financiară a banilor risipiți pe instituții și persoane particulare. (...) Moare un muncitor de 43 de ani (...) care verifică starea construcției metalice din jurul Coloanei, nu de rutină, ci pentru că se anunțaseră vizite de cercetare la Coloană. A fost victima unui proiectant (Gheorghe Sion) și executant (Citex SA) iresponsabil”.

13 iunie

● Apare în „Adevărul” (sub semnătura lui Carmen Chihaia) un interviu cu Arcadie Suceveanu, vicepreședintele Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova: **„Pentru supraviețuirea scriitorilor basarabeni, aducem la Uniunea Scriitorilor până și... cartofi”**. Între altele, A.S. apreciază că, până de curând, „«deschiderea» dorită de toți exista mai mult dinspre noi spre România”. Și, mai departe, despre Uniunea pe care o conduce: „La noi, aș zice că se produce mai degrabă schimnarea scării valorice. Relieful nostru literar e în schimbare. Un proces foarte dureros pentru cei care, până mai ieri, se considerau stele fixe pe cerul culturii basarabene și care, acum, se văd eclipsați de noile talente. (...) / Ne străduim ca uniunea noastră să-și mențină statutul de instituție culturală. În anii '80 și la începutul anilor '90, ea a reprezentat un adevărat stat major pentru deșteptarea conștiinței naționale. Drama socială și economică actuală ne determină să acționăm însă (și) ca un sindicat de breaslă. (...) Lefurile și pensiile nu se plătesc cu lunile (...), oamenii nu au nici măcar minimul pentru subzistența zilnică. A dispărut noțiunea de «onorariu» la reviste și edituri. (...) De la buget primim doar 20.000-30.000 de lei anual (circa 3.000 de dolari) pentru a (mai) ține pe linia de plutire sărbătorirea «Zilei Eminescu» și a «Zilelor limbii române» (31 august)”.

15 iunie

● Alexandru George publică în „Adevărul” o scrisoare deschisă adresată ministrului de Finanțe (**Rugăciune fierbinte**): „Sunt unul dintre milioanele de cetățeni români aflați într-o situație ciudată, destul de frecvent întâlnită și, deci, în același timp banală: vreau să-mi plătesc impozitul pe clădirea al cărei proprietar sunt. Notați deci: nu cer vreo scutire, vreo reducere, vreo păsuire; nu, vreau să-mi plătesc o dare către Stat (...), VREAU SĂ PLĂTESC, așadar,

cu litere mari, ca să se vadă mai bine, și vă rog, în disperare de cauză, să mă ajutați (...)/ (...) Eu sunt OMUL CARE VREA SĂ PLĂTEASCĂ, fără să stea la coadă”.

● La rubrica „Paralele inegale” din „Adevărul literar și artistic” (nr. 472), Carmen Chihaia îl intervieuează pe Nicolae Balotă („*Câți dintre ei se vor întoarce în România?*”) (dialogul a avut loc cu ocazia celei de-a treia *Întâlniri a scriitorilor români din întreaga lume*, organizate de Uniunea Scriitorilor la Neptun, în perioada 2-7 iunie 1999). N.B.: „...în acest timp nou în care intrăm, care se profilează în jurul nostru, observ (...) un simptom. Anume, acela al dispariției unor centre culturale, ca centre unice, tabuizate, consacrate, ale spiritualității unei națiuni. Noi nu putem spune, privind în viitor (...), că, mâine, cultura română nu se va mai face doar în câteva centre, precum București, Cluj, Iași, Timișoara. Aș da numai un mic exemplu de descentralizare a culturii: o revistă foarte interesantă de poezie, «Poesis», apare la Satu Mare. Altele, la Deva, Suceava, Hunedoara. (...)/ Firește că descentralizarea culturală de care aminteam are în vedere întregul glob”. Totodată: „Nu poate să nu te doară această hemoragie a spiritului românesc, care continuă și după dezintegrarea regimului comunist. Elementele cele mai bune au plecat. Continuă să plece. Generații după generații (...), «vârfurile» se duc «acolo». Dar nimeni nu se mai întoarce în țară. Rămân în străinătate. Cei printre care mă număr și eu se mai întorc, își publică aici cărțile ș.a.m.d. Dar tinerii aceștia, de după noi, vor mai face acest lucru în secolul XXI, care le aparține?”. □ Un alt interviu din acest număr al revistei este acela acordat de Petru Dumitriu Ecaterinei Țarălungă: „*Am fost fericit când s-au răsculat românii...*”. P.D.: „...eu am rămas același scriitor care a scris *Cronica de familie*, care este dintre cele mai bune lucrări ale mele, însă schimonosită pe alocuri de tendința politică – trebuie să spun reacționară – fiindcă la noi civilizația și progresul României erau franțuzești, occidentale./ – *Dacă ar fi să mai umblați la text, ați mai umbla astăzi?*/ – La text... Să-l dreg... Poate, dar nu e deloc sigur./ – *Unde?*/ – Nu știu, acolo unde pute a regim comunist... Asta e o parte a răspunsului meu. A doua parte este că eu aveam ceva de spus pe care, în orice caz, n-aș fi putut să-l scriu pe românește și l-am scris, cât am putut de curând, pe franțuzește”. (O a doua parte a interviului este publicată în nr. 473, din 22 iunie, al revistei.) □ Sunt publicate, și în acest număr, articole grupate sub genericul „Centenar G. Călinescu”: „...soarta, ca și Achile, i-a vândut gloria cu prețul vieții” de Cornelia Ștefănescu, *Etica și metoda de lucru călinesciană* de Teodor Vârgolici, la care se adaugă un articol al lui G. Călinescu însuși, *Eu sunt ardelean...*, publicat în „Tribuna poporului”, la 15 octombrie 1944. □ Daniel Dimitriu publică un eseu despre poezia lui Leonid Dimov: *Pitorescul și „Fantasticul banalității”* („Poezia lui Dimov schimbă «rangul» obiectelor și faptelor banale, o dată prin integrarea lor în universul oniric, din care nu lipsesc proiecțiile freudiene, a doua oară – și concomitent – prin

poleirea lor cu «răsuflarea» versului. Poezia este bagheta magică a vrăjitorului, care transformă orice cuvânt, fie și pe cel mai umil, în obiect straniu și de preț. (...) / Leonid Dimov dovedește că în spațiul poeziei românești pitorescu și fantasma sunt deplin viabile ca pereche, așa cum se întâmplă în basm”).

● La rubrica „Show biz da’ culți” din „Academia Cațavencu” (nr. 23), sub titlul **Brebani albi pentru premii negre** și sub semnătura *Tontemporanul*, este ironizat autorul *Bunevestiri*: „Hotărât să transforme revista «Contemporanul – Ideea europeană» într-o revistă măcar regională, directorul ei, prozatorul Nicolae Breban, a angajat o echipă tânără, bățăioasă și cam nedusă la biserică. Care echipă s-a enervat foarte tare pentru că premiul pentru proză al Uniunii Scriitorilor pe anul acesta a fost dat unui oarecare, ȣuțerul lui Laurențiu Ulici. Nu-i zicem numele că, Doamne ferește, află lumea de el. Drept pentru care băieții noștri au scris că premiul i-a fost acordat aceluia fiindcă nici mai mult, nici mai puțin, Ulici și-a omorât mama! Și, ca să nu fie pârât autorităților, dă premii peste premii singurului martor al faptei sale reprobabile. Asta, da, *idee europeană*! În loc să se enerveze pe juriul care a dat premiul, băieții lui Breban au făcut un banc prost. Fiindcă niciodată premiul nu poate fi vinovat că a luat Premiul, ci juriul care l-a dat. Și uite așa, din cauza unui juriu, a ajuns L. Ulici, președintele Uniunii Scriitorilor, să-și omoare mama cu martori care scriu cărți proaste. Numai că mama senatorului de Brăila trăiește bine mersi”.

● Într-un articol din „Dacia literară” (nr. 2), *Epopee restituită*, Constantin Coroiu rememorează impactul creat de republicarea, în 1982, a *Istoriei literaturii române de la origini până în prezent* de G. Călinescu: „După mai bine de patru decenii de la prima ediție, critica și cititorii s-au aflat cu 17 ani în urmă nu doar în fața unei restituiri, dar, pur și simplu, au descoperit că au în față o carte ce parcă fusese scrisă ieri. Impresia de noutate absolută este copleșitoare. Aceasta explică în bună parte tonul reverențios, sfetnic sau encomiastic al comentariilor – la urma urmei nu poți evita cuvintele mari atunci când vorbești despre marile cărți! – dar și interesul unor categorii largi de public pentru *Istoria* călinesciană. Niciodată o operă de critică și portretistică literară nu a fost atât de așteptată și de solicitată vreodată la noi. E un fenomen demn și de atenția sociologilor. Am intrat în acei ani, ca realizator de emisiuni literare la Radio, în zeci și zeci de librării. M-am interesat de fiecare dată, de cota interesului suscitată de *Istoria* lui Călinescu și pot depune mărturie că dacă s-ar fi luat în considerare toate cererile, ar fi fost necesar un uriaș efort editorial, fără precedent”. □ Grupajul consacrat centenarului G. Călinescu continuă cu un articol al Elvirei Sorohan, *G. Călinescu și programul Jurnalului literar*, și cu un articol semnat de Lucia Berdan, *G. Călinescu, etnolog?*. □ Din sumar mai menționăm: *Teodorenii: o triadă atașantă* de Constantin Ciopraga; *Eminescu și teatrul* de Al. Husar; *Cantemir și Caragiale. Între Istoria ieroglică și O scrisoare pierdută*, Simion Bogdănescu; *Asociația Scriitorilor din Iași la 50 de ani* de Gavriil Istrate. □ Flory Stanciu intră *În dialog cu români din Israel*, intervievându-i pe

scriitorii Shaul Carmel, Mariana Juster, Adrian Ioinovici. Nota redacțională care însoțește convorbirea cuprinde următoarele date: „La Casa Scriitorilor din Tel Aviv, a avut loc o «Seară de muzică și umor», susținută de actorii filialei române în sprijinul noului *Partid de centru pentru progres* al originarilor din România. La reușita serii și-au dat concursul Nansi Brandes (interpretând cu mare succes *Hora Stacatto*) și Sofia Gelman care a interpretat un duet comic cu Mordehai Ben Sahar. Poetul Shaul Carmel a rostit un salut la adresa noului partid și apoi a recitat câteva din creațiile sale, iar prozatoarea Maria Juster a citit câteva pagini de proză”. ■ *Shaul Carmel*: „Spectacolul din seara aceasta se dă în favoarea partidului românesc. Românii au hotărât acum, după cincizeci de ani de pustiu, să se adune și să-și facă un partid al lor și eu am hotărât să îi ajut în mod eficient. După cum știe cititorul român, Revoluția franceză nu a fost făcută de jacobini, ci a fost făcută de scriitori și scriitorii trebuie să ajute pe conducătorul acestui partid românesc. E cam un partid de bătrâni, dar bătrâni care încă mai pot face ceva”; „Voi fi împreună cu prietenii mei din România, cu membrii academiei Române, să primesc această distincție [Pemiul «M. Eminescu»], a unei țări de mare cultură, din care eu m-am adăpat, cultură din care mă trag; continui să scriu în această limbă și sunt fericit”. ■ *Mariana Juster*: „Eu sunt moldoveancă, sunt din târgul Frumușica, județul Botoșani. Acolo am trăit până la război și după aceea la Botoșani, unde am terminat și liceul, am activat la cenaclu, apoi am lucrat la București, la cinematografie, am făcut studii. Am absolvit Facultatea de Filologie din București și am avut profesori pe Iorgu Iordan, Rosetti, Tudor Vianu, ș.a./ În 1960, am venit în Israel./ (...) La noi în casă, am organizat un cenaclu literare care ține de 15 ani și avem și o revistă, «Punct»”. ■ *Adrian Ioinovici* vorbește despre inițiativa politică a grupului de scriitori israelieni originari din România: „Noi suntem aproape jumătate de milion de oameni originari de pe plaiurile române, oameni care au reușit minunat în viața științifică, în viața economică, în viața artistică a țării. Însă, noi considerăm că acum, a reuși în societate, nu este suficient. Noi vrem să fim printre cei care iau deciziile. Credem că noi am venit din România cu o bogată cultură, cu un bun simț cu care vom influența luarea deciziilor în Israel. În acest scop am făcut un partid politic, pentru a putea influența viitorul acestei țări”.

● Conform unei informații din „Ziua”, „Fundatia Culturală Română lansează astăzi, la ora 13.00, revista «New International Journal of Romanian Studies» avându-l ca redactor-șef pe Sorin Alexandrescu. Vor prezenta: Augustin Buzura, Sorin Alexandrescu, Mihai Retegan, Mihai Măniușiu, Marcel Iureș și Oana Pellea” (*O nouă revistă la Fundația Culturală Română*).

16 iunie

● Întorcând pe dos o veche formulă encomiastică a lui Eugen Barbu („divinul critic”), editorialul lui Nicolae Manolescu din nr. 24 al „României literare” (*Hulitul critic*) încearcă să-l extragă pe G. Călinescu, la centenarul nașterii, de

sub incidența revizionismului etico-politic recent, delimitându-se în special de Gh. Grigurcu și de contestării generației anterioare acestuia: „Centenarul nașterii lui G. Călinescu (19 iunie 1899-12 martie 1965) nu cade în cel mai fericit moment al posterității marelui critic. Niciodată contestația n-a fost mai vehementă. Se înmulțesc îndeosebi observațiile pe tema versatilității lui politice. Învinuirea de colaboraționism este pe buzele multora. Mai rare, deși nu lipsesc, sunt obiecțiile făcute operei propriu-zise. În special romanele postbelice își văd știrbit prestigiul. Nici monumentala *Istorie a literaturii de la origini până în prezent* n-a scăpat cu totul de săgețile (unele înveninate) ale comentatorilor. Numai școala păstrează intact soclul cărțurului. Întrebarea este pentru câtă vreme. Divinului critic de odinioară i-a luat locul un critic tot mai hulit. Pentru varietatea și profunzimea contestației actuale a lui Călinescu, articolul d-lui Gh. Grigurcu, pe care-l publicăm în acest număr, este pe deplin caracteristic. Trebuie să recunosc că am ezitat o clipă a-l încredința tiparului. Dintr-un motiv protocolar: prejudecata aniversărilor este mult prea tenace spre a nu ne fi pus problema că un articol negativ, precum acela al colaboratorului nostru, ar putea să-i șocheze pe destui dintre cititorii de bună credință. Ne-am asumat, până la urmă, riscul. Ne-am spus că n-avem nici o șansă de a schimba o astfel de mentalitate, în definitiv, necritică, dacă nu înfrângem tabuul cu pricina. (...) În ce mă privește, deși nu-i pot nega d-lui Grigurcu justetea multor observații, bazate, de altfel, pe fapte sau pe citate elocvente, mă despart de d-sa într-o privință și anume într-una esențială. Dacă n-ar fi scris articolul pe care-l publicăm în paginile 3, 12-13 și 14, eu tot aș fi scris editorialul, la a cărui idee țin și care mă desparte de dl Grigurcu./ Am observat mai demult că reacția la Călinescu vine îndeosebi dinspre generația de dinaintea noastră, aceea care l-a cunoscut în anii '40. Dl. Virgil Ierunca, ieri, dl. Adrian Marino, azi, sunt purtătorii de cuvânt ai acestei atitudini extrem de critice. Dl. Grigurcu este, el, o excepție de la regula generației noastre, care l-a cunoscut în anii '60, și care este mult mai favorabilă lui Călinescu. Cele două decenii care ne despart pe unii de alții conțin cheia diferenței de apreciere./ Imediat după 1944, Călinescu a fost pentru mulți intelectuali o decepție. (...) Chiar dacă i se știa versatilitatea (apropierea de Crainic și de «Gândirea», urmată de răfuiala cu ortodoxismul, carlismul de ocazie, o destul de pronunțată pledoarie pentru specificul național în *Istorie*), ea nu mai putea fi privită cu aceeași îngăduință în condițiile de după război, când democrația era amenințată și cultura se afla într-un mare pericol. Pentru mulți dintre contemporanii săi din anii '44-'47, Călinescu devenise odios. Publicistica lui politică din acei ani m-a iritat pe mine însumi, când am citit-o, strânsă în volum, trei decenii mai târziu. Conflictul meu din 1972 cu succesorul lui G. Ivașcu la conducerea «Contemporanului» s-a încheiat, se știe, cu o recenzie la *Marele singuratic* de M. Preda, dar a început, ceea ce nu se știe, cu una la culegerea de articole a lui Călinescu. Recenzia la Preda, refuzată de la publicare, a fost picătura care a

făcut să dea pe dinafară apa din vasul umplut deja de refuzul anterior de a mi se accepta unele critici la adresa publicistului Călinescu, din anii '44-'47. Aceasta, în împrejurările în care generația mea l-a iubit pe Călinescu, așa cum îl descoperea în jurul lui 1960, când noi ieșeam de pe băncile facultății, iar Călinescu dintr-un deceniu de marginalizare. (...) Ce fusese înainte de epoca de interdicție nu ne interesa./ (...) Dar nu e vorba doar de naivitate sau de ignoranță: e vorba de faptul că această percepție, care a făcut din Călinescu idolul nostru, ne-a ajutat să ne dezvoltăm noi înșine. Am citit prin el literatura română. Am învățat prin el critica. Ne-am însușit prin el un stil. Generația mea a avut revelația spiritului critic prin Călinescu. Trezirea din somnul dogmatic, noi i-o datorăm lui Călinescu. Spun aceste lucruri nu fiindcă mi s-ar părea complet anormală contestația de azi și nici în ideea că adevărul, chiar dureros, ar trebui tăcut. Nu-l apăr pe Călinescu de nimeni, iar de dl. Grigurcu mai puțin decât de oricine. Vreau doar să explic că marele critic a jucat în relansarea literaturii române după colapsul proletcultist un rol excepțional". ■ Textul invocat – al lui Gheorghe Grigurcu (*G. Călinescu la centenar*) – se desfășoară în linia cunoscută: „Ne situăm încă pe un teren accidentat, contradictoriu, pe care revizuirile nu se pot desfășura nestingherit, așa cum ar fi fost de a’teptat, subminate fiind de puternice forte conservatoare. Prezente, într-o manieră deseori autoritară și excomunicativă, la Academie, la Universitate, în mediile învățământului românesc în genere, ele nu reprezintă, *de facto*, decât o prelungire, desigur distilată și cu destulă iscusință mascată, a acelei mentalități dogmatice care și l-a subordonat pe G. Călinescu, distorsionându-i conștiința estetică. «Estetismul» pseudolovinescian, ca și «apolitismul» ipocrit, nu formează decât paravanele derutante ale unei moșteniri ideologice, trecute prin diverse etape, autoritariste, dirijiste, intolerante, nereceptive la înnoire. (...) Dar G. Călinescu cel viu, cel adevărat nu izvorăște din discursul laudelor stereotipe, ci din condeiele hulite ale «contestatarilor», «negativiștilor», «demolatorilor». Singurele în stare a ni-l restitui, a-i asigura, la ceasul de față, supraviețuirea ideală”. □ Adriana Bittel consemnează pe larg cea de-a treia întâlnire (la Neptun) a „scriitorilor români din întreaga lume” (*A treia întâlnire de la Neptun*), preluând declarații extinse ale unor participanți: „Între 2 și 6 iunie a.c. a avut loc (un loc paradisiac la început de vară, cu mirosul mării amestecându-se cu parfumul socului, iasomiei și caprifoiului), la Neptun, cea de *A treia întâlnire a scriitorilor români din întreaga lume*, mai precis a unor autori din țară, inclusiv din Basarabia și Bucovina de Nord, cu unii dintre scriitorii români stabiliți în Occident. Organizată de Uniunea noastră cu ajutorul generos al firmei Gelsor și al altor sponsori cu interes pentru cultură, întrunirea le-a impus în acest an invitaților o chinuitoare opțiune: sau Târgul de Carte de la București sau câteva zile pe gratis la mare. Deși i-am solicitat, în repetate rânduri, câteva minute lui Laurențiu Ulici, pe care voiam să-l întreb, între altele, și de ce a ales pentru această întâlnire tocmai perioada celei mai

mari sărbători a cărții, președintele Uniunii Scriitorilor n-a găsit nici un pic de timp pentru «România literară» (sau nu sunt eu un paparazzi destul de hărțuitor). (...) Ediția din acest an mi s-a părut de un nivel mai scăzut decât cele precedente, cu multă vorbărie și idei mai puține. S-a abordat o varietate de stiluri retorice, de la cel patetico-lemnos la delirul patologic, de la confesii sentimentale și laude de sine la povestiri pilduitoare, și de la excursuri profesionale la răfuieli cu unii confrăți (în general absenți). S-a discutat, firește, despre războiul din Iugoslavia, din puncte de vedere opuse, s-au făcut predicții, în general pesimiste, despre soarta literaturii în mileniul al treilea, s-a vorbit din nou despre handicapul scriitorului într-o limbă de circulație restrânsă și s-au făcut iarăși comparații cu cehii, ungurii și polonezii, ba chiar și cu albanezii, care sunt solidari în a-și face cunoscută cultura în lume. S-a vorbit din nou, cu aceleași argumente și exemple, ca și în '95 și '97, despre necesitatea înființării unui Institut Cultural Român, au fost iar aduse în discuție extremismele de dreapta și stânga și dacă sunt ele comparabile sau nu, au fost puse pe tapet, pățimaș, cele două «cazuri», Eminescu și Caraion... (...)/ Plăcute, dar cu mai puțin antren decât în alte dăți, au fost și discuțiile prietenești de seară: împărțirea în hoteluri diferite, pe căprării, a diasporenilor, pământenilor și ziariștilor, vârsta medie, ca să zicem așa, matură a participanților și un soi de oboseală-blazare au făcut ca lumea să regăsească relativ devreme televizorul din cameră, deși au fost și nopți cu lună și privighetori. Am reușit totuși să stau de vorbă (...) cu cinci dintre colegii noștri care trăiesc în afara granițelor”. Iată câteva fragmente din aceste dialoguri: ■ *Dinu Flămând* (Franța): „Vin pentru prima oară la acest Colocviu și mi se pare extraordinar faptul că el există. Toată lauda pentru Laurențiu Ulici și Eugen Uricaru, care au găsit bani și au energie să îl realizeze. Nu-i puțin lucru într-o lume în care totul pare să fie făcut doar spre binele oamenilor de afaceri și în folosul politicianilor. (...)/ Sigur că tema gravă propusă dezbaterilor – dacă va mai exista literatură română în mileniul în care intrăm și de ce fel – nu poate fi epuizată în luările noastre de cuvânt. Important e mai cu seamă că ne-am pus tot felul de întrebări. Si ne-am prezentat unii altora cu ceea ce ne doare, ne înspăimintă sau ne bucură”; ■ *Sanda Golopenția* (S.U.A.): „Pe mine mă stimulează discuțiile din care prind din zbor preocupările unei comunități. Prima idee care m-a atras a fost aceea a limbii române așa cum se vorbește ea departe de România: o limbă arhaică, ce a pierdut contactul cu cea vorbită curent în țară. Venind după mai mulți ani, am avut o enormă surpriză nu atât cu privire la cuvintele sau expresiile din limba vorbită acum, pe care eu nu le știu, cât la sentimentul ce stă în spatele lor, pe care l-aș numi un fel de cinism tineresc. Am constatat că există un mod mult mai dur de a vorbi românește, decât cel care a caracterizat de pildă generația mea. (...)/ Poate să fie și un fenomen de generație, dar e clar că se petrece în primul rând o mutație afectivă în atitudinea față de limbă. Există un fel de nemulțumire care

transpare în aspirarea limbii, în aspirarea metaforelor, într-un fel de brutalitate a vorbelor, pe care eu nu o pot imita, fiindcă nu o am în mine, nici în cotidianul meu. Deci mă simt acum diferită ca mod de a vorbi, fiindcă rămân la parametrii care există pentru mine din trecut”; ■ *Emilian Galaicu Păun* (Republica Moldova): „Prin neparticiparea la colocvii a generațiilor tinere, ultimele două, să zicem, s-a ajuns la acest ton cam pesimist în majoritatea discursurilor. Vedeți, tinerii din generația mea n-au chef să discute generalități, despre panorame, sau să proiecteze un viitor abstract. Pe noi ne interesează lucruri mai practice în legătură cu scrisul nostru: posibilități de a fi editat, tradus, reviste etc. De fapt, avem și realizări concrete: în reviste de bună calitate care apar acum în țară, «Euphorion», «Vatra» și altele, au fost atrași colaboratori stabiliți în multe țări, sunt publicați frecvent scriitori de valoare din Basarabia, deci problema integrării lor în literatura română a fost în acest fel realizată. (...) Eu cred că ne citim mult mai bine, suntem mai interesați unii de alții când ne și cunoaștem, avem altă curiozitate pentru cartea unei persoane pe care am văzut-o, am ascultat-o, ne-am vorbit. Dar și mai importante sînt, cum spuneam, urmările practice ale acestor întâlniri, și ele există, se văd deja. (...) Dacă țin bine minte, la prima ediție, din '95, s-a vorbit despre necesitatea de a fi mai bine cunoscuți în țară scriitorii din diaspora. Între timp, editurile Cartea Românească, Eminescu, Albatros, DU Stil, Editura Fundației și altele au tipărit multe cărți ale autorilor români din afara granițelor, au umplut acest gol. Ei au fost cuprinși și în antologii, au fost puși la locul ce li se cuvenea în literatura română”; ■ *Dan Safran* (Suedia): „Sunt convins că e bine ca scriitorii din România să ia legătura cu colegii lor stabiliți în străinătate sau cu cei din Basarabia și Bucovina de Nord, să discute împreună probleme profesionale și despre soarta culturii române. M-aș fi așteptat însă să se vorbească mai mult despre condiția scriitorului în exil. Acest scriitor are o situație specială: îi e greu să pătrundă în literatura țării de adopție, atîta timp cît continuă să scrie în românește, iar dacă nu a apucat să se afirme în România înainte de plecare, cu greu o mai poate face scriind în străinătate. Deci, într-un fel el e un out-sider. (...) Trebuie să spun că un traducător care transpune dintr-o limbă de mică circulație, cum este româna, are o mare responsabilitate: el nu numai că traduce dar și introduce scriitori la care publicul și critica nu ar avea altfel acces. De aceea traducătorul trebuie să fie foarte atent ce alege./ În afară de Pleșu și Liiceanu, ce ați ales dvs. pentru a prezenta cititorilor suedezi?/ Am tradus multă poezie – Marin Sorescu, Ana Blandiana, Ileana Mălăncioiu, Denisa Comănescu ș.a. Apoi am tradus *Pe culmile disperării* a lui Cioran, iar ambiția mea acum este să aduc la îndemîna cititorilor din țara în care trăiesc partea românească a operei unor scriitori români universal cunoscuți – Cioran, Tristan Tzara, Eugène Ionesco, Paul Celan, Benjamin Fondane. Interesul este mare tocmai pentru că voi prezenta creațiile lor ignorate, scrise în românește. (...) Cît despre Benjamin Fondane,

am ambiția să-l fac cunoscut pe acest mare poet despre care suedezii nu au auzit”; ■ *Dumitru Radu Popa* (S.U.A.): „...Mi se pare paradoxal că nu reușim să ne dezbărăm – constat asta cu mâhnire, pentru a treia oară aici – , de un anume exclusivism extrem, când la un capăt, când la celălalt. Extremismul este un semn de provincialism și de bornare. Extremistul e, prin forța lucrurilor, un procustian, el vrea cu orice preț să lungească tot ce-i prea scurt pentru măsura lui ori să scurteze tot ce-i prea lung. Un recent exemplu ce-mi vine în minte e, ca să ne menținem fie și măcar formal în zona paradoxurilor, tratamentul de care s-a «bucurat», la o anume parte a criticii, cartea lui Sorin Alexandrescu, *Paradoxul român*. Eu am citit-o ca pe o remarcabilă culegere de eseuri politico-istorice. Dar această carte de eseuri – nu un tratat, o biblie impusă ca unica valoare în materie – a stârnit reacții virulent polarizate. Același text a fost acuzat, pe de o parte, de naționalism, antisemitism etc., pe de alta de cosmopolitism, anti-românism etc. Îmi vine aproape să spun că, pesemne, nimic din toate acestea nu sunt în text, ci mai degrabă în conștiința – sau mai ales subconștientul! – comentatorilor. (...) / Ce să spun? Că e paradoxal cum intelectuali pe care tot numai nuanțe îi deosebeau în timpul odiosului au știut să facă într-un fel corp comun atunci și nu mai știu cum să o facă acum? (...) E, iarăși, paradoxal că intelectuali extrem de deschiși la minte și care au avut de pățimit pentru asta, fiecare în felul său, precum Liiceanu, Dorin Tudoran sau Nicolae Manolescu, sunt ostracizați și arătați cu degetul drept «antisemiți» sau «negaționisti» numai pentru că au îndrăznit, ca atâția alții în Occident și Statele Unite, să se întrebe, în mod firesc, dacă procesul Holocaustului n-ar putea fi paralelizat de procesul Comunismului, cele două cancere ale acestui secol. Cum vrem să fim europeni, occidentali, dacă nu învățăm să renunțăm la extremism? (...) Cui îi folosește, în fond, să pună în aceeași oală pe Manolescu, Tudoran, Liiceanu cu Vadim, Funar, Păunescu și să transforme toată cultura românească într-o adunătură de troglodiți periculoși?”. □ Cristian Teodorescu se delimitează, în cadrul rubricii sale „La microscop”, de o atitudine prezentă în zona electoratului antifesenist (*Rușinea de ai tăi*): „Din câte am observat, această rușine vine de la o generalizare forțată. În '90, după mineriada din iunie, am citit sau auzit asemenea mărturisiri care porneau de la observarea acțiunii minerilor, a unor persoane aflate atunci la putere și a unei mulțimi care a aclamat isprăvile minerilor. Mi se pare foarte normal să-ți iei distanță față de anumite acțiuni cu care nu ești de acord și e chiar important ca în împrejurări în care majoritatea e de partea unor acțiuni dezonorante să îți faci public punctul de vedere. E important nu numai pentru tine ca individ, ci și pentru poporul din care faci parte. Dar una e să condamni ce fac sau susțin unii dintre concetățenii tăi, fie ei și o majoritate, și mult alta să declari că îți e rușine că ești român”. □ Alex. Ștefănescu comentează entuziast (*Revenire spectaculoasă*) primul roman postdecembrist al lui Augustin Buzura, *Recviem pentru nebuni și bestii*: „Masivul roman *Recviem pentru nebuni și bestii* reprezintă,

printre altele răspunsul său, sincer și transant, la întrebarea obsesivă Ce credeți despre societatea românească de azi?/ (...) Cu mențiunea însă că valoarea sa nu se reduce nici pe departe la curajul opiniei. Este vorba de un roman-roman, de o imagine a unui mod de a trăi transfigurată literar. Augustin Buzura este Augustin Buzura cel dintotdeauna, grav și lucid – grav până la patetism și lucid până la sarcasm. Cartea sa are mai mult dramatism decât o mie de cărți ale altora la un loc. Și, spre deosebire de cărțile anterioare ale autorului însuși, este scrisă și foarte clar. (...) Romanul are o tensiune maximă, de la ultima până la ultima pagină. Totul este intens, răscolitor, extenuant. Când Matei Popa, purtătorul de cuvânt al romancierului, obosește, alte personaje preiau sarcina atacării cititorului cu întrebări fără răspuns, neîngăduindu-i nici o clipă să adoarmă din punct de vedere moral. Chiar și personajele care disprețuiesc morala contribuie, printr-un fel de surescitare, la întreținerea atmosferei de incandescență luciditate. Uneori îți vine să arunci cartea din mână, dar nu pentru că te-ar plictisi, ci fiindcă nu o mai poți suporta./ Revenirea lui Augustin Buzura la condiția de scriitor care se pronunță asupra lumii sale este spectaculoasă”. □ Pe ultima pagină, „Cronicarul” consemnează simpatetic activitatea revistei Târgului Internațional de Carte de la București „BOOKAREST” și evenimentele adiacente: „Gala Premiilor Aspro, cu Premiul pentru Experiment, Șerban Foarță (*Caragiale*) și cu Marele Premiu, Dorin Tudoran pentru *Kakistocrația*. «Șerban Foarță a găsit și noima abrevierii ASPRO. Este un vocativ: Aspro!»). Ploaia alungă oamenii de pe terasa La Motor: «printre puținii care au scăpat – Mircea Cărtărescu – sub o imensă umbrelă neagră» (M.I). SÎMBĂTĂ și DUMINICĂ, în week-end: vizitatorii sporesc, personalitățile revin, reporterii se mișcă iute, au ochi buni și reportofoane cu baterii încărcate. Semnalăm rubricile «Din târg culese» (la care contribuie toată floarea studențimii de la Litere), Jurnalul (de Târg) al Adinei Dinițoiu, observațiile Luminiței Marcu, interviurile și instantaneele lui Cristian Munteanu, Paul Cernat, Dana Gheorghe, Emilia David și «capul limpede» al lui Ion Bogdan Lefter”. Mulți dintre tinerii colaboratori ai revistei se regăsesc și în paginile de recenzii („Lecturi la zi”) ale „României literare”.

● O notiță semnată de Viorica Rusu în „Adevărul” anunță lansarea unei noi serii dintr-o publicație prestigioasă: „*New International Journal of Romanian Studies*” – o nouă revistă a Fundației Culturale Române: „...revista își reia apariția sub conducerea lui Sorin Alexandrescu. Boardul editorial este format din Mircea Angheliescu și Paul Michelson (Huntington College, USA), secretar de redacție fiind Oana Fotache. Între personalitățile care vor alcătui «advisory Board» se numără George Banu (Paris), Marco Cugno (Torino), Dennis Deletant (Londra), Catherine Durandin (Paris), Sanda Golopenția (USA), Adrian Marino (Cluj), Virgil Nemoianu (USA), Alexandru Zub (Iași) (...)./ În ceea ce privește programul revistei, Sorin Alexandrescu a declarat că acesta nu va ocoli subiectele incomode, ci, dimpotrivă, le va căuta

deliberat. (...) Va fi o publicație provocatoare, în care domeniile de preferință vor fi istoria, dar și prezentul, actualitatea politică, literară, artistică. (...) / Redactorul-șef a dezvăluit că, în următorul număr, în seria documentelor prezentate un loc aparte îl vor avea articolele «legionare» ale lui Mircea Eliade. Aceasta, după ce în numărul inaugural al acestei serii, au fost publicate stenogramele ședințelor Comitetului Executiv al CC al PCR din 21-25 august 1968. / (...) Revista va avea două apariții pe an și va avea 250 de pagini, adresându-se unui public de specialiști, universitari, studenți din Europa și America”.

17 iunie

● Într-un articol din „Contemporanul – Ideea Europeană” (nr. 24), **Zidul poetului Ion Caraion**, Aura Christi se întreabă: „De ce această atenție exagerată față de destinul «privat» al poetului Caraion? Din ce motive «România literară» (nr. 13-14 a.c.), una dintre cele mai prestigioase reviste din țară, condusă de domnul Nicolae Manolescu, exegetul care este – cel puțin pentru mine – *o instituție vie*, publică – alături de texte semnate de scriitori de prima linie a literaturii române – pagini din *jurnalul intim* al lui Ion Caraion, jurnal confiscat de către organele securității (pagini publicate fără consimțământul moștenitorilor poetului, retras în neființă), comentarii făcute de către dl. Pelin, cu aplomb, cu aerul că se erijează – el însuși, cine altul! – în ipostaza unui judecător, a unui ins ce-i dă lecții de morală (având girul unui mare critic) nimănui altcuiva decât marelui poet Caraion, ce nu se poate apăra pentru că pur și simplu... a murit, ce și-a văzut – răstimp de 11 ani! – sufletul *putrezind în pușcăriile totalitare* și din cauza unor servitori zeloși, încheiați la toți nasturii minții, se pare, ca dl. «moralist» notoriu, dl. Pelin. (...) Din ce motive se publică diverse «colaje», informații trunchiate despre unul dintre poeții de prima mână a literaturii române? De ce această avalanșă de calomnii, jumătăți de adevăr? De unde această foame a detaliului ce ține de intimitatea strictă a unei personalități publice? De unde apetitul dosariadelor, pofta demonizărilor, repeziciunea de a calomnia, de a intra în pielea judecătorului suprem? Care e motivația accesului parțial la dosarele securității? Cine hotărăște ce dosare (sau ce parte de dosar) să fie date (dat) publicității ori nu? În ce măsură aceste dosare sunt *credibile*?, în condițiile în care securitatea a fost o armă în slujba statului totalitar: *o armă de represiune, intimidare, falsificare, exterminare*? Nu în ultimă instanță, e vorba de noi. *Cu noi ce se întâmplă?* Iată întrebarea. *Noi* de ce admitem să fie calomniat un Poet, calomniindu-ne pe noi înșine astfel? *Noi* din ce motive ne lăsăm manipulați? Numai pentru că vrem să creștem tirajul revistelor noastre literare? *Noi*, mă întreb cu evidentă, amară naivitate, vom continua să existăm – în literatură – în grupuri, grupulețe, biserici, bisericuțe literare, ce se «ciondănesc» între ele? se grăbesc să vitupereze, să lovească, să caute nod în papură, să-și cultive... harțagul?”.

● Ștefan Aug. Doinaș formulează, în „Cronica română”, un punct de vedere despre volumul *Eterna iubire*, o „Antologie de versuri de dragoste ale poezilor din Basarabia și Nordul Bucovinei” (Editura Biodova & Cronica română. București, 1999), alcătuită de Anatol Ciocanu. „Deși nu este propriu-zis o antologie (nici un criteriu estetic, nici o judecată de valoare nu prezidează selecția); și deși nu conține numai *versuri de dragoste*, cartea este – pentru mine – emoționantă: găsesc în paginile ei numele unor poeți care au hrănit primele mele încercări lirice din adolescență, pe vremea când România Mare nu era ciuntită: Ion Buzdugan, Pan Halippa, D. Iov, T.N. Suruceanu, Emilian Bucov, George Drumur, Bogdan Istru, George Meniuc și alții. Prima întrebare pe care mi-am pus-o a fost următoarea: unde sunt ceilalți *iconari* care au ilustrat poezia bucovineană între cele două războaie, precum Mircea Streinul, Iulian Vesper, Teofil Lianu, Neculai Roșea etc? (...) Voi considera această carte o binevenită crestomație a liricii din Basarabia și Bucovina, menită să exprime *eterna iubire* a poezilor. În primul rând, față de acel aci de identitate și perenitate a spiritului nostru care e însăși limba română. Personal, aș fi dorit ca selecția să fi fost făcută cu o anumită grijă, mai pronunțată față de valoarea intrinsecă a poemelor, iar prezența poezilor să nu se rezume la numai un singur poem (nu întotdeauna cel mai reprezentativ!), și nici să nu fie extinsă în beneficiul unor simpli începători. Pentru a demonstra cât de puternică este această *eternă iubire* în provinciile care au fost răpite spațiului geografic românesc, antologatorul ar fi trebuit să insiste asupra acelor realizări care s-ar putea înscrie într-o adevărată antologie lirică. Nu mă îndoiesc nicidecum că ar fi avut de unde alege poeme care să-i reprezinte pe cei prezenți la adevărata lor valoare. Mă gândesc că, de pildă Grigore Vieru și Leonida Lari (ca să nu numesc decât doi dintre scriitorii pe care îi cunosc mai bine) au destule poeme de calitate care ar fi meritat să fie antologate aici. Cât privește generațiile mai tinere, mă mulțumesc să-l amintesc pe *Vaierul* Matei (născut în 1959), un nume reprezentativ pentru intelectualitatea basarabeană actuală”. □ Cu privire la acest volum se exprimă și Alex. Ștefănescu, care observă că „Prefața, intitulată *Dorul, strop de veșnicie...*, este, din nefericire, un siropos poem în proză, compus de Anatol Ciocanu. Era preferabil ca, în locul ei, să figureze un studiu critic serios, care să evalueze și să clasifice luxurianta producție lirică din teritoriile românești acaparate de sovietici”. □ Ion Bogdan Lefter este de părere că *Antologia* „ascunde” un criteriu „geo-politic”, un „mesaj național”, căci zona de selecție „se întinde exact atât cât a preluat Uniunea Sovietică din România Mare în timpul celui de-al doilea război mondial. Ceea ce înseamnă că autorii antologiei au avut în vedere o miză istorică și politică. Deghizată într-un *discurs amoros*, teza lor ar fi una a continuității lingvistice și culturale în întregul interval 1900-2000”. Criticul identifică o serie de probleme: „din cei aproape 200 de versificatori prezenți în *Eterna iubire* prea puțini sunt poeți adevărați. Simbolică și *vinovată* în acest sens e plasarea în fruntea distribuției

lui Eminescu, dispărut de peastă lume binișor înainte de 1900, limita de jos a selecției. Atragerea frauduloasă a *poetului național* înspre secolul XX nu reușește să caționeze parcă nesfârșita («eternă»?!) producție de versuri a zeci și zeci de basarabeni și bucovineni rămași la nivele pre-eminesciene de mentalitate literară și de evoluție stilistică: folclorizanți sau «pașoptiști» ca retorică poetică, ei și-au cântat în prima parte a secolului sentimentele ca niște bieți funcționari ai scrisului, patetici și naivi. Cei câțiva poeți care se salvează sunt nume deja reținute de istoriile literare românești: Magda Isanos, Al. Robot, Andrei Ciurunga. Autorii postbelici, fie rămași la aceleași clișee străvechi, fie modernizați în sensul cel mai greu de suportat al lirismului metaforizant, se împart în câteva categorii: barzii comunismului sovietic, cei ai sentimentului național reprimat de ocupați și cei absolutamente anonimi. (...) Supărătoare e mai ales senzația că o astfel de pseudo-poezie basarabeană și bucovineană, sentimentală, desprinsă de vulgaritatea realităților concrete, e «inventată» acum, în postcomunism, cam în același fel în care în regimul sovietic era asamblată cu sens politic, obligatoriu distinctă de cea românească. Speranța se întrevede mai către final: poeți ca Eugen Cioclea, Teo Chiriac, Vasile Gârmeț, Grigore Chiper, Emilian Galaicu-Păun. Dumitru Crudu, Ștefan Baștovoi, Iulian Frunțașu și alții conturează, și cu această ocazie imaginea unui nou mod de a face literatură, într-un benefic efort de sincronizare cu ceea ce se scrie de două decenii încoace în actuala Românie».

18 iunie

● Într-un editorial din „România liberă”, *Dubla măsură*, Octavian Paler scrie: „În săptămânile în care Serbia era ruinată de bombe, nici unul din avocații autohtoni ai războiului nu s-a arătat deranjat sau, măcar, nedumerit de buna dispoziție bizară, străină de orice sentiment uman, cu care purtătorul de cuvânt al NATO, Jamie Shea, anunța, la Bruxelles, rezultatele exploziilor. Seri în șir, am privit, hipnotizat, figura acestei mascote a cinismului, străduindu-mă să înțeleg ce anume îi provoca starea de irepresibilă mulțumire pe care o afișa la conferințele de presă. Războiul? Numărul victimelor din ce în ce mai mare? Sau plăcerea de a juca un rol de prim plan într-o tragedie? Pe măsură ce, căutându-l pe Miloșevici prin toată Serbia, bombele o transformau într-un vast cimitir, buna dispoziție a personajului creștea, parcă, alarmant. Când închideam televizorul, imaginea lui mă urmărea. Și, nu o dată, uitându-mă cu melancolie la rafturile bibliotecii, dominate de cu totul alt Occident (Pascal, Shakespeare, Nietzsche, Camus, Unamuno etc.), mi se părea revoltător, nu numai ridicol, să fiu bănuir de cineva de «antioccidentalism» numai fiindcă nu-mi plăcea veselia tembelă de pe chipul lui Jamie Shea. În acest timp, avocații războiului, de la noi, ne explicau că suveranitatea este un soi de moft, un concept expirat, și că oricine nu admitea asta își asuma riscul de a fi suspect de simpatii vinovate”. □ La pagina de „Cultură”, Ileana Lucaci transcrie un

interviu cu Vladimir Tismăneanu: „*NATO este «haina», și Uniunea Europeană este «cămașa»*”. V.T.: „NATO nu va oferi sub nici o formă o consolidare economică în România. Intrarea în NATO presupune costuri, sunt angajamente economice de modernizare a întregii industrii de armament, «reciclarea» cadrelor din armată etc.”.

● În Dilema (nr. 332), Mircea Vasilescu semnează un articol despre criza „instituțională” a presei cotidiene (*Opinii și tiraje*): „Nici nu se mai știe, de exemplu, câte asociații profesionale ale ziariștilor există și, mai ales, cu ce se ocupă eleș erau, cândva, Uniunea Ziariștilor Profesioniști, Asociația Ziariștilor, Societatea Ziariștilor, iar mai târziu a apărut (sub patronajul acelorași lideri de ziare și de opinie) Clubul Presei. În afară de comunicate grave atunci când un ziarist este condamnat în procese de calomnie, zisela asociații nu fac mai nimic. Luptători neînfricați pentru cauza societății civile, ziariști n-au reușit încă să-și pună la punct, eficient, propriile forme de organizare... civilă. De mai multe ori s-a vorbit despre o lege a presei (care nu cred că e necesară) dar nu s-au aplicat și nu se aplică regulamentele *interne* ale breslei care să stabilească limitele libertății, drepturile și îndatoririle, mijloacele de protecție a jurnalistului și – nu în ultimul rând – a cititorului. De câte ori au protestat asociațiile breslei împotriva manipulărilor sau neadevărurilor din unele publicații? (În țările occidentale, un ziarist care calomniază sau dezinformează este sancționat în primul rând din asociația din care face parte). (...) directorii de ziare și conștiință ar putea, de exemplu, ca act de curaj și de transparență, să facă publice tirajele gazetelor pe care le conduc. Atunci s-ar vedea mai limpede cât de «naționale» sunt uenle cotidiene și ne-am da seama cu toți că unii «lideri de opinie» își dau cu părerea în numai 20-30000 de exemplare. Ceea ce, fără zgomotele TV create în jurul lor, ne-ar aduce pe toți cu picioarele mai aproape de pământ”. □ În cadrul unui grupaj tematic despre (in)dependență – *Cine depinde de cine* – realizat de Tita Chiper Dan C. Mihăilescu semnează un eseu intitulat *Farmecul trist al pandependenței*: „Rămâne de văzut cine/cât crede în predestinare sau în pura întâmplare. Și cât de fidel ascultă de impulsul paranoiac după care «nimic nu este întâmplător, totul se leagă». De aici se declanșează jocul pervers al analogiilor și farmecul trist al pandependenței. De ce trist? Pentru că, dacă nu ești îndeajuns de înțelept să crezi în adevărul întâlnirii la mijloc de drum (...) ești livrat extremelor: odată dedulcit la cancanuri, la culisele istoriei mici, adio ingenuitate, adio plăcere pură, adio candoare a lecturii. Când ajungi să gândești apariția *Poemelor luminii* și a romanului *Ion* exclusiv ca efecte ale Unirii de la 1918, ori când vezi în *Iphigenia* lui Mircea Eliade exclusiv «sfânta moarte legionară», ești pierdut pentru angelism și gata câștigat de nevroză. Faptul că ai devenit expert în numărutul pe întuneric al borcanelor din pivniță nu-ți compensează nicidecum neputința de a te mai urca pe acoperiș ca să

privești în zare”. □ Horia-Roman Patapievicici își continuă eseu despre **Biserica Ortodoxă Română și modernitatea**: „Până în prezent, instituția BOR nici măcar nu și-a pus problema retragerii Bisericii ortodoxe, ca purtătoare a creștinismului revelat, din angrenajul secularizat al statului laic. Dimpotrivă, după prăbușirea regimului comunist, instinctul BOR a fost să reocupe toate pozițiile din care statul comunist o evacuase. Călugării și preoții sunt în continuare funcționari salariați de stat. Chestiunea delicată a colaborării clerului superior cu regimul comunist și, în special, cu securitatea comunistă nu a fost pusă niciodată în interiorul Bisericii, iar aceia dintre laicii credincioși care au făcut-o, în spațiul public, au fost priviți ca dușmani, ca inamici ai Bisericii. Există informații care sugerează că unii înalți prelați au avut grad de ofițer superior în securitatea comunistă și nu este deloc o coincidență faptul că tocmai aceștia dețin azi pozițiile cele mai potrivite pentru a imprima Bisericii imaginea unei instituții înțepenite în nostalgia după un trecut când reconstruit reacționar-bovaric, când de mult revolut. Naționalismul asociat uneori cu BOR este, în fond, naționalismul *acelor* prelați și nu naționalismul ortodoxiei, ca religie. Nu este nimic ortodox în dorința conducerii BOR de a rivaliza cu megalomania arhitectonică a lui N. Ceaușescu și a construi, lângă monstruoasa Casă a Poporului (actualmente Casă a Parlamentului) o replică bisericească gigantică (12000 de locuri) numită, grandilocvent, «Catedrala mântuirii neamului». Poziția pro-sârbă și anti-occidentală a unei părți însemnate a clerului, incitația câte unei înalte fețe bisericești (care a făcut o frumoasă carieră în timpul regimului comunist) ca Biserica să participe în mod deschis la lupta politică, lipsa de sensibilitate a majorității ierarhilor față de nedreptățile cărora le-au căzut victime, uneori cu sprijin ortodox, frații lor greco-catolici, demagogia naționalistă, ritualistica sforăitoare și asiduitatea cu care statul este curtat pentru a putea smulge de la buget cât mai mult fonduri și privilegii cât mai însemnate – toate acestea sunt deopotrivă prelungiri ale trecutului și eșecuri de a înțelege prezentul, două fețe ale aceluiași fenomen: lupta greșit plasată cu modernitatea. (...) E clar însă că viitorul nu poate aparține celor care visează în trecut, ci numai celor care lucrează în prezent. Viu este doar cel aflat în lucrare. În rezumat, am sentimentul că ortodoxia nu este deloc o piedică *de principiu* în calea modernizării societății românești, așa cum a argumentat I.P. Culianu în mai multe rânduri. Nu cred, cum par a sugera observatori recenți, nici că eliminarea completă a BOR din sfera publică ar rezolva problemele de integrare legislativă a României. Sunt tentat să cred că scopul societății românești luminate ar trebui să fie o integrare europeană nu *împotriva*, ci *împreună* cu tradiția adusă până la noi de Biserica Ortodoxă Română”. □ La „Cronica literară de tranziție”, George Pruteanu comentează pe un ton entuziast volumul volumul lui Mihai Zamfir *Discursul anilor '90 (Kitsch-ul și logoreea comuniste)*.

19 iunie

● La pagina culturală din „Adevărul”, C. Stănescu formulează (în articolul „*Un băiat de zahăr*”) câteva considerații în marginea volumului *Ion Negoitescu către S. Damian. Dialoguri după tăcere* (Ed. Du Style, 1998, 150 de pagini): „N-am apucat să răsfoiesc volumul (...) decât acum în urmă, după ce la Uniunea Scriitorilor a avut loc o mică ceremonie în onoarea lui. (...) Exceptând eseu memorialistic *Pe peron, în așteptare* semnat de dl. S. Damian ca introducere la epistolar, interesul documentar al misivelor lui I. Negoitescu este minim, în destule locuri chiar nul, fără nici o relevanță pentru istoria literară (...). Subiectul principal al scurtelor scrisori pe care i le trimite – la intervale regulate, respectate nemțește – lui S. Damian pare să fie *ospitalitatea* mai bine situatului său coleg de emigrație. (...) De mai puțin folos istoriei literaturii vor fi cele câteva «întepături» răutăcioase la adresa unor scriitori români în viață. În fine, de neuitat se cuvine să rămână calificarea lui Marin Preda: «el reprezintă în lumea noastră literară și intelectuală o tragică impostură morală». Printre fragmentele pe care le citează C. Stănescu figurează și acesta: „Deci, te aștept cu mare plăcere, îți reînnoiesc invitația să locuiești la mine (e și aproape de Universitate) – am pat în plus pentru corpul tău prețios”.

21 iunie

● „Adevărul” găzduiește un *Apel disperat* venit din partea Bibliotecii Centrale Universitare din București, care, grav avariata („distrusă de flăcări până la temelie”) în timpul evenimentelor din Decembrie 1989, are nevoie de fonduri suplimentare „în vederea refacerii, restaurării și extinderii acestui edificiu de referință al culturii românești”: „Cu toate insistențele noastre, resursele puse la dispoziție de bugetul învățământului s-au dovedit neîndestulătoare. În România contemporană, învățământul și cultura nu sunt, în realitate, priorități naționale. Acționând în condiții vitrege, s-a ajuns, totuși, ca lucrările să fie aduse într-un stadiu avansat”. □ O notiță nesemnată (*Ne pregătim să cucerim America*) arată că „Președintele Emil Constantinescu a primit (...), la Palatul Cotroceni, delegația care va reprezenta România la Folklife Festival, organizat de Smithsonian Institute și Fundația Culturală Română. (...) James Rosapepe, ambasadorul SUA la București, a organizat o recepție la reședința sa. Petrecerea, la care au vorbit și Augustin Buzura (președintele Fundației Culturale Române și șeful delegației noastre la Washington) și consilierul prezidențial Zoe Petre, a fost organizată și în cinstea sponsorilor manifestării, dintre care Connex și Coca-Cola sunt sponsorii principali”.

22 iunie

● La rubrica „Paralele inegale” din „Adevărul literar și artistic” (nr. 473), Carmen Chihai publică prima parte a unui interviu cu S. Damian: „*Vidul,*

lacunele de cultură și asimilare știrbesc valoarea scriitorului român”: „– *Ca profesor (la Universitatea din Heidelberg), istoric și critic literar, cum credeți că s-ar cuveni «rescrisă» istoria literaturii române din 1944 până în 1990? CE preluăm și ce nu? Pe ce criterii?!* – (...) Nu văd vreun risc sau pericol în restabilirea adevăratelor valori. Nu se face acest lucru și nu pricep de ce?! Eu am încercat – au mai încercat și alții. Recunosc, e posibil să nu fi respectat toate criteriile unei analize obiective. Totuși, nu mi s-a răspuns cu argumente. Am încercat, de pildă, să spun că un mare scriitor precum Marin Preda – care a fost un punct de reper și care și-a pus amprenta asupra unei epoci din literatura română – a cunoscut, la un moment dat, un declin. Care s-a accentuat. Declinul cred că a început cu *Delirul*. Unde a făcut concesii foarte mari. (...) Spunând aceste lucruri despre *Delirul*, ori despre faptul că unii critici eminenți, precum Eugen Simion, au greșit laudând excesiv acest roman, m-am trezit că sunt acuzat de sacrilegiu. (...) / – *Ce socotiți că n-au înțeles cei ce vă «atacau»?!* – Faptul că eu, criticând anumite opinii ale lui Eugen Simion, n-am vrut să-l... descalific! Nici nu era cazul! Am vrut să spun că, survenind o răsturnare a tabelii de valori, el are ocazia să revină asupra unor judecăți [pe care nu le putuse expune, înainte, destul de bine. Dar, nu, el a reacționat altfel. Și nu numai el. Chiar și ziarul la care lucrați m-a acuzat atunci că încerc să aduc literatura română la un fel de tunel fără ieșire. (...) Am încercat doar să restabilesc valoarea unor oameni care au fost subestimați ori acuzați pe nedrept. / – *Cum ar fi...?!* – Cum ar fi, de exemplu, Negoitescu. Un personaj de excepție în literatura română: a scris un studiu fundamental despre Eminescu. (...) Apoi, în exil, a făcut o operă de apostolat. Considerând că ceilalți critici, colegii lui, nu sunt liberi să-și expună părerile, și-a asumat el această misiune. A vorbit despre nenumărați autori, cu multă bunăvoință, fără a face rabat. Dezvăluind limitele producției lor. El, care nu era hărăzit pentru această misiune. El, care era un excentric, un snob, un partizan al estetismului. (...) Am vrut să scriu despre Ștefan Bănulescu, autor prea puțin luat în considerație, care a compus o operă în tăcere. (...) / – *Ați scris și despre Ana Blandiana...!* – Da, fiindcă mi se pare că e supusă, pe nedrept, unui asalt de abjecții. În fond, este o autoare-femeie care, cu fragilitatea ei, a încercat să reziste unui sistem opresiv. Oamenii nu vor să-i recunoască nici acest merit. Deși a fost pedepsită vădit de regimul vechi. Există un episod biografic – pornind de la o scrisoare reprodusă ulterior în revista «22» – în care ea cerea să intervin în străinătate s-o apere. Ea având, mai târziu, o anumită atitudine politică ce putea fi contestată de alții, răsturnată prin argumente. Dar i s-a răspuns cu o... năvală de injurii... Oamenii s-au legat de viața ei privată, care e fără cusur. Are un soț, care e și el scriitor... (...) M-am referit și la Dumitru Țepeneag. (...) Ar fi fost, poate, tolerat, dacă nu ar fi făcut... scandal politic. Ceea ce nu i s-a iertat. A fost eliminat. El și grupul său, poeți de mare valoare, precum Dimov, Mazilescu, Daniel Turcea... (...) / Ar trebui, poate, să vorbesc despre literatura

lui Breban. Un autor dificil. El a făcut, pe alte planuri, lucruri ciudate, care nu pot fi aprobate întru totul. Dar, pe planul literaturii, a scris o serie de romane fără cusur (...). Neviciate de regimul vechi. N-a pactizat, în plan literar, cu acel regim. Ar trebui scris despre asta! Ar trebui scris și despre Ileana Mălăncioiu. Cu care nu sunt de acord, astăzi, pentru rubrica ei publicistică, în care se dedă la niște răfuieli mult prea monotone cu o seamă de personalități/oameni, expunându-și niște păreri prea conservatoare. Este, însă, o mare poetă! (...) Și e păcat că despre ea nu se vorbește. După cum e păcat că nu se vorbește despre Gabriela Adameșteanu, care a scris un roman remarcabil, *Dimineață pierdută*. De ce nu se vorbește?!". □ Este publicată partea a doua a articolului acordat de Petru Dumitriu, pe 7 mai 1999, Ecaterinei Țarlungă: „*Am fost fericit când s-au răsculat românii...*”: „– Care este părerea scriitorului Petru Dumitriu despre ceea ce se întâmplă acum în Balcani și, în legătură cu Blacanii, în România?/ – Am fost fericit când s-au răsculat românii și l-au masacrat pe ăla, eu, care nu mă bucur să fie uciși oameni, dar de Ceaușescu nu mi-a părut rău nici o secundă. (...) Și m-am bucurat mult când am fost în vizită în România, invitat de președintele de atunci, domnul Iliescu. Foarte amabil. Și condus foarte amabil de un român care trăiește acum în Smerica, la New York sau la Chicago, nu știu. Și am acum... Uite de-aia mi-e frică de îmbătrânire, că uit numele omului. Și e un nume românesc oarecare. Și e un om foarte drăguț. Și e un om care se ocupă de publicitate și amator de literatură. Nu știu dacă scrie și literatură. Și a vrut să mă cunoască. Ne-am cunoscut, mi-a plăcut, eu i-am plăcut și a zis: «Hai, veniți cu mine în România!»./ (...) Deci care era întrebarea?/ – *Apropo de Balcani și de ce se întâmplă în România*./ – Dragă doamnă și prietenă pot să spun, ce se întâmplă în Balcani mă întristează din partea slavilor din sud. Ce văd eu în Iugoslavia, fosta Iugoslavie, îmi rupe inima. (...) Eu nu cred nici o secundă că fugarii ăia sau goniții ăia vor putea să se întoarcă și dacă se întorc vor găsi altceva decât ruine și dacă vor să le dregă vor avea bani. De unde o să-i scoată? O să scoată iarăși miliarde de dolari ca să-și reclădească satele și orașele din... cum le zice?/ – *Kosovo*./ – Din... *Bosnia*./ – *Bosnia a fost mai demult, acum e Kosovo*./ – Da, mă rog, eu îi știam bosniaci./ – *Albanezi*./ – Da, de fapt albanezi din Bosnia. Ei, deci asta e prima parte a răspunsului meu. Mi-e groază să rateze operația istorică actuală și s-o rateze americanii. Fiindcă eu i-am văzut capabili să rateze. I-am văzut intervenind cu forțele lor formidabile și cu paralele lor gigantice în sud-estul Asiei și plecând bătuți, pierzători. Aicea ce-o să facă, în Bosnia?/ – *Acum nu luptă în Bosnia, luptă în Kosovo*./ – Când te uiți la caracterul dârz, neînduplecat al nației sârbilor, care e o parte respectabilă în caracterul ăsta, dar e și o parte de – repet – neînduplecați și neclintiți, care nu e totdeauna bună, săracii de ei! Și când te gândești că ei au făcut o religie din Kosovo, care e locul unde au fost bătuți și omorât regele lor, toată boierimea lor și toți războinicii lor masacrați de turci și ei consideră înfrângerea (...) drept ceva ce

nu-l poți uita. (...)/ – *Care va fi reflexul în România al acestei probleme iugoslave?*/ – (...) eu îi admir pe marii scriitori ruși cum nu admir mai mult decât pe Shakespeare – deci asta vreau să spun: eu nu-i disprețuiesc pe ruși, dar nu-mi plac. Nu-mi plac fiindcă nu știu dacă ei știu să fie liberi. Și nu știu dacă ei știu să le placă libertatea și a altora. Și dacă ce fac ei cu libertatea din Occidentul Europei nu e simplă invidie sau ciudă. În loc să zică: «Măă... ce bine fac ăia! Hai să facem și noi!»». □ „Centenarul G. Călinescu” este sărbătorit, și în acest număr, prin evocări semnate de Geo Șerban (*Sfada ursitoarelor*), Teodor Vârgolici (*Atitudini demne*) și Cornelia Ștefănescu („*A educa secolul în sensibilitatea estetică*”).

● În revista „22” (nr. 25), H.-R. Patapievici publică articolul *Electoratul românesc: o fotografie mișcată* (comentariu în marginea datelor furnizate de un recent *Barometru de opinie publică*, document ce evidențiază, între altele, revenirea în sondaje a PDSR și a lui Ion Iliescu, concomitent cu prăbușirea lui Emil Constantinescu și a CDR): „...suntem un electorat pentru care frustrarea (resentimentul unor așteptări violate) autoîntreține nemulțumirea (amânarea unor posesii la îndemână). Dacă adăugăm la această observație numărul întotdeauna relativ mare de oameni care fie nu știu și nu se pronunță, fie, pur și simplu, nu au nici o opinie asupra chestiunii aflate în dezbatere, obținem o primă caracterizare a aproape trei sferturi din electorat: nemulțumire, frustrare și apatie. (...)/ Un fapt remarcabil, care ar putea să fie un vot de încredere acordat democrației, este că nimeni, în România de azi, nu se mai teme de instaurarea unei dictaturi (...). În același timp, între 41% (CDR) și 59% (PDSR) din electoratul fiecărui partid crede că în România ar fi bine să existe un partid unic (...). Opțiunea periculoasă pentru partidul unic nu pare însă a avea un înțeles pozitiv – de tipul «vrem ordine prin încolonarea tuturor» –, ci unul pur negativ: este vorba de neîncrederea, combinată cu repulsie, pe care populația o resimte față de toate instituțiile politice. Partidele politice, parlamentul, guvernul și președinția întrunesc procente de neîncredere de peste 60%. În jur de 60% este neîncrederea față de sindicate, bănci și justiție. Ceva mai bine, dar cu procente de neîncredere care nu scad sub 49%, stau SRI, poliția și primăriile (...). Însă încredere netă nu are poporul României decât în Armată și Biserică, două instituții care, mi se pare, sunt judecate pur simbolic și nu în funcție de realizările lor. Dacă Biserica s-ar ocupa de salarii, iar Armata de administrația publică, popularitatea lor, sunt convins, ar fi la fel de scăzută./ (...) *Ideea* de stat este cea care stârnește încrederea electoratului. Statul nu e privit ca o instituție funcțională, ci oarecum în felul în care medievalii priveau *formele substanțiale*. Formă substanțială a corpului națiunii, Statul este invocat, la noi, ca și când ar fi un arheu. Numai astfel se poate naște ideea curioasă (...) că Statul nu este un instrument al politicii partizane, ci expresie a ceva aflat dincolo de partide și de societate. Această fixație stataloidă explică de ce electoratul nostru poate fi mobilizat atât de ușor

în jurul chestiunii statului unitar și indivizibil: deoarece, fiind expresia corpului invizibil al națiunii, Statul nu poate fi *decât* unitar și indivizibil (altfel națiunea s-ar năru), iar poporul care îl susține trebuie să fie omogen și unit (altfel neamul s-ar dizolva)./ Pariind pe un stat-idee puternic (...), e firesc ca populația să extragă o vie nemulțumire din faptul că instituțiile statului sunt ineficiente. O majoritate neliniștitoare așteaptă de la stat cam totul. Peste 90% din populație crede că statul trebuie să intervină în reducerea șomajului, peste 80% crede că statul trebuie să stabilească prețurile, peste jumătate din electorat e convins că bunăstarea fiecărui om depinde în principal de stat (...). O majoritate confortabilă dintre noi impută statului situația gravă în care se găsește fiecare, *în mod personal*, și învinovățește instituțiile statului că acestea nu iau măsuri pentru a îmbunătăți, pentru fiecare în parte, condițiile de viață. Toate acestea sugerează cu tărie că o majoritate semnificativă a electoratului românesc este etatistă, crezând că prezența statului în toate sectoarele vieții publice și private este nu doar acceptabilă, dar chiar benefică”. Iată, în sinteză, „profilul psihologic al ființei colective fictive, pe care am imaginat-o că gândește și simte în electoratul din România”: „*frustrarea* (ca rădăcină a nemulțumirii) și *negativismul* (ca incapacitate de a îngloba în tabloul general semnele bune)”, „*abandonul afectiv*”, „repulsie față de instituțiile politice, atașament față de ideea de ordine, neîncredere în majoritatea instituțiilor statului și, în același timp, credința fermă în caracterul transcendent al ideii de stat”. □ Sub titlul **Fantasmele salvării sau tensiunile omului în postcomunism**, Cristian Vasile transcrie fragmente ample din intervențiile înregistrate cu ocazia lansării recentului volum al lui Vladimir Tismăneanu, *Fantasmele salvării. Democrație, naționalism și mit în Europa post-comunistă* (Ed. Polirom). Evenimentul a avut loc la Centrul Cultural American și i-a reunit, în jurul autorului, pe Dinu C. Giurescu, H.-R. Patapievici, Dan Pavel, Mircea Mihăieș și James Rosapepe (ambasador al SUA la București). ■ *Dinu C. Giurescu* insistă asupra unei distincții analizate în cartea lui V.T.: aceea dintre „naționalismul civic” și „naționalismul etnic”. ■ *H.-R. Patapievici* schițează, în tușe intens afective, un portret al omului și deopotrivă al autorului Vladimir Tismăneanu: „Voi spune în trei puncte de ce îmi place Vladimir Tismăneanu./ În primul rând pentru că, într-un sfârșit de secol și de mileniu din ce în ce mai utilitarist, materialist și interesat, el are curajul să facă elogiul sentimentelor dezinteresate. Vladimir Tismăneanu acordă credit celor care cred în sentimentele dezinteresate, el însuși este un astfel de om, și îmi place foarte mult când în cărțile lui, văd un soi de ricanare malițioasă la dresa neoliberalilor de recentă extracție care se aliază cu ex-comuniștii, care doresc să profite enorm și crapulos de pe urma dezastrului pe care l-au creat (...)./ În aldoilea rând, pentru virtutea pe care aș numi-o «pasionalitatea stilului». (...) Veți fi frapați de diferența între stilul plin de sevă, bogat în frison emotiv și adjective, care este al lui, și stilul factual, arid, birocratic, lipsit de viață și de atracțiozitate,

care este al disciplinei. (...) Vladimir Tismăneanu este un *scholar* care practică o stilistică a adjectivului cu totul imprevizibilă, o participare emotivă la trama intelectuală a textului, care face din oricare din textele sale un soi de autobiografie intelectuală. (...) / În al treilea rând, îmi place Vladimir Tismăneanu pentru că își extrage liberalismul din ceea ce aş numi o «cultură a politeţii». Liberalismul său nu este unul doctrinar. (...) Într-un timp în care a fi doctrinar îţi conferă certificat de inteligenţă, Tismăneanu refuză să fie inteligent în acest mod gregar, preferă să fie inteligent într-o manieră mai elegantă (...), şi anume *dansând* alături de liberalism, şi nu înregimentându-se”. ■ *Dan Pavel* observă că volumul lui V.T., „o abordare multidisciplinară şi în acelaşi timp vie”, se situează „la confluenţa dintre istoria ideilor, teorie politică, filosofie politică şi *comparative politics*”, plasându-l pe autor într-o „familie a disidenţilor, a intelectualilor critici”. D.P.: „În ultima decadă, înainte de căderea comunismului, când toată lumea se concentra pe studierea unor chestiuni legate mai mult de confruntări de ordin strategic între marile puteri, de dezarmare etc., Vladimir Tismăneanu a început să se ocupe de societatea civilă, susţinând că acolo este de fapt nucleul tare, cel care va răsturna sistemul comunist. În *Fantasmele salvării* el continuă acest demers”; „Mitul politic la Vladimir Tismăneanu este un iraţionalism deliberat, folosit în scopuri politice, al manipulării şi al obţinerii unor avantaje politice”. ■ *Mircea Mihăieş* vede în *Fantasmele slavării* „un roman negru, paradoxal, despre o lume cenuşie”: „Am citit-o ca pe un roman, pe care ar fi putut să-l scrie Cioran, pentru că există o tensiune a neliniştii cum rareori am întâlnit în literatură, în sensul general al cuvântului, care se scrie astăzi. O carte a neliniştii, poate chiar mai mult decât atât. (...) / E o carte care merge la ultimele consecinţe şi la ultimele premise ale scenariului pe care ne este dat să îl trăim fără să vrem în clipa de faţă. El scrie despre (...) un «peisaj după bătălie» şi ceea ce îl surprinde în acest peisaj este renaşterea miraculoasă a unor mituri demonice, a unor mituri demonizante. În cele din urmă este vorba de vechiul mit marxist acum psalmodiat, intonat într-o altă tonalitate. El e acompaniat de miturile naţionaliste, de tip vindicativ şi mesianic”. ■ *Vladimir Tismăneanu*: „Cartea aceasta vorbeşte foarte mult despre rolul intelectualilor, deopotrivă în situaţii de vid istoric, ca şi în situaţii de salvare istorică”; „Mă recunosc foarte mult în Leszek Kolakowski, care scria la sfârşitul anilor '60 un text foarte influent, al cărui titlu spune tot: *De ce sunt eu liberal, conservator, socialist şi anticomunist*”; „Această carte nu-şi propune noi concepte (încerc şi sunt mândru de conceptul de «peronism», aşa cum îl dezvolt acolo), dar în ansamblu este o invocare a faptului că avem nevoie să regândim conceptele pe care le luăm din ansamblul teoretic dezvoltat al epistemologiei ştiinţelor politice, nu numai al economiei, să le regândim în raport cu spaţiul acesta central-european, postsovietic, postleninist. / (...) Este o încercare de a utiliza punctul de vedere – strict ştiinţific – al intelectualului democratic est-central-european. (...) / Este o carte

extrem de polemică. (...) O polemică deopotrivă cu diversele radicalisme, dar și cu diversele neomesianisme, de un fel sau de altul, este o încercare de a elibera discuția despre naționalism de nuanțe strict peiorative, care, în unele cazuri, sunt legitime și în altele nu sunt atât de legitime”. □ La pagina de „Cultură”, Dan C. Mihăilescu (*Târgul de Carte: titluri și necazuri*) face un bilanț al recente ediții a Târgului de Carte „Bookarest”, care le-ar fi procurat „editorilor, scriitorilor și publicului” „un interesant și amarnic amestec de senzații”: „Pe cât a fost de așteptată (...), pe atâta a fost de sabotată, aiurită, bârfită, răsucită și probozită. (...) Deși vânzările au fost bune și afluența satisfăcătoare, sentimentul cvasiunanim pare a fi fost un periculos mixaj de nervozitate acuzatoare, panică și disconfort, ori de lehamite și complicitate întru deriziune./ (...) Sus de tot: misologie oficială. Altfel spus: indiferența, dacă nu chiar alergia la cultură a clasei politice românești. Mihai Oroveanu afirma în seara de 6 iunie, la închiderea Târgului, că monitorizarea prezenței parlamentarilor la Târg a revelat catastrofalul raport de 14 din 447 (din care probabil că jumătate numai la lansarea unei cărți de Gabriel Țepelea). (...) / Lumea editorială acuză, pe bună dreptate, mascarea TVA-ului în toate costurile de producție, de la tipar, hârtie și legătorie până la distribuție (ceea ce crește prețul cărții cu peste 30%), scăderea dramatică a producției (cu 68% în 1998), a puterii de cumpărare, a subvenției acordate de Ministerul Culturii (7 miliarde pe 1998 și 5 pe 1999, în vreme ce dolarul a sărit de la 7.000 la 15.000 de lei în același interval!). Clasica scuză a recesiunii generale nu prea ține. (...)

Întreaga organizare a Festivalului de teatru de la Piatra Neamț, de pildă, a costat exact cât o mașină BMW la mâna a doua! Una dintre sutele și sutele de mașinuțe din gureșele parcuri auto ale Oficialității noastre.../ Un etaj mai jos: defecțiunile organizatorice. (...) E limpede că practica lansărilor trebuie să înceteze, fie lăsând locul simplelor (și rentabilelor) ședințe de autografe, fie restrângând drastic – la unul, două titluri considerate esențiale de editură – numărul acestor pseudoevenimente. Am văzut lansări cu un auditoriu compus din trei-patru persoane (și acelea aflate întâmplător prin zonă), cu vorbiri fără microfon (...), bruiate de muzica din difuzoare, de trâmbița Crainicului, de forfota cumpărătorilor ș.a.m.d. Ori chiar două lansări desfășurându-se în paralel, încăleccându-se la modul ridicol, epuizant./ În fine pentru observatorul neutru, dihonă dintre cei mari, tendințele irepresibil centrifugale din breasla editorială (...), deciziile stupefiante și autodistructive (Uniunea Scriitorilor a programat Întâlnirea de la Neptun exact în perioada Târgului), escaladarea instituțională a tensiunilor interpersonale (...) – sunt realități absolut întristătoare. (...) Tot mai des aud de cărți editate în douăzeci de exemplare, pentru simpla bifare a titlului și justificarea subvenției. Tot mai frecvent dai de autori amăgiți crunt de editor: cele cinci milioane promise devin la iuțeală trei și ceva, în trecerea de la «brut» la «net», care trei și ceva se dau 50% la 60 de zile de la apariție și 50% la epuizarea tirajului (care, oricum, nu se epuizează

în veci: care librar e fraier să raporteze epuizarea?!?), astfel încât de la cinci se ajunge la unul – pentru autor –, în vreme ce ultimul zețar poate ajunge la un milion pe zi șpagă. (...)/ Lăudând ceea ce (încă) *este* (adică mulțimea traducerilor formative, revirimentul prozei originale, numărul tot mai mare al debuturilor etc.) nu poți să nu te alarmezi cel puțin în privința piedicilor în formarea publicului tânăr de carte (...): de la prețurile prohibitive (ne apropiem cu pași mari de suta de mii de lei per titlu, în medie) și inexistența unor facilități comerciale serioase, până la absența colecțiilor adecvate, a informației computerizate, a înlesnirilor bibliotecărești, de fotocopiare, împrumut ș.a.m.d. – totul pare să-i îndemne pe tineri către orice, numai către carte nu”. „Editura Târgului” a fost desemnată, în acest an, în urma votului exprimat de public, Humanitas – dintre ale cărei proaspete apariții cronicarul menționează – ca figurând în topul vânzărilor – „cartea lui Edward Behr despre România cuplului Ceaușescu” (*Sărută mâna pe care n-o poți mușca*, trad. Doina Jela Despois și Brândușa Palade), volumul Doinei Jela *Drumul Damascului. Spovedania unui fost torționar*, „Postmodernismul lui Cărtărescu”, *Dicționarul universului britanic* de Mihaela Anghelescu Irimia sau un volum de teatru al lui Vlad Zografi, *Viața e maculatură* (despre „o Românie ca un ospiciu vizitat de diavol”); „Am văzut tineri cu *Introducerea în metafizică* a lui Heidegger (trad. Gabriel Liiceanu și Thomas Kleininger) sau cu cartea lui Lucian Boia despre *Sfârșitul lumii*”. Cât despre noul roman al lui Augustin Buzura, *Recviem pentru nebuni și bestii* (Ed. Univers), lansat la Târg și beneficiind de o „adevărată campanie mediatică”, acesta e categorisit de D.C.M. ca „un roman-defulare și, poate, secretă răzbunare totodată (Buzura fiind un subiect succulent de bârfă literar-politică după 1989)”: „*Recviemul* va stârni, cred, valuri de comentarii, nu doar fiindcă autorul este așteptat de zece ani «la cotitură», ci și pentru că lumea literară este literalmente înfometată de evenimente (a se vedea, spre pildă, recentele campanii pro Petru Dumitriu, forfota brebaniană etc.). În plus, Augustin Buzura ne informează că romanul i se traduce în prezent în Japonia, SUA, Franța, Suedia și Portugalia!”.

● În nr. 24 din „Academia Cațavencu”, atacurile la adresa lui Nicolae Breban continuă cu articolul **Brebanități** (semnat *Îngerul de gipsy*): „E de prost gust să scrii romane serbede în care să bați câmpii pe mii de pagini și după aia să te superi ca prostu’ pe sat că nu ți se mai acordă atenție”. Ca și în alte numere din „Academia Cațavencu”, este persiflat și Petru Dumitriu: „Dintr-un recent interviu acordat unei anume *jarălungă* (fost poet și cenzor pe vremuri), prozatorul Petru Dumitriu declară senin că ideea de a fugi din țară i-a venit atunci când Chivu Stoica a hotărât să-i taie drepturile de autor. Păi, cine și-ar fi închipuit că mâncătorul de tone de substanță maronie și urât mirositoare ar fi continuat s-o facă pe gratis?”.

● În „România liberă”, „Tableta de marți” semnată de Gheorghe Grigurcu îi este dedicată lui **G. Călinescu**: „S-au scurs o sută de ani de la nașterea lui G.

Călinescu. Cine contestă faptul că acesta a fost una dintre cele mai mari personalități ale spiritului românesc exprimat prin verb riscă a fi dezmințit de evoluția conștiinței literare, uneori capricioasă, urmând meandre insolite, dar niciodată eronată în judecățile sale finale. Miraj nedepășit al adolescenței subsemnatului, G. Călinescu n-a fost oare la fel pentru marea majoritate o oamenilor de litere, a iubitorilor slovei literare de la noi? Evident, dreptul criticii de a-și exprima o pluralitate de opinii este imprescriptibil. Chiar dacă ne recunoaștem oarecum surprinși. Suntem departe de a protesta împotriva unor reacții exagerat de severe, în optica noastră, referitoare la părțile cele mai valide ale producției călinesciene, în frunte cu muntoasa-i *Istorie*, calificată de un comentator drept o «piedică», o «primejdie» etc. Oricum, atari propoziții nervoase, cabrate de exces, ni se par mult mai interesante decât convenționalele propoziții exclusiv pozitive, până la ditiramb. (...) Din păcate, G Călinescu a fost unul dintre cei dintâi scriitori români care s-au raliat – încă din 1944 – propagandei totalitare, elogiindu-l pe Stalin (...). Mânat de tulburi impulsuri carieriste, marele om s-a dezis fără jenă de principiile estetice, de viziunea critică, de tablele de valori pe care le-a cultivat anterior. Cu atât mai gravă a fost căderea sa cu cât s-a asociat uriașului său talent, erudiției și carismei sale, apte a face prozeliți, chiar pe o cale a rătăcirii. Dar orice rătăcire se răzbună mai devreme sau mai târziu. G Călinescu achită o notă de plată, poate prea încărcată, a erorii sale, care i-a umplut peste două decenii de viață”.

● Nr. 6 al revistei „Orizont” include un grupaj dedicat lui Ovidiu Cotruș. Este publicat, între altele, un articol inedit al lui Ștefan Aug. Doinaș despre eseistica lui Ovidiu Cotruș, *Entuziasmul melancoliei*, text care, în 1976, „a fost scos de cenzură dintr-o pagină care ar fi trebuit să fie aniversară”. Potrivit lui Doinaș, datorită prezenței lui Ovidiu Cotruș „pătrundea în micul nostru grup literar un mai pronunțat spirit al disputei, un raționalism patetic, o seriozitate – ce-i drept, încă agilă – care se alimenta din metafizică și morală, nu numai din estetică și istoria artelor”. ■ Scriu, de asemenea, despre Ovidiu Cotruș: Cornel Ungureanu (*A trăi ca supraviețuitor*: „Puțini scriitori ai ultimelor decenii lasă impresia de incompatibilitate cu comunismul ca Ovidiu Cotruș. Lumea lui, cea a valorilor înalte, lumea care *avea stil*, noblețe s-a stins, el este un om care se întâmplă să trăiască. Cei din jurul lui au murit, au fost asasinați, au dispărut fără urmă, împotriva oricărei logici a firii, el trăiește, el *mai trăiește*”), Sorin Tomuța (*Erou și victimă*) și Eusebiu Ștefănescu (*Viața (ne)romanțată a unui spectacol*). ■ Sub titlul *Moartea mi-a dat întruna târcoale*, este publicat un amplu interviu al lui Nicolae Prelipceanu cu Ovidiu Cotruș – despre debutul autorului și cercurile literare pe care le-a frecventat („Legătura mea cu Cercul literar s-a făcut prin Ștefan Aug. Doinaș”), despre destinul său literar, dar și despre alți scriitori, ca Mateiu Caragiale sau Mircea Eliade („Mateiu Caragiale (...) s-a considerat totdeauna un neînțeles. (...) Eu nu cred că există oameni neînțeleși”). ■ La rubrica „Arhive”, sunt transcrise scrisori adresate de Aron

Cotruș românistului și traducătorului italian Gino Lupi. Alexandru Ruja explică: „Prietenia lor a continuat și după ce Aron Cotruș a fost obligat la drumul exilului. Regimul de la București era interesat, din rațiuni propagandistice, de întoarcerea lui Aron Cotruș în țară. Prin Gino Lupi i s-au transmis mai multe mesaje, din partea lui Mihail Sadoveanu și Zaharia Stancu. (...) Din scrisorile pe care le publicăm se observă, cu claritatea, atitudinea fermă a lui Aron Cotruș”. □ Livius Ciocârlie semnează cel de-al cincilea episod de *Fragmente*, Mircea Pora este prezent în sumar cu un text intitulat *Mic jurnal american*, iar Bogdan Mihai Dascălu publică *Trei proze*. □ Alexandru Ruja (*Jurnalul de călătorie*) scrie despre volumul *Opere* de Nicolae Filimon, apărut în 1998.

23 iunie

● Într-un editorialul din „România literară” (nr. 25), *Axiome pentru uzul postmodernilor*, Nicolae Manolescu comentează, de pe poziții rezervate, unele idei din volumul *Postmodernismul românesc* al lui Mircea Cărtărescu: „Cartea lui Mircea Cărtărescu de la Humanitas, intitulată *Postmodernismul românesc*, are, între altele, meritul de a relansa (dacă nu cumva de a lansa pur și simplu) la noi dezbateră despre cel mai la modă fenomen cultural din lume. Reacțiile au fost imediate. Bănuiesc că autorul s-a așteptat ca ele să fie contradictorii, entuziaste și ironice, deopotrivă vehemente și superficiale. Faptul intră în regula jocului postmodern, care are în vedere o epidermă, nu e așa, fierbinte. Despre înlocuirea hermeneuticii moderne printr-o erotică postmodernă a textului a vorbit deja Susan Sontag. (...) În ce mă privește, aș susține, în confuză și stufoasă dezbateră despre postmodernism, la care contribuția lui Cărtărescu este remarcabilă prin limpezime și puritate, necesitatea a două sau trei axiome. Una ar fi chiar aceea a logicii inerente în orice discurs critic și, în consecință, imposibilitatea criticiștilor de tip Federman. O alta ar fi acceptarea esteticului ca valoare artistică, autonomia lui, nu numai segregarea valorilor, dar și segregarea artei de realitate. La fel cu atâția dintre postmoderni, Cărtărescu pariază pe un estetism fără frontiere, ca o caracteristică a unei percepții ce nu mai poate distinge arta de realitate, valoarea de contrafacere, obiectul artistic de acela de consum, gustul de kitsch. Axioma mea ar reintroduce frontierele. Dacă am admite, prin absurd, că postmodernismul împinge relativitatea, «democrația», pluralismul până la confiscarea de către «popular» a artei ca produs de elită, atunci însăși sintagma de artă postmodernă și-ar pierde sensul. (...) Nu cred că postmodernismul dizolvă ierarhiile, taxonomiile. Axioma a treia ar trebui să fie: dacă nu e canon, nimic nu e./ N-am încotro și recunosc: sunt un nostalgic al logicii, al esteticului și al canonului. Axiomele mele pot părea conservatoare. Dar sunt de neocolit, fiindcă încearcă să limiteze relativitatea, s-o țină închisă într-un țarc, să n-o lase să cotopească tot universul artei. Trag nădejde că postmodernii vor

recunoaște, până nu e prea târziu, adevărul lui Goethe că o injustiție este preferabilă unei dezordini”. □ Alex. Ștefănescu replică polemic unor acuze care-l vizează (*Aflu despre mine*): „În «Contemporanul» (nr. 15, din 15 apr. 1999), Liviu Ioan Stoiciu scrie despre mine, explicit, că în calitatea mea de «om de decizie al PNȚCD» în Ministerul Culturii «tai(e) de pe listă, după criterii politice, cărțile subventionate». Nu numai că nu este în stilul meu să procedez astfel (o știu toți cei care mă cunosc), dar deocamdată nu sunt om de decizie al PNȚCD și nu am absolut nici o legătură cu Ministerul Culturii. Nu fac parte din nici o comisie a acestui minister și nu am nici o posibilitate de a influența în vreun fel distribuția subvențiilor. În fața unei asemenea manifestări de rea-credință, cum să reacționez? Este evident că nu-mi rămâne decât să-l dau în judecată pe Liviu Ioan Stoiciu, întrucât afirmațiile sale îmi aduc prejudicii, prezentându-mă ca pe un om necinstit și numai un for impersonal, cum este tribunalul, mă poate reabilita. (La revista «Contemporanul» publicarea unor născociri stupefiantе și denigratoare se practică de altfel în ultima vreme în mod curent. Sub patronajul lui Nicolae Breban, ca director, și cu girul lui Cătălin Țirlea, ca redactor-șef, s-a publicat nu demult, ca «zvон», informația potrivit căreia un cunoscut scriitor și-ar fi ucis mama. Iar mama în cauză trăiește!). În revista «Academia Cațavencu» (din 25 mai 1999), un autor necunoscut (deși ușor de recunoscut), cu pseudonimul «Necumintele» declară că știe de ce mi-a sărit țandăra când am citit cartea lui Mircea Cărtărescu despre *Postmodernismul românesc*: pentru că în carte este vorba despre Mircea Cărtărescu. Oricine citește cronică mea la această carte (cronică publicată în «România literară» din 19 mai 1999) constată că, dimpotrivă, eu am deplâns imposibilitatea în care s-a aflat Mircea Cărtărescu, ca autor al cărții, de a vorbi despre sine”. □ Gabriel Dimisianu consemnează retrospectiv, fără prejudecăți, datele unei călătorii (într-o delegație scriitoricească) *În China reală*: „Ne-am trezit proiectați, eu și ceilalți patru camarazi temerari de expediție – Doina Cetea, Eugen Negrici, Ioan Holban, Constantin Novac –, într-un spațiu vast al neprevăzutului, al surprizelor necontenite, al contrariilor ce ne asaltau la tot pasul”. □ Cristian Teodorescu se delimitează, în cadrul rubricii sale „La microscop”, de excesele revizionismului etico-politic în literatura momentului (*O discretă ghilotină*): „Autorii raționamentului despre care vorbeam pornesc de la prezumția de vinovăție a literaturii publicate în România în acest interval. Dacă a trecut de cenzură, înseamnă că literatura s-a supus normelor acestei instituții, cu alte cuvinte nu contează ideea că autorul pornește de la libertatea lui interioară și că el are de-a face, la un moment dat, cu instituția cenzurii. Contează stricta existență a cenzurii, ca barieră./ O asemenea viziune nu diferă prea mult de aceea a cenzurii din anii '50 când literatura era judecată după criteriul unei ideologii prostești, al cărei bilanț era că literatura scrisă înainte de venirea la putere a noului regim era una «falsă», «burgheză». Unei ritoșenii extremiste din acea

periodadă, îi răspunde o ritoșenie de aceeași natură, în acest deceniu, atât doar că noul extremism se drapează în mantia democrației”.

25 iunie

● În cadrul unui grupaj tematic despre *Stânga/dreapta* ideologice, realizat de Cristian Ghinea în nr. 333 al revistei „Dilema”, Alexandru Paleologu face o pledoarie anti-stânga și pentru dreapta liberal-conservatoare (*Despre dreapta*): „«A fi de dreapta» conotează azi foarte negativ, aproape (ba chiar sigur) implică o acuzație. În primul an al guvernării FSN, dl. Ion Iliescu declara despre Grupul pentru Dialog Social că este de dreapta. Acuzație incriminatorie, fără argumente. De asemenea, în timpul manifestațiilor din Piața Universității, acestea erau declarate «fenomen legionar», cu girul prezumtivei autorități de «istoric» revendicată de către cineva a cărui faimă va rămâne solidară cu mineriada din iunie 1990. Aceste două aserțiuni exprimă o trăsătură funciară a stângii: patosul vindicativ și diabolizant. Acest patos se declară justițiar, dar nu e altceva decât declanșator de calomnie și violență. Este adevărat că în stadiul său inițial el are o motivație justițiară, nu rareori întemeiată, dar lunecă prea lesne spre exces. Adică: trecerea de la ceea ce am putea numi o «stângă normală» la extrema stângă este aproape inevitabilă. În schimb, trecerea de la «dreapta normală» la extrema dreaptă este funciarmamente imposibilă. Aceasta pentru (...) că stânga pe care am numit-o «normală», adică omeneste de înțeles și chiar de aprobat, stângă ce nu repudiază valoarea individului (și nici a libertății și proprietății individuale) nu-și poate totuși reprima vocația ei «demagogică» (iau acum acest termen în sens nepeiorativ) și, deci, în definitiv, colectivistă. Extrema stângă și extrema dreaptă au acest caracter comun. Să nu trecem cu vederea faptul că mișcările extremiste, de stânga sau de dreapta, și cu atât mai mult statele care le-au asumat, au avut platformă socialistă. În conferința sa din 1922 despre sindicalismul revoluționar, Nae Ionescu spunea, de o manieră destul de persuasivă, că dacă în zilele noastre ne vrem conservatori, nu mai are rost să ne revendicăm de la conservatorismul tradițional, acum depășit, ci tocmai adoptând formula soreliană, care implică ideile de elită și de violență și care a sedus și pe Hitler, și pe Mussolini. Lăsând la o parte criteriile ce pot defini elitele, precum și retorica violenței, e clar că dreapta propriu-zisă, cea «tradițională», nu încapă într-o definiție, ea nefind un crez și, cu atât mai puțin, un catehism. (...) Acum nu mai are sens să considerăm conservatorismul și liberalismul în antiteză. Eu, bunăoară, sunt liberal fiindcă nu mai am cum să fiu junimist. Dar un liberal nu poate fi niciodată nici dogmatic, nici fanatic. E o contradicție în termeni. (...) ideea de preeminență a «partidului» e o idee socialistă, o idee de stânga. Ștefan Zeletin, în fundamentala sa carte despre burghezia română, face culturii române un reproș absurd, anume că a fost reacționară, adică de dreapta, în loc să meargă paralel cu dezvoltarea progresului economic. Aceasta e om judecată

marxistă: cultura în serviciul devenirii sociale, aşadar mai mult sau mai puţin propagandă. Marx însuşi a văzut mai bine, măcar în cazul acesta, că mult mai veridică era viziunea despre societatea epocii a omului de dreapta, poate cel mai complet de dreapta autor: Balzac. După mine, marele model al dreptei, pentru noi, românii, rămân Junimea şi junimismul. Adică o societate în care «anecdota primează», în care nu se zicea, *în nici un caz*, «cine nu e cu noi, e împotriva noastră», în care se suportau maliţiile, critica, disputa, cele mai tăioase replici şi negaţii». ■ Pe aceeaşi pagină, filosoful Henri Wald se situează pe o poziţie de echilibru, mai înclinată spre valorile stângii (*Stânga şi dreapta, în istoria culturii*): „S-a pus de mai mult ori întrebarea de ce dreapta românească a avut parte de minţi mai strălucite decât stânga. Un început de răspuns ar fi că la noi dreapta a avut rădăcinile în mentalitatea unei majorităţi legată mai mult de spaţiu decât de timp, mai mult de geografie decât de istorie, mai mult de trecut decât de viitor, pe care era tentată să-l boicoteze de teama necunoscutului; credinţa era că nu se putea gândi autentic decât cu picioarele înfipte în glia străbună. Dimpotrivă, stânga era însufleţită de ideile înaintate ale Europei, care atingeau o minoritate restrânsă de intelectuali, prea puţini ca să stimuleze o gândire mai intensă. Restabilirea echilibrului mereu stricat dinspre stânga, care clinea imobilismul dreptei, şi dreapta, care modera îndrăznelile stângii, nu este posibilă decât într-o societate îndejuns de matură economic, politic şi moral”. ■ Încercând să deconstruiască o serie de reprezentări-clişeu, „monoaxiale”, despre cele două opţiuni ideologice, Sorin Cucera propune un model „biaxial” pe axa politica „dreapta-stânga” (*Altfel despre locuri comune*): „Trecerea de la socialismele de stânga la cele de dreapta (sau invers) devine astfel comprehensibilă. E suficient să înlocuieşti un atribut raţional cu unul natural (sau invers) pentru a trece dintr-o parte a axei în cealaltă. De exemplu, a fost suficient ca Miloşevici să înlocuiască atributul «muncitor» cu atributul «sârb» pentru ca Iugoslavia să treacă de la un socialism de stânga (comunismul titoist) la unul de dreapta (...) Centrul axei liberale se defineşte în funcţie de toleranţa reciprocă. Anarho-liberalismul, de exemplu, este absolut ostil oricărei teorii intervenţioniste şi se plasează astfel în zona extremei-drepte liberale. La polul opus se situează social-liberalismul radical, care tinde să identifice libertatea cu anarhia”. ■ În finalul articolului său pe teme istorico-politice (*Alternanţe*), Z. Ornea e de părere că „ideea lui Ralea că un om de dreapta e stăpânit de ideea de ierarhie şi de ordine, pe când un om de stânga e preocupat mai ales de valoarea justiţiei pe toate planurile (decă nu numai sociale) rămâne, în principiu... şi astăzi valabilă” şi că în dihotomia „nu doar politologică” stânga-dreapta, „sunt, aici, în joc valori supreme ale umanităţii şi sunt încredinţat că, în condiţiile permanentizării in justiţiei, stânga va continua să domine şi să triumfe, nascând chiar noi forme de utopie socială”. ■ Într-un interviu realizat de Tita Chiper cu Ioan Mircea Paşcu (purtător de cuvânt al PDSR), acesta avertizează că „egalitatea şanselor

nu mai există, pentru că sistemul nostru de învățământ, așa cum a fost el «reformată», a devenit deja, și cu timpul acest lucru se va accentua, un învățământ elitist. Trebuie să observăm că s-au închis drumurile la diverse paliere”, s-au pus niște obstacole care nu existau anterior (...) deși se spune că învățământul este gratuit, se introduc acum taxe, iar taxele vor face o triere severă, în condițiile în care cea mai mare parte a populației sărăcește”. (*Stânga zilelor noastre*). ■ Alături – un interviu realizat de Cristian Ghinea cu Alex. Mihai Stoenescu, purtător de cuvânt al Uniunii Forțelor de Dreapta, care pledează cauza „naționalismului civic” („*Românul este un personaj de dreapta*”). ■ Pe ultima pagină, sub titlul *Straniul farmec al postcomunistului*, Vladimir Tismăneanu comentează empatic volumul, recent apărut la University of California Press, al lui Adam Michnik, *Scrisori din libertate*, formulând considerații – în prelungirea celor ale autorului – referitoare la decomunizare: „«Războiul s-a sfârșit», crede Michnik, sfidându-i pe cei care continuă să întrețină vechi patimi și resentimente. Viziunea poate fi discutată, însă nu-i putem contesta autenticitatea și consecvența. (...) Gesturile grandilocvente îl îngrijorează și exasperează pe cel care, încă din anii închisorilor comuniste, a jurat că nu se va transforma vreodată în gardian al foștilor adversari. Faptul că foștii comuniști se supun procedurilor democratice e mai important decât dosarele biografice. Ceea ce desigur nu implică o pactizare cu foștii comuniști. Reconcilierea (sau, mai bine zis, amnistia) nu înseamnă amnezie (...) Michnik susține o abordare răbdătoare și tolerantă a situației politice și morale a post-comunismului. (...) «Cenușiul este frumos», afirmă el într-un superb eseu, sugerând că timpurile ideologiilor «fierbinți» sunt sfârșite (...) Rezervele lui Michnik față de practicile justiției politice retroactive provin din cunoașterea intimă a mecanismului revoluțiilor, în special a tradiției Revoluției Franceze”. ■ Despre cel mai recent volum al lui Vladimir Tismăneanu (*Fantasmă salvării. Democrație, naționalism și mit în Europa postcomunistă*, Ed. Polirom, 1999) scrie entuziast, la rubrica sa „Statul de drept”, Sever Voinescu (*Problema decomunizării*). □ Continuă publicarea dialogului dintre André Scrima și Andrei Pleșu (*Un „test de la capăt” al faptului religios*). □ Sub titlul *Ocolul lui Eminescu în 300 de pagini*, la „Cronica literară de tranziție”, George Pruteanu recenzează laudativ volumul lui Petru Creția *Testamentul unui eminescolog* (Ed. Humanitas, 1998). □ Colaborarea permanentă cu articole de atitudine în pagina 3 a lui Mircea Iorgulescu încetează, locul său fiind luat de comentariile politice ale Elenei Ștefciuc – în acest număr, *Vătorul luminos în campanii de imagine*, o radiografie electorală de actualitate a scenei politice românești, cu accent asupra „vulnerabilizării” nedrepte a instituției prezidențiale în condițiile opțiunii sale decis occidentale și antinaționaliste.

● În „România Mare” (nr. 467) se inaugurează – printr-un portret Al. Andrițoiu, rubrica *Dicționar parodistic de la A la Z*, susținută de Mircea Micu

(„Suprema clipă n-am s-o uit vreodată/dar m-am gândit că asta mi-a fost scrisă/ Și de atunci mi-e viața înclinată/ cum înclinat e Turnul de la Pisa.”)

□ În *Marea năpârlire a unor scriitori*, Nicolae Gheorghiu se referă la Ana Blandiana (și la poemul *Partid* din Almanahul „Flacăra”, 1986) și la Nicolae Manolescu, reproducând un pasaj dintr-un articol publicat de „criticul cameleon” în 1985: „Ruperea de dogmatism s-a făcut în climatul creat de Congresul al IX-lea – prin intermediul și cu ajutorul genurilor scurte. (...) Noțiunea de roman al actualității își va căpăta doar în deceniul 7 definitivul înțeles. (...) Romanul își arogă un rol moral-social neavut niciodată înainte. El nu mai este de acum doar o scriere bună, atractivă sau captivantă, ci și documentul unei lumi cu profundele ei schimbări de mentalitate. Acest roman-document capabil să ofere hrană spirituală atât cititorilor de literatură cât și cititorilor de ziare sau de opere istorice, n-a existat la noi mai devreme de anii '60”. □ La rubrica *E mai (George) Lesne-așa*, i se dedică lui Gabriel Liiceanu satira *Apelul intelectualilor*: „NATO e-n toate: e-n cele ce sunt/ și-n cele ce mâine vor râde la soare,/ e-n Forța Aliată ce toacă mărunț/ și pruncul din leagăn, și omul cărunt,/ și tot ce mai poate s-omoare”.

26 iunie

● „Adevărul” publică (sub semnătura Vioricăi Rusu) o corespondență de la Washington, de la Folklife Festival, unde James Rosapepe, ambasadorul SUA la București, a spus: „*La mică distanță de Kosovo, românii demonstrează cum se construiește o democrație multiethnică*”. □ Pe aceeași pagină, Cornel Radu Constantinescu comentează (în *Cultura, ca o minoritate...*): „Nu știu de ce dorim atât de mult să participăm la manifestări artistice internaționale, căroră nu le acordăm apoi nici o atenție. (...) Am participat și anul acesta la Bienala de la Veneția (...), prin strădaniile poticnite ale Ministerului Culturii. Din păcate, nici o veste din Italia nu vine – deocamdată – să ne confirme vreun interes pentru participarea românească. (...) De la Washington câteva imagini TV fără culoare, de factologie mărunță (...). Probabil, sperăm, că plimbarea satului românesc tradițional (ca minoritate etnoculturală europeană) în Statele Unite va însemna și altceva decât o petrecere la iarbă verde, plină de pitoresc./ Ceva mă intrigă însă. Ne declarăm sensibili la imaginea României în lume. Pe care numai *noi* ne-am pricepe s-o construim și promovăm. Observ însă că ne lăsăm mereu construiți, ne vădim o materie mai moale decât lutul, cu jubilația năroadă de a fi măcar atât. La Veneția ne-am străduit să fim mai occidentali decât suntem, de regulă, pe mimeticele noastre maluri dâmbovițene. La Washington suntem mai neaoși decât ne place să fim acasă. Poate că asta interesa. Dar spiritul contemporan al unei culturi e cu mult mai complex și nuanțat, are caractere individuale pe care nu le teaurizează, strict, folclorul”.

● „Ziua” anunță, la pagina de cultură: „Cel mai cunoscut politolog român, din nou la București”, publicând (sub semnătura Genicăi Stănciulescu) un interviu

cu Vladimir Tismăneanu, venit în România pentru a-și lansa volumul *Fantasmеle salvării: Vladimir Tismăneanu: „Ce rămâne și ce nu rămâne din iluziile stângii în secolul XX?”*. V.T.: „M-am născut în casa unui să zicem nomenclaturist, deși din categoria a doua, asta, evident, nu o spun ca pe o scuză (...). Era redactor-șef al Editurii Politice, profesor de marxism la Universitatea din București, deci făcea parte din nomenclatura ideologică, ricum nu din aceea a poliției secrete sau a aparatului central de partid. (...) Unii din cei care nu sunt neapărat prieteni ai ideilor mele și care confundă o polemică de idei cu un atac împotriva unei biografii uită un lucru esențial: că eu, când a fost exclus tatăl meu din partid, deci prin '58-'59, aveam șapte ani (...), înseamnă că și copilăria mea s-a oprit la vârsta de 7 ani. (...) Am părăsit România în 1981 (...). Am plecat spre Franța și Spania împreună cu mama mea. Ambii mei părinți luptaseră în Războiul Civil din Spania (...). Am însoțit-o pe ea și asta a fost motivul pentru care mi-au dat drumul pentru prima și ultima mea călătorie în Occident. (...) Am rămas în Franța pentru o scurtă perioadă, un an, am stat, câteva luni, în Venezuela, apoi în Statele Unite. (...) Din 1983 am fost colaborator permanent al postului de radio Europa Liberă, unde am ținut rubrici de sociologia comunismului, istoria ideilor, analiza comparativă a sistemelor politice etc.”; „Războiul din Kosovo a fost un război între modernitate și antimodernitate în sensul recunoașterii dreptului omului și cetățeanului (...). A fost în fond un război între barbarie și civilizație. (...) Indiferent de rezervele pe care le putem avea față de decizia de a bombarda teritorii în care rezultatul bombardamentului poate să fie și pierderea unor vieți omenеști absolut inocente, cred că acest lucru nu putea fi evitat. Oricum, după decizia de a porni bombardamentele, orice altă poziție, după părerea mea, în afara celei care susține aceste bombardamente riscă să iasă din cadrele moralității. (...) A nu răspunde provocării lui Miloșevici cred că ar fi fost suicidar pentru Occident”.

29 iunie

• În „Adevărul literar și artistic” (nr. 474), la rubrica „Paralele inegale”, Viorica Rusu transcrie un interviu cu Vladimir Tismăneanu („*Ce se întâmplă cu sufletul omului în postcomunism?*”): „– Suntem în etapa în care ne adunăm cadavrele?! – S-a terminat, poate, și asta. De altfel, dacă vă uitați la capitolul despre decommunizare [din volumul *Fantasmеle salvării. Democrație, naționalism și mit în Europa postcomunistă*], zic decommunizarea este mitul care a eșuat. Lupta pentru decommunizare a fost marea temă a dezbaterilor timp de cinci, șase ani. (...) – *Ce înțelegeți prin mit politic?*! – În nici un caz minciuni politice. Ci narațiuni sau discursuri care oferă individului acest tip de repere. Ele pot să fie prietenoase sau pot fi ostile în raport cu proiectul democratic. Unele, de pildă, mitul societății civile, care a jucat un rol atât de important și continuă să joace, este, cred eu, un mit constructiv, liberal și

democratic. (...) – *Naționalismul «bântuie» în diverse feluri această parte a Europei. Cum apare el în cartea dumneavoastră?* – Pe măsură ce scriam această carte, am înțeles cât de periculoasă este orice abordare care oferă o interpretare monolitică sau omogenizantă a chestiunii naționalismului. Nu mă ocup de etnicitate, ci de naționalism, care este un discurs despre etnicitate. Din punctul meu de vedere (...), naționalismul creează națiunile. Și dacă lucrurile stau așa, este pentru că naționalismul este una din cele două mari moșteniri ale revoluției franceze. Una este ideea democratică și cealaltă este ideea națională. (...) Există însă în secolul XIX o transformare fundamentală a acestui naționalism civic și liberal care acceptă drepturile omului și ale cetățeanului, le promovează chiar, o convertire în doctrinele scientiste și, mai cu seamă, în doctrinele rasei, asociate cu un romantism politic târziu, acest tip de naționalism dă naștere fundamentalismului etnic al secolului XX și, mai cu seamă, duce la oroarea care s-a numit nazism./ Pe de altă parte, ideea națională civică continuă să existe. Nu poate fi gândită Anglia secolului nostru, America, Franța contemporană... Ea există în România, în perioada interbelică: naționalismul lui Rădulescu-Motru, al lui Maniu, al Brătienilor, un naționalism luminat, moderat, integrator”. □ Se publică a doua parte a interviului realizat de Carmen Chihaia cu S. Damian („*Vidul, lacunele de cultură și asimilare stîrbesc valoarea scriitorului român*”): „– *Ce le lipsește unor romancieri români contemporani pentru a fi în pas cu vremea?* – Probabil, un mai generos orizont cultural. (...) – *Excepții?* – Cred că un exemplu ar fi Mircea Cărtărescu. Un autor foarte interesant, foarte lăudat (...), într-un cuvânt, o speranță a literaturii române de azi. Cât este el de mare? E o întrebare la care nu vreau să răspund, pentru că ar însemna să mă hazardez pe un teren unde nu mi-am luat, încă, toate măsurile de precauție. (...) După o perioadă de secetă, vine un autor care stăpânește foarte bine arsenalul narațiunii. Scrie foarte variat, cu o stilistică nemaipomenit de bogată. Aproape că nu se repetă cuvinte, epitete, într-un roman foarte lung, precum *Orbitor*. Are o paletă impresionantă. La el se vede că a trecut prin filtrul propriu literatura română veche, literatura clasică: le știe pe dinafară și le-a «uitat» pentru a le folosi excelent. Cunoaște foarte bine o serie de literaturi străine. (...) Am o singură rezervă (o spun cu încredință că s-ar putea să nimeresc pe alături, fiindcă e foarte tânăr și poate să răstoarne ce spun acum): nu văd, după excelențele poezii despre universul casnic foarte concret (robinete, aparate culinare etc.), modern – prin care a șocat lirica lui – după un roman despre nostalgia copilăriei (în care era strecurată, pe undeva, obsesia homosexualității eroului), de ce trece la un roman în care nu se întrevide miza ascunsă. Miza din subtext. Văd că, dedesubt (e drept, e doar volumul I), e vorba de o rețea de forțe oculte (...). Partea concret-terestră mi se pare foarte bună. Cealaltă parte îmi pare însă mai puțin rezistentă. Și nu văd unde vrea să ajungă!”. În altă ordine de idei: „– *Cum va arăta, după dumneavoastră, Europa după Kosovo?* – Va fi, cred, o

Europă ciuntită moral. Pentru că s-a petrecut un lucru foarte grav: pentru prima oară, cei care pledau pentru principii de umanitate, democrație, de deschiderea orizonturilor, au fost nevoiți să utilizeze forța, deoarece n-au găsit altă cale de a împiedica un tiran să-și facă mendrele. Cei care spun că modalitatea aleasă n-a fost cea mai bună, că s-a comis o eroare, eu le răspund că, deși nu-s de acord cu ei, le accept argumentația. Și zic: să fi propus, ei, o altă alternativă. (...) Acum trebuie reparate stricăciunile. E un lucru pe care o să-l spun și care sună, poate, cinic (deși nu e cinic): ce să repara – mai ales în Serbia – dacă au murit oameni care n-au avut nici o vină?! Am văzut însă și mulți sârbi, oameni cinstiți, corecți, fanatizați de o ideologie, de ideea că există un popor inferior – cel albanez – un popor parazit, care trăiește pe spinarea poporului sârb. (...) – *Dar bombardamentele...?!/* – A fost nevoie, poate, de ele, pentru a-i trezi pe fanatici! Sunt convins că America și comunitatea internațională nu urmăresc scopuri de profit. Nici de ocupație, cum s-a insinuat chiar în ziarul «Adevărul». (...) Săptămâni la rând s-a vorbit numai de suferințele sârbilor – reale, de altfel – dar nu s-a pomenit de oribila tragedie a poporului albanez. Tragedie de care e vinovat numai dictatorul sârb și nu bombardamentele NATO!”. □ La rubrica de cronică literară, Daniel Cristea-Enache scrie despre volumul lui Costache Olăreanu *Vedere din balcon* (Editura Minerva, Biblioteca pentru toți, 1998) – ***Costache Olăreanu sau despre dulceața cuvintelor***: „...nici nu știu dacă se mai poate vorbi, aici, de repere morale: «demascarea» *convenției* prin îngroșarea ei nu putea să nu afecteze și categoriile tradiționale ale Binelui și Răului, născând, astfel, o lume nu doar *frumoasă*, distinsă și dematerializată, ci și, în mare, *amorală*. Povestea contează, nu adevărul, dreptea, Binele. Esteticul divorțează de etic și-și ia zborul maiestuos, ca un balon colorat și impozant, rămas brusc fără lest. Printre atâtea *potriviri* (...) între biografia și bibliografia lui Costache Olăreanu, iată și o nepotrivire, o «inadvertență» (tot) de zile mari, care nu poate decât să bucure: cea dintre frumusețea amorală a multora dintre Poveștile sale și frumusețea morală a vieții sale, ferită, aceasta, cu grijă, cu o minunată *spaimă*, nu de necazuri, ci de compromisuri...”. □ Comentând, la rubrica „Revista revistelor culturale”, cel mai recent număr din „Litere Nouă” (nr. 9/mai 1999) – unde se face o recapitulare a polemicilor declanșate de „istoricul” deja număr 265 al „Dilemei”, consacrat lui Eminescu –, *Interim* observă: „În relativ, dar explicabil, contrast cu spiritul critic vădit într-o chestiune oricum «clasată» (în sensul că e vorba de un «clasic» căruia nici o contestație nu-i mai poate clătina statuia ideală!) vin opiniile studenților despre «cărțile profesorilor noștri», citite și privite destul de protocolar, spiritul critic mulțumindu-se de astă dată să rezume corect și conștiincios volumele universitarilor respectivi. Cu entuziasm unanim, apropiat de ivirea (și întreținerea) unui nou (alt) cult, sunt primite cărțile lui Mircea Cărtărescu, în primul rând *Levantul*, firește, o capodoperă, dar nu indiscutabilă. (...) Nu știu

cât de «geniali», corifeii noii formule redacționale a «Literelor Nouă» («cap limpede»: Ion Bogdan Lefter) sunt tineri instruiți și talentați, iar «textele» lor dau seama despre cum gândesc studenții de la Litere și ce minuni ies din «cenaclul» și «cafeneaua» lor. «Avem pe cine să ne sprijinim!» – scrie în pionierescul său editorial, *Tot înainte!*, Ion Bogdan Lefter. «Mai rămâne – doar – să ne sufocăm cândva mânecele și să facem noi înșine o revistă *adultă*. Puținică răbdare și poate că-i va veni sorocul!». Le dorim succes și un «soroc» cât mai apropiat – deși, ca să fim sinceri, nu i-am dori prea «adult». Iar o revistă «adultă» este o revistă care începe să moară...».

● Nr. 26 al revistei „22” conține un supliment „22 plus” cu tema *Neptun, 2-6 iunie 1999. A treia întâlnire a scriitorilor români din întreaga lume*. ■ În deschidere: un editorial al lui Eugen Uricaru, *Discuții în „peșteră”, la Neptun*: „Dacă prima întâlnire a stârnit zâmbete, suspiciuni, înjurături și aplauze, dacă a doua întâlnire s-a desfășurat sub semnul entuziasmului (fie al entuziasmului schimbării politice, fie al celui generat de ideea că toate minunile țin puțin), cea de a treia întâlnire a fost normală, cu preocupări specifice și intervenții nu doar de calitate, ci vizând probleme existente, oferind soluții posibile. A contribuit, cred, la normalitate, faptul că participanții, în mai toată mulțimea lor, au fost de acord cu recunoașterea ideii că literatura, cultura, națiunea și patria română se află la un moment de răspântie. Chiar dacă luăm în considerare numai faptul că noul mileniu va aduce noi și dificile mesaje din partea unei realități politice și economice care, cel puțin pentru românii din România, sunt încă pline de mister, greu de limpezit mai ales atunci când te temi de noutăți./ Este nevoie de o astfel de întâlnire? Pentru sănătatea noastră morală, cu siguranță, da. Pentru înțelegerea șanselor de păstrare a individualității culturale, în plin proces acut de globalizare, categoric, da. Pentru grăbirea procesului de «deschidere spre lume» (nu se poate imagina intrarea în lume a culturii romane fără un examen sever și fără conștientizarea faptului că mai bine de o sută de ani doar cultura *oficială* a fost sprijinită de stat), astfel de întâlniri sunt absolut necesare. (...)/ Scriitorii români sau care scriu în limba română (...) care au participat la Neptun la cea de a treia întâlnire provin sau vin din zonele cu prezență românească semnificativă. Primul cerc este acela al scriitorilor aparținând populațiilor românești din țările vecine (...), anume scriitori din Republica Moldova, Ucraina și Iugoslavia. Specificitatea problemelor acestor scriitori și a literaturii lor constă în dubla lor identitate, de scriitori români, dar de scriitori care scriu în sfere de influență culturală neromânească. Tendința (și dorința) acestor scriitori de a face parte din literatura română este naturală, dar de multe ori cere sacrificii, inclusiv de evaluare și, mai ales, de autoevaluare. (...)/ O discuție sinceră între scriitorii din Moldova și cei din România, scriitori aparținând aceleiași culturi, cultura română, este absolut necesară (...). Premisele acestei discuții au fost deja realizate la această întâlnire./ Al doilea cerc este acela al scriitorilor români care au emigrat în

diferite momente ale istoriei contemporane și care continuă să scrie și să publice în limba română fie în țările de reședință, fie în România. Dacă până nu de mult singurii scriitori care scriau și publicau în limba română, adresându-se unui public cititor compact din țara de reședință, erau scriitorii israelieni, astăzi situația pare a se fi schimbat, numărul românilor trăitori în țări mai îndepărtate din Europa sau America a crescut (...). Din informații cât de cât actualizate și verificate, există astfel de comunități în diferite zone americane (Cleveland, Los Angeles, Florida, New York etc.), comunități care variază între zeci de mii și sute de mii de oameni. Chiar de pe acum se poate considera că există acolo necesități culturale românești care pot justifica prezența unor instituții și oameni de cultură ai locului. Această realitate, care este în plină dinamică pozitivă, contrastează cu aceea din Israel, care se găsește într-o situație dinamică negativă. În ambele cazuri, necesitatea sprijinului din partea României, a oamenilor de cultură din România este imperioasă. La Neptun s-au discutat și s-au identificat câteva soluții pentru aceste situații. S-au mai discutat și chestiuni ce privesc căile concrete de comunicare ale culturii române cu lumea. S-au găsit și soluții care pot deveni eficiente față de toate încercările de până acum. Câteva întrebări așteaptă totuși răspuns – oare cineva a auzit? Și dacă a auzit, a înțeles? Și dacă a înțeles, va face? Și dacă va face, se va auzi?”. ■ Președintele USR, Laurențiu Ulici, răspunde câtorva întrebări legate de organizarea evenimentului de la Neptun (**Resolidarizarea scriitorilor români**). (Interviul este realizat de Rodica Palade). Despre finanțarea manifestării: „Am avut bucuria să fim sponsorizați de compania Gelsor și de Trustul de presă «Curentul», care a sprijinit în proporție de aproape 80% desfășurarea acestui eveniment. Este același sponsor care a sprijinit *Premiul de excelență*, ce s-a acordat anul acesta pentru prima dată în cultura românească și pe care l-a obținut regizorul Andrei Șerban. Există un om care se află după aceste piramide de oameni de afaceri, care iubește cultura, dar care are o discreție extraordinară. (...) Omul, patronul de la Gelsor și de la Trustul de presă «Curentul», este unul dintre aceia care au înțeles un lucru elementar, pe care oamenii politici nu-l înțeleg: ca să existe, România are nevoie în primul rând de cultură. (...) / În clasa noastră politică oamenii de cultură sunt foarte puțini”. Despre ajutorul acordat de USR scriitorilor din Republica Moldova și din Bucovina: „De curând a ieșit primul număr al revistei «Septentrionul literar», scos de colegii noștri din Cernăuți, integral pe spezele Uniunii Scriitorilor. Vom scoate tot noi și al doilea număr, în speranța că vor apărea surse guvernamentale. În basarabia, începând de luna aceasta, una dintre revistele importante de acolo, «Basarabia», va apărea în coeditare cu Uniunea Scriitorilor din România, care are o contribuție de peste 60%. (...) Avem o filială la Chișinău a Uniunii Scriitorilor, care primește bani de la bugetul Uniunii, ca oricare din filialele noastre, și care sunt folosiți tocmai pentru activități literare în Chișinău”. „– Vorbeați despre o instituționalizare a

modului de propagare a literaturii române în străinătate. Aveți un plan concret legat de aceasta?/ – E mai mult decât un plan, este un proiect de lege care-mi aparține, privind înființarea *Institutului Român*, proiect de lege care a fost trimis și primului-ministru în speranța că, prin guvern, vom reuși să realizăm acest lucru mai curând decât pe cale parlamentară. Mi se pare vital un asemenea Institut Român, care să aibă ca atribuție exclusivă promovarea valorilor culturii naționale în lume, după modelul institutelor pe care le au toate țările din Europa: Institutul Francez, British Council (...). Acest Institut Român va fi un institut organizat pe criterii de competență, bugetar, sub controlul administrativ al guvernului, dar fără să participe la algoritmul politic. Institutul acesta va trebui să aibă în custodie toate institutele care funcționează la ora asta, bibliotecile românești sau centrele culturale, acelea de la Paris, Roma, Veneția, Budapesta, New York. Acest institut ar fi acoperit de la buget în proporție de 75%, 25% din cheltuielile lui urmând a fi obținute din sponsorizări, donații ș.a.m.d. va avea calitate de fundație. Vreau să subliniez un lucru care nu s-a înțeles, acest institut nu are nici o legătură cu Fundația Culturală Română, cum au crezut unii. (...) Sunt două lucruri care merg în direcții diferite, având obiective diferite”. ■ Un alt interviu (acordat tot Rodicăi Palade) – ***Supraviețuire dramatică*** – îl are ca protagonist pe scriitorul Ilie Zegrea (de la Cernăuți): „– *Ce s-a întâmplat [cu literatura română din Ucraina] din '89 încoace?/* – Din '91, situația este mult mai dramatică. Dacă înainte, de la Moscova până la Cernăuți era o distanță foarte mare, acum distanța de la Kiev până la Cernăuți este mai mică și noi suntem ținuti sub lupă. În '91 a fost desființată unica redacție de carte românească din Ucraina, Editura Carpați din Ujgorod, redacția fiind la Cernăuți. (...) Din '91 până în '99, în Ucraina nu a apărut nici o carte a unui scriitor român sprijinit de stat, cu toate că legile adoptate de Ucraina independentă prevăd acest lucru. Legea minorităților din Ucraina dă o anumită libertate, dar nu este aplicată. (...)/ La 28 mai, la Cernăuți s-au aflat președintele României, domnul Emil Constantinescu, și președintele Ucrainei, Leonid Kucima. Cu o zi înainte s-au dus tratative la Kiev, însă iarăși am impresia că am fost lăsați ca, dincolo de ceea ce s-a vorbit. (...)/ Nu s-a vorbit despre ceea ce ne doare anume pe noi: o editură de stat, unde să apară cărți în limba română, despre editarea unui ziar, despre deschiderea unui teatru românesc la Cernăuți, despre Universitatea multiculturală. (...)/ În '96 am decis să organizăm o asociație a scriitorilor români la Cernăuți...”. ■ Într-un articol intitulat ***Punctul în mișcare***, S. Damian notează câteva concluzii desprinse în urma recentului colocviu de la Neptun: „A surprins în mod fericit un element de contrast. Un contrast la ce? De curând, am reținut imagini reproduse și de televiziunea germană, de la întruniri ale unor confrerii literare chiar din Balcani, în care exponenții câte unei etnii, cu ochii injectați de furie și ură, reclamau abuzurile unei părți adverse./ M-am bucurat că în zilele însoțite, pe țărmul Mării Negre, în sala de

conferințe a domnit un climat de înțelegere, n-am întâlnit deloc răbufniri resentimentare, nici fricțiuni pe bază de separări între comunități lingvistice. (...)/ Nu neg că, pe alocuri, s-au ivit accente discordante în discursuri nișel exaltate, de autolaudă, care nu beneficiau, din păcate, de acoperirea unei opere dense. (...)/ De aceea, încercând să punem ordine pe criteriul randamentului estetic, nu am aflat, la ora bilanțului, cum s-a schimbat peisajul poeziei, romanului sau teatrului contemporan românesc. Ce cărți deosebite s-au impus? Pe ce putem conta într-o întrecere la cote europene? (...)/ Prea în șoaptă, nedecis, s-a discutat în colocviu despre scrierile majore produse, cele care atrag după ele coloana în marș.” În altă ordine de idei: „Departate de mine gândul că, obsedați de protecția vlăstarului plăpând, criticii ar trebui să ocolească adevărul, fie el dureros pentru artă. În lumina acestei disocieri, mă raliez la pledoaria lui Nicolae Breban, expusă la Neptun, în favoarea unui tratament aparte conferit celor care defrișează un drum. El a deplâns actul de ingratitudine comis în presă față de Ion Caraion, supus manipulațiilor de dosare ale Securității, cu neputință de verificat deocamdată în autenticitatea lor. N-are rost să se reconstituie aici detaliile unui caz cu accente tenebroase și, bineînțeles, poetul nu poate fi absolvit aprioric de orice vină. Cu toate acestea, lipsa de tact cu care au fost preluate de-a valma interpretări sub semnul dubiului, furnizate de anchetele Securității, denotă o opacitate față de efortul de creație”. S. Damian pledează, în continuare, pentru „reexaminarea unor clasamente instituite în anii dictaturii”, dezaproband „reacția unor critici și istorici nespuse de iritați când descoperă că un nepoftit cutează să zgâlțâie un soclu sau să contrazică o opinie emisă de cei care s-au desemnat singuri legatari testamentari ai literaturii sfârșitului de secol”; urmează câteva exemple de autori care, în opinia lui S.D., rezistă unei reexaminări (estetice, dar nu numai) postcomuniste: Ion Negoitescu („un insurgent estetic, arbitru al eleganței formelor”, apreciat pentru eseul dedicat lui Eminescu, pentru *Istoria...* sa, ca și „pentru impunerea unui proiect de deschidere și modernizare în România”), D. Țepeneag, Ana Blandiana, Ștefan Bănulescu, Nicolae Breban („care e ca o locomotivă care nu și-a pierdut pe drum vagoanele, cărțile rezistă, nu au plătit deloc tribut mentalităților închistate din jur”), Paul Goma („care a sfârâmat lanțurile, cu o contestație radicală”), Gabriela Adameșteanu și Ileana Mălăncioiu. ■ Este publicat un amplu interviu cu Mihai Ursachi (*În închisoare am scris, în chip de adio lumii acesteia, primele versuri*). ■ Mihai Sin pledează, într-un interviu (consemnat de Rodica Palade), pentru *Reîntoarcerea la marile teme ale literaturii*. M.S.: „Trebuie realizate niște canale de comunicare reală cu Occidentul (...). Noi nu facem altceva decât să ne sincronizăm, să ne tot sincronizăm, adică să primim. Să receptăm, dar prea puțin ca să le dăm ceva altora. Noi n-am dialogat niciodată cu Occidentul. Am preluat ceea ce a fost conjunctural într-o perioadă sau alta. Lucrez la un studiu sau eseu mai amplu în care vreau să introduc și ideea de

mare miză în literatură. Nu detaliez acum conceptul, dar marea miză cam lipsește în literatura română. (...) Din păcate, ne-am adaptat, cred, mai ales modelor care în Occident țin un sezon-două iar la noi durează uneori 5 sau 10 ani. E o catastrofă pentru o cultură. (...) / Marea miză e o chestiune de conștiință individuală și, la urma urmei, de forță a scriitorului. În momentul în care te cantonezi numai în probleme regionale sau provinciale, și spun «provinciale» nu în sens peiorativ, te interesează numai chestiunea din satul tău și nu că poți să faci dintr-o mică localitate ceva emblematic pentru o civilizație, pentru condiția umană. Și la noi a existat o modă a ținuturilor. O serie de scriitori au încercat, după modelul lui Faulkner, să-și creeze ținutul lor imaginar propriu. Dar tot imitație rămâne. Marea miză înseamnă a fi conștient de problemele țării tale, de problemele Europei, de problemele prin care trece lumea contemporană. Marea miză ar fi reîntoarcerea la marile teme. (...) Ceea ce mă surprinde, printre altele, este faptul că o epocă de tragism este tratată în continuare la noi – mă refer la o majoritate – cu mijloacele derizoriului, grotescului excesiv. Grotescul ăsta excesiv, aproape îndesat, care apare în unele producții cinematografice, mă surprinde și mă contrariază”. ■ Sub titlul ***Eficiență și valoare***, Mariana Șora îi acordă un interviu Mihaelei Podolak: „– *Cum credeți că poate fi promovată mai bine literatura română în străinătate?* / – Problema esențială este a traducerilor. Și în anii comunismului, Uniunea Scriitorilor s-a străduit să facă traduceri. Atunci erau promovați și răsoândiți autori care erau mai mult sau mai puțin pe linie. Bineînțeles, au încercat să îi arunce pe piața mondială pe un Arghezi, pe un Sadoveanu, autori mari. Dar nu se poate să mai traduci cum se făcea pe vremuri și cum poate se mai încearcă, cu ajutorul autorilor de aici, care știu mai mult sau mai puțin limba, sau cu autori de acolo, printre care există câțiva foarte buni, dar puțini. În primul rând, trebuie să oferi pe piața mondială niște valori. Cum se aleg ele, cum sunt ele traduse și prezentate, asta este o întreagă strategie literară. (...) Ar trebui să arătăm lucruri de bună calitate, nu neapărat ceva de actualitate etc. (...) / S-a încercat răspândirea unor lucrări cu un specific național. Dar evoluția literaturii actuale este de așa natură încât să poată concura pe plan internațional, fiind ea însăși mai puțin legată de glie. Trebuie să recunoaștem un adevăr: cu cât o literatură are un limbaj foarte specific, cu atât este mai puțin exportabilă”. ■ ***Îmi place enorm să scriu roman*** – declară Nicolae Breban într-un interviu acordat Rodicăi Palade: „– *Următorul dumneavoastră roman este...* / – Deja a apărut primul volum, se cheamă *Ziua și noaptea*, și mai am de scris trei. E o pânză enormă care tratează boala secolului, cinismul politic, și relația aceasta, maestru-ucenic. Ziua și noaptea: un maestru de zi, unul de noapte. (...) Îmi dau seama că lectorul nu e obișnuit cu o construcție mare. Am văzut asta la trilogia mea, pe care lumea n-a citit-o sau a bârfit-o. (...) / N-aș putea să încep o zi fără să știu că scriu. Chiar dacă nu scriu în ziua aceea. Altfel, e o porcărie să-mi suport trupul, să-i suport pe cei din jur, să suport istoria, timpul meteorologic”.

■ În transcrierea aceleiași Rodica Palade, care consemnează majoritatea interviurilor din acest număr, citim un dialog cu scriitorul basarabean Emilian Galaicu Păun (*Stau cu ambele picioare în Europa*): „...eu am avut marea şansă de a fi integrat revistei «Vatra» de la Tg. Mureș (...) și atunci, când am intrat în această revistă, am intrat nu ca poet, fiindcă este puțin să vorbim despre tână generație de scriitori din Basarabia doar ca poeți și prozatori. Majoritatea fac și eseu și critică literară, fiindcă e nevoie de o recuperare mai masivă. Integrarea se face, după mine, nu prin declarații, ci prin niște lucruri foarte concrete. Optezi unde să publici o carte, pentru ce revistă să lucrezi, în ce colectiv te integrezi. (...)» – *Stați cu un picior în Basarabia și cu un picior în România. Cum este situația asta?* – Stau cu ambele picioare în Europa. Pot să stau și pe lună. Contează în ce limbă scriu, în ce cultură gândesc. (...) Aflarea mea în Basarabia este un destin. Dar, fiind acolo, scriu în mare parte despre cărțile apărute la București, la Cluj, în altă parte. Sunt poet român, dar sunt și critic de poezie românească de pretutindeni, fără a face discriminări de zone. (...) Integrarea se face și la acest nivel, când în cărțile noastre apar, alături de scriitori de aici, scriitori din Banatul sârbesc etc.» – *Este nevoie de un program special pentru reconstituirea unei familii a literaturii române? Întâlnirile cum este cea de la Neptun ar face parte dintr-un asemenea program?* – Pentru cei vii, aceste relații contează foarte mult. Din păcate, n-am prea văzut făcându-se nimic pentru cei care nu mai sunt. (...) Înainte de noi au fost câțiva poeți buni, Busuioc, Vasilache, Beșleagă, Saca. Generația primilor intelectuali ar trebui, cred, recuperată și, în acest sens, ar fi necesare niște planuri editoriale. (...)» – *Ce reproșați românilor din România, dacă le reproșați ceva?* – Cred că aş reproșa o orientare foarte bruscă într-o singură direcție. Toată lumea privește spre Vest, nu vrea să se uite nici măcar spre estul României, adică spre Iași, care este un centru mare de cultură (...). Există un fel de metropolocentrism. (...) Cred că o calitate nefastă a românilor este lehamitea, cedarea foarte ușoară a unor teritorii. Culmea (...), cred că la ora actuală Basarabia este pe jumătate un pământ românesc cucerit deja. Adică, efortul intelectual din ultimul deceniu nu se vede și în plan politic, dar în plan intelectual, prin ceea ce scriem noi pentru revistele din țară, prin cărți, el este mult mai evident. Despre Basarabia se aduce aminte la 27 Martie și la 1 Decembrie”.

● În „Tableta de marți” din „România liberă”, Gheorghe Grigurcu scrie *Din nou despre G. Călinescu*: „Mare instanța a creației, G. Călinescu n-a fost, regretabil, și o mare instanță morală. Fluctuațiile sale de atitudine, observate încă din perioada interbelică, între alții de către E. Lovinescu, care-i aprecia, de altminteri, cu lealitate vocația ieșită din comun, au culminat cu oportunismul lamentabil de care a dat dovadă după 1944, când, punându-se în slujba propagandei partidului comunist, și-a renegat, practic, tot trecutul. Agitându-se «optimist» și «entuziast» de ruinele acestuia, a devenit un celebrator al «socialismului victorios», al tiparelor sovietice, al marilor «cârmaci», precum

Stalin și Gheorghiu-Dej. (...) Autorul *Bietului Ioanide* n-a avut o posteritate propriu-zisă precum mentorul Sburătorului. Din cei patru discipoli pe care i-a menționat ca atare, G. Mărgărit a murit prematur, G. Ivașcu nu s-ar zice că a fost chiar o pildă de creație ori de demnitate, Adrian Marino a apucat pe un drum teoretizant, în răspăr cu al magistrului celui cu aripile înmuiate în epos și-n poezie, iar Al. Piru s-a mulțumit a-l calchia cu râvnă, într-o manieră searbădă. Pe de altă parte, G. Călinescu s-a bucurat de admirația nedrămuțată a unui Eugen Barbu, care l-a botezat, cu o sintagma ce a făcut carieră, Divinul critic. (...) Autorul romanului *Groapa*, și el un talent corupt, a fost instinctiv atras nu doar de mirobolantul peisaj al operei călinesciene, ci și de sinuozitățile de concepție și comportament ale marelui predecesor, în care simțea un alibi pentru propriile sale imbolduri carieriste și adulatoare. (...) Plebeul agresiv Eugen Barbu tindea spre rafinatul cinic G Călinescu ca spre o îndreptățire. Polemismul ultimului devenea un «model» pentru pamfletul imund al celui deal doilea...”.

● La rubrica „Munca cu cartea” din „Academia Cașavencu” (nr. 25), sub „semnăturile” *Prefeșele tăcerii* și *Puța Licu și Țuca Pilu*, în articolele *Despre erori și morminte* și, respectiv, *Cine este, ce este, ce face, cum face și ce are Luca Pițu*, sunt recenzate nonconformist volumul *Recviem pentru nebuni și bestii* de Augustin Buzura (Editura Univers, 1999) și *Ultima noapte de dragoste și întâia noapte de filosofie* de Luca Pițu (Editura Nemira, 1999): „Numai că toate acestea [N.B.: întâmplări aventuroase, cu un ziarist luptător contra Mafiei] sunt povestite de un ardelean moralist, lipsit de vioiciune stilistică și de umor. E ca și cum ai pune un elefant mizantrop să povestească viața plină de peripeții incredibile a unui iepuraș deștept, năbădăios, rău de gură și cu un acut simț al dreptății. Așa că dacă «uneori îți vine să arunci cartea din mână, dar nu pentru că te-ar plictisi, ci fiindcă n-o mai poți suporta.» (Alex Ștefănescu, «România literară», nr. 24, 1999), gândește că ai dat pe ea 90.000 de lei și suport-o!”. În schimb, Luca Pițu este privit ca un scriitor de prim rang: „Cărțile lui Luca Pițu nu trebuie citite, ci deschise. Restul e o chestiune de rutină de poet cu mandolină într-o limbă foarte fină, la Copou, într-o grădină. (...) Luca Pițu e creator. Dacă nu de stil, măcar de fani. Succesul acestui mânuitor de jargon academoid e mare astăzi... dar nu știu ce va fi numele lui Luca Pițu după ce parodia de viață ce-o trăim azi se va fi terminat și lumea va pofti iar la sens european, la perversiune de cenaclu”.

30 iunie

● În editorialul său din „România literară” (*Examene, examene...*), Nicolae Manolescu abordează critic o serie probleme legate de recent-desfășuratul examen de Bacalaureat și implicațiile reformei învățământului sub ministeriatul lui Andrei Marga: „Românul a luat, până una-alta, din spiritul economiei de piață doar trucurile care-l împiedică să dea faliment: ca să-și asigure

normele, profesorii de liceu fac tot posibilul ca să-i vadă intrați pe absolvenții de capacitate; la rândul lor, elevii migrează de la un liceu cu mulți solicitanți la altul cu mai puțini, ca să scape, eventual, de admitere. În aceste condiții, nota nu mai este o sperietoare iar pregătirea nu mai este o problemă. Așa cum au trecut primara și gimnaziul, adolescenți care abia știu să citească și să scrie se pomenesc liceeni. Profesional, e un dezastru. Dar inflația de nulități și de mediocrități pe băncile școlii stopează somajul printre nulitățile și mediocritățile de la catedră. Sigur că există și profesori onești și competenți. Dar ei n-au nici un cuvânt de spus în această privință, fiindcă selecția nu se face în primul rând după criterii profesionale și ei înșiși riscă să fie eliminați într-o competiție trucată./ Reforma majoră a d-lui Andrei Marga, reală și importantă, se confruntă cu astfel de greutăți minore, care nu vor fi înlăturate prea curând. Și care, cronicizate, devin majore. (...) Absența de la catedră a profesorului, spunea Călinescu, este în eternitate nemotivată. Adaug: inclusiv absența «legală» din vremurile de grevă. Cine are urechi de auzit, să audă. Acesta este adevăratul, marele examen pe care școala românească va trebui să-l treacă”.

□ Într-un text de atitudine (*Despre jurii și premii*), Mircea Martin reacționează, din poziția de membru al juriului, cu privire la o serie de disfuncționalități legate de acordarea Premiilor Uniunii Scriitorilor din România pe anul 1998: „S-a întâmplat să fiu ales în juriul care urma să acorde premiile Uniunii Scriitorilor pe anul 1998 și probabil că aș fi acceptat, cum am făcut-o în 1990 sau în 1997 (la Asociația Scriitorilor din București). Dar am fost anunțat într-o vineri că luni trebuie să aibă loc dezbaterile juriului. Trecând peste faptul că luna este întotdeauna (pentru mine cel puțin) o zi arhiplină din punct de vedere editorial, când și cum aș fi putut măcar răsfoi acele cărți aflate în competiție pe care nu le citisem? În al doilea rând, întrebând cine mai face parte din juriu, am aflat că în componența lui au intrat cam o treime din cei care l-au compus și anul trecut și acum doi-trei ș.a.m.d. ani, ceea ce mi s-a părut inechitabil și inacceptabil; prin urmare, am refuzat să particip la lucrările respectivului juriu. Aveam să aflu că și Nicolae Manolescu a procedat la fel din motive pe care nu le cunosc, dar pe care le bănuiesc nu foarte diferite de ale mele. Într-un dialog purtat cu Cătălin Țirlea (în cadrul emisiunii *Cu cărțile pe față*, de la TVR 2) pe tema *Revizuirii valorilor*, am fost aproape somat să dau motivele retragerii mele din juriul Uniunii Scriitorilor; în felul acesta, gestul meu a devenit public, deși, în ce mă privește, m-aș fi mulțumit să comunic rațiunile și propunerile mele conducerii Uniunii Scriitorilor, bineînțeles, dacă vreunul din membrii săi și-ar fi manifestat dorința de a le afla. Încerc în continuare să le formulez mai clar (...)./ Mai întâi, doresc să subliniez faptul că obiecțiile mele s-au referit la jurați sau, mai exact, la o parte din ei, și nu la premiați. De altfel, în acel moment nu cunoșteam decât numele câștigătorilor premiilor pentru traducere cu a căror alegere nu puteam decât să fiu de acord (cu atât mai mult cu cât cărțile premiate apăruseră la Univers!).

Care sunt ceilalți laureați am aflat ulterior, cei mai mulți dintre ei cred că își merită pe deplin laurii. Câștigători mai puțin merituosi au existat, din păcate, în mai toate listele, dintr-un an sau dintr-altul. Și, bineînțeles, nedreptățiți pe măsură. Nu s-a constituit încă juriul ale cărei alegeri să fie incontestabile. Dar poți contesta, fără a fi prezumțios, decizia unui juriu?/ N-am contestat, prin urmare, nici premiile și nici juriul în sine, care, sunt convins, a fost ales în mod corect și democratic. Contestabilă mi se pare această recurență a unor nume, reprobabil mi se pare faptul că sunt propuse și votate prea des aceleași persoane, aceiași «băieți de comitet». Cum de se întâmplă astfel? Printr-o reunire ce pare aleatorie (dar nu e!) a unor factori precum: indiferența sau graba majorității, iuțeala de mână (sau de voce) a propunătorilor (dezinteresati?), ambiția sau plăcerea unora de a fi mereu propulsați, curtați, investiți pentru a putea, apoi, la rândul lor, investi (cât de dezinteresat?) pe alții. Nu e nimic de făcut, e rezultatul unui exercițiu democratic, mi se va spune, probabil. Și, totuși, în continuarea aceluiași exercițiu democratic, cred că se poate imagina ceva. Așa cum, în anii '80, când anumiți scriitori fuseseră premiați cu o suspectă insistență într-un gen sau într-altul, Ileana Mălăncioiu a propus și a impus amendamentul care i-a purtat apoi numele și care, sper, este încă valabil, îmi îngădui să propun Consiliului Uniunii să decidă o anumită intermitență în ce privește prezența în juriile noastre (centrale și regionale). Consider că o pauză de minimum 3 ani ar fi binevenită pentru unii «pensionari» ai acestor jurii care au început deja să fie «tratați» ca niște deținători actuali și potențiali de putere, o putere exterioară, mai mult sau mai puțin abuzivă, dar (pentru unii și pentru ei înșiși) deloc neglijabilă./ Nu știu câți membri numără acum Consiliul Uniunii, dar e greu de crezut că nu pot fi aleși trei ani la rând mereu alți unsprezece judecători. O vânturare a numelor cred că e necesar să se producă. O astfel de măsură nu reprezintă o garanție că vor dispărea «aranjamentele» și «jocurile», ci doar că ele vor fi îngreunate sau măcar nu vor putea fi prelungite de la un an la altul./ (...) Obiecția mea nu vizează atât persoane, cât «sistemul» care face posibile suspiciunile referitoare la o anumită asiduitate a prezenței lor în juriu. Totuși, un nume trebuie citat sau, mai exact, o funcție. Opinia mea este că directorul editurii Cartea Românească, editura Uniunii Scriitorilor, nu trebuie să facă parte din juriul care conferă premiile aceleiași Uniuni. Mai întâi, pentru că el și-a manifestat deja opțiunile prin însăși decizia de a publica o carte sau alta dintr-o ofertă, presupun, mult mai numeroasă. În al doilea rând, pentru că, în calitate de director al respectivei edituri, va fi, prin forța lucrurilor, înclinat să voteze și să premieze cărțile «sale», știut fiind faptul că orice premiu se repercutează nu numai asupra autorului, dar și asupra editorului acestuia. Or, editura Cartea Românească este una care, prin însăși menirea ei, concurează la toate premiile puse în joc. Premii pentru care concurează parțial și edituri precum: Albatros, Eminescu, Nemira, Humanitas, Polirom, Univers, dar și multe altele mai mici,

însă cu o producție de carte românească interesantă, semnificativă. A menține în juriul Uniunii Scriitorilor pe Dan Cristea înseamnă a asigura din plecare un vot autorilor publicați de Cartea Românească la toate categoriile de premii: (...)/ O altă obiecție pe care o aduc sistemului actual de acordare a premiilor Uniunii Scriitorilor se referă la intervalul de timp scandalos de redus în care totul se întâmplă și, cum se zice, se adjudecă. Păcatul e vechi, vine de dinainte de '89, pe atunci avea alte explicații, perpetuarea lui în condițiile de astăzi mi se pare în defavoarea prestigiului Uniunii Scriitorilor, al Juriului și al Premiilor însele. Chiar dacă acceptăm că ele, premiile, au fost în majoritatea lor, bine atribuite, faptul însuși de a convoca pe fugă un juriu care să le decidă tot pe fugă – în numai câteva ore! – mi se pare și nedrept și neros și neprofesional și neprofesionist: o jignire pentru scriitorii care își merită cu adevărat premiul. Umorul nostru funciar va produce pe loc facila replică: «jigniți-mă, fraților, dar premiați-mă!»?, însă lucrurile nu cred că pot continua în acest ritm un pic prea zglobiu pentru o instituție care se respectă./ Propun, prin urmare, ca operația de atribuire a premiilor să fie precedată de o alta, de nominalizare: înainte de a vota pentru o anumită carte, membrii juriului trebuie să se fixeze asupra unui corpus de texte, asupra unui număr variabil (în funcție de bogăția ofertei din acel an) de opere dintre care, într-o a doua etapă, să aleagă piesele câștigătoare. Aceste nominalizări trebuie să fie publicate, astfel încât jurnaliștii, criticii, scriitorii, cititorii înșiși să le poată cunoaște și comenta. În felul acesta, membrii juriului își vor angaja răspunderea de două ori, vor fi obligați să reflecteze mai mult și, poate, mai bine înaintea votului final./ Nu mă iluzionez într-atât încât să cred că, în acest fel, vor fi eliminate intervențiile din afară ori «trocurile» din interior. Va fi chiar mai mult timp pentru ca «lanțurile slăbiciunilor» să înlănțuie juriul. Dar va fi, oricum, mai multă transparență și, implicit, vreau să sper, o mai mare rezistență a juraților în fața diverselor tentative de influențare”.

[IUNIE]

● Nr. 6 din „Apostrof” se deschide cu articolul *O carte și o obsesie în dezbatere: Literatura română și nostalgia Premiului Nobel* [N.B.: La începutul lui martie 1999, Laurențiu Ulici s-a aflat la Cluj, unde și-a lansat noua ediție a antologiei *Nobel contra Nobel*, apărută la Editura Du Style] – unde Laurențiu Ulici evocă momentul când, în 1929, Rebreanu s-a aflat la un pas de Premiul Nobel: „grație unor împrejurări (...) ajunsese să fie bine cunoscut în țările nordice, unde a apărut *Ion*, în traducere”, dar l-a luat Theodor Mann; în 1959, laureatul Goncourt Vintilă Horia îl propune juriului pe Lucian Blaga, însă la scurtă vreme statul român îi întocmește lui Vintilă Horia un dosar de legionar, propunerea cade, i se retrage chiar și Premiul Gouncourt: „Suntem unici, cred, în Europa. Cred că nimeni nu știe să-și devoreze valorile cum reușesc românii să o fac. După război un singur om a

reușit așa ceva, și anume Marin Sorescu, care prin eforturi strict personale, fără nici un fel de implicare a statului român, izbutise într-un termen relativ scurt, să fie cunoscut în foarte multe locuri din Europa – și sunt convins că, dacă Sorescu ar mai fi trăit, Premiul Nobel ar fi fost tangibil pentru România, cu toate erorile pe care el – involuntar, sau atras de alții – le-a făcut la un moment dat”. Printre scriitorii români nobelizabili se numără, potrivit lui Laurențiu Ulici: Gellu Naum, Mircea Cărtărescu, Norman Manea etc. – susținuți mai mult din străinătate decât din țară. □ La rubrica îngrijită de Ion Vartic este publicat un ***Dosar Caraion – Corespondența din exil*** a poetului (scrisori alese de Emil Manu din imensa arhivă a celui decedat în 1986, adresate Margarettei Dorian, lui Michel Butor, Al. Papilian, lui V. Nemoianu, C. Abăluță, Sanda Golopenția etc.). □ Se reține, de asemenea, un dialog între Dora Pavel și Norman Manea, aflat la New York (interviu realizat prin telefon, în aprilie 1999): ***Nu cred că trebuie să ne închidem aventurii, experimentului, bucuriei, noutății***. N.M.: „A crede că eu sau alții, care au izbutit să ajungă ceva mai devreme într-o societate liberă, am trecut de la întunericul opac la solaritatea absolută ar fi o simplificare ingenuă. (...) Nu se poate vorbi de o trecere de la nefericirea totală la fericirea absolută. Se poate vorbi, însă, despre împlinire... Oricât de ciudat ar părea pentru cei care mă cunosc sau m-au cunoscut în anii dinaintea plecării din România și încă nu-mi știu structura, mai curând melancolică... pot vorbi, totuși, dacă e să fiu corect, de o deschidere, de o oxigenare, de împlinirea în acești ultimi 10 ani. (...) Deși mă consideram și mă considerau și alții, în România, un soi de democrat incurabil, am trecut printr-un persistent proces de re-adunare, de re-înțelegere, de re-educare în confruntarea directă cu «situația democratică» cu propriile mele așteptări și potențialități. (...) Este revelator nu doar să-ți verifici, prin confruntare directă, principiile, ci să vezi până la ce limită le poți rămâne fidel. Democrația nu reprezintă neapărat sau doar prosperitate, ar fi prea simplu și facil să fie așa. Ce se întâmplă cu valorile tale esențial liberale, democratice, când ești pus, ca individ, în situații infirme, care te împiedică, de pildă, să accezi la avantajele libertății? (...) Cred că am rămas, în esență, același, dar am învățat și reînvățat lucruri majore despre lume și despre mine însumi, în acești ani de angajare existențială ca *individ*, atât de diferită de torpoarea «colectivă» și de trucurile și turpitudinea vieții în România socialistă”.

● Nr. 20 din „Vineri”, supliment al revistei „Dilema”, are o temă cultural-identitară, pornind de la adagiul lui Vasile Alecsandri: „Românul e născut poet”. Răspund Dan C. Mihăilescu (***Poezie, sârăcie***), George Ardeleanu (***Lirism și existențe. Câteva secvențe***), Ion Bogdan Lefter (***Terțul ne-exclus***), Nicu Pană (***Rapsozi de ieri și de azi***), Romanița Constantinescu (***Poetul sfârșește ca jurnalist...***), Cezar Paul-Bădescu (***Despre românul inexistent***) și Caius Dobrescu (***Românul e născut poet***). ■ George Ardeleanu notează într-o „secvență” memorialistică: „Între 1987 și 1990, eram profesor stagiar într-un

oraș din Valea Jiului. (...) Există și un cenuclu acolo. Îmi persistă încă în memorie ecurile unor versuri scrise de o tânără poetă: «Într-o seară de septembrie/când nimic nu mai contează»". ■ *Ion Bogdan Lefter* contestă (relativizându-l) stereotipul poetic-identitar: „Ideea-temă are autoritate și cu privire la literatura profesionistă: e aproape unanim acceptată ipoteza că poezia românească ar fi mai valoroasă decât proza, teatrul și critica. E doar o prejudecată, ușor demontabilă la o repede ochire asupra domeniului. Pașoptismul, faimos prin versurile sale patriotice și revoluționare, prin parabole istorice și prin fabule, a dat – de fapt – proză mai bună decât poezia. În epoca următoare, în tripleta Eminescu-Creangă-Caragiale, cel dintâi atinge în versuri nivelul maximei excepționalități (dacă mi se admite pleonasmul), dar ceilalți doi nu rămân mai prejos în proză și dramaturgie. Despre prima jumătate a secolului XX se spune că a fost dominată de marii poeți moderni. Fals: în avanscenă s-au aflat marii prozatori: Sadoveanu, Rebreanu, Camil Petrescu, doamna Bengescu, și marii critici, Lovinescu & Comp. Mai departe, iluzia că ultima jumătate de secol a dat mai ales o mare poezie românească se datorează – pur și simplu – unui viciu de perspectivă: versificația post-proletcultistă a anilor '60, furnizoare a câtorva mituri literare active încă, a fost întâmpinată euforic la vremea ei, dar, recitită astăzi, se dovedește în mare parte slabă, nerezistentă, valabilă doar prin semnificația ei istorică, de tip contextual. Iar literatura română postmodernă e echilibrată între genuri, cu un minus – pe care-l putem considera «tradițional» la noi – doar la capitolul dramaturgiei. Ce mai rămâne – atunci – din gingașa definiție lirică a românului? Destul pentru a da o ușoară sugestie etno-psihologică într-un moment care a lăsat mult în urmă moda filosofiilor esențialiste ale culturii. Și prea puțin – sau prea direct formulat în termeni pe care nu-i mai putem accepta ușor astăzi – pentru a fi luată în serios. Poet? Fugi d'aici, monșer!». ■ *Romanița Constantinescu* face o hermeneutică a relației dintre discursul poetic și cel politic: „Stilul poetic și stilul politic par cu adevărat să se înrudească până la un punct, cel puțin în ceea ce privește respectul pentru *forma* exprimării. Gândirea politică are nevoie de pregnanță, eleganță și ordine formală, ca să poată impresiona memoria publică. De aceea oamenii de litere sunt chemați atât de des (prea des) să umple paginile de atitudine ale ziarelor” – cu exemple istorice relevante privind coabitarea vicioasă a acestora: „Se înșală și cei care vor să facă jurnalism cu mijloacele poeziei. Cu atât mai mult cu cât există exemple celebre de sinucideri publice din pricina intraductibilității dintre cele două medii. Jeningen, șeful Parlamentului german, a trebuit să demisioneze din pricina unei cuvântări «artiste» despre Holocaust, în care vorbitorul juca așa-zicând subtil, în fond numai neclar și inadecvat, și perspectiva autorilor crimei. Kusturica și Martin Walser au trebuit să suporte oprobriul public tot din cauza unei exprimări metaforice și paradoxale inadecvate mediului. (...) La noi (...) din pricina cenzurii, jurnalistul a fost vreme îndelungată

condamnat să fie la ziar un simplu registrator (...). S-a trecut de la o publicistică *underground* – prin romane, ba chiar prin poezii, în piesele de teatru, mai puțin în eseu, care nu apărea mai deloc – în limbaj esopic, ca să nu înțeleagă cenzorul. Am văzut că între timp cenzorul, departe de a fi un monument de naivitate, așa cum și-au imaginat scriitorii sau le-a plăcut să-și imagineze, înțelegea și el ca toată lumea. Lăsa însă plin de generozitate cinică să treacă de la el, infantil-inofensiva ventila prin „șopârle” a acumulărilor publice de iritări morale era de-a dreptul convenabilă pentru sistem”; R.C. face aluzie și la pozițiile publicistice ale poetei Ileana Mălăncioiu cu privire la intervenția NATO în Kosovo: „Esopici au rămas formatorii noștri de opinie până astăzi. Sub acțiunea diverselor presiuni (ca acum cu războiul din Kosovo), recad în vechile stereotipii de comportament, ținând-o și călare și pe jos, bătând șaua să priceapă iapa sau vorbind pur și simplu doar cai verzi pe pereți. Să nu contravină direcției ziarului, partidului, opiniei generale, dar totuși să-i satisfacă ocult și pervers și pe cei de o opinie contrară, care nu poate fi îmbrățișată pe față, să strecoare mica lor șopârlă care va răsturna lumea. Fiecare înțelege ce-i place, chiar dacă se simte păcălit, pentru că în surdină se aude oricum și vocea cealaltă. Un monolog pe două voci, voci care nu dialoghează în spațiul schimbului de argumente și de puncte de vedere, ci se suprapun și se exclud reciproc”. ■ Cezar Paul-Bădescu: „«Românul» este, ca orice clișeu la modă în lumea raționamentelor, un adevărat virus pentru sistemul *soft* al gândirii: conduce în mod sigur la aberații, care sunt cu atât mai periculoase, cu cât se substituie iremediabil realității. Cât despre cazul concret al lui Vasile Alecsandri, de la care a pornit toată povestea, lucrurile sunt și mai clare. Toată lumea știe – deși manualele, serbările școlare, festivitățile și festivismele de tot soiul trec sub tăcere acest lucru – că, de fapt, celebra variantă a *Mioriței* este stilizată și rescrisă de bard într-o așa de mare măsură, încât putem considera că este poezia lui. Prin urmare, «cugetările» lui Alecsandri din *Poezii populare ale românilor* se referă prea puțin la creația poporului român. Nu știm cât de poet este românul, dar Alecsandri – ca român și poet – a fost un mare poet”. ■ Textul lui Caius Dobrescu este un grafo-poem ludic, alcătuit din semne de întrebare și exclamare într-o gradație semnificativă. □ Paul Cernat publică (în pagina „Cu ochiul liber”) un nou **Meniu de cărți** (despre *Khora. Teme și dificultăți ale relației dintre filozofie și arhitectură* de Augustin Ioan, *Cultura postmodernă* de Steven Connor, *Alfabetul doamnelor. De la doamna B. la doamna T.* de Ioana Pârvulescu și *Cartea cuceririlor* de Cormel Ivanciuc). □ Ion Manolescu comentează nuanțat, dar drastic pe ansamblu, volumul *Postmodernismul românesc* al lui Mircea Cărtărescu (***Postmodernismul văzut (de un) modern***): „Orice nouă apariție editorială purtând numele lui Mircea Cărtărescu trebuie privită astăzi prin prisma teoriei *evenimentului literar*. Autorul, aflat în anticamera canonică datorită modului spectaculos în care, deopotrivă pe gustul publicului larg și pe

înțelesul criticii, a schimbat mersul poeziei și al prozei românești în direcția sintezei postmoderne (cu precădere prin *Levantul* și *Orbitor*), este el însuși perceput ca un *eveniment în mișcare* (...). În rol de impresar față de sine însuși, Mircea Cărtărescu se comportă profesionist: evită emisiunile televizate, preferând popularitatea cursurilor și seminariilor la facultatea de Litere (unde se bucură de prețuirea entuziastă a studenților); apare rar și selectiv la manifestările «culturale», dar este întotdeauna prezent în librării prin volume-surpriză; publică ocazional în presa literară și cu modestia de a nu se considera un *top author*, dar este, în momentul de față, poate cel mai tradus și elogiat prozator român în străinătate. Adăugând acestui *corp avataric* pe care Mircea Cărtărescu îl manevrează în direcția unui câmp de joc sau altuia talentul literar ieșit din comun și diplomația raporturilor cu majoritatea criticii, avem imaginea unui autor care și-a construit relația biografică și editorială cu publicul pe un *sistem de așteptări maximale*". Volumul e taxat ca fiind unul mai degrabă „de popularizare” și plasat într-o serie de „popularizări compilate” (Dan Grigorescu) sau „generalizări decent instrumentate teoretic și bine susținute bibliografic” (Liviu Petrescu), dar, date fiind „regulile impuse de un demers doctoral”, va fi discutat în raport cu alt „sistem de așteptări”: „Cititorilor aflați în posesia unei minime informații despre postmodernism (*grosso modo* vorbind, în linia aleasă de autor), volumul lui Mircea Cărtărescu le va apărea, în bună parte, ca o pledoarie pentru un *déjà-vu, déjà-connu*". În continuare, Ion Manolescu inventariază o serie de „paradoxuri” constitutive ale cărții, listând apoi câteva „provocări” (la „bursa de idei”) și „tranzacții discutabile” (la „bursa neagră”). Paradoxuri structurale și conceptuale: „*Postmodernismul românesc* este un exemplu paradoxal de cum se poate construi un discurs istoric și teoretic despre postmodernism fără *asumarea gândirii postmoderne*”, „are o structură nepostmodernă (organizată în patru «părți» monolitice), susținută de un instrumentar ne-postmodern (criteriile și conceptele operaționale ...) țin de o accesare modernă și câteodată clasică a literaturii și teoriei literare) și un discurs adesea post-modern (pasaje impresioniste, ton apodictic)”. „Dorința de echilibru și sistematică a autorului, care construiește riguros și într-o succesiune liniară total opusă percepției cuantice pe care-o prețuiește nu doar științific, ci și literar” poate fi, în opinia lui I.M., acceptată, ca fiind atribuită unei „minime cerințe” academice sau de editare; în schimb, „absența pe spații largi a instrumentarului și vocabularului teoretic postmodern trebuie privită mai circumspect”. „Evazivitatea terminologică se subordonează la Mircea Cărtărescu unei oricum prea mari generalități a obiectului de studiu: a scrie astăzi, într-un moment când teoria literară vestică s-a hiperspecializat (fie și interdisciplinar) despre postmodernism *în general* (...) este un act mai puțin adecvat «sincroniei» propuse de autor. (...) Folosind frecvent criterii lovinesciene de selecție și evaluare (citadinismul, intelectualismul, teoria sincroniei), Mircea Cărtărescu încearcă să construiască o imagine

ideală a postmodernității (în sens tehnologic) și una necesară a postmodernismului (în sens estetic) cu mijloace similare celor pe care le contestă criticilor moderni «întârziați» ai anilor '70. (...) Nu optează pentru analiza aplicată a vreunei zone postmoderne, pornind de la câmpurile de iradiere specifice dinamicii culturale actuale (fluxuri de putere politică și economică, linii de forță tehnostiințifice, topologii socio-etnice etc.". În privința punctelor forte, sunt menționate ideea „postmodernismului fără postmodernitate” (cu mențiunea că a fost susținută deja de Sorin Alexandrescu și de Mircea Martin), „emblemizarea postmodernismului prin componenta erotică” (via Baudrillard și Sontag – cu precizarea că discutarea ei ar avea nevoie „de un volum separat”, mijlocit de alt suport teoretic), subsumarea generațiilor '60-'70 unui „al doilea modernism” anacronic, „critica literară a istoriilor literare concepute modern” (cu mențiunea că „sursa bibliografică autohtonă a acestei idei lipsește” – *n.n.* ea fusese enunțată anterior de I.M.), „interpretarea unui segment al poeziei lui Nichita Stănescu ca precursor involuntar al postmodernismului” (cu precizarea că „semne” apar nu doar în volumul *În dulcele stil clasic*, ci și în *11 elegii* și *Necuvintele*, ca „exemple convingătoare de aplicare inconștientă a deconstrucției semantice și lexicale”), „inventarierea tendințelor, grupurilor și autorilor celor mai recentți din literatura română” – gest de „curaj” dublat de o „exactă înțelegere a *background*-ului teoretic pe care se sprijină textele lor literare”. În privința „bursei negre”, este menționată, mai întâi, „prezentarea festivă a postmodernității (...) și stabilirea tezistă a sincroniei cu civilizația globalismului ca deziderat absolut al oricărui spațiu local (...). O asemenea viziune aseptică, fără diferențe și nuanțe, deopotrivă asupra civilizației monolitice denumite «occidentale» și a modelului deterministic în care «ceilalți» trebuie să adopte «modelul global» ține de un idilism teoretic vecin cu utopia. În mod riscant, ea legitimează o mai veche prejudecată elitistă: aceea a existenței unui public autohton primitiv, din capul locului suspicios la adresa valorilor occidentale, cărui minți luminate îi fac educația politică de la tribună și cea culturală din paginile (postmoderne) ale cărților. Idealizarea diferitelor tipuri de societăți vestice (care sunt văzute exclusiv ca producătoare de beneficii) și reducerea oricărui act de discernământ la «frica de viitor» (...) nu numai că eludează diversitatea și conflictualitatea postmodernă a tuturor componentelor malaxate de autor într-un tipar unic, dar ignoră și o întreagă tradiție critică stângistă: Baudrillard, Jameson, Norris, Žižek ș.a.m.d. Toate aceste nume, ca și cele ale lui Derrida sau De Man (referințe autoritare pentru procesul deconstrucției «modelului» cultural occidental), lipsesc din bibliografia volumului lui Mircea Cărtărescu. Autorul nu vorbește deloc despre *etică* în postmodernism și evită problema *responsabilității* în postmodernitate (mai actuale decât oricând astăzi, în contextul iugoslav al celui de-al doilea Război Virtual)”, apoi „gruparea scriitorilor postmoderni «pe școli»”, tributară unui „didacticism” deloc „postmodern” (ce

au în comun (...) Robbe-Grillet și Kundera?”), problema „discriminării personajului feminin în literatura română” („Dincolo de faptul că scriitorilor li se fac procese de intenție (demers strident într-o demonstrație teoretică), logica opozitivă a autorului e sumară, iar chestiunea feminismului (adevărata miză a pasajului) descrisă în nota activismului social american din anii '60”) și „protocronismul” arbitrar al căutării de anticipări postmoderne în tradiția literară. Concluzia pune accent pe primatul „imaginii” asupra „textului”: „De oriunde am privi volumul, portretul lui Mircea Cărtărescu ne întâmpină autoritar, pe toată înălțimea copertilor. Amestec de narcisim modern și paranoia postmodernă (preluată operațional prin medierea lui Pynchon), *imaginea* domină textul. Dincolo de modestia autorului, care nu se citează teoretic pe sine, ea lansează un mesaj cât se poate de personalizat: «Postmodernismul românesc c'est moi»”. □ Același Ion Manolescu realizează, în paginile „Accent grav”, interviuri cu comparatista Irina Grigorescu Pană, anglistă revenită din exilul australian (*Literatura australiană este o mină de aur pentru un comparatist*): „...Dacă tot suntem la capitolul nostalgii și comparații, ar fi de spus că viața – culturală, să-i spunem dar nu numai, este mai intensă la București decât la Melbourne”, și Gary Holcomb, conferențiar la Armstrong State University din SUA și Lector Fulbrigthe de Studii și Literatură Americană la facultatea de Limbi Străine a Universității din București (*Către un intervenționism etic în cultură*): „Aș vrea să înțelegeți că eu nu militez pentru o schimbare impusă de sus în jos, ceva pentru care noi, americanii, suntem vestiți, din păcate. Oricum, ideea unei Românie care să adopte ca atare o filozofie străină nu e viabilă, dacă judecăm lucrurile din perspectiva ultimilor ani. Totuși, e foarte probabil că România își va dezvolta un mod de a adapta la propriile necesități exportul cultural american și vest-european, iar dacă liderii ei culturali nu sunt încă pregătiți pentru cercetarea sistematică a acestei mutații, procesul va deveni propriul său reprezentant, liber să-și analizeze propriile scopuri și efecte. În privința instituționalizării binecunoscute a culturii de consum americane, m-aș opri asupra unuia din aspectele ei cele mai relevante, anume acela al prezentării: comerț, publicitate, marketing etc. (...) Construirea imaginii într-o societate de consum ajută la susținerea acelei comunități iconice și, într-un fel, modelează noțiuni culturale mai noi și mai omogene despre ceea ce constituie o «societate». Înăuntrul granițelor acestei societăți există foarte puțin loc pentru comunitățile marginale. Există și varianta în care diferența este absorbită de mecanismele majorității și corectată astfel încât să nu mai reprezinte o «amenințare». Și, într-adevăr, spațiul pentru orice fel de diferență (diversitat, deviație, dispută) rămâne limitat în orice copie a unui astfel de sistem. Înainte de a-l adopta, românii trebuie să-l cerceteze cu ochi critic”. □ Sub genericul „La mansardă”, Ion Bogdan Lefter prezintă, în calitate de participant, prestația României la Târgul Internațional de carte de la Varșovia, unde a fost invitat special după

ce, în urmă cu un an, fusese invitat special la Târgul de la Leipzig (**Bis: după Leipzig 1998, Varșovia 1999**): „...chiar și la proporții mai mici, Varșovia – spuneam – a reeditat succesul de la Leipzig. Spațiul a fost mai mic, evenimentele culturale din jurul Târgului – mai puține, delegația românească – mai restrânsă, dar pe ansamblu a fost bine. Țara noastră s-a aflat în centrul atenției încă din seara deschiderii rotocolare a reuniunii: alocuțiunile oficialităților poloneze au făcut referiri sistematice la noi, ministrul culturii, Ion Caramitru, a rostit și el un discurs, iar pianistul Dan Grigore a fost ovaționat la capătul unui splendid concert Chopin (opțiune repertorială pe care gazdele au receptat-o ca pe o delicată reverență). Standul nostru s-a prezentat onorabil: două «încăperi» delimitate cu panouri (...) cărți publicate de 35 de edituri, albume, fotografii mari pe panourile exterioare, CD-ROM-uri (...) Și în Târg, și în oraș a fost expusă artă românească. Au mai performat *jazzman*-ul Harry Tavitian și tandemul de actori-mimi Dan Puric-Carmen Ungureanu cu al lor spectacol multipremiat *Toujours l'amour*. Au avut loc simpozioane și conferințe pe teme românești și româno-polone. Firește, și lansări de cărți, succes maxim având setul de volume în limbi străine pregătite special de Editura Paralela 45, între care s-a detașat dicționarul *Romanian Writers of the '80 and '90s* (pe care cu onoare l-am coordonat), și o antologie bilingvă româno-polonă cu *28 de poete din România* apărută la Editura Universal Dalsi. Din țară au sosit la Varșovia pentru dezbateri și lansări poezii, prozatorii, eseiștii Adriana Babeți, Andrei Bodiu, Nicolae Breban, Magda Cârneci, Denisa Comănescu, Gheorghe Crăciun, Daniela Crăsnaru, Ioana Drăgan, Gabriela Gavril, Marius Lazurca, Marian Popescu, Saviana Stănescu, Doina Uricariu, Călin Vlăsie și subsemnatul, precum și slaviștii și poloniștii Veniamin Ciobanu, Constantin Geambașu, Mihai Mitu. Între alți specialiști locali în romanistică și românistică, s-a remarcat prezența profesorului și traducătorului Kazimierz Jurczak, actualmente consul al Poloniei la București. La bunul mers al lucrurilor au vegheat oechipă a Ministerului român al culturii, în frunte cu directoarea departamentului de Cultură Scrisă, Ana Andreescu, și cu coordonatoarea manifestării din partea românească, Monica Dumitrescu, consilier la același minister, și o echipă a Oficiului de expoziții ARTEXPO, condusă de directorul său, Mihai Oroveanu. În sfârșit, în ultima zi a Târgului a vizitat standul nostru și ministrul român de externe Andrei Pleșu”.

□ Mircea Vasilescu pledează **Pentru o politică a cărții**: „Ar fi momentul cel mai potrivit pentru a impune, și în România, o politică a cărții și a lecturii. În Uniunea Europeană există așa ceva, fie datorită diverselor programe comunitare (între care programul Arianne, de stimulare a traducerilor reciproce, se adresează și țărilor aderente la U.E., dar câți editori români știu și profită de el?), fie în cadrul unor programe naționale. (...) La noi, abia de curând s-a reușit reunirea celor trei organizații ale editorilor (Asociația Editorilor din România, Societatea Patronilor de Edituri, Asociația Editurilor

Pedagogice) într-una singură, care să-și asume rolul oricărei organizații patronale. Alte inițiative importante nu știu să existe. Iar în mentalitatea noastră continuă să domine, din păcate, ideea de *subvenție*. Nu știm să identificăm soluții alternative, ci ne încapățânăm să acuzăm statul că lasă cultura să moară (ceea ce, în esență, e adevărat). Ar fi fost mai util dacă am fi învățat la timp din experiențele nefericite ale subvenționării de după '90: a se vedea, de pildă, catastrofa idee a Editurii Cultura națională și a «comenzilor de stat», care a ocrotit publicarea a zeci de prostii. Lecția de bază, cred, este că statului român nu trebuie să i se ceară exclusiv subvenții pentru domeniul editorial, ci mai ales *reglementări*, pe puncte, cu țintă precisă: micșorarea TV-ului pe carte sau eliminarea acestei taxe pentru anumite categorii de cărți (cele necesare școlii, de pildă), încasarea taxelor nu la facturare, ci după vânzarea efectivă, micșorarea/eliminarea unor taxe și aplicarea de tarife preferențiale la închirierea spațiilor pentru librării, tarife preferențiale la publicitatea pentru cultură și altele asemenea. În paralel, ar trebui stimulate inițiativele pentru stimularea lecturii în sfera organizațiilor neguvernamentale: statul s-a dovedit de atâtea ori un prost gestionar, încât nu știu dacă e cazul să avem, la infinit, ca unic ideal, sfânta subvenție”. □ Sub titlul *Bibliografie obligatorie*, Florin Ioniță își continuă radiografiile ironice pe marginea unor volume didactic-educative rămase de pe vremea regimului comunist în bibliografiile oficiale actuale. □ Dan Stanciu comentează o expoziție pariziană a pictorului suprealist de origine română Jules Perahim, în vârstă de 83 de ani (*Perahim, arhipictorul*), Mihai Grecea prezintă noile evoluții în prezentarea externă a culturii române pe noile suporturi tehnologice (*Dracula pe CD-ROM*), iar Dodo Niță semnalează un fenomen intercultural româno-parizaian mai puțin obișnuit, având în prim-plan inventarea unui scriitor român exilat la Paris – Constantin Dolinescu – și realizarea unui film documentar despre el și drama lui (coproducția româno-franceză *Le dernier plan* de Benoît Peeters): „În 1987, marele scriitor disident Constantin Dolinescu (un Kundera al românilor) s-a exilat în Franța...”.

● În „Vatra” (nr. 6), Alexandru Vlad semnează editorialul *Amendament la instinctul morții*: „I-am pierdut pe Augustin Pop, Marian Papahagi, Liviu Petrescu, Cornel Regman și Mircea Nedelciu fără a apuca să mă dezementesc prea bine. Le mai am numerele de telefon în agenda mea și nu îndrăznesc să le șterg așa cum n-am îndrăznit să mă descotorisesc de ochelarii mamei după ce a murit. (...) Mircea mi-a fost prieten, concurent, admirator, sponsor, critic și reazem. Când a murit el, am murit și eu puțin, iar câtă vreme trăiesc eu, va mai trăi și el puțin”. □ Liviu Ioan Stoicu publică articolul *Partea moale a literaturii române*: „...atrag atenția și asupra unui proiect literar pus pe picioare chiar de către un membru marcant al ASPRO, Călin Vlasie (om de afaceri, editor de excepție), ajutat de membrii ASPRO, care conduce și revista «Paralela 45» – în numele alternativei ASPRO. Că practic, Uniunea

Scriitorilor devine mai credibilă prin susținerea alternativei ASPRO, decât prin excluderea ei... * Lansare: Muzeul Literaturii Române (MLR), București, «Colecția '80» a Editurii Paralela 45 (director, Călin Vlasie); consilier, Gh. Crăciun), 20 ianuarie. Desfășurată sub un motto la zi: «Dacă tot vin minerii»... (E vorba de «mineriada a cincea». În acea zi nu se ânuia rezultatul pe câmpul de bătălie «de la Costești»; se știa sigur că nu este o ieșire din criză orice bătălie). Traian T. Coșovei, gazdă la MLR (e «metodist» aici): «Un gest eroic, Editura 42 (se râde în sală, poetul e nedumerit, ce am spus? A, Paralela 45, nu 42). Paralelă a verticalității, cu volume substanțiale»... Editura reevaluată la țanc, «la o răscruce de istorie». Călin Vlasie, oaspete la MLR, împăcat cu sine: «Nu că am fi noi, cei din Generația '80, de muzeu; editura Paralela '45 nu vrea să dea tunuri; trebuiau să-și prezinte azi volumele apărute la această editură timișoreni Viorel Marineasa (antologia poeziei scurte opzeciste, alcătuită cu Gh. Crăciun și un volum al său de proză) și Daniel Vighi (volum de proză al său, apărut de asemenea la Editura Paralela 45) și sibienii Dumitru Chioaru și Ioan Radu Văcărescu, cu antologia lor monumentală de poezie de la începuturi până azi – dar au căzut la datorie în blocada minerească transporturilor lui Trăian Băsescu. Mă scuzați, nu sunt un bun vorbitor»... Călin Vlasie cuprinde și aici lucrurile «în unitatea lor semnificativă» – că așa a răzbit și în afaceri, nu numai în literatură. Mircea Martin: «Avem de a face cu un program generaționist, exclusivist; care dă structură, mesaj și miză Editurii Paralela 45, e o idee fericită susținerea Colecției '80, fecundă, eficientă. Sunt invidios pe acest program, literatura română are numai de câștigat... În legătură cu cartea despre experiment a celor trei, Ion Bogdan Lefter, Monica Spiridon și Gheorghe Crăciun, apărută aici... cu disocierea între avangardism, neoavangardism și neomodernism sau postmodernism, soluția asta nominalistă (susținută și de un Matei Călinescu, de pildă, dare eu mă declar împotriva ei) nu acoperă nici o realitate – dacă ar acoperi, am cădea în realism. Eu optez pentru un realism impur – altfel, avem de a face cu pură convenție. Apoi, ce e experimentalismul de grup? Are strategii de exprimare, ocultează realul.» Mircea Martin (cu autoritate morală) deschide, totodată, și o acoladă pe seama cenaclurilor literare, iritat de o afirmație a lui Ion Bogdan Lefter din carte, că «Unviersitas» (cenaclul condus șapte ani de Mircea Martin la Filologia bucureșteană) a apărut în momentul în care Cenaclul de Luni al lui N. Manolescu fusese interzis de «organe». Cum adică, s-a revoltat atunci Mircea Martin, imrudent de sincer, ce vrei să sugerezi cu asta? Că securiștii... E fals. În 1983, cenaclul «Unviersitas» a fost înființat ca inițiativă personală a rectorului: au fost invitați să-l conducă Ioan Alexandru întâi, apoi Eugen Simion, dar amândoi au refuzat. Atunci mi s-a propus mie... Să fim drepți în fața istoriei literare. Nu e corect să... (La sfârșitul lansării, divagând inutil, Ion Bogdan Lefter, intimidat, și-a exprimat admirația față de profesorul spu universitar Mircea Martin și... părerea de rău că a trebuit să consemneze «ceea

ce s-a tot susținut pe atunci»)). Caius Dobrescu (știți, diplomat azi la MAE): «Partizanat pentru abordare plurală, libertate intelectuală, convenție și birocrație literară; există o cultură oficială centrată pe sine, care blochează dialogul, deși e prezentă în toate comițiile... Ce înseamnă experimentalism: tocmai dispersarea de morgă, un anume anarhism al scrisului și al raportării la lume. Ba supraviețui experimentalismul, în lipsa de autoritate de azi? Că trăim într-un vid de autoritate. Nu cumva viitorul experimentalism va inventa autoritatea?» Caius Dobrescu, poet, prozator și eseist nouăzecist, a uitat să ne vorbească și de dubla natură a lui Iisus – experimentatorul... în rest, totul a fost cuprins. Au mai vorbit Carmen Mușat (autoarea unei cărți de eseuri despre romanul românesc postmodern, apărută tot la Editura Paralela 45) despre «relația dintre corporalitate și literaturitate» la... Simona Popescu; sau Ioan Pârvulescu, care a atras atenția că optzeciștii constituie «generația de mijloc». Și Ion Bogdan Lefter, care nu crede că există o generație '80, ci una '80-'90 («e punctul meu de vedere»). În sală erau Monica Spiridon, Ioan Flora, Sorin Preda, Angela Marinescu, Simona Popescu (la un pas să fie mămică), C. Stan, Ioana Drăgan, M. Grănescu, N. Țone sau D. Ungureanu (veniți special din Găești), din ce am recunoscut la o singură «privire pe scaun». Am stat gură cască, fără să scot vreo vorbă, două ore. M-am retras în tăcere când Ion Bogdan Lefter deschidea o nouă paranteză universitară, enervând-o pe Angela Marinescu. Că azi «universitarii» sunt la putere în literatura română, vrem, nu vrem, degeaba ne enervăm – ei au pâinea și cuțitul, nu știu dacă ați observat. Ei au un scris revizionist. Bun. «Stimați cititori»... am reținut, de curiozitate, doar ce ați ghicit printre rânduri până aici, «forme de exprimare brute» – preluate din discursuri dominante. Să înțelegeți cum mai curge viața cugetului literar de la vale (dinspre optzecism, care a propus o poetică alternativă) la deal (spre istoria literaturii române, sedimentată până în anii '80). Spre sfârșit, sărbătoritul, Călin Vlasie, patronul Editurii Paralela 45 și al Colecției '80 a pomenit de «partea moale a istoriei literare» – care e poezia română, dacă am înțeles bine (poezia curinsă neapărat și în antologia apărută aici, în două volume, antologie făcută «dintr-un punct de vedere al generației '80, radicalizat», care «a provocat orgolii personale și invidii, dar trebuie luat taurul de coarne»). Dar nu sunt sigur că am înțeles bine. Totuși, sună așa bine și așa excitant – partea moale a literaturii române...” □ Rubricile „Memoria et in memoriam” și „Exerciții de lectură” îi sunt dedicate lui Marian Papahagi (decedat în ianuarie 1999), cu texte de Mircea Zăciu, Angela Martin, Mircea Anghelescu, Gelu Ionescu, Dinu Flămând, Vasile Igna și Adrian Papahagi, cărora li se adaugă un interviu inedit realizat de Lucia Negoită cu Marian Papahagi, *Ultimul interviu – Infernul și Purgatoriul au deocamdată pentru mine o altă semnificație* („De multe ori îți faci proiecte și când trebuie să le aplici, constăți că o seamă de lucruri s-au schimbat”), plus reproducerea *Cântului al șaisprezecelea din Divina Comedie – Infernul* (traducere de

Marian Papahagi) și *Note despre lexicografia literaturii românești* (eseu inedit, din 1997, avându-l ca autor pe același Marian Papahagi). ■ Scriu despre Marian Papahagi: Ion Pop, *Discursuri asupra metodelor*, Nicolae Oprea, *Tânărul Marian Papahagi*, Nicoleta Sălcudeanu, *Omul-punte* și Cornel Moraru, *Condiția moral-intelectuală a actului critic*. Nicoleta Sălcudeanu: „Criticul este «omul-punte» răsfrânt asupra exteriorității peisajului literar, dar tot așa spre sine, când recurge la un soi de auto-demiurgie. Cunoașterea și cunoașterea sunt pilonii podului pe care îl arcuiește Marian Papahagi. Deasupra lumii, o dată peste tărâmul peren al literelor, cum și deasupra creștetului ființei sale pieritoare. E o întâlnire cu respirația tăiată între «iubirea din inimă» și «iubirea din cap»”. ■ Cornel Moraru consideră că – mai ales în volumul din 1985, *Intellect și poezie* – Marian Papahagi „vădește un larg orizont de percepție critică, din care italianismul nu reprezintă decât una din componente. Ai sentimentul, la lectură, că el nu citea opera izolată, chiar și când făcea critică de întâmpinare, ci literaturi întregi. (...) actul critic se desfășoară pe un teritoriu al interferențelor multiple, într-o viziune comparatistă de maximă deschidere teoretică și existențială. Prin forța lucrurilor, criticul își plasează lectura într-un univers intelectual cu valoare paradigmatică (având, cumva, semnificația unei situații hermanentice originare – hermeneutica lui Marian Papahagi fiind una profund antropologică). Faptul dă măsura deplină a personalității criticului angajat într-o cursă fascinantă, prin excelență recuperatoare, de natură să umple măcar câteva dintre golurile culturii române contemporane”.

● Revista „Cuvântul” publică un articol (asumat redacțional) intitulat *Cei mai bogați scriitori români*, întocmind următorul clasament, precedat de câteva rânduri explicative: „Departă însă de a îngroșa rândurile sărăntocilor, mulți din scriitorii români de azi s-au dovedit a fi și spirite pragmatice, cu simțul afacerii, gospodari prosperi și chivernisiți. Iată un clasament al acestor excepții binecuvântate, alcătuit după criterii la îndemâna oricui. N-au intrat în calculele noastre posibilele afaceri ilicite, căci noi credem încă în virtutea scriitorului român” – 1. Adrian Păunescu – directorul cotidianului „Sportul românesc”, realizatorul emisiunilor *O șansă pentru fiecare* și *Meciul meciurilor* la Antena 1; 2. Mircea Dinescu – coproprietar al Tipografiei „Concordia”, editorialistul revistei „Academia Cațavencu”; 3. Sânziana Pop – directoarea și proprietatea revistei „Formula AS”; 4. Dinu Săraru – acționar la Banca Internațională a Religiiilor; 5. Ion Cristoiu – director și coproprietar al ziarului „Cotidianul”, proprietarul Editurii „Ion Cristoiu”; proprietarul revistei „Dosarul istoriei”; 6. Corneliu Vadim Tudor – proprietar al revistelor „România Mare” și „Politica”, senator PRM; 7. Cornel Nistorescu – acționar al ziarului „Evenimentul zilei”; 8. Gabriel Liiceanu – director general și coproprietar al Editurii Humanitas; 9. Ion Vădan – coproprietar al Editurii Dacia și al postului de televiziune „Samtel”; 10. Laurențiu Ulici – președintele Uniunii Scriitorilor, senator UFD.

□ Este publicată prima parte a unui interviu cu Nicolae Manolescu (***Criza literaturii și cocacolizarea literaturii***), realizat de Tudorel Urian. Cel interviuat este invitat în dubla sa calitate, de critic literar și de om politic, membru al PNL. „*Se poate vorbi de o criză a literaturii române? Dacă da, de ce natură este ea? Vizează numărul de opere publicate, calitatea tetelor sau receptarea acestora?*” Dacă se poate vorbi de o criză, nu cred că este numai decît a literaturii. Mai degrabă a instituțiilor (nu neapărat specific literare), care, într-un fel sau altul, au de-a face cu literatura și cultura într-o perioadă de tranziție, neașezată, în care vechiul sistem centralist și propagandistic a fost înlocuit de economia de piață. O criză specifică în literatură e greu de spus dacă există sau nu. Poate, în măsura în care, de un anume rol în societatea de dinainte, literatura a trecut acum la un cu totul alt rol și este o întrebare dacă scriitorii s-au putut dăpta, s-au putut schimba. Să ne amintim ce era romanul realist critic în anii '70 în România, când ținea loc de toate: și de presă politică, și de istorie contemporană recentă, și de televiziune, și de sociologie, și de politologie. După 1989, romanul a devenit roman, nici mai mult, nici mai puțin decît atît. Și nu mai poate să aibă 100.000-200.000 de cititori, ca *Delirul* lui Preda, la care lumea se ducea nu ca la un roman, ci ca la o carte despre Antonescu și despre alte probleme neelucidate din istoria României. În momentul de față, scriitorul care ar rămîne la o problematică de acest tip ar fi strașnic concurat de presa cotidiană, de studii, de documente, de tot ce se publică. Ficțiunea ar fi concurată de memorialistică. Ce șanse mai are un romancier să vorbească despre închisorile comuniste, în condițiile în care a apărut *Închisoarea noastră cea de toate zilele* a lui Ion Ioanid? Orice ar inventa el acolo, rămîne mai puternic documentul de viață. Este un fel de criză și asta. Se trece de la un roman la altul. Mai mult, se schimbă statutul romanului Buzura, Preda, Ivasiuc sau alții, când scriau în anii '70 romane, știau de fapt că romanele lor au statutul pe care îl au. Ei erau mai ales niște lideri de opinie politică, nu erau în primul rînd scriitori. Acum nu mai au această șansă. (...) Întîi și întîi, este o criză a statutului cărții, a statutului ficțiunii, a statutului romanului. Pe urmă rămîne de văzut dacă această criză va trece și în «subteranele» literaturii, în epic, în liric etc. (...) Televiziunea este instrumentul principal de cocacolizare a culturii”. Partea a II-a a convorbirii este publicată în nr. 7/ iulie 1999 al revistei, unde Nicolae Manolescu acceptă să răspundă la anumite întrebări legate de sfera politică: „Actuala Putere a dezamăgit nu pentru că nu a făcut ceea ce a promis, ci pentru că nu a făcut ceea ce trebuia și se putea face în acest interval. Fără a intra în amănunte, este evident că nu s-a făcut restructurarea economică, nu s-a pus capăt debandadei din sistemul bancar. Guvernanții știau că există pericolul catastrofei care s-a întîmplat, acest SAFI la cub care a fost prăbușirea unor bănci. Nu s-au rezolvat o mulțime de probleme vitale, cum ar fi reforma în agricultură – în România, mîncarea continuă să fie mai scumpă decît oriunde în lume –, mana-

managementul a fost catastrofal. Nu în ultimul rând, Puterea actuală a dezamăgit nu numai pentru că nu a reușit să pună capăt corupției – e greu să stopezi corupția în astfel de perioade –, dar și participând la corupție, întreținând-o. Modul în care s-a aplicat faimosul algoritm rezultat din alegeri a dat naștere unei corupții politico-administrative comparabile cu cea economică”. La întrebarea lui Tudorel Urian „Ce consecințe poate avea în politica internă și externă a României o posibilă revenire a stângii la putere”, Nicolae Manolescu răspunde: „Pentru politica internă, consecințele ar putea fi o amânarea pentru foarte multă vreme a sfârșitului acestei reforme începute, iată, de aproape, zece ani. E limpede că stânga va veni la putere cu dorința de a aplană conflictele, de a diminua tensiunile sociale, deci va face exact ceea ce a făcut începând cu 1990. (...) Va fi o rezervă mai mare din partea Occidentului față de România, iar această șansă oferită de războiul din Iugoslavia de a ne apropia de Uniunea Europeană și de NATO se va pierde. Sigur, pare cinci, dar nu e mai puțin adevărat că nu noi suntem de vină pentru tragedia din Iugoslavia. În al doilea rând, vreau să spun că NATO și-a dat seama acum de un lucru pe care noi l-am spus de ani de zile: că interesul ca România să fie în structurile euroatlantice este mai mare pentru structurile euroatlantice decât pentru România. Occidentalii n-au înțeles acest lucru. Li s-a părut că au controlul asupra întregului flanc sudic și că se pot duce pe Marea Neagră până în Ucraina fără nici o problemă. Acum au constatat că, în cazul unui conflict local în Balcani, care nu avut nici măcar anvergura pe care – Doamne ferește! – ar fi putut să o aibă, au nevoie de noi, de bulgari și de ceilalți. Cu costurile acestui război din Iugoslavia, armatele din România, Bulgaria, Slovenia putea fi puse în stare de funcționare la standardele NATO. Și mai rămâneau bani și pentru un fel de ajutoare”. □ Tudorel Urian recenzează (sub titlul *Destin de loser*) romanul lui Augustin Buzura *Recviem pentru nebuni și bestii*: „După vreo cincisprezece ani de pauză, când tot mai mulți îl crederea definitiv pierdut pentru proză, Augustin Buzura a revenit în forță în viața literară românească, prin publicarea masivului său roman, *Recviem pentru nebuni și bestii*. Cartea reprezintă, practic, redebitul unui clasic al literaturii române de dinainte de 1989, în climatul, destul de confuz încă, al literaturii noastre de tranziție. Iar scriitorul nu și-a dezamăgit nici de această dată admiratorii. *Recviem pentru nebuni și bestii* este marele roman al tranziției, pe care îl așteptăm de aproape zece ani./ (...) Valoarea cărții lui Augustin Buzura stă în formidabila sa forță epică. Scriitorul nu se încurcă în sofisticări naratologice, formulele clasicizate ale romanului modern fiindu-i suficiente pentru a-și pune în valoare ideile. *Recviem pentru nebuni și bestii* este o carte fascinantă, în care meditațiile grave alternează cu dialoguri eclatante, într-o derulare ce nu pune nici un fel de probleme de lectură. Întoarcerea lui Augustin Buzura la epic este salutară: aproape că uitasem ce mare scriitor este”.

● În „Familia” (nr. 6), Florin Ardelean consemnează un interviu cu Sorin Alexandrescu: „Eu am vorbit de Mircea Eliade ca simpatizant al legionarilor pentru simplul motiv că nimeni nu a putut dovedi, nici chiar criticii lui, că el a fost membru al Mișcării. De-asemeni, am vorbit la Eliade de modul său de-a vedea în legionari o renaștere religioasă și nu o mișcare politică, ca un exemplu de «miopie». Presupunând că termenul Dvs, de «gest de focalizare» se referă la același lucru, termenul mi se pare foarte potrivit și l-aș adopta. Am spune atunci că greșeala lui Eliade în acest caz a fost una de «focalizare» (eu i-am spus «de percepție») și nu una de solidaritate politică. Oricum însă, interpretarea mea a stârnit reacția negativă a lui Sami Damian, în «22». Dar pentru că Damian a citat greșit diverse fraze din text, confundându-le chiar pe acelea care exprimau modul de-a se vedea pe sine al legionarilor cu acelea care exprimau modul autorului, nu cred că poate însemna că noi n-am fi ajuns încă la capacitatea de-a judeca «la rece» fenomenul legionar. Există încă prejudecăți în a-i vedea, ceea ce l-a dus la concluzia aberantă că eu aș fi încercat o reabilitare mascată a legionarilor. Greșeala lui Damian a fost de-a amesteca textul și metatextul, or frazele persoanelor cu frazele judecății, fie ele pozitive, ca la încă fanaticii apărători ai legionarilor, fie negative, precum aceea de-a echivala orice gândire de dreapta cu cea legionară, dar o discuție deschisă nu numai că poate, dar chiar trebuie să fie dusă. Repet cele spuse în *Paradoxul român*: numai discutarea crimelor legionare face posibilă evitarea lor în viitor. Dorința mea a fost de-a înțelege mecanismul care i-a dus pe legionari la crime, nu de-a-i scuza. În al doilea rând, am dorit să localizez mai exact responsabilitățile în epocă, în sensul că nu oricine care avea simpatie pentru legionari, chiar dacă această simpatie se baza pe o neînțelegere, ca la Eliade, era prin aceasta, în mod automat, și coresponsabil pentru crimele în chestiune”. În continuare, Sorin Alexandrescu formulează un punct de vedere în legătură cu intelectualitatea românească: „Nu cred că intelighenția emigrației s-a modificat substanțial după revoluție. Mai întâi, numai mici fragmente ale ei s-au implicat politic în situația din țară, fie înainte fie după revoluție. În al doilea rând, unele încercări de reîntoarcere spre a luci aici, precum cea a lui Andrei Șerban, au eșuat. Marea problemă a emigrației este și astăzi, la 10 ani după revoluție, dificultatea legală și mentală a implicării în țară. Legal, emigranții, pe care i-am numit în altă ocazie «romștrăinii» au dreptul de-a *participa* la alegerile din România, la ambasada din țara de adopțiune, în cazul că și-au păstrat (și) cetățenia română, dar nu au dreptul de-a fi aleși în funcții de răspundere în țară: pentru aceasta este nevoie, după Constituție, să fie numai cetățeni româi și să aibă domiciliul numai în țară. Cum unii membri ai intelighenției din emigrație au făcut o anumită carieră în țara de adopțiune, este normal că lipsa oricărei perspective în țara de origine îi împiedică să se întoarcă aici. Situația pare la fel de blocată și la nivelul mentalității: se poate constata atât la emigranți cât și la români din țară o

anumită invidie reciprocă și o diferență marcată de stil de lucru. Pentru a fi învinse aceste dificultăți se cere, în primul caz, modificarea Constituției, iar în al doilea caz mult timp de acomodare reciprocă. Iată de ce schimbări pe termen scurt în atitudinea inteligenței din emigrație mi se par improbabile”. Totuși Alexandrescu apreciază „extrem de mult realizările domnului ministru Andrei Marga. Dânsul cunoaște foarte exact sistemul de organizare al învățământului din Occident ca și problemele celui din România. În al doilea rând, el unește luciditatea cu pragmaticul și tenacitatea în a aplica reforma nuanțat și, totuși, rapid. Descentralizarea învățământului, schimbările curriculare, apariția pieței libere de manuale, bursele și schimburile de profesori și studenți cu cei din universitățile occidentale ridică noi exigențe pentru toate categoriile, dar îi și stimulează enorm. Competiția și înnoirile iau locul vechiului dogmatism. Putem vorbi, de aceea, nu numai de sincronizare, ci și de integrare a învățământului universitar românesc cu cel european”.

● În „Convorbiri literare” (nr. 6), Lucian Vasiliu transcrie un dialog cu Ioana Brătianu, fiica istoricului și omului politic Gheorghe Brătianu, mort în închisoarea de la Sighet. Plecată din țară în 1944, Ioana Brătianu activează energic în Franța, după 1965, în interesul românilor oprimați de regimul comunist: „Ei erau fixați pe fascism, ca oroare ororilor. Restul, ziceau ei, nu putea fi așa de oribil... Le-a trebuit multă vreme să înțeleagă oribilitatea comunismului. În Franța am luat legătura cu mai mulți demnitari, încercând să explic adevărata față din România. Am mult mult noroc. Aveam un soț care a fost unul dintre cei mai mari ziariști, la «Le Monde», era un economist apreciat, cunoscut Anglia, în SUA. Prin el am avut acces la multe personalități”. În ceea ce privește România de după 1989, Ioana Brătianu mărturisește: „Adevăratul șoc l-am avut în 1965, când am venit, prima oară după război, cu mama. În 1989 am venit cu așa bunăvoință și entuziasm de a face multe lucruri, încât nici nu mi-am dat seama de piedicile care erau. Încetul cu încetul s-au instalat decepțiunile... În sfârșit, am rezistat și mai rezist și acum”. Despre colaborarea cu Nicolae Manolescu: „Eu am avut și am o mare admirație pentru domnul Manolescu. Acum..., el a intrat în partid când eu... n-am ieșit, fiindcă n-am cum să ies din acest partid, m-am născut în el, dar acum am fost marginalizați. Continui să-l admir în continuare, ca și critic literar. Dar nu am avut ocazia să colaborez politic”. Despre literatura română: „În timpul comunismului, din principiu, noi nu aveam nici un contact cu cei ce veneau din România. Singură Monica Lovinescu citea și ne recomanda autori. A fost fenomenul Marin Preda. Când am venit în țară, am avut ocazia să-l cunosc pe domnul Augustin Buzura, ale cărui cărți mi-au făcut mare plăcere... Am fost fascinată de poezie. Limba română este o limbă de poeți. Și se nasc aici, în România, poeți cum nu se întâmplă în străinătate. Poeți cu o grație și de o esență deosebită. Noi l-am avut în familie pe poetul Ion Pillat”. □ Ovidiu Morar semnează un articol despre *Cazul Eminescu*: „Ce imagine au românii

despre omul Eminescu? Portretul notoriu al acestuia (și pentru majoritatea, singurul acceptat), reprodus prin manualele școlare ori pe bancnote, este cel al unui tânăr subțirel și efeminat, cu privirea «nobilă» scrutând transcendentul, frunte boltită, păr rebel, perfecțiune sculpturală a liniilor feței evocând frumusețea «clasică» a unei statui grecești, într-un cuvânt, imaginea stas a geniului sublim-romantic. Cei care l-au cunoscut îl descriu însă ca pe un ins mic și îndesat, negricios, păros, cu dinți gălbejiți, cam nespălat și «cu totul lipsit de maniere» (Mite Kremnitz). Se spune că Eminescu a fost un solitar dezabuzat, un «geniu neînțeles» de lumea în care trăia și asupra căreia a aruncat definitiv anatema. Se mai spune că acest divorț ireconciliabil ar fi fost și cauza nebuniei sale, ba unii au încercat chiar să demonstreze că moartea i-ar fi fost pusă la cale de anumite forțe «oculte» (poate chiar de o misterioasă conspirație masonică) tocmai pentru că poetul devenise pentru mulți indezirabil. Or, contemporanii săi spun că, departe de a fi un inadaptat rebel, Eminescu era un om foarte sociabil, căruia îi plăcea să râdă mult și să ducă o viață boemă, fără a-și refuza vreuna din plăcerile lumești, iar moartea sa a fost inevitabil cauzată de o maladie ereditară și grăbită, ce-i drept, de existența-i dezordonată, de abuzul de excitante și de «masturbația intelectuală» de la «Timpul». Și mai departe: „Una din cauzele acestei mistificări o constituie «confiscarea» lui Eminescu de către ideologiile naționaliste de tot soiul, astfel încât valoarea estetică a creației sale a ajuns să fie judecată după criterii extraestetice (ideologice). (...) Pe de altă parte, viziunea deformată, duos-patetică despre omul Eminescu (...) reprezintă pentru orice bun român o garanție indubitabilă a valorii operei (cu alte cuvinte, puritatea morală a creatorului constituie condiția necesară și suficientă a valorii estetice a creației). Însă, la fel de limpede mi se pare faptul că în acest proces de mistificare grosolană un rol important l-a avut și critica literară, interesată sau din motive politice, sau pur și simplu din comoditate, de stabilirea unor ierarhii imuabile, fără drept de a mai fi contestate vreodată. E evident conservatorismul și conformismul acestei critici, atitudinea obedientă față de criteriile valorice impuse de clasicistul G. Călinescu, quasi-unanim acceptate drept dogme irefutabile. Această atitudine conservatoare – care din păcate nu e definitorie numai pentru critica literară, ci probabil că e o trăsătură genetică a acestui popor – situează pe primul loc pe scara valorică poezii care au folosit un limbaj clasic în esența sa (logic, ornat cu tropii și prozodia tradițională și exprimând în general idei poetice «înalte», «nobile», «sublime» *par excellence*, de parcă poezia ar trebui condiționată neapărat de intrarea într-o transă metafizică, într-o stare de grație inaccesibilă vulgului profan), dezavuând sau, în cel mai bun caz, minimalizând importanța moderniştilor radicali (chiar poeți foarte apreciați în Occident, ca Tristan Tzara, B. Fundoianu, Ilarie Voronca sau chiar Nichita Stănescu, sunt considerați în general inferioric valoric altora ca Bacovia, Arghezi sau Blaga, adică

moderniștilor, ba chiar și unor tradiționaliști notorii precum Coșbuc sau Goga). Este exact contrariul a ceea ce s-a întâmplat în țările cu o îndelungată tradiție culturală, unde avangarda a fost instituționalizată, iar tradiționalismul, în schimb, repudiat ca steril și păgubos. Însăși această deosebire (esențială) de atitudine dovedește că, refuzând contestarea propriilor valori, adică dialectica unei continue autonegări constructive, nu vom fi niciodată în stare să ne depășim umila condiție de cultură minoră, fatal provincială”. Și încă: „Problema valorii unui scriitor ar fi pusă în primul rând în funcție de parametrul receptării, adică de impactul spațio-temporal al creației sale asupra publicului: cu cât ecourile acestui impact sunt mai îndepărtate și mai îndelungi, cu atât valoarea sa ar trebui să crească exponențial (cum s-a întâmplat în cazul lui Dante, Cervantes, Shakespeare ș.a., în al căror caz folosirea superlativelor e pe deplin justificată). Or, Eminescu nu e cunoscut în străinătate sau dacă este, rolul său în poezia romantică e pe bună dreptate minimalizat, celebritatea sa neputând fi comparată cu cea a unui Byron sau Novalis. Mult mai cunoscut e, de pildă, Tristan Tzara, al cărui impact asupra literarii europene a fost într-adevăr covârșitor. (...) Un alt parametru valoric ar trebui să fie cel al originalității în raport cu poezia momentului respectiv. Or, Eminescu n-a adus nici o inovație esențială în limbajul liric al secolului XIX (calificativul «romantic întârziat» mi se pare relevant în acest sens). Chiar dacă se poate admite că poezia sa e superioară valoric romantismului «biedermeier» pașoptist, ea rămâne totuși cantonată în coordonatele generale ale poeziei romantice, nefăcând nici un pas înainte spre altceva. Mult mai novator s-a dovedit Macedonski (de altfel mult mai cunoscut în epocă în Occident), poet contemporan cu Eminescu însă exprimând o cu totul altă sensibilitate consonantă cu cea europeană a momentului și a cărei aversiune față de luceafăr nu mi se pare nicidecum conjuncturală, ci având cauze mult mai profunde (e revolta unui spirit progresist împotriva vechiului, a stagnării și inerției)”. În final: „Nu am de gând nici să alunec în extrema cealaltă, negând complet valoarea poeziei eminesciene, deși cred că această atitudine e preferabilă mitizării poetului, proiectării sale într-o nebuloasă mistică inaccesibilă nouă, profanilor, ființe păcătoase și efemere. Are dreptate Nicolae Manolescu atunci când spune că pentru a-l înțelege cu adevărat pe Eminescu trebuie mai întâi să te desparți de el, contestându-l: e condiția *sine qua non* a oricărei receptări normale. Nu cred că avem nevoie de mituri literare, după cum nu cred că avem nevoie de mituri politice, de cuminți sfinți părinți care au luptat să-și apere «sărăcia și nevoile și neamul», ba chiar nu cred că avem nevoie de mituri de orice fel. Altfel, menținerea perpetuă într-un Maglavit ontic, într-o dulce transă hipnotică populată cu eroi fabuloși care-și mântuie neamul nu poate duce decât într-o fundătură”. □ Adrian Dinu Rachieru scrie despre **Reformarea elitelor**, fenomen care a „a relansat și interesul pentru cheștiunea formelor fără fără fond”: „Importul masiv al formelor este

inevitabil, dar el obligă și la resuscitarea «culturii critice». Dacă excelăm doar prin «foiță de consumație», comportament imitativ și nu vom bloca situațiile de *inadecvare*, suntem sortiți periferizării. Politicianismul parazitar, excesul morfologic și mimetismul social riscă să compromită eforturile de modernizare, oferindu-ne statut de *colonie culturală*. Postmodernismul poate fi o nouă formă fără fond. Bineînțeles că, într-o atare perspectivă, responsabilitatea elitelor intervine decisiv. Într-o vreme a globalizării, trăind în «satul planetar», ele au datoria unei demne reacții identitare. Etica pluralistică, într-o lume descentrată, ne poate arunca în «haosmos». Interesul pentru decanonizare, deriziune, subversiv, nesuținut de accentul axiologic, valorizat ar submina chiar rolul elitelor. Deși postmodernismul, ca nouă viziune (devenind dominantă) agreează acest pluralism aplatizant cu identități «comunicante», respectul pentru diferență, obsesiv clamat, presupune tocmai protejarea identității, încât, conectați ritmului planetar și efortului civilizatoriu, aducând lumea «acasă», avem drept soluție un vechi îndemn al lui D. Gusti care recomanda «*naționalizarea*» elitelor. El rămâne valabil și în decor postmodern care, prin spoiala de nou internaționalism, inhibă «conștiința arheală». (...) Dar România rămâne o țară «suspendată». A ne smulge din pasivism și indecizie, a ieși din «ambiguitatea intelectuală» (Dan Pavel) înseamnă, în primul rând, a nu mai accepta prezența elitelor «disfuncționale». (...) Deși democratismul și elitismul, ca teorii «concurrente», par a nu putea coexista iar doctrina elitară, zic unii, ca variantă cvasiștiințifică a teoriei conspiraționiste, printr-o salubă «mutație epistemologică» ar fi fost împinsă la «periferia științelor politice», democrațiile avansate au șansa *controlului* asupra elitelor. Cum, în principal, dinamica politică asigură – vizibil – circulația elitelor, era firesc ca această zonă să ofere și o mare densitate a studiilor asupra fenomenului la noi. Ele, majoritar, păcătuiesc prin delictul «de opinie», confirmând decalajul dintre competență și influență, ignorând cercetările empirice și dovezile factuale (câte există) sau riguroasele cercetări comparate. Încât, finalmente, denaturează ecuația putere politică/societate civilă, perturbând complementaritatea lor, întreținând maladia *elitelor disfuncționale*, cum observa Dan Pavel. (...) Chiar dacă, în spirit postmodern, în societatea mediatică, realitatea («slăbită») contează mai puțin decât eforturile și investițiile în construirea *imaginii*. Noi, chiar în contextul «derealizării», ne confruntăm tocmai cu realitatea și avem puțința de a ne construi Istoria, nu doar de a o suporta. Iar responsabilitatea elitelor rămâne decisivă. «Hemoragia» tinerilor, doritori a pleca «în lume» este un semn rău pentru viitorul românesc”.

● Într-un articol din „Cronica” (nr. 6), *Scriitori (români) din toate părțile, uniți-vă!*, Valeriu Stancu formulează o serie de considerații pe marginea Colocviului Uniunii Scriitorilor din România organizat la Neptun: „Nici pe vremea când dictatorul și slugile sale încercau cu încrâncenare să ne

uniformizeze ca pe niște vajnici făuritori ai societății socialiste multilateral dezvoltate, scriitorii (nu mă refer la cozile de topor din breasla scriitoricească) n-au fost înregimentați, n-au fost «un singur gând, o singură voință». N-au fost, pentru că, din fericire, creatorii sunt mai greu de domesticit chiar decât fiarele sălbatice. Ei sunt cei care prin contactele internaționale, prin curajul de a-și așterne gândurile pe hârtie, prin atitudinea civică rostuită cu demnitate, prin intransigența morală, prin respingerea nonvalorilor și, mai ales, prin operele lor, sfidează orice putere, se răzvrătesc împotriva oricărei încercări de a-i înregimenta, se universalizează și trebuie întotdeauna un spun în coasta puterii, mai ales dacă o putere încearcă să se absolutizeze, să devină dictatură. De-a lungul îngrozitoarelor decenii ale terorii comuniste, românii au fost cei ce au mai înseninat întunecatele zile ale noilor înrobiți ale scorniceșteanului analfabet, au mai picutrat un strop de speranță în sufletele celor încarcerati în lagărul socialist”; „Fie și numai prin faptul că în cadrul Colocviilor «de la malul mării» au putut fi auzite foarte multe voci, s-au emis tot felul de păreri, s-au stârnit interesante controverse, se poate afirma că reuniunea și-a atins scopul: a pus în contact scriitori din țară cu zeci și zeci de creatori de limbă română risipiți în alte și alte colțuri de lume. Prin colțuri de lume unde culoarea e mai prețuită, unde traiul e mai ușor, unde goana după pâinea cea de toate zilele se lasă totuși răgaz pentru scris, unde apariția unei cărți mai înseamnă încă o sărbătoare spirituală. La lucrările actualei mărturii a unității scriitoricești au participat – citez în mod aleatoriu –: Ecaterina Evanghelescu (Belgia), Nicolae Balotă, Bujor Nedelcovici, Dinu Flămând, Damian Necula, Dumitru Țepeneag (Franța), Radu Bărbulescu, Radu Binder, Pavel Chihaia, S. Damian, Traian Pop Traian, Gh. Săsărman, Christian W. Schenk (Germania), Shaul Carmel, Solo Har Herescu, Bianca Marcovici, G. Mosari, Sonia Polty, Andrei Strihan (Israel), Leo Butnaru, Mihai Cimpoi, Vitalie Ciobanu, Irina Nechit, Nicolae Popa, Serafim Sacca, Arcadie Suceveanu (Republica Moldova), Nina Cassian, Gabriel Pleșea, Dumitru Radu Popa, Gabriela Marin Thornton (S.U.A.), Ion Miloș și Dan Șafran (Suedia), Grigore C. Bostan, Arcadie Opait, Vasile Tărățeanu, Ilie Tudor Zegrea (Ucraina)”; „S-a vorbit mult, poate cu folos, atât în cadrul lucrărilor, cât și «pe lângă». S-a vorbit despre literatură și cenzură, despre valoare și impostură, despre marginalizați și privilegiați, despre istoria literară și despre istorii literare, despre situația editorială, socială, materială a scriitorilor, despre lumea literară, care tinde să devină un mediu închis, despre literaturi «mari» și literaturi «mici», despre cartea electronică și despre computerizarea creației, despre traduceri și traducători, despre implicarea în literatură și despre distanțarea de aceasta, despre destinul (și viitorul!) scriitorilor și al literaturii în mileniul următor, s-a reacutizat vechea dispută între adepții termenului «diasporă» și cei ai termenului «exil», s-a vorbit despre înstrăinare și oprinare, despre limba română în școlile din alte țări și despre colaborarea dintre scriitorii

«împrăștiați» și publicațiile din România; unii au anunțat moartea literaturii, alții au exprimat speranța în supraviețuirea și înflorirea ei; s-a amintit și faptul că politica statului nostru în promovarea valorilor culturale și literare în afara granițelor românești «e sublimă, putem zice, dar lipsește cu desăvârșire» (personal am fost impresionat de tristețea degajată de comunicarea lui Andrei Strihan, care afirma că «scriitorii români din Israel sunt ultimii mohicani ai scrisului românesc. Nepoții acestor scriitori nu vor mai cunoaște limba română!» Trist, într-adevăr!)).

● În „Mozaicul” (nr. 5), Ion Militaru publică articolul *I.D. Sîrbu și critica istoriei fenomenale*: „Cum se întâmplă de obicei și adevărul despre I.D. Sîrbu și valoarea operei sale se află oarecum la mijloc. Cu alte cuvinte, dacă retezăm capetele de exces ale celor două tipuri de evaluare – pozitivă și negativă – avem toate șansele de a accede la o corectă și rezonabilă așezare a poziției lui I. D. Sîrbu în cultura română”; „Nota distinctivă a lui I. D Sîrbu față de scriitori pentru care istoria nu a fost materie moartă și nici material demn de luat în seamă, doar fragmentar, ci global, este, cred, prezența acaparatoare a istoriei de-a lungul operei. Istoria este prezentată aici de la început până la sfârșit. Indiferent despre ce tratează, indiferent despre ce ironizează, I.D Sîrbu o face în lumina coeficientului de prezență și de influență pe care istoria o are. Fie că vorbește despre o dragoste, fie că vorbește despre o carieră, fie că vorbește despre orice, el o face subliniind măsura în care toate acestea au suferit impactul istoriei. Se poate spune fără nici o exagerare că istoria este în spatele a tot ce se întâmplă aici. Ea este subiectul veritabil al tuturor vieților și gândurilor prezentate în opera lui I.D. Sîrbu (mă refer tot timpul la cele două piese: *Adio, Europa* și *Jurnalul...*) Istoria este cheia operei”; „Al doilea pas în demonstrația de aici privește fizionomia istoriei vizate. Ce chip are această istorie și prin ce puncte de interes vine să acapareze într-atât o conștiință scriitoricească, filosofică sau pur și simplu obișnuită?”. În viziunea lui Militaru, istoria lui I.D. Sîrbu este una fenomenală, acesta afirmând: „De observat că istoria pe care I.D. Sîrbu o aduce obsesiv în față nu este o istorie care se joacă în planul ideilor, al ideologiilor. Istoria care este adusă în prim-planul scenei este istoria efectivă, carnală, *istoria fenomenală* - dacă este să folosesc un termen filosofic”. ■ În *Metafizica eșecului*, Sorina Sorescu se întreabă: „În definitiv, este I.D. Sîrbu un mare scriitor? N-am ști să definim foarte riguros noțiunea (...), dar, ca primă ipoteză de situare, răspunsul pe care înclinăm să-l formulăm este mai curând negativ”. Și mai departe: „Sîrbu face opera dintr-un eșec. El tinde să escaladeze canonul în numele unei excelențe virtuale. Evocând ceea ce ar fi putut să devină, opera se îndepărtează bovaric de ea însăși și nu-și mai epuizează conținuturile în imanență. Pentru că, întors către acest ideal, textul, uneori tern, își adaugă aureola unei latențe ratate, participând, prin chiar derizoriul lui, la condiția de martir a scriitorului. Opera lui Sîrbu își trăiește sublimul ca potențialitate refuzată, după cum și biografia

sa își găsește gloria în *if history*”; „Problema pe care o punem este, de fapt, mult mai generală: poate o literatură în accepția ei de serie structurabilă, să includă și să pună în valoare eșecul? În ce măsură pot fi controlate sau redirecționate sensurile lui negative? Și nu ne referim aici numai la conștiința eșecului, care este una dintre mărcile recunoscute ale spiritului modern. Mai este o accepție, pe cât de elementară, pe atât de dificil de luat în calcul: eșecul ca eșec. În totalitatea sa opera lui Sîrbu suferă chiar de un deficit factual, însoțit, cu puține excepții, de o slabă problematică subiectivă a crizei, dar vizibil din afară în toate nerezolvările lui”. În fine: „Axată pe problematica eșecului, confesiunea sîrbiană nu cunoaște nici o disciplină litotică, nici un scrupul introspectiv, nici un chestionar al propriilor himere, ispite, interese, opțiuni. La drept vorbind, nu este confesiune (în sensul modern de nelinește interioară) ci declarație patetică, ultimativă, acuzatoare. Mai mult, *testamentară*, prin urmare imposibil de relativizat. Invocând proximitatea morții, ne aduce pe un teren unde nuanțele și interpretările sunt interzise, sub jurisdicția cuvântului din urmă. Retorica spovedaniei anticipează un priveghi a cărei frumusețe tragică nu ne este permis s-o tulburăm cu necredința noastră”. ■ În articolul *Exilul și Azilul*, Sergiu Ioanicescu formulează considerații cu privire la rolul orașului Craiova în viața lui Ion D. Sîrbu: „I. D. Sîrbu și-a dăruit Craiovei trupul său. Viața trece și el nu avea unde locui cu adevărat. Nici nu era suficient de versat pentru a nu-și mai permite tulburarea. Era flămând intelectual, în vest n-avea nici un plan. Ar fi fost și greu să se fi decis să încheie capitolul: lor celorlalți le plăceau doar chestiile pozitive. Jurnalistul nu voia să pară arogant, însă nu putea dormi noaptea, nu putea să uite. Lui Sîrbu îi lipsește Ardealul: în Craiova visează la locuri mai reci. Nu se hotărăște să facă autostopul, în schimb îi rămâne nevroza, care nefiind tratabilă, trebuie pusă la lucru”. ■ Rodica Firescu (*Școala ardeleană interioară*) analizează biografia lui Ion D. Sîrbu prin raportare la legătura acestuia cu *Cercul literar de la Sibiu*, afirmând: „La începuturile sale, Cercul l-a asimilat cu oarecare rezerve pe tânărul fiu de minier, distins la învățătură dar și risipit în multe preocupări, nu întodeauna concertante: pregătit pentru o carieră militară (...), dar ajuns student în Litere și Filosofie la Cluj, pedepsit succesiv pentru vederile sale politice de stânga cu concentrări militare repetate, «șoarece de bibliotecă» și, în același timp, polisportiv (pentalonist, fotbalist, înotător, călăreț, pilot aeronautic). Într-o concentrare și alta, s-a afirmat printre cei mai sage militanți pentru recrudescența spiritului maiorescian și a celui lovinescian în cultura română, în lupta deschisă cu avatarurile și consecințele păguboase ale «localismului creator» și «pășunismul» steril, un «martor activ» – cum singur se numea într-un proces metafizic al neamului său”. În articolul intitulat *Receptarea operei* apărut în revista *Mozaicul*, în iunie, Numărul 5, 1999, p. 6, **Ovidiu Ghidirmic** analizează maniera de receptare a operei sîrbiene în perioada comunistă, dar și după căderea comunismului. Astfel, în timpul regimului totalitar, autorul articolului

observă un interes scăzut pentru scrierile lui I. D. Sîrbu, afirmând: „Problema cea mai importantă care se pune față de opera lui Ion D. Sîrbu, ca și pentru orice operă literară, de altfel, este cea a receptării ei critice. Înainte de decembrie 1989, opera lui Ion D. Sîrbu a fost slab și inadecvat receptată, deși era o operă îndeajuns de constituită și de solidă, sub raport axiologic. Revistele literare nu prea se înghesuiau să-l publice. Prietenii săi, de la *Cercul literar* de la Sibiu, cu poziții literare bine consolidate, îl cam evitau. Cel puțin nouă, ne-a făcut multe mărturisiri, în această privință. Trebuiau să lupte mereu cu coteriile literare, ca să fie cât de cât acceptat. Criticii cei mai importanți ai momentului au ezitat să se pronunțe asupra cărților sale. Cel mai mult i-a fost receptată dramaturgia. Piese sale cele mai reprezentative: *Arca bunei speranțe*, *Simion cel drept*, *Iarna lupului cenușiu*, *Frunze care ard*, i-au fost reprezentate, chiar și în străinătate, bucurându-se de un mare succes de public. Nu același lucru se poate spune, însă, și despre proza sa, despre fermecătoarele *Povestiri petrilene*, despre volumul de schițe și nuvele *Șoarecele B?*, care releva un scriitor satiric, viguros și modern, sau despre romanele *De ce plânge mama?* și *Dansul ursului*, romane care nu aparțin numai literaturii pentru copii, dar se adresează, deopotrivă, și cititorilor maturi, care nu s-au bucurat de un binemeritat și substanțial ecou critic”. ■ În ceea ce privește maniera de receptare a operei lui I.D. Sîrbu după căderea comunismului, Ovidiu Ghidirmic afirmă: „După decembrie 1989, receptarea critică a operei lui Ion D. Sîrbu a cunoscut o evoluție de-a dreptul spectaculoasă, dar nu și surprinzătoare, oarecum așteptată și previzibilă, la care au concurat mai mulți factori: considerentele de ordin biografic, climatul social și politic, complet schimbat, modificarea orizontului de așteptare al cititorilor, remușcările unor critici importanți, care nu s-au pronunțat la vremea respectivă, atunci când trebuia, ideea că scriitorului i s-a făcut o mare nedreptate, injustiție, și nu în ultimul rând, operele publicate postum, printre care romanele *Adio, Europa!*, *Lupul și catedrala*, *Jurnalul unui jurnalist fără jurnal*. A început, astfel, gestul reparației postume. Criticii au început să se înghesuie să scrie despre Ion D. Sîrbu, mai ales pe un ton encomiastic. Ion D. Sîrbu a devenit, în viziunea criticii noastre postrevoluționare, un scriitor de prim-plan al literaturii române contemporane. Acum este mai mult receptat prozatorul, în timp ce dramaturgul pare a fi lăsat, oarecum, pe un plan secund, într-un con de umbră”; „Pentru noi, Ion D. Sîrbu rămâne unul dintre scriitorii importanți ai literaturii noastre postbelice, întrucât este un scriitor de o impresionantă cultură filosofică, un scriitor care are «un *Weltanschauung*», o concepție despre lume și viața și chiar și o doctrină soteriologică, a salvării prin *Speranță*. Tema majoră a operei lui Ion D. Sîrbu o constituie *lupta cu absurdul*. *Absurdul poate fi învins prin speranță*. Acesta este mesajul ultim și cel mai profund al operei lui Ion D. Sîrbu, prin care se diferențiază de literatura existențialistă contemporană”. ■ În articolul *Simbol și parabolă*, Irina Cucu descoperă existența unor asemănări între romanul lui

Ion D. Sîrbu *Dansul ursului* și romanul lui Faulkner *Ursul*, la nivel parabolic: „Între *Dansul ursului* al lui I.D. Sîrbu și *Ursul* lui Faulkner, punctele de contact nu par a fi prea numeroase. Viziunile și interpretarea lor sunt radical diferite, dar parabolele pe care le incizează se află într-un sistem închis cauză-efect. Cauza e parabola sudului american, efectul e parabola poporului est-european. Și toate acestea se explică printr-un simbol extras din bestiarele mitologice. Atropologic, prestigiul său derivă nu doar din putere și din mărime ci și dintr-o stranie asemănare cu omul. Un alter-ego sălbătic al omului care transferat în datele istoriei create de om tănuite spre primar. Actualul se explică prin întoarcerea repetată la datele de bază. În manieră simbolică și parabolică, romanul lui I.D. Sîrbu vorbește despre coordonatele psiho-afective ale unui popor ce se confundă prin vechime cu civilizația naturală”. ■ În *Prerogativele catedrei*, Al. Firescu prezintă într-o manieră succintă activitatea desfășurată de Ion D. Sîrbu în cadrul Teatrului Național din Craiova. □ Ion Buzera semnează articolul *Călinescu, postcontemporanul nostru*: „Există două mari tipuri de incomprehensiune, voită sau naivă, operei lui G. Călinescu. Pe de o parte, se plasează cei care spun că acest autor este «anacronic», depășit, defazat. O altă categorie este cea care-l «apără», care încearcă să găsească justificări inteligente oricărei fisuri și care nu se raportează în fond decât la «ceilalți», păzind cu strășnicie idolul de orice atingere”; „În primul rând, acest spirit a știut ca puține altele să-și conceapă în așa fel opera încât să sugereze autogenerarea. Un principiu reglator este prezent și în cele mai «ezoterice» ori bizare pagini călinesciene. (...) Călinescu a fost un gânditor critic a cărui propensiune fundamentală era *unificarea*, eventual și a contrariilor. În *Opera lui Mihai Eminescu* era experimentat un model de critică totală, în care panorama unei întregi opere de referință era ajustată, «corectată» de intervenții, analize textuale, stilistice, psihanalitice”; „În al doilea rând, stilistica discursului călinescian a mixat atât de multe registre, a produs un asemenea sistem al mimetismului, încât e clar că foarte mulți nu șă-au revenit nici astăzi. Amprenta personalității călinesciene apare augmentată la palierul stilistic, pusă într-o configurație cu totul favorizantă. Acel instinct al spectacolului, al multi-ipostazierii *aici* se manifestă în toată splendoarea lui”. □ Vasile Baghiu (*Poetonul, o nouă particulă elementară*) observă existența unei zone inaccesibile, în ceea ce privește poezia: „Zona poeziei, asupra căreia vom încerca să ne lămurim mai încolo, își are sursa de energie în astfel de fenomene inaccesibile. Modul în care își extrage această energie fără să fie evidente legăturile este un secret”; „Se poate spune așadar că lumea noastră e dublă. Zona poeziei și zona ferestrei unite (s-o numim astfel) o alcătuiesc și provoacă împreună o tensiune în arcu careia omul, indiferent de condiția lui intelectuală, își duce viața”; „Zona poeziei este tot ce poate cuprinde mintea omenească, adică mediul natural și artificial al speciei umane, inclusiv tot ce a adus și va aduce nou microscopia și cercetarea atomică sau astronomia. Acesta

este un teritoriu accesibil pentru poezia-artă din punct de vedere teoretic, însă nici pe departe investigat în toate dimensiunile lui. Din știință, de pildă, a fost preluat doar limbajul, fără să se fi călcat propriu-zis în landul ei, iar ceea ce numim de obicei cu sintagma *universul mărunț* nu este decât un prilej de a se produce poezie minoră, deoarece autorul nu poate scăpa în acest caz de un nesuferit aer ghiduș”, respectiv *zona ferestrei zidite*: „*Zona ferestrei zidite* este tot ce nu se știe. Simplu, aproape banal. Însă această zonă exercită asupra creatorului o atât de puternică presiune, încât ea reușește să dea valoare creației sale, fapt care demonstrează încă o dată că misterul este deopotrivă cauză și efect al poeziei. Deci poezia este îmbogățită de ceva ce nu-i aparține, adică de zona ferestrei zidite, și în același timp este construită pe seama unei lumi deschise, adică pe seama habitatului speciei, care însă îi refuză suportul fizic, proiectând-o înapoi spre zona ferestrei zidite, într-un continuum scintilant provocator”; „Mergând mai departe, am putea îndrăzni chiar să spunem că poezia are o natură duală întocmai ca fotonul. Se știe că particula elementară a luminii este în același timp și crepuscul și undă. Și repet, fenomenul are corespondență în poezie dacă atribuim poeziei drept componentă elementară un anumit tip de imagine pe care nu vād de ce nu l-am numi pur și simplu *poeton*. Poetonul ar fi materia primă a poeziei”.

[IUNIE-IULIE]

● În „Caiete critice” (nr. 6-7), Eugen Simion publică *Sfaturi pentru tânărul critic* (text datat 20 iulie 1999): „Singurul sfat înțelept pe care ar trebui să-l dau, poate, unui tânăr care vrea să devină critic literar este să renunțe. Meserie grea, carieră primejduită mereu de mentalitatea comună, încă puternică la noi, românii, cum că un critic literar este un tip necreator, un parazit instruit care trăiește pe seama literaturii. (...) Așa că, tinerii mei confrăți, dacă nu renunțați la ideea de a face critică literară, luați aminte:/ 1) Căutați prietenia scriitorilor autentici (...), dar nu vă pierdeți dreptul de a spune da sau nu despre opera prietenilor și dușmanilor voștri... Când prietenii criticului se întâmplă să fie mari scriitori, relația poate fi stimulatorie pentru criticul literar, dar, atenție!, libertatea lui intelectuală este pusă mereu la încercare. Îl vor urî, mai întâi, dușmanii marelui scriitor (și-l vor urî până la sfârșitul zilelor) și-l vor acuza, apoi, mai toți că a devenit «omul de casă al scriitorului», «fanul» operei sale etc... (...) Nu trebuie, cu toate acestea, să ne predăm – necondiționat – admirației și prieteniei noastre. Un critic care preia automat idiosincraziile scriitorilor și începe să le slujească este pierdut. Intră într-o «gașcă», servește un grup de interese și libertatea lui de decizie este serios primejduită. (...)/ 2) Feriți-vă de cumetriile literare, nu vă arvuniți talentul, ocoliți pe impostori, pe grafomani, pe autorii mediocri, aceștia nu vă vor ierta niciodată libertățile voastre intelectuale. Mai ales, libertatea de a le judeca drept scrierile. Vă poartă, oricum, ranchiună: dacă nu scrieți despre ei e rău, iar dacă scrieți nu

sunt niciodată mulțumiți. (...) Mila este un sentiment esențial, dar el nu poate fi un instrument al criticii literare. Regretatul Valeriu Cristea credea că mila creștină trebuie să acționeze și în sfera relațiilor literare. De aceea evita să scrie numai despre vedetele literaturii contemporane, îi citea cu atenție și pe umiliții și obidiții literaturii, cu sentimentul că și aceștia fac parte din peisaj. Judecata lui nu era greșită și, trebuie să recunosc, m-a influențat în câteva rânduri. Numai că acești umiliți și obidiți ai literaturii române contemporane au trecut după decembrie 1989 la represalii. Pe cine au contestat ei înainte de oricine? Pe criticul care le luase apărarea... (...) / 3) Nu vă sfătuiesc totuși să trăiți izolați de generația voastră, vă sugerez doar să nu transformați prietenia, cumsecădenia, modestia, nici chiar admirația morală în criterii de valoare. Dacă, la început, simțiți nevoia să sprijiniți oamenii din generația voastră, s-o faceți. E normal, e bine. Să nu cădeți însă în eroarea de a rămâne criticii unei singure generații, pentru că vă pierdeți punctele de reper și vă îngustați primejdios câmpul de observație în literatură. Un critic trebuie să ajungă, mai devreme sau mai târziu, la valorile clasice și să-și spună părerea despre marii scriitori, vechi și noi. Nu cred în criticii «de generație», cum nu cred în criticii care nu ies din sfera actualității. Are dreptate G. Călinescu să ceară criticului român să-și verifice talentul printr-un studiu despre Eminescu. Au dreptate, cred, și cei care spun că un eseist sau un istoric literar care n-a scris o propoziție valabilă despre Nichita Stănescu, Dimov, Sorescu, Preda este dubios. Specializarea unui critic într-un scriitor sau o epocă literară trebuie să înceapă după un anumit stagiul de «generalist»./ 4) Nu fiți cruzi în judecățile voastre, fiți doar drepți. Ideea că un critic temut e un critic stimat este profund falsă. (...) Așa că nu vă faceți iluzii: autoritatea nu se câștigă prin numărul scriitorilor contestați, ci prin numărul scriitorilor importanți pe care l-ați justificat bine estetic. (...) N-avem încotro: trebuie să ne acceptăm și dușmanii, să înfrângem în noi resentimentele, să ne repliem în fața valorii operei, chiar dacă-l detestăm din tot sufletul pe autorul ei. Mi s-a întâmplat de multe ori să fac acest exercițiu ce a putut părea unora un act de masochism intelectual. N-a fost așa. N-am regretat niciodată «cedarea» mea. (...) Am ignorat, ăm continuare, omul ce mă nedreptățise, m-am mulțumit cu scrierile sale. (...) Nu vă cer să fiți invariabil buni, generoși (și bunătatea nediferențiată poate fi un grav păcat în critica literară), vă cer doar să despărțiți totdeauna opera de omul care a scris-o și care uneori nu este, moralmente, la înălțimea talentului său. (...) / 5) Nu-i agresați pe tineri, dați-le o șansă, nu vă năpustiți cu condeiul vostru asupra scriitorilor în vârstă în ideea că, fiind bătrâni, trebuie să dispară pentru a lăsa lor tinerilor; fiți înțelegători, apreciați efortul literar onest (atenție!, onest nu înseamnă mediocru), o literatură nu-i făcută numai din genii și din capodopere, o literatură puternică are actori de toate mărimile, străduiți-vă să dați fiecăruia ce merită, stabiliți bine ierarhiile și apărați-le pentru că ele sunt mereu atacate de impostori care vor să introducă haosul și să cultive confuzia

în literatură. (...) Încercați să cunoașteți și să legați prietenie cu intelectuali din alte domenii, există oameni interesanți, de pildă, în sfera «științelor tari», aceștia sunt, deseori, buni cititori de literatură și au respect pentru valorile culturii. (...) Pe scurt: evitați să trăiți într-un cerc îngust literar pentru că riscați să vă mistificați gustul și să pierdeți instinctul de orientare. Nu vă lăsați, apoi, terorizați de ideile la modă și nu vă lăsați înșelați de așa-ziii «creatori de opinie». (...) / 6) Tema voastră esențială trebuie să fie literatura română. Cine vă spune că scriind despre autorii români de azi și de ieri nu veți fi cunoscuți în Europa nu vă spune adevărul. (...) Raționamen fals, complex românesc vechi. Un critic este, înainte de orice, legat de literatura sa și, dacă își asumă responsabilitățile ei, trebuie s-o servească în toate circumstanțele. Recunoașterea mondială este o problemă secundară. (...) Nu evitați, în același timp, să abordați și teme de interes larg teoretic și literar, încercați-vă mereu spiritul critic scriind despre marii scriitori, ieșiți în lume, confrunțați-vă cu alții, dar, vă sfătuiesc, nu vă pierdeți timpul fugind de la un congres internațional la altul. Este o modă și a devenit, azi, o profesiune să nu ratezi nici un colocviu, să fii prezent oriunde și oricând... Marii creatori evită, de regulă, asemenea reuniuni mondene. Fiți totuși pregătiți ca din când în când să vă spuneți opiniile în confruntările internaționale și, dacă puteți, să străluciți. Venind dintr-o cultură insuficient cunoscută, sunteți nevoiți să știți mai mult decât alții. (...) Pe scurt: nu-i credeți pe autohtoniștii fanatizați, nu-i urmați nici pe occidentaliztii care cred că pot deveni geniali numai într-o limbă străină și numai dacă participă la bătăliile postmodernismului... Criticul autentic ține un echilibru în toate și evită, de regulă, asemenea false dileme care-i paralizează, în fapt, spiritul critic... (...) / 7) Evitați să deveniți dispeceri ai literaturii, agenți culturali, colportori de idei, fiți creatori, delimitați-vă bine domeniul, urmăriți cu atenție tema voastră, având grijă, cum cerea just G. Călinescu, să nu vă lăsați împotmoliți într-un singur subiect. (...) / 8) Nu vă sfătuiesc să vă amestecați în politică; politica vă împiedică, spune Paul Valéry, să vă ocupați de lucrurile esențiale. Nu vă cer nici să fiți apolitici pentru că, în fapt, nici nu veți reuși să fiți. Politica și cultura nu se vor împăca decât la sfârșitul istoriei. Așa că trebuie să alegeți. Servind bine cultura, puteți servi cetatea. Puteți face politică (și este chiar necesar s-o faceți sub această formă) supunând-o judecății voastre sincere și, în genere, exprimându-vă clar punctul vostru de vedere asupra vieții sociale și politice. Este și aceasta, repet, o posibilitate de a face politică. Cei care vă cer să lăsați masa de scris și să ieșiți zilnic în stradă vă cer, în fapt, să deveniți activiști politici. Vă dă mâna să urmați aceste oracole? / 9) S-a discutat mult în trecut dacă un critic literar poate fi sau nu profesor. (...) Sunt atâtea exemple de mari critici care au fost și mari profesori. Contactul cu școala silește pe critic să-și pună ordine în idei și să-și stăpânească instinctele agresivee în literatură. Contactul cu tinerii împiedică spiritul critic să îmbătrânească. (...) / 10) Cum am spus și altădată: critica

literară presupune un sacrificiu lung. Acceptându-l, trebuie să vă organizați viața, să sacrificați vacanțele, mondenitățile, uneori chiar și prietenile. (...)/ 11) Când polemizați, alegeți-vă bine adversarul. Evitați indivizii care trăiesc numai din polemica mărunță, spiritele cârtitoare, autorii bolnavi de gălbinare literară, pamfletari de serviciu. (...) Ce poți discuta cu Gh. Grigurcu, Alexandru George, Marin Mincu? Orice ai face și orice le-ai spune, cunoști dinainte răspunsul lor“. □ Sub titlul ***Pecetea marelui scriitor***, Răzvan Voncu scrie despre un volum de publicistică literară de D.R. Popescu, ***Complexul Ofeliei***: „O carte bogată, o lectură pe care poți să o și recitești fără să te plictisești. Un gând proaspăt turnat într-o scriitură iscoditoare, un scriitor care nu se sfiește nici să transforme potecile abia schițate în drumuri largi, dar nici să calce cu pași apăsați pe drumuri bătătorite, mereu în căutarea înțelesului vieții și al literaturii. (...) Mă obișnuiesc (...) zi de zi, să iubesc (cu iubire de critic!) marea literatură a lui Dumitru Radu Popescu“. □ Daniel Cristea-Enache recenzază *Pont des Arts* de D. Țepeneag (Editura Albatros, 1999): ***Un pod spre Hotel Europa***: „*Pont des Arts* nu aduce, practic, nimic nou sub acest raport al devitalizării și «demistificării» literaturii; demonstrația a fost deja făcută, și orice reluare a temei e întrucâtva superfluă. Dumitru Țepeneag nu vrea însă cu nici un chip să renunțe la *teoreticianul din romancier* și să iasă din această temă, adunând, deopotrivă, toate... tematicile în spațiul ei. (...) Ducându-ne, prin manieră și «recuzită» înspre *Hotel Europa* (roman puternic, în care epica nu era doar o carne de tun pentru bătăliile textuale), *Pont des Arts*, operă pe care comparația cu «predecesoarea» ei o dezavantajează, are doar pe alocuri o valoare «noninstrumentală», o valoare intrinsecă; e, cum am mai spus, ca o *addenda* ușor superfluă la o demonstrație deja făcută – și finalul dovedește că ar fi putut să fie mult mai mult decât atât“. □ Este publicat un dialog purtat de Mihai Cimpoi cu Eugen Simion (***Eminescu: sanctificare și sacrificare***): „**M.C.**: Întâmplarea (legică!) face ca începuturile dvs., stimate domnule academician, să stea sub semnul lui Eminescu. Știm că ați colaborat cu *Perpessicius* în cadrul colectivului înființat pe lângă secția de Filologie și Literatură a Academiei Române. Ați transcris, ajutându-l pe marele editor, textele eminesciene din manuscrise. (...) **E.S.**: Dar e mult timp de atunci, domnule Mihai Cimpoi! O viață de om. Eram foarte tânăr, abia scăpasem relativ ușor (dat afară de peste tot, șomer și visător) din represiunea organizată împotriva studenților și, în genere, a intelectualilor români după evenimentele de la Budapesta (1956). *Perpessicius* m-a chemat să lucrez în «Colectivul Eminescu» (mă cunoscuse prin intermediul fiului său D.D. Panaitescu, profesorul meu de italiană la Facultatea de Filologie din București) pentru a-l ajuta să transcrie proza și *Dicționarul de rime*. (...) M-am vindecat de «complexul Eminescu» – complexul definit de G. Călinescu și citat în întrebarea dumată. Mi-am zis: dacă tot trebuie să trec proba Eminescu, s-o trec acum; eliberat, mă pot ocupa de altceva... Azi îmi dau seama că eliberarea

a fost provizorie. În realitate, nu ne vindecăm niciodată de Eminescu. (...) Îl înțeleg pe Constantin Noica de ce, prin anii '70, atunci când scria despre Eminescu și voia să-i xerocopieze manuscrisele pentru a le pune la îndemâna cititorilor nespecialiști, soma pe tinerii poeți români să se întoarcă în bibliotecă. N-a reușit, bineînțeles. Sau n-a reușit decât să irite pe toată lumea, poeți și critici. Lecția lui a căzut în gol. (...) / **M.C.** (...) *Cum vi se pare cartea Proza lui Eminescu și proza eminesciană azi?* / **E.S.:** Vă fac o mărturisire, domnule Cimpoi: n-am mai citit de 35 de ani studiul cu care am debutat (*Proza lui Eminescu*, 1964). Nu l-am citit de frică. Să nu care cumva să-mi fie rușine de tinerețea și nesiguranța stilistică. (...) În 1963-1964 era prea devreme pentru a judeca din unghi strict estetic proza lui Eminescu, un romantic cu lecturi epice bogate din sfera culturii germane, cu lecturi, de asemenea, ample din filosofie. Azi aș citi-o, probabil, din alt unghi și aș analiza-o cu alte mijloace. (...) Deocamdată, proza lui Eminescu întâmpină – ai observat și dumneata, nu mă îndoiesc – o negație radicală. «Ilizibilă», zi junii occidentalizați de la «Dilema». Criticul român n-are stare. El trebuie să se lupte mereu cu barbarii care năvălesc în literatură. Caliban primește, azi, burse groase și lucrează pe internet. / (...) **M.C.:** *Și acum să discutăm despre ceea ce aș numi caragializarea receptării lui Eminescu prin recidivarea complexului Grama.* (...) *Fireștilor relecturări critice le iau locul acțiuni dinamitarde de detractare de-a dreptul suburbane, grosiere.* (...) *E o încercare de o nouă sacrificare a lui Eminescu sub semnul antiromânismului manifestat în forme directe în țară și în diaspora românească din lume. Strategiile (căci există, firește, un scenariu) de demolatoare, instituționalizate la Fundația Culturală Română, urmăresc clar câteva obiective: respingerea modernității esențiale a lui Eminescu și declararea lui ca poet depășit, lipsit de valoare, compromiterea modelului cultural (național) eminescian prin demonstrarea «reacționarismului» naționalist al acestuia și accentuarea necesității unei identități culturale abstracte, «europene» (...). Într-o carte nu demult apărută la Târgoviște (*Dubla sacrificare a lui Eminescu*), criticul Theodor Codreanu explică degingoiada spirituală de contestare a modelului cultural național prin «devierea tragică a intelectualității românești, în ultimele decenii, sub impactul formidabil al presiunii ideologiilor supranaționale pe care le-a inoculat, în doze mici, cu perseverență, internaționalismul comunist». Ce credeți despre această degingoladă tragică?* / **E.S.:** Aveți dreptate. Modul în care detractorii lui Eminescu l-au negat pe Eminescu în revista «Dilema» (revistă condusă de ministrul nostru de Externe, Andrei Pleșu, patronată de un membru al Academiei Române, prozatorul Augustin Buzura!) este de-a dreptul lamentabil. Am scris despre această rușine națională în *Fragmente critice II*. Nu este vorba, țin să repet, de o respingere a festivismului (care este, în fapt, respins de orice critic literar serios), nici de faptul că gândirea politică a lui Eminescu a fost utilizată și este utilizată de extremismele politice (...); nu este

vorba, în «Dilema», nici de *revizuirea* estetică a lui Eminescu, fenomen ce poate fi firesc într-o cultură; e vorba de altceva: de o *negație totală* a modelului moral și intelectual Eminescu și de batjocorirea mitului național Eminescu pe motiv că unii îl exultă până la sațietate. V-aș întreba: să nu-l mai iubim pe Dumnezeu pentru că Inchiziția s-a servit de numele lui în acțiunea ei torționară, iar spiritele laice îl condamnă? Ce neghiobie! Ce șiretenie de doi bani! Mircea Cărtărescu a vorbit, cu o aroganță pe care n-o pot accepta de la un intelectual autentic, despre «Titi cel păros». Un june politolog l-a declarat pe Eminescu «nul» ca gânditor politic. Nu mai știu cum îl cheamă, ce știu este că el a fost numit zilele acestea consilier la Președinția României. O răsplată, nu-i așa?!, meritată. Răsplata jertfei patriotice. Alții (redactori la «Dilema») își exercită copios spiritul lor zeflemitor pe seama lui Eminescu. Poet? Îi apucă râsul. Prozator? «Ilizibil» – vine răspunsul. Scriitor național Eminescu? Dar era un spirit conservator, nu merge în sensul progresului! – care numaidecât sentința... Citind aceste necoapte articole, am crezut la început că-i vorba de o negație tinerească, recrudescență ca pojarul în culturile mici. Văzând însă înverșunarea zeflemitorilor, îmi dau seama că este mai mult decât atât. Unii s-au specializat în demistificarea totală a istoriei noastre, zicând că trebuie să începem totul de la zero. Alții iau la rând marii scriitori: Arghezi, G. Călinescu, Preda, Nichita Stănescu, Sorescu... l-a venit rând lui Eminescu. Fenomen care repetă fenomenul proletcultist. (...) Partea tristă, zic, este că nu există o opinie intelectuală care să respingă asemenea insanități morale și spirituale, intelectualul român, abia scăpat din regimul totalitar, tremură încă de frică, abia deschide gura pe la colțuri, protestează în particular, cu ochii în patru, ca iepurele. Să nu care cumva să audă cine nu trebuie, să nu se pună rău cu nu știu cine... Să nu se creadă că el este autohtonist și nu suficient de occidentalist...". □ La ancheta ***Romanul românesc la sfârșit de secol*** (ajunsă la al patrulea episod) răspund Ioana Drăgan și Paul Dugneanu: ■ ***Ioana Drăgan (Nu există o criză a romanului)***: „1. Nu știu încotro se îndreaptă romanul românesc, dar sunt convinsă să *avem un roman*. De altfel, această întrebare osedantă pentru literatura română este pusă cu obstinație de predicatorii crizei, care de multe ori practică un discurs demoralizant, ce ignoră realitatea literară. Nu există o criza a romanului, mai ales acum, după 1990, când genul și-a recucerit libertatea fundamentală. (...) Ceea ce nu avem încă, fără ca romancierii să aibă vreo vină, este un roman românesc cunoscut în afara granițelor țării, un roman românesc *bine* tradus și *bine* promovat în exterior. De aici provine în mare măsură și frustrarea criticilor romanului românesc, precum și complexul, greu de depășit, al unei literaturi care ar merita un alt destin internațional“; ■ ***Paul Dugneanu (Sintagme relative)***: „2. Este de domeniul evidenței că da, și așa numi-o «dezbinarea dezbinărilor»; se poate scrie orice și oricum. Să dau câteva exemple: depolitizarea unor teme și repolitizarea lor pe invers, evoluția de la «discursul amoros» al lui Cărtărescu

la scriitura sexualizată (sans frontières) a unor autori și mai ales autoare, zise nouăzeciste, oralitatea de cartier a stilului etc. Din alt punct de vedere, se observă apetența pentru literatura mărturisirilor și metaliteratură, jurnale, memorii, documente, eseuri, dar și ocultism și pseudo-ocultism. (...)/ 9. Romanul românesc postbelic, cu toată perioada sinistră a anilor cincizeci, a avut și o dezvoltare proprie cu minusurile și plusurile sale. Nimeni nu are de gând să uite sau să nege influența opresivă, deformantă, cu consecințe condamnabile în destule cazuri în plan moral și estetic. În același timp, autori remarcabili ai generațiilor șaizeci și optzeci au impus direct sau indirect primatul literarității și esteticului asupra ideologiei oficiale. Sunt foarte curios unde se află «macularea iremediabilă» în romane ca *Moromeții* și *Intrusul* de Marin Preda, *Principele* și *Săptămâna nebunilor* de Eugen Barbu, *Vânătoarea regală* a lui D.R. Popescu, *Don Juan* și *Bunavestire* de Nicolae Breban (oare chiar s-a uitat scandalul și scandalizarea autorităților comuniste, provocate de al doilea roman?), *Îngerul a strigat* de Fănuș Neagu, *Lumea în două zile* de G. Bălăiță, *Martorii* de Mircea Ciobanu, *Femeie, iată fiul tău* de Sorin Titel, *Tratament fabulatoriu* de Mircea Nedelciu, *Sara* de Ștefan Agopian, *Tangoul memoriei* de George Cușnarencu etc., etc. Dacă în perioada proletcultistă un G. Călinescu prin *Bietul Ioanide* (1953) sau Marin Preda cu *Moromeții* (1955) au fost într-adevăr excepții, după 1964, spre onoarea multor scriitori, primatul esteticului, uneori cu compromisurile inevitabile, a fost reinstaurat. (...) Înși ca infatigabilul silfid Gh. Grigurcu, autorul nămuritoarei ode intitulată *Primele tancuri sovietice* (1958) se instituie în acuzator public al lui Tudor Arghezi, G. Călinescu, M. Sadoveanu și Marin Preda./ 10. Romanul est-european este un fenomen extrem de complex și interesant, dacă cineva (a se citi Vestul) va mai avea răbdarea și onestitatea să-l investigheze atent din perspectiva unei Europe Comunitare, pentru care creștinii sârbi sunt o nație inferioară ce trebuie exterminată din Kosovo pentru a face loc blânzilor fundamentalisti islamici albanezi, și în special baby-sit-ărilor din NATO, prevăzuți, pe lângă trabeuze și Lewinsky, cu tancuri, rachete, avioane F1 și 16, aducătoare de pax eterna...“.

□ Nicolae Iliescu își amintește de o rubrică pe care o ținuse la începutul anilor '90 (*Scaunul catodic*): „Este o rubrică începută în «Suplimentul literar-artistic al Tineretului Liber» încă din 1990, trecută pe urmă în ziarul cu pricina și cu același nume, pasată la «Literatorul» prin '93 și ținută aproape săptămânal până în 1998, când revista a sucombat grație ajutorului neprecupețit al nenorocitului de I.C., fie-i numele uitat până la al șaptelea neam! (...) Ca să nu rămâie repetentă și anul acesta, Televiziunea Română a ținut să bifeze comemorarea zilei de 15 ianuarie și să ne reamintească despre ziua de naștere a lui Eminescu. Telejurnalele, într-un algoritm dizarmonic, au prezentat o carte a traducătorului Petru Creția, tălmăcitor stimabil, exeget mediocru al operei eminesciene. Emisiunile literare, scrâșnit, au încercat să se afle pe subțirele hotar ce străjuiește «cultul exterior și ipocrit» de «cultivarea adevărată și

substanțială». Și n-au reușit. Din nefericire, nici un autentic profesor de Eminescu nu a umplut ecranul cel mic, aflat în ungherul caselor noastre. (...) Sprijinirea pe Eminescu ca pe un toiaș de agitație politică și intoleranță nu este nicidecum inventată de foaia «Dilema». Revenind la emisiunile TVR, remarcăm faptul că acestea s-au vrut firești, neomagiale, încercând să mai dreagă buciucul, M. Sipoș s-a ferit de polemici – neuitând să arate, în plan-detalii, revista «Caiete critice» deschisă la articolele incriminate! O manevră simplistă. Noi ce păcate om avea de trebuie să o suportăm?! Și, apropo de «Caiete...» și de articolele cu pricina: titlurile aparțin redacției, dar sunt scoase din texte, nici un autor nemanifestându-și opoziția. În ceea ce mă privește, nu cred că revistele pot suplini cărțile (poate cu excepția lui «Tel Quel», «Preuves», «Poétique...», «Caiete Critice»!), așa încât nu consider cititul «Dilemei» o lectură obligatorie, nici măcar de divertisment! La Cătălin Țirlea au fost invitați trei dintre declanșatorii de scandal din coloanele «Dilemei». Printre multiplele repetiții rejective, printr-o grămadă de «ă»-uri și «î»-uri (sau «â»-uri, mă rog!), nu am putut distinge decât faptul că, luați în târbacă, «anonimii» de ei au dat înapoi, încropind un alt număr, unde spuneau că nu s-a înțeles ceea ce au vrut să spună, că nu sunt contra lui Eminescu, ci mai degrabă contra cultului, că sunt simple opinii și nu interpretări etc. I.B. Lefter a încercat chiar să se disculpe. Firește, o emisiune de o oră a fost exagerat de lungă pentru teribilismele acestor publiciști! Iar dacă Țirlea a dorit să-i aducă și să-i facă de basm, a reușit pe de-a-ntregul! Ba a reușit chiar să acopere sărbătorirea câtorva ani de apariție a publicației respective!“. □ Într-un articol intitulat **Prezumția de nevinovăție**, Emil Mladin notează: „Citim, oripilați, în fiecare zi, prin ziare și reviste, despre vânzări și cumpărări oneroase, despre hoția la cel mai înalt nivel, ne obosim ochii în fața televizoarelor ce nu mai pregetă cu aducerea în prim-plan a borfașilor – calificați sau nu –, lăcrimăm sau nu de mila altor semeni de-ai noștri loviți de soartă, nu ne putem văita că nu avem de unde alege subiecte pentru cărțile noastre. Că un scriitor apare doar câteva minute sau secunde și că un țigan care și-a tăiat tot neamul are spațiu de zece ori mai mare într-o emisiune de televiziune chiar nu mai contează. Ce face scriitorul acasă e treaba lui. Cine pe cine taie sau bate e treaba întregii națiuni. Decernarea premiilor Academiei Române a fost obturată, la un post de televiziune, de un individ care-și făcea casa praf sau de câteva interviuri despre creșterea puilor de struț în Dobrogea”. Mai departe, Mladin pune problema criteriilor după care se acordă premiile Uniunii Scriitorilor: „Conform tuturor canoanelor, se formează UN JURIU și, totodată, împotriva tuturor canoanelor, acest juriu – necunoscut până în ziua decernării premiilor, lucrând într-un fel de clandestinitate și după legi numai de el știute – pune laurii pe frunțile unor scriitori merituoși, dar și pe capetele unora care nu au nimic de spus în literatura română. Nu se fac nominalizări și totul seamănă a loterie de cea mai dubioasă calitate. Nimeni nu are habar cum se extrag din urmă numele

căștigătorilor. De ce se ferește juriul de nominalizări, de citirea cu atenție a cărților prezentate spre jurizare? Probabil că în cele trei-patru ore în care un scriitor este scos peste rând căștigător nu mai rămâne timp pentru cafeluțe. (...) Partea jenantă este că există premianți al Uniunii Scriitorilor de care nu a auzit nimeni, în afara celor care trudesesc în ale scrisului. Să fii de două ori laureat al Uniunii Scriitorilor și să nu știe nimeni nimic despre tine este chiar bizar. Culmea, răspunsul cu prinica mi-a fost dat, în două cazuri, de către oameni cu adevărat implicați în actul artistic din România. Nu sunt struguri prea acri, dar, anul acesta, cred că s-a depășit orice limită a bunului-simț. Pentru toată lumea literară – minus premianții respectivi și o parte a juriului – totul a apărut o mascaradă, menită să compromită atât juriul, cât și premiul literar, ca instituție. De membrii Uniunii Scriitorilor nici nu mai vorbesc. Au mai fost târați în acest joc și cei câțiva laureați cu adevărat merituoși. (...) Cu aceste premii, s-a încercat acoperirea unor malapazlăcuri, s-a încercat conferirea unei măreții – cândva adevărate – unei manifestări mărunte ce aducea a nuntă cu dar... (...) Nu au fost nominalizați pentru premii scriitori de prim rang, precum Nicolae Breban, Mihai Zamfir, Radu Cosașu, Gabriela Melinescu dintre prozatori, Mihail Ursachi, Emil Brumaru, Traian T. Coșovei, Nora Iuga, dintre poeți, și lista ar putea continua, atât pentru pozatori, cât și pentru poeți sau dramaturgi. De ce ei, când premiul pentru proză trebuia acordat unui scriitor care și-a publicat lucrarea pe banii Uniunii Scriitorilor și n-a reușit s-o vândă nicăieri? A citit măcar un membru al juriului trilogia premiată? În mod sigur, nici unul. La poezie ar fi fost mult de lucru pentru a-i departaja pe adevărații poeți, dar s-a apelat la telecomanda care a impus un autor mult prea apropiat de câțiva membri ai juriului. (...) Sunt tot cei câțiva care se încăpățânează să fie an de an numiți în juriul Uniunii Scriitorilor. Se fac presiuni mai acolo, la vârf. Dacă se întâmplă totuși să nu prindă juriul în vreun an, atunci fac tot posibilul pentru a transmite omagiile personale și, bineînțeles, listele cu premianții. Nu sunt ei, au oameni de nădejde în loc. Din când în când, câte unul dintre cei sus-puși mai refuză prezența în juriul Uniunii Scriitorilor, doar așa, de ochii lumii“.

□ Răzvan Voncu scrie despre **Posibilitatea criticii literare, azi**: „Personal, sunt de felul meu un incurabil optimist. Nu-mi plac, în această ordine de idei, «criziștii», participanți cinici și lucrativi ai sinistrozei naționale. Totuși mă simt obligat, în numele vârstei mele și mai ales al generațiilor care vin, să trag un semnal de alarmă. Critica literară, desigur, nu va dispărea. Dar dacă îi vor fi amputate pas cu pas *posibilitățile*, ea se va estompa până la rolul decorativ-publicitar pe care i-l preconizează această falsă societate de consum, care nu are nevoie de spirit critic. (...) Așadar, prima calitate de care depinde posibilitatea criticii ar fi încăpățânarea de a face critică literară, într-o epocă foarte puțin comodă. Noua literatură română (se înțelege, sper, că nu iau în calcul valorile consacrate, ci media) nu depășește, de acord, un anume nivel al mediocrității: atmosfera literară e viciată de tot felul de gnoze grigurice. (...)

De probitatea și profesionalismul nostru depinde în bună măsură crearea unui teren propice pentru valorile literare care vin. (...) Din iubirea lucidă față de literatura română decurge cea de-a doua condiție pentru ca un critic literar să reușească astăzi. Este vorba de excluderea *principiului urii* din demersul critic. Nu se poate răspunde la rinocerizarea conștiințelor literare, la pulverizarea pe criterii politice, de grup și de interese pecuniare a vieții literare decât printr-o deplină detașare de politică, de coterii literare și de mafii (mafia premiilor Uniunii Scriitorilor, de pildă, sau mafia editorială). (...) Mult mai puțin bine stau lucrurile în ceea ce privește relația criticului cu mass-media. Critica literară în ziar, în cotidianul de mare tiraj era ceva normal între cele două războaie mondiale. Tot așa este acum în Occident, deci nu văd nici un motiv pentru ca să abandonăm această pistă. Sigur, deocamdată, directorii de ziare sunt relativ opaci la cultură și însăși audiența și autoritatea mass-media românești sunt un subiect de discuție. Rămâne însă constatarea unei reticențe a criticului literar român la mutarea spațiului de desfășurare a actului critic din revista literară (muribundă) în ziar. Televiziunea, de asemenea, prezintă o soluție sau, măcar, un succedaneu. Și aici așa avea un punct de vedere divergent față de opinia curentă, foarte grăbită în a acuza conducerile diferitelor televiziuni de obtuzitate și refuz al culturii. E adevărat că, la fel ca și în cazul ziarelor, televiziunile nu se îngheșuie să promoveze cultura. Totuși, de bine de rău, unele o fac. Însă poate cu excepția lui Cătălin Țirlea, nu a apărut nici un profesionist al emisiunii literare TV! Iar Cătălin Țirlea, hélas, nu e critic literar... De aici lipsa de audiență a acestor emisiuni și convingerea falsă a unora (teleaști sau public) că literatura *nu merge* la TV“. □ În **Critici și giruete**, Daniel Cristea-Enache mărturisește: „Am asistat, în ultimii ani, la atâtea lovituri sub centură gândite de niște minți înfierbântate (sau fals-înfierbântate) politic, la atâtea puneri la colț ale unor intelectuali de marcă pentru simplul motiv că gândeau *altfel*, încât mă întreb, cu tristețe, dacă nu cumva infestarea literaturii de ideologic reprezintă, azi, *regula* – rămânând-le rarelor cazuri în care nu se întâmplă așa ceva să ilustreze *excepția*. Și am mai asistat la un fenomen, tot tragicomic și el: al *atribuirii și retragerii* valorii în funcție de interesele de moment. Un caz mi se pare cu adevărat simptomatic – și în posibilitatea «derulării» lui văd un grav simptom al unei grave maladii: *cazul Pruteanu*. De la ridicarea în slăvi, fără nici o nuanță, fără nici o umbră de îndoială, fără o minimă prudență de reflecție și vocabular, a acestei mediocrități lustruite – în prezentarea lui Gabriel Liiceanu: «Un arheu al spiritualității românești» –, de la *gonflarea* lui până la stadiu în care, prin comparație, toți ceilalți păream niște pigmei, s-a ajuns, astăzi, în extrema cealaltă: adică la dezumflarea șuieritoare a «arheului» cu care foștii amici politici se poartă în prezent urmând parcă un vechi și sănătos principiu educativ: «Eu te-am făcut, eu te omor!»“. □ Bogdan Popescu recenzează *Cartierul Primăverii. Cap sau pajură* de Titus Popovici (Ed. Mașina de scris, 1998): ***Un carnaval grotesc***:

„N-am putea afirma cu mâna pe inimă că romanul *Cartierul Primăverii* este o operă importantă. Dar n-ar fi drept nici s-o trecem cu vederea și că nu spunem măcar că este o apariție *interesantă*. Interesantă prin vehemență, culoare, viziune. Prin faptul că sesizăm travaliul și mâna unui scriitor adevărat. Capricios, poate, dar vânpr. Și (coincidență?!) în pas cu moda. Da, acest roman este o surpriză plăcută“. □ Mircea Cau face comenteează cu mari rezerve romanul lui Daniel Vighi *Insula de vară* (Ed. Polirom, 1999): **Între anonim și identitate**: „Mai în glumă, mai în serios, la terminarea lecturii am încercat să-mi povestesc romanul *underground Insula de vară*, publicat anul acesta de timișoreanul Daniel Vighi: n-am reușit. Am conchis (mai în glumă, mai în serios) că a avut asupra mea mai mult un *efect de text* decât unul de sens. Ceea ce, până la urmă, ar putea fi demonstrat: în măsura în care se organizează după o *logocronie* și după o cronologie – avem o povestire de nepovestit, povestire al cărei sens nu-și distruge textul, ci tinde spre problematică“.

● În „Jurnalul literar” (nr. 11-14), Aristarc (Nicolae Florescu) publică articolul **Dincolo de mistificare**, prilejuit de centenarul nașterii lui G. Călinescu, pornind de la constatarea că, după 1989, figura cărturarului „«expresia majoră» și indubitabilă a intelectualului român de excepție din ultima jumătate de veac – devine, prin racolare odioasă, un posibil reper al acreditării celor mai mizerabile «pături» de presupuși intelighențieri din câți au existat și există în evoluția societății valaho-moldo-transilvane a nemerniciei, de la începuturi și până în prezent”. Și mai departe: „Alungat din Universitate de «restructurările» comuniste ale învățământului rusizat, retras forțat din prim-planul publicistic al anilor '50 și cantonat în «domiciliul obligatoriu» al unui institut marginalizat, ridicat peste noapte la rang academic, tocmai pentru ca mazilirea călinesciană să capete accente mai edulcorate, urmărit cu inteligență sporită de «colaborii» impuși anturajului său «științific», mereu certat, amendat, cenzurat și controlat, uneori chiar amenințat de-a lungul celor două decenii de presiune și teroare «socialistă», ultimele ce i-au fost hărăzite de viață, Călinescu a fost acceptat de acest regim al înstrăinării și umilirii naționale tocmai în măsura în care «cedările» și «compromisurile» sale, puteau asigura – ca și ale celorlalți câțiva intelectuali adevărați rămași în țară – ilustrarea «gazetei de perete» de după «cortina de fier», cea a mistificării libertăților individuale și a «bunăstării» și «împlinirii» din «dictatura proletariatului»”. În ceea ce privește atitudinea posterității față de compartamentul lui G. Călinescu sub dictatura comunistă, N. Florescu susține: „Intransigenți în absolut, putem fi astăzi în total dezacord cu această adaptare călinesciană la conjunctură, dar nu avem nici un drept moral să nu încercăm să înțelegem *drama* curpinsă într-o asemenea recunoaștere și mai mult chiar decât atât să căutăm să ne ascundem și să ne «argumentăm» jigodia comportamentului de cârțiță, orgoliul de slugă ticăloasă al culpelor sinistre de coabitori cu mârșăvia comunistă, sub/ prin «cedările» lui Călinescu sau ale lui Marin Preda, ale lui Camil Petrescu sau ale lui C. Noica./ În «cazul» Călinescu mai ales acest procedeu al pervertirii

sensurilor, specific canaliei comuniste, se cuvine să fie denunțat printr-o analiză atentă a mecanismului psihologic și soical care l-a declanșat”. Totodată: „Elogiat în termeni demențiali după moarte, stabilindu-i-se o statuie de mucava tocmai din abordarea anecdotică a «saltimbancului» și din spectacolul deplorabil al «paiatei socialiste», pe care tocmai geniul său disimulant le-a creat în replică, și ca soluții ale salvării de la naufragiul conștiinței, Călinescu marchează în acest deceniu din urmă al posterității marcat de punctul de rezistență al atacurilor presupus imperatorii ale unei morale adesea terfelite și dubioase, în nume căreia acționează neputincioase insatisfacții carieriste, incapabil să suporte geniul și realitatea existenței sale sau ratări sociale și politice care-și caută ieșirea din propriul impas din acest mod lamentabil. De aceea, nu cred că astăzi G. Călinescu este doar *hulit*, cum considera Nicolae Manolescu recent în «România literară». Pentru că, în afară de insignifiante și de-a dreptul penibile concepții, nu *opera* călinesciană propriu-zis, sau statura sa intelectuală impresionantă sunt amorțite de obicei în astfel de procese «revendicative». Denigrarea personalității sale, greu definibilă, se reduce numai la aspectul prezenței *publicistice* și la seria *declarațiilor* politice conjuncturale, absolutizate peste semnificațiile creației critice sau literare”. □ Sub genericul „Traectorii”, Cornelia Ștefănescu (*Revelația textelor: documentar*) reproduce două articole semnate de G. Călinescu: „Unul, din 29 martie 1953, în calitate de director al publicației «Studii și cercetări de istorie literară și folclor», celălalt, din 1959, fără precizare de lună și zi, în tot cazul, după o ședință din 9 iunie, ținută în cadrul Institutului de Istorie Literară și Folclor de pe lângă Secția a VI-a a Academiei R.P.R.. G. Călinescu semnează acum un raport asupra lucrărilor *Tratatului de istoria literaturii române*, în calitate de «coordnator general» al respectivei lucrări academice, așa cum apare în scriptele Academiei, sau de «redactor-șef», cum se recomandă pretutindeni, în actele, rapoartele, dările de seamă, pe care le semnează. (...) Tonul, însă, este departe de a duce la hotărârea categorică de a-și înainta Președintelui Academiei o cerere de demisie, cum se întâmplase la 19 septembrie 1952. Atunci, G. Călinescu se împotrivi, fără sorți de izbândă, să dezbată în ședință publică, la Academie, excesiv de mediatizată, pe linie de partid, contribuția stalinistă la definirea rolului eroilor și al personalității, din *Marxismul și problemele lingvisticii*. Conștientă că menținându-se în atitudinea sa, aceasta ar fi avut urmări nefaste asupra cercetătorilor din subordinea sa, considerați de el că i-au fost încredințați spre formare, Directorul acceptă implicarea în jocul impus”. □ Este publicat referatul lui Ion Petrovici – *Viața și opera lui Mihai Eminescu (4 volume)* –, prin care filosoful îl recomandă pe G. Călinescu pentru a i se acorda Premiul „Hamangiu” al Academiei Române, pe anul 1936. De asemenea, este publicat referatul redactat de D. Caracostea, președintele Secției Literare a Academiei Române, prin care G. Călinescu era susținut spre a fi admis membru activ al înaltului for intelectual, în ședința din 29 mai 1948. □ René A. de Flers este intervievat de Titu Popescu pe tema

Gulag și holocaust. Partea a doua a convorbirii este publicată în nr. 15-16/1999. Interviuul începe de la următoarea observație: „În 1997, a apărut la Paris masivul volum documentar de 800 de pagini, *Cartea neagră a comunismului*, sub coordonarea prof. Stéphane Courtois, care a zguduit prin atrocitățile relevate, victimele ajungând la cifra de o sută de milioane (fără a putea inventaria și milioanele de morți în gropile comune). De ce criminalitatea comunistă nu este încă acceptată ca cel puțin la fel de condamnată ca cea nazistă?”. Răspunsul lui René A. de Flers: „De data asta, cu întrebarea ta, noi ne aventurăm pe un teren sensibil, s-ar putea spune chiar periculos. Trebuie totuși disecată în așa fel încât să se vadă care sunt tendințele celor care vor să influențeze opinia publică sau, mai degrabă, să anunce praf în ochi omenirii. (...) În orice caz, în Franța, cartea lui Stéphane Courtois a zguduit grupările politice, cu atât mai mult o anumită clasă de intelectuali care își făcuseră un gel de glorie din adeziunea lor la comunism”. Fiind întrebat indirect despre adevărurile oculte în istoria postbelică, R. A. de Flers afirmă că: „În primul rând, țările învingătoare, care se aliașă cu un sistem diabolic numai ca să învingă un alt sistem dictatorial, apoi evreii răsăriteni, care, în afară de religia mozaică, nu au nimic de a face cu poporul evreu semit. Ei sunt cei care au stat în spatele acestui aparat distrugător. (...) Germania nazistă a pierdut războiul, ea a fost învinsă de națiunile *democrate*. În afară de asta, diferența fundametală care există între revoluția nazistă și cea bolșevică este imensă. La naziști, cum se spune, autorii reali sunt cunoscuți, pe când în cealaltă parte, nu”. **„Gulagul românesc nu credeți că este consecința loviturii de stat de la 23 August 1944 și a predării Mareșalului Antonescu rușilor de către camarilă? Oare cei care au făcut puciul de la palat în absența unui armistițiu, oferind țara rușilor, nu sunt și autorii morali ai Gulagului românesc?”** În principiu da, și întrebarea este perfect îndreptățită. Numai că cei care, în frunte cu fostul rege, au dat lovitură de stat de la 23 August 1944 sau, să-i spunem mai direct, au făcut o *capitulare rușinoasă*, s-au gândit mai întâi la profitul lor personal și nu la ce va urma. (...) Trebuie să fim însă și cu ei cinstiți, nici unul dintre ei nu crezuse că regimul comunist va fi instaurat în România, cu ajutorul Armatei Roșii”. În legătură cu implicarea intelectualității umaniste în instaurarea, după 23 August 1944, a regimului comunist: „Apoi, în România, n-a existat o elită intelectuală comunistă cum a fost, de exemplu, în Polonia. În afară de Lucrețiu Pătrășcanu, care devenise comunist din răzbunare, deoarece, după Primul Război Mondial, tatăl lui avusese de suferit din cauza colaborării cu germanii. Să nu vii să-mi spui că un Petre Constantinescu-Iași sau un Miron Constantinescu, un George Macovescu, un Grigore Preoteasa, un Alexandru Bărlădeanu, un Zaharia Stancu, ca să nu mai vorbesc de Ion Popescu-Puțuri, au fost intelectuali de elită. Restul, văzând în ce direcție mergea răzbunarea celor care puseseră mâna pe putere, ca să se salveze, nu le-a rămas altceva de făcut decât să colaboreze cu noul regim. Partidul avea nevoie de ei. În afară de asta, tu trebuie să știi că eroii nu se nasc, ci se fac”.

INDEX DE NUME

A

Abăluță, Constantin, 39, 41, 207,
353, 443, 469, 510, 562
Achim, Viorel, 149
Acosmei, Constantin, 79
Adameșteanu, Gabriela, 30, 48, 54,
113, 120, 162, 166, 207, 221, 222,
236, 242, 291, 300, 316, 324, 337,
360, 388, 405, 407, 408, 418, 447,
453, 484, 485, 488, 536, 555
Agopian, Ștefan, 423, 440, 591
Alboiu, George, 137, 151, 160, 315,
379
Aldulescu, Radu, 79, 100, 381
Alexander, Will, 418, 499
Alexandrescu, Maria-Ioana, 406
Alexandrescu, Sorin, 8, 9, 10, 11, 21,
33, 44, 67, 74, 76 77, 128, 134,
183, 201, 202, 217, 218, 259, 261,
358, 406, 463, 487, 502, 508, 522,
527, 528, 566, 575
Alexandru, Ioan, 7, 8, 273, 379, 510,
570
Alexiu, Lucian, 95
Aligică, Bogdan, 173
Alui Gheorghe, Adrian, 35
Andreescu, Ana, 568
Andreescu, Gabriel, 39, 46, 165, 166,
167, 304, 319, 320, 324, 411, 432,
445, 446, 450, 351, 463
Andriescu, Al., 198, 202
Angelescu, Călin, 445, 497
Anghel, Ion Nicolae, 322

Anghel, Iulian, 207
Anghel, Paul, 265
Anghelescu, Sanda, 59
Antohei, Sorin, 324, 374
Anton, Monica, 452
Antonesei, Liviu, 95
Apostoleanu, Corina, 168
Aragon, Louis, 297
Ardelean, Florin, 479, 575
Ardeleanu, George, 334, 356, 562
Arghezi, Barutu, 491
Arghezi, Mitzura, 36, 458
Arghezi, Tudor, 36, 41, 42, 44, 60,
151, 167, 209, 221, 237, 255, 266,
273, 274, 288, 382, 439, 458, 469,
473, 479, 487, 517, 556, 577, 590,
591
Armbruster, Adolf, 134
Arsenescu, Adina M., 160
Artene, A., 136
Artimon, Mihaela, 123
Atanasiu, Cornel, 340

B

Baba, Corneliu, 68, 127, 134
Babeți, Adriana, 145, 220, 241, 276,
424, 496, 568
Baciu, Mircea, 88
Baciu, Ștefan, 181
Baconsky, Teodor, 32, 67, 182, 276,
480, 491, 515
Baghiu, Vasile, 71, 78, 84, 96, 180,
186, 272, 274, 375, 380, 584

- Balaci, Alexandru, 195, 459
 Balaș, Orlando, 272
 Balla, Károly, 8
 Balotă, Nicolae, 31, 134, 138, 262, 330, 383, 384, 385, 401, 496, 520, 580
 Baltag, Cezar, 15, 44, 95, 139, 164, 370, 379, 510
 Banciu, Carmen Francesca, 134
 Banu, George, 15, 134, 155, 528
 Banuș, Maria, 134, 181, 273, 330, 343, 373, 486, 510
 Baranga, Aurel, 482
 Barbă, Amalia, 118
 Barbu, Eugen, 7, 8, 13, 37, 44, 56, 60, 69, 155, 164, 170, 181, 214, 265, 279, 335, 362, 383, 393, 396, 397, 401, 425, 458, 468, 469, 486, 487, 488, 522, 558, 591
 Barbu, Ion, 202, 217, 261, 273, 274, 330, 370, 439, 473, 487, 503
 Barbu, Petre, 272, 421
 Bart, Jean, 291
 Baștovoi, Ștefan, 24, 79, 180, 531
 Batto, Josefina, 72
 Bădescu, Cezar Paul, 49, 52, 60, 63, 146, 150, 292, 505, 562, 564
 Bădiliță, Cristian, 272, 297, 448
 Băicuș, Iulian, 146, 174, 207
 Băileșteanu, Fănuș, 362, 382, 491
 Bălan, I. Dodu, 334, 441
 Bălăcioiu-Lovinescu, Ecaterina, 277, 401
 Bălăeș, Dumitru, 151, 334
 Bălăiță, George, 7, 102, 153, 243, 481, 485, 591
 Băleanu, Andrei, 308
 Băltăceanu, Maria-Francisca, 516
 Bălu, Ion, 94, 377, 483
 Bănescu, Florin, 321, 322
 Bănulescu, Daniel, 79, 89, 90, 207, 263, 264, 272, 367, 403
 Bănulescu, Ștefan, 100, 165, 212, 359, 434, 485, 496, 535, 555
 Băran, Tudor
 Băran, Vasile, 5, 17, 151, 387, 388, 456
 Bărbulescu, Radu, 580
 Bârna, Nicolae, 112, 185
 Bârna, Vlaicu, 157, 222, 247
 Bârsan, Victor, 134
 Bătfoi, Dorin-Liviu, 185
 Beguin, Albert, 274
 Behr, Edward, 541
 Behring, Eva, 112, 134
 Beldeanu, Ion, 77
 Bellu, Nicolae, 128
 Bendovski, Carmen, 410, 413
 Beniuc, Mihai, 80, 169, 273, 334, 373
 Bentoiiu, Annie, 49
 Beram, Elena, 237
 Berdan, Lucia, 521
 Bergel, Hans, 134
 Berindei, Dan, 51, 459
 Bernea, Horia, 134, 205, 230, 324, 411
 Berza, Maria, 214
 Beșleagă, Vl., 431, 557
 Bibescu, Marta, 237
 Binder, Radu, 580
 Bittel, Adriana, 221, 423, 524
 Blandiana, Ana, 15, 17, 18, 36, 44, 52, 54, 60, 64, 103, 160, 162, 175, 195, 209, 232, 289, 298, 344, 363, 379, 402, 405, 434, 448, 450, 485, 496, 526, 535, 548, 555
 Blecher, M., 81, 101, 503, 513
 Bloom, Harold, 146, 156
 Bloy, Leon, 492
 Bobe, T.O., 146, 509
 Bodiu, Andrei, 272, 313, 425, 568
 Bodnaru, Adrian, 36

Boerescu, Dan Silviu, 29, 49, 71, 78,
 96, 180, 238, 263, 272, 377, 403,
 420, 449
 Bogdan, Dan, 77
 Bogdănescu, Simion, 521
 Bogza, Geo, 164, 168, 266, 487
 Boia, Lucian, 10, 74, 152, 183, 205,
 497, 541
 Boiangiu, Magdalena, 31, 408
 Boldea, Iulian, 78, 85, 96, 187, 274,
 376, 469
 Boltașu, Dorica, 66
 Bonnefoy, Claude, 67
 Borbély, Ștefan, 72, 96, 117
 Borcilă, Mircea, 449
 Borges, Jorge Luis, 359, 434
 Bos, Jan-Willem, 189
 Bostan, Constantin Grigore, 25, 580
 Bot, Ioana, 272, 358
 Botez, Mihai, 134, 487
 Botta, Emil, 167, 273, 377
 Boz, Lucian, 193
 Brad, Ion, 80, 274, 452, 491
 Braga, Corin, 180, 238, 270, 374,
 380, 406
 Branea, Dorian, 78
 Brateș, Teodor Samuel, 17
 Bratu, Savin, 154
 Brădățan, Costică, 329, 492
 Brătianu, Gheorghe, 121, 576
 Brătianu, Ioana, 576
 Breban, Nicolae, 13, 29, 74, 99, 125,
 148, 149, 159, 160, 168, 175, 195,
 205, 212, 223, 239, 242, 257, 263,
 265, 288, 309, 315, 335, 363, 373,
 377, 380, 402, 423, 424, 425, 430,
 435, 442, 449, 455, 475, 485, 490,
 494, 502, 521, 536, 541, 544, 555,
 568, 591
 Breton, André, 443
 Brezianu, Andrei, 60
 Brezianu, Barbu, 193, 194, 221

Brînzeu, Pia, 86
 Brucan, Silviu, 17, 154, 213, 230,
 320
 Bruckner, Pascal, 17, 349
 Brumar, Emil, 263, 274, 353, 447,
 461, 491, 510, 593
 Buciu, Marian Victor, 438, 488, 513
 Bucov, Emilian, 530
 Bucur, Maria, 355
 Bucur, Romulus, 24, 71, 257, 502
 Bucuța, Emanoil, 290
 Buduca, Ioan, 74, 181, 210, 227, 265,
 293, 310, 311, 388, 449
 Bujor, Ofelia, 118, 119, 122
 Bulat, Vladimir, 505
 Bunaru, Eugen, 35, 330
 Busuiocanu, Alexandru, 195, 308
 Butnaru, Leo, 337, 440, 496, 580
 Butor, Michel, 562
 Buzdugan, Ion, 530
 Buzera, Ion, 584
 Buzura, Augustin, 12, 29, 98, 131,
 162, 170, 205, 229, 241, 286, 324,
 423, 497, 499, 522, 527, 534, 541,
 558, 573, 574, 576, 589

C

Camus, Albert, 113, 531
 Carageani, Gheorghe, 120
 Caragea-Scorobete, Cecilia, 415
 Caragiale, Mateiu, 97, 502, 542
 Caraion, Ion, 273, 277, 279, 280,
 281, 282, 283, 306, 307, 335, 336,
 352, 386-401, 437, 457, 498, 516,
 529, 555
 Caraion, Valentina, 392, 396, 397
 Caraman, Ștefan, 202, 263, 486
 Caramitru, Ion, 12, 17, 19, 117, 246,
 369, 485, 568
 Carandino, N., 281
 Carauleanu, Eugen, 213
 Carmel, Shaul, 92, 522, 580

- Caro, Xenia, 474
 Carp, Radu, 144, 213, 341
 Cassian, Nina, 60, 133, 486, 499, 508, 580
 Casvan, Sarina, 193
 Cau, Mircea, 595
 Cazacu, Tatiana-Slama, 62
 Cazan, Manuel, 375
 Cazimir, Ștefan, 27, 372, 493
 Căliman, Călin, 365
 Călin, Vera, 154
 Călinescu, G., 170, 199-201, 225, 233, 237, 249, 255, 286, 302, 330, 357, 398, 403, 411, 416, 427, 441, 442, 452, 483, 490, 491, 493, 494, 507, 508, 513, 514, 520-524, 537, 541, 542, 557, 558, 577, 584, 586-588, 590, 591, 595, 596
 Căptraiu, Alexandru, 443
 Cărtărescu, Mircea, 20, 24, 34, 39, 74, 80, 95, 98, 146, 173, 181, 182, 205, 207, 227, 228, 230, 257, 265, 276, 288, 291, 310, 311, 371, 374, 402, 403, 411, 415, 436, 447, 448, 460, 481, 503, 510, 512, 528, 541, 543, 550, 562, 564, 590
 Câmpeanu, Livia Szász, 375
 Câmpeanu, Pavel, 160
 Câmpeanu, Roger, 423
 Căndea, Virgil, 199, 459
 Cărdu, Petru, 422
 Cârnelci, Magda, 352, 374, 424, 462, 568
 Cârnelci, Radu, 262
 Cârstea, Cristina, 79, 197
 Cârstea, Svetlana, 17, 146
 Celan, Paul, 257, 526
 Celibidache, Sergiu, 134
 Cernat, Paul, 62, 95, 171, 182, 359, 528, 564
 Cernov, Alexandrina, 25, 134
 Cesereanu, Ruxandra, 72, 79, 180, 188, 267, 288, 321, 359, 379, 491, 497
 Cetea, Doina, 443, 544
 Ceuca, Justin, 491
 Chevereșan, Cristina, 443
 Chicoș, M., 112
 Chifu, Gabriel, 241, 369, 429, 445, 452, 496
 Chihaia, Carmen, 138, 519, 520, 550
 Chihaia, Pavel, 138, 580
 Chimet, Iordan, 199
 Chincă, Ion Sergiu, 25
 Chioaru, Dumitru, 96, 123, 377, 443, 570
 Chiper, Grigore, 531
 Chiper, Tita, 51, 137, 340, 356, 532, 546
 Chira, Minerva, 79
 Chirac, Jacques, 294
 Chiriac, Petruța, 77
 Chiriac, Teo, 531
 Chiropol, Miron, 264
 Chișu, Lucian, 361
 Christi, Aura, 240, 272, 529
 Christodorescu, Anca-Maria, 261
 Cimpoi, Mihai, 25, 98, 454, 580, 588
 Cioară, Cristina, 405
 Ciobanu, Mircea, 198, 379, 511, 591
 Ciobanu, Ruxandra-Ioana, 171
 Ciobanu, Veniamin, 425, 568
 Ciobanu, Vitalie, 36, 78, 79, 254, 313, 430, 580
 Ciocanu, Anatol, 530,
 Ciocârlie, Livius, 35, 71, 95, 180, 186, 226, 240, 264, 272, 445, 484, 502, 543
 Cioclea, Eugen, 531
 Cioculescu, Barbu, 156, 194, 250, 350, 437
 Cioculescu, Șerban, 194, 226, 237, 285, 285, 416

- Ciolcan, Geo, 151, 343
 Ciolpan, Vasile, 47
 Ciomoș, Virgil, 516
 Cionoff, Șerban, 214
 Ciopraga, Constantin, 25, 202, 264, 521
 Cioran, Emil, 10, 11, 18, 23, 56, 65, 78, 83, 84, 120, 121, 144, 179, 181, 260, 270, 273, 274, 287, 293, 361, 429, 439, 469, 526, 539
 Ciorănescu, Alexandru, 134, 195
 Cioroianu, Adrian, 61, 130, 149, 183, 213, 355, 410, 505
 Cistelecan, Al., 29, 71, 77, 83, 95, 274, 372, 376, 388, 469, 494
 Ciubuc, Bogdan, 173, 183, 350, 413, 496
 Ciuceanu, Radu, 412
 Ciupureanu, Ionel, 79
 Ciurea, Doina, 358
 Ciurunga, Andrei, 531
 Claudel, Paul, 16
 Coande, Nicolae, 79, 85, 180
 Cochinescu, Ioan Mihai, 374
 Codreanu, Theodor, 589
 Codreanu, Zelea, 77, 172, 282
 Codrescu, Andrei, 134, 239, 411, 454, 499
 Coja, Ion, 74, 75, 210, 260
 Colin, Vladimir, 239, 241
 Colțescu, Gabriela, 145, 220
 Comarnescu, Petru, 121, 194, 289
 Comănescu, Denisa, 123, 162, 424, 499, 526, 568
 Comissiona, Sergiu, 134
 Comoroșan, Sorin, 25
 Compagnon, Antoine, 178
 Condeescu, Dan-Alexandru, 240, 304
 Connor, Steven, 564
 Constantin, Ilie, 15, 29, 134, 264, 353, 486
 Constantinescu, Claudiu, 185
 Constantinescu, Cornel Radu, 433, 518, 548
 Constantinescu, Emil, 462, 481, 534, 537, 554
 Constantinescu, Ioan, 26, 438
 Constantinescu, Romanița, 32, 33, 562, 563
 Constantiniu, Florin, 52, 459
 Constantiniu, Laurențiu, 51
 Corbea, Andrei, 136, 257
 Corbea, Ileana, 193
 Corbu, Daniel, 202
 Cordoș, Sanda, 84, 272, 469
 Cordon, Miron, 77
 Cornea, Andrei, 46
 Cornea, Paul, 83, 120, 164, 289, 324, 331, 486, 512
 Comeanu, Nicolae I.P.S., 25
 Corneanu, Sorana, 15
 Cornis-Pope, Marcel
 (vezi și Pop-Corniș, Marcel), 136
 Cornu, Aurora, 162, 293, 370, 499, 504
 Coroiu, Constantin, 452, 494, 521
 Cortazar, Julio, 496
 Cortez, Viorica, 449
 Cosașu, Radu, 16, 301, 342, 447, 453, 500, 501, 516, 593
 Cosma, Cristian, 20
 Coșeriu, Eugen, 134
 Coșovei, Traian T., 24, 90, 96, 248, 257, 434, 570, 593
 Cotruș, Aron, 384, 439, 543
 Cotruș, Ovidiu, 542
 Cotter, Sean, 499
 Courtois, Stéphane, 597
 Crainic, Nichifor, 181, 279, 387, 487, 523
 Crăciun, Gheorghe, 84, 85, 96, 143, 182, 257, 264, 497, 504, 568, 570
 Crăciunescu, Ioana, 24

Creția, Petru, 26, 36, 129, 180, 547, 591
 Crețu, Gheorghe, 77
 Cristea, Dan, 95, 130, 138, 240, 242, 420, 496, 499, 561
 Cristea, Radu Călin, 95
 Cristea, Valeriu, 98, 112, 185, 226, 241, 246, 251, 295, 309, 328, 329, 360, 361, 365, 366, 387, 425, 481, 586
 Cristea-Enache, Daniel, 99, 124, 153, 170, 185, 232, 259, 434, 494, 508, 551, 588
 Cristian, Corvin, 66
 Cristoiu, Ion, 183, 223, 307, 336, 339, 447, 477, 572
 Criș, Mariana, 241
 Crohmălniceanu, Ov. S., 56, 98, 154, 164, 226, 252, 397, 486
 Croitoru, Dan, 167, 185, 209, 308
 Crudu, Dumitru, 79, 272, 531
 Crutzesu, Radu, 218
 Cubleşan, Constantin, 72
 Cucera, Sorin, 546
 Cucu, Sorin Radu, 241, 445, 473, 583
 Cugno, Marco, 64, 120, 528
 Culianu, Ioan Petru, 74, 83, 210, 260, 533
 Curonici, Giuseppe
 Curticeanu, Valentina Marin, 182
 Cușnarencu, George, 99, 367, 436, 449, 591

D

Damian, S., 9, 10, 22, 23, 154, 196, 201, 209, 218, 226, 252, 348, 350, 441, 496, 534, 550, 554, 555, 575, 580
 Dan, Vasile, 97, 404
 Daneliuc, Mircea, 240
 Daniel, Paul, 92
 Danilov, Nichita, 81, 95, 497

Dascălu, Bogdan Mihai, 543
 David, Emilia, 528
 Deciu, Andreea, 79, 96, 146, 156, 185, 372
 Dediu, Dan, 182, 358
 Deguy, Michel, 287
 Deletant, Denis, 134, 528
 Deleuze, Gilles, 86, 148
 Deslandres, Ivonna, 415
 Deșliu, Dan, 17, 168, 186, 486, 487
 Diaconescu, Paul, 381, 387, 486
 Diaconu, Mircea A., 29, 79, 92, 96, 137, 179, 185, 411
 Dima, Simona-Grazia, 79, 445
 Dimisianu, Gabriel, 95, 126, 158, 184, 226, 240, 242, 252, 372, 380, 387, 388, 426, 435, 441, 442, 449, 456, 544
 Dimisianu, Georgeta, 64, 65, 322, 449, 484
 Dimitriu, Daniel, 29, 95, 520
 Dimov, Leonid, 238, 273, 357, 374, 377, 405, 447, 503, 510, 513, 520, 535, 586
 Dinescu, Mircea, 17, 23, 44, 59, 186, 219, 221, 224, 229, 266, 276, 343, 368, 379, 398, 405, 417, 442, 447, 452, 473, 485, 572
 Dinițoiu, Adina, 528
 Djuvara, Neagu, 438
 Dobrescu, Al., 95
 Dobrescu, Caius, 79, 96, 264, 272, 314, 357, 361, 409, 562, 564, 571
 Dobrinescu, Radu, 150
 Doclin, Octavian, 35, 445
 Dodille, Norbert, 16, 134
 Dogaru, Irina, 195
 Dohi, Alexandru, 274
 Doinaș, Ștefan Aug., 15, 17, 20, 24, 39, 40, 44, 55, 123, 148, 160, 206, 224, 230, 257, 265, 276, 312, 324, 329, 350, 369, 374, 377, 413, 438, 455, 485, 487, 530, 542

Dolinescu, Constantin, 569
Domokos, Geza, 17, 332
Dorian, Gellu, 264, 304, 420
Dorian, Margareta (Marguerite), 499, 562
Dragoș, Nicolae, 31, 334
Dram, Constantin, 92, 96
Drăgan, Ioana, 361, 486, 568, 571, 590
Drăgănescu, Mihail, 412
Drăghici, Georgeta, 185, 374
Drăghințescu, Rodica, 24, 129, 272, 370
Drumur, George, 530
Druță, Ion, 25
Duda, Virgil, 134
Dugneanu, Paul, 72, 590
Dumitrașcu, Gheorghe, 81
Dumitrescu, Aurelian Titu, 468
Dumitrescu, Florin, 34, 62
Dumitrescu, Geo, 181, 273, 275, 449
Dumitrescu, Savu, 276
Dumitrescu, Sorin, 433
Dumitrescu, Ticu, 54, 232, 296
Dumitriu, Anton, 281
Dumitriu, Petru, 72, 133, 134, 153, 170, 173, 179, 181, 230, 236, 265, 362, 435, 447, 487, 490, 520, 536, 541
Dumitru, Dana, 185
Dunăreanu, Ovidiu Dunăreanu, 264
Durandin, Catherine, 424, 528
Durdun, Sorin, 497
Dylan, Bob, 36

E

Ecovoiu, Alexandru, 100, 240, 363, 381
Eliade, Mircea, 9, 10, 11, 77, 89, 98, 103, 108, 121, 179, 181, 194, 210, 218, 221, 228, 237, 247, 274, 276,

283, 291, 308, 311, 411, 415, 529, 532, 542, 575
Elvin, B., 136, 154, 423
Eminescu, Mihai, 9, 14, 18, 26, 29, 31, 35, 39, 40, 44, 49, 57, 72, 83, 88, 92, 95, 112, 128, 129, 136, 144, 150, 156, 162, 179, 183, 193, 198, 201, 218, 225, 235, 237, 256, 263, 273, 276, 302, 312, 332, 357, 366, 407, 421, 426, 437, 439, 460, 469, 477, 491, 500, 509, 518, 519, 521, 525, 531, 535, 547, 551, 555, 560, 563, 576, 578, 584, 586, 596
Enescu, Alexandra, 159
Eretescu, Constantin, 499
Evanghelescu, Ecaterina, 580

F

Faifer, Florin, 249
Fati, Sabina, 213
Fati, Vasile Petre, 469
Fauchereau, Serge, 98
Fărcășanu, Sergiu, 279, 308
Fănar, Sabina, 127
Fekete, Monica, 118
Felea, Victor, 179, 188, 443, 491
Ferencz, Zsuzsanna, 356
Ficeac, Bogdan, 239
Filerot, Sergiu, 397
Filimon, Mariana, 510
Filimon, Nicolae, 102, 217, 543
Finkielkraut, Alain, 349
Firan, Carmen, 131, 199, 411, 469, 499
Fireșcu, Alexandru, 584
Fireșcu, Rodica, 582
Fischer-Galați, Stephen, 134, 235
Flămând, Dinu, 24, 64, 134, 257, 525, 571, 580
Flonta, Mircea, 260
Flora, Ioan, 422, 449, 571
Florea, Radu, 422
Florescu, Eugen, 7

Florescu, Nicolae, 195, 196, 283,
389, 595
Florian, Mircea, 260
Foartă, Șerban, 239, 241, 330, 358,
443, 447, 505, 511, 528
Fondane, Benjamin
(vezi și Fundoianu, B.) , 92, 273,
526
Foster, Edward, 499
Fotache, Oana, 528
Foucault, Michel, 147
Frățilă, Augustin, 322, 323
Fruntașu, Iulian, 79, 531
Frunză, Eugen, 168
Fuentes, Carlos
Fukuyama, Francis, 251
Fundoianu, B.
(vezi și Fondane, Benjamin) , 93,
202, 274, 577

G

Gabor, Octavian, 15, 150, 172, 340,
355
Gafița, Mihai, 154, 226
Galaicu-Păun, Emilian, 79, 380, 531
Gálfalvi, Zsolt, 351, 496
Garaudy, Roger, 129
Gavril, Gabriela, 375, 568
Gavrilescu, Dinu, 438
Gavriliu, Leon, 151
Gălățanu, Mihail, 79, 272
Gămulescu, Dorin, 452
Găzdaru, D., 179
Gârbea, Horia, 79, 90, 100, 148, 190,
238, 240, 242, 263, 272, 315, 366,
381
Gârjan, Sorin, 444
Gârneț, Vasile, 79, 531
Genaru, Ovidiu, 379
George, Alexandru, 21, 22, 60, 77,
90, 95, 177, 199, 200, 225, 301,
302, 322, 324, 350, 353, 354, 361,
423, 440, 441, 512, 519, 588

Georgescu, Paul, 154, 196, 334, 517
Georgescu-Gorjan, Ștefan, 19
Gheo, Radu Pavel, 360
Gheorghe, Dana, 528
Gheorghe, Ion, 125, 265, 354, 379,
510
Gheorghiu, Constantin Virgil, 56,
179
Gheorghiu, Mihnea, 199
Gherasim, Ionuț, 86
Gherea, C. Dobrogeanu, 16, 219
Gherguț, Sorin, 29, 146, 182, 263
Ghica, Marius, 81, 217, 496
Ghidirmic, Ovidiu, 582
Ghilezan, Emil, 438
Ghilia, Alecu Ivan, 8
Ghinea, Cristian, 32, 213, 314, 340,
410, 545
Ghiță, Marius, 369
Ghiu, Bogdan, 31, 354, 410
Gibson, William, 359
Gionea, Vasile, 25
Giurescu, Constantin C., 290, 387
Giurescu, Dinu C., 459, 538
Givulescu, Răzvan, 25
Gîrjan, Sorin, 77
Glodeanu, Gheorghe, 285
Glucksmann, André, 349
Godel, Roman, 389
Goga, Octavian, 47, 65, 93, 230, 273,
380, 578
Goga, Veturia, 157
Gogea, Vasile, 484
Golea, Claudia, 359
Golea, Manuela, 229
Golescu, Dinicu, 81
Golescu, Iordache, 261
Golopenția, Sanda, 134, 135, 525,
528, 562
Goma, Paul, 13, 22, 28, 52, 80, 90,
103, 136, 144, 153, 179, 186, 195,

214, 238, 257, 269, 287, 288, 306,
336, 361, 387, 455, 468, 478, 484,
555
Gombrowicz, Witold, 493
Gorczyca, Mariana, 376
Gorki, Maxim, 113, 476
Grass, Günter, 349, 406, 417
Graul, Teodor, 256
Grănescu, Mihai, 139, 571
Grăsoiu, Liviu, 168, 290
Grecea, Mihai, 261, 359, 569
Greceanu, Adela, 29, 79, 263, 370,
377
Grecu, Monica, 497, 499
Green, Julien, 16
Grigore, Luminița, 159
Grigore, Tom, 491
Grigorescu, Dan, 199, 565
Grigorescu-Pană, Irina, 567
Grigurcu, Gheorghe, 13, 24, 27, 58,
85, 93, 95, 113, 136, 137, 143,
162, 167, 179, 194, 199, 207, 209,
220, 225, 235, 238, 239, 250, 276,
289, 297, 299, 307, 324, 336, 342,
350, 361, 382, 388, 405, 416, 424,
429, 437, 447, 451, 452, 468, 486,
510, 523, 541, 557, 588
Gross, Peter, 135
Groșan, Ioan, 45, 53, 56, 138, 170,
242, 245, 339, 370, 440, 497
Groza, Claudiu, 64, 478
Gulea, Stere, 107, 324, 346
Guran, Letiția, 376
Guran, Petre, 449
Gurghianu, Aurel, 443, 491
Guță, Adrian, 66
György, Konrád, 103, 417
Gyr, Radu, 181, 279, 387

H

Halippa, Pan, 530
Hambuch, Wendel, 351

Hamsun, Knut, 230
Hamzea, Adrian, 282, 393
Handke, Peter, 349, 417
Handoca, Mircea, 210, 415
Hanganu, Dan S. 230
Hanță, Al., 112
Hartman, Geoffrey
Hasdeu, B.P., 35, 411
Hassan, Ihab, 232
Hațiegan, Marian, 118, 119
Hăulică, Dan, 12, 485
Hedeșan, Otilia, 331, 445
Heidegger, Martin, 123, 541
Herescu, N.I., 89
Herescu, Solo Har, 580
Herseni, Traian, 290
Hitchins, Keith, 134
Hobana, Ion, 496
Holban, Anton, 81
Holban, Ioan, 96, 544
Horea, Ion, 262, 426
Horea, Irina, 123, 423
Horia, Vintilă, 30, 50, 51, 60, 129,
561
Horodincă, Georgeta, 154, 196, 486
Hungtinton, Samuel, 414
Hurduzeu, Ovidiu, 145, 462
Hurezeanu, Emil, 432, 515
Hurjui, Ion, 198
Hutcheon, Linda, 440

I

Iacob, Mihai, 67
Iacob, Valentin, 157
Iancu, Marcel, 193
Ianoși, Ion, 295, 342, 343, 486
Ianuș, Marius, 146, 174, 207
Ică, Ion Jr., 374
Ieronim, Ioana, 162, 374, 510
Ierunca, Virgil, 37, 56, 89, 95, 137,
194, 277, 307, 324, 336, 352, 388,
426, 457, 484, 523

- Igna, Vasile, 379, 571
 Ignat, Mihai, 146, 231
 Ignat, Nestor, 308
 Ilfoveanu, Adrian, 440
 Ilfoveanu, Sorin, 440
 Iliescu, Elvira, 90, 401
 Iliescu, Ion, 12, 24, 45, 53, 55, 56,
 118, 176, 177, 182, 191, 207, 213,
 219, 234, 261, 266, 307, 309, 315,
 387, 409, 537, 545
 Iliescu, Nicolae, 57, 99, 106, 108,
 367, 449, 591
 Ilieș, Petru, 36
 Inea, Gabriela, 402
 Ioan, Augustin, 66, 79, 314, 358, 359,
 564
 Ioanicescu, Sergiu, 473, 582
 Ioanid, Doina, 146, 207
 Ioanid, Ileana, 328
 Ioanid, Ion, 255, 497, 573
 Ioanițoaia, Ovidiu, 231
 Ioinovici, Adrian, 522
 Ionel, Nicolae, 254, 379
 Ionesco, Eugen, 18, 67, 77, 201, 249,
 287, 405, 429, 526
 Ionescu, Al. Th., 84, 95
 Ionescu, Anca-Irina, 234
 Ionescu, Andrei, 195, 496
 Ionescu, Diana Viorela, 405
 Ionescu, Elena-Margareta, 234
 Ionescu, Eugen, 23, 60, 67, 73, 78,
 121, 152, 179, 181, 200, 273, 274,
 324, 476, 496
 Ionescu, Gelu, 98, 324, 571
 Ionescu, Mircea M., 60
 Ionescu, Nae, 74, 75, 234, 349, 384,
 482, 545
 Ionescu, Vasile, 355
 Ionete, Constantin, 25
 Ioniță, Florin, 334, 357, 462, 569
 Iordan, Iorgu, 522
 Iorgovan, Antonie, 241
 Iorgulescu, Mircea, 15, 31, 60, 71,
 130, 161, 179, 185, 213, 226, 339,
 354, 447, 500, 504, 547
 Iosifescu, Silvian, 154, 482
 Iova, Gheorghe, 466
 Iovan, Anca, 119
 Iovan, Ion, 518
 Irimescu, Ion, 25
 Iroaie, P., 179
 Isanos, Magda, 531
 Isopescu, Claudiu, 179
 Ispirescu, Mihai, 77, 361
 Istodor, Eugen, 62
 Istrate, Gavril, 449, 521
 Istrati, Panait, 270, 273, 274, 498
 Istru, Bogdan, 530
 Itu, Ion, 88
 Iuga, Anamaria, 406
 Iuga, Gabriel, 151, 160
 Iuga, Nora, 162, 330, 343, 510, 593
 Iureș, Marcel, 522
 Ivanovici, Cristina, 405
 Ivașcu, George, 265, 285, 387, 391,
 426, 456, 459, 523, 558
 Ivănescu, Ruxandra, 85, 186, 257,
 376
 Ivănescu, Cezar, 198, 510
 Ivănescu, Emil, 123
 Ivănescu, Mircea, 14, 29, 39, 44, 57,
 80, 123, 144, 153, 164, 254, 273,
 288, 357, 447, 510
 Izbășescu, Gheorghe, 420

J

- Jebeleanu, Eugen, 44, 60, 80, 168,
 169, 181, 198, 266, 273
 Jela, Doina, 277, 278, 280, 281-283,
 306, 387, 388, 392-395, 397, 401
 Jela-Despois, Doina, 541
 Jianu, Ionel, 194
 Joyce, James, 35, 123, 132, 286
 Jung, Peter, 8

Jurczak, Kazimierz, 568

Juster, Mariana, 522

Jutrin, Monique, 92

K

Kadare, Ismail, 108, 349

Kaplan, Robert D., 253, 305, 318

Kapucinski, Ryszard, 183

Karnouh, Claude, 32, 314, 355, 409, 505

Kaufmann, Jean-Claude, 182

Kenereș, Adina, 505

Kessler, Erwin, 256

Kiropol, Miron, 252

Kivu, Mircea, 410

Kleininger, Thomas, 325, 541

Krieger, Martin

Kristeva, Julia, 466

Kusturica, Emir, 563

L

Labiș, Nicolae, 276, 362, 379, 473, 484, 501

Laignel-Lavastine, Alexandra, 376

Lari, Leonida, 151, 231, 334, 530

Larkin, Philip, 123

Laszlo, Alexandru, 162, 163, 95, 196

Laurențiu, Dan, 14, 29, 50, 198, 199, 202, 511

Lazăr, Anamaria, 405

Lazăr, Marius, 355

Lazurca, Marius, 568

Lăcustă, Ioan, 244

Lăncrănjan, Ion, 265, 354

Lăzăreanu, Simeon, 377

Lefter, Ion Bogdan, 39, 95, 124, 143, 153, 157, 170, 225, 324, 408, 425, 441, 497, 505, 506, 528, 530, 552, 562, 563, 567, 570, 571

Lemnar, Oscar, 457

Leon, Virgil, 272

Lévy, Bernard-Henri, 349

Lianu, Teofil, 530

Liiceanu, Aurora, 355

Liiceanu, Gabriel, 11, 39, 54, 129, 137, 158, 160, 195, 205, 215, 244, 227, 237, 253, 260, 270, 2773, 24, 336, 337, 354, 355, 376, 388, 418, 434, 450, 484, 485, 488, 503, 513, 526, 527, 541, 548, 572, 594

Livescu, Cristian, 96, 235

Llosa, Mario Vargas, 417

Longin, Teodor Hossu, 496, 509

Lovinescu, E., 37, 101, 137, 144, 249, 265, 336, 401, 403, 416, 442, 557

Lovinescu, Monica, 47, 48, 80, 194, 195, 221, 266, 270, 277-279, 307, 324, 335, 336, 357, 388, 405, 435, 457, 469, 487, 488, 511, 576

Luca, Eugen, 154

Luca, Gherasim, 86, 87

Lucaci, Peter, 134

Lucaciu, Ileana, 531

Lungu, Alexandru, 74, 274, 275

Lungu, Eugen, 377

Lupescu, Elena, 183

Lupescu, Silviu, 322, 323

Lupi, Gino, 543

Lupșe, Alina, 334

Lupu, Marius, 285

Lyotard, Jean-François

M

Macovei, Monica, 39

Macri, Domnica, 410

Madgearu, Virgil, 290

Mahdi, Ioan Salah, 197

Maier, Natașa-Delia, 405

Mailer, Norman, 123

Maioreescu, Titu, 16, 26, 33, 144, 159, 219, 241, 260, 305, 341, 352, 416, 439, 442, 495

- Malamen, Iolanda, 148, 184, 222, 275, 510
- Malița, Liviu, 272
- Malița, Mircea, 180, 199
- Manea, Norman, 123, 134, 189, 288, 350, 423, 562
- Manent, Pierre, 258
- Maniu, Iuliu, 9
- Mann, Theodor, 561
- Mann, Thomas, 37, 113, 334, 356
- Manole, Cătălin, 16
- Manole, Diana, 501
- Manolescu, Anca, 16, 61, 411, 515
- Manolescu, Andrei, 213
- Manolescu, Florin, 276, 277
- Manolescu, Ion, 67, 272, 308, 359, 438, 460, 564, 565, 567
- Manolescu, Nicolae, 8, 17, 26, 28, 29, 35, 46, 48, 51, 57, 68, 71, 91, 125, 144, 155, 156, 159, 163-167, 185, 195, 205, 208, 220, 228, 233, 239, 246, 249, 251, 266, 275, 304, 306, 310, 336, 340, 352, 372, 376-378, 392-394, 405, 406, 415, 416, 425, 427, 435, 441, 448, 451, 456, 458, 468, 469, 479, 497, 502, 509, 522, 527, 529, 543, 548, 558, 559, 573, 574, 576, 578, 596
- Manu, Emil, 274, 281, 392, 562
- Marcovici, Bianca, 580
- Marcu, Emanoil, 123, 376
- Marcu, Luminița, 308
- Mareș, Doru, 29, 44, 263
- Mareș, Radu, 87, 88
- Marga, Andrei, 59, 87, 117, 234, 333, 386, 558, 559, 576
- Marin, Mariana, 22, 449
- Marineasa, Viorel, 239, 512, 570
- Marinescu, Angela, 80, 81, 222, 443, 469, 510, 571
- Marino, Adrian, 81, 83, 120, 164, 182, 188, 267, 285, 324, 350, 406, 454, 464, 470, 491, 523, 528, 558
- Marquez, Gabriel Garcia, 349
- Martin, Mircea, 8, 29, 45, 90, 95, 203, 205, 215, 244, 303, 324, 325, 345, 346, 348, 352, 513, 559, 566, 570
- Matei, Alexandru, 182, 255
- Mavrodin, Henry, 67
- Mavrodin, Irina, 496
- Mazilescu, Virgil, 80, 265, 276, 443, 491, 511, 535
- Mazilu, Dan Horia, 331, 377
- Mazilu, Panaite C., 25
- Mălăncioiu, Ileana, 15, 44, 152, 164, 305, 319, 333, 405, 418, 426, 437, 447, 453, 462, 500, 511, 526, 536, 555, 560, 564
- Mămăligă, Leonid, 395
- Măniușiu, Mihai, 74, 522
- Mărculescu, Florin Gabriel, 315
- Mărculescu, Sorin, 207, 324, 511
- Mândra, Vicu, 154
- Mecu, Carmen Maria, 289
- Melancu, Ștefan, 491
- Melinescu, Gabriela, 15, 28, 29, 236, 257, 593
- Meniuc, George, 530
- Mesina, Laura, 262
- Metzeltin, Michael, 98
- Mezdrea, Dora, 234
- Michelson, Paul, 528
- Michnik, Adam, 269, 480, 547
- Micu, Dumitru, 20, 96, 98, 99, 103, 226, 308, 387, 456, 491, 513
- Micu, Mircea, 547
- Mihadaș, Teohar, 255, 363
- Mihaiu, Virgil, 72, 96
- Mihalache, Andi, 91, 196, 284
- Mihăescu, Florin, 515
- Mihăescu, Gib, 101
- Mihăescu, Valentin F., 96
- Mihăieș, Mircea, 26, 34, 46, 57, 95, 126, 127, 144, 156, 208, 220, 228,

233, 239, 276, 318, 332, 352, 405,
445, 480, 538, 539
Mihăilescu, Dan C., 10, 69, 77, 78,
95, 218, 269, 484, 496, 532, 540,
562
Mihăilescu, Florin, 96
Mihăilescu, Vintilă, 515
Mihuleac, Cătălin, 79
Milcoveanu, Șerban, 356
Militaru, Ion, 471, 581
Miloș, Ion, 580
Mincu, Marin, 49, 58, 73, 80, 96,
113, 120, 130, 137, 164, 199, 210,
225, 236, 247, 248, 254, 266, 293,
367, 377, 421, 441, 443, 588
Minulescu, Ion, 101, 248
Mircea, Ion, 379
Miron, Paul, 89, 134
Mironov, Alexandru, 124, 412
Mischiu, Radu, 219
Mitchievici, Angelo, 146, 174, 207
Mitu, Sorin, 425, 568
Miu, Florea, 429
Mladin, Emil, 99, 240, 367, 381, 592
Moceanu, Ovidiu, 257
Mocuța, Gheorghe, 71, 444
Modreanu, Cristina, 60, 128
Moga, Mihaela, 405
Moldovan, Ioan, 71, 96
Morar, Delia, 122
Morar, Ovidiu, 576
Morar, Vasile, 255
Moraru, Cornel, 96, 274, 361, 465,
572
Moraru, Mihai, 372
Morărescu, Dragoș, 274
Moșanu, Alexandru, 25, 134
Motoc, Nicolae, 264
Motz, Dorin, 499
Motzan, Peter, 112
Mudure, Mihaela, 406
Mugur, Florin, 511, 517

Müller, Hertha, 112
Mungiu, Alina, 107, 272, 311
Muntean, Anca, 405
Munteanu, Cristian, 32, 33, 170, 528
Munteanu, Eusebiu, 449
Munteanu, George, 226, 360, 491
Munteanu, N.C., 32
Munteanu, Romul, 95, 129, 226, 254,
262, 290, 304, 361, 362
Mureșan, Dumitru, 96, 274, 374
Mureșan, Ion, 264, 374
Mureșan, Sever, 58
Mureșan, Viorel, 77
Murgescu, Luminița, 459
Mușat, Carmen (vezi și Matei Mușat,
Carmen), 147, 257, 264, 571
Mușat, Mircea, 264
Mușina, Alexandru, 84, 96, 321, 377,
378, 448
Mușlea, Ion, 91

N

Nadeau, Maurice, 98
Naghiu, Iosif, 496
Nandriș, Anița, 255
Naum, Gellu, 15, 44, 134, 144, 148,
153, 164, 207, 261, 273, 288, 357,
415, 491, 562
Neagu, Fănuș, 80, 100, 232, 262,
309, 322, 361, 362, 423, 425, 491,
591
Neagu, Paul, 134
Nechit, Irina, 79, 580
Necula, Damian, 580
Nedelcea, Tudor, 369
Nedelciu, Mircea, 24, 81, 102, 140,
152, 257, 276, 502, 569, 591
Nedelcovici, Bujor, 134, 334, 350,
580
Nedelcu, Vasile, 128
Negoiță, Constantin Virgil, 60
Negoiță, Lucia, 571

Negoîtescu, Ion, 24, 40, 81, 85, 164,
196, 265, 329, 350, 377, 378, 403,
455, 488, 534, 535, 555
Negrici, Eugen, 95, 164, 168, 372,
377, 544
Negru, Valeriu, 505
Nemoianu, Virgil, 81, 83, 134, 181,
205, 257, 265, 329, 372, 376, 415,
416, 492, 528, 562
Neumann, Victor, 67, 205, 331
Nichifor, Victor, 146, 174, 181, 207,
279

Nickel, Horațiu, 405
Nicoară, Cornel, 285
Nicolaescu, Sergiu, 53, 251, 412
Nicolau, Irina, 150, 314, 340
Nicolcioiu, Dumitru, 168
Nicolesco, Mariana, 74, 134
Nicolescu, Lelia, 491
Nicolescu, Vasile, 126, 387
Nimigeanu, George L., 77
Nistorescu, Cornel, 447, 572
Niță, Dodo, 183, 569
Nițescu, Marin, 451
Noica, Constantin, 11, 88, 89, 120,
193, 194, 227, 241, 260, 310, 376,
387, 589, 595
Novac, Constantin, 261, 544
Novicov, Mihai, 342, 344, 482, 486

O

Oancea, Viorica, 488
Odangiu, Marian, 239
Oișteanu, Andrei, 11, 324, 346, 509
Oișteanu, Valéry, 499
Olăreanu, Costache, 22, 43, 66, 123,
132, 143, 153, 205, 240, 241, 302,
327, 422, 474, 494, 551
Olmazu, Lavinia, 172
Olteanu, Ioanichie, 265, 383
Olteanu, Mircea, 25
Onișoru, Gheorghe, 285, 450

Oprea, Al., 154
Oprea, Leonard, 239
Oprea, Nicolae, 95, 572
Oprescu, Dan, 150, 340, 355
Opriș, Ioan, 88, 202
Opriță, Mircea, 239
Orlich, Ileana, 499
Ornea, Z., 9, 13, 16, 32, 47, 51, 136,
147, 150, 158, 159, 172, 194, 213,
230, 235, 247, 252, 289, 314, 333,
340, 355, 410, 438, 498, 505, 516,
546
Oros, Constantin, 257
Oroveanu, Mihai, 540, 568
Oțetea, Andrei, 68, 196, 197
Oțoiu, Adrian, 79, 100, 272, 380, 381

P

Pacepa, Ion, 285
Palada, Mirel, 170
Palade, Brândușa, 541
Palade, George Emil, 134, 241
Palade, Rodica, 140, 554-557
Paleologu, Alexandru, 17, 39, 51, 54,
55, 66, 97, 160, 216, 218, 219,
235, 254, 288, 313, 340, 342, 346,
347, 350, 374, 446, 545
Paleologu, Toader, 257, 448, 460
Paler, Octavian, 17, 125, 155, 188,
205, 229, 250, 264, 294, 298, 312,
319, 327, 328, 338, 354, 387, 405,
414, 417, 421, 423, 430, 432, 434,
445, 449, 450, 456, 497, 531
Panait, Ion, 77
Pană, Nicu, 66, 171, 562
Pană, Roxana, 262
Pană, Zahu, 281
Pandele, Rodica, 202
Pandrea, Petre, 214, 498
Panné, Jean-Louis, 511
Pantea, Aurel, 96, 274, 469
Panța, Iustin, 123, 272

- Papadat-Bengescu, Hortensia, 81,
 101, 273, 333, 336
 Papadima, Liviu, 32, 66, 260, 461
 Papahagi, Adrian, 46, 448, 571
 Papahagi, Marian, 11, 37, 45, 46, 51,
 56, 59, 64, 65, 72, 83, 87, 93, 95,
 114, 116-122, 177, 178, 180, 182,
 183, 247, 261, 352, 569, 571, 572
 Papillian, Alexandru, 134
 Papu, Edgar, 292, 455
 Parascan, Constantin, 202
 Paraschivescu, Miron Radu, 123,
 273, 486
 Pasima, Elena, 497
 Patapievici, Horia-Radu, 11, 19, 37,
 46, 54, 75, 124, 139, 160, 166,
 180, 220, 227, 246, 258, 272, 299,
 310, 311, 324, 345, 359, 374, 380,
 412, 420, 469, 516, 533, 537
 Pavel, Cristian, 29, 263
 Pavel, Dan, 39, 210, 211, 311, 538,
 539, 579
 Pavel, Dora, 64, 562
 Pavelescu, Ion, 151
 Păun, Gheorghe, 230
 Păun, Octav, 377
 Păunescu, Adrian, 44, 50, 58, 63, 80,
 125, 144, 162, 183, 194, 213, 231,
 246, 265, 370, 379, 383, 424, 437,
 486, 527, 572
 Pârvulescu, Cristian, 311
 Pârvulescu, Ioana, 67, 79, 96, 117,
 185, 209, 230, 234, 249, 254, 261,
 375, 496, 501, 564, 571
 Pâslaru, Serafim, 426
 Pecican, Ovidiu, 72, 100, 239, 272,
 371
 Pedvis, Anca, 60, 499
 Pelin, Mihai, 306, 307, 336, 390-392,
 396-398, 452, 457
 Pellea, Oana, 522
 Pepine, Horațiu, 213
 Perian, Gheorghe, 71, 84, 96
 Perjovschi, Dan, 246, 256
 Perjovschi, Lia, 246
 Perșa, Dan, 100, 264, 381
 Petre, Cipriana, 63, 136, 231
 Petre, Zoe, 11, 39, 183, 534
 Petrescu, Camil, 18, 81, 101, 103,
 121, 336, 479, 482, 483, 487, 563,
 595
 Petrescu, Cezar, 103, 121, 254
 Petrescu, Radu, 80, 84, 164, 474,
 494, 497
 Petrescu, Răzvan, 106
 Petreu, Marta, 64, 379, 384, 469
 Petroveanu, Mihail, 154
 Petrovici, Ion, 290, 596
 Philippide, Alexandru, 160, 199, 266,
 285
 Pillat, Dinu, 103, 496, 576
 Pintescu, Al., 96
 Pintilie, Lucian, 45, 101, 230, 324
 Pioca, Eugenju, 25
 Pippidi, Andrei, 51
 Piru, Alexandru, 113, 164, 226, 272,
 285, 558
 Pituț, Gheorghe, 379
 Pituț, Valentina, 449
 Pițu, Luca, 79, 195, 196, 263, 558
 Plămădeală, Antonie I.P.S., 25
 Pleșea, Gabriel, 580
 Pleșu, Andrei, 12, 30, 83, 114, 117,
 135, 205, 219, 230, 240, 250, 269,
 291, 300-302, 305, 328, 340, 351,
 352, 376, 411, 480, 484, 516, 526,
 547, 568, 589
 Pleșu, Catrinel, 123
 Ploscaru, Dorin, 79
 Poantă, Petru, 29
 Podoabă, Virgil, 96
 Podolak, Mihaela, 556
 Pop, Doru, 81, 82, 151
 Pop, Eugen, 88, 118

- Pop, Ioan Es., 79, 90, 180, 181, 272, 367, 379, 403, 491
- Pop, Ion, 48, 64, 65, 87, 95, 180, 257, 308, 379, 406, 469, 572, 597
- Pop, Ștefana, 406
- Pop-Corniș, Marcel
(vezi și Cornis-Pope, Marcel), 83
- Popa, Dorin, 239
- Popa, Dumitru Radu, 60, 209, 499, 527, 580
- Popa, George, 202
- Popa, Matei, 528
- Popa, Sebastian-Vlad, 66, 358
- Popescu, Adrian, 64, 65, 72, 379, 444, 496
- Popescu, Ana, 257
- Popescu, Cristian Tudor, 7, 126, 136, 137, 165, 166, 191, 249, 308, 317, 320, 337, 354, 418, 431, 432, 442, 446, 511
- Popescu, D.R., 8, 37, 80, 102, 112, 113, 243, 361-363, 374, 477, 588, 591
- Popescu, Dumitru, 29, 126, 194, 456
- Popescu, Răsvan, 45
- Popescu, Simona, 28, 39, 42, 79, 207, 230, 272, 379, 571
- Popescu, Titu, 596
- Popescu, Tudor, 25
- Popescu-Puțuri, Ion, 597
- Popovici, Alexandru A., 15, 16
- Popovici, Călin, 281
- Popovici, Doru, 151
- Popovici, Iaromira, 31, 34, 149
- Popovici, Titus, 101, 167, 230, 251, 265, 430, 485, 486, 494, 594
- Popovici, Vasile, 35, 95
- Pora, Mircea, 543
- Preda, Cristian, 213, 257, 259, 346, 359, 460, 462
- Preda, Marin, 7, 8, 70, 80, 150, 152, 153, 175, 181, 200, 212, 238, 243, 265, 276, 293, 294, 311, 350, 370, 382, 394, 423, 438, 452, 496, 504, 505, 512, 517, 534, 535, 576, 595
- Preda, Sorin, 466, 571
- Predoșanu, Ion, 136
- Prelipceanu, Bujor, 404
- Prelipceanu, Nicolae, 19, 36, 44, 64, 65, 206, 208, 212, 379, 496, 499, 542
- Pricop, Constantin, 58, 95, 247, 395
- Protopopescu, Valentin, 195
- Pruteanu, George, 31, 52, 53, 62, 63, 95, 124, 130, 138, 150, 158, 170, 173, 196, 214, 220, 230, 249, 296, 302, 311, 314, 320, 411, 412, 447, 533, 547, 594
- Purcărete, Silviu, 134
- Puslović, Adam, 421, 422
- Pușcariu, Horia, 136
- Pușcariu, Sextil, 290
- Pynchon, Thomas, 567

R

- Rachieru, Adrian Dinu, 148, 321, 419, 429, 440, 453, 501, 578
- Rado, Peter, 499
- Radu, Traian, 36
- Raicu, Lucian, 86, 154, 185, 226, 252, 274, 455
- Ralea, Mihai, 51, 172, 230, 546
- Rasovsky, Gheorghe, 183
- Raveica, Titus, 151
- Rădăuțan, Sergiu Ion, 25
- Rădulescu, Gheorghe, 25
- Rădulescu, Răzvan, 146, 173, 182, 381
- Rădulescu, Speranța, 126
- Rădulescu-Motru, Constantin, 28, 213, 260, 290, 550
- Răileanu, Petre, 361, 505
- Rău, Aurel, 125, 496

Rebreanu, Liviu, 37, 60, 80, 101,
 254, 255, 273, 274, 288, 331, 380,
 455, 479, 561, 563
 Regman, Cornel, 71, 89, 95, 195,
 226, 276, 377, 401, 402, 496, 569
 Reichmann, Edgar, 134, 484
 Retegan, Mihai, 285, 522
 Rezzori, Gregor von, 134
 Ricci, Mihai, 448
 Robescu, Marius, 511
 Robot, Al., 531
 Rogojan, Florin, 405
 Rolland, Romain, 16
 Roncea, G., 136
 Rorty, Richard, 156
 Rosetti, Al., 290, 522
 Roșca, Dan Emilian, 191, 331, 448
 Roșea, Neculai, 530
 Roșioru, Ion, 70
 Rotaru, Ion, 96
 Rotaru, Marilena, 29, 50, 129
 Rousselle, Robert, 405
 Roustel, Damien, 130, 181
 Roznoveanu, Mirela, 60, 136, 499
 Rugină, Anghel, 25
 Ruja, Alexandru, 36, 241, 331, 543
 Rusan, Romulus, 17, 53, 144, 151,
 285, 450
 Rushdie, Salman, 123, 348
 Rusu, Gabriel, 263, 361
 Rusu, Nicolae, 431
 Rusu, Viorica, 528, 549

S

Sabău, Ioana, 405
 Sacca, Serafim, 580
 Sadoveanu, Mihail, 80, 101, 121,
 181, 202, 230, 255, 273, 291, 334,
 357, 382, 439, 451, 458, 478, 487,
 543, 556, 563, 591
 Saka, Serafim, 431
 Sala, Marius, 407, 495

Samson, Ramona, 123
 Sanda, George, 202
 Sandu, Ioan, 12
 Sasu, Alexandru, 64
 Sasu, Aurel, 11, 46, 65, 117, 178, 261
 Sava, Nicolae, 264
 Savu, Tudor Dumitru, 87, 99, 276
 Săhlean, Adrian George, 499
 Sălcudeanu, Nicoleta, 85, 186, 572
 Săndulescu, Al., 289, 290
 Săndulescu, Mircea, 60
 Săraru, Dinu, 361, 387, 456, 572
 Săsărman, Gh., 580
 Săvulescu, Monica, 134
 Sârbu, Adrian, 276
 Scagno, Roberto, 120
 Schechter, I., 134
 Schenk, Christian W., 91, 580
 Schifirneț, Const., 28, 47
 Schlesak, Dieter, 134, 264
 Schmitt, Carl, 258
 Schumacher, Robert, 150
 Schuster, Diana, 406
 Schwartz, Gheorghe, 496
 Schwartz, Leonard, 499
 Scrima, André, 516, 547
 Scurtu, Ion, 459
 Sebastian, Mihail, 484
 Segărceanu, I., 151
 Selejan, Ana, 154, 175, 208, 212, 451,
 496
 Semilian, Julian, 499
 Severin, Constantin, 28, 239
 Sighireanu, Radu, 193
 Simion, Chris, 62
 Simion, Eugen, 24, 71, 83, 85, 86, 91,
 95, 98, 99, 110-112, 153, 159, 160,
 163, 164, 170, 185, 202, 229, 230,
 238-243, 247, 248, 309, 360, 365,
 370-372, 380, 400, 452, 459, 487,
 504, 505, 535, 570, 585, 588
 Simion, Pop, 8

- Simion, Vladimir, 408
 Simionescu, Cristian, 15, 29, 81, 511
 Simionescu, Mircea Horia, 80, 182, 257, 423, 474, 494
 Simuț, Ion, 74, 95, 178, 270, 377, 449, 481
 Sipoș, Mariana, 28, 112, 387, 392, 393, 394, 395, 396, 398, 498, 592
 Sîrbu, I.D., 37, 69, 81, 103, 227, 255, 310, 329, 370, 491, 494, 581
 Slavici, Ioan, 60, 81, 102, 254
 Solacolu, Ion, 277, 389
 Soljenițin, Aleksandr, 144, 219, 258, 297, 449
 Sollner, Werner, 134
 Solunca, Elena, 92
 Sontag, Susan, 543, 566
 Sorescu, Marin, 7, 8, 80, 81, 113, 228, 265, 273, 288, 309, 311, 360, 361, 369, 370, 377, 378, 382, 421, 422, 425, 438, 475, 477, 510, 526, 562
 Sorescu, Sorina, 149, 581
 Sorescu, Virginia, 361, 377
 Sorkin, Adam J., 499
 Sorohan, Elvira, 202, 302, 521
 Soros, George, 206, 355, 368, 422, 428
 Souvarine, Boris, 511
 Soviany, Octavian, 24, 96, 207
 Spăriosu, V., 83
 Spineanu, Dorin, 79
 Spiridon, Cassian Maria, 68, 264, 304, 331, 381, 383, 420, 444, 477, 478
 Spiridon, Monica, 127, 143, 163, 464, 497, 570, 571
 Stamatu, Horia, 181
 Stan, Aurelian, 25
 Stanca, Dan, 18, 43, 235, 239, 257, 297, 315, 322, 331, 337, 381, 497
 Stanca, Mara, 118
 Stanciu, Dan, 182, 230, 569
 Stanciu, Flory, 521
 Stancu, Horia, 212
 Stancu, Valeriu, 91, 283, 403, 420, 579
 Stancu, Zaharia, 44, 80, 168, 181, 212, 286, 291, 354, 397, 543, 597
 Stanomir, Ioan, 129, 185, 210, 262, 308, 454, 501
 Stark, Alexandru Feldman, 17
 Stănciulescu, Cecilia, 548
 Stănescu, C., 7, 8, 128, 130, 151, 153, 175, 216, 237, 238, 408, 534
 Stănescu, Gabriel, 123
 Stănescu, Nichita, 44, 60, 80, 81, 92, 94, 11, 198, 219, 227, 238, 265, 273, 274, 288, 311, 357, 361, 382, 421, 422, 438, 439, 443, 448, 469, 484, 510, 566, 577, 586, 590
 Stănescu, Saviana, 43, 79, 128, 264, 272, 425, 568
 Stănescu, Sorin Roșca, 191, 448
 Steiner, George, 311
 Steinhardt, Nicolae, 37, 120, 164, 227, 255, 310, 329, 340, 374, 415, 468
 Stepan, Mircea, 98
 Stephenson, Neal, 359
 Stere, C., 16, 172, 230
 Stoenescu, Alex Mihai, 106, 272, 353, 380, 547
 Stoenescu, Ștefan, 60
 Stoica, Petre, 15, 44, 250, 265, 511
 Stoica, Valeriu, 39
 Stoicescu, Nicolae, 25
 Stoichiță, Victor Ieronim, 83, 121
 Stoiciu, Liviu Ioan, 73, 80, 94, 95, 139, 187, 190, 274, 289, 436, 449, 469, 478, 484, 491, 544
 Stolnici, Constantin Bălăceanu, 25
 Stolojan, Sanda, 118, 389, 496
 Stratan, Gheorghe, 448, 491

Streinu, Vladimir, 214
 Streinul, Mircea, 185, 264, 530
 Strempe, Gavril, 25
 Strihan, Andrei, 580
 Suceveanu, Arcadie, 519, 580
 Suchansky, Adam, 496
 Suru, Șerban, 314
 Suruceanu, T.N. 530
 Szabó, K. István, 325
 Szilagyi, Istvan, 134

Ș

Șafran, Dan, 580
 Șahighian, Alexandru Al., 423
 Șandru-Mehedinți, Tudora, 496
 Șerban, Alex. Leo, 15, 67, 230, 315, 462
 Șerban, Andrei, 230, 553, 575
 Șerban, Robert, 71, 79, 272, 322, 444, 512
 Șestov, Leon, 92
 Șindrilariu, Florin, 96, 377
 Șipoș, George, 308
 Șişmanian, Ara Alexandru, 465
 Șlapac, Florin, 263, 264
 Șoitu, Grigore, 71
 Șora, Mariana, 134, 556
 Șora, Mihai, 11, 73, 74, 132, 176, 324, 342, 496
 Ștef, Traian, 264
 Ștefănescu, Cecilia, 66, 146, 183, 207, 461
 Ștefănescu, Domnița, 43
 Ștefănescu, Eusebiu, 542
 Ștefoi, Elena, 346, 347, 348, 498, 547
 Știrbu, Viorel, 99, 434
 Șuşară, Pavel, 127
 Șuteu, Simona

T

Tacou, Constantin, 134
 Talex, Alexandru, 270, 498

Talpă, Leon, 421
 Tarabega, Gabriela, 242
 Tarangul, Marin, 252
 Tartler, Grete, 59, 352
 Tat, Alin, 516
 Tămaș, Lucian, 79
 Tănase, Stelian, 54, 55, 74, 240, 242, 243, 288, 324, 346
 Tănăsescu, Antoaneta, 67
 Tărățeanu, Vasile, 332, 351, 580
 Târziu, Alexandra, 134, 350, 433
 Teodoreanu, Păstorel, 202, 236, 387
 Teodoru, Eugen, 151
 Tertulian, N., 154, 196, 486
 Teuțișan, Călin, 72
 Theodorescu, Cicerone, 412
 Thomas, Henri, 50
 Tinu, Dumitru, 250, 413, 432, 446
 Tiron, Napoleon, 230
 Tisma, Alexandar, 417
 Titel, Sorin, 102, 591
 Todea, Alexandru, 25
 Todoran, Eugen, 509
 Todorov, Tzvetan, 48
 Tohăneanu, Gh., 509
 Tolcea, Marcel, 322
 Toma, Sorin, 308
 Toma, Victor I., 25
 Tomescu, Ion, 304, 405
 Tomuș, Mircea, 95, 154, 202, 264
 Tomuța, Sorin, 542
 Tonegaru, Constant, 275
 Topârceanu, George, 320
 Totok, William, 112, 417
 Tournier, Michel, 123
 Trîncă, Crenguța, 406
 Tronea, Mădălina, 474
 Tucă, Marius, 293, 413
 Tudor, Corneliu Vadim, 15, 25, 26, 37-39, 45, 54, 55, 144, 150, 192, 194, 339, 342-344, 383, 417, 572
 Tudor-Anton, Eugenia, 333

Tudoran, Dorin, 23, 31, 74, 129, 164,
186, 209, 221, 253, 257, 269, 289,
305, 320, 333, 353, 379, 398, 405,
407, 427, 496, 502, 512, 527

Tudurachi, Adrian, 491

Tupan, Marius, 262, 304, 363, 381,
496

Turcea, Daniel, 511, 535

Turconi, Diana, 168

Tzara, Tristan, 181, 503, 526, 577

T

Țarălungă, Ecaterina, 520, 536

Țăranu, Andrei, 313

Țăranu, Sandală, 37

Țepelea, Gabriel, 25, 160, 304, 486,
540

Țepeneag, D., 14, 22, 23, 24, 29, 48,
98, 125, 126, 129, 134, 136, 158,
168, 175, 186, 199, 211, 212, 223,
224, 225, 226, 237, 242, 243, 248,
257, 265, 285, 292, 309, 323, 324,
350, 381, 425, 441, 457, 484, 488,
489, 503, 512, 513, 514, 555, 580,
588

Țeposu, Radu G., 29, 71, 90, 95, 176,
177

Țirlea, Cătălin, 13, 49, 79, 100, 128,
158, 210, 226, 238, 240, 249, 263,
272, 291, 293, 336, 342, 367, 377,
381, 425, 456, 544, 559, 592

Țoiu, Constantin, 243, 387, 388, 423,
456, 485, 486

Țopa, Tudor, 494

Țuțea, Petre, 83

U

Uiuiu, Al., 274

Ulici, Laurențiu, 8, 14, 29, 44, 49, 71,
91, 96, 98, 113, 130, 136, 147,
151, 153, 180, 205, 207, 214, 219,
226, 248, 263, 285, 288, 303, 331,

351, 377, 405, 420, 421, 443, 474,
485, 521, 524, 553, 561, 572

Ulmu, Bogdan, 202

Ungheanu, Mihai, 31, 162, 194, 226,
468

Ungureanu, Cornel, 29, 34, 60, 95,
145, 152, 220, 239, 240, 242, 254,
330, 425, 442, 496, 542

Ungureanu, Mihai Răzvan, 214, 346,
347, 348

Urian, Tudorel, 77, 176, 448, 573,
574

Uricariu, Doina, 130, 167, 168

Ursachi, Mihai, 15, 44, 91, 198, 344,
379, 447, 511, 555, 593

V

Vaida, Ana Maria, 122, 341

Varia, Radu, 19, 134

Varlam, Ion, 449

Varlam, Luminița, 496

Vartic, Ion, 64, 87, 406, 482, 491,
562

Vasilache, Vasile, 431, 557

Vasile, Geo, 361

Vasile, Radu, 62, 191, 219, 236, 435

Vasilescu, Lucian, 79

Vasilescu, Mircea, 32, 51, 60, 131,
150, 158, 182, 340, 354, 459, 532,
568

Vasiliu, Anca, 121

Vasiliu, Eugen, 340

Vasiliu, Virgiliu, 396

Vazaca, Mariana, 66, 254

Văcărescu, Ienăchiță, 293

Văcărescu, Ioan Radu, 123, 377, 443,
570

Vădan, Ion, 572

Vârgolici, Teodor, 333, 415, 507,
520, 537

Velea, N., 8

Velea, S., 72

Vesper, Iulian, 530
 Vianu, Ion, 257, 324, 412
 Vianu, Tudor, 20, 121, 310, 497, 522
 Vieru, Grigore, 31, 164, 334, 383, 437, 530
 Vieru, Sorin, 409
 Vighi, Daniel, 145, 239, 257, 317, 381, 570, 595
 Villara, Mihail, 133
 Vinea, Ion, 24, 193, 387, 497
 Vinicius, Paul, 496, 502
 Vișniec, Matei, 134, 181, 496
 Vitcu, Dumitru, 51
 Vitner, Ion, 154, 303, 334, 482, 486
 Vlad, Alexandru, 82, 184, 239, 371, 464, 569
 Vlad, Tudor, 87, 88, 99
 Vlasie, Călin, 377, 568, 569
 Vlașin, Gelu, 66
 Vlașin, Ioana, 146, 172, 207
 Vlădescu, Tudor, 66
 Voiculescu, Cecilia, 230
 Voiculescu, Vasile, 81
 Voinescu, Sever, 61, 130, 547
 Volovici, Leon, 134
 Vona, Alexandru, 80, 103
 Voncu, Răzvan, 96, 98, 240, 242, 310, 323, 361, 425, 442, 457, 588
 Vornicescu, Nestor Î.P.S., 25
 Vosgianian, Varujan, 191
 Vrancea, Ileana, 139
 Vukadinovic, Miljurko, 421
 Vulcănescu, Mircea, 121, 144
 Vulcănescu, Romulus, 25
 Vulpescu, Ileana, 137, 151, 174, 419, 518
 Vulturescu, George, 96, 304, 420

W

Wagner, Richard, 112
 Wald, Henri, 546
 Walser, Martin, 349, 417, 563
 Wexler, Teodor, 149
 Wilde, Oscar, 174, 503
 Wilder, Thornton, 113
 Winock, Michel, 297
 Witkiewicz, St. I., 251

Z

Zaciu, Mircea, 11, 25, 46, 64, 87, 93, 95, 98, 117, 134, 164, 178, 182, 213, 226, 257, 264, 274, 283, 289, 372, 482, 484, 490, 491, 571
 Zaharia, Florina, 29, 263
 Zalis, Henri, 99, 154
 Zamfir, Marcela, 167, 236, 312
 Zamfir, Mihai, 164, 208, 214, 247, 374, 533, 593
 Zamfirescu, Dului, 102
 Zamfirescu, Vasile Dem., 230
 Zanc, Grigore, 99
 Zanca, Andrei, 123, 275
 Zarafu, George, 92
 Zarifopol, Dinu, 254, 363
 Zarifopol-Illias, Christina, 136
 Zarojanu, Tudor Călin, 152
 Zăvăleanu-Lazăr, Laura, 405
 Zegrea, Ilie Tudor, 332, 554, 580
 Zeletin, Ștefan, 134, 545
 Zografu, Vlad, 180, 263, 541
 Zsigmond, Pal Jako, 25
 Zub, Alexandru, 51, 201, 324, 528
 Zubașcu, Ion, 49, 138, 420

Cronologia vieții literare românești. Perioada postcomunistă (1990-2000) ilustrează – pe întinderea a mai mult de 8.000 de pagini –, prin intermediul unor extrase din presa culturală a epocii, principalele teme de dezbatere și cele mai semnificative evenimente care au marcat evoluția diferitelor instituții culturale – de la presă și edituri până la Uniunea Scriitorilor sau Ministerul Culturii. Fără a avea pretenția exhaustivității, *Cronologia...* de față și-a propus să consemneze o sinteză a temelor și evenimentelor care au ținut agenda zilei în viața literară/culturală românească a primului deceniu postdecembrist. Am dorit să adoptăm o atitudine obiectivă în selectarea și redactarea materialului, evitând interpretările personale și, mai ales, pe cele partizane. În locul oricărei analize, am preferat să lăsăm ca textele „antologate” aici – și așezate într-un puzzle documentar – să vorbească de la sine. Vremea interpretărilor de abia acum începe – în afara, dar nu fără suportul prezentei *Cronologii...*

Bianca BURȚA-CERNAT

ISBN 973-167-387-3

9 73 16 73 87 5